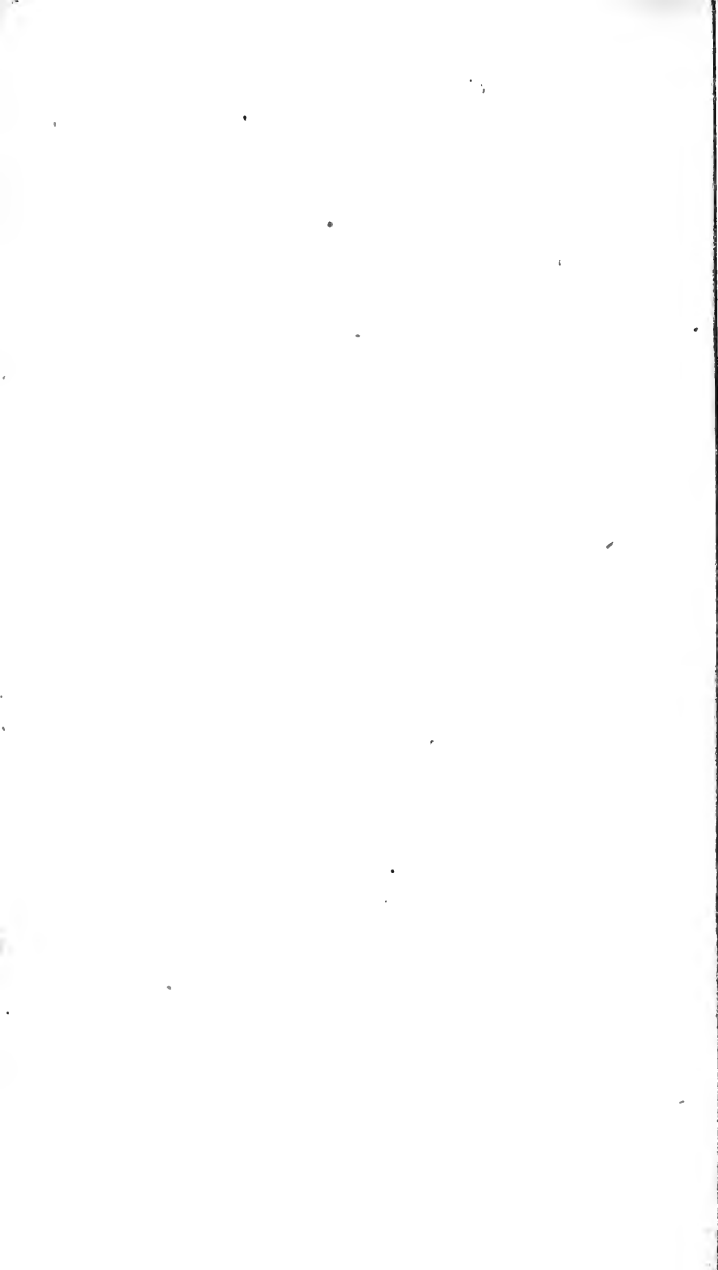

Vobath Vagt

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

Det norske Folks Historie.

H.
M. 963 612

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

„Ich werde jedoch die Streit der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, aufzuführen, nicht ihre Meckate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen“. — Niebuhr.

Første Deel.

1te Bind.

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt af J. Schive.

1852.

24899
14/9/92

Cil

Professor R. Keyser.

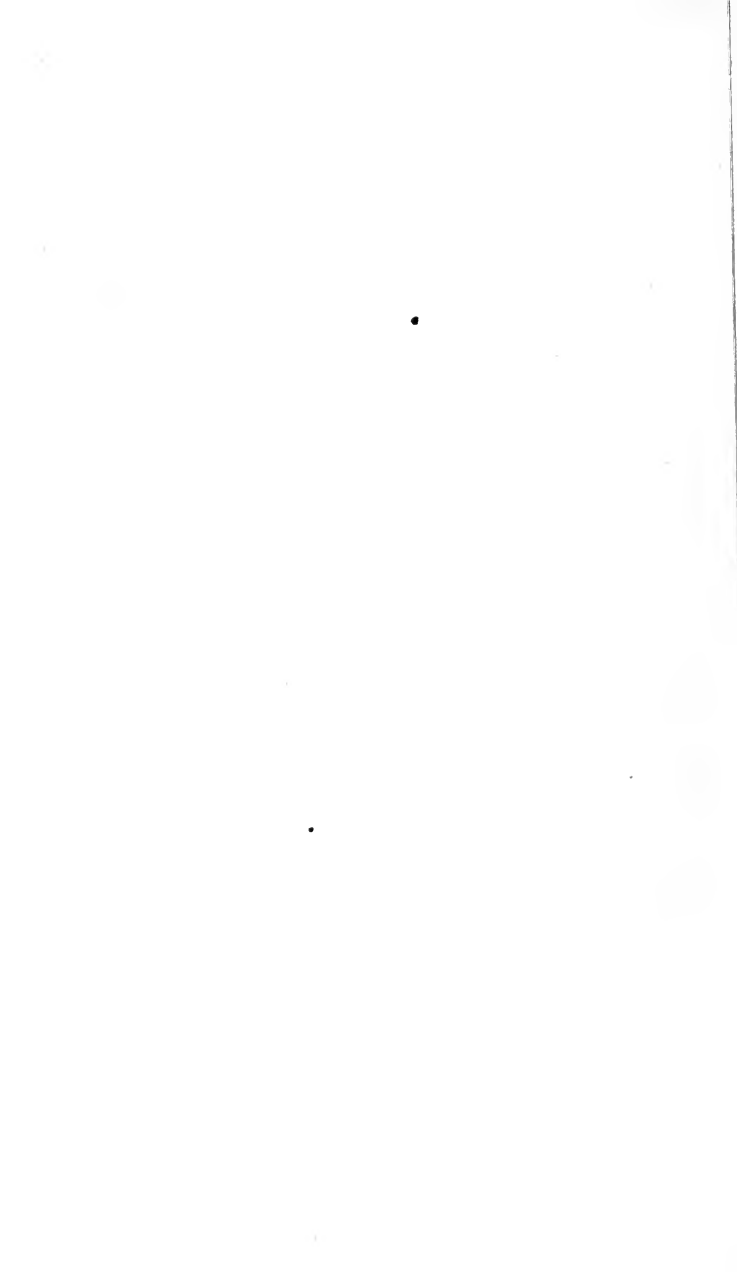
Erfjendende den store Andeel, De har i nærværende Værk, ej alene i Almindelighed, som Staber af den oldnorske Literaturs og den oldnorske Histories Studium i Fædrelandet, men ogsaa i Særdeleshed som den, hvis belærende Samtaler have givet mig saamange ypperlige Bink, og aabnet mine Dine for Sandheder, jeg neppe ved egen Hjælp vilde være bleven var;

Følsende tillige mere end nogen Anden, at uagtet de Omstændigheder, der have fremkaldt dette Skrift, ogsaa derved paa en vis Maade have bragt mig til at foregribe Dem i et Arbeide, der rettest burde have været udført af Dem, mit Skrift dog ikke i fjerneste Maade kan gjøre et lignende Arbeide af Dem, der med Vængsel af os alle imodsees, overflødigt;

Og endelig overbeviist om, at ligesom Ingen bedre end De vil kunne opdage Manglerne ved mit Arbeide, saaledes heller Ingen bedre end De vil kunne kjende og bedømme de Vanskeligheder, som derved ere at overvinde:

Kjender jeg Ingen, til hvem jeg med større Føje kunde tilegne dette Skrift, hvilket jeg saaledes pryder med Deres anseede Navn, i det Haab, at De ej har noget imod, at jeg derved søger at skaffe det en anbefaling, hvortil mit eget Navn var utilstrækkeligt.

W. A. Munch.

Fortale.

Enhver Forfatter, der udgiver et vidtloftigt Verk, føler sig uvilkaarligt opfordret til at gjøre Almeenheten en Undskyldning, fordi han vover at optræde med saa store Fordringer paa Opmerksomhed og Belsvilse, som Haabet om, at et Skrift af den Vidtloftighed skal finde Læsere og vedligeholde de engang fundnes Interesse, kunde synes at forudsætte. End sterkere føler han denne Opfordring, naar det Emne, han behandler, er af stort Omfang og særegen Vigtighed; thi hans Dristighed, at indlade sig derpaa, kunde maaskee forekomme En og Anden som uførenelig med den rette Beskedenhed og Mistillid til egne Kræfter. At jeg derfor, ved at sende nærværende første Bind af „det norske Folks Historie“ ud blandt Publikum, spører en lignende Følelse af Ængstelighed og Tilbøjelighed til at gjøre en Undskyldning for min Fremtræden, kan man neppe forundre sig over. Imidlertid veed jeg dog ikke stort mere at sige i denne Anledning, end hvad jeg tildeels allerede har sagt i Subskriptionsindbydelsen til Verket. Jeg har deri udhævet det ønskelige, for ikke at sige det nødvendige i, at der udkom et Verk, hvori de væsentlige Forbedringer, som ved de sidste Tidens Granskninger ere tilvejebragte i vort Fædrelands Historie, kunde samlede blive tilgængelige for Almeenheten, og at denne ved den Lejlighed kunde saa en samlet, omstændelig Fremstilling af Landets og i Særdeleshed af Folkets Historie i Hænde. Jeg har viist, hvorledes der „er Aarsager nok forhaanden, som kunne friste en for sit Fædreland og sin Videnskab varmt sølende norsk Historieforsker til at prøve sine Kræfter, hvorvidt det vilde lykkes ham at udarbejde en fuldstændig Fædrelandshistorie og saaledes udfylde det Savn, der hidtil i denne Henseende har fundet Sted i vor unge Literatur“. Jeg har omtalt den liden Udsigt, der er til at dette Savn for det første paa nogen anden Maade vil kunne blive afhjulpet, og hvorledes man derfor neppe vil forundre sig over, at jeg har givet efter for hiin Fristelse. Jeg vil her tilføje, at der ogsaa er andre Hensyn, som gjøre det ønskeligt, at en fuldstændig, fra et nationalt norsk Standpunkt behandlet og med stadigt Hensyn til de nyeste Granskning-

gers Resultater udarbejdet norsk Folkehistorie snarest muligt udkommer, om det endog skulde være at befrygte, at det saaledes udfomne Werk ikke vilde opnaa den fuldkommenhed, som det ellers vilde have faaet, om Udgivelsen endnu var bleven opfat en Menneskealder. Der udarbejdes nu nemlig vigtige fædrelandshistoriske Werke rundt om os i Nabolandene. Overalt søge de historiske Forfattere at fremdrage, hvad der kan tjene til Forherligelse for deres egen Nationalitet. Den politiske Stilling, Norge i flere Aarhundreder har indtaget, har udsat det for, mere end andre Nationer at se sin Nationalitet forglemt, og den Deel, det i ældre Tider har taget i Verdensbegivenhederne, enten ignoreret eller fremstillet i et urigtigt Lys. Det var at befrygte, at denne For-glemmelse, Ignoreren eller urigtige Fremstillingsmaade vilde vedvare og befæste sig under vore Tiders historiske Kæppestrid, hvis ikke en norsk Historieforsker selv, ved at samle og udgive Alt, hvad ældre og nyere Granskninger i hans Fædrelands Historie havde bragt for Dagen, søgte at modarbejde de falske Forestillinger, der ellers, naar man ganske overlod Feltet til Udlandingen, sandsynligvis vilde udbrede sig.

Disse Grunde ville ogsaa, som jeg antager, befri mig fra enhver Sigtelse for Ubeskedenhed eller utidigt Hastverk, fordi jeg ikke har holdt mig tilbage og ventet paa at den Hædersmand, med hvis Navn jeg har tilladt mig at pryde dette Skrift, vilde udgive det Werk over Norges Historie, som han gjennem en fleeraarig Række af Forelæsninger maa antages at have udarbejdet. Det er netop den bestemte Forstikring fra ham selv, at et saadant Arbejde fra hans Haand, der af os alle saa længselsfuldt imodsees, ikke endog paa meget lang Tid er at vente, som har bragt mig til at udarbejde og udgive nærværende Werk, der, hvilke end dets Mangler kunne være, dog, som jeg haaber, altid vil kunne afhjælpe de væsentligste Savn, og bidrage til i det mindste at adspredde nogle af de Taager, der i Tidens Løb have samlet sig og desværre altfor længe hvilet over flere og det saare vigtige Partier af vor Historie.

Efter at have forudstillet disse Bemærkninger, eller, om man vil, denne Undskyldning, maa jeg yttre nogle Ord om Werkets Anlæg og Plan. Jeg har med Glid kaldt Werket „det norske Folks“, ikke „Norges“, eller „Norges Riges“, eller „Norges Kongers“ Historie. Det var min Hensigt, at levere en saa vidt muligt tro og fuldstændig Fremstilling ej alene af Landets politiske eller ydre, men og af Folkets indre Historie, af Folkelivet i dets Udvikling og Fremstridning; ej alene af Kyrsternes, men og af Folkets egne Bedrifter. Jeg har derfor ikke udelukkende kunnet holde mig til Nordmændene i Norge, men har ogsaa maattet forfølge deres og deres Efterkommeres Skæbne, hvor de have nedsat sig udenfor Norge, saa længe som de have vedligeholdt den norske Nationalitet. Mit Skrift kommer saaledes til lige saa meget at omfatte Islands, Færøernes og de øvrige norske Kolonilandes Historie, som

Norges egen; det vilde komme til at omfatte dem, om de end grebe mindre ind i Norges egen Historie, end de virkelig gjøre. Af samme Grund har jeg ogsaa forsøgt at give en fuldstændig Udsigt over de fornemste Vikingetog og de ved Vikingetogene stiftede Koloniers videre Eftjæbne. Hvad Island angaar, da maatte det saa meget mere blive mig nødvendigt at dvæle ved dets Sagberetninger, som det ligger i min Plan at meddele enhver os opbevaret Efterretning, der kaster Lys paa Folkelivet og Kulturudviklingen, om den end ikke griber synderligt ind i Statshistorien. Kunne de i de islandste Sagaer opbevarede Beretninger end for største Delen alene siges at angaa Familiehistorier, saa fremstille de dog Folkelivet og afspejle den i Norge og paa Island fælles Folkedarakter med en saadan Trofast og i en saa rig og mangfoldig Afsværgning, at de af denne Aarsag ofte besidde langt større historisk Interesse, end mange Fortællinger om vigtige Statsbegivenheder. Jeg har overhoved foresat mig, ved enhver Leilighed saa vidt muligt at lade Sagen selv tale, og at give Læseren saa fuldstændige og levende Billeder af de enkelte handlende Personers ydre Fremtræden, deres Omgivelser, og deres hele Maade at tale og virke paa, at han ei skulde behøve nogen vidtloftig særskilt Fremstilling af Stikke og Sæder, eller nogen særegen saakaldt Kulturhistorie, idet han nemlig under Læsningen efterhaanden selv skulde kunne danne sig bestemte og sande Forestillinger derom. Derved haabede jeg og, at Fremstillingen selv vilde vinde i Livlighed og blive desto mere underholdende. At jeg derfor paa mange Steder lige frem har udfreyet Sagarnes Ord, vil man finde i sin Orden: det var umuligt, at fortælle Begivenheden bedre eller mere karakteristisk.

Svorkedes Bortet paa den Maade allerede er været og fremdeles vil være op til et større Omfang, end fra først af paaregnet — forsaavidt det var muligt, her endog med en Skygge af Sikkerhed at anstille nogen Beregning, — vil man let kunne forståa. Hertil kom ogsaa en anden Omstændighed, der tildeels kan siges at være egen for den norske Historiographi paa dens nuværende Stadium. De fleste øvrige europæiske Landes Historie har allerede i en saa lang Tid været Gjenstand for de Lærdes kritiske Undersøgelser, at der er vundet et nogenlunde sikkert Grundlag, hvorpaa man kan bygge og hvortil man kan henholde sig som noget Givet, der forudsættes, og ei længer trænger til at bevises. Et saadant Grundlag er ikke til for Norges Bedkommende; ja man er endog værre faren, end om Norges Historie havde været aldeles ubearbejdet, thi der har i Tidens Løb ved Misforstaaelser, Mangel paa Kritik og Kildestudium, og overhoved ved Overfladiskhed i den hele Behandling, i Fremstillingen af Norges Historie, fornemmelig Oldhistorien, indsnæget sig en Mængde Vildfarelser og vrangt Meninger, der fra de Lærdes Skrifter have fundet Vejen til Skolekompendierne, og derfra saa at sige til Folkebevidstheden, af hvilken de kun med største

Moje lade sig udrydde. De have faaet end større Udbredelse ved de senere Tidens antikvarisk-philologiske Dilettanteri, som paa en heel naiv Maade har troet at kunne finde et frit Felt i alt hvad der angaar Norden og dens ældre Forhold. Med dem for Dje have Digterne digtet, Skolemandene skrevet Lærebøger, Antikvarerne forklaret Oldsager. Det er derfor at vente, at enhver Afvigelse fra dem strax bemerkes og betragtes som en Fejl, naar ikke de Grunde, hvorpaa den stotter sig, udtrykkeligt anføres, ja, man kan sige, knapt endog da, saa vanskeligt er det at lade en Fordom fare; saa tilbøjelig er man til at holde fast ved Scendrian. Under disse Omstændigheder kunde det ej nytte, simpelt hen at statuere et Faktum, eller berette et Forhold, der stred imod det efter gammel Scendrian antagne, uden tillige at bevise dets Rigtighed ved en fuldstændig Dypregnelse af Grundene for og imod. Med andre Ord: den norske kritiske Historikskriver kan under nærværende Omstændigheder ikke lade det bero med at meddele sine Resultater; han maa tillige føre Læseren ind i det hele Apparat, hvoraf Resultaterne fremgaa. Han har ingen slagen Landevej at ile jevnt frem paa, men han maa selv Skridt for Skridt bane sig Vej med Øren og Spaden i Haanden; og han har ej alene naturlige, men endog kunstige Hindringer at rydde til Side og træde under Fødder. Derfor har Fortællingens Gang oftere maattet afbrydes af Digressioner og Undersøgelser, formelige Afhandlinger, om man saa vil. Gives der nu end ikke saa, for hvem saadanne Afbrydelser ere kjærkomne, og hvilke, om de end ikke ere Historikere af Sag, dog finde det at være en underholdende Tankebestjæftigelse at følge Forfatteren ved hans Beviisførelse, saa havde dog vistnok Fleerheden heller seet, at man blot havde holdt sig til Begivenhederne selv, ligesom det heller ikke kan negtes, at Skriftet ved en saadan Omstændelighed er blevet vidtloftigere end mange maaskee kunde finde enstelig. Men der ligger, som jeg haaber, Undskyldning i de her paapegede Omstændigheder; derhos kan jeg ikke negte, at jeg ligesom Niebuhr, hvis Ord jeg paa Titelbladet har anført, nærer en vis Modbydelighed for at fremsætte blotte Resultater, der kun stifte „blinde Meninger“; og endelig maa det indrommes, at den eneste Maade, ved hvilken det kunde blive muligt uden Skade for Sagen selv at fremsætte blotte Resultater, nemlig ved tillige og jevnsides med Hovedskriftet at udgive en Række af kritiske Undersøgelser og Afhandlinger, deels vilde efterlade mange Savn, deels ogsaa vilde finde Hindringer i vort Lands literære Forhold, der vanskeligt nok kunne bære eet, end sige to vidtloftige fædrelands-historiske Skrifter samtidigt. Med den her omhandlede Mislighed — om man vil kalde det saaledes — er der altsaa, som man siger, ingen Raad. Den af mine Læsere, der tror mig saa ubetinget paa mine Ord, at han ej skjøtter om at læse Undersøgelserne, kan jo i alle Fald springe disse over.

Disse Uundersogelser, der under Arbejdets Fremstriden ere blevne vidtloftigere end paaregnet, saa vel som andre Tillæg, hvilke jeg i Lobet af Verkets Trykning fandt det nødvendigt at indskyde, have altsaa — flere ville maaskee sige desværre — bragt Verkets Arke-Mental til at overstride hvad jeg fra først af havde tænkt mig som Maximum, og hvad jeg saaledes ogsaa — sjønt vistnok med en Reservation — havde ladet indflyde i Subskriptionsplanen. Men Enhver, der kjender til, hvor vanskeligt det er at anstille nogen Forudberegning ved Arbejder af den Art, som nærværende, og som tillige overvejer, hvad jeg nys har udvillet, vil, haaber jeg, holde mig denne Afvigelse til Gode. Saghyndige ville i alle Fald erkjende, at jeg med den Plan for Dje, som jeg engang har forekrevet mig, snarere har været for knap, end for vidtloftig. Denne usforudsede Dypsynlmen af Arke-Mentallet har imidlertid nodsaaget mig til — egentlig imod de typographiske Regler — at lade dette første Bind slutte midt i et Afsnit (det fjerde, omfattende Vikingetiden og Danerældet), for at det ej skulde blive for uformeligt stort. Afsnittet selv slutter først med Magnus den gode, 1047; men jeg havde imidlertid allerede ved 960 naaet det 50de Ark, og alle de Ark, der end videre vilde udfordres til at naa hiint Punkt, kunde jeg umuligt lade komme i det samme Bind. Jeg har derfor maattet dele Verkets Iste Deel i tvende Bind, af hvilke nærværende saaledes er det første.

Jeg er, som man allerede vil have bemærket, og hvad egentlig ingen Historiefriver, der efter ældre Kilder fremstiller svundne Tiders Begivenheder, kan undlade, gaaen ud fra Forudsætningen af at mine Ord ikke ville staa til Troende, med mindre deres Rigtighed bevises. Jeg har derfor ogsaa overalt, hvor jeg troede det nødvendigt, i Næter under Texten paaberaabt mig mine Kilder. Om de i dette Bind benyttede finder jeg det nødvendigt, her at meddele nogle saa Dplysninger, forsaavidt de ikke tilhøre vor egen Oldlitteratur, thi vore egne Oldskrifter, som Sagaer og deslige, kunne deels forudsættes bekyndte, deels ville de i Lobet af den historiske Fremstilling selv, hvor de literære Forholde berøres, blive omtalte.

Bed de latinske og græske Skribenter fra de nærmeste Aarbundreder før og efter Christi Fødsel, til hvis Udsagn jeg hist og her i Begyndelsen af mit Verk har benyttet og henboldt mig, behøver jeg her ikke at opholde mig. De maa forudsættes almindeligt bekyndte, og de nødvendige literærhistoriske Dplysninger om dem er i Skriftet selv lejlighedsviis meddeelte.

Af danske Kildekrifter har jeg benyttet Særo Grammaticus, Even Aagesøn, og de tvende Kroniker, kaldte Eriks Kronike, men som rettere burde kaldes Nyklosters Annaler (forf. c. 1288), og Esromskroniken, eller Esrom Klosters Annaler (forf. c. 1307). De øvrige ældre danske Annaler eller historiske Skrifter, som omfatte ældre Tider, s. Er. Hamsforts,

Peder Plufssøns o. fl. ere kun at betragte som mere eller mindre flette Kompilationer af hine samt endeel udenlandste Skrifter, og kunne derfor ikke betragtes som originale Kilder. Nojagtig Undersøgelse har vist mig, at de aldeles ikke indeholde noget, som ej staaar i ældre Skrifter, og hvad der kunde synes eget for dem, viser sig ved nærmere Betragtning kun som Misforstaaelser eller som Resultater af uheldige Kombinationer. Af de fornævnte fire originale Historiebøger er det egentlig kun de tre, Saxo, Sven og Esrom-Annalerne, der for den ældste Tid staa fideordnede og meddele Beretningerne uden Tegn til at have kjendt hinanden eller oft af hinanden indbyrdes. Nyklosters Annaler, der nærmest slutte sig til Esrom-Annalerne, have aabenbart ogsaa oft af Saxo eller et med hans Verk beslægtet Skrift. I mine Citater af Saxo, der uheldigviis ikke har nogen Kapitel-Inddeling fælles for alle Udgaver, har jeg fulgt Müllers Udgave som den nyeste og bedste. De øvrige ovennævnte Skrifter ere citerede efter Udgaven i Langebeks *Scriptores rerum Danicarum*, 1ste Bind.

Af engelske Kildeskrifter er der i Grunden blot to, der kunne gjøre Fordring paa at anses som absolut originale, nemlig **Beda's Kirkehistorie**, der tillige ogsaa kan kaldes Englands verdslige Historie, indtil Udgangen af første Hjerdedeel af det 8de Aarhundrede, og de paa anglist siden Aaret 891 forfattede annalistiske Dptegnelser, som man har kaldet *Chronicon Saxonium*, og som tillige, deels efter Beda, deels andre Kilder, ogsaa have optaget Notitser ældre end 891. Bedas Verk bliver paa Grund af sin høje Ælde kun af tiden umiddelbar Vigtighed for Norges Historie, men desmere for de tidlige Aarhundreders germaniske Ethnographi; *Chron. Sax.* er derimod et af de vigtigste udenlandste Kildeskrifter for Norge, ej alene fordi det indeholder mange Dplysninger om Visingetogene, men fordi dets samtidigt indførte Notitser tjene til at afgjøre mange chronologiske Tvivsspørgsmaal, som Sagaernes ubestemte Udtryksmaade fremkalde. Disse Annaler have senere til forskjellige Tider været benyttede eller ligefrem oversatte af andre Chronister, blandt hvilke **Ælser**, Biskop af Sherburn, der, samtidig med Kong Alfred, beskrev den første Periode af hans Liv, næsten kan anses som Originalforfatter, fordi han meddeler en ikke ubetydelig Mængde uafhængige Notitser; **Edhelweard**, der allerede levede omkring Aar 1000, er ligeledes samtidig, og har i sin Bearbejdelse, der naar til 975, ladet indflyde nogle saa originale Meddelelser, der ej ere uden Interesse. De øvrige, som **Florents af Worcester** (til 1118), **William af Malmesbury** (til 1126), **Simeon af Durham** (til 1129), **Henrik af Huntingdon** (til 1154), **Roger af Hoveden** (til 1204), o. fl. have samtlige benyttet *Chron. Sax.* saa langt dette naar. Det er saaledes i Almindelighed overflødigt, at citere nogen af dem til Bekræftelse for et Faktum, der allerede findes i *Chronicon Saxonium*. Og

man maa endog være meget varsom med de ikke i Chron. Sax. forekommende Notitser, som de indeholde, thi hvorvel enkelte af disse muligst kunne grunde sig paa sikre, uafhængige Optegnelse, hidrøre dog vist de fleste fra løse Klosterfagn, vel endog fra Misforstaaelser. Dette gjelder endnu i højere Grad Kompilatoren **Matthæus af Westminster**, der i det 14de Aarhundrede sammenskrev sin *Kronike*, *flores historiarum*, efter mange ældre *Kroniker*, af hvilke de fleste ere bekendte. Alle de her nævnte *Chronister*, saa vel som et Par andre, hvorom det her er overflødigt at yttre mig nærmere, har jeg kun citeret, hvor de syntes at kunne kaste noget Lys paa Beretningen i Chron. Sax., og tilslige hvor de i dem meddeelte særegne Notitser ikke syntes ganske forsæftelige. De af dem, der ere udfomne i første Bind af *Monumenta historica Britanniae*, London 1848, fol., nemlig Chron. Sax., *Asfer*, *Edhelweard*, *Florents af Worcester*, *Simeon af Durham*, og *Henrik af Huntingdon*, har jeg citeret efter Udgaven i hiint *Berk*; forresten har jeg maattet benytte de ældre *Samlinger*.

Af tydske og franske *Kildekrifter* maa de saakaldte *frankiske Annaler* omtales under *Et*, nemlig den Række af *Annaler*, der oplyser *Karolingernes Historie*; de begynde med de *Lorschiske* (*laurissenses*) *Annaler* (fra 741—801); det samme *Tidsrum* er ogsaa blevet behandlet af den bekendte *Einhard*, *Karl den stores Svigersøn*, hvis *Annaler*, efter Ligheden med *Lorsch-Annalerne* at domme, ere udarbejdede efter disse, saa langt de naa; de ere derhos fortsatte indtil 829. Her tage de saakaldte *Bertinianke Annaler* fat, hvilke, hvorvel neppe med Rette, have faaet deres *Navn* efter *Klosteret St. Bertin*; de bestaa af tre *Dele*, af hvilke den 1ste, hvis *Forfatter* ej kjendes, naar fra 830 til 835; den anden, der skyldes *Biskop Prudentius af Troyes*, fra 835 til 861, og den tredje, fra 861 til 882, er udarbejdet af *Hincmar*, *Erkebiskop i Rheims*. Disse *Annaler* dvale, hvad man af *Forfatternes Hjemsteder* ogsaa kan slutte, nærmest ved *Begivenheder*, forefaldene i det nuværende *Frankrige*. De egentlige tydske *Begivenheder* meddeles derimod i de saakaldte *Fulda-Annaler*, udarbejdede af *Munk i St. Bonifacii Kloster i Fulda*, nemlig af *Einhard*, til 838, af *Rudolf*, til 863, af en Ubeskjendt (maaskee *Meinhard*, *Rudolfs Discipel*) til 882, af en *Anonym*, fra 882 til 887, og af en *Anonym* fra *Bayern*, ligeledes fra 882, men heelt til 901. Som en *Fortsættelse* af de her nævnte *Kroniker* kan man igjen for *Frankriges* *Befkomme* regne de *Annaler*, der have deres *Navn* efter *St. Baasts Kloster i Arras* (*Annales Vedastini*), fra 877 til 900, og for *Tydslands*, eller egentlig begge *Landes*, de af *Regino*, *Abbed i Pruym Kloster*, forfattede, der naa til 906, og som senere af en *Ukønt* ere blevne fortsatte indtil 967. Alle disse her opregnede *Annaler* indeholde lutter *samtidige*, *originale Notitser*, og forstjene derfor ubetinget *Tiltro*. De ere senere blevne benyttede af yngre

Annalister, og tildeels endog forvanskede af dem. Man kan overhoved antage som vist, at hvad yngre Annalister, der forresten udfriive hine ældre Annalers Ord, have andet eller mere end disse, er urigtigt. Jeg har derfor med Flid kun holdt mig til de nysnævnte Kilde=Annaler, og anseet det tilstrækkeligt, for at godtgjøre et Faktum, alene at paaberaabe mig den eller de af disse, hvori det stod omtalt, uden at opregne den hele Række af senere Annalister, der kun have udfrevet de ældre, f. Er. Annales Mettenses (Regino), Chron. Normannorum (Bertiniani og Vedastini) o. s. v. Jeg har citeret dem efter Pagina i den bedste og nyeste Udgave af dem, nemlig i Perg's Monumenta historica Germaniæ, 1ste Bind. Om de øvrige, mindre vigtige, tydske og franske Annaler, som hist og her ere benyttede, findes der paa sit Sted tilstrækkelig Dplysning.

De tydske historiske Forfattere fra det 10de Aarhundrede, hvis Skrifter fornemmelig kaste Lys paa Nordens Historie, ere Munkene i Corvei, **Widukind** (fra Midten af det 10de Aarhundrede), som i 3 Bøger har beskrevet Savernes Historie indtil 968, **Thietmar**, Biskop af Merseburg († 1018), der har skrevet et indholdsrigt „Chronicon“ i 8 Bøger, hvilket naar til 1018, og endelig **Mag. Adam af Bremen**, hvis bekendte Gesta Hammaburgensis ecclesie pontificum, i fire Bøger, indtil 1075, indeholde saa mange vigtige, men just ikke alle lige paalidelige, Dplysninger for Nordens Historie, af hvilke flere have en særegen Interessee derved, at de efter Trfs. udtryffelige Bidnesbyrd ere ham meddeelte af den danske Konge Sven Ulfsson. For Frankriges Bedkommende maa man især nævne den rheimske Prest **Glodoards Annaler**, der naa til 966, og den rheimske Munk **Richers** „Historier“, der i fire Bøger omfatte Begivenhederne fra 888 til 945. De her nævnte Forfattere maa, paa **Mag. Adam** nær, ogsaa ansees som samtidige med de Begivenheder, de fortælle, og ere selgelig aldeles troværdige. Jeg har citeret dem efter den nyeste Udgave i 5te Bind af Perg's Monumenta. **Mag. Adams** Skrift er citeret efter Udgaven i 9de Bind af Perg's Monumenta, eller den særskilte Udgave af 1846.

Men foruden hine Historiebøger, der vedkomme Frankrige i Almindelighed, har Nordmandie ogsaa særegne Skribenter, der behandle Hertugernes Historie, og i Begyndelsen af denne meddele en heel Deel Sagn om Nordmannernes Nedstammelse, tidligste Bedrifter, og om Gange=Kælf, der aabenbart vise sig som egte nordmanniske, ja man kunde sige norske, ej alene fordi de ej findes hos andre Forfattere, men og fordi de endnu ganske have Saga=Charakteren. Denne fremtræder tydeligst hos den ældste af dem, **Dudo**, Kænik i St. Quentin fra Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, om hvilken jeg har meddeelt de fornødne Efterretninger S. 654; **Dudo's** Saga=Charakter gaar endog saa vidt, at han hyppigere indskyder Kvad, skjønt rigtig nok paa Latin. **Dudo** benyttedes igjen af **Wiljam af Jumièges** (Willelmus Gemeticensis) som fortsatte den nordman-

nisse Historie til 1137, og som i Særdeleshed er bleven benyttet og udfreven af senere, ældre og nyere Forfattere. Naaget de hos Dudo og Viljam meddeelte Sagn savne udtryffeligg Bekræftelse af andre Annaler, og ojsensynligt lide af den ogsaa for Sagaerne sædvanlige Fejl, at de behandle Chronologien overfladigg, og lade deres Hovedperson tilligg være Hovedpersonen i alle de Foretagender, de omtale, saa have dog deres Beretninger i sin Heelhed alt for meget Sandhsynligheds Bedens Præg, og stemme altfor vel med hvad Annalerne forresten melde, til at man ganstke skulde kunne negte dem Tiltro; men de maa kun benyttes med den yderste Varsomhed. Fuldstændigg have de hidtil kun været udgivne i Duchônes Scriptoros rerum Normannicarum, efter hvilken Udgaves Sidelag jeg paaberaaber mig dem.

Disse Oplysninger ville, haaber jeg, være tilstræffeligg til at ferstaa og bedomme de af mig anførte Citater. Om de øvrigg paabe- raabte Autoriteter, som jeg her ikke har berørt, vil der paa sine Steder i Terten selv eller Noterne findes det nødvendigg anført.

Om Naaden, hvorpaa jeg har gjengiggvet de ældre Persons- og Steds-Navne, vil jeg i Kortighed sigge, at jeg fornemmeligg har søgt at und- gaa Alt hvad der kunde kaldes Affektation. Til en saadan regner jeg først og fremst en Stræben efter at gjengiggve endnu eristerende Navne usforandret i deres antikkeste Form, f. Ex. at skriggve „Throndeheim“, „Eystridalir“, „Bjergvin“ o. s. v. Dette er en Affektation, som kun findes hos nor- disse Forfattere fra nyere Tider. Ingen Englænder, der behandler den angliggste Periode, skriggver „Gleawecceaster“ istedetfor „Gloucester“, „Eo- forwic“ istf. „York“; ingen Franskmænd skriggver „Guesstiones“ eller „En- gelisma“ istf. „Eoissons“, og „Augoulême“. Jeg bruger derfor sæd- vanligviis de nyværende Former af Navne, som endnu ere til; dog, vel at merke, saaledes sem de udtales af Folket selv — hvilken Udtale i det Hele taget ej afviggver stort fra den ældre —, ikke som de hidtil sædvanligviis have været forvanskede. Jeg har ogsaa bibeholdt den gamle Form, hvor den nyere ledede til Misforstaaelser, f. Ex. „Helgeland“, der nu kun betegner den sydliggste Deel af det gamle „Haalogaland“, hvorfra „Helgeland“ er dannet. Som en Folge heraf vil man just ikke finde nogen streng Konsekvens i Navne-Orthographien, men denne vil derved og, haaber jeg, have opnaaet den Fordeel, at den ingensinde vil findes paafaldende eller stødende. En Afviggelse fra det Sædvanligigg, som jeg i Personsnavnenes Skrivemaade har fundet rigtig, vil maaskee ved første Dikast forandre En og Anden, nemlig at jeg ikke, som hidtil har været brugeligg, har gjengiggvet den gamle Hantsjonsendelse -ir med „er“, men med „e“, som „Thore“, ikke „Thorer“, „Dve“, ikke „Dver“. Thi da -ir kun er den sædvanligigg Hantsjonsendelse -r med et støttende i, og hiint -r lige saa vel her bortkastes i Akkusativ, som naar det ej har denne Vokal foran sig, her det ogsaa ved Ojengiggvelsen i det nyere

Sprog lige saa vel bortkastes, som det simple -r; og omvendt, beholdes r i „Thorer“, „Sverrer“ o. s. v., her man ogsaa konsekvent skrive „Sigurdr“, „Haraldr“, en Skrivemaade, som Endver med fuld Føje maatte kalde utaaelig. Jeg skylder ellers at gjøre Læseren opmærksom paa, at Rigtigheden af at udelade hiint r i Endelsen ir først under Berfets Trykning blev mig indlysende, og at der som en Følge deraf overalt i de første Ark virkelig findes Navne som „Dger“, „Fjolner“, „Ymer“ o. fl., istf. „Dge“, „Fjolne“, „Yme“: en Inkonsekvens, som dog ved saa Naderinger lettelig kan berigtiges. En anden Inkonsekvens er ogsaa begyndt derved, at jeg, naaget det egentlig var rettest, i norske Former ej at anvende Omlyden a-g undtagen i Ord, hvor den virkelig har holdt sig (f. Ex. Bjorn), dog undertiden ej har vedet at sætte det oprindelige a, af Frygt for at Navnet skulde blive altfor ukjendeligt. Jeg har saaledes gængivet det gamle Navn **Olvir** med „Olve“, naaget det visstelig burde hede „Alve“, hvilket end ydermere fremgaar deraf, at Stedsnavnet **Olvisshaugr** (d. e. Olves Hof), i senere Diplomer og Jordebøger af 1430 skrives **Alvisshaugr**. Talrige kunne imidlertid disse Inkonsekvenser ikke siges at være.

Ved Berfets Slutning vil et fuldstændigt alfabetafisk Person- og Sag-Register følge. Med hvert Bind følger derimod en kronologisk Oversigt over de i samme Bind indeholdte Hovedbegivenheder, med vedføjede Aarstal og Side-Henviisninger til Terten.

Det medfølgende Kart viser saavel Urskovens formodede Udstrækning i Norden ved Bebyggelsestiden, som den tidligste Fordeling af Hovedstammerne i Norge. Andre Kartter, fremstillende den verdslige og geistlige Inddeling og de vigtigste historiske Punkter, ville ledsage de følgende Bind.

Dg hermed være dette første Bind af „det norske Folks Historie“ anbefalet til mine Landsmænds venlige Modtagelse og billige Bedømmelse. Eet troer jeg at være vis paa, nemlig, at hvad man end kan sige eller mene om Maaden, paa hvilken jeg har udført den Opgave, jeg har foresat mig, vil man dog under alle Omstændigheder indrømme, at der fra min Side ej har været sparet Tid eller Møje, og at Arbejdet vidner om min uførtroede Bestræbelse for at virke, hvad jeg formaar, til Fædrelandets Ære og Gavn. For mig har Udarbejdelsen af Berfet været og er fremdeles en af mine kjerreste og meest opmuntrende Beskæftigelser. Hvis kun Gjennemlæsningen af Bogen vil skaffe dem, der ville gjøre nærmere Bekjendtskab med den, lige saa behagelige Timer, som dens Udarbejdelse har skaffet mig, kan jeg ikke ønske den bedre Held.

Christiania, i Juli 1852.

P. A. Munch.

I n d h o l d.

Første Afsnit. Bebyggelsen.

1. Norges geografiske og fysiske Forhold. 2. Arbeidere. Rinner. Ektidslevninger. 3. Levninger fra ælere Befolkninger i Sydsvrige og Danmark. 4. Nordmændene og den **germaniske** Stamme. 5. Germanernes ældste Hjem og Omgivelser. Aelter, Etyber, Ischuder. 6. Graekernes og Romernes Efterretninger om Norden. 7. Tidsgermaniske Vandringesagn. 8. Indvandringevejen. Gardarike. Russer. 9. De germaniske Helts Navn i Almindelighed, og vere Forskjædes i Sædelesbed. 10. **Gøterne** og den gotiske Kulturperiode i Norden. Gauter, Daner o. fl. 12. Nordmændenes Navn. 13. Nordmændenes Udvredelse med Nord. Rinner. Indbyggernes i det 6te Aarhundrede. 11. Ordningen i Høller og Hereder. 15. Storre Landsskabsforeninger, Tbjed. 16. Indvandringstiden Side 1—103

Andet Afsnit. Samsundsforholdene.

1. Den nordiske Samsundsordens Oprindelighed. 2. De oprindelige Samsundsclasser. 3. Besiddelse af Land. **Udel.** 4. Grændser. **Mark.** 5. **Kongen** og Højer. 6. Tralle. Arigitene. 7. Heen, Heste, Hiet. 8, 9. Familielivet. 10. Offentligt Liv, Helleforsamlinger. 11. Rigtighedsforfatning. 12. Religionforfatning. 13. Religionslærens Omkreds. 11. Gudstyrelse. 15. Videnskab og Tannelse. 16. Skikke og Sædvaner S. 104—191

Tredie Afsnit. Hætte og Heltesagn før Vikingetiden.

1. Heroiske Etsagn. 2. Høndslufjod og **Halsdan gamle.** 3. Etsoldunger. 4. Yngve og Ynglingerne. 5. Arøde og Arødesretten. 6. Volsunger og Nisunger. 7. Tan, Tann, Toggve, Tag. 8. Etsoldunge og Ynglingesagn. Helt Kræle og Høils. 9. Etsoldunger og Ynglinger. Arøde frolne. 10. Isar Vikfatme og de fideste Ynglinger i Svithjed, og Etsoldunger i Danmark. **Harald Hildetand** og **Sigurd Ring.** **Braavallaslaget.** 11. Nerste Kongerætter. Kongalandske Konger. Vikar og Starke. 12. Hørdalandske Kongerætter. 13. Hale og Hagbard. 11. Kongerætter i Eogn. Fritidsliv den frolne. 15. Hørdalandske og nordmørste Kongerætter. 16. Naumsvalste, føndmørste og firdste Hetter. 17. Hetter i Tbrøndelagen. 18. Dplandske Hetter. 19. Tideregning og Slægtled. S. 195—355

Fjerde Afsnit. Vikingetiden og Dannevaldet.

Første Afdeling.

1. Vikingetidens Charakter og Betsdning. 2. **Ragnar Lodbrok.** 3. **Ragnars** Søner, Svavalet og Tanesvallet. 4. **Ynglingekongerne** paa Vestfold og i Sønderjylland. Sigfrid, Eofstein, Halsdan og **Gudrod Veidekonger.** 5. Gudrods nærmeste Efterfølgere. 6. **Halsdan svarte.** 7. Nordmændenes første Vikingetog i de vestlige Fjorvande. 8. Den første Periede af Vikingetogene til det frantiske Higes Kyster, Edanien og Mittelhavet. 9. Vikingetog til Irland og Skotland. Nerste Vi-

ger paa Irland. 10. Vikingetog til England i første Halvdeel af 9de Aarhundrede. 11. Vikingetogens Charakter og Oprindelse. 12. Harald Haarfagres første Fremtræden. 13. Haralds Erobringsplaner. 14. Haralds første Erobring af nordensfielde. 15. Hysterne mellem Ibrendbjem og Eogn undertvinges. 16. Stridigheder med Sviakongen om Viken. 17. Slaget i Hafrósfjorden. 18. Begivenheder paa Haatogaland. Iverolf Aveldufsøn. 19. Uroligheder i Egðafulle. 20. Udvantringer fra Norge til Vesterhavets Her. 21. Kong Haralds Vesterhavstog og Erobring af Ferne. 22. Begivenheder i Norge. Haralds Giftermaal og Born. 23. Islands Bebyggelse. 24. De fornemste Landnamsmænd. 25. Islands indre Forhold og ældste Retsforfatning. 26. Andre Bebyggelser. Kong Haralds Magt og Rigdom. 27. Anseede Mand og Utter paa Haralds Tid. 28. Kong Haralds Sonner og Rigets Deling mellem dem. 29. Egil Skallagrimsøns første Betrifter i Norge. 30. Kong Haralds Ironfrøsigelse og Død. 31. Vikingetog til England. Ledbroks Sonner. 32. Nordmandenes Tog til Frankrige. Gauge-Rolf. 33. Fortsatte Tog til England. 34. Erik Blodøre. 35. Egil Skallagrimsøns Hevn. 36. Erik Blodøres Fortvivelse og Haakon den godes Ironbestigelse. 37. Haakon Adelssteens søstre. 38. Haakens Bestræbelser for at indføre Christenkommen. 39. Erik Blodøres senere Handlinger og Død. 40. Egil Skallagrimsøns Sammenstød med Erik og Besøg hos Kong Haakon og Krinbjørn. 41. Danste Begivenheder. Harald Gormsøns Jorderinger paa Viken. 42. Krig med Danmark. Vermeland og Gautland slaaet. 43. Eriksønernes Angreb. Slag ved Agvaldønes og paa Aræds. 44. Slaget ved Hittje. Haakens Død. 45. Anseede Utter; Herte-Naares og Viking-Naares Hælinger. 46. De sidste Landnamsmænd. Iverbjørn Sur. 47. Begivenheder paa Island. Breidfiringerne og Vatnsdølerne. 48. Lereflit og Jellescharakterer. C. 356—799.

Norske Uffnit.

Bebyggelsen.

1. Norges geographiske og physiske Forhold.

Det norske Folks Historie begynder samtidig med Landets. Medens de fleste andre europæiske Lande have deres egen Historie, flere Aarhundreder ældre end de Nationers, der nu beboe dem, og medens ikke saa af disse Nationer have en Historie ældre end den Tid, da de flyttede ind i deres nuværende Fædreland, træde Norge og det norske Foll paa een gang, samtidigt ud af det forhistoriske Mørke; og ligesaa lidt som Historien melder om Begivenheder, foresaldne paa Norges Grund før Nordmændenes Ankomst, ligesaa lidt veed den af Nordmænd at sige førend den finder dem bosatte i Norge. Norge har ingen historisk Tilværelse uden ved Nordmændene, og Nordmændene ingen uden ved Norge. Dette Forhold, der ej kan andet end tiltale Nationalfølelsen, skyldes ikke ene og alene den Omstændighed, at Norge og dets Beboere saa sildigt bleve bekendte for Europas mere dannede Nationer. Det er en ligefrem Folge deraf, at Norge, eller dets væsentligste Deel, Dalene og de lavere Egne, ikke var bebygget førend vore Forsædre vandrede ind. Thi at der oppe paa Fjeldsletterne maaskee vandrede nogle Finner eller Lapper med deres Reenhjorder, kan man ikke kalde nogen Bebyggelse. Ogsaa Navnet Norge, oprindelig Nordvegr, d. e. den nordlige Vej, siden Nordvegr, Norvegr, Noregr, knytter sig til Nordmændene og tilhører deres Sprog. Før Nordmændenes Tid kan Norge med god Grund siges at have været navnløst, thi om det end er sandsynligt, at det Land, Pytheas kaldte *Thule*, var Norge eller en Deel af Norge, saa betegner dette Navn dog kun noget Mærkt og Ubekjendt, og vidner allerbedst om, at det, indhyllet i Dunkelhed, endnu ikke tilhørte Historien.

Norge indbefatter den til Nordsjøen og det vestlige Ocean stødende Deel af den store nordiske eller skandinaviske Halvø. Denne bestaar i Vest og Nordvest af en eneste, sammenhængende Fjeldslade, der straaer lang-

somt af mod Østersjøen, og derfor nærmere denne danner lave, frugtbare Sletter af betydelig Udstrækning. Den største Deel af Ekstraingen og Sletterne udgjøre nu Sverige; den vestlige Fjeldflade derimod Norge. Men Fjeldfladen er paa Vest siden dybt indskaaren af Fjorde og Sund, der danne en Mængde Der; længere mod Øst danner den en egen, af Hovedstraalingen uafhængig Afheldning mod det saakaldte Skagerrak og Christianiafjorden, ved hvis Kyster der aabne sig videre Sletter, og til hvilke store Elve og Vasdrag have sit Lob gennem dybe Dale, der undertiden forene sig og danne større Slette-Egne. Bredderne af hine Fjorde og Sund, til ligemed de korte opgaaende Dale, Kysterne ud mod Havet og de lavere Der paa Vest siden, Dalsførerne og Slette-Egnene inde i Landet og ved Kysterne paa Øst siden danne de Dele af Landet, som ere stikede til Agerbrug og følgelig til Beboelse for civiliserede Nationer. De af Naturen mest begunstigede Egne ere de lavere Kyststrøg omkring den nu saakaldte Christianiafjord og de derfra opgaaende Dale, der især omkring Mjøsen udvide sig til vide Slettestrækninger. Paa Hav siden findes lavere Strækninger af nogen Betydenhed kun omkring de indre Dele af den dybe Throndhjemssjor, i Naumdalen, og paa enkelte Strøg i Nordlandene. Men tilsammen udgjor dog det til Agerbrug stikede Land kun lidet over en Tyvendedeel af hele Norges Fladeindbyld.

Naar vi lægge Merke til, hvilke ubyre Skovstrækninger den nordiske Halvø endnu fremviser, og hvorledes endnu i den historiske Tid Egne, forladte af deres Beboere, ere tilgroede med Skov, kunne vi lettelig slutte, at alle de Dele af Halvøen, hvor Skov kan vore, i den allerældste Tid vare beboede med næsten uigjennemtrængelig **Urskov**, især af Gran (paa Østlandet) og Fure (paa Vestlandet). Dgsaa henpege de ældste dunkle Sagn om Landets Bebyggelse altid paa **Oprydning** af Dalene, og tusindaarige Trærodder, der opgraves i Egne som nu ere skovbare, vidne om det samme, hvortil endelig kommer, at enkelte Dele, saasom Vermeland, Jemteland, Østerdalen, først i den historiske Tidsalder ere blevne opryddede. Naar man undtager de yderste Fjord- og Kyst-Egne, især paa Vestlandet, hvor Havluften er Træværten ugunstig, kan man altsaa antage for vist, at alle nu beboede Dale og Sletter, ej at tale om de endnu forhaandenværende Skovstrækninger, vare skovbevogtede. Naalestoven naar i det sydlige Norge ikke højere op end til henimod 3000 Fod over Havfladen; længer nordpaa synker dens Højdegrænse endnu lavere; Birken naar i det sydlige Norge til lidet over 3300 Fod; hvad der ligger over dette Punkt, er uden Træer, men frembyder endnu i store Strækninger ypperlige Græssange. Urskovene have altsaa i Fortiden deels strakt sig langs opad Dalene og deres Forgreninger, indtil de naaede hiin Højde, deels opad Dalsiderne indtil det samme Højdepunkt; men længer nede paa Afstraalingen, hvor den Højdestrækning,

der adskiller Dal fra Dal, selv er lavere end Træværtens Grændse, var denne Strækning selv, ligesom nu, skovbegroet, og Skoven naaede fra Dal til Dal. Det er muligt, at Skoven i det Hele taget naaede lidt højere op i de allerældste Tider, end nuomstunder, thi man tror at have bemærket en Stigning af den hele Halvø, hvoraf Værtgrændsens Sænkning er en nødvendig Følge; men denne Stigning er saa overvættens langsom og umærkelig, at man kan betragte den som om den aldeles ikke fandt Sted; og saa langt tilbage i Tiden, vore historiske Granskninger naa, kunne vi derfor antage Norges Højdeforholde og øvrige physiske Forholde, for ganske de samme, som nuomstunder, den Klimatforandring alene fraregnet, som Opdyrkningen altid medfører.

2. Urbeboere. Finner. Oldtidslevninger.

Over hiint store Hav af Skov havde sig altsaa i Urtiden Norges skovløse Fjeldslade, ligesom en uhyre D med mange Udtungninger ¹⁾. Paa denne Fjeldslade sværme endnu talrige Skarer af Meensdyr omkring; den er deres naturlige Hjem, og deres Antal, der i de senere Aarhundreder ved Jægernes Efterstræbelser er aftaget, maa i den fjernere Fortid have været overordentlig stort. Til Nenen har paa den nordiste Halvø Finnernes eller Lappernes hele økonomiske Tilværelse stedse været knyttet, og forsaavidt Norge har haft Beboere for Nordmændene, kunne disse Beboere neppe have været andre end nomadiske Finner, der flyttede om paa Højsfjeldene ligesaa det nuværende Finnmarken til Fjeldene i Christiansands Stift, kun nu og da, efter som Nenernes Naturdrift kræver det, søgende ned til Havet, hvorved de første Forbindelsesveje mellem Kysten og Højsfjeldene opstod. Det her skildrede Forhold hviler ikke ene og alene paa Gissning. Store Hobe af ældgamle Meensdyrbeen, der endnu forefindes hiit og her paa Højsfjeldet, vidne om længere Ophold, som større Samlinger af Finnefamilier have haft paa disse Steder. Hiit og her findes ogsaa enkelte Oldtidslevninger, som Huusgeraad og Baaben, af Steen, altsaa fra et Folk, der endnu ikke kjendte Metallernes Brug; men de findes saa adspredte og i en saa ringe Mængde, at det Folk, de tilhørte, blot kan have været et lidet talrigt, vidt ombanvende Jæger- og Nomade-Folk ²⁾. Disse Steensager ere af samme Slags, tildeels endog af samme Steenart — Flint —, som de Steensager, der i saa stor Mængde findes i Danmark og det sydlige Sverige i Forbindelse med de saakaldte Jettestuer eller Halvforsgrave, der vise, at det Folk, fra hvilke de hidrøre, i disse af Naturen mere begunst-

¹⁾ Se Oversigtskartet.

²⁾ Se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te B. S. 456, Urda 1ste B. S. 262, Not. 34.

gede Egne var talrigere og havde faste Bopæle ¹). Undersøgelser af de i Halvforsgravene fundne Menneskebeertræde, og af de Dyrger af knuste og flækkede Dyrbeen, der hijs og her i Danmark, vel og i Sydsverige, forefindes, og som ligeledes hidrøre fra det Folk, der anvendte Steensagerne, have gjort det utvivlsomt, at dette Folk var et Polarfolk af samme Slags som Lapperne ²). Den Omstændighed, at man i Norge finder Vaaben af Flint, der dog er en Steenart, som ej tilhører Norge, vidner om at Norges Urbeboere maa have staaet i Forbindelse med, eller endog været af samme Herkomst, som Danmarks og Sydsveriges, medens Steensagerens sjeldnere Forekomst, og den fuldkomne Mangel paa Halvforsgrave i Norge lader os slutte, at Urbeboerne her i Norge var et lidet talrigt, omstrejfende, Folk. Alt dette i Forbindelse med Finnernes eller Lappernes Tilværelse i Norge fra de tidligste Tider, som Historien omtaler, med Finnernes, stedse til Mensdyret knyttede, Nomadety, og endelig med ældgamle og endnu herstende Sagn om Finner som de mere affides Egnes Beboere, gjør det idetmindste til den naturligeste Slutning, at det Nomadefolk i Norge, fra hvilket Steensagerne og Beenhobene hidrøre, bestod af **Lapper** eller **Finner**. Under alle Omstændigheder bliver det utvivlsomt, at Norge var sparsomt beboet af et Jæger- og Nomade-Folk af Polarracen, der ej kjendte Metallerens Brug, hvis eneste Hæusdyr var Nenen, og som sølgelig kun havde sit Tilhold paa Højsjeldene, medens Dalsførerne og de lavere Egne vare bevorede med Urstov, som Hgerdyrkerens Dyr endnu ikke siden Menneskeflægtens Ophav havde berørt.

Norge var altsaa nok paa en vis Maade beboet, men ikke bebygget før vore Forsædres Ankomst. Og det er først **Bebyggelsen**, med hvilket et Lands egentlige Historie begynder.

Naar hine Finner eller dette Polarfolk allerførst kom til Norge, lader sig ikke engang tilnærmelsesviis angive. Hvorfra det kom, kan man forsaavidt slutte af Finnernes Sprog, som dette hører til den samme store Sprogæt, — det tschudiske — hvilken vi finde udbredt lige fra Finnermarken gjennem hele Nord-Rusland til langt hinsides Ural. Fra Nordasien eller Sibirien er Finnefolket saaledes vistnok kommet i en Tidssalder, der ligger forud for al Historie.

3. Levninger fra ældre Befolkninger i Sydsverige og Danmark.

I Sydsverige og Danmark, saavel som i de øvrige af Europas Lande,

¹) Samlinger o. s. v. 6te B. S. 451, 457. Worsaae: Danmarks Oldtid oplyst ved Oldsager og Gravhøje, S. 8 · 20, 62-72, 83.

²) Samlinger o. s. v. 6te B. S. 456. Nilson: Skandin. Nordens Urinvånare. Forchhammer, Steenstrup, og Worsaae: Undersøgelser i geologisk-antiquarisk Retning.

findes der i betydelig Mængde Levninger fra en Kulturtilstand hos de ældre Beboere, der dannede Overgangen fra den første Vildheds- eller Halv-vildheds-Periode, i hvilken man ikke kjendte Metalleres Brug, til den Kunstfærdighedsgrad, paa hvilken man forstaaer at udvinde og bearbejde det til ordentlig Agerdyrkning og følgelig til fuldkommen Civilisation nødvendige Jern. Fra hin Overgangstilstand finder man Baaben, Håusgeraad og andre Levninger af Kobber og i Særdeleshed af Bronze, det er en Sammensmeltning af Kobber og Tin, der er haardere og saaledes mere tjenlig til huggende og skærende Redskaber, end det bløde Kopper. Disse Levninger ere endog arbejdede med en ikke ringe Grad af Smag og Færdighed, og de vidne om, at det Folk, fra hvilket de hidrøre, ej kan have befundet sig paa et ganske lavt Kulturtrin. Der har været stredet meget om Bronze-Oldsagerne i Danmark hidrøre fra det danske Folk paa et tidligere Kulturtrin, eller fra en anden, fra den danske aldeles forskjellig, Folkestamme. Det sidste synes dog at være det rimeligste, ligesom det nu ogsaa er det almindeligst antagne. De i Danmark forefundne Bronze-Oldsagers Form er saa aldeles og væsentlig forskjellig fra de Jernsagers, der med Visshed vides at hidrøre fra den germaniske Befolkning, at ingen gradviis Overgang kan spores, men at Talen blot kan være om en temmelig pludselig indtraadt Afsløsning af eet Folk ved et andet. Bronze-Oldsagerne i Danmark bære derhos saa umiskjendelig Lighed med dem, der forefindes paa de britiske Øer, i Frankrige og andre, fordum af de saa bekjendte og i Historien indgribende Kelter beboede Lande, at man ej kan andet end sætte dem i Forbindelse med et Folk, der har været nærbeslægtet med Britanniens og Galliens ældre Beboere¹⁾. Da man nu tillige, saa langt vore historiske Minder, ja endog dunkle Oldsagn, naa, finde vore Forfædre i Besiddelse af og fortrolige med Jernet²⁾, da vi heller ikke finde nogen anden germanisk Stamme omtalt uden som jernbrugende³⁾; da man saaledes maa antage at de germaniske Stammer have gjenemgaaet deres Bronze-Periode, — hvis de overhoved have haft nogen — søvend de vandrede ind i de Egne af Europa, hvor vi allerførst opdage dem, medens man derimod har udtrykkelige Vidnesbyrd om at Kelterne lige til henimod Christi Fødsels Tider brugte Baaben m. m. af Bronze: saa har det mest Rimelighed for sig, at henføre de i Danmark, Sydsverige, Tyskland, Britannien og Frankrige forefundne Bronze-Oldsager til forskjellige keltiske Stammer, som have

¹⁾ Samlinger o. s. v. 6te B. S. 453—457.

²⁾ I de ældgamle Eddadigte forudsættes stedse at alle Baaben og de sædvanlige Redskaber, hvortil Metal anvendes, ere af Jern; endog i de gamle mytologiske Sagn tales der om Jernpustere, Jernskove, Jernbaaben, albrig om Bronze.

³⁾ Tacitus, der beskrev Germanerne i det første Aarhundrede e. Chr., omtaler dem som jernbrugende, og veed intet om at de brugte Bronze-Redskaber, uagtet han udtrykkelig siger, at de ej havde Overflod paa Jern. (Germania S. 6).

beboet disse Lande. Til Bronze=Oldsagernes Periode høre ogsaa særegne Gravsteder, der som oftest bestaa af mindre Jordhøje med forholdsvis smaa Gravkamre af Steen, og med Levninger af brændte Lig, nedlagte med Baaben, Huusgeraad og Smykker, de sidste stundom af Guld ¹⁾. Af Bronze=Oldsager have enkelte, dog yderst faa, været fundne baade i de nordlige og sydlige Egne af Norge, og af Gravsteder fra Bronze=Ålderen har man inden Norges nuværende Grændser kun stødt paa to, men alene paa den sydvestlige Kyst, og fra Bronze=Ålderens sildigste Tid; Bohuølen derimod, som for 200 Aar siden endnu var en Deel af Norge, slutter sig med Hensyn til de der forefundne Levninger fra Bronze=Ålderen til Syd=svrige. Heraf er man vistnok berettiget til at slutte, at, med Undtagelse af Bohuølen, har Norge ikke været beboet af noget bronzebrugende Folk, eller har med andre Ord, ej haft nogen keltisk Befolkning; thi de løse, enkeltvis forefundne Levninger, hidvære snarere fra Handel og Bytte, eller vel endog fra senere indtrufne Tilfældigheder, end fra nogen fast Beboelse, og de enkeltstaaende Gravsteder forklares bedst ved Skibbrud eller tilfældige Handelsbesøg paa Kysten. En fuldstændig Befolkning vilde have efterladt sig Gravsteder og andre Levninger i ligesaa stor Mængde, som de forefindes i Danmark og Sydsvrige.

4. Nordmændene og den germaniske Stamme.

Naar man undtager Højfjeldstrækningen, paa hvilken enkelte Høje af Finner sværmede om med deres Aener, var Norge altsaa ubeboet og idemindste ubebygget lige indtil vere Forsfædre tog det i Besiddelse. Naar og hvorledes dette skete, kan kun tilnærmelsesvis og ikke med fuldkommen Visshed, skjøndt dog med nogen Grad af Sandsynlighed, angives. Men for at dette kan skee, bliver det nødvendigt, nærmere at betragte det norske Folks Stammeslægtskab og øvrige ethnographiske Forholde.

Ligesom Norge (Nordvegr) betyder „den nordlige Vej“, saaledes betyder „Nordmand“ kun „Mænd fra Norden“, eller „Mænd mod Nord“. Navnet tilkjendegiver altsaa kun at det dermed betegnede Folk boer nordligere, end dets Stammeslægtede, og man maa derfor nærmest antage, at det er opstaaet i Norge selv, altsaa under eller efter Indvandringen. Ligesaa lidt som man kjender Norges ældre Navn, — om det ellers havde noget — før denne, ligesaa lidt kjender man Nordmændenes ældre Navn — om de ellers havde noget — førend de satte Foden paa Norges Grund. Sproget viser, at Nordmændene høre til den samme Folke=Klasse, hvortil Danske, Svenske og Tydskere henhøre, og som man med et Fællesnavn kan

¹⁾ Worsaae, Danmarks Oldt. S. 72—77.

kalde den **germaniske**; denne deler sig i to Stammer, den **nordiske** og den **tydske**, eller, som nogle holde det for rigtigere, i tre, den **nordiske** (nordgermaniske), den **tydske** (sydgermaniske) og den **gotiske** (østgermaniske), hvilken sidste ellers plejer at regnes ind under den tydske. Den nordgermaniske Stamme repræsenteres nu ved Nordmænd, Svenske og Danske; den sydgermaniske ved Tydskere, Høllændere, Englændere o. a. fl.; den østgermaniske eller gotiske er forsvunden i Tidens Løb. Til den nordgermaniske Stamme hørte i den fjerne Oldtid utvivlsomt **Nordmændene** (Nordmenn), de **Svenske** (Svéar eller Sviar) og **Russerne**, der endnu i det 10de Aarhundrede talte det samme Sprog som vore Forfædre eller et lignende, og beboede Slette-Egnene ved Ladoga og Ilmen, og de øvre Dnepr-Egne i det nuværende Rusland. Om de ældste **Daner**, der i historiske Skrifter omtales, hørte til den nordgermaniske Stamme, er ikke ganske sikkert; de senere **Daner**, især fra det 8de Aarhundrede af, vare Nordgermaner. Den sydgermaniske Stamme deelte sig i den nordligere eller den nedre, og den sydligere, eller øvre **Green**; til den første hørte især **Saxer** og **Friser**. Den gotiske Stamme bestod af de egentlige **Goter**, **Gepider**, **Bandaler**, **Burgunder**, o. fl.

Mellem de nordgermaniske Greenes Sprog var Ligheden i Oldtiden ikke mindre, men snarere større, end nu; og engang, langt op i Tiden, maa der kun have været eet fælles nordgermanisk Sprog. Men endnu længere tilbage i Tiden maa der have været en Periode, hvor der heller ikke har været Forskjel mellem nordgermanisk og sydgermanisk, men hvor der kun taltes et eneste fælles germanisk Ursprog; nemlig førend det germaniske Urfolk endnu havde afdeelt sig i særegne Stammer og Green. Dette germaniske Urfolk kan ikke i denne Tilstand have boet i de af dets **Urfolk** nu optagne Lande, der ligge altfor spredte fra hinanden til at kunne have været beboede af et eneste Folk; de egentlige Urgermaner maa have boet i en tættere Klunge og paa et Sted, hvorfra deres enkelte Afdelinger omtrent med samme Lethed kunde komme til den nordiske Halvø, som til Tydskland. Da nu de europæiske Indvandringers Hovedretning stedse gik fra Ost mod Vest, eller fra Asien, Menneskestægtens Vugge, kan Urgermanernes Hjem heller ikke vel søges andensteds end i Osten, rimeligviis i de indre Dele af det nuværende Rusland, henimod Volga og Ural.

5. Germanernes ældste Hjem og Omgivelser. Kelter, Skyther, Ischuder.

Et Blik paa de Følkeslag, med hvilke Germanerne allertidligst efter deres Indvandring i Syd og Vest kom i Berørelse, kan maaskee lede til en endnu nærmere Bestemmelse ej alene af det Sted, hvor Germanernes ældste Hjem er at søge, men ogsaa af den Vej, ad hvilken de vandrede ind i Nor-

den og Tydskland. Disse Folkelag ere **Kelter** og **Vender** eller **Slaver**. De høre begge til den samme store Folke-Vægt, der ogsaa indbefatter Germanerne, Sydeuropæerne og de ariske Folkelag i Asien, nemlig den **indo-europæiske**. Vi have allerede seet, at der findes Levninger fra keltisk Befolkning i Sydsvrige, Danmark og Nordtydskland, og vide tillige, at Befolkningen i Britannien og Gallien førend Romernes Angreb paa disse Lande, ja endog fra den første Tid, da de bleve bekendte for Grækerne og Romerne, 5 til 600 Aar før Christi Fødsel, saagodtsof udelukkende var keltisk. Man stjælnet mellem to Afdelinger af de nuværende keltiske Folk nemlig de saakaldte **Gaeler**, der nu alene findes i Skotland og Irland, altsaa yderst mod Vesten, og **Kymrerne**, der indtil det femte og sjette Aarhundrede efter Christi Fødsel beboede hele England, men af de indvandrede Angelsaxer ere blevne indskrænkede til Englands yderste Bjergegne mod Vest, nemlig Wales og Cornwall, og tillige bebo den nordvestligste Spidse af Frankrige eller Bretagne. At Gaelerne og Kymrerne, uagtet deres Slægtskab, dog staa hinanden langt fjernere end noget af de germaniske Folk staa sine Stammefæller, viser Sammenligningen af deres Sprog, og det er derfor tydeligt, at de hver for sig repræsentere to Hovedafdelinger, der uafhængigt af hinanden, og til forskellige Tider, have vandret ind. Den gjensidige Beliggenhed af de Egne, begge Afdelinger nu indtage og i ældre Tider indtog, viser, at den gaeliske, som den yderste, tillige er den tidligt indvandrede, og at den kymriske senere, maaskee endog flere Aarhundreder senere, har fulgt efter. Der mangler ikke paa Sagn blandt Kelterne, som bekræfte denne Slutning, idet de antyde en dobbelt Indvandring, en forhistorisk, en anden sildigere; der tydes endog hen paa, at de sidst indvandrede kom fra Nordsvens Kyster og Rhin-Egnene ¹⁾. Navnet Kimbrer eller Kimrer paa den jydste Halvøes ældre Hovedbefolkning betegner denne tilstrækkeligt som kymrisk, og de keltiske Levninger paa hele den nordeuropæiske Slette hidrøre derfor vistnok, især længst mod Ost, fra kymriske Stammer, der boede adspredte i de dengang forstorstedelen skovbevogede Egne. Af den romerske Historie erfare vi, at der i Tidsrummet mellem 600 og 400 Aar før Kristus skete hyppige og voldsomme Indvandringer af keltiske Galler fra det nuværende Frankrige, hvilke først indtog og satte sig fast i Øreitalien, siden endog strejfede over hele Halvøen, bragte Rom sin Undergang nær, og først efter en flere Aarhundreder vedvarende, haardnakket Kamp bleve undertvungne af Romerne. Denne Folkebevægelse kan ej have fundet Sted uden Marsag,

¹⁾ Ammian nævner om et Sagn, bevaret blandt de galliske Druider: at en Deel af Folket var Landets egne Born, en anden Deel kommen fra de yderste Der og Egnene hiinsides Rhinen, hvorfra Krig og Oversvoommelser havde drevet dem. (XV. 9.) Kymriske Sagn fra Wales fortælle om at de første Beboere af Britannien kom over „det taagebe Hav“ (Nordsøen), og at der senere kom andre kymriske Folkesværm fra Gallien. (Turner, history of the Anglosaxons I. 95, 55).

og denne Marsag har ganske vist neppe været nogen anden end de yngre keltiske eller kymriske Folkehobes Indtrængen fra Nordøsten. Nu erfarer man tillige, at de saakaldte **Kimmerier**, hvilke Homer omtaler som Beboerne af Egnene nord for det sorte Hav, og tidligere end hvilke ingen Beboere af disse Egne kjendes, henimod Begyndelsen af det 6te Aarhundrede f. Chr. fortrængtes af de fra Osten fremstjørtende **Skyther**, og splittedes i to Afdelinger, af hvilke den ene mindre, fulgte det sorte Havs Kyster mod Syd, den anden og større, drog sig hen til de vestligere Egne mod Oceanet; der tilføjes endog udtrykkeligt, at de vare Kimbrernes Stamfædre. Vi finde saaledes temmelig nøjagtigt angivet, baade naar og hvorledes den kymriske Vandring fandt Sted. Fra Ukraines Stepper har den gaaet langs de store østersøiske Floder til Østersøen, og videre langs den nordeuropæiske Slette til Nordsean og de af Gaeler (Galler) og andre Folk allerede beboede Egne. Naar derimod den tidligste keltiske, eller gaeliske (galliske) Indvandring skete, kan ej engang tilnærmelsesviis angives, thi den ligger forud for alle historiske Traditioner ¹⁾.

Vi see altsaa de saakaldte **Skyther**, i umiddelbar Berørelse med Kymrerne; vi finde deres yderste Led mod Vest der, hvor Kelternes yderste Led mod Ost ophører. Hvor langt de af Kymrerne besatte nye Landstrækninger naaede mod Osten, hvor langt Skytherne fulgte dem mod Vest, om de fremdeles vedbleve at staae i umiddelbar Berørelse med Kymrerne eller om andre Nationer eller Odstækninger adskilte dem, lader sig ikke med Bestemthed angive. Det bliver dog saare vanskeligt, ja endog umuligt, at gjette paa, hvilke Nationer det skulde være, der saaledes havde fileet sig ind mellem Kelterne og Skytherne, med mindre det skulde være nogle faa Finner eller Tschuder. Herodot omtaler desuden Skythernes Stamme som boende langt op mod det nuværende Polen ²⁾, medens der endog i det nuværende Tydsklands østligste Egne boede Kelter ³⁾; der er saaledes neppe engang Plads for Mellemnationer, thi Strækningen mellem Oderens og Dneprs Kilder maa i hiin fjerne Tid have bestaaet i ubeboelige Urskove og Moradser.

Under Navnet **Skyther** forstode de gamle græske og romerske Forfattere ikke saameget et enkelt Folk, som et Indbegreb af flere beslagtede Folkeslag, der strakte sig i en Række ligesaa Thrakien forbi Kaukasus til de ariske Fjeldegne i Asien, hvor de berørte de ariske Folk (Zendfolk og Hinduer), med hvilke de stod i det nærmeste Slægtskab. De Navne og andre Ord som de sydlandske Forfattere hist og her anføre af de thrakiske, getiske, skythiske, sarmatiske og massagetiske Sprog, have alle een og samme

¹⁾ Beda, Hist. eccl. I. 1, udsleder dog de gaeliske Piktter fra Skythien.

²⁾ Herodot, 4de Bog, Pytheas (320 f. Chr.) sætter Skyther lige ved det nordl. Ocean, se nedenfor S. 12, 13.

³⁾ Tacitus, Germ. Cap. 28.

Charakter, og røbe alle een og samme Herkomst ¹⁾. De nærme sig i en ikke ringe Grad det Oldindiske, eller Sanskrit, og de have tillige meget tilfælles med de Sprog, der af alle europæiske nu staa Sanskrit nærmest, nemlig de **Iettiske** (i Preussen og Litaunen) og de **Slaviske** (i Böhmen, Mähren, Polen, Rusland, Servien, Kroatien og Illyrien m. m.) ²⁾. Allerede Homer omtaler Thrakerne; **Skytherne** nævnes som Hovedfolket indtil de sidste Aarhundreder f. Chr.; efter hvilken Tid **Sarmaterne**, og allersidst **Slaverne** eller **Benderne** indtage deres Plads. Dette er neppe saameget at forklare ved formelige Folkevandringer, som mere ved Anvendelsen af forskjellige Benævnelser til forskellige Tider, uagtet vistnok de her nævnte Folks særregne ustadige Leveviis — de skildres nemlig alle som Rytterfolk, der førte Kvinder og Børn med sig paa tjeldede Vogne — maatte frembringe hyppige Bopælsforandringer, og give Anledning til, at fremmede Rejsende ofte traf en Nation med et nyt Navn i Egne, hvor man tidligere havde truffet en anden. Men dette har dog ingen synderlig Indflydelse paa Udstrækningen af de skytho-sarmatiske Nationers Tumbleplads i det Hele taget, og saaledes kan man antage det for vist, at der lige indtil de senere Folkevandrings-tider boede en Række af thrakiske, eller om man heller vil kalde dem skytho-sarmatiske Folk, ligesaa Donau og Karpaterne til hiinsides det kaspiske Hav, af hvilke de nuværende Slavers Stamfædre vistnok stedse have holdt sig længst mod Nordvest og saaledes Kelterne nærmest. For de ældste Germaner bliver der altsaa ikke Rum i det egentlige Mellemuropa i hine fjerne Tider, men man maa søge deres Hjem **nordenfor** de skytho-sarmatiske Folk, neppe sydligere end i de øvre Volga- og Don-Egne.

Vi have paa den anden Side seet, at Finner og Lapper, altsaa tschudiske Folkesæd, beboede Norden, maaskee endog Nordeuropa, før Kelternes end sige Germanernes Ankomst; vi vide at en Række af tschudiske Folkesæd har beboet det nuværende Nordrusland saa langt mod Syd, som de i Nordisshavet strømmende Floders Kilder naa, ligetil længst ind i Sibirien; at de nordligst boende tschudiske Folk endog have været længe nok i hine Egne til at antage Præget af Polarfolk, hvilket vidner om en Beboelse fra umindelige Tider, især da allerede ældgamle Forsfattere beskrive Finnerne ganske som de nuværende. Der var saaledes ikke Plads for Germanerne nordligere end Dvina's Kilder, og vi kunne derfor som deres gamle Hjem kun holde os til Stroget omkring øvre Volga og dens Bifloder.

Spørgsmaalet bliver nu, ad hvilken Vej Germanerne ere vandrede ind

¹⁾ F. Gr. Agathyrser, Idanthyrser (skythisk), Spargapithes (skythisk), Spargapises (masagetisk), Thamyris (thrakisk), Tomyris (masagetisk), Kotys, Sitalkes (thrakisk) o. s. v.

²⁾ Zalmoris, Navnet paa Thrakernes Koenig, kommer rimeligviis af et Ord, svarende til litt. Szalmas, en Hjelm.

i deres nuværende Hjemsteder. Dette kan kun besvares ved at sammenholde de Steder, hvor de allerførst omtales hos græsk-romerske Forfattere, med de dunkle Sagn, som de selv have opbevaret om deres Udvandring fra Urhjemmet og deres Bosættelse i deres nuværende Hjem.

6. Grækernes og Romernes Efterretninger om Norden.

De ældste Efterretninger, man har om Norden og Germanerne, ere de Brudstykker af den mæssiliske Græker Pytheas's Rejsebeskrivelser, som meddeles af den græske Geograph Strabo og den romerske Naturhistoriker Plinius ¹⁾. Pytheas gjorde omkring 320 f. Chr., som det synes, tvende Sejrejser til Nord-Europa, besøgte Britannien, som til det mod det yderste Norden liggende Thule, og berettede tillige om andre Egne ved Oceanet, fornemmelig Havkysten. Men uheldigviis ere hans egne Beretninger tabte; hvad Strabo og Plinius meddele, er saare ubetvødeligt, og Strabo meddeler det oveniud med det ubeføjede Tillæg, at han anseer Pytheas for en saare løgnagtig Mand, og hans Angivelser uefterrettelige.

Pytheas's Beretning om Thule indskrænker sig dertil, at det laa 6 Dages Sejlads i Nord for Britannien, een Dags Sejlads fra det fæstede eller sammenløbne (d. e. frosne eller halvfrosne) Hav, der af Nogle kaldtes Mare cronium, et Udtryk der ej kan forklares af Græsten eller Latinen, og som man derfor har søgt at forklare af det kymriske cronî, samle sammen, ligesom Ishavet endnu paa Irsk eller Gaelisk kaldes muir-croinn (egentl. det sammenløbne Hav, hos Plinius Mare concretum). I disse Egne var der hverken Land, Hav eller Luft, men en Blanding af alle tre, ligesom en Lunge (gallertagtig Materie), hvori alle Ting svæve, og som man ej kan gjennebrænge. Man skulde formode at Pytheas var kommen langt op mod Norden enten paa den Tid, da Frosten indtræder, eller naar Isen løsner og danner en blod Masse (Sjap=Is). Pytheas ansaa Thule for det yderste Land, og berettede, at der om Sommeren var uafbrudt Dag, om Vinteren uafbrudt Nat i sex Maaneder. Da Pytheas umuligt kan have været saa langt oppe mod Nord, hvor denne Fordeling af Dag og Nat hersker, nemlig under Nordpolen selv, maa Angivelsen, der findes hos Plinius, enten grunde sig paa en Misforstaaelse fra dennes Side, eller paa en hos Pytheas selv herkende urigtig Forestilling om at Thules yderste Ende naaede op til Nordpolen. At Pytheas's Thule virkelig har været Norge, er ikke usandsynligt, thi den opgivne Afstand fra Britannien passer godt, og Angivelsen, at det skulde ligge i Nord for Britannien, er vel ikke at tage saa ganske bogstaveligt. Paa den anden Side kan det dog heller ikke negtes, at Islands eller Færøernes Beliggenhed stemmer endnu bedre

¹⁾ Strabo, I. p. 63, II. 114—115. IV. p. 201. Plinius hist. nat. II. 75, IV, 16.

med hiin Angivelse. Strabo, der anseer Pytheas's Angivelser om Thule fejlagtige, fordi han ikke andensteds har fundet Den Thule omtalt, og fordi han anseer Jerne (Irland) for det yderste Land mod Norden, mener dog at Pytheas i og for sig kan have Ret, naar han fortæller om dem, der bo nær ved den kolde Zone, at de kjende lidet eller intet til Frugter og tamme Dyr, men leve af Urter, vilde Frugter og Rødder, medens de, hos hvilke Korn vorer og Honning forefindes, lave en Drif deraf, og, da de ej have Solskin, tørstke Kornet i store Huse, da det under aaben Himmel vilde fordærvet af Regnen. Denne Beretning have flere forklaret saaledes som om Pytheas dermed sigtede til Thule, men dette, ligger ingenlunde i Strabo's Ord; han nævner kun, hvad Pytheas har fortalt om de nordlige Lande i Almindelighed. Pytheas's Beretning om Thule giver saaledes ingen Oplysning om hvad enten Norge var befolket eller ej, og man bliver ikke engang klog paa, om hans Thule er Norge. Derimod indeholde de Brudstucker, Plinius meddeler af hans Beretninger om Hav-Kysten, aldeles bestemte Oplysninger om Germanerne. Et indre Bassin (æstuarium) af Oceanet, hedder det, ved Navn **Mentonomon**, 6000 Stadier langt, beboes af **Guttonerne**, et germanisk Folk; een Dags Sejlads derfra ligger Den **Abalus**, hvor Havet opskyldes af Bølgerne og er en Udrensning af det sammenløbne Hav; Indbyggerne bruge det til Brændsel og sælge det til de nærmeste **Teutoner**¹⁾. Uden strax at indlade os paa om Mentonomon og Abalus skal søges ved det preussiske Samland, eller andensteds, ville vi her kun dvæle ved den merkkelige Omstændighed, at det germaniske Folk **Guttonerne**, i hvilket man strax gjenkjender **Goterne**, der selv kaldte sig **Gutans**, allerede af Pytheas, altsaa mere end 300 Aar før Christus, nævnes som boende ved Oceanet.

Plinius meddeler ogsaa Beretninger fra andre, tildeels samtidige, græske Forfattere om de samme Egne. Han omtaler saaledes, at **Timæus** (kun lidet yngre end Pytheas) kalder Den **Abalus** **Basilis**, og nævner en anden **D**, **Naunonia**, eller efter en anden Læsemaade **Bannomanna**, een Dags Sejlads fra **Skythia**, hvor Havet opkastede **Nav**; at **Philemon** (samtidig med Pytheas) sagde at **Kimbererne** kaldte det nordlige Hav **Morimarusa** (d. e. det døde Hav) indtil Fjorberget **Rubcas**, længere henne **Cronium**; at **Xenophon** fra **Lampsakos** berettede om en uhyre **D** ved Navn **Baltia**, der af Pytheas kaldes **Basilis**, og som skulde ligge tre Dages Sejlads fra **Skythiens** Kyst; at den pontiske Konge **Mithridat** (død 63 f. Chr.) havde omtalt en **D** ved Navn **Dserikta**, der skulde ligge ved Germaniens Kyst, bevoret med Cedre og af hvilken Havet nedflød fra Klipperne, og at **Metrodor** fra **Skepsis** (omtrent 90 Aar f. Chr.) omtalte **Basilis** og **Germania**

¹⁾ Plinius hist. nat. XXXVII, 2.

som Findingssteder for Nav og Diamanter. Den græske Forfatter Diodor, der levede paa Augustus's Tider, nævner ogsaa om Den Basilia, ovenfor Galatien (= Gallien) og ligeoverfor Skythien, hvor Navet opskulledes.

Vi faa af alle disse Beretninger, trods deres Dunkelhed, det bestemte Indtryk, at germaniske Folk, fornemmelig Goterne, paa Pytheas's Tid virkelig boede ved Østersøens Kyster, men vi erfare endnu ikke, om det var paa Nord siden eller Syd siden af denne, langt ude eller langt inde. Navnet **Basilia** (udtalt **Basilis**) og **Dserikta** har man, ej uden Grund, antaget for en Forvanskning af Navnet **Osilia**, hvormed man i Middeldalderens Skrifter finder Den **Øsel** benævnet ¹⁾. Plineius siger vel, at Timæus kalder den samme **D Basilia**, hvilken Pytheas kalder **Abalus**, men siden lader han dog Pytheas kalde den **D Basilia**, som Xenophon kaldte **Baltia**, altsaa har dog Pytheas selv gjort Forskjel paa **Basilia** og **Abalus**. Naar det af Guttonerne beboede Mentonomos's Kyster skulde ligge en Dagsrejse fra den store **Nav=D**, kan man ikke, hvor man end lægger denne, andet end tænke paa et Sted i Danmark eller Skaane. I disse Egne var altsaa Goterne bosatte paa Pytheas's Tid.

I flere Aarhundreder træffe vi nu ingen Meldelse om Folk, der med Sikkerhed kunne kaldes germaniske, førend hos Cæsar, ved hvis galliske Krige Romerne lærte Germanerne umiddelbart at kjende. Cæsar finder allerede Germanerne bosatte hiinsides Rhinen, men kun i Nord- og Mellem-Tydskland; galliske Folkeslag boede endnu paa hans Tid i Helvetien og de øvre Donau-Egne. Han nævner om ældre Tider, i hvilke Gallerne vare langt mægtigere end Germanerne, og Tacitus, som paa en vis Maade udfylder denne Notits, lægger til, at den hele Strækning mellem den herkyniske Skov og Main langt tilbage i Tiden var beboet af de galliske Folkeslag: Helvetier i Vest og Bojer i Øst, om hvilke sidste Navnet **Bojemum** (**Böhmen**) mindede og endnu i vore Dage minder. Fra Romernes Standpunkt maatte dette Forhold fremstille sig som om Gallerne havde foretaget Indvandring fra Vesten til Landene østenfor Rhinen; og dette er i og for sig heller ikke saa usandsynligt, hvad Donau-Egnene angaar, i hvilke, som bekendt, galliske Vandringshobe i Begyndelsen af det 3die Aarhundrede før Kristus arbejdede sig lige ned mod det sorte Hav, og videre til Makedonien, Grækenland og Lilleasien. Men Hovedretningen af de store nationale Vandringer i Europa, nemlig fra Øst mod Vest, viser dog, at enhver Bevægelse

¹⁾ Øsel kunde vistnok ogsaa synes at være en Forvanskning af det otnordiske Eysysla, med hvilket Navn Nordboerne benævnte Øsel i Modsatning til Estlands Fastland, som de kaldte Adalsysla. Men underligt vilde det dog være, om den blot skulde have været benævnt med det nordiske Navn. Rimeligere er det, at dette allerede tidligt er fremkommet som et Forsøg paa at forklare det nationale Navn. Ptolemæos emtaler Øslyter i disse Egne.

fra Vest mod Ost maa være sekundær, og en Følge af en eller anden større Vandring, der har foranlediget et Tryk fra Nordøsten eller Norden. Hvis det altsaa forholder sig saaledes, at Helvetier og Bojer virkelig ere indvandrede fra Gallien til det nuværende Mellemtydskland, kan denne Indvandring kun være at tilskrive et Tryk, enten fra kymriske eller fra germaniske Folk. Den romerske Forfatter Livius meddeler ¹⁾ et gammelt gallisk Sagn om Anledningen til den ovenfor omtalte Udvandring, der tilskrives Overbefolkning, og henføres til Tarquin den ældres Tid, altsaa Begyndelsen af det 6te Aarhundrede. En Afdeling gik, heder det, til Italien, en anden til de herkyniske eller mellemtydske Skovegne. Den i Sagnet opgivne Marsag til Udvandringen kan man naturligviis ikke betragte anderledes, end de lignende Marsager, der sædvanligviis i Folkesagnet sættes i Forbindelse med Udvandringer, nemlig som tidligere Tiders Verk. Hvad Tidsangivelsen angaar, da er deri vel heller ikke synderligt at stole paa; dog viser Tiden, da Gallerne hjemsogte Rom, at Bevægelsen mod Italien allerede længe før Aar 400 f. Chr. maa være begyndt, og at den, saaledes som vi allerede have anført, med størst Sandsynlighed tilskrives kymriske Nationers Tryk. Om Bevægelsen mod Mellemtydskland er samtidig med den mod Italien, hvilket Sagnet beretter, er mere tvivlsomt. I alle Fald sporede man ikke nogen Bevægelse af galliske Folk ned gennem Donaudalen førend efter Aar 300 f. Chr.; og denne Bevægelse kan neppe længer tilskrives Kymrer, men snarere Germanerne, der vel omtrent paa denne Tid besatte Nordtydskland, hvilket ogsaa af Pytheas's Angivelse bestrykes. Cæsars Beretninger vise forresten, hvorledes Germanerne paa hans Tid allerede vare bleve de herskende i Nordtydskland, og hvorledes de allerede yttrede Tilbøjelighed til at skride ud over deres Grændser, hvilket især Ariovists Indtrængen i Gallien lægger for Dagen.

Et Par Generationer før Cæsars galliske Krig havde den bekjendte, for Romerne saa farlige, Fremstormen af Kimbrer og Teutoner i Sydgallien og Ørreitalien fundet Sted. Man har, især fra tydsk Side, været meget tilbøjelig til at ansee begge Folkeslag for tydske, fordi tidligere latinske Forfattere efter Augusts Tid have opregnet Kimbrer og Teutoner blandt det nordligste Tydsklands Nationer. Men at idetmindste Kimbrerne med langt større Almelighed kunne antages at have været Kymrer, altsaa Kelter, have vi ovenfor viist, ligesom det er vel at merke, at de ældre romerske Skribenter, der levede Kimbrerkrigen nærmere, kaldte baade dem og Teutonerne tilsammen Galler ²⁾, at de kæmpede i Forening med det galliske

¹⁾ Livius. V. 31, 35.

²⁾ Sallust. bell. Jugurth. Cap. 114 omtaler Manlius og Capios Nederlag mod Kimbrer og Teutoner som en Kamp med Gallerne. Ogsaa Florus (III, 3) lader Kimbrerne komme fra Gallien.

Folk Sigurinerne, og at allerede Posidonius (hos Strabo), siden Plutarch anseer dem for de samme som Kimmerierne ¹). Teutonernes Tydsfthed er ogsaa heel tvivlsom. Ordet Teut-, hvoraf deres Navn er sammensat, forekommer ikke saa meget i det tydske, som keltiske Navne, f. Ex. Teutomatus, Teutomalus; Romerne stødte allerførst paa dem i galliske Egne og tildeels i Forbindelse med galliske Nationer; hvad Plinius angaar, da kan man ikke ret stole paa ham, efterdi han ofte benytter Notitser, flere hundrede Aar gamle, som om de vare samtidige, og blander dem sammen med samtidige (f. Ex. hvor han omtaler Thule og Mare cronium), en Fejl, hvori overhoved alle de ældre Geographer have gjort sig skyldige. Desuden kunde Tilfældet være med Teutonerne, som maastee med Kimbrerne og ganske vist med Bojerne, at deres Navne vedbleve i de af dem tidligere beboede Egne, og gik over paa deres Efterfølgere. Det er derfor ikke usandsynligt at Kimbrerne og Teutonerne virkelig vare keltiske Folkeslag, og i dette Tilfælde kan man ansee deres Tog for den sidste Akt af det keltiske Folks Bortdrivelse fra Nordtyskland ²). Endnu paa Pytheas's Tid boede Teutoner i Nærheden af Guttonerne eller Goterne; i det andet Aarhundrede før Kristus blev de fordrevne, og paa Cæsars Tid er Nordtyskland indtil Rhinen germanisk.

Bed Romernes Krige med Germanerne under Augustus og Tiberius lærte de deres Land nærmere at kjende. Tiberius selv kom som Hærfører, før end han blev Kejser, til Elbens Munding, og Germanicus gjorde endog (16 e. Chr.) et Optog med en Flaade, fra Elven Gms ud i Nordøen, hvor han blev overfalden af en frygtelig Storm, der adspalttede Flaaden, drev enkelte af Skibene til fjernere Kyster, saasom til Britannien og andre langt bortliggende Der; nogle af disse Skibbrudne kom senere tilbage og fortalte om de merkelige Begivenheder, de havde oplevet. Det heder udtrykkeligt, at Angrivarierne, et germanisk, med Romerne forbundet Folk, der boede Nord for Elben, havde løskjøbt flere af dem fra de indenfor (altsaa østfor) boende Nationer, hvilket viser, at enkelte af Skibene maastee endog have været drevne forbi Skagen, ind i Kattegattet. Ved disse og lignende

¹) Strabo, VII, p. 293. Plutarch, Marius, Cap. XI.

²) De, som fremdeles paaftaa Kimbrernes og Teutonernes Tydsfthed, kunne dog ikke negte Ravnens keltiske Charakter. Ogsaa de saa kimbriske og teutoniske Egnenavne, der ere opbevarede, have keltisk Charakter, f. Ex. Bojorix, Gesorix, der ere aldeles af samme Slags som Ambiorix, Dumnorix, Vercingetorix, ja Livius anfører selv etsteds (XXXIV, 46) Bojorix som et keltisk Navn. Lugius, Glaodicus ere mindre karakteristiske, men Teutoboch eller Teutobod, Ravnets paa Teutonernes Anfører, har keltisk Klang. Man vil i alle Fald ej kunne negte Muligheden af at tydske Folkeslag, der tog de kimbriske og teutoniske Kelters Plads, ogsaa optog deres Navn.

Anledninger, som ej engang ere omtalte, men som ofte maa have kunnet forefalde under den langvarige Krig, maatte Romernes geographiske Kundskaber om Germanien betydeligt udvides. Imidlertid finder man ikke at den græske Geograph Strabo, der skrev paa Augustus Tid, har erfaret eller benyttet syn-derligt af disse nye Opdagelser. Pomponius Mela derimod, som levede omtr. 50 Aar e. Chr., har virkelig nogle nyere Efterretninger om Germanien. Han veed at fortælle om den store **codaniske Bugt**, opfyldt med mange større og mindre Der, saa at Havet snarere ligner Strømme, ovenfor **Elben**; om **Kimbrier** og **Teutoner**, der boe paa det Land, der omgiver Bugten; om at hiinsides dem boe Germaniens yderste Folk **Sarmonerne**. Fra Germanien gaar han til **Sarmatien**, som af ham endnu sættes **vestenfor** Vistula (Weichsel), hvilken Elv ej omtales af nogen ældre Forfatter. Fra Sarmatien kommer han til Skythien. Ved at omtale Oceanets Der nævner han ogsaa Derne i den codaniske Bugt, hvoriblandt Scandinavia, beboet af Teutoner. Forresten gjentager han endeel af de ældre Geographers Beretninger om nogle ¹⁾ fabelagtige Folkeslag længer mod Norden, om Thule o. a. d. At Mela her nævner Kimbrier og Teutoner som Germaner, navnlig som Beboere af Scandinavia, har ej saameget at betyde, naar vi see, hvorledes han og hans Eftersølgere ved Siden af de samtidige Beretninger, de meddele, ogsaa gjentage Forgængernes Ord. Men af Bigtighed er hans Dmtale af **Scandinavia**, hvis egte gotiske Navn noksom vidner om gotisk eller ialfald germanisk Befolkning ²⁾; af Bigtighed er ligeledes hans Antydning af at Weichselen endnu ikke var Germaniens Østgrænse, og at altsaa Sar-

¹⁾ Nemlig, at der paa Derne ligeoverfor Sarmatien skulde bo et Folk, der kaldtes **Dæoner**, og som kun levede af Fugleæg og Havre, et andet, **Hippopoder**, med Hestesødder, et tredie, **Panoter** med Dren saa store, at de deri kunde indhylle hele Legemet. Disse Navne ere, som man lettelig seer, græske Sammensætninger, der betegne de i Beskrivelsen udhavede Egenheder; „Dæoner“ af $\delta\acute{o}\nu$ et Æg, Hippopoder af $\pi\acute{\alpha}\rho\omicron\varsigma$ (Hest) og $\rho\acute{o}\delta$ (Fod), Panoter af $\pi\acute{\alpha}\nu$ (Alt) og $\omicron\nu\acute{\varsigma}$, $\acute{\omega}\tau\acute{o}\varsigma$, (et Dre). De hidvore saaledes fra de græske Geographer, som opfandt dem, og ere sølgelig uden ringeste Vard eller historisk Betydning. Man gjenkfinder dem, sjønt saare forvanskede, i Plinius's Meddelelse af gamle tilbeels med Pytheas samtidige, Beretninger om Der ved Skythiens Kyst. Dæonerne kaldes saaledes hos Plinius **Doner**, Hippopodernes Navn er uforandret; Panoterne (hvis Navn ogsaa i et Haandskrift af Mela forvanskes til **Satmaler**), kaldes hos Plinius **Fanesier** (af Panoti er der neml. gjort Phanoti, Phanosii, Fanesii). Tacitus's fabelagtige **Hellusier** og **Drioner** (Germ. 46) ere upaatvivelig de samme.

²⁾ **Scandinavi** (-a er kun den latinske Endelse), er -avi den oldgermaniske og gotiske Form for det oldnorske ey (oprindelig aui), vort **D**; **Scandin** er en Afledsform af **Skandja**, Navnets kortere Form, hvorfor Plinius ogsaa skriver **Scandia**. **Skandinavi** betyder saaledes kun „Den **Skandja**“. **Skandin** sammendrages i Oldn. til **Skán**, hvoraf **Skáni**, og **Skandin-avi** saaledes til **Skán-ey**, hvilke Navne begge betegne det nuværende **Skane**.

mater, det vil sige skytho-sarmatiske Folk, det være sig nu Bender eller andre, endnu boede **vestenfor** Weichselen.

Efter Mela følger i Rækken af de romerske Geographer **Plinius**, der, som bekendt, døde ved Udbrudet af Vesuv 79 e. Chr., og hvis Erbhent-virkelighed sølgelig falder mellem 60—70, altsaa kun faa Aar senere end Mela. Hans store naturhistoriske Verk indeholder ogsaa en Jordbeskrivelse, hvortil han dels benyttede egne Erfaringer, dels Compilationer fra ældre Forfattere. Med Hensyn til Germanien, især dets nordvestlige Deel, maa hans Angivelser anses for ret paalidelige, da man veed, at han selv opholdt sig en Stund i Frisernes og Chaukernes Land vestenfor Elben. Han meddeeler ogsaa virkelig meget, der ej findes hos hans Forgængere, men hans Meddelelser maa benyttes med Varsomhed, da han uden mindste Kritik har sammenstillet de meest forskjelligartede Materialier. Dette bliver man især var, hvor han omhandler Derne ved Britannien. Efterat han nemlig først har beskrevet Europas Nordkyst fra det sjerne Ste Nordøsten mod Vest og omtalt Scandinavia, den codaniske Bugt, Kimbrernes Forbjerg m. m., kommer han endelig til Britannien og dets Der; blandt disse nævner han ogsaa de fjernere, hvoriblandt **Scandia** m. fl. Han har altsaa ikke skønnet, at den Beretning, han havde for sig, og benyttede, om Derne i Nordøst fra Britannien, atter førte ham mod Østen til de Der og Lande han allerede havde omtalt: han har sølgelig antaget Scandinavia og Scandia for at være forskjellige Lande. — Plinius, der begynder fra det yderste Nordøsten, nemlig Skythien og de saakaldte **riphæiske** Bjerge, hvilke man altid tænkte sig nær ved det yderste nordlige Hav og stedse lod rykke længer op, eftersom Kjendskabet til hine Egne udvidedes, anfører først hine, allerede omtalte, gamle Efterretninger om Fiskeriet, Hæblysten og de fabelagtige Øvere. Dernæst kommer han til Germanien, af hvis Stammer **Jugæverne** eller **Jugvierne** er den første fra Østen regnet; her, siger han, blive Underretningerne mere bestemte. Det uhyre **Sævo**-Bjerg danner ligetil **Kimbrernes** Forbjerg en stor Bugt, den **codaniske**, fuld af Der, hvoriblandt **Scandinavia**, „hvis Størrelse endnu er uudforsket“, og hvoraf kun en Deel, saavidt bekendt, beboes af **Hillevierne**s Folk i 500 Hæder, hvilke kalde den en anden Verden. Af lignende Størrelse, vedbliver han, siger man **Cningia**, eller, som en anden Læsemaade har, **Epigia**, at være; efter Nøgles Sigende beboes denne lige til Floden **Vistula** (Weichsel) af Sarmater, Bendeder, Skirer og Hirrer. Man nævner, heder det, noget om en Bugt kaldet **Kylipenus** med en **D Patris** i Indløbet; om en anden Bugt **Lagnus**, der støder til Kimbrerne, hvis langt ud i Havet stikkende Forbjerg danner Halvoen **Kartris**; efter den (altsaa vestenfor) komme 23 Der, der ved Romernes Krige ere blevne dem bekendte, hvoriblandt **Burchana** og **Glessaria**, hvilket sidste Navn dog er blevet Den tillagt af de romerske Krigere, fordi de

fandt Hav (Glesum) der; de Indfødte kalde den **Austravia** ¹⁾). Ved hele dette Hav ligetil Scaldis (Schelde) bo germaniske Nationer. Germanerne bestaa, siger han, af fem Hoved-Stammer: Vindiler, Ingvæver eller Ingvier, Istæver nærmest Rhin, Herminer midt i Landet, og Peukiner samt Bastarner nærmest Dacien. Til Vindilerne høre Burgunder, Variner, Kariner, Gutter (Gullones), til Ingvæverne, Kimbrer, Teutoner og Chauker; til Istæverne høre Sicambrene, til Herminerne høre Svever, Hermundurer, Chatter, Cheruster. En Sammenligning med den bedre udderrettede Tacitus viser dog, at Plinius har fejlet i at regne Peukinerne eller Bastarnerne med Bestemthed til Germanerne, og at ligeledes Vindilerne ej kunne have dannet en Afdeling for sig, men maa gaa ind under en anden Hovedafdeling, nemlig den ingæviske, som Plinius selv desuden lidt ovenfor kalder den første fra Osten regnet, altsaa den østligste. Han opregner fra Ost mod Vest de i Nordhavet faldende Hovedfloder, **Guttalus**, **Vistula** (Weichsel), **Albis** (Elben), **Bisurgis** (Weser), **Amisius** (Ems), **Rhenus** (Rhin), **Mosa** (Maas). Oerfloden har han oversprunget. Inde i Landet er den herkyniske Højdestrækning. Derpaa omtales Britannien og Hibernien med de omliggende Der. Yderst af alle bekendte Der er Thule; dog nævnes ogsaa andre Der, **Scandia**, **Dumna**, **Bergi** og størst af alle **Merigon**, hvorfra man sejler til Thule.

Vi komme endelig til **Tacitus**, der har efterladt et eget, med Rette berømt og højt anseet, Skrift over Tydskland. Han skrev omtrent et Snees Aar efter Plinius's Død, og havde selv, dels ved egne Rejser, dels gennem sin Svigerfader Agricola, foruden gennem saa mange andre Forretningsmænd og Videnskabsmænd, med hvilke han maa have staaet i Forbindelse, Anledning til at erbyrve de bedste og mest autentiske Efterretninger om Nordeuropa, som paa hans Tid stode til Romernes Raadighed. Men Tacitus's Hoved-Hensigt var at beskrive det germaniske Folk og udhæve dets primitive Simpleshed i Mod sætning til Romernes Overforfinelse; det laa ej i hans Plan at beskrive Landet selv, og hans Skrift indholder derfor ikke mange geographiske Notitser. Det er derfor vigtigere med Hensyn til Kulturhistorien og Undersøgelsen om den oldgermaniske Samfundsudvikling, end i geographisk og ethnographisk Henseende. At det imidlertid, ret forstaaet, ogsaa i denne Retning giver saare værdifulde Oplysninger, vil man let kunne begribe.

Tacitus inddeler, som vi ovenfor have viist, Germanerne i de tre Hovedstammer Ingvæver, nærmest Oceanet, Herminer, midt i Landet, (altsaa mellem Ingvæverne og Rhinen), og Istæverne, der ifølge Plinius beboede

¹⁾ D. e. ligefrem „Stero“ af Austar, Ost, og avi, S.

Egnene nærmest Rhinen. Denne Inddeling grunder han paa et ældgammelt germanisk Kvad, der indeholdt, at Guden **Tuisco**, fød af Jorden, og hans Søn **Mann**, vare Folkets Ophav og Stiftere; at Mann havde tre Sønner, efter hvilke hine tre Afdelinger (for hvis Stamfædre de da rimeligviis antoges) fik Navn. Han angiver imidlertid ikke nærmere, hvilke Folk der henførtes til hver af hine tre Afdelinger. Derimod bruger han senere, man skulde næsten tro ved en Misforstaaelse, Fællesbenævnelsen **Svever** om alle de Folkeslag, der boede i den østlige og nordøstlige Haldveel af Landet. Han begynder nemlig med at omtale Folkene i Nærheden af Rhinen (Istæverne), hvoriblandt de fra Chatterne udvandrede **Bataver**, dernæst **Chatterne** selv, **Uspier**, **Tenkterer**, **Brukkerer**, derefter **Chamaver** og **Angriwarer**, **Dulgibiner** og **Chasvarer**, endelig **Friser**, fra Rhinmundingerne til Oceanet. Der, vedbliver han, viger Landet i en stor Bøjning mod Norden; her bo først **Chaukerne**, Frisernes Naboer, i en lang Strækning lige til Chatterne; ved Siden af de to sidstnævnte Folk (østenfor) bo **Cheruster** og **Foser**; ved hiin samme Bugt eller Vig af Havet **Kimbrier**, nu kun en liden Bygd. Derpaa begynde de sveviste Folk, først **Semner**, de ældste og ædlest, der i en hellig Skov have et Offersted, hvilke alle Folk af samme Blod besøge ved Afsendinger; efter dem følge **Langobarder**; derpaa **Neudigner**, **Avier**, **Angler**, **Variner**, **Gudoser**, **Svarder** og **Quither**, der i Fællesskab dyrke **Nerthus** d. e. Moder-Jerd, hvis Helligdom er i en Lund paa en D i Oceanet; om denne beretter han saare merkkelige Ting, hvilke vi senere komme til at omhandle. Denne Deel af Sveverlandet strækker sig ind i de ubekjendtere Dele af Germanien. Nærmere Romerne bo **Hermundurer**, ved Elbens Udspring, østenfor dem **Markomanner**, der have indtaget Bojernes fordums Hjem (Böhmen), og **Kvaderne**; bagenfor (d. e. nordensfor) dem **Gothiner** og Osier, hine af gallisk, disse af pannonisk (illyrisk) Herkomst. Nu følger en Bjerggaas, bagenfor hvilken bo Iygiste Folk, nemlig **Arrier**, **Helveker**, **Manimer**, **Glysier**, **Raharvaler**, der ogsaa have en hellig Lund, hvor Castor og Pollux dyrkes uden Billedstøtter, under Navn af **Meer**; hiinsides (nordensfor) Lygierne **Goterne** (Gotones), nærmest dem, ved Oceanet, **Rugier** og **Lemovier**; efter dem følge, i Oceanet selv, **Svierne** (Suiones), der foruden ved deres Krigere og Vaaben ogsaa ere mægtige ved deres Flaade; hiinsides **Svierne** er et andet, trægt og næsten ubevægeligt Hav, hvor Solens Gjenskin sees om Natten, hvor man tror at høre Gudernes Stemme, og see deres Skikkelser og Straalekrands (Nordlyset?). Længere, siger han, naar ikke Naturen (d. e. den skabte Verden). Men paa højre, d. e. østlige Side af det sveviste Hav, bo **Ustjerne**, hvor Havet forefindes; og til Svierne grændse **Siterne** (Sitones), der beherskes af en Kvinde. Her ender Svevien. Om Pentiner eller Bastarner, Beneder og Fenner, hvilke Tacitus saaledes anseer

for de sidstnævnte østligstboende Nationers Naboer, skulle regnes til Germanerne eller Sarmaterne, veed han ikke ret med Visshed. Fennerne ere aldeles vilde og saare fattige.

For ret at forstaa Plinius's og Tacitus's, som overhoved de ældre romerske-græske Forfatters Angivelser, maa man altid have deres Forestilling om Europas geographiske Konfiguration i Tankerne. Deres Karter vare nemlig endnu i det Væsentlige grundede paa Eratosthenes's Afridsninger. Middelhavet med dets Arme var, som man let vil skjønne, ret ordentligt afbildede; men det sorte Hav strakte sig for langt mod Nordøst. Fra Spanien af drog Europas Kyst sig for meget i Længden mod Øst. Frankrigs Nordvestspids naaede ikke langt nok frem, og Britannien laa Spanien for nær. Britannien selv strakte sig mere i Vest og Øst, end i Syd og Nord; Irland tænkte man sig i Nord for Britannien. Fra Rhinmundingerne, der anlagdes for langt mod Syd, tænkte man sig Oceanets Kyst løbende i en østlig, endog lidt sydsøstlig Retning, der skulde forestille Nordtysklands Kystretning ved Nordsøen og Østersøen, men ikke i tilværlig Afstand fra Middelhavet; man havde heller ingen Anelse om at Kysten svingede op mod Nord lidt østover Weichsel, men fortsatte den omtrent i en Linie fra Danzig til det kaspiske Hav, hvilket sidste man ansaa for en fra Nord mod Syd indgaaende Arm af Oceanet. Ved Oceanets Kyst længst mod Nordøst satte man de riphæiske Bjerge. Paa Nødvigheden af disse Angivelser i det Hele taget tvivlede ikke engang de første Videnskabsmænd; efter dem søgte de at lempe de Østretninger, de fik om nysopdagede Lande, og disse forudfattede geographiske Meninger maatte saaledes udøve en stor Indflydelse paa deres Fremstillinger af Landenes Beliggenhed. Men derved maatte ogsaa store Fejl og Forvirringer opstaa i deslige Fremstillinger. Hvad de selv troede at have erfaret om fjerne Lande maatte endog komme i ligefrem Modsigelse med de endnu nøjere Beretninger om de samme Lande, som de middelbart eller umiddelbart fik fra de Indfødte. Naar de saaledes enten selv, eller fra Kystboerne ved Østersøen, erfarede, at *Skandinavia* eller *Skandia*, et stort Land, strakte sig frem fra Norden ligeoverfor den østøstlige, eller som de kaldte det, Oceanets Kyst, da antog de det naturligtvis for en Ø, thi at det var landskøbt oppe ved Torneaa kunde de aldrig have erfaret. Men naar de tillige hørte om Folk, der beboede Halvøen, at de vare Fastlandsfolk, og om Floder paa Halvøen, at de vare Floder paa et Fastland, da maatte de tænke sig dette Fastland i Flugt med det øvrige, altsaa det nordtyske Fastland, og Goterne, Sveerne, Siterne og Fennerne, som de skulde tænke sig i en Række nordøst for paa begge Sider af og ovenfor Botnhavet, tænkte de sig folgelig østøst langs Kysten, hvorved Fennerne kom til at faa deres Sæde omtrent ved det nuværende Smølenst, og til at blive Naboer af Peukinerne, der antoges at bo i Nærheden

af Dacien. Vistnok har Tacitus hørt, at Evierne bo „i selve Havet“, og at der hiinsides Evierne er et andet Hav, i hvilket man efter Beskrivelsen gjenkjender Pytheas's og Plinius's FISHAV nærmest Thule; men denne paalideligere Beretning, har han, bildet i forudfattede Forestillinger, ej ret kunnet anvende til disses Berigtigelse; han har ikke formaaet at indse, at Eviernes Land „i Havet“ er at søge længere mod Nord, ej mod Ost. Overhoved maa han og hans Samtid have tænkt sig, at alle Dele af de nordiske Fjæstlande, om hvilke de ikke udtrykkelig erfarede at de laa paa Skandinavien, — og det kunde blot gjælde om de sydligste — maatte være at henføre til Egnene nærmest i Ost for Weichsel. Det bliver endog vanskeligt at bestemme, ved hvilket af de hos Tacitus i det østlige Tyskland nævnte Folk man skal antage at Opregnelsen af de Nord for Østersøen boende Nationer begynder.

En Oplysning i denne Henseende frembyder dog Plinius. Blandt Scandinavias Beboere anfører han nemlig kun Hilleviernes Folk. At dette er det samme som Tacitus's Helveker, en Underafdeling af Pygierne, kan man saameget mindre tvivle om, som den sildigere Geograph Ptolemæos (hvorum nedenfor) sætter **Helværerne** imellem to i Nærheden af Weichselen boende Folk, altsaa paa samme Sted, hvor Tacitus har Helvekerne; dette viser, at man istedetfor Helvecones bør læse Helveones eller Helveiones; og alle tre Navnes Identitet bliver saaledes indlysende, især naar man veed, at Romerne ofte i et germanisk Navn gjengav det virkelige H med Gh, men brugte simpelt H, hvor Navnet egentlig begynder med en Vocal. Et Folk, som Plinius — og aabenbar efter bestemte Efterretninger — sætter paa Scandinavia, sætter altsaa Tacitus i Egnene nordensfor Böhmen, ved Weichselen. Deraf synes man at skulle slutte, at ogsaa Goter, Ruger og Lemovier ere at søge hiinsides Østersøen.

Det bliver tillige mere end sandsynligt, at Elven **Guttalus**, hvilken Plinius nævner som den østligste germaniske Hovedelv og hiinsides Weichselen, ligeledes er at søge paa den nordiske Halvø. Thi Weichselen nævnes jo selv som Germanernes Østgrændse, med Undtagelse af at Skirer og Hիրrer efter Plinius's Mening synes at have boet østfor den tilligemed Sarmater og Benerer. Dog fremstiller sig her atter Sandsynligheden af, at disse selvsamme Skirer og Hիրrer just ere de Folk, i hvis Nabolag Plinius havde hørt, at Guttalus-Elven skulde flyde, og naar man hermed sammenholder, at Rugerne, hvilke, efter hvad vi ovenfor have seet, ifølge Tacitus snarere ere at henføre til de nuværende nordiske, end til de tyske Lande, hos Skribenter fra de næstpaafølgende Aarhundreder somoftest nævnes i Forbindelse med Skirerne, bliver det næsten indlysende, at baade Skirer og Hիրrer med samt Elven Guttalus ere at søge paa det skandinaviske Fjæstland. Men man kan da ikke undlade at tænke paa **Gaut-Elven** eller **Gøt-Elven** (hvilket Navn i den ældste Sprogform maa have lydt omtrent Gaut-albi eller

Gaut-albs, Gaut-alvs), der allerede fra de ældste Tider dannede en saare vigtig Grændse-Inddeling i Norden, og Plinius's Hillevier, Tacitus's Helveer, Ptolemæos's Glucæer blive da neppe nogen andre end Indbyggerne nær ved denne Elv, de i fordums Dage hos os saakaldte Elsbüar.

Blandt Der i de britanniske Farvande nævner Plinius, som vi have seet, Thule, Scandia, Dumna, Bergi og Nerigon. Hans Thule er endnu det samme som Pytheas's; Scandia er det samme som Skandinavia; Dumna, der og kunde læses Durnia, leder Tanken hen paa Duney eller Dynjey, oprindelig Dunj-cy, den nuværende Donno eller Donness i Nordland; Bergi er et fuldkomment germanisk og tillige oldnorsk Navn, og Nerigon mindre unegteligt om Norge. Rigtigheden af disse Sammenstillinger maa staa ved sit Værd; men saameget erfarer man dog ved at holde Mela's, Plinius's og Tacitus's Beretninger om Germanerne sammen, at den hele Strækning fra den herkyniske Skov og nordøst, hiinsides Østersøen og saa langt op i den nordiske Halvø, som Romerne kunde opspørge, var beboet af Germaner, af hvilke **Goter** nævnes ved Østersøen og **Swier**, (Svear, Svensker, Suiones) længer nordligt; at den sydlige Deel af Halvøen allerede paa Melas Tid havde det samme Navn, som den endnu bærer; endelig at Germanernes Besiddelser begrændsedes mod Vest af keltiske Folkelag, Rhinen og Oceanet, men mod Øst af skythosarmatiske Folkelag, der paa den Tid, fra hvilken Mela havde sine Efterretninger, endnu tildeels sad vestenfor Weichsel, men paa Plinius's og Tacitus's Tid vare trængte bagenfor denne, saa at Weichselen nu dannede Germaniens Østgrændse. Denne Omstændighed, i Forbindelse med de foromtalte Antydninger til at keltiske Folkelag tidligere end Germanerne beboede Nordtyskland, vidner om at Germanerne maa have trængt sig ind mellem Kelterne og Skythosarmaterne, og at de efterhaanden have spredet sig længer baade mod Vest, Øst og Syd, indtil de her standsedes først ved vilde Skovstrækninger, siden ved Romernes Vaaben. Men derved opstaar ogsaa en Forestilling om, at Germanerne ej kunne være komne til Tyskland lige fra Østen, langs Østersøens Kyst, men at de maa være komne fra Norden, nærmest fra Scandia eller Skandinavia og over de i dens Nærhed liggende Der ¹⁾. Der opstaar tillige en endnu sterkere Formodning om at Pytheas's Guttones og Mentonomon ere at søge paa det skandiske Fastland eller de nærliggende Der. I saa Fald havde Goterne paa Pytheas's Tid allerede besat de Egne, hvor de senere gjenfindes, og man

¹⁾ Ogsaa Navnet „Markomaner“ d. e. Grændsemænd, paa et af de østligst boende tyske Folk vidner om en Fremtrængelse ikke fra Østen, men mod Østen. Marker kaldte man idetmindste senere ikke de indre, eller tidligst erobrede Egne, men de yderste, som man silbigt havde besat og frarevet Ra-boerne.

kunde heraf slutte, at den germaniske Indvandring allerede da i det Væsentlige havde fundet Sted ¹⁾).

En Bestyrkelse paa og nærmere Oplysning om hvad her er fremsat, faa vi hos den berømte Geograph **Ptolemæos**, hvis System siden blev lagt til Grund for alle geographiske Undersøgelser gennem mange Aarhundreder ligetil Middelalderens Ende. Ptolemæos skrev ikke meget sildigere end Tacitus, man regner mellem 125 og 135 e. Chr. Han var videnskabelig Geograph af Fag, og skrev i Alexandria, Videnskabelighedens daværende Hovedsæde. Han havde vel neppe saamegen Aaledning til selv at see og gjøre Opdagelser, som Tacitus, men paa den anden Side maatte hans Grænser være mere alsidig, og han har neppe sparet nogen Flid for at indsamle saa paalidelige og nye Efterretninger som muligt. Hans Kartter, der endnu ledsage Udgaverne af hans Verker, vise ogsaa store Fremskridt fra hvad man tidligere havde. Britannien er hos ham ikke paa langt nær saa tæt ved Spanien, som den forhen fremstillede; den jydsk Halvø antydes, saavel som Bøjningen af Oceanets, det vil her sige Østersøens, Kyst mod Nord; han har derhos i sit Verk nøjagtigt angivet ethvert vigtigere Punkts Længde og Brede. Men ogsaa hos ham ere Nordeuropas Dele strakte for langt ud mod Ost; Britannien danner saaledes en lang Spids mod Nordøsten; den jydsk Halvø gaar ogsaa i nordøstlig Retning, og de ved den liggende Der (de af ham saakaldte standiste, i hvilke man gjenfjender de danske Der og Slaane, der endnu ansaaes for en D), ere komne altsø nær ved Weichselens Munding. Dette maa man erindre, for ret at forstaa hans egne og de paa hans System byggede Angivelser.

Ptolemæos begrænses Germanien ved Rhinen i Vest, Oceanet i Nord, og Weichselen i Ost; han opregner først Indbyggerne i det egentlige Tydskland, ved hvilke vi her ej behøve at opholde os nærmere. Paa Halsen af den saakaldte kimbriske Halvø sætter han **Saxerne**, paa Halvøen selv Siguler, Sabalinger, Kobander, Chaler, Funduser, Charuder og Kimbrer; Langobarderne henfører han til de midlere Elb-Øgne. I Nærheden af Weichsel sætter han **Rutikler** og **Bugunter** (Burgunder), og mellem dem de forømtalte **Elvøer** (Aluæones). Østenfor den kimbriske Halvø ligge de fire standiste Der, af hvilke den største, der egentlig hedder **Skandia**, ligger ved Mundingen af Weichsel; den beboes i Vest af **Chædiner**, i Ost af **Faver** og **Firæser**, i Syd af **Guter** og **Daukier**, i Midten af **Leuoner**. Det europæiske **Sarmatien** begrænses mod Nord af det sar-

¹⁾ Om de af Plinius anførte Navne Cylipenus, Patris, Pagnus (der umiskjendelig have germanisk Klang), saavel som Baltia, der minder om det ældgamle Navn Belti eller Beltisfund paa Østrebelt, er det for den nærværende Undersøgelse overflødig at yttre os.

matiste Ocean ved den venediste Bugt og en Deel af et ubekjendt Land, mod Vest af Weichselen; det beboes mest af venediste Folk ved hele det venediste Hav, ovenfor Dacien af Peukiner og Bastarner, ved Mæotis (det asovske Hav) af Tazyger, Norolaner o. fl.; ved Weichselen nedenfor Benerne af Gyther, saa Finner, saa Suler, nedenfor disse af Frugundier. Ostenfor nogle Felt, der bo ved Weichselens Kilder, findes Galinder, Sudiner og Stavaner. Paa Oceanets Kyst ved det venediste Hav bo Belter, saa Dslier, saa Karber længst mod Nord; østenfor disse Karoter og Saler m. fl.; ved Tanais's Bøining Dsler og Tanaiter, og nedenfor disse Dslyer lige til Norolanerne ¹⁾.

Vi finde, at ogsaa Ptolemæos er falden i den Snare, Datidens geographiske Forestillinger lagde for Systematikerne, at henføre Folkelag, om hvilke de hørte at de boede paa Fastlandet langt hiinsides Germanien, til Egnene østenfor Weichsel. Saaledes faar han Finnerne nede i Polen, og Dslyerne, der upaatvivelig henhøre til Østersøens Kyst ved Dsel, paa Stepperne nede mod det asovske Hav. Men vi faa her bestemtere Efterretninger om de danske Der og Skaane, og erfare med Visshed, at Goterne beboede den sydlige Deel af „Skandja“, under hvilket Navn sjensynligt alt, hvad man kjendte af hele Halvøen, indbefattedes. Vi erfare tillige med Bestemthed, at Benerne eller Benderne, fornemmelig Belterne (Wiszerner), boede ved den østlige Krog af Østersøen, som efter dem kaldtes det venediste Hav eller den venediste Bugt; at Galinder og Sudiner, lettiske Folk, som vi senere gjenfinde i Galindien og Sudauen, de indre Dele af det nuværende Ostpreussen, boede noget østenfor Karpaterne, og at saavel de, som Benderne, foruden en Mængde andre Folkelag, tilsammen regnedes for Sarmater. Dslyernes Plads synes at være anført under Forudsætningen af at de boede ved Tanais, det samme synes ogsaa at være Tilfældet med Norolanerne.

Men Tanais er en Flod, om hvis Beliggenhed man i Oldtiden ej var paa det Nene, og som man tildeels endog forvekslede med andre. Afstanden mellem det sorte Hav og Østersøen eller Oceanet tænkte man sig, som vi ovenfor have bemærket, kortere end den virkelig var, og saameget kortere, som man levede længer tilbage i Tiden; efterhaanden, som Kjendskaben til de østlige Egne udvidedes, blev ogsaa Landet mellem Oceanet og det sorte Hav bredere i Geographernes Forestilling. Pytheas's første Rejse gik, efter Strabos egen Beretning, langs det nordlige Ocean's Kyster til Udløbet af Tanais, hvilket han saaledes antog at være paa Nord siden, ikke paa Syd-

¹⁾ Ptolemæos II, 10 (Beskrivelse over Germanien); III, 5 (Beskrivelse over det europæiske Sarmatien). Jevnfor Beskrivelse over det asiatiske Sarmatien (V, 8).

siden af det mellemeuropæiske Fastland. Strabo synes selv at have antaget det samme; han kjender heller ikke noget nordligere Folk paa de Kanter, end Roxolanerne mellem Borysthenes (Dnepr) og Tanais. Grækerne Colonier ved den kimmeriske Bosphorus kunde nok bidrage til at opklare Forestillingerne om den gjensidige Beliggenhed af de store sydrussiske Floder ved deres Udlob, men ikke om deres Udspring og øvre Løb. Muligheden af at Tanais ogsaa stod i Forbindelse med den nordlige Narkyst, var saaledes efter de Gamles Forestillinger en lang Tid forhaanden, og Pytheas maa derfor have antaget enten Weichsel, eller Oder, eller maastee endog de danske Sunde, for Tanais's nordlige Udlob. Thi som det karakteristiske ved Tanais tænkte man sig egentlig kun dens Udlob gennem flere Mundingar, dens Fjernhed mod Norden, og dens Nærhed ved de Kyster, hvorfra Havet kom ¹⁾). Om en saadan Flod havde Grækerne fra umindelige Tider hørt fortælle. I de ældste Tider var det den fabelagtige **Eridanus**, i hvilken Phaethon styrtede ned, og ved hvis Breder hans Systre, forvandlede til Træer, endnu som saadanne begræd ham, men med Taarer af flydende Hav (ήλεκτρον), som siden storknede. Gjennem denne Eridanus kunde Argonauterne, som man troede, komme fra det sorte Hav til Oceanet. Her synes nærmest Donau at have foresvævet Sagnfortællerne ²⁾ skjønt de vel ikke havde nogen klar Forestilling om mere end to Floder, der falde ud i det sorte Hav, Eridanus i Vest og Phasis i Øst. Og saa Po-Floden antog man i en fjern Oldtid for Eridanus. Som Eridanus ansaaes engang ogsaa Rhinen; siden hørte man mere tale om Tanais, der paa en vis Maade indtog dens Plads, og efterhaanden rykkede længer mod Øst. Men Forbindelsen med begge Have kunde man vanskeligt faa af Tanterne. Marsagen har rimeligviis været den, at der saavel opad Rhin, og videre over Land enten til Donau eller Rhone, og derpaa ned ad disse Floder, som opad Weichsel, Njemen og Dyna overland til Dnepr og Don, og nedad disse Floder har været Handelsforbindelse mellem Norden og Syden, hvorved fornemmelig den saa eftersøgte Vare, Havet, har været bragt ned til Middelhavets og det sorte Havs Kyster. Men med en saadan Tro kunde de ældre Sofarende fra Syden ikke andet end komme i den største Wilderede, naar de selv paa deres Kystfart kom til Mundingen af de nordeuropæiske Floder. Enhver af disse, som kun havde sit Udlob gennem flere Mundingar, først Rhin, siden Oder og Weichsel, vel endog Geta-Elven, maatte de antage for at være Tanais, og hvad der vedkom Gynene ved Tanais's rette Udlob i det sorte Hav, blandedes saaledes sammen med

¹⁾ Og saa vore Forsædre havde hørt tale om Tana-kvisterne eller Tanais's Delta-Udlob.

²⁾ Apollonius (IV. 627—648) lader Argonauterne sejle opad Eridanus i Rhodanus (Rhone), der tillige forestilles som om den stod i Forbindelse med den ydre Eridanus (Rhin), indtil den herkjniffe Skov.

deres egne Erfaringer og Andres Beretninger om de nordeuropæiske Flodmundingers Omgivelser, at deraf et fuldstændigt Virvar opstod, som paa Grund af den Anseelse, Ptolemæos i saamange Aarhundreder nød, endnu vedblev langt ned i Middelalderen. Ogsaa Donau (Danubius) forverledes med Tanais (Don) og Floderne i Norden. Endog hos Særo finder man Østersøens østlige Egne forverlede med det sorte Havs Bredder og begge indbegrebne under Navnet Hellespont, og ældgamle National=Sagn, som de udvandrede germaniske Folk knyttede til Flodmundinger, henførtes senere uden Videre til Floderne ved det sorte Hav. Hertil kommer nu og den forhen berorte fejlagtige Forestilling om de nordiske Landes eller saakaldte skandiske Ders Beliggenhed ganske tæt ved Reichselens Munding, saa at endog de danske Sunde selv stundom synes at have været forverlede med Reichselmundingerne. Alt dette maa man, for nogenledes at kunne faa Nede paa de geographiske Angivelser hos Ptolemæos, og endmere hos de af hans Efterfølgere, der tillige benyttede germaniske Sagn, stedse have for Dje. Udsagn om dette eller hiint Folk, at det boede i Nærheden af Tanais og Mæotis, kan derfor aldrig i og for sig tages bogstaveligt, som om det samme Folk var at søge ved Don og det sorte Hav. Ptolemæos's og Strabos Morolaner kunne for den Sags Skyld gjerne have boet oppe ved Dons og Dneprs Kilder, maaskee endog ved Dyna, og Dnyerne i deres Nærhed, altsaa ved eller paa Den Øsel; og det bliver derved end mere sandsynligt, at det er dennes Navn, som skjuler sig under Basilia og Dserikta.

Vi kunne saaledes lige fra Pytheas forfølge Germanerne i deres Opholdssteder mellem Kelter paa den ene og Skythosarmater paa den anden Side i Nord og Syd for Østersøen; vi finde hos Pytheas Antydninger til at Goterne boede ved Østersøen, en Dagsrejse fra Navtysten; hos Plinius og Tacitus ligeledes, at de boede i Nærheden af Østersøen, maaskee nordenfor denne, og at de, som de øvrige nordlige Germaner, rimeligviis maatte blive at regne til den ingvioniske Green; baade hos Mela, Plinius, Tacitus og Ptolemæos finde vi egne Tydske Stedsnavne opregnede, fornemmelig det saa berømte Skandia eller Skandinavia; Ptolemæos omtaler Goterne udtrykkeligt som Beboere af Skandia, og Tacitus er den første, som udtrykkeligt nævner et Folk af den nordgermaniske eller nordiske Green, **Svjerne**. Pytheas's Angivelser oplyse ikke ligesom, hvor langt mod Syd Germanernes Besiddelser strakte sig, uden forsaavidt man kan antage at hans Teutoner og de historisk bekjendte Kimbrer vare Kelter; men af Cæsar's og Tacitus's Angivelser faar man dog en Forestilling om at det varede længe, inden de arbejdede sig saa langt mod Syd gennem eller forbi den hertyniske Skov, at de kom i Berørelse med Romernes Besiddelser ved Donau. Mela, sammenholdt med Plinius og Ptolemæos, viser os ligeledes, at Germanerne efterhaanden fra Vest af naaede Reichselen, der for Folkvandringene blev

deres endelige Grændse mod Skythosarmaterne. Paa den anden Side finde vi enkelte Folk, hvis Navne vi kunne gjenkjende, som Friserne, Chatterne (d. e. Hæserne) omtrent i de samme Egne, hvor de endnu bo; vi finde Gotterne i de Lande, der endnu, som senere skal vises, i det 9de Aarhundrede e. Chr. kaldtes Gotland; vi finde Svierne endnu den Dag idag i deres gamle Hjem. Men derhos finde vi enkelte Folk, der allerede tidligt nævnes som mere sydligt boende, endnu paa Strabo's, Tacitus's og Ptolemæos's Tid længere mod Nord, s. Gr. Langobarderne. Alt dette lægger for Dagen, at Germanernes Vandring idetmindste fra den Tid, de dukke op i Historien, gik fra Nord mod Syd, men saare langsomt, og at de allerede idetmindste tre Aarhundreder før vor Tidsregning havde indfundet sig; at man vel ikke med nogen Bestemthed kan paavise deres Indvandringstid, men at det dog bliver sandsynligt, at den senere galliske Vandring ved 300, og tilsidst Kimbrerne og Teutonernes Tog, ere Følger af det Tryk, deres Indvandring forarsagede. Videre Oplysninger om Germanernes Vandringer i den fjerneste Oldtid maa man hente fra deres egne Sagn, hvilke, ret forstaaede og forklarede, udfylde flere af de Huller, de romersk-græske Optegnelser, med al deres Bidtøflighed, efterlade.

7. Oldgermaniske Vandringssagn.

De oprindelige germaniske Vandringssagn vilde imidlertid for længe siden have været tabte, hvis de først skulde være blevne optegnede efterat Germanerne i deres eget Hjem havde lært boglig Kunst, eller uden den græsk-romerske Kulturs Mellemkomst. Men Folkevandringerne, der i det fjerde og femte Aarhundrede e. Chr. bragte saa mange germaniske Folk til SydEuropa, medførte blandt mange Goder ogsaa dette, at disse indvandrede Germaner snart tilegnede sig Sydens Kultur, og at de selv opnaaede en langt anden Bigtighed i Sydboernes Døne, end forhen; dette havde til Følge, at baade de selv desto tidligere bleve istand til at fortælle og forevige, hvad de vidste om deres Uthistorie, og at Sydboerne ikke længer fandt det under sin Værdighed at granske efter deres Oldsagn, optegne og forklare dem. Derfor have vi fra den Tid af, da hine Vandringer først begyndte, langt anderledes nøjagtige og udførlige Beretninger om de enkelte germaniske Folk, end forhen, og disse Beretninger ere dels forfattede af romaniserede Germaner, dels af Romere eller Grækere, der fra Germanernes egen Mund havde indhentet paalidelige Efterretninger. Og det er ikke af ringe Betydning, især for Skandinaviens Historie, at det første og mægtigste Folk, med hvilket Romerne gjorde Bekjendtskab, var det skandinaviske **Goterfolk**.

De første Tegns til de Mytelsler, der omsider fra Germanien af skulde omstyrte det vestlige Kejsersdomme, bringe det østlige til at skjelve, og omstabe Syd- og Vest-Europas Udseende, sporede Romerne allerede med En-

den af den lange Fredsperiode efter Trajans Tid, under hvilken de troede at have naaet Højdepunktet af Lykke og Magt. Mod Slutningen af det 2de Aarhundrede, paa Markus Aurelius's Tid, begyndte den Indstormen af germaniske Nationer over den romerske Grændse, der siden stedse fortsattes; indtil Germanerne ganske fik Overhaand. Den første Krig, Romerne paa Grund heraf havde at føre, kaldte de den markomanniske, fordi Markomanerne, Germanernes yderste Grændsefolk mod Donau, paa en vis Maade stod i Spidsen for de øvrige, med dem forbundne eller maaskee kun til samme Tid angribende Nationer ¹⁾, blandt hvilke der ogsaa nævnes de saakaldte Vitovaler eller Vitosaler og Astringer, et Folk man neppe med Urette har antaget at høre til de gotiske eller nærmest med Goter beslægtede ²⁾. Snart traadte ogsaa Goterne selv frem, i Begyndelsen af det 3die Aarhundrede og i de nedre Donau-Egne, hvilket gav Anledning til, at Romerne i Forstningen forvekslede dem med **Goterne**. Men den store Kraft, Goterne nu udviklede, viser at de ogsaa maa have haft megen Deel i de tidligere Folkebevægelser, der først fremkaldte Markomanner-Krigen, ja at de maaskee endog have været dens nærmeste Ophavsmænd ved at trænge ind paa de sydligere boende Germaner. Dette antydes ogsaa forsaavidt af romerske Forfattere, som de udtrykkeligt omtale at flere Folk, der deltog i den markomanniske Krig, vare fremdrevne af andre „barbariske Folk bagenfor (e. nordenfor) dem, og strax begyndte Krig, hvis de ej godvillig bleve optagne inden de romerske Grændser“ ³⁾. Den hele Krig og dens Fortsættelser viser sig saaledes ej som en alene af Nationalhad, frivilligen begyndt, Kamp, men som en uvilkaarlig Bigen for uimodstaaelige Folkestrømninger fra Norden af. Hvor langt mod Norden disse Folkestrømninger sporedes, derom har man ingen bestemt Efterretning; men da Goterne vare de egentlige nordiske eller nordgermaniske Folks umiddelbare Naboer, kunne heller ikke disse have staaet udenfor Bevægelsen, men have maaskee endog fra først af været med at fremkalde den. I Løbet af det 3die Aarhundrede bleve Goterne farligere og farligere for Romerne, i hvis Rige de oftere gjorde ødelæggende Herjetog,

1) Egefra Illyrikums Grændse til Gallien, heder det hos Capitolin (Ant. Phil. 22).

2) Eutropius (VIII, 2) nævner dem som Dakiens Indbyggere tilligemed Thaisaler og Tervinger, af hvilke de første umiskjendeligt vare et i Følge med Goterne vandrende Folk, de sidste vare Vestgoterne selv. Astringer eller Hasbinger kaldes hos flere Skribenter Medlemmerne af den kongelige Familie, eller af de fornemste Familier blandt Vandaler og Vestgoter. (Jornandes Cap. 22, Cassiodor, Var. IX, 7., Lydus de magistr. p. 248). Som deeltagende i den markomanniske Krig nævnes de hos Dio Caesius p. 1185, 1186; Jornandes Cap. 16.

3) Capitolinus, Ant. Phil. 24. Vitovalis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quæ pulsæ a superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus.

hvilke Romerne stundom søgte at undgaa ved at betale dem aarlig Tribut. Keiser Decius faldt, som bekendt, i et Slag mod dem (251 ¹⁾); under Gallienus trængte de herjende frem til de sydlige Egne af Peloponnes og ind i Lilleasien; det lykkedes først Aurelian at drive dem tilbage hiinsides Donau, hvor de nu en Tidlang holdt sig velige indtil Constantin den Stores Tider. Denne forstod at holde dem tilbage. Muligt er det ogsaa, at de just i denne Tid undlode at foruroelige Romerne saameget som hidtil, fordi der inden deres egne Grændser var nok at bestille, idet den østgotiske Ermanarik optraadte som Erobrer og underkastede sig ej alene alle de gotiske og med Goterne beslægtede Folk, men ogsaa flere af de tilgrændsende, ikke gotiske Nabofolk, og grundede et stort Erobringsmonarki, der naaede fra Østersøen til det sorte Hav. De mongoliske Huners Indstyrten fra Asien nodfagede endelig Vestgoterne til at flytte ind paa det romerske Gebet, hvorfra de siden, som bekendt, under Alarik gik til Italien og deraf under Ataulf til Sydfrankrige og Spanien; Østgoterne fulgte senere efter, og satte sig under Theodorik fast i Øvreitalien, hvor det først lykkedes Justinians Hærførere at undertvinge dem.

Foruden Goterne vare der mange andre, mere eller mindre mægtige germaniske Folk, som til forskjellige Tider fulgte den samme Trang til at storme frem mod Syden. Franker og Burgunder satte sig fast i Gallien, Vandaler og Svever i Spanien, de første sidenefter i Afrika. Det er fornemmelig Vandalernes Tog over Rhinen i Følge med Svever og Alaner 406, som man har kaldet den store Folkevandring. Heruler eller Eruler, Skirer og Ruger nævnes ligeledes blandt de forskjellige Folkslag, som gjestede Italien og de romerske Lande. Og tilsidst kom Langobarberne, der efter en langsom Flytning fra de nedre og mellemste Elb-Egne til Dacien omsider (568) brøde ned i Italien strax efter Goternes Undertvingelse, og frarede de romerske Kejsere Sterstedelen af Landet, hvis nordligste Deel, Lombardiet, endnu minder om deres Navn.

Af de her nævnte Folk vare Goterne det, som tidligst antog Christendommen og ved Samkvæmmet med Romerne tilegnede sig deres Dannelselse uden dog derfor at opgive sin egen Nationalitet. Allerede blandt de Vestgoter, der paa Keiser Valens's Tid (375) flyttede over Donau paa romersk Grund, levede den berømte Biskop **Wiflas** eller **Wulfila**, som oversatte Bibelen paa Gotisk, af hvilken Doversættelse det nye Testamente endnu for en stor Deel er tilbage, og saaledes er noget nær det ældste og for Sproghistorien interessanteste germaniske Sprogmonument, Tiden har levnet os. Goter, saavel som andre Germaner, opnaaede ofte vigtige Embeder ved de ro-

¹⁾ Dette Slag forefaldt i Nærheden af Donau, men endog her, saa sildigt, forverler Zosimus (I, 23, 24) denne med Tanais.

merste Keiserhoffer og i den romerske Hær. Og ved den gotiske Theodoriks eget Hof i Øvreitalien levede anseede, kundstabsrige Romere, som Boethius og Cassiodorus, hvis Dannelse ej alene middelbart kom Goterne tilgode, men som endog granskede i Goternes egen Historie og forfattede Verker derover ¹). Det var især den Ro, saavel Goterne, som Romerne nøde under Theodorik, der bragte begge Folk nærmere og gav Goterne Smag for Videnskabelighed. Deres glimrende Bedrifter bidroge baade til at vække deres egen og Romernes Dymærksomhed paa deres ældre Historie og Sagn. Cassiodors store gotiske Historie er nu vistnok tabt, men et Udtoget deraf, forøget med flere, som det lader til, aarhøitlige, fra Goternes egne Traditioner hentede Tillæg, forfattedes af den gotiske Gejstlige **Jornandes** i Ravenna henved 551, og dette Skrift er endnu til ²). Samtidigt med Jornandes levede den ypperlige græske Historieforfatter **Prokopios**, der i vidtløstige Verker har beskrevet de Krige, Keiser Justinian lod føre, saaledes ogsaa den gotiske, og fortæller i denne Anledning meget til Oplysning ej alene om Goternes men ogsaa om andre i Berørelse med Goterne staaende germaniske Folks Skikke, Sæder, Leveviis og Oldhistorie, altsammen Notitser, han alene kan have hentet fra Indfødtes Beretninger ³). Frankernes Historie behandlede et halvt Aarhundrede senere af en indfødt frankisk Gejstlig, **Gregorius af Tours** ⁴) og af andre Chronister, hvoriblandt Gregors Fortsætter **Fredegar** er en af de ældste. Langobardernes Oldsagn optegnedes, deels af de ældre navngivne Forfattere, deels af deres Hovedforfatter, den berømte **Paul Warnefried** ⁵) (samtidig med Karl den Store), medens Vestgoterne 100 Aar før deres

¹) Cassiodor har skrevet en stor gotisk Historie, som nu er tabt, men som dog Jornandes har benyttet til sit Verk. Han har tillige efterladt sig en Mængde Embedsbreve (Varia), conciperede af ham for eller skrevne til Theodorik, Datteren Amalafvindhya og andre fornemme Mand; disse Breve ere af stor Vigtighed for den gotiske Historie.

²) Det heder almindeligviis, efter en overfladisk Opfatning af Jornandes's egne Ord i Fortællingen til hans Gøterhistorie (de rebus Geticis), at han kun har leveret et Udtoget af Cassiodor. Men nøjere Undersøgelser vise, at alt, hvad der vedkommer Goternes Oldhistorie, Beskrivelsen af Norden, og den slythistigetiske Historie, der paa en høist ukritisk Maade er forbunden med den gotiske, skrives sig fra Jornandes's egen Pen, og at Cassiodors Verk saaledes neppe har omfattet mere end den egentlige gotiske Historie fra den Tid, Gøterne kom i Berørelse med Romerne.

³) Prokops Verk naar til 553.

⁴) Gregorius af Tours døde 595. Han har skrevet en historia Francorum.

⁵) Han kaldes sædvanlig Paulus Diaconus, f. i Friuli 740, død 900, hans Verk heder libri VI de gestis Langobardorum. Andre Optegnelser af Langobardernes Udvandringssagn findes i Evocobices, og hos Prosper af Aquitanien, død 463.

Niges Tilintetgjørelse kunde opvise den ej alene som Theolog men og som Historiker navnkundige **Isidor**, Biskop af Sevilla ¹⁾.

Hos de fleste her nævnte Forfattere finder man righoldige Sagn fra de Tider, der laa forud for den sidste Udvandringstid; Sagn, der i Ordets egentligste Forstand maa kaldes autentiske og nationale i Sammenligning med dem, som ældre romerske og græske Forfattere meddeelte efter Beretninger, i Hast opsnappede af Rejsende, der neppe engang ret forstode, hvad de Indsøgte fortalte dem, og idetmindste ikke saaledes vare inde i de germaniske Kultur- og Sagn-Forholde, at de kunde forklare og anvende de Efterretninger, de indsamlede, som de burde forklares og anvendes. Men ej alene paa svundne Tiders Forheld, ogsaa paa samtidige Forhold i Norden sprede hine autentiske og nationale Efterretninger Lys. Man maa nemlig ikke tro, at de til Syden Udvandrede strax afbrøde enhver Forbindelse med Norden og deres fordums Hjem. Tvertimod har man bestemte Vidnesbyrd om, at den meest levende Forbindelse endnu i en lang Tid vedligeholdtes endog mellem de fjerneste Punkter af den germaniske Verden. Vi finde saaledes, at uagtet Goterne i en saa stor Mængde drog til Syden, vedbleve dog ikke alene de nuværende og ældre danske Lande at kaldes **Gotland** lige til det 9de Aarhundrede ²⁾, men de nationale danske Sagn om Jarmunrek eller Ermanarik vidne endog om at denne gotiske Erobrer beherskede Goternes gamle Hjem paa samme Tid som han herskede over Goternes Land i Syden, og hans Bedrifter udførtes maaskee endog fornemmelig i Østersø-Landene ³⁾. Hvor langt Theodoriks Herredømme naaede op mod Norden, veed man ikke engang ret at angive, men saameget veed man, at hans Ansæelse naaede til Nordøen og Østersøen, at en Konge fra Landene hiinsides Østersøen lod sig adoptere af ham eller gif i hans Tjeneste; at Østerne, der under Ermanarik havde adlydt Goterne, sendte ham Gaver (Nav), og at han overhoved blev brugt som Mægler og Voldgiftsmand af de fleste germaniske Nationer i deres indbyrdes Stridigheder ⁴⁾. Vi erfare tillige af Prokop, hvorledes en Afdeling af **Crulcrne**, der saa længe havde tumlet sig i Syden, atter (mod Slutningen af det 5te Aarhundrede) søgte hjem igjen til Norden, ved hvilken Lejlighed Prokop ogsaa meddeeler særdeles interessante Notitser om **Thule**, under hvilket han har forstaaet Norge eller

¹⁾ Isidor af Sevilla (Isidorus Hispalensis), døde 636; han har, foruden sine berømte Dekretaler eller Dekretsamlinger, efterladt en Verdenskrønike.

²⁾ Om denne Omstændighed, der siden nærmere vil blive omtalt, indeholde Saaerne mange Oplysninger.

³⁾ Se herom, hvad Saxo beretter angaaende Jarmunrek (8de Bog), sammenholdt med Jornandes's Beretning om Ermanariks Erobringer (Cap. 23).

⁴⁾ Casiodor. Varia III. 3, IV. 2, V. 2.

den nordiske Halvø, og om dets Beboere ¹⁾. Det frankiske Rige strakte sig fra det indre af Nord- og Mellem-Eydskland lige til Italiens Grændser, og stod igjen i temmelig nøje Forbindelse med Angelsaxernes Riger, der i Lobet af det 5te og 6te Aarhundrede stiftedes i Britannien. Mellem Syden og Norden var der saaledes i hine Tider den meest levende Forbindelse; Nationerne tumlede sig om hinanden; Afstanden maa de — hvad ogsaa vore Forsfædre senere gjorde, naar de saa hyppigt droge til Constantinopel — have anseet som ubetydelig, og man kan antage det for temmelig vist, at der i Goternes og andre Germaners Vækker i Italien, Spanien og Grækenland ofte kæmpede Mænd, der horte hjemme i Norden, og efterat have samlet sig Gæde og Rigdomme, vendte tilbage til Norden for der at ende sine Dage. Det bedste Vidnesbyrd derom er, at Sydens germaniske Helte, Ermanarik og Theodorik, ogsaa gribe ind i de nordiske Heltesagn, og at Franker, Goter og Burgunder ligesaa vel spille en Rolle i disse, som i de sydgermaniske Kroniker ²⁾. Om Nuthentien og Egheden af hine, hos germaniske Forsfattere efter Folkevandringen eller efter germaniske Kilder meddeelte nationale Oldsagn kan der saaledes ej herske nogen Tvivl. Fornandes paaberaaber sig endog ligefrem gamle mythologiske Kvad, der ved mundtlig Tradition havde vedligeholdt sig hos Goterne ³⁾.

Men disse Sagn, opstaaede i Nationernes ældre Hjem, og selvfølgelig stemmende med og passende til Nationernes daværende Omgivelser, kunde ej ret stemme med de mangeltagte Begreber om Nordens geographiske og ethnographiske Forhold, der laa til Grund for de ældre romersk-græske Forsfatters, især Ptolemæos's Fremstillinger. Og da nu desuagtet endog de indfødte Germaner selv, trods deres større Kjendskab til deres ældre Fædrelands Forhold, havde saa ster Afgtelse for de sydlandske Forsfatters Videnskabelighed og Dannelse, at de blindt hen antog de af dem opstillede Sætser som bevisste og tilforladelige, kunde de heller ikke rive sig løs fra den Tanke, at alt, hvad de vidste om Nordens Geographi og Ethnographi, maatte passe til og lempes efter det af Ptolemæos opstillede System. Derved maatte nodven-

¹⁾ Prokop, den got. Krig, II, 14. 15. Det heder her just ikke udtrykkeligt, at Erulerne søgte tilbage til deres gamle Hjem, men det ligger dog næsten i Sagens Natur; det bestrækkes desuden ved Fornandes's Udsagn (Cap. 3), at Dannerne, selv et skandisk Folk, havde fordrevet Erulerne fra deres egentlige Hjem.

²⁾ Det er bekjendt, hvilken vigtig Rolle Farnunrek (Ermanarik) spiller i Volsunge-Sagnkredsens, hvor tillige, endog i de gamle Eddadigte, Goter og Burgunder og Franker, især de første, hyppigt omtales. Thjodrek eller Theodorik nævnes i et af de yngre Eddadigte, men tilhører forresten mere den tydske end den oldnorske Sagnkreds.

³⁾ Disse Kvad (fabulæ) paaberaaber han sig, hvor han uleder Theodoriks Herkomst fra Anses 3: Uferne.

digviis mange Forviklinger og Bildfarelser opstaa, af samme Slags, som de vi allerede have omtalt, og som ere en uundgaelig Folge af virkelige Kjendsgjerningers Underordnen under forud opgjorte Hypotheser og forudsatte Meninger. Den samme Kritik, som maa anvendes ved Bedømmelsen og Benyttelsen af Plinius's, Tacitus's og Ptolemæus's Efterretninger om Norden, maa saaledes ogsaa anvendes ved Jornandes's Prokops og Paul Warnefrieds, og det i saameget højere Grad, som Notiserne Mængde og Indholdsrigdom er saameget større end i de tidligere, ugermaniste Skribenters magre Relationer.

Vi erfare da først og fremst af Jornandes, ifølge gamle gotiske Sagn, at Goterne udledede deres Herkomst fra det samme **Skandja** ¹⁾, hvor vi allerede hos Ptolemæus og maaskee endog hos Pytheas finder dem omtalte. Dette Skandja beskriver Jornandes saaledes, at man kan see, at han vistnok dermed især mener Skaane, men at han tillige derunder indbefatter den hele nordiske Halvø. Han lægger nemlig, følgende Ptolemæus, som han udtrykkelig nævner, Skandja ligeoverfor, ja i Syn (in conspectu) af Floden Weichselens 3 Mundinger, men omtaler tillige blandt Skandja's Indbyggere ej alene Dani og Beboere af Sverige, som Svethans (Svearne), Theustes (Thjust i Smaaland), Finnaithæ (Finveden), men ogsaa norske Folk, som Raumaricæ, Ragnaricii (Narvinger), ja endog Seretofennæ (Skrifinnerne). Det af Jornandes meddeelte Sagn om Goternes Udvandring er heel merkeligt. I en fjern Oldtid (han henfører det til Tiderne før den ægyptiske Konge Besofes eller Sesostris) drog Goterne under deres Konge Verik fra Skandja paa tre Skibe til den ligeoverfor liggende Kyst af Oceanet, som efter dem fik Navnet **Gotiskandja**; et af Skibene kom lidt senere end de øvrige, og dets Mandskab fik derfor Navnet **Gepider**, hvilket Jornandes udleder (skjønt fejlsagtigt), af gepanta, der skal betyde „doven“ ²⁾. Gepidterne forbleve en Stund boende paa en D i eller rettere nogle Der i Weichselmundingen, som de efter sig kaldte **Gepidojos** (d. e. Gepid-Derne); og

¹⁾ Navnet skrives forskjelligt, Scandza, Scandra, Scandzia, i de forskjelligte Haandskrifter af Jornandes, men da han tillige skriver Mundzuccus istedetfor Mundjucus (Attilas Fader), og vi tillige andensteds finde z istedetfor det gotiske j, maa man antage, at Jornandes i sit Originalhaandskrift virkelig har plejet at bruge dette gotiske j, der af en uhyndig Afskriver let lader sig forveksle med z. Da nu Plinius desuden har Scandia, tage vi ej i Betænkning at rette Fejlen, idet vi skrive Skandja.

²⁾ Etymologien er, som man let seer falsk; Gepanta kan aldrig blive Gepida; Navnet udtales desuden, hvad man af latinske Digtere kan see, Gipedes, med næstsidste Stavelse Fort, ogsaa Gibidi, hvilket svarer til den Form Gilde, under hvilken Navnet forekommer i angelsaxiske Dikkvad (den saakaldte Reisendes Kvad v. 120 og Beowulf v. 4983) og som kun er et Flertal af gisede 3: forundt, lykkelig.

Munch. Det norske Folks Historie. I.

hvor de saakaldte Vidivarier senere, efterat Gepiderne vare dragne bort, nedfattede sig og endnu paa hans Tid boede, nær ved Østerne. De først ankomne Goter begave sig til de dengang ved Oceanets Kyster boende **Ulmerugers** Land, fordrev dem derfra og erobrede Vandalernes Land. Her forogede de sig saa sterkt, at de allerede under den femte Konge efter Veril, nemlig Filimer, Godariks Son, maatte opsoge sig nye Bopæle, og drog til Skythernes Land, hvorfra de siden udbredede sig videre mod Syden. At Jornandes ved **Gotiskandja** og Gepid-Derne omtrent maa have tænkt sig eet og det samme Land, er isjnefaldende; derimod er det saare uvisst, hvorvidt Sagnet oprindeligt dermed har meent, hvad han antager dem for, nemlig Landene ved Weichsel-Mundingen. Han boede selv i Syden, og havde saaledes neppe haft Anledning til at erhverve nogen klar Forestilling om Nordens geographiske Forholde. Han vidste nogentunde Besked om Weichselen, og om at de saakaldte Vidivarier (Viter eller Vider, efter hvilke Landet endnu i det 9de Aarhundrede kaldtes Vitland) boede i dens Nærhed ¹⁾. Men han maatte ogsaa have hørt om de tre danske Sunde, — om hvilke Mela udtrykkelig siger (see ovenf. S. 16) at de ligne Strømme — og de danske eller skandiske Der, hvilke Ptolemæos, som vi have seet, netop lægger ved Weichsel-Udlobet; og da Jornandes følger Ptolemæos, blive hans trende Weichsel-Mundinger derfor ingen andre Strømme, end de danske Sunde, hans Gepid-Der de danske Der, og hans Gotiskandja enten det egentlige Skaane, som han fejlagtigt antager forskjelligt fra det ældste Skandja, eller ogsaa maaskee den nordtydske Kyst. Med disse dunkle Fortidsminder sammenblander han, hvad han af egen Erfaring har hørt om Vidivarjerne eller Viderne ved det virkelige Weichsel-Udlob. At man endog i Middelalderen fortolkede disse Steder hos Jornandes paa samme Maade, viser den allerede i tvende danske Krøniker fra det 13de Aarhundreds Slutning eller der 14de's Begyndelse optagne, sjensynligt paa Jornandes grundede, Fabel om de østlige danske Ders ældre Navn **Withesteth** og deres Erobring af Kong Dan, hvorefter vi ogsaa nedenfor komme til at handle ²⁾. Jornandes har her altsaa virkelig antydet en Vandring af Goterne fra den sydlige Deel af den nordiske Halkø til de danske Der og videre mod Syden indtil Egnene ved det sorte Hav. Men han antyder ogsaa et mere almindeligt germanisk Sagn om Skandja som alle de udvandrende Nationers ældre Hjem, idet han kalder den „Folkenes Frembringelsessted og Nationernes Moderstjod“ ³⁾.

¹⁾ Jornandes, Cap. 5 og 17.

²⁾ Kong Eriks Krønike (eg. Riksflosters Annaler) og de Esromske Annaler i Langebeks Scriptorum r. D. I. p. 150 og 223.

³⁾ Scandja insula, quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum, Jorn. Cap. 4.

Men herom er Jernandes ikke ene. Ogsaa Langobarderne, skjøndt hørende til den overtydste eller sydtydste Green — hvad deres Sprog nok som viser — udledede sin Herkomst fra Skandinavia ¹⁾. Allerede Prosper af Aquitanien, der levede i det 5te Aarhundrede, omtaler deres Udvandring fra „de yderste Grændser af Germanien, Oceanets Kyst og den store D Skandia“ Deres Nationalforfatter Paul Warnefried nævner udtrykkeligt **Skandinavia** som Langobardernes ældste Hjem ²⁾; en unavngiven Forfatter nævner den **Bindelste Elv** (amnis vindelicus) i deres Naboskab, hverfra de flyttede til Scatenauge, Albia fluminis ripa og derfra videre ³⁾. Ogsaa den frankiske Forfatter **Fredegar** veed at fortælle om **Schatanavia** eller **Schandinavia**, mellem Donau og Oceanet, som Langobardernes oprindelige Hjem ⁴⁾, og afgiver derved tillige et tydeligt Beviis paa den Forverling af Nordens og Ostens Hovedfloder, som vi ovenfor have omtalt, thi det er klart, at ved Danubius eller Donau her ikke oprindelig den egentlige Donau har været meent, men den ubekjendte **Tanaïs**, og ved denne igjen **Gota-Elven**, imellem hvilken og Oceanet Skandien eller Skaane er beliggende. Den frankiske, med Karl den Store emtrent samtidige **Graban Maur**, der allerede havde lært at kjende Normannerne som Nordens Herrer, siger udtrykkeligt, at „alle, der tale det tydske Sprog, stamme fra dem“, det vil sige fra de Lande, hvor de paa den Tid boede ⁵⁾. Og den sariske Forfatter **Widukind** fra det 10de Aarhuadrede nævner om et gammelt Sagn, der udledede Saxonernes Herkomst fra Daner og Normanner (de af Daner og Nordmænd beherskede Lande), altsaa Norden ⁶⁾. Hvorledes Angelfarerne ansaa Jylland for deres ældre Hjem, er bekjendt nok, og hvor Prokop omhandler Erulerens Tog fra Syden, rimeligviis til Hjemmet, lader han dem drage først gjennem slaviske Stammer, derpaa over en ubeboet Strækning, saa til Varnerne, derpaa gjennem **Davernes** Nationer, og endelig over Havet til **Thule**, der hos ham er eenstydigt med Jernandes's Skandja, og hvor **Gauterne** lod dem bo hos sig ⁷⁾.

Der findes ved de her anførte Sagn enkelte Omstændigheder, som endog nærmere antyde en nordisk Lokalitet. Allerede de saakaldte Rugier, Ringer eller Rogier, der oftere nævnes sammen med Goter og Eruler, og af Prokop udtrykkeligt kaldes et **gotisk** Folk, ligesom Jernandes nævner dem blandt de

¹⁾ Prosper Aquit. Chron. Romc ved Aar 379, I, 635. (ed. Scalig.).

²⁾ Paul Diac. I. 7.

³⁾ Anonymus Langob. i Fortalen til Ritters Udgave af Codex Theodosianus.

⁴⁾ Fredegar. Hist. Franc. epit. c. 65.

⁵⁾ Grab. Maur. hos Goldast. Scr. rer. alem II. P. I. p. 67. Se ogsaa Nigellus de baptismo Haraldi regis, Langebek. scr. r. D. I. p. 400.

⁶⁾ Pertz Mon. Germ. p. V. 417.

⁷⁾ Prokop. got. Kr. II. 15.

af Germanarik undertvungne Nationer ¹⁾, have idetmindste Navn tilfælles med de i Norges ældre Historie forekommende Rygir eller Rogar, der befolkede Nysfolke (Nogaland), maastre ogsaa flere af det sydligste Norges Kyster, og som undertiden, fordi de boede paa Der, kaldtes **Holuryger**, hvilket Navn gjenkendes i Jornandes's Ulmerugii. Paul Warnefried lader Langobarderne, eller — som deres ældste Navn lod — Vinilerne fra Scandinavia drage til **Scoringa**, hvor de stred med Vandalerne og fik Navnet Langobarder, derpaa til **Mauringa**, videre til **Golanda** (Gotland) eller efter en anden Læsemaade til Rugulandia (Rugernes Land) ²⁾, medens den anonyme Forfatter sætter deres ældste Sæde ved den vindestke Elv og derfra fører dem til Seatenauge. Naar man veed, at den nordligste Deel af Jylland allerede fra den fjerneste Oldtid hed **Bendil** (Bendisyssel) kommer man let paa den Tanke, at den vendiske Elv hos Anonymen ej betyder andet end Kattegattet og at Albix flumen, hvis Bred „Seatenauge“ siges at være, oprindeligt eller egentligt kun er **Gota-Elven**, og ikke Elben i Tyskland, som de fleste, og maastre endog Sagnets Medskriver selv, have antaget ³⁾. Ved **Skirerne**, der af Plinius omtales i Nærheden af Weichsel, og som af sildigere Skribenter oftest nævnes i Forbindelse med Ruger og Eruler, maa man tænke paa det norske Landskab **Skiringsfal** ved Logens Udløb i Skagerraket, og ved dette igjen paa Paul Warnefried's **Scoringa**, saameget mere som man ogsaa finder Skirerne kaldte Skerer eller Skorer ⁴⁾. Og naar Jornandes paa eet Sted siger at Erulerne af Danerne vare uddrevne fra sit egentlige Hjem, men paa et andet, ifølge den gotiske Historiekskriver Ablavius's Udsagn, at de fik deres Navn (egentlig med omsatte Bogstaver: Heluri) efter Sumpene ved Marotis ⁵⁾, altsaa ved Don's eller

¹⁾ Jornandes Cap. 23.

²⁾ Paul. Diac. 1, 7—13.

³⁾ Ved Wendelsæ forstaaes i angelsaksiske Skrifter Middelhavet. Men da de neppe kjendte til Middelhavet forend efterat de ved Christendommens Indførelse vare komne i nærmere Berørelse med Rom, maa denne Benævnelse være laant eller overført fra en anden Gjenstand. Og denne maa visseelig have været Kattegattet og Skerøen, der i Norden forholdt sig til Oceanet, som i Syden Middelhavet, eller som i Sammenligning med Oceanet var et Indre-Hav, Skafernes *βαλάττα*, modsat *ωκεανός*. Ved Wendelsæ har man maastre just tænkt sig en *βαλάττα*. Forresten bør man heller ikke lade det norske, til Skagerrakets inderste Krog stødende Landskab Vingulmark, og det i Jornandes's Fortegnelse paa Skandjæs Beboere forekommende Vinoviloth uberørt.

⁴⁾ Nemlig hos Sid. Apollinari, anl. 7, 322, hvor man foruden „Scirum“ læser Scernm eller Scorum. Bogstavet o i Scoringa kunde desuden let fremkomme ved en Fejlskrift.

⁵⁾ Nemlig det græske *ἔλη*, af *ἔλος* et Morab's. Jeg behøver ikke at tilføje at Etymologien er aldeles urimelig.

Tanais's Munding, hvor de i Førstningen boede: da opstaa strax Forestillingen om at Jorlandes har gjort sig skyldig i den allerede ovenfor omtalte Forverling mellem Tanais og en nordeuropæisk, i flere Arme udrindende Elv, vistnok Gota-Elven, den eneste Elv paa det skandiske Fastland, som her kan komme i Betragtning, især da det hos Prokop opbevarede Sagn melder at de til Norden tilbagevendte Eruler bosatte sig hos Gaunterne eller Gøterne, det vil altsaa sige i Nærheden af Gota-Elven.

Alle disse Oplysninger godtgjøre tilstrækkeligt, at alle eller idetmindste de fleste tydsk-germaniske Nationer før og i de nærmeste Aarhundreder efter Folkevandringen havde bestemte Sagn om at de over Skandinavien vare komne til Tydskland. Disse Sagn ere af saameget større Betydning, som de forskjellige, efter enhver Dialekt lempede Skikkelser, under hvilket Navn hos de forskjellige Forfattere fremtræder, (Skandja, Scandinavia, Scatenaug, Schatanavia, Scedenic), saavel som de forskjellige Maader, paa hvilket Sagnet af de enkelte Nationers Stribenter berettes, klart lægger for Dagen, at det i enhver Stamme har vedligeholdt sig som dets eget, upaa-virket af, og end mindre laant fra andre beslægtede Stammers Sagnkreds. Men under disse Omstændigheder faar det en større Betydning end sliqe ethnographiske Sagn almindeligviis pleje at have. Saadanne ere nemlig sædvanligviis opgjorte i sildigere Tider, hvor den oprindelige Sagnetraad forlængst var afbrudt, og Trangen til at erstatte, hvad der var gaaet tabt, gav sig Luft i ukritiske og ubeldige, tildeels barnlige, Gissninger. Men Sagnene om Udvandringen fra Skandinavien ligge umiskjendeligt dybere i Folke-Grindringen, og kunne derfor gjøre Fordring paa at betragtes som paalidelige Vidnesbyrd om Folkebevægelser i Nationernes fjerneste Fortid.

8. Indvandringsvejen. Gardarike. Russer.

Indeholde saaledes ej alene de ældre græsk-romerske Stribenters Efterretninger, men Germanernes egne Oldsagn bestemte Antydninger til at alle det store Hovedfolks enkelte Nationer ere komne fra Norden, ja endog fra Skandien eller Skaane, kan man ikke længer ansee det tvivlsomt, at dette virkelig har været Germanernes sidste Vandringsbane, og at de i en fjern Fortid ligesom have kilet sig ind, eller besat de ubeboede Landstrækninger mellem Kelter og Vender, og efterhaanden udbredt sig mod Syd, Ost og Vest, indtil de stødte sammen med Romerne. Vi bemærke ogsaa forskellige Bevægelses-Perioder, mellem hvilke de germaniske Nationer forholdsviis synes at have holdt sig rolige; den første i de Aarhundreder før Kristus, hvor Kelterne foretog deres sidste Vandring; den anden ved den saakaldte markomanniske Krig, og den tredje ved den egentlige saakaldte store Folkevandring, hvortil vi og i den mere bekjendte historiske Tidsalder kunde

lægge den Bevægelse, der aabnede Vikinge-Perioden. Vi slutte derhos med nogenlunde Sikkerhed, at de fleste af de germaniske Nationer, vi i den tidligste Tid finde længst mod Syd, ogsaa tidligst ere komne nordenfra, og at de, vi finde nordligst, have haft den nordligste Plads ligesom de ældste Tider. Vi slutte endelig, at forsaavidt Tacitus's og Plinius's Inddeling i Jngæver, Istæver og Herminer er rigtig — hvad man ej har Grund til at betvivle — maa Herminerne betegne Sydydskerne, Istæverne Rhin= eller Vest=Sydskerne, og Jngæverne de egentlige standiske Germaner, nemlig Goter og Nordboer; thi Hovedforskjellen mellem Nordgermaner og Sydgermaner var hine Tiders Skribenter aldeles ikke klar. Men hvorfra og hvorledes Germanerne nærmest kom til Norden, derom savne vi aldeles tydelige eller umiddelbare Vink. Vi vide, at i Marhundreder, hvor Germanerne i Almindelighed og Nordboer i Særdeleshed ikke besad stort større Kultur, end de ved Middelalderens Begyndelse var i Besiddelse af, gaves der flere, meget befarede Handelsveje mellem Østersøen og Orienten, deels over Gulland, Dsel og Dyna, deels over Nalandskøbet, Estland eller Finland, Ladoga og Volga; deels endelig over det hvide Hav, Dvina og Volga ¹⁾. Vi have tillige seet, hvorledes Germanernes Urhjem efter al Sandsynlighed maa søges mellem Tschuderne ved Nordøsthavet og Elythofarmaterne i det nuværende Syd=Rusland. Rimeligst bliver det saaledes at antage, at Germanerne ogsaa ad disse Veje ere komne over Østersøen til den nordiske Halvø; nogle, nemlig de egentlige Sydskere, sydligere, nogle nordligere; at de først ankomne efterhaanden have arbejdet sig sydøst, og at deres Plads er optagen af senere indkomne; at de omsider fra den yderste Rand (Skandja) af Halvøen atter drog over Søen; at Goter fornemmelig opflog deres Bopæl i den sydligste Deel af Halvøen, paa Derne og den jydsk Halvø; at den egentlige nordgermaniske Afdeling baade kom syd og nordligst, saaledes at vore Forfædre søgte længst mod Nordvesten, Sviarne nedsatte sig omkring Nælaren; men at det bliver en Umulighed at sige endog med en nogenlunde Grad af Visshed, om de første Nordmænd kom nordenom Botnøhavet, eller om de, følgende Vasdragene mod Nord, gik tilførs langs Nishavets Kyster indtil de fandt Gyne skiffede til Bebyggelse. Den sidste Antagelse synes at være den rimeligste. Og saameget er vist, at Nordmændene umuligt kunne have lagt deres Vej gennem Sveriges, endnu i Middelalderen uopryddede Urskove.

1) Om Handelsvejene fra Norden til Orienten, se Rasmussen de Orientis commercio cum Russia et Scandinavia medio ævo. De mange arabiske Mynter, som findes i Strøget fra Skaanen over Bornholm, Preussen og videre mod det sorte Hav, ere ogsaa talende Beviser for den levende Forbindelse mellem Norden og Osten. Om vore Forfædres Tog til Bjarmeland (ved Dvina) ville vi i det Følgende faa nok at fortælle.

Hvad der endmere bestyrker den her framsatte Mening, at Germanernes ældste Hjem er at søge i det mellemste Rusland, og at Nordboerne var det sidste germaniske Folk, der forlod dette ældste Hjem, er vore egne og fremmede Historieforfatters Udsagn om de ældste, egentlige **Russer** eller **Beboere** af det Land, som vore Forfædre kaldte **Gardarike**, **Mellemrusland** fra den fjerde Bugt til Volga og de øvrige Dnepr-Egne. Endog i Sagnene fra de tidligste, halvmythiske Tider omtales Beboerne af Gardarike som staaende i den nærmeste Forbindelse med Nordboerne; ældgamle genealogiske Kvad udløde nordiske Fyrstefamiliers Herkomst fra Gardarike ¹⁾, de enkelte Mænd eller Kvinder fra Gardarike, der i den sjerne Oldtid omtales, bære nordiske Navne ²⁾, og det forudsættes stedse, om det just ikke udtrykkelig meldes, at Sproget i Gardarike var det samme som i Norden. Tog fra den nordiske Halvoes til Gardarikens Kyst omtales i vore Oldskrifter fra de ældste Tider af ej som sjeldne, men som sædvanlige Foretagender, og Søvejen tværs over Østersøen beskrives ej som lang, vanskelig og sjelden benyttet, men af Maaden, hvorpaa den omtales, faar man snarere det Indtryk, at den ansaaes kort, vel bekendt og saa ofte besøgt, at man der ganske følte sig som hjemme. Hertil kommer nu forskjellige, og aldeles paalidelige Vidnesbyd, om at **Russerne**, det herskende Folk i Gardarike, endnu i det 9de og 10de Aarhundrede e. Chr. talte om trent samme Sprog som Svenske og Nordmænd. Kort efter at man ved den tydske Kejsers Ludvig den Frommes Hof gennem Christendommens Udbreder Ansgars Mission til Danmark og Sverige havde lært det sidstnævnte Land og dets Folk nærmere at kjende ³⁾, kom der (i Aaret 839) Gesandter til Kejseren fra den græske Kejsers Theophilos, og i Følge med disse Gesandter vare ogsaa nogle Mænd fra Folket **Rhos** (saaledes skrive Byzantinerne altid **Russernes** Navn), som af deres Fyrste vare sendte til Constantinopel i et venstabeligt Ørend, og nu skulde rejse hjem igjen, men foretrak at gjøre Omvejen gennem Tydskland fremfor at rejse den Vej, ad hvilken de vare komne, da denne førte dem gennem Landskaber, beboede af Folk, hvis Grumhed og Voldsomhed de frygtede ⁴⁾. Den tydske Kejsers fandt imidlertid ved nærmere Undersøgelse, at de var af **Sviarnes** Folk

¹⁾ Endog i det ældgamle Eddadigt Hyndluljod (St. 15) fortælles om et Giftermaal mellem Halfdan gamle, Stamfaderen for Nordens Fyrstestætter, og Alniveig, Datter af Gynmund, der i Snorra-Edda S. 192 siges at være Konge i Holmgaard (Novgorod), aabenbart efter et gammelt Sagn.

²⁾ S. Er. i Hverarsasaga: Herlaug, Pollaug.

³⁾ Ansgars første Besøg til Sverige skete 831, og allerede noget tidligere havde svenske Gesandter været hos Kejsers Ludvig. (Rembert. Vita Ansgarii Cap. 9, 10, jvf. Chron. Corbeiense, ved 831).

⁴⁾ Nemlig Petschenegerne.

(Det vil naturligviis her kun sige at han og Tydskerne troede det, fordi de talte samme Sprog), og fattede endog Mistanke mod dem at de vare Speidere¹⁾. Den græske Kejser Constantin Porphyrogenetus, der omkring 950 skrev vidtløftige Skrifter om Rigets Stovrelse, Hofceremoniellet o. a. d., fortæller Meget om Russerne, hvis Hjem han sætter i de øvre Dnepr-Egne (han kjendte naturligviis ikke deres Nordgrændse); han omtaler, hvorledes de, for at komme til det sorte Hav, maatte sejle ned ad Dneperen gjennem de vilde og grumme Petschenegers Land, og nævner ved denne Lejlighed Navnene paa de Føser, som maatte passeres. Disse Navne anseer han baade, som han siger, paa Rusfisk og paa Slavisk, med tilføjet græsk Oversættelse; og ligesom de slaviske Navne godt kunne forklares af de gamle Kirkeslaviske og de endnu levende slaviske Sprog, saaledes kunne de saakaldte rusfiske ligesaagodt forklares af vort Oldsprog²⁾. Den paa- lidelige Forfatter Ljudbrand af Ticino, (død 979 som Biskop af Cremona) der selv havde været Gesandt i Constantinopel, og derved faaet Anledning til at indhente Efterretninger om Russerne, af hvilke han vistnok endog selv havde seet enkelte, medens han tillige godt kjendte de i Vest-Europa saa berømte og berygtede Normanner, siger paa to Steder i den af ham efterladte „Samtidens Historie“, at det Folk, som Grækerne kaldte Russer, af Vesteuropæerne kaldtes Normanner; han beskriver endog det Angreb, som den rusfiske Storfyrste Ingor eller Igor i Maret 945 foretog paa Constantinopel, og nævner som Hjemmelsmand sin egen Stiffader og Opdrager, der paa den Tid selv havde opholdt sig i Constantinopel som Gesandt, og med egne Dine havde seet de rusfiske Fanger henrettede³⁾. Hertil kommer, at de gamle rusfiske Annaler endnu have opbevaret os Navnene paa de rusfiske Hovdinge, der affluttede eller bekræftede saavel den i sidstnævnte Mar 945, som den tidligere, i 912, med den græske Kejser indgaaede Tractat, og disse Navne, ligesom de fleste øvrige rusfiske Navne fra hiin Tid, ere alle reentnordiske, kun — hvad der ej er at undres over

1) Se Annales Bertiniani (eg. Prudentius af Troyes) ved 839, Perç, Monumenta hist. Germ. I. 434.

2) Const. Porphyr. de imperio, Cap. 9, jvfr. Kunik, die Berufung der schwedischen Reden II. S. 422—444. Constantin fjælnet mellem ρωσιστί (paa Rusfisk) og σλαβινοστί (paa Slavisk). En Føs, som hvis slaviske Navn han opgiver ὄστροβορνίπραχ, der efter hans Oversættelse skal betyde τὸ νησίον τοῦ φραγμοῦ, (Føsens D), og hvori vi ogsaa gjenkjende de slaviske Ord ostrov (D) og prag eller porog (Føs), kalder han paa Rusfisk οὐλβορσὶ d. e. holmfors; en Føs, hvis Navn skal betyde „den bølgende Føs“, kalder han paa Slavisk βουλνηπραχ af volna, Bølge og prag, paa Rusfisk βαρουφόρος ο: bårufors, Bølgeføsen.

3) Liutprandi Antapodosis, I, c. II, V, c. 15; Perç, Monumenta, V. S. 277, 331, jvfr. 353.

— noget forvanskede af den i Sproget ulvndige slaviske Annalist ¹⁾. Ege til ned i det 11te Aarhundrede og maaskee endnu sildigere finde vi Spor af dette nordgermaniske Sprogelement i Rusland, ej alene i Gennemtaarne, men og i andre Benaevnelser, og det var først efter at slavisk Sprog og slavisk Nationalitet ogsaa hos det herskende eller russiske Folk havde opslugt den nordiske, at Benaevnelsen **Russer** og **Russisk** begyndte at bruges i den Betydning, hvori den nu stedsse tages.

Blandt de Folk, der bebo det nuværende Rusland, er der dog eet, som ikke har udstrakt det russiske Navn til de gamle Russers slavisktalende Efterkommere, men endnu stedsse skjelner mellem Russen, d. e. nordisk eller nærmest svensktalende Folk, og Vender, eller de som tale det nuværende russiske eller overhoved et slavisk Sprog. Dette Folk er det tschudiske i dets vestligste Forgreninger i Finland og Estland. Finnerne og Esterne kalde endnu Svenskerne, det nordiske Folk hvormed de staa i nærmest Berørelse, **Ruotsolaine** eller **Ruotslane**, o: Russen, medens de kalde Russerne og de øvrige Slaver **Bænelaine** eller **Bænelane**, d. e. Vender. Da Tschuderne fra umindelige Tider stod i Berørelse med Nordgermanerne, maa man antage, at idetmindste Navnet **Ruotsolaine** har været den Benaevnelse, ved hvilken de i al denne Tid betegnede dem. Det er derfor ikke at undres over, at flere Ethnographer i de **Roxolaner**, hvilke Strabo og andre sødlandste Forfattere omtale som et sarmatisk Steppesfolk i Tanais-Egnene, have troet at gjentjende hine Ruotsolaine, altsaa Nordgermanernes Forfædre, eller en Afdeling af dem. Herimod kan vistnok meget indvendes, men hvad der ikke lader sig bestride, og hvad der for den nærværende Undersøgelse maa anses tilstrækkeligt, er, at Forfattere efter Folkvandringens Tider virkelig have antaget det samme, og derfor brugt Benaevnelsen **Roxolaner** om de selvsamme nordgermaniske Folk, der i det 9de, 10de og 11te Aarhundrede kaldtes **Russer**. Det heder saaledes i det geographiske Verk, der sædvanligviis tillægges en uavngiben Forfatter fra Ravenna, og som i Virkeligheden synes at være en Compilation, tildeels efter gotiske Kilder, istandbragt i Løbet af det 7de, 8de og 9de Aarhundrede, at bagensfor **Roxolanernes** Land ligger den store **D** Gammel-Skythien, der af Jornandes kaldes **Scanza** og fra hvilken de vestlige Folk ere udtagne, navnlig **Goter**, **Daner** og **Gepider**; ligeledes, at ved **Dæcanet** ligger **Roxolanernes**, **Suarikernes** (d. e. de Svenskes, **Svearikes** Indbyggeres) og **Sauromaternes** (**Sarmaternes**) Land, gennem hvilket

¹⁾ Nestor, ved Aarene 912 og 915; her forekommer Navne som **Karl**, **Snegeld** (Ingjeld), **Beremond** (Warmund), **Rulaf** (Rolf), **Schigoborn** (Sigbjørn) o. s. v. Endog i „**Rurik**, **Sineus** og **Truvor**“ gjentjende vi Hrærekr, **Signjutr**, **horvardr**; i **Igor**, der af **Grækerne** kaldes **Ingor**, **Ingvar**, i **Diga**, af **Grækerne** kaldes **Elga**, **Helga**, o. s. v.

Floden Vistula (Weichsel), og en anden ved Navn Lutta, foruden flere andre Floder løbe, og bagenfor hvilket, nedenfor Oceanet, Scanza er beliggende ¹⁾. Og et endnu ældre Exempel paa en saadan Brug af Navnet giver den gotiske Historikriver Jornandes, hvor han fortæller om Kong Ermanariks Endeligt, thi han siger her udtrykkeligt, at han blev angreben og haardt saaret af de to roxolanste Brødre Sarus og Ammius, der vilde hevne deres Syster Sonilda, som Kongen havde ladet sønderlide af Heste ²⁾. Man gjentjender her strax vore gamle Eddasanges Fortælling om Goterkongen Jarmunrek, som saaredes af Jonakers Sonner Sorle og Hamdhir, der vilde hevne deres Halvsyster Svanbild, hvilken Jarmunrek havde ladet søndertræde af Heste. Jonaker omtales i disse Sagn som boende ved Habet langt fra de Egne, hvor Volsungerne boede (Nordtyskland); hans Rige bliver derfor at søge etsteds ved Østersøen, og dog i Goternes Nabolab. At Jornandes har tænkt sig dette Rige som Roxolanernes Land, og Roxolanerne følgelig som Germaner ³⁾, er efter det her anførte umiskjendeligt.

Vi finde saaledes idetmindste fra det 6te Aarhundrede, og, efter vore egne Oldskrifers Yttringer om Gardarike at domme, endnu tidligere, eller saa tidligt, som Nordmænd og Sviar nævnes i Norden, et med dem overmaade nær beslægtet Folk under Navnet Russer bosat i den mellemste Deel af det vestlige Rusland, ved de øvre Dnepr-Egne, Ilmen, Ladoga og maastee det inderste af den finste Bugt. Disse Russer kunne umuligt være komne fra den nordiske Halv, tvertimod Folkeslytningernes Hovedretning; de maa derfor antages at have været den østenfor Østersøen tilbageblivende Deel af den nordgermaniske Stamme, dens yderste Deel mod Østen, der, eftersom de øvrige Afdelinger drog mod Vest, ogsaa rykkede efter, men ej naaede længer end til de vestligste Egne af Stammens ældre Hjemland østenfor Østersøen. Det kunde endog synes som om deres Fremrykken mod Vest ved indtrufne Omstændigheder har været forsinket, saa at der mellem dem og de sidst over Habet bortdragne Stammebeslægtede opstod et ikke ubetydeligt Mellemrum, der udfyldtes af tschudiske Folk, thi endnu finde vi, som bekjendt, Tschu-

¹⁾ Anonymus Ravennas. I. Cap. 12, IV. Cap. 4.

²⁾ Jornandes, de rebus Geticis Cap. 24. Der findes her flere Varianter, som istedetfor Svanilda, Svanibilda (d. e. Svanihilda) og Sanieih; istedetfor Roxolanorum: Rosomonorum eller Rosomorum.

³⁾ At Jornandes's Afskriver allerede i det 9de eller 10de Aarhundrede ved Roxolanerne tænkte paa Russerne, viser Sasemaaden Rosomonorum eller Rosomorum. Saxo, der ogsaa beretter om Jarmeriks eller Ermanariks Død, kalder Svanhilds Brødre hellepontiske; men ved Hellepont forstaar han, som vi ovenfor have bemærket, kun Østerledet af Rusland, og har vel her nærmest haft de samme hele 3: Sumpe for Sje, der forlebede Jornandes til at sætte Grulerne ved Mæotis.

der rundt omkring den firkante Bugt, nemlig Finner i Nord, Ingerer i Øst, Ester og Liver i Syd, og man kunde heraf endog fristes til at tro, at vore Oldskrifter's Ord om Sejlads til Gardarike blot er at forstaa om en Sejlads enten til de af Russerne senere undervungne Kystlande eller opad Neva til Ladoga, hvor det egentlige Gardarike i den historiske Tidsalder først tog Ved. Men paa den anden Side maa det ej oversees, at den ovennævnte navngivne Geograph sætter sine Korolaner eller Russer ved Oceanet (Østersøen), og det er ej alene ikke utænkligt, men ogsaa høist sandsynligt, at der i den lange Tid, inden den paalidelige nordiske Historie begynder, kan have fundet Bevægelser Sted, der kastede ischudiske Stammer mellem Nordboerne og Russerne, og over paa de af disse forhen besatte Kyster. Hvilke disse Bevægelser have været, ville vi senere komme til at omhandle. Her er det for det første tilstrækkeligt at have paavist, hvorledes de ældste Russer kunne ansees som det øverste østlige Led af den store germaniske Folkerække. Thi da den rimeligste Maade at tænke sig den hele Rækkes Flytning paa er den, at de Led, der boede nærmest Østersøen, først satte over denne, at de nærmest østfor dem først indtog deres Plads, siden fulgte dem hinsides Havet, og at den hele Række saaledes Led for Led rykkede mod Vesten indtil Russerne omsider standsede da de havde naaet Kysten; faar man derved tillige en anstuelig Forklaring om, hvilke Dele af det nuværende Rusland Germanerne oprindeligt havde inde, og ad hvilken Vej deres Vandring fornemmelig gik. Vi finde paa den Tid, da Germanernes Oldhistorie nogenslunde opklares, Folkerækken fordeelt i Landene fra Rhinen i Vest, over Nordtyskland, Danmark, Norge og Sverige til Egnene om Ladoga, Ilmen og øvre Dnepr i Øst, men vi ane tillige at der var en Tid, da den samme Folkerække optog Strækningen fra den firkante Bugt i Vest til Volga-Egnene i Øst. Og i Russernes nordgermaniske Sprog og Nationalitet have vi det bedste Vidnesbyrd om at Nordgermanerne var den Deel af den hele Folkerække, som sidst forlod sit ældre Hjem, medens Sydgermanerne allerede for længe siden vare dragne forud. Enhver Tanke om, at den nordiske Halvø kunde have faaet sin Befolkning fra Syden af, saaledes at Nordmændenes og Eviarnes Forfædre skulde være komne fra Tyskland, med andre Ord at den hele Stammeflytning skulde have fundet Sted i en aldeles modsat Retning af den ovenfor fremstillede, maa saaledes tilbagevises som stridende ej alene mod Sagens Natur, men ogsaa mod alle historiske Vidnesbyrd.

Det kunde ved den første Betragtning synes noget besynderligt, at de første germaniske Vandringshobe skulde være dragne over Svan, og ikke snarere have fulgt Østersøens Kyster. Men foruden at Østersøens Kyster ligesaa vel kunde følges nordenom som søndenom, vil man dog ikke, om man end antager Nordboerne udgangne fra Tyskland, kunne undgaa at forudsætte en Sejlads. Og foruden at de oldgermaniske Sagn selv handle om en

Sejladts fra Nord mod Syd, har det ogsaa fra de ældste Tider været et karakteristisk Træk ved de germaniske Nationer, at de, saa ofte de kom i Berørelse med Havet eller sejlbare Søer og Floder, yttrede Lust til Sejladts og viste sig fortrolig med Skibsbyggeri. Tacitus beskriver allerede Sviernerne som mægtige ved deres Flaade; endog i den gamle Gudelære spille Skibe (som Skidbladner, Naglfar, Ringborne), en vigtig Rolle; Sagnene om Udvandringen fra Skandja forudsætte selv Fortrolighed med Søen. Gøtterne havde aldrig saa snart naaet det sorte Hav, førend vi see dem bygge Fartøjer, hvormed de foretog Vlyndringstog til Grækenland og Lilleasien; de gamle Russer sejlede paa deres smaa Fartøjer ned ad Dnepr og derfra lige til Constantinopel. Sven kunde derfor ikke være nogen Hindring for deres Fremtrængen, allermindst Østersøen, hvor Nalands-Archipelaget endog næsten kan siges at danne en Bro, og hvor man paa een Dag idetmindste kan komme saa langt fra Kurlands Kyst, at man har Landkjending af Gulland. Større Vanskeligheder, end ved at antage en Flytning over Østersøen, vil man finde ved at skulle forklare, hvorledes Germanerne til Lands arbejdede sig gennem de skythofarmatiske Stammer, der opfyldte Egnene mellem deres ældre Hjem og det nuværende Tyskland. Og om man end antager dette muligt, kan man dog ikke undgaa at tænke sig Nordmændenes og Svearnes Vandring som foregaaet enten tværs over eller nordenom Østersøen. Thi en nærmere Undersøgelse af Retningen, hvori Norge bebyggedes, viser noksom, hvad der i det Følgende vil sees, at den gik fra Nord mod Syd, ligesom en lignende Undersøgelse med Hensyn til Sverige viser, at det bebyggedes i Retningen fra Øst til Vest. Men kunde to germaniske Folk saaledes komme over eller omkring Østersøen, da kunde de øvrige ogsaa. Det bliver saaledes ej alene meest overeensstemmende med de ældre sydblandske Forfatteres ethnographiske Notitser, og med Germanernes egne Oldsagn, men ogsaa i og for sig selv rimeligt at Germanernes første Indvandring til vestlige Egne er skeet paa den ovenfor udviklede Maade og i den ovenfor stilledrede Retning, nemlig først over Østersøen til den nordiske Halvø, derfra videre til Tyskland.

Vi have forfulgt Germanerne opad til deres ældste Hjem i det nuværende Mellemrusland, og have bragt det til nogenlunde Bished, at de i en fjern Oldtid, idetmindste mere end 3—400 Aar før Chr., have begyndt deres Udvandring derfra mod Vesten, over Østersøen. Men om Aarsagen til denne Udvandring kunne vi intet andet sige, end at den, som de øvrige Udvandringer, maa have haft sin Grund i Bevægelser i det fjerne Østen, om hvilke Historien tier. At Perserkongen Darius Hystaspis's Tog mod Skytherne henved 500 f. Chr. kan have bidraget dertil, — hvilket flere have gjettet paa — kan i og for sig ikke kaldes usandsynligt, ligesom vel overhoved de ældste atheniske Kongers Erobringstog til Landene øst for det kaspiske

Hav ikke kunne have undladt at frembringe Bevægelser, der forplantede sig fra Folk til Folk og omsider naaede fjernere Egne, hvis Beboere hverken kjendte Perserne eller kjendtes af dem. Men yderligere Granfskninger i denne Materie vilde føre os for langt fra hvad der her er Hovedsagen. Vi standse ved Vissheden om, hvor Germanernes ældste Hjem er at søge, uden at opholde os ved at eftergranske de Marsager, der drev dem derfra.

9. De germaniske Folks Navn i Almindelighed, og vore Forfædres i Særdeleshed.

Vi have allerede forhen bemærket, at vort Fædrelands Navn, oprindelig, Nordrvegr, siden Norvegr, d. e. den nordlige Vej, knytter sig til Nordmændene og tilhører deres Sprog. Omvendt kunde man ogsaa sige, at Nordmændenes Navn knytter sig til Norges, thi ligesom dette betyder „den nordlige Vej“, saaledes betyder hint kun „Mænd fra Norden“, eller „Mænd boende mod Norden“. Da Mærken af de enkelte germaniske Folk i deres ældste Hjem snarere synes at have strakt sig fra Ost mod Vest, end fra Nord mod Syd; da der saaledes vanskeligt synes at kunne have været Tale om Nordmænd allerede i Osten; da man endnu mindre kan tænke sig nogen Oversførelse af Landskabsnavnet Norvegr fra Folkets tidligere til dets senere Opholdssted, da endelig baade Landets og Nationens Navn aabenbart ere opstaaede paa een Gang, og paa det nøjeste passe til vort Fædrelands Beliggenhed i Forhold til de øvrige germaniske Lande, saa bliver det klart, hvad vi ogsaa ovenfor (S. 6.) have ytret med Hensyn til Folknavnet, at ingen af Navnene ere ældre end Indvandringen, og at vore Forfædre i Urhjemmet enten maa have haft et andet Navn eller have været regnede under en eller anden af de øvrige nordgermaniske Stammer. Hvad Svearne eller de Svenske angaar, kjender man endnu ikke ret Betydningen af deres Navn, heller ikke synes der i dette (oprindelig Svihar, gotisk Svipans, tydsk Schweden) at ligge nogen bestemt Antydning af geografisk Beliggenhed. Men vi erfare derimod af den feromtalte Benævnelse **Ruotsolaine** eller **Rootslane**, hvormed de betegnes af de tschudiske Folk, at de i en fjernere Fortid maa have været anseede som en Underafdeling af de ældste Russer. Disses Navn, der af den græske og arabiske Form Rôs, den tschudiske Ruots, Roots, Ruotti, kan skjønnes oprindelig at have lød Rôdsi eller at have indeholdt Stammeordet Rôd, synes saaledes at have betydet „Talande“, thi af Stammen ród har man det gotiske ródjan og det oldnorste ræda, der begge betyde „at tale“. Alt et Folk i den raa Oldtid benævnte sig saaledes i Sammenligning med forskjelligtalende Folk, er ej alene i sig selv høist rimeligt, men bestrykes desuden af Exempler paa lignende Benævnelser hos andre Folk. Hos de fleste slaviske Stammer, der

have staaet i Berørelse med Tydskerne, finde vi saaledes at de kalde disse *Njemzi*, d. e. stumme, fordi de talte et forskjelligt Sprog; sig selv maa de selvfølgelig engang have kaldt „talende“. Den græske Benaevnelse „Barbaros“ er rimeligviis ogsaa oprindelig bleven til for at betegne det fremmede, uforstaaelige i andre Nationers Sprog. Men kan det først antages, at Navnet *Rós*, *Róds* eller *Róps* har haft en saa omfattende Betydning, er det ogsaa heel rimeligt, at vore Forfædre, saalænge de endnu opholdt sig i Osten, henregnedes derunder. Paa denne Maade bliver *Rós* eller *Róps* det ældre Fællesnavn baade for Nordmand og Sviar. Den egentlige Betydning af disse sidstes Navn har det, som ovenfor bemærket, hidtil ikke lykkes at opdage. Derimod er det tydeligt, at deres nærmeste Nabofolk, **Gauterne** eller **Gøterne**, udledele sit Navn af Ordet *Gautr* (=: Herre), hvilket igjen kommer af Ordet *gjóta*, (gyde, lade udstømme, skabe) og oprindelig vel betegner „en Skaber“; af det samme Ord *gjóta* kommer ogsaa det store og mægtige **Goterfolks** Navn; *gotinn*, *got.* *gutans*, betyder „gydt eller, udstømmet, skabt“, og *Gotar* eller *Gutans* betyder derfor vel egentlig „skabte Væsener“, Mennesker. **Danernes** Navn udledes vel nærmest af et Ord, beslægtet med det gammel-indiske *dhâ* (at sætte, ordne), og betegner folgelig „Oprettere af Niger“, Byggere af Huse, eller Ordnerne af Statssamfund. De tre her opregnede Navne indeholde saaledes almindelige Benaevnelser, og antyde et Indbegreb af mindre Folkeafdelinger. Desto mindre Næmnelighed bliver der for, at der nogenstunde fandtes en blandt Folkene selv almindelig anvendt Fællesbetegnelse for alle de germaniske Stammer. Thi Navnet „Germaner“ er, hvad *Tacitus* oplyser, opstaaet blandt Gallerne ¹⁾, og den Benaevnelse „Tydsk“, *diutisc*, *peódisc*, *deutsch*, hvilken siden blev Fællesnavnet for Sydgermanernes Sprog, synes ikke at være kommen i Brug forend i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede ²⁾, og da nærmest som Modsetning mod Latinen, eftersom den er dannet af *diut* (Folk), *gotiff* *piuda*, *vert* *þjóð*, og det dermed beslægtede *diutan*, *tyde*, *oldn.* *þýða* (egentlig gjøre forstaaelig for Folket); *diutisca* vil altsaa kun sige „Folkesproget“, modsat de Lærdes eller Gejslighedens Sprog, og *diutan*, at oversætte i dette Sprog, aldeles ligesom man i Italien kaldte det italienske Folkesprog *volgare* modsat Latinen, og at oversætte i dette Folkesprog *volgarizzare* ³⁾. Noget Fælles-Navn synes saaledes de ældste germani-

¹⁾ *Tac. Germ. Cap. 2.*

²⁾ Næmlig i et Diplom af 813, s. *Rühs*, *Erläuterungen* der 10 ersten Kapitel der *Schrift des Tacitus über Deutschland*. S. 103—107.

³⁾ Dette bestrækes ogsaa deraf, at *Vulfila* oversætter Ordet *ἑθνικὸς* (hedensk) i Brevet til *Galaterne* II. 14 med *þiudiskó*; som Fællesnavn for den hele Stamme passer Ordet altsaa ikke, saamegetmindre som det allerede tidligt anvendtes af vore Forfædre udelukkende om Sydgermanerne.

ste Folk ikke at have været sig bevidst, med mindre man som et saadant vil regne Ordet Menn: Mænd, Mennesker, hvis mere særegne Brug som Folknavn baade antydes ved den Maade, paa hvilken vore Forfædre undertiden anvendte Sammensætningen Mannheimr (Menneskehjemmet)¹⁾, og ved hiint af Tacitus opbevarede Oldsagn, der lader Germanernes tre Hovedafdelinger nedstamme fra ligesaamange Sønner af Mann, der igjen var Son af Guddommen (Tuisco, d. e. Tivisk)²⁾. Om disse tre Hovedafdelinger, Ingværne eller Ingvierne, Istæverne og Herminerne, have vi allerede forhen talt³⁾. Naar man af Sammenligningen mellem Tacitus og Plinius erfarer, at Istæverne var de vestligste, ved Rhinen boende Germaner, Herminerne de, der boede inde i Landet, mod Syd og Sydøst, og Ingvierne de øvrige, der boede mod Norden, nedes man til at lade den Tanke fare, der ellers ligger temmelig nær, at de gamle Germaner ved hine tre Afdelinger kunde have tænkt sig egentlige Tydster, Goter og Nordgermaner. Man seer nemlig, at de ikke have haft nogen saadan Inddeling for Dje og ej engang været sig den bevidst. Sagnet er desuden aabenbar tydsk eller sydgermanisk; det er ukjendt i vor Mythologi, det vedkommer saaledes kun de sydgermaniske Nationer i videste Forstand, Goterne derunder iberegne. Men da disse, eller den Hovedafdeling til hvilken de hørte, boede temmelig langt op mod Norden, og vistnok længere end Tydskernes geographiske Kundskab strakte sig, henførte man alle Nordboer uden Forskjel under Ingviernes Navn.

10. Goterne og den gotiske Kulturperiode i Norden. Gauter, Daner o. fl.

Det er en bekjendt Sag, at de germaniske Nationer længe før Christendommens Indførelse var i Besiddelse af en Bogstavskrift, som de kaldte Runer (o: Hemmeligheder), og derfor vel ikke kjendtes af alle og enhver, men kun af Presterne eller de fornemste. Der gives endnu en Mængde Rune-Mindesmerker fra Oldtiden. Ved nærmere Undersøgelse af disse viser det sig, at der var to Slags Runeskrift, en simplere, der udelukkende tilhører Nordgermanerne, og en mere uddannet og indviklet, som man med

¹⁾ G. Gr. i Eivind Skaldaspilders Håleygjatal, hvor det heder at Odin og Skade fik Sønnen Seming, da de boede i „Mannheime“ (Yngl. Saga Cap. 9).

²⁾ Tuisco, Tiusco, er det med latinisk Endelse forsynede Tivisk, af Tius, Krigsguden, oldn. Týr, der ogsaa bruges i Betydningen „Herre“.

³⁾ Sagnet maa være saaledes at forstaa, at man har tillagt Mann's tre Sønner de Navne, som laa til Grund for Folkeafdelingernes Navne; af hine tre Navne øjner man let Ingvja, det nordiske Ingvj eller Yngvi, og Ermana (Sordkrebsen), oldn. jörmun, eller et deraf dannet mandligt Navn; derimod har man ikke kunnet opbage, hvad der ligger til Grund for Istævones.

Nette kalder den gotiske, fordi den Indskrift, hvori den forekommer i sin største Nøgenhed og Simpelt, nemlig paa et i Aaret 1734 i Sønderjylland fundet, ældgammelt Guldhorn, er forfattet i det samme Sprog, hvori Vulfilas gotiske Bibeloversættelse er skreven ¹⁾. I det af Vulfila brugte gotiske Alfabet gjenkjende vi ogsaa flere Bogstaver fra Rune-Alfabetet. Indskrifter med dette Slags Runer have hidtil ej været fundne sondenfor Elben; i størst Mængde forefindes de i det nuværende Danmark og det sydlige Sverige, hvilket vidner om at disse Egne var deres rette Hjem; de brugtes ogsaa af Angelsarerne i England, der saaledes maa have medbragt dem fra deres ældre Opholdssteder i de nuværende danske Lande, og de have, skjønt i et ringe Antal, været fundne i Kyst-Egnene ved Kattegattet og Skagerraket lige ind i det sydligste af Norge, endog i det nu saakaldte Nedre Thelemarken, og langs Østersøens Kyster lige ind i Upsland i det egentlige Sverige. Naar man hermed sammenholder, at Danmark lige ned i det 9de Aarhundrede kaldtes Gotland ²⁾, og det af Fornandes opbevarede Sagn om Gotiskandja og Gepidernes Ophold paa de saakaldte Weichsel-Der, der i Virkelighed ikke ere andre end de danske Der, faar man den bestemteste Forestilling om Danmark og Sydsverige som Goterfolkets fornemste Sæde. Og hine Indskrifter i gotiske Runer vise nogenlunde, hvorledes Goterne eller idetmindste den gotiske Kultur har spredt sig fra Hovedsædet. Thi da disse Indskrifter ikke alle ere i det rene gotiske Sprog, men de engelske i angelsarisk, de bletingske og svenske endog tildeels uforstaaelige, bære de tillige et Vidnesbyrd om, at det ej alene var Goterne, men ogsaa de nærmest disse boende og med dem beslægtede Folk, som af dem havde lært at kjende og bruge disse Runer, ligesom ogsaa den Omstændighed, at Bogstavsystemet i de angelsariske og ikke reengotiske Indskrifter er mere kunstlet og uddannet, end i den reengotiske Guldhorn-Indskrift, vidner om, at hine ere yngre, og at den gotiske Kultur inden Norden selv maa have haft en temmelig lang Udviklingsperiode ³⁾. Da Bogstavskriften i Hedendammen stod i den nærmeste Forbindelse med Religionen og Gudsdyrkelsen, kan man ikke vel antage, at Goterne og Nabofolk optog deres Runeskrift uden tillige at staa i et nærmere Slægtskabs- og Afhængighedsforhold til dem, eller uden idetmindste at være forenede med dem om en fælles særegen Nationalkultur. Der mangler heller ikke paa historiske Vidnesbyrd om Goterne og Dvermakt ogsaa i Norden selv. Vi have allerede omtalt de Erobring, Fornandes tillægges Germanarik, Erobring,

¹⁾ Se *Annaler for nordisk Oldf. og Historie*, 1847. S. 327—352, 389.

²⁾ Se fornemmelig *Skaldia i Snorra Edda*, Cap. 43.

³⁾ Se herom *Annaler for nord. Oldkyndighed og Historie*, 1848, S. 274—282. Om de bletingske Mindeamerker se især *Worsaaes Hovedskrift* under denne Titel.

der synes at have strakt sig til alle Landene omkring Østersøen ¹⁾, hvad ogsaa Særos Beretning om Jarmerik bekræfter. — Om et Fællesskab i Nationalkultus taler allerede Tacitus, hvor han fortæller at vine 7 Nationer ved Oceanet, blandt hvilke Anglerne, var fælles om Gudinden Nerthus's Helligdom paa en Ø i Oceanet. Ej alene Navnet Nerthus's reengotiske Form, men ogsaa den Omstændighed, at hendes tildækkede Tempelvogn i det gotiske Sprog maatte kaldes hleiþra, hvilket netop er Navnet paa det Sted i Sjælland ²⁾, hvor den bekyndte Nationalhelligdom og Kongeresidens var i den allerældste Tid, foruden en Mængde andre Grunde, som vi i det følgende ville lemme til at berøre, viser noksom, at hiin af Tacitus omtalte Ø i Oceanet ikke kan være nogen anden end Sjælland, hvor Goterne paa den Tid havde deres Hjem, og hvorfra de saaledes upaatvilelig, som Nationalhelligdommens Besiddere, udøvede en vis Indflydelse ej alene paa de Nationer, Tacitus nævner ³⁾, der alle maa være at søge i det nuværende Sønderjylland, Holsten og Mecklenburg, men ogsaa paa de nordfor boende Folk, hvis efterladte Indskrifter med gotiske Runer vidne om, at de have hørt til den gotiske Kulturs Kreds.

Blandt disse Folk er det isærdeleshed **Gauterne** og **Dauerne**, som for Norges Historie blive af Interesse. Gauterne finde vi ligesaa de ældste Tider som Norges umiddelbare Nabofolk ved den Elv, der lige indtil vore Dage har sit Navn efter dem, nemlig Gaut- eller Gota-Elven ⁴⁾. Efter deres Navn at domme, maa de have været nærbeslægtede med Goterne der tillige være deres nærmeste Naboer mod Syd. Biskop ere de nuværende Gauter eller Gøter fuldkommen nordiske Folk, og de Prøver, vi besidde af deres Sprog langt tilbage i Middelalderen (i Ostgota- og Westgota-Løven), ere ligeledes affattede i en egte nordisk Mundart; men desuagtet kunne de, et heelt eller halft Artusende tidligere, have staaet Gøterne nærmere, thi det gotiske Sprog selv sner sig saa lidet fra de nordiske, at et Par Aarhundrederes Naavirkning af og Blanding med nordiske Elementer maatte være tilstrækkelig til at give det et nordisk Præg. Derpaa sener ogsaa Sproget paa Den Gotland eller Gulland til Exempel; thi

¹⁾ Jornandes Cap. 23, nævner foruden Merer og Morder, og andre sarmatiske Folk, ogsaa Rogar (Ruger), Thjuder (man maa tænke paa Thjob eller Thy i Sylland), o. a.

²⁾ Nemlig Lejre, forhen Meidr. Ordet hleiþra bruges af Bulsila til at oversætte det græske *ορνυθ*, der ellers just er Udtrykket for en hjædet Vogn.

³⁾ Blandt de 7 Folkslag nævnes ogsaa Aviones d. e. Sboere, af Avi, en S. Reudigni maatte i got. Form blive Riudingós, oldn. Rjödingar, Beboere af opryddede Skovøgne, maaskee de samme som Profops Rutiklier. Varini ere Barnerne.

⁴⁾ Gautar er den oprindelige, Gotar den søenske Form, hvorfor de ogsaa nu kaldes Gøter og Elven Gøtaelven.

denne D's Indbyggere, der endnu stedse kalde sig **Gutar** eller **Gotar**, og som upaatvilelig ere lige nedstammende Efterkommere af Dens ældste gotiske Beboere, tale nu en nordisk Mundart, i hvilken vistnok mange Særegenheder og Levninger fra Gotiffen give sig tilkjende, men ej i den Grad, at de kunne betage den dens nordiske Charakter ¹⁾. Overhoved laa alle germaniske Sprog eller rettere Mundarter hinanden i hine fjerne Tider saa nær, at der vistnok skulde meget lidet til for at drage den ene over i den anden. Det nordiske Element var endnu ikke blevet det herskende paa Halvøen, Magten var da endnu hos det gotiske.

Gauterne omtales allerede af Prokop som et talrigt Folk ²⁾. Anledningen til at han omtaler det, er Grulernes mærkelige Tilbagetog til Norden. Efterat være komne til Varnerne (i det Meßlenburgske), drog de, som vi have seet, fra dem til Danernes Nationer, og da de her havde naaet Oceanet, nedsatte de sig blandt Gauterne. Hos Jornandes hede Gauterne Gautigoth, rimeligviis en Fordrejelse af Gautþjóð, Gautefolket, han kalder dem et rasft, krigerst Folk ³⁾. Ogsaa Angelsaxerne omtale Gauterne (Geátas) meget i deres Oldkvad, af hvilke eet, det ypperste angelsaxiske Digt, der er os levnet, besynger den gautske Helt Beowulfs Bedrifter. Gauterne eller Gøterne have fra den første Tid, vi lære dem at kjende og indtil vore Dage, beboet Egnene nærmest sondenfor de store Skov- og Højdestrækninger, der tilligemed de store Søer Bæneren, Betteren og Hjelmaren adskille det sydlige Sverige fra det nordlige eller de egentlige **Sviars** Land. De have tillige stedse dannet to store Hovedafdelinger, de østlige, **Østgauterne**, og de vestlige eller **Vestgauterne**, adskilte fra hinanden ved Skovstrækninger, der i Fortiden vare større og tættere end nu; Østgauterne nærmere Østersøen, især omkring Motala-Strømmen, Vestgauterne nærmere Bæneren, Gøta-Elven og Skagerraket. Det er disse Vest-Gauter, om hvilke det nysnævnte Beowulf-Digt fornemmelig handler; det kalder dem Sø-Gauterne eller Bejrgauterne (Sægeátas eller Vedergeátas), og beskriver dem som raske Krigere og flinke Sømand. De ovennævnte Indskrifter med gotiske Runer, som findes ej alene i det auværende Västergötland, men ogsaa i de Dele af det sydlige Norge, der

¹⁾ Se Sæve, om Gottlands Mundart i dansk Historisk Tidsskrift Afd. B. — Den Gotland synes at have været det Land, der i de oldhistoriske Sagaer kaldes Eygotland, se især Sögubrot Cap. 2, der lader Aud drage fra Satalund (Sjælland) over Eygotland til Gardaríke. Gulland synes især, efter de forfundne Mynters Mængde at domme, at have været Hovedpunktet for Nordens Forbindelse med Østen. Se Worsaae: Danmarks Oldtid, S. 54.

²⁾ Ἔνος πολυάνθρωπον, Prokop. Got. Kr. II. 15.

³⁾ Jorn. Cap. 3 Gautigoth, acie hominum genus et ad bella promptissimum. Han nævner ogsaa Ostrogothæ, hvorunder han maaskee forstaar Østergøterne, imidlertid kan det nok være, at han ved dem har tænkt sig, eller rettere at hans Hjemmetsmand har meent Ø-Gøterne paa Gulland.

omgive Skagerrakets indre Krog, vidne om at gotisk Indflydelse, folgelig ogsaa gautsk Befolkning, i sin Tid maa have strakt sig langs Bohuslens og det nuværende Smaalenenes Kyst, hiinsides Christianiafjorden, hvis ydre Deel endog i et norsk Kvad fra det 9de Aarhundrede kaldes „den gautske Bove“. Langt op i Landet synes imidlertid denne Befolkning ej at have naaet. Men viist bliver det imidlertid, at den sydøstlige Deel af Norge i hine sjerne, ser den egentlige norske Historie liggende Tider, laa indenfor den Kreds, hvor gotisk Kultur var den herskende.

Danerne nævnes allerførst af fremmede Skribenter fra det 6te Aarhundrede e. Chr. Jornandes omtaler dem blandt Skandja's Folk, og lægger til, at det var dem, der uddrev Erulerne fra deres Hjem ¹⁾. Hvorledes Prokop lader Erulerne paa deres Vandring mod Norden træffe Danerne ved Oceanet, og fra dem sejle over til Gauterne i Thule, have vi ovenfor berørt. Prokop omtaler dem her som bestaaende af flere Folketærd ²⁾. Erulernes Tilbagetog falder i Slutningen af det 5te Aarhundrede ³⁾; deres Uddrivelse fra Hjemmet maa saaledes have foregaaet endnu tidligere; og Danernes Hjem maa dengang endnu have været paa den nordiske Halvø, i Gauternes Nærhed. Anastasius fra Sinai, Patriarch i Antiochia mod Slutningen af det 6te Aarhundrede, omtaler Goterne og Danerne som Beboere af de nordlige Landstaber, hvilke de Gamle under eet plejede at kalde Skythien ⁴⁾. Her ser vi saaledes allerede Goter og Danske stillede sammen. En dansk Konge, ved Navn Chobilait (Hugleik), foretog ifølge de frankiske Skribenter i Aaret 515 et Sotrigstog mod det frankiske Rige, hvor han plyndrede det attuariske eller hatvariske Distrikt (nærved det nuværende Nimwegen), men blev angreben og faldet af den austrafiske Konge Theoderiks Søn Theodebert ⁵⁾. Til denne Begivenhed hentydes der ofte i det ovennævnte angelsaxiske Beowulf=Digt, men Chobilait eller Hugleik (efter den angelsaxiske Form Hugelac), er der Gauternes Konge og Beowulfs Herre og Forgænger. Derimod nævner Digtet Danerne selv som et mægtigt, af flere Afdelinger, (Nord-, Syd-, Ost- og Vest-Daner) bestaaende

¹⁾ Stedet er ikke ganske tydeligt. Det lyder saaledes: Suethidi, Cogeni (eller cogniti) in hac gente (nemlig Skandja's) reliquis corpore eminentiores, quamvis et Dani ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerunt, qui inter omnes Scandjæ nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum. Man ser ikke, om Ordene ex ipsorum stirpe gaar paa Suethidi eller paa Skandjas Folk i Almindelighed.

²⁾ Prokop har nemlig Flertallet Δαυῶν τῶν ἔθνη.

³⁾ Nemlig paa Keiser Anastasius's Tid, ved 494, ifølge det foranførte Sted hos Prokop.

⁴⁾ Grimm, Gesch. der deutschen Sprache S. 731.

⁵⁾ Gregorius af Tours, hos Bouquet, II. p. 181; gesta regum Francorum, sammesteds II, 555.

Folk, en Dags Sejlads fra Gauternes Land; som Danernes Hjem nævnes især **Scedenicg** (den ansl. Form for Scandinavi, Skaane), og Danerne selv kaldes ofte **Hræder** eller **Hreder**, en Benævnelse, der synes at have været egen for den fornemste Stamme af Goterne ¹⁾, efter hvilken ogsaa Danmark selv efter vore egne Oldskrifers Vidnesbyrd kaldtes **Reidgotland** (eg. Hredgotland). Af alt dette aabenbarer sig saaledes den nøjeste Forbindelse mellem de ældste Daner og Goterne, eller snarere en Sammensmeltning af dem begge. Vi finde derfor ogsaa den gotiske Nationalhelligdom i Hleidra eller Lejre, og folgelig vel ogsaa den gotiske Kultur, vedligeholdt i Danmark under de berømte og i vore Oldskrifter saa meget omtalte danske Konger af den saakaldte Skjoldunge=Æt, eller, som de og benævnes, Hleidrefongerne, ja endog efter deres Dynasties Dphør næsten lige til Christendommens Indførelse. Da imidlertid Danerne, om de end horte til den gotiske Kulturkreds og maaskee kunde regnes til Goterne i videst Forstand, dog ikke selv oprindelig vare Goter, maa man antage, at de efterhaanden have rykket sydester og udfyldt de Huller i Befolkningen, som ved Goterne idelige Udvandringer til Syden nødvendigviis maatte opstaa. Man behøver her ikke at tænke paa nogen voldsom Undertvungelse eller Ferdriivelse; en saadan vilde ikke engang kunne bestaa med Goternabnets, Goterkulturens og Goter=Gudsdyrkelsens Vedligeholdelse. Gradvæis og umerkeligt have Danerne rykket sydester fra Gaukland, blandet sig mellem Goterne og indtaget deres Plads. Men imidlertid maatte dog Sproget efterhaanden forandre sig, og man finder derfor virkelig Spor af baade en reengotisk, og en halv gotisk eller rettere dansk-gotisk Periode i Danmark. Til den første hører den ovenfor omtalte Guldhorn=Indskrift; til det sidste de mere kunstlede gotiske Rune=Indskrifter; det er denne, i hvilken vore Sagaers Fortællinger om Hleidrefongerne spille. Den første vedkommer ikke Norge; den sidste derimod griber ikke ubetydeligt ind i Norges og hele Nordens Oldhistorie.

Ved Siden af Gauer og Daner nævne Folkevandrings=Forfatterne ogsaa andre mindre talrige Folk, der umiskjendeligt have tilhørt den gotiske Kulturs=Kreds. Blandt disse ere især **Erulerne** eller **Herulerne** merkelige. Vi have seet, hvorledes Jorlandes beretter, at de i sin Tid vare blevne fordrevne af Danerne, medens han dog senere, forværende Tanais med Gota=Elven, lader dem faa Navnet Heruler fordi de boede ved de Mæotiske Sump. Han beskriver dem som letbevæbnede, meget hurtige og krigeriske, men fortæller at de desuagtet bleve undertvungne af Germanarik. Ogsaa Prokop beskriver dem som krigeriske, raske og letbevæbnede. Man finder dem snart som romerske Hjælpetropper langt i Osten, snart som

¹⁾ I den saakaldte Bidsids=Sang kaldes Germanarik (Gormanrik) baade Hredfonge og Goterfonge. Se forøvrigt nedenfor, S. 59.

herjende Krigerstæder i Tydskland og Gallien, ja endog som Fribyttere til Søs langs Vest-Europas Kyster i det 4de Aarhundrede. Med Rugerkongen Odoakar (Hudvakt) var der Eruler og Skirer i Følge, da han 476 underkastede sig Italien og omstyrkede det vestromerske Kejserdømme. Fra Theodorik, Ostgoternes Konge, har man endnu to af Caesiodor forfattede Breve til en Eruler-Konge, hvorved han opfordrer ham med andre germaniske Fyrster til at tiltræde et Forbund mod den frankiske Konge Hlodvig, og erklærer ham „more gentium“ (det vil her sige paa tydsk Wiis) for sin Søn, ved at skænke ham Heste, Sværd og Skjolde¹). Erulerne havde paa denne Tid ogsaa underkastet sig Langobarderne, men desuagtet kom de i en ny Krig med dette Folk. Prokop siger at de af Overmod tvang deres Konge Rodulf til at bekriige Langobarderne; efter de langobardiske Sagn var Grunden til Krigen paa Langobardernes Side²). Erulerne bleve slagne, deres Konge faldt, og de delte sig i to Hobe, af hvilke den ene efter lang Omflakken nedfattede sig paa romersk Gebet, den anden foretog den allerede ovenfor omtalte Vandring til Skandinavien, hvor de nedfattede sig blandt Gaunterne. Den sydlige Afdeling af Erulerne var Romerne til stort Bryderi formødelst deres Uroflighed. Under Justinians Regjering faldt det dem ind, ingen Konge at ville have, og de drøbte derfor deres Konge, Schon; siden besluttede de at udbede sig en Konge fra deres Brodre i Norden, og sendte derfor Mand til dem i dette Ørend. Men førend Udsendingerne kom tilbage, faldt det dem ind, at de dog ogsaa burde have adspurgt Kejseren; de anmodede ham virkelig om at give dem en Konge, og han sendte Svartva, en af deres egne Landsmænd, der opholdt sig ved hans Hof. Men kort efter kom ogsaa Udsendingerne fra Norden med en Konge ved Navn Todasios, der ledsagedes af sin Broder Nordos og en udvalgt Krigerstare. Svartva maatte flygte til Constantinopel, men Todasios og den største Deel af Erulerne tog, af Frygt for Justinians Brede, sin Tilflugt til Gepiderne, i Forbund med hvilke de kæmpede mod Romerne og Langobarder. De nævnes senere nu og da blandt Hjælpetropperne i den romerske Hær, indtil de omsider forsvinde. Da man i Erulerens Navn tydeligt gjenkender det oldgermaniske Ord Erl eller Eris (angelsarisk eorl, oldn. jarl), der oprindeligt kun betegner „en Kriger af høj Byrd“, opklares paa den Maade det Gaadesfulde i deres samtidige Fremtræden paa forskjellige Steder³); de var ikke oprindeligt et Folk, men Skarer af

¹) Caesiodor. Varia III. 3, IV. 2.

²) Paul Diac. I. 20.

³) Jornandes's Udtryk „qui inter omnes Scandjæ nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum“ kan ifølge Contexten ej henføres til Danerne, men maa forstaaes om Erulerne, og denne „proceritas“ der be-

Krigere, der, rimeligviis til forskjellige Tider, maaskee endog Aar efter Aar, drog ud fra Norden, for at vinde Hæder og Bytte i Syden, og neppe engang tilhørte et enkelt af de skandiske Folk, men flere, dog, som det synes, fornemmelig Gauterne og dem, der boede dem nærmest, saaledes vel ogsaa Danerne ¹⁾. En anden Sag var, at de i Syden, omgivne af Fremmede, sluttede sig nærmere sammen og omsider kom til at danne et slags Folk. At de deels ingen Konge vilde taale, deels gjorde saamange Omstændigheder med at skaffe sig en Konge, kan alene forklares af deres Stæstolthed, thi som „Jarler“ kunde de ej være bekjendte at lyde hvilkensomhelst, men kun en Mand af den allerhøjeste Byrd ²⁾. At Skirer og Ruger ofte nævnes sammen med Erulerne, grunder sig neppe paa et Tilfælde, men derimod paa et virkeligt Naboskab i Oldtiden. Hvorledes Navnene Skiringsfal og Ruger eller Rogar i det sydlige Norge henleder Tanken paa en Sammenhæng mellem dem og de nysnævnte Nationer, have vi allerede antydet, og ville vi i det Følgende nærmere komme til at omhandle.

Det staar endelig tilbage at tale om Anglerne, der som Englændernes Stamfædre have erhvervet en saa overordentlig verdenshistorisk Betydning. Hvorledes de i Folge med Sarer og Lyder (Jótar) i det 5te og 6te Aarhundrede satte over til Britannien og underkastede sig England, er

rettigede dem til et „nomen præcipuum“ kan neppe tages i anden Betydning end Fornemhed, Højbyrdighed, der ogsaa aabenbarede sig i deres ydre Fremtræden, deres smukke og velvorne Legemer. Jofr. hermed „Rigsmåals“ Udtryk om Jarlen.

¹⁾ Det er forhen omtalt, at Dboachar, det vestromerske Riges Omstyrter, havde Eruler og Skirer i sit Følge. Udtrykkene herom ere forskjellige. Jornandes kalder ham i sit Skrift de regnorum successione en Ruger, førende Skarer af Turcilinger, Skirer og Eruler med sig, medens han i sin Goterhistorie kalder ham Turcilingernes Konge, havende i sit Følge Skirer og Eruler m. m. (Cap. 46). En anonym Forfatter siger, at han kom med Skirer og Eruler (Anon. Vales. 662, 665); en anden, at han kom med Erulerne, understøttet af Turcilingernes og Skirernes Hjelpetropper. Paulus Diac. siger, at han samlede en Hær af de Folk, der stode under hans Herredomme, nemlig Turcilinger, Eruler og en Deel af Rugerne, hvilke han alt længe havde behersket. Det synes altsaa, som om han ogsaa regnedes blandt Erulerne, medens man dog slet ikke er ganske paa det rene med, hvilken Nation han tilhørte: en Bestyrkelse paa hvad vi her ovenfor have antaget om Erulernes Herkomst.

²⁾ Det gamle Eddadigt Rigsmål, der allegorisk fremstiller Stændernes Oprindelse sætter netop „Jarl“ som Navnet for den fornemste Samfundsklasse, fra hvilken Kongen stammede. Jarlen skildres som smukkere og mere velvoren, end de øvrige, og Krigerhaandværket som hans Hovedhjel. Merkeligt nok, omtaler dette Digt Danr, hvilken Sagnet tillægger Danerigetets Oprindelse; dette minder paa en paafaldende Maade om Erulernes Forhold til Danerne hos Jornandes.

bekjendt nok, saavel som at Landet og Sproget efter dem har faaet sit Navn. Da Tacitus nævner dem som et af de Folk, der havde Deel i Nerthus's Helligdom, følger allerede heraf, at de allerede paa hans Tid maa have boet i Nærheden af Havet, d. e. Østersøen. — Og den berømte Beda, selv en Angler, fød ikke stort over 100 Aar efter at de sidste engelske Niger i England oprettedes, siger udtrykkeligt, at de før Udvandringen boede mellem Jyderne og Saxerne, det vil altsaa sige i det nuværende Sønderjylland. Dette Udsagn bekræftes ogsaa af senere, men ikke derfor mindre troværdige engelske Forfatteres Vidnesbyrd ¹⁾. Prokop nævner ligeledes „Angilerne“ som Beboere af „Brittia“, under hvilket han neppe kan forstaa noget andet Landskab end den jydsk Halv, og som han selv skjelner fra Britannia ²⁾. Ptolemæus omtaler derimod ikke Anglerne ved Havet, eller paa den kimbriiske Halv, men sætter de saakaldte sveviske Angiler eller angiliske Svever ved Mellem-Elben, omtrent i Egnene omkring Saale-Floden, ligesom der ogsaa fra Karl den Stores Tid findes en gammel Lov med Titel: „Anglernes og Warnernes, d. e. Thüringernes Lov“ ³⁾. Men ved Ptolemæus er det at merke, at han ikke sjelden opregner en Mængde enkelte Hereds- og Bygde-Navne, medens han undlader at omtale de mere omfattende Folknavne, og det er derfor meget sandsynligt, at flere af de saakaldte Folk, han nævner paa den kimbriiske Halv, kun ere Underafdelinger af de egentlige Angler, og at derimod de sveviske Angler, eller de Angler, der i Forbindelse med Warnerne regnedes blandt Thüringerne, kun vare en mindre, mod Syden udsprengt Deel af disse Folk. Thi ogsaa Warnerne (Varini) nævnes af Tacitus som et af de 7 nerthusdyrkende Kyssfolk, og Havnen Warnemünde ved Høstod minder endnu om deres Navn. Efter de hos Beda og i Saxerkroniken opbevarede Traditioner var det Jyderne, som begyndte Indvandringen i Britannien, Saxerne, som fortsatte den, men Anglerne, som fuldendte den og besatte de største Dele af England, lige fra Skotland til henimod Temsen ⁴⁾. Deres Sprog blev det herskende i Landet; deres Navn optoges

¹⁾ Beda (I. 15) siger endog at dette Landskab paa hans Tid siden Udvandringen laa øde inter provincias Jutarum et Saxorum. Kong Alfred nævner i sit Referat af Ditheres og Wulfstans Rejseberetninger Hedeby eller Stelevig som beliggende mellem Bender (i Wagrien), Saxer og Angler, og tillægger, mærkeligt nok, om Jylland, Sillende (Sydslesvig) og de Der, der laa vestenfor Lillebelt (maaskee endog Storebelt), at Anglerne boede der, førend de kom til England.

²⁾ Se Werlauff, om Prokops Efterretninger om de nordiske Lande.

³⁾ Lex Anglorum & Werimorum.

⁴⁾ Saxer nævnes allerede i Britannien af Ammian (XXVI, 4) ved 361, og en saakaldet limes Saxonius i et Dokument fra 400 eller deromkring: *Kemble the Saxons in England I. 13, 14.* Det i engelske Oldskrifter almindelige Sagn er ellers at Jyderne begyndte Indvandringen 449, at Saxerne fortsatte den indtil 530, og at Anglerne sluttede den omtr. fra 521 til 590.

endog af Jyder og Sayer som Fællesnavn, og dette viser noksom, at de maa have udgjort den overvejende Deel af den nye Befolkning, om endog Dens keltiske Beboere, der først gjorde Bekjendtskab med Sayerne, vedblev at kalde alle de fremmede Erobrere Sayer ¹⁾. Fra deres forrige Hjem medbragte Maglerne, — hvad vi af saamange Oldtidslevninger erfare — gotiske Mønter, og deraf, i Forbindelse med det Vink, Tacitus indeholder om deres Deeltagelse i Nerthusdyrkelsen, ere vi berettigede til at slutte, at de foruden gotisk Bogstavskrift ogsaa medbragte gotiske Religionsstykke og gotisk Kultur ²⁾.

Vi skimte altjaa gjennem de mangelfagtige og forvirrede Sagns Taageflor en Periode, hvori der omkring Ostersjøens og Kattegattets Kyster boede en Række af gotiske eller med Goterne beslægtede Nationer, af hvilke flere endog dannede et Forbund af det Slags, som de gamle Grækere vilde have kaldt en Amphiktyoni, nemlig til Deeltagelse i en fælles Nationalkultur. Det er af Bigtighed for hvad vi i det Følgende komme til at omhandle, at betragte denne Kultur, som overhoved enkelte karakteristiske Træk ved det oldgotiske nationale Liv, noget nærmere. Tacitus fortæller, at Nerthus's Helligdom paa Hiin Ø i Oceanet var i en hellig Skov; der fandtes den til hende indviende Bogn, bedækket med et Klæde, og kun tilladt for en Prest at berøre. Denne, siger han, merker naar Gudinden er tilstede i Helligdommen, og ledsager ærbødig hendes af Høer dragne Bogn. Da er der Glæde og Højtid overalt hvor hun kemmer, alle Baaben hvile, og der hersker almindelig Fred. Naar hun endelig er mæt af Omgangen med de Dødelige, ledsager Presten hende tilbage til Templet. Derpaa afvaskes Bognen, Klæderne og, „hvis man kan tro det“, Guddommen selv i en skjult Sø; herved gaa Trælle tilbaande, men druknes strax i samme Sø, hvilket udbreder en desto hemmelighedsfuldere Rædsel over det Hele ³⁾. Medens vi her i den gotiske Form Nerthus (Nairbus), der baade kan være mandlig eller kvindelig, gjenkjende den oldnorske Form Njördr, Navnet paa en af de Gudsdomme, der ifølge den gamle norske Gudelære, saadan som vi nu kjende den, skulde have været optagne fra de saakaldte Vaner i de egentlige Gunders eller Wesers Tal ⁴⁾, gjenkjende vi Kjørselen paa den tildækkede, af

¹⁾ Endog den Westsaxiske Dialekt, der blev det egentlige angelsaxiske Bogsprog, kaldtes af Folket selv Englisc. Kun Kymrerne og Gaelerne kalde Engländerne eller de engelsktalende „Sayer“.

²⁾ De vigtigste oldgotiske Mindesmerker, nemlig de møgeltønderiske Guldhorn, ere fundne i det gamle engelske Landskab. Se Ann. for nordisk Oldt. og Hist. 1847. S. 327.

³⁾ Tacitus, Germ. Cap. 40.

⁴⁾ Om Njörds Optagelse blandt Weserne handle baade den yngre Edda Cap. 23, og Snorres Ynglinga-Saga Cap. 4; det heber der, at Weserne have haft Ufred med Vanerne, men at Tratten blev bilagt, saaledes at man gjenfædigen stillede hinanden Gifter. Weserne sendte Høner og den vise Mimer, Vanerne berimod Njord og hans Børn, Frey og Datteren Freyja.

Køer dragne Vogn, en af de mest karakteristiske Ceremonier, der i Norden selv ledsagede Dyrkelsen af Frey, efter Sigende den samme Bane-Guddom Njerd's Søn ¹⁾. Men Frey, gotisk Fravi eller Frauja (i: Herren), er kun et Navn for den øverste Gud, thi endog i Wulfilas Bibeloversættelse bruges det til at udtrykke det nye Testaments „Herren“ ²⁾. Den øverste Gud blandt alle Germanerne var **Bodan** ³⁾, den af vor ældre Gudelære saa bekendte **Odin**, og naar han kaldtes „Herren“, var det ogsaa naturligt, at hans Hustru kaldtes „Fruen“. Men denne „Fru“, der paa gotisk hed **Fraujo**, og blandt Angelsaxerne kaldtes **Frig** ⁴⁾, var netop ingen anden end hiin af Tacitus omtalte „Moder Jord“ thi ogsaa i vor ældre Gudelære nævnes „Jord“ som Odins første Hustru. Til det gotiske **Fraujo** searer derimod i vort Oldsprog **Freyja**, til det angelsaxiske **Frig** vort **Frigg**; med disse tvende Navne have vore ældre Mythologer betegnet to kvindelige Guddomme, nemlig **Frigg**, Odins Hustru, og **Freyja**, Freys Syster. Vi see imidlertid nu, at **Frey** og **Freyja** oprindeligt kun ere særegne Navne paa **Bodan** og „Jord“ eller Nerthus, rimeligviis laante fra den gotiske Kultus. Og naar det etsteds i vore Oldskrifter ⁵⁾ heder, at Njerd var gift med sin Syster, førend han optoges blandt Weserne, saa sigtes her tydeligt nok til en mandlig og kvindelig Nerthus, ligesom man havde en Frauja og Fraujo ⁶⁾; med andre Ord, den mandlige Nerthus

1) I Olaf Trygvesson's Saga, Cap. 173, fortælles der, hvorledes Freys Billede hjortes paa en tildækket Vogn omkring i Vestergotland, hvor han ivrigt dyrkedes. Den danske Forfatter Saxo, der forveksler Navnet Frey (saxisk Fró) med „Frode“, fortæller hvorledes dennes Undersaatter efter hans Død hjorte ham omkring paa en Vogn. 5te Bog, S. 256.

2) Endog i Sn. Edda, der fremstiller Nordmandenes særegne Gudelære, heder det Cap. 24: Frey er den herligste af Weserne, som raader for Regn, Solskin, og Jordens Afgrøde. Se mere herom Ann. for nordisk Oldt. og Historie, 1848, 318 S. 9.

3) Paul Diac. siger udtrykkelig, at Bodan (Swodan) er den, hvem alle Germaniens Stammer tilbede som Guddom, den samme som Romernes Merkur (IV. 9). Ogsaa Tacitus siger, at Germanerne mest dyrke Merkur (Bodan), og hos et Par engelske Forfattere tillægges Hengest, Sydernes Høvding, den Yttring: vi dyrke mest Merkur, hvem vi kalde Bodan (Gulfr. Monm. I. VI. Cap. 10 og Matth. Westmon. p. 82).

4) Fredagen der har sit Navn efter Freya, (dies Veneris), heder paa Angels. Frigedäg (af Frig som saaledes bliver identisk med Frigg); og i en gammel Angels. Homili heder det at Venus „paa Dansk“ kaldes „Fryc“ (Ann. f. Nord. Oldt. 1846, S. 79).

5) Yngl. S. Cap. 4.

6) Det er mærkeligt nok at sammenholde hermed, hvad Tacitus fortæller om det lygiske Folk Naharvalerne, (ogsaa et østgermanisk, med Goterne beslægtet, Folk), nemlig at de i en hellig Lund tilbad nogle Guder, der efter romersk Forklaring maatte kaldes Gæstor og Pollur, under Navnet Alci, uden Billedstøtter; Prest i kvindelig Dragt forestod Dyrkelsen. (Cap. 43). Alci er enten en Misfor-

(Njord), og **Frauja** (Frey) ere kun forskjellige Navne for een mandlig, den kvindelige **Merthus** (Jord), og **Fraujo** (Freyja) kun forskjellige Navne for een kvindelig Hovedguddom, nemlig hine for **Bodan** (Odin), disse for „Moder Jord“ (Frigg). Ceremonien med den tjeledede Vogn (Hleipra) synes at have været denne Merthus- og Freyja-Kultus egen. Lige indtil Hedendommens Dødsdag finde vi Antydninger til at denne Kultus vedligeholdtes i Hleidr paa Sjælland. Den troværdige tydske Skribent Thietmar, Biskop af Merseburg, der levede i det 10de Aarhundrede, fortæller om de hedenske Dfferfester, som plejede at holdes hvert 9de Aar ved Sommersolhverstid i „Lederun“ paa Den „Selon“; der offredes her 99 Heste, Hunde, Haner og Mennesker, og disse blodige Dffringer affskaffedes ej førend den tydske Konge Henrik Fuglesænger ved Aar 934 bragte det dertil ¹⁾. Det er upaatvivlelig saadanne Dffringer, der forestilles ved de raa Afbildninger paa de gotiske, i Sønderjylland fundne Guldhorn; og af Indskriften paa det ene, der fortæller at Hornene var en Gave til „holtste“ Gjester (Gjester fra Skovegne, Holsten ²⁾), skulde man næsten slutte at de var skjenkede hine Gjester ved en sliq Højtidelighed, og at Gjesterne selv have været saadanne Deputerede til Dfferfesten, som Tacitus udtrykkeligt nævner, hvor han fortæller om de semniste Svevers Dfferfester ³⁾. Mellem den reengotiske Tid, da hine Guldhorn forfærdigedes, og den senere, i hvilken det danske Navn er mere fremtrædende, og hvori de saakaldte Hleidra-Konger herskede, ligge vistnok flere Aarhundreder; men da der — hvad vi ovenfor har viist — ej kan være Tale om nogen brat Dvergang, men kun om en efterhaanden indtrædende Tilflytten af gotiske Daner i de bortdragende Goters Sted, maa Folketroen, Skikke og Sæder i det Hele taget have holdt sig uforandrede.

Hvad forresten den religiøse Folketro i det Hele taget angaar, da ligger det ej alene i Sagens Natur, at den maatte være fælles for alle Germaner, men vi have ogsaa bestemte Vidnesbyrd derom, navnlig for Goterne Vedkommende. Fornandes siger nemlig, at Goterne dyrkede Havguder eller Anses, fra hvilke deres Konger og fornemme Mænd udledede sin Herkomst ⁴⁾. I „Anses“ gjenkjender man strax det samme Ord, der

staaelse af det got. alhs, Tempel, Helligdom; og saaledes Lunden, ej Guderne Navn, eller en Skrivefejl istedetfor Anses: Uerne men Brødeguderne er upaatvivlelig Frey og Freya, Frauja og Fraujo, hvilket ogsaa Prestens kvindelige Dragt endmere synes at bestyrke. Se herom ogsaa Zeuß, die Deutschen und die Nachbarstämme S. 29, 30.

¹⁾ Thietmar, hos Perz, Monum. Germ. V. p. 739.

²⁾ Der staaer: Ek Illeva gastim holtigam horna tavido, Jeg Hleva gav. (indrettede) disse Horn til de holtste Gjester.

³⁾ Se ovenfor S. 19 Tac. Germ. Cap. 30.

⁴⁾ Fornandes, Cap. 13.

efter vort Oldsprogs særegne Regler lyder Æsir (i Enkeltallet Áss¹⁾), og Ásatroen og Ásadyrkelsen var altsaa ikke mindre hjemme hos Gøtterne end hos vore Forfædre²⁾. Den ovenfor beskrevne Nertus- og Frauja-Kultus synes derimod at have været den gotiske Folketreds særegen, og et med denne Kultus forbundet Fællesnavn bliver os derved i flere Henseender betydningssfuldt. Med Freys Navn var Tilnavnet Ingvi endog hos vore Fædre fra³⁾ den fjerneste Oldtid uadskillig forbundet; han kaldtes Ingvi-Freyr, Ingunnar-Freyr, rettere **Inguna**-Freyr, og enhver af hans foregibne Efterkommere tiltog sig ligeledes Navnet **Ingvi** eller **Inguni** (egentl. **Ingvini**³⁾). Men **Ingvi-Freyr** eller **Inguna-Freyr** siger egentlig ikke andet end „Ingvinernes Herre“, og dette Tilnavn (Crea Ingvina) fører i det gamle Beowulf-Digt ogsaa den gotisk-danske Konge paa Scedenigg eller Slaane⁴⁾. Vi lære heraf, at det Folk, eller maaskee rettere de fornemme Slægter, han beherskede og hvortil han selv herte, kaldtes **Ingvinerne**. Men i disse gjentjende vi ved første Djekast Minius's og Tacitus's Ingvier eller Ingæver, og i Navnet **Ingvi**, tydsk **Ingvio**, (gotisk Ingvja), fra hvilken Ingvinerne stammede, den samme Søn af Mann, fra hvilken Ingvinerne udledede deres Navn og Herkomst. Ingvi var saaledes ikke egentlig en Guddom, eller den samme som Bodan, men en Halvgud eller Heros, hvilken de fornemme gotiske Slægter, der vare fælles om hiin Nertus- eller Frauja-Kultus, hædrede som deres Stamfader. Men den som Frauja dyrkede Bodan kunde i Ordets egentligste Forstand siges at tilhøre Ingvinerne, og han blev folgelig ogsaa, da han som

¹⁾ Anses, eller, som det efter gotisk Skrivemaade maa have lydt, anzeis, er Fleertal af Ans, der svarer til det Oldnorske Ás, Fleertal Æsir, ligesom anst (Kjærlighed) til oldn. ást, eller Gans (Gaas) til Oldn. gás. I Angelsaxisk lød Formen os, fl. ese, men paa Høstydsk lød den som i Gotisk ans. Dette sees tydeligt af de mange Navne, som ere sammensatte med ás, f. Ex. Áshildr, tydsk Anshild, Angels. Óshild; Ásbrandr, Ansprand, Angels. Ósbrand; tydsk Ásgeir, Ansgár, Angels. Ósgár.

²⁾ Allerede heraf sees det, hvor urimeligt det er at udlede Anfernes eller Wesfernes Navn fra Asien.

³⁾ Yngl. S. Cap. 12 og 20 fortæller udtrykkeligt, at Frey ogsaa kaldes Ingvi-freyr og hans Efterkommer kaldtes Ingvi (Yngvi) eller Ynguni (o: Ingvini), og hele Slægten Ynglingar. Ogsaa i et af Eddadigtene (Ægisdrekka Str. 43), kaldes han Ingunnarfreyr. Man finder i Angelsaxisk ogsaa den kortere Form Ing, ligesom i Gotisk Ingus, og om denne Ing har man endog et dunkelt Angels. Vers, hvor det heber at han allerførst opholdt sig hos Sndanerne indtil han siden gik efter over Havet, idet Bognen fulgte ham. Allerede her synes en Hentydning til Freys Bogn og folgelig til en nærmere Forbindelse mellem Ingvi og Frey at finde Sted.

⁴⁾ Beowulfdigtet v. 2638. Han kaldes ogsaa eodor Ingvina, det siger omtrent det samme (v. 2081).

en søregen Guddom optoges i vore Førfædres Gudfreds, kaldet Ingui=Freyr, Ingvineses Frey eller Herre, og anset for eet med Stamfaderen Ingui, Mann's Son. Efter de her givne Oplysninger vil det nu blive lettere at danne sig en Forestilling om, hvilke Nationer Plinius og Tacitus nærmest have forstaaet ved eller regnet blandt Ingvinerne: alle dem nemlig, hvis Høvdinge=Hæder udedede deres Herkomst fra Ingui, og som var fælles om den søregne Nerthus= eller Frauja=Dyrkelse, med andre Ord, alle de gotiske og i nærmest Forbindelse med Goterne staaende Folkeslag fra Gota=Elven til henimod Elben, og østover henimod Oder.

Af disse Nationer var naturligtvis Goterne den fornemste, og den, under hvilken maaske flere af de øvrige i videre Forstand henregnedes. Men Goterne selv deelte sig ogsaa i forskjellige mindre Folk der førte søregne Navne. Jernandes oplyser, hvad der allerede i det Foregaaende er berørt, at Goterne allerede i den første Tid efter Udvandringen deelte sig i tre Hovedafdelinger, Ostgoter, Vestgoter og Gepider. Men han giver derhos ikke utvetydigt at forstaa, at Delingen egentlig fandt Sted under Udvandringen selv, idet han knytter den til de trende Skibe, paa hvilke Goterne kom fra Skandja og Gotiskandja, og af hvilke Gepidernes var det sidste ¹⁾ Det er ovenfor blevet berørt, at angelsaksiske Skribenter, som omtale Goterne, kalde dem **Hreder**, **Hræder**, **Hredgoter** ²⁾, og da vi i dette Navn strax gjenkjenner vore Oldskrifter's **Reidgoter**, der især, som det heder, brugtes om Jyllands Indbyggere, men ogsaa ofte udstrækkes til alle Goter i Danmark, og i Beowulf=Digtet endog bruges om de gotiske Daner paa Scedenigg (Skaane) ³⁾, maa man antage, at det var denne Benævnelse, hvormed de egentlige Goter, Ost- og Vest-Goterne, i Særdeleshed betegnede sig selv. I Gepiderne derimod, hvilke ifølge Jernandes's Udsagn bleve tilbage paa de af ham saakaldte Gepider=Der i Weichselmundingen, i Virkeligheden de skandiske eller danske Der, gjenkjenner vi det Folk, som angelsaksiske Forfattere kalde

¹⁾ Se især Jernandes de reb. get. Cap. 17.

²⁾ Bidfch. v. 13, 114, 239. — Det angels. Digt om St. Helena nævner i v. 20 (Grimms Udgave) Huner, Hredgoter og Franker, i v. 58 Huner og Hreder tilfammen som de Nationer, der ved Folkevandringerne oversvømmede det romerske Rige. Ogsaa Kong Alfred kalder i sine Oversættelser af Drosius og Boethius Goterne meget ofte Hredgoter; endog den bekjendte Radagaisus kalder han Radgota. Det er derfor aabenbart, at Angelsaxerne endnu paa Alfreds Tid (Cap. 890) kjendte Goterne under Navnet Radgoter eller Reidgoter, ikke gjennem de latinske Forfattere, men gjennem deres egne, paa umiddelbart Naboskab med dem i Norden grundede Sagn.

³⁾ Beowulf. v. 21. Her kaldes Hrodgars Underfaatter Hredmenn, medens han selv længer nede (v. 3368—71) kaldes den sidste af de Konger, der paa Scedenigg uddelede Skatte.

Gilde ¹⁾ d. e. „de Lykkelige“. Dette Navn passer godt med Den Sjælands gotiske Navn. Thi endog i vore, forholdsvis sildige, Oldskrifter finder man det i hele den Tid, Danmark benævntes **Gotland**, altsaa i den gotiske Kulturperiode, ikke kaldet Sjælland eller **Sjælland**, som det siden hed, men Sælund (Thietmar's Selon). Dette Sælund, der svarer til en gotisk Form Selundi, betyder „det sæle, det lykkelige Sted“; en Benævnelse der paa den ene Side stemmer baade med Landets virkelige Bestaafenhed og med dets Egenkab som Nationalhelligdommens Sæde, og paa den anden Side antyder det samme Begreb, der ligger i Gidhernes eller Gepidernes Navn. Her stode virkelig altfor mange overensstemmende Omstændigheder sammen, til at man ej skulde finde det indlysende, at Forholdene idetmindste i Hovedsagen have været saadanne, som vi her have skildret dem. Men vi kunne paavise endnu flere. Saaledes fortæller Prokop udtrykkeligt at det gepidiske, gotiske og vandaliske Sprog var eet og det samme ²⁾, og om Vandalernes nøje Slægtskab med Goterne indeholde desuden ogsaa andre Forfattere mange Vink. Men det samme Navn, Vandalerne hære, **Vandal**, **Vandil** eller **Vendil**, gjenkender vi endog i vore Dage i Navnet paa Jyllands nordligste Deel, Vendsyssel, der i Oldtiden kaldtes **Vendil**, og Slagen **Vendilslagen**. Og i Digtet om Beowulf nævnes udtrykkeligt Wendlerne d. e. Vandalerne, som et under den gotiske Danefølge lydende Folk.

Stiller man sig de geographiske Omrids af den gotiske Kulturkreds i Norden klart for Dje, vil man finde, at de i det Væsentlige ere de samme som de, inden hvilke Læringer fra Bronze-Alderen findes. Vi erfare altsaa at de af gotiske eller ingvionske Folk i Norden besatte Landflaer tidligere vare beboede af keltiske Folk, medens man derimod ej finder Spor af nogen saadan keltisk Befolkning i de reennordiske Lande, nemlig det egentlige Sverige og Norge. Det bliver nu et Spørgsmaal, om den keltiske Befolkning allerede havde forladt Landet, førend de germaniske Folk indfandt sig, eller om deres Vortflytning var en umiddelbar Følge heraf. Det sidste synes at være det rimeligste, naar man tager Hensyn til de allerede even-

¹⁾ Se ovenfor S. 33. I Beowulfdigtets v. 4983 nævnes Gilde udtrykkelig blandt de næmest ved Gauterne levende Folk. Det heder nemlig, at Sø-Gauternes Konge ej behøvede at søge Kampen, der vilde staa tilbage for Beowulf, blandt „Gidher“, Geir-Daner (spydsvingende Daner) eller i Sverige. De vare altsaa Germanernes Rabofolk.

²⁾ Prokop, om den vandal. Krig, I. 2. Han kalder her Goter (d. e. Ostgoter), Vandaler, Vestgoter og Gepider tilsammen γοθικά ἔθνη, d. e. gotiske Folk, og fortæller at de alle i sin Tid boede „hinsides Donau“. Men hinsides Donau betyder hos ham „steds langt i Norden“, thi ogsaa Varnerne lader han bo „hinsides Donau“.

for antydede Omstændigheder, nemlig Gallervandringen i det 3die Aarhundrede, Kimbrer- og Teutoner-Toget m. m.; det bliver det rimeligste alene af den Grund, at man isaafald kan paavise en bestemt Aarsag til disse Vandringer. Men traf de indvandrende gotiske Folk Kelter i de Lande, de besatte, da maa denne Omstændighed have bidraget til at give deres Kultur- og Samfunds-Udvikling en egen Karakter, noget forskjellig fra den, der udviklede sig i Norge og Sverige, hvor Indvandrerne fandt et saagodt som ubeboet Land for sig og i alle Fald blot kom i Berørelse med nogle faa halvvilde Nomader. Om Kulturtilstanden i den reengotiske Tid have vi forresten ingen bestemte Efterretninger; for Nordens Vedkommende ligger den endog udenfor Historien ¹⁾. Men fra den blandet-gotiske Tid, da Goter-Navnet efterhaanden gav Plads for Dane-Navnet, og tilslidst kun bibeholdtes for Landet, ej for Folket, indeholde saavel vore egne Oldskrifter, som det oftere omtalte Beowulf-Digt, interessante Skildringer, af hvilke vistnok meget tilhører den Tidsalder, hvori det blev nedskrevet, men som dog i det Hele taget give ret gode Oplysninger. Det fremgaar af disse, at Levemaade, Skikke og Sæder da i det Væsentlige vare de samme som de, vi gjenfinde hos vore egne Forfædre i en noget tidligere Tid. Fortrolighed med Søvejen og Skibsfart hører allerede i hine Skildringer til det karakteristiske, og krigeriske Stog til fjerne Lande omtales som sædvanlige ²⁾.

Alt disse gotiske Folkeslag, som overhoved alle de germaniske Nationer fra det første Djeblit, vi see dem fremtræde paa Skuepladsen, kjendte Jernets Brug og Tilvirkning, maa, hvad vi allerede tidligere have antydet, ansees for en afgjort Sag. Et andet Spørgsmaal bliver det, om de forefundne ældre Jern-Oldsager i de fordem gotiske Lande ogsaa alle ere gotiske, og om ej enkelte kunne henhøre til den sidste keltiske Periode, da ogsaa Kelterne havde lært Jernets Brug. Denne Sag er endnu forlidet undersøgt til at man kan sælde nogen bestemt Dom derom. Vi vide blot saameget, at Jern-Oldsagerne i **Almindelighed** betegne den germaniske, Bronze-

¹⁾ Det gotiske Guldhorn fremstiller, som ovenfor bemærket, blodige Menneke-offringer.

²⁾ Se især hvad der i Beowulf-Digtet forefindes om Sejladsen fra og til Sø eller Sejrs-Gauternes Land (43—447, 3772—7835) om Hagleifs Tog til Frankland og Frisland (2420, 4706 ff., 5824 ff.) m. m. Om det karakteristiske ved de gotiske Folks Begravelsesmaade ville vi i det Følgende komme til at yttre os udførligere. Her ville vi kun foreløbigt antyde, at den særegne Frauja- eller Frey-Kultus, ligesom den i det Hele taget synes at have begunstiget og indskærpet Freden og dens Eysler, ogsaa synes at have foreffrevet en anden Begravelsesmaade, end den, der ifølge Snorre (Yngl. S. Cap. 8, 10) ellers tilhørte Bodans Lære; denne forbrede nemlig at de afdøde sig skulde brændes; Frauja-Dyrkelsen synes derimod at have foretrukket at de ubrændte højtagdes. Og virkelig indeholdt de fleste hedenske Grave fra Jernalderen i Danmark ubrændte Lig, medens i Norge de brændte ere sædvanligst.

Oldsagerne den keltiske Tid; men forsaavidt nogen gradviis Obergang er at spore, tilhører den upaatvirelig Kelterne.

11. Nordmandenes Udbredelse i Norge.

Efter saaledes at have erhvervet os et Overblik over Norges nærmeste Nabolandes ældste germaniske Befolkning, hvilken vi nødvendigtviis maa kjende for at kunne forstaa, hvorledes Forholdene i Norge selv, især dets sydligere Grændseegne, gestaltede sig, kunne vi vende tilbage til Nordmændene og undersøge de sparsomme Vink, historiske Optegnelser i Forbindelse med Jagttagelse af Folkets egne Stamme-Egenskaber og andre Omstændigheder give os om Maaden, paa hvilken de fordeelte sig om i Landet. Der findes vistnok i et af vore ældre Sagnskrifter nogle Optegnelser, som tilsyneladende endog meget nøje berette om de enkelte norske Smaarigers Stiftelse, men hvilke dog næsten ved første Ojeblik viser sig at være upaalidelige, da man ikke længe kan tvivle om at de, idetmindste i sin nærværende Skikkelse, ere sammensatte i en temmelig sildig Periode, og af en Forfatter, der ej længer nøjedes med at nedskrive de rene Sagn, men bearbejdede dem efter egne Hypotheser og Resultaterne af sin Læsning hos fremmede Forfattere. Disse Optegnelser indeholdes i to genealogiske Indledninger, een til de norske Kongers, en anden til de orknøske Jarlers Historie i det berømte Saga-Haandskrift, der nu sædvanligtviis kaldes Flatabogen og er skrevet paa Island efter ældre Originaler i Slutningen af det 14de Aarhundrede ¹).

Den ene af disse to Indledninger, nemlig den, der forudstikkes de norske Kongers Genealogi, lyder i det Væsentlige saaledes:

„Fornjot hed en Mand, han havde tre Sønner, Gler, Loge og Kaare; denne sidste raadte for Vindene, Loge for Ilden, Gler for Søen. Kaare var Fader til Jakul, Fader til Kong Sna, hvis Bern var Thorre, Fann, Driva og Mjall. Thorre var en berømmelig Konge som raadete for Jotland og Finland; til ham blotede Kvænerne for at der skulde komme Sne og godt Skidsfere, hvori deres Marscherlighed bestaar. Dette Blot holdtes ved Midvinter, og deraf har Thorremaaned sit Navn. Thorre havde tre Bern, hans Sønner hed Nør og Gør, hans Datter Goe. Goe blev borte, og Thorre gjorde Blot en Maaned senere end han plejede, derfor kaldte man sidenefter den Maaned, som da begyndte, Goe. Nør og Gør ledte efter deres Syster. Nør holdt store Feldtslag vestenfor Kjelene, og fire Konger faldt for ham, ved Navn Bee og Bei, Gunding og Heming; alt det Land underlagde han sig lige til Søen. Nør og Gør traf sammen i den Fjord, som nu hedder Morafjord. Derfra drog Nør op paa Kjelene

¹) De her nævnte genealogiske Indledninger kaldes sædvanligtviis Fundinn Noregr eller Hversu Noregr bygdist og ere oftere særskilt aftrykte, bedst i Rasks Udgave af Snorra-Edda, og i Fornaldar Sögur Norðlanda, andet Bind.

til et Sted kaldet Ulvemoar, derfra gif han gennem Østerdalene, Vermland, langs Bæreren og ned til Søen; alt Landet vestenfor disse Grændser underlagde han sig, og det Land heter nu Norge. Ved Midvinter kom de til Hedemarken, hvor en Konge herskede ved Navn Nolf i Berg, Søn af Svade Totun nordenfra Dovre og Mashild, Datter af Kong Gyslein, der længe havde raadet for Hedemarken. Nolf havde taget Goe og egtet hende, men da hun hørte at hendes Broder Nor var kommen, gif hun med Nolf ham imøde, og overgav Nolf sig i Nors Beld og blev hans Mand, hvorefter Nor begav sig til Gilde hos sin Maag og egtede hans Syster Hadd, Svade Totuns Datter. Derefter vendte Nor tilbage til Søen, hvor han traf sin Broder Gor, som just var kommen nordenfra det døde Hav og havde underkastet sig alle Der, baade de beboede og ubeboede, langs den Vej. Brødrene skiftede nu Riget mellem sig, saaledes at Nor skulde have alt Fjælllandet nordenfra Totunheime og syd til Alfheime — det kaldes nu Norge —; men Gor skulde have alle Der, der laa paa Bagbordside, naar han sejlede nordøst¹⁾ langs Landet. Gors Sønner vare Søfangerne Beite, Heite, Meite og Geite; Beite sejlede med sin Ellide (Langskib) ind i Throndhjemssjorden og Beitse (Beitstadssjorden), og lod gjøre en Skibsflåde under Elliden. Der var megen Sne og godt Elvedesere, derfor fattede Beite sig i Loftingen, lagde Styret i Lag, lod Sejlene hejse, og lod sine Mænd drage Elliden nord over Ellida-Gjdet til Naumdal, tilegnende sig alt Landet paa Bagbordside. — Der fortælles endvidere om Gors og Nors Efterkommere, hvilke sidste stammede fra hans tre Sønner Thron, Gard Agde og Naum; Thron fik Throndhjem, der opkaldtes efter hans Navn, Gard Agde var Fader til Hord, der fik Hordeland, Rugalf, der fik Rogaland, Thrym, der fik Agder, o. fl.; Naum fik Alfheimene og „saa vidt Rige“, som de der udspringende Elve, nemlig Logen, Bormen, Raumelv (Glommen), Nauma og Got-Elven falder, saaledes ogsaa Naumsdal m. m. Naums Descendenter opregnes derpaa, ej alene over alle Dypandene, men ogsaa gennem Halsdan Gamle (hvorefter mere siden) over hele Norden og andre Lande. De fleste Slægtregister føres ned til Harald Haarvage, Norges Konge.

Den anden Bearbejdelse, der viser Orkno-Farlernes Herkomst, lyder i det Væsentlige saaledes:

„Fernjot hed engang en Konge, der raadede over Joiland, som nu kaldes Finland og Kvænland, der ligger østenfor den Havgugt, som gaar ind mod Gandvik (det hvide Hav), og som vi kalde Helsingjabotn (Botnhavet).

¹⁾ I Haandskriftet staar egentlig nordan o: nordenfra, men da nordan, der ofte skrives nordⁿ let kan forveksles med nordr, der desuden strax efter hvor Taleren er om Naumdalsejdet, forekommer, er der ingen Tvivl om at nordan maa anses som Skrivefej.

Fornjot havde 3 Sønner, Gleer, som vi kalde Dger, Voge og Kaare; Kaare var Fader til Froste, Froste til Snae hin gamle, denne til Thorre, der havde to Sønner, Nor og Gor, og en Datter ved Navn Goe. Thorre var en stor Blotmand, som hvert Aar ved Midvinter holdt et Blot, der kaldtes Thorreblot, og hvoraf Maanedens fik Navn. En Vinter ved Thorreblot hændte det sig at Goe blev borte. Man ledte forgjæves efter hende, og da en Maaned var hengaaen, lod Thorre ansille et Blot for at man kunde erfare, hvor Goe var bleven af, men heller ikke deraf blev man klogere. Tre Vintre derefter aftaltes Brødrene det højtidelige Løfte, at de skulde lede efter hende, og aftalte at Nor skulde lede til Lands, men Gor drage til Skibs og lede langs Der og Udskær. Begge Brødre havde mange Folk med sig. Gor sejlede med sine Skibe ud langs Havbugten, gennem Malandskøbet, ledte langs Sviasfærene og Derne i Østersøen, derpaa langs Gautesfærene, Danmark og de danske Der, hvor han fandt sine Frænder, der nedstammede fra Gleer hin gamle paa Gleesø; han fortsatte Rejsen uden endnu at høre noget til sin Søster. Nor bød indtil der faldt Sne og blev godt Skidsføre, da drog han fra Kvænland indenfor Havbugten og kom til det Land, hvor Lapperne boede, bagenfor Finmarken. Lapperne vilde hindre ham fra at drage gennem deres Land, men da Nor og hans Mænd istemte Hærvaab og svingede Vaabnene, bleve Lapperne forfærdede og løb sin Vej. Nor fortsatte Rejsen vester til Kjelene og var længe ude, saa at de ej saa noget til Folk, men skød Dyr og Fugle til sin Underholdning. Endelig kom de didhen, hvor Vandene løb mod Vesten; de fulgte Vandenes Løb og kom til Søen. Der var en stor Fjord, ret som en Havs-Botn, hvis Bredder vare stærkt bebyggede og til hvilken store Dale gik ned. Indbyggerne samlede sig sammen og begyndte Strid med Nor, men han sejrede som sædvanligt, saa at alle hans Modstandere faldt eller flygtede; Nor og hans Mænd underlagde sig hele Egnen, drog rundt om Fjorden, underkastede sig Landet, og blev Konge over de Hereder, der laa indenfor Fjorden. Denne Fjord blev siden kaldet Throndbjem. Nor opholdt sig der om Sommeren indtil det begyndte at snee paa Hejderne, da stævnedes han opad den Dal, som gik sydester fra Fjorden. Nogle af sine Mænd lod han drage nærmere Søen over Møererne; selv drog han sender over Fjeldet, der var søndenfor Dalsbunden, og fremdeles sender langs Dalene indtil han kom til Njosen, underkastede sig Landet hvor han kom. Da vendte han sig vester over Fjeldet fordi han hørte at hans Mænd havde lidt et Nederlag af en Konge ved Navn Sofne; han drog igjennem et Hæred, som de kaldte Valdres, og derfra til Søen, til den lange og smale Fjord, som nu hedder Sogn: der mødte han Sofne, som han fældede efter et heftigt Slag. Derfra gik Nor til den Fjord, der gaar ud fra Sogn mod Nord, og hvor Sofne havde hersket, det Sted hedder nu Sofnedal. Der opholdt Nor sig længe,

hvorfor Fjorden har faaet Navnet Noreffjord. Her mødte hans Broder Gor ham; ingen af dem havde hørt noget til Goe. Gor havde underkastet sig alt det ydre Land paa sin Sejlads søndenfra. Brodrene stiftede Landet mellem sig, saa at Nor skulde have Fastlandet, Gor alle de Der mellem hvilke paa den ene, og Fastlandet paa den anden Side han kunde fare med rovfast Skib. Derpaa gif Nor til Dplandene og kom til den Egn, som nu hedder Hedemarken. Der herskede en Konge ved Navn Nolf af Berg, Son af Svade Totun fra Dovre. Det var Nolf, som havde taget Goe bort fra Kvænland; han gif strax at møde Nor og udæstede ham til Gnelamp. De sloges længe, uden at nogen af dem blev saaret, derpaa forligtes de, Nor fik Nolfs Syster, og Nolf fik Goe. Nor vendte derpaa tilbage nordesten til det Nige, han havde underkastet sig; det kaldte han Norveg, og raadede derover saa længe han levede. Hans Søner raadede derover efter ham, de deelte Niget mellem sig, og saaledes begyndte Nigerne at formindstes og deles i Fylker, eftersom Kongernes Antal forøgedes". — Der fortælles nu kortelig om Gors Søner, om Heite's Fart til Skibs over Naumdals-Ejdet, og hvorledes Gors Søn Heite var Stamfader til Ragnvald Mørjeal, fra hvilken Drkno-Farlerne stammede.

Man iagttager let, hvorledes de to Bearbejdelser ikke ganske stemme med hinanden. Den første sætter Jakul, den anden Froste, som Kaares Søn; den første synes at lade Gor tage Bejen om det døde Hav (Fisshavet), den anden lader ham drage søndenom Slaane; den første er i sig selv kortere, men udfører Slægtrækkerne fra Nor vidtløftigt, medens den anden, i sig selv omstændeligere, ikke udfører nogen anden Slægtrække end Ragnvald Jarls, i hvilken vi dog træffe Halfdan Gamle som Søn af Sveide Søtonge, Heites Søn, medens Halfdan Gamle i den første er Kongs, Nors Sønnesøns, Søn.

Det viser sig imidlertid snart, at man ej kan tillægge den Deel af disse Beretninger, som her maatte være Hovedsagen, synderligt Værd. Slægtrækkernes sidste Led bære vistnok i det Hele taget Paalidelighedens Præg, og indeholde meget, hvoraf ogsaa vi i det Følgende komme til at gjøre Brug; men deres øverste Led, der just her skulde være oplysende, bære derimod altfor tydeligt Præget af at være indrettede deels efter Landskabernes Navne, deels efter naturphilosophiske og kalendaviske Myther. Navne som Thrond, Agde, Naum, og mange andre, af hvilke Throndbjem, Agder, Naumsdal og andre Landskaber skulde have faaet Navn, kunne naturligviis lige saa lidt som „Nor“ selv betegne bestemte Personligheder, men aabenbare sig strax som Resultater af senere Forsøg paa at forklare Landskabsnavnene saaledes som man i Middelalderen helst plejede, og saaledes som Folketroen og Folkesagnet til alle Tider og alle Lande pleje at forklare dem, nemlig ved at forudsætte Tilværelsen af en eller anden Høvding eller Konge, der allerførst herskede over

Landet og gav det sit Navn ¹⁾. Men paa denne Maade opstaa Landstabsnavne sjelden eller aldrig. Norges Navn er selv det bedste Exempel. Da man hos udenlandske Skribenter finder det skrevet Northvegia, og Indbyggere selv kalde sig Nordmand, er det tydeligt at „Nor“, den første Stavelse, kun er en Forkortning af Nordr (Nord) og at der saaledes ej alene ikke har været nogen Mand af Navnet „Nor“, men at hans Tilværelse endog ej kan have været opdigtet førend det var blevet almindeligt at forkorte nordr til „nor“ ²⁾. Den foregibne Nørs hele Skægt er kun Personifikationer af de Naturphenomener og kalenderiske Benævnelser, der tilhøre Vinteren, forbundne med Navnene paa nogle Elementar-Guddomme. Thorre er saaledes det ældgamle norske Navn paa Wintermaa³⁾ nedentil omtrent midt i Januar til midt i Februar, og det er saa langt fra at have nogen kvænsk Oprindelse, at det endog bruges som et sædvanligt Begrebs-Udtryk i Betydningen „Nest“, „Forraad“, „Masse“, og ligesom frem viser sig at være udledet af Ordet þverra d. e. „at være tilbage, være levnet“; Goe er Navnet paa Maaneden fra midt i Februar til midt i Marts ³⁾, og Gor-Maaned kaldtes Maaneden fra midt i October til midt i November ⁴⁾. Navnene paa Thorres saakaldte Systre betegne alle Sne eller Snefog ⁵⁾; Snæ (Snee), Jaful (Istap), Frost (Frost), ledsage ligeledes Vintren; Kaare (Frostvind), Loge (Lue) og Hleer antydes i Beretningen selv som Elementarguddomme eller Personifikationer af de tre Elementer, og Stamfaderen, Fornjot, er det fjerde, nemlig Jorden, da det er tydeligt nok at see, at han er den samme, som den i vor ældre Gudelære forekommende Ur-Fotun Ymer, af hvis Krop Jorden blev skabt ⁶⁾. Der ligger desuden en Selvmodsigelse deri at Nor skulde have bebygget Norge og givet det sit Navn, og at han allerede ved sin Ankomst forefinder Landet bebygget af Folk med norske Navne; ej at tale om andre Selvmodsigelser i

1) F. Ex. Danmark af Dan, hvorefter senere; England af Angul, Britannien af Brito o. s. v.

2) Ved Norafjord, som Indløbet til Sognbalsfjorden i Sogn endnu kaldes, gjør en anden Etymologi sig gjældende, nemlig af nór, et trangt Sund.

3) Deraf endnu vort Gø-Maaned som Navn paa Februar, medens Januar kaldes Thorsmaaned.

4) „Gormaaned“ betyder „Slagtemaaned“, af gor, Blod og Inbvolde, det eneste gore.

5) Fönn eller Fann d. e. Sneefann; Drifa, d. e. Sneedriv, Mjöll eller Mjall fiint Sneefog.

6) Fornjot navnes som en Fotun i Skálða, Cap. 75; Fotnerne kaldes i Cap. 18 „Fornjots Goder“. Ogsaa i Angels. kaldes en Blomst „Fornjots Haand“ (Forneotes solm). Navnet selv betyder kun „Urbesidderen“.

de opstillede Slægtrækker ¹⁾. Der mangler heller ikke paa Kjendemerker i andre Skrifter, hvoraf det viser sig, at Sammenstøbningen af disse Slægtrækker og Opstillinger af Nor og Gor tilhøre en forholdsviis sildig Tidssalder. Det er nemlig allerede i og for sig en vigtig Omstændighed, at Nor og Gor slet ikke nævnes i ret gamle Skrifter. Dertil kommer, at den bekyndte Landnáma, som omhandler Islands Bebyggelse af Nordmændene og de islandste Høvdingætters Nedstammelse fra de første Nybyggere, — et Skrift, vi i det Følgende ville komme til at benytte ved mange Lejligheder — i sin ældste Bearbejdelse, der efter al Sandsynlighed er at tilskrive den paalidelige Ase Frode i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede ²⁾, opregner Nybyggeren Bodbvar hvites Æt fra Stamfaderen Kong Rolf i Berg uden noget videre Tillæg til dennes Navn, medens en yngre Bearbejdelse af samme Skrift, omtrent fra anden Halvdeel af 13de Aarhundrede, ved at komme til Rolf i Berg, tilføjer, at han var Søn af Svase (Svade) fra Dovre og gift med Goe, efter hvilken Maaned er opkaldt; og en endnu yngre, fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede, fremdeles tilføjer at Goe var en Søster af Gor og Nor, efter hvilken Norge har faaet Navn. Det er her tydeligt at see, at Tillæggene i den anden og tredie Bearbejdelse tyde hen paa Hovedpunkterne i de ovenanførte Fortællinger om Nor og Gor, men at Forfatteren af den ældste Bearbejdelse enten ikke har kjendt disse Fortællinger, eller ikke tillagt dem noget Værd. Men da man dog tillige veed, at Ase Frode fik mange af sine Efterretninger fra en Mand, der selv nedstammede i lige Linje fra hin Bodbvar hvite ³⁾, og som saaledes var nærmest til at kjende sine Forfædre og deres Slægt, saa vidner hiin Tausshed, hvad Nor, Gor og Goe angaar, om at der paa Ares Tid endnu ikke har været noget saadant Sagn til. Dette Sagn, hvis det overhoved kan kaldes et Sagn, og ikke snarere en kunstigt sammensat Hypothese, kan selvfølgelig ikke være ældre end Midten af det 12te Aarhundrede, efter hvilken Tid ogsaa, som vi i det Følgende ville komme til at erfare, de fleste af disse Hypothe-

¹⁾ Af saadanne Selvmodsigelser kunne vi foruden den ovenanførte om Halsdan Gamle, nævne den, at Søkongen Stekkil, der i Begyndelsen siges at være Sønneson af Meite, Gors Søn, længer nede kaldes Søn af Losde.

²⁾ Af Landnáma gives der 4 Bearbejdelser, den ældste formentlig af Ase Frode og Kolstegg Nóbjörnsøn, fra Beg. af 12te Aarhundrede; den 2den af Sturka Thordssøn m. fl. fra Tidrummet 1260—70; den 3die af Lagmanden Hr. Hauk Erlendsøn, død 1334, og den 4de, som kun er en noget yngre Sammenstøbning af alle tre foregaaende. Se herom Fortalen til Udg. af Landnáma i Ísl. Sögur 1844; Grønlands hist. Mindesmærker I. 11—41.

³⁾ Nemlig Ddd, Sønneson af den islandste Høvding Sidu-Hall; se Fortalen til Snorres norske Kongesagaer. Sidu-Hall var en Sønneson af Bodbvar, se Landn. IV. 7.

fer bleve opgjorte. Hypothesen har især været uheldig i at udlede Norges Navn og Norges Bebyggelse fra kvænske Høvdinge. Thi endog disses Navne ere, som vi have seet, egne norske. Men Fornjot, som Totun, maatte have sit egentlige Hjem i Totunheim, og Totunheim havde man netop i det 12te Aarhundrede, da man begyndte at give de gamle Mytther en ethnographisk Fortklaring, lagt i Egnene omkring det hvide Hav, i hvis Nærhed selvfølgelig ogsaa hans Descendenter, Nors Forfædre, maatte have hjemme¹⁾.

Men er end Beretningen saaledes ganske upaalidelig i det Hele taget, og kun at ansee som en uheldig Hypothese, saa indeholder den dog umiskjendeligt visse Enkeltheder, der neppe kunne være grebne ganske af Luften, men maa betragtes som virkelige Grindringer, vedligeholdte i Sagnet fra de ældste Tider. Som en saadan Grindring maa man upaatviveligen først og fremst ansee den saa bestemt udtalte Forestilling om at Nordmændene (hvilke Nor saaatfige repræsenterer) ere komne østfra til den nordlige Deel af Norge, og at det kun var denne, som fra først af hed Noregr. Thi om man end satte deres tidligere Hjem i det saakaldte Totunheim, saa vilde det dog have været en let Sag for Hypothese's Sammensætter at kunne have ladet dem drage Nors Vej sondenom Hvalvoen, hvis der ikke herskede en bestemt, hos Folket udbredt Tradition, der forbyd ham det. Dertil kommer hiin Fortælling om Nors Kamp med de fire Konger strax vestenfor Kjølene, maaskee endog Fortællingen om Striden med Lapperne; thi er Navnet „Lapper“ end ikke ældre end det 12te Aarhundrede, saa er det dog ikke nødvendigt at antage dette Navn uadskilleligt forbundet med Sagnet selv; det kan have været tilføjet af den senere Bearbejder. Endelig er det tydeligt at see, at endog de paalideligere Dele af Slægtregistrene i det Hele taget antyde en Udbredelse af Slægterne i Retningen fra Nord mod Syd. Dette gjælder i Særdeleshed den 9te, som man kunde kalde den njardeste,

¹⁾ Se herom udførligere de skarpsindige Undersøgelser af R. Keyser i „Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie“ 6te B. S. 292 til 304. Det vises her tydeligt, at Materialierne til „Fundinn Noregr“ ere hentede fra tre Hovedkilder, nemlig: 1) virkelige gamle Slægtregistre, der opregnede de ældste bekendte norske og islandske Høvdinges Forfædre nogle Aarhundreder op i Tiden; 2) det gamle Kvad Hyndluljöd, forfattet i det 8de Aarhundrede, og optaget i Flatabogen; det udleder Helte- og Høvdinge-Slægterne over hele den germaniske Verden fra den ovenfor (S. 64) omtalte Halsdan Gamle; 3) Myttherne om Elementarguddommene. Af alle disse tre Bestanddele har man sammensat Slægtregistre og forøget dem ved Hjælp af Navne, ligesom dannede efter Landskabs-Benævnelserne, af hvilke dog de fleste, som vi i det Følgende ville see, kunne udledes af Ord, der forekomme i Sproget, og rimeligvis alle i sin Tid kunde udledes paa lignende Maade, men af Rodder, som i Tidens Løb ere tabte.

hvilken skildres, som om den havde udbredt sig langs Landets nordvestlige Kyster lige fra Nordland til Fjordene ¹⁾).

Naar vi med Forholdene i det Throndhjemste, der ifølge Sagnet om Nor skulde være den tidligt bebyggede Deel af Norge, sammenligne de ældste Forholde i det egentlige Sverige, vinder hiint Sagn ogsaa stor Bekræftelse. Vi finde Sviarne fra først af bosatte i smaa Landskaber, kaldte Fokflande ²⁾, ved Mælarens frugtbare Kyster i det nu saakaldte Uppland, hvorfra de udbredte sig i Vest til Westmanland, i Syd til Sødermanland; først efterhaanden opryddedes de indre, vestligere Egne, Närke og Dalarne; mod Syd og Sydvest standsede man ved de store Skove Kolmerden og Tiveden, der end ikke nu ere ganske oprykkede. Vermelands Oprydning fandt, ifølge et rimeligt Sagn ³⁾, Sted fra Svaland eller maaskee snarere fra Gautland af, og forholdsviis silde; og om Uvejsomheden af Dalarne endnu i Slutningen af det 12te Aarhundrede indeholde vore egne Oldskrifter tilstrækkelige Oplysninger ⁴⁾. Om Sviafolkets Udbredelse i forskjellige Retninger fra Uppland af som dets ældste Sæde, kan der altsaa ikke være nogen Tvivl. Men i det Throndhjemste finde vi omtrent samme Indretning i Hovedsagen. En heel Deel smaa Fokflande eller Fylker ⁵⁾, indbyrdes udgjørende een større Hælsed, laa, stærkt befolkede, omkring de indre

1) Navnet Lapper findes, saavidt vides, ikke hos nogen tidligere Forfatter, end den danske Særo, der levede i Slutningen af 12te og Begyndelsen af 13de Aarhundrede. Han nævner i sin 5te Bog (S. 241) Helsingeland, Jarnbereland (Dalarne) og Jemteland „cum utraque Lappia“. Navnet har saaledes paa hans Tid været til. Men uleder man det med Castrén (Suomi 1841, 2 Hefte S. 5) af finsk loap, kvænst loppn, o: Ende, Slutning, saa kunde man vistnok formode, at de allerede nævnes af Prokop, forsaavidt som han efter Castréns Sigende omtaler Loppi.

2) Se Upplands-Lagen.

3) Nemlig det bekjendte Sagn om Olaf Trætægja, der efterat være fordreven fra Svithjod drog til Egnene nord for Vaneren og oprykkede Vermeland. (Snorres Yngl. Saga Cap. 46). Det heder imidlertid i Cap. 44, at Olaf opfostredes i Vester-Gautland, og i Cap. 46, at han, efterat have erfaret sin Faders Død (han var altsaa ikke selv tilstede hos Faderen), gik med de Mand, der vilde følge ham, først til Närke, siden, da Sviarne fordrev ham, over Skoven til Vermeland. Sagnet synes saaledes at antyde, at han kom fra Gautland og at det var Gauter, som ledsagede ham.

4) Se især det bekjendte Sted i Sverres Saga Cap. 12, hvor der handles om Kong Sverres møjsommelige Fart gjennem Jarnbereland eller Dalarne, der paa den Tid endnu var hedenst, og som ved en 15 Mile bred Skov adskiltes fra Vermeland, ved en 18 Mile bred Skov fra Herdalen. Fra Herdalen til Jemteland var der igjen en Skov af 38 Mile at passere.

5) Ordet fylki er dannet af fólk; folkland bruges desuden eenstydende med fylki, f. Ex. i Verset af Bellekla, Nl. Tr. Saga Cap. 55, Fagrst. 45.

Kyster af en dyb Fjord, og man har endog Spor af, at disse eller nærliggende Egne, ligesom Mælar=Egnene, i de ældste Tider slet og ret kaldtes Mannheim eller Menneskernes Hjem ¹⁾). Om Strækningen mellem det Throndhjemste og Mælar=Egnene vide vi, at den endog meget sildigt blev opryddet, thi Jemtlands og Herjedalens Opdyrkelse falder, som bekjendt, ikke tidligere end det 8de Aarhundrede, og endnu er Jemtland og Herjedalen kun at ansee som Daaser i de store Skov=Orkene; før hiin Tid strakte altsaa Skov=Orkenen sig uafbrudt fra Grændsøfjeldene til de opdyrkede Egne ved Mælaren. Mellem Throndhjems sydligste Dale og det nuværende Østerdalen er Fjeldet ikke synderligt højt, men Skoven desto tættere; man finder imidlertid ej alene i den nuværende Gauldal og paa den østre Side af Fjeldet, i Herjedalen, men ogsaa i de øvre Dalfører omkring Glommen, altsaa af Østerdalen, Stedsnavne saa karakteristiske for Throndhjem og den throndhjemste Dalebrug, at man ikke et Øjeblik kan nære Tvivl om at den oprindelige throndhjemste Befolkning har udbredt sig opad mod Øst og Syd, men er standset omtrent halvvejs i Østerdalen, der endnu langt nede i Middelalderen var meget tyndt befolket og opfyldt af Skove, som gjorde Gjemmemrejsen for enkelt Mand, end sige for et heelt Folk, besværlig ²⁾). Fra det Throndhjemste har saaledes Oprydningen og Befolkningens Udbredelse fundet Sted paa en med den i det egentlige Sverige analog Maade, men i modsat Retning, og de første Thronder kunne ikke være komne fra Sverige eller fra Syden af. De ere altsaa komne nordensfra, rimeligviis til Søs ind af Fjorden.

Vi have ovenfor omtalt den njardoske *Æt*, der ifølge „*Fundinn Norge*“ synes at have udbredt sig fra Nordland lige ned til Fjordene. Hvis man heri tør see en Antydning af, hvorledes een særegen Afdeling eller flere med hinanden nærmere forenede Høbe have udbredt sig langs Kysten, kunde man slutte, at denne er bleven befolket, om ej til en anden Tid, saa dog af en egen Underafdeling af den, der befolkede de 8 Fylker i Throndhjem. Nu er det merkeligt nok, at man i Stedsnavne og andre Benævnelser, hentede fra lokale Omstændigheder, sporer en umiskjendelig indbyrdes Overeensstemmelse langs den hele Kyst fra det øverste af Nordland til Be-

¹⁾ Snorre, *Yngl. S. Cap. 9.* Her citeres et Stykke af Eivind Skaldespitbers Hæleygjatal, hvor det hedder at Odin og Skade fik Sennen Soming, da de levede sammen i „Mandhjem“ (Mannheimar). Dette har Snorre selv forstaaet om Svealand eller Svithjod, men det synes af Digteren selv suarere at være meent om Haatogaland eller Throndhjem.

²⁾ Jemtlands Bebyggelse sættes hos Snorre (*Haaf. God. S. Cap. 13*) i Forbindelse med Eysteinn den Magtiges Erobring af Throndhjem, og denne Eysteinn kaldes i *Yngl. S. Cap. 49* Svigerfader af Halfdan Svithvein, der efter Slagtræfferne maa have levet henved 700.

gyndelsen af Naumsdalen eller hvor Nordmøre slipper; den taber sig lidt, hvor man enten kommer til det egentlige Throndhjemfte, det vil sige de forhenværende 8 Fylker om det Indre af Fjorden, og aldeles, hvor man kommer til Naumsdalen ¹). Herved bestræktes saaledes det nærmere Slægtflab idetmindste mellem Beboerne af Kyst-Distrikterne fra Nordmøre til Finnmarkens Grændse, eller rettere: Beboerne af Nordland, Naumdal og Nordmøre (Fossens Fogderi, som forhen hørte dertil, ogsaa heri iberegnet), vise sig at høre til een særegen Afdeling. Der mangle heller ikke endnu udtryffeliggere Udsagn, der bekræfte denne Mening. Det er bekjendt, at den mægtige og berømte Jarle-Vet, som fra Harald Haarfares Tid fik Besiddelser i det Throndhjemfte og siden kaldtes Lade-Jarlerne, ikke oprindeligt hørte hjemme her, men derimod nedstammede fra Konger paa Haalogaland (Nordland) og i Naumdalen. Digteren Givind Skaldespilder, der mod Slutningen af det 10de Aarhundrede besang Haakon Jarls Vet og opregnede hans Forfædre, udleder hans Herkomst fra Odins Søn Söming, og nævner blandt Vettens Medlemmer flere, om hvem vi andetsfedsfra vide, at de deels vare Konger paa Amd eller Dmd (Eggen omkring Throndenæs) i Haalogaland, deels Konger eller Jarler i Naumdalen ²). Vi finde tillige disse haalogalandske Konger omtalte til en Tid, da endnu ingen anden Fyrste i det sydligere Norge forekommer; en Omstændighed, som umiskjendelig hentyder paa at Haalogaland var befolknet og dannede et Nige tidligere end nogen anden Egn i Norge ³). Hertil kommer ogsaa Haalogalands merkkelige Navn: d. e. „det hellige Land“; et Navn, som alene Folkets ældste og ærværdigste Sæde kunde faa ⁴). Altsaa kunne vi med nogenlunde Sikkerhed antage, at en særegen Afdeling af Thronder temmelig tidligt, maaskee endog allertidligst af alle, har bosat

¹) Se herom Ann. for Nord. Oldf. og Hist. 1846.

²) Snorre melder i Fortalen til Yngl. Saga udtryffeligt, at Givind i Håleygjatal opregnede Haakon Jarls Forfædre og at han her nævner Söming, Yngve-Frey's (Odins) Son. Det heder ligeledes i en kortere Bearbejdelse af de norske Kongesagaer, at Herse, Konge i Naumdal, var en af Haakons Forfædre, og at hans særegne Dødsmaade er beskrevet i Givinds Håleygjatal (Ágrip Cap. 12 i Fornm. S. X. S. 390). Håleygjatal selv er nu tabt, men Rakken af Slægtledene er opbevaret, og der forekommer ligeledes Herser, medens tre andre Led, Gudlaug, Gylaug og Godgest, i Yngl. Saga Cap. 26, 20 og 23, kaldes Konger paa Haalogaland, den sidste endog paa Amd. Altsaa seer man, at Söming's Vet antages at have hersket baade paa Hålogaland og i Naumdal, med andre Ord at disse to Landstaber hørte sammen.

³) Man finder f. Ex. i Yngl. Saga de omtalte Hålogalands-Konger nævnte paa en Tid, da der endnu ej er Tale om Konger i Egne af Norge, der ligger Sverige langt nærmere.

⁴) Hålugr er en archaiserende Form af heilagr, hellig; hålugaland o: det hellige Land. Paa Angelsaxisk kaldes det Hålgaland o: ligesvem „det hellige Land“, og den nuværende Udtale „Helgeland“ grunder sig vist paa en ældre i daglig

sig nordligst paa Haalogaland, og derfra udbredt sig sydester til Naumdalen og forbi dennes korte Kyst=Strækning (der tillige mestendeels optages af Fjeldens og Namsens vide Fjordgab), over den lange Kyst, som havde sin naturlige Grændse mod Osten i Fjeldstrækningerne, hvilke fra Naumdalsejdet strækte sig omkring Throndhjemsfjorden ned til Stads=Bygden, og som søndenfor Fjorden stille mellem Drefedalen med Mennebo paa den ene, Surndalen og Sundalen med Dydal paa den anden Side. Hvis man kunde antage, at der virkelig laa en historisk Sandhed til Grund for Sagnet om Beites Sejlads til Lands over Naumdals=Ejdet, og at det ikke ligesom er blevet opfundet til Forklaring af Stedsnavne¹⁾, saa maatte denne Sandhed være den, at den ved Naumdals=Ejdet begrændsede Halvø skulde tilhøre den Afdeling af Thrønder, der befolkede Kysten, ej den, der bosatte sig om Throndhjemsfjorden. Men at antage, at hiin Afdeling skulde have udbredt sig saa langt mod Syd, som forbi Stadt — hvad de ovenomtalte Beretninger om den njardøske Æt synes at antyde — gaar dog neppe an. Saavel Stedsnavne, som andre Omstændigheder, der i det Følgende ville blive indlysende, gjøre dette umuligt. Længer end til Naumsdalens Begyndelse kan hiin Folke=Afdeling ej have strakt sig.

Søndenfor det Throndhjemske danner det høje og brede Dovrefjeld en naturlig Stranke, som idetmindste for det første maatte standse de nordensfra kommende Nybyggeres Fremtrængen, og som, efter hvad der er viist, virkelig standsfede Fjordboerne fra Throndhjem, hvilke derimod arbejdede sig ned i de øvre Dele af det nuværende Østerdalen, hvor Glommens Dalføre nordensfor Nørøns næsten løber i Set med Gaulelvens, og hvor en forholds-mæssig ubetydelig Højdestrækning stiller det fra Orka=Elvens ved Kvitne. Men sydligere end disse nordre Dele af Glommens Dalføre finde vi ingen Spor af den throndhjemske Sprog=Indvirkning. Glommens Dal ophører ogsaa her paa en lang Strækning at være Hoved=Dalen; den er kun sparsomt bebygget og har Udseendet af at være temmelig sildigt opryddet, medens derimod Hovedbygden strækker sig langs Keen=Elven, og først ved Namot, hvor Keen=Elven falder i Glommen, saaatfæde kommer tilbage til denne. Men i Namot og længer Syd, i Elverum, ere hine Spor af den throndhjemske Paa-virkning ganske borte, og alt tyder her hen paa det nærmeste Slægtskab mellem Østerdalens sydligste Deel og det nedenfor liggende Naumarike og Hede=

Tale sædvanlig Form Helgaland. Ogsaa af Haalogalands Navn har Sagnet fremmanet en Kong Haaloge eller Hølge; men Formen Hø-lgi er iigjen kun en orthographisk Forskjellighed fra Helgi 3: den Hellige.

¹⁾ Næmlig Beitstaden, Beitstadr, og Beitstadsfjorden, Beitsjør, hvilket man har forklaret som Beitisstadr, Beitis-sjør, Beites Landingssted, Beites Sø; og Eld=Ejdet, der har sit Navn af Elden, forbum Elda, som om det ubledebes af Elliki.

marken, fra hvilken det kun adskilles ved en lav, neppe nogenfinde meget sterkt skovbegroet Sandstrækning. Da man nu tillige finder, at den nordlige Deel af Østerdalen lige til Reformationen i geistlig Henseende hørte under Throndhjems Stift, medens den sydlige laa under Hamar ¹⁾, og at Østerdalen tillige i verdslig Henseende deektes i to Hoveddele, Østerdalen nordenfør og Østerdalen søndenfør Ramot ²⁾, saa kan man med nogenlunde Sikkerhed slutte, at Østerdalen virkelig er bleven bebygget fra to Kanter, nordenfra og søndenfra, og at Skovstrækningerne mellem Tønsset i Nord og nedre Reendalen i Syd længe adskilte de to Befolkningsstrømme og vare de sidste som opryddedes, hvis der overhoved kan være Tale om Oprydning i disse Egne, hvor Skoven endnu optager saa megen Plads.

Undersøge vi nu, hvorfra Hedemarken og overhoved Egnene omkring Njosen have faaet sine Beboere, da bliver den Omstændighed høist paa-faldende, at medens Raumsdalen ved Lesjefogens Vand staar i umiddelbar Forbindelse med Logens til Njosen nedgaaende Dalsløve, og dette igjen med Raumarike, der omgiver Vormen og Glommen søndenfør Østerdalen, betyder tillige det fælles „Raum“ i Raumsdalens og Raumarikes Navn paa at det er een Folke-Afdeling, eller de saakaldte **Raumer**, der har befolket dem begge. Og de samme Raumer have saaledes vel ogsaa opdyrket Hedemarken, Thoten, med de derfra opgaaende Sidedale, og overhoved hele den søndre, aabne Deel af det saakaldte Østland, Egnene om Christianiafjorden, Ringerike, Hadeland, m. m., fersaavidt disse Landskaber ikke allerede havde faaet sin Befolkning fra Gautland af. „Fundinn Noregr“ indeholder ogsaa merkelige Antydninger til, at Forestillingen om de nysnævnte Egenes Befolkning paa den nu angivne Viis virkelig maa have været herstende i Oldtiden. „Raum, Nors Søn“, heder det, „ejede Alfheime (d. e. Elve-Hjemmene, Elv-Egnene) og Besiddelser saa vide som de derfra udspringende Elve gaa“; derfra løber nemlig Logen til Njosen og fra denne igjen Vormen til Raum-Elven (Glommen) og denne igjen til Søen; fra Vormen løber Raum ned gennem Raumsdal, fra Vormen ligeledes Østre-Elven gennem Østerdalene, og derfra igjen Gaut-Elven til Bæneren og siden til Søen. „Raum“, heder det videre, „havde tre Søner med Bergdis, Datter af Thrym, Bor-

¹⁾ Østerdalen, der endnu i Midten af det 13de Aarhundrede var saa tyndt befolket, at den med Hensyn til Ledings-Udredning sattes i Forhold til Gudbrandsdalen som 5 til 16 (Hirdskraa Cap. 36), indbefattede indtil Reformationen kun tre Prestegjeld, nemlig Tylbal, Elverum og Ramot, af hvilke det første, der indbefattede de nuværende Kvæne, Tønsset og Tolgens Prestegjeld, hørte til Nidaros Stift og maaskee neppe engang regnedes til Østerdalen eller Opplandene, medens Ramot der ogsaa indbefattede Storelvedalen og Reendalen, og Elverum, der tillige indbefattede Dsen, Trysil, Idre og Serna, hørte til Hamars Stift, og rimeligen udgjorde de egentlige Øster-Dale.

²⁾ Nyere Tidssivathingslov Thingfareb. I.

mens Totum, og deelte sine Lande mellem dem, saaledes at Bjern fik Naumsdal, Brand Gudbrandsdalen, og Alf Osterdalen, hele Strækningen nordenfør Bæneren (Bermeland) og fra Gautelven til Naum-Elven, hvilket alt da kaldtes Alfheime ¹). Andre Sønner af Naum fik siden Hadeland, Haddingjadal, Ringerike". Her see vi vistnok, at den gamle Sagnfortæller har været noget i Bilerede, især med Hensyn til Maaden, hvorpaa Nauma staaer i Forbindelse med Logens Vasdrag, da den nemlig ej hænger umiddelbart sammen med Bormen, men kun med Logen; vi see ligeledes at han har søgt at sætte Bormen (Verma eller Varma) i Forbindelse med Bermelands Navn og folgelig med Trysil- eller Klar-Elven, som han kalder Dstre-Elven. Men i Hovedsagen har han dog paa en Maade Ret, forsaavidt som alle de her nævnte Elve og Dalsfører unegteligt staa i Forbindelse med hverandre ²) og ved at kalde alle disse Dalsfører tilsammen Alfheim i videre Forstand, medens der fremmanes en Konge Alf som den første Konge i det egentlige Alfheime eller disse Elvedistrikters sydøstlige Deel, antyder han aabenbart ej alene et Slægtskab mellem alle disse Elvedistrikters Beboere, men lader endog ane, at de have deelt sig i to Hovedafdelinger, Naumer i den vestligere Deel, fra Naumsdalen til Glommen, og Alfer 3: Elvboere, i den østligere Deel, fra Glommen til Gaut-Elven. Denne Benævnelse „Alfer“ findes ogsaa paa et andet Sted udtrykkeligt anvendt om Beboerne af Landene mellem Glommen eller Naum-Elven ³), og vi gjenkende den tillige i den ældre Form af det nuværende Elverum,

¹) Fornaldar Sögur Nordrlanda II. S. 7.

²) Klar-Elven og Glommen have idetmindste sit Udspring i Alfheim, og Udtrykket „derfra gaar“ (þaðan fellr) behøver vel heller ikke at tages saa bogstaveligt, men kun i den Betydning „fra den samme Kant kommer“.

³) Se Sögubrot, Cap. 10, (i Fornaldar Sögur Nordrlanda I. B. S. 387). Der staaer: Det er bekjendt i alle gamle Frasagn om det Folk, som hed Alfer, at det var meget smukkere end andre Menneffer i Norden, fordi alle hans (Sigurd Rings) Moder Alfhilds Forfædre og hele hans Æt nedstammede fra Alf den gamle, hvilke Ætter man kaldte Alfe-Ætter. Efter denne Alf fik de to Hovedbaer Navn, der sidenefter begge hede „Elv“, den ene adskilte hans Rige fra Gautland og kaldtes derfor Gaut-Elv; den anden løb langs det Land som nu heder Naumarke, og heder „Naum-Elv“. Her gjør det naturligviis intet til Sagen, at den gamle Forfatter paa sin Tid's Viis har udledet Ordet „Elv“ af Alf, og sat den i Forbindelse med Gudelarens og Dæmonologiens „Alfer“; thi det er tydeligt nok, at det er Elvene, som have givet Alf ej alene Navn, men ogsaa Tilværelse i Sagnet, ikke Elvene, som have faaet Navn efter Alf. Navnet er, som man seer, udledet af Rodformen Alf — ikke af den omlybte Form Elk. — Ogsaa Adam af Bremen (IV. 21) kalder den Albis, og tillægger endog at han antager den før den samme, Lucan omtaler (nemlig i sin Pharsalia II, 51, hvor det heder om Albis: Fundat ab extremo Flavos aquilone Suevos), en Bestyrkelse mere paa hvad vi ovenfor yttrede, at Gøtaelven og Elben oftere ere blevne forvædede.

Østerdalens sydligste Bygd, nemlig Álfheimr, en Benaevnelse der i og for sig tillige indeholder en Bestyrkelse paa hvad der ovenfor yttredes, at det sydligste Østerdalens Befolkning er kommen søndenfra, nemlig fra Hedemarken og Naumarike, eller at den idetmindste er nærmere beslagtet med Hedemarkens, Naumarikes og de søndenfor liggende Egnens Beboere, end med Beboerne af det Throndhjemste og nordre Østerdalen. Men finde vi saaledes virkelig Alfer 2: Elv-Boere, østenfor Glommen og sydefter til Gaut-Elven, saa kan der ej længer være nogen Tvivl om, at de ere det selvsamme Folk, som Plinius, efter hvad vi allerede (S. 17) have seet, kalder Hillevier, Tacitus Helveker, Ptolemæos Elværer. Merkeligst er Plinius's Tillæg, at de kaldte sig selv „en anden Verden“. Dette Udtryk kan neppe betegne andet, end at de, som oprindeligt kommende nordensfra Naumsdals-Egnene, vare sig bevidste at tilhøre en anden Hovedafdeling af det germaniske Folk, end de sydøstenfra komne Gauter. Og det stemmer merkeligst nok med en Yttring af den i det 11te Aarhundrede levende tydske Historiefriker Adam af Bremen, at der for dem, der kommer fra Danmarks Der, „aabner sig en anden Verden“ i de to store nordiske Riger Sverige (Sveonia) og Norge (Nordmannia) ¹⁾. Raumerne, ja endog Landskabet Naumarike, nævner Fornandes udtrykkeligst, idet han blandt Skandjas Beboere omtaler Raumaricia, og deres Navn forekommer, som det synes, allerede i Digtet om Beowulf, og det saaledes, at de synes at have boet lige ned til Kysten, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at Glommen i ældre Tider ved Siden af sit egentlige Navn kaldtes Raumelven lige til sit Udløb ²⁾. Sammenholde vi ellers Raumernes med Alfernes Navn, saa see vi, at hiint er selvstændigt, eller uafhængigt af Lokalforholdene, medens dette hidrører fra Egne, hvor Alferne boede, og saaledes først er antaget efterat de havde førstet Bolig her. Alferne ere paa den Maade neppe andet end Raumer, der, efterat have nedfat sig

¹⁾ Ad. Bremensis IV. c. 21. (de situ Daniæ p. 60): Transeuntibus insulas Danorum alter mundus aperitur in Sueoniam vel Nordmanniam, quæ sunt duo latissima regna aqnilonis et nostro orbi adhuc fere incognita.

²⁾ I Beowulf-Digtet v. 1010 — 1040 og 1067 — 1157, forekommer en Beskrivelse over en Svømmekamp, foretagen mellem Beowulf, Sø-Gauternes Helt, og en vis Breka; de svømmede en heel Uge, heder det, indtil Vølgerne brevede dem ind til „Headoræmes“. Men denne Form, hvis Endelse viser, at den er sejlskreven, maa efter Bidfih-Digtet v. 127 rettes til Heado-reamas, hvortil i Oldn. svarer Hød- eller Had-Raumar, der enten betyder „de krigerske Raumer“, eller „Sø-Raumerne“. I begge Tilfælde maa Raumerne altsaa i hine Tider have boet ved Søen, i Gauternes Nabolag. I Bidfih-Skvadet nævnes ogsaa disse Raumer strax efter Hronas (d. e. Indbyggere af Hranarike, nu Bohuslen) og Deánas (uvisst hvilke). — At Glommen ved Siden af Ravnet Raumelv ogsaa kaldtes med det første Navn, viser Benaevnelsen paa Distriktet Stømninge, forhen Glymhheimar (d. e. Stomhjem).

mellem begge Hovedelve, antog Navn eller bleve benævnte efter dette deres nye Hjem ¹⁾).

Vi have saaledes med saamegen Sandsynlighed, som det efter Omstændighederne kan forlanges, paavist, hvorledes de indre Egne af det søndensjeldste Norge, nemlig Gudbrandsdalen, Hedemarken og Thoten, den sydlige Deel af Østerdalen, Raumarike, og Strækningen indtil Gaut-Elven, have faaet sin Befolkning fra Naumsdalen af, langs Retningen af Nauma, Logen, Wormen og Blommen, hvorfra den da altsaa i de lavere Dele af de mod Nordvest opgaaende Dalsrør senere har udbredt sig til forskjellige Kanter, nemlig til Hadeland, Land, Ningerike og det saakaldte Bestfald eller Egnene vestenfor Christianiafjorden. Dog maatte deres Fremtrængen her i Kyst-Egnene en Tidlang blive standset ved deres Sammenstød med de gautske, eller til den ingvinske Kreds hørende Folk, der, efter hvad ovenfor er paavist, synes at have beboet Kyst-Randen rundt om det indre af Slagerraket, den senere saakaldte Viken, lige til forbi Skiensfjorden. Det bliver imidlertid vanskeligt, om ej umuligt, at sige med Bestemthed, om Nordmændene først trængte frem lige ned til Kysten, og siden igjen trængtes opad af Gauterne, eller omvendt, eller endelig, om begge Folkestømme her samtidigt have mødt hinanden. Der gives dog Omstændigheder, som i en væsentlig Grad tyde hen paa det første ²⁾, ligesom man ogsaa meget tydeligt kan skjønne, at der i en fjern Fortid virkelig maa have fundet Sammenstød og Forvirring Sted i disse Egne; men det er ogsaa alt; det udelukker ikke Muligheden af at der her har hersket en idelig Frem- og Tilbage-Rykken, eftersom snart den ene, snart den anden Nation havde Overhaand, indtil de omsider sammensmeltede og ordnede sig i bestemte Inddelinger ³⁾. At Vermeland, det vil sige Egnene nordensfor Bæneren, efter Sagnet's Anfyndning ogsaa skulde være blevet heelt befolket ad den nordlige Vej, kunne vi dog vanskeligt antage; i alle Fald maatte da ogsaa her et Sammenstød mellem

¹⁾ De ovennævnte Hød-Raumar have saaledes rimeligviis været de samme som Uferne. Merkeligt er det forresten, at Beowulfdigtet ogsaa v. 1155 kalder det Sted hvor Beowulf landede Finnaland, som om Zinner virkelig her i forvums Dage skulde have naaet ned til Kysten. Ved Headu-reamas, Hød-Raumar, kan man forresten ikke undlade at tænke paa Indbyggerne af Hadeland, der efter det foregaaende netop skulde nedstamme fra Raumerne. Man kan let forestille sig, at disse Had-Raumar eller Hader siden have udbredt sig mod Vesten til Randsfjorden, især da der ved denne er en Egn, kaldet Brandabü, Brandernes Bo, og Breoka eller Breka, — rimeligviis den samme, som svømmede med Beowulf, — i Vidvidh-Kvadet B. 49 siges at have hersket over Brondingerne eller Brandingerne.

²⁾ Nemlig den nys omtalte Forekomst af Raumer lige nede ved Søen.

³⁾ Alt dette vil i det følgende nærmere oplyses, naar vi komme til at handle om Skiringsfal og de øvrige Landskaber i det egentlige Viken.

Ganter og Nordmænd have fundet Sted ¹⁾. Derimod er det ej i sig selv usandsynligt, at der efter den første Besættelses Tid kan være kommet nye Folkestrømme fra Throndhjem over Dovre til Gudbrandsdalen, Hedemarken og de øvrige indre Egne, og her have blandet sig med den ældre Befolkning af Naumer, hvilket enkelte Egenheder ved Dialekten virkelig kunde synes at antyde.

Det er en erkjendt Sag, at Beboerne af de øverste Dalsfører østfor Fjeldet og søndenfor Gudbrandsdalen, eller af Valdres og Hallingdal (Haddingjadal), baade i Dialekt, Udseende og Levevis have langt mere tilfælles med deres Naboer hiinsides Fjeldet i Sogn og Hardanger, end med Beboerne af deres egne Dalsførers nederste Dele, i Land, Hadeland, Sigdal og Ringerike. Allerede heraf ledes man ind paa Forestillingen om, at hine Landskaber have faaet deres Befolkning fra Vesten af over de her skovløse og ikke saa særdeles brede Fjeldslader paa Fillefjeld, Hemsedalsfjeldet, Murlandsfjeldet og Ustedalshejderne. Denne Forestilling vinder endmere i Styrke, naar vi erfare at Valdres og Hallingdal i de ældre Tider altid regnedes som Tilbehør til de vestlige Fylker, og med dem hørte under Gulathingets Lovdistrikt ²⁾. I disse Egne maa saaledes tvende Folkestrømninger, den umiddelbart fra Vesten kommende, og den anden, hvis Fremtrængen fra Naumsdal af vi nys omtalte, have mødt hinanden, og det Punkt, hvor dette Sammenstød indtraf, kan endnu i et Par Dalsfører med fuldkommen Bestemthed paavises ³⁾. Heller ikke ere de her nævnte Dale, nemlig Dalene om Drams-Elvens Vasdrag, de eneste, hvor en saadan Befolkning fra Vesten kan paavises. Ogsaa Thelemarken deler sig med Hensyn til Mundarten i to Hoveddele, som man efter den senere Tids Talebrug kunde kalde den vestfjeldske og den østfjeldske. Mundarten i den vestfjeldske Deel er saa forskjellig fra

¹⁾ Snorre fortæller, som oven bemærket, i Ynglingasaga, at Vermeland først opryddedes af Olaf Trætægja, der, som vi have viist, maa være kommen fra Gautland. Enten maa Udsagnet i „Fundinn Noregr“ om Vermelands Bebyggelse af Alfer saaledes ganske støtte sig til en Gising af Nedskriveren, eller der maa have fundet et Sammenstød Sted mellem Alferne og Olafs Gauter. Man finder vistnok ellers ikke nogenfinde Vermeland regnet til Alheim, men hvis Trysil, Idre og Serna, hvad der er høist sandsynligt, befolkedes af Naumer eller Alfer, maa dog Gauterne fra Vermeland ved den nuværende norske Nisgrænske have stødt sammen med disse.

²⁾ Se f. Ex. den nyere Gulathingsslovs Thingfareboik. Til Gulathingdistriktet regnes her Valdres, Haddingjadal, Setrødal og Otrodal.

³⁾ J. Ex. ved Krødren-Fjord, hvis nordlige Deel hører til Haddingjadal, den sydlige til Sigdal eller Ringerike i videst Forstand. Endog de gamle Jordfylde-Benævnelser ere her forskellige: ved den nordlige Deel af Søen regnedes efter Maanedemater, den sædvanlige Eenhed i Gulathinget, ved den sydlige efter Hæffelder m. m.

den i den østjædske, og saa overensstemmende med den, som tales i den vestenfor liggende Setersdal, at man ikke et Øjeblik kan tvivle om, at den vestjædske Deel af Thelemarken har faaet sin Befolkning ej fra Østen, men fra Vesten. Et ældgammelt Sagn, opbevaret i den saakaldte Saga om Half og Halvsvefferne, melder desuden udtrykkeligt, at mellem Rogaland (eg. „Rugernes Land“, ogsaa kaldet Ruggjafylke, hvoraf det nuværende „Ryfylke“ er en Forfortning) ligger Fosurejd, et Sted ved den saakaldte Dalaa i Brunkeberg, omtrent paa Grændsen mellem det østjædske og vestjædske Thelemarken ¹⁾. Men da Røgerne, Rugerne eller Røgerne umiskjendeligt have haft deres egentlige Hjem og første Fodfæste i Eggen omkring og paa Derne i Buknfjorden, det vil sige i det nuværende Ryfylke, er det aabenbart, at Setersdalens og det vestjædske Thelemarkens Beboere i Forstningen kun var de yderst mod Østen fremstudte Hobe af den store rugiske Øt. For den, der har seet, med hvilken Lethed Valdresboen, Hallingdolen og Thelebonden drager over Fjeldet til Sogn, Hardanger og Ryfylke, og omvendt, Sogns, Hardangers og Ryfylkes Indbyggere til Valdres, Hallingdal og Thelemarken; for ham bliver det dobbelt sandsynligt, hvad vi her have fremsat. Man maa ogsaa formode, at den øverste Deel af Numedalen mellem Hallingdal og Thelemarken har faaet sin Befolkning paa samme Maade, medens dens nederste Egne sandsynligviis ere blevene befolkede sondenfra opad af den samme Øt, som besatte den østre Deel af Thelemarken og det saakaldte Grønland eller Grønland omkring den betydelige Indsø Romn-Sø (Norse) strax ovenfor Skiensfjorden.

Det er imidlertid ikke derfor nødvendigt at antage, at Thelemarken og Setersdalen regnedes som eet Landskab tilligemed Rogaland; de behøve kun at have været regnede til Rogaland i vidtloftig Forstand. Dette sees deraf, at man senere hen finder Setersdalen tilligemed det hele saakaldte Nobygdslag regnet med til **Agder**, eller Kystdistriktet mellem Rogaland og Viken — hvad ogsaa Dalens Retning i sig selv tilfører. Men uagtet **Agder**, der omtrent indbefattede de nuværende Lister- og Mandals- og Nedenæs-Amt, i den historisk bekjendte Tid dannede et eget Fylke, finder man dog ogsaa her Spor efter Røgerne, idet **Agders** yderste Grændsepunkt mod Viken ved Kysten, det nuværende Grændsepunkt mellem Nedenæs Amt og Bratsberg Amt, i fordums Dage kaldtes **Ruggjarbit**. Lægges man nu bertil, at **Agder** gjennem hele Middelalderen baade i verdslig og geistlig Henseende hørte til det vestlige Norge, eller Gulathingets Distrikt, saa kan der ej læn-

¹⁾ Halvs Saga Cap. 2 i Fornaldar Sögur Norðlanda II. S. 26. „Agvald Rogalands Konge“, heber det her, „borde paa „Roga paa Fosurheid“, der ligger mellem Rogaland og Thelemarken: det kalder man nu Vide“. Navnet „Vidir, á Vidum“ gjentjendes endnu i Beum, som det nu udtales, et Anner til Moland i Thelemarken.

ger være nogen Tvivl tilbage om at det har faaet sin Befolkning fra Rogaland, ligesom det vestlige Thelemarken, og at hele Kysten lige til Nygjarbit, saavel som de indre Distrikter, i den ældste Tid tillsammans kaldtes Rogernes eller Rugernes Land. Navnet „Agder“ synes nemlig oprindeligt kun at betegne „et Kystdistrikt“¹⁾; og saameget er under alle Omstændigheder vist, at Navnet paa dets Beboere „Egder“, ikke ligesom „Ryger“ „Naumer“, og andre, er et af Beboelsesstedets Navn uafhængigt Følkenavn, men ligefrem udledet deraf, hvorfor det ogsaa er nødvendigt at antage, at de forinden Bosættelsen havde et andet Navn²⁾. Endog Navnet „Nobygger“, efter hvilke Nobygdelaget er opkaldt, synes at være en Forkortning af „Rog-bygger“ (rugiske Bebyggere)³⁾, og ved at undersøge Stedsnavnene i den sydøstlige Deel af det gamle Egda-Fylke, der endnu er opfyldt med vældige Skovstrækninger og i det Hele taget tyndt og adspredt befolket, støder man paa mange, der vidne om, at de Gaarde, som saaledes benævnes, oprindelig blot have været Setre⁴⁾, og at den hele Egn følgelig i lang Tid kun har været en næsten ubeboet Skovegn, der alene brugtes til Græsgang for Kvæget om Sommeren, og hvor blot enkelte Pletter langs Kysten vare opryddede til stadig Bolig for Mennesker. Det samme synes i større Maalestok at have været Tilfældet med hele Agder. Rogerne have fra Nysylke først sat sig i Besiddelse af den flade, skovløse Kyststrækning, som de kaldte **Jadar** (Jæderen)⁵⁾; siden have de opdyrket enkelte venligere Punkter ved Kysten længere mod Ost, fornemmelig paa Listerlandet og ved den nordenfor dette opgaaende Fjord, i det Dalsfjore, der kaldtes Hvin- eller Hvinesdalen⁶⁾, ved Lindesnæs og Span-

1) Der forekommer neppe noget andet Sted af dette Navn, uden Agdenes, den yderste Spids ved Indløbet til Throndhjemsfjorden. Men just fordi denne Spids bærer dette Navn, og Navnet Agder desuden i sig selv er et Fleertalsord, altsaa viser at Distriktet oprindelig maa have bestaaet af flere affondrede Bygder, just derfor bliver den ovenanførte Gissning om Navnets oprindelige Betydning sandsynlig.

2) Egdir er ligefrem dannet ved Omlyd af „Agdir“. Endnu den Dag idag kalde Beboerne af Thelemarken deres Naboer i Robygdelaget, Redenæs og Mandals Fogderi, Egder.

3) Man finder aldrig Rabygdir, Rabyggjalög, men Robygdir, Robyggjalög, der nok kunde tænkes forkortet for Rogbygdir o. s. v. Benævnelsen synes ellers nærmest at være udgaaen fra den saakaldte Robusdal i Nærheden af Heigræfos.

4) En Mængde Gaarde ender her med Ordet „Söl“ eller „Sel“ d. e. Sæter, f. Gr. Mesel (Midsel), Keierfel (Hreidarssel), Lødesel (Hlödusel) o. s. v.

5) Jadar, Angels. eodor, en Brøm, Rand.

6) Her nævnes ogsaa Hvinisfjördr, den nu saakaldte Feddefjord, i hvilken Hvin- eller Hvin-Elven har sit Udløb.

gerejd, og længer mod Ost paa den smukke *D Thruma* (*Throme*)¹⁾ og i Nidelvens nærliggende Dalsjøe, hvilke Egne, efter enkelte Yttringer i vore Oldskrifter at domme, synes at være de, som først ere blevne befolkede paa Agder, og hvorfra siden de øvrige opdyrkede Dele af Landskabet have faaet deres Beboere. Disse adspredt beboede Kystpletter kaldtes da rimeligviis Agder, 3: Kystdistrikterne — og Fleertals-Endelsen er her betegnende —, medens Indbyggerne, oprindeligt Roge, efterhaanden antog Navn efter Landskabet, hvor de boede.

Ligesom Rogernes Navn i den sydlige Deel af Gulathing-Distriktet er det eneste selvstændige, saaledes er Hordernes i den nordlige Deel. Sognerne, eller Indbyggerne af Sogn, have faaet Navn efter Landskabet²⁾; Firderne eller Indbyggerne af Søndfjord og Nordfjord ligesaa³⁾, Søndmørerne, efter Kystlandet Søndmøre. Man skulde altsaa formode, at hele den vestlige Deel af Landet fra Hordeland til Søndmøres Grændse mod Naumsdalen er bleven befolkede af Horder, der først have nedsat sig i Egnene omkring Gulen i Nordhordland, hvor det ældgamle Thingsted laa, og derpaa udbredt sig til Søndhordland, Hardanger, Haddingjadal, Valdres, Søndfjord, Nordfjord og Søndmøre, maastee ogsaa til den vestligste og fra Hoveddalen affondrede Deel af Gudbrandsdalen, de saakaldte Lóar (Lom), der baade ifølge Sagnet og efter deres Udsæende at domme synes at tilhøre den vestlige Stamme⁴⁾. De Hovedstammer, som befolkede det vestlige Norge, maa saaledes have været Horder og Roge, ligesom Naumsdalen og Størstedelen af Østlandet befolkedes af Naumer. Men Horderne og Rogerne selv omtales allerede i ældgamle Sagn som nær forbundne, ofte adlydende een Fyrste; dette tyder paa et nærmere Slægtskab med dem, hvilket ogsaa deres senere Forbindelse under eet Hoved-Thing bekræfter⁵⁾. Og dette

¹⁾ Thruma nævnes allerede tidligt som Kongesæde i Agder, f. Ex. i Gautreks og Rolfs Saga, Cap. 3, og i selve Fundinn Noregr, hvor det heber at Thrym, Naums Søn, fik Agder, og havde Sønerne Agde og Agnar, Fader til Ketil Thrym, der boede i Thruma. Det er aabenbart, at baade Thrym og Ketil Thrym ere opdigtede efter Thruma, ligesom Agde efter Agder. Thruma var senere Sædet for Harald Haarfagres Foged, se Landnåma V. 6, og Thelemarken synes endnu paa den Tid at have ligget under Agder, thi det heber her, at Harald Haarfagre sendte Thororm fra Thruma for at kræve Skat af Asgrim Ulfson i Thelemarken.

²⁾ Sogn, egentlig Fjordens Navn, skal betyde „en trang Fjord“.

³⁾ Til Fjordbefylke eller rettere Firdafylke, Firdernes Fylke, hørte ogsaa Fjaler, et mindre Fjord-Distrikt, hvis Indbyggere derfor kaldtes Fjaler.

⁴⁾ Se G. Sommerfelt i Topogr. Journal, 14 Hefte S. 88—89.

⁵⁾ Hordernes fortrinlige Anseelse fremfor de øvrige Indbyggere af Vestlandet viser sig ogsaa deri, at „hørdiffe Mæler“ paa en vis Maade omtales som Normalmaal for hele Gulathingdistriktet i den ældre Gulathingelov Cap. 58.

Slægtskab maa vistnok have forebæret vore Forfædre, naar de i Sagnet om Nors Efterkommeres Fremtrængen lode de første Herskere over Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn, Fjordene og Søndmøre være Søner af Gard Agde, Nors Søn ¹⁾. Vistnok drage de ogsaa Nordmøres Konger ind i dette Slægtskab, og henføre Kongerne over Valdres, Haddingjadal og Thelemarken til Naums Æt, men man kan heller ikke ved et saadant Sagn gjøre Fordring paa fuldkommen Nejjagtighed.

Det staar nu kun tilbage, nærmere at betragte det egentlige **Biken**, Norges sydsørlige Deel, hvor vi ogsaa allerede have omtalt at der gives Spor af den gotiske Kulturs Indflydelse. Den har dog neppe strakt sig videre end langsmed Kysten fra Gaut-Elvens Udlob til Glommen og videre hiinsides Christiania-Fjorden til den fremspringende Kystflade ²⁾, hvor Rogerne (eller Egderne) mødte dem, nemlig til det forhen nævnte Nygjarbit. Ligesom det nu allerede ovenfor er viist, hvorledes Naumerne engang, og det i den sildigere Deel af den gotiske Kulturperiode, naaede lige ned til Eken i Eguen ved Glommen og henimod Gaut-Elven, saaledes finde vi og at den sydlige Fortsættelse af Numedal, der nu tilhører Jarlsbergs og Laurviks Amt, og fordmu Bestfalden (nemlig Laurdals og Hedrums Prestegjelde), endnu i den sidste Deel af Middelalderen dannede en Skibrede under Navn af Numedals Skibrede ³⁾. Dette viser, at hele Dalen omkring Logen engang maa have været kaldet Numedal, og at den saaledes sandsynligviis har modtaget sin Befolkning fra Vesten eller Nordvesten, men at en Indflydelse, der sønden- eller nedenfra har gjort sig gjeldende, har indstrænket den nordensfra kommende Befolkning til Dalens øvre Dele. Denne Indflydelse kunde nu vistnok tænkes udgaaen fra Naumer, der gennem Hadeland og Ringerike kunde trænge ned til Bestfald, men den Omstændighed, at vi lige fra de ældste Tider finde Bestfalden, eller de frugtbare Egne vestenfor Falden eller Christianiafjorden ⁴⁾, i den nærmeste og inderligste Forbindelse med Kystlandene østenfor Fjorden, at vi stedse finde den regnet til Biken, og hvad mere er, at man endog vestenfor det egentlige Bestfald, i det Landskab der nu kaldes Nedre Thelemarken, fordmu Grønland, har fundet en Mindesteen med gotiske

1) Gard Agdes Søner vare, fortæller Fund. Noregr: Hord (Hørbernes Konge), Rugalf (Rogernes), Thrym (Egdernes), Vegard (Egnernes), Frengard (Firdernes), Thorgard (Søndmøringernes) og Grjotgard (Nordmøringernes).

2) Denne Kystflade kaldtes ogsaa Jadarr, hvorfor Nygjarbit nu kaldes Jernes (o: Jadarnes).

3) Se her Diplomatarium Norvegicum, I. No. 1118, jevnfør Langes Tidsskrift 5te Aargang, S. 115.

4) Bestfald indbefattede det nuværende Jarlsberg-Laurviks Amt med Sandsør, Eker og Eier.

Runer ¹⁾: — alt dette gjør det nødvendigt at antage, at hiin Indflydelse ej er udgaaen fra Nordmænd, men fra Gauter med gotisk Kultur. Her stode desuden ogsaa andre merkkelige bekræftende Omstændigheder sammen. Vi have allerede tidligere haft Anledning til at omtale, hvorledes de germaniske Folkseærd plejede at benævne deres Grændsdistrikter „**Mark**“, og ville i det Følgende komme til at handle yderligere derom. Nu finde vi i den ældre Periode af Norges Historie den samme Kyststrækning, der i sin Tid beboedes af Naumer, kaldet **Vingulmark** ²⁾; noget længer mod Ost, langs den Række af lange smale Søer, der deels gjennem Litledals-Elven sende deres Vand til Iddefjorden, deels gennem Store-See til Væneren, kaldes Landskabet endnu **Marken**, og strax ovenfor Grønland, det vestligste Landskab, hvor Spor af den gotiske Kultur have været forefundne, begynder **Helemarken**. I disse Landskabs Benævnelser see vi saaledes umistjendelige Tegn paa, at de i en fjern Oldtid have dannet Grændsen mellem tvende Befolkningsstrømme, af hvilke den ene, Nordmændenes, kom fra nordvest, den anden, Gauternes, fra sydøst. Vi kunne maaskee gaa endnu et Skridt videre. I hele den oldgermaniske Verden plejer man aldrig finde Benævnelsen „**Rige**“ (riki) brugt uden om erobrede, fra andre Beboere tagne, Besiddelser ³⁾. Nu træffer man kun i det sydøstlige Norge Landskaber, der kaldes „**Rige**“, nemlig Naumarike, Ringarike og Manrike. Disse „**Riger**“ maatte saaledes antages at have været erobrede fra ældre Besiddere, der neppe kunne have været andre en sydøstfra indkomne Gauter, hvis yderste Grændse mod Norden har været **Sedemarken**. Det er derfor ikke uden Betydning, at Sagnet lader Tor her allerede forefinde en besat Konge, Holf i Berg, hvis Kamp og Underkastelse maaskee betegner Gauternes Kamp med Nordmændene og Undervingelse ved dem. Efterhaanden have de vel maattet vige ligetil Havet, indtil de igjen formaadede at

¹⁾ Se ovenfor S. 48, jvnfør Finn Magnusen: om Runamo og Runerne S. 390 — 92, 495.

²⁾ Vingulmark indbefattede Kysten fra Glommen eller maaskee endog fra Svinesund langs Christianiafjorden til Vier. Navnet betyder kun „Krat-Stoven“ eller Vingel-Stoven. Man maa her ogsaa tænke paa Paul Warnesfrieds Vinili, Beowulfdigtets Wenlas, og paa Vinoviloth (Vinövilö) som Tornandes nævner ved Siden af Finnerne, der ifølge Beowulfdigtet boede i Nærheden af Headstreamerne (Raumerne) ved Kysten.

³⁾ F. Ex. „Frankrige“ d. e. Frankernes Rige og i England de angelsaksiske Riger: Myrcena-ricc (Mercia), Beornica-ricc (Bernicia), Deora-ricc (Deira), West-Seaxena-ricc (Wessex) o. s. v. I Norden gjorde man Forstjel paa Svi-Hjöd, Sveafolket, det egentlige Svealand, og Sviariki, Svenskeres Rige, d. e. Svealand, Gautland og Finland tilsammen; saaledes og Noregsriki, Norge med Bilande, Danariki, det egentlige Danmark med Bilande. Istedet for riki sagde man ogsaa undertiden veldi, som Sviaveldi, Danaveldi, Noregsveldi.

holde Stand nærmest Kysten, og vedbleve at danne en egen Hovedafdeling af Nationen endog efterat de forøvrigt aldeles vare sammensmeltede til den samme nationale Eenhed som denne ¹⁾. Men halvdunfle Grindringer om hin fjerne uroligere Tid vækkes endnu ved det allerede ovenfor nævnte **Skiringsfal**, med Begravelsesstedet **Skæreid** ²⁾, Nabostabet med **Ro-**gerne eller **Rygerne** ved **Rygjarbit**, Nærheden af den **Vendelse Sø** (**Katte-**gattet), og den **Elv**, der begrænsede „**Scatenauge**“; vi ledes hen paa Tan-ken om de til Syden udvandrede **Skirer**, **Ruger**, **Viniler**, **Eruler**, og kunne ikke andet end tænke os disse **Udvandringer** i **Forbindelse** med **Raumernes** **Fremtrængen** henimod **Viken**. Hermed stemmer det ogsaa godt, at vi alle-rede hos **Jornandes** i det **6te** **Arhundrede** finde hine „**Riger**“ omtalte ³⁾, ligesom man heller ikke nogensteds i **Norge** sporer en saadan **Vallen** og **Ubestemt**hed i **Jnddelingen**, som i **Viken**, hvis **vestligste** **Deel**, det senere saakaldte **Grønafylke**, der indbefattede det nuværende **Bratsbergs Amt** med **Nimedal**, ej synes at være bleven regnet som et eget **Fylke** førend hen i det **12te** eller **13de** **Arhundrede** ⁴⁾, medens tillige **Forholdet** mellem **Vingul-**mark, **Ranrike** og **Alfheim** ikke synes at have været ganske paa det rene, især da **Benævnelsen** **Vingulmark** senere gik ganske af **Brug**, og afløstes af „**Borgejysfel** og **Lslo-Svysfel**“. Og karakteristisk for en østfra indkom- mende **Befolkning**, hvis **Hovedsæde** stedsse var østfor **Fjorden**, maa det an- sees, at **Kyst-Egnene** vestfor denne betegnedes med **Navnene** **Vestfold** og **Vestmare**, medens noget tilsvarende **Mustfold** og **Mustmare** ikke findes ⁵⁾. **Grad** der laa østfor **Fjorden**, behøvede ej paa denne **Maade** at betegnes.

Forsege vi nu i **Korthed** at **sammenfatte** **Hovedresultaterne** af de oven- for meddeelte **Undersøgelser** om **Maaden**, paa hvilken **Norge** bebyggedes af **Nordmændene**, maa det blive saaledes: **Fra Amt** i **Haalogaland**, hvor den

¹⁾ Den nærmere **Undersøgelse** af disse **Folkestrømningers** **Bølgeslag** frem og til- bage i det sydlige **Norge** vil i det **Følgende**, hvor **Norges** **Oldhistorie** behan- les, blive anstillet.

²⁾ Ifølge **Yngl. Saga Cap. 49** blev **Halsdan** **Hvitbein**, **Dplandenes** **Konge**, be- graven paa „**Skæreid**“ i **Skiringsfal**. **Saavel** **Skæreid** som **Skiringsfal** minder om **Paul** **Warnefrieds** **Scoringa** og **Scoeri**, især da det ingenlunde er afgjort, om man ikke rettere burde skrive **Skæreid**. Det er i sig selv ej utænkeligt, at **Langobarderne** eller **Vinilerne** allerførst kunne have fundet deres **Vej** til **Vingulmark**, og derfra videre til **Skiringsfal** og **Rygjarbit**, hvorfra de med **Skirer** og **Roger** (**Ruger**) kunne have sat over **Søen** til **Jylland**, og her kæmpet med **Vendlerne** (**Bandalerne** hos **Paul** **Warnefried**).

³⁾ Næmlig **Raumaricæ**, **Ragnaricii**.

⁴⁾ Endnu i den ældre **Gulathingsslov Cap. 315** omtales **Grønerne** (**Jndbyggerne** af **Grønland**), kun som **Anhang** til **Vikverjerne** eller **Vikens** **Beboere**.

⁵⁾ Se især herom **Langes** **Tidskrift** **5te** **Uargang S. 110**. flg.

første Bebyggelse stede, udbredte enkelte Afdelinger sig til Naumsdalen og Nordmøre, medens **Thronderne** bosatte sig omkring Throndhjemsfjorden i 8 Fylker. Hvad Fællesnavn hine første Bebyggere af Haalogaland førte, lader sig neppe opdage, med mindre man kunde antage, at Benævnelser „Thronder“ i sin Tid har været fælles for dem alle ¹⁾ Fra Naumsdalen udbredte **Naumer** sig opad til Gudbrandsdalen og videre langs Logen til Hedemarken og Naumarike, derfra til det sydlige Østerdalen, det nordlige Vermeland, de egentlige saakaldte Alfheim, og vestover til Hadeland, Ringerike, Modheim, Sigdal, overhoved til de nedre Dele af de Dalsfører, hvis øvre Dele udgjøre Valdres og Hallingdal. Fra Nordhordland udbredte **Hørder** sig til Søndhordland, Søndfjord, Nordfjord, Søndmøre, Lom, Valdres, Hallingdal, maastee ogsaa til Numedal. Fra Eggen om Buknfjorden udbredte **Roger** eller **Ryger** sig til Jæderen, Nigder, Setersdalen og Thelemarken. Alle disse Folkeafdelinger kom nordfra, langs Kysten. Men sydøstfra kom gauffte **Bikverjer** og besatte Kysten fra Gaut-Elven til Nygjarbit, stødende sammen med hine fra Norden kommende Folk, og tilsidst smeltende sammen med dem. Hvorledes de forresten ordnede sig i Fylker og Thingdistrikter, vil i det Følgende blive viist, hvor vi nærmere komme til at omhandle Landets ældste Inddeling, hvorved der tillige vil komme til at kastes yderligere Lys paa hvad vi her have udviklet.

12. Nordmændenes Navn.

Om man endog nok saa meget tvivlede om, at vore Forfædres første Besættelse af Landet gik for sig i den her antydede Retning, saa maatte dog idetmindste Navnet „**Nordmænd**“ kunne bortfjerne denne Tvivl, især naar det sammenholdes med den Maade at angive Dalsføgenes og Elveløvenes Retning paa, som fra umindelige Tider har været den sædvanlige i Landet. Man er nemlig stedse gaaen ud fra den Forudsætning, at Hoveddalenes og Hovedstrømmenes Retning gik fra Nord mod Syd, og har følgelig betragtet alt, hvad der laa paa Vesttiden af Vandfjeldet eller af Fjeldfladens højeste Strøg, som om det laa **nordenfor** hvad der er paa Østtiden. Derfor kjendte man heller ingen anden Hovedinddeling af Norge efter Fjeldstrækningen, end i **Nordenfjelds** og **Søndenfjelds**; til det Nordenfjeldste

¹⁾ Thronderne, Brænder (eg. Brøender) d. e. „de som trives“, er ikke et Landkabsnavn, men et Navn, der maa have været eget for Afdelingen, før den bosatte sig i Landet. Det er derfor ikke usandsynligt, at den ogsaa kan have gjeldt for Helgelændinger, Naumbøinger og Mører, thi uagtet disse ikke aldeles hørte til den samme Afdeling, have de dog altid i Sprog og Institutioner meget tilfælles med Thronderne. Navnet Brøndernes paa Helgelands vigtigste Punkt synes og at antyde det samme. Thronderne synes endog at være nævnte i det angelsaksiske *Widsith's*-Kvad: der omtales i v. 128: Bröwende.

regnedes hele Vestlandet fra Sireaaen til Finnmarken; det Søndensjeldste var kun hvad vi kalde Ostlandet tilligemed den østlige Deel af det nuværende Christianssands Stift. Endnu hedder det at rejse nordpaa, naar man rejser lige i Vest fra Baldres til Sogn; og en Mand fra det Nordensjeldste, ligemeget om han er fra Nysylke eller fra Helgeland, kaldes af Ostlændingen en **Nordmand**, med særeget Eftertryk paa „Nord“. Naar vore Forfædre kom ned til Ostlandet fra Egnene ved Vesterhavet, faldt det saaledes af sig selv, at de kaldtes Nordmænd af de gautske Folkesæd, som de allerførst traf paa hiinsides Fjeldet. Det var saameget mere naturligt at benevne dem saaledes, som der endog ere tydelige Spor forhaanden til at de i en meget lang Tid have opholdt sig ved Vesterhavets Kyster, førend de trængte over Fjeldet ned til Ostlandets videre Dale og til Viken. I vort ældre Sprog, saavel som i vort nuværende Folkesprog, kaldes nemlig endnu Nordøsten landnordr, Nordøstvinden landnyrdingr, Sydøsten og Sydøstvinden landsudr og landsynningr, Nordvesten og Nordvestvinden út-nordr og út-nyrdingr, Sydvesten og Sydvestvinden útsudr og útsynningr ¹⁾. Alt hvad der kom fra Ost, betragtedes saaledes som kommende fra Landet; hvad der kom fra Vest, som kommende ude fra Havet; Osten og Landet, Vesten og Havet, vare saaatfæge uadskillelige Begreber. Men dette passer kun til et Folk, der bebor en mod Vesten vendende Kyststrækning, saadan som Norges. Ja det passer egentlig kun paa Norges Vestkyst, thi om den ubetydelige Kyststrækning af Halland kan her ej være Tale, endmindre om Jyllands af tydske Folkeslag beboede Kyst. Denne Betegnelsesmaade af Himmelegnene finde vi nu ej alene udelukkende hos Vesterhavets Kystbeboere, men endog som den ene brugelige i det oldnorske Skriftsprog, ligemeget om den, der skrey, var en Ostlænding eller en Iskænding. Betegnelsesmaaden maa altsaa have dannet sig ved Norges Vestkyst, og vore Forfædre maa have holdt sig ved denne længe nok til at sine Ord ej alene kunde komme op og blive brugelige, men endog slaa saa faste Rodder i Sproget, at de siden efter bibeholdtes i Egne, hvor de ikke længer passede til Lokalforholdene, som f. Ex. paa Norges Sydøstkyst. Men dertil udtrævedes vist i det allermindeste et Par Aarhundreder. I denne Tid var der Anledning nok for Nordens øvrige Beboere til at lære vore Forfædre at kjende, og til saaledes at vænne sig til at kalde dem „Nordmænd“, at dette Navn tilsidst blev et Folknavn, ved hvilket man ej længer stedse havde den egentlige Betydning for Dje. Deres Land blev følgerlig ogsaa kaldet „Nordvegr“, den nordlige Vej, thi det var for tyndt befolket, og Befolkningen for lidet fast, til at man endnu kunde kalde det „det nordlige Land“; og Ordet norrænn (egentl.

¹⁾ Se herom især Svær Nasens Ordbog, og Finn Magnussen, om de gamle Skandinaviens Inddeling af Dagens Tider, S. 86.

norrœnn), hvormed man oprindelig kun betegnede, hvad der kom fra Norden — saaledes betegnes endnu Nordenvinden i det norske Sprog¹⁾ — blev Folkets og Sprogets Navn, i samme Betydning som den, hvori vi nu tage Ordet „norsk“. Det synes at ligge i Sagens Natur, at de tre heromhandlede, med hinanden uadskillelig forbundne Benævnelser, Nordvegr, Nordmænn og norrœnn ej allerførst kunne være udgaaede fra vore Forfædre selv, men ere opkomne blandt Syd=Skandinaviens gotiske Nationer, da disse lærte hine at kjende. Hermed stemmer det ogsaa fuldkommen, at vi over hele Norden, idetmindste i norske og svenske Oldskrifter, finde de egentlige Tydskere, den sydligste Hovedgreen af den germaniske Stamme kaldte Sudrmænn (sydlige Mænd) og deres Land Sudrvegir (de sydlige Deje)²⁾. Disse Benævnelser anvendes saa udelukkende og bestemt om det egentlige Tydsklands Beboere, at der, endog naar de forekomme i sildigere Skrifter, ej er mindste Tvivl om, hvilket Folk dermed er meent; de ere aldeles eenstydende med „Tydskere“ og „Tydskland“. Og de ere tillige saa ganske tagne i Brug for denne Betydning, at endog den Dag idag i de Egne af Norge, hvor „Nordmand“ saa hyppigt bruges i den feromtalte Betydning af „Vestlænding“, intet tilsvarende „Sudrmand“ eller „Sør-Mand“ findes til at betegne en „Østlænding“, hvilket man dog uregteligt kunde have ventet. Østlændingen siger at han rejser „Nord“, naar han rejser vestover Fjeldet; Vestlændingen at han rejser „Sud“, naar han rejser østover Fjeldet; men Østlændingen kalder Vestlændingen en „Nordmand“, medens Vestlændingen kalder Østlændingen en „Austmand“. En Sudr-Mand kunde han ikke kalde ham, fordi han da vilde komme til at betegne ham som Tydsker.

Der er altsaa den største Sandsynlighed for, at begge Betegnelsermaader, for vore Forfædre efter Norden, og for Tydskerne efter Syden, er opstaaet hos de gotiske eller skandiske Germaner, hvilke man altsaa i egentligste Forstand kunde kalde Mellemgermaner, og at de begge vedbleve at være de brugelige i Norden, fordi den gotiske Kultur havde slaaet for faste Rodder i Norden til at dens Levninger og Virkninger ikke ogsaa maatte spores efter det egentlige Gøterfolks Forvinden. Det er ogsaa let at forstaa, hvorfor just vore Forfædre, og ikke Eviarne eller de Svenske, betegnedes saaledes. De Svenske havde stedse været Gøternes nærmeste Naboer, og vare rimeligviis komne over til Galtvoen strax efter dem; Gøterne havde altsaa fra først af kunnet forfølge deres Sprog og træde i nærmere For-

1) Se Ivar Aasens Ordbog.

2) Sudr-mænn kaldes en Tydsker ofte i Sagaerne. Sudrœnnir mænn kaldes Tydskerne i det gamle svenske Västgotalag. Sudrvegir forekommer i de gamle Eddadigte f. Ex. Gudrúnarkviða II. str. 8.

bindelse med dem ¹⁾). Men der gik maaskee Aarhundreder hen, førend Goterne bleve var, at et andet nordist Folkefærd, vore Forfædre, havde sat sig fast paa Havgæns nordvestlige Kyst. Vore Forfædre maa ligesom paa een Gang have dukket op bag Fjeldet for Goterne, hvilke derfor ej kunde betegne dem bedre, end ved at kalde dem **Nordmænd**.

13. Nordmændenes Udbredelse mod Nord. Finnerne. Indbyggerne i det 6te Aarhundrede.

Vi have seet, hvor langt Nordmændene efterhaanden udbredte sig mod Syden; det staar nu tilbage at bestemme deres ældste Grændse mod Norden. Denne synes lige til langt ned i Middelalderen at have været Fjorden Malangen i det nuværende Tromsø og Senjens Fjogderi. Hvad der laa nordenfor eller rettere østenfor denne, regnedes ligesaavel som Skovegnene hiinsides Fjeldet til **Finmarken**, der vel sidenefter betragtedes som en Deel af Norges Rige, men dog som liggende udenfor Nordmændenes egentlige Hjem. Malangen er den første Hovedfjord strax østenfor den store, af Hindøens Østkyst, Senjensøens Sydøst, og af Fastlandets, Noldens og Andorj-Dens veddyrkede Strande omgivne Baagsfjord, hvor Thronenes med sit Tempel allerede i den fjerneste Aldtid var de ældste haalogalandske Kongers Sæde og det fornemste Punkt i Landstabet Amd eller Omd, som hele dette Distrikt synes at have været kaldt ²⁾). Endog nu til Dags sporer man ved at gennemgaa Fortegnelsen over Gaardene i disse Egne en stor Forskjel, baade med Hensyn til Navnernes Form og Mængde, naar man kommer hiinsides Malangen. Endnu i det ventlige Gisund er alt norstet, og Bebyggelsen den sædvanlige Kystbebyggelse; hiinsides Malangen minde flere Navne om Finsten, og Gaardene ligge mere spredt, ligesom om de vare Nydningspladse eller Nybyggersteder.

Man maa altsaa formode, at vore Forfædre, da de allerførst kom til Norge, enten til Søs drogø Finmarkens mindre indbyggende Kyster forbi, og først bosatte sig, hvor de paa Kystfarten fandt ventligere Omgivelser og mere lovende Jordbund, eller at de, hvis de kom til Lands opad Lapmarkerne, have fulgt Torne-Elven øpøster, og gjennem de forskjellige Pas nor-

¹⁾ Ved Sfergautlands Kyster maatte Sviar og Gauter komme i umiddelbar Berørelse. Dgfaa finder man en Steen med gotiske Runer i Uppland (se W. Grimm, über deutsche Runen S. 180, 183), og Sviarne omtales hyppigt i Beowulf-Digtet, ligesom de og fra de ældste Tider stode i den nærmeste Forbindelse med Gauterne.

²⁾ I Yngl. Saga Cap. 33 heber det om Kong Godgest i Haalogaland, at han bødø i Amd paa Haalogaland; i Olaf d. Hell. Saga hos Sn. Cap. 133 nævnes Amd paa Thronenes som den fornemste Haalogalandsings Bolig og Df-fertemptets Sæde.

denfor Torneaatrækket ere trængte ned i Ofoten og gennem Salangsdalen til Egnene om Waags-Fjorden. Den første Forklaringsmaade er imidlertid den rimeligste. Thi kunde det end lade sig høre, at de første Indvandringshobe kom over Land, gennem ubejsomme Skove, nødtes man dog ligesuldt til at antage, at de øvrige maa være komne til Søs langs Kysten, og at enhver enkelt Afdeling har været nødt til at drage sydøst forbi de Kyst-Strækninger, den allerede fandt optagne af tidligere ankomne Stammefæller. Det er saaledes ligesuldt nødvendigt at antage, at Naumerne først satte fast Fod i Naumsdalen, fordi de fandt Helgelands, Naumdalens og Nordmøres Kyster besatte; at Horderne nødtagedes til at drage Naumsdalen forbi, fordi den var optagen af Naumerne, og endelig at Høgerne ej kunde finde nogen Plads at ned sætte sig paa, førend de vare komne Hørdernes Kyster forbi. Derfor er der heller intet til Hinder for at antage, at allerede Haalogalands første Beboere strax drog Finmarken forbi, og ankom til Søs.

Hvad der dog især maatte lokke de først ankomne Nordmænd til at vælge deres Opholdssted i Amd eller det nordligste af Helgeland, var den lette Anledning til Erhverv, som Fiskeriet ved Lofoten tilbød. Endnu i vore Dage er Lofotfiskeriet et af de rigeste i Verden; i ældre Tider maa det have været aldeles overordenligt, ligesom overhoved disse nordlige Kyster maa have været overfyldte med Fisk og Hvaler, foruden de utallige Vandfugle, der opholde sig paa Ud=Derne, og hvis Æg og Duun give et ypperligt Udbytte. For de nys ankomne Indvandrere maatte der saaledes just her være lettest Anledning til Udkomme, førend det tilstrækkelige Agerland og Græsningssland var vundet; men overhoved bekymrede man sig her, og bekymrer sig endnu den Dag i Dag lidet om Jorddyrkningen i Sammenligning med den Iver, hvormed Fiskeriet drives ¹⁾. Allerede i det 9de Aarhundrede nævnes der lejlighedsviis om den store Folkestykke, hvormed en anseet Høvding paa Helgeland drev Skrejds og Sild-Fiskeri ved Lofoten, og dette omhandles ikke som noget usædvanligt, men som en Skik, der altid havde fundet Sted ²⁾. Overhoved maa Fiskeriet have været vore Forfædres Hovednæringsvej langs den hele Kyst, indtil endelig Folkemængdens Tiltagen bragte dem til at trænge længer op i Dalene og omsider over Fjeldet til de øverste Dalsløser paa Østsiden.

Under disse Omstændigheder bliver det altsaa mest sandsynligt, at vore

¹⁾ Se f. Ex. Bloms Rejse i Nordland. Dithers Rejseberetning fra det 9de Aarhundrede i Kong Alfreds Overs. af Drossius: Han var blandt de første Mand i det Land (Helgeland); dog havde han ikke mere end 20 Køer, 20 Faar og 20 Sviin; det lidet han pløjede, pløjede han med Heste.

²⁾ Se Eigla: „Thorolf var meget om sig efter de Erhvervsagre, som da havde paa Helgeland, havde sine Mand i Sildevarerne og i Skrejdsfiske, derhos var der nok af Sælvær og Eggvær“.

Forfædrene ere komne til Søs, rimeligviis fra Egnene om Dvina-Floden, og langs Nord-Ishavets Kyster, at de altsaa i Ordets egentligste Forstand fulgte „den nordlige Vej“, og holdt sig til Havgæens Nordvest- og Vestside, indtil de efter en lang Tids Forløb arbejdede sig frem gennem Fjeldpassene til Østiden.

Hvorvidt nu Finnerne eller Lapperne allerede paa den Tid havde opfyldt det saakaldte Finmarken, eller om dette endnu ved vore Forfædres Ankomst var ubeboet, lader sig ikke oplyse. At spredte Nomadehobe af Finner have sværmet om lige fra de sydligste Fjelde indtil Nordkap og Barangnesfjet og overhoved den hele Vej langs Nordishavets Kyster, er i sig selv ganske sandsynligt. Deres Hovedmasse synes endog fornemmelig at have holdt sig i de nordligere Egne, og de svagere Hobe, der strejffede om paa de sydligere Fjeldsletter, have vel efterhaanden draget sig mod Norden, eftersom deres Vandringer indskrænkedes af Nordmændene. Man maa her ikke forestille sig Forholdet, som om Nordmændene, ved efterhaanden at besætte Kysten sydest, ogsaa afflar de sydligere Finner fra Forbindelsen med det yderste Norden. Vejen til Norden langs Fjeldsletterne stod dem altid aaben; desuden kunde Nødvendigheden af at drage nordest forst opstaa for dem, da vore Forfædrene begyndte at drage over Fjeldene og tilegne sig Græsgangene; mod Norden maatte i alle Fald deres Instinkt og Forbindelser føre dem. Og vist er det, at vi allerede paa den Tid, Nordmændene og enkelte Afdelinger af Nordmændene allerførst nævnes hos Forfattere i Sveden, ogsaa hos disse (Zornandes og Prokopius) finde Finnerne endog temmelig vidtloftigt omtalte under det Navn, vore Forfædrene tillagde de egentlige Fjeldfinner formedelsi deres Færdighed i Skidløben, nemlig „Skridfinner“¹⁾, skjønt vistnok ingen anden ligesvem fortæller at de boede saa langt mod Nord, end Paul Barnesfried, der udtrykkeligt siger at de boede i Nærheden af de yderste Egne mod Norden. Paul Barnesfried levede imidlertid forholdsviis sildigt, og det var derfor vistnok tænkeligt, at Skridfinnerne saa langt tilbage, som i Begyndelsen af det 6te Aarhundrede, endnu opholdt sig længere sydpaa, især da Beowulf-Digtet, som vi have seet, nævner Finner i Nærheden af Naumernes Kyst, og Finnerne selv omtales af Zornandes som et fra Skridfinnerne forskjelligt Folk.

Alf de nævnte Forfattere er det især Zornandes, som indlader sig paa, enkeltviis at opregne „Skandja's“, saaledes ogsaa Norges, Nationer. Prokopius kalder dem alle tilsammen Thuliterne (=: Beboerne af Thule), og beskriver ved denne Lejlighed Landet saaledes: Den Thule er meget stor, vist ti Gange større end Britannia, og ligger meget langt fra denne mod Nord. Alf Den er den meste Deel ubeboet; i de beboede Dele findes 13 talrige

¹⁾ *Sept. Sept. 101*, Prokopius; Seretofennæ, Zornandes; Seritobini, Paulus Diaconus.

Nationer, hver med sin Konge. Hvert Aar hænder her en forunderlig Begivenhed; nemlig at Solen ved Sommersolhvervstid ej gaar ned i et Tidsrum af 40 Dage, men i al denne Tid stedse sees over Horizonten, ligesom den, ser Maaneder derefter, ved Vintersolhvervstid, ikke viser sig, men en uigjennemtrængelig Nat ruger over Den. I den Tid hersker stor Medfaldenhed blandt Indboggerne, da de ikke kunne omgaaes hinanden. „Jeg selv“, siger han, „harde megen Lyst til at besøge Den og med egne Dine undersøge denne Sag, men det lykkedes mig ikke; derimod forelagde jeg dem, som derfra vare komne til os, dette Spørgsmaal, hvorledes det hang sammen med Solens Dpgang og Nedgang i deres Land; de svarede og forsikrede som fuld Sandhed, at Solen i 40 Dage ej gik ned, men sendte sine Straaler snart mod Ost, snart mod Vest; naar den, idet den under sit Løb bøjer sig mod Horizonten, kommer tilbage til det samme Sted; hvor den først ved Dpgangen viste sig, regne de at en Dag og en Nat er gaaen hen. Naar den vedvarende Nat begynder, regne de Dagene ved nøje at iagttage Maanens Gang. Naar den lange Nat har vedvaret i 35 Dage, pleje Enkelte at bestige Bjergtøppene, og, naar de derfra nogenledes have faaet Dje paa Solen, at tilkjendegive dem, der ere nedenfor, at Solen vil skinne for dem om fem Dage. Da holder det hele Folk en Glædesfest, saa mørkt det endda er, og det er Thuliternes fornemste Højtid. Det forekommer mig, som om disse Øboere virkelig var heel bange for at Solen engang ganske skulde ville forlade dem, skjønt dette hænder hvert eneste Aar. — Af de i Thule boende Barbarer leve Skridfinnerne næsten paa vilde Dyrs Wiis; thi hverken iføre de sig Klæder, eller bruge Sko, eller drikke Wiin, eller nyde noget af hvad der vorer paa Jorden; heller ikke drive de Agerdyrkning eller befatte deres Kvinder sig med Haandarbejde, men Mænd og Kvinder leve kun for Jagten. Der er ogsaa en stor Mængde Vildt i de ubyre Skove og paa Bjergene; de nære sig af de fangne Dyrs Kjød, og flæde sig i deres Skind; de have hverken Wiin eller noget at sy med; derfor heste de Dyrbuderne sammen ved Sener, og beklæde hele Legemet dermed. Ikke engang deres Børn opfode de som Skif og Brug ellers er. Thi Skridfinnernes Børn opammes ej med Mælk, eller vore Moderens Broyst; naar en Kvinde har født et Barn til Verden, visler hun det i et Skind og hænger det strax i et Træ, puttende et Stykke Marv i dets Mund, mens hun selv gaar paa Jagt. Saaledes leve disse Barbarer; forresten ere de øvrige Thuliter ikke synderligt forskjelligt fra andre Menneſter. De dyrke flere Guder og Genier, nogle i Himlen, nogle i Luften, nogle i Jorden, nogle i Havet, foruden endeel andre Guddomme, som de tro opholde sig i Kilder og Elve. De ere ibrige til at offre, og bruge alleſlags Offere; som det bedste ansæes Offeret af den, man først har fanget

i Krig; ham offre de til Krigsguden, som er deres øverste Gud, ikke ved simpeltfhen at slagte ham, men ved at hænge ham fra en Galge eller kaste ham paa Tornebuske, eller ved en anden smertefuld Død ¹⁾).

Jornandes opregner Skandjas Indbyggere saaledes: „I den nordlige Deel er Folket Adogit; nærved dette nogle andre Nationer som kaldtes Scrotosennæ ²⁾. Endnu en anden Nation er Suethans, der ligesom Thuringerne have ypperlige Heste; fra dem komme ogsaa de bekjendte sorte Sobelstind ved Mellemandel gjennem mangfoldige andre Nationer. Efter dem følger en Skare forskellige Folk, Theustes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liolithida, der alle opholde sig i en flad og frugtbar Egn, og derfor ere udsatte for Angreb af andre Folkelag. Efter dem følge Heluil, Finnaitthæ, Fervir, Gautigoth, et hvast og krigslystent Folk. Efter dem „mixis Evagræ Othingis“ ³⁾. Alle disse bo paa Dyr's Viis i udbulede Klipper ligesom i Kasteller. Udenfor dem ere Ostrogothæ, Raumariciæ, Ragnaricii, Finni, de godmodigste, blidere end alle Skandjas Beboere, og deres Lige Vinoviloth, Suethidi, Cogeni ⁴⁾, længere af Legemer end de øvrige af denne Slægt; af deres St var ogsaa Dani, der udjog Grulerne fra Skandja, hvilke blandt alle Skandjas Nationer gjøre Fordring paa størst Anseelse for deres overvætted Højde, uagtet dog der gives andre ligesaa høje, nemlig Grannii, Agandziæ, Unixæ, Ethelrugi ⁵⁾, Arochiranni ⁶⁾, hvis Konge for ikke mange Aar siden den Modulf var, som med Tilfidsættelse af sit eget Rige tyede til Goterkongen Theodorik og fandt Beskyttelse hos ham“. Flere af disse her opregnede Folk ere allerede ovenfor omtalte, som Scrotosennæ, Skridsinnerne, Raumariciæ (Raumarifingerne), Ragnaricii (Mingeries eller Mauries Indbyggere), Finni, Dani, Gautigoth, Ostrogothæ o. fl. Forøvrigt er der ikke mange Navne, som med Bestemthed kunne gjenkjendes og paavises blandt dem, vi senere træffe, eller som endnu forefindes paa Halvøen, men denne Omstændighed er dog vel mere at tilskrive ukjendte Afskriverses Forvansknings end at ansee som Beviis paa særdeles store Omvæltninger og Forandringer, foregaaede inden Halvøens egne Grændser efter Jornandes's Tid. „Adogit“, Navnet paa Skridsinernes Naboer, kunde

¹⁾ Profop kalder ham Ares, efter Grækernes Viis. Vi gjenkjende Dbin, hvis Dffre sædvanligviis bleve hængte, hvorfor han vel og kaldes de Hængtes Herr.

²⁾ Der staar Refennæ, Crefennæ eller Scrotosennæ; at det sidste Ord rettet til Scrotosennæ, er det rigtigste, kan ej betvivles.

³⁾ Eller og Evagreo Tingis, Euagrecotingis.

⁴⁾ Eller og cogniti.

⁵⁾ Eller og Unixitetelrugi.

⁶⁾ Eller og Arochi, Raunii; Arothi, Thanii. Man kunde vel og istedetfor Rannii læse Raumi (Raumer).

man saaledes nok antage for en Forvanskning af Hælogi eller noget lignende, og opstille den Formodning, at Haalogaland dermed er meent; i Navnene Liothida og Svethidi kunde den sidste Deel være en Forvanskning af thiuda, saaledes at hiint udtrykte de samme som Ptolemæos's „Leuoner“, og tydede hen paa det svenske Landskabsnavn „Lifvine“, at Suethidi var en anden Form for det allerede forhen nævnte Suethans hvilket Jornandes selv ej har gjenkjendt i den mere nordiske Form **Svithjod** eller **Svethjod**. I Finnaithæ gjenkjende vi Navnet paa det smaalandske Landskab Finnveden, der ogsaa kaldes Finneidi, og hos Adam af Bremen Finnedi ¹⁾, ligesom Theustes aabenbart er Landskabet **Thjust**, der ligeledes tilhører Smaalands. Vagoth kunde maaftee staa for Vagôs og sigte til Waage i Gudbrandsdalen eller Waagen i Nordland ²⁾; Hallin til Halland; Ethelrugi kunde enten staa istedetfor Adalrugar, 3: de egentlige Nøger, Fastlandsrøgerne, modsat Holmrygir, eller ogsaa istedetfor Theli, Rugi (Theler 3: Thesemarkens Indbyggere, og Nuger). Kunne vi nu end ikke med Bestemthed gjenkjende ethvert Navn i denne Fortegnelse hos Jornandes, er dog Antallet af dem, vi kunne gjenkjende, tilstrækkeligt til at vi ikke et Øjeblik behøve at tvivle om, at vort Fædreland, saavelsom hele Halvøen, allerede paa hans Tid i det Væsentlige havde den samme Befolkning, paa samme Maade fordeelt, som nuomstunder. At den gotiske, i Syden levende, Historiefriker ikke kunde være paa det Næne med Ordenen, i hvilken hine Folk burde opregnes, det vil sige med Beliggenheden af ethvert enkelt Folks Distrikt, og at han saaledes opregner dem om hinanden, er ej at forundres over. Man maa snarere finde det forunderligt og mærkeligt, at allerede saamange og saa omstændelige Beretninger om Nordens Folk paa Jornandes's Tid kunde finde Vejen til den eenslige Skribents Studerestue, for af ham at opbevares til alle kommende Slægter.

14. Ordningen i Fylker og Hæreder.

Fra de allerældste Tider finder man ej alene i Norden, men ogsaa hos alle de øvrige germaniske Folk bestemte Spor af en Inddeling, der bærer Præget af, oprindelig at have været reent personlig, aldeles uafhængig af Stedet, hvor de nedsatte sig, og efter hvilken de saaledes allerede maa

1) Adam af Bremen, l. IV. Cap. 24, Knýtlingasaga Cap. 110. Caro kalder dette svenske Grandslandskab mod Danmark ligestrem Finnia, og Indbyggerne Finnenses, Beviis for, at der maa have boet mere civiliserede Finner i den sybligere Deel af Halvøen, og at disse senere have antaget den nordiske Nationalitet.

2) Biskop skulde den tilsvarende gotiske Form lyde végôs, men Jornandes kan med Flid have søgt at gjengive den nordiske.

have ordnet sig, førend de fæstede Fod i de Lande, der siden skulde blive deres Hjem. Et Blik paa denne Inddeling vil derfor ej alene sprede Lys over Maaden, paa hvilken Indvandringen foregik, men ogsaa bidrage til endnu mere at bestemme visse Enkeltheder ved den allerede omhandlede For- deling af de forskjellige Hovedstammer i Landet.

Som Inddelingens Genhed kan man ansee **Fylket**. Ordet fylki er dannet af folk, hvilket Ord oprindelig synes at have betegnet en Samling af Kriegerskarer, der under een fælles Hovedanfører dannede en særegen Trop. Denne Betydning har Ordet, under den tilsvarende Form pulk, endnu i det Slaviske; derom minder Benævnelsen „fylking“, d. e. Slagorden, og at fylkja, d. e. opstille i Slagorden. Endog Ordet folk bruges ligesom i Betydningen „Strid“, „Feltslag“. Et saadant „Folk“ eller „Fylke“, eller en saadan sluttet Trop, har taget Landskabet i Besiddelse som sin Ejendom, bosat sig der med sine Familier, og deelt Grunden og dens Herligheder mellem sig. I Forhold til Fylkets Saltrighed, eller ogsaa til Landskabets mindre eller større Frugtbarhed maatte Fylkets Udstrækning blive større eller mindre. Man finder oftere i de ældste Kvad, Ordet „fylkir“ i Betydningen „Hovding“, „Fyrste“; der er saaledes neppe nogen Tvivl om, at vi i dette Ord virkelig have den gamle Titel for Fylkets Befalingsmand; oprindelig kun en Krigsansfører, den som stillede „Fylkingen“ i Orden. Fra de ælste Tider af finde vi et fælles Fylkesting for hvert Fylke, hvor Anliggender, der vedkom det hele Fylke, afgjordes og Retsfager paakjendtes; ligesom vi ogsaa i den Omstændighed, at der efter Christendommens Indførelse allerførst oprettedes „Fylkestirker“, det vil sige een fælles Kirke i hvert Fylke, have Vidnesbyrd nok om at der under Hedendommen fandtes **Fylkestempler**, hvis Forstander vel i de fleste Tilfælde var Fylkeren eller Fylkestehovdingen selv. I det egentlige Svaland eller Svithjod finde vi den samme Folkes-Inddeling, som i Norge, men Fylket kaldes der, som allerede ovenfor bemærket, Fokland, en Benævnelse, der hos os kun forekommer i digteriske Omskrivinger, men forresten er aldeles eenstydig med „Fylke“. Det ligger i Sagens Natur, at denne Fylke-Inddeling maatte fremtræde bestemt og mere isjnefaldende, hvor de indvandrede Folkhobe have kunnet nedsætte sig og ordne sine Anliggender mere ubehindret, uden at støde sammen med andre tidligere Indbyggere eller samtidigt ankomne Nybyggere, der kunde gøre dem Landet stridigt. Derfor finde vi ogsaa Fylke-Inddelingen mest udpræget i den nordlige og vestlige Deel af Landet, medens det modsatte er Tilfældet i den sydøstlige Deel; og omvendt kan man sige, at den udprægede Fylke-Inddeling i de nordlige og vestlige Egne af Landet i sig selv indeholder et Vidnesbyrd om at de ere først bebyggede, eller de, i hvilke vore Forfædre mest ubehindret kunde nedsætte sig og ordne sine indre Anliggender.

Ligeſom „Folker“ oprindeligt betegnede en Samling af væbnede, til Kamp opſtillede Mænd, maafkee endog et beſteemt Antal, ſaaledes udtryk-
ker Benævnelſen paa Fylkets Underafdelinger ogſaa et viſt Antal Menne-
ſker; den er endog i de fleſte germaniſke Lande ligefrem et Talord, nemlig
det be kendte „Hundred“, der endnu er brugeligt i flere Egne af England,
og ſom i den afledede Form „Hundari“ var ſædvanligt i Sverige, fornem-
melig i det egentlige Sveithjed eller Svealand. Allerede hos de romerſke
Forfattere, der have omhandlet Germanernes Indretninger, finde vi
Antydninger til denne Inddeling, hvis ſæregne Navn dog har gi-
vet Anledning til flere iøjnefaldende Miſforſtaaer. Cæſar ſiger
ſaaledes, merkeligt nok, at det germaniſke Folk, Sveverne, „have hundrede
Hereder (pagi), fra hvilke de hvert Aar ſtille et tuſinde bevæbnede
Mænd til Krig udenfor deres Grændſer“¹⁾. Dette noget dunkle Sted kan
umuligt ſigte til andet, end Folkets Fordeling i de ſaakaldte „Hundreder“,
hvilken Talemaade Cæſar eller hans Hjemmelſmand meget let kunde miſ-
forſtaa. Tacitus fortæller om de germaniſke Fodkæmpere: „de udvælges
blandt hele det unge Mandſkab, og ſtilles foran Slag-Ordenen; ogſaa deres
Antal er beſteemt, nemlig hundrede fra ethvert Hered (pagus); ſaaledes
benævnes de ogſaa blandt deres Egne, og hvad der i Ferſtingen blot
betegnede et viſt Tal, er nu blevet et Navn, ja en *Ærestitel*“²⁾. Her er
det klart, at Ordet „Hundred“ ſom Benævnelse baade for en Afdeling af
Hæren og for et beſteemt Diſtrikt, har foreſvævet den romerſke Forfatter.
Det ſamme er omtrent Tilfældet, hvor han ſidenefter fortæller, at de ud-
valgte Dommere plejede, naar de ſkiftede Net i Hereder og Landsbyer, at
ledſages hver for ſig af hundrede Mænd af Folket, paa een Gang baade
et Raad og en Støtte for hans Myndighed³⁾. Thi Meningen heraf, eller
rettere af hvad Tacitus's Hjemmelſmand berettede ham, er viſtnok kun den,
at der var en Dommer for hvert Hundred, ved hvis Thing de fornemſte
i Hundredet fremmodte. Om Semnerne heder det endelig hos Tacitus
omtrent ſom det hos Cæſar heder om Sveverne, at de vare beſatte i hun-
drede Hereder, og at dette i høj Grad hidrog til at forøge deres An-

1) Cæſar de bell. gall. l. IV. c. 1. li (Suevi) centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex fini- bus educunt.

2) Tacitus, Germ. c. 6: quos (pedites) ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitur et numerus; centeni e ſingulis pagis ſunt, idque ipſum inter ſuos vocantur, et quod primo numerus fuit, jam nomen et honor eſt.

3) Tacitus, Germ. c. 12. Eliguntur in iisdem conciliis et principes, qui jura per pagos vicosque reddant; centeni ſingulis e plebe comites, conſilium ſimul et auctoritas, adſunt.

feelse ¹⁾). Her synes det atter heel rimeligt, at de „hundrede Hereder“ i den første Beretters Mund alene har antydnet en Bosættelse i Hundreder, og at denne Talemaade saaledes ej oprindeligt har bafst til Hensigt at betegne nogen ualmindelig Grad af Magt eller Folkerigdom. Denne Forandring gaar over til Bished, naar vi i gamle tydske Skrifter finde Ordet „huntari“ ligefrem brugt for at betegne de enkelte Distrikter ²⁾, og ligeledes i Sverige stode paa Heredsbenævnelser som „Tiobundra“, „Fjerdhundra“, o. s. v., hvilke Sammensætninger ogsaa ligge til Grund for Navnene paa de ældste Sviva-Landskaber, Åttundaland (egentlig åtta hundrada land), Tiundaland (tiu hundrada land), og Fjadrundaland (egentl. fjögurra hundrada land) ³⁾. Nu kunde det vel synes, som om denne Inddeling i Hundreder ikke var kjendt i Norge, hvor man fra de ældste Tider finder Fylkerne inddeelte i Hereder. Men her giver den saakaldte Skålde (Haandbog for Digtere) os den merkelige Dplysning, at „Hær er Hundrede“ ⁴⁾, det vil sige, enten at man ved Ordet „Hær“ oprindeligt kun har tænkt sig et Antal af hundrede til Krig opstillede Mænd, eller ogsaa, hvad der omtrent kommer ud paa det samme, at man har plejet at kalde det af ethvert „Hundrede“ stillede Troppental „en Hær“, saaledes at man derved i den første Tid betegnede en Underafdeling af „Fylket“. Men da nu Ordet „Hered“ (herad) er afledet af „Hær“ (herr), saa er det klart, at vort „Hered“ er et Udtryk for det selvsamme, som Tydsterne kaldte „Hundred“. Og ligesom Ordet Fylkir hos os svarede til „Fylke“, og betegnede Fylkets Høvding, saaledes svarer ogsaa det velbekjendte hersir (Herse), til „Hered“, og betegner Heredets eller Hundredets Høvding; det er altsaa idetmindste i sin oprindelige Betydning aldeles eenstydigt med Angelsaxernes „Hyndenmann“, „Hundredes-caldor“, og den i de gamle frankiske

¹⁾ Tacitus, Germ. c. 39: adjecti auctoritatem fortuna Semnonum, centum pagis habitantium.

²⁾ Se Grimms Rechtsalterthümer S. 532. I latinsk affattede Dokumenter oversattes dette huntari ved centena; f. Ex. in pago Albunespara, in centena Ruadoltes huntre, Neugart cod. dipl. Alemann. 283.

Bed at sammenholde disse Dplysninger med den ovenfor berorte Angivelse af Plinius, at Hillevierne, der kaldte deres Land „en anden Berden“, boede i 500 Hereder (quingentis incolens pagis), kan man ej længer tvivle om, at hiint 500-Tal kun er en Misforstaaelse af „Fem Hundreder“ eller Hereder, og at Plinius paa den Maade har troet at kunne omskrive, hvad man senere vilde have kaldt quinque centenæ.

³⁾ Vi holde os her til Benævnelsen i Upplandslagen selv, og i andre svenske Skrifter. Snorre, Yngl. S. Cap. 29, giver vistnok en anden Beretning om Oprindelsen af hiint Navn til Bedste, men som ej alene i sig selv er fabelagtig, men ogsaa viser sig at være lavet efter Navnene.

⁴⁾ Herr er hundrad, Skålde c. 66.

Løve saakaldte Centenarius. Man kan sige, at det nordiske „Hered“ i en endnu højere Grad, end Tydskernes „Hundred“ tyder hen paa Krigerfærernes Fordeling som disse Benævnelses oprindelige Grund; thi i Ordet „herr“, Oldtydsk hari, Gotisk harjis, ligger lige fra først af Betydningen „Krigerfære“, og det deraf afledede herja, vort herje, betyder den Dag i Dag at fare frem paa krigerst Viis, med Vindren og Roen. Vi lære altsaa med Bestemthed af de ældgamle Benævnelser „Fylke“ eller „Hered“, at den første Besættelse af Landet har fundet Sted, medens vore Forfædre endnu befandt sig paa en Art af Krigsfød, at de ere komne i sluttede Skarer eller Fylker, der igjen bestode af enkelte mindre „Hære“ eller Hundreder, og efter denne oprindelige Inddeling nedsatte sig og ordnede sine fælles Anliggender. Hvormange Hereder eller Hundreder et Fylke oprindeligt udgjorde, lader sig ikke godt bestemme; i Norge finder man idetmindste Fylker baade af større og mindre Udstrækning. Naar man imidlertid seer hen til, at Angelsakernerne inddeelte Hundredet i Tiendedele (todingas), bliver det sandsynligt, at Tidelingen overhoved har været det sædvanlige, og at det enkelte Fylke maaskee oprindeligt har udgjort ti Hereder eller Hundreder, hvad der ogsaa finder sin Bestyrkelse i at den øverste Befalingsmand over Hæren i det gamle Rusland kaldtes Tusindmand (Tysjatskoj). Særegent for Norge synes det ellers at have været, at Fylkerne inddeleedes i Tredinger, Fjerdinge eller Rattinger, hvorom mere siden ¹⁾.

Ligesom „fylki“ er udledet af folk, saaledes synes det ogsaa af de Forfattere, der paa Latin beskrev germaniske Folks Historie, at være gjenlivet med det latinske Ord gens. Jornandes's gentes i Skandja ere derfor vel overhoved at ansee som ligesaa mange Fylker. I Tydskland synes forresten Fylke-Benævnelsen ej at have været brugelig; til vort Fylke svarer der Gau, der mere udtrykker den territoriale, end den militære eller personlige Inddeling. I vort Sprog finder man aldeles intet Ord, der svarer til det tydske „Gau“, derimod have Gøterne dette sidste under Formen gavi ²⁾, hvilket vel ogsaa maatte kunne ansees for et af Kjendemerkerne paa, at Gøterne i deres Samfundsforhold nærmede sig mere til Tydskerne end til Nordboerne. Forresten maa man antage Fylke- eller Gau-Inddelingen for den, der nærmest holdt Stridt med de Forskjelligheder i Mundart og Leveviis, der adskilte Nationens enkelte Stammer eller Underafdelinger, og Fylket eller Gauen bliver saaledes, hvad vi allerede ovenfor have antydnet, nærmest at ansee for Inddelingens Eenhed. Dog mangler der heller ikke, som vi ligeledes have seet, Antydninger til at enkelte af vore

¹⁾ Fornemmelig paa Oplandene. Dog finder man sammesteds igjen enkelte Hereder inddeelte i Fjerdinge eller Rattinger, s. Ex. Eker, Voss, o. fl.

²⁾ Endnu findes i Schweiz Aargau, Thurgau, og strax nærved dem Breisgau. Munch. Det norske Folks Historie. I.

Fylker ligesom ere voxede ud af andre, og at flere ligesom de allerældste Læder stedse have staaet i en nærmere Forbindelse med hinanden indbyrdes, end med de øvrige Egne, deels om en fælles Helligdom, deels om et fælles Thing, medens der paa den anden Side ere Spor til, at enkelte Dele af Landet, især de øvre Dal-Distrikter, ikke fra først af have udgjort hele Fylker, og derfor rimeligviis oprindeligen have været besatte af enkelte til et eller flere andre Fylker hørende Høbe, der en Tidlang have vedblevet at staa i et slags Afhængighedsforhold til Moder-Fylkerne, uden dog ligesom at udgjøre en Deel af disse. I et saadant Forhold synes just Bors og Haddingjadal at have staaet til Hordaland, Valdres til Sogn, Østerdalen til Naumarike, det sydlige Thelemarken til Vestfold, det nordvestlige og Nobygdelaaget til Nysylke; og i et saadant Forhold stod vel ogsaa oprindelig Firda- og Sygna-Fylke til Hordaland, Agder til Rogaland, Hadafylke til Naumarike eller Hedemarken.

De tidligste Foreninger af enkelte Fylker om et fælles Hoved-Thing maa naturligviis i og for sig ansees som vidnende om et nærmere Slægtskab mellem de saaledes forenede Fylker; og forsaavidt som man kan finde disse Foreningers Omfang og Bestaafenhed, ville vigtige Oplysninger om vore Forfædres ældste Stamme- og Territorial-Forhold derved være at vinde. Af den ældre Gulathingsslov, der gjaldt for alle Fylker fra Nygjarbit til Grændsen mellem Sønderre og Naumsdal, og som i den Form, vi nu kjende den, skriver sig fra Slutningen af det 12te Aarhundrede, erfare vi at alle hine Fylker ogsaa havde fælles Hovedthing, **Gul-** **ten**, i den nordligste Deel af Nordhordland. Af den saakaldte Eigla, der beskriver Begivenheder, forefaldne i Slutningen af det 9de og Begyndelsen af det 10de Aarhundrede, erfare vi derimod, at paa den Tid kun tre Fylker, nemlig Hordafylke, Sogn og Firdafylke, var fælles om Gulathinget. Saavel af den ældre Frostathingsslov, der gjaldt for Fylkerne fra Naumsdal til Finmarken, som af vore historiske Skrifter, erfares det at de 8 Fylker i Throndhjem stode i en nærmere Forbindelse med hinanden indbyrdes, end med de andre Fylker, der hørte under samme Lov, og at der saaledes vistnok maa have været en lang Tid, hvor disse 8 Fylker dannede en Forening for sig selv. I den gamle viske Christenret fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, den eneste Lovning, vi have af den gamle viske Lov, nævnes kun tre Fylker som hørende under den, og disse tre Fylker maa saaledes have været Marrike, Vingulmark og Vestfold, medens Vestnare og Grønland enten slet ikke regnedes dertil, eller kun betragtedes som et A nhang. Og i de indre Landstaber finde vi fra først af kun tre endelige Fylker, Naumafylke, Hadafylke og Heinafylke eller Hedemarkens Fylke, medens endog Gudbrandsdalen omtales som et Landstaf for sig selv. Det sædvanlige synes saaledes at have været, at tre og tre

Fylker oprindeligt forenedes om eet fælles Thing; vi finde endog Spor dertil blandt Sviarne, hvor de fornemste eller egentlige Folklande oprindeligt kun vare trende, nemlig Tiundaland, Mattundaland og Fjadrundaland. Throndhjems 8 Fylker gjøre saaledes paa en vis Maade en Undtagelse fra det sædvanlige System. Men ved en nærmere Undersøgelse af Throndhjems Forhold til de nærmeste Nabo fylker synes det dog, som om de 8 Fylker tilsammen i flere Henseender betragtedes som et eneste Landskab, eller dannede ligesom et eneste Hoved-Fylke ved Siden af Raumdal og Haalogaland. Man kan derfor ogsaa betragte Throndhjem, Haalogaland og Raumdal som en Forening af trende Landskaber i Lighed med de øvrige.

Vore Oldskrifter lære os, hvorledes Jemteland og Herjedalen endog længere ned i Tiden befolkedes fra Throndhjem, og tilsidst i vidtloftig Forstand regnedes dertil og havde den samme Lovgivning, uden dog nogensinde at have hørt til Frostathingets Forening. Omtrent paa samme Maade maa det være gaaet til med Baldres og Haddingjadal, der i den ældre Gulathingsslov ikke omtales blandt de til Thingforeningen hørende Landskaber, men dog heller ikke hørte til Oplandenes Forening, og hvis Indretninger desuden robe en vestlandsk Oprindelse ¹⁾. I samme Forhold maa Nobygdslaget og det vestlige Thelemarken have staaet til Rogaland og Agder ²⁾. Vi kunne saaledes med Føje inddele det ældste Norge i de to Hovedafdelinger: de forbundne Fylker, og Bi-Landskaberne.

Disse Bi-Landskaber ere nu vistnok isærdeleshed i den egentlige historiske Tidsalder, fornemmelig at søge i de øvre Dalstrækninger, men Benværelserne paa flere Kystlandskaber, der i den historiske Tidsalder fremtræde som virkelige Fylker, tyde hen paa, at endog disse have hørt til Bi-Landskabernes Klasse. Paa alle Kanter af den nordiske Halvø findes nemlig Landskabsnavne, der betegne en Kyststrækning, en Mand, og dette Navn viser sig i og for sig selv som et, der hentyder til en Hoved-Deel, af hvilken det selv kun betegner den yderste Kant. Et saadant Navn er allerede **Skandja**, **Skandinavi** eller **Skaane**; det er den yderste Mand af den hele Halvø, i sin Tid af det hele germaniske Land. Den Deel af det gautske Landskab Smaaland, der ligger nærmest Søen, kaldtes i ældre Tider og endnu, som det synes et Par hundrede Aar siden **Møre**, hvilket ligesom vort **Møre** kun betyder „Kyststrækningen“ ³⁾. Til det gamle sven-

¹⁾ Fornemmelig Jordberegningssmaaden efter Maanedsmater. Om den vestlandske Indflydelse minde endnu desuden Nausterne i Baldres, foruden Huusgeraad, Skikke m. m.

²⁾ Endog i Thelemarken finde vi stundom de for Bestandet karakteristiske Maanedsmater.

³⁾ I Dhytheres og Wulfstans Rejseberetninger (ved 880) heber det, at man paa Rejsten fra Slesvig til Prusien kom forbi Skaane, Bleking, Møre og Land.

ske Hovedland eller Svithjod horte foruden de tre ovenfor nævnte Landskaber ogsaa Sjælland (Sø-Landet), senere kaldet Nods-Lagen (No-Distriktet) ¹⁾. Paa samme Maade er det ikke usandsynligt, at Nord-Møre hos os oprindelig kun ansaaes som et Kyst-Distrikt, der horte til den throndehjemste Fylkesforening, uden derfor selv at danne et Fylke; at Sønd-Møre ligeledes tilhorte den hordste Fylkesforening, uden selv at danne et Fylke; at baade Jadar (Jæderen) d. e. Kyst-Eletten, og Lister (o: Listerne eller Bræmmerne), ja Ugder selv kun ansaaes som Kyststrækninger, der tilhorte Rogernes Fylke. Paa hiin Tid have rimeligviis Raumsdalen og Gudbrandsdalen staaet i nærmere Forbindelse, og man sjner endog en Periode, i hvilken Raumsdal, Gudbrandsdalen og Hedemarken var forbundne, medens Raumarike endnu ej var et Fylke, kun et erobret Stykke Land, maaskee indtaget af alle „Raumer“ (Raumsdalens, Gudbrandsdalen og Hedemarkens Beboere) i Fællesskab. I Viken finde vi paa lignende Maade Vestmære, den yderste Kyststrand mellem Langesunds-fjorden og Nyjarbit, som et Anhang til Vestfold, medens Grønafylke først langt hen i Tiden opstod ved en Sammenstøbning af Vestmære med Grønland og Thelemarken, altsaa af vikste, raumste og rygste Bestanddele ²⁾. Denne Dannelse af nye Fylker tilhører sandsynligviis den samme Tid, i hvilken de store Lagthings-Distrikter fik sin endelige Ordning, og dette kan igjen ikke have fundet Sted, førend en rum Tid efter at Norge var samlet til et eneste Heelt; den er vel nærmest at tilskrive politiske Forhold. Og denne mere omfattende Forening maa sikkert have været forberedt ved andre, mindre omfattende, saaledes at navnlig Raumsdal for en Tid forbandtes med begge Mørerne, og Rogaland med Ugder og Thelemarken ³⁾.

¹⁾ Se Blaf den Hell. Saga hos Snorre, Cap. 76, sammenholdt med Upplands-lagen.

²⁾ Det er allerede ovenfor bemærket, hvorledes den ældre Gulathingsslov endnu ikke med Bestemthed synes at regne „Grønerne“ til Viken.

³⁾ Man finder allerførst Raumsdalen og begge Mørerne omtalte som hørende nærmere sammen, da Harald Haarfagre forlenede Ragnvald Jarl med dem (Snorre Har. Haarf. S. Cap. 12). Det er mærkeligt nok, at Ragnvald Jarls Farfader, Ivar, kaldtes Upplendingajarl, Jarl fra Dplandene, hvilket maaskee kunde antyde en Forbindelse mellem Raumsdalen og Dplandene. Da Harald kæmpede med Kongerne i Hordaland, Rogaland og Ugder i Hafstrsfjorden, 872, vare Thelerne (fra Thelemarken) forbundne med disse, og selvfølgelig, som det synes, horte Thelemarken endnu da til de sydvestlige Fylkers Forening; siden finde vi, at Harald gav sine fire Sønner med Gyda, fra hvilke de yngre vikste Konger nedstammede, Vingulmark, Raumarike, Vestfold og Thelemarken. Dette viser, at Thelemarken idetmindste da var dragen over i den vikste Forening. Med den ovenfor givne Dverfigt over Fylkernes indbyrdes Forhold er det af megen Interesse at sammenligne en Udfigt over Norges Inddeling, der findes i en gammel, paa det latinske Sprog, omtrent i Slutningen af det 13de Aar-

15. Større Landstabsfereninger. Thjod.

Nejagtigt at angive, naar alle de omtalte Fylker, eller Throndernes, Naumernes, Hordernes og Njgernes Stammer begyndte tilsammen at kaldes **Nordmænd**, og bleve sig selv bevidste, at de dannede en egen Nation, lader sig ikke anderledes bestemme, end saaledes som det ovenfor er fremsat, nemlig ved den Tid, da de, efterat være komne over Fjeldet ned til Østlandet og Viken, bleve besjendte med og for de her boende gautske Folkesfærd, hos hvilke Navnet „Nordmænd“ efter al Næmelighed først er opstaaet. Hermed er det dog ikke sagt, at Nordmændenes Stammer ej allerede fra første Færd af have været sig bevidste at danne en eneste Nation; det er alene Navnet „Nordmænd“, der neppe synes at kunne have været anvendt førend efterat Sammenstødet med Gauterne havde fundet Sted, ligesom heller ikke Jor- nandes synes at kjende det, da han ved Siden af Sviar og Gauter opregner enkelte norske Afdelinger, men ej nævner Fællesnavnet Nordmænd. En saadan Samling af Fylker eller heel Nation benævntes af vore Forfædre, som over hele den germaniske Verden med et og samme Ord, kun modificeret efter de enkelte Folks særegne Udforhold, nemlig Oldnorsk *þjóð*, gotisk *þiuda*, Højtysk *diut*, angelsaxisk *þeód*. Et Thjod indeholdt saaledes flere Fylker, Fjoklande eller Gauer, ligesom et Fylke igjen indeholdt flere Hereder eller Hundreder. Ved at finde Fjokkenavne omtalte i vore egne og fremmede Oldskrifter, maa man nøje skjelne mellem Thjod og Fylke. I Norden findes nemlig kun fire Thjod, Nordmændenes, Sviarnes, Gauer- nernes og Danernes, hvorfor det ogsaa hos Prokop udtrykkeligt hedder at Danernes Nation bestod af flere Folkesfærd¹⁾. Til ingen af de nordiske Nationers Navne søjes dog saa hyppigt Benævnelsen Thjod, som til den svenske, og Sammensætningen **Swithjod** er endog bleven det sædvanlige

hundrede forfattet, norsk Historie. Den inddeler Norge i tre Hoveddele, Kystdistrikterne (maritima), Øplandene (montana) og Fjinnmarken. Kystdistrikterne inddeles i fire Hoveddele: Viken, fra Danmark (Halland) til Njgjarbit; Gulathingsslagen, fra Njgjarbit til Søndmøre; Throndbjem (Frostathingsslagen) fra Raumsdal til Naumdal, og Haalogaaland, nordensfor. Øplandene, der begynde fra Gautlands (Bermelands) Grandier, bestaa af fire Hoveddele: Naumernes og Ringernes Rige (Naumafylke og Hadafylke) med tilhørende Landstaber (Thoten, Land, Sigdal m. m.); Thelemarken med de fjernere Fjeldegne (Seteredalen, Numedalen m. m.) Hedemarken med Øvdalene (Østerdalen); Gudbrandsdalene med Kom m. m.; hertil kommer Waldres og Haddingjadal, der „ligge mellem Kystdistrikterne og Øplandene, og høre under Gulathingsslagen“.

¹⁾ Se ovenfor S. 51. *Þjóð* svarer her til „Folk“, Fylke. Naar Prokop kalder Gauerne et *Þjóð*, tilføjer han dog *πολυάνθρωπος*, hvilket vidner om at Ordet maa tages i en mere udstrakt Betydning.

Navn paa, hvad der nu sædvanligviis kaldes Svia-land, nemlig det egentlige oprindelige Sverige i Modsætning til Gautland ¹⁾).

Ligesom Hovdingsstitlen hersir maa henføres til Herredet eller Hundre- det, fylkir til Fylket, saaledes synes ogsaa den gamle Herskerbenævnelse **Thjodan** (Thjodann, gotisk þiudans, angelsaxisk þeoden), at maatte hen- føres til „Thjod“. Den blotte Tilværelse af Ordet synes derfor at vidne om, at endog i de ældste Tider et heelt Thjod stundom var forenet under et eneste Overhoved. Dette synes isærdeleshed at have været Tilfældet med Goterne, hvis Sprog ikke engang, som det lader, kjender noget andet Ord til at udtrykke det græske βασιλεύς, og tillige gjengiver „Kongerige“ med þiudangardi (Thjodans-Gaard). Man kunde maaskee slutte heraf, at Goterne ere et af de germaniske Folkelag, hvis enkelte Gauer allerførst for- enedes under en fælles Thjodan eller Overfyrste, hvad der ogsaa vinder megen Bekræftelse ved Tacitus's Ord, hvor han i sin Beskrivelse kommer til at omtale Goterne (Gotones), nemlig at de staa under en Konge (reg- nantur), og vistnok under noget strengere Regiment end de øvrige Germa- ner, men dog ikke saaledes, at deres Frihed derved endnu kan siges at være dem berøvet ²⁾. Heller ikke finde vi ved Goterne Fremtræden i Syden Spor af Gau-Konger eller Smaakonger ³⁾, og i den dansk-gotiske Tidsal- der er der heller ikke Tale om mere end een Konge i Hleidr, under hvis Herredomme idetmindste de øvrige Der synes at have staaet. Om en saa- dan Forening af Gauerne er skeet frivillig eller ved Erobring, derom fin- der man vel ingen bestemte Efterretninger, men hvad man veed om Maa- den, paa hvilken slige Foreninger i senere Tider kom istand, gjør det dog aldeles sandsynligt, at dette ogsaa i ældre Tider skede ad Erobringens Vej. Og der mangler heller ikke paa Sagn, der tyde hen paa saadanne Erobrings-Krige ⁴⁾.

16. Indvandnings-Tiden.

Vi have allerede ovenfor lejlighedsviis søgt at bestemme enkelte Tids-

-
- 1) Ogsaa Goterne kaldte sig et Thjod; man finder nemlig etsteds i en af de op- bevarede gotiske Sproglevninger Benævnelsen Gutþiuda.
 - 2) Trans Lygios Gotones regnantur, paulo jam adductius quam ceteræ Ger- manorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Tac. Germ. 43.
 - 3) Vi finde ingen mindre Inddelinger end de tre Hovedafdelinger, Ostgoter, Vest- goter og Gepider, og hver af disse var aabenbart talrig nok til at danne et „Thjod“ for sig selv.
 - 4) Fornemmelig de hos Saxo opbevarede Sagn om ældre danske Konger, af hvilke vistnok de fleste ere at hense til den dansk-gotiske Tidsalder. Ogsaa de i vore Oldsagn opbevarede Sagn om Rolf Krake og andre gotisk-danske Konger tyde hen paa det samme.

momenter i Germanernes og vore Forfædres Vandringsperiode, uden dog at kunne angive med nogen Sikkerhed, naar de allerførst satte Fod i de Lande, der sidenester stedsse have været deres Hjem. Hvad der med Sikkerhed kan siges, er alene dette, at Nordmændene allerede paa Jorandes's Tid, eller vel rettere paa den Tid, fra hvilken hans Efterretninger skrive sig, sandsynligviis Slutningen af det 5te og Begyndelsen af det 6te Aarhundrede, havde udbredt sig over Norge omtrent i den samme Udstrækning, som nu til Dags, at ej alene Ostlandet havde faaet sin norske Befolkning, men at der ved Siden af de oprindelige Fylker ogsaa fandtes „Niger“ i den sydøstlige Deel af Landet, uden at Jorandes's dog, som det synes, endnu har kjendt Nordmændenes Navn som en almindelig Thjodbenævnelse ved Siden af Gauter, Gøter, Sviar og Daner. Vi erfare ligeledes af det hos Tacitus forekommende Navn Suiones, at Nordboernes Mundarter allerede paa hans Tid maa have antaget sit karakteristiske Præg, da den Dpflugning af Endekonsonanten, som har forandret det oprindelige Svip (hvoraf Jorandes's Svethans) til Svi (hvoraf Tacitus's Suiones) er en af de nordiske Mundarters mest karakteristiske Egenheder, hvilken de kun dele med Angelsarissen. For enkelte af de Navne, Plinius meddeeler, synes ogsaa, som det tidligere er bemærket, velbekjendte norske Stedsnavne at ligge til Grund, og navnlig Herigon at være en Forvanskning af Noregr; dog er det naturligviis kun usikre Formodninger, som kunne bygges paa denne Navnelighed, der ogsaa meget gjerne blot kan være tilfældig. Den markomanniske Krig, Kimbrernes og Teutonernes Tog mod Syden, de sildigere Gallervandringer til Grækenland, og Pytheas's Beretninger afgive vistnok sikkerere Vidnesbyrd om Bevægelser i Norden, der have staaet i nærmere eller fjernere Forbindelse med Indvandringen. Men hos de germaniske Forfattere selv henføres denne, efter hvad vi allerede have seet, til den ældste Histories sjerne Tider, ældre end Sefostris og de fabelagtige Amazoner; og det gamle Kvad, hvis Indhold Tacitus meddeeler, synes at vidne om at de Germaner, hos hvilke det var i Folkemunde, betragtede sig som hjemmehørende i Landet fra Urtiden af. Hvad man af alle disse forskjellige Data kan udbringe, bliver altsaa i Hovedsagen kun dette, at Germanernes Indvandring, Tydsklands Besættelse og endelig Norges Befolkning ved Nordmændene maa henføres til Tidsrummet mellem det 5te Aarhundrede før Chr., og vor Tidsregnings Begyndelse.

Uudet Alfñit.

Samsunds-Forholdene.

1. Den nordiske Samsundsordens Oprindelighed.

Vi have i forrige Alfñit fremstillet de Formodninger om Maaden hvorpaa, og Tiden naar, vore Forfædre toge Norge i Besiddelse og deelte Landet mellem sig, der forekom os at stemme meest overeens med Landets Bestaaffenhed, de nuværende Stedsforholde, og saavel fremmede som indenlandste Skribenters Vidnesbyrd. Vi havde der kun Nationen i sin Heelhed og dens Hovedafdelinger for Øje, vi iagttog dens Udbredelse i Rummet som en samlet Masse, uden endnu at opholde os ved Forholdene mellem dens enkelte Medlemmer indbyrdes. Nordmændenes ældste Samsunds-Forholde, saaledes som de allerede ved Indvandringen maa have været bestafne og som de sidenefter under Besættelsen og Fordelingen af Landet maa antages at have ordnet sig, ville i dette Alfñit bestjæftige os, da man uden det nødvendige Kjendskab dertil ikke ret vil kunne forstaa eller paa den rette Maade kunne forklare de Sagn og Fortællinger om de ældste Nordmænds Bedrifter, som vore egne og fremmede Skribenter have efterladt os. Men ligesom vi, ved at undersøge de nordiske Folks Stamme- og Sprogforholde, under Forudsætning af alle germaniske Nationers Nedstammelse fra en fælles urgermanisk Rod, hentede Oplysninger fra hvad der hos fremmede Skribenter fortælles om sydligere germaniske Folk, saaledes maa det ogsaa antages, at jo længere man gaar tilbage i Tiden, desto mere maa de enkelte germaniske Nationers indre sociale og politiske Forholde have stemmet overeens med hinanden indbyrdes, og i den allerældste Tid hos alle de enkelte Stammer endog været aldeles de samme; at man altsaa er berettiget til at benytte de Bink og Oplysninger, der hos fremmede Skribenter meddeles om de sydgermaniske Folks Samsundsudvikling, til at udfylde de Huller eller forklare de Dunkelheder, der i vore egne indenlandste Kilder forefindes hvad denne Materie angaar. Da forresten vore Forfædre, saa at sige, senere

ere udsprungne fra deſſes Urſtamme, end de egentlige tydſke Nationer, og ſenere end de kom i Berørelſe med Fremmede, ligger det ogſaa i Sagens Natur, at deres Samfundſ=Ordning ogſaa maa bære et mere ſimpelt og oprindeligt Præg, end Tydſkernes, og at hvad der om vore Forfædre endnu gjelder temmelig langt ned i den hiſtoriske Tidſalder, om Tydſkerne kun maa have gjeldt i en forud for deres nu opbevarede hiſtoriske Optegnelſer liggende Tid; at ſaaledes, hvad de ældre Samfundſforholde angaar, Tydſkerne ſnarere maa ty til Norden, end Norden til Tydſkerne, for at erhverve de nødvendige Dplyſninger.

2. De oprindelige Samfundſklasser.

I det vi ſaaledes iſær henviſes til vore egne Kilder, hvor det gjelder at udfinde det Oprindelige i den ældſte germaniſke Samfundſ=Udvikling, kunne vi ej paaviſe noget ældre og paalideligere Vidneſbyrd i denne Henseende, end den billedlige Fremſtilling af Samfundſ=Udviklingen og de enkelte Samfundſklassers Oprindelse, ſom indeholdes i det ældgamle norſke Digt, der kaldes **Rigsmaal**, og er opbevaret blandt de øvrige Digte, der under Fælleſtitlen „den ældre Edda“ indeholde vore Forfædres Gude- og Helte=Sagn i deres meſt oprindelige og uforvanskede Form. Dette merkelige Digt lyder ſaaledes:

I gamle Dage
paa grønne Stier,
vandred den viſe,
vældige Haar,
den ramme Rig
med raſke Skridt.

Midt paa Stien
monne han gaa
kom til et Huus,
paa Klem ſtod Døren;
ind han gik,
Id var paa Gulvet,
der ſad ved Aenen
Egtefolk tvende,
Hae og Edda ¹⁾
alderſtegne.

Rig kunde dem
Raad at ſige,
midt paa Gulvet
monne han ſætte ſig,
og Huſets Folk
paa hver hans Side.

Da tog Edda
en tykbaget Lev
tung og klumpet
tæt af Saaer;
midt paa Fadet
monne hun bære den;
Sodd var i Bollen,
ſatte den paa Bord,
Kalven var kogt,
koſtelig Epſe.

¹⁾ D. e. Oldefader og Oldemoder.

Op han stod,
til Sængs han gif,
Mig kunde dem
Maad at siige,
midt i Sængen
monne han lægge sig,
og Husets Følk
paa hver hans Side.

Der var han trende
Dage og Nætter;
monne han derfra gaa
midt paa Stien,
led mest derefter
Maaneder ni.

Et Barn fødte Edda
øst det blev med Vand,
fortsmudsket af Hud,
det hed „Træl“.

Han tog til at vore
og vel at trives;
skrumpent var
Skindet paa hans Hænder,
Knoerne ogsaa
krumpe sammen,
Fingrene digre,
fælt hans Ansigt,
Nyggen ludende
lange hans Hæle.

Snart han begyndte
sin Styrke at prøve,

Bast at binde,
Byrder at gjøre,
hjem han bar paa Nyggen
Måis den hele Dag.

Der kom til Gaarden
Gengilbeina ¹⁾
Her var paa Foden,
Armen solbrændt,
Næsen nedbøjet
nævned sig Ty ²⁾.

Midt paa Gulvet
monne hun sætte sig,
hos hende sad
Husets Søn;
de snakked og hvisted,
Sæng de veded,
Træl og Ty
trætte af Dagværk.

Børn de avled,
elsked og stelled,
Sønnerne hed
Hreim og Fjosner
— — — —
Lutr og Leggjaldi ³⁾;
de lagde Gaarde,
gjødslede Agre,
gjædede Sviin,
vogtede Geder,
grove Torv.

Dottrene vare
Drumba og Kumba ⁴⁾

1) D. e. den Omvankende, den hvis Been ere vante til at gaa.

2) Þý 3: Tyende, gotisk Þivi.

3) Her følge en heel Deel Navne, der alle antyde Trællesnes underordnede Legems- og Aands-Egenskaber.

4) Her følge ligeledes endeel Navne som betegne Trælvindernes særegne Udseende.

— — — — —
 Fra dem stamme
 Trælles Vætter.

Derpaa gif Mig
 de rette Veje,
 kom til et Huus
 med halvaaben Dør;
 ind han gif,
 Tid var paa Gulvet,
 Der sad Hjon ¹⁾
 holdt paa at sylle.

Manden telged
 en Mejd til Bævbom,
 Skjegget var pudset,
 for Vandens Haaret,
 Skjorten trang,
 Striin var paa Gulvet.

Der sad Konen,
 svingede Rokken,
 bredede Favnen,
 beredte Bادمel,
 Svejs ²⁾ var paa Hovedet,
 Smelke paa Bringen,
 Dug var paa Halsen,
 Dverge ³⁾ paa Arterne;
 Awe og Amma ⁴⁾
 rjede Huus.

Mig kunde dem
 Maad at siqe,

steg fra Bordet
 til Sængs at gaa;
 midt i Sængen
 monne han lægge sig,
 med begge Hjon
 paa hver hans Side.

Der blev han trende
 Dage og Nætter,
 det led mest derefter
 Maaneder ni;
 Barn fødte Amma
 øst det blev med Vand;
 Karl de det kaldte,
 Konen ham svøbte
 den rødmossefe,
 raske var hans Djne.

Han tog til at vore
 og vel at trives,
 Dyne at kæmme,
 Aed ⁵⁾ at gjore,
 Huus at tomre,
 Lader at smede,
 Kerrer at gjore,
 og fjære Plog.

Hjem de da aged
 Hanginsluffa ⁶⁾
 i Vedestindskjortel,
 og gifted med Karlen;
 Svigerdatteren
 satte sig i Stuen;
 som Hjon de boed,

¹⁾ D. e. Egtefolk.

²⁾ Etflags Hovedtojs.

³⁾ Etflags Smykke.

⁴⁾ D. e. Bedstefader og Bedstemoder.

⁵⁾ D. e. Plog, det samme, som nu af Mange urigtigt skrives Al.

⁶⁾ D. e. den med Nøgle behængte, den som bærer Nøgle i Beltet.

Bauge ¹⁾ deled,
Blæjer de bredte
og Vo de satte.

Børn de avled,
elsked og stelled,
de hed Hal og Dreng,
Hauld, Tbegn, Smed,

— — — —
— — — —
Dottrene og fik
disse Navne —

— — — —
derfra ere komne
Karles Gtter.

— — — —
Nig gif derfra
de rette Veje,
kom til en Sal,
mod Syd vendte Døren,
i aabne Dørfløj
var fæstet en Ring.

Ind gif han der,
Gulvet var strøet;
der sad Hjon,
saa paa hinanden,
Fader og Moder,
Med Fingrene leged'.

Sad Huusheeren
og snoede Streng,
Almen ²⁾ han bøjed,
Drv ³⁾ han skjefted,

men Huuskvinden
holdt paa at sy,
systed med GErmet,
strøg sig paa Armen.

Hoved=Falden ⁴⁾ knejsed,
Kinge ⁵⁾ var paa Brystet,
sidi hendes Slæb,
Serken blaahvid,
Brynene hjertere,
Brystet lysere,
Halsen hvidere,
end hviden Sne.

Nig kunde dem
Raad at sige,
midt paa Gulvet
monne han sætte sig,
og begge Hjon
paa hver hans Side.

Da tog Moder
en mærket Dug,
hvid, af Hør,
hyllede Bordet;
derpaa hun tog
tynde Leve
hvide af Hvede,
hyllede Dugen.

Frem hun satte Fade
fulde, solvkantede,
fedeste Fless,
Fugle stegte;
Binn var i Kanden

¹⁾ D. e. Pengeringe.

²⁾ D. e. Almegrenen til en Bue.

³⁾ D. e. Piiil.

⁴⁾ Fald, etflags højtknejsende Hovedtøj.

⁵⁾ Ringformige Brystsmykker.

Kalkerne prydede,
de drak og de snakked,
Dagen gik hurtigt,
Nig kunde dem
Naad at sige.

Nig steg fra Bordet
til Sængs at gaa,
der var han trende
Dage og Nætter;
monne han derfra gaa
midt ad Stien;
led mest dcrefter
Maaneder ni.

En Søn fødte Moder
svøbte ham i Silke,
øst han blev med Band
Jarl blev han kaldt.
Blegt var Haaret,
Bjerte Kinder,
hvassse hans Djne,
som Orme-Ungens.

Dp vorte der
Jarl i Huset;
Tog paa Skjold at svinge,
Strengge at lægge,
Alm at boje
Drver at skjeste,
Flejn at faste,
Frakker ¹⁾ at svinge
Heste at ride
Hunde at øve,
Sverd at drage,
Svømmen at fremme.

Der kom fra Nunen ²⁾
Nig gaaende,
Nig gaaende,
Nuner han læste;
Eit Navn han gav ham
sin Søn ham kaldte;
ham bød han eje
Odelvoldene ³⁾,
Odelvoldene
de ældgamle Bygder.

Monne han derfra ride
den mørke Vej,
stejle Fjeld-Højder
indtil Hallen han naaed;
Skafte han svinged,
Spydet han rusted,
Hesten han spored
og Sverdet drog,
Nig ⁴⁾ han valte,
Balden han rødфарved,
Balen han fældte,
vog sig til Land.

Ene han da raadte for
atten Bo.
Gaver han skifted,
skjenkede Alle
berlige Ejemon,
Heste svangribbede,
Ringe han brød,
Bauge sønderhug ⁵⁾.

Stolt de aged
de stejle Beje;
kom til Hallen,

¹⁾ D. e. etflags korte Spyd, Lydsfernes franka.

²⁾ D. e. Krattet. Ordet er endnu meget brugeligt i Norge.

³⁾ „Bølge“ her i den oprindelige Betydning „Sletter“, „Marker“.

⁴⁾ D. e. Kamp.

⁵⁾ Næmlig for at uddele Brudstykkerne som Gaver. Derfor kaldtes ogsaa den gavmilde Fyrste „Kingsens“ eller „Guldets Bryder“.

hvor **Herfen** boed;
 der han mødte
 den midjesmale,
 hvide og yndige,
Erna ¹⁾, saa hed hun.

Til hende de bejled
 og hjem hende førte,
 gifted med Jarlen,
 gif hun under Linet;
 sammen de boede
 i Sind saa glade,
 Etterne øged,
 og sin Ungdom de nød.

Bur var den første ²⁾);

— — — —
 — — — —

at lege de nemmed,
 Ern og Svein
 med Svømning og Tavl,
 Kund hed een,
Kon den yngste.

Op vored der
 Jarlens Sønnen.
 Heste tæmmed,
 Harnisker bøjed,
 Skud de beredte,
 svingede Landsfer.

Men Kon unge
 kunde Muner,
 evige Muner,
 Alder=Muner;
 mest han kunde
 Mænd at bjerge,
 Egge at døve,
 Dger ³⁾ at stille.

Skjenned Fugles Kost,
 sluffed Jld,
 stillede Eoen,
 Sorger dæmped;
 havde aatte Mænds
 Magt og Styrke.

Han med Mig Jarl
 i Muner kæmped,
 i floger Kunstler,
 kunde dem bedre;
 da selv han fik,
 da selv han tog
 Navnet Mig,
 Munekyndighed.

Med Kon den unge
 i Kjer og Skove,
 Kolven lod han flyve,
 Fugle han skjød.

— — — —
 — — — —

I dette mærkelige Digt findes de trende ældste Samfundsklasser skarpt betegnede. **Trællen**, af en uskjen, ved Arbejde nedbøjet, om hans foragtede Stilling vidnende Legemsbeskaffenhed, sortsmuttet og mørk, som om han var af fremmed Herkomst, levende af grov Kost i en simpel Hytte; **Karlen**, den frie Jorddyrker og Grundejer, sterk og velboren, levende tarveligt, men anstændigt, fed af en Moder, der var pynteligt klædt og smykket, selvfølgelig allerede vant til noget mere og bedre end de allernødvendigste

¹⁾ Erna af Ern; Ernehunnen.

²⁾ Her følge en heel Deel Navne, der antyde Herkomst og Ejendom.

³⁾ D. e. Havet.

Nedskaber til Livets Dphold; **Jarlen**, smuk, kraftig, overmodig, med ædle, om en fornem Herkomst og omhyggelig Pleje vidnende Legemsformer, omgivet af Overflod og Pragt, vant til Gjestfrihed og Gæmildhed, betragtende Vaabenførd, ikke Jordens Dyrkning, som sit egentlige Kald. Digtet giver mere paa en dunkel Maade at forstaa, end det ligefrem udtaler, at det er Rig selv, som paa sine Vandringer bliver alle tre Standsrepræsentanters Fader; det antyder derved sundrigt, at ej alene den blotte Herkomst, men ogsaa Omgivelserne, under hvilke Mennesket opvoer, bestemme hans Stilling i Livet og Dannelsenstrin¹⁾. Det viser hvorledes de frie **Wtter**, enten det nu er Karlens eller Jarlens, tiltage i Ansæelse, eftersom de udvikle sig; thi Karlens Søn, Haulden, er den odelsbaarne Jordejer, og Jarlens Søn, Kon eller Kon den unge, skal gjenfynligt betegne **Konge-Wtten**. Vi see, hvorledes de forskjellige frie **Wtter** forbinde sig med hinanden, idet Jarlen egter Hersens Datter, thi efter vore Forfædres Begreber horte Herferne til Hauldernes, ikke til Jarlernes Klasse. Derimod see vi, hvorledes Trælle-**Wtterne** stedse holde sig paa det samme Standpunkt. Endelig kunde det være muligt, at Digtets Forfatter ved at lade Trællen nedstamme fra Oldemoderen, Karlens fra Bedstemoderen, Jarlens fra Moderen, har villet udtale en Mening om at disse tre Klasser skulde være Levninger af tre forskjellige Befolkninger i Landet, at Trælle-klassen var den ældste, af fremmedartet Herkomst, undertvingen af Karl-klassen, der igjen siden maatte lyde den yngste, mægtigste og mest livsfriske Stamme, Jarlens.

Nigsmaal viser sig i alle Henseender som et egte norsk Digt; Enkeltighederne i alle Beskrivelser, Benævnelser paa Gjenstande, m. m., passe kun paa Norge, ej paa noget andet, endog nordiskt Land. Brødet, hvormed den fremmede Gjest bevartes i de tre forskjellige Huse, er det for Norge særegne Fladbrød; af Huusdyr omtales Dyne, Geder og Heste; „Moder“ har paa Brystet en „Kinga“, et Udtryk, der ellers kun forekommer i den norske Frostathingsslov; Hersen, hvis Datter Jarlen egter, er ogsaa egen for Norge, thi denne Titel brugtes sjælden eller aldrig i Sverige og Danmark. Skjolder af Lindetræ, Buen af Alm, Spydet af Isk, ere ligeledes karakteristiske for Norge; de „mørke Beje“ mellem stejle Fjelde, de bratte „Brauter“²⁾, som Bejene ogsaa udtrykksfuldt kaldes, ere karakteristiske for et bjergigt, skovbegroet Land. Det kan saaledes ej betvivles, at Digtet er opstaaet i Norge selv; om dets høje Alder kan man af Indholdets og Sprogets egen Charakter overbevise sig, og det er altsaa sikkert, at vi i dette Digt besidde den

¹⁾ En i senere Tider tilføjet prosaisk Indledning til Digtet siger at det var Kasa-Guden Heimball, der saaledes vandrede om og kaldte sig Rig. Hvorvidt imidlertid dette fra først af har været Digterens Mening, er uvist.

²⁾ Af hrjóta, bryde.

ældste, reneſte og oprindeligſte Fremſtilling af vore Forfædres Samfundſorden. Vi erfare, at det hele Folk, forſaavidt Trællene dertil kunne regnes, indeeltes i to Hovedklaſſer, **Frie** og **Ufrie**, eller **Trælle**, og de **Frie** igjen i to, **Tarler**, de fornemmere og mægtigere, **Krigere** eller **Landets Forſvarere**, og **Karler**, de mindre fornemme, hvis Hovedſyſſel var **Agerdyrkingen**, og af hvis Klaſſe den egentlige **Bondeſtand** udviklede ſig, erhvervede **Magt** og **Anſeelse**, og endelig gjennem **Herſen**, **Bøndernes** fornemſte **Mand**, traadte i **Forbindelse** med **Tarle=Standen**. Trællens uſtkjonne **Legemsdannelse** og mørke **Hud** ligeoverfor **Karlens** raffe og rødlige, **Tarlens** ſtolte og lyſe **Stikkelse**, ſtempler hans **Slægt** ſom en fremmedartet, ſom en, der ikke egentlig hørte til **Nationen** ſelv, men enten hidvorte fra en overvunden **Befolkning** (**Finner** og **Tſchuder**), eller fra **Kjøb** og **Nov** i fremmede, ſydligere **Land**e.

Ogsaa blandt de andre **Germaner** finde vi **Spør** af den ſamme oprindelige **Klaſſe=Inddeling**. **Angelfarernes** ældſte **Skrifter** ¹⁾ ſkjelne tydeligt mellem **eorlas** (**Krigerne** eller **Herrerne**), **ceorlas** (de **frie Jorddyrkere**), og **peowas** (**Trællene**). I de ældſte **tydſke Rets=Inſtitutioner**, vi kjende, have allerede mere udviklede, fremmedartede, **Forholde** gjort ſig gjeldende, iſær de, der betegne et **Mellemſtadium** mellem den **frie Mand** og **Trællen**; dog aabenbarer ſig ogsaa her tydeligt den ovenanførte **Hovedinddeling**, om end under forſkjellige **Navne**. De **undertvungne Folk**, med hvilke de ſydlige **Germaner** kom i **Berørelſe**, bragte hos dem de **Fries** **Klaſſe** paa en vis **Maade** til at antage en **højere Rang**, ſom en **Art** af **Adel** ligeoverfor dem ſelv; medens hos os efterhaanden den egentlige **Tarleſtand** ſaaledes ſmeltede ſammen med **Bøndernes** **Klaſſe**, at den tilſidſt endogsaa ganſke ligesom tabte ſig deri, og at **Navnet „Tarl“** endog gik over til at betegne ikke en **Krieger** eller **Herre** i **Almindelighed**, men kun en **særegen**, af **Landets** **Overhoved** udnævnt **Befalingsmand** med **fyrſtelig Rang**. **Imidlertid** kunde dog **Bondeſtanden** ſelv ogsaa ſiges at dele ſig i to temmelig ſkarpt betegnede **Underafdelinger**; den **højere**, **jord=** og **grundejende**, de egentlige **Odelsbaarne** eller **Haulderne**, og den **låvere**, der ikke ejede **Grund**, men hvis **Medlemmer** ſom **Lejlandinger** dyrkede **anden Mandſ Jord**, eller paa andre **Maader** ſtode i et viſt **Afhængighedsforhold** til ham, uden dog at have tabt eller at ſavne den **personlige Frihed**.

3. Beſiddelse af Land. **Odal**.

Det var **Erhvervelſen** og **Beſiddelsen** af **Land**, ſom forſt maatte give de **ſimple Klaſſeforholde** en **særegen Farvning**. Da **Fylkerne**, det vil ſige

¹⁾ Se **Kong Aſfreds Love** (c. 890), hvor det, for at betegne alle **Klaſſer** af **frie Mænd**, hedder i § 4: enten **Karl** eller **Tarl**.

de sluttede Krigshobe stormede ind i Landet, kunde Klasseforskjellen endnu blot være personlig, og **Familieforholdet** det eneste organiserende Princip. Ingen besad endnu noget Stykke Grund eller Land, og de forskjellige Underafdelinger af Hovedklasserne, som opstaa derved at nogle frie Mænd ingen Jord eje, andre mod Afgift benytte en dem ikke tilhørende Jord, atter andre besidde mindre, andre større Jordstrækninger, nogle have arvet deres Jord, andre kun kjøbt den: alle disse Underafdelinger, der i den senere Samfundsudvikling ere af en saa stor Betydning, kunde først efter Landets Besættelse udvikle sig.

Hvorledes Landet i Førstningen dektes mellem vore Forfædre, derom tie vistnok vore historiske Overleverelser, men enkelte opbevarede Beskrivelser om, hvorledes man i sildigere Tider ved lignende Lejligheder bar sig ad, indeholde Bink om, hvad der fra Fortiden af maa have været Folkets Bedrægt. Men herved kommer det væsentligt an paa tvende Hovedomstændigheder, nemlig det **Lands** Wilkaar, som bliver taget i Besiddelse, og det **Folks** eller den **Forenings** Wilkaar, ved hvilken Besiddelsesstagelsen skeer. Det ubebyggede Land behøver kun at ryddes for Skov og dyrkbargjøres; ingen tidligere Beboer gjør den sig nedsættende Udvandrer Pladsen stridig; det kommer an paa ham selv, hvor meget han kan overtage, og folgelig hvor meget han onsker at tage i Besiddelse; der maa i Førstningen altid være Land nok at faa, næsten mere end man kan overkomme. Besættelsen er aldeles fredelig, der udtræves ingen gjensidig Understøttelse til at udføre den, og folgelig udfordres der heller ikke nogen gjensidig Overenskomst til at sætte den i Verk. Indfinde sig nu fremmede Indvandrere, ej for at gjøre Erobring og vinde Rigdomme, men kun for at søge sig nye Opholdssteder, da ligger det i Sagens Natur, at Besiddelsesstagelsen af hvert enkelt Grundstykke ogsaa mere bliver hvert enkelt Familie-Overhoveds, end den fælles Hylke- eller Hær-Styrers Sag. Underledes er det derimod, hvor et allerede bebygget Land besættes. Der møder man en Befolkning, som skal fortrænges eller underkues, og som folgelig i Regelen gjør Modstand. De enkelte Familiers vaabenføre Medlemmer maa altsaa her gjensidigt understøtte hinanden; det vundne Land er et **Bytte**, som formelig maa deles; det foresindes desuden fuldt og særdigt til Beboelse, og den langvarige Oprydning, under hvilken Familierne en Tidlang undgaa at komme i Collision, finder her ikke Sted. Her maa saaledes allerede etflags Overenskomst eller etflags Mellemkomst fra Styrerens Side indtræde; og i Regelen vil det blive Lodkastning, som bestemmer Fordelingen. Og da i de fleste Tilfælde de ældre Beboere af et Land heller vælge at underkaste sig betydelige Ulemper, end at forlade deres tilvante Hjem, bliver det ej alene Grundstykkerne, men ogsaa de paa disse boende Folk, der komme til at regnes ind under Byttet og fordeles mellem Indvandrerne,

paa hvis større eller mindre Dannelselse og Humanitet det da kommer an, om de skulle blive **Trælle**, eller til Jorden bundne **Wordnede**, eller kun afgiftspligtige **Lejlsændinger** eller **Forpagtere**.

Men naar Familierne forgærene sig, saa at Mængden af dem, der skulle ernære sig paa de allerede erhvervede Grundstykker, bliver for stor i Forhold til hvad disse formaa at afgive; naar tillige **Urygghed** og **Foretagelseslaan** begynde at vaagne blandt den til **Baabenfærd** vante Ungdom: da indtræder i Folkenes tidligere **Udviklingsperiode** **Lysten** til at gjøre **Erobringstog**, deels for saaledes paa den simpleste Maade at undgaa **Overbefolkningens** **Ulemper**, deels for at tilfredsstille den sterke **Higen** efter at erhverve en større **Rigdom** og **Ansæelse** end man hjemme i **Fædrelandet** kan opnaa. Men slike **Erobringstog** kunne ikke foregaa uden med en vis **Plan** og ved en **Forening** af **Mange**; heller ikke er det her hele **Familier**, men kun enkelte **Krigere**, som slutte sig sammen og forlade deres **Fædreland**. Her gjør saaledes **Forenings-Forholdet** sig strax gjeldende, og her maa det fornemmelig være den sælles **Styrer**, om hvem det **Hele** drejer sig; han staar for **Toget**, og maa lede **Fordelingen**, ligesaavel som han leder **Erhvervelsen** af **Byttet**. Han repræsenterer den hele **Forening**, og **Erobringen**, der er steet af alle **Krigerne** tilfammen, betragtes som om den var steet i hans **Navn**. At et **Forhold** af en lignende **Art** ogsaa indtræder, hvor et heelt **Folk** med **væbnet Haand** er nødt til at søge sig nye **Bopæle**, er let at forstaa, medens det dog paa den anden **Side** ligger i **Sagens** **Natur**, at **Erobringforholdet** nærmest tilhører et senere **Stadium** i et **Folks** **Levelsesperiode**, nemlig **Overbefolkningens**, ligesom og at **Erobringstog** ikke egentlig kan tænkes foretagne til **ubebbyggede Lande**, eller at her idetmindste den **Trang** til **gjensidig Understøttelse**, som er tilstede, naar man med **væbnet Haand** skal erhverve et nyt **Hjem**, aldeles bortfalder.

De tvende her antydede **Besættelsesmaader**, enten ved **fredelig**, til ethvert **Familieoverhoveds** **Godtbefindende** overladt, **Tilværelse** af **ubebbygget Land**, eller den efter et **Erobringstog** foretagne **Udstykning** af **Jorden**, forudsætter dog stedse en **Nation**, for hvilken **Agerdyrkningen** og **Landlivet** er det sædvanlige, og **Livet** i **Stæder** enten ganske ukjendt, eller idetmindste ikke sædvanligt. Dette sidste var ikke Tilfældet med **Sydens** **Folkesslag**, hos hvilke **Staden** var den egentlige **Stat**, og **Landdistriktet** kun et **Tilbehør** til denne. Derimod vise **Germanerne** sig fra det første **Djeblik**, vi see dem fremtræde, som et **Folk**, hvis hele **Tilværelse** var knyttet til **Landlivet**, som oprindeligen ikke kjendte **Byer**, og ikke engang kunde fordrage det **bymæssige Samliv** ¹⁾. Vi have derfor ovenfor nærmest skildret den **Maade**, paa hvil-

¹⁾ Se især det bekjendte **Sted** hos **Tacitus**, **Germ. 16.** *Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est; ne pati quidem inter se junetas*

ken Germanerne maa antages at have taget de Lande, der siden stedse have været deres Hjem, i Besiddelse. Jo mere vi hos et germanisk Folk finde dette Hang til Landlivet udpræget, og jo mindre Sper vi finde af Byliv eller bymæssigt Samliv, desto mere uforstyrret maa den oprindelige Samfundsindretning antages at have udviklet og vedligeholdt sig. Omvendt er man vistnok igjen berettiget til at opstille den Mening, at hvor man i germaniske Lande som det Sædvanlige finder bymæssige Sammenflytninger, om end blot i Form af Landsbyer, der har et fremmedartet Element gjort sig gjeldende, eller med andre Ord, der have de indvandrende Germaner forefundet en allerede bosat Befolkning, som tilligemed Jorden, paa hvilken den boede, er bleven fordeelt mellem Indvandrerne, ved hvis Landgaarde eller rettere Herresæder de i Tidens Løb deels maatte blive nødt til, deels maatte finde det belejligh, at ned sætte sig i Landsbyer, for baade at nyde saameget mere godt af Landsherrens Varetægt, og saameget lettere at kunne være rede til at adlyde hans Bink.

Nu er det en bekjendt Sag, at der i Norge og det egentlige Sverige, altsaa i de reennordiske Lande, hverken ere eller nogensinde have været Landsbyer, medens vi derimod allerede i Skaane, Danmark og Tydskland finde Landsbyer endog fra de ældste Tider. Tacitus selv taler om Landsbyer (vici) i samme Djeblit, hvor han omhandler Germanernes „velbekjendte“ Sky for Bylivet og Mangel paa Byer; han maa altsaa her saa at sige have det hele Etablisement for Dje, nemlig Herrens eller Jordejerens affondrede Gaard, i hvis Nærhed, skjønt ogsaa i behørig Afstand, den afhængige, af Lejelændinger eller Børdnede beboede Landsby befandt sig. Han taler ligeledes paa et andet Sted, hvor der handles om den Straf, der rammer den utro Egtehustru, om Landsbyen, gennem hvilken hun med Spot og Spe bliver jaget¹⁾; det er altsaa tydeligt, at han ej alene sigter til de højere Klasser, men ogsaa til de lavere, Landsby-Boerne, hvilke paa hans Tid, af hvad Oprindelse de end vare, maa have været fuldkommen germaniserede. Alt dette vidner om, hvad man ogsaa af andre Kilder, som vi ovenfor have gennemgaaet, ved, at Germanerne i Tydskland, Danmark og Sydsvrige ikke ved deres Indvandring traf paa et aldeles ubeboet Land, men paa en ældre, om end tynd Befolkning, sandsynligviis af Kelter, der, forsaavidt som den ikke flygtede bort, fordeeltes med Jordstykkerne mellem Indvandrerne og dannede Grundlaget til den lavere Følgeklasse. Thi der maatte ellers kunne

sedes; colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit; vicis locant, non in nostrum morem, connexis et cohærentibus ædificiis: suam quisque domum spatio circumdat.

¹⁾ Se Tacitus, Germ. 14: Accisis crinibus, nudatam, coram propinquis, expellit domo maritus, atque per omnem vicum verbere agit.

paavises en Særegenhed i Sydgermanernes og de gotiske Germaners Charakterer, eller ved de af Sydgermanerne og de gotiske Germaner besatte Lande, der bragte dem til at forlade deres gamle Sædvaner og overvinde den nedærvede Modbydelighed for det bymæssige Samliv. Men en saadan Særegenhed kan ej paavises, og dertil udhæver Tacitus selv hin Modbydelighed som endnu raadende og som et bekjendt Charaktertræk ved den germaniske Nation. Altsaa kan man ikke paa anden Maade, end ovenanført, forklare Landsbyernes Tilværelse blandt Sydgermaner og Goto-Germaner; ligesom ogsaa de mere udviklede, fra den oprindelige germaniske Enkeltthed afvigende Forholde, som hos dem vise sig, tyde hen paa det samme.

Ej alene de her fremstillede Forholde, men ogsaa enkelte for Nord- og Syd-Germanerne fælles Ord og Talemaader, der dog af hver enkelt Hovedafdeling bruges i forskjellig Betydning, lægge for Dagen, at Landbøvesenet i Norden, især i ældre Dage, maa anses som det oprindelige, normal-germaniske, i Sammenligning med det, der forefindes eller foresandtes i Tyskland og Danmark. Ordet **Thorp** (thorp, gotisk þaurp, tydsk Dorf), hvis oprindelige, i Gotisten opbevarede Betydning, er „Grundstykke“ (lat. ager), er nu hos os mindre brugeligt, men betegner i Sverige en affides eller for sig selv staaende Plads; det brugtes i ældre Tider om mindre Gaarde eller Distrikter, og forekommer endnu i en Mængde Stedsnavne, der alle tilhøre enkelte Gaarde. I Tyskland derimod betegner „Dorf“ en Landsby; og alle de Steder, hvis Navne i Danmark fordm endte paa „thorp“, nu paa „drup“ eller „rup“, ere ligeledes Landsbyer. En enkelt større Gaard kaldtes af vore Forfædre en **Bø** eller **By**, (bær, býr), og Ordet forekommer endnu i denne Betydning i Setersdalen, forsaavidt det bruges som Fællesnavn for de mindre Gaarde, hvori de enkelte større i Tidens Løb ere udstykkede; men i Danmark bruges Ordet kun om hvad vi nu forstaa ved „en By“, og gjennem det danske Skriftsprog er „By“ ogsaa hos os kommet til at betyde det samme. En indbegnet Gaardsplads kaldtes og kaldes endnu i Norge **Tun**; i England betegner det tilsvarende town, Angelsaxisk tūn, allerede i Angelsaxernes ældste Tider en virkelig By. Alle enkelte, paa oprindelig germanisk Viis ordnede Familie-Etablissementser fremtræde saaledes kun i Norge og det egentlige Sverige under deres oprindelige Form, men i de gotiske og germaniske Lande derimod som betydeligere Sammenslytninger. Dette er i Sandhed karakteristisk og oplysende, og afgiver i Forbindelse med de forhen udhævede Forskjelligheder mellem Nordens og Tysklands agrariske Forholde de utvivlsomste Vidnesbyrd om at Tysklands og Danmarks Occupation foregik under andre Omstændigheder, end Norges.

Vi have omtalt, at Landnåma indeholder fuldstændige Efterretninger om Maaden, paa hvilket det hidtil ubeboede Island blev taget i Besiddelse.

Dette skede i det Væsentlige kun saaledes, at den med sin Familie, sine Undergivne — Trælke eller Frigivne — og andre, der havde sluttet sig til ham og stillet sig under hans Beskyttelse, ankomne Hovding, tog sig et Støkke Land efter Behag, og betegnede Besiddelsestagselsen ved visse Ceremonier, af hvilke den væsentligste synes at have været Omridning med en brændende Brand ¹⁾. Af dette Stykke Land forbeholdt han sig selv den bedste Deel; det øvrige uddeelte han blandt sine Ledfagere, af hvilke enkelte kun forpligtede sig til at være hans Thingmænd, det vil sige: staa under hans Jurisdiction; andre derimod blev hans Landsfeter eller Lejlændinger. Med Jurisdictionen var ogsaa Gudsdyrkelsens Bestyrelse forbunden, thi enhver saadan Hovding havde ogsaa et for alle hans Undergivne fælles Tempel paa sin Gaard, hvor han selv var Gode eller Dfferprest; og Tittlen „Gode“ saavel som Embedets Navn „Godord“ medførte ej alene Begrebet af gejstlig, men ogsaa af verdslig Overvrighed.

De her omtalte Sædvaner kunne neppe have været indførte blandt Islands Nybyggere, efterat Udvandringen til Island fra Norge var begyndt, thi dertil foregik denne Udvandring altsor enkeltviis og uden Overlæg mellem Udvandrerne indbyrdes. Det er næsten utænkeligt, at forskjellige Udvandrere, der ad forskjellige Veje kom til forskjellige Egne af Island, strax ved Ankomsten just skulde komme til at anvende een og den samme Fremgangsmaade ved Besiddelsestagselsen, naar der ikke allerede hos Folket selv levede Sagn om, hvorledes en saadan Besiddelsestagselse af nyt Land skulde finde Sted. Og saadanne Sagn kunde igjen neppe leve hos Folket, uden som Levninger fra den Tid, da det selv for første Gang satte Fod i Norge. Det kunde derfor synes, som om man var berettiget til, ej alene i Almindelighed at hente Analogier fra de bestemte Efterretninger om Maaden, hvorpaa Island bebyggedes, for nogenledes at danne sig en Forestilling om hvorledes det gik til med Norges egen Bebyggelse; men at man ogsaa kan ansee enkelte af de ved hiin Lejlighed brugelige Skikke og Sædvaner ligesom som Reminiscenser fra Norges første Bebyggelsestid. I eet væsentligt Punkt maa der dog have været en Forskjel mellem hvad der fandt Sted paa Island og hvad der lidligere havde fundet Sted i Norge. Til Island ankom Familierne enkeltviis, og Familiehovdingerne toge sig Land paa egen Haand uden Overlæg med andre Indvandrere; i Norge derimod maa, idetmindste i Regelen, hele „Hære“ eller „Fylker“ være ankomne paa een Gang, og Besiddelsestagselsen af Heredet eller Fylket maa her tildeels have foregaaet efter fælles Overlæg, maaskee og ved etslags foreløbig Udviisning, om det end maa forudsættes at Landets Udstrækning og uopruddede Tilstand i Forbindelse med Indvandrernes ringe Antal for det første maatte

¹⁾ Landn. V. 1.

kunne give enhver enkelt Familie Anledning nok til at indrette sig og begrænde sine Besiddelser paa egen Haand uden at komme i Berørelse med andre. Men hvorledes nu dette end forholder sig, saa kan man dog vistnok være temmelig sikker paa, at Besiddelsestagelsen i sig selv er foregaaet med de samme eller lignende Ceremonier, som paa Island, og at Bebyggelsen har fundet Sted omtrent paa samme Maade, nemlig saaledes, at hvert enkelt Familie-Overhoved tilegnede sig et Stykke Land, paa hvilket han lod sine Undergivne nedsætte sig som Lejændinger. Det er endog ikke usandsynligt at antage, at Hovedfordelingen af hvert enkelt Landskab kun har fundet Sted mellem Herseerne, og at hver Herse igjen har overladt Grundstykker til de hans Hundred tilhørende Familie-Hoveder, paa det Vilkaar, at disse fremdeles erkjendte ham som deres Hovding, og som den, hvem Udoevelsen af den geistlige og verdslige Jurisdiktion tilkom. Alt enhver saadan Herse tillige oprettede et Hereds-Tempel, hvis Gode han selv var, er vistnok ingensteds udtrykkelig sagt, men det falder næsten af sig selv.

Ethvert Grundstykke, der saaledes kom i et Familie-Overhoveds Besiddelse, betragtedes egentlig som den hele Families fælles Gjendom; Adkomsten dertil udleddedes fra Familiens egen medfødte, aldeles uindskrænkede, Ejendomsret. En saadan Grundejendom kaldtes Familiens Ddel, og betragtedes som dens rette Hjem; den nedarvedes fra Fader til Son, og arvedes, hvis en Fader efterlod sig flere Sønner, af alle disse i Fællesskab, dog saaledes at Beboelsen af Wttens fornemste Gaard, det saakaldte Hovedbole, forbeholdtes den ældste Son, eller den, der betragtedes som Familiens Hoved, medens de øvrige Deeltagere i Arven enten nedsatte sig for sig selv, eller mod Bederlag overlode deres Deel af Ddelet til Hovedbolets Besidder, og forsøgte deres Lykke paa andre Steder. Dog tabte de og deres Efterkommere ikke derved deres Ret til, i Mangel af nærmere Arvinger at optræde som Ddelets retmæssige Ejere, og det synes endog, som om man opstillede det Princip, at Ddelet aldrig skulde kunne gaa ud af Wtten, thi alene paa dette Princip kan den senere saa bekjendte Lösningseret være grundet. Efter vore ældste Love at domme skulde man endog tro, at Brødre ikke i Almindelighed deelte Ddelet imellem sig, men vedbleve at besidde det i Fællesskab ¹⁾. Derved maatte Familiebaandet knyttes desto fastere, og Familiefølelsen styrkes. Alle de, som hørte til en Familie der ejede Ddel, kaldtes **Ddelsbaarne** til dette Ddel, og i Forhold til

¹⁾ Se isærdeleshed vore aldre Loves Bestemmelser om Udfikstning af Ddelsjorder, der ejes i Fællesskab, hvor denne Udfikstning omtales, som om den ej i Regelen skulde, men kun forsaavidt Medejerne ønskede det, kunde finde Sted. Wldre Gut. l. Cap. 87. 282. Wldre Frostath. l. XIV. 4.

hinanden indbyrdes *Odalsnautar*, d. e. *Odels-Fæller*. Disse Familier dannede en egen Klasse, *Haudbernes*, der var at ansee som Fylkernes egentlige Aristokrati lige overfor de øvrige Indbyggere, der enten ikke dyrkede Jorden, eller som dyrkede lejet eller forpagtet Jord (*Vejlønderne*). I hiin uindstrængede, kun paa egen Aet og Magtsfuldkommenhed hvilende Familie-Ejendom laa Forskjellem mellem *Odels-Ejendommen* og den i de fleste øvrige, af Germaner besatte Lande saakaldte *Fæodal- eller Lehn-Besiddelse*, der ikke udleedes fra Besidderens egen Aet, men kun fra den ham af Fyrsten meddeelte Brugsret, medens det ham saaledes overdragne Gods fremdeles ansaaes som Fyrstens Ejendom.

Af *Odels-Væsenet* findes vistnok ogsaa Spor i de øvrige germaniske Lande, forsaavidt det i flere germaniske Mundarter vedligeholdte Ord „*Odal*“ (angelsk. *edel*, *ædel*, saksisk *ódil*, høytysk *uodal*) vidner om at det engang maa have staaet ved Magt; imidlertid bruges dog Ordet i disse Mundarter mere til at udtrykke Begrebet om „*Fædreland*“ i Almindelighed; om hele Folks og Fyrsters arvelige Land, ej om den enkelte Privatmands Gaard. Marsagen er den, at *Lehnsvæsenet* som en ligefrem Følge af Erobringsforholdet, i de fleste germaniske Lande udenfor Norden var det herskende. Vi finde imidlertid ogsaa i Tyskland arvelige Familiegodser, der ejedes af enkelte Mænd uden at være dem overdragne af Fyrsten, og hvis Besiddelse oprindeligt hidrørte fra Erhvervelse uafhængig af den med væbnet Haand foretagne Erobring¹⁾; saadant Gods kaldes imidlertid ikke *Odal*, men *Alod* (af *al* og *ód*, det norske *audr*, *Rigdom*, *Ejendom*), og derved antydes mere Ejendommens Uindstrængthed og Afgiftsfrøhed, end dens Arvelighed og Uadskillelighed fra Familien.

Ligesom *Odelsgaarden* var den enkelte Families, saaledes var Fylket ogsaa det hele Folks, og Landet det hele Thjods *Odal*. Og saaledes kunde ogsaa i Norden Ordet „*Odal*“ i udvidet Forstand betegne det hele *Fædreland*. Men dog er det betegnende for vore ældre Forholde, at det kun sjælden forekom i denne Betydning. Ved „*Odal*“ forståaas næsten overalt kun den private Landejendom.

Maagtet Alt tyder hen paa, at vore Forfædre allerede før deres Ankomst til Norge var fortrolige med Jernets Brug, og saaledes i Besiddelse af den nødvendige Vetingelse for Udøvelsen af Agerbruget, synes det dog ikke rimeligt, at de strax have begyndt at drive Agerbrug i det Store, men

¹⁾ En saadan Erhvervelse kunde ogsaa grunde sig paa Overdragelse fra Lehnsherren, hvilken det altid stod frit at bortgive et Grundstykke som Mottagerens frie Ejendom. Fra denne Atkomst skrive sig maaskee de fleste *Aloder* i Tyskland, med Undtagelse af de sydligste Fjeldegne og de nordligste Markgne, hvor en Oprydning og Ophøvelse paa nordisk eller ældre germanisk Viis synes at have fundet Sted.

at deres første Levevej var Fiskeri og Fædrift. Saalænge Landet endnu ikke var tilstrækkeligt opryddet, kunde naturligtviis intet Agerbrug af nogen Betydning finde Sted, og indtil da maatte Fiskeriet og Kvægavlen afgive den vigtigste Næringsvej. Der gives endnu en Mængde Stedsnavne, som tyde hen paa en saadan Mellemtid, hvor Fædriften var vigtigere end Agerdyrkingen. Disse Stedsnavne ere alle de, der ere dannede ved en Sammensætning med Ordet vin, egentlig vini. Dette ældgamle Ord, der forøvrigt er gaaet af Brug i vort Oldisprog, betyder nemlig „en Græsgeang“, og alle disse Steder, der have faaet et paa vin endende Navn, have saaledes oprindelig været Græsgeang ¹⁾. Der er endog enkelte af dem, der snart endes paa -vin, snart paa -heimr (d. e. Hjem), og som saaledes vidne om, at der maa have været en Tid, i hvilken Græsningsspladsen endnu kun var et foreløbigt Opholdssted, og at den først efter denne Tids Forløb maa være gaaet over til at blive et fast „Hjem“ ²⁾. Af slige paa „vin“ endende Stedsnavne findes de fleste i de indre Dal-Egne, og ingensteds hyppigere end paa Bofø. Alle disse Navne, i Forbindelse med de tidligere omtalte paa Ager, hvis Endelse „sel“ antyde en oprindelig Sæter, og de mange paa Østlandet, hvis Endelse „rud“ antyder en Dyrydning, vise, hvorledes den første Besiddelsestagselse af Landet ved samlede Fylker eller Hereder paa een Gang blot kun have fundet Sted nærmest Kysten, og at forresten Gaardene i de indre Dele enkeltviis maa være blevene opryddede, først til Græsgeang, siden til Agerdyrking. Og dette er endnu Agerdyrkingens og Bebyggelsens sædvanlige Gang i de afstedliggende Skovegne, hvor Bebyggelsen fremdeles kan siges at stride frem ³⁾.

Ødelsjorden erhvervedes saaledes i de ældste Tider deels ved den første Uddeling, der rimeligtviis skede ved Lodkastning, deels ved senere Erobring fra den raa Naturtilstand, nemlig ved Dyrydning og Dyryrking af skovbegroede, men til Bebyggelse stilledes Egne. Ethvert saadant Sted,

¹⁾ F. Ex. Bjørgvin eller Bergvin (Bergen) : Bjerg-Græsgeangen; Eitvin : Græsgeangen paa Eidet; Skadvin, Sködvin eller Sködin (oprindelig Skandvin) : Græsgeangen paa Ildkanten; Leikvin : Lege-Græsgeangen. Der ere ogsaa Steder, der simpelthen kaldes Vin eller i Fleertal Vinjar, : Græsgeangene, f. Ex. Vinje i Thelemarken, Vinje i Snaasen, Vinje paa Nordmøre, o. s. v. I Gotisk bruges vinja endnu som det sædvanlige Ord for „Græsgeang“; i Angelsaksisk, hvor det lyder wynn, og i Tydsk, hvor det lyder „Wunne“, „Wonne“, er det derimod gaaet over til at betegne en Behagelighed i Almindelighed.

²⁾ F. Ex. Skerfheimr og Skerfvini (Skjerum og Skjerven) i Lardal, Poptheimr og Poptyn d. e. Poptvin, (Thofte) i Gudbrandsdalen. I Gotisk bruges haims : heimr ligefrem til at betegne det græsse χωμή, Lat. vicus.

³⁾ Se Seijers Gesch. Schwedens 1ste Deel S. 79.

hvor Familien opstog sin faste Bopæl, gik derved over fra at være en midlertidig Græsgang til et uforanderligt Hjem (heimr), og flere slige Hjem dannede tilsammen en Bygd. Alle de, som byggede og boede i Bygden, kaldtes med et fælles Navn **Bønder** (bœndr, hœndr o: Bœnde), og enhver enkelt Bondes Bopæl kaldtes et **Bol** eller **Bøle** (hól, bæli). Men ikke alle Bønders Wilkaar vare de samme; nogle vare Haulder og ejede Odde, andre dyrkede kun Hauldernes Jord til Leje, nogle nedstammede fra frie Forfædre, andre fra frigitvne Trælle; derved opstod efterhaanden Forskjellen ej alene mellem Haulder og Lejændinger, men mellem de saakaldte store og færneimne Bønder (Storbønderne) og de fattigere og ringere Jorddyrkere (Thorpare, Kot-Karle) ¹⁾; og det var til denne ringere Klasse, Benævnelsen „Karl“ omsider indskrænkedes, medens Haulden, der i „Nigismaal“ kaldes Karlens Son, blev anseet som en Mand af Betydning, og paa en vis Maade kunde siges at indtage Jarlens Stilling i Samfundet, da Jarlettlen selv indskrænkedes til nogle Faa.

4. Grændser. Mark.

Det er naturligt, at Grændsen, ej alene mellem de større Landstaber, men ogsaa mellem de enkelte Bygder og enkelte Gaarde i ældre Tider maatte dannes, som den endnu tildeels dannes, ved Skovstrækninger. Allerede Cæsar siger om de gamle Germaner, at hvert enkelt Samfund sætter sin Græ i at have saa store Odemarker omkring sig som muligt ²⁾. Han siger her tydeligt nok til de vilde Skovstrækninger, som omgave de enkelte Bygder, men angiver en urigtig Grund, hvorfor de i længere Tid vedbleve at være Odemarker; det var ikke, fordi Folket satte sin Græ deri, men fordi der ved Siden af de til Agerdyrkning opryddede Egne, der naturligviis maatte ligge de faste Boliger nærmest, ogsaa udfordredes det fornødne Land til Græsning for Kvæget. Man finder derfor overalt, hvor germaniske Nationer have nedsat sig, at de enkelte Landstaber oprindeligen have været om-

¹⁾ Af de i Tybftland saa ofte omtalte Læzzen, Liten, Leten eller Liden, der danne en egen Klasse mellem de Frigitvne og de Fribaarne, kjender man hos os intet Spor, med mindre det skulde være det gamle digteriske Udtryk lida (i. Sudr. K.) om menige Stridsmand, leigu-lidi om en Lejænding, lid om Hæren og lidi, om en Samling af Familier, der stillede en Mand til Hæren. Det maatte altsaa nærmest være „menige“, ikke bydende Krigsfolk, som ved dette Ord forstodes. Det er rimeligviis dannet af lida, gaa, og betegner vel oprindeligt „Fodgængere“, Følgesvende. Den angels. Form læt (Ædhelberts Love § 26) synes rigtignok ikke at forudsætte denne Oprindelse.

²⁾ Cæsar de bell. Gall. VI. 23. Civitatibus maxima laus est, quam latissimas circum se vastatis finibus solitudines habere.

givne af Skov- eller Hede=Strækninger ¹⁾, der tilhørte alle Landskabets Indbyggere i Fællesskab, og anvendtes til Græsgang for Kvæget. Saadanne fælles Strækninger findes endnu paa mange Steder og fandtes i Oldtiden end hyppigere i vort Fædreland under Navn af **Almenninger**; i disse var de fleste Setre anlagte, og her blev Kvæget drevet hen til Græsning, naar det ikke længer kunde fødes hjemme paa Gaarden, fordi det her voxende Græs maatte opbevares til Vinterføde. Paa samme Viis kaldes ogsaa i Schweiz og Schwaben den fælles Bygdegræsgang „Allmeinde“, i latinske Dokumenter *compascuum* eller *via publica*, hvilket nøje svarer til vort almennings vejr (Almennings=Vej, der undertiden bruges istedetfor slet og ret „almenningr“ ²⁾). Men den almindeligste og meest omfattende Benævnelse paa alle Grændsdistrikter, eller rettere paa Grændserne selv, det være sig mellem Lande, Landskaber, Bygder eller Gaarde, var **Mark**. Dette Ord, beslægtet med „at mærke“, betyder selv oprindelig „Mærke, Begrændsning“. Vi finde saaledes det frantsk-tydske Rige omgivet med „Marken“ eller Grændsdistrikter, der bestyredes af Markgrever, og Benævnelsen „Marcomanni“ for Beboerne af de nærmeste Grændseegne mod det romerske Rige viser, hvor gammel denne Sprogbrug er. Paa samme Viis kaldte de første Angler i England de vestlige Grændsdistrikter mod Briterne „Marken“ (*Mercia*), og Indbyggerne „Markborerne“ (*Myrc*), af hvilken „Mark“ siden ved Opdyrkning og Bebyggelse et eget Rige, Myrkerne Rige eller *Mercia* opstod. At disse Grændsdistrikter tillige vare Skovdistrikter i Egne hvor der voxede Skov, er naturligt, og dette har givet Anledning til, at Ordet „Mark“ (*mörk*) hos vore Forfædre ligesom er gaaet over til at betyde „Skov“, naaget den oprindeligere Betydning af Grændsdistrikt har vedligeholdt sig i de forhen omtalte Navne „Marken“, „Vingulmark“, „Hedemarken“, „Thelemarken“, „Finmarken“, o. s. v. Tydske Oldforskere paa staa, at de tydske Markter, om de end opdyrkedes, dog vedbleve at være Kommunens fælles Ejendom, og at det er til Dykningsmaaden af disse „Markter“, Cæsar og Tacitus sigte, naar de omtale hvoreledes Germanerne hvert Aar skifte Agerland ³⁾. Det synes dog noget besynderligt, at de

¹⁾ I Westfalen navnes foruden „Markgerichte“ ogsaa „Heidengerichte“. Grimms *Rechtssalterthümer* S. 499.

²⁾ Denne Benævnelse „Vej“ (vegr, via) om Græsgangen er saare merkkelig; vi finde paa samme Maade Ordet *röst*, der ogsaa betyder „Vej“ eller en bestemt Vejlangde, brugt i samme Betydning; man skjelner saaledes mellem *heimröst*, (Hjemme=Græsgangen) og *útröst* (den ydre, fra Gaarden fjernere Græsgang), der ogsaa kaldes *útvegr*. Herved vil der kastes Lys paa den rette Maade, hvorved Norges Navn, Norvegr eller Noregr, oprindelig Nordvegr, kan fortales; Navnet antyder maaskee kun „den nordlige Græsgang“.

³⁾ Tac. Germ. Cap. 25. *Arva per annos mutant, ac superest ager.*

romerske Forfattere her skulde have holdt sig til det mindre væsentlige, og ikke til Dyrkningen af de egentlige Odelsgaarde; snarere sigte de enten til Maaden, paa hvilken Landsbyboerne dyrkede deres Jord, eller til det Fællesskab i Dyrkning, som maatte opstaa paa udstiftede Odels-Gaarde mellem de enkelte Medlemmer og Grene af den første Odels-Erhververs Æt, eller hvad der er det rimeligste og hvad ogsaa vore ældre Love antyde, mellem de enkelte Lejlændinger paa et og samme Gods. Et Fællesskab i at dyrke Almene eller Grændsemærk omtales eller antydes idetmindste ikke i vore ældre Love, ligesom ogsaa de Skove, der ej hørte til Almene, men dannede Grændsen mellem enkelte Gaarde og derfor tilhørte dem i Fællesskab, allerede tidligt begyndte at blive udstiftede mellem Gaardejerne ¹⁾.

Efterhaanden, som Befolkningen tiltog, maatte nu først i de lavere Dele af Bygderne de mindre, mellem private Ejere stillende, Skovstrækninger blive opryddede og omsider give Pladsen for nye Gaarde; siden maatte Naden komme til de større, Landskaberne omgivende, Skovegne, og hele nye Hereder eller Landskaber maatte derved fremstaa. Paa denne Maade er rimeligvis Hedemarken (Højernes Grændsekov) bleven opdyrket, og fortrinlig Opdyrkning i denne Henseende giver især Thelemarken, hvor vi have seet at Opdyrkingen har fundet Sted fra to Sider, nemlig fra Rogaland og Grønland, uden at Landskabet derved strax kom til at danne noget eget Fylke, hvilket ikke har kunnet finde Sted, førend Nybyggerne fra begge Sider havde mødt hinanden og paa en vis Maade smeltet sammen. Et saadant Nøde af Grændsryddere og paafølgende Forening finde vi udtrøkkeligt omtalt i en sildigere Tidsalder, fra hvilken allerede sikkere Efterretninger haves; Snorre beretter nemlig, hvorledes Jæmteland opryddedes af Nordmænd fra Throndhjem, og det tilstødende Helsingeland af Sviar fra Svithjod, men at Jæmterne og Helsingerne (dog rimeligvis kun de øvre, der boede Jænterne nærmest) forenede sig under den norske Konges Overherredømme ²⁾. Paa denne Maade ere vel flere „Mark“ blevene forvandlede til Følker eller sær-egne Landskaber ³⁾. Mæst gjennemgribende synes en saadan Opdyrkning af Markerne at have været i Danmark, hvor Ordet „Mark“, er gaaet over til at betegne det dyrkbare og dyrkede Land i Almindelighed. Men det maa heller ikke glemmes, at hele det oprindelige Danmark, hvad ogsaa Navnet viser, selv kun var en eneste „Mark“.

¹⁾ Der tales i vore ældste Love ofte om skiftet og udstiftet Skov; men den blotte Forudsætning, at Skov kunde skiftes, medfører at den ogsaa som oftest er bleven skiftet. Udtrykket markrein synes ogsaa at betegne en Grændse mellem tvende Skove.

²⁾ Se Snorre, Haak. God. S. Cap. 14, og især Geijer, Gesh. Schw. S. 79, Note.

³⁾ Man kunde formode at Raumarke ogsaa oprindeligt kun har været Raumernes Mark, besat af alle Raumer i Fællesskab, indtil det forøgedes ved Erobring og blev et „Rige“.

5. Kongen og Følget.

Vi have seet, hvorledes den fribaarne „Karl“ ved at erhverve Odelsjord hævede sig til at blive Hauld, og hvorledes Haulds- eller Odels-Klassen dannede et Slags Aristokrati fremfor den ikke jordejende Klasse af Fribaarne. Nøgismaal antyder, hvorledes Jarlernes Klasse ved at indgaa nærmere Forbindelse med Hauldernes ogsaa hævede sin en Grad højere op paa samme Maade; Jarlen tillægges nemlig Sønnen Kour ungr, hvorved Digteren øjensynlig vil have **Kongen** betegnet. Men Kongen var i det oprindelige germaniske Samfund ikke fød Regent. „Kongerne“, siger Tacitus, „vælge de efter fornem Byrd, men Ansøjerne selv efter deres Dygtighed“. Herved har Tacitus baade antydet, at Kongen, som Konge, slet ikke derfor behøvede at være „Ansører“ (dux), og at tillige det væsentlige ved Kongeværdigheden var den fornemme Byrd. Til hiint „dux“ hos Tacitus svare ligefrem de gamle Benævnelser fylkir og hersir, og herved bliver det heel sandsynligt, at disse Værdigheder i den fjernere Oldtid neppe vare arvelige. Den gamle engelske Forfatter Beda, der foruden mange andre Skrifter skrev Englands Kirkehistorie omtrent ved 728, nævner udtrykkeligt, hvorledes Sæerne i Sydskland styredes af Fyrster, der efter Lodkastning anførte Hæren i Krig ¹⁾, Regenter, der ikke kaldtes Konger, men skifteviis førte Regjeringen; og vore gamle Sagn vide ligesledes at berette om Fylker, der ikke beherskedes af Konger, men af Jarler eller Herfer. I Ordet „konungr“ (angels. cyning, tydsk chuninc) ligger derimod fra første Færd af Begrebet om fornem Herkomst, da Ordet kon, kun eller kuni, hvoraf det er afledet, ligefrem betegner „Slægt“, og „konungr“, betyder saaledes oprindelig kun „en af en Slægt“, ligesom det latinske generosus, der ogsaa er gaaet over til at betegne høj Byrd. Kongerne maa derfor i den ældste Tid kun have været de ved Byrd og Ansøelse mest fremragende Medlemmer af Jarleslægterne, og de have som saadanne vistnok udøvet megen Indflydelse, men dog ikke været Fylkernes selvskrevne Herrer, ligesom det og ikke alene er sandsynligt, men endog vist, at der i eet Fylke kunne have været mange Konger paa een Gang. Hvad der egentlig fra først af stemplede den anseede Jarle-Øtling til Konge og hvad det betegnende ved Kongeværdigheden egentlig var, derom indeholde

1) Beda hist. eccl. V. 10. „Non enim habent regem iidem antiqui Saxones, sed satrapas plurimos, suæ genti præpositos, qui, ingruente belli articulo, mittunt æqualiter sortes, et quemcunque sors ostenderit, hunc tempore belli duccem omnes sequuntur, huic obtemperant; peracto autem bello rursus æqualis potentæ omnes fiunt satrapæ“. Det er ikke at overse, at Kong Alfred i sin Oversættelse af Beda kalder disse Fyrster ealdormenn, den angelsaksiske Benævnelse paa de øverste Befalingsmand næst Kongen.

vore Oldskrifter ingen bestemte Udsagn, men kun dunkle Bink og Mutydnin-
ger, der dog, ret forstaaede, give tilstrækkelig Oplysning. Rigsmaal lader,
som vi have seet, allerede Jarlen efter Rigs Bud tilegne sig „Odelsvolde,
ældgamle Bøgder“, og synes derved at antyde en Optræden som Erobrer;
Kongen (egentl. Kon den unge) optræder endnu bestemtere som Krieger, sy-
sler med Vaaben og Jagt og tilegner sig højere Indsigter (Muner), indtil
han endelig begynder at lade sig ved sin Uvirkomsbed og Erobringstylen
begynder at vaagne hos ham. Dette udtrykkes i Digtet saaledes:

Med Kon den unge
i Kjør og Skove,
Kølven lod han flyve,
Fugle han skod.

Da kvad en Krage,
paa Kvist den sad:
hvi skal du, Kon unge,
kun skyde Fugle?
Heller burde I

paa Heste ride
og Hæren fælde.

Dan og Danp
have bedre Haller,
bedre Odel
end I selv have;
de skjonne godt
paa Skibet at ride,
Eggen at svinge,
Saar at give.

Hans egen indre Drift til at forlade Fædrelandet og underkaste sig fremmede Lande i Spidsen for Krigere fremstilles her billedligt, som om han hørte Opfordringen dertil i Fuglens Nest, naar han vandrede eensom i Skov og Mark, overladt til sine egne Grublerier. Digtet ender her pludseligt, og er aabenbart ufuldstændigt. Hvad der siges om Dan og Danp synes en-
ten at sigte til et Erobringstog mod Danmark, hvilket Digteren paa en allegorisk Maade har villet forberlige, eller ogsaa, hvad der forekommer os mere rimeligt, at skulle indeholde en Opfordring til den unge norske Jarle-
son om at efterfølge Dans og Danps Exempel, og erhverve ligesaa god Odel, ligesaa stor Anseelse, og ligesaa stor Berømmelse for Krigersfærd til Lands og Bands som de. Herom ville vi senere faa Anledning til at ud-
tale os nærmere; her holde vi os kun til de Bink, Digtet indeholder om Kongeværdighedens Oprindelse. Det er tydeligt nok udtalt, at Jarlesonnen først bliver Konge, naar han optræder som Erobrer, altsaa naar han i Spidsen for Krigere drager ud paa Erobringstog til fremmede Lande. Hans Optræden i Spidsen for en Krigerskare antydes endog ved det blotte Fleer-
tal, hvormed Krageen i sin Opfordrings Løb begynder at tiltale ham. Her-
med stemmer det neje, hvad Snorre fortæller som det sædvanlige i Norges og Sveriges ældste eller heroiske Periode: „Der var mange Sø-Konger

som raadede over meget Folk, men ejede intet Land" ¹⁾). Og saa langt ved, som ved den Tid da Christendommen indførtes, ja endog noget senere overhoved saa længe Vikingetiden varede, finde vi det omtalt som Skik og Brug, at Sønner af kongelige Familier, der i Spidsen for en Kriegerflaare gjorde Sotog for at herje i fremmede Lande, strax paa det første Tog ved Afreisen fra Hjemmet udraabtes til Konger af sine Krigere, og sidenefter stedse beholdt denne Kongetitel. Nu er det tydeligt nok, at den Omstændighed, at disse Tog foregik til Søs, her er aldeles uvæsentlig, alene begrundet i Norges særegne Beliggenhed og Umuligheden af længer at kunne foretage Erobringstog til Lands; det Væsentlige er Kongens Optræden som Hovding for en Flaare af Krigere, der have sluttet sig om ham i den Hensigt at herje og gjøre Erobring i fremmede Lande. Konge-Navnet er saaledes fra først af knyttet til disse to Hovedpunkter, Erobringshensigten og Kriegerfølget. Og her have vi ikke længer en udelukkende norsk, men en ældgammel og egte germanisk Institution for os. Det er det saakaldte **Følge** (comitatus), bestaaende af hvad der i vore Oldskrifter kaldes „haandgangne Mænd" eller Krigere, der med hellige Forpligtelser havde sluttet sig til Kongens Person.

Tacitus, der saa omhyggelig havde iagttaget de gamle Germaners Skikke og Sæder, giver os den ældste, men tillige den omstændeligste Fremstilling af dette Følges Beskaffenhed. „De foretage sig", siger han, „intet enten i offentlige eller private Anliggender, uden at være bevæbnede. Men det er ikke Skik og Brug at Nogen begynder at bære Vaaben, førend hans Medborgere have erklæret ham voren dertil. Da bliver Unglingen paa selve Thinget prydet med Skjold og Spyd, enten af en af Fyrsterne (principes) eller af sin Fader, eller af en Paarørende. — Særlig højt Byrd eller Forsædres store Fortjeneste kunne endog give unge Mennesker fyrstelig Værdighed. De saaledes Vaabensmykkede stotte sig om de sterkere og allerede prøvede Krigere; heller ikke er det nogen Skam at vise sig blandt de haandgangne Mænd (comites). Der er endog Graader imellem de haandgangne Mænd indbyrdes, alt efter den Fyrstes Dom, hvem de følge; de haandgangne Mænd kappes ivrigt med hinanden indbyrdes om at indtage den første Plads hos Fyrsten, og Fyrsterne kappes om at have de fleste og tappreste haandgangne Mænd. Dette er Ansæelse og Magt, stedse at være omgivne af en Flaare udvalgte Unglinger; i Fredstid er det en Ære, i Krigen et Værn. Og ikke alene i Fyrstens eget Fylke, men ogsaa i alle Nabofylker erhverver han sig et berømmeligt Navn ved at have et Følge, der udmerker sig ved Talrigbed og Tapperhed; til en saadan Fyrstes Gunst besler man ved Gesandtskaber, og sender ham

¹⁾ Snorre Yngl. S. Cap. 31.

Gaver; ofte er hans blotte Anseelse nok til at gjøre Ende paa Krige. I Slaget er det en Skam for Fyrsten at staa tilbage for Noget i Tapperhed, og for Følget, ikke at vise ligesaa stor Tapperhed som Fyrsten. Og en Skjændsel er det for den haandgangne Mand gjennem hele hans Liv, at overleve sin i Slaget faldne Fyrste; hans helligste Forpligtelse er at forsvare og værge denne, ja endog at tilskrive ham Goren for de Heltedrifter, han selv udfører. Fyrsterne stride for Sejren, de haandgangne Mænd for Fyrsten. Og hvis der hjemme i Fylket har hersket langvarig Fred og Stilhed, begive de fleste fornemme Unglinger sig efter eget frit Valg til Nationer, som just paa den Tid føre Krig, baade fordi Nationen i sig selv hader Uolighed, og fordi de ved de farefuldeste Bedrifter erhverve den største Anseelse, og det desuden er vanskeligt for Fyrsten at kunne holde et stort Følge uden ved Herjen og Krigsføren; thi de haandgangne Mænd gjøre store Fordringer til deres Fyrstes Gæmildhed; navnlig vente de af ham at faa den Hest, hvorpaa de drage i Striden, og det Epyd, hvormed de fælde Fjenden og vinde Sejren; Beværtningen, og den vistnok simple, men rigelige Underholdning regnes kun som en Deel af Besoldningen; Midlerne til at vise Gæmildhed maa Fyrsten søge sig ved Krig og Herjen. Man vil have langt vanskeligere ved at faa dem til at dyrke Jorden og afvente Afgreden, end til at udæste Fjenden og modtage hædrende Saar: ja det ansees endog som Tegn paa Dorkhed og Ladhed, at erhverve sig ved sin Svæd, hvad der kan vindes ved Blod" ¹⁾.

Uvende vi denne mestertlige Skildring paa de ældste Forhold i vort Land, saaledes som vi ovenfor især efter Nigismaal have søgt at fremstille dem, vil man lettelig kunne forstaa, hvorledes Karlen eller Agerdyrkeren i Førstningen kunde være saa lidet anset i Sammenligning med Jarlen eller Kriegeren. Jarlerne have neppe engang beskæftiget sig med Agerdyrkingen, men flokket sig om enkelte Høvdinge, og under deres Ansørsel, enten i Fejder med hinanden indbyrdes, eller i fremmede Fylker, maaskee og i fjernere Lande søgt at erhverve sig Anseelse og det fornødne Underhold. Baade i vore egne og andre germaniske Oldskrifter finde vi i mængdeviis Exempler paa det her af Tacitus skildrede Forhold, og Bestyrelse paa hans Ord. Høvdingens Gæmildhed mod hans haandgangne Mænd er saa at sige de gamle, til Høvdingers Priis forfattede. Kvads staaende Thema; Gæmildheden prises som en Dyd ikke ringere end Tapperheden. Høvdingen kaldes „Ningenes Bryder“, „Guldets Hader“, o. a. d. Allerede Nigismaal selv lader Jarlen, som et Særkjende paa hans ædle Byrd, stear efterat have tilkæmpet sig et Nige „sonderhugge Baugen“; i det gamle Bjarkemaal omta-

¹⁾ Tac. Germ. Cap. 13, 14.

ler Hjalte vidtloftigt de rige Gaver, han og hans Staldbroder havde faaet af Holf Krake, og i Digtet om Beowulf prises Hrothgars og Hygelacs Gæmildhed. I Inglingasaga fortæller Snorre om Dplændingekongen Halfdan, at han vistnok var gæmild paa Guld mod sine Mænd, men holdt dem knapt med Hensyn til Beværtningen, hvorfor han og fik Tilnavnet hinn mildi ok matarilli (den gæmilde og madknappe). Og Hovdingens Forpligtelse til at føde sine Mænd anstændigt spiller ogsaa meget længere ned i Tiden en vigtig Rolle; hans Knaphed i denne Henseende var Gjensstand for alvorlige Klager ¹⁾. Og i Digtet om Beowulf kaldes de haandgangne Mænd eller Følgesvende meget ofte Mad- og Arne-Fæller (beod-geneátas, heordgeneátas). Med Wren for den vundne Sejr maatte Hovdingen nødvendigviis ogsaa erhverve den bedste Deel af Byttet tilligemed den Met eller Forpligtelse at uddele det øvrige til sine Mænd. Derfor siger ogsaa Tacitus, at Krig og Herjen selv skaffe Midlerne til Gæmildhed; han nævner ikke udtrykkeligt, at en Deel af Byttet skiftedes mellem de haandgangne Mænd, men dette ligger i Sagens Natur, og omtales desuden hyppigt i andre Oldskrifter. Det hedder saaledes hos Saxo, at Hleidrekongen Skjold udtrykkeligt erklærede, at Byttepenningen tilkom Krigerne, Wren derimod Anføreren, og endnu i vor saakaldte Hirdskraa, d. e. den Lov, som gjaldt for Kongens haandgangne Mænd i det 13de Aarhundrede, gives der udtrykkelige Regler for Byttets Deling under Kongens egen Opsigt ²⁾. Forpligtelsen for de haandgangne Mænd til at forsvare deres Herre endog med Doffelse af deres eget Liv omtales hyppigt i vore ældre Skrifter; ingen Skændsel var større end den, at sveige sin Lehnsherre (Lånardrottinn), og i Digtet om Beowulf udstøder en Kriger de haardeste Bebrejdelser mod dem af sine Staldbrodre, der ikke havde Mod til at staa deres fælles Hovding bi i Kampen mod en ildsprudende Drage ³⁾.

Denne Institution, Følge-Institutionen, var altsaa dybt rodfæstet hos de germaniske Folk, og de have vistnok medbragt den fra deres tidligere Opholdssteder i Osten. Dog ligesom vi see Karlen efter Erhvervelsen af Odal gradviis hæve sig til Hauldens anseelige Stilling, saaledes har rimeligiis ogsaa Følge-Institutionen efterhaanden hævet sig fra en beskednere og mindre fremtrædende Tilværelse til den overordentlige Indflydelse, som den siden uøvede, især efterat Erobringstog til fremmede Lande blev saadanne Følgers vigtigste Bedrift. I Nigismaal see vi, hvorledes allerede Jarlen begynder at underkaste sig „Odelssolde, ældgamle Bygder“, at „stride

¹⁾ Se især Fortællingen om Sneglu-halle og Kong Harald Sigurdsøn.

²⁾ Hirdskraa, Cap. 38.

³⁾ Beowulfdigtet, v. 5763 fgg.

for at vinde Lande", at „sønderhugge Bauger", med andre Ord, hvorledes Jarlen, uden at bære Kongenavn, optræder som Følgehøvding. Kongenavnet knytttes først, som det synes, til mere omfattende Tog, især til Sø, Erobringen af større Lande „bedre Odel", i Lighed med hvad Dan og Damp havde udrettet. Det var altsaa Krigsbedrifter udenfor Fædrelandet, eller rettere udenfor sit eget Land, der allerførst berettigede den jarlbaarne Høvding til at lade sig hilse med Kongenavn. Her giver Snorre os i Ynglinga-Saga en fortrinlig Oplysning. Han siger, „at Kong Dyggve i Uppsala var den første af Ynglinge-Vættene, der blev kaldt Konge, thi forhen kaldtes Fyrsten kun Drottinn, hans Hustru Drottning, og hans Følge Drott" ¹⁾). Vi have her saaledes det egentlige germaniske Ord paa hvad Tacitus kalder principes, og vi gjenfinde det derhos i det angelsaksiske dryhten, ligesom det gotiske gadrauhits i Betydningen af „Kriger" vidner om, at ogsaa Goterne have haft et tilsvarende drauhitins. Snorre sætter denne Beretning om Dyggve aabenbart i Forbindelse med Nigismaal, idet han som Dyggves Moder nævner Drott, Syster af Kong Dan den Overmødige, efter hvilken Danmark har faaet sit Navn, og Datter af Damp, Søn af Nig, der først blev kaldt Konge blandt dansktalende Folk, og hvis Vættmænd siden brugte Kongenavnet som den fornemste Fyrstetitel ²⁾). Vistnok maa dette være en Misforstaaelse af Snorre, eller denne maa have benyttet en anden Bearbejdelse af Nigismaal, end den, vi nu kjende, thi i denne fremtræder Nig Jarl ikke som Konge, og hans Søn, Kon den unge, som en fra Dan og Damp aldeles forskjellig Personlighed. Men hvorledes dette nu end forholder sig, saa er det dog aldeles tydeligt, at Kongenavnet efter vore Fædres Sagn og Forestillinger skyldte Danmarks foregivne Underkastelse og det danske Monarchies Oprettelse ved Dan, hvorefter ogsaa danske Oldskrifter have meget at fortælle, sin Oprindelse: med andre Ord, at det hidrørte fra det første mere omfattende Erobringstog, om hvilket deres ældgamle Sagn vidste at berette.

Ville vi nu simpelthen fremsætte de Grundanskuelser om Samfundsudviklingen og Kongemagtens Oprindelse, der i Nigismaal og de af Snorre meddeelte Oplysninger gjøre sig gjældende, saa bliver det disse. Da Landets Opdyrkning var saa vidt fremskreden, at Karlen havde hævet sig til at blive Haud, søgte ogsaa Jarlen eller den af Krigere omgivne Drottinn Trang til at hæve sig op til et endnu højere Trin ved at foretage større Erobringstog, og hilse des da, forsaavidt han var af fornem Byrd, af sine

¹⁾ Ordet er dannet af „dringann", angelsaksisk dreogan, d. e. „udholde", „formaa", gjøre Tjeneste; i oldnorsk bruges det afledede drygja; ligesom ogsaa drjúgr (brøi) hører til samme Stamme. Drott har altsaa oprindeligt betydet: „den udholbende, tjenende Stare".

²⁾ Snorre, Yngl. S. Cap. 20.

Munch. Det næste Folks Historie. I.

Følgesvende med Navnet „Konge“. Hiin Trang maatte fornemmelig opstaa, naar den ovenfor (S. 114) omtalte Overbefolkning indtraadte, eller naar det saa at sige var nødvendigt at vandre ud i sluttede Krigerhobe. Elige Hobe, anførte af „Drottner“, drog da ud paa Tog, fra hvilke de vel undertiden kom hjem med et berømt Navn, mange Rigdomme og Kongetitel for deres Høvding, men ogsaa ofte slet ikke vendte tilbage, idet de underlagde sig fremmede Lande og oprettede nye Riger, som Frankernes, Anglernes, Burgundernes, Bandalernes ¹⁾. Vi maa endog være berettigede til at antage, at hvorfombest man i de ældste Tider seer et germanisk Folk optræde under Konger udenfor sit oprindelige Fædreland, der har et saadant Forhold, som det her skildrede, fundet Sted. Og navnlig vil det af det her Udviklede blive end mere indlysende, hvad der ovenfor er yttret om Erulerne, at de nemlig ikke vare noget eget Folk, men alene Skarer af Krigere (jarlar), der hjemsogte fremmede Lande under Anførsel af Høvdinger, hvilke forsaavidt de vare kongebaarne, førte Kongetitel, men ellers blot kaldtes Drottner ²⁾.

Foruden Fællesnavnet „Drott“ var der ogsaa mange andre Navne, hvormed de haandgangne Mænd betegnedes; i Norden var det sædvanligt at kalde dem **Hirdmænd**, fordi de bebogtede deres Herre, og deres Skare **Hirden** ³⁾; de kaldtes ogsaa **Werdunger** (angels. veordungas) fordi de fik **Sold**; **Huuskarle**, fordi de opholdt sig i Drottens Huus; Sinnar

¹⁾ De frankiske og normanniske Forfattere fortælle omstændeligt, hvorledes det i Norden gik til ved en saadan Udvandring, nemlig at man, naar Landet blev overbefolket, nødte en heel Deel af de unge Mænd, udvalgte ved Lodkastning, til at forlade Fædrelandet og erobre sig nye Bopæle. Saaledes Dudo (c. 990): *Exuberantes, atque terram, quam incolunt, habitare non sufficientes, collecta sorte multitudinem pubescentium, veterrimo ritu in externa regna extrudantur nationum, ut adquirent sibi proeliando regna, quibus vivere possint pace perpetua* (Duchêne, p. 62). En ældre Forfatter (fra c. 940), siger endog at disse Udsejler skede hvert 5te Aar: *Quoniam Danorum tellus insufficientis est, moris est apud illos, ut per singula lustra multitudo non minima, dictante sortis eventu, a terra sua exulet, et in alienis terris mansionem sibi quoquo modo ad propria non reversura vindicet.* (Traet. de reversione B. Martini in Burgundia, d'Achery spicileg. Vol. 3). Og William af Sumieges omtaler endog en Lov, ifølge hvilken Faderen drev alle sine egne Søner fra sig, for at de kunde søge deres Lykke paa bedste Maade, idet han kun beholdt een tilbage som Arving.

²⁾ Profops Beretning om at det efter Slaget med Langobarderne faldt Erulerne ind ingen Konge at have, forklæres best saaledes: at de da tilfældigvis ikke havde nogen kongebaaren Mand i deres egen Midte, og maatte derfor sende Bud til Norden efter en saadan. Paul Warnefried beretter om den første langobardiske Konge Agelmund, at han nedstammede *ex prosapia „Guningornum, quæ apud eos generosior habebatur“*, (I. 14). Det er høist rimeligt, at man her skal læse Cuningornum, og at Forf. altsaa kun har villet betegne Agelmund som kongebaaren.

³⁾ Af at hirta, bevare, hvoraf hirtir, Hyrde.

(Angels. gesidas) d. e. Følgesvende, hvoraf „Hoffinder“; **Sverdtagere** fordi de sædvanligviis fæstede sig i Tjenesten ved at modtage et Sverd af Drott-
nen, eller ved at aflægge Ed paa et af ham fremraakt Sverd; og endelig
flet og ret **Hovdingens Mænd**, fordi de fra det Øjeblik de gik i hans
Tjeneste, vare afhængige af ham, og forpligtede til at følge og lyde ham¹).
Det er let at indsee, at det Afhængighedsforhold, hvori disse Huuskarle
stode til Hovdingen, paa en vis Maade gjorde dem ufric, og derved under
sædvanlige Omstændigheder kunde betage dem den Ansæelse, der ellers maatte
være bleven dem som frie Krigere til Deel. Men den Glands, der fra
Hovdingen selv udbredte sig over det hele Følge, den Ære, de indlagde sig,
og de Migdomme, de samlede paa deres Krigertog, opvejede som oftest man-
gefald hiin Ulempe, og derfor siger allerede Tacitus: „det er ingen Skam at
vise sig i de haandgangne Mænds Skare“. Vel fandtes der hos enkelte
frisindede Mænd, der aldrig paa denne Maade vilde give Slip paa deres
Uafhængighed og erklærede, ingenfinde at ville blive nogen anden Mands
„Mand“, men slige Mænd hørte dog, som man maa formode, til de sjældnere
Undtagelser. Med en saadan Skare omkring sig maatte derimod Drottningen eller
Kongen selv erhverve en uforholdsmæssig Magt inden sit Fylke, og et
Slags Herredomme maatte temmelig snart blive ham til Deel. Det er
dog ingenlunde vist, at de Smaakonger, vore ældre historiske Sagn omtale
som Konger i dette eller hiint Fylke, virkelig ogsaa vare Konger over Fyl-
ket, og ikke snarere fornemme Mænd med Kongetitel, der boede i Fylket.
Det er endog et Spørgsmaal, om de ældre Fylkekonger, naar alt kommer
til alt, førte Titel af Konger, og om ikke snarere denne Titel er tillagt dem
af senere Forfattere, medens de selv nøjedes med den beskednere Titel af
„fylkir“. Saameget er vist, at Kongedømmet i Norge ikke var opstaaet
af eller ved, men kun ved Siden af den egentlige patriarchalske Samfunds-
orden, og at Kongemagtens Ansæelse først begynder med de større —
tildeels ved Vaabenmagt bevirkede — territoriale Erhvervelser. Og Kon-
gens oprindelige Stilling ikke som Regent, men kun som den ypperste i Rang,
aabenbarer sig allerbedst deri, at ogsaa før ham en vis „Ret“ eller Bød var
bestemt (se nedenfor S. 143), og tillige i den ældre Frostathingsslovs Be-

¹) Da Kong Edhelstan i England have berørt det Sverd, Kong Harald Haarfa-
gre i Norge sendte ham som Gave, udraabte Haulf Haabrok: „nu er du Kong
Haralds Mand, siden du tog ved hans Sverd“. Snorre Har. Haarf. Saga
Cap. 41. I Middelalderens Latin gjengaves dette „Mand“ ved „homo“,
og deraf dannedes igjen homagium : den Handling at erkjende sig som Ens
„Mand“, Hyldest, deraf det franske homage. Istedetfor homo bruges ogsaa
undertiden Ordet haro (: Mand), hvoraf „Baroner“, oprindelig kun „Mand“,
haandgangne Mand. I Spansk og Portugisisk betyder haron eller varon
endog flet og ret „Mand“.

stemmelser om at Kongen, ligesaavel som Jarlen og Lendermanden, skulde fordrives, naar han ulovligt gjorde „Altfer“ (voldelig Hjemfogelse) hos nogen Mand.

Det er ovenfor omtalt, at Gæren for vundne Sejre tilkom Hovdingen, og at Byttet deelttes under hans Opfigt. Alt, hvad der erhvervedes, erhvervedes for ham, og alt, hvad hans Mænd modtog, modtog de kun ved hans Godhed, hvorfor enhver saadan Gave i Middelalderens Latin ogsaa kaldtes *beneficium*, d. e. Belgjerning, og, naar dens Gjenstand var Grundstykker, blot betragtedes som et Laan („lén“, Tydsk „Lehn“, hvoraf vort „Lehn“), af hvilke Hovdingen fremdeles vedblev at være Ejer, medens Modtageren kun blev dets Bruger, imod at forpligte sig til visse Ydelse, og fornemmelig til at underholde et vist Antal Stridsmænd, med hvilke han selv paa Hovdingens Opfordring i Krigstilsælde havde at møde frem og gjøre Tjeneste i Hovdingens Hær. Et saadant Lehn var oprindelig ikke arveligt, men skulde, hvad ogsaa Sagens egen Natur tilfiger, falde tilbage til Hovdingen ved Besidderens Død; det var først sildigere Tiders Misbrug, som gjorde Lehnene arvelige, eller i Virkeligheden forvandlede dem fra blotte Lehn til fuldstændig Ejendom. Ifølge den oprindelige Lehnforfatning var Lehnbesidderen saaledes ikke egentlig Ejer af den hele Herlighed (al-audr, alód); han nød kun godt af dets Afkastning i Gods eller Pengeværdi, (fé-aud, féód), og derfor er i Middelalderens Latin *feodum* eller *feudum* (Fransk *fief*) blevet den almindelige Benævnelse paa et Lehn. Besiddelse af et Lehn var saaledes ganske modsat Besiddelse af et Odel. Det første var oprindelig kun Brugsret, den sidste fuldkommen Ejendom; og om hiin endogaa i Tidens Løb var gaaen over til at blive Ejendom eller saagodt som Ejendom, udlevedes denne Ejendom dog ikke fra Besidderens egen oprindelige Ret, men fra Hovdingens, medens derimod Odelet tilhørte Besidderen og hans Familie ifølge den samme oprindelige Adkomst, der gjorde Hovdingen til den egentlige Ejer af Lehnet ¹⁾.

Dette er altsaa den store Forskel mellem Odelsbesiddelse og Feudalbesiddelse; begge ere lige oprindelig germaniske, men den første forudsætter en oprindeligere Fordeling af Jordegodsset mellem et heelt paa een Gang indvandrende, eller efterhaanden sig nedsettende, Folk; den sidste forudsætter en Erobring eller Besiddelsestagelse ved en af haandgangne Mænd ledsaget Drottinn eller Konge. Feudalforfatningens Tilværelse i et Land er altsaa et umiddelbart Vidnesbyrd om at en saadan Besiddelsestagelse eengang i Tiden har fundet Sted; den antyder saaledes et bestemt historisk Faktum, der ved Undersøgelsen af de germaniske Nationers Udbredelse og Vandringer bliver af særdeles Vigtighed. Man kan let forestille sig, hvorledes det

¹⁾ I England, hvor Besiddelsen er grundet paa Feudalret, betragtes endnu i streng juridisk Forstand Dronningen som Ejer af det hele Land, og de enkelte Grundstykker kun som om de af hende vare givne i Lehn til deres egentlige Ejere.

ved en saadan Besiddelsestagselse gik til i et allerede sterkt befolklet Land, f. Ex. i Gallien, da Frankerne bleve dets Herrer, og i de Egne af Tydskland, hvor de indvandrende Germaner allerede fandt keltiske Nationer bosatte. Her maatte den af os allerede ovenfor (S. 115) antydede Ordning af Forholdene indtræde, at nemlig de paa ethvert Grundstykke bosatte Jorddykere fulgte med Grundstykkerne som hørige, maaskee endog som Livegne, medens de enkelte haandgangne Mænd eller Baroner hver for sig optraadte som Herrer eller Odelsmænd. Forsaaavidt der fandtes Stæder, som f. Ex. i det aldeles romaniserede Gallien, da bleve disse de sædvanlige Tilflugtssteder for dem, der for Invasionen udgjorde den egentlige højere Klasse, og her kunde de idetmindste en Tidlang leve nogenledes usforstyrrede, da Germanerne, som ikke yndede Bylivet, rimeligviis bedst fandt sin Regning ved at lade dem tilkjøbe sig Møjlighed ved betydelige Afgifter. Af denne Stad-Befolkning, der efterhaanden forgyedes med enkelte indflyttede Medlemmer af Jorddykerklassen, udviklede sig i Tidens Løb i disse Lande den saakaldte **Trediestand** eller **Borgerstand** ligeoverfor **Adelstanden**.

Hvor altsaa Folge-Institutionen frembragte hele Riger, maatte Statsforfatningen blive feudalistisk, og der kunde naturligtviis Odel-Institutionen ikke komme til Udvikling. Hvor Folge-Institutionen derimod kun var tilstede i sin oprindelige, bestednere Stikelse, som i Norge i den tidligere Periode, der maatte Odel-Institutionen blive den forherkende, og Folge-Institutionen selv antage en Charakter, der var fordragelig med Odel-Institutionen. Her var det saaledes heel tænkeligt, at en Odelsmænd, naar han forresten intet havde imod at give Slip paa sin personlige Uafhængighed, eller naar han antog at kunne erhverve større Magt og Anseelse under en Hovdings Beskyttelse, sluttede sig til denne og blev hans haandgangne Mand. Og forsaaavidt denne Hovding besad saa store Landejendomme, at han kunde bortforlene enkelte Dele deraf, maatte der kunne være Haulder eller Odelsmænd, som ved Siden af deres private Odelsgods tilføjede besad Lehnsgods, for hvilket de vare deres Hovdingers visse Tjenester eller Afgifter pligtige. Det kom nu kun an paa, hvilken af disse to Interesser, Odel- eller Lehn-Interessen, der blev den overvejende i Fylket. Lykkedes det en Konge, paa denne Maade at knytte Fleerheden af de mægtigste Odelsmænd til sig, blev han i Virkeligheden Fylkets Herre.

Naar det i Norden blev det sædvanlige, at Kongetitelen ved en stiltiende Vedtægt smeltede sammen med Hersterværdigheden i de enkelte Fylker, lader sig vanskeligt bestemme. Vi have ovenfor antydet, at Kongetitelen selv neppe opkom førend efterat Drottnerne havde begyndt at gjøre mere udstrakte Erobringstog; og det kan blot have været den uforholdsmæssige store Magt og Nidgdem, flere fra slige Tog hjemvendende Konger havde erhvervet, som hjemme gav dem en saadan Overvægt, at de først de facto,

siden de jure blev Fylkets Herrer. Det er mærkeligt nok, at vore Oldsagn fornemmelig sætte Kongenavnets Oprindelse i Forbindelse med Dan og Damp, altsaa med Gleidrekongernes Rige, i hvilket, som vi have seet, gotisk Kultur var forherstende. Thi ogsaa Tacitus siger udtrykkeligt om Goterne, at de regjeredes af en Konge, allerede noget strengere end de øvrige Germaner. Heraf skulde man formode, at de egentlige Kongeriger i Norden først oprettedes af Goterne, og at de øvrige Nationer siden fulgte deres Exempel. Dette bliver i og for sig ej usandsynligt, naar man overvejer, hvorledes Goterne ogsaa i andre Henseender synes at have været forud for de øvrige Germaner i Dannelse, og ligesom at have viist dem den Vej, de i deres videre Kultur-Udvikling havde at betræde ¹⁾.

Hvor en Konge herskede med anerkjendt Myndighed, kunde man saaledes med Hensyn til ham inddele de fribaarne Indbyggere i to Klasser, de, som ikke stode i noget Afhængighedsforhold til ham, uden forsaavidt de erkjendte ham som Fylkets Regent, og de, der vare hans haandgangne Mænd. De første bleve i Almindelighed, som det synes, kaldte Kongens **Thegner**, et Navn, der oprindeligt lader til at have betegnet „et Sverd“ (saaledes endnu det tydske „Degen“), siden en „Kriger“, men som i vore Oldskrifter aldrig bruges, uden i Betydningen „fri Undersaat“, deels i Forhold til Kongen, deels lige overfor de Ufrie eller Trallene ²⁾. Hvor derimod Forholdene vare indviklede, nemlig hvor en ældre Befolkning var undertvungen, der laa det i Sagens Natur, at man ved „Thegn“ ej alene forstod „en Undersaat“, men en Undersaat af den højere Klasse, der igjen havde flere Undergivne under sin Naadighed, eller at Thegnerne optraadte som en Art af Ddel lige overfor Efterkommerne af den undertvungne Befolkning. I denne Betydning toges Navnet (pegen, þen) blandt Angelsaxerne, og dette oplyser igjen, deels hvad man og ellers finder omtalt, at Angelsaxerne virkelig maa have fordeelt beboede Grundstykker mellem sig, deels at Angelsaxernes Besiddelsestæglse af

¹⁾ Endog Snorres Ord om den af Dan indførte Begravelsesmaade blive her af en særegen Betydning. Det heber, at han, toertimod den ældgamle (af Odin indførte) Stik, at Eigene skulde brandes, lod sig højlagge ubrændt med Hest og Vaaben, og at fornemme Mænd sidenefter fulgte denne Stik. Men denne Begravelsesmaade er alene den, som Frauja-Dyrkelsen synes at have medført, eller den gotiske, der fornemmelig i Danmark, efter de undersøgte Grave at demme, synes at have været den sædvanlige, og sølgelig ogsaa viser sig som ubgaaen fra Goterne.

²⁾ I vore ældre Love og Retsakter tales der hyppigt om „Thenggilde“, eller den Bød, som en Thegns Drabsmand havde at betale til Kongen, fordi han berøvede ham en Undersaat; og den islandske Skald Egil Skallagrímsson, berømmer i et Kvad sin afbede Søn, fordi der i ham var „et daarligt Evne til en Thegn“ (ills þegns elni vaxit), det vil sige, han var for stolt og frisindet til at ville adlyde nogen Koage. Ligeledes heber det ofte i Love og Sagaer: þegn ok þræll d. e. „Fri og Ufri“.

Landet ikke aldeles var grundet paa Følge-Institutionen eller feudalistisk, men at ved Siden af de egentlige haandgangne Mænd ogsaa uafhængige Tjegnere deeltog i Besættelsen, og erhvervede sig frit Oddegods.

6. Trælle, Frigivne.

Vi have undersøgt de Fribaarne Wilkaar i Norden, og gjennemgaaet de Hovedklasser, i hvilke de deelte sig; det staar nu kun tilbage at kaste et Blik paa de Ufries eller Trællenes Klasse, der i fordums Dage, hvor lidet talrig den end var lige overfor den fribaarne Deel af Befolkningen, dog ikke indeholdt saa ganske saa Individier, og ikke spillede en saa aldeles ubetydelig Rolle, at vi her kunne forbigaa den med Læshed. Nigstmaals Fremstilling af Trællens Udseende og Haandtering er ovenfor meddeelt; vi erfare heraf, at Trællene ej alene i Almindelighed havde det raa og simple Ydre, der er en Følge af haardt og grovt Arbejde, men ogsaa en mørkladen Farve og visse Træk, der synes at vidne om en anden Herkomst, end deres Herrens. Og saaledes forholder det sig vel ogsaa, som vi allerede ovenfor have yttret, i Birkeligheden. Man kan ikke fra først af blandt Germanerne selv tænke sig en fød Trælleklasse, men de første Trælle have rimeligvis været røvede ved Erobringer fra deres tschudiske og scythosarmatiske Naboer, fra hvilke første Trælle igjen den senere, ved nye Erobringer og Menneskerov, vel ogsaa ved Salg, vedligeholdte og forøgede Trællebefolkning, nedstammede saavel i Norden, som i Tydskland og andre germaniske Lande. Thi Trælle have visseelig baade Tydskere og Nordboer strax ved deres første Udvandring fra Urhjemmet medbragt. Men disse medbragte Trælle kunde alene være Huus- eller Familietrælle, knyttede til Herrens Person, ikke Livegne, knyttede til en endnu ikke erhvervet Jord. Saadanne kunde blot opstaa, efterat et allerede bebygget Land var erobret, og saadanne fandtes derfor aldrig i Norge, i Tydskland derimod vare de almindelige, hvorom allerede Tacitus vidner ¹⁾, og her opstode derfor ogsaa flere Grader af Ufrie, de egentlige Huustrælle, og de ufrie Jorddyrkere (Liten) ²⁾. Den samme Forskjel findes ogsaa blandt Angelsaxerne, og karakteristisk nok er det, at den Livegne her kaldtes Wealh (d. e. en Briter) og den livegne Kvinde Wylen, (d. e. en Britinde), et talende Vidnesbyrd om at de overvund-

1) Tacitus, Germ. Cap. 25 Ceteris servis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur; suam quisque sedem, suos penates regit; frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit, et servus lactenus parat.

2) Se herom ovenfor S. 121. Disse Litter gjenkjendes i Romernes Læti, germaniske Hjelpeetropper.

ne Briter ogsaa bleve gjorte til Livegne, og ofte vel endog til Huus-Trælle ¹⁾.

Den oprindelige Maade, paa hvilken Trælle erhvervedes, synes at have været Tilfangetagelse i Krig eller paa hvilket som helst Herjetog, Ordet hertekinn eller hernuminn (hærtagen, krigsfangen) medfører derfor næsten i og for sig Begrebet om Trældom, og man har Exempel paa, at en højbaaren Kvinde endog ved at røves af en Landsmand og føres hen til et andet Fylke kunde blive anseet, som om hun var sunken ned i Trællestand ²⁾. Trællene betragtedes af vore Forfædre som Ting eller Løvere, forsaavidt de kunde sælges, bortbyttes eller bortgives; forresten synes Trællenes Stilling at have været ret taalelig. Den sælkes Benævnelse paa en Træl eller Trælkvinde, især med Hensyn til deres Afhændelighed, var man ³⁾; med Hensyn til det tjenende Forhold, hvori han stod, þyr og þý (Tyende, angelsk. þeov, gotisk þius) ⁴⁾. Der gaves ogsaa andre Navne, som betegnede den ufrige Stand, og som idetmindste senere hos vore Forfædre kunde bruges i Flæng med „Thy“ og „Man“, men som maaskee fra først af have betegnet enten forskjellige Grader af Trældom, eller forskjellige Betsjefstigelser. Af disse maa først og fremst merkes det bekjendte „Træl“ (þræll) ⁵⁾; dernæst ár (opr. maaskee kun en „Tjener“), og ambátt, der oprindeligen blot kan have betegnet „Tjenestekvinde“, (ligesom det gotiske andbahts kun betegner en Tjener i Almindelighed), men er senere gaaet over til at betegne en Trælkvinde ret og slet ⁶⁾. Andre Navne tyde hen paa særegne Betsjeninger i Huusvæsenet, og forudsatte saaledes et Kulturtrin, paa hvil-

¹⁾ Det Angelsk. Wealh, vort Valr, Tydsk Walch, Slavisk Wolok, Wlak, betyder oprindelig kun „anderledes talende“, og henføres derfor af Angelsaxerne til Briterne (Wealas, hvoraf Wales), af vore Forfædre til romanisttalende Folk, Franskmænd og Italienerne, saa og af Tydskerne; af Slaverne til Esterkommerne af de romerske Provincialer ved Donau, hvoraf Navnet „Wlacher“.

²⁾ Se Egils Saga.

³⁾ Ordet svarer i Brug, dog ikke i Oprindelse, til det lat. mancipium.

⁴⁾ Af þý kommer Ordet þjá (egentlig þivja, þia), at gjøre til Træl.

⁵⁾ Þræl forekommer ogsaa hos Angelsaxerne.

⁶⁾ I Snorres Harald Haarf. Saga Cap. 40 omtales en Kvinde af høj Byrd, der dog kaldtes Kongens ambátt, thi, heder det, i hine Tider vare ogsaa fornemmere Mænd og Kvinder Kongen tjenestpligtige. Sagen har vel været den, at Ordet ambátt i hin Tid endnu ikke havde antaget den stadige Betydning af „Trælkvinde“. Naar Casar (B. G. VI. I.) taler om de saakaldte ambacti, der hos Gallerne omgave de fornemmere Mænd, skulde man næsten tro, at han har overført paa Gallernes Indretninger et Ord, han har hørt fra de tydskke Stammer, med hvilke han kom i Berørelse, og som han i alle Gald vistnok har forklaret af det latinske ambigo.

ket der allerede findes ordnede Huusholdninger. Trældomsstanden overhoved kaldtes som oftest heel betegnende ånaud (d. e. Trængsttilstand).

Desuagtet var, som allerede ovenfor ytret, Trællenes Tilstand hos vore Forfædre heel taalelig, langt taaleligere, end hos Romere og Grækere. Trællene havde sædvanligviis egen Gjendom, kunde endog besidde Baaben, som Herren ikke egenmægtigt var berettiget til at fratage ham¹⁾, og kunde, naar de havde samlet Penge nok dertil, løskjøbe sig, ligesom de ikke sjelden frigaves²⁾. En saadan Frigiven kaldtes leysingi, og vedblev vistnok at staa i et Afhængighedsforhold til Herren, men ikke længer saaledes, at denne havde nogen Forsøgningsret over hans Person, eller at han ikke, naar han ellers havde Midlerne dertil, ganske skulde kunne forlade Herrens Huus og nedsatte sig paa sin egen Haand. Sandsynligviis var det Frigivne, af hvilke Lejlændingsklassen, idetmindste i de ældste Tider, fornemmelig bestod; men i saa Fald var deres Rettsforhold omhyggeligt sikket, thi i vore ældre Love er det Bestemmelserne om „Landslejen“, det vil sige om Forholdet mellem Grundejer og Lejlændinger og disse indbyrdes, der indtage den største Plads, og ere affattede med størst Omstændighed. Af andre Bestemmelser om de enkelte Klassers Rettigheder seer man, at den Frigivne og den Frigivnes Søn dannede en Mellemklasse mellem Trællen og Bonden. Der omtales og stundom mellem Frigivnesønnen og Bonden en Mellemklasse, hvis Medlemmer betegnes med det besynderlige Navn Nefs = Thegn (egentlig Breks = Thegn), hvilket Ord, der kommer af at reka eller vreaka (v: vrage, drive bort), neppe kan andet end sigte til, at de dermed betegnede Folk have ført et mere løst og ledigt Liv, end de fast bosatte Godssejere. Man skulde ellers formode, at den Klasse af Smaaahandlere, omvankende Kræmmere, Pengeamlere og Pengeudlaanere, der altid opstaar i et allerede nogenledes ordnet Statsfund, fornemmelig har bestaaet af Frigivne eller Frigivnes Børn. Ved frigsfangne og siden frigivne Trælle kom det dog naturligviis ogsaa meget an paa deres oprindelige Stand, hvad Stilling det efter Frigivelsen tillodes dem at indtage i Samfundet³⁾. Og i det Hele taget behøvedes der ikke

¹⁾ Se herom især den merkkelige Beretning i Gisle Gursøns Saga S. 4. — Trælens private Gjendom (orka) omtales oftere i vore ældre Love. Erting Skjalgsøn gav sine Trælle Grundstykker at dyrke, se Snorre Dlaf d. h. Saga Cap. 22.

²⁾ At der i England maa have været en Mængde Livegne, sees desforuden ej alene af flere Diplomer, men ogsaa af Bedas Beretning om Biskop Wilfridh, at han, da Kong Ceadwealha af Wessex havde givet ham Distriktet Seolesigg (Selsey), strax frigav 250 der bosatte Livegne. (Beda, H. E. IV. 13).

³⁾ F. Ex. hvor den skotske Jarl Melbuns Søn bliver Godsbesidder paa Island, Landn. II. 17.

ret mange Generationer til at bringe en Frigivens Vtling paa samme Fod, som Haulderne. Besiddelse af Land var dertil den væsentligste Betingelse. Denne maatte det vistnok have sine Vanskeligheder at opnaa, da den med Ddelet forbundne Løsningssret, som man egentlig kunde kalde Familiens uforgængelige Medejendomsret, saa at sige forvandlede ethvert Kjøb af fast Ejendom til et et Pantelaan, og gjorde Besiddelsen af kjøbt Jordegods usikker, efterjom dette næsten til enhver Tid kunde indløses af de Ddelsbaarne. Det er endog højst sandsynligt, at disse Bestemmelser om den udstrakte Løsningssret oprindelig ere vedtagne for derved at udestænge Pengepugerne af lav Herkomst fra at komme i Besiddelse af Jordegods og derved trænge sig ind i Ddelsbaarnes Kreds. Men der kunde dog tænkes saamange Tilfælde, hvor Gjenløsningen maatte blive de Ddelsbaarne vanskelig eller umulig; eller hvor de idetmindste maatte finde sig bedre tjente med at modtage en Pengesum, end med at faa Gaarden tilbage. Og endelig synes den merkelige Vedtægt fra gammel Tid af at have bestaaet, at en Konge, ved at skjenke en Mand et Stykke Jord, derved ogsaa skjenkede ham det til Ddel. Kongen havde det saaledes i sin Magt, paa een Gang at ophøje en Frigiven i Hauldernes Klasse ¹⁾.

Der skjælnes undertiden mellem to Slags Frigivne, nemlig den fuldstændigt **Løsladte** (leysingi), og den blotte **Frigivne** (frjalsgjafi) ²⁾. Forskjellen maa have bestaaet deri, at hine Frigivne strax ved en udtrykkelig Viljeserklæring af Herren erhvervede en større fritagelse fra de Forpligtelser, der paahvilede ham imod denne, end den simpelthen Frigivne, ligesom det ogsaa paa en vis Maade ligger i Ordet, at denne kun havde betraadt det første Trin af Frihedens Stige. Thi Ordet frjals (hvoraf „Frelse“ = Frihed) er just det Ord, hvormed den fuldkomne personlige Frihed betegnes ³⁾.

Saavel Tacitus, som de fleste tydske og angelsaxiske Love omtale det Tilfælde, at en fribaaren Mand kunde give sig selv i Trældom, naar han enten ikke vidste at ernære sig selv, eller ogsaa paa en eller anden Maade

1) Se den ældre Gulathingsslov, Cap. 270. Her omtales ogsaa flere andre Maader, hvorved et Grundstykke allerede strax kunde erhverves som Ddel. Ellers udkrævedes dertil, som bekendt, i det mindste i de Tider, fra hvilke vore ældre Love i den Stikkelse, hvori vi nu kjende dem, skriver sig, en saare lang Besiddelseshævd, og det bliver et Spørgsmaal om Ddelet i de ældste Tider overhoved ved nok saa lang Besiddelse i den nye Kjøbers Vt kunde prækræberes for Sælgeren.

2) Se nedenfor S. 141.

3) Ordet er sammensat af fri og hals, betegner altsaa „den, hvis Hals er fri“, altsaa den, der ej bærer noget Trællemærke paa sig. Det gjengives derfor ogsaa i latinske Dokumenter ved „collum liberum“.

(f. Ex. ved Tab i Spil) var bleven en anden Mand en større Sum skyldig, end han kunde betale ¹⁾). Ogsaa vore ældre Love forudsætte Kreditors Ret til at tage sig betalt i Skyldnerens Person, naar hans Gods ej var tilstrækkelig til at dække Gjelden ²⁾; hiin frivillige Overgivelse i Trældom nævnes dog ingensteds udtrykkelig, men betegnes i svenske Love ved Ordet gjafpræll (d. e. Gave-Træl) ³⁾, der visseelig ganske svarer til det i den engelske Konge Henrik I's Lov forekommende Udtryk „sua datione servus“, hvormed hiin frivilligt i Trællestand indtraadte, forhen fribaarne, Mand betegnes. Forresten er det i sig selv høist sandsynligt, at dette Tilfælde ogsaa hos os oftere er indtraadt.

7. Hevn. Fejde. Ret.

Den fuldkomne Frihed, der tilkom enhver fribaaren Mand, indskrænktes, hvor de germaniske Samfundsforhold bestode i deres oprindelige Simpelted, egentlig kun ved Familiebaandet, eller ved den patriarchalske Myndighed, som hvert enkelt Familie-Overhoved udøvede over alle sine Tilhørende og Undergivne. Hver Familie, eller maaskee rettere ethvert Adels-Etablisement, dannede et slags Stat for sig selv, og var derfor nærmest anvist paa sig selv hvor det gjaldt at forsvare dens egne personlige Rettigheder ligeoverfor andre Familier. Denne Ret til endog med væbnet Haand at forsvare sine personlige Rettigheder, Retten til at føre Privatfejde, der egentlig maa betragtes som et af de karakteristiske Kjendemerker for ethvert uorganiseret Samfund, forudsættes i de germaniske Love, og spiller en Rolle i den germaniske Historie længe efter Oprettelsen af den Statsmyndighed, hvis Hovedformaal det skulde være at gjøre en saadan Krigstilstand mellem Statens enkelte Medlemmer umulig. Fortællinger om langvarige Familiefejder, og om Udsørelsen af den Blodhevn, den ene Familie ej alene ansaa sig berettiget men endog forpligtet til at tage over en anden Familie for et af denne paa et af hiins Medlemmer begaaet Drab eller Overfald, forekomme i mange af vore Oldskrifter, isærdeleshed dem, der vedkomme Island, hvor Mangelen af en egentlig Statsmyndighed kaldte en Tingenes Orden tilbage, som i Norge selv allerede for en stor Deel ved Island's Bebyggelsestid maa anses for at være tilbagelagt, nemlig den, under hvilken de enkelte Familier udgjøre ligesaa mange Smaastater, der selv udøve deres egen Statsmyndighed. Det Ulempefulde ved en saadan Tingenes Dr-

¹⁾ Tacitus, Germ. Cap. 24.

²⁾ Eldre Gul. Lov, Cap. 71.

³⁾ Lögatalagen, Drap. B. XVII. 2.

den maatte overalt, hvor germaniske Stater oprettedes, fremkalde Nødvendigheden af at enes om Lovbestemmelser, hvorved Fejderetten saavidt muligt indskrænkedes. Og saavidt man af de endnu forhaandenbærende Lovsamlinger saavel som af enkelte Antydninger i de historiske Skrifter kan domme, synes endog de allerførste saakaldte Love fornemmelig at have indeholdt Bestemmelser af dette Slags, nemlig Angivelser af, hvor stor Godtgjørelse i Penge eller Penges Værd der i Drabs- eller Angrebs-Tilfælde skulde udredes. Denne Maade at hindre Familiefejder paa er særegen for Germanerne, og fastsættes i alle ældre germaniske Lovgivninger. Statssamfundet selv overtog eengang for alle at mægle mellem de fejdende Familier, og saalænge som muligt at overholde den offentlige Fred, ved at opstille en Tært, efter hvilken enhver personlig Fornærmelse skulde godtgjøres, eller en bestemt Bod, der for enhver saadan Fornærmelse skulde udredes, og som Staten selv ved de Tvangsmidler, der stode til dens Raadighed, paatog sig at inddrive, medens den, der oppebar den, derved ogsaa indgik den Forpligtelse, at holde sig rolig og ikke forsøge paa at tage sig selv til Rette. En saadan Bod eller Godtgjørelse kaldes sædvanligviis blandt Tydskerne og Angelsaxerne Wer eller Wergild (egentlig Væрге-, Forsvars-Gjeld); hos vore Forfædre simpelthen gjald eller undertiden, forsaavidt man derved havde Retssjagsmaalet for Dje, sak, og tillige, forsaavidt man betragtede den som en Maalestof for Bedkommendes Rang i Samfundet (hvorom mere nedenfor) rétt, Ret. Denne Indretning hos Germanerne er ældre end den Tidsperiode, i hvilken vi allerførst lære dem at kjende. Allerede Tacitus omtaler den paa et Par Steder i sit Skrift om Tydskland. „Det er“, siger han, „en uundgaaelig Pligt at deeltage saavel i de Venstabsforbindelser, som i de Fejder, i hvilke Ens Fader eller Paarørende befinder sig. Fejderne vedvare dog ikke uforsonlige til evig Tid, thi Manddrab affønes med et vist Antal stort eller smaat Kvæg, og den hele Familie faar sin Andeel i Godtgjørelsen: en for den offentlige Møjlighed velgjørende Indretning, da slige Fejder ere saameget farligere, naar Friheden er saa ubunden, som her“¹⁾. Ogsaa i vore ældste Love handles der udtrykkeligt og udførligt om Bodens Fordeling mellem Familiens Medlemmer, endog dem, som vi nutildags vilde kalde meget fjerne, og i visse Tilfælde sees det, at ej alene Drabsmanden selv, men endog de øvrige Medlemmer af hans Familie havde at deeltage i Udredelsen²⁾. Derved opnaaedes det Gode, at Familierne selv vare interesserede i, saavidt som muligt at hindre Drab og de deraf sig udspindende Fejder³⁾. Bodden paalagdes sædvanligviis efter Dom til Thinge, skjønt

¹⁾ Tacitus, Germ. Cap. 21. — Her antyder Tacitus Karfagen, der paa Island braagte Privatfejderne til ligesom at livne op igjen.

²⁾ Se f. Ex. især Saktallet i den ældre Frostathingsslov.

³⁾ Angelsaxerne have ogsaa Ordet mægburh. til at betegne denne Familiefor-

den ogsaa kunde vedtages efter privat Forklig eller Voldgift, en Afgjørelsesmaade, der i det Hele taget ansaaes for hæderlig. Den allerhæderligste bestod deri, at man overlod Drabsmanden selv at bestemme, hvor stor Bod han havde at udrede (Selvdom); dette skøde kun, naar han var en anseet og bekendt, formaående Mand, og det var da en Gressag for ham, ej at benytte denne Lejlighed til at slippe lettere fra Sagen, end det ellers vilde have været Tilfældet. Den Følelse af Skam, der nu stedse er forbunden med Modtagelse af Pengegodtgjørelse for lidte Fornærmelser, synes overhoved — hvad der og ligger i Sagens Natur — i hine Tider ikke i Almindelighed, og kun i heel særegne Tilfælde, at have været tilstede, medens mangen stolt Herding tværtimod ansaa det for en Skam at give Bod (i Virkeligheden: at anerkjende Statsmyndigheden) og ofte tilbød sig at give langt større Erstatning end den lovmæssige Bods Beløb, naar denne Erstatning kun ikke i Formen saa ud som en Bod ¹).

Naar først Staten igjennem Lovgivningen optraadte som Fredens Overholder, maatte det heraf ogsaa følge, at et Brud paa den offentlige Fred tillige indeholdt en Fornærmelse mod Staten, som derfor ogsaa, foruden Bodens til den Drabtes eller Fornærmedes Familie, tillige selv krævede en Erstatning for dette Fredsbrud. Hertil sigter allerede Tacitus, hvor han siger: „ogaa for de ringere Forseelser ilægges de Overbeviste en Mulkt af et vist Antal Heste og Kvæg i Forhold til Straffen; en Deel af Mulkten udbetales til Kongen eller Staten, en Deel til den Fornærmede selv eller hans Frænder“ (hvilket sidste Tillæg altsaa viser, at Drab er regnet blandt disse „ringere Forseelser“) ²). I vore ældre Love, der ere nedskrevne paa en Tid, da Kongen allerede forlængst betragtedes som Statens eneste Repræsentant, fordres ved Siden af enhver Privatbod ogsaa en Kjendelse til Kongen, og i Drabstilfælde desuden en Erstatning for den tabte Undersaat (Pegngildi). Men dersom Bodssystemet skulde have nogen Betydning, og ikke blive til et blot Spilfægteri, maatte Staten sørge for, at der efter Bodens Udbetaling og Fordeling virkelig ogsaa blev Ende paa Fejden. Derfor blev der ved sliig Lejlighed lyst en offentlig, højtidelig Trygd (Sikkerhed, i Middeltalderens Latin *treuga*), der skulde herske mellem begge de angjeldende Familier indbyrdes, og af dem bekræftedes med Ed; og den,

pligtelse; Ordet er dannet af mæg (vort mægr, Maag) og burh, her Forgen, Kaution. Hos os maatte det tilsvarende Ord være mægborg eller mægbor-gan. Familien selv kaldtes af Angelsaxerne under Et mægð, hvilket Ord ogsaa bruges for at udtrykke „Nation“, lat. gens.

¹) Se f. Ex. især Hrafnkel Freysgodes Saga. Det er dog muligt, at flere af disse Særegenheder først udviklede sig paa Island, hvor det overhaandtagende Fejdebæsen gav mere Anledning dertil.

²) Tacitus, Germ. Cap. 12.

som efter modtagen Bod og besvoren Trygd desuagtet begik et Drab i Anledning af den Sag, hvilken Trygden gjaldt ¹⁾, blev derved en Niding (=: Forræder) ²⁾, som ansaaes at være udstødt fra det ved fælles Lov beskyttede Samfund (úllagr eller úllægr), det vil sige „fredløs“, og kunde ustraffet dræbes af hvilken som helst, hvis han forblev i Landet. Det ansaaes tillige som Nidingsfærd, naar Drabsmanden ikke snarest muligt efter det begangne Drab offentlig vedkjendte sig dette, eller, som det hed, lyste sig det paahænde (iglysing); dette fulgte ligefrem af de om Privatfejde herskende Grundanskuelser; den betragtedes omtrent som en aabenbar Krig mellem uafhængige Magter, og Bøderne ikke som Straf, kun som Sikkerhedsmidler, indrettede af den erkjendte Statsmyndighed.

Da Fordelingen af de større eller mindre Bøder mellem de forskjellige Familienmedlemmer ofte udkrævede en for hine Tider vanskelig Beregning, ansaaes det for nødvendigt, at nøjagtige Lister derover indrettedes. Saa-danne Lister kaldtes saktal, og det synes som om disse Saktal overhoved udgjorde Hovedindholdet af den hele Lovgivning, eller den Deel, om hvilken de under en fælles Lov forenede Familier eller Kommuner først kom overeens, ligesom man vel ogsaa maa antage dem for den Deel af Lovgivningen, der allerførst paa en eller anden Maade blev skriftligt optegnet; thi paa anden Maade var det vel nemlig ikke muligt at fastholde en Mængde Talstørrelser. Det heder derfor ogsaa om Halsdan Svarte, Dplandenes og Bessfoldens Konge, „at han satte Love, overholdt dem selv og tvang alle Andre til at overholde dem, ligesom han og, forat Overmod ej skulde krænke dem, selv indrettede Saktal og bestemte Bøder for Enhver efter hans Byrd og Stand“ ³⁾. Her synes det visse, som om Saktallet og Bøderne udgjorde Hovedsagen og Hovedindholdet. Saaledes var det ogsaa i Virkeligheden, thi det er just paa denne Statens Mellemkomst til Hindring af Familiefjender, at det hele Sammenhold mellem Familierne og selvgelig det hele Samfund hvilede.

I den ovenanførte korte Beretning af Snorre nævnes det udtrykkeligt, at de i Saktallet bestemte Bøder rettede sig efter Enhvers Byrd og Stand. Dette var Tilfælde i alle germaniske Stater, og der gives ikke een germanisk Lovbog fra Oldtiden, som ikke nøjagtigt bestemmer, hvor stor Bod der tilkom Enhver efter hans Stand ⁴⁾. Men heraf fulgte, at ogsaa de forskjellige Klasser eller Stænder nøje maatte omtales, og deres gjensidige Mang udhæves; og derfor er det Saktallet eller Kapitlerne om Drabs- og

¹⁾ Dette kaldtes „at vega á veittar trygðir“.

²⁾ Nidingr, af nid d. e. Ondskab, Trosløshed, Forræderi.

³⁾ Snorre, Halsd. Sv. Saga Cap. 7.

⁴⁾ Endog den gamle russiske, af Jaroslav c. 1010 givne Pravda eller Lovgivning indeholder Bestemmelser herom.

Bolds-Boder i de ældre Lovsamlinger, der giver nøjagtigt og mest udtømmende Underretning om den i de ældre germaniske Stater stedfindende Klasse-Inddeling. Det indbyrdes Rangs-Forhold mellem dem angives saa nøjagtigt ved den større eller mindre Pengesum, hvis Udredelse i ethvert Tilfælde forestrives, at man næsten kan sige at ethvert Medlem af Borgersamfundet er ansat til en bestemt Pengeværdi.

Vi have endnu den ældre Gulathingsslov og den ældre Frostathingsslov indbyrdes noget afvigende Bestemmelser om enhver Klasse's „Ret“. Som Hovedklasser nævnes i hin: Frigiven, Frigivens Søn, Bonde, Hauld eller Odelsbaaren, Lendermand (d. e. Herse), Jarl, Konge. Som Enheden synes Hauldens Ret at være betragtet ¹⁾. Bondens Ret udgjorde Halvdelen af Hauldens, Hauldens Halvdelen af Hersens, denne Ret Halvdelen af Jarlens, Jarlens Halvdelen af Kongens. Den Frigivnes Sønns Ret udgjorde $\frac{2}{3}$ af Bondens, og den Frigivnes i de fleste Tilfælde $\frac{1}{4}$ af hans Sønns ²⁾. Maalestokken var altsaa: Frigiven $\frac{1}{4}$, Frigivnes Søn $\frac{1}{8}$, Bonde $\frac{1}{2}$, Hauld 1, Herse 2, Jarl 4, Kongen 8. Og denne Maalestok fulgtes ej alene ved Beregningen over, hvormæget Enhver efter sin Stand skulde tage, men ogsaa hvormæget enhver efter sin Stand skulde give ³⁾. Ifølge Frostathingssloven betragtedes Hauldens Ret ogsaa som Enhed ⁴⁾, men Stigningsforholdet var her ikke hvad man kalder dobbelt op, men kun som 2 : 3. Her nævnes følgende klasser: Frigiven, Frigivens Søn, Neks-Þegn, aarboren Mand, Hauld, Lendermand (Herse), Jarl, Konge ⁵⁾. Og Maalestokken var eller skulde egentlig være: Frigiven $\frac{1}{8}$, Frigivens Søn $\frac{1}{16}$, Neks-Þegn $\frac{1}{4}$, aarboren Mand $\frac{1}{2}$, Hauld 1, Herse $1\frac{1}{2}$, Jarl 2, Konge $3\frac{1}{2}$. Men da man i hine Tider ej havde Midler til at foretage nøjagtige Beregninger, finder man ikke altid det her angivne Forhold iagttaget ⁶⁾. Efter begge Lovgivninger udgjorde Hauldens Ret tre Mærker eller 24 Drer ⁶⁾.

For Nstlandet savner man vistnok den ældre Civil-Lovgivning, følgende ogsaa Saktal, men i de Bestemmelser om Begravelser i Kirkegaard,

¹⁾ Ældre Gul. l. Cap. 180: Nu beregnes „Gjald“ i Gula saaledes: Haulden 18 Mark „Lov-Dre“; derfra skal Gjalden være og aftage som andre Retter.

²⁾ Ældre Gul. l. Cap. 91, 185, 200.

³⁾ Ældre Gul. l. Cap. 185.

⁴⁾ Ældre Frost. l. X. 34.

⁵⁾ Sammenlign f. Ex. X. 34 med IV. 53, X. 35, X. 41, XIII. 15. Man synes undertiden at have beregnet som 2 : 3, undertiden som 3 : 4, alt efter som Regningen fandt bekvemst.

⁶⁾ En Dre var i Begt lidt mere end en nuværende Solvspecie; men Solvets Værdi var i hine Tider mange Gange større end nu.

der findes i de endnu opbevarede Christenretter for Dplandene og Viken, finde vi disse Klasser nævnte: Træl, Frjalsgjase, Leyfinge, Hauld, Lendermand (Herse) ¹⁾. Her skjælnes mellem Frjalsgjase og Leyfinge, men ikke mellem Hauld og Bonde. Heraf skulde man næsten formode, at Lejlændingsvæsenet ikke var saa almindeligt paa Østlandet, som paa Vestlandet, eller at Gaardene allerede meget tidligt vare udstykkede i mindre Stykker, som dog alle vare Odler, og berettigede deres Gjere til at bære Titelen Hauld. Navnet „Hauld“ og „Bonde“ synes her omtrent at have været eenstydigt, da det heder, at Lendermænd (Herfer), der ingen Deel have i Kirkegaarden, skulle ligge i Bøndernes — herved kan blot forståes Hauldernes — Plads. At der mellem de her nævnte Klasser ogsaa paa Østlandet fandt Stigningsforhold Sted med Hensyn til deres saakaldte Ret, og at navnlig Haulden ogsaa her som Normal-Ret oppebar tre Mærker, kan vistnok ikke betvivles. Vi erfare ved Sammenligning af alle de her anførte Lovgivninger, at Klasseinddelingen, de enkelte mindre Afvigelser fra regnede, over hele Norge var omtrent den samme, og at Klasserne i Hovedsagen lade sig henføre til de allerede i Nigismaal antydede, saaledes, at der af Trælle-Klassen var udsprungen trende eller tvende (den Frigivne, den Frigivnes Son og Rets-Tegnen, eller Frjalsgjafen og Leyfingen); af Karle-Klassen trende (Bonden eller den Marbaarne, Haulden og Herfen); og af Jarle-Klassen een (Kongen).

Efter den engang fastsatte „Ret“ bestemtes siden alle andre Bøder for større eller mindre Fornærmelser, der vare Rettens Indehaver tilføjede, eller for større eller mindre Forbrydelser, Rettens Indehaver selv maatte begaa. Maalestokken var given, og man behøvede blot derefter at lempe Beregningen. Kun enkelte Forbrydelser lode sig ikke affone med Bøder, eller vare saakaldte Ubodemaal, nemlig de virkelige Statsforbrydelser og Nidingsverk; de stillede Forbryderne, som vi ovenfor have viist, udenfor Loven (Utlægr) og gjorde ham derved fredløs.

8. Familielivet.

Da den germaniske Samfundsorden i sit egentlige Grundlag var patriarkalsk, og berøede paa en Forbindelse, ikke saameget mellem enkelte Individuer, som mellem enkelte Familier, fulgte ogsaa heraf, at Familielivet blandt vore ældste Forfædre spillede en langt vigtigere Rolle end Statslivet, der desuden for at trives paa den Maade, som det trivedes i Grækenland og Rom, fordrer Borgernes Tilsammenboen i Stæder, tvertimod den

¹⁾ Uldre Borg. Chr. R. Cap. 9. Uldre Sibf. Chr. R. 50.

germaniske Stik, at bosætte sig i adspredte Landgaarde. Med Familielivets Bigtighed hos vore Forfædre fulgte ogsaa den store Agtelse for Kvindeskjønnet, som var Germanerne egen, og som allerede Tacitus omtaler ¹⁾). Monogamiet var vel ikke ligesom paabudet, og de Tilfælde omhandles endog udtrykkeligt, hvor en Mand havde flere Koner; men deels synes dette blot at have været en Frihed, som enkelte fornemme Mænd toge sig, deels synes dog altid en af Hustruene at have været anset som den fornemste i Sammenligning med de øvrige. Fornærmelser mod Kvinden bedtes efter hendes Mand, eller, om hun var ugift, efter hendes Faders Ret; til Arv stedtes hun i Forstningen vistnok ikke uden i det Tilfælde, at der ej var mandlige Arvinger i samme Slægtstabsgrad ²⁾, og i enkelte nordiske Lande, som det synes, slet ikke ³⁾; men hun fik, naar hun giftede sig, som oftest Medgift (heimanskylgja), og maatte desuden i de ældre Tider ligesom kjøbes af sin Mand ved en bestemt Sum (mundr), der blev hendes egen Ejendom. Kvindens Egtstabsbrud straffedes strengt, med Skændsel og Død ⁴⁾). Kvinderne deeltog i Mændenes Gilder og bidroge ved sin Nærværelse til at forekomme voldsomme Scener; de plejede som oftest at indfinde sig ved Thing og Føllesforsamlinger; toge endnu stundom, som „Stjoldmøer“, Deel i Striden; de besørgede ikke sjelden Offeringer ved Templerne, og optraadte som Sandsigerinder; det var derhos isærdeleshed Kvinderne, der beskæftigede sig med den i de ældre Tider saa frygtede Seid eller Trolddom, ligesom Lægekunstens Udøvelse næsten udelukkende var Kvinderne overladt. Overhoved tænkte man sig virkelig, som Tacitus siger, „at der med Kvinden var noget heiligt og fremhynet forbundet, saa at man ej slog Brag paa hendes Haand eller foragtede hendes Udsagn“ ⁵⁾). Denne Opfatning af Familielivets Hellighed og Kvindens Betydning for dette, og derigjennem for det offentlige Liv, kunde ikke andet end udøve en velgjørende Indflydelse paa det sidste; den gjorde det umuligt, at der kunde indtræde noget egentligt

¹⁾ Tac. Germ. Cap. 18.

²⁾ Eldre Gul. I. Cap. 159. 186. 190.

³⁾ I Danmark skal Sven Tjugeskæg allerførst have givet Døttrene Arv. Se Særo, 10 Bog S. 494.

⁴⁾ Se Tac. Germ., Cap. 18. Jvfr. Halfs Saga Cap. 8.

⁵⁾ Tacitus, Germ. Cap. 8. — Der omtales ofte i Sagaerne, hvorledes Kvinderne standsede Strid og Slagsmaal ved at kaste Klæder over de hinanden krydsende Baaben, endog med egen Fare, (se Gyrbjggja Saga, hvor der berettes om en Kvinde, hvis egen Mand ved en saadan Lejlighed af Banvare kom til at afhugge hendes Haand). — Tiltrakende Beskrivelser over Festsitender i Kongehallen, hvor Kvinder og Sangere vare tilstede for at forberlige Laget, meddeler Digtet om Beowulf paa flere Steder, fornemmelig B. 1215—1285, og B. 4015—4043.

Munch. Det norske Folks Historie. I.

Barbari, og den formildede og forskjønnede det Kriigerkliv, som Religion og Vedtægter forresten medførte.

Med det patriarchalske Familieliv var den meest udstrakte Gjæstfrihed forbunden. Det ansaaes som en Skjændsel at vise den vejsfærende Gjest, om han endog var aldeles fremmed og ukjendt, fra sin Dør, og selv Betlerne traadte uden Betænkelighed ind i Hallen, endog hos de fornemste Mænd, deeltog i Maaltidet og fik Natteleje. I det daglige Samliv fandt den største Fortrolighed og Ligefremhed Sted, og endog Trællene synes her ikke i nogen væsentlig Grad at have staaet tilbage for Familiens fribaarne Medlemmer.

Fædrenemagten maa i de ældste Tider have været uindskrænket. Fæderen havde Ret til at udsætte sit nysødte Barn. Denne Ret blev heller ikke saa sjælden benyttet, men medførte ikke den Forestilling om Grusomhed, som den nu medfører, især da, som det synes, Udsættelsen som oftest stede saaledes at Barnet kunde blive fundet og opdraget af andre. Fædrenemagten medførte ogsaa Ret til at opfostre og antage i Søns Sted, hvem man vilde, og at æt-lede eller legitimere uegte Børn. Opfostringsvæsenet spillede overhoved en stor Rolle i Norden; den ene Ven viste den anden en Væge ved at opfostre hans Barn, og i Almindelighed betragtedes det som om den Opfostrende derved erklærede sig for ringere Mand end den anden. Baandet mellem Fosterfader og Fostersøn var i Regelen ligesaa sterkt, som mellem den virkelige Fader og Søn, ofte endog sterkere; Fostbrødre stode ligeledes i et fuldkommen Broderskabsforhold til hinanden, og dette Forhold kunde tvende Venner indgaa, om de end ej havde været opfostrede tilfælles. De tilsvore hinanden da Troskab med visse Højtideligheder, og kaldtes, foruden Fostbrødre, ogsaa Edbrodre eller svorne Brødre.

Ved Arv kan man oprindeligt kun have tænkt paa Løseret eller det værlige Gods, der kunde skiftes mellem alle de Arveberettigede; Odelet var den hele Familjes Ejendom, og Familiens Medlemmer vare allerede fra Fødselen af Medejere deri. Repræsentationsretten som Familiens Hoved kunde naturligviis blot arves af een ad Gangen, og det laa derfor i Sagens Natur, at Odels-Arv og Løser-Arv forsaavidt maatte blive forskjel- lig. Arvens eller rettere Odelsbestyrelsens Tiltrædelse og den Afdodes Begravelse højtideligholdtes sædvanligviis ved et festligt Gilde (Cerfi), hvor den Afdodes Minde blev drukket og Løfter om Stordaad aflagte for den kommende Tid. Ved sliq Lejlighed synes det ogsaa, som om enkelte Trælle bleve frigivne. Det tiltrædende Familiehoved op slog nu gjerne sin Bolig paa Hovedbolet, medens de øvrige Odelsbaarne deels opholdt sig hos ham, deels søgte at vinde sig Afsættelse og selvstændig Ejendom ved at slutte sig til Kongers eller andre Drottners Følge; deels endelig ogsaa, hvor det kunde

lade sig gjøre, fik en Deling af Odelsgodset tilvejebragt, og derpaa tiltraadte hver sin Lod af dette.

Den stadige Svælen med Baabenfærd, hvorved Agerbruget forsvantes i Forbindelse med Landets lidet opdyrkede og opryddede Tilstand, maatte hyppigt give Anledning til, at den dyrkede Jord ej forslog til at nære Beboerne, eller at der, med andre Ord, indtraadte en Overbefolkning. Ved sliq Lejlighed var det da især, at Udvandringslusten indfandt sig, og at det ovenfor (S. 130) anførte Tilfælde indtraf, at enkelte Hovdinger drøge ud med Skarer af Ynglinger til fremmede Lande. De frankist-normanniske Stribenters Fortælling om at Ynglingerne endog formelig bleve udstødte eller nødsagede til at drage ud ¹⁾, er vistnok grundet paa Sagn om ældgamle Vedtægter. Der antydes endog, at man i Tilfælde af Hungersnød dræbte dem, der ej vare istand til at ernære sig selv ²⁾; Udsættelsesretten stod maafee og hermed i Forbindelse, og endelig tydes der, skjønt vistnok ikke i ret gamle Skrifter, hen paa en i de allerældste Tider herskende Skik, at gamle Folk, naar de følte Alderdomssvagheden tiltage, selv fremskyndte Døden ved at styrte sig ned af et højt Fjeld ³⁾. Disse Levninger fra en raa forhistorisk Tidsalder synes dog temmelig tidlig at være gangne af Brug, og kun dunkle Minder om dem at have levet hos Folket. Udvandringerne foregik i den historisk be kendte Tidsalder efter frit Valg, og Familiens ældste Medlemmer nede ligetil sin Død den hjærligste og ærbødigste Behandling.

10. Offentligt Liv. Følkeforsamlinger.

Der har ovenfor oftere været Anledning til at nævne vore Forfædres offentlige Forsamlinger eller **Thing**, hvor alle fælles Anliggender afsjordes, Retstrætter paadømtes og Love vedtoges. Allerede i Navnet stiller det virkelige „Thing“ sig fra det blotte „Møt“ eller „Møde“, thi i Ordet „Thing“ ligger Begrebet af at „thinge“, d. e. forhandle og samtale, og det er dette, for alle germaniske Folk, som det synes, fælles Ord, der senere i Middelalderens Latin gjengaves ved „parliamentum“ (af det franske parler, tale). Fra de ældste Tider af omtales Thing for mindre og større Kredse, nemlig Heredsthing, Hjerdingsting, Fylkesting og flere Fylkers Thing, alt efter som de Gjenstande, der skulde forhandles, angik den mindre eller større Kreds. Disse Thing have vel i Regelen været afholdte til bestemte Tider, især de

¹⁾ Se ovenfor S. 130.

²⁾ Olaf Tryggv. Saga Cap. 226. Jvf. Saro, om Langobardernes Udvandring, S. 418.

³⁾ Gautreks Saga, Cap. 1. Det samme, eller noget lignende, fortæller Pomponius Mela om Hyperboræerne.

større, hvilke ikke med Lethed i Hast kunde sammenkaldes, og som efter al Nødvendighed for en stor Deel faldt sammen med de store Dødsfester; mindre Thing kunde ifølge vor ældste Lovgivning ogsaa sammenkaldes paa enkelt Mands Opfordring ¹⁾. Dette laa i vor Samskudsforfatnings Natur, da den var grundet paa frivillig Overenskomst; ethvert Medlem maatte have lige stor Ret til at fordre sine Anliggender afgjorte saa snart som muligt. Den ældste Beskrivelse over et germanisk Thing finde vi atter hos Tacitus. „I mindre vigtige Sager“, heder det, „raadslaa Drottnerne for sig selv; i vigtigere derimod Alle, dog saaledes, at ogsaa de Sager, hvis Afgjørelse tilkommer Folket, først behandles af Drottnerne. Naar der ikke tilfældigviis er indtruffet noget, som fordrer en nøjagtig Afgjørelse, komme de sammen paa bestemte Dage, enten ved Ny- eller Fuld-Maane, thi disse Tider ansees som de heldigste at udføre Forretninger paa. Deres ubundne Frihed medfører den Ulempe, at de ikke alle indfinde sig paa een Gang eller saaledes som de ere tilfagte, men baade to og tre Dage kunne gaa hen under de sig Forsamlendes Nølen. De sætte sig betvæbnede ned, alt efter som Mængden finder for godt. Tausshed paabydes af Presterne, som ved disse Lejligheder ogsaa have Ret til at anvende Tvangsmidler. Derpaa fremtræder enten en Konge, eller en Drotten, og man lytter til hans Ord, alt efter hans Højbyrdighed, Krigshæder eller Bøstalenhed, mere som den, der har Anseelse til at raade, end som den, der har Magt til at befale. Finder hans Mening ikke Bifald, da forkaste de den ved Knurren; finder den Behag, da slaa de Spydene sammen; thi den hæderligste Maade at samtykke paa er ved Vaabentag. Paa Thinget kan man ogsaa fremføre Anklager og paastaa Dødsstraf anvendt. . . . Paa disse Thing vælges ogsaa Hovdinge (Hersere, Hundredmænd), som skifte Ret i Hereder og Landsbyer. Enhver af dem har hundrede Følgesvende, valgte blandt Folket, hvilke baade ere hans Raadgivere og understøtte hans Anseelse. De forhandle ingen enten offentlig eller privat Sag uden at være betvæbnede“ ²⁾. Tacitus skildrer her nærmest Thingordningen, saaledes som den paa hans Tid var bestaaende i Sydskand, hvor allerede Følge-Institutionen og med den Konge- og Drottne-Magten havde vundet et større Omraade; men Samskudsforfatningens oprindelige, paa et fuldkomment Lighedsforshold grundede Charakter skinner dog tydeligt nok gjennem hans Beskrivelse. Det er let at indsee, at den egentlige Præsident eller Foredragende i de ældste Tider maa have været Herseren eller Fylkeren; og den Prest, der paabød Tausshed, eller, som vore Forsædre udtrykte sig, „krævede Lyd“, var i Norge neppe nogen anden end Herseren eller Fylkeren selv. Med Thingets Nabning var

¹⁾ Eldre Gul. Lov, Cap. 131. „Nu skal enhver kunne sammenkalde Thing, der tykkes at behøve Thing“.

²⁾ Tacitus, Germ. Cap. 11, 12, 13.

ifølge vore egne Oldskrifter ogsaa en højtidelig Fredsløsning forbunden, hvilken var saameget mere nødvendig, som man kom sammen bevæbnet. Brud paa Thingfreden ansaaes derfor som en stor Forbrydelse. Paa Thinget var der igjen en særegen fredhellig Plads for de egentlige Dommere, eller, som de idetmindste paa Hereds-Thingene fra de ældste Tider synes at have været kaldte, **Lagretten**. Deres Plads var indhegnet af Skranker eller **Vebaand** (viede Vaand), der som oftest kun var indrettede af simple Hasselstænger; og den som vovede at forgribe sig paa eller bryde gennem disse Vebaand betragtedes som en Helligdomsskjænder¹⁾, og blev fredløs. Lagretten udnævntes, som det synes, af Hersen; idetmindste har man Vidnesboud om, at de tre Tylfter Dommere ved de tre Fylkers Thing i Gula i Begyndelsen af det 10de Aarhundrede udnævntes af de fornemste Herfer i Hordaland, Sogn og Fjordefylke²⁾. Kængens og Drottnernes Indflydelse ved Thinget var, som man lettelig vil see, aldeles afhængig af deres større eller mindre Magt og Indflydelse som Hovdinge for et større eller mindre Følge; retsligt begrundet i Samfunds-Institutionerne kunde den ikke være. Alt der ved Thingene i de ældste Tider ej vel kunde finde nogen Forhandlinger eller Debatter Sted paa den Maade, som de nu foregaa, laa i de simple Forhold; det Hele har vistnok indskrænket sig til et Forslag eller et kort Foredrag fra en eller anden Hovding, og en simpel Antagelse eller Forkastelse, enkelte Gange maastee ledsaget af anbefalende eller misbilligende Ord. Bekræftelsen ved **Vaabendag** omtales ogsaa i vore gamle Love.

Sammenkaldelsen til Thing, som overhoved til alle almindelige Møder, skede fra de ældste Tider af, saaledes som den endnu skeer, ved Omsendelse af det saakaldte **Bud** (boud), der efter en vis bestemt Orden blev baaret fra Gaard til Gaard saaledes at enhver Bonde kun havde at sørge for at bringe det til sin Granne, der da paa samme Maade bragte det videre. Til sædvanlige Thing brugtes kun en almindelig Stol eller Stikke, hvoraf vort **Budstikke** (i Sverige Budkaste); til de overordentlige Thing, som sammenkaldtes i Anledning af et begaaet Drab, brugtes en Dre eller Pæl (Ör), hvorfor slige Thing kaldtes Drvathing.

11. Krigsferfatning.

De enkelte Hereders Foreninger til Fylker vare ej alene Foreninger til fælles Rets sikkerhed eller til Forsvar mod indre Fiender, men ogsaa Foreninger til Forsvar mod udre Fiender. Man maa endog antage, at Fylkesforbundet som Krigsforbund er ældre end som Fredsforbund, ligesom den personlige Forening af de enkelte indvandrede Familier er ældre end den territoriale. Om de ældste Bøvningsforhold handle vel ingen af vore

¹⁾ Vargr i véum, som det hec.

²⁾ Egils Saga, Cap. 57.

Oldskrifter udtrykkeligt, men hvad der meldes om Krigsforfatningen i sildigere Tider, indeholder dog tilstrækkelige Vink til nogenledes at slutte, hvorledes Forholdet var i den allerældste Tid. Vi finde nemlig to Slags Krigere omtalte, de frie Bønder, der efter almindeligt Udbud samlede sig for at værne om Fædrelandet, og de kongelige eller fyrstelige Krigere, der, som vi ovenfor have seet, fulgte en bestemt Høvding og tjente paa hans Beføstning. Det sidste Slags Krigere maa vi ved den oprindelige Samfundsforsætning tænke os borte, og de havde i alle Fald intet med Hereds- eller Fylkes-Forbundet at bestille, ja kunde vel endog under visse Omstændigheder blive det farlige. Det oprindelige og naturlige Forhold var, at de frie Bønder ogsaa, naar Fylkets Sikkerhed truedes af udvortes Fiender, efter Udbud modte frem for at udføre den dem efter Forbundets Natur og Hensigt paahvilende Børnepligt. Om en Konge eller Drotten ved sliig Lejlighed vilde møde frem med sit hele Følge af haandgangne Mænd, blev hans egen Sag; forpligtet dertil kunde han naturligviis ikke være. Ligesom Thingbud, saaledes kunde og Udbud til Landværn foranstattes af enkelt Mand. Den, der først blev Fiendens Angreb var, opstar, som det hedder, **Hærorv** (herör), det vil sige, han udsendte Krigs-Budstikken, der ogsaa havde Formen af en Piiil, og hvor den kom, havde alle vaabensføre Mænd at møde frem bevæbnede ¹⁾. Det kom da rimeligviis an paa Fiendens Styrke og den udbydendes eget Eljøn, hvor vidt Krigsbudstikken sendtes; hvor det kun var en liden Fiendehob, behøvede man heller ikke at udbyde Krigsmænd fra mange Gaarde. Det almindelige Krigsbud for det hele Fylke kunde sandsynligviis kun udgaa fra Fylkes-Styreren, og det er dette hvortil i Tydskland det bekjendte saakaldte **Heerbann** (Hær=Dyraab) aldeles svarer. Det indsees let, at et saadant Landværnsystem aldeles udelukkede Tanken om at foretage Erobringer, ja endog om at foretage Krigstog udenfor selve Fylket. Den Konge eller Høvding, der havde Lyft til at gjøre Erobringer, maatte holde sig til sit Følge og ved dettes Hjælp søge at tilfredsstille sin Ergjerrighed; og paa denne Maade bleve ogsaa, som vi ovenfor have viist, de germaniske Erobringer udførte. Men om Fylkesstyrerne i ældre Tider, ligesom Kongerne senere, vare berettigede til at udbyde et vist Antal vaabensføre Mænd fra enhver Familie, for med dem at foretage Tog udenfor Fylkets Grændser, (den saakaldte **Leding**, leidangr) — er temmelig usikkert. Ledingen synes at være saa uadskillelig forbunden med Søforsvaret og den i det 10de Aarhundrede indførte Skibrede=Indretning, at der før den Tid, og medens Fylkerne endnu ikke havde sluttet sig nærmere sammen, — da selvfølgelig Krig mellem Fylkerne indbyrdes snarere fortes til Lands end til Vands — ikke vel kan have været Tale om noget Dpbud af dette Slags.

¹⁾ „Da skal fare baade Thegn og Træl“, ældre Gul. L. Cap. 312.

Men hvad enten denne Ret i de ældste Tider tilkom Fylkesstyreren eller ej, saa ligger det dog endog i hans Titel som Fylkesstyrer, at han i Krigstid var den staaende Anfører for de af Fylket til fælles Forsvar udbudne Krigere, ligesom Hersen var Anfører for Heredets eller Hundredets Skare. Det ovenfor anførte Sted hos Beda, der beskriver Særernes gamle Krigsforfatning, antyder vistnok ogsaa, hvorledes det gik til i Nerge førend Kongemagten fik Overhaand over Herse- og Fulker-Magten. „Overansvørelsen“, hedder det, „overdroges i Krigstilfælde efter Lodkastning til en af Distrikts-Høvdingerne (satrapæ), men naar Krigen er til Ende, stilles alles Myndighed igjen paa lige Fod“. Her sigtes vel nærmest til det Tilfælde, at flere Gauer eller Fyller (gentes) forenede sig til fælles Værn; men det samme maa ganske vist ogsaa have været Tilfældet i en mindre Maalestok, naar enkelte Hereder eller Hundreder, ikke et heelt Fylke, udrustede en Hær i Fællesskab. Noget Ret til at føre Overbefalingen kunde Kongen eller Jarlen ikke have, førend den Tid var indtraadt, da Kongemagten havde faaet Overhaand, eller med andre Ord, da Folket ikke længer nøjedes med den rolige Besiddelse af sit egentlige Hjemland og indskrænkede sin Kriger-virksomhed til at forsvare dette, men fik Lyst til at gjøre Erobringer og foretage Krigstog udenfor Fædrelandet.

12. Religionsforfatningen.

Denne krigerste Tilbojeligbed maatte nødvendigviis fremkaldes ved de Lærdomme, vore Forfædres Religion, saadan som den i Landet selv udviklede sig, indeholdt. Dog var Religionsforfatningen selv fra først af ingenlunde bygget paa et saadant Krigs-Grundlag. Fylkesforbindelsen var, som vi allerede lejlighedsviis have omtalt, ej alene et Forbund under fælles Lov og Rettergang og et Forbund til fælles Krigsforsvar, men ogsaa et Forbund til fælles Gudsdyrkelse. Ligesom hvert Hered havde sit eget Thing og sin egen Hovding i Fred og Krig, saaledes havde det og sit eget Tempel, hvorved den samme Hovding som **Gode** (Offerprest) forrettede Offeringerne; og ligesom Herederne forenedes om et fælles Fylkesthing og fælles Overansvørelser, saaledes forenedes de ogsaa om et fælles Fylkestempel, ved hvilket Fylkesstyreren forrettede Offeringerne. Udtrykkeligt siges vel ikke dette, men der henpeges i vore Oldskrifter ved mange Lejligheder derpaa, og Islands ældste Rets- og Religions-Administration, der ej kan andet end have været indrettet efter det nævnte Forbillede, kjendes endnu fuldstændigt og giver de nøjagtigste Oplysninger i denne Henseende.

I sit Skrift om de gamle Germaner omtaler Tacitus ved flere Lejligheder Presterne som meget formaende, men fordetmeste som forskellige

fra de egentlige Høvdinger. „Anførerne“, siger han, „virke mere ved sit Exempel, end ved sin Myndighed; . . . forøvrigt har Ingen Lov til at paa- byde Dødsstraf, eller binde, eller endog at slaa, uden Presterne, da dette nemlig ikke skal ansees som en egentlig Straf, eller som om det skede efter Anførerens Befaling, men efter den Guds Bud, der staar de Kæmpende bi. — Naar man gaar til Frett ¹⁾, da er det, hvis Sagen vedkommer det offentlige, Heredets Prest, men hvis den kun er privat, Familiefaderen, som optager de henkastede Stave og fortolker dem. . . . En Egenhed hos Folket er, ogsaa at hente Varsler og Spaadomme fra Heste. Paa offentlig Bekostning op- fødes hvide Heste i de hellige Lunde; de spændes for den hellige Vogn, og ledsages af Presten, Kongen eller Fyrsten, der iagttage deres Brinsten og Prusten; der er intet Slags Varsel, hvortil ej alene Folket, men ogsaa de Fornemmere og Kongerne selv, have mere Tillid. . . . Stilhed (ved Thin- gene) paaabødes af Presterne, som da og have Myndighed til at anvende Tvangsmidler ²⁾. Jo længere op i Tiden vi undersøge vore egne Oldsagn, desto færre Spor finde vi af denne Adskillelse mellem Prestes- og Høvdinge- Magten. Høvdingerne forettede selv Dffringerne, adspurgte selv Guderne ³⁾, og udøvede selv den Myndighed, Tacitus tillægger Presterne. Denne For- ening af den prestelige og civile Myndighed synes altsaa hos os at have været den oprindelige, ligesom den ogsaa visse- lig var den naturligste Tingenes Orden. Den har derfor vistnok ogsaa i sin Tid hersket hos Tydsterne, og naar man hos Tacitus finder en anden Indretning omtalt, see vi her uden al Tvivl allerede et nyt Beviis paa, at Kongemagten paa mange eller de fleste Steder i Tydskland allerede i hans Tid havde fortrængt den oprinde- lige Forbunds-Forfatning.

Maagtet det skulde synes simplest og naturligt, at Indbyggerne af hvert enkelt Hered i Fællesskab ejede og vedligeholdt det fælles Hereds-Tempel, og Herederne igjen tilsammen ejede og vedligeholdt det fælles Fylkes-Tempel, lader det dog til, at en saadan Indretning enten aldeles ikke, eller kun und- tagelsesviis fandt Sted ⁴⁾. Det sædvanlige synes at have været, at Temp- let tilhørte den Gaard, paa hvis Grund det laa, og at Ejer'en af denne Gaard tillige forestod Dffringerne og vedligeholdt Templet, imod at de, der besøgte det, baade betalte en vis Afgift i Penge eller Penges Værd (Hov-

¹⁾ D. e. at udførte Gubernes Vilje ved etslags Vedkastning, ubfritte Guberne.

²⁾ Tac. Germ. Cap. 7, 10, 11.

³⁾ F. Gr. Haakon Jarl, se Snorres Dl. Tr. Saga Cap. 28.

⁴⁾ I Olaf d. Helliges Saga omtales, hvorledes de fornemste Bønder i et Fylke Risteviis forestode Dffringerne ved Templet paa Maren, som folgelig synes at have været hele Fylkets Eigendom; men det samme Tempel paa Maren nævnes dog tidligere (se Landnaama IV. 6) næsten som om det tilhørte en enkelt Mand.

told), og ved Dfferfeſterne medbragte de nødvendige Drifkevarer og øvrige Fornødenheder ved Dffringerne ¹⁾. Med andre Ord, Gode-Værdigheden synes at have været arvelig i den Familie, hvis Odel Tempelgaarden ſelv var, og ſeligelig var tillige den med Gode-Værdigheden forbundne Herſe-Værdighed arvelig. Dette ligger ligefrem i hine Tidens patriarchalske Forhold, under hvilke det beſtaaende Forbund ikke var et Forbund af Individuer, men et Forbund af Slægter. Slægterne fornyedes efterhaanden og maatte ſaaledes i poli- tiſt Henſeende betragtes ſom uforgængelige; den Værdighed, der eengang var kommen i Slægtens Eje, kunde derfor heller ikke berøves den, men ud- gjorde en Deel af dens Odel, og bevaredes ſaa at ſige fideikommiſſariff, ind- til den enten ved Salg eller paa andre Maader tilligemed Jorden kom ud af Wttens Beſiddelſe. Dette var Forholdet paa Iſland, hvor det synes fra forſt af at have været de formedelſt Kongemagtens Overvægt udvan- drende Nordmænds Henſigt at indrette ſig ſaaledes, ſom det i Norge ſelv vilde have ſeet ud, hvis Kongemagten ingeniſinde havde været til, eller over- hoved at gjenoplive den ældgamle nordiſt-germaniſke Forfatning.

Fylkeſtempel blev efter al Sandsynlighed det Heredſtempel, der laa nær- meſt Fylkes-Thingſtedet, eller maaskee ogsaa omvendt: den Herſe, der ſe- reſtod Fylkeſtempel, var tillige Fylkesforſtander og lod Fylkeſthinget holde paa ſin Odelsgaard. Undertiden forenedes ogsaa flere Fylker om et fælles Tempel, ſ. Ex. det forovtalte Mærens Tempel i Sparboen, hvor alle de ſaakaldte Indthrønder, eller Beboerne af Thrøndhjems fire indre Fylker, kom ſammen. Og de øvrige, ovenfor omtalte Foreninger af flere Fylker have ligeledes rimeligviis haft hvert ſit fælles Tempel i Nærheden af Thingſtedet, hvor alle Fylkesforſtanderne i Fælleſſkab eller ſkifteviis forrettede Dffringerne, ligesom de i Forening udnævnte Wttens Di- ſiddere.

Det er forreſten ikke uſandsynligt, at en enkelt mægtig Høvding ved at opføre et prægtigt Tempel og holde ſtore Dfferfeſter har efterhaanden kun- net drage Magten til ſig, og at Kongemagten ogsaa ad denne Vej maaskee allerlelteſt er kommen i Beſiddelſe af den arvelige Regjeringsmyndighed, ſaaledes at Kongen enten ſelv har oprettet et Tempel, eller ved Waabenmagt

¹⁾ Se Gybyggjaſaga, hvor der fortælles om Thorolf Moſtrarſegg, der allerede paa Den Moſter i Norge havde ejet et anſeet Tempel, og efter ſin Gytning til Iſland oprejste et lignende Tempel der, hvis Gode han blev, og til hvilket et heet Diſtrikt betalte Hovtold, ligesom der og paa Tempelſ Grund holdtes Thingſted for Diſtriktet, over hvilket Thorolf og hans Wt ſaaledes udøvede baade den geiſtlige og civile Jurisdiktion. Det er umuligt andet, end at Thorolf paa Iſland ſaavidt muligt har ſøgt at bibeholde de ſamme Indretninger, hvortil han i Norge var vant. Om Medbringelſe af Fornødenheder ved Df- fringerne, ſiſt St, tales ſiſt i Haakon d. Godes Saga hos Snorre Cap. 1.

tilegnet sig et, der allerede var anseet og besøgt af eet eller flere Fylkers Indbyggere. Snorre fortæller om de ældste Uppsala-Drottner, endnu før end de antog Kongenavn, at de ejede og havde opført det berømte Uppsala-Tempel, til hvilket der over hele Sverige laa Jordegods, kaldet Uppsala-Lud, der betragtedes som deres Høis Odel, og hvilket endog længe efter Christendommens Indførelse laa som Krongods til den svenske Kongeræt. Her var aabenbart Magten benyttet til Erhvervelsen af Templet og Tempelgodsset, og om denne Magt end ikke stedse medførte Overherredømmet over de øvrige selvstændige Folklande, saa gav det dog Uppsaladrotten den overvejende Indflydelse ¹⁾, medens han dog som Drotten, altsaa Følgehøvding, ej kan have været den oprindelige Herfker over Folklandet. I Sælund i Danmark var Magten øjensynligt knyttet til Besiddelsen af Helligdommen i Hleidr eller den saakaldte Hleidrarstol, det vil sige den arvelige Dfferpresteværddighed; derfor kaldtes Hleidrefongerne ogsaa Stolkonger, og Udtrykket „ikke længer at beholde Hleidrarstolen“ bruges eenstydigt med „at miste Riget“ ²⁾.

Kongemagtens Overhaand over eller Sammensmeltning med den arvelige Overpresteværddighed betegner overalt i den germaniske Verden, at det oprindeligere, fredelige Familieliv i Hjembygden afløstes ved det mere bevægede og glimrende Krigerliv. Men denne Forandring teede sig ikke i Norge og Tydskland paa samme Maade. I Norge kunde nemlig, som vi have seet, Kongemagten og Følge-Institutionen, saa længe de indskrænkede sin politiske Virksomhed inden Fylket og ej forsøgte nogen formelig Erobring af dette, ikke omstyrte den oprindelige Forbundsforfatning, men maatte udvikle sig ved Siden af denne; og de Skranker, den stillede mod Kongemagtens Udvidelse, maatte næsten udelukke enhver anden Udsigt for Kongen til at erhverve den egentlige Styrelse, end den, som frembød sig i Forbunds-Institutionen selv, nemlig ved at komme i Besiddelse af den arvelige Gode-Værddighed for det hele Fylke, hvilket igjen nærmest opnaaedes ved Erhvervelse af Templet, eller af det Odel, til hvilket Templet hørte. Dette behøvede ikke altid at skee ad Voldsomhedens Vej; det kunde skee ved Giftermaal, ved Kjøb eller Bytte, idet man tillige lagde den personlige Anseelse i Vægtstaaalen. Anderledes forholdt det sig derimod, naar Kongen allerede troede sig saa mægtig, at han kunde sætte sig ud over de bestaaende Indretninger og med væbnet Magt tilkrøve sig Regjeringen over

¹⁾ Snorre, *Yngl. S. Cap. 39, 40*, omtaler, hvorledes Tyrsterne eller, som han kalder dem, Heredsfongerne i Svithjod oprindeligt havde været Uppsalafongerne underkastede, men siden vundet etflags Uafhængighed, der dog ikke afholdt dem fra at søge til Dffringerne i Uppsala.

²⁾ Se *Grettefangen, Str. 19*.

større Landsdele, eller optræde som Erobrer; der var Forbundsforfatningen omstyrtet, det hele Land blev den erobrende Konges Odde, og de deres verdslige Magt berøvede Herser eller Hereds-Goder kunde af denne blot beholde den gejstlige Deel tilbage; med andre Ord, her adskiltes Preste-Standen fra Hovdinge-Standen. Et saadant Forhold synes, ifølge Tacitus's Skildring, for en Deel allerede at være indtraadt i Tyskland paa hans Tid, forsaavidt vi finde Presterne omtalte som forskjellige fra Kongerne og Fyrsterne. Dog er det rigtignok at lægge Merke til, at vore ældre Sagn ej alene omtale enkelte Goder, men hele Gode-Kollegier ved de fornemste Templer. I Ynglinga-Saga fortæller Snorre, at der i Nasgaard, Gudernes Hjem, var et Tempel med 12 Offer-Goder eller Diar ¹⁾. Denne Beretning angaar nu vistnok fabelagtige Gjenstande, men da det heder, at Odin siden kom til Svithjod og der opførte Sigtuna-Templet, hvor der offredes „efter Wernes Sædvane“ ²⁾, kan man ikke betvivle, at Sagnet har henført til Nasgaards Tempel, hvad der fandt Sted i Sigtuna's, og at dette virkelig havde et Kollegium af 12 Offergoder, enten foruden Kongen selv, eller med Kongen i Spidsen. Paa denne Maade kan man vistnok tænke sig, at der ogsaa, hvor den ældre germaniske Forbundsforfatning herskede, ved Siden af den egentlige Over-Gode, der tillige udøvede den verdslige Magt, fandtes Under-Goder, der kun havde med Offeringerne at bestille, og som altsaa virkelig kunne siges at have dannet en egen Preste-Stand ³⁾. Ved Templet i Sleidr var der upaatvivleligt ogsaa flere Goder, om endog blot for at kunne udføre de uhyre Offeringer, som der aarligt fandt Sted. Man tør saaledes ikke ubetinget af Tacitus's Ord slutte, at Prestestanden overalt i Tyskland var adskilt fra Herkerstanden. Det synes kun at have været Tilfældet hos de Folk, med hvilke han, eller Romerne, nærmest kom i Berørelse, nemlig de sydligere og vestligere Germaner. Om Saxerne vide vi gjennem Beda (se ovenf. S. 151), at Forbundsforfatningen endnu i en langt sildigere Tid hos dem var den herskende.

¹⁾ Yngl. Saga Cap. 2.

²⁾ Yngl. Saga Cap. 5: „Odin tog sin Bopæl ved Malaren paa det Sted, som nu kaldes Sigtuna; der opførte han et stort Tempel, hvor der offredes efter Wernes Sædvane“.

³⁾ Der nævnes undertiden visse Bestillingsmand, hvis Hverv upaatvivleligt synes at maatte gjøre dem til etslags Geistlige, nemlig de saakaldte Pulir (Angell. Pyle), der, som det lader, offentligt foredroge eller foresang Folket Gudelarens Myther. Dette kunde de neppe, uden at være i Besiddelse af en højere Religionskundskab end Menigmand, og neppe engang uden at være indviede i Religionens Mystereer.

13. Religionslærens Omrids.

Det er allerede ovenfor (S. 58, 59) nævnt, at vore Forfædres Religion i dens Hovedlærdomme og Hovedomrids var den samme, som den, hvortil den hele germaniske Folkestamme bekendte sig. Dette erfares noksom ved Sammenligning mellem vore Forfædres gamle Mythesagn og dem, som ere opbevarede hos andre germaniske Folk. Dog kjende vi ikke Nordmændenes hedenste Religionslære i dens oprindelige Reenhed. Vi kjende den kun i den Form, den havde antaget i den sidste Tid førend den fortrængtes af Christendommen, og som frembyder ikke saa iøjnefaldende Beviser paa Udskjelser fra hvad der maa antages at have været det oprindelige og uforvanskede. Vi have imidlertid den Fordeel, at den i hiin Form ej alene har været brugt som Grundlag for hele den oldnorske Poesi, men at dens Sætninger og de vigtigste af de Kvad, gennem hvilke disse opbevarede, ere blevne omhyggeligt optegnede ¹⁾, saa at vi derved sættes istand til at lære den fuldstændigt at kjende, og ved at underkaste den en kritisk Prøvelse og Sammenligning med de beslægtede Nationers religiøse Sagn, med nogenlunde Sikkerhed at udfinde, hvad der er det oprindelige, og hvad der maa anses som en senere Tilfætning. Denne Fordeel savne alle de øvrige germaniske Folk, de Svenske og Danske ikke undtagne. Deres hedenste Religionsfagn bleve ingensinde gjorte til Gjenstand for særskilt Optegnelse, og man kjender dem kun deels gennem tilfældige Antydninger i historiske Skrifter, deels gennem senere Tiders Folketro, forsaavidt de endnu havde holdt sig i denne. En omstændelig Meddelelse af vore Forfædres hedenste Religionslære i den os ved hine Optegnelser opbevarede Form vilde her være paa sit urette Sted, da den deels vilde lede til for stor Vidtløftighed, deels vilde komme til at foregribe, hvad der under den fremskridende Fortællings Løb under enhver Omstændighed maatte komme til at omhandles. Her er det kun af Vigtighed at angive de, saavidt det lader sig gjøre, fra alle Lokalfarver rensede Hovedomrids af Nordmændenes Religionslære, saadan som det maa antages at de have medbragt den fra deres Urhjem, eller med andre Ord, den germaniske Religionslære i dens oprindelige, for alle germaniske Stammer fælles Form. Thi den Form, under hvilken vi gennem vore egne Oldskrifter lære hine Religionsfagn at kjende, bærer saa fuldkommen det norske Nationalpræg, at Tanken ledes hen paa en gennem Aarhundreder fortsat Paavirkning af den norske Fjeldnatur og den norske Folkarakter.

Den germaniske Religionslære var, som det synes, oprindelig mono-

¹⁾ Næmlig i begge Eddaer, den ældre, der indeholder de ældste mythiske Kvad, den yngre, eller Snorres Edda, der indeholder en profaisk Fremstilling af Gudelæren.

theistisk, men udartede siden, som det oftere er gaaet, til at blive polytheistisk. Den rober saavel herved, som i andre Henseender sit Slægtskab med de øvrige indo-europæiske hedenstke Religions-systemer, hvad der og er en rimelig Følge af at Folkene selv ere oprundne af een og samme fælles Rod. Især sporer man denne Lighed mellem vor ældre, og de ældste bekjendte indo-europæiske Folks, Indernes og Persernes, eller, som de tilsammen kaldes, Arierens Religionslære. Striden mellem et godt og et ondt Princip, og Læren om Verdens og Gudernes egen Undergang og Gjenfodelse, der saa aabenbart tyder hen paa Anelsen om de samme Guders Underordnethed under eet øverste verdensstyrende Væsen, er fælles for dem begge, saavel som den i Tidens Lov sig udviklende Betragtning af Verdensstyrerens forskjellige Wirkemaader som udgaaende fra forskjellige Væsener, med andre Ord Polytheismens Udvikling i Monotheismens Sted.

De Guder, vore Forfædre saavel som de øvrige Germaner dyrkede, efterat allerede de polytheistiske Ideer vare blevne de forherstende, kaldtes af dem, som bekjendt, *Æsir* (æsir), i Enkelttal *As* (äss), hvilken Form kun er en Modifikation af det oprindelige *ans*, hvilket allerede Jernandens nævner som det Navn, hvormed Gøterne betegnede deres hedenstke Guder, og som vi gjenfjende baade hos Tydskerne og hos Angelsaxerne. Betydningen af dette Navn kjendes ikke med Sikkerhed; storst Muelighed har det for sig at antage det beslægtet med *ans*, Oldnorsk *áss*, der betyder „en Bjeske“, saaledes at man ved Navnet nærmest har tænkt paa Guderne som Verdens Støtter og Dyrholdere ¹⁾. Den øverste af Guderne fører hos Tydskere, Angelsaxer og Nordboer samme Navn, kun lempet efter de enkelte Sprogs særegne Regler, nemlig hos Høitydskerne *Wotan*, hos Nedertydskerne og Angelsaxerne *Wodan*, *Woden*, hos vore Forfædre *Odin*; og der er heller ikke nogen Tvivl om at Gøterne ligeledes havde deres *Bodans*. Efter hans Navn har man ogsaa kaldet den germaniske Gudsdyrkelse *Wodans-Dyrkelsen*. Men *Wodan* fremtræder endog i vore egne mythologiske Oldsagn under forskjellige Omgivelser. I de Sagn, der hidvare fra Hedenstommens senere Periode, og som ligge til Grund baade for vor ældre Skaldekunst og den yngre Eddas systematiske Fremstilling af Gudelæren, finde vi *Odin* omgivet af tolv Hovedguder; men hvor der handles om Verdens og Mennekernes Skabelse, og hvor man maa antage at Sagn fra en langt ældre Tid komme for Dagen, fremtræder *Odin* kun selv tredie, og hans tvende Ledtagere eller Med-Guder føre ikke engang, altid samme Navn, men ere enten *Wilje* og *Vec*, eller *Høner* og *Lodur* ²⁾. Ved Eddaflæg-

¹⁾ Den gotiske Form er, som oven anført, *ans*, Flertal *anzeis*, den høitydske *ans*, Fl. *ensi*; den saxiske *ans*, Fl. *ense*, den Angels. *ós*, Fl. *ése*.

²⁾ Se Snorres Yngl. Saga, jvfr. Snorres Edda.

gelse paakaldtes kun trende Guder, (Frey, Njord og den almægtige Næs) ¹⁾; i det bergmte Uppsala-Tempel, som den tydske Skribent Adam af Bremen beskriver, sad kun trende Billedstotter (af Odin, Thor og Frey) ²⁾, og i den os opbevarede Formular, ved hvilken de gamle Sævre paa Karl den Stores Tid nødsagedes til at affværge Hedendommen, nævnes kun de tre, Wodan, Thunor (Thor) og Sarnót, sandsynligviis den samme, som ellers kaldes Tiu eller Ziu, vore Forfædres Tyr ³⁾. Det synes altsaa virkelig som om man i den fjerneste germaniske Old kun har tænkt sig tre Hovedguder, eller Hovedpersonifikationer af den guddommelige Virksomhed, ligesom Hinduerne havde deres Brama, Wischnu og Schiben; og som om de øvrige, i vore Oldsagn omtalte Guder, der tildeels ikke engang kjendtes blandt Sydgermanerne, oprindelig kun have været forskjellige Navne for hine Hovedguder efter som de tænktes at fremtræde snart under en snart under en anden Skikkelse, alt efter deres forskjellige Virken. Hvad der bestyrker dette, er deels vore Oldsagns udtrykkelige Forsikring, at flere af Guderne ere Odins Søner, deels den merkelige, og for Norge særegne Lære, som vi allerede ovenfor (S. 57) have berørt, om Vanernes Optagelse i Gudernes Tal. Thi medens de nordiske Guders Samsund derved, som det heder, foregedes med de tvende nye Guder, Njord og Frey, af hvilke den sidste endog indtog en meget fremragende Stilling, ja tildeels endog kunde siges at træde i Odins Sted, og med Frey's Søster Freyja, der ligeledes optraadte som sideordnet eller næsten overordnet ved Siden af Odins Hustru Frigg, finder man ellers blandt Tydskerne Frauja, Fro eller Frea selv som den øverste Gud, og Freyja som den øverste Gudinde, identisk med Frigg, der igjen hos vore Forfædre synes at være en senere Udsondring af Odins egentlige eller oprindelige Hustru Jords (d. e. Jordens) Personlighed. Kan det saaledes næsten ansees for vist, at der af Odins Personlighed i Tidens Løb har udviklet sig tvende, nemlig den egentlige Odin og Frey, og af Jords eller Nerthus's trende, den egentlige Jord, Frigg og Freyja, og dertil endog det tvetydige Væsen Njord, der halvt deeltager i Jords, halvt i Frey's Personlighed: da opstaar visseelig den største Sandsynlighed for, at ogsaa de øvrige, kun i vore Forfædres Oldsagn omtalte Guder ere blevne til i Folketroen paa samme Maade, og at de oprindelige germaniske Guddomme eller Ansere kun ere tre, af hvilke Wodan eller Odin var den fornemste, og derfor altid nævntes enten med sit egentlige

¹⁾ Landn. B. IV. 7.

²⁾ Ab. Brem. IV. 26.

³⁾ Grimms deutsche Mythologie S. 181.

Navn ¹⁾, eller som „Herren“ (Frauja, Fró, Frea, Frey), medens de to andre, som ham underordnede, fremtræde under forskjellige Navne.

Undersøge vi fremdeles, hvad der var det fælles, og altsaa det oprindelige, i den nordiske og tydske Gudelære, finde vi, at de foruden den fælles Erkendelse af Dykkelsen af trende Hovedguder ogsaa vare enige om at tænke sig de raa Naturkræfter repræsenterede ved de saakaldte **Jotner** ²⁾, og disse Jotner og Dverger som stedse pønsede paa Ondt mod Guder og Mennesker, altsaa som det onde Naturprincips Redskaber ²⁾. Fremdeles erfare vi af et gammelt kristeligt Digt i det højtydske Sprog, at Tydskerne, ligesom vore Førfædre, tænkte sig en Ildverden (Muspell eller Muspilli) ³⁾, ved hvis Luer Jord og Himmel skulde blive ødelagte, efterat Guder og Jotner havde stridt den sidste Strid paa Liv og Død med hinanden, naar det af vore Førfædre saakaldte Magna-Møtt (Gudernes Mørke) var indtraadt. Men da denne Muspell eller Ildverden ogsaa, som Lysets og Barmens Hjem, spiller en vigtig Rolle ved vore Førfædres Lære om Verdens Tilblivelse, og ikke engang kan undværes ved denne, er man berettiget til at slutte, at den samme kosmogoniske Lære idetmindste i Hovedsagen var fælles for alle germaniske Nationer, og at de os levede oldnorske Sagn om Verdens Skabelse virkelig indeholde den egte gamle fællesgermaniske Lære. Vi slutte af den gotiske Benævnelse halja, den angelsaksiske helle, og det tydske „Hölle“, om det kristelige Helvede eller rettere Underverdenen, at Forestillingen om den hedenske Underverden og dens Behersterinde **Hel** (egentlig halja) ⁴⁾, og selgelig om **Miffheim** eller **Taagehjemmet**, hvor denne Underverden tænktes at ligge, var fælles for alle germaniske Stammer. Men heraf følger igjen, at ogsaa Læren om **Loke**, **Hels Fader**, **Ansifter** af alt Ondt baade blandt Guder og Mennesker, det onde Princip, og alt hvad dermed staaar i Forbindelse, ligeledes horer til den oprindelige og for hele den germaniske Verden fælles Deel af Gudelæren. Herhen maa man da ogsaa regne Læren om **Livet** i **Valhall** hos Odin, og om de faldne Hælters **Ophold** hos ham, fer i sin Tid at staa ham bi mod Jotner-

¹⁾ Obins Navn (Vódans, Wuotan, Wóden, Ótinn) maa uledes af vaka, vort vade, oprindelig „trange frem med Fart“, hvorfra Ordet ódr, rasende; det er altsaa den ufsandfelige Kraft, som med dette Navn betegnes.

²⁾ Den oldnorske Form er jotunn eller jatunn, vel ogsaa jótoll, egentl. itunn, den angelsaksiske eoten, den tydske ezan, den gotiske maa have været itans. Navnet er aabenbar uledet af eta, gotisk itan, aede, fortære, og antyder de onde Vaseners Graadighed.

³⁾ Se det gammelttydske af Schmeller udgivne Digt, kaldet Muspilli; Nord. Tidsskr. for Oldt. B. 3 S. 167.

⁴⁾ Hel bruges baade om Stebet, og om Herferinden. Det første kaldes ogsaa Miffhel = Taage-Helved.

nes Angreb. Og endelig erfarer man, at Læren om Nørnerne, eller den ubetvingelige Skjebnes Gudinder, horte hjemme ikke mindre hos Tydskerne, end hos vore Forfædre ¹⁾.

Læren om Verdens Tilblivelse lyder i Korthed saaledes: Før alle Ting's Begyndelse fandtes de tvende Verdenes, **Muspell** i Syd, fuld af Lys og Lur, og **Niflheim** (Taagehjemmet, det taagede Frosthjem), med Brønden Hvergelmer. Mellem dem begge var det svælgende Dyb ginnunga-gap, i hvilket der fra Hvergelmer strømmede Edder-Naer (elivågar), hvis Niim og Jis mødte Gnisterne fra Muspell. Heden af disse Gnister belivede Niindraaberne, saa at Jotnen **Ymer** fremstod. Ymer avlede siden af sig selv flere Jotner, fra hvilke den hele Slægt af Jotner stammede.

Tilligemed Ymer fremkom ogsaa Koen **Audhumbla**, hvis Melk nærede ham. Den slikkede de salte Jisklumper; derved fremkom **Bure**, hvis Søn **Bor** med en Jotunkvinde havde Sønerne **Odin**, **Vilje** og **Bee**. Disse Bors Søner dræbte Ymer, i hvis Blod alle Jotnerne druknede paa een nær, som reddede sig, og fra hvilken de senere Jotner stammede. Bors Søner forte Ymers Krop ud i Ginnungagap og dannede deraf Jorden, Søen af hans Blod, Bjergene af hans Been, Himlen af hans Hjerne-skæl og Skyerne af hans Hjerne. Himlen prydedes med Gnister fra Muspell, og rundt om Jorden strømmede det store Verdenshav. Paa Jordens yderste Rand ved dette Hav maatte Jotnerne tage Bolig hiinsides Bjergene, og til Værn mod dem, skabtes et Hegn eller en Borg om Jordens indre Deel, som derfor kaldtes **Midgaard**, medens Jotnernes Hjem, **Jotunheim**, ogsaa kaldtes **Utgaard**. Mellem Himlen og Jorden lagdes Broen **Bævr-Nost** (Regnbuen). Den sorte Jotunkvinde **Nat** og hendes Søn, den løse **Dag**, af Mase-Herkomst, satte Odin paa Himlen til at kjøre hver sin Deel af Døgnet over Jorden; ligeledes sattes de tvende Søskende **Sol** og **Maane** til at kjøre Solens og Maanens Vogn. **Dvergerne**, der ligesom Madler havde faaet Liv i Ymers Krop, fik sin Bolig anvist i Jorden og Stenene. Endelig frembragtes de første Mennesker. De trende **Æser**, **Odin**, **Høner** og **Lodur** eller, som det ogsaa hedder, **Odin**, **Vilje** og **Bee** vandrede ved Soens Bred, og fandt her to Træer, af hvilke de skabte det ene til en Mand, **Ask**, det andet til en Kvinde, **Embla**; Odin gav dem Liv, Høner eller Vilje Forstand og Følelse, og Lodur eller Bee Blod og Farve; til Bolig anvistes dem Midgaard, og fra dem nedstammede den hele Menneskeslægt.

¹⁾ Thi saavel angelsaxiske som oldsaxiske Digte melde oftere om Wyrd eller Wurth, s: Urd; Hovednornen; se Beowulfdigtet 1134, 4839; Heljand 146, 21, 163, 16. I engelske og skotske Folkesagn nævnes endnu „the Weird sisters“, Skjebnesystrene.

Vi erfare af denne Lære om Verdens og det Skabtes Tilblivelse, hvorledes Germanerne tænkte sig det egentlige materielle Liv udgaaet fra Kulden og Mørket, det højere og aandeligere fra Varmen og Lyset. Lysverdenens Ild formaar allerførst af Taagehjemmets stivnede Edder = Draaber kun at udlokke det onde, uformelige Væsen Ymer, og hans Alme, Koen Mudhumbla; Ymer selv frembringer kun ligeartede, graadige Væsener, omgibne af Kulde og Forstenelse, hvorfor de kaldes „Totner“, „Niim=Thuser“ og „Berg=Niser“. I Koen, det nærende Væsen, er der en ædlere Natur; af hendes selvstændige Virksomhed udvikles et højere Liv, der gennem flere Led endelig fremtræder som det raa Urstof's Dvervinder, idet Vørs Søner dræbe Ymer. Vørs Søner, Odin, Vilje og Bee, ere Udtrukket af en guddommelig Treenighed. Odin er den belivende Mand, Vilje eller Høner den ordnende Vilje, og Bee eller Lodur den rensende Helligdom¹⁾. Skabelsen bestaar i en Ordning af Elementerne, i en Fremkaldelse af det organiske Liv, og i Forjagelse af Totnerne, de forstyrrende Magter, der ikke kunde tilintetgjøres, til de yderste Egne mod Havet, til Bjergene og de kolde Orkener, medens Dvergerne, fremkomne som Madler i Ymers Krop eller Jordlegemet, blive bundne til dette, hvor de, lunefulde, snart venlige, snart fiendske mod Menneskene, frembringe og tilvirke de Metaller, der ligesaa ofte bringe Ulykke over Verden, som Lykke. Menneskets Skabning er den oldgermaniske Treenigheds Værk; den egentlige Mand og Livet faa Menneskene fra Odin, Verdensstyreren; Forstand og Virksomhedsdrift giver Vilje eller Høner; det varme Blod, Livsfriskheden og Sandseligheden giver Bee eller Lodur den hellige Ildkraft. Og Menneskerne ere fra nu af Værnes Indlinger og bo under deres ombyggelige Baretægt i den mod Totnernes Dverfald begnede Midgaard, ogsaa kaldet Mannheim.

I denne Lære opdager man umiskjendelige Spor af Germanernes, saaledes og af vore Forfædres, tidligste Dphold i østligere Egne. Midgaard eller Mannheim, omgiven af Bjergene, bagenfor disse Totunheim, og bagenfor dette igjen Havet, minder om Volga=Egnene, hvor Ural=Fjeldene (hvis Navn selv betyder et Belte eller en Skranke) danner Grændsen mod Ost,

¹⁾ Om Oprindelsen til Odins Navn er forhen talt. Vili er ligefrem Vilje; Vé (egentlig Vighi), Indvieren. Hœnir, af at hæna, lokke, give Tegn, er et andet Udtryk for Viljes=Tilkjendegivelsen; og Lódurr, d. e. Luen, (best. m. det tybste „Iobern“) sigter til den luttrende og viende Ild. I Óðinn, eller rettere den ældre Form Vóðinn, Vili, Vé (gotisk, Vóðans, Vilja, Veiha) seer man tydeligt Niimbogstaverne, der viser, at Navnene Vili og Vé af Digterne ere lempebe efter Vodens Navn; de ere altsaa ikke at ansee for de egentlige Navne, hvilke vi derimod maa antages at besidde i Hœnir og Lódurr. En tredie Benævnelse paa Aasa-Treenigheden var Hár (den Høje), Jafnhár (den Treenigheds høje) og Friði (den Tredie).

og bagenfor hvilke Decaet i en fjern Oldtid naaede lige ned til det kaspiske Hav, medens det paa samme Tid befyldede de kolde Egne i Nord, hvor vore Forfædre endnu mange Aarhundreder senere tænkte sig det egentlige Jotunheim, og hvor der maaste, som Enkelte have antaget, var en Forbindelse mellem Nordiishavet og den fiske Bugt ¹⁾. Fra umindelige Tider har der i Ural-Fjeldene været Tilvirkning af Metaller; det antages endog sandsynligt, at det meste Guld, man i Nordenropa fordm havde, er kommet derfra; hvor der endnu findes talrige Levninger af Tschudernes Bergværksdrift ²⁾: der var saaledes Aaledning nok for de ældste Germaner til at lære Metallernes Tilvirkning at kjende, og sætte den i Forbindelse med Læren om Dvergerne, eller det indre materielle Liv i selve Jordlegemet. Det oprindelige Midgaard eller Mannheims, det vil sige Germanernes, Plads var altsaa de frugtbare Egne vestenfor Ural, omkring Volga; norden- og østenfor, nærmest Havet, var Jotunheim, med kolde Orkener og „Jernskove“ ³⁾; derfor heder det i de gamle Eddasagn, at Gjerne maatte fare øster eller nordøster for at komme til Jotunheim og fælde Troldene ⁴⁾. Men naar disse, af lokale Forhold afhængige, Forestillinger skulde anvendes paa de fra hine tildeels meget forskellige Forhold i de Lande, hvor Germanerne senere opstode deres Bolig, da maatte mangt og meget faa en anden Farvning. Jotnerne, Bjergenes og Orkenernes Beboere, kom nu i Norge og andre Bjergegne til at befolke ethvert Fjeld, uden Hensyn til om dette laa ved Havet eller ej; de traadte Landets Beboere saa at sige nærmere ind paa Livet, og bleve Bjergetrolde, hvis Krig nærmest rettedes mod Menneskene, medens Forestillingen om det egentlige Jotunheim blev dunklere, og dette henførtes til de fabelagtige Egne ved det hvide Hav. Et Forestillingen om de smaa kunstfærdige Dverge, som man tænkte sig saa mørke at de endog ligesaa ofte kaldtes Svartalfer, og deres Hjem Svartalfeheim, ogsaa for en Deel kan have været paavirket ved Mindet om de i Ural-Bergverkerne slysende Tschuder, er i og for sig ikke usandsynligt. Vore Forfædres Kosmogoni indeholder altsaa umiskjendelige Reminiscenser fra de Omgivelser, under hvilke den først udviklede sig.

Verdensaltet og dets Opholdelse fremstilledes i vore Forfædres Gudelære under en stjern og betydningsfuld Allegori, som det underfulde Afletra

¹⁾ Se især Alex. Humboldt, „Central-Asien“ S. 529.

²⁾ De kaldes endnu af Russerne tshudskii kopi o: tshudiske Skjerp; se Müller, der ugriske Volksstamm, I S. 173.

³⁾ Se Völuspá Str. 32: austr sat hin aldna i jarnvibi, (øster sad den gamle Jotunmoder i Jernskoven.)

⁴⁾ Skálda: Thor var faren i Østerveg at dræbe Trold. Thor drager ligeledes øster for at besøge Utgaardsløke, se Sn. Edda, 45.

Ygg-Drasil, der, hævende sig fra trende Rødder, af hvilke den ene ligger i Niffheim over Brønden Hvergelmer, den anden i Jotunheim over den vise Mimers Brønd, og den tredje i Himlen hos Æserne over den hellige Ur-darbrønd, omfatter hele Verden med sine Grene. Bestemte Tegn til at den samme allegoriske Fremstilling har været sædvanlig blandt Indfødte, findes ikke, med mindre man som et saadant vilde ansee den bekjendte af Æsernes dyrkede Stotte **Irminsul** (Verdens-Støtten) ¹⁾, en Fremstilling, der dog hverken i Højhed eller Skjønhed kan maale sig med vore Forsædres, og som, naar Alt kommer til Alt, maaskee ikke engang er ganske national ²⁾. Paa den anden Side er Yggdrasils-Allegorien selv saa dyb og mystisk ³⁾, at man i alle Fald neppe kan antage den for at have udbredt sig blandt det hele Folk eller den store Høb, men at man snarere maa ansee den som et Mystorium, der kun var kjendt og forstaaet af Faa. Hentydninger dertil forekomme derfor ogsaa kun sjelden hos yngre Digtere, og Begrebet om den synes tildeels at have flydt sammen med Begrebet om Allstyreren selv (mjötudr, hos Angelsæerne meotod) ⁴⁾. Derimod have flere af de med Yggdrasils-Læren forbundne Mytther været fatteligere og derfor faaet en større Udbredelse. Den meest tiltalende af dem er Læren om den hellige **Ur-darbrønd** under **Ulfens** Rød i Himlen. Ved denne, hed det, holdt Guderne sit Thing og Demsted, der vogtedes af de tre store **Norner**, **Urd**, **Verdande** og **Skuld**, **Tidens** og **Skjebnens** Gudinder, der opholdt Yggdrasil ved Brøndens hellige Vand, hvis Dom ikke engang Æserne kunde røkke, og som spandt Livets og Skjebnens Traade for ethvert Menneske, der fødtes paa Jorden ⁵⁾. Læren om **Nornerne** var, som det allerede ovenfor er

¹⁾ Universalis columna, quasi sustinens omnia; Ruodolf. Fulb. hos Perz. II. 676.

²⁾ Grimms Mythologi S. 757—759. Se herom nedenfor, 3die Afsnit, § 4.

³⁾ Uffen, heder det, har sine Rødder deels ved Hvergelmer, hvorfra, som det tidligere er sagt, Verdensstoffet allerførst vældede ud i Sinnungagapet, deels i Jotunheim, Naturkræfternes Dyb, deels hos Æserne, Livsprincipets Hjem. I Træets Top sidder en Drn, den alvidende Vands Billede. I Hvergelmer ligger Slangen Riddhugger (Mørkehuggeren) og gnaver dets Rød; mellem Drnen og Slangen løber Iskornen Ratataff og sætter Splid; i dets Krone løbe fire Hjorte og gnave dets Grene. Alt Symboler, der fremstille Kampen mellem det aandelige og materielle Liv; Symboler, alfor vanskelige at opfatte, til at de skulde kunne forstaaes eller endog kjendes af den store Høb.

⁴⁾ I de gamle Eddadigte bruges mjötudr eller mjötvidr deels i Betydningen „Skaber“, deels i Betydn. „Træ“, „Sverb“; i Angels. og Oldf. er mitod, metod steds „Skaber, Allstyrer“.

⁵⁾ **Nornerne**s Navn **Urdr** (Wyrd), beslagtet med vordinn eller ordinn (vorden, fæet); verbandi (fæende, vordende), og skuld, af skulu (skulle), altsaa den skullende, tyde øjensynligt paa Fortid, Nutid og Fremtid.

vlist, sælles for alle germaniske Folk, idetmindste i dens Hoveddomrids¹⁾; men for alle germaniske Folk har vel ogsaa Forestillingen om Nornernes Oprindelse og Forhold til Gæsterne været dunkel. Thi hvis nogen Mythe skulde kunne minde om Uendeligheden og om Tidens Forhold til Evigheden, maatte det være denne. Derfor synes man og at have tænkt sig Nornerne som opfostrede blandt Jotnerne, der, ældre end Gæsterne, ogsaa havde et dybere Indblik i Uraaturens Mysterier.

I Forbindelse med denne Mythe stod unegteligt Læren om Mimers Brønd, under den Rod af Jag=Drasill, der spirede i Jotunheim. I denne var, heder det, Kundskab og Mandevildt skjult, og Jotnen Mimer er derfor selv fuld af Viisdom, fordi han drikker Brøndens Vand af Gjallarhornet; men Alfader fik ogsaa Tilladelse til at tage en Drik, imod at sætte sit Øje i Pant. Alfader selv maatte altsaa tye til Jotnerne om Kundskab i Dybets Viisdom. I Mythen ligger ogsaa unegtelig en Hentydning til Solens, Himmel=Djets, Forsvinden bag Horisonten om Natten; dog har den givet Anledning til den uskjønne Forestilling om Odins eller Alfaders menneskelige Form, nemlig at han skulde være eenøjet. Men under denne Form finder man ham stedse at fremtræde, hvor han i nordiske Sagn blander sig mellem Menneskerne.

Om Guderne selv er der allerede ovenfor talt. Vi have paaviist, at Germanerne i ældre Tider blot synes at have tænkt sig tre Hovedguder, og at de øvrige ere Emanationer af disses Væsen. Men hvilke Hovedguderne vare, bliver vanskeligt nok at sige, da ikke altid de samme Navne nævnes tilfammen. Det forekommer os, som om man maa skjelne mellem virkelig forskjelligt tænkte Personligheder, og blot forskellige Sider hos eet og samme Væsen. Odin, Thor og Tyr ere saaledes virkelig tre forskjellige Guddomme, medens Odin, Vilje og Bee eller Odin, Høner og Lodur alene synes at være forskellige Sider hos eet og samme Væsen. Men ogsaa de i sig selv forskellige Gunders Navne verle, som vi have seet. Særerne nævnte Bodan, Thunor og Sarnot, i Uppsala nævnte man Odin, Thor og Frey; i den islandste Edsformular nævntes Frey og Njord og den almægtige Naas. Skulde man imidlertid slutte fra de med Gunders Navne betegnede Ugedage, maatte man vistnok antage Odin, Thor og Tyr for den rette Trilogi, hvad der og i og for sig er det rimeligste, om end kun af den Grund, at Tyr ikke, som Frey og Njord, regnes blandt de saa-

¹⁾ Nemlig forsaavidt Wurth, Wyrd (Urdr) ogsaa nævnes i tydske og angelskrifter, se ovenf. S. 160. Navnet Norn synes at være en Sammenbragning af Njörunn eller Njarann, og dette synes igjen at være beslagtaget med det angelsk. nearu, o: trang, snever, og saaledes at betegne Skjebnens Uundgaaelighed.

kaldte Waner, og heller ikke altid udgives for Ddins Søn. Thor (egentlig þonarr, angelsk þunor, Tydsk donar), var Jordenens Gud, og som saadan tillige Veirligets, Regnens, og Kornmodningens Herre ¹⁾, Wærnes og Menneſternes Vogter mod Jotnerne. Tyr (Angelsk. Tiu, Tydsk Ziu), kaldes og blandt Højtudſkerne **Er**, og maa anſees som den egentlige Krigsgud. Sandsynligviis var han endog i ſin Tid anſeet som den fornemſte af alle Guder, eller som den eneſte Gud, ſaalænge de polytheiſtiſke Foreſtillinger endnu ikke havde fortrængt Monotheiſmen. Thi hans Navn bruges i Fleertal (tivar) ofte ſom Navnet paa Guderne i Almindelighed, og ſvarer ganſke til det latiniſke Deus, det oldindiſke djaus. Som Krigsgud ſynes han at have dannet en ſæregen Trilogi tilligemed Ddin og den blinde **Hød** (egentlig **Hadu**), om hvilken vore Oldſagn vide lidet at fortælle, men hvis Begreb nokſom betegnes af vort hōd, den angelsk. headu, det tydiſke hadu, der, ſat i Spidſen af Ord og Navne, altid betyder „Krig“, „Strid“ ²⁾.

Ddins Huſtru, Thors Moder, var Jōrd, Jorden, ogſaa kaldet Fjōrgyn og Hlōdyn, Tacitus's eller rettere Goternes Northus, der ſiden i vor Gudelære er blevet en egen mandlig Guddom, ligesom Fjōrgyn ligeledes optræder ſom et mandligt Væſen, der deels ſynes at falde ſammen med Thor, deels nævnes ſom Fader til Frigg, Ddins ſaakaldte anden Huſtru ³⁾. Frigg er derimod ſelv, hvad vi allerede ovenfor (S. 57) have antydet, ingen anden end „Jord“, og hendes Navn kun en egen Form for frū (eg. friggv) o: Fruen, Herſterinden. Hun falder ſaaledes, hvad der og ovenfor er viiſt, ganſke ſammen med Freyja, der i vor ældre Gudelæres ſenere Form fremtræder ſom Kjærligheds gudinden, og dog endnu i hvert Slag deler Valen (de faldne Krigere) med Ddin. Om Njōrds, Frey's og Freyjas Optræden ſom ſæregne Guddomme, eller, hvad mythologiſke Skrifter kalde Wanernes Optagelſe i Gudernes Tal, er der allerede forhen talt, (S. 57) og vil der fremdeles nedenfor blive talt, hvor der handles om Frey og Ynglingeſtammen i Norden ⁴⁾. Her udtale vi kun den Mening, at Frey, Njōrd og Freyja ſom ſæregne Guddomme ikke tilhøre enten vore Forfædres eller Tydſkernes ældſte Gudelære, men kun ſkyldte den gotiſke Cultus's Tillem্পning paa den nordiſke deres Oprindelſe.

¹⁾ Adam Brem. IV. 26: Thor præſidet in aere, qui tonitrus et fulmina, ventos imbresque, serena et fruges gubernat.

²⁾ Se om Tyr, iſær Grimms deutſche Mythologi S. 175 ſgg. Tyr eller Tius er ingen anden end den af Tacitus omtalte Tiisko eller Tivisko, fra hvilken Germanernes Slægter ſkulde nedſtamme, og hvilken her aabenbart optræder ſom Germanerfolkets Ur-Gud.

³⁾ Se herom Grimm: deutſche Mythol. S. 157, 235.

⁴⁾ Se nedenfor, 3die Afſnit § 4.

Odins, Himmelgudens, Forbindelse med Jorden er en Mythe, der i og for sig maatte ligge den tidligste Naturopfatning temmelig nær, og som derfor ogsaa har sit Tilsvarende i Grækernes Lære om Uranos og Gæa. Ligesom Uranos og Gæa maatte vige for Zeus og Here, saaledes vige ogsaa Odin, i sin ældste Skikkelse som den germaniske Treenighed (Boden, Vilje, Bæ, eller Boden, Høner, Lodur), for den senere Odin, Krigens øverste Gud og de øvrige Gunders Herre, og Jord traadte i Baggrunden for Frigg og Freyja, begge forskjellige Personifikationer af det samme Begreb.

Med den Guddom, der efter de ældste Forestillinger styrede Havet og ledede dets Bevægelser til Menneskeslægten's Held, gif det omtrent paa samme Maade. Denne Guddom var den jomfruelige **Gefjon**, Angelsarernes Geofon ¹⁾, hvis Navn, beslægtet med gesa, at give, betegner Havet som Bøstandens Kilde. Men i Tidens Lob traadte Gefjon som Havgudinde i Baggrunden, og hendes velgjørende Indflydelse paa Havet tillagdes Bane-guden Njord, medens man som den egentlige Herre over Havet betragtede Totnen **Dger** eller **Hleer**, Søn af Fornjot, der igjen neppe kan være nogen anden end Urjotnen Ymer. Men i Dger havde man nærmest Havets frygtelige Magt og fordærvelige Virkninger for Dje. Hans Navn (af at ægja), betyder „den Skrækelige“, hans Hustru Rån, til hvem alle Druk-nede antoges at komme efter Døden, søgte ogsaa, sit Navn tro, at lokke dem i sit Dyb, og uagtet Dger vistnok holdt Venstab med Guderne, var dette Venstab dog, efter Oldkvadernes Fremstilling, tvunget og saaledes usikkert.

Tidens og Barmens velgjørende Kraft lededes ifølge den nordiske Treenighedslære af den øverste Guddom selv, hvad Navnene Bæ og Lodur (se S. 161) noksom antyder. Men istedetfor Lodur, en Deel af Guddommens eget Væsen, traadte senere den ondskabsfulde **Loke** af Totun = Ut, Gudernes og Menneskernes Frister og Fordærver, det onde Princip, der benyttede sig af Menneskernes Sandfælgighed og Lidenskabelighed til deres Hjertes og Aands Fordærvelse. Loke var, som Mythen lod, opfostret af

1) Geofon eller gifen bruges i Angelsariff saare ofte til at betegne Havet. I nordiske Sagn fremtræder Gefjon endnu kun en eneste Gang som Havets Herferinde, nemlig hvor hun pløjer Sælund ud fra Svithjod, aabenbar en mystisk-allegorisk Fremstilling af en Overfømmelse, hvorved Sjælland tænkes bortrevet fra Fastlandet. Mærkeligt nok, fremtræder Gefjon ogsaa fideordnet med Odin og Frigg, forsaavidt det heder, at hun kjendte alle Skjebner ligesaa godt som Odin selv (Dgisbr. Str. 21). Mærkeligt er det ogsaa, at ligesom vi finde en mandlig og en kvindelig Njord (Nerfus) og en mandlig og en kvindelig Fjergyn, saaledes finde vi og en mandlig og en kvindelig Gefjon, da Geofon, sar. Geben, er Hantjøn'sord. Freyjas Titnavn Gesn synes at hentyde paa en Forening af Gefjon's og Frigg's Personlighed.

Odin selv, og levede blandt Æserne, men hans virkelige Personlighed fremtraadte saa at sige aabenlyst i Toternes Herre, den frygtelige **Utgaaards-Lofe**, der i vore Oldsagn fremtræder særskilt ved Siden af Nasa-Lofe, St Lofe, Fristeren og Dndstakens Befordrer, tænktes som Fader til Guders og Menneskers trende farligste Fiender, Ulven **Fenris**, der tilsidst endog skulde sluge Odin selv, Slangen **Jormungand** eller **Midgarðs-Ormen**, der omgav den hele Jordstive, og tilsidst skulde fælde **Thor**, og **Hel**, Dødens og Underverdenens Herskerinde, var i sin Orden.

Det er ovenfor nævnt, hvorledes Mythen om Freyja som Kjerlighedens og Frugtbarhedens Gudinde har udviklet sig af den ældste Mythe om Jorden som Allfaders Hustru. Og dog kjendte vore Forfædre ved Siden af Freyja en Gudinde, hvis Navn og Personlighed noksom viser, at hun i de ældste Tider maa have været anset som den egentlige Gudinde for Kjerlighed, egteskabelig Forbindelse og Frugtbarhed. Denne Gudinde er **Sif** (hvoraf endnu det tydske Sippe, Sippschaft), Thors Hustru, hvis Navn antyder Slægtskab og Familieforbindelse, og hvis dejlige Guldbaar øjensynligt betegner de modne, følgende Aigre ¹⁾). Men ligesom Jord traadte i Baggrunden for Frigg, Gesson for Njord og Dger, saaledes traadte Sif ogsaa i Baggrunden for Freyja, hvis saakaldte Broder, Frey, tilfjellige ansaaes som Regnens, Solskinnets, Afgrødens og Fredens Gud. Med andre Ord, han traadte deels i Sifs, deels i Thors, deels endog i Odins eget Sted.

Som Allfader og den øverste Verdensstyrer maatte Odin oprindeligt ogsaa være den højeste Dyds og Retfærdigheds Repræsentant. Og derfor fremtræder han i vor Gudelære som Fader til Ustyldens rene Gud, **Valder**. Skjønt udførlige Sagn om ham alene findes hos Nordboerne, er der dog tilstrækkelige Spor forhaanden af at han ogsaa var kjendt og dyrket af Tydskerne ²⁾). Som Retfærdighedens Gud nævne vore Sagn Valders Søn **Forsete**, og hans Navn gjenkjendes noksom i den af Friserne dyrkede Fosite, efter hvilken Den Helgoland i Hedendommens Tid kaldtes Fositesland ³⁾). Det kunde saaledes synes, som om begge disse Guddomme lige fra Urtiden have været dyrkede af alle germaniske Stammer, og at selvgelig deres Dyrelse ogsaa var medbragt af vore Forfædre fra deres ældste Hjem. Imidlertid er det at mærke, at baade Valder, som Odins

¹⁾ Sif svarer til det gotiske sibja, Angels. sibb, Tydske „Sippe“, hvilke alle betegne „Svogerskab“. Ved Sif maa man ogsaa tænke paa den vendiske Kjerlighedsgudinde Siva.

²⁾ I Oldhøjtydske forekommer Paltar som Mandénavn; i Angels. bruges healdor i Betydningen „Fyrste“, „Herre“.

³⁾ Se Alcuins Beskrivelse af St. Willibrords Led i Alcuini opera III. p. 157.

og Friggs Søn, og Forsete, som Balders Søn, strengt taget kun ere Emanationer af Odins eget oprindelige Væsen; at Navnet „Valder“ (oldn. halldr, angels. bealdor), brugt som Appellativ, baade i Oldnorsk og Angelsaxisk har Betydningen „Konge“, „Herre“, at „Forsete“ ligeledes kun betyder „Forsidderen“, et Navn, der nærmest maatte antages at passe paa den øverste Gud, og at det virkelig synes at have været brugt i denne Betydning blandt Helgelands Friser, der ikke vel kunne antages at have henvendt al deres Opmærksomhed paa en underordnet Guddom, uden at indrømme Gudernes Overhoved den fornemste Plads.

Om Heimdall, der i den yngre Edda kaldes „stor og hellig“, og nævnes som Gudernes Bogter ved Bævrost, vide de tydske Sagn intet at berette, ligesom han overhoved er en saare mystisk Figur i vor ældre Gudelære. Han nævnes dels som Odins Søn, dels som en selvstændig Personlighed, født af 9 Jotunmoer. Han synes saaledes at have været en af de ældre, oprindelige Guddomme, men maaffee ogsaa just formedelt denne Ælde og Oprindelighed at være traadt tilbage i en mystisk Baggrund. Den profaiske Indledning til „Rigsmaal“ melder, at den Rig, der ved at vandre om blandt Folket grundede Samfundsklasserne, ikke var nogen anden end Heimdall selv, der vandrede om i menneskelig Skikkelse. Man skulde deraf formode, at han i en fjern Oldtid virkelig har været sat i Forbindelse med Samfunds-Udviklingen, og at han med sit skarpe Syn og sin fine Hørelse antoges at være den, der vaagede over Orden og Fred over den hele Jord. Derved bliver det ogsaa begribeligt, hvorledes Mythen om Ragnarokk just kunde lade ham ved Verdens Ende kæmpe med Fredsforstyrteren Loke, og blive dræbt med et Menneffe-Hoved, Manddrabets og Voldsomhedens Symbol ¹⁾. At Fredens og Ordenens Gud i den senere Krigstid ligesom traadte tilbage, ja endog ringeagtedes, er let at forstaa ²⁾. Brage, Skaldekunstens Gud, omtales ogsaa som saadan kun i vore ældre Skrifter, men Angelsaxernes Ord bregu om en Fyrste eller Hærstyrer, og bróga eller herebróga om den paniske Skræk, der i Kampen saa ofte betager en af de stridende Hæere, viser noksom, ej alene at de have kjendt denne Guddom, men ogsaa, at man ved den Skaldekunst, han repræsenterede, idetmindste i Førstningen ikke saameget tænkte paa den dermed forbundne Nødselse, som paa den Indflydelse, den kunde udøve i Krig, enten ved at opflamme Stridsmændenes Mod, eller ved Besværjelseskvad, der paa en magisk Maade skaffede Seiren ³⁾.

¹⁾ See Skálda Cap. 8.

²⁾ I „Sögubrot“ heder det, at Heimdall var den dummeeste blandt Æserne. (Se Sögubrot i Fornaldar Sögur Nordr. I. S. 373).

³⁾ Mærkeligt nok er det, at Brage, Frembringeren af bróga (panisk Skræk) omtales som om han stod i nærmere Forbindelse med Ogir (Skrækindjageren), og at Ordet Ogishjalmr netop bruges om en Hjelm, der ved Trylleri eller over naturlige Midler er sat istand til at kunne indjage Fienden Skræk.

Brage siges at være Odins Søn; man fristes let til at antage, at ogsaa han oprindelig kun betegner en særegen Yttring af Odins Væsen, og at den „sidflægede Brage“ saaledes oprindelig kun har været Odin (der og kaldes Sidskeggr) selv, under en egen Skikkelse og i en særegen Virksomhed.

Endnu en særegen Personifikation af Odin eller maaskee ogsaa af Thor er i vor ældre Gudelære, saadan som vi kjende den, Vinterens, egentlig Jagtens og Skiløbningens Gud, **Ull**, der tillige, som det hed, paakaldes for Held i Trekamp. Den yngre Edda kalder ham Thors og Eifs Stifføn, uden dog at angive, hvo hans Fader var. Men Ordet ullr bruges af de gamle Digtere ligesom haldr til at betegne en Herre i Almindelighed, og det tilsvarende gotiske Ord vulpus, Angelsaxisk wuldor, betyder Glands, Herlighed. Et saadant Navn synes snarere at maatte være et Tilnavn for den øverste Gud, end at kunne betegne nogen særegen Personlighed, og man skulde derfor vistnok ogsaa her antage, at det er Odin, hvilken vore Forfædre under dette Navn have paakaldet i deres vinterlige Bedrift ¹).

Dunkle og uforklarlige ere Sagnene om den sterke og kause **Vidar**, Odins Søn og Hevner, og **Vale**, Balders Hevner, ligeledes Odins Søn, hvilke begge skulle overleve Ragnarokk og samles med Balder og Hød paa de gamle Idavolde. Ogsaa disse Sagn maae regnes blandt den gamle Afsa-Læres Mysterier; i alle Fald ere de os lernede Oplysninger heel ufuldstændige. I tvdske Skrifter findes ingen Antydninger til dem; at idetmindste enkelte af dem ej var ukjendte for de Danske, vise noksom den danske Historiefriker Saxo's Opbyggelser ²).

Sammenligner man de Myther, vi have betegnet som de ældste, med dem, vi have antaget for yngre, vil man finde, at hine fornemmelig dreje sig om den foromtalte germaniske Tre-Enighed, eller idetmindste om trende Hoved-Guder, medens de senere forudsætte et Antal af tolv ³). Dette Tolvtal gaar gjennem de fleste af vore Forfædres Institutioner, ligesom det tildeels ligger til Grund for deres ældste Talsystem. Det synes derfor ikke saa umuligt, at de efterhaanden have søgt at anvende dette Tolvtal ogsaa paa Gjernens oprindelige Trehed, ved at lade eet og samme Væsen optræde under forskjellige Skikkelser og som forskjellige Personligheder. Dette bestrykes af den Omstændighed, at vore Forfædre selv, uagtet de stedse angav Gjernens Antal at være tolv, dog ikke ret vare paa det rene med, hvilke disse tolv Gjerter vare ⁴): et tydeligt Vidnesbyrd om, at man paa Forhaand har

¹) At idetmindste Ullin er et af Odins Navn, kan neppe betvivles. Dg Saxo lader endog (3die B. S. 130) en vis Ollerus udgive sig for Odin.

²) Fornemmelig om Vale, Odins og Rinds Søn. Saxo (3ie B. S. 126 fgg.) veed her mere at fortælle end Edda.

³) Fornemmelig det ovenfor omtalte Sted i Snorres Ynglingesaga, Cap. 2., og Sn. Edda, S. 13.

⁴) Se herom især Petersens Nordisk Mythologi, S. 114.

bestemt Solvtallet uden at dette fra først af hørte hjemme i Gudelæren. Man faar ogsaa en Anelse om, deels, at den ældste Gudelære ej alene i og for sig tænkte sig Guddommen som en Trehed, men ogsaa for hver enkelt af Guddommens Virksomheder yndede Trilogier; deels, at den, med Undtagelse af Sif, Frugtbarhedens og Slægtskabets Gudinde, ikke ligefrem opstillede kvindelige Gudsomme, men lod hver enkelt Gudsdom optræde under en dobbelt Skikkelse, en mandlig og en kvindelig. Foruden Treheden Boden, Vilje, Bee, eller Ddin, Høner, Lodur, har man saaledes for den krigeriske Virksomhed Ddin, Tyr og Hød; for den Ustyld og Næsfærd besordrende: Ddin, Valder, Forsete; for den ordnende og Elementerne tæmmende maafæe: Ddin, Heimdall, Vidar; medens igjen Thor tilligemed den mystiske, halv mandlige og halv kvindelige, Fjorgyn ¹⁾ og den ligeledes halv mandlige, halv kvindelige Jord, Nerthus eller Njord danner en Trilogi for sig selv; hvorhos foruden Fjorgyn og Jord ogsaa Gefjon eller Geofon, Havets Gudsdom, optræder som mandlig og kvindelig paa een Gang. Man kjender i det Hele taget for lidet til vore Forfædres Gudelære i dens ældste Skikkelse til at kunne komme fuldstændigt paa det Næne med disse Underføgelsler om Forholdet mellem de ældre og yngre Mytter; men hvad vi kjende, er dog allerede tilstrækkeligt til at bestyrke den her fremsatte Anskuelse.

Gjennem vore Forfædres hele Gudelære gaar Grundtanken om den evige Strid mellem det materielle, sandselige Liv med det aandige, over al Sandselighed ophøjede; fra hiint har alt det Døde, fra dette alt det Gode sin Oprindelse; hiint repræsenteres ved Jotnerne og Dvergerne, dette ved GEserne. Derfor er Kampen evig mellem GEsere og Jotner, og disse ere ej alene svorne Fjender af GEserne selv, men ogsaa af deres Skabninger, Mennefterne. Derfor sejder Thor til GEsers og Mennefters Frelse stedse mod Jotner og Trolde, og disse pønsje stedse paa, hvorledes de med forenede Kræfter kunne vinde Overhaand. De anvende al den List, de kunne ophitte. Det lykkes dem — saa fortæller Voluspaa — ved deres Kvinder endog at forføre enkelte af GEserne selv, og at bringe Jordærvælsens Spire ind i Naa-gaard ²⁾. Deres egen Gtling, den forsværte Loke, optages i GEsernes Tal, bringer disse i mangen Nød og Fare, og voldet omsider den herlige Valders Død, medens han og frembringer de truende Uhyrer Fenris-Ulven, Jormungand og Hel. Guderne maae være betænkte paa at kunne møde

¹⁾ Det er allerede omtalt, at Frigg siges at være Datter af Fjorgyn, medens Thor, der dog ellers angives som Son af Ddin og Jord, baade i Voluspaa (55) og i Harbarðsljóð (56) kaldes Fjorgyns Son. Men til „Fjorgyn“ svarer fuldkommen det litauiske Perkunus, eller det slaviske Perun, Navnet paa en Gudsdom, der aldeles svarede til Thor, som Tordenens og Ildens Gud. Ordet „Fjorgyn“, synes ellers at have betydet et Bjerg, gotisk fairguni.

²⁾ Voluspaa, Str. 8.

den truende Fare; derfor maa Odin i sin Hal, **Balhallen**, samle alle de faldne Helte og daglig lade dem øve sig i Vaaben, før at de, naar det gjelder, kunne staa ham og Æsenerne bi i den sidste Kamp ¹⁾. Og derfor maa han endog stundem nedlade sig til, ved List og Kneb at lokke anseede Helte til sig, med andre Ord, at volde deres Død, og i det Hele taget at befordre Ufred og Kamp ²⁾. Paa den Maade optræder Odin i de fleste af vore mytologiske Sagn. Alle vaabenbidte Mænd, heder det, tilegnede han sig; de skulde gjeftte ham i Balhall, og som **Einherjer** dagligt øve sig i Strid; de skulde allerede paa Balpladsen udkaares, og i Balhall opvartes af Odins tjenende Niver, **Balkyrjerne**. Alt gaar saaledes her ud paa Kamp og Strid. Men gjennem denne Krigstummel skintes dog endnu Glimt af en ældre og renere Lære, hvor Kriegerfind og Dødsforagt ej var den eneste Dyd. Thi trods hin Lære om Vaabended som Betingelsen for Adgang til Odin finder man dog flere Exempler paa, at udmærkede Mænd, der døde Straaded, ogsaa troedes at komme til Odin, ligesom man heller ikke behøver bedre Vidnesbyrd, end at Straaded overhovedet slet ikke ansaaes uhæderlig. I et gammelt Digt ³⁾ heder det, at alle Jarler (3: Jarler i den ældste Forstand, Mænd af den fornemste Samsundsklasse), skulde komme til Odin, Trællene derimod til Thor. Dette viser, at man som Odins Gjester og Einherjer egentlig kun har tænkt sig anseede, fortjente Mænd, Mænd af den fornemste eller Krigerens Klasse; dog ikke fordi det just var Krigere, eller fordi man i det blotte Krigshaandværk søgte deres Adkomst til at gjeftte Balhall; men fordi Krigshaandværket kun udøvedes af dem, der ifølge Byrd og Stilling horte til det egentlige Aristokrati ⁴⁾.

Men efterhaanden, som de ældre Samsundsforhold forandrede, synes ogsaa den fredeligere Opfatning af Religionslærdommene at have veget Pladsen for en mere kriegerisk, ved hvilken Odinslæren blev en sand Krigsreligion, og Kriegerfærd ej alene dannede en tilladt og hjærkommen Syssel, men ligefrem en Pligt. Det bliver her endog vanskeligt at kunne sige hvad der var Marsag og hvad der var Virkning; om Erbringstogene og Krigsfærderne

1) „Det er uvisst at vide“, hvorledes det kan gaa, siger Odin i Erikemaal; „den graa Ulo stirrer mod Gudernes Samsuud“.

2) Bøluspsaa, Str. 28. Mange Exempler findes desuden i de ældre Heltesagn der nedenfor meddeles, om Odins listige Krigsanskuftelser.

3) Harbarðsljod, Str. 21.

4) Naar der paa hiint Sted i Harbarðsljod kun tales om Jarler og Trælle, er det fordi der ved Siden af Odin kun er Tale om Thor, hvilken Harbard søger at drille. Rimeligvis tænke man sig ogsaa et eget Bestemmelsessted for Karterne; men til at omtale det var der i hiint Kvad ej Anledning. At man i hine „Jarler“ kun maa see en Samsundsklasse, ej de senere Tidens Jarler, er indlysende.

bleve hyppigere, fordi Religionen blev mere krigerisk, eller om den krigeriske Religion drev større Skarer i Krigen, og gjorde Krigstogene hyppigere. Begge Dele, Krigeraaenden og den krigeriske Religionslære, udviklede sig vel samtidigt, og under gjensidig Betydning. I sin vildeste Skikkelse viste den raade Krigslyst sig under den saakaldte Berserksgang. „Odins Mænd“, fortæller Snorre, „gik i Striden brynjeløse, galne som Hunde eller Ulve, bed i sine Skjolde, og var sterke som Bjørne eller Tyre; de slog ned for Fode, og hverken Jld eller Jærn bed paa dem; det kaldes Berserksgang“. Denne Berserksgang gjenkjender man fuldkommen i hvad der fortælles om Erulerne, just hine, Odin nærmest tilhørende, Jarler, at de kjæmpede nøgne (det vil vel siges uden Brynje og Skjold ¹⁾), og at Langobarderne i Epidfen for sin Hær stillede Krigere, der kunde drikke Menneskeblod og indjage deres Fjender en panisk Skræk ²⁾. Og det er denne vilde Krigsaaend, der omfjender naaede sin Højde i Vikingelivet, for da, efterat have vakt fjendelig Lede og Overmægtelse, desto snarere og lettere at vige Pladsen for Christendommen.

Nasareligionens Lære om Ragnarokk eller Verdens og Gudernes Undergang vidner aabenbart om oprindelige monotheistiske Anskuelse, men den synes aldrig at have grebet virksomt ind i Folkelivet. Jotterne og Dvergerne, eller de onde Kræfter i Naturen, skulde endelig, hed det, vinde Overhaand over Guder og Mennesker; Solen og Maanen skulde sluges af de Jotun-Ulve, der forfølge dem, Stjernerne forsvinde af Himlen, Jotnerne storme frem i Kamp mod Gæerne; Fenrisulven sluger Odin, Midgards-Drmen og Thor, Heimdall og Loke dræbe hinanden indbyrdes; Vidar hevner vel Odin ved at sønderlide Ulven, men imidlertid ere Muspells straalende Søner med Surt i Epidfen komne frem, og Surt slynger Jld over hele Jorden og brænder den. Dog, heder det, skal en ny Jord fremstaa, hvor Gæerne Vidar og Bale, Balder og Hod, og Thors Søner, skulle bygge paa Idavoldene, hvor Nasgaard før stod; en ny Menneskeslægt nedstammer fra et Par, der har undgaaet Surtbranden; men de, som tidligere ere døde, samles paa forskjellige Steder, de gode i Himlen, i Salene Gimle, Brimer og Sindre, de onde paa de frygtelige Nastrandene ved Edderbrønden Hvergelmer. Men „den Mægtige, som raader for Alt ³⁾“, kommer ovenfra og ordner Verdens Anliggender.

Der er i denne Lære saare meget mørkt, og mange Mysterier, hvortil vi ej længer have Nøglen, ere upaatvilelig indflettede i den. Gæerne, endog Odin selv, træde her tilbage for „den Mægtige, som raader for Alt“; de vise sig forgængelige, ligesom Menneskerne, og ikke de selv, men en yngre Generation af dem, fremstaa i den nye Verden. Saaledes synes man neppe

¹⁾ * Protokop. Pers. Krig II. c. 25; Paul. Diac. I., 20.

²⁾ Paul. Diac. I. II. Disse Krieger kaldtes Cynocephali eller Hundehovedede; man maa tænke paa vore Ulfhedner i Bærgstafke.

³⁾ Bøluspaa, Str. 63. Hyndluljod, Str. 41.

at kunne have betragtet dem, da Religionen endnu var simplere og nærmere Monotheismen, da Ddin endnu i Virkeligheden var „Alfader“, og de mange enkelte Personligheder ikke havde udbillet sig af hans i alle Retninger virkende Grundkraft. Ved at splitte Guddommen i saa mange Individualiteter havde man efterhaanden gjort den menneskelig og forgængelig; dette søgte man, og saaledes maatte Weserne nødvendigviis forgaa ved Ragnarøkk og den luttrende Surt's-Brand. Den eneraadende Alfader maatte derimod selv raade for Verden og dens Skjebne; han var saavel Muspells, som de øvrige Verdeners Herre; han maatte staa udenfor Odelæggelsen, ikke selv gaa til Grunde i den; han maatte paa eengang baade være Ddin, Surt, og „den Mægtige som raader for Alt“¹⁾. Eftersom Guderne eller Weserne blev flere, sank de ogsaa i Værdighed, og deres Virksomhed blev mere materiel²⁾. Guderne selv bleve fornemmelig Krigsguder; den milde Freds- og Uskylds-Gud Valder tænktes død og begravet; Vaabenfærd blev den fornemste Lyd, og Vaabendød den bedste Afgang til Ddins Haller. Men hvorledes Levningerne af den oprindelige, renere Lære ved Siden heraf og tildeels i Modsetning dertil, holdt sig i Folketroen, derom vidne, saavel

1) Man behøver neppe bedre Beviis for, at vore Forfædre, trods Læren om Wesernes og Ddins egen Undergang, dog oprindelig tænkte sig Alfader eller Ddin som den, der raadede over det hele Universum, og var ophøjet over Jordens Omverlinger — selgelig var baade Muspells og Jordens Herre, baade Surt og Ddin, — end den yngre Eddas egne Udsagn i Cap. 3, „at Alfader er fornemst og ældst af alle Guder, at han lever evindeligt, styrer det hele, raader for Smaat og Stort, skabte Himmel, Jord, Luft og Mennesket, og gav Mennesket dets uodelige Sjæl; at alle Mennesker, der have levet retteligt, skulle være hos ham i Gimle eller Vingolf, men alle onde Mænd fare til Hel og derfra til Nifhel nebe i den 9de Verden“. Her opregnes desuden tolv af hans Navne: de samme, der forekomme blandt Ddins Tilnavn i Grimnismaal Str. 46—50. Her er ej Tale om Vaabendød; her skal Alfader eller Ddin selv opholde sig i Gimle, den herlige Holig, som vedvarer efter Ragnarøkk, og om hvilken det efter et af de ældste Haandskrifter af Edda (det uppsalske) heber (c. 52) „bedst er det at være i Gimle med Surt“. Her falte saaledes aabenbart Ddin, Alfader og Surt sammen, saavel som Gimle og Naasgaard, af hvilken Vingolf var en Deel (c. 14); ligesom ogsaa Nifhel i den 9de Verden, ved Hvergelmer, øjensynligt er betragtet som eenstydigt med Naasstrandene. Det er allerede ovenfor (S. 19) viist, hvorledes Tacitus lader de gamle Tydskere opstille Tuisfo eller Tivisf (d. e. Tius, Tyr), som den Gud, fra hvilken de uledede deres Herkomst. Man skalde heraf formode, at dette gamle Sagn endnu betegnede Tyr som den øverste eller eneste Gud, at Ddin eller Alfader selv fortrinnsviis kaldtes Tyr eller Tius, d. e. Guden, ligesom vore Forfædre kaldte alle Guderne tilsammen tivar. Men isaafald bliver den i Voluspaa Str. 58 forekommende Benævnelse Gimlutyrr (i: Ur-Herren eller den evige Herre), om hvis gamle Runer (Mysterier) de yngre Weser skalde samtale, saare mærkelig; thi den passer just paa den ældste, eneraadende Guddom.

2) Det er derfor let at begribe, hvorfor Fornandes oversætter det gotiske anzeis ved semidei d. e. Halvguder.

de tidligere anførte Undtagelser fra Læren om de Sotdødes Udelukkelse fra Valhall, som især Ragnarokksmythen selv og den dermed forbundne Lære om Dydens Belønning og Lastens Straf¹⁾. Medens den raare Krigsnatur vistnok i Læren om Valhall og Niflheim, som den sædvanligt foredroges, alene kunde see en Spore til fortsat Krigerfærd og vild Dødsforagt, var det dog fremdeles muligt for det dybere Gemyt at tænke sig virkelig Dyd ogsaa udenfor Krigerlivet, som aabnende Afgang til Afaders Sal, og Lasten i og for sig selv som dragende Sjælen ned til Hvergelmers Afgrunde. Den raare Kriger tænkte neppe videre end til Valhall og Niflheim; ham stod Ragnarokkslæren neppe klar for Tanken; men for det tænksomme og fredeligere Sind maatte Gimle og Nastrand være Hovedsagen. Men uagtet man saaledes vistnok ikke kan sige, at Aasa-Religionen i og for sig gjorde Krigerfærd til den fornemste og saagodtsom eneste Dyd, maa man paa den anden Side erkjende, at den lettelig af de almindeligere Gemytter kunde opfattes saaledes, og derfor virkelig ogsaa i Tidens Lob opfattedes paa denne Maade, uden at det endog med Bestemthed kan siges, om den meest paavirkedes af Tidsaanden, eller selv paavirkede denne.

Ved Siden af Hjerne og Jotnerne troede vore Forfædre, ligesom alle øvrige Germaner, paa Alfer, ringere guddommelige eller overnaturlige Væsener, beboende Luftstregene nærmest Jorden og Jordens Indre, og paa en virksom Maade grebende ind i Menneskernes Anliggender. I den yngre Edda gjøres der vistnok Forskjel paa **Lysalfer** og **Mørkalfer** eller **Svartalfer**, hvilke sidste (se ovf. S. 162) synes at have været antagne for de samme som Dvergerne; men denne Forskjel lader ej til at have været levende i Folketroen, der i alle germaniske Lande har vedligeholdt sig ligetil vore Dage. Alferne, eller som de i Sverige og Danmark kaldes, Elvefolket eller Ellefolket, i Tydskland Elfen, betragtes som underjordiske Beboere af Høje, ligesom Jotnerne af Bjerge, Dvergerne af Stene, og de høre derfor ganske bestemt til den samme Klasse af Guddomme, som Jotner og Dverger, Naturguddomme, hvilke Folketroen antog for Landets oprindelige Besiddere²⁾. Deres Virksomhed maatte saaledes i Almindelighed ansees som Menneskeheden fjendt og farlig; og som saadan betragtes endnu den Dag idag Alfernes Virksomhed i det Hele taget; i alle Fald forestiller man sig dem, om de end som **Suldrefolk** begunstige enkelte Menneskers Færd, eller som **Risfer** udføre de i Stald og Fjøs forekommende Sysler, dog som saare lunefulde og ingenlunde ret godmodige Væsener. Siden de endnu kunne leve saa kraftigt

1) I Nastrand-Salen flulde Menedere, Mordere og Forførere af Andres Hustru evigt pines, medens de „dydige Skarer“ flulde bo i Gimle. Se og hvad ovenfor (S. 173) er anført i Note 1.

2) I Beowulfdigtet v. 223 stilles derfor ogsaa Jotner og Alfer (eotenas and ylfe) sammen som onde Væsener.

i Folketroen, maa de i den ældre, hedenske Tidsalder have spillet en saare vigtig Rolle; man finder ogsaa, at der anstilledes Blot eller Dfringer for dem. Til Uferne kan man ogsaa hense andre i vore Færfædres og tildeels i vor nuværende Folketro levende Væsener af lignende Slags, som **Nyffen** (hnykr), **Fosssegrimen**, **Kvernkarlen** eller **Kvernkurren**, **Væsenner**, der tænktes at beboe Elve og Føsser, **Landvættene**, der beskyttede hver sin enkelte Deel af Landet, **Fylgjerne**, der i Dyreskikkelse gik forud for hvert enkelt Menneske, og oftest viste sig i Dromme; og **Diferne** eller **Samingjerne** (Lyfkegudinderne), ogsaa kaldte **Fylgjer**, der som oftest betragtedes som udsendte af Nornerne deels for at beskytte, deels ogsaa for at forfølge det enkelte Menneske eller hans Slægt gjennem Livet. Ogsaa til dem holdtes særegne Dfringer, kaldte **Diseblot**.

Den her skildrede Tro og Religionslære dannede i Norden ikke Gjenstanden for en affondret Preste-Kaste eller Preste-Forenings hemmelighedsfulde Overleverelser, ligesaa lidt som de dermed forbundne Dfringer kun udsvedes af en særskilt Prestestand. Det er allerede viist, hvorledes Folkets egne Hovdinge tillige forestod Dfringerne, og hvorledes den prestelige Værdighed oprindelig endog udgjorde en Deel af den forstelige eller Hovdingernes. Det er heraf noksom klart, at Religionen i egentligste Forstand var Folkets Ejendom, at den fra først af maa have udviklet sig hos Folket selv, og at den ikke — hvad flere, paa Grund af de ubeldige Forsøg, der længere nede i Middelalderen anstilledes paa at give den en historisk Udtydning ¹⁾, have troet — er indført blandt vore Færfædre ved en indvandret Koloni af Prester eller Preste-Hovdinge. Den samme fremgaar ogsaa af Nasa-Religionens Forekomst hos alle germaniske Folkeslag uden Undtagelse, og af de indbyrdes Afvigelser, der findes mellem de enkelte germaniske Nationers særegne Religionslærdomme, thi just disse Afvigelser lægge for Dagen, at Religionen, ligesom Sproget, er medbragt fra Urhjemmet, og har frit udviklet sig hos enhver enkelt Nation i det nye Hjem. Det er derimod allerede ovenfor viist, hvorledes de senere Tiders forandrede og mere udviklede Forhold paa flere Steder synes at have affondret Hovdingens Værdighed fra Religionstjenerens, ligesom det i og for sig synes rimeligt, at Religionsfagnene, efter som de begyndte at blive mangfoldigere og at afvige fra den oprindelige Enkeltbed, ogsaa efterhaanden maatte antage et hemmelighedsfuldere og mindre forstaaeligt Præg, og gjøre en særegen Klasse af Prester eller Lærere nødvendig. I Norge og paa Island synes dog en saadan Preste-Klasse ej at have været til. Derimod er det ikke usandsynligt, at en saadan har været forbunden med den senere Frauja- eller Frey-Dyrkelse, der virkelig, efter de os deraf opbevarede Træk at domme, i Norden maa have været et fuldstændigt Mysterium.

¹⁾ Næmlig især af Snorre i Indledningens til Snorre-Edda og i Ynglinga-Saga. Se herom især næste Afsnit § 4.

14. Gudsdyrkelse

Det er allerede forhen viist, hvorledes vore Forfædre dyrkede Gjerne i Templer eller **Hov**, og at der endog er al Nøiemighed for, at der har været bestemte Følkes- og Hereds-Hov over det hele Land. Men desforuden finde vi ogsaa simplere eller, om man vil, mere oprindelige Helligdomme omtalte. Tacitus nævner hellige **Lunde** eller **Stove** ¹⁾; i vore og de angelsariske Oldskrifter omtales ogsaa **Harger** eller **Hørger** (hörgr, angelshearg), simplere Offersteder under aaben Himmel, indrettede af sammenstilte Stene ²⁾. Ogsaa **Høje** opførtes undertiden for paa dem at anstille Offeringer ³⁾. Templerne selv maa, efter de Beskrivelser, der endnu ere os levnede, ofte have været prægtigt indrettede ⁴⁾; men af Tacitus's nysnævnte Yttring, at Germanerne ansaa Guderne for hellige til at indsluttes inden fire Bægge eller fremstilles under Billeder, maa man slutte, at Templerne tilhøre en forholdsvis senere Tid, da Religionen havde tabt sin oprindelige Simplicitet. Templerne og deres nærmeste Omgivelser var fredsbellige (vé), og den, der ved en voldsom Handling krænkede Helligdommen, blev derved fredløs (vargr i véum); det var ej engang tilladt at bære Vaaben i Templerne. Med Opførelsen af Templerne synes og Gudernes billedlige Fremstilling at have gaaet Haand i Haand; Gudebilleder, efter al Sandsynlighed udfaarne i Træ, omtales paa mange Steder som opstillede i Templerne; undertiden var der i et Tempel kun eet, undertiden flere Billeder, af hvilke eet dog altid synes at have haft en fornemmere Plads end de øvrige; i Norge var Thors Billede somoftest udmærket paa denne Maade. Billederne vare sædvanligvis opstillede paa etstags Alter eller Forhøjninger (stallar). Man havde ogsaa mindre Gudebilleder udenfor Templerne, nemlig i Husene de saakaldte **Andveges-Suler** eller **Setstoffer**, Træpiller, hvorpaa rimeligvis en eller anden Guds Billede var udfaaet, af hvilke een stod paa hver Side af Bondens Højsæde, med den nedre Ende fæstet i Jorden; Billeder af Deig eller Ler, og endelig meget smaae Billeder af Metal eller Been til at bære i Lommen som Amuleter ⁴⁾.

1) Tacitus, Germ. Cap. 9, 39, 40, 43. Han siger udtrykkelig, at Germanerne ansaa det under Gudernes Værdighed at tilbedes inden Bægge og i Billeder.

2) Se især Hymntaludod Str. 10. Et Sted i Vestergotland kaldes endnu „Hargene“, hvor der sees en betydelig Steensætning af det Slags, der ogsaa ofte findes i Norge, nemlig af større Stene, opstillede med visse Mellemrum. Undertiden synes Hargerne at have haft Tag, thi i den ældre Gul. L. c. 29 saavel som det deraf afledte Cap. 98 i Sverres Christenret tales der om at „bygge Huus og kalde det Harg“. I Beowulfdigtet v. 49 tales om heargtræl (Harg-Tælt).

3) Ældre Gul. L. c. 29, Sv. Chr. R. c. 98 tales om at „lade (o: reise) Høje“, som et eget Slags Afgudsdyrkelse.

4) Olaf Trygv. S. Cap. 172. Vatsbøla S. Cap. 9, 10.

Gudernes Tilbedelse og Dyrkelse skeete ved højtidelig Paakaldelse, ledsaget med Dffringer; hele denne hedenske Gudsstjeneste kaldtes blót. Dffringerne var sædvanligviis blodige. Dyr, og undertiden Mennesker, slagtedes foran Gudernes Billeder eller i deres Helligdomme; Blodet, der kaldtes hlaut (d. e. det Barslende) samledes i en Velle, Hlautbollen, fra hvilken det med Feener, der lignede Rievandkvaste, smurtes paa Altrene og stænkedes ud over det forsamlede Folk. Efter Dffringen selv fulgte sædvanligviis et Gilde, hvorved man gjorde sig tilgode med Dfferdyrenes kogte Kjød, og tomte højtidelige Skaaler (minni) af de fyldte Drikkehorn (kull), som tilligemed Dffermaden indviedes af den ferrettende Gode. Der omtales og etsteds, at Gudebillederne af tilstedeværende Kvinder indsmurtes med Fedt, yarmedes ved den paa Gulvet brændende Jld, og terredes med Duge; forresten kjende vi ikke meget til vore Forsædres Religionsceremonier ¹⁾.

Menneskeoffringer omtales saavel hos vore Forsædre som hos Tydskerne. Tacitus siger udtrykkeligt ²⁾, at Vodan, eller, som han kalder ham, Merkur, til visse Tider hædredes ved Menneskeoffringer. Egentlig kunde man sige, at enhver Krigers Drab var en Dffring til Odin; og der findes endog Nutydninger til, at enkelte Mennesker allerede af sine Forældre indviedes, eller selv indviede sig, til en eller anden Guddom; var denne Guddom Odin, krævede han, som man troede, efter en vis Tids Forløb den Indviedes Liv ³⁾. Endog paa Sottesengen kunde den døende Krieger, som det synes, indvie sig til Odin, ved at lade sig mærke med Geirs- (d. e. Spyds)-Ddd ⁴⁾. Tacitus har vistnok Ret, naar han især sætter Menneskeoffringerne i Forbindelse med Odin; thi ham, meente man, var det meest magtpaaliggende at forege Einherjernes Tal, og der dannede sig endog Sagn om, hvorledes han ved Underfundighed søgte at tiltvende sig saadanne Dffre ⁵⁾. Det fattes heller ikke paa Sagn, der berette, hvorledes Konger og andre fornemme Hovdinge offeredes til Odin af deres egne Undersaatter, forat disse kunde faa et godt Mar ⁶⁾. Forresten synes det især at have været Trælle og Forbrydere, som offeredes. Med den gotiske Frauja- eller Nerthus-Dyrkelse vare store Menneskeoffringer forbundne. Hvert 9de Mar offeredes saaledes ved den store Dfferfest i Hleide paa Eælund 99 Hunde, 99 Heste, 99 Høge, eller i Mangel deraf Hamer, og 99 Mennesker. (Ivfr. S. 58). Og i Uppsala of-

¹⁾ Fridthjofs Saga Cap. 9. Om Skikke ved Dffringerne se forresten Keyser: „Nordmændenes Religionsforfatning i Hedendommen“ III. § 21.

²⁾ Tac. Germ. Cap. 9.

³⁾ Se næste Afsnit § 11, om Vikar, jvfr. Halls Saga Cap. 1, Gautreks S. Cap. 7.

⁴⁾ Yngl. Saga Cap. 10. Se herom forresten nedenfor 3die Afsnit, § 4.

⁵⁾ F. Er. Det anførte Sted om Vikar, Gautreks Saga Cap. 7.

⁶⁾ Yngl. Saga Cap. 18. 48.

fredes ligeledes baade Dyr og Menneſker, hvilke ſidſte deels ſtyrteſes med i en Sump, deels efter Dffringen ophængtes i den hellige Lund ¹⁾.

Dffringer kunde hos vore Forfædre viſtnof finde Sted lejlighedsviis, eller ved enkelte ſæregne Anledninger, men der nævnes dog ogſaa ſtorre Dfferfeſter, der regelmæssigt holdtes til beſtemte Tider. Diſſe Dfferfeſter var hos vore Forfædre trende, nemlig 1) **Vinternatsblot**, ved Vinternat (14 Octbr.) eller i Begyndelſen af den ſaakaldte Gor-Maaned eller Slagtemaaned; man hiſſede da, ſom det hed, Vintren, og offrede for et godt Aar; 2) **Midvintersblot**, **Juleblot** eller **Thorreblot**, der afholdes i tre Dage ved Midvinter (14 Jan.) eller Begyndelſen af Thorremaaned, for at bede Guderne om god Afgrøde, godt Aar og Fred; og 3) **Sommerblot**, der og kaldtes **Sejerblot**, afholdt Sommerdag (14 April) eller ved Begyndelſen af den ſaakaldte Gaukmaaned, for at nedbede Held og Sejer i de foreſtaaende Krigstog ²⁾. Der omtales ogſaa Dfferfeſter med længere Mellemrum; ſaaledes holdtes de ſtore Feſter i Hleidr paa Sælund og i Uppsala ikkun hvert 9de Aar. Diſſe ſynes at have været ſæregne for Frauja- og Nerthus-Dyrkeſen.

Det er allerede ovenfor omtalt, at **Nettergangen** hos vore Forfædre ſtod i den næſte Forbindelſe med Gudsdyrkeſen. Dette gjaldt i Særdeleſhed de fornemſte ved Nettergangen forefaldende Beviismidler, nemlig **Eden**, og de allerede i den hedenske Tid brugelige **Gudsdomme**. Eden aflagdes enten i et Tempel eller paa Thinget, og da vel ſnareſt i det paa Thingpladsen ſtaaende Tempel, idet den Sværgende holdt i ſin Haand den ſaakaldte **Stalle-Ring** eller **Baug**, dyppet i et nyslaget Dfferdyrs Blod, og højtideligt paakaldte den almægtige **Naſ** (Odin), ſtundom alene, ſtundom tilligemed Frey og Njord ³⁾. Af Gudsdomme var **Holmgangen** eller den højtidelige **Dvekamp** den ſædvanligſte; den havde ſit Navn deraf, at den oprindelig, eller hvor der gaves Lejlighed dertil, holdtes paa Holmer, for at Kamppladsen paa den Maade kunde have en beſtemt, for enhver af Parterne uoverſtigelig, Grændſe, og de kæmpende ſelv være mindre udfatte for at forſtyrres. Paa ſlig Holmgang vil der i det Følgende forekomme flere Exempler, hvoraf de dermed forbundne Skille kunne ſees. Man ſkjelnede foreſten mellem ſimpelt **Genvige** (Enekamp), hvorved Formaliteterne var

¹⁾ Thietmar, l. I. c. 9 (Perk i Mon. Germ. S. 739) Adam. Brem. IV. 27, Schol. 134. 137. I de 99 af hvert Slags hos Thietmar ſynes der at ligge en Fejttagelſe. Scholiaſten hos Adam. Brem. ſiger, at der i Uppsala i 9 Dage hver Dag ofredes eet Menneſke og 8 Dyr, tilſammen 9 Menneſker og 72 Dyr. Rime- ligviis ofredes i Hleidr enten 1 Menneſke og 10 Dyr, eller 2 Menneſker og 9 Dyr dagligt, tilſammen 99.

²⁾ Se iſær Yngl. Saga Cap. 8.

³⁾ Landn. B. IV, 7. Þraglum's Saga c. 25.

færre, og den kunstigere indrettede Holmgang. Som Gudsdom nævnes ogsaa **Gaaen under Jordstrimmel**, det vil sige under en lav, løseligen opstillet Bue af friskt opstaaen Bronsøvr; hvis den blev staaende, havde den, hvem Proven var paalagt, frikjort sig, faldt den, anfaaes dette som Tegn paa, at den mod ham gjorde Betydning var sand ¹). Som Gudsdom for Kvinder nævnes ogsaa paa et eneste Sted den senere i den tidligere christne Periode brugelige Skik at tage Stene op af en kogende Kjedel med blottet Haand og Arm; ved ukladt at gjøre dette, rensede man sig for en given Betydning ²).

Det var naturligt, at man ved Guderne's Hjælp ogsaa forsøgte at erfare, hvad Fremtiden bar i sit Skjød, eller at hente etflags Drakelsvar. Dette kaldtes at **gaa til Frett** (skrøtt, af at fregna, fritte, spørge; angelsaxisk fyrht, af frignan), eller at **spørge Spaadom**, og det skeete paa flere Maader. En af disse beskriver allerede Tacitus. „En Green hugges af et Frugttræ og skjæres igjen op i Smaakviste, som mærkes med visse Tegn og spredes paa Lykke og Fromme ud over et hvidt Klæde; derpaa gjør Heredets Gode, hvis Sagen angaar det Offentlige, eller Huusfaderen, hvis den kun vedkommer det Private, en Bøn til Guderne, tager, med Djinene løftede mod Himlen, enhver Kvist tre Gange op, og udtyder dem efter de forud anbragte Mærker“ ³). Man gjenkender heri ganske, hvad der i vore Oldskrifter, dog uden nærmere Beskrivelse, kaldes „**at fælde** (∞: udsprede) **Blotspaan**“ ⁴). Oprindelig har man neppe mærket Kvisterne, men kun iagttaget deres indbyrdes Stilling til hinanden og de Figurer, de dannede, thi disse Figurer kunde let danne Runebogstaver, hvilke, som bekjendt, alene ere sammensatte af længere og kortere Streger (stafir). Man raadspurgte ogsaa ved etflags **Lodkastning i Begtskaal**, og vel paa endnu flere andre Maader ⁵). Dyr, helligede Guderne, kunde og, som det synes, varfle om Fremtiden, især Heste, der oftere selv synes at have nydt etflags guddommelig Tilbedelse, og, hvor Frey-Tilbedelsen var den herskende, fornemmelig

¹) Vardölafaga Cap. 18.

²) Sudrunarkviða 3 i den ældre Edda.

³) Udtrykket „at gaa til Frett“ forekommer i det gamle Kvad Bellekla af Skalden Einarr Skaaleglam om Haakon Jarl, se Ol. Tryggv. Saga Cap. 71. Frett forekommer under den angels. Form fyrht i Kong Knuts Lov „om Hedenskab“ (Thorpes Udg. S. 162), hvor der forbydes at dyrke hedenske Guder, Sol eller Maane, Ild eller Flod, Kilder eller Stene eller Træer, eller at ynde Trolddom eller fremme Mordværk eller omgaaes med Blot eller „Fyrht“.

⁴) Tac. Germ. c. 10. En lignende Fremgangsmaade berettes af Ammian (XXXI. 2), om Manerne.

⁵) Den foromtalte Gaaen til Frett, som nævnes i Bellekla, kaldes i Jafgriffinna „at fælde Blotspaan“ (Cap. 48).

⁶) En saadan Spaadomsvegt fik den foromtalte Skald Einarr Skaaleglam af Haakon Jarl, see Jomsvinga Saga Cap. 42.

vare ham helligede ¹⁾). Spaadoms-kunst udøvedes og, tildeels under særegne Ceremonier, af enkelte saakaldte fremsynede Mænd, og fornemmelig af Spaakvinder eller de saakaldte **Valer** eller **Bølver**, der i den hedenske Oldtid nødde en overordentlig Anseelse ²⁾).

Med det sidste Slags Spaadom var ogsaa **Trolldom** nøje forbunden. De Ceremonier, hvorved det Tilkommende udforskedes, var selv Trylle-Ceremonier, og naar Valen udførte dem, da udøvede hun tillige Trolldom. Fra Udforskningen af Fremtiden til Udtalelsen af et vist Døse eller en højtidelig Forsikring om hvad Fremtiden skal bringe, er der kun et kort Skridt. Derfor kaldes ogsaa Trolldom i Almindelighed **Hjølkyng**, d. e. Kundighed i Mangt og Meget, og hvor Odin fremstilles som Trolldommens Fader eller Ophavsmand, nævnes som Gjenstand for denne Trolldom ogsaa Fremtidens Udforskning ³⁾). Ved sliq Trolldom troede man at kunne paahere Andre Ulykker, døve Baaben, vække Elskov, o. a. d.; alt dette, siger Snorre, skete ved det Slags Runer og Sange, der kaldes **Galdre** ⁴⁾). Disse Galdre vare altsaa ligesom, hvad Romerne kaldte incantationes, hvilket ogsaa Ordet i og for sig selv betegner; heraf seer man og fremdeles et Beviis paa den magiske Kraft, vore Forfædre i Hedendommen tillagde Skalde-kunsten. Om de i denne Anledning omtalte „Runer“ virkelig skal betegne de bekjendte saaledes kaldte Bogstavtegn, eller kun, hvad der ligger i Ordet, Myserier, er uviist; dog nævnes forskjellige Slags magiske Runer udtrykkelig i vore gamle Eddakvad ⁵⁾). Et eget Slags trolldomsagtig Anvendelse af Skalde-kunsten var det saakaldte **Rid** eller **Ridvise**, ved hvis Aflyngning Forfatteren troede at kunne paahere den, hvem den gjaldt, allehaande Ulemper, foruden den dermed forbundne Skjendsel ⁶⁾); undertiden nedskrev Digteren et sliq Kvad med Runer og hængte det op paa en Stang, eller oprejste en Stang med visse symboliske Tegn (f. Ex. et Hestehoved) under højtidelige Forbandelser mod den, det gjaldt; dette kaldtes at rejse **Skaldstang** eller **Ridstang**. Man troede derved ej alene at kunne tilføje sin Fjende Skjendsel, men ogsaa at vende alle Landvætters Afsty og Brede imod ham ⁶⁾).

Som den virksomste, men og som den skjendigste, af al Trolldom ansaa vore Forfædre den saakaldte **Seid**. Hvorledes den udøvedes, er ikke

¹⁾ Se især Hrafnkel Freysgodes Saga.

²⁾ Se især Erik Rodes Saga Cap. 5.

³⁾ Yngl. Saga Cap. 7 og Stutningen af Hávamál.

⁴⁾ Galdr, af gala, der just bruges i Betydningen incantare.

⁵⁾ Se især Sigdrifumál.

⁶⁾ Se Thortleif Jarleskalds Historie i Nl. Tryggv. Saga III S. 89 fgg.

⁷⁾ Egils Saga Cap. 60. samment. ældre Gul. Lov Cap. 29, jevnlf. Sverres Chr. Det. Cap. 98. Caro S. 203.

ret klart fremstillet, ligesaa lidt som man kjender Dødens Udledelse og oprindelige Betydning; den var forbunden med Sang og synes for en stor Deel at have medført den virkelige eller forstillede Afmagt, i hvilken saavel de finste Troldmænd, som de eskimoiske saakaldte Angekoker under Trolddommens Udøvelse plejede at falde, og under hvilken de selv eller idetmindste deres Tilskuere troede, at deres Sjæl soer ud af Legemet og i Dyrefkikkelser besogte fjerne Egne og forborgne Steder, for at erfare hvad man ønskede ¹⁾). Berusende eller bedøvende Drikke eller Nøgelfer have her sikkert været anvendte. Men dette Slags Trolddom ansaaes ogsaa en Mand uærdigt, og udøvedes derfor sædvanligviis af Kvinder, ligesom dette ogsaa stedse synes at have gaaet ud paa noget Ondt. Som Mestere deri ansaa man allerede i Oldtiden fornemmelig Finnerne, til hvilke enkelte Mænd endog, som det heder, sendte deres Døtre til Opkærelse. Heraf, saavelsom af Seidens særegne Beskaffenhed, skulde man fristes til at tro, at den ikke oprindelig hørte hjemme hos vore Forfædre, men skyldtes Finnerne, som heri altid bleve vore Forfædres Mestere.

15. Videnskab og Dannelse.

Bed at gjennemgaa Religionslæren have vi tillige omtalt, hvad man i de ældste Tider kunde kalde saagodtsom den eneste Gjenstand for vore Forfædres Videns og Aandsbeskæftigelse. Noget videnskabelig Virksomhed kunde der ifølge Sagens Natur og deres Kulturtrin ikke findes hos dem. Digtekunsten øvedes, som man maa formode, nærmest i Religionens Tjeneste, for derved desto lettere at opbevare Religionsfagnene fra Slægt til Slægt. Det er højst sandsynligt, at de fleste af de herlige Eddadigte, som vi endnu besidde, ere blevne til som religiøse Mindekvad, og som saadanne have holdt sig blandt Folket, indtil de kunde optegnes. Bogstavskrift — de saakaldte **Muner** — synes vore Forfædre fra umindelige Tider at have kjendt, men ikke at have anvendt til Opbevarelse af hine Kvad eller lignende Aandsfrembringelser; de vare vistnok i Dødens egentlige Forstand, hvad Navnet viser, Hemmeligheder for Folket i Almindelighed, kjendte blot af de Fornemmere, og anvendte fornemmelig i Religionens Tjeneste. Af senere Indskrifter erfare vi, hvad allerede ovenfor er berørt, at der i Norden var 2 Slags Muneskrift brugelig, den gotiske og den reemordiske, af hvilke den sidste bærer det simpleste og oprindeligste Præg, men synes ej at være bragt i Anvendelse, endog til korte Indskrifter, førend i Hedendommens sidste Aarhundrede. Bed Siden af de religiøse Mindekvad synes man og at have lagt Vind paa at indskærpe praktiske Levregler gennem den poetiske Form, s. Ex. **Saa-**

¹⁾ Yngl. S. Cap. 7, Fridthjofs S. Cap. 5. 6, Vatnød. S. Cap. 12, jvfr. Historia Norvegiae S. 4, 5.

vamaal, ligesom det vel heller ikke kan betvivles, at de faa Lovbestemmelser, man havde, opbevarede i Vers — hvorom de endnu i de ældste Leve faa hyppigt forekommende Niimbogstaver noksom vidne, — og at tillige de meest udmærkede Mænds Bedrifter foreviges i korte heroisk-historiske Kvad, af hvilke vi i den saakaldte heroiske Deel af Eddadigtene endnu have nogle tilbage, og af hvilket Slags ogsaa flere af de gamle gotiske Kvad maa have været, som Jorlandes omtaler, og som han paaveraaber sig, hvor han opstiller den østgotiske Kongeslægts Stamtafle ¹⁾). Disse Kvad var, hvis man kan domme efter Eddadigtene og andre lignende, simple og naturlige, ofte endog ved deres Korthed noget dunkle, og mere antydende og forudsættende, end ligefrem fortællende og udmalende de Begivenheder, de omhandle; men af desto sandere poetisk Værd. Det Slags Skaldskab, der i sildigere Aarhundreder blev det sædvanlige i Norge, og som bestod i Affattelsen af kunstigt sammensatte og med en Mængde Omskrivninger overlæste Kvangdigte, især som Hæderskvad for anseede Mænd, — dette Slags Skaldskab kjendtes neppe i de ældre Tider, men det synes at have udviklet sig af de særegne Forhold, som det sildigere Vefinge-Liv fremkaldte. Man kunde sige, at det betegner en Periode, hvor Skaldskabet ikke længer udelukkende benyttedes i Religionens Tjeneste, men hvor det tvertimod selv benyttede Religionen eller de religiøse Traditioner til Formaal, aldeles uafhængige af Religionsvæsenet. Det er nemlig just karakteristisk for denne senere Klangpoesi, at den henter sine fleste Omskrivninger fra de gamle Gude- og Helte-Sagn.

Bed Siden af de egentlige religiøse eller halvreligiøse Mindekvad synes det dog, som om det for vore Forfædre karakteristiske Saga-Væsen tidligt udviklede sig, og som bestod i en mundtlig Overleverelse af historiske Beretninger i en bestemt Form. Ordet „Saga“ betyder vistnok oprindelig kun simpelthen „Sagn“, „Tradition“, men Sagaen, saadan som den fremtraadte hos vore Forfædre, var mere end det simple Sagn: den var en fuldstændig, i en afrundet og bestemt Form redigeret, Fortælling om en enkelt Mands eller et enkelt Samfunds Begivenheder, der, saavidt muligt, uforandret forplantedes fra Mund til Mund, og i Tidens Lob foregedes med lignende Fortællinger om de Begivenheder, der dannede Fortættelsen af dem, som fra først af paa denne Maade foreviges. Vi vide ikke, naar dette Sagavæsen først begyndte, om det udviklede sig fuldstændigt, eller kun som en ledsagende Kommentar til de heroisk-historiske Kvad; men det synes naturligt begrundet i Norges Lokalforholde, hvor Bygderne vare mere afføndrede end andetsteds i Norden, og hvor derfor deels den enkelte Mand lettere kunde tildrage sig sine Omgivelers Dpmærksomhed, og deels den enkelte Bygd snarere erhverve sig en Historie for sig selv, hvilken man, just fordi man i

¹⁾ Jorlandes de rebus Geticis cap. 13.

de stille afføndrede Dale hørte mindre til den Larm, og saa mindre til det brogede Liv, der fandt Sted paa Nationernes større Tandleplads i Syd, søgte Trang til at opbevare, dels for at den ej skulde glemmes, dels som et Middel til selskabelig Underholdning. Vi finde Saga-Væsenet allerede organiseret paa Island strax efterat det var coloniseret ved Nordmænd — thi uden et organiseret Saga-Væsen vilde man ikke kunne have saa omstændelige Beretninger, som der virkelig gives, om Begivenheder, forefaldne i Coloniens ældste Tider; — dette viser, at den samme Stil, at opbevare og fortælle Sagaer, maa være medbragt af Nybyggerne fra deres tidligere Hjem i Norge. Den vilde dog neppe her have opstaaet, hvis ikke vore Forfædre havde haft en særegen Sands og Tilbojeligbed for dette Slags Underholdning; og man kunde maaskee for dens Velde hos vore Forfædre finde det bedste Beviis deri, at **Saga** endog nævnes i deres Oldkvad blandt de meest anseede Gudinder eller Niasynjer, og hendes Bolig, Søkkvabek, som en af de 12 Gudeboliger. Den yngre Edda nævner hende næst Frigg; „Saga“, heder det, „bor paa Søkkvabek (den synkende Bæk), det er en anseelig Bolig“¹⁾; og i den ældre Edda siges der:

Søkkvabæk heder den fjerde, (nemlig Gudebolig)
 hvor svale Belger
 skrulpe over Sanden,
 hvor Odin og Saga
 drikke alle Dage
 glade af gyldne Kar²⁾.

Den Gudinde, der agtedes saa højt blandt Weser og Niasynjer, at endog Odin selv, efter hvad det lader til, raadspurgte hende og glædede sig ved hendes Selskab: hendes Bedrift maatte ogsaa være anset og højagtet hos det Folk, der dyrkede hende. Men ligesom Gudinden Saga synes at være særegen for vore Forfædre, og ej nævnes i de tydske eller øvrige nordiske Gudesagn, saaledes er Saga-Væsenet selv særegent for Nordmændenes Cultur-Udvikling³⁾.

1) Sn. Edda Cap. 35.

2) Ældre Edda, Grimnismål Str. 7.

3) Odins og Sagas daglige Sammenkæmst er mærkelig nok. Thi Saga optræder der aabenbart enten som hans Hustru, eller som hans Datter, eller som det kvinnelige Væsen, der udfylder hans Virksomhed som Skaldskabets Dphav. Men falder Odin som saadan sammen med Brage, synes Saga ligeledes at falde sammen med Idun, Brages Hustru, hvis Wesler steds forynge Guderne. Og hvad var naturligere, end at man billedligt fremstillede den Uoddelighed, Poesien og Historien ene kan give den daadrige Mand, som en steds foryngende Frugt? I Iduns eget Navn ligger endog Begrebet om denne Forryngelse som Forevigelse giennem Sang og Sagn.

16. Skikke og Sædvaner.

Om vore ældste Forfædres Skikke og Sædvaner indeholde de sparsomme Efterretninger, vi endnu have tilbage fra den ældre Periode, kun saare lidet, der kan tjene til nogen væsentlig Oplysning; hvad der forefindes, tyder dog hen paa, at de i det Hele taget vare de samme, som de, vi af Beretninger fra Hedendommens sidste Dage lære at kjende, og af hvilke forskjellige Træk i det Følgende ville blive skildrede. De religiøse Skikke ere allerede omtalte; til dem slutte sig paa det Næreste de Skikke og Sædvaner, som ledsagede Menneskets Fødsel og Død. Naar Faderen havde antaget det nyfødte Barn og bestemt sig til at opfoede det, blev det, som man af enkelte Udsagn kan see, allerede i Hedendommen undertastet en højtidelig Menselse med Vand, hvorved det ogsaa fik sit Navn; dette var altsaa et slags Daab, og kaldtes **Vand-Øsningen** ¹⁾. Den oprindelige germaniske **Begravelsesmaade** bestod i at brænde Liget og siden gemme Benene og Afken i en Gravhøj. Allerede Tacitus omtaler dette. „Bed Ligens Begravelse“, siger han, „finder ingen sunderlig Pomp Sted. Man iagttager kun at der til Baal for anseede Mænds Lig bruges visse bestemte Slags Ved. Baalet tildækkes hverken med Klæder eller med vellugtende Sager; kun lægges den Afdødes Baaben, undertiden og hans Hest, med ham paa Baalet; siden rejses en Høj af Torv over det Hele som Gravsted” ²⁾. Det heder ogsaa om Odin, at han bestemte, efter den hos Øserne brugelige Skik, at alle døde Mænd skulde brændes med de Kostbarheder, de i Livet havde ejet; at Afken skulde kastes i Havet eller graves ned i Jorden; at man over anseede Mænd skulde rejse Gravhøje til Erindring om dem, og at man desforuden skulde hædre de mest anseede Mænds Gravhøje med Bautaftene. Endog i Gudesagnene selv tales der om Balders Begravelse og Baalet, hvorledes han blev brændt i sit Skib med sin Hest og øvrige Klenodier. Om de Afdødes Opbrændelse paa Baalet handles ogsaa ellers baade i angelsaksiske og norske Oldskrifter, ligesom og de fleste Begravelser fra Hedendommen, der findes i Norge og det egentlige Sverige, indeholde Levninger af brændte Lig. Men en Forandring i denne Begravelsesmaade indtraadte, idetmindste for de fornemmere Mænds Bedkommende, samtidigt, som det synes, med Kongenavnets Indførelse, og, maaskee tillige, efter hvad det lader til, i Forbindelse med den forømtalte Frauja- eller Frey-Cultus. Snorre Sturlesen siger nemlig derom i sin Indledning til Ynglinga-Saga: „Den ørste Tidsalder kaldes Brænd-Ålderen; da skulde man brænde alle afdøde Mænd og rejse Bautaftene efter dem. Men efterat Frey var bleven høj-

¹⁾ Se Harald Haarfares Saga hos Snorre Cap. 49.

²⁾ Tacitus Germ. Cap 27.

lagt i Uppfala, gjorde mange Høvdinger saavel Høje som Bautaastene til Minde om deres Frænder; og efterat Danekongen **Dan** den Overmodige havde ladet sig gjøre en Høj, og forordnet, at man efter hans Død skulde lægge ham deri med hans Kongeskud, Krigsrustning, Hest og Sadelstøj foruden meget andet Gøds, efterfulgte mange af hans Ætning hans Exempel; saaledes begyndte **Høj-Alderen** i Danmark, men Brændalderen vedvarede endnu længe hos Svear og Nordmænd". I Ynglingasaga oplyser Snorre siden udtrykkeligt, at Frey ikke blev brændt, men højlagt, ligesom der og fortælles, hvad der allerede ovenfor er berørt, at Frey, endog førend han formelig blev begravet, i tredje Aar gjemtes i en Høj, medens hans nærmeste Dødsfæller indbildte Folket, at han endnu levede ¹⁾. Omtrent det samme fortæller den danske Forfatter Saxo om Kong Frode den 3die; han siger, at hans fornemste Mænd balsamerede hans Lig og førte det i tre Aar omkring paa den kongelige Bøgn, foregivende, at han endnu var i Live ²⁾. Man seer ved første Øjeblik, at det er det samme Sagn, lidt anderledes fortalt, og at kun Navneligheden, især ved den danske Form **Fro** eller den saksiske **Fro**, har givet Anledning til Forverlingen med Frode.

Hvad Snorre har omtalt som en sikker Kjendsgjerning, grunder sig vistnok kun paa dunkle Sagn, og hine Fyrster, om hvis Tilværelse i Oldtiden han ej nærer mindste Tvivl, ere aabenbart kun mytiske og ethnographiske Sagnfigurer. Men desuagtet indeholder hans Udsagn et Vidnesbyrd om; at man endnu paa hans Tid satte Indførelsen af den Skik at højlægge de Afdøde, i Forbindelse med Frey, altsaa med Frauja=Dyrkelsen, for Sveriges, og med Dan, altsaa med Kongenavnets Opkomst, for Danmarks Vedkommende. Den rette Sammenbæng er rimeligviis den, at Frauja=Dyrkelsen, som i sig selv maa have været en fredelig Kultus, modsat den krigeriske Odins=Dyrkelse, men som tillige synes at have været forbunden med langt flere Mystrier og frygtvækkende Offerstikke end denne, paabød Højlæggelsen af Ligene, og at Danerne, som ved deres Sammensmeltning med Goterne ligeledes antog den særegne Frauja= eller Nerthus=Dyrkelse, derved ogsaa optog den med denne Dyrkelse forbundne Begravelses-Skik. Og virkelig indeholde de fleste Grave fra Jernalderen, der i Danmark forefindes, Levninger af ubrændte Lig, medens Gravene i Sverige og Norge i Regelen indeholde brændte Lig, og Højlæggelsen i disse Lande kun synes at have været anvendt i Hedendommens senere Dage, og alene ved de fornemmere Mænd ³⁾. Sandsynligviis stod den, hvad Norge angaar, i nøje Forbin-

¹⁾ Yngl. Saga Cap. 12.

²⁾ Saxo, 5te Bog, S. 256. Se tillige ovenfor, S. 56—62 og nedenfor, næste Afs. § 5.

³⁾ Sammenl. hermed hvad der fortælles af en anonym Forf., hvis Skrift ledsager Gronovs Udgave af Ammian, at Ostgoten Theodorik allerede i levende Live lod sig indrette en muret Begravelse af Dværgstene, til at dække oven til.

delse med **Ynglinge**=Gtens Dptræden som den, der tilsidst erhvervede Herredømmet i Landet, hvorefter der i det Følgende vil komme til at handles udførligt ¹⁾).

Ogsaa Giftermaalene synes at have været sluttede under religiøse Ceremonier. Der findes Antydninger til, at en formelig vielse fandt Sted, ved hvilken Eds- og Forbunds-Gudinden **Baar** paakaldtes ²⁾. Og ved **Arve**=Dl, eller Begravelses=Gilder, maastee og i de fleste større Gilder, synes omtrent de samme Mindestaaler, eller Skaaler for Guderne, som ved Dffergilderne, ledsagede af højtidelige Løfter, at have været tømte ³⁾.

Masa=Religionen maa ifølge sin Oprindelse og Udviklings=Gang mere betragtes som et Udtryk af Folkecharacteren, end som den Rettesnor, efter hvilken Folkecharacteren formede sig. Den indlød sig ikke paa at opstille nogen absolut Dyds- eller Sædeligheds=Lære, den antyder kun i Almindelighed Dyden som prisværdig og medførende sin Løn, Lasten som affølgelig og hjemfalden til Straf, men forresten ere dens Lærdomme meestendeels Leveregele, der indskærpe den Maade at tage Livet paa, som vore Forfædre ansaa for den fornuftigste, og prise de Egenskaber, som de ansaa for de bedste. De indskærpe saaledes, foruden Tapperhed og Udholdenhed, hvad der vel ansaaes som det fornemste, ogsaa Venlighed i Omgang, den størst mulige Gjestfrihed og Gæmildhed, Overholdelse af Løfter og Ed, Trofasthed i Venskab og Kjærlighed, men tillige Forsigtighed i at slutte Forbindelser, som overhoved i Ord og Handling, Afgtelse for Alderdommen, Omhu med de Afdødes Lig, Erhvervelse af en selvstændig Stilling, af et godt Navn og et berømmeligt Eftermæle ⁴⁾. Disse Livsanskuelser maatte fremtræde kjendeligt i alle de Træk, der saavel om vore Forfædre, som om Germanerne i Almindelighed ere opbevarede. Fornemmelig indtager deres Gjestfrihed og Gæmildhed en iøjnefaldende Plads. Tacitus giver allerede Germanerne det Lov, at de fremfor andre Folk yttrede Tilbøjelighed til at holde Selskaber og vise sig gjestfrie; at de ansaa det for en Skjændsel at vise noget som helst Menneske fra sin Dør; at man i saa Henseende ikke skjelmede mellem Kjendt eller Ukjendt, men modtog Enhver med den samme ubegrændsede Gjestfrihed, og tillige sædvanligviis ved Afskeden gav ham Foræringer ⁵⁾. Han søjer til, at endog de vigtigste og alvorligste Stats=Anliggen=

¹⁾ Se nedenfor i næste Afsnit § 4.

²⁾ Thrymskvida Str. 30, hvor det heder: „vier os sammen under Baars Haand.“

³⁾ Det var især ved Mindestaalerne over de Afdøde, og ved Bragebægeret (**Bragefull**), at slige Løfter (heistrengingar) synes at have været aflagte; Snorre Yngl. S. Cap. 40, Dl. Tr. Saga Cap. 39.

⁴⁾ Slige Leveregele findes især i det gamle Eddadigt **Hávamål**.

⁵⁾ Tacitus, Germ. Cap. 21, 22.

der afhandlede under Drickelag, og at man endog var af den Mening, at Sindet da vaade var mere oplagt til at vise Oprigtighed, og mere opflammet til Stordaad; at der ej ansaaes for Skam at tilbringe Dag og Nat under Drickelag, men at der ogsaa under disse Drickelag ej sjelden opstod Trætter, der endtes med blodig Kamp, ja endog Drab. Vore egne Oldstrifrier veddele Træk, om end fra en noget sildigere Tidsalder, der paa det nøjeste stemme med Tacitus's Skildring. Især synes de haandgangne Mands Liv hos Kongen eller Drottuen at have været et daglig fortsat Drickelag, hvor det endog, hvis man skal fæste Lid til enkelte Beretninger, maa have gaaet meget vildt og larmende til ¹⁾. Men hvad der igjen for en stor Deel maatte bidrage til at raade Bod paa Larmen og forebygge voldsomme Scener, var Kvindernes hyppige Nærværelse i Laget, ej blot som Tilskuerinder, men som virkelige Deeltagere i Lystigheden; især var det Husets Frues eller Datters Hverv at række Bægeret til de fornemste Gjæster ²⁾. Sang og Spil synes at have udgjort en væsentlig Deel af den selskabelige Underholdning. Hvis man kan anvende Skildringer af, hvad der hos Angelsaxerne fandt Sted, paa vore Forhold, bleve ved slige Lejligheder ej alene Forfædrenes Bedrifter forherligede, men undertiden maatte endog hver Gjest affynge en Sang til Harpen, som gik rundt i Laget ³⁾. Af andre Forlystelser synes allerede i de ældste Tider Legemsøvelser, som Kapløben og Brydning, visse Lege, som et slags Boldspil og Bretspil, og endelig Jagt, fornemmelig med Høge, at have været de sædvanligste. Sverddands eller Springen over Sverd, hvilken Tacitus omtaler som den blandt Tydskerne ene brugelige Art af Skuespil, synes man hos vore Forfædre ikke at have kjendt.

Om Germanernes, særlig og vores Forfædres, Skik, altid at bære Baaben, er der allerede ovenfor talt. Disse Baaben var dog fornemmelig Angrebsbaaben; Forsvarsbaaben, paa Skjoldet og Hjelman nær, var ej saa almindelige til dagligt Brug, og anvendtes stundom ej engang i Kampen, da Flere satte sin Væ i, uden saadant Værn at trodse Dods = Faren. Men paa at besidde ypperlige Angrebsbaaben satte man en overordentlig Priis. De hos vore Forfædre meest brugelige Baaben var, især efter de ældste

¹⁾ Se Beskrivelsen over Livet ved Rolf Krakes Hird i denne Konges Saga, Cap. 33, 34, Saxo, 2, Bog S. 86, 87; og ligeledes Beskrivelsen over Livet i Kong Frodes Gaard hos Saxo, 5te B. S. 204.

²⁾ Ynglinga Saga Cap. 41. Beowulfdigtet, B. 1178 — 1237, 4035 — 4038.

³⁾ Beowulf, B. 2119 — 2319. 1742 — 1819. Beda fortæller i sin Kirkehistorie udtrykkeligt om Cadmon (død 680) at han, uagtet han i sin modnere Alder udmærkede sig saa meget ved sine religiøse Digte, dog ikke i sine tidlige Aar havde sunget verbale Sangte, men at han i Gilder, hvor den Morfab fandt Sted, at Alle skulde synge efter Ordenen, forlod Laget, naar han saa Citharen (Harpen) komme nærmere.

Beretninger og efter Gravhøjenes Indhold at domme, Spydet, Sverdet og Øren. Det ældste Slags Spyd var rimeligviis den i Nigismaal omtalte frakka, paa Tydsk franca, hvilket Navn hos de latinske Forfattere, som det synes ved en Fejltagelse, er gjengivet med framea ¹⁾, et Spyd med en liden og tynd Odd, fordi der, som Tacitus siger, endnu paa hans Tid idetmindste i Tydskland ikke var mere Jern forhaanden, end at man maatte omgaaes sparsomt dermed. Muligt er det dog, at dette kun er en fejlagtig Slutning fra Spydets tilfældige Udseende; thi af vore Oldskrifter synes det, som om der lige fra umindelige Tider altid var Jern nok forhaanden ej alene til Baaben, men ogsaa til Huus- og Agerdyrknings = Medskaber. Der nævnes flere Slags Spyd, hvis særegne Former nu ikke længer kjendes. Som Haandspyd og Kastespyd synes i de ældste Tider foruden Frakken ogsaa den saakaldte **Geir** (angelsarisk går) at have været sædvanlig ²⁾. Af **Sverd** nævnes tvende Slags, det tveeggede Sverd, og det noget kortere een-eggede **Sax**; intet af dem var til mere end een Haand, eller stort over een Alen langt, men man lagde meget Vind paa at have dem af det fineste og omhyggeligst bearbejdede Staal, og saa prægtigt smykkede som muligt. **Øren** var maaffee det egentlige nationale Baaben hos vore Forfædre; ogsaa af den gaves der flere Slags, men det sædvanligste og for Nordmændene meest karakteristiske var den langskafede, med et temmelig smalt Jern og ikke synderlig bred Egg. Til Fjernbaaben brugtes, foruden Frakken og Geiren, ogsaa andre mindre Slags Kastespyd, og fornemmelig **Wilen** (ør egent. arhv, angelsarisk earh eller stræl), udstudt af Haandbuen. Af Forsvarsbaaben var, som nys anført, **Hjelman** og **Skjoldet** de sædvanligste. Hjelman var i Regelen af Metal eller forsynet med en ydre Metallbelægning; rige og anseede Folk brugte den forgyldt. Særegt synes det at have været for de Stammer, der nærmest hørte til den gotiske Kulturkreds, at bære Hjelme, forsynede med en haarbesat Kam, eller andre Forsiringer, der gav dem en fjern Lighed med Wildsvinet eller Galten, der fornemmelig var Frauja helliget ³⁾. Paa Tacitus's Tid var det endnu ikke

1) Tacitus, Germ. Cap. 6. Jevnsfor Grimm, Gesch. der deutsche Sprache, S. 516—518.

2) At Geiren ogsaa brugtes som Kastebaaben, sees blandt Andet af Wildsidskvaadet B. 253—256: „full oft of þam heape hwinende fleæg giellende går on grame þeode“; ofte fra hiin Hob hvinende sløj den gjaldende Geir over gramme Thjoder.

3) I Digtet om Beowulf og andre angelsariske Digte tales især meget om disse Hjelmsmykker i Wildsvineform (eoforcumbel, eofor heafodsegu, swin ofer helme o. s. v.), og derfor finder man ogsaa enkelte Hjelme kaldte „Hilbesviin“, „Hildegalt“. Det var Freys og Freyjas gyldne Galt, i vore Oldsagn kaldet Gullinbursti, som man her efterlignede. Og mærkeligt nok fortæller Tacitus (Germ. Cap.

almindeligt i Tydskland, at Alle havde Hjelme, da Mangelen paa Metaller endnu dertil var for stor; en saadan Mangel antydes dog ikke i vore Oldskrifter, men det er dog i sig selv rimeligt, at de mere ubemidlede da, som senere, hjalp sig med simple Hovedbedæklinger. Nordmændenes Skjold synes, deels efter Beskrivelserne, deels efter dem at domme, som endnu ere vedligeholdte, at have været af samme Slags, som de, Tacitus tillægger Goterne, nemlig runde, og heller ikke synderlig store, sædvanligviis af Lindetræ, belagte med Jernplader, og forsynede med en Bule (rönd). Forresten brugte man som Forsvarsvaaben ogsaa Brynjen eller Serken, bestaaende af i hinanden gribende Smaa-Ringe. Undertiden brugtes ogsaa Skindfjortler, endog de saakaldte Barystakke eller Ulvestindspelse. Alle disse Forsvarsvaaben kaldte man tilsammen hliif, i ældre Tider ogsaa, som det synes, sarvi eller sörvi, (angels. searu), og det var karakteristisk for den germaniske Stamme i det Hele taget, at give hvert enkelt Vaaben et sær-egent Navn.

Vore Forfædre kæmpede sjelden eller aldrig til Hest. Dette var derimod ikke saa sjældent blandt Tydskerne og Goterne; derfor finde vi og Hesten som et af de fornemste Klenodier begravet tilligemed dens Herre i flere danske, fornemmelig jydskke, Grave. Norge var heller ikke synderlig stiftet for Nytteeri, der bedre passede for Danmarks og Tydsklands Sletter. Derimod spiller Søfrigen allerede i de ældste norrøne Sagn en væsentlig Rolle. Endog Guderne tillagde man underbare Skibe, som Odins eller Freys Skib Skidbladner, der kunde sejle baade over Land og Vand, og Balders Skib Ningshorne, i hvilket hans Liig blev brændt; paa Skibet Naglfar, hed det, skulde Jotnerne og Niimthuserne i Ragnarokke komme sejlen- de til den store Valplads. Gil end vore Forfædres Sotog i de ældste Tider ikke synderlig langt, neppe udenfor Landet selv eller i det Højeste til Danmark og Østersøen, saa synes de dog at have været desto hyppigere. Endog deres første Ankomst til Landet var, som allerede ovenfor viist, efter al Rimelighed steet søværts; Besættelsen af de vestlige, tidligt befolkede, Kystfylder og Kommunikationen mellem dem kan ligeledes ene have foregaaet ved Omsejling af Kysterne. Eoen afgav desuden en af vore Forfædres vigtigste Mæringsveje, Sejlads og Søvæsen var derfor fra umindelige Tider ligesom sammenvøret med Folkelivet i Norge, og uadskilleligt derafra; Skibet var for Nordmanden, hvad Stridsvognen og Stridshesten var for Fast-

45) ogsaa om Vestyerne, der uagtet deres ugermaniske Sprog dog, som han udtrykkelig siger, fulgte sreviske (hos ham nordtydske) Skikke, og i alle Fald maa have været Goterne nærmeste Naboer, at de tilbade Gudernes Moder (d. e. Fraujo, Freyja, Frigg) og som et Symbol derpaa bar Bildevine-Skikkelsen (formas aprorum), hvilket de holdt for at være ligesaagodt som Vaaben og alt andet Forfar.

landets Elettebevere. At besidde det smukkeste, pragtfuldeste og hurtigst sejlende Skib var hans Stoltthed; de gamle Sagn dvæle med særegent Velbehag ved Beskrivelsen af prægtige Skibe; i sit Skib lod Krigeren sig efter Døden brænde eller højlægge ¹⁾, og ofte indrettedes endog Gravhøjen saaledes, at den fremstillede de raa Omrids af et Skib (de saakaldte Skibshøje). Det er derfor intet Under, at vi endog fra de ældste Tider finde mange forskellige Slags Fartøjer omtalte, fra den mindste Baad til de største Krigsskibe, de saakaldte **Langskibe** eller **Skæider**. Kjøbmandsskibene, der havde en mere buget, paa Rumfang beregnet Form, kaldte man sædvanligviis **Knerrer** ²⁾. Det ældste Slags Skibe, der rimeligviis mere lignede store Baade end virkelige Skibe, og som synes at have været i Brug, da Sejladsen endnu var i sin Barndom, kaldtes **Kjoler**, Enkelttal kjöll, angelfarist ceól.

Tacitus siger — hvad vi allerede ovenfor have anført — at Tydsterne anfaa det for et Tegn paa Dovenskab og Uselshed at erhverve ved sin Sveed hvad det kan vindes ved Baabensfærd, og at de derfor i Almindelighed foretrak Krigens Syssler for den fredelige Agerdyrkning. Den samme Tendens aabenbarer sig ogsaa i Rigemaal, hvor Baabensfærd stildres som Jarleklassens egentlige Kald, medens Agerdyrkingen er overladt til Karlen, og dens allerbyrdefuldeste Syssler endog til Trælken. Men denne Lede til Agerdyrkning og fredelige Syssler kan deels kun have hersket i den allerældste Tid, hvor Karle- og Jarle-Klassen endnu var strengt affondrede, deels kun have været egen for en Samfunds-Udvikling, hvor den krigeriske Feudalforfatning aldeles havde fortrængt den oprindelige Odelsforfatning. I Norge, hvor Karle-Klassen gjennem Odelsforfatningen havde hævet sig til at danne en Haulde-Stand, der paa en vis Maade kunde siges at indtage den Plads, Jarlerne fordm, da de udgjorde en egen Krigerkaste, indtog, nød Fredens Syssler, Agerdyrkning, Fiskeri og Handel, altid den tilbørlige Agtelse, og de fornemste Mænd, ja Kongerne selv, fandt det ikke under deres Værdighed, personligt at deeltage deri. Vi møde saaledes ikke faa Exempler paa, at anseede Høvdinge i Norge og paa Island selv saae deres Ager og var tilstede ved Indhøstningen. Den raa Kriger lod vel haant derover, men den raa Kriger lader allesteds og til alle Tider haant over de fredelige Bestjefstigelser.

Agerdyrkning ved Siden af Færdist og Fiskeri udgjorde derfor i Oldtiden, ligesom nuomstunder, Nordmændenes vigtigste Næringsveje indenlands.

¹⁾ Se især det smukke Sagn om Søkongen Hake i *Yngl. Saga Cap. 28*. Begravelser i Skibe omtales meget hyppigt i vore Oldskrifter.

²⁾ I Enkelttal knarr eller knörr, Flertal knerrir.

Men særegen var derhos for Nordboerne den Ansæelse, hvori **Handelen** stod som Næringsvej, og den Iver, hvormed Handelen blev drevet, endog af de fornemste Familiers Medlemmer. Dette havde vel for en Deel sin Grund i den Handels-Mand, som fra de ældste Tider synes at have været den norske Nationalcharakter egen, og som endnu saa stærkt aabenbarer sig; men for en Deel, og vel endog væsentligt, i den Omstændighed, at Handelsmanden i hine Tider selv maatte foretage de nødvendige Handelsrejser til fremmede Lande, og tillige heel ofte, hvor det gjaldt, med væbnet Haand maatte forsvare sig selv og sit Gods mod fjendtlige Krigeres eller Røveres Angreb til Lands eller Vand. Handelsmanden kaldtes derfor ogsaa betegnende en **Farmand**, og hans Svæsel var den, der paa eengang fordrøde og medførte meest Dannelses-, Livserfaring-, Mandsnærverelse og Uforfærdethed. Det var endog, idetmindste i senere Tider, almindeligt, at de fornemste Familiers yngre Medlemmer tilbragte nogle Aar paa Handelsrejser som et slags Dannelses- og Livserfaringsskole. I Forstningen naaede vel disse Handelsrejser ikke synderligt ud over Norges egne, eller i alle Fald Nordens, Grænser, men efterhaanden maa de have strakt sig videre. Dog, ligesom det i mange eller vel endog de fleste Tilfælde var vanskeligt, naar en Handelsrejse foregik til Søs, at drage en skarp Grændse mellem en saadan og et Sørovertog, da ogsaa Handelsmanden maatte være bevæbnet, og en forekommende Lejlighed til at gjøre Bytte let kunde friste ham, saaledes er vel neppe Handelsvæsenet i Norge kommet i nogen ret Gang, førend den egentlige Vikingetid var begyndt, og denne ligger udenfor den Periode, der nu beskæftiger os. Hvis man skal slutte fra de i Norden forefundne, fremmede Mynter, kan man nævne to Perioder i de ældre Tider, som dem, i hvilke Norden stod i nærmere Handelsforbindelse med Udlandet, nemlig i den romerske Kejsertid fra henimod 50 e. Chr. til noget efter 200, — thi fra denne Tid findes især i Danmark en Mængde romerske Kejsersmynter, — og i den byzantinske Kejsertids første Aarhundreder, nemlig det 5te og 6te, thi fra denne Tid findes ej alene flere byzantinske Guldmynter, men endog hjemmegjorte Efterligninger af dem, anvendte som Smykker (de saakaldte Guldbrakteater)¹⁾. Aarsagen til Forbindelsens Afbrydelse i det 3die og 4de Aarhundrede er let at indsee, thi just i denne Tid falder den store gotiske Udvandring og de deraf følgende Krige, som i længere Tid afbrød den stadige Forbindelse mellem Syden og Norden; her til kom ogsaa den saakaldte store Folkevandring, og først mod Slutningen af det femte Aarhundrede, da de nye Riger vare oprettede i Syden, indtraadte en forholdsvis fredeligere Tilstand, og en fornyet Samfærsel med Norden, der blandt andet satte Profop i stand til at erhverve sine nøjagtige

¹⁾ Worsaae, Nordens Oldtid etc., S. 57, 58.

Beretninger om Thuliterne, og Jorandes til at erhverve sine om Skandja, ligesom vel og det eruliske Tilbagetog til Norden ej har været eneste. De slaviske Nationers Fremtrængen mod Vest maa sidenestefter atter have bevirket en Ufbrydelse, indtil det 8de Aarhundrede, hvor nye Bevægelser begyndte at yttre sig i Norden. Forresten maa det dog ej glemmes, at da de Mynter, fra hvilke man slutter til en saadan Forbindelse, som den ovennævnte, fornemmelig ere fundne i Danmark eller Sydsverige, altsaa i de nordiske Lande, der forud horte til den gotiske Kulturkreds, kan man ikke med nogen Sikkerhed paasta, at Forbindelsen har strakt sig udenfor denne, eller til de reennordiske Dele af Halvøen. At Nordens sydligere Dele derimod baade i og for sig selv ved deres Belliggenhed, og desuden som det nærmeste Udgangspunkt for de gotiske Folkestæder, der oversvømmede Syden, havde langt anden Anledning til at staa i Forbindelse med denne, er indlysende. Vi behøve her kun at minde om Germanariks Erobringsrige (S. 29), Theodoriks Anseelse langt op i Norden (S. 31) og det foromtalte eruliske Tog. Det gotiske Norden og Syden kunde paa en vis Maade siges at udgjøre en eneste stor Tunleplads for de mellemgermaniske Vandringssfolk, Beboerne af Viken og det sydligste Norge ogsaa heri iberegne. Men til de oprindelige Nordmænd i det Nordensfjeldske kan Forbindelsen idetmindste i de tidligere Aarhundreder, neppe have strakt sig.

At Handelen, som Tacitus siger, i de ældre Tider nærmest var Lusthandel, ligger i Sagens Natur. Den blandt alle Germaner ogsaa i sildigere Tider, brugelige Benævnelse paa Penge og Gods, nemlig *Fæ* (oldnorsk *fé*, angelsaxisk *feoh*, højtysk *lihu*), tyder hen paa en Tid, da Ejendom bestod i Kvæghjorder, og Kvæget selv i Handelen brugtes som Byttemiddel. Paa det samme tyder ogsaa Romernes *pecunia*, af *pecus*, *Fæ*; dog er det et afledet Ord, der, om end nøje beslægtet med *pecus*, dog allerede fra først af maa have haft en derfra noget afvigende Betydning: i de germaniske Mundarter er Ordet for Kvæg og Gods eet og det samme. Dette viser allerede i og for sig, at Germanernes nomadiske Periode naar meget længere ned i Tiden, end Romernes. Men den maa dog for en Deel have været tilbagelagt, førend Germanerne havde indvandret i deres nuværende Hjem. Som Byttemiddel ved Handelen finde vi over den hele germaniske Verden de ædle Metaller, Sølv og Guld, saa langt tilbage, germaniske Sagn naa. Men disse Metaller var næsten under hele Hedendommen umyntede. Bifinok kjendte man myntede Penge, forsaavidt som romerske og andre Mynter ved Mellemhandelen ogsaa naaede op til Norden, men man regnede dem kun efter Vægten som andet Metal. Den sædvanligste Maade at indrette Metallet paa til Brug som Penge var at smede det i lange, meget tynde Stænger, der spiralsformigt snoedes og bares omkring Armen; naar noget skulde betales, skar man da smaa Stykker af disse Spiralringe, og betalte

dermed efter Bøgt. Saadanne Penge-Ringe, af hvilke mange endnu opgraves, kaldtes fornemmelig **Bauger** (baugr, Angelsax. beáh), og derfor kaldtes ogsaa de gavmilde Hovdinge saa ofte af Digterne „Baugenes Bryder“, „Baugenes Sønderbugger, Guldets Bryder“¹⁾ o. s. v. Der maa i hine Tider have været en ikke ubetydelig Mængde ædle Metaller i Norden, deels som Smykker, deels som Bauger. Og forholdsviis var der, ligesom overalt i Europa endog langt ned i Middelalderen, mere Guld end Sølv. Guldet havde desuden allerede været kjendt fra Bronze-Alderens Tid; Sølvet brugtes i ej forend i Jern-Alderens. Man antager, at den største Masse af ædle Metaller, der var i Omløb i Norden, oprindeligen hidrørte fra de tschudiske Bergværker i de uralste Fjelde. Hvad **Jernet** angaar, da er vel ogsaa en Deel ved Mellemhandel, og vel endog allerede ved den oprindelige Udvandring, kommen fra de samme Egne; imidlertid melde ogsaa vore egne Beretninger om indenlandsk Jerntilvirkning af Myrmalm (raudt)²⁾.

Da vore Forfædre deels satte saa høj Priis paa gode Vaaben, deels vundede Stads og Smykker, er det naturligt, at **Smede-Haandverket** lige fra de ældste Tider var i stor Anseelse. Ipperlige Smede-Arbejder tillagdes i de fabelagtige Sagn Dvergerne: et Team paa den Beundring, hvorved de betragtedes, maaskee ogsaa en dunkel Erindring fra Tiden før Udvandringen, da vore Forfædre stode i nærmere Berørelse med de tschudiske Metal-Arbejdere. Senere dannede der sig Sagn, fælles for alle Germaner, om berømte Smede, fornemmelig **Bølund**, hvis Navn var bekjendt fra det yderste Norden lige til de af Germaner stiftede Riger i Soden³⁾. Men Smede-Haandverket indbefattede i Oldtiden saagodtsom alle andre af Mænd udøvede Haandverk. Smeden var tillige Smedker, Tommermand, Bygmester, og Ordet „Smed“ betegner derfor i vore Oldsagn oftest en Haandwerker i Almindelighed. Tilvirkning af Klæder, nemlig Spinden, Væven og Syning, var Kvindernes Evsfel. Efter de fra Oldtiden opbevarede Læendinger at domme, var Kunstfærdigheden, endog i de fjernere Tider, ikke ringe. Flere af de foresundne Smykker, om hvilke man ingen Grund har

¹⁾ Saaledes: baughrjótr, Angels. beága brytta, sincez brytta, Oldsaxisk bóggebo. Og i Rigsmaal heber det og, at Jarlen begynder „at bryde Bauger“.

²⁾ Da Myrmalmen paa Finske kaldes roaudo, har man villet tilskrive Finerne den tidligste Udøvelse af Kunsten i vort Land. Dette kan vel i og for sig være rimeligt, men af Ordet kan det dog neppe sluttes, da det oldnorske Ord aabenbart er dannet af raudr (rød), paa Grund af Myrmalmens røde Farve, og saaledes ej kan være formet efter det finske roaudo, men dette derimod, som saa mange andre finske Ord, er formet efter det norske.

³⁾ Bølund, eg. Balund, angels. Welund, gammelfransk Gualans, svarer i de germaniske Sagn til Grækernes Dædalos. Endog det græske Ord „Labyrinth“ oversættes paa oldn. med völandarhús.

til at antage dem forarbejdede i Udlandet, røbe megen Smag og Dygtighed i at bearbejde Metallet. Noget tro vistnok at spore den romerske Smags Indflydelse, dog saaledes, at denne ej har gjort sig gjeldende gjennem umiddelbar og slavisk Efterligning, men gennem de germanist-nordiske Kunstneres selvstændige Opfatning har antaget et for den germaniske Verden, og især for Norden, karakteristisk Præg, der især aabenbarer sig i det Slags Forsiringer, som man har kaldet Slangesirater, fordi de forestille kunstigt sammenflængede Slangefigurer, men for hvilke dog maaskee de romerske Kræbesker ligge til Grund. Etundom synes ogsaa — hvad der i sig selv er højt rimeligt — Spor af østerlandst Indflydelse at fornemmes. Paa de i den fjernere Oldtid meget brugelige Smykker af Guldblik, nu sædvanligviis kaldte Brakteater, hvortil man oprindeligt brugte fremmede Mynter, men som man tillige selv forarbejdede i Lighed med disse, findes raa Fremstillinger, der minde om Buddhismens Symbolik ¹⁾.

Vore Forfædres Huse vare, hvad der og faldt af sig selv, udelukkende, eller saagodtsom udelukkende, af Træ, og Hovdingernes, hvis man skal kunne slutte fra, hvad der i Hedendommens sidste Dage fandt Sted paa Island, ofte prægtigt udsmykkede med Udskæringer og lignende Prydelser ²⁾. Paa Pragt og Stads satte vore Forfædre overhoved megen Pris; de undede smukke Bygninger, prægtige Klæder og Naaben, og skjønt prydede Skibe. I Særdeleshed anvendte man odsel Pragt ved Udsmykningen af Krigsskibene, hvis Forstavn man sædvanligviis lod løbe ud i et fantastisk udskåret Dragehoved, ofte forgyldt, medens Bagstavnens forestillede Dragens Hale; sige Skibe kaldtes derfor stundom sletten „Drager“ eller „Orme“.

Af den daglige Levemaade og de sædvanlige Syssler i hine ældgamle Tider giver forresten allerede Rigsmaal et temmelig anskueligt Billede ³⁾. Saavel heraf, som af de øvrige Oplysninger, der kunne erhverves om vore Forfædres ældste Levestil, faar man den bestemteste Forestilling om, at der aldeles ikke herskede noget Barbari, men at Kulturstilstanden i det Hele taget stod paa det samme Punkt som det, hvor vi forestaae den i den egentlige historiske Tidsalder.

¹⁾ Se Holmboe, i Tidsskr. Urda, 2 B. S. 75—78.

²⁾ Saaledes var Olaf Paa's Hus paa Hjarðarholt udsmykket med Fremstillinger af Gudelæren, efter hvilke Skalden Ulf Ugjeson digtede den berømte Húsdrápa, se Lardalafaga og Snorra-Edda.

³⁾ Som et umiskjendeligt Beviis paa Rigsmaal's Velde kunde maaskee ogsaa anføres, at Sejlskibet der endnu ikke spiller nogen væsentlig Rolle, at altsaa den egentlige Søkrig ej ret var bleven sædvanlig. Kun mod Slutningen, hvor der tydes hen paa Erobringstog, prives Dans og Danps Dygtighed til at „ride Kjol“, d. e. sejle; Ordet „Kjol“, ikke „Skib“, viser at her er Talen om de ældste, smaa Fartøjer, paa hvilke ogsaa Angelsæerne efter Sagnet skulle være komne til England (Cæolas, se ovenfor S. 190), Renniis, c. 37; Chron. Saxon. fortere Bearbejdelse.

Tredie Afsnit.

Ætte- og Helte-Sagn for Vikingetiden.

1. Heroiske Oldsagn.

Den Deel af Nordens Historie, der ligger forud for det 8de Aarhundred e. Chr., da de egentlig saakaldte Vikingsfærdter toge deres Begyndelse, er os kun ufuldstændigt bekendt gjennem enkelte Sagn, mere eller mindre gjenembarrede med Mytther, hvor Guderne selv tage Deel i Begivenhederne og udøve en umiddelbar Indflydelse paa deres Gang. Det er Nordens heroiske Periode, der i den nordiske Historie svarer til, hvad Tidrummet forud for den deriske Vandring er i den græske. Disse Sagn dreje sig hos os, som i den græske Historie, ikke saameget om enkelte Folk, som om enkelte Hættter og fremragende Personligheder; de kunne give et ret anskueligt Billede af det storartede Liv, som da rørte sig blandt Folkene, men intet sammenhængende Totalbillede. Det er desuden ikke sjælden vanskeligt nok at afgjøre, hvad man skal antage for en virkelig historisk Personlighed, hvis Bedrifter kun ere udsmykkede og forstørrede af Sagnet, og hvad der, naar alt kommer til alt, kun er at betragte som en Personifikation af enkelte Nationaliteter eller Kulturforandringer, eller endog blot som rene Phantasiføstere. Det er tillige heel vanskeligt at sige, hvilke Sagn der nærmest ere at henføre til denne eller hiin særegne germaniske Nationalitet; thi flere af Sagnene, som f. Ex. Volunds- og Niflungesagnene, spille over hele den germaniske Verden; andre ere fælles for hele Norden, eller gribe idetmindste, om de end i sig selv nærmest tilhøre et enkelt nordiskt Land, dog virksomt ind i de øvrige Landes Begivenheder. Man skulde formode, hvad der ogsaa i og for sig er sandsynligt, og hvad der ganske stemmer med den Fremstilling af det germaniske Folkeliv i Folkevandringstiden, som de græsk-romerske samtidige Skribenter give, deels, at de særegne Nationaliteter og Stammeforskjelligheder mellem Germanerne selv indbyrdes endnu ikke saa skarpt, som sidenefter, vare udprægede, deels, at der over alle germaniske Stammer endnu var udbredt en vis Uro, der bragte deres Ungdoms æventyrlystne Skarer til at tumle

sig imellem hinanden uden synderligt Hensyn til den ubetydelige Nationalforskjellighed, og hvorom ej alene hine Oldsagn om Volsunger og Nissunger, men ogsaa den oftere omtalte, hos Pretey forekommende, Beretning om Gruferne, give en temmelig klar Forestilling.

Under disse Omstændigheder kunne vi derfor her ikke undlade at meddele de af hine Sagn, om hvis historiske Betydning der ej kan herske nogen Tvivl, ordnede efter de enkelte Gtter og Personer, de nærmest angaa, for derved nogenlunde at anskueliggjøre Tilstanden og Hovedbegivenhederne i hiint fjerne Tidsrum. Men af hvad der nys er paapeget, følger tillige, at vi ikke strengt taget kunne holde os til, hvad der alene og udelukkende angaar Norge, men at vi tillige maa omtale ethvert fællesgermaniskt Sagn, der umiddelbart eller middelbart kaster Lys paa Nordmandenes Historie. Af alle disse Sagn er der naturligviis enkelte, der lettere end de øvrige lade sig tilbageføre til den oprindelige historiske Form, især hvor de Begivenheder, de omtale, lade sig paavise i paalidelige fremmede Forfatteres Skrifter. Saa-danne Sagn danne de egentlige Støtter for den historiske Bygning, til hvis Opførelse man ellers maa hjælpe sig med Gissninger.

Det mystiske Halvmørke, hvori hiin heroiske Oldperiode var indhyllet, gjorde den til en velkommen og bekvem Baggrund for en Mængde Eventyr-Digtninger, der især paa Island og i Norge opstode i Middelalderens senere Aarhundreder, fra det 12te, maaskee allerede det 11te, og nedover. Og da tillige flere af de virkelige Oldsagn i de samme Aarhundreder have faaet en ny Indklædning og Udvidelse, er det ofte heel vanskeligt at adskille det Egte fra det Uegte. Der fattes heller ikke Exempler paa, at senere Historiefriivere have benyttet hine Eventyrdigtninger ved Siden af de egte Oldsagn, og derved frembragt en næsten uoploselig Forvirring. Den nøjere Kundskab til vort Oldsprog og de nordiske Oldsager, som ved de i senere Tider foretagne Granskninger er vunden, har gjort det muligt, ved Bedømmelsen af de mytbist = heroiske Fortællinger at anvende en strengere og sundere Kritik, og bedre at skjelne mellem oprindelige Sagn og nyere Digtninger.

2. Hynduljed og Halfdan Gamle.

Det er allerede ovenfor omtalt, hvorledes den i det 12te Aarhundrede sammensatte Fremstilling af den norske Konge-Veis Nedstammelse fra Nor og Gor, der danner Indledningen til „Flatobogens“ Samling af norske Konge- og Jarlesagaer, og sædvanligviis kaldes Fundinn Noregr, opstiller Slægtregistre for de enkelte Fylker, af hvilke Slægtregistre de første Led aabenbart vise sig som opdigtede, medens kun de sildigere, — naturligviis

for Brudstykker af uafhængige *Wettetavler*, og uden i mindste *Maade* at maatte sættes i *Forbindelse* med *Nor* og *Ger*, der selv ere opdigtede *Personligheder*, — fortjene *Tiltro* og kunne benyttes til *Historiens* Udfyldning. *Hvad Fundinn Noregr* saaledes indeholder om *Thron* som *Stamfader* for den *thron*dhjemste, *Herd* som *Stamfader* for den *herdske*, *Rugalf* for den *rygste*, *Thrym* for den *egdske* (*Thromoske*), *Raum* for den *raumste*, *Brand* for den *gudbrandsdalske*, *Alf* for den *alfheimste*, *Hod* for den *hadelandske*, *Hadding* for den *baddingjadalske* og *Ring* for den *ringeriske* *Fyrste-Wet*, er kun at ansee som *ethnographisk Digtning*, og hine *Konger* som *Sagn-Sponymer*; *Enkelthederne* i *Beretningen* om deres *Wtmænd* stemmer ikke engang ganske med, *hvad vidtloftigere* og *uafhængige Sagaer* berette ¹⁾. *Fundinn Noregr* kan altsaa i sin *Heelhed* aldeles ikke lægges til *Grund* for *Norges* indre *Oldhistorie*, og navnlig maa der *slaaes* en *Streg* over de *første* *Led* af de der *meddeelte Slægtrækker*. De *sildigere* *Led* kunne blot benyttes for det *Tidsrum*, hvori de falde, nemlig de *nærmeste* *Marhundreder* for *Harald Haarfagre* eller det *10de* *Marhundredes* *Begyndelse*. Men foruden disse *Dele* af *Fundinn Noregr*, er der og, *hvad ovenfor* (S. 69) er *viist*, en *særegen* *Afdeling*, som *aabenbart* er *hentet* fra det *ældgamle* *genealogiske* *Digt Hyndluljod*, og denne, saavel som det hele os endnu i *Flatobogen* selv *opbevarede* *Digt*, er os her af *yderste* *Interesse*, forsaavidt som de *virkelig* synes at *opregne*, *hvad man* maa *antage* at *have været* de i den *nordisk-germaniske* *Hedenold* *mest* *anseede* *Fyrsteslægter*, og *tillige* *antydde* den *Forestilling*, *vore* *hedenske* *Forfædre* maa *have gjort* sig om disse *Slægters* *Dprindelse* og *indbyrdes* *Forhold*. *Sammenligningen* mellem *Hyndluljod* og *Fundinn Noregr* viser imidlertid at det *sidste* indeholder mange *Silfætninger*, der maa *bidføre* fra *sildigere* *Tider*, og som *aldeles* ikke *bære* *Egthedens* *Præg*. *Hyndluljod* maa derfor her *betragtes* som den *egentlige* *Hovedkilde*, hvilken *mest* *pæssende* kan *benyttes* som *Udgangspunkt* for *Fremstillingen* af *vor* *Sagnhistorie*. Dette *Kvad* lader *Frevja* *komme* med sin *Yndling* og *Dyrker* *Dittar* den *unge* til *Jotunkvinden* *Hyndla's* *Hule*, og *opfordre* hende til, i *Forening* med hende at *opregne* de „*Hersternes* *Wetter*, som *ere* *nedstammede* fra *Guderne*“, og *især* *Dittars* *egne* *Forfædre*. Hun *vedbliver*:

Nu maa du fremsige
Forfædres Tal,
nu maa du melde om

Mændenes Wetter,
hvilken er Skjoldungers,
hvilken er Skilfingers,

¹⁾ F. Et. hvor Herds Son kaldes Fosur, Fader til Hjer og Farfader til Hjerleif kvæmsfame. Hafs saga, der meddeler Sagnet fuldstændigt, kalder Fosur en Son af Agvald, Rogalands Konge, hvilket maa være mere overeensstemmende med Sagnet's egte Form (Cap. 2.)

hvilken er *Ödlingers*,
hvilken er *Ylfingers*,
hvilken er *hauddbaaren*,

hvilken er *hersbaaren*,
hvad er bedst *Mandevalg*
under *Midgard*?

Nu nævner *Hyndla* først *Ottars* egne nærmeste *Forsfædre*, hveraf man seer, at han var en *Søn* af den *Innstein*, der nævnes som en af *Halfræfferne*, hvorom senere; heraf skjønnes, at *Digtet* er af norsk *Opriindelse*. Da det længere nede nævner *Harald Hildetand* og dennes *Halvbroder Mandver*, uden at nævne dennes *Søn*, kan ogsaa dets *Forsfættelsestid* nogenlunde bestemmes, nemlig omkring 750 e. Chr. ¹⁾. Efterat flere af *Ottars Forsfædre* ere omtalte, hedder det nemlig i *Str. 14*:

Male var ferdum
fremst i *Styrke*;
Halfdan end for
højest blandt *Skjoldunger*;
vidtberemt *Folk-Vig* ²⁾
vandt de *Gjæve*;
hans *Ny* tuktes sig hvirvle
til *Himlens Hjørner*.

Med *Gymund* han forbandt sig
den *øverste Mand*,
og han vog *Sigtrøgg*
med *svale Egge*;

han egted *Almveig*
den *øverste Kvinde*,
de avled og aatte
atten *Sønner*.

Derfra stamme *Skjoldunger*,
derfra *Skilfingar*,
derfra *Ödlinger*,
derfra *Ynglinger*, ³⁾
derfra *Hauddbaarne*,
derfra *Hersbaarne*,
bedste *Mandevalg*
under *Midgard*.

¹⁾ Se nedenfor § 10.

²⁾ d. e. *Feltflag*.

³⁾ Da det foregaaende *Bers*, hvor der spørges om *Slagterne*, nævner *Ödlinger* og *Ynglinger*, maa man enten antage, at der paa et af *Stederne* har fundet en *Forsverling* *Sted*, saaledes at der paa begge *Steder* skal læses eet og samme *Ravn*, eller ogsaa, at paa første *Sted* „*Ynglinger*“, paa andet *Sted* „*Ylfingar*“ ved *Uagt*-*somhed* ere *oversprungne*. Men i sidste *Fald* fordrer *Bersreglen*, at endnu en *Linje*, der kan have *Rim* og *Stav* fælles med den anden, maa tænkes *udeladt*, og *indfattet*, hvis man paa denne *Maade* vil restituere det *Bortfaldne*. Der er ogsaa stor *Sandsynlighed* for, at „*Völsungerne*“, der sidenefter nævnes, og som *Fund*. *Noregr* henfører til *Halfdan*, have haft deres *Plads* i en saadan *udeladt* *Linje*. Første man nemlig paa første *Sted*: „*hvat er Ödlinga, hvat er Ynglinga, hvat er Ylfinga, hvat er Völsunga*“, og paa andet: „*þadan Ödlingar, þadan Ynglingar, þadan Ylfingar, þadan Völsungar*“, da vilde alt være i sin *Orden*, thi istedetfor *Ylfingar* skulde egentlig læses *Vylfingar*; og man har flere *Steder* i *Eddadigtene* *Exemplar* paa at et saadant *V*, der ellers *udelades*, har været regnet med som *Rim* og *Stav*.

Hildegunn var	alt er det Æt din,
hendes Moder,	Dittar heimste, ¹⁾
Barn af Svaava	veed du nu nok,
og Søkongen;	vil du end mere?

Der opregnes nu end videre flere Ætter, som førststedelen nedenfor ville komme til at vintales, nemlig Dags og Thore Drengemoders, Arngrim Berserks, Vælfungernes og Harald Hildetands, hvorpaa Hyndla gaar over til at tale om Gudernes Ætter, deres Mytterier, og Ragnarokk, hvorfor dette Kvad ogsaa kaldes den korte Voluspaa ²⁾).

Hynduljod nævner altsaa som de ypperste Slægter Skjoldunger, Skilfinger, Oddinger, Ylfinger, Ynglinger, længere nede ogsaa Vælfunger, og som Stamsfader til alle eller de fleste af dem nævner det en Skjoldunge-Fyrste ved Navn **Hafsdan**, hvis Ny naaede til Verdens fire Hjørner. Et Sagn om en saadan Kong Hafsdan maa altsaa have været til allerede i Midten af det 8de Aarhundrede.

Fundinn Noregr udmaler Sagnet vidtloftigere, ligesom det og lokaliserer det. „Ring“, hedder det her, „en Son af Kong Naum, ejede Ringrike og Valdres, og blev gift med en Datter af Søkongen Vifil. Deres Son var **Hafsdan Gamle**. Da han tog ved Kongedømmet, gjorde han et stort Midvintersblot, og blotede for at det skulde forundes ham at leve 300 Aar i sit Kongedømme, saaledes som Snæ bin Gamle ifølge Sagnet skulde have levet. Ved Fretten fik han imidlertid det Svar, at han vistnok ikke skulde leve i mere end een Menneskealder, men i samfulde 300 Aar skulde der ej være nogen ikkefyrestelig Mand eller nogen Kvinde i hans Æt. Han var en stor Hærmænd og herjede vide om Østerveg. Der dræbte han i Enekamp en Konge ved Navn Sigtrygg, og egtede Alfny ³⁾ en Datter af Kong Gmund fra Holmgard. De havde ni Sønner, Thengill, Næfir, Gram, Gylfe, Hilmir, Jofur, Digge, Skule og Harre, om hvilke ni det er fortalt, at de alle vare jevngamle, og som bleve saa berømte, at deres Navne i alle Digte bruges som Fyrste- eller Kongenavn. Ingen af dem skal have haft Børn, og faldt de alle paa een Gang i et Slag. End havde de andre ni Sønner, ved Navn Hildir, Næfil, Nude, Skelsir, Dag, Brage, Budle, Lofde, Sigar; Hildir, Sigar og Lofde vare Hærkonger; Nude, Budle og Næfil vare Sv-konger; Dag, Skelsir og Brage sad hjemme. Dag var gift med Thore Drengemoder, og havde ni Sønner; en hed . . . Arngrim Berserk ⁴⁾, denne fra Hafsdan nedstammende Æt hed

¹⁾ d. e. uvibende.

²⁾ Snorra Edda, c. 5.

³⁾ Kettere Almveig.

⁴⁾ Derforuden nævnes tre andre, Ole, Nam og Jofur eller Jofur. Fra Ole ledes

Døglinger. Brage var Konge paa Valdres ¹⁾ . . . hans **Øt** hed **Brag-**
ninger. Skelfir var Konge paa Bors, hans Son hed Skjold, Fader til
Erik, Fader til Alfref, Fader til Erik maalspake . . . dette er **Skil-**
fingerne eller **Skjoldungernes Øt** ²⁾. Hildir var Dags femte Son
(her har Dptegneren glemt at tilføje, at fra ham stammer **Hildingernes**
Øt ³⁾), Sigar var Fader til Siggeir, gift med Signy, Kong Volsungs
Datter; . . . han var og Fader til Sigmund, . . . hvis Son Sigar ⁴⁾ lod
bænge Hagbard: det kaldes **Siklingernes Øt.** Yofde var en mægtig
Konge, . . . han herjede paa Reidgotland og blev Konge der . . . fra ham
stamme **Lofdungerne** ⁵⁾. Nude og Budle var Søkonger, . . . de lagde un-
der sig Balland og Sarland og nedsatte sig der . . . Nude fik Balland . . .
hans **Øt** kaldtes **Ødlinger** ⁶⁾, Budle fik Sarland . . . fra ham stamme
Budlunger ⁷⁾. . . Fra Næfil stammer **Niflungernes Øt** ⁸⁾. . . Da
den første Kvinde fødtes i Halfdans **Øt**, vare 300 Aar henrundne siden det
Blot, Halfdan bløede for at faa lang Levealder og Magt."

Alt Nedskriveren eller Bearbejderen af Sagnet har fulgt Hyndluljed,
sees let, thi man gjenkender endog Ordenen, hveri enkelte Navne forekomme,
som Dag, Thora Drengemoder, Arngrim og Volsungerne; men det sees paa
den anden Side at han har taget sig de største Friheder, baade i at hen-
føre Halfdan selv og hans Søner til bestemte Niger eller Steder, hvorom
det gamle Kvad ikke nævner et Ord, og i at sætte Led i Forbindelse med
Halfdan, hvilke Kvadet omtaler aldeles uafhængige, f. Ex. hiin Dag og
Thora Drengemoder, Arngrim, der i Kvadet ej engang forbindes med Dag,
Volsungerne og Gjufungerne. Alt disse Tilfættninger ere aldeles vilkaarlige,
sees især ved at sammenligne dette Sted i Fundinn Noregr med en anden,
og som det synes, af Hyndluljed mere uafhængig Fortælling om Halfdan

Øtten til Sigurd Hjort paa Ringerike, Ragnhild hans Datter, og dennes
Søn Harald Haarfagre.

- 1) Fra Brage ledes Øtten gennem Agnar, Alf, Erik, Hild, Halfdan milde,
Gudrød og Halfdan Svarte til Harald Haarfagre.
- 2) Ledene ere: Skjold, Erik, Alfref, Erik maalspake, Alref frekne, Vikar, Vatnar,
Zmalb med Broderen Erik, (se nedf. § 11) og Gyda, Harald Haarfagres Dronning.
- 3) Øtten opregnes: Hildir, Hildibrand, Wigbrand, Herbrand, Harald Grønffe
(granraudi), Nasa, Halfdan Svarte.
- 4) Øtten opregnes: Sigar, Sigmund, gift med Hild, Datter af Grjotgard, Konge
paa Møre; hans Son Sigar.
- 5) Nemlig: Skelfil og Skyle, Eggther, Hjalmtner, Eylime, Hjordbiis, Sigurd Faf-
nersbane, Aslaug, Sigurd Dm i Tje, Aslaug, Sigurd Hjort, Ragnhild, Ha-
rald Haarfagre.
- 6) Nemlig: Nude, Frode, Kjaar, Urune.
- 7) Nemlig: Attil, Bifil, Vase, Budle, Sorle, Atle og Brynhild, Aslaug.
- 8) Nemlig: Næfil, Primar, Eynes, Nake, Gjufe, Gunnar, Høgne og Gudrun o. f. v.

Gamle, der findes i Skálda, eller den Anviisning til Digtekunst, der ledsager den yngre Edda. Denne Fortælling lyder i Førstningen næsten Ord til andet som den i Fundinn Noregr, kun heder det her ikke, at Halfdan Gamle var Konge i Norge eller paa Ringerike. Hans Kamp med Sigtrygg og Gistermaal omtales paa samme Maade, kun kaldes hans Hustru her ikke Almveig eller Alfny, men Alvig hiin spake. „De havde“, fortætter Skálda, „atten Sønner, af hvilke de ni vare fødte paa een Gang, og hed Thengil, Næfir, Gram, Gylfe, Hilmir, Jofur, Tiggæ, Skyle eller Skule, Harre eller Herra; disse ni Brødre bleve saa navnkundige i Striden, at deres Navne sidenefter i alle Digte brugtes som Førstenavne for Konger og Jarler; de havde ingen Børn, og faldt alle i Slag. End havde Halfdan og Alvig ni andre Sønner, nemlig Hildir, fra hvem Hildingerne, Næfir, fra hvilken Nislungerne, Nade, fra hvilken Ddlingerne, Yngve, fra hvem Ynglingerne, ¹⁾ Dag, fra hvem Døglingerne, Brage, fra hvem Bragningerne stamme: det er Halfdan mildes Væt; Budle, af hvis Væt, Budlungæ-Vætt, Nle og Brynhild stammede; Lofde, en stor Hærkonge, . . . hvis Vætmand kaldtes Lofdunger, til hvilke Gylime, Sigurd Fafnersbanes Morfader, bærer; Sigar, hvorfra Sikklingerne stamme, eller den Siggæirs Væt, der var Volsungernes Maag, og den Siggars Væt, der hængte Hagbard Af Hildingerne Væt var Harald den grantraude, Halfdan Svartes Morfader; af Nislungernes Gjuke, af Ddlingernes Kjaar, af Yfingernes Erik den maalspake“. Endvidere tilføjer Skálda: „Ogsaa disse Konge-Vætter ere navnkundige: fra Yngvar stamme Ynglinger, fra Skjold i Danmark Skjoldunger, fra Volsung i Frankland Volsunger; og fra Hærkongen Skelfir Skilfinger, denne Slægt er i Osferveg. De her nævnte Vætter har man siden anvendt i Skaldskab til at danne Omskrivninger af forstelige Navne“ ²⁾.

Hvad der gjør denne Beretning mærkelig, er, at den aabenbart er aldeles uafhængig af Hyndluljod, med hvilken den endog etsteds staar i Strid, nemlig hvor den regner Gylime til Lofdungerne, ikke, som Hyndluljod, til Ddlingerne, og fra hvilken den ogsaa ellers i flere Henseender er betydeligt afvigende. Man har altsaa her Grund til at antage, at vi have en selvstændig Sagnform for os, og at de væsentlige Tillæg til Hyndluljod, som den indeholder, i det Hele taget hidrøre fra Følkesagnet selv, og ikke ere at tilskrive vilkaarlige Konjekturer eller Forbedringsforsøg af den senere Medskriver. Men da Fundinn Noregr ved Siden af Skáldas Beretning, som den fornemmeligt følger, ogsaa har enkelte Stykker, hentede fra Hyndluljod,

¹⁾ Her skal upaatvibelig læses „Ulf“ og „Yfingier“, da Ynglingerne senere omtales særskilte, og desuden Hildinger, Nislunger og Yfingier udtrykkelig nedenes for nævnes paany i denne Orden.

²⁾ Skálda, c. 61.

er det tydeligt nok, at den, der har sammenskrevet den, har kjendt og benyttet begge, og paa en temmelig vilkaarlig Maade søgt at forene dem indbyrdes. Og da Skálda desuden har det tilfældes med Hyndluljod, at den aldeles ikke henfører de navngivne Helte eller Slægter til Norge, og de fornemste af dem ikke engang til noget bestemt Land, maa man vistnok antage, at ogsaa de Tilfætninger i Fundinn Norge, der gaa ud paa at henføre alle Slægter til Norge, ere aldeles vilkaarlige, og aldeles ikke begrundede i noget paa Nedskriverens Tid herskende Sagn. Han er endog gaaen saa vidt, at drage Skjoldungerne, der efter saa mange Vidnesbyrd udelukkende tilhøre Danmark eller rettere Gotland, over til et enkelt Fylke i Norge. Ved at benytte og forklare Sagnene om Halvdan Gamle bør man derfor ganske vist lade Bearbejdelsen i Fundinn Norge aldeles ud af Betragtning.

Men ogsaa ved Bearbejdelsen i Skálda er der meget, der viser sig at være uegte. Navnene paa Haldans ni første Sønner ere simple Appellativer, der enten betegne en Første eller en Krieger, hvis Afledning tildels bestemt kan paavises, og hvoraf flere ogsaa forekomme i angelsaksiske Digte ¹⁾. Af de øvrige ni Sønners Navne ere enkelte senere dannede af de dem tillagte Vætters Navne, og omvendt, f. Ex. Hildir af Hildinger, hvilken Benævnelse for Kriegerhøvdinge aabenbart kun er afledet af hildir (Krig) eller Krigsvalkyrjen; Nude ligeledes af Ddinger, der ligefrem svarer til det angelsaksiske ædelingas, højtysk adalinga, og kun betegner „højtyrdige Mænd“. At Nude har kunnet sættes i Forbindelse med Ddinger (af adal), røber desuden en temmelig sildig Sprogperiode, da det i en ældre, hvor Udtalen var renere, umuligt lod sig gjøre at forbinde to saa forskjelligartede Navne ²⁾. Ynglingernes, de danske Skjoldungers, og de hunske Volsungers Væ henfører Skálda ikke til Halvdan den Gamle, uagtet dog Skjoldungerne ifølge Hyndluljod først og fremst hørte blandt hans foregivne Vætmænd. Saaledes viser ogsaa Skálda sig her som upaalidelig, og for at lære den genealogiske eller ethnographiske Deel af Sagnet i sin Aenhed at kjende, maa vi ty til Hyndluljod selv.

Dette omtaler som Halvdans Descendenter ifkun Skjoldunger, Skilfinger, Ddinger og Ylfinger, maastee og Ynglinger og Volsunger; og af disse maa

¹⁾ Þengill, beståttet med þing (Thing), forekommer ogsaa som Þengel eller fengel blandt Angelsaxerne. Rásir er kun afledet af rás, Fart; den som sætter i Fart; Gramr af Abjekt. gramr, vred, barsk; Gylfi, best. med gjállr, Haa; Hilmir, af hjálmr; Jöfurr, egentlig Witfviin, angels. color, tydsk „Eber“, benævnt efter Hjelmtæget, o. s. v.

²⁾ Audi kommer enten af audr, Rigdom, eller af andr, ode; men med „Ödlingr“, altsaa med „adal“, har det intet at bestille. Denne Etymologi hidrører altsaa fra et Ubekjendskab med Lydsforholdene, der blot kan tilhøre en forholdsvis nyere Tid, og Nude maa saaledes aabenbart være et Foster af et senere uheldigt Etymologiserings-Forsøg.

igjen Odlingerne bortfalde, som et Navn paa Fyrster eller fornemme Mænd i Almindelighed. Men derforuden nævner det ogsaa de med Volsunger næse forbundne Nislunger, ligesom det endelig nævner den sidste Skjoldung, nemlig Harald Hildetand, og den Æt, hvis Bedrifter omsider sluttede den heroiske Tidsalder, og dannede Overgangen til Vikingetiden, nemlig Ragnvalds, eller hans Søn Ragnvalds Æt. Da nu Navnet „Halvdan“ egentlig kun vil sige „Halv-Daner“¹⁾, og derfor nærmest synes at være knyttet til de gotiske eller halv-danske Lande, synes ogsaa Sagnet om hans Descendents Udbredelse til alle germaniske Lande at indeholde en bestemt Reminiscens om Udvandringen fra Skandja og de skandiske Der. Og her er det mærkeligt nok, at den eneste af Nordens berømte Ætter, der ej sættes i Forbindelse med Halvdan, er den, som ifølge Sagens Natur ej kunde være kommen fra Skandja, nemlig den gamle Haalvge-Æt, eller Semings Æt paa Helgeland. De øvrige Ætter udledes fra Halvdan, og naar det heder, at Konger og Jarler brugte hans Sønners Navne som Titler, maa vi atter tænke paa Erulerne, eller de egentlige Jarler, som med Sverd i Haand ej alene herjede, men og vandt sig Niger og grundede Kongestammer. Thi hvad andet vare vel de gotiske, frankiske, angliske Hovdinge, der oprettede nye Niger, end saadanne „Jarler“? Dpfattes Sagnet om Halvdan paa denne Maade, bliver det af særdeles Interesse i ethnographisk Henseende. Vel kan man ej anse det for et af de allerældste, da Navnet „Halvdan“ selv hentyder paa en Tidsalder senere end den reengotiske, men dets Ælde bliver desuagtet betydelig nok. De deri nævnte Hoved-Ætter, tilligemed nogle andre af mindre Betydning, men som dog ved enkelte Lejligheder synes at have spillet en vigtig Rolle i vort Fædrelands ældste Historie, skulle her nærmere beskæftige os.

¹⁾ Grimm har baade i sin Grammatik (II. S. 633), og i sin Sproghistorie (S. 734) paavist de med Halvdan aldeles analoge tydske Navne Halpdrinc (o: Halv-Thüringer) og Halpwalah (o: Halv-Walff), der lige overfor tilsvarende Navne som Altdurinc (Gammel-Thüringer, Gramm. II. 629) — med hvilket der og findes et analogt, Altsahso (Old-Saxer, Gramm. II. 627, angelsk. Ealdseaxa) — aabenbart betegner en blandet Stamme, medens de med „Alt“ sammensatte Navne betegne den ublandede. I den Beowulfdigtet forekommer endog Navnet Healsdene, der er den angelsk. Form for Halvdan ligesom Folketnavn og Betegnelse for Skjoldungernes Folk; det heder her (v. 2131—2134), „at Skjoldungen Hnæf, Halvdanernes Helt (hæled Healsdena), skulde falde i Friserlaget“. — Ogsaa den danske Forfatter Caro har en Antydning til, at Fyrste-Slægter — han siger rigtigt nok kun norske — nedstammede fra en Skjoldungekonger ved Navn Halvdan, der ved sine Krigsbedrifter saaledes udmærkede sig over hele Norden, at han i Svithjod troedes at være Thors Søn (p. 324, 327).

3. Eskjoldunger.

Hvis nogen **Æt** fremfor de øvrige kan siges at være knyttet til de skandinaviske-gotiske Lande, eller til Danmark i den gotiske Periode, maa dette være **Eskjoldungerne**. Over hele Norden, og tildeels endog udenfor Norden, var det Sagn rodfæstet, at Stamfaderen til den ældste danske Konge-**Æt** hed **Eskjold**, og at han var af guddommelig Oprindelse; sædvanligviis hed det, at han var **Odins** Søn. Det tilføjes derhos, at da **Eskjold** herskede over Danmark, hed dette Land endnu **Gotland**¹⁾; og **Eskjolds** Efterkommere eller **Eskjoldungerne** vare de samme, som ellers kaldes **Hleidrekongerne**, fordi Sagnet nævnte **Hleidr** som deres sædvanlige Opholdssted. Men da det Folk, **Eskjoldungerne** eller **Hleidrekongerne** beherskede, ikke desto mindre allerede kaldes **Daner** ligesaa ofte som **Goter**, maaskee endog oftere, synes det vist, at **Eskjoldungernes** Periode i Danmark er den halvgotiske eller dansk-gotiske Periode, hvorom der allerede ovenfor (S. 52) er talt, i hvilken endnu gotisk Kultur og Gudsdyrkelse herskede ved Siden af gotisk-dansk Nationalitet. **Halsdan** den Gamle, ifølge **Hyndluljóð** „den højeste“ blandt **Eskjoldungerne**, og ifølge **Folkesagnet** Stamfader for mange **Hovdinge-Ætter**, fremtræder her selv som en Levendegjørelse af hiin gotisk-danske Nationalitet. **Eskjoldungen** **Halv-Dan**, den mægtige **Stridsmand**, der sejdede i **Østerveg** og egtede **Holmgardekongens** Datter, er kun et Udtryk for hele det gotisk-danske, af **Eskjoldunger** beherskede Folk, der gjorde **Krigstog** i **Østerleden** og i en lang Række af **Mar** vistnok var det herskende i Norden.

Af de **Eskjoldunge-** eller **Hleidre-Konger**, **Oldsagnene** omtale, ere enkelte vistnok blotte **Sagnfigurer**, andre ere derimod aabenbart virkelige historiske **Personligheder**, hvis **Bedrifter** have vundet et varigt **Eftermæle** gennem **Folkenes** **Omstiftelser**. Man kan derfor umuligt bortvise **Eskjoldunge-Perioden** i Danmark som et bestemt historisk **Afsnit**. Og uagtet den ikke ligefrem vedkommer **Norge**, griber den dog paa saa mange **Maader** middelbart ind i **Norges** og **Nordmændenes** **Historie**, at den heller ikke her kan forbigaaes med **Lausbed**.

Det almindelige Sagn i Norden om **Eskjold** var, at haa var en Søn af **Odin**. I oldnorske **Skrifter** heder det ogsaa, at han var gift med **Gudinden** **Gefjon** (**Havgudinden**), der selv havde løsrevet **Sælund** eller **Sjælland** fra **Sveriges** **Fastland**. I **Skikkelse** af en omvankende **Kvinde**, heder det i den yngre **Edda**, kom **Gefjon** til **Gylfe**, **Erithjods** **Konge**, og bad ham om at maatte faa i **Løn** for den **Fornøjelse**, hun havde skaffet ham, et **Uøjeland** saa stort, som **fire** **Ørne** kunde pleje op een **Dag** og een **Nat**.

¹⁾ **Skalda**, c. 43: **Eskjold** hed **Odins** Søn, fra hvem **Eskjoldungerne** stamme; han boede og herskede der, som nu kaldes Danmark, men i hiin **Lid** **Gotland**.

Hun fik det, tog nu fire Orne fra Totunheim — de vare Søner af hende og en Totun — spændte dem for Mogen, og pløjede saa haardt og dybt, at Landet løsnedes; dette Land drog Ornene ud paa Havet og vestover, indtil det standsede i et Sund. Der lod Gefjon Landet blive staaende, og kaldte det Sælund. Men i dets Sted blev der et Vand i Svithjod, nemlig Logen (Mælaren), hvis Bøge ligge ligesom Næssene paa Sælund ¹⁾. Hun blev siden, tillægges Ynglingasaga, gift med Skjold, Odins Søn, og de boede i Hleidr ²⁾.

Dette Sagn, der billedligt udtrykker vore Forfædres Forestilling om at Sjælland ved en Oversvømmelse af Havet (Gefjon) er blevet løsnet fra den nordiske Halvøs Fastland, omtales allerede i et Kvad fra Begyndelsen af det 9de Aarhundrede ³⁾; uden at det dog kan ansees afgjort, at det ogsaa var til under den egentlige Skjoldungetid, eller overhoved var kjendt i Danmark ⁴⁾. Den danske Forfatter Særo veed intet derom, ligesaa lidet som han kjender noget til Skjolds guddommelige Oprindelse, men han beskriver ham dog som en Heros, siger udtrykkeligt at de øvrige danske Konger efter ham kaldtes Skjoldunger, og gjør ham derved til Ottens egentlige Stamfader ⁵⁾.

Til Skjold og hans Æt findes ogsaa Hentvødninger hos tyske Forfattere ⁶⁾. Men især havde Angelsaxerne mærkelige Sagn, der alle satte Otten i nærmeste Forbindelse med Skandja eller Skaane. Hans Fader, eller som det i nogle Genealogier hedder, hans Stamfader **Secef**, kom, fortælles der, som en lille Dreng, i en Baad uden Rorsfjell, sovende med Hovedet paa et Korn-Meg eller maaskee rettere paa et Knippe Pile ⁷⁾, drivende i Land til

¹⁾ Yngre Edda, Cap. 1.

²⁾ Ynglingasaga, Cap. 5.

³⁾ Næmlig af Skalden Brage hiin Gamle fra Fjordefolke i Norge, der opholdt sig en Tidlang hos Ragnar Lodbrok og hans Ætlinger.

⁴⁾ Man finder forresten Antydninger dertil i de hveenske Sagn (se W. Grimm deutsche Heldens. S. 321) hvor der tales om Hvenild, som bar Stykker af Sjælland over til Skaane, men kom til at slippe et Stykke (Hveen) ned i Sundet.

⁵⁾ Særo. 1ste Bog, S. 23. Han gjør ham til en Søn af Lothar, der igjen er en Broder af Humble og Søn af Dan: en Sammenstilling, der synes saa vilkaarlig, at den neppe kan hidrøre fra andre end Særo selv; Humble og Lothar tilhøre nemlig et ganske andet Sagn, det om Sverdet Tyrving. Vorttager man nu Dan, Humble og Lothar, bliver Skjold virkelig den første Konge.

⁶⁾ Saaledes Navnet Schiltunc 3: Skjoldung, i Tyrol og Parcival, se Haupt, Zeitschr. f. deutsch. Alterth., I. p. 7.

⁷⁾ Den ældste angels. Forfatter, der omtaler dette Sagn, nemlig Ædhelweard (III. 3) nævner intet om Reget, men siger kun „armis circumdatus“, og da Beowulfkvadet nævner, at han ved Vortsendelsen efter sin Død blev ligesaa smukt prydet med Klenodier og Vaaben, som han var, da han kom, bliver det heel sandsynligt, at hiint Knippe oprindeligt tænktes bestaaende af Pile, saameget mere

Den Skandja, hvis Beboere hilsede hans Ankomst som et Mirakel, kaldte ham Sceaf efter det Knippe, hvorpaa han hvilede, opdrage ham omhyggeligt, og gjorde ham siden til deres Konge. Sceafs Son eller Wtling var Skjold, eller, som Angelsaxerne kalde ham, Seyld eller Sceldwa, og hans Efterkommerer Skjoldunger (Seyldingas) ¹⁾. Mæst omstændeligt og tiltrækkende omhandles dette Sagn i Beowulf-Digtet, der alene bestjeftiger sig med gotistiskandiske Oldsagn ældre end Udvandringstiden; men det henseer det, mærkeligt nok, ej til Sceaf, men til Skjold selv. Digtets Ord lyde omtrent saaledes: „Skjold, Scefingen (Sceafs Wtling), blev først funden forladt og ene, men fik Trost derfor, thi han vorede under Skyerne og tiltog i Anseelse, indtil alle de omkringboende over Hvalens Vej (Havet) maatte lyde ham, og betale ham Stat. Da han endelig, mæt af Dage, gif til Freá (Frauja, Odin), bare hans fjære Sinder ham til Stranden, som han selv havde bedet dem om; der lagde de ham i hans Skib, omgiven af herlige Klenodier, Smykker og Vaaben, og udrustede ham ikke mindre prægtigt, end da han som spædt Barn kom ene sejlene over Bolgen; de satte en gulden Fane over hans Hoved, og lode Skibet drive ud paa Havet; de selv sørgede, men Ingen kunde sige, hvo der modtog den Farn ²⁾“. I Digtet nævnes senere Scedenigg, d. e. Skandja eller Skaane, som hans Efterkommeres egentlige Hjem ³⁾. Efterkommerne selv kaldes Skjoldunger, og deres Undersaatter deels Goter, Hreder, eller Hredgoter, deels Daner. Senere angels. Forfattere forklare Skandja som om det betegnede Sønderjylland eller Anglernes ældste Hjem ⁴⁾; det er blot et af de flere Beviser paa, at Angelsaxerne, som Germanerne i Almindelighed, udledede deres Oprindelse fra Skandinavi eller

som det angelsaxiske Ord earh, der svarer til vort ör og det engelske arrow (Pil), ogsaa, eller sædvanligviis, betyder „Kornar“. Sceaf eara (et Knippe Pile) kunde saaledes let ved en Misforstaaelse oversættis „et Knippe Ar, et Neg“. Sceaf betyder ej alene et Neg, engelsk sheaf, men ogsaa ethvert Slags Knippe, en Rævehale, oldn. skauf.

¹⁾ Enkelte angelsaxiske Slægtregistre ulede Skjolds Herkomst lige fra Noah, og gjøre Sceaf til den samme som Sem; de regne nemlig: Noah — Sceaf (eller hos enkelte Forfattere Seth eller Sem) — Bedwig — Hwala — Hathra — Isterman — Heremod — Sceldwa (Skjold); og om Sceaf lyder det: han var sød i Noahs Ark (Chron. Saxon. ved 855). Men Wdhelweard (III. 3) nævner kun Sceaf og Sønnen Skjold. Fra Skjold regne siden de angels. Genealogier: Beow eller Beo — Eativa — Geat (d. e. Gaut) — Godwulf — Finn — Fridhuwulf — Frealaf — Fridhuwald — Woden eller Odin, og fra Woden uledes igjen de angelsaxiske Kongeslætter.

²⁾ Beowulfdigtet B. 8 til 104.

³⁾ B. 3370.

⁴⁾ William af Malmsbury (Gesta regum, II. 116) der omtaler Sceafs Ankomst til „Scandja“ og i denne Anledning paaberaaber sig Jorndanes, tilføjer at han, efterat være bleven voren, regjerede i Slesvig eller Heibaby, i den Egn der kaldtes Sammel-Angel, hvorfra Anglerne kom til Britannien.

Skaane, og det vidner maaskee tillige om, at der blandt de saakaldte Angler og Jyder, der bosatte sig i England, ogsaa var en heel Deel Goter eller Haldaner fra de øvrige dansk-gotiske Lande ¹). Men saameget er vist, at Sagnet selv fornemmelig har betegnet Skaane som den Egn, hvor Skjold hørte hjemme, hvad der og mærkeligt bestyrkes af et Sted i en af vore norske Kongesagaer, hvor Skjold ligesvem kaldes „Skaaningernes Gud“ ²). De om Skjold hørende Sagn henføre ham altsaa fornemmelig til Skaane og Sjælland, eller rettere, de lade ham høre hjemme i Skaane, og Gessjon siden bringe ham Sjælland i Medgift. Derved synes de at tilkjendegive, at hans Æt, eller den egentlige skandinaviske Konge-Æt, ikke oprindelig var i Besiddelse af Sælund med Nerthus-Helligdommen i Hleidr, men at denne, eller det gotiske Nige i Sælund, allerede var oprettet, førend Skjoldungerne eller en Green af Skjoldungestammen, erhvervede dette. Vi have allerede ovenfor anført, at Fornandes's Død give Anledning til at antage Gepidernerne eller Gifdberne for Sælunds ældste reengotiske Beboere. Det er her en ret mærkelig Omstændighed, at Gessjons (Geosons, Gebhans) og Gepidernes eller Gifdbernes Navn er dannet af samme Rod ³), og umiskjendeligt staa i en vis Sammenhæng med hinanden; thi derved betegnes Sælund, Gessjons selv erhvervede Gjendom, end tydeligere som Gifdbernes Nige. Skjoldungernes Erhvervelse af dette betegner saaledes i og for sig maaskee kun den samme Forening af Goter og Daner, som allerede antydes i Haldane-Navnet. Men Skjold bliver derved lige fuldt det skandinaviske Gotlands, eller Skandja's og Sælunds ypperste Sagnhelt ⁴).

Saxo tildeler Skjold alle en Helts og en ædel Hovdings Dyder i fuldeste Maal; overordentlig Styrke, Tapperhed, Retfærdighed, Gavnildhed; allerede som Dreng lader han ham vaabenløs angribe og overvinde en uhyre Bjørn, og i sit femtende Aar aflægge usædvanlige Styrkeprøver; han lader ham kæmpe med den allemanniske Jarl Skate om Besiddelsen af den skønne Alfilds Haand, overvinde ham i den danske og den tyske Hærs Paasyn, og underkaste sig Allemanderne; derpaa, heder det, erhvervede han sit Fædre-

¹) Se herom yderligere i § 10. Endog Langobarderne synes at have haft Sagn om Sceaf, se Widsithdigtet v. 64.

²) Naaf den Helt. Saga i Fornm. S. V. S. 239. Her nævnes, besynderligt nok, „Thor Engelsmandenes Gud, Odin Særernes Gud, Skjold Skaaningernes Gud, Frey Svarnes Gud, og Godorm Danernes Gud“.

³) Nemlig det got. giban, give, Angels. gifan, Saxif. gebhan, Oldn. gefa. Deraf kommer saavel Angels. gifen, geoson, Havet, Sax. gebhen, Oldn. gefjon, som Angels. gifede, Sax. gibhidi, og paa got. rimeligvis gibifs. Formen gepaula (gibanta) minder her endnu mere om Gessjon. Se forøvrigt ovenfor S. 166, Not.

⁴) Ptolemæos kalder selv, som ovenanført (S. 23) Skaane og de nærmeste danske Der Skandia og de skandinaviske Der.

nerige tilbage, hvilket hans Fader havde mistet ved sin flette Dødsfæls; han gav ypperlige Løbe og efterlod endelig alderstegen Riget til sin Søn, den udmærkede **Gram**, hvis Minde ligeledes hædrede saa højt, at Kongerne i de danske Oldtids ofte kaldtes „Gramer“ ¹⁾.

Naaget Eskjoldunge-Ravnet som **Witte**-Navn er saa gammelt — thi **Hyndluljod** selv hidrører fra Midten af det 8de Aarhundrede, og **Beowulf**-Digtet er i sin oprindelige Form neppe yngre, men snarere ældre — kan man dog neppe antage Eskjold for en af Mythologien umiddelbart udviklet Sagnfigur, men kun som en Personliggjørelse af det mellem- og sydgermaniske Kongedømme, hvortil den tiltrædende Konge symbolisk hævdedes derved, at han løftedes op paa et Eskjold og blev tre Gange baaren om i Folketredsen for at kunne sees og for at Folket ved Haandklap og Baabensgny kunde tilkjendegive sit Bisfald. Denne Eskjoldloften synes ej at have været brugelig i Norge og Sverige, eller de reennordiske Lande, i alle Fald omtales den ikke af vore Forfattere; men derimod nævnes den lejlighedsvis hos mange ældre Skribenter som sædvanlig blandt gotiske og tydske Folkeslag, altsaa blandt alle de Nationer, der enten selv i den ældre Tid havde hjemme i Skandja og de skandiske Lande, eller som troedes at være udvandrede derfra. Allerede Tacitus omtaler denne Skik som herskende hos det i de nuværende Nederlandste boende Kanningefater (maastee i Kennemar-Distriktet) ²⁾; den omtales hos Goter ³⁾, Franker ⁴⁾ og Langobarder. Saa-danne paa Eskjoldet højtideligt opløstede og ved Baabensslag antagne Fyrster kunde visse i Ordets egentlige Forstand kaldes **Eskjoldunger** ⁵⁾; og naar denne Benævnelse havde været brugelig i flere Aarhundreder, kunde det ej

¹⁾ Baade i oldn. og angels. Digte bruges gramr eller grom (egentl. den gramme, modige) som Benævnelse paa en Fyrste eller Kriger. Snorre siger ogsaa udtrykkelig i *Yngl. Saga* Cap. 21: paa den Tid (da Dag levede) kaldtes en herjende Hovding Gram, og Hærmandene Gramer.

²⁾ Tacitus, *Hist.* IV. 15. Erat in Canninefatibus stolidæ audaciæ Brinno, claritate natalium insigni: . . . igitur ipse rebellis familiæ nomine placuit, impositusque scuto, more gentis, et sustinentium humeris vibratus, dux deligitur.

³⁾ Dette bevidner den gotiske Konge Vitiges selv i et af Cassiodor forfattet Brev: indicamus parentes nostros Gotos inter procinctuales gladios more majorum scuto supposito regalem nobis contulisse dignitatem (Cassiodor. *Var.* X. 31).

⁴⁾ *J. Gr.* hos Gregor af Tours (II. 40) et illi . . . plaudentes tam palmis quam vocibus eum (Chlodoveum) clypeo evectum super se regem constituunt; og (III. 51) collectus est ad eum (Sigibertum) omnis exercitus impositumque super clypeo sibi regem statuunt. Ogsaa Pipin den lille blev udraabt til Konge paa denne Maade (*Annales Fr.* ved 750).

⁵⁾ Sven Agesøn (cap. 1. Langebek. *Scriptt.* I. p. 44) udleder Eskjolds Ravnet deraf, at han selv var et Eskjold for Riget.

alene lettelig falde de yngre Generationer ind at tænke sig en mythisk Konge ved Navn **Ejold** som disse Fyrsters fælles Stamfader, men dette var endog, efter hvad man af andre Exempler kan slutte, Tingenes naturlige Gang; thi paa samme Maade ere baade Haldan og Dan allerede i Hedenold opstaaede i Folkesagnet som virkelige Personligheder, uagtet de egentlig blot ere etno-graphiske Eponymer ¹⁾. Det er forresten let at indsee, at naar Sagnet opstiller en lang uafbrudt Række af **Ejoldungefonger**, har det sammensat flere indbyrdes uafhængige Rækker.

Sagnfiguren **Ejold** er derfor ærværdig som den germaniske Epoum, der ustridigt maa ansees for den allerældste, og som er uadskilleligt knyttet til Goternes og Sydgermanernes dunkle Erindringer om deres tidligere, deels faste, deels forbigaaende Ophold i den sydligste Deel af den nordiske Halvø, og deres Vandring fra denne over de dansk-gotiske Der til Tydskland. Han tilhører, som ovenfor viist, egentlig Skandja selv eller de ældste danske Lande, men med Mindet om Skandja er han og bleven de øvrige Mellem- og Syd-Tydskeres Sagnbæst. Kraftigt lever naturligviis hans Minde blandt de skandiske Landes egne senere Beboere, Danerne, og de tildeels derfra udgaaende Angler ²⁾. Men derimod horer han ikke hjemme blandt de reennordiske Folk, der først kom i nærmere Berørelse med Skandja, da deres egen Sagnkreds allerede var udviklet. Vel anvendes ogsaa i den senere eldnorske Poesi **Ejoldunge**-Navnet som Betegnelse for Konger, ligesom de øvrige, fra den gotisk-tydske Sagnkreds hentede Slægt-Benævnelser; men Sagnet selv henføres til sit rette Hjem, og det er først den ukritiske Bearbejder af **Fundinn Noregr**, der længt ned i den christelige Tidsalder med øjensynlig Vilkaarlighed har draget **Ejold** ind i de norske Kongeætters Kreds.

4. Yngve og Ynglingerne.

I den nærmeste Forbindelse og Berørelse med **Ejoldungerne** nævne vore Oldsagn **Ynglingerne**, der endog undertiden tilsyneladende forverles med dem. Ynglingerne eller rettere Ynglingerne have nemlig faaet deres Benævnelse efter den ovenfor (S. 57—60) nævnte Yngve, Yngve, Yngvi-freyr eller Yngunafreyr (iggyvané frauja), Yngvinernes (Yngævernes) Epo-

¹⁾ Hvorledes **Ejold** og **Eceaf** kunde forverles, eller rettere, hvorledes de oprindeligen kun betegne een og samme Sagnfigur, bliver let begribeligt; thi Sagnet om **Wittens Stamfader**, **Eceaf**, maatte, naar **Ejold** sættes som Stamfader, henføres til denne.

²⁾ Foruden Sagnet selv, minde om **Ejold** hos Engländerne enkelte Stednavne, f. Ex. Seyldestreow, Seyldmere, Seeldesheafda (Kemble, Cod. Dipl. Angl. No. 356, 436, 721, 762). Desforuden heber det i en Gaade om **Ejoldet**: „mit Navn er hertigt, gribst blandt Helte, selv helligt“, (Exeterbogen S. 409).

nymus, og dette Navn har saaledes fornemmelig en ethnographisk Betydning, medens Skjoldunge-Navnet nærmest knytter sig til en vis, hos flere mellem- og syd-germaniske Nationer brugelig Sædvane. Fra „Yng“ eller „Yngvi“ have rimeligviis alle yngvinste eller gotiske Fyrste-Ætter oprindelig regnet deres Herkomst, og der mangler heller ikke Exempler paa at Navnet er anvendt om flere end een Æt¹⁾. Paa den Maade kunde ogsaa Skjoldungerne med god Føje kaldes Ynglinger, og i Beowulf-Diget benævnes virkelig, som ovenfor er viist, Skjoldungefyrsten i Ecedenigg (Skaane) „Yngvinnernes Herre“. Imidlertid har den sædvanlige Sprogbrug i vore Oldskrifter indskrænket Ynglingernes Navn til en enkelt Fyrstestamme, den mærkelige Æt, der efter Sagnet indfattes af Odin selv i Herredømmet over Svithjod, der oprettede Helligdommen i Uppsala, og som siden i Tidens Lob fandt et nyt Hjem i Norge, hvis Kongetrone den gennem flere Aarhundreder beklædte. Er det nu end ikke alene rimeligt, men endog i højeste Maade sandsynligt, ja tildeels bevist, at Sagnet har sammenkjedet forskellige saakaldte Ynglinge-Ætter eller gotiske Konge-Ætter til en eneste, ligesom ved Skjoldungerne, saa er dog dette Sagn selv desuagtet ved sin høje Ælde af den største Interesse, og det antyder dog stedse et Fællesskab i Kultus eller Tradition mellem de enkelte Ætter. Derfor maa vi saavel her som i det Følgende offre det den højeste Opmærksomhed.

Sagnet om Yngve og Ynglingernes første Optræden i Svithjod fortællendes udførligst af Snorre i hans Ynglinga-Saga. Han omtaler først Odin og Æserne, hvilke han, idet han søger at forklare Gudefagnene paa en historisk Maade, udgiver for et virkelig Folk, og, forledet ved den tilfældige Månlighed, henfører til Asien, ved Tanais. Han fortæller, hvorledes Æserne og Vanerne laa i Ufred med hinanden, indtil de endelig sluttede Fred og gjensidigt stillede hinanden Gisler. Æserne, heder det, sendte Honer og Mimer, Vanerne Njord og hans Søn Frey. „Odin gjorde Njord og Frey til Hov-Goder; Freys Datter var Freyja, som var Blotgudje. Medens Njord var hos Vanerne, havde han haft sin Søster til Egte, thi det var tilladt der; deres Børn vare Frey og Freyja; hos Æserne derimod var Egteskab forbudt mellem saa nære Frænder“. Snorre beretter endvidere, hvorledes Odin af Frygt for Romernes Erobringstog flyttede med sine Hovgoder og meget andet Folk først til Garderike, siden til Sazland, som han tilegnede sig, og hvor han satte nogle af sine Sønner til

¹⁾ Her sigte vi ej til den senere Skalde-Sprogbrug, der tillod at anvende alle slige Ættenavne om enhver Fyrste i Flens, men til hvad der allerede forekommer i ældgamle Kvad, som f. Ex. i Helgakvða Handingsbana I. Str. 54, hvor Vølungen Helge kaldes Yngves Ættestav (átustavr Yngva), og i Sigurdarkvða II. Str. 14, hvor Vølungen Sigurd ligeledes kaldes Yngves Ætting (Yngva konr).

Lands herrer. Derfra, heder det, drog han nord til Søen og besatte sig i det efter ham opkaldte Ddense paa Fven. Herfra sendte han Gesson nord over Sundet for at lede efter Land, hun kom til Gylse i Svithjod, og er- hvervede sig nu Sælund eller Sjælland, saaledes som det ovenfor er omtalt. „Da Ddin“, vedbliver Sagaen, „hørte at der efter hos Gylse var gode Landsvilkaar, drog han did, og maatte Gylse slutte Forlig med Wjerne, fordi han ikke havde Magt nok til at gjere dem Modstand, skjønt de gjen- sidigt spillede hinanden mange Puds. Ddin op slog sin Bolig ved Logen (Mælaren) paa det Sted, der senere kaldtes gamle Sigtuna, og indrettede der et stort Hov og Blot efter Wjernes Sædvane, ligesom han og tilegnede sig hele den Landstrækning, han kaldte Sigtuna, og gav Hovgoderne gode Boliger“ ¹⁾).

Sagaen fortsætter med Fortællingen om Ddins og Wjernes Kunster og Færdigheder, f. Ex. at skifte Udseende, tale i Vers, slaa sine Fiender med Blindhed, døde Naaben, lade Sjælen fare ud af Kroppen til fjerne Egne i Dyreskikkelser, medens Kroppen selv laa som død, slukke Jld med blotte Ord, vende Vindene. Der nævnes om hans Skib Skidbladner, om Mimers Ho- ved, der gav ham mange Underretninger; det heder at han plejede at sætte sig under Galgerne, hvorfor han kaldtes de Hængtes Herre; han forstod Galdre og Sejd; han vidste hvor Skattene laa skjulte i Jorden og kunde mane dem, som bevogtede dem, til at gibe slip derpaa ²⁾. Dernæst omtales

¹⁾ Yngl. S. Cap. 4—6.

²⁾ Yngl. S. Cap. 7. Ved Sammenligning med det sidste Afsnit af den ældre Edda's „Návamál“ (139—165) i hvilket Ddin opregner hvad han ved sin Runekyn- dighed formaar at udrette, opdager man let at dette er Kilden til Fremstillin- gen i Yngl. S. Cap. 7. Det første Vers i hiint Afsnit (139) er i flere Henseen- der mærkeligt, især ved det Lys, det baade kaster paa Ceremonierne ved Dffring til Ddin, og paa den dunkle Yggdrasils-Mythe, hvorom der allerede ovenfor (S. 163) er talt noget. Verset lyder: „Jeg veed at jeg hang paa Bindges Træ hele ni Nætter, saaret med Geir og given til Ddin, selv til mig selv; paa det Træ, om hvilket Ingen veed, af hvis Rødder det oprinder“. Ddin havde alt- saa, som man troede, selv paa en mystisk Maade indstiftet en Dffring til sig, der bestod i at den, der offredes, ej alene hængtes, men ogsaa gennembores med Geir; en saadan Dffring blev just Kong Vikar (se nedenfor § 11) un- derkastet, og naar Alt kommer til Alt, sigtes vel hertil med Snorres Tale om at Ddin lod sig merke med Geirsødd. Hvad ellers Udtrykket „paa Bindges Træ“ (vindga meidi á) angaar, da kan man ogsaa oversætte det „paa det vin- dige (af Binden gennemslufede) Træ“, eller „paa den Bindiges Træ“. Hvor- ledes man nu end tager det, maa det vel forklares ved „Galgen“, thi det kan ikke være forskjelligt fra „Vinga meidr“, hvilket allerede Thjodolf (i 9de Aarhundrede) brugte i sit Ynglingatal (Yngl. Saga Cap. 26) som Om- skrivning for „Galgen“, og som vel og har Hensyn til den i Aftamaal omtalte Binge (naaskee selo en formummet Ddin), der skildres som runekyndig og truer Nisflungerne med Galgen. Til hiint Vers sigtes ganske bestemt i

Ddins Lovgivning, fornemmelig angaaende Egenes Opbrænding, og om de tre aarlige Blot. „Over hele Svithjød“, siges der, „maatte Folk betale Ddin Skat, een Penning for hver Næse; til Gjengjæld skulde han værges Landet for Ufred, og blote for Folket til et godt Aar ¹⁾“.

„Ddin blev søttdød i Svithjød; for sin Ded lod han sig mærke med Geirs-Ddd, og tilegnede sig alle vaabensfældte Mænd; han sagde at han vilde drage til Gudheim eller Osernes gamle Hjem, og der bilse paa sine Venner. Evierne troede nu at han var kommen til den gamle Masgaard og skulde leve der evindeligen; de begyndte da at tro paa Ddin og paakalde ham“ ²⁾.

„Efter Ddin blev Njord Eviernes Herre, og vedligeholdt Blotene. I hans Dage var der god Fred og gode Maringer, saa at Evierne troede at Njord raadede for et godt Aar og Lykke med Guds. Njord blev søttdød, lod merke sig til Ddin, ferend han dede, og blev siden brændt“ ³⁾.

„Frey fik da Herredomme efter Njord, blev kaldt Drottinn over Evi-erne, og tog Skattegaver af dem; han var vennsæl og aarsæl som Faderen. Frey oprejste et stort Hov i Uppfala, og satte der sit Hovedsæde; dertil

Yngl. S. Cap. 7, naar det heder at Ddin plejede at sætte sig under Galger, og at han kaldtes de Hængtes Herre. Galgerne vare saaledes Ddin helligede; de havde umistjendeligt en højere symbolsk Betydning. Men naar man nu tillige saare ofte finder Galgen poetisk omskreven med en Hest (s. Gr. Hagbarbs Hest), og det, at hange i en Galge, kaldt „at ride Galgen“, bliver Navnet Yggdrasil yderst paafaldende; thi „Ygg“ er et af Ddins Navne, og drasil eller drörsull er et ikke ualmindeligt Digterudtryk om en Hest. Yggdrasil er altsaa „Ddins Hest“, det Træ i hvilket Ddin hang; den er aabenbart hiint Vindgameidr, hvis Rødders Oprindelse Ingen kjender. Men her paatrænger sig det Spørgsmaal, om ej, naar Alt kommer til Alt, Forestillingen om den i Galgen hængende, med Spyd gjennemborede, til sig selv, men under en anden Personlighed af den eddiske Treenhed (som Aar) offrede Ddin, og selgelig Forestillingen om Yggdrasil selv som det Alt bærende Verdenstræ er opstaaet ved en Lillimpning af christelige, gennem flere Led vandrede, Traditioner? Grimm har i sin Mythologi (S. 757) paaviist, at Sarernes Træ i minful uregtelig minder om Korset, og en oldtidsk Gaade om Korset fildrer endog dette, saare paafaldende, som „Træet, hvis Rod naar til Helvede, hvis Top naar til Guds Trone, og hvis brede Grene omfatte hele Verden“. Man skulde tro at høre en Skildring af Yggdrasil. I det mærkelige angelsariske Digt om det hellige Kors, af hvilket et Udtag ogsaa findes paa Ruthwell-Korset, kaldes Christi Kors netop galga, og den obiose Forestilling, Ordet „Galge“ nu vækker, havde det saaledes ikke i den Tid. Denne Materie, der i Sandhed kan siges at være et af Eddalærens største Mysterier, fortjener en nærmere Special-Undersøgelse; her maa vi indskrænke os til kun at paapege de meest iøjnefaldende Momenter.

¹⁾ Yngl. S. Cap. 8.

²⁾ Sammestedes Cap. 9.

³⁾ Sammestedes Cap. 11.

lagde han alle sine Indtægter, baade Land og Løsøre; derved grundlagdes „Uppsala-Nud“, der sidenefter stedse vedligeholdtes. I hans Dage oprettedes **Frode-Freden**; da var der gode Maringer i alle Lande, og det tilstrev Svierne Frey; han blev saameget mere dyrket end andre Guder, som Landsfolket i hans Dage formedelt Freden og de gode Maringer var rigere end før . . . Frey benævntes ogsaa **Yngve** ¹⁾; Yngvenavnet brugtes siden i hans Æt som Første-Navn, og hans Ætmænd kaldtes **Ynglinger**. Frey fik Sott, og da det led til Enden med ham, anvendte hans Mænd følgende List: de lode saa Mænd komme til ham, opførte en stor Haug med tre Slugger, bragte efter Freys Dod hans Lig hemmeligen ind i Haugen, og bebogete det der tre Mar, idet de foregave for Svierne, at Frey levede. All Skatten heldte de ind i Haugen, Guldet gjemte den ene, Sølvet den anden, Kobberpengene gjemte den tredje Slug. Maringen og Freden vedbleve, imidlertid stod Freyja for Blotene. Da endelig alle Svierne havde erfaret at Frey virkelig var dod, men de gode Maringer og Freden desuagtet vedbleve, troede de, at det saaledes fremdeles vilde blive, saalænge han var i Svithjod. De vilde derfor ikke brænde ham, men kaldte ham Verdensgud og blotede sidenefter meest til ham for et godt Mar og Fred. ²⁾

Man behøver ikke engang at være fortrolig med den Naade, paa hvilken de norsk-islandske Historikere i den christelige Middeltalder søgte at give de bedenske Myther, der ellers vilde støde an mod deres Aettroenhed, men som de dog saa gjerne vaskede at opbevare, en historisk Forklaring; man behøver ikke engang at kjende den Iver, hvormed alle okcidentalske Folks Historikere paa hiin Tid — vore Forfædre iberegne — søgte, efter Romernes Exempel, at udlede deres Nations Herkomst fra Troja og Troerne, for at skjenne, at den hele Fremstilling hos Snorre er et vilkaarligt og tillige uheldigt Forsøg paa at undersøge de ældgamle germaniske Myther en lokal-historisk Betydning. Dertil behøver man kun at kjende Nasa-Mytherne selv, saaledes som de ere os opbevarede i Eddaerne, og deres Fællesskab for alle germaniske Nationer. Vilkaarligheden fremtræder allerstarpest deri, at endog flere af Gudernes himmelske Boliger, som Noatun, Himinhjorg, Breidablik, ere henførte til Svithjod, og nævnes ved Siden af Uppsala; i Hensjærelsen af Odins foregibne Vandring til en bestemt Tid, og i den Afvisgelse fra de egte Myther, der ligger i Beretningen om Odins og de øvrige Æfers Dod. En opperlig Kommentar til den ovenfor meddeelte Fremstilling indeholdes desuden i de Bemærkninger, hvilke enten Snorre selv eller en samtidig Historiker af samme Skole har indstrøet paa enkelte Steder i den saakaldte yngre Edda, deels som Indledning, deels ved Slutningen.

¹⁾ Der tilføjes i Yngl. S. Cap. 20 ogsaa Formen Ynguni d. e. Ingvini.

²⁾ Sammenfæds Cap. 12—14.

„Disse Sagn (om *Æserne*)“, heder det i Slutningen, „maa ikke glemmes, saaledes at man derved skulde berøve Digtekunsten de gamle *Omtekrivninger*, *Hovedskaldene* have anvendt; men kristne Mænd skulle ikke derfor tro paa de hedenske *Guder* eller *Sandbeden* af *Sagnene*, anderledes, end der i *Bogens Indledning* er anført“. I denne *Indledning* tales der vidtløftigt om de første *Mennesker*, *Adam* og *Eva*, *Noah* og *Syndfloden*, *Babels Taarn*, *Joroaster* og *Troja*, „der nu (det vil sige, paa de *seldskuliste Tyrkers Tider*) kaldes *Tyrkland*“, der bestod af 12 *Kongedømmer* og en *Overkonge*, „fra hvilke *Hovdinge* alle *Førster* i *Verdens nordlige Deel* regne deres *Æt*, og sætte *Stadens Formænd* i *Gudernes*, *Tal*, navnlig *Priamus* som *Boden*“. Der tales endvidere om *Saturnus*, der udgives for *Njord*, og om *Jupiter*; om *Priamus* eller *Odin*, hvis *Kone* hed *Frigg*, efter hvilken *Riget* kaldtes *Phrygia*, om *Thor*, der tilegnede sig *Thrakien* eller *Thrudheim*, og om dennes *Æt*, (i hvis *Navne* først gjenkjendes fire af hans egne *Tilnavne*, derpaa hans to *Sønners Navne*,) endelig om *Seef* og hele det *angelsaxiske Slægtregister* til *Boden* eller *Odin*, hvilken altsaa bliver den anden *Odin*. Denne yngre *Odin*, heder det, flygtede for *Pompejus* og til de *nordlige Lande*, hvor han gav sine *Sønner* de ældre *Guders Navne*; han kom til *Saxland*, hvor han indfattede tre af sine *Sønner*, hvis *Navne* alle gjenkjendes i de *angelsaxiske Genealogier*, til *Styrere*; fra *Saxland* gik han til *Meidgotaland*, hvor han satte *Skjold* til *Hersker*, derfra til *Svitbjod*, hvor *Vulfe* underkastede sig, og hvor *Odin* nedfattede sig i *Sigtuna* og indrettede sig paa samme *Maade* som han havde haft det i *Troja*. Han havde med sig sin *Søn Yngve*, der blev *Konge* i *Svitbjod*, og fra hvilken de *Ætter*, der kaldes *Ynglinger*, nedstamme. Endelig drog han nord til *Havet*, og satte sin *Søn Seming* til *Hersker* i *Norge*. Og, heder det, af de i *Slægtregistrene* optegnede *Navne* kan man see, at *Navnene* have fulgt med *Tungemaalet*, og at *Æserne* have haft *Tungen* nord med sig hid i *Landene*, i *Norge*, *Svitbjod*, *Danmark* eller *Saxland*“.

Denne *Forklaring* afviger kun i mindre vigtige *Enkeltheder* fra den, der fremsættes i *Ynglinga-Saga*. *Hoved-Afviigelsen* bestaar deri, at *Æsernes gamle Hovedborg* i *Eddas Forklaring* er *Troja* i *Phrygien*, i *Ynglingasagas* derimod henføres til *Egnene* ved *Udlobet* af *Tanais*. *Førresten* kan *Ynglingasagas Forklaring* ligestrem ansees for et *Udtog* af *Eddas*. *Afviigelsen* grunder sig vistnok paa en *bos Snorre*, eller *Ynglingasagas Forfatter* selv opstaaet, ved *sundere historisk Kritik* frembragt *Dviøl* om *Alme-ligheden* i at *Odin* skulde have hersket i *Troja* paa en i den *romerske Historie* saa *bekjendt Tid*, som *Pompejus's*, og om *Muligheden* af at *Mase-Bandringen* kunde være en *tilkommen Folkevandring*; han har derfor kun flyttet ham til *Egnene* *nordenfor* det *sorte Hav*, og fremsætter *Æserne* kun som en *Preste-Koloni*. De *angelsaxiske Slægtregistre* fra *Boden* og *Seef*,

som man af de fra dem umiddelbart hentede Navne seer at hine ældre Historikere have kjendt og benyttet, antydede Særland som et Land, hvor Odin maatte have hersket; Ddense paa Fyen tjente dem som et Spor af hans Ophold paa denne O; og Helligdommen i Sigtuna var altsor bekjendt til at han ikke ogsaa skulde troes at have opholdt sig der. Tmplet i Uppsala med den særegne Fraujaakultus anviste dette Sted som Freys Opholdssted, og det under Navnet „Uppsala Rud“ bekjendte offentlige Jordegods i Sverige, der i Hedendommen havde været Tempelgods, (s. S. 154) blev naturligviis tilskrevet en Foranstaltning, som allerede var udgaaen fra Frey selv. Paa disse løse Grunde opførte man nu den historiske Hypothese, vi ovenfor have skildret.

Man finder imidlertid Spor til denne eller en lignende Forklaringsmaade meget tidligere end Snorre, efterjom allerede den bekjendte islandste Historiegransker og Historieskriver Ake Frode, der levede i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, ved at opregne Ynglinge-Øtten sætter **Jugve**, kaldet **Tyrke-Konge**, i Spidsen. Og det maatte vel ogsaa være en ligesrem Folge af Christendommens Indførelse, at man deels strax søgte at bortføklare det hedenske eller afgudiske i de ældre Mytber, som man for Digtekunstens Skyld ønskede at beholde, deels gjennem Latinen, hvis Studium nu ved Geistligheden indførtes, lærte at kjende og i historisk Kritik at anvende latinske Forfatteres Skrifter ¹⁾.

I hin ubeldige historiske Forklaring er der dog meget, som ej kan andet end hidrøre fra ældgamle Kilder, der nu ikke længer kjendes, og fra en Kundskab om det ældre Forhold i Hedendommen, som vi nu aldeles savne Den giver saaledes, trods sin Uefterrettelighed i det Hele taget, dog særdeles vigtige Vink. Af disse er maaffee det det aller vigtigste, der antyder Forskjelligheden mellem Wodens- og Freys-Dyrkelsen. Odin, beder det, bosatte sig paa Sigtuna, og indrettede der Hov og et Blot efter **Øsernes Sædvane**, det vil sige, den sædvanlige Odins-Kultus; han forordnede at de Afdødes Lig skulde brændes, og ved at tilegne sig de vaabendøde Mænd saavel som ved at merke sig med Geirs-Odd erklærede han sig for en Krigs-gud. Frey derimod indrettede sit Tempel i **Uppsala**; der siges vistnok ikke udtrykkelig at han indrettede Blot forskjelligt fra hvad Snorre kalder Øsernes „Sædvane“, men man veed dog andensteds fra, at den i Uppsala-tempel stedfindende Kultus var den samme, som den i Hleide paa Sælund,

¹⁾ Dem, der nærmere ville forfølge Undersøgelsen af denne interessante Materie, kunne vi henvise til R. Keyfers Afhandling „om Nordmandenes Hertomst og Folkeslagtskab“, hvor Materien i et eget Afsnit aldeles udtømmende og med den meest indlysende Klarhed er behandlet, og hvor saavel de gamle Historikeres Fejtagelser, som de Data, hvorpaa de byggede deres Kombinationer, paa det tydeligste ere efterviste. Se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te B. S. 272—289.

følgelig forskjellig fra den ellers i Norden sædvanlige Odins-Kultus; Frey blev selv højlagt, ikke brændt, her antydes saaledes ogsaa en Skik, afvigende fra den, Odin skulde have indført, men som derimod blandt Goterne i Danmark var den herskende ¹⁾; Frey optræder som Verdens-Gud, altsaa som den øverste Gud, men ej som Krigsgud; som Gud for god Haring og Fred ²⁾. Da nu, som ovenfor viist ³⁾, Frey eller Frauja oprindeligen ikke er nogen anden end Odin selv, kun under den for Ingvinerne eller Goterne særegne Form, saa kan Fortællingen om Freys eller Ingves Optræden i Svithjod kun forklares som et dunkelt Sagn om, at der her nedsatte sig en ingvinst eller gotisk Fyrstestamme, som efterhaanden erhvervede Magten, i Særdeleshed ved at være i Besiddelse af Uppsala-Templet, ligesom Hleidrekongerne vare i Besiddelse af Hleidre-Helligdommen; Ynglingerne maa have været Medlemmer, af denne eller andre gotiske Fyrste-Wtter, der i Norden selv naaede større Anseelse; og forsaavidt man vil eller kan antage, at der ogsaa for Odins foregivne Ankomst til Svithjod skulde ligge lidt meer til Grund end en blot og bar Konjektur, da kunde man derved med stor Føje tænke paa Ankomsten af den gotiske Preste- og Fyrste-Familie, der medbragte en større Kultur, end den, der hidtil berstede hos Sviernerne, og indførte en ny, mindre til Krig end til Fred sigtende, men paa den anden Side af flere mystiske og blodige Ceremonier ledsaget Tempeltjeneste ⁴⁾.

Forholdet mellem Odin og Frey eller Ingve angives, hvad der efter det her Udviklede er let at forstaa, forskjelligt af de forskjellige Sagnfortællere eller Sagnforklarere. I Ynglingasaga er Frey eller Ingve en Son af Vanen Njord, og staar ikke i noget Slægtskabsforhold til Odin. I Fortalen til den yngre Edda kaldes Ingve Odins Son. Fundinn Noregr kalder Borre (d. e. Bure), Tyrklands Konge, hans Son Bor, hans Son Odin Nafakonge, Fader til Frey, Fader til Njord, Fader til Frey. Ase Frode nævner ikke Odin, men alene Ingve Tyrkekonge, giver ham Sonnen Njord Svialkonge, og denne Sonnen Frey ⁵⁾. Og naaget Odin i Ynglingasaga siges at være Semings Fader, heder det dog i Fortalen, at Seming var en Son

¹⁾ I Fortalen til Yngl. Saga heder det utryffeligt: „da Frey havde været højlagt ved Uppsala, gjorde mange Hørdinger ligesaavel Høje som Bautastene til Minde om deres Frænder. Jvf. ovenfor S. 184, 185.

²⁾ Ifølge Mythologien havde Frey givet sit Sverd fra sig, og var vaabenløs; dette vidner ogsaa om Fredelighed.

³⁾ S. 57 fgg., S. 165.

⁴⁾ Det er her af ikke liden Vigtighed, at ogsaa i den historiske Tidssalder to Templer og Kongeresidenser omtales i Svithjod: Uppsala, med Freystemplet, og Sigtuna med Odinstemplet og Kjøbstaden Birka. Kongerne i Uppsala og Birka var vel af een og samme Wt, men laa dog oftest i Strid med hinanden.

⁵⁾ Ase Frode, Isendingabok, Cap. 12.

af Jngvæfen; det heder derhos, at Ddin ejer Skibet Skidbladner, uagtet dette ifølge Edda var Freys Ejendom. Saadan Forvirring maatte nødvendigvis opstaa af hiin vilkaarlige Skjænen mellem Ddin og Frey, eller af at gjøre een mytbist Personlighed til tvende.

Ogsaa den danske Forfatter Saxo meddeler Sagn og Sagnforklaringer, der sigte til Drettelsen af en egen Frey-Kultus i Uppsala. Han fortæller om en dansk (gotisk) Fyrste ved Navn Hadding, Grams Son og Skjolds Sunnesen, i hvilken man tydelig gjenfjender vor ældre Gudelæres Njord, Baneguden Freys saakaldte Fader ¹⁾. Paa Haddings Tid, vedder det, fremstod Ddin, der falskeligen af hele Europa dyrkedes som en Gud, og egentlig havde hjemme i Byzants (Asagaard), men ogsaa som oftest plejede at opholde sig ved Uppsala. Hans Hustru Friggs Utroskab nødsagede ham til at begive sig i Landflygtighed for en Tid, og denne Lejlighed benyttede en berømt Troldmand, ved Navn Mitodin, til at udgive sig for en Gud og indføre nye Offer-Ceremonier, der fornemmelig bestode i, at man ej, som før, skulde blote til alle Guder under eet, men til hver for sig, og med forskjellige Blot. Da Ddin kom tilbage, maatte Mitodin flygte til Fyen, hvor Indbyggerne dræbte ham ²⁾. Hadding nød siden megen Bistand af Ddin, underkastede sig Sveriger, og indstiftede et særegent Offer, bestaaende af sorte Dyr, for Guddommen Frey, hvilket Offer af Svierner kaldtes Frey-Blot ³⁾. Paa et senere Sted heder det udtrykkeligt, at Frey, Gudernes Statholder, op slog sin Bolig ved Uppsala, og istedetfor den gamle, i flere Aarhundreder bestaaende Offer-tjeneste, indførte en ny, grum og skjændig, der bestod i

¹⁾ Se herom især min „Nordmændenes Gudelære i Hedenold“, S. 125—129. Hadding, eller som han og kaldes, Haddung, er kun „den haarlokkede“, angels. Hearding, gotisk Hazdiggs; saa kaldtes blandt Goter og Vandaler de fornemste Mand, der alene vare berettigede til at bære langt Haar.

²⁾ Saxo synes her at have misforstaaet det gamle Ord mjótadr, egentl. mitadr, angels. metod, der bruges om Afgyreten. Han siger at Mitodin efter Døden spøgede saa fremt, at man maatte hugge Hovedet af hans Lig og gjennebore Kroppen med en spids Stang. Skulde her sigtes til Geirsodd? Senere (S. 129) meddeler Saxo, hvad der kun maa ansees som en anden Version af Sagnet. Da Guderne i Byzants, heder det, forargedes altfor meget over Ddins flette Levnet, udstødte de ham af deres Samfund, og jøge ham i Landflygtighed, idet de i hans Sted satte en vis Dler, hvem de gave Navnet Ddin. Efter 10 Aars Forløb kom dog Ddin tilbage, og lykkedes det ham enten ved Bønner eller Bestikkelser at faa sin gamle Værdighed tilbage. Forstødt fra Byzants, drog Dler til Svithjod, hvor han, ligesom i en ny Verden, søgte at oprette Troen paa sig, men blev dræbt af de Danske. Han skal have været saa tryllekyndig, at han kunde sejle over Havet paa et Been, over hvilket han havde gaaet Galde. Jof. ovenfor S. 59.

³⁾ Saxo, 1ste Bog, S. 50. Frey kaldes hos Saxo overalt efter den danske Ud-tale Fre, og Freyblot Freblot.

Menneſteoffringer ¹⁾. Ved at nedſkrive denne ſidſte Fortælling har Forfatteren aabenbart glemt, hvad han allerede tidligere havde berettet om Sagen, — og det er ikke det eneste Tilfælde af dette Slags hos Saxo, hvor han har benyttet forſkjellige Kilder og ikke indſeet, at det var een og ſamme Sag, de begge omhandlede. Den ſidſte Beretning er viſnok den, der i de tydeligſte og meeſt uforbeholdne Ord omhandler Indførelſen af den ſæregne, myſtiſke og blodige, Frey-Kultus i Uppsala; dog giver ogſaa Fortællingen om Hadding tydeligt nok tilkjende, at denne Offertjeneste havde ſin Oprindelse fra Goterne, og maaskee endog nærmeeſt fra Goterne i Danmark ²⁾.

Maa det nu anſees ſom afgjort, at Frauja-Dyrkelsen med ſine myſtiſke Ceremonier egentlig har ſaaet ſin Tildannelse hos Goterne, da opſtaar igjen Spørgsmaalet, hvad Anledning har været til, at den fornemmelig har udviklet ſig hos dem. Og dette Spørgsmaal kan neppe beſvares anderledes, end ved at opſtille Formodningen om at Goterne, de øſtligt boende Germaners, Raabſkab med de vendiſk-slaviſke Folk maa have udøvet nogen Indflydelse paa deres religiøſe Foreſtillinger og Kultus. Vi erfare af Vulfilas Bibeloverſættelſe, at Goterne allerede paa hans Tid, i det 4de Aarhundrede, havde optaget enkelte ſlaviſke Ord i deres Sprog ³⁾. At de ogſaa kunne have optaget enkelte ſlaviſke Religionsbegreber er da ogſaa rimeligt, iſær da vi i de os levende Underrettelſer om den oldſlaviſke Religion og Gudſdyrkelse allerede finde Spor nok til, at der mellem den og den germaniſke har været et umiſtkjendeligt Slægtskab. Blandt de ſlaviſke Guder nævnes een, ved Navn **Prove**, der tilbades i Lunde, uden noget Billede ⁴⁾; hvilket paa en høiſt mærkelig Maade ſtemmer med hvad Tacitus fortæller om de øſtgermaniſke Nabarvaler (ſe ovenfor S. 57, Note), at de i en hellig Lund tilbade to Zykende-Guddomme (Frey og Freyja ⁵⁾) uden at fremſtille dem ved noget Billede. Efter Sprogovergangs-Reglerne ſvarer **Prove** ganſke til det gotiſke **Frav-is** eller **Frauja**, eg. **Frav-ja**, og hvor nær ligger det da ej at formode, at den ſlaviſke Prove-Dyrkelse ogſaa kan have givet Anledning til en egen Frauja-Dyrkelse blandt Goterne ⁶⁾, iſær da man i

¹⁾ Saxo, 3die Bog, S. 120.

²⁾ Det er mærkeligt nok, at det af Saxo meddeelte Sagn om Hadding lader hans Fiende, den norſk-ſoenſke Konge Naſmunds Lig blive brændt ved Uppsala, medens Hadding ſelv ſenere lod Uffe, Naſmunds Søn, højtlægge; dette var alſaa den gotiſke Skik. At Ingvæ eller Ing endog nærmeeſt synes at have været henført til de gotiſke Aſtdæner, derom vidner det ovenfor S. 59 Note (***) meddeelte Indhold af et gammelt angeliſk Verſ.

³⁾ F. Ex. plinſjan, dandſe, ſlaviſk pljaſati.

⁴⁾ Helmoltd, I. 52, 69, 83.

⁵⁾ Prove ſkal have været Retſædighedens Guddom, dog har der været tvivlet paa, at han var af egte ſlaviſk Oprindelse, da han blot omtales ſom dyrket i Bagrien. Men kunde Prove ikke være en anden Benævnelſe for Dverguden

den Maade, paa hvilken Frey dyrkedes, finder en Sandselighed lagt for Dagen, der ellers ej stemmer overeens med vore Forfædres Levemaade og Manden i deres Myther, men derimod ganske med Slavernes ældre Nationalcharakter ¹⁾. Dsaa til Freyja har man en tilsvarende slavisk Prije. Og her maa det da endelig erindres, at just de med Frey i Væstnes Tal optagne Guder kaldes **Baner**, medens de tschudiske Folkelag endnu stedse benævne alle slaviske Nationer med Fællesnavnet **Væne** (Vænelainen). Det er altsaa i sig selv ikke usandsynligt, at den særegne Frauja-Kultus har udviklet sig hos Goterne ved Efterligning af Slaverne, og at den siden, forenet med Nerthus-Dyrkelsen, har antaget en særegen Charakter og frembragt nye Mytbesagn.

5. Frode og Frode-Freden.

Det er allerede forhen omtalt, at Ynglingasaga lader **Frode-Freden** blive oprettet paa samme Tid, som den, paa hvilken Frey oprettede Templet i Uppsala. Om denne Frode-Fred og dens Stifter, Hleidrefongen **Fred-Frode**, var der i Oldtiden over hele Norden mange mærkelige Sagn. Det ældste meddeles i den yngre Edda, og indeholdes i det ældgamle Kvad Grottesfangen. Frode, fortælles der, var en Søn af Fridleif (s: Fred-Løvneren), og en Sønnesøn af Skjold. Hos Kong Hjolner i Svithjod, Ingrefreys Søn, kjøbte han Trælkvinderne **Fenja** og **Menja** ²⁾, som han satte til at dreje en Tryllekværn, der havde den Egenstab at den fremmalede Alt, hvad man bed den male. Han lod dem male Guld, Fred og Lyksalighed; da var der saa stor Fred, at Ingen maatte voldelig anfælde den anden, om han endog modte sin egen Faders eller Broders Banemand; der var ingen Trv eller Mandsmand, saa at en Guldring kunde i lang Tid henligge paa Jærlingebede, uden at nogen vovede at stjæle den. Frode selv „sød paa Rigdom, sev paa Duun“, som det i Kvadet hedder, indtil han blev umættelig, og ikke vilde unde Ternerne længer Frist end Gjøgen tiede eller et Kvad kunde kvædes. Da tilmalede de ham Ufred; en Sofonge overfaldt og dræbte ham. Da sluttede **Frode-Freden** ³⁾.

Svantevit eller Svjatovid? I saa Fald kunde ogsaa den med Frey-Dyrkelsen saa hyppigt forekommende Opsøden af hellige Heste forklares; thi for Svantevit holdtes, som bekjendt, en hvid Hest.

¹⁾ Frey (Fricco) forestilledes ifølge Adam af Bremen i Uppsalatemplet eum in-genti Priapo.

²⁾ Fenja, eg. Fenia, er dannet af Fen eller seni, Sump; Menja, eg. Mania, af Mani, Smykke. Fenja- og Menja-Guld er altsaa „Myrguld“ og „Smykkeguld“.

³⁾ Snorre, Edda Cap. 43. Sagnet tilføjer, at Sofongen lod Ternerne male Salt ombord paa Skibet, at derved saameget Salt frembragtes, at Skibet sank, og at dette er Marsag til at Havet er salt. Et lignende Sagn har vedligeholdt sig i Norge endnu indtil vore Dage, se Asbjørnsens og Møes Folkeeventyr.

De fleste øvrige Sagn om Frode opbevares hos Saxo, der endog har henført dem til forskellige Froder, ligesom ogsaa de i vore Sagaer opstillede Skjoldunge-Nækker opstille tvende fredelige Froder, nemlig den egentlige Fredfrode, og „Frode den fredsomme“. Den første Frode er hos Saxo Haddings (altsaa egentlig Njords) Søn. Han lader ham udføre mange Krigsbedrifter, der vistnok først i senere Tider ere knyttede til Sagnet, da man dels i flere af dem gjenkender Beretninger, der hos andre Forfattere fra Middelalderen tillægges andre Helte og derfor kunne kaldes staaende Udsmykninger for Heltehistorier, dels finder Forhold omtalte, der først tilhøre en senere Tid, f. Ex. Vikingetog til Bretland og Skotland ¹⁾. Efter at have udført disse Bedrifter, heder det, drog Frode hjem, og bestod her en Dvekamp, hvortil han udfordredes i et Gilde, i hvilket Frode selv hvilede **paagylde Puder**. Da han svingagtigt efterstræbtes af tvende Kammerfvende, lod han dem binde til store Klippestykker og kaste i Havet. Han plejede at bestro sin Mad med knuust og **malet** Guld, for derved, som det hed, at bevare sig mod Forgiftelse ²⁾.

Den anden Frode, som Saxo omtaler, er den i danske Kongerækker saakaldte **Frode fredgode**, Fridleifs Søn. Saxo fortæller vidtløftige Sagn om hans Barndom og Ungdom, i hvilke den ogsaa i vore Oldskrifter nævnte Erik den maalspale fra Nemse spiller Hovedrollen, og som upaatvivlelig fra først af have dannet en egen Saga om denne, men som af den danske Historiker vilkaarligt ere indlemmede i Fortællingen om Frode, ved hvilken han overhoved synes at have dvælet med Forkjærlighed, og om hvis Personlighed han ogsaa sammendynger andre Sagn, der ere den aldeles uvedkommende, og hvoraf flere i en mere uforvansket Form fortælles i vore egne Oldskrifter, uden at engang Frode derved en eneste Gang nævnes ³⁾. Frode førte, ifølge Saxo, mange og lykkelige Krige, hvorved han underkastede sig Storfledelen af Norden, Osterveg og Slavernes Land; han gav, fortælles der, gode Love, af hvilke flere i Tidens Lob ere blevene affkaffede, andre derimod vedligeholdte gennem de paafølgende Tider. Af disse Love, om hvilke der upaatvivlelig maa have været Sagn i Danmark, — hvor man maaskee endog har henført hele Lovgivningens Grundlag til Fredfrode, ligesom i Norge til St. Olaf — opregnes flere, i hvilke man gjenkender ældgamle ogsaa i Norge brugelige Vedtægter, f. Ex. om Dpflæ-

¹⁾ Ved denne Lejlighed omtales endog en Skotsk Konge Melbrigde (Melbricus), et Navn, der først tilhører den kristelige Tidsalder, da det betyder „St. Brigidas Tjener“. Og St. Brigida levede først i det 6te Aarhundrede.

²⁾ Saxo, 2den Bog S. 61—80. I de til Klipperne bundne Kammerfvende turde der maaskee være en Reminiscens af de til Møllestenene lankede Fenja og Menja.

³⁾ F. Ex. Fortællingen om Slaget mellem Goter og Huner, og om Arngrim's Søner, hvilken findes fuldstændigt i Hverararsaga.

ring af Hær-Drv i Tilfælde af pludseligt Krigs-Anfald, Holmgange-Loven o. fl. Blandt Lovene var ogsaa den, at Ingen maatte sætte Laas for sin Ejendom, under Bod af en Mark til Kongen, hvormod han, hvis Noget blev stjaalet fra ham, skulde faa dobbelt Erstatning af Kongens Kasse. Efter at have vundet en stor Sejr over Nordmændene besluttede Frode, heder det, at oprette Fred mellem alle Folk, og for at Alle og Enhver skulde lære at afholde sig fra Tyveri, og for at Nollighed kunde herske i Landene efter Krigen, lod han først i Norge tvende Guldkjeder ophænge, den ene paa en Nas, kaldet Frode-Nasen (der siges ej hvor¹⁾), den anden i Viken; og paa et Thing, han holdt med Nordmændene, truede han den med de strengeste Straffe, der vovede at borttage nogen af disse Kjeder. Derimod tillod han vespjærende Mænd at benytte de Mærker eller Heste, de maatte forefinde, for at komme over Elve, han tillod dem ligeledes at tage saameget Mad, som behøvedes til et eneste Maaltid, af Andenmands Gjemmer, men brugte de Hesten længer, eller toge de mere Mad, skulde de anses som Tyve. Siden lod han ogsaa i Jylland en stor Guldkjede ophænge paa en Korsvej (Ringen paa Jællinge-Heden); efter et andet Sagn lod han tre Guldringe ophænge, en ved Ejderen, en ved Bordingborg i Sjælland, en ved Skaner i Slaane²⁾, — og heller ikke her vovede Noget at forgribe sig paa dem.

Denne Frodefred skal have været i 30 Aar. Endelig overtalte en truusklyndig Kvinde, heder det, sin Søn til at stjæle en af Ringene, og da den alderstegne Frode til Bogns begav sig hen til det Sted, hvor hun boede, forvandlede hun sig til en Sv-Ko og stangede ham til Døde. Hans Mænd skjulte hans Død, men balsamerede hans Lig og førte det tre Aar omkring i Landet paa Bognen, indbildende Folket, at han endnu levede. Først da Liget ej længer kunde staa sig mod Forraadnelsen, bejlagde de det ved Bærebros i Sjælland³⁾.

Ifølge Ynglingasaga omkom Fjølner, Ingvefreys Søn, i et Gjestebud hos Fredfrode ved at drukne i et ubyre Mjødkar. Det samme fortæller Saxo om Hunding, Kong Haddings Underkonge i Svithjod. Et falskt Nygte om Haddings Død var kommet til ham, og han besluttede at højtideligholde den ved et prægtigt Arve-Dl; da han skulde rse Mjød af et stort Mjødkar, styrtede han ned i det og druknede; og Hadding brængte sig siden af Sorg over hans Død⁴⁾.

¹⁾ Man maa her nærmest tænke paa Frode-Nas ved Tunsberg. Vel regnedes ogsaa Westfold, hvor Tunsberg laa, til Viken, men paa Saxos Tid indskrænkedes dog denne Benævnelse mestendeels til Ranrike og Elvehøjsel.

²⁾ Ryklosters Annaler (Erikskroniken) i Langebøks Scriptt. rer. Dan. 1. p. 153.

³⁾ Saxo, 5te Bog S. 181 og især fra 247—257.

⁴⁾ Yngl. Saga Cap. 14; Saxo, 1 B. S. 59, 60.

Sammenholde vi nu det Væsentlige i alle disse Sagn, bliver det indlysende at Frey og Frode er een og samme mytiske Figur, alene forskjelligt opfattet i de forskjellige Overleverelser ¹⁾. De ere begge Fredsstiftere; begges Dod skjules i trende Klar og de højlægges derpaa begge; ved dem begge spiller deres Bogn en stor Rolle; de ere begge Repræsentanter for en særegen fredelig, men mystisk Offerkultus, og om denne Kultus i Uppsala heder det endog udtrykkeligt, at den der var ny; anderledes end den ældre, og forbunden med modbydelige Ceremonier. Hadding, den ældre Frodes Fader, falder sammen med Njord, og repræsenterer atter den samme særegne Kultus; han falder tillige sammen med Frey ved at indstifte Freyblot, og med Frode ved at være den i Njodkarret druknede svenske Konges Ven. Det viser sig altsaa heraf, at tilligemed Njord eller Nerthus, Frey, Freyja og Ingve, hvis Identitet allerede ovenfor er godtgjort (S. 59 flg.), smelte ogsaa Hadding og Frodefrode sammen til en eneste Personlighed, nemlig som den særegne Freys=Dyrkelses Repræsentant. Og i denne særegne Freys=Dyrkelse, hvis Identitet med Nerthusdyrkelsen vi ligeledes have paavist ²⁾, ligger umiskjendelig Grunden til hiint Sagn om den af Frode (eller Frey) indstiftede Fred. Naar Nerthusfesten holdes, siger Tacitus, eller naar Nerthus i sin af Koer dragne Bogn føres om blandt Folket, da er der Glæde og Feslighed overalt, da føres der ej Krig, da gribes der ej til Baa-ben, da strænges alt Jern inde; man kjender og elsker kun Freden ³⁾. Dette er altsaa den egentlige Frode=Fred, og som Indstifter af denne optræder Frode som Indstifter af den særegne ingvinske eller gotiske Frey=Kultus. Det er tillige værdt at mærke at Frodes hos danske Skribenter brugelige Tilnavn frithgotho, ikke behøver at forklares som fridgodi (den fredede) men som fridgodi = Fred=Goden, Fred=Presten; ja at det maaskee kan grunde sig paa en Misforstaaelse af „Fregotho“, = Freysgodi, Frey=Goden.

Herved læses Frode fra de egentlige Skjoldungers Tal, og det bliver indlysende at han fra først af er knyttet til Helligdommen i Hleidr, og at hans Tilværelse som Sagnfigur ej alene maa være ældre end Skjolds, men ogsaa gjælde for en videre Kreds, end denne. Hertil mangler der heller ikke paa umiskjendelige Spor. Særos Fortælling viser, at nationale Sagn om Frode maa have herket i Viken og Vestfold i Norge, hvor den gotiske Indflydelse gjorde sig gjeldende ⁴⁾. Og af de tydske Egennavne „Fragigolt“

¹⁾ Om Forveilingen af Navnet Frey, dansk Frø, sar. Frô, med „Frode“, er ovenfor talt, se S. 185.

²⁾ Se ovenfor S. 58—60, jvf. Adam Brem. IV. 127, og Thietmar, hos Perh, V. 739.

³⁾ Tac. Germ. Cap. 40.

⁴⁾ Foruden Navnet Frôdaäss ved Lunsberg findes ogsaa Frôtakelda i dens Nærhed, og Sen Frôdung (nu Frognøen) i Thyrfjorden.

og „Manigelt“ erfarer man, at Sagnet om Frodes Guld, vel ogsaa derfor om hans Fred, strakte sig til Sydskland, ja lige til Bavern ¹⁾).

Men foruden den mythiske Frode eller rettere Frauja nævnes ogsaa i de ældgamle gotisk-danske Sagn en historisk Frode, berømt som tappet Krieger og Erobrer, der stundom er knyttet til det smukke og tragiske Sagn om Hoar og Helge. Denne Frode, der ogsaa deles i flere Personligheder, kaldes i de gamle Sagn den **frofnæ** (=: tappre, paa Latin vegetus). Han vil og nedenfor (i § 9) nærmere blive omtalt. At alle de Krigssagn, der hos Særo tillægges Fredsrode, egentlig bør tillægges Frode Frofnæ, kan neppe betvivles ²⁾).

Saa vel de danske som de norsk-islandske Forfattere have henført den saakaldte Frodesfred til Keiser Augusts og Christi Fødsels Tid. Dette er naturligtviis skeet, fordi man antog at der paa Christi Fødsels Tider herskede almindelig Fred over Jorden; hertil lededes man deels af Englenes bekjendte Udraab (Lucas Ev. II. 14.), deels af Beretningen om Janus-Templets Luffelse under August, en Tilskjendegivelse af at der herskede Fred overalt per orbem (=: Romanum, det romerske Rige). I hien Periode af Middelalderen, da denne Samtidighed antoges, nojede man sig med langt tarveligere Data til Støtter for Chronologien. Ved nu at faa Frey henført til Augusts Tid, fik de nordisk-islandske Chronologer Ddin til at blive samtidig med Pompejus's Krigstog. Da heri fandt de ogsaa en for dem aldeles tilfredsstillende Forklaringsgrund for Ddins foregaaene Flugt fra Troja eller Tanais. Paa denne Viis kom endelig den hele kunstige Kombination istand.

6. Volsunger og Niflunger.

Blandt Halfdan Gamles Descendenter nævner Fundinn Noregr Volsungerne og Niflungerne; Skálda kun Niflungerne; Hyndluljed omtaler Volsunger og Gjukunger i Forbindelse med Halfdan uden dog udtrykkeligt at udelede deres Herkomst fra ham. Denne Udelelse er ogsaa, hvis man ej skal onsee den for udsprungen af den dunkle Erindring om alle Syd- og Mellem-Germaners fordums Ophold paa og Udgang fra Skandja, heel vilkaar-

¹⁾ Grimm, deutsche Mythologie S. 498.

²⁾ Det er ikke af Uvigtighed, at Sven Agesøn, Særos Samtidige, sætter Frode Frofnæ længe før Frode Fredgode. Han nævner i Alt fire Froder, nemlig Frode, Skjolds Søn, Frode Frofnæ, Noref Slangenbøges Søn, Frode Gamle, Dans Søn, og Frode Fredgode, der og kaldtes den gavmilde, fordi han stattede Gavmildhed over alle Dyder, og agtede ikke Guld og Sølv mere end Snavs; han gjøres til en Søn af Frideis, og en Fader til Ingtild.

lig. Thi af alle vore Oldsagn er der ingen i den Grad fælles Ejendom for hele den germaniske Verden, som *Volsunge-* og *Niflungesagnene*. Medens Norge og Island opbevarede dem i de ældgamle *Edda*-Kvad og de dermed forbundne prosaiske Optegnelser, besang Danmark og Sverige dem i *Folkeviser*, og i Tyskland fremkaldte de en heel Litteratur af vidtloftige Digte, som *Nibelungen-Lied*, *Gudrun*, o. fl., hvilke vistnok alle hidrøre fra en forholdsvis sildig Tidsalder og fremvise Sagnene paavirkede af de christelige Religionsbegreber men for hvilke dog naturligvis ældre Traditioner ligge til Grund og let kunne frigjøres fra det ydre Farve-Lag, hvormed de af de yngre Slægter have været overdragne. *Volsunge-* og *Niflungesagnene* ere derfor mere end noget af vore øvrige Heltesagn stiftede til at vække Forestillingen om den oprindelige germaniske Sagn-Eenhed, og de staa som utvetydige Vidnesbyrd om en Tidsperiode, i hvilken de germaniske Helte endnu tumlede sig om hinanden, og Nordboerne ikke mindre, end Tyskerne selv, deeltog i Begivenheder, der foregik i Hjertet af Europa; med andre Ord, om den tidligste Folkevandrings-Tid.

Volsunge- og *Niflungesagnene* tilhøre i det Hele taget mere Mythologien, end Historien. Idet vi derfor henvise dem, der ønske at lære dem at kjende i deres Fuldstændighed, til mythologiske Bøger eller til Oldskrifterne selv ¹⁾, ville vi her kun i al Korthed gennemgaa Sagnetællen med væsentligt Hensyn til det egentlige historiske Stof, den indeholder.

Ligesom *Skjoldungesagnene* nærmest ere knyttede til Danmark som *Wittens* egentlige Hjem, saaledes ere *Volsunge-* og *Gjufunges-* eller *Niflungesagnene* nærmest knyttede til Nordtyskland, hvor *Volsungernes* egentlige Hjem henføres til Frankland eller de nedre Rhinegne, uden at dog dermed andet er meent, end at betegne deres geographiske Beliggenhed ²⁾. *Gjufungerne* eller *Niflungerne* synes nærmest at have tilhørt Burgundernes Nation. Desforuden nævnes *Huner*, hvilke idetmindste vore Forfædre i den ældste Tid synes at have tænkt sig boende i et Strog nordensfor *Volsungerne*; endelig spille *Goterne* en vigtig Rolle; deres Hjem maa søges østen- og nordensfor de øvrige. Hvad der i disse Sagn er den egentlige Fælles-Ejendom for den hele germaniske Verden, eller hvad der lige meget omtales i tyske og nordiske Oldsagn, er Episoden om *Volsungesyrsten Sigurd*, hans Dragekamp, hans Forbindelse med *Niflungerne*, og disses Strid

¹⁾ Næmlig *Eddadigtene*, *Skalda* og *Volsungasaga*. Sagnene ere fuldstændigt gennemgaaede i min „Nordmændenes Gudelære i Hedenold“. — Sej. ogsaa *W. Grimms* „die nordische Heldenage“.

²⁾ Det hedder saaledes udtrykkeligt i Indledningen til *Enorra-Edda* om *Volsungerne*: „de herskede over det Land, som nu kaldes Frankland“. Hermed er det tydeligt tilkjendegivet, at Landet dengang ikke hed Frankland.

med Hunekongen Atle. Men ligesom vore Oldsagn desuden vide at fortælle om Volsungesyrrer, der alene vedkomme Norden og som ej forekomme i de tydske Sagn, saaledes indeholde disse igjen meget, der angaar Syden, navnlig den til en mytisk Sagnhelt forvandlede Theodorik (Dietrich af Bern), Ostgoternes Konge. Og medens vore Oldsagn tillige lade den gotiske Jar-munrek (Ermanarik) spille Hovedrollen ved Sagnkredsens Ende, og det danske, hos Saxo opbevarede Sagn, beretter vidtløftigt om ham, saaledes træder han i de tydske Sagn, naagtet han dog ogsaa forekommer der, mere i Baggrunden, hvorimod disse igjen dvæle mere ved Atle eller Egil, og gjøre ham til eet med den bekjendte Hunekonge Attila, uanset at Ermanarik, Attila og Theodorik levede i hver sit Aarhundrede (4de, 5te og 6te). Men man faar overhoved af den hele Maade, hvorpaa Sagnkredsen baade i norske og tydske Skrifter er meddeelt, det Indtryk, at ældgamle fællesgermaniske Sagn ere blandede med historiske Begivenheder, og at endog Helte og Fyrster fra Folkevandringerens Tider efter en saare kort Tids Forløb ere traadte tilbage i et mytisk Halvmørke, paa hvis Baggrund de have fremstillet sig for Efterlægten som indbyrdes samtidige og samvirkende ¹⁾. Dette synes vel noget underligt, men det er dog ikke underligere end at Kejser Karl den Store, der levede saa langt nede i Tiden i en christelig Tidsalder, og hvis Levnet og Bedrifter ere beskrevne af samtidige Forfattere, hvis Berker endnu have, desuagtet efter saa Aarhundreders Forløb har kunnet blive en ligesaa mytisk Sagnhelt, som nogen Volsung eller Niflung ²⁾.

Volsungernes Herkomst omtales ikke i Eddadigtene, udga forsaavidt Hyndluljod synes at sætte den i Forbindelse med Halvden Gamle. En senere forfatter, prosaisk Fremstilling af Sagnkredsen lader dem nedstamme fra Volsung, Konge i Hunaland, Sønesøn af Sige, Odins Søn. Det samme melder ogsaa den forhen omtalte Indledning til den yngre Edda, hvor Odin fremstilles som Grunder af en asiatiske Koloni i Norden. Det er imidlertid et stort Spørgsmaal, om Volsungasaga og Skálda her meddele noget egte gammelt Sagn. Navnet „Volsung“ tyder nemlig hen paa en Stamfader ved Navn „Vals“ eller Velse, ligesom „Skjoldung“ paa „Skjold“. I det angelsaksiske Beowulf-Kvad, hvor Volsungen Sigmunds Bedrifter lej-

¹⁾ I Widfidh-Kvadet nævnes endog Alboin Kuboins Søn, Langobardernes Konge og Italiens Erobrer (Álfwine on Eatule, bearn Eádwines, v. 139—148) som samtig med Ermanarik (Eormenric).

²⁾ De bekjendte fabelagtige Fortællinger fra Middelalderen om Kejser Karl og hans 12 Sønninger ere nemlig neppe yngre end det 12te eller 13de Aarh.; i Løbet af fire Aarhundreder har saaledes Folkesagnet faaet historiske Traditioner forvandlede til Mytther. Og hvad kun fire Aarhundreder kunde udrette i en christelig Tidsalder med historisk Literatur, dertil var vistnok eet Aarhundrede tilstrækkeligt i den germaniske Hedendom.

lighedsviis omtales, kaldes denne ej alene Wälsing, men ogsaa Wälses cafora, Wälses Søn (eller Wöfling); hvilket saaledes tydeligt nok vidner om at Sagnet maa have kjendt Bals eller Welse som Wittens foregionne Stamfader ¹⁾. Denne „Bals“ er nu vistnok forsvunden i de germaniske Oldsagn, men man gjenfinder ham umiskjendeligt i de slaviske som den saakaldte Kwæg- eller Hyrdegud **Volos, Blas** eller **Beles**, hvilket Navn idetmindste aldeles svarer til det germaniske „Bals“ ²⁾. Denne har vel, som de fleste øvrige Guder, oprindelig været den samme som Odin, eller en egen Personifikation af ham; men hans Forsvinden af de germaniske Gudesagn uden andet Spor, end det, der indeholdes i Wölsunge-Navnet, synes at tyde paa, at han kun dyrkedes i Germanernes fjerneste Oldtid, eller rettere at Navnet „Bals“ som Gudenavn enten kun kjendtes, medens de endnu opholdt sig i Osten og stode i nærmere Berørelse med Slaverne, eller at det fornemmelig tilhørte de østlige eller gotiske Stammer, som boede Slaverne nærmest, og virkelig, hvad ovenfor er viist, neppe i mythologisk og aldeles ikke i sproglig Henseende vare ganske uopavirkede af dem ³⁾.

Wölsung omtales som Odins udvalgte Yndling. Sagnet lader ham blive dræbt i Gautland af Siggeir, der havde egtet hans Datter Signy, og lader alle hans Sonner, paa een nær, blive opslugte af Siggeirs Moder i Ulvestikelse. Den ene, der undslipper, er **Sigmund**, der med sin egen Syster har Sønnen **Sinfjötle** eller **Sinfetle**, ved hvis Bistand han bevæner sin Faders og sine Brødres Død, og indebrænder Siggeir tilligemed Signy, der ej vilde overleve ham ⁴⁾. Fra Siggeir udleder saavel Fundinn Noregr, som Skälda de saakaldte „Siflingers“ Stamme, et Navn, som dog kun synes at have været et Appellativ for Konger og Jarler, og som blot

¹⁾ Beowulf, v. 1717 og 1787.

²⁾ Der er en Mængde Ord eller Navne i det Slaviske, der, sammenlignede med de tilsvarende germaniske, vise denne Overgangs-Analogi, f. Ex. gorod eller grad, oldn. garðr; voloch eller vlach, tydsk wahl; volod eller vlad (f. Ex. i Volodimir, Bladimir), oldn. vald: sølgelig volos eller vlas, oldn. vals. Denne Volos omtales i de gamle russiske Aunaler ved 971 i Anledning af Storfyrst Svjatoslavs Freds Slutning med Keiser Johannes; han nedbeder, hvis han søger Freds Slutningen, Forbandelse af den Gud, han tror paa, Perun og Volos, Kwæg-Guden. Men Svjatoslav og hans Mænd vare ikke alle Slaver, altsaa kan Volos her ogsaa have været en russisk Gubdom. Det er vel at merke, at flere af de slaviske Ord, der paa denne Maade svare til germaniske, synes senere at være optagne i Sproget efter disse; i saa Fald maatte Volos være laa nt fra Germanerne.

³⁾ Næmlig Frauja-Dyrkelsen, svarende til Proves Kultus, se ovenfor S. 218, 219.

⁴⁾ Sinfetle nævnes paa det ovenanførte Sted i Beowulfdigtet under Navnet Fítela. Om disse Begivenheder se forøvrigt Wölsunga Saga, Cap. 1—8, og min „Nordmændenes Gudelære“ § 61.

ved en tilfældig Lighed er sammenstillet med Siggeir. Snarere maatte man antage, at Siggeir, Ulvindens Søn, har været anset som Stamfader for de saakaldte **Ylfinger** (egentlig **Wylfinger**, Angels. *wylingas*), hvis egentlige Hjem, af flere Omstændigheder at domme, synes at have været Osters-Gautland ¹⁾, men hvortil man og i vidtloftig Forstand synes at have regnet de første Volsunger, deels formedelst deres Svogerskab med Siggeir, deels fordi Sigmund og Sinfetle selv ifølge Sagnet en lang Tid havde været forvandlede til Ulve.

Vore Oldsagn lade Sigmund egte Borgbild af Braalund, og med hende erhverve et Rige i Danmark, hvor han i lang Tid opholdt sig. Oldkvadene omtale mange Bedrifter, som Sinfetle og Helge udførte i Fællesskab, og nævne tillige en Mængde Navne paa Fjorde, Bjerge, Der og Steder, af hvilke nu neppe et eneste kan gjenkjendes i Danmark, og som derfor maa antages enten at være opdigtede, eller ogsaa, hvad der er det rimeligste, at tilhøre et ældre Danmark paa den skandinaviske Halvø ²⁾. De fortælle endvidere om Helge, at han fældte Kong Hunding — hvoraf hans Tilnavn Hundingsbane —, egtede Valkyrjen Sigrun, og overvandt ved hendes Hjælp, i Forening med Sinfetle, Kong Granmar af Svarinshaug og hans Sønner. Blandt vore gamle Eddadigte forekommer et Digt om den norske Kong Hjørwards Søn Helge, der udførte berømmelige Bedrifter og egtede Valkyrjen Svava, Datter af Kong Eylime i „Svavaland“, men omsider dræbtes af sin egen Broder. Der lægges til, at baade Helge og Svava siden gjenfødtes, og uagtet det ikke siges med udtrykkelige Ord, at de bleve gjenfødte i Helge Hundingsbane og Sigrun, synes dette dog at skulle være Meningen ³⁾. Helge Hundingsbane blev, heder det, dræbt af sin Svoger Dag ⁴⁾, og Sigrun

¹⁾ Se nedenfor, § 10, hvor der handles om Hjørward Ylfing, Granmar og Ingjald Idbraade. I Beowulfdigtet nævnes de (v. 916, 936), og, efter hvad det lader, som Naboe af Scebenicg (Skaane).

²⁾ Blandt andet nævnes som Helges Volig Sevasjöll, hvorved man maa erindre Plinius Sævo mons, Helgakvæða Hundingsb. II. v. 23, 34, 40, 46. Kun „Hringstadir“ har Ravn tilfælles med det nuværende Ringsted, dog kan der neppe være at tænke paa dette i Helgakv. Hundingsb. I. v. 7. Med Hensyn til Stedsnavnernes Ukjendelighed maa det dog ellers mærkes, at mange Steder paa Sydsiden af Estersøen i den tidste Tid, før end Slaverne eller Venderne bosatte sig der, maa have ført ganske andre Navne end sidenefter. Naar vi saaledes i Helgakvæderne finde omtalt et Varinsvöif (Helg. Hj. 22), Varinsfjord (Helg. Hund. I. 27) og Varinsö (d. s. 37), da maa man visseelig tænke paa Tacitus's Varini, Warnerne; og naar Hedinsö omtales (Helg. Hund. 22) paa Hiddensee ved Rügen, kaldet Hedinsöy i Knyt. Saga.

³⁾ Se Helgakvæða Hjørwardssonar.

⁴⁾ Denne Dag tilligemed Broderen Brage, Høgenes Sønner, synes næsten at være den samme Dag hin rike og Brage, fra hvilke ifølge Fund. Nor. Døglinger og Bragninger stulde nedstamme.

døde strax efter af Sorg; ogsaa disse, tilføjes der, skulle være blevne gjenfødte, saaledes at Helge levede op igjen som Helge Haddingjaskade, og Sigrun som en Kaara Halvdansdatter ¹⁾. Der er imidlertid meget, som taler for at antage, at man ved Helge Haddingjaskade ikke har tænkt sig nogen anden end Helge Hjørwardsøn, hvilken kun eet Sagn har sat for, et andet efter Helge Hundingsbane. Men dette, i Forening med den Dmstændighed, at Saro forverker Hleidrekongen Helge Halvdansøn med Helge Hundingsbane ²⁾, vækker stærk Formodning om at disse Helge=Sagn oprindelig have staaet i ingen, eller i alle Fald kun i en yderst løs Forbindelse med Volsunge=Sagnene. Endog de Edda=Digte, som besyngte dem, bære saa smukke de end ere, dog umiskjendelig Præget af at tilhøre den yngste Tidsalder, i hvilken slike Kvad kunde blive til ³⁾. Egentlig synes disse Kvad at have hørt hjemme i Gautland ⁴⁾.

Sinfelle, fortælles der, blev forgiven af sin Stifmoder, hvilken Sigmund derfor forstod, og begav sig til sit Nige i Frankland ⁵⁾ hvor han egtede Kong Gylimes Datter Hjordis, uden dog længe at besidde hende, da han faldt i et Slag mod hendes forsmaaede Medbejler Lyngve, der understøttedes af Odin selv. Hjordis fødte efter hans Død Sønnen Sigurd og egtede Alf, Kong Hjalpreks Søn, i hvis Gaard Sigurd blev opdragen. De yngre Bearbejdelser af Sagnene tillægge at Hjalprek var Konge i Danmark; men Oldkvadene vide intet derom. Sigurd er den berømte Sagnhelt Sigurd Fafnersbane, der med Sverdet Gram dræbte Lindormen Fafner paa Gnitaheden, og satte sig i Besiddelse af den Mængde Guld, over hvilken den rugede. I tydske Sagn er han ligesaa berømt som „der hörnerne Siegfried“. Hvorledes Sigurd kom til Kong Gjufe (egentl. Givike, tydsk. Giebig), og hans Dronning Grimhild, egtede deres Datter Gudrun, sluttede Fostbroderskab med Gjufes Søner, de saakaldte Gjufunger eller Niflunger (Niebe-

¹⁾ Helgakv. Hund. II. Slutn.

²⁾ Saro, II. B. S. 80. Hunding kaldes her Konge af Sarland, Gyrics Søn, og Stedet, hvor han overvandt, siges at være Stade ved Elben. I Eddadigtene er det ved „Freakstein“.

³⁾ Der tales nemlig om Vikinger (Helgakv. Hund. I. 27) og overhoved tales der om Søkrig og Vikingsfærd paa en Maade, som mere passer til Vikingeperioden i Hedendommens sidste Tid.

⁴⁾ Dette slutte vi deels deraf, at Helge og Sinfelle kaldes „Niflinger“ og siges at være komne østfra (Helgakv. Hund. I. v. 34); deels deraf, at Granmar siges at være Konge paa Svarinshaug, og Svarin kaldes hos Saro (S. 32) Jarl i Gautland, ligesom ogsaa Navnet „Granmar“ nærmest synes at tilhøre Østergautland. Øftere forekommer „Sigarsveld“ som Helgernes Ødelsgaard; dette Navn synes knyttet til Danerne, thi Sigar (Sigeher) navnes i Bibidhvadet som Sø-Danernes fornemste Fyrste (55, 56).

⁵⁾ Ældre Edda, Sinfjötalok.

lungen), Gunnar (Tvedst Gundachar, Günther) og Høgne (Hagano), og omfider snigmorderst blev dræbt af dem ved Gunnars Hustru Brynhild Gudledatters Anstiftelse, dette fortælles vidtløftigt i Volsungasaga, og besynges i Eddakvadene, men hører ellers mere hjemme i Mythologien end Historien ¹). Det samme gjælder om Gudernes paafølgende Giftermaal med Kong Atle i Hunaland, om dennes Svigmod Niflungerne for at faa den Skat, de efter Sigurds Død havde tilegnet sig (hodd Niflunga, der Niebelunge hort), og om Atles Drab ved Gudruns egen Haand ²). De Eddadigte, som omhandle disse Sagn, give kun faa Stedsbestemmelser. Alle Heltene kaldes „hunske Konger“, uagtet Atle særskilt kaldes Konge i Hunaland, der ved Myrkved (den merke Skov) var adskilt fra Niflungernes Rige. Dog nævnes **Abinen** som den Elv, i hvis Nærhed Begivenhederne foregik; „søndenfor Abinen“, hedder det, blev Sigurd dræbt, og i Abinen skjulte Niflungerne deres Skat. De sildigere prosaiske Udfyldninger og Bearbejdelser have dog, rimeligvis især efter tydske Sagn, bestemt Lokaliteten noget nøjere; Sigmunds Rige bliver Frankland, og en gammel islandsk Rejsebeskrivelse paatviler endog Gnitaheden, hvor Fafner blev dræbt, etsteds mod Vesten mellem Paderborn og Mainz ³). I det Følgende knytter Fortællingen sig mere til bestemte geographiske Punkter. Gudrun begiver sig til Havet, styrter sig deri og drives „over Fjorden“ til Kong Jonaker, som hun egter; hendes og Sigurds Datter Svanhild bliver gift med Jarmunref hin rige, Goternes Konge, hvis Son af et tidligere Egteskab, Randver, bekvædes af den lumske Bille for at have villet forføre Svanhild; forbitret herover lader Jarmunref Randver hænge, og Svanhild sondertræde af Heste. Hendes Hatvæddre, Gudruns og Jonakers Sønner Sørle og Hamder, hævne hendes Død ved at angribe Jarmunref og afbugge hans Hænder og Fødder. Dog blive Sørle og Hamder selv stenede til Døde, da Vaaben ej bide paa deres upperlige Brynjer ⁴). Hermed slutter den oldnorske Sagnkreds. Thi en senere Tilfætning om at Sigurd Fafnersbane og Brynhild skulde have haft en Datter, Aslaug, der siden blev gift med Ragnar Lodbrok, synes kun at

¹) Sigurdarkviða, I, II. og III., Fafnismál, Sigrðrifumál, Brynhildarkviða, Helreid Brynhildar.

²) Gudrúnarkviða, I, II, III., Oddrúnargrátr, Atlakviða, Atlamál.

³) Abbed Nikolas's Rejseroute fra Midten af 12te Aarh. i Werlauffs Symbolæ ad geogr. med. ævi. — I de gamle burgundiske Love omtales Gibica (Gjufi) og Gundahari (Gunnar) som Burgundernes ældste Konger (Canciani, barbarorum leges ant. IV. p. 15). Ogsaa i den gamle Atlakviða v. 18 kaldes den hunske Kong Atle og hans Mænd, der ligesom han selv havde hyllet Venfæb for Gjukes Sønner, „Burgundernes Benner“, herved antydes ogsaa at Gjukungerne vare Burgunder.

⁴) Atlakviða, Atlamál, Guðrúnarhvöt, Hamdismál. Se ogs. Skálða, c. 39—42.

have faaet sin Oprindelse for at forberlige enten dennes eller Harald Haarfaages Dynasti. De tydske Sagn derimod gribe her desto virksommere ind, idet de vidtløftigt udbrede sig over Dietrich af Bern og hans Helte. Man kan saaledes med fuld Føje sige, at Sagnkredsen bevæger sig fra Norden mod Syden; den taber tillige mere og mere af sit alderdomsagtige Præg, jo længer den kommer mod Syd, atter et talende Vidnesbyrd om den hele germaniske Vandringsretning.

I **Jarmunrek** gjenkjende vi, som det allerede ovenfor (S. 42) er viist, ved første Nævnelse den af Jornandes forevige **Ermanarik**, Goternes Konge, i Midten af det 4de Aarhundrede. Der kan ingen Tvivl være om, at den Ermanarik eller Hermanaricus, der hos Jornandes lader Sonida sonderflide af Heste, og siden saares af hendes Broder Sarus og Ammius, er vore Eddasagns Jarmunrek, thi ej alene Hoved-Begivenhederne, men ogsaa Navnene gjenkjendes ¹⁾. Her have vi saaledes, som det synes, et bestemt historisk Tilknætningspunkt for den hele Sagnkreds. Thi Goterkongen Ermanariks Tilværelse er hævet over enhver Tvivl. Den samtidige romerske Historieforfatter Ammian nævner ham udtrykkeligt, hvor han fortæller om Hunernes allerførste Fremtræden i Europa, som en stridbar og mægtig Konge, der ved mange Manddomsbedrifter havde sat sig i Respekt hos de tilgrændsende Nationer ²⁾. Men dog kunde der være et Spørgsmaal, om Jornandes ikke har henført til den historiske Ermanarik et Sagn, der blandt Goterne fortæles om en mythisk Ermanarik. Ammian ved nemlig intet af at Ermanarik var bleven saa farligt saaret af de voxolanske Brødre; han siger kun at han længe søgte at holde Hunerne Stand, men dog tilsidst af Frygt dræbte sig selv ³⁾. Ved nærmere Betragtning ville imidlertid Ammians Ord findes ikke at staa i nogen ligesvem Modsetning til Jornandes's. Denne

¹⁾ I Haandskrifterne af Jornandes finder man Goterkongens Navn skrevet Hermanricus eller Ermanaricus; efter Vulfilas Orthographi vilde dette blive airmanareiks; det gotiske airmana (egentl. irmana) svarer ganske til det oldn. jörmun eller jarmun (egentl. irman), angels. eormen, sax. irmin. Sarus af sarv (oldn. sörvvi) og Dimin. Sarula, svarer ganske til oldn. Sörli (eg. sarvli); Ammius er forvandlet af Hamapius, hvis tilsvarende tydske Form Hemideo ogsaa findes. Begge Navne indeholde en Betydning til de ugjennemtrængelige Rustninger (sörvi og hamr) hvilke de vare iforte. — Wistnok er Ewanhild hos Jornandes ej gift med Jarmunrek, men dette gjør her intet til Sagen.

²⁾ Ann. Marc. l. 31, c. 3: Igitur Hunni, pervasis Alanorum regionibus . . . Ermenrichi late patentis et uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis, et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati.

³⁾ Ann. Marc. l. c.: Qui vi subitæ procellæ percussus, quamvis manere fundatus et stabilis diu conatus est, impendentem tamen diritatem augente vulgatus famâ, magnorum discriminum metum voluntariâ morte sedavit.

figer heller ikke at Ermanarik døde af sine Saar, men kun at han fristede et sørgeligt Liv med et sygt Legeme, at Hunerne endog benyttede sig af denne hans Svagbed for at angribe hans Rige, og at han, fortvivlet over sine Smertes og Hunernes Angreb, døde — det ligger næsten i Ordene at han gav sig selv Døden — i sit 110de Aar ¹). At den historiske Ermanarik allerede paa Jornandes's Tid kunde blive en Sagnfigur, er ikke besynderligere, end at Theodorik ligeledes et Par Aarhundreder efter sin Død kunde blive det ²). Hertil kommer nu ogsaa, at vore egne Sagn saa bestemt henføre Jarmunrek til Goterne ³), hvad der neppe vilde have været Tilfældet, hvis han kun var en fælles oldgermanisk Sagnfigur, og endelig, at det danske Sagn om ham, hvilket Saxo meddeleer, indeholder de vidtloftigste, nøjagtigste og omstændeligste Beretninger om hans Bedrifter: et tydeligt Vidnesbyrd om, at han som historisk Person maa have levet og virket i det gamle reidgotiske Stammeland.

Som Hersker over alle de gotiske og maaskee flere tilgrændsende Lande bliver Ermanarik af Vigtighed ogsaa for vor Historie, da der er den største Sandsynlighed for, at den gotiske eller halvgotiske Deel af Norge tillige lod under hans Herredomme. Den Rolle, han spiller i vore gamle Eddadigte, vidner allerede noksom om, at han heller ikke har været vore Færfædre ligegyldig. Jornandes uleder hans Herkomst i 6te Led fra Amala, de gotiske saakaldte Amalungers (i vore Oldskrifter Dmlungers) Stamsfader, og lader Amala igjen i 3die Led nedstamme fra **Gaut**, den første af de gotiske Anser ⁴). Han omtaler paa et andet Sted hans Erobringer, og opregner

¹) Jornandes de rebh. Get. c. 24, fratres ejus (Sonildæ) Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes Ermanarici latus ferro petierunt; quo vulnere saucius, ægram vitam corporis imbecillitate contraxit. Quam adversam ejus valetudinem captans Balamir rex Hunnorum, in Ostrogothas movit procinctum . . . inter hæc Ermanaricus tam vulneris dolorem, quam etiam incursiones Hunnorum non ferens, grandævus et plenus dierum, centesimo decimo anno vitæ suæ defunctus est.

²) Vil man hente en Modgrund deraf, at Jornandes synes at omtale Vidga (Vidicula, c. 5 og 34) som en af Goternes allerældste, i Kvad besungne, Sagnhætte, medens han i Sagaerne om Dietrich og Ermenrich nævnes samtidig med disse, saa bortfalder denne Indvending alene deraf, at Vidga har kunnet stilles sammen med den historiske Theodorik, der levede endnu senere end Ermanarik. At Ermanariks Historie paa Jornandes's Tid var stærkt udsmykket, at ældre Sagn allerede vare henførte til ham, ligesom senere til Theodorik; at maaskee endog Sagnet om Sørle og Hamder kan høre til disse ældre, er høist sandsynligt; dette viser kun, at Ermanarik paa Jornandes's Tid allerede ved Siden af sin historiske havde faaet en sagnmæssig Tilværelse, ligesom Theodorik, der paa Jornandes's Tid endnu levede i altfor friskt Minde til at blive en Sagnfigur, et Par Aarhundreder senere er bleven det.

³) Se f. Ex. Gudrúnarhvöt, v. 2, Hamdismál, v. 3, 23.

⁴) Slægtrækken er: Gapt (hvilket ganske vist maa læses Gaut), aabenbart Ddin

Navnene paa de af ham undertvungne Nationer. „Han underkastede sig“, heder det, „mange og stridbare nordiske (arctois) Folk, og bragte dem til at adlyde sine Love, hvorfor ogsaa flere af vore Forfædre sammenligne ham med Alexander den store“. Her følge nu Navnene paa de undertvungne Folk; flere af disse Navne ere sjensynligt forvanskede af sildigere Afstri- vere, dog gjenkjender man med Bestemthed flere germaniske, sarmatiste og tschudiske Navne, tildeels i gotisk Form, som **Rugerne** (Rogans eller Rogas), **Thjuder**, (Thiudos, Thividos), maaffec Indbyggerne af **Thjod** (Thy i Jylland), **Tacvinger** eller **Tatvjager** (Inaxungis eller Inaunxis), en Afdeling af **Letterne**, **Merer** (Merens), og **Mordver** (Mordens), tschudiske Folkesslag, der nævnes i de ældste russiske Annaler ¹⁾. „Da han havde erhvervet saa stort Rige“, vedbliver Jornandes, „taalte han heller ikke at **Erulerne** skulde gaa fri, men underkastede dem sit Herredømme ²⁾. Der- efter paaførte han **Beneterne** (o: Benderne, han kalder dem ovenfor **Biniderne**) Krig, hvilke, egentlig deelte i tre Hovedstammer, **Bender**, **Anter** og **Slaver**, maatte adlyde hans Scepter ³⁾. Derpaa undertvang han **Hæfsterne** (d. e. Esterne), der bebo det germaniske Oceanus (Østersøens) lang- strakte Kyst, undertvang dem ved sin Klogskab, og herskede saaledes over alle **Skythiens** og **Germaniens** Nationer ⁴⁾. Hans Død henføres til Aaret 375.

Saxo er, som vi bemærkede, bedst underrettet om Jarmunrek, og hans Fortælling om denne viser sig saa aldeles uafhængig enten af den norske eller den tydske, at det er tydeligt at see baade at den grunder sig paa egne danske Sagn, vedligeholdte, om just ikke i deres gamle Aenhed, fra Veternes Dage, og at den i Danmark eller Reidgotland har haft sit egentlige Hjem. Den lyder i Korthed saaledes: Sivard (Sigurd), Konge

selv; dernæst Halmal eller Hulmul (Saxos Humble), Rugis, Amala, Farna, Ostrogota, Unitt, Athal, Achulf, Germanarik.

- ¹⁾ De opregnede Folk ere: Goltæs (efter en anden Lesemaade Gothos), Etta (e. a. l. Scythas), Thuidos, Inarungis (e. a. l. Inaunxis), Wafina, Boyoncas (e. a. l. Wasinabroncas), Merens, Mordens, Remniscans, Rogans (e. a. l. Rogas, Rocas), Tadzans, Athaul (e. a. l. Athual), Navego (kunde her læses Norvego?), Bubegeñas (e. a. l. Bubegentas), Galdas. Sammenlign Nestors russ. Annaler, II. 21.
- ²⁾ Ved denne Lejlighed omtaler Jornandes Erulernes Herkomst fra „Hele“ eller de mæotiske Sumppe, Snorres Tanakvisler eller Banakvisler, men aabenbart kun Elvekvislerne, se ovenf. S. 25.
- ³⁾ Ved venstre Side af de daciske Alper, siger Jorn. l. 5, som vende mod Norden og fra Bisflas Udspring strækker sig gjennem uhyre Rum, har Binidernes raltige Nation nedstaaet sig; skjønt det nu benævnes med flere Navne og dele sig i flere Stammer, kaldtes de dog fra Begyndelsen af Sklaviner og Anter.
- ⁴⁾ Jornandes, De reb. Get. c. 23.

i Danmark, blev af den svenske Kong Gøtar (Gautar) slagen ved Halland, og flygtede til Jylland, hvor han dog nogenledes oprettede den Sjendsel, hans Flugt havde paadraget ham, ved at sejre over en Hov Slaver, der uden nogen Anfører vovede at angribe ham. Men snart fik de sig en Anfører, og sejrede over Sivard, først ved Fyen, siden i flere Drefninger ved Jylland. Paa den Maade mistede Sivard baade Skaane og Jylland ¹⁾, og beholdt kun den mindre Deel af Riget (Sjælland) tilbage. Hans Søn Jarmunrek ²⁾ blev med sine to spæde Systre et Bytte for Fienden; den ene af disse blev solgt til Nordmændene, den anden til Dydsterne. Sivard, led af Livet efter saamange Uheld, søgte nu kun en hæderlig Død, og fandt den i en Kamp mod Gøtars Stattholder i Skaane, Simo ³⁾, der selv blev dræbt med en Mængde af sine Mænd. Men, heder det, han fik ikke derved befriet sit Fædreland fra Skatshyldighed.

Imidlertid sad Jarmunrek tilligemed sin Fosterbroder Gunne i Fængsel hos Slavernes Konge Ismar. Endelig blev han udtagen af Fængslet og sat til Markarbejde. Derved skilte han sig saa godt, at han fremmedes til Opsynsmand over de kongelige Trælle. Da han ogsaa bestyrede dette Hverv til Kongens Tilfredshed, blev han optagen blandt Kongens Huuskarle, og steg endelig til at blive Kongens ypperste Ven. Alle syntes om ham, paa Dronningen nær, hun havde altid Mistanke til ham. Det hændte sig, at Kongens Broder døde, og Kongen ønskede at holde et prægtigt Gravøl over ham. Denne Lejlighed benyttede Jarmunrek og Gunne til at undslippe af Fangenskabet efterat have dræbt Dronningen; de indebrændte Kongen med hans Mænd, og plyndrede hans Skatkammer ⁴⁾. Et Skib, de fandt ved Kysten, bragte dem heldigt tilbage til Danmark, hvor Budle, Sivards Broder, der hidtil havde regjeret, maatte overlade Jarmunrek Regjeringen. Det lykkedes Jarmunrek siden, ved Hjælp af nogle misfornøjede blandt Gøtars Undersaatter, at fælde denne og erobre Sverrige. Derpaa angreb han Slaverne, fangede fyrretyve af dem, hvilke han lod hænge med ligesaa mange Ulve ved Siden, og underkastede sig deres Land, i hvilket han paa de dertil egnede Steder lagde Besætning. Han drog derfra i Østveg, hvor han overvandt Sember, Kurer og andre Fol-

¹⁾ Næmlig Skaane til Gøtar, og Jylland til Slaverne.

²⁾ Særo skriver hans Navn Jarmericus: men en gammel dansk Kongefortegnelse fra det 13de Aarhundrede, der fremstiller Navneformerne uforvanskede, har Jarmundrek (Langebek, Scriptt. rer. D. I. S. 19).

³⁾ Eller Simon. Navnet klinger besynderligt for en hedensk Jarl; man skulde formode at det er en Fordrejelse af „Sigmund“.

⁴⁾ Den vidtløstige Beretning herom er saa urimelig og næsten barnagtig, at man kunde fristes til at antage den for et Eventyr, Særo selv har tillempt paa Hovedfortællingen.

leslag. Slaverne søgte imidlertid at losrive sig, dræbte Jarmunreks Befæstninger, og herjede Danmark. Men Jarmunrek kom just i belejlig Tid tilbage, lagde sig i Vejen for deres Flaade og ødelagde den; de fornemste Fanger lod han ved Nemme, dragne gennem deres Lægge, binde til Fødderne af vilde Tyre, der jagede ved Hunde slæbte de ulykkelige Fanger gennem Dynd og Kjær, indtil de opgave Manden. Dette satte Slaverne i Skræk, og de underkastede sig ham ydmygt. Jarmunrek, der ved sine mange Krigstog havde vundet store Rigdomme, byggede nu for at sikke sig sine Skatte en sterk Borg paa en høj Klippe. Han opførte en Vold af Torv, med Grundvold af Steen; i andet Stokværk af Borgens indrettedes Værelser, øverst Brystværn. Udenfor indrettedes Vagtsluur. Fire Porte dannede Udgang mod hver af de fire Himmelegne. Her samlede han nu alle sine Skatte. Da han havde ordnet sine huuslige Anliggender, begyndte han atter at tænke paa Tog til fremmede Lande. Han sejlede afsted, og mødte fire Brodre af „hellespontisk“ Øst (Hellespont betegner hos Saxo, efter hvad ovenfor er oplyst, kun vore Forfædres *Austrike* eller Landene i Sydøst for Østersøen, ihvorvel det oprindelig synes at have betegnet Egnen omkring Elbens Munding), med hvilke han kæmpede i tre Dage, og derpaa lod dem slippe, efterat de havde lovet at give ham deres Søster *Svanhild*¹⁾ og Sterstedelen af den Skat, de havde paalagt de af dem overvundne Folk.

Blandt disse vare Liverne, hvis Konges Søn *Wikke* var i Fangenskab hos Brodrene, men undkom, og flygtede til Jarmunrek, hvis Fortrolige han inden kort Tid blev, og benyttede sig heraf til at overtale ham til allehaande slette og skammelige Handlinger, især mod hans egen Familie. Derfor blev han almindeligt forbadt. Slaverne begyndte et nyt Oprør, men Jarmunrek tvang dem atter til Lydighed, og straffede deres Hovdinge ved at lade dem sønderslide af Heste, til hvilke deres Fodder ved Toug, dragne gennem Senerne, bleve bundne. Jarmunreks Søstersønner, der hidtil havde været opdragne i Tydskland, paaførte ham nu Krig, for at faa deres Part af Riget. Han nøjede sig først med at ødelægge deres Befæstninger og indtage flere af deres Byer. Derpaa holdt han Bryllup med *Svanhild*. Men *Wikke* opbidsede ham paany mod hans Søstersønner; han betrugtede dem, fangede dem og lod dem hange. Ogsaa deres fornemste Mand lod han paa denne Maade aflive efterat have lokket dem til sig under Venstabs Maske.

Jarmunrek havde en Søn af et tidligere Egtekab, ved Navn *Broder*,

¹⁾ I Udgaverne af Saxo staar „Swavilla“. Men det er tydeligt, at Haandskr. har haft *Swanilda*, hvilket er blevet fejlagtigt læst *Swavilla*. Saxos Epitomator *Ghesmer* har *Swanilda*, s. Langebeks Script. II. 335.

hvilken Bikke falskelig beskyldte for at staa i utilladelig Forbindelse med Stifmoderen. Jarmunrek, som troede Bikkens Ord, bad sine Venner domme i Sagen. Alle raadede til Broders Landsforvisning, undtagen Bikke, der stemte for hans Død i Galgen, og for at Ewanbild skulde trædes til Døde af Kvæg. Men for at det ej skulde see ud som om Faderen selv lod sin Søn henrette, skulde nogle Tjenere holde et Bret under dennes Fødder, thi naar disse af Træthed lode Brettet synke, var det deres, og ikke Kongens Skyld, at Broder døde. Det skede efter Bikkens Raad; Broder blev hængt paa den aftalte Maade, og døde derfor ikke strax, men Ewanbild blev bunden til Jorden for at sondertrædes af Heste. Hun var, heder det, saa smuk, at ikke engang Hestene vilde træde paa hende. Da kom Bikke til, sagde at hun forberede Dyrene, og lod hende binde med Ansigtet nedad. Da først gik Hestene over hende. Broders Hund begyndte imidlertid at vaande sig og hans Høg at plukke Fjedrene af sig selv. Kongen saa heri et Tegns paa den barnløse Tilstand, hvori han ved Sønnens Død vilde komme, og skyndte sig derfor at lade Broder, der endnu levede, tage ned af Galgen. Men Bikke begav sig nu til de fire Brødre, og fortalte dem om Ewanbilds sorgelige Død. De besluttede strax at hevne hende, og Bikke skyndte sig tilbage til Jarmunrek, for at underrette ham derom. Jarmunrek forberedte sig paa Angrebet ved at indeslutte sig i sin Borg, og forsøge den med Kæmper og Lebnetsmidler. Helleponterne kom paa Vejen i Uenighed med hinanden indbyrdes om Deling af Krigsbøtte, og en stor Deel af dem blev dræbt, saa at de øvrige ikke troede sig sterke nok til strax at binde an med Borgens. De henvendte sig derfor til en Troldekvinde ved Navn Gudrun, om Hjælp. Hun, fortælles der, slog Kongens Krigere med Blindhed, saa at de kom til at stride mod hinanden indbyrdes. Heraf benyttede Helleponterne sig til at bestorme Hovedindgangen, og fældte en Deel i Blinde kæmpende Krigere. Men under denne Tummel, heder det, kom Odin, gav Danerne deres Syn igjen, og lærte dem at stene Helleponterne til Døde, siden de ved Tryllemidler forstode at gjøre sig haarde mod Høg. Saaledes omkom begge Hæere ved gjensidigt at dræbe hinanden. Jarmunrek væltede sig mellem de Døde med afbugne Hænder og Fødder. Broder, hans Søn, fulgte efter ham i Negjeringen, hvortil han kun var lidet stiftet¹⁾.

Her gjentjendes de væsentligste Træk af Beskrivelsen i vore egne Oldsagn, men alt er forandret og ligesom forstørret. Vore Oldsagns Mandver kalder Saro „Broder“; vore Oldsagn lade Mandver plukke Fjedrene af sin Høg og sende den nogen til Jarmunrek, medens Saro lader Høgen selv begynde at afplukke sine Fjedre, og omtaler tillige Broders Hund. Det norske Sagn lader Mandver virkelig blive hængt, det danske lader Broder beholde

¹⁾ Saro, 8de Bog S. 406—415.

Livet paa en meget besynderlig Maade. Det norske Sagn lader kun de tre Brødre Sørle, Hamder og Erp drage afsted for at hævne Euanbild; i det danske Sagn er der fire Brødre, og deres saabelsom Euanbilds tidligere Forhold til Zarmunrek fortælles anderledes. Det norske Sagn lader Erp paa Vejen blive dræbt af sine Brødre; herom minder Særo's Fortælling, at Brødrene undervejs dræbte en stor Deel af deres egen Hær. Ifølge det norske Sagn hugger Hamder Fødderne, Sørle Hænderne af Zarmunrek, og de klage over at Erp ej er tilstede for at hugge Hovedet af ham. Det danske Sagn lader ogsaa Zarmunrek miste Hænder og Fødder, uagtet det forresten ikke kjender den rette Marsag dertil. Gudrun kjendes ogsaa i det danske Sagn, men kun som en Troldekvinde. I begge Sagn er det Odin, som raader til at stene Brødrene, siden Vaaben ej vilde bide paa dem.

Foruden disse Overeensstemmelser med det norske Sagn har Særo ogsaa et væsentligt Træk af den tydske Fortælling om Ermanarik. Han lader ham hænge sine i Tydskland opdragne Søstersønner. Disse ere de i de tydske Sagn saa ofte omtalte Harlungere, Embricke og Fritila, hvilke Ermenrik trods Frændstabet lader hænge ¹⁾.

Men eget for det danske Sagn er Fortællingen om Zarmunreks Borg, hvilken en anden dansk Kronike endog lægger paa Bjerget Kullen i Slaane ²⁾, og mærkeligt er Sagnets Overeensstemmelse med den historiske Deel af Jor-nandes's Beretning. Thi, ligesom Jor-nandes, lader Særo Zarmunrek underkaste sig Slaverne og de i Osten boende lettiske og tschudiske Nationer (Kurer, Sember og Liver). Man ser strax, at man i Særo's Zarmunrek ej alene har den Ermanarik for sig, der lader Euanbild dræbe og kæmper mod hendes Brødre, men ogsaa den, der undertvinger Slaver og Ester, og „herstjer over alle Skythiens og Germaniens Nationer“. „Helle-sponten“ hos Særo minder ej alene om Østerveg, men ogsaa om de saakaldte mæotiske Sumppe, hvor Erulerne skulde holde til ³⁾. Og dog har den

¹⁾ Disse Harlungere omtales i Heldenbuch som Søner af Diether, Dietrichs Brøder. Den quedlingburgske Kronike (fra Stutn. af det 10de Aarh.) omtaler dem allerede, se Ann. Quedl. hos Persz, Monum. V. p. 31.: *Et tempore Ermanricus super omnes Gothos regnavit, astutior in dolo, largior in dono, qui post mortem Friderici, unici filii sui, sua perpetrata voluntate, patruelles suos Embricam et Fritlam patibulo suspendit.* I Didrik af Berns Saga, den norske Oversættelse af tydske Sagn, omtales baade denne Fredriks Død og Harlungernes Henrettelse; den kalder dem ved en Misforstaaelse Uke og Stgard (se W. Grimm, deutsche Heldensage S. 20, 264, 265. Ogsaa det angels. Widsidhkvad nævner Harlungerne (Herelingas).

²⁾ Nyklosters Annaler, Vangebeks Scriptt. I. 155. Denne Kronike kalder Zarmunrek Zarmarus, og lader ham stride med de hellepontiske Brødre i Drefund, ligesom den kalder Brøder hans Brøder, ej hans Søn. De danske Sagn have saaledes været noget afvigende indbyrdes.

³⁾ Se ovenfor S. 20, 21, jvfr. 36, 37, 52.

hele Fortælling hos Saro fuldkommen Præget af at være national; intet Træk synes at være laant fra fremmede Kilder. Ogsaa veed Saro mere at fortælle om Jarmunreks Krige, end baade de norste Sagn og Jornandes. Vi føle derfor, at Sagnet hos Saro er paa sin rette nationale Grund. Vel har det i Tidens Løb undergaaet nogle Forandringer, og dets Forbindelse med den øvrige Deel af Sagnkredsen er forglemt, men forresten har det bestet sig formeget ved Stederne selv til i sine Enkeltgheder at kunne glemmes. Ja endog den Dag i Dag er der i Skaane dunkle Sagn, der henføre disse Begivenheder til Drefund og Hveen ¹⁾.

Det maa derfor ansees som en afgjort Sag, at den gotiske Konge Ermanarik eller Jarmunrek i Midten af det 4de Aarhundrede har grundet et stort Erobringsmonarki, der først og fremst indbefattede de gotiske Lande omkring Østersøen, men desforuden har strakt sig over det af udvandrede Goter beboede Fastland, næsten lige ned til det sorte Hav, og over Slaverne eller Venderne i Vest, over Preusser, Letter, Kurer, Ester og Tschuder i Nord. Det sydlige Norge har upaatvivleligt udgjort en Deel af dette Rige. Derom vidner i alle Fald det Udsagn hos Jornandes, at „Rugerne“, ligesom mange andre stridbare nordiske Folk, hørte blandt de Folk, der maatte adlyde ham, ligesom ogsaa denne Deel af Norge laa de gotiske Hovedlande altfor nær, til ej at maatte blive berørt af de større Bevægelser, som der fandt Sted. Jornandes siger ingensteds udtrykkeligt, hvor Jarmunrek havde sin egentlige Bolig; vel kunde det maastee synes som om han forudsatte, at dette var etsteds i den sydlige Deel af Niget, hvilket fra Jornandes's, den i Syden levende Forfatters, Standpunkt, og i og for sig er naturligt; dog nævner han paa den anden Side selv Østersøens (det germaniske Hav's) Kyster og nordiske Folk som ham undergivne. De norste Sagn holde sig mere til et enkelt Afsnit i Jarmunreks Liv; de kjende ham som Goternes Fyrste, men forresten synes det som om Grindringen om hans mere umiddelbare Herredømme i Norge er tabt: Bevægelsen har kun været forbigaaende. Men i Danmark, og fornemmelig i Skaane,

¹⁾ Se herom de danske Kampeviser om Fru Grimild og hendes Brødre (Schallemoses Saml. S. 54—66), og den hveenske Krønike, hvoraf Uddrag findes samlesteds, i Müllers Sagabibl. II. S. 408 fgg., og Stephanus, Roter til Saro S. 230. Jof. Sjøborg, Nomenklatur för Nord. Fornlemningar, S. 83, 84. Bistnok har man antaget, at Henlæggelsen til Hveen er foranlediget ved en Forverling af „Hunaland“ med „Huenaland, Hvenaland“, men det synes dog i saa Fald besynderligt at Sagnet saa fast har kunnet lokalisere sig, og at alle-rede Nyklosters-Kroniken, fra det 13de Aarhundrede, har kunnet hentyde til Drefund som Begivenhedernes Skueplads ved at navne dette saavel som Kullen. Nej, Sagnet er sikkert ældgammelt i Skaane. Og her er det ogsaa af Interesse at bemærke, hvorledes et andet hveenskt Sagn indeholder dunkle Grindringer af Gefjon-Mythen, se ovenfor S. 205, Not. 4.

har Grindringen vedligeholdt sig, og kun der veed Sagnet at fortælle om hans egentlige Hjem.

At de fra de gamle reidgotiske Lande udbandrede Angelsaxer opbevarede Mindet om Tarmunrek (Eormenric), var i sin Orden, og man finder ham derfor ogsaa omtalt i angelsaxiske Skrifter ¹). I de tydske Sagn omtales han vel hyppigt, men i mindre bestemte Omrids; hans Magt vorer til det Utrolige, han er romersk Keiser, Langobardernes Konge, og Dietrichs Farbroder: altsammen deels fordi det tydske Sagn i sin nærværende Etikelse er ungt, deels fordi Syd- og Vest-Tydskerne neppe have staaet i den umiddelbare Forbindelse med Goterne, som vore Forfædre ²).

Tarmunreks eller Ermanariks store gotisk = nordiske Erobringsmonarki bliver altsaa en historisk Kjendsgjerning. Men dette Monarki ligger aabenbart forud for det egentlige saakaldte Skjoldunge- eller dansk-gotiske Monarki. Danerne havde paa Tarmunreks Tid neppe endnu forladt deres ældre Sæder ved Gautland, endnu vare de virkelige Heidgoter herskende i de øst-søiske Lande.

Men Tarmunreks Erobringer kunne ikke andet end nødvendigviis, trods Sagnenes Taushed derom, have frembragt Bevægelser og Omvæltninger inden Norden selv. Dg ganske fattes ikke Spor deraf. Vi have ovenfor (S. 77—84) seet, hvorledes der findes ikke utvetydige Tegn til, at der i en fjern Oldtid har været en besynderlig Frem- og Tilbagestrømning af Nationer i den sydøstlige Deel af Norge; hvorledes Naumer eller Ulfar og Ruger, efterat have naaet Kysten, atter synes at være drevne tilbage af Folk med gotisk Kultur, indtil de paany trængte frem og tildeels underkastede sig disse. Denne Mellemtid af gotisk Herredomme ved Vikens Kyster synes

¹) Nemlig, som forhen omtalt, i *Widsith*-Kvædet. Tarmunrek (Eormenric) er en af de Fyrster, Skalden besøger. Han kalder ham Fredkongen, den vrede Forligsbryder, *wrād wærloga* (13—17), siger at han herskede over Goterne (36); han gjennemvandrede, siger han, al Goternes Odel og besøgte de ypperste af Tarmunreks Huusfæller, hvoriblandt Herelingas, Emerca og Fridla (217—225); han opholdt sig al den Stund hos Tarmunrek, Borgmændenes Herre, der gav ham en kostbar Baug (175—184). I et andet, ligeledes i *Exeter*-bogen opbevaret, Digt, kaldet „Skaldens Klage“, heder det: „vi have hørt om Tarmunreks Ulv-Sind; han beherskede vidt og bredt Goter-Riget's Folk, han var en grim Konge; mangen Mand sad sorgbunden, ventende Ve, og ønskede neksum, at der var en Ende paa dette Kongerige“ (Thorpes Udg. S. 378).

²) Størst Kjendskab til de her meddelte Sagn røber den ovenansførte *Quedlinb. Krønike*, der ogsaa (l. c.) siger: *Ermanrici regis Gothorum, a fratribus Hemido et Serila et Adaccaro, quorum patrem interfecerat* (her burde vist læses . . . *Serila, quorum patrem Adaccarum interfecerat*) *amputatis manibus et pedibus turpiter, uti dignus erat, occisio*. Begivenheden henføres urigtigt til Keiser Anastasius's Tid, for at saa Ermanrik samtidig med Theodorik eller Diderik af Bern „de quo cantabant rustici olim“.

ej at kunne tilhøre nogen anden Periode end den, hvori Jarmunrek beherskede Norden. Og saaledes har heller ikke vort Norden været ganske uberrørt af de Berægtelser, de mongoliske Huners Indstyrten forarsagede, thi derved kuldkaftedes Jarmunreks Rige, og den Svækkelse, som Gotervældet derved led, maatte nødvendigviis søles lige indtil de yderste Dele af Monarkiet. Man kan ikke tvivle paa, at Nordmændene benyttede sig af Eroberens Fald til atter at trænge frem, og at Naamerne nu saaledes omsider fik oprettet deres Naumarke, Haderne deres Ringarke o. s. v. Og i de reidgotiske Lande selv, fornemmelig i Jylland, har Jarmunreks Herredomme vist bidraget meget til at fremstynde den angliske Udvandring til Britannien.

Jornandes kalder den Nation, til hvilken Euanbild og hendes Brodre horte, den rorolanske. Vore Oldsagn nævne derimod ikke, hvor Kong Jonaker boede; de sige kun, at Strømmen drev Gudrun over Fjorden til Kong Jonakers Land. Det er ovenfor viist, at Benævnelserne „Noyolaner“ hos Jornandes og senere Forfattere maa være den samme som „Nusjer“, „Nodser“, Fællesbenævnelser for Nordgermanerne i deres ældre Hjem ¹⁾. Det bliver imidlertid uviist, om Jonakers Land skal søges i Osten, eller om det gotiske Sagn kun har tænkt paa Nordboer i Almindelighed. Det norske Sagn synes at have tænkt paa et Land, der kun ved en Fjord eller en smalere Deel af Havet var adskilt fra Niles Rige i Hunaland. Jornandes siger at Noyolanernes Folk var faldet fra Jarmunrek, og at Euanbild blev saa haardt behandlet, fordi hendes Mand var blandt de frafaldne. Dette viser, at der blandt de undervungne Nordgermaner allerede for Hunernes Angreb spores Misfornøjelse og Lust til at afkaste Maget.

Den hele Volsunge- og Niflunges-Sagnkreds kan saaledes siges baade at begynde og slutte i Norden. I sin midlere Deel spiller den fornemmelig i Tydskland. Det bliver dog altid et stort Spørgsmaal, om Volsungerne og Gjukungerne i samme Grad kunne anses for historiske Figurer, som Jarmunrek. Deres Bedrifter ere mere fabelagtige; de gribe aabenbart mindre ind i Historien; det hele Sagn om Niflunges-Skatten, erhvervet ved Svig og tabt med Sorg, danner et afsluttet tragisk Heelt for sig selv, ligesom de græske Sagn om Odipus og den over hans Huus hvilende Førdømmelse. Det er her ej alene muligt, men endog sandsynligt, at Sagnene om Sigurd Fafnersbane og Gjukungerne kunne være medbragte af de germaniske Indvandrere fra deres ældste Hjem i Osten, og senere lokaliserede ²⁾. At der blandt Heltesagnene, og navnlig blandt dem, der ere satte i Forbindelse med

¹⁾ Se ovenf. S. 41, 42, 45, 46.

²⁾ Sagnet lokaliseres nemlig ej alene i Tydskland, men ogsaa paa Hveen, og i Sverige henføres Niflunges-Skattens Skjulested til Garphyttekintun i Nerike. Geijer, S. R. Håfder S. 89.

Vælsunge-Sagnkredsen, findes flige Ursagn, kan ikke betvivles. Sagnet om den kyndige Smed **Bølund** eller **Balund**, **Tydfsternes Wielant**, **Angelsarernes Weland**, **Englændernes Wayland**, **Frankmændenes Gualans**, der af Kong **Nidad** indestængtes i et Fængsel, men gjorde sig Binger og sloj bort, er kun den germaniske Form af Grækerens Sagn om **Dædalos**, og da det ej kan være laant fra Grækerne, maa det selvfølgelig have været til endog blandt det Ursolk, fra hvilket baade Græker og Germaner stammede ¹⁾. Sagnet om **Balunds Broder Egil**, **Angelsarernes Wgel**, der paa Kong **Nidad**s Befaling viste sin Dygtighed i Buestydnung ved at skyde et Æble ned af sin Sønns Hoved og paa Kongens Spørgsmaal, hvad han vilde med to andre Pile, han havde lagt tilside, svarede at de vare ham tiltænkte, hvis den første havde truffet **Barnet** — dette Sagn maa have levet fra umindelige Tider blandt alle de germaniske Stammer, thi man gjenkender det, lokaliseret, i Norge, Danmark, England og Schweiz ²⁾. Paa lignende Maade kunde nu Sagnet om **Sigurd** have været til fra Urtiden, og givet Anledning til saamange lignende Sagn blandt Nordboer og Tydfkere om Dragekampe og Erhvervelse af Dragekatte. Det bliver i alle Fald her saare vanskeligt at udsøndre det historiske fra det mytiske. Men en middelbar historisk Interesse vinde Sagnene dog, fordi de umiskjendeligt minde om en Tid, da Nordboer, Goter og Tydfkere i broget Forvirring tumlede sig om hinanden ligesaa Bilen til **Alperne**, medens dog **Goterne** stedse vare den fornemste Nation, og alle deres Sagn ej alene dreje sig om

¹⁾ Overensstemmelsen mellem Saguene var endog vore Forfædre indlysende, forsaavidt man, hvad allerede ovenfor (S. 193) er bemærket, finder Ordet „Labyrinth“ oversat „Völundarkhus“. Sagnet om **Balund** indeholdes i sin største Reenhed, som bekjendt, i den gamle **Völundarkvida**, et af **Eddabidtene**. Hans Fader **Bade** nævnes ogsaa i engelske Sagn (se **Remble**, *Saxons in Engl. I. 420*), og **Stedsnavne** i England minde derom. **Weland** (**Völundr**), **Nidhad** (**Nidadr**) og **Datteren** **Beaduhild** (**Bödvildir**, egentl. **Bödv-hildir**), omtales i „**Skaldens Klage**“ v. 1—34, **Greterb.** S. 377, og i **Berkshire** vides endnu **Wayland smith** (d. e. **Balunds Smedie**).

²⁾ **Egil** eller **Egil** kaldes i **Völundarkvida** **Ölrunar-Egill**. Omstændeligt berettes Sagnet i **Didrik af Berns Saga**; som bekjendt er det i Danmark henført til **Palnatøke**, i Norge til **Heming** og **Gindride Irbreid**, i Schweiz til **Wilhelm Tell**, og i England til **William Cloudeley**; **Grimms Mythol.** S. 354, 355. Om **Wgel** minde flere **Stedsnavne** i England, s. **Wglesburh** (**Milesbury**), **Wglesford** (**Lylesford**) o. fl. — Om **Balunds Søn Bidga** fortælles meget i **Didrik af Berns Saga**; hvorledes han som **Bibicula** eller **Bidigoja** var Gjenstand for ældgamle gotiske Sange, er forhen nævnt; **Widsidh-Kvadet** fjender ham som **Wudga** (v. 288). Fornemmelig lokaliseres **Balunds** og **Bidga-Sagnene** i **Skaane**, **Bohus** og **Sjælland**, se **W. Grimm**, **Heldensagen 322**, **Geijer**, **S. R. Håfder S. 89**. Og det er da heller ikke underligt, at denne saavel som de andre gotiske Myther meest haardnakket har holdt sig i **Skaane**, **Goternes gamle Hovedsæde**, tilligemed dets nærmeste **Naboegne**.

Skandja som et Middelpunkt, men ogsaa længe have vedligeholdt sig i det gamle skandiske Hovedland, Skaane, som Lokalsagn.

7. Dan, Dany, Dyggve og Dag.

Allerede i det Foregaaende, hvor der handlede om Samfunds-Ordenen og det gamle Kvad Nigismaal anførtes, havde vi Anledning til at omtale Kong Dan, fra hvis Navn saavel norske som danske Sagn udlede Navnet Danmark, og hvilken de norske Oldsagn desuden lade begynde Hjalderen, medens hans Fader Dany allerførst antager Kongetitlen i Danmark. Dette Sagn tilhører vel nærmest Danmark, men spiller dog en altfor vigtig Rolle i vor egen Sagnkreds til her at kunne forbigaaes. Den Maade at forklare Landes og Efters Navne paa, at udlede dem fra en første Besidders eller Stamfaders Navn, var allerede langt tilbage i Hedendommen saa sædvanlig hos Germanerne, at man ej kan forundre sig over at finde et Exempel derpaa i et saa gammelt Kvad, som Nigismaal. Men hvad der snarere kunde synes at undres over, er at vore gamle Slægtregistre ikke sætte Dan i Spidsen for den danske eller skjoldungste Konge-Række, men derimod gjøre ham til et Medlem af denne, og derved paa en vis Maade lade Haldan, hvis Navn dog allerede antyder en Blanding eller en Fjernelse fra den ældste oprindelige Danskhed, blive Stamfader for Dan, denne den oprindelige Danskheds Repræsentant eller Personifikation. Aarsagen er dog simpelt hen den, at med Sagnet om Skjold var ogsaa Erindringen om Gotland som de danske Landes ældste Fællesnavn uadskilleligt forbunden. Skjold, og folgelig Haldan, maatte derfor sættes højere op i Tiden end Dan. Skjoldungesagnet var desuden et genealogisk Sagn, Sagnet om Dan derimod et ethnografisk-politisk Kultursagn. Egentlig havde de begge intet med hinanden at bestille, og passede ikke til hinanden; deres Sammenkjedning kunde derfor ej undgaa at frembringe nogen Forvirring og indbyrdes Modsigelse.

Hvad vore egne Oldskrifter fortælle om Dan, er ikke meget. De give ham Tilnavnet mikillåli (d. e. den Overmodige) og gjøre ham til en Søn eller Efterfølger af en Dlaf med Tilnavn litillåli (d. e. den Sagtmodige ²⁾;

¹⁾ Se ovenfor S. 125, 129, 131

²⁾ Et, rimeligviis af den norske-islandske Lagmand Hr. Hauk Erlendsson, i Begyndelsen af det 14de Aarh. optegnet Slægtregister (Langfædgetal) nævner som de nærmeste i Skjoldungestammen efter Skjold: Fridleif, hans Søn, Fredrode, hans Søn, Fridleif, hans Søn, Haavard handramme, hans Søn, Frode, hans Søn, Vermund vitre, hans Søn, Dlaf litillaate, hans Søn; Dan mikillaate, Frode fridsame, hans Søn. Det tilføjes her ikke udtrykke, at Dan var Dlaf's Søn, (Langfædgetal i Langebeks Scriptt. rer. Dan. I. p. 5). I de med „Kundinn Noregr“ forbundne Slægtrækker er der een, som gjentager den her anførte med det udtrykelige Tillæg, at Dan var Søn af Dlaf, Fornaldar S. Nordet I. Munch. Det norske Folks Historie. I. 16

de sig, at han begyndte Høj-Alderen i Danmark ved at lade sig opføre en Høj og forordne, at han efter sin Død skulde begraves der med sit Kongeskrud, sine Hærklæder, sin Hest fuldt opsadlet, og meget andet Guds. De kalde ham Son af Dany, Son af Rig, der først blev kaldt Konge blandt dansk-talende Folk ¹⁾, og hvis Utmænd siden brugte Kongenavnet som den fornemste Fyrstetitel. Hans Syster Drott, hed det, var gift med Ynglingekongen Dyggve, om hvem man ikke vidste andet end at han døde paa Sot-feseng og at han allerførst i sin Æt antog Kongetitel istedetfor den tidligere brugelige Titel Drottin. „Efter Dan“, heder det, „sit Danmark sit Navn“ ²⁾.

De danske Oldskrifter vide naturligviis mere at berette om Dan. Særo forfoldiger ham paa sædvanlig Viis til trende. Den første Dan er hos ham Son af Humble og Broder til Angel; Dan er det danske, Angel det angliske Riges Stifter; Dans Søner ere Humble og Ledber, Ledbers Son Skjold. Den anden Dan er hos Særo en Son af Uffe, Bermunds Son. Om denne Uffe siger han, at han ogsaa hed Olaf, og fornede sit Bestedsmænd kaldtes mansuetus (d. e. den sagmodige); men at man intet forresten veed om hans Bedrifter; Sønnen Dan derimod var desto overmodigere; han overvandt ydre Fiender i mange Slag og udvidede sit Rige, men stemmede den Ære, han havde indlagt sig, ved sit utaalelige Overmod, ligesom han ogsaa deri vanslægtede fra sin Fader, at han bortedslode det af hans Fader og af ham selv i hans heldige Krige samlede Guds. Den tredie Dan, i enkelte Kongerækker kaldt „den Dagfulde“, Son af Frode frøknæ (vegetus), truedes i sit 12te Aar af Særerne med Krig eller Skatstyldighed, men samlede modig den danske Ungdom om sig, bragte en saa stor Mængde Skibe sammen i Elben, at man kunde gaa dereover som paa en Bro, og tvang nu den saxiske Konge til at betale Danmark Skat ³⁾.

I Særos Dan II den overmodige og Faderen Olaf den sagmodige gjen-

S. 12) medens en anden (S. 14) opregner Ledene paa samme Maade indtil Bermund vitre, men derimod efter denne sætter Datteren Oluf, og efter denne som hendes Son Frode fridsame. Denne Række synes saaledes at antyde at Dan maatte have været gift med Oluf.

¹⁾ Om den Modsigelse, hvori dette Udsagn staar med Rigsmaal, er allerede forhen talt (S. 129). Dog maa det ikke oversees, at den eneste Skindkoder, vi have tilbage af Snorres Ynglingasaga, ikke nævner Rig, men kun siger; „Drött, dóttir Danps konungs ríks, þess er fyrst var konungr kalladr“ o: Drott, Datter af en mægtig Konge ved Navn Dany, der allerførst kaldtes Konge af dansk-talende Folk. Denne Læsemaade torde maasse være den rigtigste, da Rigsmaal, som vi have seet, ej sætter Rig, Jarl og Kon (d. e. Konung) i nogen genealogisk Forbindelse med Dan og Dany, medens dets Omtale af disse dog allerede vilde være tilstrækkelig Grund for en overfladisk Kombinator til at forandre hiin Læsemaade, og rette konungs ríks til sunar Rígs.

²⁾ Yngl. S. Cap. 20.

³⁾ Særo, I. B. S. 21, 22, 1de B. S. 175, 177.

kjende, vi med Letbed det først meddeelte Slægtregisters Dan mikillati og Olaf litillati. Det er tillige let at see, at Saro ikke veed mere om denne Olaf, end hans Navn, eller at han kjender Olaf og Dan kun fra hiint eller fra et lignende Slægtregister. Thi den Paastand, at Olaf skulde være den samme som Uffe, Bermunds Søn, er aabenbart kun at tilskrive Saros egne vilkaarlige Kombinationer. Han meddeler udforlig det ældgamle sønderjydske eller angliske Sagn om Bermund, Wiglets (Wihlslågs) Søn og dennes Søn Uffe eller Dffa¹⁾. Dette Sagn er afsluttet med Uffe, og

¹⁾ Sagnet om Bermund og Uffe, dennes Kamp med de tvende Sarere ved Gjderen, og Sverdet Skrep, hvis Lyd den blinde Bermund kjendte, er nu bekjendt nok ved Dehleschlågers smukke Ballade „Bermund gammel var og graa“ o. s. v. Men det tilhører umiskjendeligt Anglerne. I den angl. Krønike føres de gamle Merke-Kongers Et tilbage til Angelthow, Søn af Dffa, Søn af Bermund, Søn af Wihlslåg, Søn af Woden. Og man har endnu en fabelagtig i England opbevaret Fortælling om denne Dffa, Wärmunds Søn, der i sine Hovedtræk stemmer med Saros; Dffa er ogsaa her stum til sit 30te Aar, men faar Mælet af Harme, da Rigan, en uberettiget Tronprætendent, vil benytte sig af Kongens Alderdom; han bestemmer dem Balplads ved en Flod, erhverver der Sejren ved sin Tapperhed, dræber Rigans to Søner og sælber Sidenester ham selv. Begivenheden henføres i dette Sagn endog til England, hvor Warwick skulde have faaet Navn efter Wärmund, og Floden efter Rigan (nemlig Riganesburn). M. Paris, ed. Watts, vita Olfae 1mi. p. 961—969). Denne Henførelse til England er vel naturligviis fejlagtig — endog Warwicks aldre Navn Waringawic viser dette —; men man ser dog heraf, at Sagnet levede i England. Ogfaa i det angelsariske Widsidh-Kvad sigtes dertil: „Dffa“, hedder det, „herkede over Anglerne; han tilkæmpede sig først af alle, endnu som Yngling, det største Kongeræde; ingen øvede i hans Alder med et Sverd større Jærtskab (Kampdaad); han sikrede nemlig ved Fjeldbor (=: Tgisbyr, Gjderen) Grandsen mod Myrvingerne (Maurungerne); og siden den Tid forblev Grandsen mellem Angler og Swafer (Nord-Svever, Myrvinger) som Dffas Sejer bestemt det (v. 69—88). Dffa var, synes det, Anglernes Nationalhelt, og mange flere Bedrifter tillagdes ham vistnok end den i hiint Sagn opbevarede“. I Beowulf-Kvadet hedder det om ham (3910—3915): „Dffa var berømt baade ved Gæmtilthed og Krigsbedrifter; en geirbygtig Mand, vidt og bredt anseet; med Wiisdom styrede han sit Edel“. — Hos Saro gjenkjender man ej alene i Wiglet, Bermund og Uffe det angl. Slægtregisters Wihlslåg, Wärmund og Dffa, men i de øvrige af ham om Bermund meddeelte Sagn nævnes Frovin og Sønnen Wig, hvis Navne ligetledes tilhøre de angelsariske Uttæavler, thi de vestsariske Kongers eller de saakaldte Gewislers Et føres op til Gewis, Søn af Wig, Søn af Freawine, Sonnens Søn af Balldåg, Søn af Woden. Og uagtet Saro, vilkaarligt nok, lader Wiglet, Bermund og Uffe være Hleidrekonger, spiller dog Sagnet i Tjlland; Frovin (Freawine) er Høvding i Slesvig; Uffe efter hans Datter, Bermund opholder sig i Jæting i Sønderjylland, Uffes Kamp foregaar ved Gjderen. Det er saaledes øiensynligt, at Saro her har indflettet i Skjoldungehistorien en Episode af den gamle angliske Sagncyklus, der endnu paa hans Tid, mærkeligt nok, i en sjalden Reenhed maa have levet i Tjlland, rimeligviis fordi den knyttede sig til bestemte Stedsnavne, ej alene Gjderen, men ogsaa Ten i Gjderen og det derpaa liggende Rendeburg, hvis Navn ej

vedkommer ikke engang Skjoldunge-Ætten. Men det gamle, i vore Oldskrifter opbevarede Slægtregister nævnte blandt Skjoldingerne en Bermund vitre og Sønnen Dlaf, og selvfølgelig var det for Saro en let Sag, der endog faldt sig af sig selv, uden videre at erklære den angliske Wærmund for den samme som Bermund vitre, og Offa for den samme som Dlaf. Dog vidste han naturligviis intet om denne Offa at fortælle fra det Djeblig, hvor hans Bedrifter mod Særerne ophøre at omtales, eller hvor han under Navnet Dlaf bestiger Danmarks Trone. Heller ikke vore egne Slægtregistre have været sikke i sin Sag, siden et af dem, som ovenfor viist, giver Bermund Datteren Dlaf istedetfor Sønnen Dlaf, og aldeles forbigaar Dans Navn. Dette har for flere senere Historiegranskere været en velkommen Anledning til at opgjøre den Historie, at Dan, oprindelig Konge i Skaane, ved Giftemaal med Bermunds Datter Dlaf efter Sønnen Dlaf's Død erhvervede Sjælland ¹⁾.

Men de vidtloftigste Sagn om Dan findes i tvende danske, med hinanden nærbeslægtede Kroniker, nemlig den **esromske**, og den **ryklosterke** ²⁾, af hvilke især den første i Fremstillingen af de danske Oldsagn viser sig uafhængig af Saro og hans Kombinationer, og derfor vel i det Hele taget meddeeler Danmarks Oldhistorie saadan som den sædvanlig lod i Folskumunde, men hvorved Forfatteren dog ikke har kunnet afholde sig fra at

kan mistjendes i det engelske Sagns „Riganesburn“, rettere Regenesburh, der idetmindste stemmer mere med Navnets nuværende Udtale end den i Middelalderen brugelige Form Reynoldesburg. Sagnet om Uffe maa ellers paa Saros Tid have været temmelig kjendt og udbredt i Danmark, da det ogsaa meddeles af hans Samtidige, Sven Agesøn, der dog intet veed om Frovin og Wig, og lader Bermund være en Søn af Frode frøkn, og Dan en Søn af Uffe. (Langebek, Scriptt. rer. Dan. I. p. 45—47).

Naar Saro taler om en Athiflus, Sveriges Konge, som Bermunds og Frovins Fiende, og tydeligt skjælnet mellem ham og den Konge Athiflus eller Adils, der streb med Rolf Krake, saa synes han her, som saa mange andre af Middelalderens Skribenter, at have forverlet Svear med Svever. Det er saare almindeligt, at Svearne i lat. Skrifter fra Middelalderen kaldes Suevi. Ifølge Widsith-Kvadet streb Offa mod Myrgingerne, hvilke tillige kaldes Svever, (Swase, v. 87, jvf. 84); men som Myrgingernes, altsaa disse Svevers, ypperste Fyrste og sin egen Herre nævner Skalden Eadgils (185), hvilket Navn nok kunde tænkes forandret af Saro til Adils, Athiflus. Det synes heraf end mere aabenbart, at ogsaa hele Sagnet om Athiflus virkelig er et sondersjydsk eller anglisk Sagn.

¹⁾ Suhm har især bygget vidtloftige Kombinationer paa disse Data; thi han antager endog at Dlaf var en Datter af Dlaf litillati, og at Dan, efterat have ført Krig med denne, egtede hende. Hist. af Danmark I. S. 103—112, jvf. krit. Hist. II. S. 438—485.

²⁾ Den esromske Krønike, sluttet omtrent ved 1307, er aftrykt i Langebeks Scriptt. rer. Dan. I. S. 212—250; den ryklosterke, almindeligviis og urigtigt kaldet Chronicon Erici regis, sammesteds S. 148—170. Den naar til 1288.

anvende sin Læsning i fremmede Chronister, fornemmelig Jornandes og Beda. Denne Kronike, der følger Bedas Tidsinddeling i sex Tidsrum fra Adam til Christus, veed intet om Skjold og Skjoldungerne. Gjengivende Bedas Ord, at Stiftelsen af det skythiske Rige var samtidig med Erkesfaderen Saruch eller Saruch, melder den og, at Danmark (Dacia) paa samme Tid bebyggedes af endeel Landflygtige. Siden heder det, at Imperatoren Julius Cæsar underkastede sig Danerne og byggede ved Slesvig Bergen Julesburg, hvis Navn forvanskedes til Juresburg. Dog synes det, som om man til Trods for al Chronologi har henført dette Angreb til Kong Davids Tid. „Thi“, heder det, „da Imperatoren paa Davids Tid først besøgte Danmark, kaldtes dets Dele, nemlig Jylland, Fven, Sjælland, Møen, Falster, Laaland og Slaane, ikke Danmark, thi de havde ingen særegen Regjering, men henhørte til Sverige. I Uppsala herskede nemlig en Konge ved Navn Ypper, der havde tre Sønner, Nore, Osten og Dan, hvilken sidste af sin Fader sendtes for at beherske de fire Der Sjælland, Møen, Falster og Laaland, hvilke dengang tilsammen kaldtes Withesteth. Dan fik saaledes Kongedømmet i Sjælland, og byggede Staden Gleidr, som han gjorde meget rig og mægtig. Her var Dan først Konge i tre Aar. Imidlertid besøgte Kejser Augustus Jylland med Krig, og Tyderne leverede ham flere Slag ved Danevirke, som allerede dengang var til. I deres Nød kaldte de Dan, Konge af Withesteth, til Hjælp; han indfandt sig ogsaa ufortøvet, og overvandt Fienden ¹⁾. Da besluttede Tyderne at tage Dan til Konge; de førte ham til Stenen Danerugh, lode ham stige op paa den, og hylkede ham. Understøttet af Tyderne underkastede Dan sig derpaa Fven, Slaane og de øvrige Der. Og da han nu saa sit Rige, nemlig Jylland, Fven, Withesteth og Slaane, at det var godt, sagde han til sine fornemste Mænd: jeg synes godt om mit Rige; hvad skulle vi kalde det? De svarede: Du heder Dan, dit Rige skal hede Danmark, og dit Navn skal aldrig udde. Dan herskede endnu i tre Aar i Danmark, og havde med sin Hustru Dania Sønnen No, der arvede Riget efter ham, beslagde ham ved Gleidr paa Sjælland og siden byggede Nostilde“.

Den anden Kronike fortæller det samme med nogle faa Afvigelser. „Danerne“, heder det, „besatte ifølge gamle Historiographers Vidnesbyrd det Rige, der nu kaldes Danmark, paa Erkesfaderen Saruchs Tid; de vare udgangne fra Gotland. Dog hed de ej fra først af Daner, men hvert enkelt Land havde sit eget Navn, indtil Dan, Humbles Søn, paa Kong Davids Tid kom fra Sverige, og herskede over Sjælland, Møen, Falster og Laaland, der tilsammen kaldtes Withesteth. Paa den Tid bleve Tyderne angrebne af en mægtig Konge. Frygtende dette Angreb saare, indreftede de

¹⁾ Her gjenkjende vi den samme Bedrift, Særo tillægger Dan III.

den Befæstning, der endnu kaldes Kowirki (d. e. Kurgraben eller Kurvirke, en Deel af Danevirke nærved Slesvig), og sendte Bud til Dan, Konge af Withesteth, om Hjælp, lovende ham, hvis han sejrede, at tage ham til Konge. Dan indfandt sig, slog Fienden ved Kowirki, blev Jydernes Herre, og underlagde sig siden ved deres Hjælp Fvea, Skaane og de øvrige danske Der. Han kaldte siden hele Riget, ifølge alle sine Nænds fælles Bestutning, efter sit Navn Danmark, og Indbyggerne Daner. Han var en tapper og kæmpestor Stridsmand, der indjog alle sine Naboer Skræl¹.

At vi i denne forvirrede Beretning tydeligt kunne spore Indvirkningen af Jorandes, er allerede ovenfor (S. 34) antydet; thi Navnet Withesteth hidrører umiskjendeligt fra hans Udsagn om Vidvarjerne og Derne i Wisla's (Weichselens) Munding, og det fremgaar endnu tydeligere deraf at et Haandskrift af Esrom-Kroniken i en Marginalnote retter „Augustus“ til „Besofes, Kongen af Egypten“, den samme, der ogsaa forekommer hos Jorandes. Men i det forvanskede Sagn spores dog ogsaa en egte, oprindelig Kjerne, nemlig Folkebevidstheden om at Danerne vare udgaede fra den skandinaviske Halvø, og at Navnet Danmark først skrives sig fra deres Udbredelse i Landet. Og som en Levendegjorelse af denne Bevidsthed maa Dan opfattes.

Men Dan er tillige noget mere end en Inkarnation af den danske Nationalitet. Han og hans Fader Danps Navn er tillige knyttet til **Kongetitlen**, **Erveringsmonarchiet**, og **Indførelsen i Danmark af den gotiske Begravelsesmaade**. Dans formodede Tidsalder danner en egen Afdeling i hele Nordens Sagnhistorie. Især viser dette sig i den gamle Kombination af **Ynglinge-Sagnene**, som ligger til Grund for **Ynglinga-Saga**. Denne giver **Fjolner** Sønnen **Sveigder**, der drog til Osten for at oplede **Godheim** og den gamle **Odin**, men af en **Dverg** blev loftet ind i en **Steen**¹); efter **Sveigder** følger en heel **Episode**, der staar i **Forbindelse** med **Sagnene** om de samme **finlandske Konger** (egentlig **personificerede Naturoptrin**), der nævnes i **Fundinn Moregr**; denne **Episode** drejer sig væsentligt om et **Guldsmykke**, over hvilket den **Forbandelse** hvilede, at det **afstedkom Ulykker** og **idelige Frændedrab i Witten**. Men **Episoden** afbrydes aldeles ved **Fortællingen** om **Dyggve**, **Dans Svoger**, der allerførst antog **Kongenavn** i **Swithjod**, og om **Sonnen Dag**, der faldt paa et **Tog** i **Gotland**. Derpaa fortsættes igjen den **afbrudte Traad**. **Danp**, hans **Born Dan** og **Drott**, hendes **Mand Dyggve** og **Sonnen Dag** høre her umiskjendeligt sammen; endog det fælles **Begyndelsesbogsstav** vidner derom²). Kjendte man **Sagnet** i dets **Heelhed**,

¹) Yngl. S. Cap. 15.

²) Yngl. Saga nævner først **Bantande**, der ægtede **Drif**, Søn den gamles **Datter**, derpaa **Bisbur**, **Bantandes** **Søn**, der fik **Guldsmykket** med sin **Hustru**, **Ude** (i: Rigmanden) den **udgæs** (o: riges) **Datter**, hvilken lod **paahæve** **Stifionnen** **Domalbe** **Ulykke**; derpaa **følge** **Domalbe** og **Sonnen** **Demar** (c. 16—19). Her

vilde upaatvibelig alle disse Navne forekomme der. Og allerede af de sparsomme Meddelelser hos Snorre og Antydningen i Rigismaal see vi, at det har været uadskilligt knyttet til Forestillingen om Kongedømmets Oprindelse eller Kongenavnets Omgang fra at være en Hæderstitel til at betegne Regjeringsmyndighed. Men denne Omgang betegner og, som vi have seet, Erobringsmonarchiet, og derfor fremtræder Dan som Erobringsmonarch i det sidst meddeelte danske Sagn. Danerne ere altsaa omsider bleve saa mægtige, at de have stiftet et Erobringsmonarchi, og dette Erobringsmonarchi har maaffet givet Anledning til en videre Udbredelse af den særegne dansk-gotiske Begravelsesmaade. Dette er det historiske Udbytte, som Sagnet om Dan giver. Hvad Udstrækning man skal give hiint Erobringsmonarchi, eller til hvad Tid man skal henføre det, er uviist. I den olddanske Historie mangler der ikke paa Sagn om ældre Erobringsmonarchier. Men saameget er viist, at man ikke kan sætte Dans Erobringsmonarchi i Forbindelse med Navnet Danmark. Vore egne Oldskrifter vidne, at Danmark kaldtes Gotland lige ned til det 8de eller 9de Aarhundrede, og i de eneste autentiske Levninger, vi fra hine Tider have tilbage, nemlig Oldkvadene, nævnes Danmark ej ferend i hiint ovenomtalte Kvad af Brage den gamle, der handler om Udsløjningen af Sjælland ved Gesson. Sjælland kaldes her „Danmarks Silvær“, og dette vidner om at det oprindelige Danmark maa søges udenfor Sjælland. Da nu Gesson efter Sagnet bragte denne Silvært til Skjold, Slaanes Herre, synes det altsaa rimeligt, at det ældste Danmark søges paa Halvøen. „Danmark“ betegner ligesom kun „Danernes Grændseland“, eller „Danernes Skovland“. Dette Grændse- eller Skovland

afbrydes Episoden ved Duggve og Dag; (Cap. 20, 21) men efter Dag kommer Agne, der egter Frostes Datter og dræbes ved Guldsmykket (Cap. 22) hans Søner Kalrek og Erik, der dræbe hinanden, og Kalreks Søner Yngve og Alf, der ligeledes dræbe hinanden. — Sagnene om Guldsmykket høre vistnok til en egen Cyklus, der har drejet sig om den fabelagtige Kong Snæ i Finland og Fornjots Et. Vanlande egter Snæs Datter Drif, der ogsaa omtales i Fund. Noregr; af denne lære vi, at Snæ var en Son af Frostes; i Yngl. Saga kommer Agne, Vanlandes Utkling, til Kong Frostes; i Fund. Nor. er Loge Frostes Broder, i Yngl. S. hans Son. Disse Uoverensstemmelser, der godt kunne hidrøre fra blotte Misforstaaelser af Thjodolfs Kvad, have dog ikke saameget at betyde, som Navnenes Samstemning. I Fortællingen om Nor og Gor har Norge sin Deel af denne Cyklus. Ogsaa Danmark har sin; det antydes allerede ved at Hleer, Fornjots Son, henføres til Hleeso (Lesø). Men Esrom-Krøniken har endog en vidtloftig Fortælling om Snæ (Snyo), der var Fortønnen Hleers Fæhyrde paa Lesø, og som paa en smid Maade ej alene vidste at fortælle Kong Adils i Sverige, at Hunden Rakke, som han havde sat til Danernes Konge, var død, men ogsaa selv at erhverve Tronen. Særo taler ogsaa om Snæ eller Snyo, men uden at nævne Hleer, og mestendeels udfyldende hans Historie med Anekdoter og Fortællinger om Langobardernes Udvandring. Se 8de Bog, S. 115 fag.

kan neppe have været andet, end de øverste Grændse-Egne mellem Slaane og Smaaland, og her i disse Egne turde man vel og kunne søge Danernes ældste Hjem paa den nordiske Halv. Men om end Danerne selv bleve mægtige hiinsides Sundet, vedblev dog Navnet Gotland, indtil de nye Bevægelser i det 8de Aarhundrede (se § 10) gjorde Danmark til Fællesbenævnelsen for det hele Rige. At Erindringer fra disse senere Bevægelser hos de sildigere Tiders Daner kunne have blandet sig i Sagnet, og bevirket at Danmarks Navn i udvidet Betydning er stytet for højt op i Tiden, er meget muligt. Thi det er vist, at Dan som Sagnfigur maa have levet paa Folkets Læber førend Benævnelsen Gotland var afløst af „Danmark“, og at den Erobring eller Omvæltning, han betegner, ej formaaede at frembringe noget saadant Navnsliste. Endog det umiskjendeligt efter Danp benævnte Danpstad, hvis Beliggenhed dog nu ej kjendes, siges udtrykkeligt at ligge i det fornemste Hered i Meidgotland ¹⁾. Fortællingen om Dan er saaledes enten en anden Indklædning for Sagnet om Skjold og Gefjon, eller den sigter til en Udvidelse af Gleidrekongernes Magt over Jylland til Ejderen. Dette turde være det rimeligste. Og i saa Tilfælde staar det i umiskjendelig Forbindelse med de saakaldte angelsariske Toq til England.

8. Skjoldunge- og Ynglinge-Sagn. Holf Krake og Adils.

Af de Skjoldunge- og Ynglinge-Sagn, som deels vore egne Oldskrifter, deels Særo og de øvrige danske Chronister meddele, er der flere, som umiddelbart gribe ind i Norges Historie, andre, som uden umiddelbart at gribe ind i den, dog udgjøre en saa uadskillig Deel af vore Forfædres mythisk-heroiske Traditioner, at de i Fremstillingen deraf umuligt kunne savnes. Ynglinge-Sagnene have desuden for Norge en særlig Interesse, saasom de af vore gamle Skalde og Sagn-Dyptegnere ere satte i umiddelbar Forbindelse med vor senere Konge-Vet. Ved alle disse Sagn er det dog umuligt, at bringe nogen chronologisk Følge istand. Bistnok have vore Forfædre, saavelsom de danske Chronister, opstillet bestemte genealogiske Rækker af Skjoldunger og Ynglinger; men ligesom de danske Rækker aldeles ikke passe med vore, saaledes indeholde Rækkerne selv og de til dem knyttede Sagn altfor tydelige Spor af at være sammenslittede af forskjellige mindre Sagnkredse, til at man fornuftigviis skulde kunne tænke paa, derefter at opstille en Chronologi; Alt hvad man her kan gjøre, er kun at udsøndre og

¹⁾ Hervararsaga Cap. 16. Her tales ogsaa om en Steen, den fagre, der staar paa Danpstad; skulde hermed den samme Sten menes, som i Esrom-Kroniken kaldes Danerug? I Atlavida Str. 5 nævnes Danpstad som tilhørende Hune-kongen Atles Rige.

meddele hver enkelt Sagnkreds for sig, med Forbigaaelse af Alt, hvad der fremstiller sig som senere Aarhundreders Digtning.

Fortællingen om Skjolds Søn, Haddings Fader **Gram** synes hos Særo at være en reen Digtning; idetmindste er gramr, som vi ovenfor have seet, kun en Benævnelse for hvilken som helst Stridsmand. I Grams og Haddings Historie omtales en norsk Konge ved Navn Svipdag, der overvandt Gram og underkastede sig baade Danmark og Sverige, indtil han igjen blev overvunden ved Gulland af Hadding, der nu selv blev Herre i Danmark og Sverige. Men Alt, hvad der hører til Haddings Cyklus, ligger saaledes indenfor den egentlige Mythologis Enemærker, at man ikke vel kan benytte det for Historien ¹).

Underledes forholder det sig med Sagnene om **Helge, Roar** (eller **Noe**) og **Wolf Krake**. Disse Sagn ere vistnok i sine væsentligste Omrids historiske, danne tilligemed Sagnene om Ynglingekongen **Adils** i Svithjod en Cyklus for sig selv, og fortaltes med ikke mindre Interesse i Norge end i Danmark. Især var Wolf Krakes Minde anseet. Han ansaaes som den ypperste af de ældre Konger baade formedelst Gævmildhed og Tapperhed ²); og den norske Konge Olaf den Hellige nævnte ham som den, han helst ønskede at være, naar han skulde være en af Oldtidens hedenste Konger ³).

Roar og Helge, heder det, vare Søner af Hleidrekongen Halfdan, efter hvis Død de tiltraadte Regjeringen. De vare forskjellige baade af Udseende og Tilbøjelighed. Helge var stor og stærk, og en vældig Krigsmand, Roar var mindre af Væxt og vndede Melighed. Derfor tilbragte Helge den meste Tid med at ligge ude paa Krigstog, medens Roar sad hjemme i Landet. Man gav ham senere Wren for at have opbygget Staden Noeskilde, der skal være opkaldt efter ham.

Paa sine mange Tog havde Helge flere Elstovs-Eventyr. Saaledes havde han med Malnf, en mægtig Dronning i Sarland, Datteren Yrsa, hvilken hendes Moder, for at skjule sin Bæncere, lod opdrage blandt sine Trællevinder. Paa denne Tid herskede i Svithjod Ynglingekongen **Adils**, en rig og mægtig Mand, der ligeledes tilbragte flere Sommer paa Krigstog. Han kom til Sarland og herjede; hans Folk dreve en Flok Kvæg ned til Stranden for at slagte det til Skibsforraad. Blandt Kvægets Vogtere, der ogsaa fulgte med, var den smukke Yrsa, i hvilken Adils blev saa indtagen, at han egtede hende.

Men kort Tid efter kom Helge med en vældig Hær til Svithjod, og Adils, der ej formaaede at gjere ham Modstand, tog Flugten. Helge ber-

¹) Særo, 1ste B. S. 26—60.

²) Skalda Cap. 13.

³) Olaf den Helt. Saga i Fornm. Sogur. II. 172, 303.

jede hans Kongsgaard, og førte Yrsa fangen med sig til Gleidr. Uvidende om, at hun var hans Datter, ægtede han hende, og hun fødte ham Sønnen **Rolf**. Da Rolf var tre Aar gammel, kom Dronning Kaluf til Danmark og underrettede Yrsa om at Helge var hendes Fader. Da forlod hun Helge og drog tilbage til Udils. Helge faldt nogle Aar efter paa et Krigstog. Efter en Beretning skal han have bekriget Udils, og være falden i et Slag mod ham ¹⁾.

Rolf, Helges Søn, blev nu Gleidrekonge og erhvervede sig snart ved sine udmærkede Egenheder større Magt og Anseelse, end nogen Skjoldkonge enten før eller efter ham kunde rose sig af. Fra alle Nordens Egne strømmede de meest anseede Kæmper til hans Hird, blandt disse ogsaa Nordmanden Boddar Bjærke, der skal have hørt hjemme i Dpdal, og om hvem mange fabelagtige Sagn berettes ²⁾; Hjalte, eller som han tidligere kaldtes, Hatt, en Bondesøn fra Omegnen af Gleidr, og Bøgg eller Bigg, der skal have givet Rolf det Tilnavn **Krake**, hvormed han sædvanligviis betegnes ³⁾.

¹⁾ Sagnet om Helge er her nærmest fortalt efter Yngl. Saga Cap. 32. Særo beretter det noget forskjelligt (2 B. S. 80—89). Han kjenner intet til Dronning Kaluf i Særland, men nævner istedetfor hende en Thora paa Thoro, og fortæller at hun før at hevne sig paa Helge magtede det saa, at han fik see og ægtede Yrsa, uden at vide at det var hans Datter. Forøvrigt melder han om Helges Erobringer i Vindland, hvis Konge Skalk han skal have undervunget, lader ham tilbageerobre Jylland fra Sæxerne, overvinde den svenske Konge Hobbrod, og endelig dræbe sig selv. Han sammenblander ham derhos med Bølfungen Helge Hundingsbane. Vidtøftigt fortælles Sagnet i den temmelig sildigt nedskrevne og med mange, aabenbart uegte, Tilfætninger forsynede, Rolf Krakes Saga. Følge denne skal ogsaa Yrsas Moder, som her kaldes Dronning Kaluf, selv have maget det saa, at hun blev gift med Helge. Denne Saga er det, som lader Helge falde i Slaget mod Udils. Den lader tillige Roe eller Roar, som den kalder ham, erhverve et Rige i Northumberland, hvilket dog bærer stærkt Præg at være en senere Opfindelse. De æstomske Afsamlinger gjøre Roe til en Søn af Dan, og give ham Sønerne Helge og Haldan, af hvilke Helge igjen er Rolf Krakes Fader. Han lærer Thora at kende under et Ophold paa Laaland, har med hende Datteren Yrsa, og ægter sidenestefter Yrsa uden at vide at hun er hans Datter; Helge bliver siden tilligemed Thora højlagt paa Thoro, og nu underkaster den svenske Konge Udils sig Riget, over hvilket han sætter sin Hund Rakke til Konge. Rakke sonderriives af andre Hunde, hvorefter den feromtalte Sna eller Snjo ved Hleers Hjelp bliver Underkonge i Danmark og mishandler Landet, indtil han dør af Lufsigge, hvorefter Rolf Krake bestiger Tronen.

²⁾ Næmlig baade i Rolf Krakes Saga og i den særskilte Boddar Bjærkes Saga.

³⁾ Dette berettes saaledes i Edda: „Der fortælles at en liden og fattig Svend ved Navn Bøgg kom ind i Rolfs Høi, gik frem for Kongen, der da var ung og smal af Væxt, og gav sig til at see paa ham. Da sagde Kongen: hvad vil du mig, siden du seer saa paa mig? Han svarede: da jeg var hjemme, hørte jeg fortælle at Kong Rolf Krake var den største Mand i Norden, men nu sidder jo der i Højsædet kun en liden Krake (Træstamme med afhugne Grenne), og ham

Rolf synes i Folkesagnet at have indtaget en saa fremragende Plads, at man endog henførte til hans Tid og samlede om ham Kæmper og Helte fra forskjellige Aarhundreder ¹⁾. Der tales om hans Underkonger og Erobring, uden at disse dog nøjagtigt angives. En af hans Underkonger var Hjorvard, gift med hans Halvsøster Skuld. Hjorvard kaldes dels Gøternes, dels Skaanes, dels Sveriges (i saa Fald vel Gautlands) Konge; dette lader formode at Rolf har underkastet sig gotiske Lande, der endnu ikke lode under Hleidrekongen ²⁾. Rolf's navnkundigste Bedrifter ere de, han udførte mod Sveakongen Aldis. Denne beskrives ogsaa som en mægtig og rig Mand, men som habeskyg og ondskabsfuld, og især som en stor Blotmand. Han førte Krige, hedet det, med en norsk Konge ved Navn Male den Oplandske, og de aftalte at ville holde et afgjørende Slag paa den tilfrosne Bæcerns Eis. Aldis opfordrede sin Stifson Rolf til at komme ham til Hjælp med sine Kæmper, og lovede ham til Gjengjæld at give Kæmperne Sold, og ham selv tre af de ypperste Klenodier, der fandtes i Svithjod. Rolf kunde selv ikke komme formedelst Ulfred med Saxerne, men sendte dog Aldis sine Kæmper, og ved disses Hjælp sejrede Aldis over Male, der faldt i Slaget. Af Byttet tilegnede Aldis sig hans Hjelmschildsviin og hans Hest Ravn. Rolf's Kæmper fordrede nu deres Sold, tre Pund Guld til hver, og for deres Herre de tre Klenodier, Hjelmen Hildegalt, Brynjen Finns-leif, og Ringen Sviagriis, der var et Arvestykke i Aldis's Hø. Men den gjerlige Aldis negtede dem alt, saa at de tomhændede maatte drage hjem til Rolf. Nu beslattede Rolf selv at hente, hvad der tilkom ham, og rejste strax med sine Kæmper lige til Uppsala, hvor Jesa tog imod ham, og fulgte ham med hans Mænd til et eget Huus, ej til Kongens Hal. Medens de sad her og drak Æl, kom Aldis og hans Mænd ind, lagde Bed paa Ilden, der brandt langsad Gulvet, og gjorde Baalene saa store, at Klæderne begyndte at svides paa Rolf og hans Kæmper. „Er det sandt“, spurgte nu Aldis, „at Rolf Krake og hans Berserker hverken fly for Ild eller Jern“? Da løb Rolf op med de Ord: „lad os endnu øge Ilden i Aldis's Huus“, tæstede Skjoldet paa Ilden og løb over, idet han sagde: „den flyr ej Ild,

kalde de sin Konge. Rolf svarede: du har givet mig Ravn, at jeg skal hede Rolf Krake, men med Navnfaste plejer ogsaa en Gave at følge; nu er du ej istand til at give mig nogen passende Gave, selgelig maa den give, som kan; med disse Ord tog han en Guldring af sin Arm og gav Bøgg den. Bøgg takkede Kongen for Gaven, og lovede højtideligt at dræbe den, som blev Kongens Bannemand. Derover lo Rolf og sagde: libet skal til at glæde Bøgg“. Historien fortælles lidt forskjelligt hos Saxo og i Rolf Krakes Saga.

¹⁾ J. Er. Svipdag og Geizad, der tilhøre Starckab-Kredsen.

²⁾ Hjorwards Mand kaldes Gøter i Saxos Omfæring af Bjarkemaal (2den Bog S. 104, 105). Den ælteste Kronike kalder ham Underkonge i Skaane, Saxo (S. 88) i Sverige.

som løber over den". Hans Kæmper fulgte hans Exempel; de toge nu fat paa dem, der havde lagt Ved til Ilden og kastede dem paa Baalet, men selv ilede de ud. Yrsa kom nu til, gav Rolf et Horn fuldt af Guld, hvoriblandt Sviagriis, og bad dem skynde sig afsted saa hurtigt de kunde. De kastede sig da paa sine Heste og rede ned ad Fyrisvoldene, men Adils satte efter dem med stor Dvermagt; selv red han paa sin raske Hest Slongvir, og var nær ved at indhente dem. Rolf strøede nu Guldet ud paa Fyrisvoldene langs Bejen. Sviarne standsede for at opsamle det, og Rolf fik derved atter Forsprang; men Adils skyndte paa og var snart igjen lige i Hælene paa Rolf. Denne kastede nu Ringen Sviagriis til Adils og bad ham modtage den som Gave. Dette kunde Adils ej modstaa, bøjede sig ned, tog Ringen paa Spydsodden og lod den rende ned ad Skafte; men Rolf udraabte: nu har jeg da sviinbøjet den mægtigste blandt Sviarne! og Adils indhentede ham ikke. Efter dette Sagn plejede Skaldene siden ofte at kalde Guldet „Fyrisvoldenes Sæd“¹⁾. Rolf kaldt endelig som et Offer for sin Søster Skulds Herstefyge og Forræderi²⁾. Hun overtalte sin Mand Hjørvard til at overfalde ham ved Nattetid med stor Dvermagt; Rolf og hans Kæmper værgede sig med den største Tapperhed, men bleve endelig overmandede, og maatte bide i Græsset. Et ældgammelt Kvad, kaldet Bjarkemaal, forevigele denne Begivenhed. Det beskrev, hvorledes Hjalte, der først mærkede Faren, vækkede Bjærke og de øvrige Kæmper, og opfordrede dem til, mandigt at staa deres Herre bi³⁾. Den eneste, som overlevede Blodbadet, var Bøgg. Hjørvard tilbød ham at blive hans haand-

¹⁾ Ogaa dette berettes forskjelligt. Det er den korte og simple Fortælling i Stålða Cap. 13, som ovenfor er fulgt. Rolf Krakes Saga nævner intet om Kampen paa Baner-Tien og de tre Klenodier, men lader Rolf, efter Bjærkes Opfordring, drage til Uppsala for at kræve som sin Fædrearsv det Bytte, Adils havde taget, da Helge var falden. Særo lader Yrsa, der hadede Adils, overtale denne til at indbyde Rolf til sig, for, som Adils troede, at efterstræbe hans Liv, men egentlig for at kunne skaffe Rolf Anledning til at berove Adils hans Skatte. — Benævnelsen „Fyrisvoldenes Sæd eller Fro“ om Guldet var saare almindelig blandt de senere Skalde; allerede denne Omstændighed maatte være tilstrækkelig til at vedligeholde Sagnet om Rolf Krake.

²⁾ Skuld kaldes i Rolf Krakes Saga en Datter af Helge og en Alfhone; i den esromske Kronike er hun Adils's og Yrsas Datter. Særo nævner intet om hendes Herkomst.

³⁾ Hvor udbredt dette Bjarkemaal maa have været i Norden, sees deraf, at Thorbjørn Kolbrunarskald, opfordret til at kvæde en Dymuntringsang for Kong Olaf den Helliges Krigerne Morgenen for Slaget ved Stiklestad, valgte at kvæde Bjarkemaal fremfor et selvgjort Kvad. Ved denne Lejlighed anføres de to første Vers deraf (Olaf d. Hell. S. Cap. 91, hos Snorre Cap. 221). Et Par andre Vers deraf anføres i Stålða. Forresten kjendes det kun af en profaisk Omfkrivning i Rolf Krakes Saga, og en i latiniske Hexametre, saare udtværet, hos Særo.

gangne Mand, og Vogg modtog Tilbudet for et Søn's Skyld. Men da Hjørvard rakte ham Sverdet, greb Vogg det, gjennemborede ham dermed, og opfyldte saaledes sit Løfte, at hevne sin Herre. Rolf og Vjarke lagdes i een Høj¹⁾.

Om Adils fortæller Ynglingasaga videre, at han stod i venstkabelig Forbindelse med den norske Konge Godgeft paa Helgeland, og forærede ham en Hest ved Navn Ravn, fød af den Hest, han tog efter Kale den Dyp-landste. Men denne Hest, heder det, løb løbst med Godgeft, som derved fandt sin Død, og Adils kom selv paa lignende Maade til Skade, da han ved et Difeblot ved omkring Difesalen; Hesten sturtede med ham, og hans Hoved blev knuust mod en Steen. Hans Lig højlagdes ved Uppsala²⁾.

Alt der ligger historisk Sandhed til Grund for Beretningen om Rolf Krake, kan neppe betvivles. Begivenhederne have i deres Grundtræk intet usandsynligt ved sig; kun Biomstændighederne ere udsmykkede og forsynede med Tilfætninger. Vore Forfædre nærrede ingen Tvivl om Rolf's Tilværelse, og i Sagaer, hvis Troværdighed maa ansees som afgjort, nævnes hans opgravne og til Island bragte Sverd Skofnung saa ofte, at man ej kan ansee Beretningen derom for Fant. Rolf Krake har altsaa været til; og alt tyder hen paa, at han har været en mægtig Konge, der har udvidet Riget, og navnlig, som det synes, til Fordeel for de egentlige Daner paa Goternes Beføstning. Naar det heder, at hans Fader herjede paa Saxland, at han selv havde Alfred med Saxerne; naar hans Farbroder eller Farfader, Noar, i dunkle Sagn henføres til Northumberland: da opstaar en Formodning om at Rolf's Erobringer og Magt have staaet i et Slags Forbindelse med Anglernes Udvandringer til England. Thi disse Udvandringer her man, som vi allerede have seet, ikke forestille sig som alene udgaaende fra Angel og Jylland. Kong Alfred selv giver i et af sine Skrifter at forstaa, at de Angler, der søgte til England, ej alene beboede Sønderjylland, men ogsaa Fyen og Smaa-Derne³⁾. Jylland, Fyen og Sjælland regnedes alle tilsam-

¹⁾ Ifølge Landnåma og flere Sagaer aabnede den islandste Hovding Stegge Skinnahjornson, da han engang laa med sit Skib ved Sjælland, hemmeligt Rolf Krakes Høj, og tog hans Sverd Skofnung, der sidenefter spiller en Rolle i flere Sagaer; Bodvars Sverd Kaufe var det ham umuligt at faa løst.

²⁾ Yngl. Saga Cap. 33.

³⁾ Det heder nemlig i Kong Alfreds Uddrag af Ottars Rejsberetning, at paa Vejen fra Skiringsfal paa Vestfold i Norge til Heidaby eller Slesvig var i de første 3 Dage Danmark (o: Halland) til Bagbord, og Havet til Styrbord; dernæst i to Dage de til Danmark hørende Der til Bagbord, og til Styrbord Götland (Jylland), Sillende (Sønderjylland) og mange Der; derpaa tilføjer Alf- fred: „i disse Lande boede Anglerne, førend de kom ind i Landet". (Dros. S. 25). At Ottars Rejse gik gennem Storebælt, og mellem Fyen og Vangeland, at altsaa Fyen, Thorseng, Vro og Als horte til de engelske Lande, er sandsynligt.

men til Gotland; Befolkningen var eensartet, og Udvandringer i det ene af disse Lande kunde neppe andet end medføre lignende Bevægelser i de øvrige. Forudsat at vor Formodning er rigtig, bliver forøvrigt Rolf Krakes Levetid at henføre til Midten af det 6te Aarhundrede. Nærmere at ville bestemme den, vilde være et forgjæves Forsøg. Thi Skjoldunge-Slægterækkerne kan man, som vi ovenfor have bemærket, ej rette sig efter, da de dels ere sammenflittede i en senere Tid, dels ikke stemme med hinanden indbyrdes; efter Særo vilde Rolf blive en af de ældste, efter vore Stamtafler en af de yngste Skjoldunge-Konger. Heller ikke kan man regne efter Adils's Plads i Ynglingernes Række, thi denne er ligesaa vilkaarlighedsammenfat. Den sætter Adils og folgelig Rolf tidligere end Frode Frøtne, uagtet denne, hvad der siden skal vises, unis kjendeligen er yngre end Rolf. Særo, eller det danske Sagn, veed desuden intet om Adils's Ynglinge-Herkomst at fortælle, men kalder ham en Søn af Hødbrodd, Sveriges Konge, og gjør ham endog til en Broder af Hød, Guden Balders Banemand, ligesom den gjør Helge til den samme som Volsungehelten Helge Hundingsbane. Sagnet staar altsaa ganske isoleret, og man kan ved Bestemmelsen af dets Heltens Chronologiske Plads alene gjette sig frem paa ovenanførte Wiis ¹⁾, idet man tillige følger det Indtryk, de i det lejlighedsviis skildrede Skikke og Sædvaner kunne vække. Og dette er i Sandhed et Indtryk af høj Ælde. Isærdeleshed er den baade hos Særo og i Rolf Krakes Saga forekommende Beskrivelse af Livet ved Rolfs Hof karakteristisk. Hofsjinderne selv kastede Been for Morsklabs Skyld over Bordet efter hverandre, og det endog saa voldsomt, at en og anden stundom satte Livet til ²⁾.

1) Som en Besledning til nogenledes at bestemme en Tid, senere end hvilken Rolf Krake ej kan have levet, kunne vi anføre, at Snorre i Beretningen om Hjørvard Vising og Granmar — en Beretning hvorfors vistnok historisk Sandhed ligger til Grund — lader Granmars Datter drikke Rolf Krakes Mindefaal (Yngl. S. Cap. 41). Altsaa var Rolf paa den Tid en allerede afdød, i Mindet levende Helt. Men Granmar og Hjørvard vare samtidige med Ivar Vidfadme, der levede omkring Aar 650 e. Chr. Rolfs Tidsalder falder folgelig en rum Tid før 650, neppe senere end 550.

2) Rolf Krakes Saga og, som det synes, Ynglingasaga sætte Helges og Rolfs Historie i Forbindelse med et Sagn om Kong Frode, der dræbte sin Broder og efterstræbte hans tvende Sønner, hvilke dog under Hunde-Navnene Hopp og Ho skjultes for hans Efterstræbelser, og omsider fandt Anledning til at overrumple og undbrænde ham i et underjordisk Smuthul, som han havde indrettet sig nærved sin Hal. I Rolf Krakes Saga hedder den Broder, Frode dræbte, Halsdan, og hans Sønner ere Helge og Hoar. Men Særo, som meddeeler det samme Sagn (7de Bog S. 322 flg.) kalder Frodes Broder Harald, og dennes Sønner, som han efterstræbte, Harald og Halsdan. Dette synes at vidne om, at hiin Kombination i Rolf Krakes Saga kun er vilkaarlig, og at Sagnene ikke hænge sammen. Særo lader sin Halsdan udføre saare mærkelige Bebrifter,

9. Skjoldunger og Yaglinger. Frode Frøfne.

Næstefter Wolf Krake er der ingen af Skjoldunge-Kongerne, om hvilken Sagnet har spredt en større Glands, end **Frode Frøfne**, og hvad der fortælles om ham, er mere virkelig Historie og mindre sagnmæssigt, end hvad der berettes om Wolf Krake. Saro og de danske Kongerækker, der følge ham, gjøre idetmindste to forskjellige Froder af ham, og henføre ellers flere af de til hans Sagnetreds henbørende Begivenheder til aldeles forskjellige Aarhundreder ¹⁾. De fleste Beretninger ere enige om at gjøre ham til en Søn af Fridleif Frøfson, hvem Sagnet tillægger en Mængde fabelagtige Bedrifter i Norge ²⁾. Det heder, at Fridleif sendte Mænd til den norste Konge Namunde, for at fri til hans Datter, den skønne Freygerd; at en af Gesandterae, Freke, druknede i et Sund, og at Namunde lod de øvrige drage tilbage med Afslag, mod Freygerds Vilje, der gjerne ønskede at egte en saa anseet Fyrste som Fridleif. Fridleif bekrigede Namunde, fældte ham i et stort Slag i Frøfensund ³⁾, og egtede Freygerd, med hvilken han havde Sønnen **Frode**; med en anden Kvinde havde han Sønnen **Olaf** eller **Male**, der siden ogsaa fik Tilnavnet **den Frøfne**. Frode var, fortælles der, allerede fra Fødselen af saa elsket af Alle, at han neppe engang fik Lov til at gaa paa Jorden, men blev baaren paa Folkens Arme, saa at han med Dette kunde kaldes Alles Fosterson. Faderen døde i hans 12te Aar, og de undertvungne sariske Konger, Sverting og Haanes, vilde benytte sig af hans Barndom til at aflaste Noget, men han overvandt dem i et Slag og paa-

giver ham Tilnavnet Bjergram, og antyder endelig at Norges Kongeslægter nedstamme fra ham (p. 329), hvorved han, som ovenansert, gjør ham til eet med Haisdan Gamle.

- ¹⁾ Saro, og de fleste danske Kongerækker, sjele mellem Frode frøfne, Hugleifs Søn, og Frode femilde, Fridleifs Søn; det er denne sidste, der egentlig skulde have Tilnavnet den frøfne. Rykslovers Annaler kalde begge Froder den frøfne, og vore Slagtrækker ere enige i at tillægge Frode Fridleifsøn, Snjalds Fader, dette Tilnavn.
- ²⁾ Hans Kamp om Riget med Hjarne, den til Konge ophøjede Digter, og med 12 stridbare Brødre i Norge, bærer altfor stærkt Præg af Eventyr, til her at behøve at gjentages. Se Saro, 6te Bog S. 259—231. Saro lader den fabelagtige Han Bogveiger komme i Berørelse med Fridleif, dette stempler end mere Sagnet om ham som opdigtet.
- ³⁾ Dette Sund maa ganske vist være Frøfensund paa Nordmøre, tæt ved Frode, paa Syd siden; og hertil sigtes vel ogsaa med det Sund, hvori Freke druknede. Det er altsaa paa Nordmøre at denne Namunde — han være nu opdigtet eller ej — ifølge det oprindelige Sagn maa have været Konge, og Sagnet er sandsynligvis fra først af nordmørsk; men da alle slige Sagn, der udelede geografiske Navne af Personers Navne, ere højst mistankelige, de fleste endog reent udopdagede, skulde man næsten formode, at Saro her har benyttet en af de senere Eventyrdigtninger fra 12te Aarhundrede.

lagde Sagerne en Kopskat. Derved sættes han istand til at vise en overordentlig Gæmildhed, hvorved han indlagde sig en Berømmelse, der overgik hans Forfædres ¹⁾. Den svenske Ynglingelunge Egil kom til ham, fordreven af sin Træl Tunne, og bad ham om Hjælp; han lovede til Gjengjæld at ville betale Skat af Svithjod. Frode sendte ham Folk og Kæmper, ved hvis Hjælp han fældte Tunne; dog betalte Egil ikke formelig Skat, kun Gaver. Egil blev dræbt af en vild Tyr, og hans Søn Ottar vægrede sig aldeles ved at betale Skat. Frode, der var en ster Hærmand, drog derfor med en Hær til Svithjod og herjede. Sommeren efter gjorde Frode et Tog i Østervæg; heraf benyttede Ottar sig til at gjøre et Herjetog til Danmark. Han vovede ikke at lande paa Sjælland, men sejsede til Jylland og herjede paa Vendsyssel. Men Frodes Jarler, Vott og Faste, hvilke han havde sat til at styre Landet i hans Fraværelse, samlede en Hær, sejsede til Liimfjorden, overfaldt Ottar og dræbte ham med Storstedelen af hans Folk. Danerne slængte hans Lig paa en Høj til et Bytte for Noddyr; de gjorde en Krage af Træ og sendte den til Svithjod med den Hilsen, at deres Konge ej var mere værd; derfor blev han kaldet Vendilkræake ²⁾.

Frodes Navn er især blevet forherliget ved den Forbindelse, i hvilken han stedse nævnes med Nordmanden Starkad, den nordiske Mytbekræftes Heracles. I denne Helts Historie blander der sig saameget der er aabenbart mythisk, og saameget der seer ud som historisk Sandhed, at man bliver tvivlraadig, om man skal ansee ham for en virkelig historisk Personlighed eller kun som en digterisk Levendegjørelse af den nordiske Kæmpe-Nand med alle dens Dyder og Lyder. Navnet selv, der aabenbart er udledet af den samme Rod som Ordet „sterk“, bliver her noget mistænkeligt; det synes allerede i og for sig at betegne ham som Kæmpestyrkens Repræsentant ³⁾. Da man imidlertid havde ældgamle Kvad, der udtrykkeligt tillægges Starkad, og om hvis Nuthenti der ej synes at have været nogen Tvivl ⁴⁾; da

¹⁾ Saxo, *Ote R.* S. 273. Saxo fortæller om den ældre, hos ham egentlige, Frode Frøkne, at han skal have overvundet den norske Konge Freygeir i en Dvekamp paa en S, der fik Navn efter Frode (Frodung eller Frogn i Tyriffjorden), men dette geogr. Sagn er vistnok ogsaa kun et Uventyr.

²⁾ Snorre *Yngl. Saga* Cap. 31.

³⁾ Starkadr eller Störkuadr kan blot betyde „den stærkt virkende“. Navnet er senere urigtigt fordrejet til „Sterkodder“.

⁴⁾ Der er endog et eget Versemaal, der efter Starkad kaldes Starkadarlag. Saxo paaberæber sig hans Kvad om Braavallaslaget, og medder udtrykkeligt, at han efter dette Kvad leverer Fortegnelsen over de i Slaget deeltagende Helte. (*S R.* S. 376). Man gjenkender ogsaa tydeligt i denne Fortegnelse Niimbogstaverne, i den Grad at man tildeels kan restaurere mange af Versene. Den samme Kilde, men uafhængigt af Saxo, sees at være fulgt i den Fortegnelse over Krigerne, som leveres i det saakaldte Sögubrot (Fornald. Sögur Nordrl. I. S. 378 flgg.). Saxo meddeler hist og her flere latinske Omfæringninger af

han endog forekommer som en af Hovedpersonerne i Braavalla-Slaget, følgende i en forholdsvis sildig Tidsalder, og da Navnet selv ikke hører til de ualmindelige i Norge og paa Island, synes man dog at maatte antage, at der har været en virkelig historisk Starkad, hvis Bedrifter enten ere blevne fabelagtigt udmøkkede, eller hvem man har gjort til eet med en mytisk Starkad. Dette bliver saameget sandsynligere, som vore Oldsagn selv omtale tvende Starkader, en ældre, der ligesvem kaldes en Totun med 8 Arme, altsaa en Fabelvelt, og en yngre Starkad, der udgives for at være hans Sønneson, medens de dog andensteds forverle dem, eller nævne dem begge som een Person ¹⁾). Stovvirk blev, fortæller der, Landværnsmand

andre af Starkads Digte, ligesom Brudstykker deraf meddeles i Gautreks Saga; endelig paaberaabes Starkad som digterisk Autoritet i det rhetoriske Tillæg til Skalds (S. 311). Tilværelsen af Starkad-Digte kan saaledes ikke betvivles.

- ¹⁾ Fortællingen om den ældre Starkad lyder i Korthed saaledes: Starkad var en hundviiis Totun, der levede ved Alufos og kaldes Aludreng. Han havde 8 Arme, og kunde stride med 4 Sverd paa een Gang. Hans Fæstems var Agn Alfesprenge fra Totunheim; men een gang, da Starkad var dragen nord over Elivaagerne, kom den jettesterke Hergrim Halvtrolde, Berg-Risen Arngrim's Søn, og røvede hende. Starkad bad Hergrim Valget mellem at give hende tilbage eller Holmgang. Hergrim valgte Holmgangen; de kæmpede ved den øverste Fos paa Eidet, og Hergrim faldt. Agn, som imidlertid havde faaet Hergrim fjar og sødt ham en Søn, Grim, vilde ikke overleve ham, men gjennembovete sig med et Sverd. Starkad tog alt Hergrims Geds tilligemed hans Søn Grim. Siden røvede han Alfhib, Kong Alfs Datter fra Alfheim, og havde med hende Datteren Rauggerd. Kong Alf anraabte Thor om Bistand for at faa Datteren tilbage. Thor dræbte Starkad, og gav Alfhib tilbage til hendes Fader. Strax efter Tilbagekomsten sødte hun Sønnen Stovvirk. Grim, der havde ledsaget hende, blev siden gift med Rauggerd; deres Søn var Arngrim Berserk paa Wolm, der i sit Egtekab med Eysura blev Fader til de navnfundige Kæmper Angantyr og hans 11 Brødre, omtalte baade hos Soro, i Hyndluljob (22, 23), i Drvarobds Saga og i Hervarsaga. Stovvirk røvede Unn, Datter af Freke Jarl paa Haalotaland, og havde med hende Sønnen Starkad, den egentlige Sagnhelt. (Se Herv. Saga Cap. 1, Gautr. Saga Cap. 3). — Her ere aldgamle helgelandske Sagn paa en besynderlig Maade blandede med Sagn fra det sydlige Norge. Hvad der fortælles om Halvtrolde, Totunheim o. s. v., stempler Sagnet aabenbart som helgelandsk — Navnet Haalotaland selv ikke at omtale —; derimod kan det ikke negtes, at allerede Alf minder om det sydlige Norge, og at isærdeleshed Alfes (Alufossar) og Eid endog nærmere antyde en Lokalitet i Grenland nær ved Thelemarken; idetmindste findes her baade „Alfos“ og „Eid“ tæt ved hinanden, og ved en Elv med flere Fossefald. Men dette er ikke alt. Soro kjender kun een Starkad, og lader ham være sød i Totunheim (ea regione, quæ Sveciam ab oriente complectitur, quamque nunc Estonum aliarumque gentium numerosa barbaries latis sedibus tenet) med sex Arme, af hvilke Thor rykkede de fire bort. Og i et Vers, der i Gautreks Saga lægges Starkad den yngre selv i Munden, heder det, at Folk kaldte ham en gjenfød Totun, og troede paa ham at see Jettemarket efter de 8 Arme, som Thor nordenfor Njeldet rykkede fra Hergrims Banemand Mund. Det nordre Jells Historie. 1.

hos Kong Harald paa Njder, og fik af ham Tromme, hvor han bosatte sig. Storbirk indebrændtes af sine Svogere, der vilde hevne Systerens Naa; men Starkad undkom, og blev opfod hos Kong Harald tilligemed dennes Søn Vikar. Der fortælles endvidere, hvorledes Harald blev dræbt af Hørthjof, Kongen paa Hordeland, der underkastede sig hans Nige og tog Starkad og Vikar med sig til sit Hjem; hvorledes det lykkedes dem at tage Hevn over Hørthjof, hvorledes Vikar blev en mægtig Konge, hvorledes Odin skjendte Starkad gode Gaber, blandt andet et Liv i tre Mennefskaaldere, medens Ther fordomte ham til at udføre en Nidingsdaad i hver, og hvorledes hans første Nidingsdaad var at dræbe sin Fostbroder Vikar ¹⁾. Hans øvrige Bedrifter opregnes af Særo. Han lader ham — vistnok efter de gamle Kvad — udføre Heltegjerninger i Rusland, Bjarmeland og Sverige. Blandt andet skal han have opholdt sig i syv Aar hos Ynglingekongerne **Malrek** og **Grik**, hvor han forhaanedes af Hirdmændene, og endelig, led saavel heraf som af de uhyggelige, blodagtige Dfferceremonier i Uppsala, drog ud paa nye Vrentyr ²⁾. Han gav sig i Tjeneste hos Sækongen **Hake** ³⁾, og hjalp ham siden at overvinde den farrige og nidste, men ellers til allslags Gøglespil og Strengelig hengivne Uppsala-Konge **Hugleik**, en Sønnesøn af Malrek, der paa en Nidefart var kommen i en Strid med sin Broder, som endtes med, at de sloge hinanden indbyrdes ihjel med deres Bidsler ⁴⁾. Starkad udførte fremdeles mange Heltegjerninger i Østerleden med Kurer, Sember, Sengaller, og led endelig Skibbrud paa Danmarks Kyst, hvor Kong Frode, af Værbødighed for hans store Navn, indbød ham til sig, sluttede Fostbroderskab med ham, og betroede ham Skibe og Folk, deels for at værne Landet mod Svovveres Angreb, deels for selv at drage paa Sætog.

(Gautr. S. Cap. 7). Det er saaledes tydeligt, at en Sammenblanding af flere, deels mythiske, deels historiske Sagn her har fundet Sted, og at der, naar det mythiske saavidt muligt borttages, dog bliver noget historisk tilbage, eller at der i Slutningen af det 7de og Begyndelsen af det 8de Aarhundrede virkelig har været en mærkelig, og med digterisk Evne i høj Grad begavet Helt ved Navn Starkad, der spillede en vigtig Rolle ved de nordiske Hoffer. Forresten ere neppe alle eller endog de fleste af de Vers, der i Gautreks Saga lægges Starkad i Munden, egte.

¹⁾ Gautreks S. C. 7, Særo 6te B. S. 276. Om Vikar og hans Æt vil der i det Følgende blive udførligen handlet, se nedenfor § 11.

²⁾ Særo, S. 278, jvfr. Yngl. S. Cap. 23. Særo kalder disse Ynglingekonger „filii Fro“; de kaldes ogsaa i Thjodolfs Vers „Frey's afspring“.

³⁾ Denne Hake, der tilligemed Hugleik tilhører en egen Sagnkreds for sig selv, nemlig den om Hagbard og Signy, kalder Særo urigtigt Danix tyrannus, ligesom han endnu urigtigere henfører Hugleik til Dublin paa Island (S. 279). Sagnet om Hake, Hugleik, og Haks Død, fortælles usfordansket i Yngl. S. Cap. 25 og 27. Vi komme nedenfor (i § 13) til at berøre det nærmere.

⁴⁾ Yngl. S. Cap. 23.

Engang, da Starkad var borte paa et saadant, forsøgte Sagerne paany at affaste det danske Overherredomme, og sendte Mænd til Frode, der udæskede ham til Tvekamp. Men medens Frode betænkte sig paa, hvad Svar han skulde give, kom Starkad pludselig tilbage fra sit Toq, og paastod at det var upassende for en Konge at give sig i Tvekamp med andre end sine Lige; derimod tilbød han sig selv i hans Sted. Sagerne overtalte ved Løftet om store Belønninger en af deres Kæmper, ved Navn Hama, til at møde Starkad; det saa i Forstningen ud til, at Hama skulde blive den sejrende, men omsider fældte Starkad ham, og Danernes Herredomme over Sagerne blev strengere end nogensinde. Deres Konge Haanes sagte at losrive sig, men Frode satte over Elben, slog og fældte ham ved det efter ham opkaldte Hanofra (Hanover). Nu søgte Everting, den anden Særerkonge, at hjælpe sig ved List. Høflende Venstak for ham, indbød han ham til sig til et Gilde, og lod under dette Huset, hvori de sad, antænde. Frode mærkede Ferræderiet, og gjennemboede Everting, førend han kunde undkomme, dog blev ogsaa Frode selv dræbt af Evertings Søner, eller, som de kaldtes, Evertlingerne ¹⁾.

Frodes Søn Ingjald eller Ingild havde været opfostret af Starkad, hvorfor han og sædvanligviis kaldes Starkadarfostre. Men han slægtede desuagtet ikke sin Fader paa, og forfaldt til Belævnethed og Blodagtighed, saa at Starkad i Harmen forlod ham og drog til Kong Halfdan i Sverige. Det gik saavidt med Ingjalds Ferglemmelse af hvad han skyldte sin Fæder, at han endog sluttede Venstak med Evertlingerne, og egtede deres Syster. Da Uvæsenet havde naaet en saadan Højde, at endog en Mand af den laveste Herkomst vovede at indlade sig i en Kjærligheds-historie med Ingjalds Syster Helga, kunde Starkad ej længer holde sig, men skyndte sig tilbage fra Sverige, for at bringe Sagerne paa Fode igjen. Hvorledes Starkad forhaanede hendes Bejler, irettesatte hende selv, bestod en Kamp for hendes Skyld med Kæmpen Angantyr og hans ni Brødre, og omsider, efter en Straffetale for Ingjald, fik denne til at gaa i sig selv og blive et andet Menneske, fortælles udforligt af Saro ²⁾. Starkad borte ikke op med sine Bekrejdelse, førend Ingjald under selve Drikkelaget drog Sverdet, og ned-sablede alle Evertlingerne ved sit eget Børd. Derpaa drog Starkad bort.

Frode Frokne ligger allerede den sikkere Historie meget nærmere end Nolf Krake. Den paalidelige Landnåma lader Helge magre, en af Islands fornemste Nybyggere, nedstamme i lige Linje fra ham. Helge, beder det,

¹⁾ Escomfron, Vangeb. Script. I. 217. Fard. S. Cap. 1.

²⁾ Saro, S. 281 flgg. Hyppige Vers af Starkad anføres; men den hele Beretning er dog saa sagnmæssig, at den mere tilhører Mythologien end Historien. Den er meddeelt i min „Nordmændenes Gubelære i Hedenold“ S. 137—140.

var en Søn af Gyvind Mønstmand, hvis Fader, Bjørn fra Na i Gautland, var gift med Líf, en Datter af Ingjald, Kong Frodes Søn af Danmark ¹⁾). Starkad den gamle, tilføjes der, var begges Skald. I den islandske Laxdølafsaga anføres ogsaa et Slægtregister fra Frode, nemlig Hærkongen Olaf Hvites. Han var, heder det, Søn af Ingjald, Søn af Frode Frøkne, hvilken Svertlingerne dræbte ²⁾). Dette sidste Slægtregister er nu vistnok urigtigt, da Landnåma og bedre Kilder, fornemmelig Olaf Hvites egen Vtling Ake Frode, udlede hans Vt fra Inglingestammen; desuagtet er det af Bigtighed, fordi det viser hvorledes ogsaa vore Sagn meldte om Frode Frøknes Forhold til Svertlingerne. Det første Slægtregisters Rigtighed i det Hele taget have vi derimod ingen egentlig Grund til at betvivle, thi den Omstændighed, at Langfedgatal, eller den i vore Sagnaer sædvanligvis opstillede Række af Skjoldungekonger, fører ham højere op i Tiden, beviser, som vi allerede ovenfor ved Rolf Krake have seet, aldeles intet, da denne Række er vilkaarligt sammensat af forskellige indbyrdes usammenhængende Grupper, og desuden hverken stemmer med Særos, med Sven Magesøns, eller med Esrom-Annalernes ³⁾). Snarere er der, naar Starkad skal ansees som en historisk Person, størst Sandsynlighed for de Genealogiers Rigtighed, der bringe Frode Frøkne saa nær Braavallslagens Tid som muligt, thi i dette Slag deeltog Starkad uimodsigeligt. Ifølge Landnåma døde Bjørn, Helge Mages Farsfader, efterat Island var opdaget, men, som det synes, i en høj Alder, da hans Sønnesøn Helge ligesledes var en af de tidligste Landnåmsmænd. Henseres Bjørns Død til henved 875, kan hans Hustru Líf antages fød omtrent ved 800, og hendes Fader Rolf maa selvfølgelig være fød i det 8de Aarhundrede ⁴⁾). Her kommer nu vistnok Ingjald noget vel langt ned i Tiden, saa at man enten maa tænke sig et Par Led bortfaldne eller Angivelsen af Bjørns Dødstid urigtig; men da man vel heller ikke tør antage flere end i det højeste to Led at være oversprungne, kan man neppe saa Frode højere op i Tiden end henved 700. Dette er i og for sig ikke saa usandsynligt. Vel nævner Sagnet paa den Tid Harald Hildetand som

¹⁾ Landn. 3, 12.

²⁾ Laxd. Cap. 1.

³⁾ Langfedgatal og med det Yngl. S. sætte Frode Frøkne, som Farsbroder til Rolf og Helge. Yngl. S. Cap. 29 omtaler endog Aale Frøkne som Frodes Broder, og nævner, hvorledes Starkad dræbte ham, uagtet baade Særo og Sogubrot, aabenbart efter Starkads egne Kvad, lade Aale deeltage i Braavallslaget, og selvfølgelig — hos Særo udtrykkeligt — først senere blive dræbt. Ved at sætte Rørek Snøggvanbaug, der tydeligt henhører til samme Gruppe som Rørek Stengvanbaug og Harald Hildetand, som Ingjalds Søn, sammenkjedes øjensynligt to forskellige Grupper. Hos Særo har Rørek intet med Ingjald at bestille.

⁴⁾ Man kan rigtignok til Rød antage Rolf fød henved 750, og Ingjald henved 710, hvorved Frodes Levetid betegnes.

den egentlige Dverkfonge i Danmark, men det omtaler ogsaa flere Underkonger under ham.

Kale hin Frøkne, der i Oldskrifterne er uadskillelig fra Starkad, fordi Mordet paa ham var Starkads tredje Nidingsdaad, er omgiven af megen Dunkelhed. Ifølge Ynglingasaga var han en Søn af Fridleif, og saaledes Frode Frøknes Broder; han underlagde sig, heder det, Svithjod, og herstede i Uppsala 25 Aar, indtil Starkad dræbte ham ¹⁾. Særo fortæller mangt og meget om ham, men gjer ham deels, under Navnet Dlaf, til Fridleifs Søn, deels, som Kale, til en Søn af Harald Hildetands Syster og en norsk Høvding, ved Navn Sigurd. Kale udmærkede sig, heder det, ved alle Sjæls- og Legems-Gaver; især havde han et saa skarpt Blik, at Ingen kunde udholde at see ham lige i Djene. Femten Aar gammel, fældte han tvende Nøvere paa Eidstogen, nemlig Gunne Herse fra Thelemarken og hans Søn Grim. Paa den Tid var der to Berserker, Brodrene Hjall og Skate, hvis Dvermod og Voldsomhed gif saa vidt, at de rovede de fornemste Mænds Døtre og toge dem til Friller. Saaledes meldte de ogsaa Dlaf, Kongen i Vermeland, at hvis han vilde beholde sin Datter Masas, maatte han selv eller en anden bestaa en Kamp med dem. Da Kale hørte dette, ilede han til Dlaf's Gaard, tilbød sig selv at bestaa Kampen og møde Berserkerne, der tillige understøttedes af ti Drælle, paa en Holm i en Sø, og kæmpede med dem paa een Gang, alene paa det Vilkaar, at Ingen skulde angribe ham bagfra. Han fældte dem alle tolv med sit gode Sverd Løgder, og vaudt derved Masas Haand. Begge Brodrene bleve lagte i en Høj, som sidenestefik fik Navn efter dem. Sidenestefik befriede han sit Fædrenerige fra nogle Voldsomænds Angreb, blev af sin Fader udnævnt til Solfonge, overvandt en Mængde Solfonger, blev kjendt med Starkad og sluttede Venstab med ham. Han besøgte derpaa sin Morbroder Harald, men sluttede sig siden til Sigurd Ring, deltog i Braavalla-slaget og blev Underkonge i Skaane. Hertil sejede han, heder det, senere Sjælland, men herstede saa grusomt, at tolv Høvdinge sammensvore sig mod ham for at rydde ham afvejen. De bestal Starkad med 120 Pund Guld til at angribe ham i Badet. Starkad, over hvem den Forbandelse hvilede, at han skulde begaa trende Nidingsverker ²⁾, dræbte virkelig sin Ven og

¹⁾ Yngl. S. Cap. 29.

²⁾ Saaledes løb Thors Dom eller Udsagn om ham, efter den uferlige Fortælling i Gautr. S. Cap. 7, jvfr. Særo S. 276. Se derom nedenfor, § 11. Hans første Nidingsdaad var Vikars Drab, og hans sidste Drabet paa Kale; men Sagnet om hans anden Nidingsdaad maa være tabt, siden den ingensteds findes omtalt. Kales Død fortælles hos Særo 8 B. S. 396 flj.; i Norna-Gests S. Cap. 8.

Herre, men havde heller ikke siden den Tid en rolig Time, indtil han paa sin egen Dypfordring blev dræbt af den unge Had, hvis Fader var falden for hans Haand.

Da der, efter hvad ovenfor er viist, intet i Tidsregningen er til Hinder for at antage Kale Frøkne samtidig baade med Frode Frøkne og Braavallslaget, ja dette endog synes at være det ene rigtige, behøver man heller ikke med Særo at antage Kale Frøkne, om hvis Herkomst han forresten synes ubidende, for Søn af nogen anden end Fridleif, saaledes som Ynglingasaga fortæller. Imidlertid veed Særo selv, som vi ovenfor have seet, omstændeligt at fortælle om Fridleifs anden, i Norge fødte og opdragne Søn Olaf, om hvem han endog beretter, at hans Fader adspurgte de trende Norner ¹⁾ om hans tilkommende Skjæbne, og at den første af disse skjenkede ham Skjønhed og Indest, den anden Gæmildhed, men den tredje, der var ondskabsfuld, Skarrighed. Da Navnene Olaf, Alaf, Ole og Kale oftere forverles, er det næsten paatageligt, at denne Olaf hos Særo er Ynglingasagas Kale Frøkne ²⁾. Endog hine Spaadomme, som Særo anfører, gjøre det nødvendigt at antage, at der om Olaf maa have været vidtloftige Sagn, hvori Spaadommene gif i Dypfyldelse, men hvilke Særo dog enten ikke har kjendt, eller ogsaa under Fortællingens Lob glemt at meddele. At Hunduljods „Kale, der ferdum var fremst i Styrke“, (se ovenfor S. 198) ligeledes er Kale Frøkne, kan neppe betvivles.

Det er derfor at antage, at Sagnene om Frode Frøkne og Kale Frøkne virkelig høre sammen, at de indeholde Begivenheder, forefaldne i den sildigere Periode af Skjoldungetiden, og paa mange Maader gribende ind saavel i Svithjods som Norges Historie. Og navnlig synes det sydlige eller gotiske Norge at have været Skuepladsen for Kale Frøknes Bedrifter. Disse synes ogsaa at maatte sættes endel Aar senere end Fredes, der med størst Næmnelighed henføres til Harald Hildetands tidligere Periode, hvilken overhoved er meget dunkel og tildeels endog ubekjendt ³⁾.

¹⁾ Saaledes maa man vel oversætte de „*ternas sedes totidem nymphæ in sacello deorum ædis occupantes*“, som Særo omtaler (S. 273).

²⁾ Særo kalder Kale Frøkne stedse Olo vegetus; men man finder oftere, at Folk, der hed Olaf, kaldte sig Ole, f. Ex. Olaf Trøggvason; nu er det, som bekjendt, endog det sædvanlige.

³⁾ Herom vil der i det Følgende (§ 10) blive handlet udførligere. Forløbigt ville vi blot bemærke, at saavel Særo som vore Oldskrifter næsten ubelukkende dwale ved den Periode af Harald Hildetands Liv, der har Hensyn til Braavallslaget, men vide lidet at fortælle om hans tidligere lange Regjering; Særo gjør sig endog skyldig i Selvmodsigtelser, hvor Talen er om hans Herkomst.

10. Ivar Vidfadme og de sidste Ynglinger i Svithjod, og Skjoldunger i Danmark.
Harald Hildetand og Sigurd Ring. Braavallaflaget.

Om Ynglinge=Stammens For drivelse fra Svithjod og Omstyrteisen af det gamle Kongedomme i Hleidr meddele vore Oldskrifter en heel Kreds af Sagn, der indbyrdes udfulde hinanden, og som, rigtigt forstaaede, ere af den største Vigtighed for hele Nordens Historie, da de betegne Overgangen til en ny Tidsperiode, Vikinge-Tiden. De lyde i Korthed saaledes:

Ingvar, Svithjods Konge, havde Sønnen Anund, under hvis fredelige Regjering Svithjod ned lykkelige Dage. Han lagde megen Vind paa at faa de store Skove opryddede og bebyggede. Over Odestovene lod han bryde Veje, og fandt man da ofte vide skovløse Strækninger, som bebyggedes, og store Hereder fremkom paa den Maade, hvor der forhen var ubeboet Land. Han lod ogsaa de øvrige Veje i Svithjod forbedre, og fik derfor Tilnavnet Braut-Anund ¹⁾. Han indrettede en Kongsgaard i hvert Storhered, og plejede at drage om i Landet paa Gjesteri. Der var paa den Tid rundt om i Svithjod Heredskonger, som stode under Anunds Overherredomme; blandt dem var Svipdag blinde, der raadede over Tiundaland, hvor Uppsala ligger; han opfostrede Anunds Søn Ingjald. Ved Midvinterstøt plejede Kongerne at samles i Uppsala. En Vinter, da Ingjald var sex Aar gammel, kom saaledes ogsaa Kongen i Fjadrundaland (Westmanland) ved Navn Ingvar, tilligemed hans Søner Alf og Agnar, der omtrent vare jevnaldrende med Ingvar. Kongesønnerne legede med hinanden, men Ingjald kom til fært ved deres Styrkeprøver, og beklagede sig med Taarer berover for sin Fosterfader Svipdag, der sagde at det var en stor Skam. Svipdag, fortæller der, skal nu have ladet stege et Ulvehjerte og givet Ingjald det at æde, og deraf skal denne være bleven overvættens grim og ondskabsfuld. Anund omkom, efter Nøgles Sigende ved et Steensfred, efter Andres, ved et Dversfald af sin Broder Sigurd, paa et Sted, kaldet Giminfjall ²⁾, og hans Søn Ingjald blev Konge efter ham. Han besluttede at gjøre Ende paa de mange Heredskonger, som da fandtes i Svithjod. Til den Ende lod han berede et stort Arveel efter sin Fader, og indrettede en ny Sal ligesaa prægtig som hans egen Kongesal, for deri at modtage syv Konger; han lod syv Højsæder indrette deri og kaldte den Syvkongesalen. Han indbød nu til Gildet Konger og Jarler og mægtige Mænd. De fleste af Kongerne kom, nemlig Ingvar af Fjadrundaland med sine to Søner Alf og Agnar, Forsnjall, Kongen af Merike, og Ingjalds egen Svigerfader,

¹⁾ Braut, af brjóta (bryde), betyder nemlig „en banet Vej“.

²⁾ Dette fortæller „Historia Norwegiæ“ fol. 6. h. efter hvad man maa antage for Are Grodes Beretning, se Annaler for Nordiskt Oldt. og Hist. 1850. S. 304—308.

Kong Agaut af Vester-Gautland. Den eneste, som ikke kom, var Kong Granmar af Sødermanland. Der var altsaa kun sex Konger, der kunde stilles til Sæde i den nye Sal; eet Højsæde stod tomt. De sex Kongers Mænd fik ogsaa deres Plads i den nye Sal; i Ingjalds Kongesal, eller den saakaldte Uppsal, var hans egen Hird og alle hans Mænd. Ved saadanne Arveol efter Konger eller Jarler var det i den Tid Etik, at den, der gjorde det, og skulde ledes til Arvs, først skulde sidde paa Trinnet til Højsædet, indtil det Bæger, der kaldtes Bragebægeret, blev baaret ind; da skulde han rejse sig, tage imod Bægeret, gjøre et højtideligt Løfte om at udføre en og anden Bedrift, og derpaa tomme Bægeret; først naar det var skeet, lededes han op i Højsædet, og ansaaes da retteligen at have tiltraadt Arven. Da Bragebægeret ved denne Lejlighed kom ind ¹⁾ — det var et stort Dyrshorn —, lovede Ingjald at han skulde forøge sit Rige dobbelt til alle Verdens fire Hjørner, eller ogsaa do; derpaa tomte han Hornet. Og samme Aften, da Folk vare blevne drukne, skred han til Udførelsen, som han allerede havde forberedt. Han sendte Svipdags to Sønner med endeel Folk til den nye Sal, som de omringede og antændte. Der indebrændtes de sex Konger med deres Folk; de, som søgte at komme ud, bleve strax dræbte. Og nu underlagde Ingjald sig de sex Kongers Riger.

Kong Granmar af Sødermanland erfarede dette, og saa, hvad Skjebne der var ham tiltænkt. Han besluttede derfor at være paa sin Post. Det traf sig heldigt, at Søkongen **Hjorvard**, af **Ylfingernes** Stamme, just kom til Svithjod og landede i Mørkefjord. Granmar indbød ham til sig med alle hans Folk, og Hjorvard tog med Glæde mod Indbydelsen. Om Aftenen skulde Granmars egen Datter, den smukke Hildegunn, gaa og byde Ol omkring til Gjesterne. Hun traadte først frem for Hjorvard, der sad i et Højsæde lige overfor Granmars, med en stor Sølvkalk, drak ham til med de Ord: „Hil Eder, alle I Ylfinger, ved Holf Krakes Mindekaal“, og rakte ham Kalken. Han tog den tilligemed hendes Haand og sagde, at at hun skulde sidde hos ham. Hun undskyldte sig først med at det ej var Vikingeskik at sidde parviis og drikke med Kvinderne; han sagde, at han ej brod sig om Vikingeskikken, men vilde have hende hos sig. Hun søjede ham da deri, og de sad sammen den hele Aften. Næste Dag bejlede Hjorvard til Hildegunn og fik hende til ægte, imod at forpligte sig til at forblive hos Granmar og hjælpe ham i sit Riges Forsvar, da denne ikke selv havde nogen Søn. Samme Høst samlede Ingjald en Hær for at paaføre Granmar og Hjorvard Krig, men disse samlede Folk for at tage imod ham, og derforuden kom Kong Granmars Svigerfader, Kong Høgne af Østergautland og hans Søn Hilder, ham til Undsætning. Ingjald landede i

¹⁾ Om Bragebægeret se ovf. S. 186, Note 3.

Granmars Nige og gif op i Landet, men Granmar, Hjørvard og Høgne mødte ham, og uagtet Ingjalds Dvermagt blev han aldeles slagen, da alle de i hans Hær, som vare fra Fjadrundaland, Mattundaland, Nerike og Vestergautland, ikke vilde stride, men strax slogtede til Skibene. Ingjald selv blev saaret, og hans Føsterfader Sviptag faldt med begge sine Sønner. Krigen vedvarede en lang Tid, indtil begge Parteris Benner lagde sig imellem og fik meglet Fred. Denne Fred skulde vedvare, saalænge de levede. Granmar kunde endog næste Vaar drage til Uppsala til Sommersblot. Dog spaaede Blotspaanen ham her, at han ej skulde leve længe. Og endnu samme Høst lykkedes det Ingjald at overfalde og indebrænde Granmar og Hjørvard paa Den Sile. Han underlagde sig derpaa deres Nige. Vel gjorde Høgne ham dette en lang Tid stridigt, og beholdt tillige sit eget Nige ligetil sin Død; men Ingjald skal dog tilsidst have sveget tolv Konger og dræbt dem efterat have tilsvoret dem Fred. Derfor blev han kaldt Ingjald Iðraade. Han herskede over det meste af Svithjod. Han havde allerede længe været gift med Gauthild, Kong Algauts Datter, og havde med hende Sønnen Olaf og Datteren Nasa ¹⁾.

Paa denne Tid herskede i Skaane og Reidgotaland to Brodre af Skjoldunge-Witen, Gudrød og Halsdan snjalle, Baldars Sønner. Gudrød synes at have siddet hjemme i Nalighed, medens Halsdan sværmede om i fremmede Lande og skal navnlig have underlagt sig en Deel af England. Gudrød blev gift med Nasa, Ingjalds Datter, men hun, som i alle Dele slægtede sin Fader paa, fik sin ensfoldige Mand overtalt til at efterstræbe og myrde sin Broder. Derpaa fik hun ogsaa sin egen Mand røddet af Bejen, og rimeligviis var det nu Ingjalds Hensigt ogsaa at underlægge sig Skaane. Men dette lykkedes ham ej. Med Moald digre, der, efter hvad det synes, maa have været en angliisk Kongedatter ²⁾, havde Halsdan Sønnen Ivar, en kraftig, krigerisk, og dertil meget listig Mand. Han kom til Skaane efter Farbroderen Gudrøds Drab, samlede en Hær sammen og skyndte sig til Svithjod, hvor han kom uventet over Ingjald, der just var til Gjesteri paa Gaarden Meining, paa en Ø i Mælaren. Ingjald saa, at det ej kunde nytte ham at stride mod Ivars Dvermagt; at flygte kunde ligesaa lidet nytte ham, da han var saa forhadt, at Fiender overalt vilde samle sig om ham. Han og Nasa besluttede sig derfor til at ende deres Liv frivilligt. De gjorde først deres Folk drukne, derpaa satte de Ild paa Hallen og brændte sig selv inde med

¹⁾ Herom se fornemmelig Snorre Sturlesøns Yngl. Saga Cap 37—40.

²⁾ Olaf Tryggv. Saga i Fornm. S. Cap. 61. „Olaf, Sigurds Kongs Stattekonige over Northumberland“, heber det her, var en Søn af den Kinrik, (d. e. Cyneric), der sigdes at være en Brodersøn af Moald Digre, Ivar Vidfadmes Moder. Moald og hendes Broder maa altsaa have været angliiske, thi Cyneric er et angliisk Navn.

alle de øvrige. Og nu underkastede Ivar sig hele Sveriges Rige, baade Svithjod og Gautland. Han herskede derforuden, heder det, over Femtedelen af England, over en stor Deel af Sarland, og hele det saakaldte Austrike eller Ruslands Kyster. Deraf fik han Tilnavnet **Vidfadme** ¹⁾.

I Gleide paa Sælund herskede paa denne Tid Brodrene Norek Elongvanbauge og Helge hvasse. Helge plejede hver Sommer at drage paa Krigstog, medens Norek holdt sig hjemme. Helge bejlede til Ivar Vidfadmes Datter Nude, der ogsaa syntes meget godt om ham, men af sin Fader slet ikke fik Lov til at tage ham. Ivar foregav, at Nude holdt sig for god for ham, og Helge maatte drage hjem med usorrettet Sag. Kort efter begyndte Noreks Venner at opmuntre denne til ogsaa at forsøge sin Lykke med Nude. Norek havde ogsaa selv Lyst, og overtalte sin Broder Helge til at rejse til Svithjod og bejle for ham. Nude vilde helst give Norek Afslag, men hendes Fader vilde intet høre derom, og saaledes blev hun mod sit Onske gift med Norek. De fik en Søn, som blev kaldt **Harald**, smul og større af Vært end andre Børn; efter nogle store, guldfarvede Fortænder fik han Tilnavnet **Hildetand** ²⁾.

En Sommer, fortælles det videre, kom Ivar med sin Hær østfra Svithjod, paa en Rejse til Reidgotaland, og lagde til ved Sælund, hvor han sendte Bud til sin Svigerføn Norek og bad ham komme til sig. Nude advarede Norek mod Faderens listige Planer, og udtvdede en Drom, han havde, om Farer, der truede ham fra Ivar. Norek lod sig dog ikke afholde fra at drage ned til Ivar, og gik ombord til ham paa hans Skib. Da Norek nærmede sig Ivars Leje i Løstingen af Skibet, lod denne først som om han ikke saa ham; Norek indbød ham til et Gjestebud, men Ivar afflog Indbydelsen, og angav nu Grunden til sin Uvenlighed: han havde hørt, at Helge og Nude stode i utilladelig Forbindelse med hinanden, og at alle Mennesker talte om at Drengen Harald Hildetand var Helges udtrykte Billede; en saadan Skjendsel maatte Norek bevne, eller og uden Videre afftaa Nude til sin Broder. Norek, som ikke havde hørt et Ord herom, blev først forundret, men lod sig dog tilsidst besnakke af Ivar, saa at han fuldt og fast troede hvad han havde sagt, og efter dennes Raad besluttede at dræbe Helge. Ivar fortsatte nu Rejsen til Reidgotaland. Om Hosten, da Helge kom hjem, blev Norek meget stuur og ulystig. Helge foreslog ham for Udspredelses Skyld, at de skulde holde Kampege. Norek modtog Forslaget uden at sige et Ord, og sandt under denne Løg Anledning til at gjennebore sin Broder med et Spyd. Alle de Tilstedeværende spurgte ham med Skræk, hvorfor han havde gjort dette. Han sagde at Helge havde forloftet hans

¹⁾ Ynglinga Saga Cap. 41, 45.

²⁾ Sögubrot, Cap. 1.

Hustru, men Alle erklærede dette for den største Løgn. Da Nude erfarede det, skønnede hun nok at det var hendes Faders Raad, tog sin Søn Harald og red bort med mange Mænd. Kort efter kom Ivar tilbage fra sit Tog til Heidgotaland. Da han hørte hvad der var sket, sagde han at det var det største Nidingsverk, og at han vilde hevne sin Ven Helge; han bød sine Folk væbne sig, overfaldt Noref, der vilde ride ham imøde, i en Skov, og dræbte ham. Ivar fordrøede nu Bestyrelsen af Riget, og de som vare tilstede, vovede ej andet end at hylde ham; men Nude havde imidlertid samlet en Hær for at drage ham imøde, og Ivar, der ej havde Folkestykke nok hos sig til at møde denne Hær, sejlede hjem til Svithjod. Den samme Vinter samlede Nude alt det Guld og de Kostbarheder, hun kunde overkomme, og sendte det forud til Evgotaland ¹⁾. Baaren efter drog hun selv afsted med sin Søn Harald, mange Stormænd og meget Gods, først til Evgotaland, og siden øster til Gardarike, hvor en Konge ved Navn Nadbard herskede. Denne tog vel imod hende og alle hendes Mænd, tilbød dem at opholde sig i hans Land, og bejlede endelig til Nude, som ogsaa besluttede sig til at give ham sin Haand, især for at hendes Søn Harald derved, naar han vorede op, kunde faa nogen Hjælp. Thi fra Særlund vare de nu landsflygtige. Ivar havde strax efter hendes Afreise underlagt sig Brødrenes hele Rige ²⁾.

Ivar var meget utilfreds med at Nadbard, der synes at have været hans Skattekonger, havde vovet at egte Nude uden at spørge ham ad. Han besluttede derfor at bekriige ham, og samlede en vældig Hær fra alle sine Riger, med hvilken han sejlede øster for at herje og brænde i Nadbards Rige. Hans Vej gik gjennem Karjalabotn eller den finste Bugt, hvor, som det hed, Nadbards Rige stødte til, altsaa omkring Neraflodens Udløb og Petersburg=Ønen. En Nat, heder det, da Kongen sov paa sin Drage i Loftingen, havde han en forunderlig Drom. Det forekom ham som om en stor Drage kom flyvende udenfra Havet; dens Farve var som Guld, der gik Gnistre af den trindt om paa Himlen, og alle de nærmeste Lande gave Gjenstkin; efter den fulgte alle de Fugle, han troede at være i hele Norden. Men i Nordosten saa han en Sky drage op med saameget Regn og kraft Vejr, at alt Landet nedenunder overvømmedes; med Skven fulgte Torden og Lyn. Da Dragen sloj fra Søen op over Landet, kom Skven den imøde med saa meget Mærke, at han ikke længer saa Dragen eller Fuglene, men derimod hørte Dronet af Tordenen og Uvejret, der gik baade syd og vest om Landet, og saa langt som hans Rige naaede; og da han

¹⁾ Ved Evgotaland forstaaes her umistjendeligt Den Gotland, af Indbyggerne selv kaldet Gutland eller Gulland. Over dette gik Vejen til Rusland.

²⁾ Sögubrot, Cap. 2.

skulde see til sine Skibe, tyktes det ham som om de alle vare blevne til Hvaler og dreve ud i Havet; dermed vaagnede han. Han lod nu kalde sin Fosterfader Hørd og bad denne udtude Drømmen. Hørd sagde at han var for gammel til at tyde Drømme, men at her heller ikke nogen Udtydning behøvedes, da Kongen ligesaa godt som han kunde skjonne, at det bebudede store Omvæltninger i Svithjod og Danmark, og hans eget nærforestaaende Endeligt. Hørd havde viselig stillet sig paa en Klippe paa Landet ganste nær ved Skibet, og var ikke at formaa til at betræde dette. „Kom hid og sig frem dine onde Spaadomme“, sagde Kongen. „Her vil jeg stande, og beden tale“, svarede Hørd. „Hvo var Halsdan snjalle blandt Æserne“, spurgte Kongen. „Han var Balder, hvilken alle Guder begræd, og dig dog ulig“, var Hørd's Svar. „Hvo var Morek blandt Æserne“, spurgte Kongen end videre. „Høner“, svarede Hørd, „den ræddeste blandt Æserne, men dig dog ej god“. „Hvo var Helge hvasse blandt Æserne“, vedblev Ivar. „Hermod“, svarede Hørd, „den modigste blandt dem, og dig dog fiendtlig“. „Hvo var Gudrod blandt Æserne“, spurgte Kongen fremdeles. „Heimdall“, svarede Hørd, „den dumme blandt Æserne, og dig dog ikke god“. „Men hvo er jeg blandt Æserne“, spurgte omsider Ivar. „Du“, svarede Hørd, „er den værste Dm, som er til, Midgard'sormen selv“. Da udbrod Kongen vred: „Siger du mig min nær forestaaende Dod, kan jeg ogsaa fortælle dig at du ikke skal leve længe, thi jeg kjender dig nok der du staar, du arge Thussfe“. „Prøv om du kan naa mig“, sagde Hørd, og Kongen blev nu saa rasende, at han løb ud gjennem Teltaabningen lige ned i Vandet. Ogsaa Hørd styrtede sig ned i Søen, og man saa ikke mere til nogen af dem. Da man i Hæren erfarede, at Kongen var død, holdtes der Thing, og besluttedes der, at man skulde benytte den gode Vind til at sejle hjem igjen. Men da Stadbard fik Mys herom, sendte han sin Stifføn Harald til Hæren, af hvilken en Deel, som endnu ikke var afsejlet, hyldede ham som Konge og førte ham med sig til Sælund, hvor Folket strax tog ham til Konge. Derefter drog han til Skaane, til det Nige, der havde tilhørt hans Modreneskrænder; her blev han ligeledes hyldet. Derpaa underlagde han sig Svithjod og Syl-land, og indsatte overalt mange Fylkeskonger, hvilke Ivar tidligere havde fordrevet. Harald var da kun 15 Aar og havde, fortælles der, meget at bestille med at værges sit Nige mod dem, der tænkte at benytte sig af hans Ungdom til at gjenvinde de Besiddelser, Ivar havde frataget dem. Der fortælles, at hans Mænd lode foranstalte en stor Seid for at Jærn ej skulde vide paa ham. Han blev en stor Hærmand og tilegnede sig Ivars hele Nige, saa at alle Konger i Danmark og Svithjod vare ham statskyldige. Ligeledes underkastede han sig Halsdan Snjalles Nige i England. Overalt indsatte han Konger og Jarler, der skulde betale ham Stat. Til Konge

over Østergautland satte han Hjormund Ylfing, den af Ingjald Aldraade indebrændte Hjørvard Ylfings Søn ¹⁾.

Ingjald Aldraades Søn Dlaf havde af sin Moder været sendt til Opfostring hos hendes Fosterfader Bove i Vester-gautland, hvor han blev opdragen tilfammen med Boves Søn Saxe Fletter. Da han erfarede sin Fader Ingjalds Død, drog han med de Mænd, der vilde følge ham, til Nerike for om muligt at gjenvinde Riget; men Svierne havde alle som een besluttet, ej længer at taale Ingjalds Æt, og Dlaf maatte derfor drage bort igjen. Han drog da med sine Folk gjennem Skovene til det Sted, hvor Klarrelven falder i Bæneren. Der gav de sig til at oprykke Skoven, nedsatte sig der og bebyggede store Hereder. I Svithjod spottede man derover, og gav Dlaf Dgenavnet **Trætalgja** ²⁾. Imidlertid samledes flere og flere om ham, thi Ivar Vidfadmes Tyranni nødsagede mange af Svierne til at flygte. Derved blev Vermeland omsider saa overfyldt med Folk, at der indtraf Dyrtid. Dlaf var just ingen ivrig Blotmand, og Mængden tilskrev derfor Gudernes Brede herover Kornmangelen. For at affone Bredden besluttede de at offere Kongen til Guderne; de brændte ham inde, og gavede ham til Odin som et Offer for at saa godt Nar. De Forstandigere indsaa dog, at den rette Marsag til Kornmangelen kun var det altfor store Folkeantal. De besluttede derfor at tage Dlaf's ældste Søn **Haldan**, med Tilnavn **Hvitbein**, til Konge. Haldan opfostreredes paa Soløer i Norge, den nærmeste Grændsebygd mod Vermeland, hos sin Morfader Kong **Solve**. Svierne fra Vermeland gjorde et Tog ind til Soløer, overrumpledte og dræbte Kong Solve, og gavede Haldan Kongenavn. Han underlagde sig siden Soløer og erobrede Naumarike ³⁾. Han egtede Nasa, en Datter af den mægtige Kong **Cystein** Aldraade paa Hedemarken, erhvervede meget af Hedemarken, Thoten og Hadeland, ja endog meget af Vestfold. Hans Broder Ingjald, heder det, havde imidlertid været Konge i Vermeland, men døde før Haldan, der nu ogsaa underkastede sig Vermeland og lod det bestyre ved Jarler ⁴⁾. Haldans ældste Søn, Cystein, egtede Hild, en Datter af Erik Agnar'søn, som paa den Tid var Konge paa Vestfold, men hvis Fader Agnar var en Kongesøn fra Vendil (Vendfysfel) ⁵⁾. Erik døde uden

¹⁾ Sögubrot, Cap. 3, 4. Ylfingerne synes nærmest at have hørt hjemme i Østergautland, se ovf. S. 227.

²⁾ Trætalgja (trætalgja) betegner egentlig en Tælgje-Tr.

³⁾ Yngl. Saga Cap. 47, 48. — Fortællingen om Dplandinge-Kongerne i Hauksbogen (Fornald. S. 11. S. 103) veed intet om Dffringen, men lader Dlaf leve til sin Alderdom.

⁴⁾ Yngl. Saga Cap. 49, 50.

⁵⁾ Yngl. Saga Cap. 51. Fort. om Dplandinge-Kongerne Cap. 2. (Fornald. S. 11. S. 104). — Hvorvidt forresten „Vindill“ her betegner Vendfysfel og ikke snarere Vingulmark, er uvist. Se ovf. S. 84 Note 2.

Sommer endnu i Halsdan Hvitbeins Levetid, og denne tilligemed hans Søn og Eriks Svigersøn underkastede sig nu hele Vestfold. Paa denne Tid, heder det, begyndtes der med Blot (med andre Ord, oprettedes et Tempel og en Helligdom), i Skiringsfal paa Vestfold. Hertil søgte Folk fra hele Viken, og Stedet blev siden ogsaa en meget søgt Handelsplads ¹⁾. Halsdan døde i en høj Alder paa Thoten, men hans Lig blev dog flyttet til den nye Helligdom i Skiringsfal, og højlagt paa et Sted, kaldet Skæreid ²⁾. Det er al Mindelighed for, at denne Helligdom er bleven grundlagt af Halsdan og Eysteinn, med hvilke en ny Art af Vestfyldingefonger begyndte, og at det var den uppsalste Frey-Kultus, de her som Medlemmer af Ynglinge-Votten indstiftede.

Harald Hildetand var den mægtigste Konge i Norden paa sin Tid, og herskede, som man af Beretningerne om ham kan see, over alle de danske, gotiske, de gautiske og de svenske Lande, ligesom det vel heller ikke kan betvivles, at de nys omtalte Fylkestonger i det østlige Norge egentlig kun vare Underkonger under ham. Sagnet fortæller, at han var Odins udkaarne Yndling, at denne selv havde lært ham at stille sin Hær i den saakaldte Svinefalking, og at dette skal have gjort ham uovervindelig i Striden. Han skal have naaet en høj Alder; Særo fortæller at han efterat have undertrunget alle hine Fylker og Landskaber, herskede 50 Aar i Ro og Fred; efter en norsk Beretning skal han være bleven over 150 Aar gammel ³⁾. Hans Moder Hlode havde med Kong Raabard i Gardarike Sønnen Mandver, der altsaa var Haralds Halbroder. Mandvers Søn var Sigurd Ring, der efter at have tilbragt en Tid paa Krigstog kom til Harald, blev godt modtagen af ham, og først udnævnt til Oberbefalingsmand over Hæren, siden, da Harald blev ældre, til Konge i Svithjod og Vester-Gautland, medens han selv forbeholdt sig Danmark og Østergautland. Mellem Ring og Harald herskede en Tidlang den bedste Forstaaelse. Men omsider opstod der Uvenskab imellem dem, og de besluttede at bekriige hinanden, men bestemte 7 Aar til Udrustningerne. Saaledes loder een Beretning, som tillægges, at det var Odin, i Haralds Raadgiver Brunes Skikkelse, som opvuste Fiendskabet, for at tilvejebringe Krig og Mandefald. Efter en anden Beretning skulle Haralds Mænd, da han var bleven saa gammel at han ej kunde gaa, men maatte ligge til Sengs, have fundet ham uskiftet til længer at styre Riget, og derfor prøvet paa at kvæle ham i Badet, men han selv, da han mærkede dette, have foreslaaet dem en kongeligere Raade, paa hvilken

¹⁾ Sögubrot Cap. 10, jvfr. Ottars og Wulffstans Reiseberetning.

²⁾ Yngl. S. Cap. 49. Fortæll. om Dpl. Kongerne lader Halsdan begravet paa Thoten, men dette strider mod Thjodolfs Vers.

³⁾ Særo, 7de B. S. 267. Sögubrot Cap. 7.

han kunde komme af Dage, og udæstet Ring til et stort Slag paa Grændsen mellem begge Riger. Saa meget er vist, at der udbrød en Krig imellem dem, hvortil de paa begge Sider rustede sig af alle Kræfter, og hvori saa mange Folk deelto, at den tydeligt viser sig som en Nationalkrig. Blandt Kæmperne i Rings Hær var **Starkad**, hvis Kvad om denne Kamp ligger til Grund baade for Særos og for den unavngivne norsk-islandske Forfatters Beskrivelse ¹⁾, og hvilket saaledes maa have været til endnu i det 12te eller 13de Aarhundrede; i alle Fald maa man have haft et ældgammelt Kvad derom, som eenstemmigt tillagdes Starkad. I Dypregnelsen af Kæmperne i begge Hære bliver man endnu Niimbogstaverne tydeligt var, og flere af de gamle Vers lade sig meget godt bringe istand igjen ²⁾. Harald, fortæller den norsk-islandske Beretning, samlede Folk, foruden fra Danmark og Ostergautland, ogsaa fra Landene sønden- og østenfor Østersøen; den nævner Musier-Rige, Kønugaard (Kijev) og Særland. Blandt de enkelte Kæmper i Haralds Hær nævnes, foruden Folk fra Skaane og hans egen Hird, ogsaa Mænd fra „det yderste Thyle“, dygtige Skalde og Stridsmænd ³⁾, Skjoldmøen Behjorg med en stor Skare søndenfra Gotland, hvoriblandt Ubbe den Friser, Brat Tyde, Drem engelske ⁴⁾; to andre Skjoldmøer, Heide og Bisma, af hvilke den sidste anførte en heel Hær af Bønder; Hake Haggvinnin fra Slesvig, Dag Liffke ⁵⁾, og endelig Alf og Alfarin, Søner af Kong Gandalf i Alfheim. Ring havde især samlet sin Hær i Svithjod, Vestergautland og tildeels i Norge; blandt hans Kæmper nævnes

¹⁾ Det siges udtrykkeligt hos Særo, 8de B. S. 376.

²⁾ Se ovenfor S. 266 Note 4. Petersen har i sin „Danmarks Historie“ I D., S. 259 gjort et Forsøg paa at restaurere Digtet paa Olddansk.

³⁾ Dette „Thyle“ kan neppe være andet end Thelemarken, hvis Indbyggere kaldes Thiler; thi havde Island, som nogle tro, dermed været meent, da vilde ogsaa Sögubrot upaatvivlelig have nævnt derom. Men uagtet Sögubrot har Kæmpernes Navne, tilføjer det intet om Island. Dette var desuden ikke endnu paa den Tid opdaget. Det er ellers nok muligt, at Særo i Kvadets Udsagn, „at disse Mænd vare Haralds Skalde“ — saaledes heder det i Sögubrot — har fundet Grund nok til at antage dem for Islandinger. Han nævner senere „Thelemarchia“ udtrykkeligt.

⁴⁾ „Søndenfra Gotland“ vil her sige „fra det søndre“ eller „sydligste Gotland“. Og mærkeligt nok opregnes blandt de Kæmper, der fulgte Behjorg, en Friser, en Tyde (Sögubrot har ved Skrivfejl irski istf. jotski) og en „Anglicus“ hvilket her ene og alene kan betyde „en fra Angel“.

⁵⁾ I Sögubrot Dagr lifski. Det er sikkert nok, at dette Navn ej sigter til Lifland. I Yngl. S. Cap. 52 og Fort. om Dpl. Konger Cap. 2 heder det, at Kong Eysteins Søn, halsdan paa Bestfold, var gift med Lif, Datter af Kong Dag paa Bestmare. Skulde ej denne Dag være „Dag Liffke“? Særo kalder ham desuden „Dahar Grenff“, altsaa fra Grenland, hvis Kyst-Egne grændse til eller maaskee indbefattede Bestmare; se Langes Tidsskr. 4de Aarg. S. 111, 112.

Nale frokne, som forhen er omtalt, og hans Ven Starkad, Thrond throndst, Thore morfke, Finn fra Fjordene, Bjorn fra Cogn, Erling Snaak fra Jæderen, Ginar fra Njder, Stein fra Væneren, Olum fra Vermeland, Sare Fletter fra Vestergautland, Olaf Trætelghas Fosterbroder, en heel Deel fra Svithjed, Harald fra Thoten; fra Thelemarken Thorkell traad, Thorleif gote, Hadd haarde, o. fl., og endelig fra Musland den tappre Helt Ragnvald, Raddbarðs Sonnejøn ¹⁾. Det er heraf temmelig tydeligt at see, at Haralds Hær fornemmelig omfattede den gotiske og den dansk-gotiske Befolkning i Norden, Rings den nordgermaniske, hovedsagelig fra Sverige, ogsaa fra Norge, ja endog fra Musland.

Til Stedet, hvor begge Hære skulde mødes, havde man bestemt **Braavoldene** eller Sletterne ved Braaviken, hvor Haralds og Rings Niger grændsede sammen. Talriigheden af Hæren beskrives i de meest overdrevne Udtryk. Rings Hær skal have bestaaet af 2500 Skibe; Haralds Flaade naaede lige fra Kjøge til Slaaner, saa at Folk kunde gaa paa Skibene som paa en Bro over fra Sjælland til Slaane. Det varede i 7 Dage, inden Harald kom til Braaviken, hver Ring ventede ham. Der gif han i Land, og fylkede sin Hær ved Brunæs Hjelp. Selv sad han i en med Sigder eller fastgjorte Sverd forsynet Vogn, da han var for gammel og tungfor til at gaa i Striden. Han sendte Brune og Heid for at see efter, om Ring havde fylket, og var færdig til Striden. De kom tilbage og berettede, at Ring allerede havde opstillet sin Hær i Evinefjelling. Da udbrod Harald: „hvo kan have lært Ring den Kunst? Jeg troede at ingen anden forstod det, end jeg selv og Ddin, og vil Ddin altsaa ikke længer, som sædvanligt, forunde mig Sejren, onsker jeg kun at han vil lade mig falde i Striden med min hele Hær; alle de Faldne giver jeg Ddin“. Nu skraldede Ludrene, Folkene raabte Hærkrig, og Striden begyndte. „Dette Slag“, heder det, „var saa beftigt og stort, at intet Slag i hele Norden, efter hvad der siges i alle gamle Sagn, har været kæmpet med saa mange og saa udsøgte Mænd“. „Man skulde tro“, siger Saxo, „at Himlen med eet faldt ned paa Jorden, at Skove og Marker sank ned i Jorden, at Elementerne styrtede sammen, og at hele Verden skulde forgaa; Luften formørkedes af Nyle og Kastejpyd, Dampen af Saarene dækkede Himlen som en Sky. I Førstningen saa det ud til, at Harald skulde sejre, især formedelst de Heltejerninger, Ubbe den Friser udferte. Han fældte den ene efter den anden af Rings Kæmper, endog Starkad blev farligt saaret af ham; endelig lykkedes det Hadd haarde og Moald Taa, de ypperste af Thelebønderne, at fælde ham

¹⁾ Sögubrot har her urigtigt Rögvaldr hai eða Raddbarð hnefi. Saxo har det øjensynligt rigtigere: „Regnvaldus Ruthenus, Rathbarthi nepos“. Originalen maa have haft: Rögvaldr hai, Raddbarðar nefi.

ved deres Pilestud. Skjoldmøen Vebjerg anrettede ligeledes store Odelæggelser i Nings Hær. Hun hug Starkad saaledes i Munden, at Underkæben næsten skiltes fra Overkæben og at han maatte lide i Skjegget for at holde den fast; endelig blev hun fældet af Thorkell Traaae, en anden af Kæmperne fra Thelemarken. Nu søgte Starkad frem, fældede Fiender til højre og venstre, og gjorde tilligemed Thronderne og Dolerne (Gudbrandsdolerne) i Nings Hær Udslaget til Fordeel for denne. Da Harald mærkede dette, rejste han sig op i sin Bogn og jog Hesten ind i de tætteste Fiendesloffe, idet han med et Sar i hver Haand hug og stak til begge Sider. Endelig segnede han, truffen af et Kølveslag i Hovedet, som knuste hans Tæse. Det skal have været Brune, der dræbte ham. Da Ning saa Kongens Bogn tom, kunde han skjønne at han var falden, og lod blæse til Standning af Striden. Han tilbød Haralds Hær Fred, hvilket alle modtog. Dagen efter lod han Haralds Lig opsjøe, vaske, smokke efter gammel Sædvane, og lægge i hans Stridsvogn; derpaa lod han en stor Høj opkaste, og da den var færdig, lod han Haralds Lig age ind i Højen med den Hest, der i Striden havde draget ham. Derpaa blev Hesten dræbt, for ogsaa at lægges i Højen; Ning lagde sin egen Sadel deri, for at Harald kunde have Balget, enten han vilde ride eller kjøre til Valball. Førend Højen luffedes, lod han alle de tilstedeværende Kæmper gaa til den og kaste enten Ninge eller Baaben derned til Haralds Hæder. Derpaa blev den omhyggelig tildækket, og ved et prægtigt Gilde højtideligholdt Ning Kong Haralds Gravel ¹⁾.

Haralds Besiddelser tilfaldt nu Sigurd Ning. Men han, Son af en garderiksk Fyrste, tilhørte ikke Skjoldungestammen; hans nærmeste Tilhængere eller Undersaatter vare Svear og tildeels Nordmænd, altsaa fornemmelig Nordgermaner; derfor opstog han heller ikke sin Velig i Hleidr, men i Vester-gautland, og Hleidrekongernes gamle Rige var nu til Ende. Vel vedblev, som man andenstedsfra erfarer, Dffringerne i Hleidr endnu en Tidlang, men Sælund og Hleidr dannede ej længer Nigets fornemste Deel. Det dansk-gotiske Vælde i Norden var opført, og nordgermaniske Hordinger bleve de herskende ej alene paa Halvoen, men ogsaa i de dansk-gotiske Lande. Og fra de nordiske Havne begyndte nu Volkrigere eller Vikinger i Høbetal at sværme om ej alene i de nærmeste Have, men ogsaa i Sydens Farvande, at gjeffe Tyskland, England, Frankrige, og endnu fjernere Lande, tildeels endog at oprette Riger der. En ny Tidsalder, **Vikinge-Perioden**, be-

¹⁾ Sögubrot, Cap. 9. Soro (8 B. S. 391) lader hans Aske siden blive fort til Hleidr, og blive højlagt der med hans Baaben og Hest. Dette er vistnok urigtigt, men har dog, som man skulde formode, givet Anledning til det Sagn, at Harald Hildetand skulde være højlagt ved Hleidr, hvor man endog viser en Høj, der siges at være hans, men som i Virkeligheden kun er en Duse fra Steenalderen, se Worsaae, Danmarks Historie ic. S. 90.

gundte, større Riger stiftedes, Nordens Udseende forandrede. Sigurd Ring selv skal, som det hedder, have underkastet sig en Deel af England, eller det Stukke, som allerede Ivar Vidfadme og Harald Hildetand havde besiddet. Han udbød Leding af sit Rige og drog med den til England, hvor Ingrid, en Broder af den vestsariske Konge Inri havde opkøbt sig til Herre over hiin Deel, der siges at have været Northumberland. Ingrid og hans Søn Goppa eller Ubbe vilde forsvare sig mod Ring, men de faldt i et Slag, og Ring underkastede sig Ingrids Besiddelser, over hvilke han satte en Dlaf, Søn af Kinrik, Moald Digres Brodersøn og Ivar Vidfadmes Søstendebarn, til Underkonge. Efter lang Tids Forløb blev Dlaf igjen fordreven af Goppas Søn Gasa, og flygtede til Sverige til Kong Ring, der satte ham til Underkonge i Jylland. Det synes ikke som om Ring gjorde noget Forsøg paa at erobre de engelske Besiddelser tilbage; tværtimod hedder det, at hans Rige begyndte at formindskes, da han blev gammel og tungfer, og at navnlig Northumberland løsrev sig ¹⁾).

Sigurds Endeligt fortælles saaledes: Engang, da han rejste om i sit Rige Vester-gautland for at domme mellem Folk, kom hans Svogere, Gandalfs Sonner, fra Alfheim til ham for at bede ham om Hjælp mod Kong Gysteim paa Vestfold. Han begav sig til Skiringsfal, hvor man maa formode at Gysteim har underkastet sig ham; ved Dfferingerne her fik han see den sagne Alf, Datter af Alf, Konge paa Wendel, blev forelsket i hende, og vilde egte hende mod Gudernes Vilje. Hendes Brodre, Alf og Ingve, vilde nemlig at hun skulde have en saa gammel Mand, og gave Sigurd Afslag. Denne, fortørnet over at faa Afslag af sine Underkonger, truede dem med Krig, saa snart Dfferfestens Fredbellighed var forbi. Mistroilende om at kunne frelse Systeren for den vægtige Ring, gave Brodrene deres Syster Gift; siden droge de i Striden og kæmpede tappert, men faldt begge to. Dog blev Sigurd Ring ogsaa selv saa haardt saaret, at han ej ønskede at leve længer. Han lod de faldne Krigeres Lig lægge paa et Skib, besteg det selv, satte sig i Bagstavnen ved Roret, lod Alfols Lig lægge ved sin Side, lod derpaa det med brændbare Sager fyldte Skib tænde an, og satte Sejl til. Det luende Skib drev til Havs. Men til Minde om sig havde han ved Strandbredden ladet opkøbe en Høj, som siden kaldtes Ringshaug. Han efterlod Sønnen Ragnar, der allerede i det sidste Slag havde udmærket sig ved at fælde Alf med egen Haaud ²⁾).

¹⁾ Dlaf Tryggv. Saga Cap. 61. Sögubrot, Cap. 10.

²⁾ Dette fortælles ej i Sögubrot, der pludseligt standser strax efterat Skiringsfal er navnt, men i Arngrim Jonsens haandskrevne Supplementer til den danske Historie. Naagtet flere af disse „Supplementer“ bære sterkt Præg af at være opdigtede af Arngrim selv, maa man dog formode at han har været i Besiddelse af enkelte Haaudskrifter, som nu ere tabte, og navnlig af et fuldstændigere

De her meddeelte Fortællinger om Ivar Vidfadme, Harald Hildetand og de i deres Historie indgribende Konger ere, som man seer, blandede med mythiske Sagn, og lade desuden meget tilbage at ønske, dels i Omstændelighed, dels i Eenstemmighed mellem de forskjellige Berettere. Det meste, man i norsk-islandske Kilder finder derom, indeholdes i to Brudstykker af en Saga, der synes at have handlet om Skjoldungerne, i alle Fald om de sidste af dem; det første Brudstykke handler om Ivar Vidfadmes svigagtige Færd mod Norek og Helge, om Nudes tvende Giftermaal og om Harald Hildetands Ungdom; det andet beskriver Braavallaflaget og omtaler kortelig Sigurd Rings paafølgende Bedrifter. Sagaen, der synes at være nedskreven i det 13de Aarhundrede efter ældre Kilder, savner baade Begyndelse og Ende ¹⁾. Dog er det aabenbart, at den Fortælling, der i Snorres Ynglingasaga Cap. 36—50 meddeles om Ynglingekongerne Anund og Ingjald Aldraade m. m., paa det nyeste slutter sig til den samme Saga, og maaskee endog, naar alt kommer til alt, er udføret deraf ²⁾. Med disse Fortællinger stemme ogsaa de fleste norsk-islandske Slægtregistre, forsaavidt de gjøre Harald Hildetand til en Søn af Norek Slongvanbauges. De anføre tillige som Norek Slongvanbauges Farsfader eller Oldefader en Norek Snoggvanbauges, om hvilken der upaatvivselig maa have været Sagn, der have fremstillet ham som sparsom i Sammenligning med Wilingen af samme Navn ³⁾. Ivar Vidfadme lade de i tredje Led nedstamme fra Hoar, Helges Broder og Wolf Krakes Farsfader. Men denne Hoars Fader Halfdan gjør Langfedgatal og Fundinn Noregr til en Søn af Frode frokne, og Broder af Ingjald Starkadarfostre, hvilken de begge derhos lade være Norek Snoggvanbauges Fader ⁴⁾. Umuligheden heraf er, som man allerede af det Foregaaende vil have seet, indlysende, og det er tydeligt, at Sagnet, som

Haandskrift af Sögubrot, thi hvad han her fortæller, passer saa nøje til dette og har saa aldeles den samme Charakter, at man neppe kan antage det for en Opdigtelse af ham. — Et Sted ved Ravn Ringshaug findes i Slagn Sogn nordensfor Lönäberg.

¹⁾ Det er denne defekte Saga, som man sædvanligviis har kaldet Sögubrot. Det os deraf levnede Brudstykke er skrevet med en Haand fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede; det er udgivet i Fornaldar Sögur Norrlanda 1ste Deel, og i Antiquités Russes I B., hvor der tillige findes et saare vellykket Faksimile deraf.

²⁾ Paa begge Steder nævnes de samme Personer, nemlig Ivar, Gudrød, Halfdan, Hjørvard Yfing, Granmar; begge Beretninger stemme ej alene godt overeens, men supplere endog hinanden.

³⁾ Det oldn. hnöggr eller hnauvr, nu „nauv“, Angels. hneaw, betyder „farrig“.

⁴⁾ Langfedgatal gjør egentlig Halfdan til en Søn af Ingjald, men aabenbart kun ved en Fejltagelse, fordi Halfdan ovenfor i Rækken er nævnt umiddelbart efter Ingjald.

ligger til Grund for Beretningen og for Slægtregistrene, har begyndt med Nørek og Halfdan, hvilke siden paa den vilkaarligste Maade ere blevne satte i Forbindelse med Frode frostne og Ingjald. Hos Saxo hersker den største Forvirring. Ikke nok med at han ej veed et Ord om Ivar Vidfadme, modfiger han sig ogsaa selv om Haralds Fødsel. Først gjer han ham til en Son af en dansk Kæmpe ved Navn Vorkar og den gautiske Kongedatter Alfhylds Veninde Gro; siden heder det at han er en Son af Halfdan, der igjen er en Son af Vorkar og den norske Konge Magnvalds Datter Drott, og en Halvbroder af Berserken Hildegeir, Son af Drott og den svenske Kæmpe Gunnar ¹⁾. Hertil kommer, at Saxo aldeles intet veed om Sigurd Rings Herkomst; han kalder ham kun en Son af den svenske Konge Ingild og Haralds Søster, henfører ham og Harald til et Tidsrum endnu tidligere end Jarmunrek, og nævner senere en ny Sigurd Ring samtidig med den frankiske Kæmpe Ludvig den fromme ²⁾. Han omtaler vel Nørek Slengvanbauge, men gjer ham til en Son af Guden Hød (Hotherus), Balders Banemand, og sætter ham længere op i Tiden end Fredfrode ³⁾. Alt dette viser allerede noksom, at Saxos Kombinationer aldeles ikke kunne tages i Betragtning. Det er desuden vist, at han idetmindste paa et Sted fortæller sildigere opdigtede Eventyr. Thi hvad han beretter om Harald Hildetands Fader Halfdan, er i flere Henseender aabenbart det samme, som en Eventyrsaga, der neppe er ældre end 12te Aarhundrede, fortæller om en Nasmund Kæmpebane. Man gjenkjender endog i Saxos latinske Omfkrivning af et Kvad, han lægger Halfdans Halvbroder Hildegeir i Munden, de samme Ord; Eventyrsagaen lader Hildebrand, Nasmunds Halvbroder, fremfige efter deres Dvekamp. Her forekommer endog Ordet drótt (d. e. Krigsfølge) i en saadan Forbindelse, at det ogsaa kan tages som Navnet paa begge Halvbrødres Moder, og det er saaledes tydeligt, at en Misforstaaelse er indloben enten hos Sagskriveren, der kalder Nasmunds og Hildebrands Moder Hilde, og saaledes har taget drótt kun som et Gjenstands-Ord, eller hos Saxo, der har taget det som et Navn; i begge Tilfælde viser Fortællingen sig som opdigtet ⁴⁾. Men hvad der fornemmelig maa afgjøre

¹⁾ Saxo, 7de B., S. 337, 353, 361.

²⁾ Saxo, 7de B., S. 367, 9de B., S. 439.

³⁾ Saxo, 3die B. S. 331.

⁴⁾ Se Saga Ásmundar Kappabana i Fornald. Sögur Nordrl. II. S. 463—487. Man sammmentligne Hildebrands Ord i Cap. 9: mjök er vandgætt, hvé verða skal ofborium öðrum at banorði; þik drótt af bar af Danmörku, en mik sjálfan á Svíþjóðu, með Hildegeirs hos Saxo 7 B. S. 357. Sic sibi dividunt partes discriminat omen; Danica te tellus, me Sueticus edidit orbis; Drot tibi maternum quondam distenderat uber, hac genitricis tibi pariter collecteus exsto.

Sagen til Fordeel for Sagabrudstykket og Langfedgatal, ja endog sætte deres Troværdighed udenfor al Tvivl, er det oftere omtalte, ældgamle Digt **Hyndluljóð**, hvis 27de Vers lyder saaledes:

Harald Hildetand	men Hadbard
Søn af Rorek	var Mandvers Fader;
Slongvanbauge,	de Gumer (Mænd) vare
saa og af Hude;	Guderne signede;
Hude den grundrige	alt det er din Ætt
Iværs Datter,	Ottar heimfke.

Her kan der nu vistnok altid indvendes, at Verset maaffec kan være uegte; men det samme kunde man da ogsaa sige om det hele Kvad der dog i alle Dele bærer den højeste Ældes Præg. Forudsat at Verset er egte, maa det være samtidigt med Sigurd Ring, hvilken det vel ellers vilde have omtalt, hvis han ved Affattelsestiden havde været død. Det indeholder altsaa et samtidigt Vidnesbyrd om Nigtigheden af den i Sagabrudstykket, Langfedgatal og Fundinn Norege opstillede Slægtrække, og om et saadant Vidnesbyrds Troværdighed kan der ej være Tvivl. Ogsaa Saga-brudstykket er aabenbart grundet paa Kvad af en næsten lige saa høj Ælde ¹⁾ Hertil kommer og, at anseede Mænd paa Island udledte deres Herkomst fra Harald Hildetand, og at deres Slægtrække, saaledes som den vistnok lige fra Landnamstiden, eet eller halvandet Aarhundrede sildigere end Sigurd Rings Tid, har været opbevaret, bekræfter Langfedgatal's Udsagn. Thi den mægtige saakaldte Oddaverje-Ætt paa Island, til hvilken Historikeren og Oldgranskeren Sæmund frode horte, udledede sin Herkomst fra Landnamsmanden Rasin heimfke, hvis Fader Valgard i fjerde Led stammede fra Thronð gamle, en Søn af Harald Hildetand ²⁾. Dette Slægteregister har

¹⁾ I Samtalen mellem Ivær Vidfadme og Hord, hvor de fleste i Handlingen deeltagende Personers Navne omtales, kan man endnu tydeligt skimte Rimbogstaver og Versemaal, f. Ex.

hann var Hœnir,

er hræddastr var ása; o. f. v.;

og til Slutning: muntu vera ormr,

så er verstr er til;

her er det tydeligt at man har udtalt vormr, hvilket rober at Kvadet omtrent maa være gjevnaldrende med de ældste Eddadigte.

²⁾ Slægtrækken opføres saaledes nedenfra: Rasin — Valgar — Ivar — Vermund Orblofaar — Thorolf Baagunef, — Thronð gamle, — Harald Hildetand, — Rorek Slongvanbauge (se Njaals S. Cap. 25). Nogle Haandskrifter af Landnamsbogen (V. Cap. 1) udelade Ivar, og sætte Rorek Slongvanbauge som Haralds Søn istedetfor Thronð Gamle, men aabenbart kun ved Skjodesløshed. Melabogen af Landnåma (Isl. Sögur I. 34) stemmer med Njala. Zejten maa ellers have været gammel, da ogsaa Sögubrot, aabenbart med Hensyn til, eller paavirket af Landnåma, i Cap. 6 giver Harald Hildetand to Sønner, Rorek Slongvanbauge og Thronð Gamle.

vistnok allerede Samund i anden Haldveel af det 11te Aarhundrede optegnet, og en saa troværdig Mand, som han, vilde neppe have tilladt sig nogen vitterlig Forsælskning af et allerede bestaaende Sagn; det havde maaskee ikke engang været ham muligt, da der sikkert gives mange, som kunde kontrollere ham. Saaavel i som udenfor Landnaama, hvor denne *Æt* opregnes, nævnes altid Norek Stongvanbange tilligemed Harald Hildetand; etsteds nævnes endog Nude, Ivar og Halsdan snjalle ¹⁾, med andre Ord, de forhen anførte Udsagn bekræftes. Blot i en eneste Saga, eller rettere i et Tillæg, der kun i en daarlig Skikkelse er kommet til os, nemlig Tillægget til den saakaldte Hervararsaga, fortælles Haralds Herkomst noget afvigende fra Langfedgatal, men dog altid langt bedre stemmende med dette end med Særo. „Kongen af Reidgotaland, Heidrek Ulvsbarn“, heder det, „havde en Datter ved Navn Hilde, der blev gift med Halsdan snjalle og var Moder til Ivar Udsadme, der angreb Ingjald Aldraade, saaledes som det fortælles i Kongesagaerne, og nødte ham til at indebrænde sig; han underkastede sig Sveavælde, Danavælde, Kurland, Surland og Estland, og hele Øster-Riget lige til Gardaríke, han berstede ogsaa over Vestre-Surland og vandt en Deel af England; da satte han Kong Valdar over Danavælde, og gav ham sin Datter Alfild til Egte; deres Søner vare Harald Hildetand og Mandver, der med Asa, Datter af Kong Harald gottraude i Norge, havde Sønnen Sigurd Ring; Harald lod sig give Kongenavn i Gotland, og underkastede sig siden alle de Lande, Ivar havde haft, men faldt tilfældt i Braavalla-Slaget mod Sigurd Ring“ ²⁾. Valdar, som her nævnes, forekommer ogsaa i Langfedgatal, men som Halsdan snjalles Fader, og der er derfor al Sandsynlighed for, at hiint Tillæg til Hervararsaga indeholder flere Fejl. Men om nu endog Sagnene herom i Norge og paa Island have været lidt afvigende, saa berøre disse Afvigelser dog ikke Traditionen i dens Hovedomrids, og af den hele Fortælling hos Særo bliver det selvfølgelig kun Beretningen om Braavallaslaget, — for hvilken han selv angiver Starkads Kvad som Kilde, — hvorpaa man kan stole. Maaskee dog, at man heller ikke ganske bør foragte, hvad han fortæller om Haralds Mindreaarighed og de fem Høvdinge, som i denne Tid havde opkæstet sig til Herrer i Danmarks Hoveddele ³⁾; thi den ovenfor efter Saga-

¹⁾ Nemlig i den ovennævnte *Njáls* S. Cap 25.

²⁾ Hervarar S. Cap. 20. Fornaldar S. Nordr. S. 509.

³⁾ Det heder nemlig hos Særo (7de B. S. 350), at den hele danske Kongæt efter Sigards Død (se nedenfor § 13) var saaledes sammenmeldt, at det eneste overlevende Medlem var Gyrid Alfsdatter, Sigurds Sønnedatter, og at Indbyggerne, da de ej længer havde nogen Kongætling at sætte paa Tronen, valgte sig Høvdinge af sin egen Midte, nemlig Ostmar i Skaane, Hunding i Sjælland, Hane i Fyen, Norek og Hater (rettere Rogne og Hather eller Hadh, se Rækken i Langsbek's Scriptt. r. D. I. S. 19) i Jylland. Til Gyrid bejlede den færfste Fyrste

brudstykket meddeelte Beretning om at Harald Hildetand ved Ivars Død allerede var 15 Aar gammel og fulgte tilbage med Hæren, synes visse- lig mindre rimelig; langt rimeligere er det at antage, at Hæren vendte tilbage, og at enkelte fornemme Mænd oplastede sig til Hovdinge i de forskjellige Land- skaber, men siden bleve underkuede af Harald, da denne, 15 Aar gammel, og understøttet af Raddard, vendte tilbage. Det maa derhos ikke lades ud af Betragtning, at Skalden Thjodulf fra Hvin, der i det 9de Aarhundrede allerede opregnede Ynglingefangerne i den Orden, hvori de nævnes hos Snorre, derved ogsaa middelbart bekræfter Tilværelsen af de Sagn, hvor- paa denne Kombination er bygget, sølgelig Sagnene om Ivar Vidfadme og Harald; han nævner desuden udtrykkeligt Ingjald Aldraades Selvopbræn- delse. Det gamle saakaldte Starkadske Kvad, der ligger til Grund for Be- skrivelsen over Braavalla slaget, og som neppe er yngre end 9de Aarhundrede, maa og have omtalt Raddard som Ruslands Konge, siden Særo blandt Rings Kæmper omtaler hiin Magnvald den Russer, Raddards Sonnesøn (eller Frænde). Alt dette vidner i det Hele taget for Sagabrudstykket, Langfedgatal og Gyndululjod. Beretningen om Ivars og Sigurd Rings Bedrifter i England grunde sig paa en af Sagabrudstykket aldeles uafhængig Notits i Olaf Trygvessens Saga, der, som nedenfor vil sees, paa en mærkelig Maade stemmer med de angelsaxiske Kroniker.

Borttage vi de mythiske-romantiske Udsmykninger i Ivars og Haralds Historie, f. Ex. om Gudernes Indgriben i Begivenhederne, om Haralds unaturligt lange Levetid, om Anledningen til Braavalla slaget og om den uhyre Størelse af de i dette kæmpende Hære, saa vi dog altid dette historiske Stof tilbage: at Ivar Vidfadme, af en skaanske-gotisk Kongefamilie, og be- slægtet med Konger i en Del af Meidgotland, underkastede sig Svithjod paa den i Ynglingasaga omtalte Maade; at han tillige paa en underfundig Maade forstod at sætte sig i Besiddelse af Sælund eller Hleidrekongernes Rige, der paa denne Tid neppe omfattede mere end Sjælland: at hans Datter søn Har- ald Hildetand arvede hans Magt og Ansæelse, og at han herskede over et stort dansk-gotisk Rige, der maaskee ogsaa indbefattede Svithjod, men i alle Fald maa have strakt sig, foruden over Danmark, ogsaa over Gautland og det sydøstlige Norge; at han og Ivar Vidfadme maaskee ogsaa have haft Besid-

Svar, men hun erklærede at hun kun vilde give ham sin Haand, hvis han kunde samle alle Danmarks adskilte Dele til Et; dette mislykkedes, han blev siden faldet af Halsdan og hun egtede denne, som i Kampen for Rigets Gjenforening faldt i en Strid mod Berserken Besete, der siden ogsaa med en Stok slog to Tænder ud af Munden paa Halsdans og Gyrids Søn Harald; da de samme Tænder siden vorede ud paa hom, fik han Navnet Hildetand. Siden fik han drabt Besete ved at lade en Bjelke falde ned over hans Seng, derved vandt han Skaane. Dernæst faldte han Had i Jylland, efter hvilken Pa- derslev Kal have faaet Navn. Siden overvandt han de øvrige Fyrster.

delfer i England; at de forresten lode deres udstrakte Besiddelser bestyre ved Underkonger; at der omsider, mod Slutningen af Haralds Regjeringstid, i den nordlige og østlige Deel af det nordgermaniske Territorium sporede en stor Folkebevægelse, der endte med et vældigt Folke-Slag, hvis Lige hverken før eller senere i Norden har været seet; at det gotiske eller mellemgermaniske Folkeelement i dette Slag undertrykkedes af det med ungdommelig Kraft frembrydende nordgermaniske, og at saaledes en ny Tidsalder dermed begyndte. Dette er vistnok ikke tydeligt udtalt i vore Oldskrifter, men det fremgaar dog med fuldkommen Nished af hvad der i Forbindelse dermed berettes, foruden af mange andre Omstændigheder. Først og fremst maa vi her nævne Haralds dansk-gotiske, Sigurd Nings nordisk-russiske Herkomst; dernæst den allerede ovenfor paapegede Sammensætning af begge Kongers Hære. Her bringer Harald hele den dansk-gotiske Magt, Østergautland, der altid var mere gotisk end Västergautland, iberegnet, i Marken, og ledsages desuden af Konger og Folk fra de Dele af Norge, hvor allerede Sammenstød mellem Votter og Nordmænd havde fundet Sted, fornemmelig fra Alfheim og Vestmære eller Grenland ¹⁾; medens Sigurd Ning foruden Hovedmassen af Hæren, der bestod af Svear og Væster-Gauter, ogsaa har Folk næsten fra alle Fylker i det nordensjældske Norge, uden at det engang nogensteds omtales, at han herskede over dette Land; saa at det altsaa blot kan have været en almindelig Folkebevægelse, der ogsaa bragte Nordmændene til at slutte sig om ham; med ham fulgte derfor ogsaa de egentlige eller fleste Thelebønder, af hvilke kun færre synes at have ledsaget Harald. Denne Omstændighed, at der baade i Haralds og i Nings Hær synes at have været Folk fra Thelemarken, indeholder i sig selv et Vidnesbyrd om det Sammenstød mellem Nationaliteterne paa denne Kant, hvilket vi allerede ovenfor have omtalt. Det er tillige en mærkelig Omstændighed, hvad der især i det Følgende vil sees, at der efter Harald Hildetand ej længer er Tale om Gleidrekonger. Saaavel Sigurd Ning som hans Søn Ragnar Lodbrok have, saavidt man kan see, deres Hovedsæde i Västergautland eller Vilen; i alle Fald nævnes Gleidr udtrykkeligt som et Sted, hvor Ragnar ikke plejede at

¹⁾ Det er allerede ovenfor bemærket, at den Dagr liski i Haralds Hær, hvilken Saxo kalder Bahar Grenski, vistnok er den samme Dag, Konge paa Vestmære, hvis Datter Lif eglede Gylfisks Søn Halsdan. Med Betilgenheden af Vestmære vare allerede de ældre Skribenter ikke ganske paa det rene; undertiden antog de det for det samme som Vestfold, men det rette er upaatviveligt at antage det for Kyststrækningen mellem Langejunds-fjorden (Mar) og Agder, eller for det saakaldte Grenlands Havkyst. Dog regnedes det upaatviveligt, som hele Grenland, i de ældre Tider forend Fylkes-Deelingen ret kom istand, til Vestfold. Se ogsaa osv. S. 82. — Mærkeligt nok, at en af Kæmperne i Haralds Hær, Gnepi, hos Saxo kaldes Guepia, en reengotisk Form.

bo¹⁾). Efter Magnars Tid deles Riget i de to store Hovedriger Sviavælde eller Sviarike og Danavælde eller Danarike, men om Hleidrefonger horer man intet mere, og Magnars nærmeste Vællinger bo i Gautland, Viken eller Jylland, men ikke i Sjælland. Endelig er det saare merkeligt og paafaldende, hvad der fortælles om Sigurd Rings Bedrifter i England. De ældgamle angelsaxiske Annaler nævne ogsaa lejlighedsviis de Konger, med hvilke Kong Sigurd Ring kom i Berørelse. Den bekjendte wesseriske Konge Egwbrihts Forsfædre opregnes nemlig opad saaledes: Galmund, hans Fader, — Gasa — Goppa — Ingild, Broder til Kong Inri i Wessjer. Det meldes ogsaa, at Ingild døde — dog fortælles der ej hvorledes — i Aaret 718²⁾. De angelsaxiske Annaler ere meget mangelfulde og fortælle ikke paa langt nær alle de merkkelige Begivenheder, der fandt Sted i de tidligere Aarhundreder; at de ikke omtale Ivar Vidfadme og Sigurd Ring eller fortælle noget om Maaden, paa hvilken Ingild kom af Dage, beviser intet imod Troværdigheden af den norske Beretning, der i og for sig intet usandsynligt indeholder, men netop detved at den ved noget udførligere at berette om Personer, af hvilke Angelsaxernes Kroniker blot have opbevaret Navnene, viser sig uafhængig og upaavirket af disse. Det kan saaledes neppe betvivles, at Ivar Vidfadme (hvis Fætter Cynerics Navn desuden er aldeles anglist), Harald Hildetand og Sigurd Ring, ja maaskee flere af de ældre danske Konger, have gjort Tog til England og erhvervet Besiddelser der. Men her bliver det yderst merkeligt, at de engelske Skribenter udtrykkelig angive den wesseriske Konge Beorbrihts Regjeringsstid (784—800) som den Tid, hvori Nordmænd eller Daner allerførst hjemsogte England. „Under hans Regjering“, heder det (ved 787), „kom allerførst trende Nordmands-Skibe fra Heredhaland og herjede paa Kysten Candre Forfattere sige udtrykkelig ved Dorchester i Wessjer), dette vare de første, danske Mænd tilhørende, Skibe, der hjemsogte England“³⁾. Vil man nu — uagtet dette stemmer

¹⁾ I den med Hr. Hauf Erlandsens egen Haand i Begyndelsen af 14de Aarhundrede nedskrevne Beretning om Magnars Sønner, der i flere Henseender slutter sig til Sögubrot, heder det endog udtrykkelig (Cap. 2) — at Magnars Sønner underlagde sig Sælund og Reidgotland, Sgotland og Nland og alle Smaalande i Havet, og at Ivar med sine yngre Brødre tog sit Sæde i Hleidr paa Sælund i mod Magnars Vilje.

²⁾ Chron. Sax. ved 718: I dette Aar døde Ingild, Broder til Inri, deres Søstre vare Gwenburh og Gudhburh. Gudhburh byggede Winburne Klesker, og egtede Aldferdh, Konge i Northumberland, men de skiltes endnu medens de levede. Det samme gjentages hos Florentius Wigornensis (ved 718), og Geoffrey: Sammar, B. 1665—1670. Slagtrakten gjentages hos Aeser (Begyndelsen), Wdhelweard (III. 3), og Flor. Wigorn. ved 819.

³⁾ Chron. Sax. ved 787, Wdhelweard III, iac. henføre Begivenheden udtrykkelig til 787 nævne og Dorchester (Dorceastre) og den kongelige Besalingsmands

ganste med de troværdige, og med Begivenhederne ligesaa Christendommens Indførelse samtidsige irske Annaler, der ogsaa allerførst henføre Nordmændenes og Danernes Ankomst til Slutningen af det 8de Aarhundrede ¹⁾ — dog antage det muligt, at Daner eller Nordmænd tidligere have gjort Tog til og Erobringer i England, som ej ere blevne omtalte af Annalisterne, saa er der dog een Omstændighed, der aldeles maa bortfjerne Tanken herom, nemlig den, at den berømte Forfatter Beda, der selv var fød Northumberlænder, der opholdt sig i Northumberland til sin Død 735 ²⁾, og beskrev Englands kirkelige, tildeels ogsaa verdslige Historie lige indtil 731, fire Aar før hans Død, og som saaledes havde ej alene al mulig Opfordring til at omtale Danerne og deres Tog, hvis han kjendte noget til dem, men ogsaa den bedste Anledning til at lære dem at kjende, hvis de havde foretaget saadanne Tog — at denne samme Beda, hvis Troværdighed er hævet over enhver Tvivl, ej alene ikke veed det mindste om danske Tog til England at fortælle, men tydeligt nok ikke engang kjender til Danerne uden gennem dunkle Nygter. Han siger nemlig (ved 689), hvor han omtaler en angelsarisk Gejstlig Eegbrihts Iver for at prædike Evangelium blandt Tydskerne: „af disse (nemlig hedenske Folk) vidste han at der i Germanien var flere, fra hvilke de Angler eller Saxer, som nu bebo Britannien, nedstamme, nemlig Friser, Ruginer, Daner, Huner, Oldsaxer og Boruktbarer“ ³⁾. Efterretningen om Danerne havde Beda rimeligviis faaet fra Willbrord, der i Aaret 692 sendtes af Eegbriht for at udføre, hvad denne ej formaaede, som selv besøgte Danerne, og som endnu levede i 731, da Beda sluttede sit Verk. Willbrord, hvis Levnet den berømte Meuin omtrent et halvhundredte Aar efter hans Død (740) beskrev, rimeligviis efter hans egne eller hans Følgesvendens Beretninger, omtalte Danerne som et grumt Folk, hvis Konge Ungendus var grummere end et vildt Dyr, og som var saaledes hengiven til Afguds-

(geréfa) Navn: Beaduheard. Flor. Wigorn. (v. 787) taler kun om Beorhtrics Regjeringstid og nævner intet om Dorchester, ligesaa Henrik af Huntingdon.

¹⁾ Annales Innisfalenses (O'Conuor Rer. Hibern. Script.) henfører de saakaldte „Hedningers“ første Ankomst til 782, og Icolmkill's foregaaende Plyndring til 781. Men disse Begivenheder henføres vistnok rettere med Ulster-Annalerne til 793.

²⁾ Beda var fød i Nærheden af Wearmouth og Jarrow (ej langt fra Sunderland) 672, var Munk i St. Pauls Kloster ved Jarrow, og døde 735.

³⁾ Beda, Hist. eccles. l. V. Cap. 9. Da Stedet er af stor Vigtighed, anføres det her i sin Heelhed: Eo tempore venerabilis . . . Ecgberet . . . proposuit animo pluribus prodesse, id est, iuito opere apostolico, verbum Dei aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus euangelizando committere, quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur — unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte Garmani nuncupantur —; sunt autem Fresones, Rugini, Dani (efter en anden Læsemaade Dauai), Huni, antiqui Saxones, Boructuari.

dyrkelse, at det ej nyttede at prædike for ham ¹⁾. Det er saaledes aabenbart, at de Tog, Ivar Vidfadme og Harald Hildetand foretog til England, ikke bleve foretagne som Vikingetog, eller af Folk med nordisk eller af den senere saakaldte nordmanniske Nationalitet, ikke engang af Folk, der kaldtes Daner, men at de alene sluttede sig til Rækken af de allerede siden femte Aarhundrede vedvarende saakaldte **angliske** Indvandringstog, af hvilke kun den færreste Deel er optegnet, ligesom kun de færreste Navne paa angelsaksiske Konger ere opbevarede. Af dette Slags har endnu ogsaa Sigurd Rings Tog upaatvivelig været. Det er nemlig vistnok en Fejltagelse, naar Saga-Notizen, som det synes, sætter det efter, at han erhvervede Overherredømmet. Den Umstændighed, at Ingilds Død i engelske Skrifter henføres allerede til 718 og heller ikke kan have fundet Sted senere, i Forbindelse med at den førdreene Kong Olaf søgte Sigurd i „Svithjød“, altsaa før end han endnu var bleven Konge i Danmark, gjør det sandsynligt, at Englandsstøget gik for sig, medens Harald endnu levede, og efter hans Foranstaltning. Men naar de Folk, der fra de dansk-gotiske Lande for Braavallaslaget hjem søgte England, ikke her kaldtes Daner, medens derimod de, som fra 787 af i en saa stor Mængde foruroligede Landet, deels kaldtes Daner, deels Nordmanner, og betragtedes som et Folk, med hvilket England da for første Gang gjorde Bekjendtskab: da er det klart, at der mellem hine og disse maa have været en bestemt og skarpt udpræget Nationalforskjellighed, eller at hine endnu tilhørte den gotiske, disse den nordgermaniske Nationalitet ²⁾. Den samme Forskjellighed aabenbarer sig paa de Runemindesmærker, der i de dansk-gotiske Lande ere levnede. Medens man deels paa enkelte Mindestene, fornemmelig i Bleking, deels paa de for den gotiske Periode saa karakteristiske Brakteater, endnu finder gotiske Runer og Indskrifter i et blandet, tildeels endog uforstaaeligt Sprog, finder man efter denne Tid, eller fra 9de og 10de Aarhundrede en Mængde Mindestene med nordiske Runer og Indskrifter i den rene nordiske Mundart, Mindestene, hvis Størrelse noksom viser, at de alene kunne være satte over Hovdinge, saa at altsaa nordiske Hovdinge paa hin Tid maa have været spredte over alle de forhenværende gotiske Lande ³⁾. Og fra Midten af det 8de Aar-

¹⁾ Aleuini opera III. S. 187.

²⁾ Her maa man tillige erindre, hvad stærk ovenfor er paapeget, at endnu blandt Braavallaslagers Kamper Ubbe Friser, Brat Tyde og Dem Angler siges at være „søndenfra Gotland“. — Det bliver forresten altid et Spørgsmaal, om ikke alle eller de fleste af de saakaldte engelske Tog før Ragnar Lodbroks Tid kun gik til Angel eller Sønderjylland, uden at have noget med England at bestille. Egentlig er der intet, der forbyder os at antage Ivar Vidfadme selv for en anglist (reidgotlandsk) Fyrste, som tillige havde Besiddelser i Skaane.

³⁾ Se herom især *Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1848, S. 274 flj.

hundrede finde vi — hvad der i følgende Afsnit vil sees — Sværme af nordiske Vikinger i en saa overvætted og i Sammealigning med de nordiske Landes ringe Folketal ubegribelig Mængde at styrte ud over Mellem- og Vest-Europa, at vi nødvendigviis maa antage, at en ualmindelig og vidt om sig greibende **Omveltning** har undet Sted, eller at Mæssen af Nordgermaner, især deres østligere Deel, med eet har sat sig i Bevægelse mod Syden og Vesten. Men søge vi efter en bestemt Begivenhed, der ligesom kan betegne denne Omveltning, bliver det ene og alene **Braavalla-Slaget**, hvorved vi kunne blive staaende. For dette: **Heidrekonger**, dansk-gotisk Nationalitet forherkende i den sydlige Deel af Halvoen og paa de danske Der; efter dette: **Overkonger** af gardariskt **Wet** i Gautland, ingen **Heidrekonger** mere, forherkende nordisk Nationalitet eller idetmindste nordiske Høvdingers Herredomme i Danmark, og nordiske Vikinger sværmende rundt om paa alle vesteuropæiske Kyster.

Efterretningerne om disse Begivenheder ere for faa, for magre og for lidet oprindelige til at deres overordentlige Vigtighed som affluttende en ældre Sagenes Orden har kunnet werde tilbørligt udhævet. Dog ligger en saadan Betragtningssmaade deraf til Grund for den Drøm, der tillægges Ivar Vidfadme. Denne Drøm skyldes naturligviis en sildigere Bearbejder og Udsmykker af Sagnet sin Tilblivelse, men den er derfor ogsaa bleven formet efter de Indtryk, som de Begivenheder, den skulde bebude, havde gjort paa Bearbejderen's Sind; det er tillige, som ovenfor bemærket, tydeligt at see, at den egentlige, oprindelige Bearbejdelse, som i Sagabrudstykket alene er mere udtværet og moderniseret, hidroerer fra en Tidsalder, der ikke er meget yngre end Sigurd Rings egen. I denne Drøm skal Ivar have seet, hvorledes en gylden Drage, fuld af en Mængde Fugle, i sin Flugt fra Havet, det vil sige fra Vesten og Sydvesten, mødtes og overvældedes af en frygtelig Torden- og Regnsky, der kom fra **Nordøsten**, bredte Mørke over hele Norden, og gik i **Syd** og **Vest** om Landet. Ved en saadan Drøm kan den gamle Sagnfortæller alene have tænkt paa et Sammenstød mellem to Nationaliteter, af hvilke den ene maatte bukke under, og han siger i denne Drøm paa en vis Maade mere, end i den hele Beskrivelse over Kongernes Kamp. Og desforuden lader han Hørd ligesom fortolke Drømmen om „store Forandringer med Hensyn til Nagerne i Svithjod og Danmark“.

Da Braavalla-Slaget er af saa indgrebende Vigtighed i Nordens Historie, er det tillige af yderste Vigtighed, nogenlunde at bestemme den Tid, da det fandt Sted. Dette er dog noget vanskeligt, da vi af vore egne Kilder kun have et Par Slægtregister at holde os til. Et af disse, der vistnok er det paalideligste, lader den danske Konge **Gorm den Gamle**, der efter alle Vidnesbyrd skal have epnaact en usædvanlig høj Alder, men dog

neppe kan være fød tidligere end 840 ¹⁾, nedstamme i tredje Led fra Sigurd Kings Son Ragnar Lodbrok ²⁾. Dette giver for Magnars Fødselstid, og selvfølgelig for Sigurds kraftigste Alder, Tiden ved 750, hvorved dog er at bemærke, at Sigurd Dnm i Dje, Gorms Farsfader, var en Son af Magnars andet Egestab ³⁾, og at dennes Fødsel derfor vistnok kan flyttes endnu en 10 eller 15 Aar op, altsaa til 740 eller 735. Det før omtalte Slægtregister, hvorved Oddaverjerne paa Island udedede deres Herkomst fra Harald Hildetand, lader Hovdingen Hunolf Ulfson, der i Aaret 1000 som aldrende Mand blev døbt, og derfor maa være fød omkring 950, nedstamme i 8de Led fra Harald Hildetands Son Thrond Gamle, hvis Fødselstid saaledes falder omkring 710, eller endog lidt tidligere. Og Ingingelongen Eysteinn paa Vestfold, der nævnes i Forbindelse med Sigurd Kings Død, var Farsfader til den i 810 afdøde Gudrod, hvilket bringer Eysteins Levetid til at falde mellem 720 og 780 ⁴⁾. Sigurd Kings kraftigste Alder kommer saaledes mellem 730 og 760, og Harald Hildetands, der, siden der tales saameget om hans uhyre Ælde, maa have opnaaet en meget høj Alder, mellem 680 og 700; hans hele Levetid mellem 650 og 730. Braavalla-Slaget's Tid maa derfor ligeledes henføres til 730. Og dette stemmer meget vel med den ovenfor omtalte Angivelse i alle angelsaxiske Annaler, at Ingild, der efter vore Kilder skal være falden i et Slag mod Sigurd King, døde 718. Thi vil man end ikke antage, hvad vi dog af de forhen udviklede Grunde ansee for rettest, at Ingilds Død fandt Sted for Braavalla-Slaget, og blive vi saaledes end nødt til at sætte dette før 718, eller omkring 715, saa er dog Forskjellen — femten Aar — under saadanne Omstændigheder og i en saa fjern Tidsalder for intet at regne.

Er det paa denne Maade lykkes os omtrentligt at bestemme Braavalla-Slaget's Tid, nemlig et af Aarene mellem 715 og 730, opstaar nødvendigviis det Spørgsmaal: af hvad Slags var den Folkebevægelse, hvoraf dette Slag og Skjoldunge-Riget's Omstyrkelse var den nærmeste Folge, og hvad kan den bevægende Marsag have været? Her kunne vi ikke andet end atter vende Blikket mod Osten, mod vore Farsfædres ældste Hjem, hvor der vistnok maa have fundet en Bevægelse Sted, som drev nye Sværme af Nordgermaner over til vor Halv. Thi det Folketal,

¹⁾ Gorms Død indtraf mellem 935 og 910; han skal da have været over 100 Aar gammel.

²⁾ Nemlig: Ragnar — Sigurd Dnm i Dje — Hardeknut — Gorm.

³⁾ Nemlig med Aslang eller Kraaka.

⁴⁾ Det er ovenfor omtalt, hvorledes Eysteinn nævnes sammen med Sigurd King. Hvis, hvad der neppe kan betvivles, den forhen omtalte Dag Liffie eller Grenfe er den samme Dag, der blev hans Son Haldans Epigerfader, bringes han ogsaa derved til at blive samtidig med Sigurd King.

man maa antage som det paa hin Tid sandsynlige inden Halvøens Grændser, forslaar ikke til at kunne forklare, hvorledes saa overordentlige Masser nu paa een Gang kunde bryde frem; man maa antage at en ny og pludselig Tilvæxt til Befolkningen har fundet Sted. Under søger man nu de saa Oplysninger, vore Oldsagn indeholde om de ældre geographiske Forholde paa Østtiden af Østersøen, og sammenligner man dem med den efter det 8de Aarhundrede forhaandenværende Folkeordning i disse Egne, da vil man visstelig spore Tegne til at nogen Forandring har fundet Sted. Disse Egne omtales i vore Oldskrifter under forskjellige Navne. Hvor der et Tale om Sotog, foretagne derhen, kaldes de sædvanligviis Austrvegir (Østvege, de østlige Beje), en Benævnelser, der paa en mærkelig Maade svarer til Noregr (eg. Nordrvegr eller Nordrvegir, se ovenfor S. 6 og 45). Denne Benævnelse er dog mere svævende, og betegner ikke noget bestemt Land, men kun Kyststrækningerne fra Finland til henimod Reichselen. Det er Austrvegir, som Særo stadigt gjengiver ved „Hellespont“. Til Austrvegir svarer den mere omfattende Benævnelse Austrriki (det østlige Rige), hvorved man vel ogsaa har tænkt sig de indre Egne, dog betegner heller ikke dette noget særegt, af en enkelt Nation beboet Landstak. Mere indskrænket er den af os allerede oftere, og især ovenfor S. 39, omtalte Benævnelse Gardarike, der af vore Forfædre med Bestemthed og Konsekvens bruges om det i det 9de Aarhundrede oprettede russiske Storfyrstendomme, af hvilket det nyere russiske Monarki har udviklet sig. Denne Benævnelse anvendes i vore Oldskrifter om Rusland ogsaa i tidligere Aarhundreder, men, som man næsten med Sikkerhed kan paasta, ej med Nette, og kun fordi det paa den Tid, da Sagaerne nedskreves, var sædvanligt at kalde Rusland Gardariki (Gaardernes Rige) eller i Gørdum (i Gaardene); thi denne Benævnelse har, hvad der strax nedenfor vil blive viist, sin Oprindelse fra de saakaldte Gaarde (gorody) eller Befæstninger, der oprettedes i det 7de eller 8de Aarhundrede, førend det egentlige russiske Rige stiftedes. Men i vore Oldskrifter findes endnu et saare mærkeligt Navn paa det nuværende Rusland eller en Deel deraf, et Navn, der netop synes at tilhøre de ældre Tider, da Navnet „Gardarike“ ikke kjendtes. Dette Navn er Svithjod, der til Forskiel fra det skandinaviske Svithjod kaldtes „det store“ eller „det kolde“. Dette Svithjod det store omtales fornemmeligt i de første Kapitler af Ynglingasaga ¹⁾,

¹⁾ Yngl. S. Cap. 1: „nordenfor det sorte Hav strækker sig det store eller kolde Svithjod, der af Somme angives ej at være mindre end det store Serkland (Asien), andre sammenligne det med Blaaland (Afrika); dets nordlige Deel ligger ubygget formedelst Frost og Kulde. — I dette Svithjod ere mange Storereder, mange undertige Folk, mange Tungemaal. Cap. 5. Der gaar en stor Fjeldbryg fra Nordost til Sydvest; den afskiller det store Svithjod fra andre Riger. „Det kolde Svithjod“ navnes i Eventyrsgaager (s. Ex. Serle

og flere have antaget at Benævnelserne er opkommen i senere Tider som et ubehdigt Forsøg paa at gjengive Middelalderens latinste Forfatteres *Scythia magna*. Men dette *Scythia magna* kan ligesaa vel være opstaaet af et Forsøg paa at gjengive *Sviþjóð mikla*, og da denne Benævnelse ej alene i og for sig selv er intet mindre end urimelig, men dens Rimelighed endog bestrækkes af andre Umstændigheder, kan man ikke vel bortvise den som falsk. Thi allerede Tacitus's Udsagn om Svearne, at de bo hiinsides Rugierne og Lemovierne, „i Oceanet selv“, og at deres Land deels grændser til Fiskehavet, deels til de af en Kvinde beherskede Sitters (altsaa Kvæernes) Land (se ovenfor S. 19), gjør det ej alene tvivlsomt, om man skal tænke sig dem vestenfor eller østenfor Østersøen, men snarere endog i højeste Maade rimeligt, at man skal tænke sin dem boende paa begge Sider, paa Nalands=Derne, paa Øst og Dagø, — hvor der virkelig ogsaa findes Spor af en ældre nordisk Befolkning ¹⁾ — og paa Kysterne rundt om den finste Bugt. Derved kom de i Ordets egentligste Forstand til at bo „i selve Havet“, og derved forklares ogsaa bedst, hvorfor de ere „mægtige ved deres Flaade“. Det er tillige ovenfor (S. 39) nævnt, hvorledes de russiske Gesandter, der i Maret 839 vare sendte til Constantinopel, og herfra kom til Tydskland, befandtes at være af Svearnes Folk. Sigurd Ring optræder ogsaa, mærkeligt nok, egentlig som Svearnes Høvding, naagtet han er fød hiinsides Søen. Og naar man nærmere betragter den oldnordiske Mundart, der efter Braavalla-Kampen blev den herskende i Danmark, da finder man,

Sterkes Sagn) saaledes at Navnet umiskjendeligt kan sees at have været i Folkemunde; det synes derfor ej at være opstaaet ved en blot og bar Gissning. Naar Geografen af Ravenna omtaler „Gammelstythien, der af Jornandes kaldes „Scandza“ (se ovenf. S. 41) synes han at have haft *Sviþjóð* for Sie.

¹⁾ Her ville vi ikke lægge saa megen Vægt paa de mange, bestemt nordiske Oldtidslevninger fra Estland og Lifland, som Kruse har beskrevet og afbildet i sine *Necrolivonica*, da disse vistnok kunne hidrøre fra senere Tider, paa hvilke disse Egne, naagtet deres tidsindiske Befolkning, stode under russisk Herredømme, og Hovdinger af nordisk Herkomst, f. Ex. Olaf Tryggvesøns Morbroder Sigurd, opholdt sig i Landet. Men flere Stedsnavne ere nordiske; f. Ex. Dagø, Runø (i den liflandske Bugt), og disse Navne ere ældgamle, „Domesnes“ omtales saaledes (se Liljegrens Run-Urkunder No. 944) allerede i en Runeindskrift paa Børs, som neppe er yngre end det 9de Aarhundrede, og som altsaa ikke hidrører fra det svenske Herredømme over Lifland i senere Tider. Paa Runø og paa flere Steder i Lifland skal Befolkningen endnu være svensk. Og hvorledes det end forholder sig med Oprindelsen til Navnet *Øst* (*Eysýsla*), modsat *Estlands* *Fastland* eller *Adalsýsla*, (se ovenf. S. 13 No. 2), saa er det dog vist, at allerede *Þjodolf*, der levede i det 9de Aarhundrede, og som forresten nævner *Esterne*, omtaler *Sýsla*, det vil sige *Adalsýsla* og *Eysýsla* tilsammen. At antage disse Navne opstaaede fra senere nordiske Kolonister, er ikke rimeligt. Det er aabenbart det tidsindiske Element, som her har fortrængt det nordiske.

at den næsten ganske stemmer med den oldsvenske, saadan som den af de gamle svenske Love er os bekendt, men derimod mindre med den oldnorske. Alt dette viser umiskjendeligt, at den hele Bevægelse paa Halvoen selv nærmest er udgaaet fra Svear og fornemmelig har bestaaet deri, at den store Masse af søvante Svear, der endnu ikke var kommen over til Halvoen, men boede hinsides Østersøen og maaskee temmelig langt ind i Landet, ved et Tryk fra Østen er trængt længer mod Vest, og er bleven nødsaget til at ty til sine Brødre i Svithjod, hvilket derved overfyldtes, og hvorfra Folkemassen ogsaa væltede sig ud over Gautland og Gotland (Danmark), idet Bevægelsen ogsaa tildeels forplantede sig til Norge, hvorfra æventyrlystne Skarer synes at have sluttet sig til de med dem saa nær beslægtede Svear. Da vi nu i den senere Tid (idetmindste fra 9de Aarhundrede) finde tschudiske Folkeslag, nemlig Finner, Ester og Liver, paa de Kyster, hvor der ifølge det foranførte maa have boet Svear, kan man ikke andet end antage, at der omtrent ved det 7de, 8de eller 9de Aarhundrede, det vil sige, omtrent paa Braavallakampens Tid, har fundet en Folkebevægelse Sted, hvorved tschudiske Folk have rykket frem til Kysten og besat Strækninger, som Svearne hidtil havde beboet, men som de nu vare nødte til at forlade.

Et umiskjendeligt Vidnesbyrd om Bevægelser af det Slags, vi her omtale, afgiver den gamle russiske Annalist Nestor. Denne, en Munk i et Kloster nær ved Kijev, levede og skrev mod Slutningen af det 11te Aarhundrede ¹⁾. Han har kortelig beskrevet det russiske Riges Stiftelse og meddeelt hvad han vidste om sit Fædrelands Oldhistorie, men det er tydeligt nok at see, at hvad han fortæller om Begivenheder ældre end Christendommens Indførelse, kun grunder sig paa dunkle og mangelagtige Sagn, hvilke han derfor har søgt at udfylde ved at afskrive byzantinske Forfattere. Han overfører tillige paa de ældre Tider Forhold og Forestillinger, der tilhorte hans Tid; ligesom han, der tilhører den slaviske Nationalitet, neppe kan have haft nogen klar Opfatning af de germaniske Russeres Oldsagn. Ved alt dette er han kommen til at gjøre sig skyldig i Selvmodsigelser, og hans Udsagn maa overhoved benyttes med den allerførste Forsigtighed. Han fortæller — hvad vi i det Følgende nærmere komme til at afhande — hvorledes det russiske Rige i Maret 862 eller 863 stiftedes af trende Brødre i Spidsen for en Deel saakaldte **Væringer** ²⁾, og at Rusland fik Navn

¹⁾ Nestor, Munk i Pesherskijeklostret ved Kijev, var fød 1056 og døde, som man formoder, noget efter 1116. Schözers Nestor, I. S. 7—9.

²⁾ Væringer, eller som Russerne, der ej kunde udtale „ng“, gjengav det: War-jager eller War-æger, var en Benævnelse, som opkom i Slutningen af det 10de, eller Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, da de russiske Storfyrster og Keiserne i Konstantinopel begyndte at tage Krigere fra de nordiske Lande i deres Sold som en særegen Livvag. Ordet betyder nemlig oprindelig: Eds-

efter dem. Man gjenkender strax det sædvanlige germaniske Sagn om saadanne Nigers Stiftelse, og det viser sig derfor ved første Djekast ubistorisk. Annalisten anfører desuden selv strax ovenfor, at Russer allerede i 852, eller under den byzantiske Kejser Michael den 3dies Regjering, nævnes hos græske Skribenter. Er nu dette end en Fejstagselse af Nestor — den Begivenhed, hvortil han sigter, er nemlig Toget i 866, — saa er det dog ikke desto mindre en Selvmodsigelse; og ikke mindre en Selvmodsigelse, eller et Sagn paa Uklarhed i Forestillingerne er det, at flere af de bedre rusfiske Annaler nævne Russer som Beboere af Rusland før Væringernes Ankomst, og som en af de Nationer, der indkaldte Væringerne ¹). Kommer nu her til, hvad ovenfor (S. 39) er omtalt, at troværdige udenlandske Kilder omtale Russer som Beboere af Egnene østenfor Østersøen tidligere end 862 ²), saa bliver det indlysende, at Nestors Beretning alene kan tages som et ældgammelt dunkelt Sagn om at det paa hans Tid bestaaende rusfiske Nige er stiftet af Hærkonger fra Egnene hiinsides Østersøen, men at han har henført Tiden til 862, alene fordi han omtrent ved denne Tid finder dem omtalte hos Byzantinerne og saaledes faar bestemte Klarstal at holde sig til. Og naar man læser Beskrivelsen over det Tog, Russerne foretog til Constantinopel allerede i 866, hvorved de kom med mange Skibe, og satte den mægtige Kejserstad i den yderste Fare ³), bliver det tydeligt nok, at et Nige, som kunde udruste en saadan Magt, ej kunde være saa klar gammelt ⁴), thi man kan dog ikke tænke sig, at hiint Tog skulde være udgaaet fra den skandinaviske Halv, og at de Krigerfæder, der ængstede Constantinopel, skulde i sluttet Trop have vandret tvært igjennem Rusland fra Østersøen til det sorte Hav. Maa vi altsaa antage, at det i Historien bekjendte rusfiske Storfyrstendømme er stiftet tidligere end Nestor angiver, medens vi tillige vi-

forbunden (af vår, edeligt Bøfte eller Forbund, angelsk. vær). Da alle disse Folk vare fra Landene hiinsides Østersøen, blev det almindeligt i Rusland og Osten, at bruge Ordet *Væring* som Fælles-Benævnelse for Svear, Nordmand og Danne. Derfor finder man endog hos den arabiske Geograf Biruni (c. 1000), Østersøen kaldet „Værenger-Havet“, og Nestor bruger ogsaa den samme Benævnelse, uden at man derfor maa forestille sig, at den virkelig brugtes i det 9de Aarhundrede.

¹) Schlözer's Nestor II. S. 30, jvfr. 39, S. 178.

²) Nemlig Stedet i de bertinianske Annaler om de rusfiske Gesandter i 839, der befandtes at være Svear.

³) Schlözer's Nestor II. S. 226—236. Her anføres ogsaa de byzantinske Skribenter, som omtale dette Angreb. Russerne trængte ind i „Sundet“ (nemlig Havnen) og omgave Staden med mere end 200 Skibe. Kun ved den hellige Guds Moders undervirkende Klædning, der opbevarede i hendes Kirke i Blacherna, heb det, reddedes Constantinopel.

⁴) Se herom ogsaa Keyser, i Saml. til det Norske Folks og Sprogs Historie 6te B. S. 408—412

de, at det russifl-germanifke Folk fra umindelige Tider horte hjemme i det nuværende Rusland, da maa ogsaa de Begivenheder, Nestor lader gaa umiddelbart forud for de faakaldte Væringers Ankunft og Rigets Stiftelse, skydes tilbage til en fjernere Tid, og derhos forklæres i Overeensstemmelse med hvad man veed om Rusfernes tidligere Tilværelse i Rusland. Efterat han endog med en smilig Glæde har sagt, at han fra 852, hvor man finder Rusferne omtalte „i den græfke Kronike“ kan begynde at angive Aarstal ¹⁾, siger han, at i Aaret 859 kom Væringers (o: Nordboer paa den skandifke Halvø) over fra den anden Side af Havet, og gjorde Slaver, Tschuder, Merer (et tshudifk Folk) og Krivifcher (et Folk, uviſt om af flavifk eller tshudifk Art, omkring det nuværende Smolenskt) statsklydige, men behandlede dem haardt; at derpaa i Aaret 862 disse undertryngne Folk gjorde Opftand, jage Væringerne tilbage hiinsides Havet, og oprettede Gaarde (gorody o: Befæftninger), men kom i faadan Uenighed med hinanden, at de besluttede at fende Bud til Væringerne og udbede fig Konger (knjazhit) fra dem, og at som en Følge deraf de tre Brødre Murik, Si-neus og Truver kom over med deres „drøtt“ (druzina) og oprettede tre Riger, som siden forenedes til eet. Hvad der her fortællæs, vifer fig for det første som ethnographifk-politifke Sagn, der alene maa betrages i deres større Omrids; det vifer fig derhos som sammentrængt til en altfor kort Tid. Slige Omvæltninger ere ikke faa Aars Verk. Er allerede det faakaldte rurifke Storfyrftendomme ftiftet ikke 863, men i alle Fald en rum Tid tidligere ²⁾, faa ligge ogsaa de Folkebevægelser, der gif forud for dets Stiftelse, endnu længere tilbage. Nestor, som levede i en Tid, da Navnet Væringers allerede var blevet almindeligt i Rusland for de ublandede Nordgermaner, medens Rusferne selv allerede vare flavifereede, har naturligviis ej været iftand til at indfee Forffjellen mellem de fra umindelige Tider i Rusland bosatte nordgermanifke Rusfer eller Rodfer (Norolaner), og de efter den nordifke Vifingetids Begyndelse senere tilkomne Nordboer, eller, som han kalder dem, Væringers. Har der — hvad der ej kan betvivles — været et Sagn om at et nordgermanifk Folk (Rusfer) havde gjort fig Slaver og Tschuder un-

¹⁾ Schlözer's Nestor II. S. 145. „I Aaret 852, Indict. 15, da Michael begyndte at regjere, opkom Navnet Rusland; thi vi vide, at under denne Keifer kom Rusfer til Konftantinopel, faaledes som der ftaar frevet i den græfke Kronike. Derfor begynde vi fra nu af at angive Aal“. — Alftaa veed han aabenbart ikke, naar Rusfer-Navnet begyndte. Han klynger fig til den første Underretning derom, han hos fine Drakler Byzantinerne kan finde.

²⁾ Maafkee endog for 839, ftjønt det udtryffelige Udſagn, at de faakaldte „Rhos“ vare Svear, og at de ftode under en Ghagan, overhoved den Omftandighed, at de aabenbart fremtræde som et ſvagt Folk, ſynes at vidne om, at det magtfulde russifke Rige endnu paa den Tid ej var ftiftet.

derdanige, men sidenefter ved en Folkebevægelse blandt Slaver og Tschuder for Størstedelen er blevet fordrevet hiinsides Havet, og at der sidenefter fra de samme Egne, hvortil hiint var fordrevet, kom mægtige Hærkonger, som opkastede sig til Landets Herrer og paany grundede den russiske Magt — da kunde disse Begivenheder neppe opfattes anderledes af Nestor, end saaledes som han fremstiller dem. Han har antaget Russer og Bæringer for eet og samme Folk, eller rettere, at Russer umuligt kunde være noget andet Folk end det samme, han var vant ved at kalde Bæringer: derved blev det og nødvendigt at lade dem komme fra hiinsides Havet, ligesom Bæringerne senere. I det store og dunkle Fjerne er Tidsafstanden mellem Begivenhederne forsvunden. I den Tro, at der ej gaves Russer før 852, har han ogsaa sammentrængt Begivenhederne i det korte Tidsrum mellem dette Aar og 862. Det eneste, vi af Nestor med Bestemthed erfare, er altsaa, at der en Tid forud for Stiftelsen af det russiske Storfyrstendomme fandt en stor Bevægelse Sted blandt slaviske og tschudiske Folkeslag (Slaver, Merer, Tschuder og Krivitscher) i det Indre af Rusland, og at de der boende Nordgermaner (Russer) ved denne Bevægelse bleve fordrevne hiinsides Havet. Skulde denne Bevægelse ej være den, hvorved den store Omvæltning i den østlige og sydlige Deel af Norden i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede bevirkedes, og hvorved tschudiske Folk, drivende russiske Folkesværme foran sig og hiinsides Havet, selv trængte frem til Ostersøens Kyster? En saadan Bevægelse maa lægges idetmindste mere end eet Aarhundrede forud for den Tingenes Tilstand, under hvilken nordiske Hærkonger otter kunde oprette det nordgermaniske Herredomme i Østen. Og man savner heller ikke Underretning om hvad der igjen kan have været Marsag til hiin Bevægelse i Hjertet af Rusland. De mægtige Khasarer, der først nævnes ved Aar 626 som et tyrkisk Folk, brøde omkring 659 ind i Europa, hjemsegte det sorte Havs Kyster, og udbredte, som det synes, i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede deres Herredomme i det sydlige Rusland lige til Kijev og Dnepr-Egnene ¹⁾. Deres Fremtrængen kunde nok foranledige et Tryk, hvorved de nærmest Ostersøen boende Russer, der desuden stode i den næjeste Forbindelse med deres Brødre hiinsides Havet, kunde nødsages til at flytte over til disse. Hvo veed endog, om ikke ogsaa de nordligere Dele af Rusland tildeels bleve undertvungne eller i alle Tilfælde hjemsegte af dem, og om ikke de senere nordiske Hærkonger, der oprettede Storfyrstendømmet, egentlig opraadte som Befriere fra det khasariske Aag? Idetmindste fortæller Nestor udtrykkeligt hvorledes Bæringsfyrsterne Askold og Dir befriede Kijev, og Dleg, Muriks Efterfølger, Severier og Radimitscher fra Khasarernes Herredomme ²⁾; og

¹⁾ Schlözers Nestor II. S. 136—139.

²⁾ Schlözers Nestor II. S. 211—213. III. S. 74, 75.

Prudentius af Troyes, der meddeler hiin mærkelige Notits om det russiske Gesandtskab 839, kalder endog ligesom deres Fyrste **Chacanus** (o: Chagan, Khan, Khasarerfyrstens Titel), hvoraf det skulde synes, enten at Musserne paa den Tid endnu ikke ganske havde bovet at optræde som Khasarernes Fiender, eller at Byzantinerne af en Misforstaaelse ogsaa have antaget at Musserne vare Tatarer, hvis Fyrste førte Titlen Khan¹⁾. En saare mærkelig Omstændighed er det, at Nestor henfører hiin Opførelse af de saakaldte **Gaarde** (gorody) eller Befæstninger, af hvilke aabenbart Bencøvnelsen **Gardarike** er opstaaet, til det Tidsrum, i hvilket Væringerne skulde være fordrevne. Thi for Khasarerne ligesaa vel som for Avarerne var det karakteristisk, at opføre **ringformige** Befæstninger²⁾.

Vi antage det selvfølgelig for sandsynligt, at den Folkebevægelse i det østlige og sydlige Norden, der havde Braavallaslaget og det dansk-gotiske Kongedømmes Omstyrkelse til Følge, medens den tillige førte nye Sværme af Nordgermaner til Svithjod og de gotiske Kulturlande, og aabnede en ny Tidsalder, **Vikingetiden**, i hvilken de store nordiske Riger stiftedes, — at denne Folkebevægelse havde sin Marsag i de tidligere Bevægelser, som Khasarernes og maaskee ogsaa andre tatariske Folkeslags Fremtrængen i Rusland i det 7de og 8de Aarhundrede nødvendigviis maatte bewirke.

Med Fortællingen om Skjoldungekongedømmets Omstyrkning er, som vi ovenfor have seet, Sagnet om Ynglinge-Wittens Forjagelse fra Svithjod og Fremtræden i Norge sat i Forbindelse. Og hvad Beretningen om Ingjald Aldraade angaar, da synes den ogsaa, den romantiske Udfmykning fraregnet, at være paalidelig, eller idetmindste lige fra først af at have dannet en væsentlig og uadskillelig Episode i den hele Ivar-Widsadme-Sagnetreds. Anderledes forholder det sig dog med Olaf Trætægja og Wittens Forplantelse til Norge. At der har været Sagn om en Olaf Trætægja, der skulde have opryddet Vermeland, kan vistnok ikke betvivles; vi gjenkjennde ham endog tydeligt i den Olaf, Underkonge i Vermeland, hvis Datter Wesa efter Caros Vidnesbyrd Male frøknene befriede og egtede³⁾; men desuagtet synes Olaf selv at høre til de mythiske Figurers Tal. Hans Moder, heder det, var Gauthild, Datter af Mgaut, Søn af Kong Gautrek den gavmilde, Søn af Gaut, efter hvilken Gautland har faaet sit Navn; han var gift med Solweig, Datter af Solve, Sønnesøn af Solve Solvesøn, Søn af Solve den gamle, der først opryddede Soløer. At alle hine Navne, i hvilke Gaut er en væsentlig Bestanddeel, ere udledede af „Gautland“, ikke omvendt, ligesom alle

1) Kunik, „die Berufung der schwedischen Rodsen II. S. 195—281.

2) Kunik, die Berufung der schwed. Rodsen, II. S. 264.

3) Caro, 8de Bog, S. 370. Her omtales, som det ovenfor (S. 261) er viist, Olaus Vermorum regulus.

Navnene, der begynde med Sol- ere udlødede af „Soloer“ ¹⁾, og at hine Sagnfigurer altsaa alene styldte Landskabsnavnene deres Tilværelse, kan ikke betvivles. I Fortællingen om Olaf og hans Søner, saa kort den er, findes flere Besynderligheder. Den lader Svearne, efterat have offeret Olaf, drage med „hele Hæren“ til Soloer og tage Halfdan Hvitbein til Konge; men desuagtet erfarer man, at Ingjald, Halfdans Broder, var Konge i Vermeland efter Faderens Død; der maa altsaa have været et andet Sagn, som lod Olaf i god No efterfølges af sin Son Ingjald. Olaf siges at være samtidig med Ivar Vidfadme, men han er dog tillige jævnaldrende med Sare Fletter, der kæmpede i Braavallslaget; herved er ingen Banskelighed, naar man blot tænker sig Olaf som Halfdan Hvitbeins Fader og den vestfoldste Kong Eysteins Farfader, men da bliver han for ung til ogsaa at have kunnet leve paa Ivar Vidfadmes Ungdomstid ²⁾. Paa den anden Side gjøres Olaf til en Datterdattersøn af Kong Olaf Skygne i Nerike, der tilligemed den før omtalte Gautref den gavmilde i Gautrefs Saga gjøres samtidig med Vikar og Starkad. Da vi nu derhos allerede tidligere have haft Exempler paa vilkaarlige Sammenfjedninger af forskellige Vette-Grupper, synes det neppe at kunne betvivles, at de, der allerførst bragte Sammenfjedningerne af den saakaldte Inglingestamme istand, hjalp sig med Hensyn til Halfdan Hvitbein, — der egentlig er Vettens Stamfader i Norge, og om hvem man i Grunden intet andet vidste, end at han var Eysteins Fader og Konge i en Deel af Dplandene — saaledes, at de satte den vermelandste Sagnbelt Olaf Trætægja mellem ham og Ingjald Aldraade. Muligt, at Halfdan, hvis historiske Personlighed neppe kan benægtes, kaldtes Halfdan Olafsson og at dette lettede Kombinationen. Og merkeligt nok, uagtet det først hedder at Halfdan herskede paa Soloer og i andre Dele af Dplandene, drages han dog strax ned til Vestfold og begravet i Skiringsfal; hans Son Eystein synes endog alene at være i Besiddelse af Vestfold, og han staar i Forbindelse med Kongerætter paa Vendsyssel ³⁾. Alt dette synes at lægge for Dagen, at man oprindelig ikke har vidst mere om den saakaldte Ingling-

¹⁾ Oprindelsen til Navnet Soleyjar er uvist. Særo gjengiver det (S. 143) med insulæ solis, men denne Etymologi er urigtig, da Navnet ej i Nidsproget maa skrives Soleyjar, men Soleyjar; man finder det endog skrevet Saleyjar og .Seleyjar.

²⁾ Det maa dog bemærkes, at Hauk Erlendssøns Fortælling om Dplandingetoggerne synes at antyde, at Ivar Vidfadme først i sine senere Dage, efterat have undertunget Danmark, angreb Svithjod. (Fornaldar Sögur Nordrl. II. S. 103). Den melder ogsaa, at Olaf herskede i Vermeland til sin Alderdom uden at antyde nogen Dffring; den veed heller ikke af noget Tog til Soloer, men siger simpelt hen at Olaf i Vermeland efterfulgtes af Ingjald, og at Halfdan blev Konge i Soloer efter sin Morfader.

³⁾ Eller maaffee Vingulmark, som vi ovenfor (S. 269, Note 5) have antydet.

gestamme i Norge, end at den, omtrent paa Braavallaſlagetſ Tid, optraadte paa Veſtfold og i de nærmeste Dele af Opplandene, at man i Norge ikke kjendte noget Medlem deraf ældre end Halfdan Hvitbein og hans Søn Gyſtein, og at Mindet om disse første norske Konger af denne Æt især var nøje knyttet til den gamle Helligdom i Skiringſal. Hvad Ynglingenavnet angaar, da kan det vistnok skrive sig fra en vilkaarlig Benværnelse, og forſaavidt intet have at betyde med Henſyn til den veſtfoldſke Kongers Herkomst — Olaf Trætjelgja kaldes endog i Thjodolfs Vers ligefrem en Ætling af Loſdes Æt eller Loſdungeſtammen, der i Skálda og Fund. Norge udtrykkelig ſiges at være forſkjellig fra Ynglingeſtammen; — dog ligger paa den anden Side den Tanke temmelig nær, at disse Konger allerførſt ere optraadte i disse Egne ſom Tilbængere af Sigurd Ring eller ſom Underkonger, indſatte af ham. I ſaa Fald er det i og for ſig ikke uſandsynligt, at de kunne være komne fra Svithjod eller Gautland ¹⁾, især da det udtrykkelig heder, at der blandt Rings ſvenſke Kæmper i Braavallaſlaget fandtes Frænder og Ætlinger af Guden Frey, d. e. Ynglinger. — De veſtfoldſke Ynglingeſongers Historie tilhører forreſten det følgende Afſnit.

11. Førſte Kongeætter. Nogalandſke Konger. Vikar og Starkad.

Det ligger i Sagens Natur, at den her ſkildrede Bevægelse fra Øſten og paafølgende Omſtobning af Forholdene i Norden nærmest berøre Nordens øſtlige og ſødlige Deel, eller Svithjod, Gautland, Viken, Danmark og de øvrige til den gotiſke Kulturkreds hørende Lande, medens det egentlige eller nordenſjeldſke Norge lidet eller intet kunde berøres deraf. Vi finde derfor ikke ſaa Sagn om Konge-Ætter i det nordlige og veſtlige Norge, der ſtaa i meget ringe Forbindelse med Braavalla-Sagnkredſen, og ved hvilke det derfor endog ikke ſjældent er meget vanſkeligt at afgjøre, om de Begivenheder, de omhandle, — forſaavidt ſom de maa erkjendes at være hiſtoriske — ere ældre eller yngre end Harald Hildetands og Sigurd Rings Tidsalder. I flere af dem spiller vistnok Starkad en Rolle, og forſaavidt kan man maaskee heri finde nogen, om end en uſikker, hiſtorisk Vejledning; andre derimod ſtaa aldeles affondrede. Et af de vigtigſte Sagn, i hvilke Starkad omtales, er Sagnet om de roſte og egdſke Konger, fornemmelig Vikar, Starkads Foſtbroder, hvilken vi allerede i et foregaaende Afſnit (S. 258) have haft Anledning til at nævne. Naagt Sagnene om ham spille ſaare meget over i det mythiſke, forekommer hans Navn dog paa den anden Side i ſaamange forſkjellige Forbindelser, at man neppe kan tvivle om hans hiſtoriske Perſonlighed, ligesom ogsaa de Fortællinger, der endnu ere opbevarede om

¹⁾ Herom ſynes Sagnet om Olaf Trætjelgjas Opføſtring og Medreneat at vidne, ſe ovenfor, S. 70, Note 3.

hans **U**t og andre i Forbindelse dermed staaende Konge-Utter, altfor meget bære Sandsynlighedens Præg, til at man skulde kunne ansee dem for aldeles uhistoriske. De danne tilsammen en Sagnkreds, der giver et ret interessant Omrids af de vigtigste Begivenheder, som under Sagnperioden forefaldt i det sydvestlige Norge, eller i de af Herder, Nyer og Gader beboede Dele af Landet.

Kong Kalrek paa Hordaland, fortæller Hafs Saga, boede paa Kalreksstad; han var gift med Signy, Datter af Kongen paa Bers. Hans Hirdmand Koll fulgte Kongen nord til Soqn, og fortalte ham saare meget om hver dejlig Geirbild Drifsdatter var, han havde nemlig seet hende ved Olbrugningen, og sagde at han undte ham at faa hende til Hustru. Da Geirbild stod og var beskjeftiget med sit Lærred, kom Odin i Skikkelse af en Mand ved Navn Hatt til hende, og aftalte med hende, at hun skulde blive Kalreks Hustru, imod at hun i alle paakommende Tilfælde skulde anraabe ham om Hjælp. Kongen saa hende paa sin Hjemrejse og egtede hende endnu samme Høst. Koll gav han til Belønning for hans Troskab Jarledomme i Kollsø sendenfor Hardsø ¹⁾, et velbebygget Hered. Kongens tvende Hustruer bleve imidlertid snart unige, saa at han var nødt til at stille sig ved een af dem. Han sagde derfor, at han vilde beholde den, der havde brugget det bedste **O**l til hans Velkomst, naar han kom tilbage fra Ledingen. De kappedes nu om, hvo der kunde brygge det bedste **O**l. Signy paakaldte Frevja, Geirbild Hatt; denne gav hende sit Spyt istedetfor Gjær, og fik til Gjengjæld Løste om at faa, hvad der var imellem Karret og hende. Hendes **O**l blev det bedste, men Kalrek kvad:

Geirbild, Geirbild,	jeg seer hænge
godt er dit O l,	i højen Galge
hvis kun ingen	din S øn, Kvinde,
Ulemper følge,	fulgt til O din.

Kort efter fødte Geirbild Sønnen **V**ifar. Det var altsaa ham, Hatt eller **O**din havde fordret, og som nu fra Fødselen af var ham helliget.

Paa denne Tid herskede Kong Ugvald over Rogaland ²⁾, og boede paa

¹⁾ Hardsø er den nuværende Bjørnesfjord. Kolls-**O**l kendes nu ej, men af Sammenhængen maa man formode, at Sagnene dermed har meent Lysnasøen (ellers kaldt Njardarlög), og at Kolls Nige tillige troedes at have indbefattet Lve og Kvinhered.

²⁾ Ugvald kaldes i Fund. Noregr en Søn af Nagwald, Søn af Rugalf, Gard Agdes Søn. Om denne Ugvald er der flere Sagn; saaledes omtales et i Olaf Trygvessens Historie, Snorre, **O**l. Tø. S. Cap. 71; der heder det at han plejede at blote til en **R**o, han førte med sig, at han faldt i et Slag mod en Kong **B**arin, og blev høslagt paa Ugvaldsnes. Endnu kaldes en af Gravhøjene paa Ugvaldsnes Kohaugen, og det Sagn gaar, at en **R**o med Guldklave skal være begravet der; i en anden skal Kong Ugvald være begravet (Fayes

Roge paa Tosurheid, der ligger imellem Rogaland og Thelemarken, hvilken Egn senere blev kaldet Vide. Han laa paa Jagt her med sin Hird, og der fødte hans Dronning en Søn ved Navn Tosur, der blev sat til Opfostring hos Gunnvald Jarl paa Stord. Ngalvold blev overfalden og dræbt af Wikingen Hærling; han er højlagt paa Ngalvoldsnæs. Da Tosur havde været Konge en Tidlang, egtede hans Fosterfader Gunnvald Røge en Kvinde, som ogsaa Koll Jarl bejlede til; derover blev Koll forbitret, overfaldt Gunnvald, brændte hans Gaard og dræbte ham. For at hevne sin Fosterfaders Drab drog Tosur afsted med en Flaade, men da Koll saa ham komme sejlende, skyndte han sig til sine Skibe, og sejlede nordover Hardsøen til Gravdalsvaag. Her kom Kallrek til ham med saa Folk, da han ingen Ufred ventede; men strax efter kom Tosur og angreb dem; baade Kallrek og Koll faldt med Størstedelen af deres Folk. Vikar, Kallreks Søn, undkom ikke fra Tummelen, førend Tosur var dragen bort. Paa Tilbagevejen underkastede Tosur sig hele Kolls Rige. Mange Aar senere overfaldt Vikar Tosur, da han opholdt sig der; Tosur faldt tilligemed alle Bønderne i Heredet, derfor, hedder det, fik det Navnet Kvinnhered, fordi kun Enkerne bleve tilbage. Vikar underkastede sig nu Kolls Rige. Men Tosur havde en Søn ved Navn Hjør, der igjen angreb Vikar. Efter en lang Kamp, hvori de skifteviis havde Fordelen, sluttede de omsider Forlig. Vikars Søn var Vatnar, som ligger i Vatnarshaugen; hans Sønner vare Snjall og Hjall, der ligge i Bredrehaugen.

Dette er Hølfssagas Fremstilling. En anden, der indeholdes i den saakaldte Vikars Thæatt, der som Episode er indtagen i den fabelagtige Gautreks Saga, lader Vikar være en Søn af Kong Harald paa Ngeder, og fortæller, saaledes som det allerede ovenfor er anført, at Starkad var hans Landværnsmand og boede paa Tromy, og at Kong Harald blev overfalden og dræbt af den mægtige Kong Herthjof paa Hordaland, der underlagde sig hans Rige og førte hans Søn Vikar tilligemed den unge Starkad hjem med sig til Hordaland, hvor Starkad fattes til Opfostring hos en mægtig Mand ved Navn Grane, der kaldtes Nofsshaars-Grane, og boede paa Alf, paa Den Færing (Alfy). Herthjof, hedder det, var idelig i Leding, og hans Rige var da meget udsat for Angreb af fremmede Fiender; for at kunne samle Folk i en Hast sammen ved sliq Lejlighed lod han indrette Viter (Warder) paa forskjellige Punkter, hvoriblandt en paa Færing; den blev Vikar sat til at passe. Medens Vikar laa ved Viten, gif haa til Alf for at besøge Starkad, der nu var 12 Aar gammel; han fandt ham liggende paa Gulvet

Sagn S. 155). Om Tosurheid og Bidi (Beum), der nu maa søges i Thelemarken ved Brunkeberg, Hvitesøid og Moland, eller paa Grandsøen mellem Thelemarkens østfjeldske og vestfjeldske Deel, er ovenfor talt (S. 79).

ved Ilden, stor og af et flodset Udseende. Vikar rejste ham op, gav ham Vaaben og Klæder, og gif med ham til sit Skib, de samlede siden ti andre Kæmper og Holmgangsmænd om sig og overfaldt Herthjof i hans befæstede Borg med saadan Vælde, at uagtet de kun vare 12, og Herthjof havde 70 Krigere om sig, maatte dog denne bide i Græsset med 30 af sine Mænd. Vikar tog nu Herthjofs Skibe og sejlede til Njder, hvor hans Faders Venner modtog ham med aabne Arme; han blev tagen til Konge over Nj-der og Jæderen ¹⁾, og underlagde sig tillige Herthjofs Nige, Hordeland og Hardanger. Vikar blev en stor Hærmand og laa hver Sommer i Hærfærd. Han herjede i Viken og Gautland, vandt ved Bæneren en stor Sejer over en Kong Sifar fra Konugaard ²⁾, fældte Herthjofs Broder Geirhjof, Konge paa Dplandene, fik hans anden Broder Fridthjof, Konge i Tvele- marken, fordreven fra Landet, og underlagde sig deres Besiddelser. Vikar var nu en mægtig Konge, der havde mange Kæmper om sig, af hvilke Starkad var den fornemste; Kongen gav ham mange Gaver, hvoriblandt en stor Guldring; han skjenkede derimod Kongen Thromø. Men efterat han i Alt havde opholdt sig hos ham i 15 Aar, hændte det sig, at Vikar paa en Sorejse fra Njder til Hordaland maatte ligge stille ved nogle Helmer for haardnakkethed Modvind. De fældte Blotspaan for at faa Bor, og den faldt saaledes, at Ddin vilde have en Mand efter Lodkastning til at hænges som et Offer til ham. Lodden traf Vikar selv, og forfærdede herover besluttede hans Mænd næste Dag at holde Raad, forinden man opfyldte Drafløts Bud. Men om Natten vakte Nøsshæars-Grane Starkad og tog ham med sig til en anden skovbevoren D, hvor de, saaledes lyder Sagnet, paa en Nydning traf Guderne selv, der holdt Thing, og hvor 11 Dommere sad hver paa sin Stol, medens den 12te Stol stod tom, indtil Nøsshæars-Grane, der nu aabenbarede sig som Ddin selv, satte sig paa den. Ddin befalede Dommerne at domme Starkads Skjebne, og forundte ham selv mange gode Gaver, saasom Liv i tre Menneſkealdrer, Nigdom paa Guds og herlige Vaaben, Sejersfærlighed, Skaldskab og Hovdingers Indest, medens Thor paa- heftede ham allehaande Forbandelser, som Barnløshed, Hjemløshed, Utilfreds- hed, haarde Saar, Forhadthed hos Folket, og endelig at han i hver af de

¹⁾ Her antydes atter umiskjendeligt den Sammenhang mellem Njder og Rogaland, som vi ovenfor (S. 80) have omtalt.

²⁾ Konugaard var vore Forfædres Benævnelse paa Kijev i Rusland. Fortællingen viser sig allerede deraf at være uegte. Dysaa Navnet Sifar klinger sterkt efter efter de sildige Hventyrnavne. Efter det i Sagaen meddeelte Beret at slutte, skulde Starkad ved denne Lejlighed have faaet et Saar i Rinken til Tærlerne; i saa Fald er denne Bedrift den samme som den, der i Norna-Gests Fortælling (Cap. 7) tillægges Sigurd Fafnersbane.

tre Menneſkealdre ſkulde begaa et Middelingsverk¹⁾, og at Jngen ſkulde erindre hans Digte. Dette bekræftede Dommerne, og den paafølgende Dag begik Starkad efter Ddins Anviisning ſit forſte Middelingsverk, ved forſt at foreſlaa, at man kun ſkulde foranſtalte en Hængning for et Syns Skyld, og ſiden, eſterat have overtalt Bikar til at underkaſte ſig denne Ceremoni, desuagtet at dræbe ham ved Ddins Tryllekunſter, idet den ſvage Kvift, hvortil han fæſtedes, blev til en tyk Green, og den Norſprote, hvormed Starkad berørte ham, blev til en Geir, der gjennemborede ham²⁾. For dette Middelingsverk maatte Starkad forlade Landet.

Det vil lettelig ſees, at denne ſidſte Fremſtilling af Bikars Hiſtorie indeholder den forventede Dypfylddeſe af den Spaadom, ſom i den forſte meddeles. Ligeſom det ſkeer i flere af vore Qventyr, heſtiger Geirbild allerede ſin uføde Søn til Ddin, og hans Fader ſeer ham allerede i Tanterne hænge i Galgen, ofſret til Ddin. Det er tydeligt, at hvis det havde ligget i den Bearbejders Plan, der ordnede Halvsſaga, at fortælle videre om Bikar, da vilde ogſaa han have fortalt, hvorledes han blev hængt ſom et Dffer til Ddin. Men det er ikke Bikars Æt, han dvæler ved, det er Jrsurs, og ſølgelig ſlipper han den forſte, hvor den ej længer griber ind i den ſidſtes Hiſtorie; han nævner ikke engang om Bikars Dod, men omtaler kun loſeligt hans Søn Batnar, og hans Sonnenſønner Enjall og Hjall. Sagnetets Eenhed, eller at Bikar, Batnars Fader, tillige er den ſamme Bikar, Haralds Søn, der blev ſvegen af Starkad, godtgjøres af et Sted i et af Landnamsbogens Haandskrifter, hvor det udtrykkelig meldes, at Bikar, Søn af Harald Egdekonge, havde Sønnen Batnar, der ligger begravet i Batnarshaug ſondenfer Haakonhellen ikke langt fra Bergen, og at Batnar havde Sonnenne Enjall og Hjall, der ligge begravne i to Høje nær ved Glauſtein paa Hallands Kyſt. Der tilføjes endog nogle Slægtregiſtre, iſølge hvilke Enjalls Ætling i 5te Led var Landnamsmanden (den norſke Nybygger paa Island) Thormod Skafte, og Hjalls Ætlinger i 4de og 5te Led de to Landnamsmænd Drlyg den Gamle og hans Søn Balthjof³⁾.

¹⁾ Dette ſynes viſtnok at indeholde en middelbar Erkjenddeſe af, at de Digte, der ſenere tillægdes Starkad, ikke vare af ham.

²⁾ Her høves et fuldſtændigt Exempel paa Geirſod-Merkningen, eller det Ddin velbehagelige Dffer, baade ved Hængning og Gjennemboeren med Geir, alt eſter Haavamaal 139, ſe ovenfor S. 177, 211.

³⁾ See Landnåma, Tillæggen fra Skardsaa-Bojen, Isl. Sogur I. S. 326 - 328. — Ogſaa Fundinn Noregr nævner Bikar og Batnar, og tillægger Batnar Sonnenne Imald og Erik, af hvilke den ſidſte var Fader til Gyda, Harald Haarfagres Huſtru. Men her maa ganſke viſt flere Navne være bortſaldne, da end ikke Fundinn Noregs Forfatter for Noor kunde tænke paa at føre Batnar ſaa langt ned i Slagtrakten. „Imald“ er derhos aabenbart Forvanſkning eller Fejllæſning af „Hjallr“ eller „Enjallr“, og man bør viſtnok læſe: „födur þeirra Enjalls ok Hjalls, födur N. N., födur N. N. födur Eiriks o. ſ. v.“

Hvad der altsaa er vist, er, at der maa have været et Sagn om en Kong Vikar, Vatnars Fader og Starkads Fostbroder, og at denne Vikar maa have været Konge over Njder og Rogaland, med andre Ord, over Rogernes eller Rugernes gamle Nige i dets fuldeste Udstrækning, og at han dertil har søjet flere Nabofylker, fornemmelig Hordaland. Det maa antages som afgjort, at det uforvanskede Sagn ikke har ladet Hordaland være hans egentlige Fædrenerige. Thi endog i Hals's Saga, der fortæller om Vikars Fødsel, og lader Jesur være Søn af Hgvald Rogalands Konge, kaldes dog Jesurs Sønnesøn Hjørleif Hordalands Konge; det siges vel, at han ogsaa herskede i Rogaland, men, som man tydeligt kan see, alene fordi Afskriveren paa Grund af det Foregaaende har anseet det nødvendigt at indskyde dette Tillæg, der heller ikke findes i alle Haandskrifter, ligesom Rogaland i det Følgende, hvor der fortæles om Hjørleifs Gemænd, ikke en eneste Gang nævnes, og Hjørleif, hvor han foreften i andre Sagaer omtales, stadigt kaldes Hordalands Konge. Hertil kommer og, at Slægtregisterne i Fundinn Noregr, der udtrykkeligt nævne baade Jesur, Hgvald, Vikar og Vatnar, kalde Jesur Hordalands Konge, og gjøre ham til Søn af Hord, Gard Njdes Søn; Hgvalds Søn omtales ikke, men Vikars Fader, der ogsaa her kaldes Nalrek, er, vistnok paa en saare vilkaarlig Maade, gjort til en Søn af Erik den maalspake, og denne igjen til en Værling af Skjold, hvis Fader Skelfir udgives for Konge paa Vors og Stikfingernes Stamfader. Nu er den egentlige Grund til at hii Nalrek eller Nlfrek er fremmanet, let at indsee: det er Tilværelsen af den store og bekjendte Kongsgaard Nalreksstad, nu Narsstad ved Bergen. Paa sædvanlig Maade forudsatte man at den maatte have faaet Navn efter en Kong Nalrek, uagtet den aabenbart kun har faaet det efter det nærliggende Fjeld, der endnu kaldes Nalrika eller Nlfrika (d. e. den Nlfse-fordrivende ¹⁾). Jesur er bleven knyttet til Rogaland alene fordi det Sted, der hedder Jesurheid, i Oldtiden regnedes til Rogaland; men desuagtet lader endog Hals's Saga ham blive opfødt i Hordaland, paa Stord-Den. Det maa saaledes ansees som temmelig vist, at det oprindelige Sagn, foruden at henføre Vikar til Rogaland og Njder, tillige nævnte Harald som hans Fader. At dette skeer i Kvadet Vikarsbolk, der tillægges Starkad, har ej saa meget at betyde, da dette Kvad neppe er gammelt; men af større Bigtighed er det, at mægtige Vetter paa Island, der udlede deres Herkomst fra Vikar, udtrykkelig kalde ham Søn af Harald, Egðernes Konge.

Den islandske, og som det synes, ikke aldeles forkastelige, Slægt=Angivelse gjør det muligt at anstille en omtrentlig Beregning angaaende Vikars

¹⁾ Nlfrek kaldes i Eyrbyggja Saga al Bedrist, hvorved et Sted vanbelligedes, og Nlferne tænkes at kunne bortjages. — Den her nævnte Maade at fortælle Stedsnavne paa, har fra umindelige Tider været, og er endnu, sædvanlig i Norden. En Mængde af uegte, vildblevende Sagn ere derved opkomne.

Levetid. Enjall og Hjall sættes fem Generationer tidligere end Vandnamstiden ved 880, deres Levetid vil derved falde mellem 710 og 730, og Bikars mod Slutningen af det 7de Aarhundrede. Vi have ovenfor omtalt Brodrene Hjall og Skate, der ifølge Saxo fældtes af Hale hin frøkne, og om hvilke endnu paa hans Tid en Landsby med begge Brodrenes fælles Navn minde. Disse Brodre ere umiskjendeligt vore Sagaers Enjall og Hjall; deres Høj paavises endnu i Nærheden af Blomsteen lidt nordensfor Falkenberg i Vinberg-Hered i Halland ¹⁾. De blive saaledes samtidige med Hale den frøkne, eller med Starkads sidste Dage, ligesom deres Farfader Bikar med Starkads tidligste Ungdom: et Sammentræf af forskjellige og af hinanden ganske uafhængige Tidsberegninger, der ikke kan kaldes tilfældigt. Føjes nu hertil den tredie, ligeledes uafhængige, Slægtberegning, ifølge hvilken Frode frøknes Levetid falder i Slutningen af 7de Aarhundrede, eller ubetydeligt sildigere end Bikars, bliver Sammentræffet endnu mere paafaldende, og Sandsynligheden af, at de her nævnte Hovedpersoner virkelig have været til og udført de fleste dem tillagte, ikke paatageligen mythiske Bedrifter paa de ovenfor angivne Tider, bliver endnu langt større.

Det historiske Resultat, vi heraf vinde, er saaledes, at der mod Slutningen af det 7de Aarhundrede i Norge har været et rygst eller egdst Mige, bestaaende af Rogaland og Agder med Tilbehør, eller rettere, at Rogaland endnu ikke havde deelt sig i de to Fylker Nygjafylke og Egdafylke, men dannede et eneste Fylke ligesom Nyvarden til Nygjarbit; at den Konge, under hvilken det naaede den største Magt, var Bikar Haraldsson, der tillige underkastede sig Hordaland og den ikke rygstke Deel af Thelemarken samt de tilgrændsende Dele af Opplandene, hvortil man deels kunde regne Thelemarken selv, deels Bors, over hvilket Fundinn Noregr lader Bikars *Uet* herske ²⁾; at Bikars *Uet* siden er bleven fortrængt, først fra Hordaland, siden fra Rogaland, og at hans Sonnesønner Hjall og Enjall blot have været Sofonger, der omsider faldt i en Strid mod Hale den frøkne. Det synes tillige sikkert, at Bikar virkelig har haft i sin Tjeneste en navnkundig rygst Helt, ved Navn Starkad, hvis Styrke og Tapperhed, Skaldeevne, Lunefuldhed og Blanding af gode og slette Egenskaber have vaakt en ualmindelig Interesse og bidraget til at gjøre ham til en egte Sagnhelt, især ved at antage ham for den samme som eller en *Uetling* af den mythiske *Totun* Starkad *Mudreng*; ligeledes at Starkad virkelig har fældet Bikar, og derpaa opholdt sig først hos Frode frøkne, siden hos Hale frøkne, og opnaaet en meget høj Alder, som dog ej behøver at antages højere end 70—80 Aar ³⁾. At Bi-

¹⁾ Se Richardson's Hallandia S. 96.

²⁾ Se ovenfor S. 200, 209.

³⁾ Naar nemlig Starkad henved 680 opholdt sig hos Bikar, 690—700 hos

finge-Livet allerede spiller en ſaa væſentlig Rolle i Vikars Hiſtorie, vidner ogſaa om at den umuligt kan tilhøre de tidligere Aarhundreder af Nordens Helteold.

12. Hordalandſke Kongeretter.

Med Sagnene om den rygſte Konge-Vet ſtaa, ſom vi allerede have ſeet, hørſte Kongefagn i den nøjeſte Forbindelſe. Hjør, Joſufs Søn, fortæller Halfs Saga, laa længe i Strid med Vikar, men forligede ſig endelig med ham; hans Søn var Hjørleif, der herſkede baade over Hordaland og Rogaland, og fik Tilnavnet den kvensame, fordi han havde ſaa mange Huſtruer. Forſt var han gift med Uſa den lyſe, en Datter af Eyſtein, Jarl i Valdres. Men da hans ſtore Gavnildhed bragte ham i Pengeangel, maatte han gjøre et Tog til Bjarmeland, og paa dette Tog kom han ferbi Njardo (nu Nærv) ved Naumdalen, hvor han blev gjeſtſreit modtagen af Høgne den rige, og egtede hans Datter Hild hin mjøve, der tilligemed ſin Broder Solve fulgte ham baade til Bjarmeland og tilbage til Hordaland. Uſa, heder det, var ikke ſynderlig glad i Kongen og hans Følge. Med det ſamme Skib, paa hvilket han var dragen til Bjarmeland, gjorde Hjørleif en Reife til Kongebelle, hvor Meidar, Kongen af Sjælland, ſatte ſine Boder nærmefi hans; der har alſaa været holdt Marked der, i hvilket Smaakongerne ſelv deeltog. Meidars Søn og Hjørleif bleve gode Venner, og den førſte bad ſin Fader indbyde Hjørleif til at drage med dem til Danmark og beſøge dem. Meidar, ſom anede, at der intet godt vilde komme ud deraf, vægrede ſig en Stund, men ſøjede ham tilſidſt; Hjørleif tog imod Indbydelfen, og forelſkede ſig i Meidars Datter Ringja, ſom han egtede. Paa Hjemreife til Hordaland blev Ringja ſyg og døde; hun blev lagt i en Kiſte og ſenket overbord, men Kiſten drev i Land tæt ved Meidars Neſt, og det hed nu at Hjørleif havde dræbt hende. Meidar og hans Søn ſamlede Skibe og Folk for at hevne hendes Død, og kom en Nat til Hjørleifs Gaard, dog ej ganſke uventet, thi Hjørleifs Hund Floſte, der aldrig gjøede uden naar der var Fare paaferde, gjøede den Nat, og der fortælles tillige at en Havmand havde ſpaaet ham Dverſald. Hjørleif ſlog ſig igjennem den Mandekreds, hvormed Meidar havde omringet hans Gaard, og fældte hans Søn, men kunde dog ikke hindre ham fra at plyndre og øvrænde Gaarden og drage bort med ſtort Bytte, hvoriblandt begge Dronningerne, Uſa og Hild. Hjørleif, ſom fra nærmefi Skov havde ſeet Ode-

Frode og Ingjald, og 720 hos Aale, bliver hans Leve- og Virke-Alder ikke ſtorre end mangen i nyere Tider bekjendt Veterans. Om Beſtemmelfen af Tiden for Braavallaſlaget vil i det Følgende blive handlet.

læggelsen, kom samme Høst med et eneste Skib til Reidars Gaard for at tage Hevn. Han gik først til Kvindernes Sovestue, hvor alene Wsa var tilstede, og bad hende hjælpe sig til at finde Reidar; hun lovede ham det, men forraadte ham til Reidar, der efter Wsas Raad lod ham hænges op i Kongehallen mellem to Ildes ved hans egne Stobaand, medens Hilden sad og drak, og Wsa hvilede paa Reidars Skjod i Højsædet. De bleve snart søvnige, medens Hild holdt sig vaagen, og øste D i Ilden saa at den ej skadede Hjerleif; tilsidst hug hun Stobaandene over med et Sverd og befriede saaledes Hjerleif, der strax gjennemborede den sovende Reidar, skyndte sig til sit Skib, fik sine Folk fat og lod alle Hirdmændene binde. Reidars Lig lod han siden hænges i den Galge, der havde været ham tiltænkt; hans Rige underlagde han sig og satte Solve til Jarl derover, men selv drog han hjem til Norge med Wsa og Hild. Han sammenkaldte et Thing, der dømte Wsa til at drukne i en Myr, men han nøjedes med at sende hende hjem tilligemed hendes Medgift. Siden faldt Hjerleif paa et Vikingetog, efterladende af Egteskabet med Hild Sommerne Hjerolf og Half, med Wsa Sønnen Utrygg.

Hild giftede sig efter Hjerleifs Død med en Konge ved Navn Masmund, der opfostrede Hjerolf og Half. Utrygg fulgte rimeligviis med sin Moder; en Wt paa Island nedstammede fra ham. Der fortælles at Hjerolf allerede vilde i Hærferd, da han var 13 Aar gammel¹⁾, og tog hvad Skibe han kunde faa, smaa og store, nye og gamle, saa og hvilke som helst Folk, der tilbode sig, frie eller Trælle, lige meget hvorledes de vare bevæbnede. Da han kom til at stride med Vikinger, stode han paa sit Folketal, men hans Folk duede ikke, han led Nederlag, kom hjem med Skamme, og der blev intet videre af ham: derfor kaldte man enhver klodser og uvittig Ferd Hjerolfsferd. Half derimod var en langt anden Mand. Han var nu 12 Aar gammel, men større og sterkere end de fleste andre; han udrustede sig ogsaa til at drage i Hærferd, men kun med et eneste, nyt og vel udrustet Skib og med udsøgte Folk. Hans Raadgiver var den attenaarige Stein, Søn af Alf gamle, en Jarl paa Hordaland. De bestemte at ingen skulde antages til denne Ferd, yngre end 18 Aar, ingen der ej kunde lette fra Jorden en stor Steen, der stod i Gaarden, ingen der klynkede eller gav sig, eller talte frugtlosomme Ord, eller forandrede Miner før Saar. Blandt de optagne Kæmper var Hrof den sorte og Hrof den hvide, Steins Fættene, Søner af Hersen Haamund den frokne; der søgtes efter Kæmper i 11 Følger, men man fandt kun 12. Disse tilligemed de ovennævnte, og nogle af

¹⁾ I Halfs Saga Cap. 9 læses „8 Aar“, uagtet det dog heber at han var den ældste af Brøderne, og at Brøderen Half Vaaren efter hans Hjemkomst om Høsten var 12 Aar gammel. I Haandskriftet er der saaledes fejlagtigt skrevet „iij“ istedetfor „viij“.

Hirten, tilfammen 23 Mand, udgjorde den Skare, hvormed Hals først gav sig paa Ferden. Den første Kveld, de lagde til Havn, regnede det saa sterkt, at Stein foreslog at tjelde, men Kongen svarede: „vil du her ogsaa tjelde Huse ligesom hjemme?“ Siden den Tid kaldte de ham Innstein. Næste Dag, da de i hvast Vejrs sejlede forbi et fremspringende Nes, stod der en Mand og bad om at maatte være med. Kongen tog ham op, men bad ham staa ved Styrstangen lige til Kvelden. Hermed var han meget fornøjet, fordi han derved, som han sagde, kom saa meget nærmere Kongen. Denne Mand var en yngre Broder af Innstein, der fra først af ej havde faaet Lov at være med, fordi han kun var 12 Aar gammel; han blev nu kaldt Utstein. Det bestemtes tillige, at ingen skulde have længere Sverd end een Alen lange, saa nær skulde man gaa sin Fiende; de lode sig derfor gjøre Sar, for at Huggene kunde blive saa meget større. Ingen, hed det, havde mindre Styrke end 12 almindelige Mænd; aldrig fangede de Kvinder eller Børn; ingen skulde forbinde sine Saar, førend efter et Dogns Forløb. Ingen optoges, som viste mindre Styrke og Tapperhed, end nys er sagt. Hals tilbragte 18 Sommere i Hærferd, herjede vide om Landene, og sejrede altid. Deres Skif var at lægge bi udenfor de yderste Nes, aldrig at tjelde paa Skibene, aldrig at rebe Sejlene for Storm. Man kaldte dem **Halsrefferne**. Deres Tal oversteg aldrig 60. Der fortælles at engang, da Hals fra et Krigstog sejlede hjem til sit Nige, blev han overfalden af en saa voldsom Storm, at Skibet ikke kunde blive øst; man besluttede da at lette Skibet ved at lade endeel af Besætningen efter Lodkastning springe overbord; dog her behøvedes ingen Lodkastning, thi enhver tilbød sig af sig selv, og idet de stige overbord, sagde de: „straaløst er der foran Stokkene“¹⁾. Da Hals kom hjem til Hordaland, gif hans Stiffader Nasmund ham imøde, blev hans Mand, svor ham Troskabsed og bad ham til Gjestebud med Halvdelen af hans Folk. Innstein fraraadede Hals at modtage Indbydelsen, og sagde at Nasmund pensede paa Ewig. Han fortalte Dremme, han havde haft, om at Ilden luede omkring dem og Ildsluer brandt paa deres Skuldre; men alt forgyæves; Hals forklarede Dremmene om gyltne Smykker, Hjelme og Bronjer, som han vilde give sine Mænd, forbød tilsidt Innstein at fortælle flere Dremme, og bestyldte ham for at være freytsjom. Innstein bad nu Kæmperne, hvad saa end Hals sagde, at følge med alle sammen, men Utstein sagde at man burde lade Kongen raade, og derved blev det. Hals gif op til Nasmunds Gaard med det halve Antal af sine Mænd, hvorblandt Innstein og Utstein; der var allerede en Mængde Folk, og der vankede megen og sterk Drif. Til sidst faldt Halsrefferne i Sovn. Herpaa havde

¹⁾ Dette skal betyde: der er ikke stroet Straa paa Gulvet (i Hans Hal) til vor Ankomst. Ved Gilder stroedes nemlig friskt Straa paa Gulvet.

den lumste Nasmund ventet for at kunne udføre sit Forræderi. Han og hans Hirdmænd satte Ild paa Hallen, og Halvsrefferne vaagnede ikke, førend hele Hallen var fuld af Røg. „Nu ryger det om vore Høge“, sagde den den første, som vaagnede, og sov strax ind igjen. Derpaa vaagnede en anden, og saa, at Hallen stod i lys Lue; men han sagde kun: „nu drypper nok Boret af vore Ear“¹⁾, og lagde sig ned igjen. Endelig vaagnede Half selv, stod op, valte sine Mænd og bad dem væbne sig. De løb da saa voldsomt mod Tømmervæggene, at Nævene gik af, og de selv kom ud fra det brændende Huus; men Fiendens Overmagt var dog saa stor, at Half selv faldt med de fleste af sine Mænd. Den Deel af hans Skare, der var bleven tilbage ved Skibet, kom senere til, men maatte ligeledes bukke under. En af de sidste, som faldt, var Innstein. Hans Moder Gunnlad gik Natten derefter til Valpladsen for at opsoge sine Sønners Lig; hun fandt Innstein død, men Utstein og to andre, ved Navn Baard og Bjørn, endnu levende, skjønt dødeligt saarede. Hun fik dem dog helbrede. Utstein drog til sin Frænde Gysteim, Konge i Danmark, og Bjørn og Baard til Halvs Merbroder, Kong Selve. Ogsaa Hrof den sorte slap derfra med Livet, og kom siden til en Kong Hake i Skaane. Der fortælles at Hrof, Utstein og Selve sidenefter, understøttede af Gysteim og Hake, hevne Halfs Død ved at overfalde og dræbe Kong Nasmund. Om Selve Høgenesøn fortælles der, at han var Søkonge, herjede i Nustrveg, og havde tillige et Rige i Jylland, men omsider sejlede til Svithjod, og overraskede Ynglingekongen Gysteim ved et Gilde i Heredet Lofund. Han kom om Natten, omringede Huset og indebrændte Kongen med hele hans Hird, derpaa drog han til Sigtuna og bad Svearne at lyde ham som deres Konge. Svearne vilde dog ej godvillig underkaste sig, og kæmpede med ham i 11 Dage, men endelig fik Selve Sejer og blev Konge over Svearne en lang Tid, indtil de svege og dræbte ham²⁾.

Der fortælles at Half efterlod en Søn ved Navn Hjør, der ogsaa blev Konge paa Hordaland; efter en Beretning skal han tilligemed Selve Høgenesøn have deeltaget i Kampen mod Nasmund³⁾. I flere Oldskrifter

1) Det synes som om man brugte at omgive Sverdene med en tynd Skorpe af Bøx for at hindre dem fra at ruste.

2) Denne Beretning om Selve Høgenesøn findes i Yngl. Saga Cap. 35. Det er mærkeligt nok, at Taler her kun er om Sigtuna, ej om Uppsala. Denne Kong Gysteim har altsaa aabenbart hørt til en anden Grene af Ynglinge-Stammen, til Sigtuna-Kongerne, og er kun ved en vilkaarlige Kombination indsat i Uppsalakongerens Række. Det kunde næsten synes, som om han af Enkette har været forverlet med Gysteim betje, Underkongen i Svithjod paa Ragnar Lodbroks Tid. Mere herom nedenfor.

3) Landnåma, II. 19.

meddeles ogsaa følgende Sagn. Engang, da han var ude paa Vikingetog, fødte hans Dronning Tvillinger, af hvilke hun kaldte den ene Geirmund, den anden Haamund. De vare saa svarte og hæslelige, at hun skammede sig ved dem og udgav dem for at være Søner af hendes Trælkvinde, som just ogsaa havde født en Son til Verden, ved Navn Leif, hvid og meget smuk; denne udgav hun for sin Son, og viste Kongen ham, da han kom hjem. Kongen syntes dog ikke videre om ham og sagde at han kun tegnede sig til at blive et ubetydeligt Menneske. Da Kongen næste Gang drog ud paa Tog, vare Børnene 3 Aar gamle. Leif var da meget frugtsem, men Geirmund og Haamund modige, støjende og snaksomme. En Dag indbød Dronningen til sig den navnkundige Skald Brage den gamle, for at han skulde sige sit Skjøn om Drengene. Hun magede det saa, at Brage sad alene i Hallen med dem, selv skjulte hun sig under en Bænk, for useet at høre hans Bemærkninger. Leif sad i Højsædet og legede sig med en Guldring, Haamund og Geirmund sad i Halmen nede paa Gulvet. De løb hen til Leif, stubbede ham ned af Sædet og toge Ringen fra ham: derover græd han. Da rejste Brage sig, gik hen til Bænken, hvor Dronningen laa, slog med Stokken ovenpaa den, og sagde:

To ere inde,
 tror jeg dem begge vel,
 Haamund og Geirmund
 Hjørs rette Søner;

Leif er den tredie,
 Lodhats Son,
 den Dreng ikke,
 du fødte, Kvinde!

Da tog Dronningen sine egne Søner til sig igjen og lod Trælkvinden faa Leif tilbage. Da Kongen kom hjem, fortalte hun ham altsammen og viste ham Drengene. Han sagde at han aldrig før havde seet slikt „Heljarfjind“¹⁾; dette Tilnavn fik de siden begge. De bleve siden navnkundige Krigere, og flyttede omsider til Island, hvor berømmelige og mægtige Vetter nedstammede fra dem.

Om den historiske Tilværelse af Hjorleif, Half og de fornemste af hans Kæmper kan der ikke være nogen Tvivl; deels fordi Beretningen om dem i og for sig, de romantiske Udsmykninger fraregnede, intet utroværdigt indeholde, deels fordi enkelte islandske Hovdingeslægter i den paalidelige Landnamsbog udledes derfra, deels endelig fordi det ældgamle Hyndulfsjod betyder dertil. Den Ottar, hvilken Digtet egentlig angaar, kaldes nemlig der udtrykkelig en Son af Innstein, og denne igjen en Son af Alf den gamle, aldeles saaledes som Halfs Saga fortæller. Den hele Slægtrække i Hyndulfsjod lyder saa'edes: Ewan den røde — Sæfare — Alf — Alf den gamle, — Innstein²⁾. I Fundinn Noregr findes det samme Slægteregister, kun

1) Dødegudinden Hel beskrives som fortblaa paa den ene Side af Ansigtet; heljarskind (Hels Skind) vil altsaa sige „fortagtigt Skind lig Helts“.

2) Hyndulfsjod, Str. 12.

Munch. Det norske Folks Historie. I.

paa en vilkaarlig Maade forenet med Gudatærens om Dag, Delling, Sol og Mundilsfare¹⁾. Tidsregningen bliver vanskeligere at bestemme. Da Hyndulfjod omtaler Harald Hildetand og dennes Broder søn Mandver, synes saaledes Ottar at være samtidig med disse, eller maaskee med Mandvers Søn Sigurd Ring; dette giver for Innstein og Halv Tiden omkring 710—20, hvilket og passer dermed at Halfs Fader Hjørleif levede lidt senere end Vikar. Men at Hjørleif i saa Fald skulde kunne have haft en Vtting i 3die Led, der kunde drage til Island efter 875, bliver en Umulighed, naar man ej vil sætte hver Generation til over 60 Aar. Det er endog vanskeligt nok, med Hjørleifs Levetid omkring 690 at forlige Slægt-rækken fra hans anden Søn Uttrygg, hvorved Landnamsmanden Ulf stjålge bliver en Sønnesøns Søn af Uttrygg²⁾, og dennes Levetid, efter sædvanlig Beregning, falder mellem 750 og 800. Vel kan man tænke sig hvert Slægtled 10 Aar længere, og saaledes saa Uttryggs Fødsel og Hjørleifs Levetid op til 700, men en saadan Fremgangsmaade vilde stride imod, hvad Erfaring har viist at være det rette, nemlig ved omtrentlige Beregninger at sætte for hver Generation mellem 25 og 33 Aar. Vi nødes altsaa til her at antage et Slægtled bortfaldet. Endnu flere Led maa antages bortfaldne i den anden Række, der udgiver Landnamsmændene Geirmund og Haamund Hefjarfkind for Halfs Sønnesønner. Thi om Geirmund end, som det heder, var gammel, da han ej længe efter Hafrsfjordslaget drog til Island, falder dog hans Fødsel og Faderen Hjørns Levetid omkring 820, og folgelig Hjørns Faders Levetid omkring 790; saa silde kan Halv umuligt have levet. Historien med Brage Skald synes saa uadstillelig knyttet til Brodrenes bekjendte Tilnavn, at man ej tør underkjennde dens Troværdighed, især da det Vers, Brage ved denne Anledning kvad, maa have bidraget til at vedligeholde den i Erindringen; ikke at tale om, at Geirmund Hefjarfkind i Landnáma udtryffeligt siges at have været den ypperste af alle Landnamsmændene³⁾, hvorfor det og er saameget rimeligere, at Beretningen om hans

1) Fornaldar Sögur Nordr. II. S. 7. Her staar i Svavn hinn raudi, fadir Sæfara, födur úlfs, födur Álfs, födur þeirra Ingimundar ok Eysteins. Men det er aabenbart, ved Sammenligning med Hyndulfjod og Halfs saga, at her ikke skal læses Ingimundar og Eysteins, men Innsteins ok útsteins. Dette er ikke det eneste Sted, hvor Fund. Nor. har en ojsensynlig Fejl. Ovenfor er Fejlen Imalds og Eiriks, istedetfor Snjalls ok Hjalls, m. m. omtalt. En Fejl er det og, hvor Raums anden Søn i Slutningen af Cap. 1. kaldes Haukr, uagtet han dog i den specielle Opregnelse Cap. 2 kaldes Haudr og sættes i Forbindelse med Hadeland.

2) Denne Række tyder efter Landn. II, 22 saaledes: Uttrygg — Ublaud — Høgne hvite — Ulf stjålge, tidlig Landnamsmand, Oldefader til Thjodhild, Erik Rødes Hustru, altsaa fød omkring 840, hvilket efter sædvanlig Beregning giver for Uttrygg Fødselsaaret 750.

3) Landnáma II. 20: þat segja vitrir menn, at hann hafi göfgastr verit allra

Fødsel og Barndom er bleven omhyggeligt opbevaret. Og Brage Skalds Levetid falder just, som man af andre Sagn-Udsagn noksom kan godtgjøre, i Slutningen af 8de og Begyndelsen af 9de Aarhundrede ¹⁾. Slægtled maa altsaa i Rækken være udsaldne, men Spørgsmaalet bliver, hvor mange, og hvor.

Her bliver det nu for det første vist, at Geirmunds og Haamunds Fader virkelig hed Hjør, thi han nævnes udtrykkeligt i Brages Vers, og det er ikke sandsynligt, at de islandste Genealogier ogsaa i dette Stykke skulde have fejlet. Der er altsaa en Hjør, som uadskilligt er knyttet til Geirmund og Haamund som deres Fader.

Men nøjere Undersøgelser vise ogsaa, at der er en Hjør, som uadskilligt er knyttet til Hafs som hans Søn. Ej alene ere alle Sagaer og Slægtregistre, der nævne Hafs og hans St, enige om at tillægge ham Sønmen Hjør, men Landn. siger udtrykkeligt, at „Hafs var Fader til den Kong Hjør, der hevne de sin Fader tilligemed Kong Selve Hognesøn“. Hafs Saga melder ligeledes, at Hjør, Kong Hafs Søn, var gift med Hagny, en Datter af Kong Hafe Haamundsøn ²⁾. Men tidligere, hvor den fortæller om Innstein, Utstein, Hrol den svarte og Hrol den hvite, hedder det, at Gunnlad, Innsteins og Utsteins Moder, og Haamund, Hrokersnes Fader, begge vare Børn af Berserkeren Hromund. I Fundinn Norge staar dennes Slægt opregnet; det hedder at han havde tre Børn, Haamund, Hrokersnes Fader, Gunnlad, Utsteins og Innsteins Moder, og Hafe. At denne Hafe enten er den samme, som Hafsagas Hafe Haamundsøn, og i saa Fald „Hromund“ at ansee som en Skrivfejl istedetfor „Haamund“, eller at Hafe Haamundsøn maaskee endnu snarere, at domme efter det Dpkaldelsesystem, som var og tildeels endnu er saa sædvanligt i Norge, har været betragtet som en Sønnesøn af Hafe Hromundsøn, synes temmelig vist. I alle Fald er Hafe Haamundsøn nøje knyttet til Starkads og Hjørleifs Tidsalder. Det vil i det Følgende blive viist, hvorledes denne Hafe Haamundsøn er ingen anden end den berømte Selonge Hafe, hos hvilken Starkad opholdt sig, som vandt Svithjod, og hvis Død ogsaa af Snorre beskrives saa smukt;

landnámanna á Íslandi; litt átti hann hér deilur við menn; hann kom heldr gamall út.

¹⁾ Det hedder ej alene i den gamle Skaldfortegnelse, at Brage den gamle levede deels hos Gyfstein belje Ragnar Lodbroks Underkonge i Sverige, deels hos Bjørn Jernsides Sønnesøn Bjørn paa Hauge, der levede ved 831; man har endnu Brudstykker af et af Brage forfattet Digt, hvor han omtaler et Skjold, Ragnar selv havde givet ham. (Se Skálda, Cap. 42). Endelig siger Landn.ama, at den Thore Herse, Noaldsøn, som opfostrede Eric Blodøse, og som derfor maa ansees at have været omtrent samtidig med Kong Harald Haarfagre, eller fød omkring 850, var en Dattersøn af Brage den Gamle, hvilket ogsaa sætter dennes Levetid ved 820. (Landn. II. 1).

²⁾ Landn. II. 19.

og Starkads Dphold hos ham falder endog, som det synes, tidligere end hans Dphold hos Frode ¹⁾. Fundinn Noregr opstiller derhos en Genealogi, hvis Rigtighed vistnok er noget tvivlsom, ifølge hvilken Signy, Hagbards Elskede, bliver Sostendebarn til Høgne af Njardo; deraf følger dog, at Hagbards Broderdatter Hagny antages at være i samme Generation som Solve Høgnejon ²⁾. Det er altsaa umiskjendeligt, at Hagny uadskilleligt henhører til Halfs Tidsalder, og at hun umuligt kan have været samtidig med Brage Skald, eller omkring Aaret 820 fødte de omtalte Tvillinger til Verden. Og her bliver Landnåma, hvis Troværdighed i Stridstilfælde maa sættes over Halfsfagas, af fortrinlig Oplysning. Landnåma veed intet om, at Hjør, Tvillingernes Fader, var gift med Hagny. Den fortæller, at Hjør herjede paa Bjarmeland, og fangede der Kongens Datter Ljusvina, som han egtede, og om hvem den nu beretter det samme, som Halfsfaga beretter om Hagny. Landnåmas Beretning, der næsten kan anses som Ane Frodes, nedskreven i Slutningen af 11te Aarhundrede, er upaatvivleligt bygget paa Traditionen inden Geirmunds egen Familie, og derfor mest at stole paa, ikke at tale om, at Brødrenes mørke Udsæende lettest forklæres ved deres fshudiste Herkomst paa mødrene Side ³⁾.

Vi faa altsaa een Hjør, der var Halfs Son, der hevnedes sin Fader tilligemed Solve, og som var gift med Hagny, Hake Haamundssons Datter; en anden Hjør, gift med Ljusvina, og Fader til Geirmund og Haamund Heltjarstind. Disse Hjørver maa have været forskjellige Personer, hvilke af senere Sagnfortællere, med Udeladelse af Mellemled, ere forverlede. Paa saadanne Udeladelser af Mellemled, og Forverlinger af Personer med samme Navn, hvortil det ovennævnte Opkaldelses-System gav saa megen Anledning, finder man saa hyppige Exempler, at man heller ikke kan tage i Betænkning, at antage saadant ogsaa at have været med i Spillet her; der bliver kun Spørgsmaal, hvor mange Led man skal antage bortfaldne mellem Hjør Halfs-son og den anden Hjør, Tvillingernes Fader. Det sædvanlige var vistnok, og er endnu, at Sønnesønnen opkaldtes efter Bedstefaderen; i saa Fald vilde kun eet Led være bortfaldet mellem de tvende Hjørver, eller to Led mellem Hjør Halfs-son og Geirmund. Men derved vilde man dog neppe

¹⁾ Se nedenfor § 13.

²⁾ Dette Stagtregister, som nedenfor nærmere vil blive omtalt, lyder saaledes: Grjotgard fik Nordmore, hans Son var Salgard, Fader til Grjotgard, Fader til Solve, Fader til Høgne i Njardo, Fader til Bisingen Solve og Hild den Njove, gift med Hjørleif den Kvendsame . . . og længere nede: Sigar var Fader til Sigmund, som var gift med Hilde, Datter af Kong Grjotgard paa Nere, hans Son hed Sigar, Signys Fader, som lod hange Hagbard.

³⁾ Ogsaa Sturlungaafaga (Cap. 1) omtaler Geirmunds og Haamunds Fødsel og Brage Skalds Vers, men den nævner ikke udtrykkelig Dronningens Navn, og kan derfor ikke her gjøre noget Udslag.

endnu være hjulpen; thi antages Geirmund fød ved 820, og hans Fader Hjør ved 790, vilde den ældre Hjør's Fødsel og Hals's Levetid i saa Fald komme omkring 730, hvilket upaatvibelig er en Generation for sild. To Led maa derfor vistnok være bortfaldne, saaledes at Hals's Levetid kommer omkring 700, og dette stemmer ogsaa meget godt med den Omstændighed, at der mellem den ældste Hjør, Josur's Søn og Hjør, Hals's Søn, ligeledes ligge tvende Skægtled.

Det er muligt, at et af disse Skægtled virkelig paa et andet Sted i Landnáma er nævnt ¹⁾. Det fortælles nemlig, at Skalden Flein Hjørson, der en Stund opholdt sig hos Kongerne Thorolf og Olaf paa Dplandene, havde været opfod nord paa Nøre paa en D ikke langt fra Borgund, ved Navn Josurheid, hvor hans Fader (Hjør) boede; at han siden kom til Kong Eysteim i Danmark, og vandt ved sin Skaldskab saadan Anseelse, at han fik Kongens Datter til Egte. Og i en gammel Fortegnelse over Skalder ved de ældste nordiske Hoffer heder det, at blandt en af de Skalder, der opholdt sig hos den svenske Konge Eysteim Belje, var Flein Skald. Denne Flein maa have været en mere end almindelig anseet Skald, hvis Kvad længe opbevarede, thi i Skálda opstilles en egen Indretning af Drott-kvædeverset, kaldet Fleinshátt, der upaatvibelig benævnes efter ham. Sagnene om ham kunne derfor neppe ganske være grebne af Luften. At den svenske Eysteim Belje, hos hvem han opholdt sig, maa være den samme, som den danske Kong Eysteim, hvis Datter han egtede, synes ej at kunne betvivles; det maa tillige erindres, hvad der ovenfor er nævnt, at man paa den Tid under „Danmark“ neppe forstod det nuværende Danmark, men kun det oprindelige, mellem Skaane og Gantland. Eysteim Belje nævnes som Konge eller egentlig Underkonge i Sverige paa Ragnar Lodbroks Tid, omkring 780²⁾. Det er ikke usandsynligt, at Flein Skald, som i sine yngre Dage opholdt sig hos Eysteim, og i sin Alderdom hos Kongerne paa Dplandene, af hvilke den ene havde en Søn, som var Landnamsmand, har været en Søn af Hjør Hals'søn. Thi Navnet Josurheid i Forbindelse med Hjør bliver her overbevisende; vel heder det at Josurheid skulde ligge paa Nøre, men dette er aabenbart en Fejltagelse, som maaskee kan have sin Oprindelse derfra, at Hjør, indtil han hevnedes sin Fader og saaledes gjenvandt sit Nige,

¹⁾ Landn. V. 1.

²⁾ Om denne Eysteim Belje vil der nedenfor blive talt. Da man aldeles ikke synes at have været paa det rene med hans Historie eller Herkomst, tor man vel ikke fæste sænderlig Tid til, hvad der om ham berettes; dog saa meget synes idetmindste Skaldefortegnelsen at vise, at man henførte ham til Ragnar Lodbroks Tid, eller til Slutningen af det 8de Aarhundrede. Flein Skald nævnes i allefald som samtidig med Brage hin gamle og hans Svigersvader Erp Lutande.

opholdt sig paa Nere, hvor Solve Høgnese's *Ud* ifølge *Fundinn* Noregs udtrykkelige *Widnesbyrd* hørte hjemme. *Flein* kan, hvis han var fød omkring 740, have opholdt sig hos *Eysteinn* imellem 770—790, og hos Kongerne paa *Dplandene* som *Uding* omkring 810. Det er saaledes altid en Mulighed for, at han kan have været den yngre *Hjers* Farfader. Men det er ogsaa muligt, at han kun har været en yngre *Søn* af *Hjer* *Halfs*søn.

At der i begge *Slægtrækker* fra *Hjerleif* ere *Led* bortfaldne, maa saaledes være udenfor al *Tvivl*, og den sidste *Række* (til *Geirmund* og *Haamund*) oplyser endog selv om, hvad der har givet *Anledning* til *Udeladelsen*. Naar vi efter disse *Undersøgelser* skulle bestemme *Slægtens* *Chronologi*, eller *Tiden*, naar enhver af de omtalte *Helte* maatte antages at have været i sine bedste *Ar*, maatte det blive: *Hjerleif* 690—700; *Half* 700—720; *Hjer* *Halfs*søn og *Solve* *Høgnese* 720—740; *Flein* *Hjers*søn 770—790; *Hjer* den yngre 810—830, *Geirmund* og *Haamund* *Heljarstind* 860—880.

13. Hake og Hagbard.

Søkongen *Hake*, med hvis *Datter* *Hagny* *Hjer* *Halfs*søn var gift maa, hvad allerede det, der ovenfor om ham er anført, tilstrækkeligt viser, i *Tidsrummet* nærmest før *Braavalla*slaget have spillet en temmelig betydelig *Rolle* i *Danmark* og *Sverige*. *Uheldigviis* er kun lidet levnet os af hvad *Fortids*sagnene berettede om ham, og selv dette lidet er heel uflart og forvirret. Det samme kan ogsaa siges om hans foregivne *Broder* *Hagbard*, thi vistnok er *Sagnet* om hans og *Signys* trofaste *Kjærlighed* blevet mere bekendt og udbredt end noget andet *Ulds*sagn, men dette *Sagn* er, hvad der nedenfor vil blive viist, neppe historiskt, og det har i alle *Fald* saa ganske tildraget sig *Opmærksomheden*, at hans øvrige *Bedrifter* ere forglemte. Ifølge *Fundinn* *Norege* vare, som vi have seet, *Halfs*rekkerne *Jannstein* og *Ulfstein* *Sønner* af *Gunnlad*, og *Hrof* den sorte og *Hrof* den hvide *Sønner* af *Haamund* *Hørdejarl*; *Gunnlad*, *Haamund* og en tredje *Broder*, *Hake*, vare *Børn* af *Berferken* *Hromund* *Holf*søn, der udgives for en *Sønnesøn* af *Hoddbrodd*, *Søn* af *Hød*, efter hvilken *Hadeland* skal have faaet *Navn*. *Halfs* *Saga* veed intet af denne *Herkomst*, der ogsaa, hvad de øverste *Led* angaar, tydeligt nok viser sig at være opdigtet ¹⁾; den veed kun at *Gunnlad* er en *Syster* af *Hersken* *Haamund* *frokne*, og at denne er

¹⁾ Sammenstillingen af *Hød* eller *Had* og *Hadeland* viser allerede at *Personernes* *Ravne* ere dannede efter *Land*skabets; men den anden *Sammenstilling* af *Hød* og *Hoddbrodd* synes tillige at føre os op i den mytiske *Kreds*, forsaavidt den minder om *Saxos* *Hotherus* (*Hød*) *Hoddbrodds* *Søn* og *Balders* *Banemand*. *Forfjellen* er den, at *Hød* hos *Saxo* er *Hoddbrods* *Søn*, i *Fund. N.* hans *Fader*.

Fader til Hrol den svarte og Hrol den hvite, ligesom hun selv er Moder til Utstein og Innstein. Den fortæller ligeledes, at Hagny var en Datter af Kong Hake Haamundsøn, men nævner intet nærmere om, hvorledes Hake var beslægtet med Haamund frotne, Hake og Gunnlad. De blotte Navne Haamund og Hake vise dog noksom, at der mellem Hake Haamundsøn og de sidstnævnte maa have været været et Slægtskabsforhold, rimeligvis, som vi ovenfor antog, saaledes at Hake var en Sønnesøn af Hake Hromundsøn, Gunnlads Broder ¹⁾. Ifølge Saxo vare Hake og hans tre Brødre Hagbard, Helvin og Haamund Sønner af Sølongen Haamund ²⁾. Snorre nævner kun de to Brødre Hake og Hagbard; han siger at de vare meget berømte, førte Titel af Sølonger og havde stort Krigsmandskab med sig ³⁾. Hake nævnes allerførst som den, hos hvem Starkad tog Tjeneste efter at have forladt Uppsala-Kongerne, da han hos disse ej befandt sig vel. Hake havde dengang, som det synes, underkastet sig Danmark eller en Deel deraf. Han skal i sin Hær fornemmelig have haft tolv udsøgte Kæmper, hvoriblandt Starkad ⁴⁾. Med denne Hær og disse Kæmper angreb han siden den blodagtige og karrige Kong Hagleik i Svithjod ⁵⁾, Sønnesøn af den Nalrek, hos hvem Starkad forhen havde opholdt sig. Hagleiks Karrighed havde paadraget ham saa ilde Dmtale, at næsten ingen dygtige Kæmper skjottede om at tage Tjeneste hos ham; han holdt sig derfor mest til Gøglere og Spillemand. Da Hake landede med sin Hær, samlede han Folk om sig, men fik fær Størstedelen kun slige daarlige Folk, som dem, han plejede at omgaaes, med Undtagelse af to vældige Kæmper, Brødrene Svipdag og Geigad. Paa Fyrisvoldene ved Uppsala traf Hærene sammen, og Hagleiks usle Flok blev snart adspredt; kun Svipdag og Geigad søgte alene at modstaa den hele fjendtlige Hær. Det lykkedes dem en Stund; Geigad saarede endog først Hake selv meget farligt i Brystet, og derpaa Starkad i Hobe-

¹⁾ Det hedder at Hake, Haamunds Søn, var Fader til Hrodgeir, Fader til Hrodmar, Fader til Hake Berserk; dette viser atter, hvorledes Navnet Hake gjentages i Eitlen. At Hake Hromundsøn foruden Hrodgeir kan have haft en Søn Haamund, Fader til Hake, er ej usandsynligt. Man kunde og antage Hake Haamundsøn for en Broder af Haamund Frotne.

²⁾ Saxo, 7de B. S. 338; jofr. 317.

³⁾ Snorre, Yngl. S. Cap. 25, 27.

⁴⁾ Derfor siger ogsaa Starkad i et Kvad, Saxo anfører i latinisk Parafrase (S. 310): Forhen vare vi 11 (han mener vel, foruden ham selv) Hovdinge, der omgave Kong Hake. Det er ovenfor (S. 258) nævnt, at Saxo kalder Hake Naniæ tyrannus; er dette ej ligefrem urigtigt, kan det blot betyde at Hake havde underlagt sig Danmark eller en Deel deraf.

⁵⁾ Saxo (S. 279) gjør Hagleik til Konge i Irland. Hvorledes denne Misforstaaelse — thi Misforstaaelse kan det alene være — er opstaaet, lader sig nu neppe udfinde.

det, men Enden blev omsider, at de bleve fangne, at Hugleik blev dræbt, og at Hake underkastede sig Svithjod.

Hans Brødre Hagbard, Helvin og Haamund havde imidlertid ogsaa sværmet om paa Havet, og efter en haardnakket Kamp med den danske Kong Sigars Søner Alf og Alfgeir ¹⁾ sluttet Venstabs og Forbund med dem. De fulgte dem til deres Faders Kongsgaard. Hagbard saa her deres Søster, den skønne Signy, og vandt hendes Kjærlighed. Men den lumste Blind bolvoise ²⁾ satte Splid mellem Sigars og Haamunds Søner, deres Forbund blev brudt, og Helvin og Haamund faldt for Alf og Alfgeir, der i Hagbards Fraværelse overfaldt dem ³⁾. Hagbard hevnedes siden sine Brødre ved at overfalde og fælde Sigars Søner. Hvorledes han siden, forklædt i Kvindedragt, besøgte Signy, hvorledes han blev robet, greben og hængt, og hvorledes Signy, der ej vilde overleve ham, indebrændte sig med sine Terner, er bekjendt nok. Hagbards og Signys tragiske Skjebne, besynges endnu i Folkeviser og omtales endnu i Folkesagn fra alle de tre nordiske Lande ⁴⁾.

Da Hake erfarede Hagbards Død, besluttede han at tage Hevn, overrumplede Sigar og fældte ham paa et Sted, kaldet Balbrønd ⁵⁾. Men Hake var imidlertid bleven forladt af flere af sine Kæmper, hvoriblandt Starkad, der havde nydt Gjestfrihed hos Sigar. Heraf benyttede Sigars tredie Søn Sigvalde sig til at angribe ham med en saa overlegen Styrke, at han maatte søge sin Frelse i sine Skibe, overladende en af sine Mænd, der og hed Hake, at stride til Lands mod Sigvalde. I dette Slag faldt begge Anførerne, men da Hake Haamunds søn var vendt tilbage med Flaaden for at besørge sin Vaabenbrøders og Navnes Højlæggelse, blev han overfalden af en anden dansk Hær fra Skaanen, der endog satte sig i Besiddelse af Flaaden, saa at Hake kun med 3 Skibe undslap og kom hjem til Svithjod ⁶⁾. Han sad nu roligt hjemme i to eller tre Aar; hans Kæmper

1) Saxo kalder ham Algerus. Man maa tænke paa Alfheimkongerne Alf og Alfgeir.

2) Blind bolvoise (s: den ondskabsfulde) forekommer som en staaende Figur i flere Oldsagn, saaledes f. Ex. endog i Helgakvæda Hundingsbana II, og i Tventyret om Fromund Greipsøn Cap. 8.

3) Saxo, 7de B. S. 341.

4) Saxo, S. 341 fgg. Faye, norske Folkesagn S. 159.

5) Saxo, S. 348 Her fortæller Saxo om Hake, hvad det skotske Sagn fortæller om Macbeth, at han lod sine Mænd afhugge Trætoppene i en Skov og bære dem, saa at Sigar undrede sig over at see Skoven rykke nærmere.

6) Saxo, S. 349, 350. Herom veed Snorre intet at fortælle, men siger kun at Hake, efterat have overvundet Hugleik, sad i Ro i tre Aar, og at hans Kæmper imidlertid forlod ham. Saxo er her noget uklar. Foruden Hake selv, som han allerførst kalder Danie tyrannus, men lader erobre Irland, nævner han

droge imidlertid fra ham, for paa Vikingskrog at skaffe sig Bytte. Det rygtedes snart, at Starkad allerede havde forladt ham i Danmark; nu var Antallet paa hans Kæmper endnu mindre. Erik og Torund, Hagleiks Søskendebørn, besluttede at være et Forsøg paa at vinde deres Fædrenerige tilbage. De styrede til Svithjod, og saasnart Eviarne fik at vide at Ynglingekongerne vare der, samlede de sig i store Skarer omkring dem. Med denne Hær drog Torund og Erik op mod Uppsala, og Hake mødte dem paa Fyrisvolden. Uagtet han havde langt færre Folk, kæmpede han dog med saadan Tapperhed, at han drev Fienden paa Flugten efterat have fældet Kong Erik med egen Haand. Men han havde selv faaet saa store Saar at han merkede at hans Endeligt var nær. Derfor lod han tage en Sleid (Krigsskib) og lade fuld med døde Mænd og Vaaben, siden lod han den flytte ud til Havs, lægge Roret i Lag, drage Sejlene op, og gjøre et Baal paa Skibet, for selv at lægges derpaa. Dette skede; han var allerede død eller nær Døden, da han lagdes paa Baalet; Vinden stod fra Land, og Skibet drev brændende ud paa Havet. Dette, tilføjes der, var længe efter saare navnkundigt ¹⁾.

Vi have her i Korthed fremstillet denne lille Sagngruppe saaledes som man maa antage at vore Forfædre tænkte sig den sammensjædet; de enkelte Sagn, hvoraf den bestaar, findes spredte dels hos Særo, dels i Ynglingasaga, foruden at hyppige Antydninger til dem ogsaa findes andensteds; især er det en hos de gamle Skalde meget yndet Omskrivning at kalde Galgen Hagbarðs eller Sigars Hest, og Strikken Hagbarðs Bane, eller noget lignende ²⁾. Sagnet om Hake er vistnok, enkelte Udsmykninger fraregnede, historiskt ³⁾. Dette kan man dog neppe sige om Hagbard-Sagnet, eller rettere den Deel deraf, som omhandler hans Kjærlighedsforstaaelse med Signy og begge de Elskendes heltmodige Død. Dertil er Begivenheden sig selv altfor romantisk, og Sagnet derom altfor meget udbredt og lokaliseret rundt om i Norden. Særo henfører den til Sigersted paa Sjælland, hvor man endnu paa viser Hagbarðs Høj; Dragsmark i Behuslehn, Sigars-

en Hake den sjælandske, der engang var i hans Hær, men siden tilligemed Starkad forlod ham; derpaa endnu en tredje „Maco fastuosus“, der kæmpede med Sigvalde.

¹⁾ Beretningen ligner meget den ovenfor (S. 271) anførte Fortælling om Sigurd Rings Død, der rigtignok kun grunder sig paa Arngrims Angivelse.

²⁾ Allerede Thjodolf, der levede i det 10de Aarhundrede, kalder Strikken Hagbarðs Baand (Yngl. S. Cap. 28); og Eivind Skaldespilder, der levede eet Aarhundrede senere, kalder Galgen „Hagbarðs Hest“. (Cap. 26).

³⁾ Om Hake og Rolf Krake har man nogle kunstige Vere, der hentyde til deres Bedrifter og Død, se Snorra Edda udg. Rast, S. 345; her heber det, at de begge vare stridbare og tapre Mand, at den ene (Hake) brandtes paa Baal, den anden (Rolf) faldt for Staal.

vold paa Lister, Murnes i Sogn, og Engeloen i Nordland, nævnes ligeledes, hvæit af sine Indbyggere, som det Sted, hvor Begivenheden skal have tildraget sig; Engeloen nævnes som saadant endog i en yngre Bearbejdelse af Landnamsbogen¹⁾. Denne store Udbredelse af Sagnet kan imidlertid ikke andet end gjøre det saare mistænkeligt i historisk Henseende. De fleste Sagn, der, saaledes som dette, ere blevne National- og Lokal-Sagn hos forskjellige germaniske Folk eller Folke-Afdelinger, tilhøre strengt taget ikke nogen enkelt Folkeafdeling, men kun det oprindelige Stammefolk; de ere, hvad vi allerede have paaapeget med Hensyn til Bolund-Sagnet og Nislungesagnene, for det meste Oldsagn, medbragte fra Folkets oprindelige Hjem, men lokaliserede hos de enkelte Stammer i de Egne, hvor de senere kom til at nedsaette sig. Mellem Hagbard-Sagnet og de nyseævnte Sagn er der nu vistnok den Forstjæl, at disse tilhøre alle germaniske Folk og Lande, medens hiint synes at være egent for Norden. Heraf kan maaskee sluttés, at det er opstaaet noget sildigere end hine, og at det kun har tilhørt Nordgermanerne og de gotiske Stammer, der kom i Berørelse med dem. Men Sagnet er ligesuldt altfor meget Fællesgods til at være historisk, og de Forsøg, som Saxo og Forfatteren af Fundinn Noregr have gjort paa at sætte det i Forbindelse med Historien eller historiske Genealogier, maa derfor ansées som mislykkede. Dette er især iøjnefaldende i Fundinn Noregr. Det hedder her paa eet Sted, hvilket vi allerede ovenfor (S. 200) tildeels have anført: „Sigar (Hafsdan Gamles Son) var Fader til Siggeir, som var gift med Signy, Kong Bolstungs Datter; Sigar var ogsaa Fader til Sigmund, der var gift med Hild, Datter af Grjotgard Konge paa Møre, hans Son hed Sigar, Signys Fader, der lod hænge Hagbard; dette er Sillinge-Vetten“. Men ovenfor paa et andet Sted, hvor der handles om Nors Væ, hedder det: „Grjotgard (paa Nordmøre) var Fader til Sigar, Fader til Signy, der var gift med Harald Naumdale-Jarl“. Man vil lettelig see, at der paa det første Sted hersker en Tvetydighed, idet man kan henføre Ordene: „hans Son hed Sigar“ baade til Sigmund og til Grjotgard. Det første synes vistnok at have været Forfatterens Mening, siden det er Sigers, ikke Grjotgards Væ, han her omhandler; men da man paa det andet Sted, hvor Kongerne paa Nordmøre omhandles, ogsaa finder Slægtrækken „Grjotgard — Sigar — Signy“, kan man dog vanskeligt undlade at tænke sig denne Række vilkaarligt tillempet paa den anden, og Tvetydigheden, naar Alt kommer til Alt, maaskee endog forsvællig, eller Sammenstillingen beroende paa en Misforstaaelse. Der er desuden saameget andet, der viser at den hele saakaldte

¹⁾ Hvor Engeloen paa Haalogaland omtales (III. 18), tilføjer Hauksbogen og den yngste Bearbejdelse af Landnåma, den saakaldte Mela-Bog: „Der havde forðum Sigar boet, og der er Signys Buur samt Hagbarðsholm“. Endnu gaar ogsaa Sagnet derom paa Engeloen, og Signys Buur m. m. vides.

Siklinge=Slægtrække, ligejom overhoved alle Slægtrækker fra Halfdan Gamle, er kunstig bragt istand ved vilkaarlige Tillem্পninger af forskjellige Sagn, og ved Hjælp af tilfældige Navne=Ovcreensstemmelse. Allerede Ublelelsen af Ordet „Sikling“ fra „Sigar“ er urigtig; Optagelsen af Velsungesagnet's bekyndte Siggeir viser sig ved første Ojekast som vilkaarlig, og Formodningen om, at de i Grjotgards *Æt* forekommende Navne Sigar og Signy have forfæret Forfatteren til, paa en ligesaa vilkaarlig Maade at drage Hagbardsagnet's Sigar og Signy ind i *Ætten*, gaar derved næsten over til Visbed ¹).

Men fordi den romantiske Deel af Hagbardsagnet bortfalder, er det derfor ikke sagt, at jo Hake kan have haft en Broder ved Navn Hagbard, der udmerkede sig ved sine Krigsbedrifter til Søs, som især har herjet i Danmark, og som endelig i Sagnet blev til eet med den Hagbard, Signys Elsker, om hvilken et ældre Sagn berettede. Da forsaavidt dette ældre Sagn fortrinsviis skulde antages at tilhøre et enkelt Landstak eller en enkelt Nation, maa man nærmest tænke paa Danerne i deres ældre Hjem paa den skandiske Halvø. Der synes virkelig at have været en Sigar, hvilken et gammelt Sagn betegnede som en af Danernes merkeligste Konger ²). Det synes ogsaa umiskjendeligt, endog i den danske Bearbejdelse af Hagbardsagnet, at Hagbard var en Nordmand, eller idetmindste en længere i Nord hjemmehørende Krieger; og forsaavidt kan dette Sagn siges at indeholde Grinbringinger om vore Forfædres tidligere Beværelser med Danerne og Bedrifter i de dansk-gotiske Egne.

14. Kongeætter i Sogn. Fridthjof den frokne.

Vi have allerede ovenfor, hvor der handleles om Vikar, haft Anledning til at omtale den *fridthjofste Æt* i Sogn. Om denne gives der vidtloftige Sagn, af hvilke i Særdeleshed Sagnet om Fridthjof den frokne ej alene i ældre Tider har fundet en mere end almindelig omhyggelig Behandling og tækkelig Indklædning, men er ogsaa i vore Dage blevet bearbejdet af en af Sveriges ypperste Digtere, og har derved faaet en Udbredelse og Ansæelse, hvortil dets historiske Værd neppe berettiger det. *Fridthjof*, fortælles der, var en Søn af *Thorstein Vikingsøn*, hvis

¹) Det er ikke usandsynligt, at Sagnet's Tilværelse paa Engelen ogsaa har bidraget sit til at Forfatteren har stræbt at faa dets handlende Personer ind i en *Æt*, hvis Medlemmer tildeels havde med Haalogaland at bestille, se nedenfor, § 15. Egentlig synes man ej at have behøvet mere end et Stedsnavn, der var sammensat med Sigar, Signy eller Hagbard, for at lokalisere Sagnet.

²) Næmlig Sigar (Sigehere), der herskede over So-Danerne, se *Widsith*-Kvadret 65, 66.

Fader Viking var Son af en haalogalandsk Jarl, og efter mange Heltedrifter sluttede Fostbroderskab med Kong Njorve paa Opplandene, hvor han nedfattede sig og blev hans Jarl. Mellem Vikings Sonner og Njorves Sonner opstod der et Uvenskab, der omsider blev til Dødsfjendskab; de dræbte hinanden indbyrdes, og tilsidst var der paa begge Sider ikke flere tilbage, end Vikings Son Thorstein og Njorves Son Jakul. Desuagtet vedligeholdt Viking og Njorve selv deres Venstab og Fostbroderskab urokeligt til deres Død. Paa et af sine Tog traf Thorstein Bele, Konge i Sogn, en Værling af Meite, Gors Son. Og saa de kæmpede først med hinanden, men sluttede siden Venstab og Fostbroderskab. Thorstein egtede Beles Søster Ingebjørg, hvilken han havde reddet fra Fortryllelse, og fik med hende Gaarden Framnes, der laa ligeoverfor den Gaard paa Syrstrand i Sogn, hvor Bele boede. Thorstein og Bele sværmede meget om paa Vikingstog, fornemmelig i Østerveg. De kæmpede engang med den unge Angantyr, en Jarlesøn fra Gautland, som forsvarede sig saa tappert, at Thorstein tilsidst foreslog ham at træde ind i deres Fostbroderskab. Dette tog Angantyr imod, ledsagede dem paa et Tog i Vesterhavet, og hjalp dem at erobre Orknoerne, hvor Bele indsatte ham til Jarl, imod at han skulde svare en aarlig Skat.

Bele og Thorstein levede nu i Nøjsøghed til deres Alderdom. Bele havde to Sonner, Helge og Halsdan, og Datteren Ingebjørg; Thorstein een Son, ved Navn Fridthjof, der tilligemed Ingebjørg opfostreredes hos en god Bonde i Sogn, ved Navn Hilding. Ingebjørg udmærkede sig saaledes ved sin Skjønhed, at hun kaldtes Ingebjørg hin fagre. Fridthjof blev ligeledes saa navnkundig ved sin Styrke og sine Idretter, at man kaldte ham Fridthjof den frøkne; han og Ingebjørg fattede snart Kjærlighed til hinanden. Lært ved Beles Gaard laa Gaarden Balderhage, der havde sit Navn deraf, at der inden dens Hegn stod et stort Hov, i hvilket Valder fornemmelig dyrkedes: det hele Sted var fredbelligt, saaledes at man der ej maatte udgyde Blod eller begaa nogen vanhellig Handling; derfor kaldtes det Balderhage eller Balders Indbegning. Helge, Beles Son, blev ogsaa tidlig en ivrig Blotmand eller Afgudsdyrker; han og hans Broder Halsdan vare ligesaa lidet yndede, som Fridthjof var vennefæl. Bele og Thorstein døde næsten paa samme Tid, og indskærpede hver for sig deres Sonner at holde Fred og Enighed indbyrdes. De bleve, efter deres eget paa Sottesengen udtalte Ønske, højslagte paa hver deres Side af Fjorden, for at de, som det heder, desto lettere kunde meddele hinanden, naar nogen Tidende var paa færde.

Beles Sonner tiltraadte Kongedømmet, og Fridthjof sin Fædrearv. Han førte et saa pragtfuldt Huus, og blev saa anseet, at Brodrene snart bleve misundelige og fjendtligt stemte mod ham. De tog ham især ilde op,

at han vovede at gjøre sig Haab om Ingebjørgs Haand, og da han formelig anholdt derom, svarede de ham reentud nej, fordi han ikke havde nogen forstelig Titel. Fridthjof lovede til Gjengjæld, at han ikke herefter skulde yde dem nogen Hjælp. Dette fik de snart at føle, da den mægtige Fylkeskonge Ring¹⁾ truede dem med Krig, hvis de ej vilde betale ham Skat. De sendte gamle Hilding over til Fridthjof, for at overtale denne til at staa dem bi. Fridthjof, der sad ved Tavlbord med sin Fostbroder Bjørn, gav tilsyneladende ingen Afgt paa Hilding eller hans Dpfordringer, men svarede kun i forblommene Ord, som nærmest syntes at angaa Tavlspillet. Brodrene maatte drage i Striden uden Fridthjof, men lod for Sikkerheds Skyld inden deres Bortrejse Ingebjørg indsætte i Baldersbøge, hvor de troede at Fridthjof ej vilde vove at efterstræbe hende. Desuagtet besøgte Fridthjof hende, saasnart Kongerne vare borte, og fornyede hver Dag sit Besøg med hendes Samtykke, thi hun skjænkede ham aldeles sin Kjærlighed; de tilsagde hinanden ubrodelig Troskab, og skiftede Ringe. Han gav hende en herlig Armering, som han ejede, og hun maatte love ham aldrig at stille sig ved den, eller og kun at sende ham den tilbage. Helge og Halfdan traf Ring i Sotnesund nærved Jæderen, men hans Overmagt var saa stor, at de lettelig bekvemmede sig til at give sig under ham, og love ham deres Søster Ingebjørg med Trediedelen af deres Besiddelser. Da Kongerne ved deres Hjemkomst erfarede Fridthjofs Dristighed, sendte de Hilding til ham og foreslagde ham to Vilkaar, enten at forlade Landet, eller at drage til Orknørerne og hente Skatten, som Angantyr ej havde betalt siden Beles Død. For gammelt Venstabs Skyld lovede Fridthjof dette, imod at Kongerne afslagde Ed paa at lade hans Ejendomme urorte i hans Fraværelse. Fridthjof drog afsted paa sit ypperlige Skib Ellide med sine Fostbrodre Bjørn og Masmund og 30 Mand. Men aldrig saasnart var han borte, forend Kongerne opbrændte hans Gaard, røvede hans Gods, og fik tvende Troldkvinde til at paahere ham Uvej i Solundarhavet²⁾. Sagaen fortæller vidtløftigt, hvor modigt Fridthjof og hans Mænd trodsede Uvejret, hvorledes de kappedes om at kvæde Viser til hinandens Dymuntring, og hvorledes Fridthjof endelig fik Bugt med begge Troldkvinderne, der paa en Hval svømmede forud for Skibet og ved sin Seid voldte det forferdelige Uvej. I samme Øjeblik, heder det, faldt begge Troldkvinderne med brudt Rug ned af den Seidhjall eller Forhøjning, paa hvilken de sad. Til Seiden hørte nem-

¹⁾ Det heder i een Bearbejdelse af Sagaen, at Ring var Konge paa Ringerike, i en anden, at han herskede i Svithjed, dog heder det tillige i den samme Bearbejdelse, som omtaler Ringerike, at Ring havde hjemme i Alfhrime. (Se Fornaldar Sögur Nordl. II. S. 66, 84, 490).

²⁾ Saaledes kaldtes Vesterhavet efter Solundar- eller Sulend-Terne.

lig at den, der udførte den, sad paa en Hjall eller Forhojning, og man troede da at hans Land i anden Skikkelse foer vide om, medens alene Legemet blev tilbage paa Seidhjallen. Med stor Anstregelse kom Fridthjof endelig til Ejsa paa Drkns, hvor Angantyr opholdt sig. Angantyr tog vel imod ham, og indbød ham til at blive der om Vintren. Nogen Skat vilde han ikke betale Beles Sonner, men tilbød derimod Fridthjof saa meget Løssere, som han vilde have: „du kan gjerne“, sagde han, „kalde det Skat, om du saa synes“. Den samme Høst, efterat Fridthjof var dragen bort, og hans Gaard opbrændt, kom NING til Sogn, og holdt Bryllup med Ingebjørg. Da han saa Ningen, hun havde faaet af Fridthjof, bød han hende at sende Fridthjof den tilbage. Hun bad Helges Kone forvare den, indtil Fridthjof kom hjem, og da give ham den. Siden fulgte hun med NING til hans Nige.

Baaren efter forlod Fridthjof Angantyr, og kom til Norge, hvor han strax spurgte at hans Gaard var brændt. Da han kom til Framnes, sagde han: „her seer alting svart ud, og her have ingen Benner sysslet“. Han roede strax lige over til Syrstrand, fer, som han sagde, at betale Skatten. Her vare Kongerne just ved Disabløt i Baldersbagen. Fridthjof lod sine Mænd passe paa Skibet, og befalede dem at bryde itu alle andre smaa og store Fartøjer i Nærheden, medens han, ledsaget af Bjørn, gik op til Høvet. Han lod Bjørn staa udenfor ved Indgangen og holde Vagt, selv gik han ind i Disesalen, hvor der kun var saa Folk tilstede. Kongerne sad og drak, og Kvinderne sad ved Ilden midt paa Gulvet, varmede og smurte Gudebillederne, og tørrede dem med Duge. Fridthjof traadte frem for Helge med de Ord: „Nu vil du vel have Skatten“. I det samme løftede han Pungen, hvori Sølvet var, og slog den i Ansigtet paa ham, saa at to Tænder gik løs i hans Mund, og han nær var falden bekvimet ned af Højsædet i Ilden, hvis ikke Haldan havde grebet ham. Fridthjof fik nu see at Helges Kone bar den NING, han havde givet Ingebjørg, paa sin Arm. Han vilde tage den tilbage og greb efter den, men den sad saa fast, at han ej fik den løs, førend han havde slæbt hende langs Gulvet henimod Døren. Derved kom hun til at slippe Baldersbilledet, med hvilket hun just havde været beskæftiget. Haldans Hustru, der vilde komme hende til Hjælp, slap ligeledes det Billede, hun sysslede med; begge de med Fedt indsmurte Billeder faldt i Ilden, som derved blussede op saa sterkt, at den tog fat i Huset. Fridthjof og Bjørn skyndte sig nu ned til Skibet og roede affted. Helge og Haldan vilde sætte efter dem, men alle Fartøjer ved Stranden vare efter Fridthjofs Befaling saaledes fordærvede at de ej kunde bruges. I afmægtig Harme vilde Helge skyde en Pvil efter Fridthjof, men han spændte Buen saa sterkt, at den sprang. Templet brandt ned i Bund og Grund, og Fridthjof, Opbavsmanden dertil, maatte som vargr i véum drage bort. Han

besluttede at drage i Viking til fremmede Lande og begav sig først tilbage til Angantyr, der tog godt imod ham, og hos hvem han forblev den første Vinter. Kongerne lode ham paa et Thing domme utlæg, og tilegnede sig hans Ejendomme. Halldan besatte sig paa Framnes, hvor han lod Gaarden gjenopbygge, ligeledes gjenreistes Valdershagens Tempel med stor Bekostning.

Fridthjof samlede sig paa sine Vidingetog baade Gods og Anseelse. Han angreb og dræbte kun onde Mænd og grumme Vikinger, men lod Bønder og Kjøbmænd fare i Fred. Efter tre Mars Forløb kom han østenfra og lagde ind i Viken. Han vilde, sagde han, besøge Ring; hans Mænd skulde imidlertid drage i Viking, og møde ham ved næste Sommerdags tid paa det Sted, hvor han nu forlod dem. Bjern fraraadte ham denne Færd, men forgjæves; Fridthjof drog afsted, forklædt som en gammel Saltbrænder, kom til Rings Gaard og gik ind i Hallen. Ring blev strax opmærksom paa den høje og svære Mand, skjult i en Hættelappe. Han sendte en Tjenestedreng hen at spørge ham hvad han hed, og hvorfra han var. Fridthjof svarede: „jeg heder Tyv, jeg var hos Ulven i Nat, og var opfod i Nager“. Da Kongen horte hans Svar, sagde han: „jeg kan nok skjønne, at det Hæred, hvori han var opfod, heder Nager; dette maa være en forstandig Mand“. Dronningen undrede sig over at Kongen kunde have saadan Lyst til at tale med enhver omløbende Karl, der kom til Gaarden. Men Kongen lod ham kalde til sig og spurgte ham nu selv om hans Navn. „Jeg hed Fridthjof“ (Fred=Tyv), sagde han, da jeg før med Vikinger, Hærbthjof (Hær=Tyv), da jeg fik Kvinder til at begræde deres Mænd, Geirbthjof, da jeg slyngede Gaskloer ¹⁾, Eytbthjof (D=Tyv), da jeg rovede Udskær, Heltbthjof, da jeg spiddede Smaabørn ²⁾, Valtbthjof, da jeg var over andre Mænd; nu har jeg en Stund vandret omkring med Saltkarle, og trænger til Hjælp“. Dronningen bed ham at fare andensteds eller til Gjesternes Hus. Kongen derimod sagde, at han skulde kaste Hættten af og sætte sig hos ham. Dronningen undredes over at Kongen vilde tillade Stavkarle at sidde ved sin Side, og den Fremmede meente ogsaa at hun havde Ret, da han ej var vant ved at omgaaes med Konger. Men Ring blev ved sit, den Fremmede maatte kaste Hættelappen af, og stod nu i en mørkeblaa Kjortel, med den gode Ring paa Armen, et bredt Guldbelste om Livet og Sverd ved Siden; dog havde han en stor og sid Skindhue paa Hovedet. Dronningen maatte paa Kongens Befaling bringe ham en Kappe; hun blev blodrod, da hun saa den velbekjendte Ring, men sagde dog ikke et Ord. „Du har nok

¹⁾ Gasklo, fransk javelot, i Middelaenders-Latin gavelox, er et eget Slags let, fiedret Kastepyd.

²⁾ Den grusomme Skik herfæde blandt Vikingerne, at kaste Smaabørn op i Luften og tage mod dem paa Spydsoddene, hvorved de spiddedes.

længe brændt Salt, førend du fik den Ring", sagde Kongen. Fridthjof svarede at det var hans Fædrearv. Han forblev hos Ring om Vintren uden dog at give sig tilkjende, men kaldte sig kun Thjof (Tyv). Alle syntes godt om ham, dog gav Dronningen sig kun lidet af med ham, Kongen derimod desto mere. Engang da Ring og hans Hustru mod Fridthjofs Advarsel kjørte over Isen i en Bogn, krafted den, og de sank i med Bogn og Hest, men Fridthjof ilede til, og trak med et eneste Tag altsammen, baade Kongen og Dronningen, Bognen og Hesten op igjen. „Det var i Sandhed et godt Tag", sagde Kongen, ikke engang Fridthjof den frokne kunde have gjort det bedre, om han havde været her". Ud paa Vaaren hændte det sig engang at der holdtes en stor Jagt, og at Kongen og Fridthjof kom til at være ene sammen paa et affides Sted i Skoven. Kongen lagde sig til at sove, uagtet Fridthjof bad ham heller at gaa hjem. Da Kongen var falden i Sovn, tog Fridthjof sit Sverd og slængte det fra sig. Lidt efter rejste Kongen sig og spurgte: „er det ikke saa, Fridthjof, at mangt og meget kom dig ihu, men du bestod Fristelsen? Jeg har kjendt dig fra den første Kveld, du kom i min Hal, og jeg vil endnu ikke paa længe stilles fra dig". Fridthjof takkede Kongen for hans Venlighed, men sagde at han snart maatte bort, fordi hans Mænd ventede ham. Han fulgte Kongen hjem, og det rygtedes snart at den fremmede Gjest var ingen anden end Fridthjof den frokne.

En Morgen tidlig traadte Fridthjof frem for Kongen og Ingebjørg, og sagde at han nu maatte affted, og derfor vilde sige farvel. Han bad Ingebjørg atter modtage Ringen, og kastede den til hende. Ring smilede og sagde: „hun har faaet bedre Lon for Winteropholdet, end jeg, stjønt hun ikke har været saa venlig mod dig som jeg". Han vilde ikke høre noget om Afrejsen, men bad Fridthjof at blive hos ham og forsvare Niget for hans Born, der endnu vare smaa. „Jeg selv", sagde han, „føler mig syg, og venter snart min Død; jeg skjenker dig min Kone og al min Ejendom, og vil dertil give dig Kongenavn". Fridthjof takkede ham, men sagde at han ej vilde have højere Titel end Jarlsnavn. Ring døde efter et kort Sygeleje, og blev højlagt med mange Kostbarheder. Hans Arveol og Fridthjofs Bryllup med Ingebjørg højtideligholdtes under eet.

Da Kongerne i Sogn, Ingebjørgs Brødre, erfarede dette, bleve de forbittede og droge med en Hær for at angribe Fridthjof. Men denne og hans Ven Bjørn, som nu var kommen tilbage, modte Kongerne og sejrede snart. Helge faldt for Fridthjofs egen Haand, og han bød Halfdan Fred, som denne gjerne medtog paa de Vilkaar, Fridthjof selv foreskrev. Halfdan maatte lægge sig selv og sit Nige under Fridthjof, blive hans Herse, og betale ham Skat; selv lod han sig give Kongenavn i Sogn, og underkastede sig siden Herdaland.

Fridthjof og Ingebjørg havde mange Børn, hvoriblandt Sønerne Gunnthjof og Hunthjof. Hunthjof herskede over Hordaland, og havde tre Søner, af hvilke Hertthjof fik Hordaland, Geirthjof blev Konge paa Opplandene, og Fridthjof blev Konge i Thelemarken. Det var Hertthjof, der efter et af Sagnene om Vikar skal have overvundet Kong Harald paa Agder, og ført hans Søn Vikar med sig til Hordaland. Hvorledes Vikar og dennes Fostbroder Starkad siden hvernede Harald, overfaldt og dræbte Hertthjof, og hvorledes Vikar derefter ogsaa underkastede sig Geirthjofs og Fridthjofs Riger, er ovenfor omtalt. Siden den Tid forsvinder Fridthjofs Æt aldeles af Sagnhistorien.

Sagnet om Fridthjof er et smukt Sagn, og vi have derfor meddeelt det nogenlunde fuldstændigt. Sagaen, hvori det fortælles, er ualmindelig godt sammensat og meget behagelig at læse; den indeholder ikke saa interessante Træk af Oldtidslivet i Norge, og med Undtagelse af Historien om Troldkvinderne, til hvilken vi ogsaa forresten i ellers paalidelige Sagaer finde Sidestykker, er der intet egentlig usandsynligt i den hele Beretning. Desuagtet er der saare meget, der taler for at ansee det Hele som en af de saa romantiske Digtninger, vor Oldlitteratur kan opvise. Det er allerede i og for sig mistænkeligt, at Fundinn Norge, der dog saa nøje gjenngaar de norske Konge-Ætter, aldeles ikke nævner et Ord om Fridthjof og hans Æt, og at Ætten ligesaa sporløst forsvinder efter Hertthjofs Død. Heller ikke findes nogen Hentydning dertil enten i Landnåma eller nogen anden paalidelig norsk eller islandsk Saga. Derimod slutter Fortællingen om Fridthjof sig paa det nøjeste til Sagaen om hans Fader Thorstein Vikingssøn, der vrimler af Fabler og Overnaturligheder og derved strax aabenbarer sig som en Digtning, medens Forfatteren af Fridthjofs Saga bedre har forstaaet at give sin Fortælling Sandsynlighedens Præg. Men denne Sandsynlighed spiller kun i Overfladen; i sig selv er Begivenheden altfor romantisk til at være rimelig, og Fortællingen indeholder derhos virkelige historiske og geographiske Umuligheder. Paa den Tid, da Fridthjof ifølge Sagaen maa have levet, havde norske Vikinger endnu ej sat Foden paa Drknoerne, end sige erobret dem og indrettet dem til et Jarldømme. Vi vide med Visshed, at Nordmændene eller nordiske Vikinger ikke kom til Drkno og de skotske Farvande førend i Slutningen af det 8de Aarhundrede, og hvad der fortælles om et norsk Jarldømme paa Drkno før den Tid, er altsaa ligesom Digt. Om Beliggenheden af Kings Kongerige har Forfatteren aabenbart selv været paa det uvisse; thi om vi end ikke tage i Betragtning, at een Bearbejdelse gjør King til Konge i Svithjod, saa see vi dog, at ogsaa den, der lader ham raade over Ringerike, nævner Alfheim som hans Hjem ¹⁾. Ikke at tale om

¹⁾ Den omstændeligere Bearbejdelse af Fridthjofs Saga, der nævner Ringerike og Alfheim, veed ogsaa Navnet paa Kings Gaard, og kalder den Streituland.

at en Krig mellem Konger i Sogn og Konger paa Ringerike, hvad enten den førtes til Lands eller til Vands, i hine Tider næsten maatte ansees utænkkelig. Ej engang Syrstrand er ordentlig beskrevet. Det hedder i Fridthjofs Saga, at denne Strand er vestenfor Fjorden, uagtet den ligger nordensfor; noget saadant Navn som Framnes kjendes nu ikke og synes heller ikke i fordums Dage at have været kjendt ligeoverfor Syrstrand. Om Baldershaagen nævnes der andensteds ikke et Ord, og intet Folkesagn minder derom, uden forsaavidt det i den allernyeste Tid, paa Grund af den Udbredelse, Fortællingen om Fridthjof atter har faaet, kan være blevet bekjendt.

At Fortællingen, ej alene i sine Enkeltheder, men og i sin Heelhed, er opdigtet og ej medfører historisk Troværdighed, synes saaledes neppe at kunne betvivles. Dog er det ikke dermed sagt, at Fridthjof selv er en opdigtet historisk Personlighed. Det er meget muligt, ja det er efter Vikars-Episoden endog sandsynligt, at der har været en Fridthjof den frøkne, Hershjofs Farfader, men det synes tillige vist, at man ej har kjendt stort meer til ham end hans Navn, og at en senere Forfatter har benyttet dette til en af ham sammensat romantisk Fortælling¹⁾. I Historien synes Fridthjof i alle Fald ej at have grebet ind. Om Thorstein Bifingsøns Saga skyldes den samme Forfatter, eller om den enten er ældre eller yngre, lader sig ikke godt afgjøre. Stilen og Fortællemaaden er noget forskjellig, men de Haandskrifter, hvori den er os opbevaret, ere ældre end de, i hvilke Fridthjofs Saga er optegnet²⁾.

At Konger i Sogn nævner Fundinn Noregr alene Begard, Søn af Gard Agde, Vedvorn hans Søn, og dennes Søn Bemund den gamle, kaldet Sygnetrauste d. e. „Sogns Fortrosthing“. Som sædvanligt ved Fundinn Noregr, tør vi her ikke sætte synderlig Lid til det første Led, men de to andre synes forsaavidt paalidelige, som Navnene Vedvorn og Bemund ogsaa forekomme blandt dem, Landnåma anfører, hvor den omtaler anseede Mænd

En Gaard i Hole Sogn paa Ringerike, ved Navn Helgeland, skal virkelig for nogle Generationer tilbage have været kaldt Stritulant, dog trænger dette Udsagn til Bekræftelse.

1) En lignende Benyttelse af historiske Navne til opdigtede Fortællinger vise Finnbogens Saga, Thord Hrebes Saga, og Fortællingen om Viglund vane og Ketilrid. Slige Fortællinger sammensattes især paa Island, og man skalde af den geographiske Ukjendighed, Fridthjofs Saga lægger for Dagen, formode at ogsaa den er sammensat der, maaskee i det 14de Aarhundrede. Mistankeligt er det ogsaa, at Sagaen lader Ring foretage sin Tisfart paa en Bogn, ikke i en Slæde, thi dette smager ligeledes sterkt af en temmelig sildig islandsk Oprindelse.

2) At Thorsteins Saga har man fire Skindbøger, alle fra det 15de Aarhundrede, tildeels endog deres Begyndelse. At Fridthjofs Saga har man kun een mindre god Skindbog fra det 15de Aarhundrede, indeholdende en kortere Bearbejdelse, der gjør Ring til Konge i Svithjod; de øvrige Haandskrifter ere Papierskrifter.

i Sogn fra Slutningen af 8de eller Begyndelsen af 9de Aarhundrede. Den nævner en mægtig Blotmand i Sogn, ved Navn Geir eller Begeir, der havde 6 Sønner, af hvilke den ældste hed Bebjorn Sygnakappe (Svagnernes Kæmpe) eller Sygnatrauste, og to andre, Bedorm og Bemund; de nedfattede sig paa Island i den allertidligste Landnamstid ¹⁾. Da Slægtledene blive for faa til at man skulde kunne antage Fundinn Noregs Bemund gamle for den samme som Landnåmas Bebjorn Sygnatrauste, maa man formode at en Deel Slægtled her af den skjodesløse Afskriver ere udeladte; det kunde saameget lettere skee, som det lader til at alle de Navne, hvoraf Witten bestod, have begyndt med Vê-. Men disse Mellemled kjende vi ikke, og de Sagn, der upaatvilelig have været til om denne Wt, ere forlængst begravne i Forglemmelse. Blandt anseede Herfer i Sogn nævnes mod Slutningen af det 8de Aarhundrede en **Bedrar-Grim**, der skal have været en Son af Hjaldr Vatnarsøn og Sønneson af Kong Vikar, og hvis Moder Hervar var en Datterdatter af Eylaug, ligeledes Herse i Sogn. Bedrargrims Søn hed **Bjorn Buna**, ogsaa Herse; han er merkkelig deraf, at de fleste fornemme Slægter paa Island nedstamme fra ham. Man maa antage at han og hans Wt især have haft deres Tilhold i ytre Sogn, nærved Kirkebo og Maaren, da Bjorn Bunas Sønnesønsøn, Hersen Bjorn, der synes at have været den eneste af Witten som var bleven tilbage i Norge, efter at de øvrige af dens Medlemmer vare dragne til Syderverne eller Island, kaldes Hovangs-Bjorn efter Hovangsfjorden, en Arm af Segnesfjorden, der mellem Kirkebo og Maaren stræker ind mod Nord. Af Bjorn Bunas Sønner er især **Ketil Flatnef** bleven berømt, men hans Historie tilhører det følgende Afsnit.

15. Haalogalandske og nordmørste Konge-Witter.

Ved at omtale Sagnet om Haggard og Signy have vi allerede haft Anledning til at nævne en Konge-Wt paa Nordmøre, hvis Welling, Høgne i Njards, Hjerleif den kvensames Svigerfader, havde hjemme paa Kysten af Naumdalafylke, ligesom en af dens kvindelige Medlemmer var gift med en Jarl i Naumedal af den gamle haalogalandske Wt. Denne Wt have vi ligeledes ovenfor haft Anledning til at omtale, hvor der handlede om Haalogaland som den Deel af Norge, der først befolkedes af Nordmændene (S. 71—72). Vi have der ogsaa allerede foreløbigt omtalt den njardske Wts Udbredelse, og det nærmere Slægtskab, der synes at have fundet Sted mellem Kystbeboerne fra Nordmøre til Finnmarks Grændse. Vi ville derfor ogsaa omhandle de haalogalandske og de nordmørste Konger under Wt.

¹⁾ Landnåma, II, 20.

Den haalogalandske **Æt** eller saakaldte **Haalenge-Æt** er merkkelig som den, fra hvilken den berømte Haakon Jarl, Norges Regent, udledede sin Herkomst. Til hans Ære digtede den af os ovenfor nævnte Skald **Givind Skaldespilder**, der selv havde hjemme paa Helgeland og var beslagtet med den samme Æt, henved 995 et **Ættekvad**, kaldet **Håleygjatal**, hvori han udledede hans Herkomst fra **Obin** eller **Ingvesfrey**, nævnte enhver af hans Forfædre og omtalte hver enkelt's Død og Begravelsessted ¹⁾). Dette Kvad synes at have været den eneste Kilde, hvorafr man i sildigere **Marhundreder** hentede **Underretning** om **Ætten** ²⁾); men det er nu tabt, paa nogle faa **Brudstykker** nær, som ere optagne, deels i **Ynglingasaga**, deels i den yngre **Edda** ³⁾). En **Uffskrift** eller idetmindste et **Uddrag** deraf maa dog endnu have været til i det **17de** **Marhundrede**, eftersom **Historieforfatteren Thormod Torveson** anfører den hele **Række** ⁴⁾). Ifølge et af de første **Vers** i dette **Kvad**, anført i **Ynglingasaga**, hed **Ættens** **Stamsfader Sæming** eller **Sæming**, og var en **Søn** af **Obin** og **Skade**, der havde været gift med **Baneguden Njerd**, men siden forladt ham. Om **Skade** giver den yngre **Edda** den **Underretning**, at hun var **Datter** af **Jotnen Thjasse**, dygtig til at gaa paa **Skj** og jage **Dyr**: med andre **Ord**, hun er et egte **Udtryk** for den haalogalandske **Nationalitet** ⁵⁾), hvorefter ogsaa **Saro**, der under **Navnet Ragnhild** omtaler hende i den mythiske **Fortælling** om **Hadding**, gjør hende til en **norss**, maaflæe endog en **throndhjemss** **Kongedatter** ⁶⁾). Den ovenomtalte, efter **Håleygjatal** optegnede, **Række** nævner **Sæmings** **Efterkommere** i lige nedstigende

1) Indledningen til **Ynglingasaga**. Dens **Ord** ere: „**Givind Skaldespilder** opregnede ogsaa **Haakon Jarl** den magtigens **Forfædre** i det **Kvade**, der kaldes **Håleygjatal**, og digtedes om **Haakon**; der nævnes **Sæming**, **Ingvesfrens** **Søn**, og der fortæles ogsaa om hver enkelt's **Død** og **Haug-Sted**“. Der staar her **udtrykkelig**, at **Sæming** var **Ingvesfrens** **Søn**, Høent det **Vers**, der senere (**Yngl. S. Cap. 9**) meddeles af **Givinds** **Digt**, kalder ham **Obins** **Søn**. Dette er endnu et **Beviis** paa hvoreledes **Forestillingerne** om **Obin** og **Frey** falde sammen.

2) Hvor **Ynglingasaga** eller andre **Sagaer** lejlighedsviis kommer til at omtale de haalogalandske **Fyrster**, paaberaabes altid **Håleygjatal**.

3) Næmlig hos **Snorre** i **Yngl. S. Cap. 9**, **Harald Haarf. S. Cap. 14**, **Har. Graaf. S. Cap. 6**, **Olaf Tryggv. S. Cap. 43**. I **Skjalda** **Cap. 3** anføres en **Deel** af **Begyndelsen**: „**Jeg** **beder**, siger han, at hans (**Haakons**) **Mand** ville lytte til mig, medens jeg frem siger mit **Digt**, og medens jeg i et **Kvad** udleder hans **Æt** fra **Guderne**“.

4) **Torkæi hist. Norv. I. p. 146**. Rimeligviis har han fundet denne **Række** etsteds i **Arngrim** **Jonsens** **Optegnelser**.

5) Hun kaldtes **öndr-dis**, **Skj-Gubinden**, efter den især for **Nordland** sædvanlige **Benævnelse** for et eget **Slags** **Skj**, **öndr**, **andrar**.

6) **Saro (I. B. S. 50)** kalder hende **Nitherorum regis Haquini filia**. Disse **Nitheri** synes at maatte være **Indbyggerne** omkring **Rid-Elven**.

Linje indtil Haakon Grjotgardsøn Jarl, Halsdan svarte og Harald Haarvagres Samtidige. Den bestaar af 27 Slægtled, hvilket Antal stemmer saa godt med de 26 Led, Ynglinge-Nækken opstiller fra Fjelnir til Halsdan svarte, og tillige, om end ej fuldt saa godt, med Skjoldunge-rækkens Led, at der opstaar en sterkt Formodning om at man allerede i hine Tider, da Nækkerne bragtes istand, var enig om at antage et bestemt Tidspunkt, paa hvilket Odin skulde have været til, eller om et vist Antal Generationer, der laa mellem hans Tid og Halsdan svarte. Sammentligne vi Nækkerne indbyrdes, finde vi derimod betydelige Uovereensstemmelser. Ynglingasaga lader Nidils, der siges at nedstamme fra Fjelnir i 15de Led, forære en Hest til den haalogalandste Konge Godgest, Semings Værling i 7de Led, og dette uagtet den forhen har ladet Jorund, Fjelnirs Værling i 11te Led og Nidils's Tipoldefader, komme i Berørelse med Gudlaug og Gylaug ¹⁾, Semings Værlinger i 9de og 10de, og Godgests i 2det og 3die Led ²⁾, en Berørelse, der bestyrkes i Bers, der endnu ere til, baade af Håleygjatal og Ynglingatal. Dette viser noksom, at Haaleyge-Nækken ligesaavel som Ynglinge-Nækken og Skjoldunge-Nækken er vilkaarligt sammensat af forskjellige, for sig selv i Sagnet bestaaende, mindre Slægttrækker, og at man ej derpaa kan grunde nogen Tidsregning. Vi ville her anføre de saa Sagu, som deels i Yngl. Saga, deels andensteds, ere opbevarede om enkelte af Semings saakaldte Vætmænd.

Godgest, Konge i Haalogaland, fik af Uppsalakongen Nidils en Hest til Foræring ved Navn Nafn; den var fød efter en anden Hest af samme Navn, der havde tilhørt Kong Hale den oplandske i Norge. Da Godgest red paa denne Hest, løb den løbst med ham, indtil han faldt af og slog sig til Døde. Dette, heder det, skede i Mind (Eggen omkring Throndenes) paa Haalogaland ³⁾.

Gudlaug, Haaleygernes Konge, skal paa et Svog til Danmark have stødtt paa Ynglingefongerne Jorund og Erik Yngve-Sonner, som sværmede om til Ers, medens Kong Hale Haamundsøn herskede i deres Fædrenerige i Uppsala. De angrebe Gudlaug, ryddede hans Skib, fangede ham, og

¹⁾ Hos Torfæus staaer Gylaug først, og derpaa Gudlaug; men da Yngl. Saga udtrykkelig kalder Gylaug en Son af Gudlaug, og dertil anfører et Bers af Haaleygjatal, maa man antage, at enten Torfæus eller hans Hjemmelsmand har forverket Navnene, hvortil deres Eighed saa let kunde give Anledning.

²⁾ Håleygjatal er ellers her rigtigere end Ynglingatal, thi Nidils, Rolf Krakes Samtidige, maa have levet tidligere end Jorund og Erik, Hales og Starfæds Samtidige, se ovf. S. 253, 254, jvf. S. 213. — Se forøvrigt nedenfor § 19.

³⁾ Yngl. S. Cap. 33, jvf. ovf. S. 253. Hvorledes ogsaa Nidils omkom ved at ride paa en Hest af samme Race, er her omtalt.

lode ham hænge paa et Sted, kaldet Straumeyrarnes, hvor hans Mænd siden opkastede en Høj efter ham ¹⁾. Torund fik siden, efter Hakes Død, Uppsalas-Riget tilbage, men fortsatte dog sine Herjetog. En Høst, han havde herjet paa Jylland og laa med sit Skib i Oddafund i Limfjorden, blev han angreben af **Gyldaug**, Kong Gudlaugs Søn, der tillige fik Understøttelse af Landets Beboere. Torund blev overmandet og fangen, og Gyldaug hevnedes sin Faders Drab ved at lade ham hænge ²⁾.

Om Gyldaug's Sønnesøn **Herse** (Hersir) fortælles der i et gammelt Brudstykke af norske Kongesagaer: „Herse var Konge i Naumdal; hans Kone hed Bigda, efter hvilken Naen Bigda har sit Navn. Han mistede hende, og vilde dræbe sig efter hende, hvis der fandtes Exempel paa at nogen Konge før havde gjort det; dog derpaa fandtes intet Exempel, men vel paa, at en Jarl havde dræbt sig selv. Han gik da op paa en Høj, veltede sig ned af den, og sagde at han havde veltet sig ud af Kongenavnet, og hængte sig siden i Jarlsnavn; siden vilde hans Efterkommere ikke antage Kongenavn. Dette bevidnes i Håleegyttal, hvilket Eivind Skaldespilder digtede“ ³⁾. Herses Søn og Eftermand kaldes i Navnerækken ogsaa udtrykkeligt **Brand Jarl**, hvilket antyder at Jarletitlen fra hans Tid af var den brugelige i Eitlen.

Fra Brand Jarl nedstammede i 7de Led en **Harald** Throndsøn, der i Fund. Noregr kaldes Naumdolesjarl, og siges at have været gift med Signy Sigarsdatter, Søskendebarn til Solve Høgneson og Hild, Hjerleif den kvænnames Hustru. Som deres Søn nævnes **Herlaug**, Fader til Grjotgard, Fader til den betjendte Jarl Haakon Grjotgardsøn, Harald Haarfagres Samtidige. Slægtrækken nævner to Herlauger, Fader og Søn, mellem Harald og Grjotgard; man kan ogsaa let tænke sig, hvorledes den stjedesløse Afskriver af Fund. Noregr her har kunnet udelade et af to lige lydende Led.

Grjotgard Herlaugssøn synes at have hersket baade paa Haalogaland og paa Nordmøres Kyster. Thi der fortælles om ikke mindre end trende af Nybyggerne paa Island, af hvilke den ene hørte hjemme i Almd, den anden paa Engelsken, den tredje i Almdal (i Vessen), at de bleve ueens med

¹⁾ Yngl. S. Cap. 26 Det er her, hvor et Vers af Haaleggjatal anføres saaledes: Gudlaug tænkte formedelst Esterkongernes Overmagt Sigars grumme Hest (Galgen, se ovf.), da Ingves Sønner hejsede den gavmilde Konge op under Galgen; ligbærende ludet paa Næsset, hvor Søen deles, Vinges Træ, og der er Straumeyrarnes, berømt ved sin Steensætning om Fyrstens Rør (Steenrose).

²⁾ Yngl. S. Cap. 28. I det Vers af Yngl. Tal, som her citeres, kaldes Torund „Gudlaugs Bane“.

³⁾ Ágrip af Nor. kon. sögum i Fornm. Sögur, 10de B. S. 289. „Samlinger til det N. F. og Spr. Hift.“ 2det B. S. 290.

hans Søn Haakon Jarl, eller flygtede for hans Overmagt ¹⁾, ligesom ogsaa Grjotgard selv kaldes Haaleuge-Jarl; men desuagtet heder det, at han af en Berserk blev dræbt i Solva (nu Selven) indenfor Agdenes, og at hans Gravhøj findes der ²⁾. Det fortælles ogsaa, at hans Søn Haakon Jarl kom fra „Yrje“ (d. e. Orlandet) til Harald Haarfagre, da han allerførst underkastede sig ham ³⁾.

Endelig fortælles der, at der paa Harald Haarfagres Tid var to Konger i Naumdelafolke, ved Navn Herlaug og Hrollaug, af hvilke den første ved Kongens Nærmelse lod sig levende højlægge, den anden derimod gik op paa den Høj, hvor Kongerne plejede at sidde, veltede sig fra Kongesædet ned i Jarlesædet, antog Jarlenavn, og underkastede sig Harald, der saaledes vandt baade Naumdal og Haalogaland ⁴⁾.

Uf disse Beretninger kunne vi slutte, at den haaleuygste eller saakaldte semingske Wt har haft Herredomme baade paa Haalogaland, fornemmelig i Amd, i Naumdal, og i en Deel af Nørdmere, og at det var ved dens Medlemmers frivillige Underkastelse, at Harald Haarfagre kom i Besiddelse af Haalogaland og Naumdal. Hvad derimod den besynderlige Medstigen fra Konge- til Jarle-Værdigheden angaar, da er det, efter hvad vi tidligere have udviklet om Kongedømmets Oprindelse, langt rimeligere, at Kongetitlen aldrig har været brugt i Haaleuge-Witten, og at dens Medlemmer ligesom umindelige Tider have bibeholdt den gamle Jarletitel, hvorved deres Højbyrdighed betegnedes ⁵⁾, men at dette i sildigere Aarhundreder, da Kongetitlen var saa almindelig, har forekommet dem besynderligt, der ej kunde rive sig løs fra den Forestilling, at ogsaa de mægtige Lade-Jarlers Forfædre havde været Konger, og at paa den Maade hine Sagn opstode om hvorledes det gik til, at Kongenavnet embyttedes med det ringere Jarlsnavn. Det er ikke usandsynligt, at disse Sagn fornemmelig ere blevne til under den mægtige Jarl Haakon Sigurdssøn, der herskede over Storstedelen af Norge med kongelig Myndighed, og derfor vel ogsaa gjerne saa, at man kaldte ham en Kongeætling. Da Haalogaland visseelig var det af vore Forfædre allerførst besatte eller bebyggede, ikke erobrede Strøg, der tillige var længst bortfjernet fra den egentlige Skueplads for Søkongernes Virk-

¹⁾ Landn. III. 14: „Thor Thusasprenge hed en Mand, fød i Amd paa Haalogaland; han blev uenig med Haakon Grjotgardsøn Jarl, og drog til Island“.

²⁾ Landn. I. 16, V. 7.

³⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 7. Upphaf rikis Haralds konungs hãrfagra Cap. 1.

⁴⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 8. Upphaf rikis II. k. II. Cap. 6. Egils S. Cap. 3.

⁵⁾ Uf Navnet „Hersir“ skulde man maaffee endog slutte, at Wittens ældste Medlemmer ikke engang have været Jarler, men kun ført Herse-Titel, og at Brand først havde den til Jarleværdighed.

somhed, ligger det og saa at sige i Sagens Natur, at de oprindelige, simple Forhold der lettere vedligeholdt sig, og at sølgelig Kongetittlen der vanskeligere kunde komme i Brug. Saameget er vist, at en Rættighed, Harald Haarfagre og hans Efterkommere tilegnede sig som et Regale, over hvilket de endog vaagede med mere end almindelig Strengthed, nemlig **Handelen med Finnerne** og Oppebærelsen af den **Skat**, disse maatte yde, før Harald Haarfagres Tid udøvedes af de haalogalandske Bønder eller Haulder selv. Haalogalændingen Ottar, der, sjensynligt førend Harald Haarfagres Erobring, beskrev sit Fædreland for den engelske Kong Alfred, gav ham følgende Underretning: „Deres (d. e. Haalogalændernes) Velstand grunder sig især paa den Afgift, Finnerne yde dem, den bestaar i Dyrehuder, Fuglefjær, Hvalsbæen, og Skibskreb af Hval- eller Sæl-Hud“¹⁾. Dette er aldeles den samme Skat, Kongerne senere lode oppebære, og som altsaa Indbyggerne af Haalogaland selv før den Tid have oppebaaret og deelt mellem sig. Haaleygjatal's Sagn om Herse og hans frivillige Medvæltning fra Konge- til Jarledømmet er derfor vistnok det samme Sagn, som andens- steds henføres til Kong Hrollaug, hvilken neppe kan have været omtalt i Haaleygjatal, der kun maa have holdt sig til den lige nedstigende Linie indtil Haakon. I og for sig er der vel intet usandsynligt i at Otten paa Harald Haarfagres Tid kan have forgrenet sig, og at Haakon herskede paa Haalogaland og langs Kysten, medens Herlaug og Hrollaug herskede i det egentlige Naumdal, men end rimeligere er det at Herlaug og Hrollaug bortfalde med det til dem henførte Sagn, og at allene Haakon Grjotgardsøn fremstaar som Ottens Repræsentant, ved hvis Underkastelse Harald baade erhvervede Naumdal og Haalogaland²⁾. Det er forresten heel rimeligt, at de af Jarlerne, der foretog Søtog til sydligere Egne, her nævntes med Kongetitel³⁾, ligesom de øvrige Sø- og Hær-Konger, og at dette kan have givet Anledning til Sagnet om at Kongetittlen før Herses Tid skulde have været den sædvanlige i Otten.

Grjotgard var, som vi ovenfor anførte, en Søn eller Sønnesøns Søn af den nordmørske Kong Grjotgards Sønneatter Signy⁴⁾. Det er saaledes yderst rimeligt, at han er opkaldt efter sin Tipoldefader. Det er endog meget rimeligt at Giftermaalet mellem Signy og Harald Naumdolejarl har givet Anledning til, at dennes Efterkommere erhvervede Besiddelser paa Nordmøre. Men mærkeligt bliver det paa den anden Side, at Grjotgard

1) Alfreds Drosius, udg. af Barrington, S. 23.

2) Det maa ikke oversees, at Landnåma og Egils Saga udtrykkelig nævne en Thorkell Naumdolejarl som samtidig med Harald Haarfagre.

3) F. Ex. de forhen omtalte Gudlaug og Gylaug, der herjede i de danske Færvande.

4) Om den sandsynlige Forverling af denne Signy med det bekjendte Hagbarðs- sagns Signy Sigarsdatter er forhen talt, S. 314.

den ældres Sonneſøn Høgne boede paa Njardo (Næro) nærved Vigten i Naumdolafylke, og at det forhen omtalte Sagn ſatte Sigars og Signys Hjem paa Engelen 1). Dette viſer en fuldkommen Overgriben mellem de nordmørſke og haalogalandske Fyrſte-Ætters gjensidige Omraader. Og det rette Forhold har vel derfor ogſaa været, at hverken Jarle-Ætten paa Haalogaland eller Konge-Ætten paa Nordmøre har beherſket de her nævnte Fylker, men kun haft udſtrakte Beſiddelser, hvorved de viſtnok udøvede ſtor Indflydelse, men uden dog at kunne kaldes Fylkernes egentlige Herrer.

Om hine ældre, med de haalogalandske Jarler beſlægtede eller beſvogrede Konger paa Nordmøre veed man ellers ikke ſtort mere end hvad de hed. Om Høgne i Njardo og hans Søn Solve er der forhen talt. Det er ikke uſandsynligt, at den Kong Hunthjof, der ved Harald Haarſagres Regjeringsſtiltrædelse var Konge paa Nordmøre og havde Sønnen Solve Skove 2), nedſtammede fra dem.

Ved Siden af de her nævnte Konge- og Jarle-Ætter nævnes ogſaa en anden Hverdunge-Æt, der i tidligere Dage synes at have haft ſtor Magt og Anſeelse, men hvis Historie er ſaaledes indhyllet i fabelagtige Sagn, at man har Vanſkelighed for at paaviſe, hvad der er Digt, og hvad der er Sandhed. Denne Æt er den ſaakaldte **Grafniſta-Æt**, fra Gaarden Grafniſta, nu Namſta paa en Halvø i Nærheden af Njardo. Som dens Stamfader nævnes en Ulf uarge, hvis Søn kaldtes Hallbjørn Halvotrold, en Benævnelse, der i ældre Tider tillagdes flere Haalogalændinger, enten fordi de beſad en uſædvanlig Styrke, eller fordi de maafkee paa modrene Side nedſtammede fra kvænn Æt 3). Hallbjørns Søn var Ketil Høng, dennes Søn Grim Loddenkind, og dennes Søn igjen Odd den vidferle, eller, ſom han ogſaa kaldes, **Drvar-Odd**. Om alle diſſe tre Mænd har man udførlige, fabelagtige Sagaer, fornemmelig om Drvar-Odd. Men da denne aldeles ikke nævnes i Landnamsbogens Slægtregiſtre, og da hans Bedriſter, om endog alt det Fabelagtige borttages, blive ſaa omfattende at han umuligt kunde undgaa at blive omtalt i Kongeſagaerne, hvis han virkelig — hvad han ſom en Søn af Grim Loddenkind maatte — levede ſamtidigt med Harald Haarſage: maa man nødvendigviis henføre ham til langt ældre Tider, til den ſjerneste og meeſt fabelagtige Oldtid, og antage at han kun i ſenere Tider, paa en ſaare vilkaarlig Maade, er ſat i Forbindelse med Grim Loddenkind 4). Aldeles at benegte hans hiſtoriske Tilværelſe vove vi ej, da han umiſtkjendeligt har været beſungen i ældgamle Kvad, af hvilke der endnu er

1) Se ovenfor S. 314, 315.

2) Harald Haarſ. Saga hos Snorre, Cap. 10. Egils S. Cap. 3.

3) Egils S. Cap. 1. Om trent det ſamme ſiger Egils S. Cap. 5 om Brynjolf, Ketil Høngs Svigerſøn.

4) Grim's og Drvarodds Sagaer lade denne være en Søn af Grim med en Leſt-

Brudstykker tilbage. Af disse Kvad maa eet have handlet om Trylle-Sverdet Tyrping, over hvilket den Forbandelse hvilede, at det ej kunde drages uden at fordre Mandeblood, og at det skulde være Medskabet, hvormed trende store Nidingsverk udevedes ¹⁾. Dette Sverd var kommet i den vældige Kæmpe Arngrim's Besiddelse. Arngrim skal efter Herv. Saga været en Sønnesøn af Hergum Halvtrold, Starkad Mudren's Modstander, og have boet paa Den Bolm, hvilken nogle lægge paa Haalogaland, andre i Sverige eller etsteds i Østersøen. Ifølge Fund. Noregr var han en Søn af Dag, Døglingernes Stamfader, og Thora Drengemoder. Saavel disse, som Arngrim, omtales i Hyndluljod. Han havde med Gysura tolv Sønner, alle vældige Berserker; ogsaa disse samt deres Moder nævnes i Hyndluljod ²⁾. En af dem bejlede til den sagre Ingebjørg, Datter af Yngve Uppfala-Konge, men Hjalmar den hugstore, Yngves fornemste Kriger, anholdt nu ogsaa om hendes Haand, og fik af hende selv Fortrinet for Arngrim's Søn, der udfordrede Hjalmar til Genvige paa Samsø. Hjalmar modtog Udfordringen, og lovede at indfinde sig til bestemte Tid. Paa et tidligere Tog var Hjalmar bleven kjendt med Drvarodd; de havde sluttet Venkab og Forbund med hinanden, og Odd fulgte ham nu trofast i Kampen. Odd paatog sig at kæmpe mod syv af Brodrene, den ene efter den anden, medens Hjalmar kæmpede mod fem, hvoriblandt Angantyr, den ældste af Brodrene, der af sin Fader havde faaet Tyrping. Odd fældte alle sine Modstandere, og Hjalmar ligeledes sine, men han var dog bleven dødeligt saaret af Tyrping, og overlevede Striden kun nogle faa Djeblikke. Drvar-Odd førte hans Lig til Svithjod, hvor Ingebjørg ved Esterretningen om hans Død ogsaa døde af Sorg. Odd led dem begge begrave i een Høj. Det er fornemmelig om denne Begivenhed, de fornemste Brudstykker af Tyrping-Kvadet dreje sig. De maa ansees som nogle af de smukkeste Levninger af vor Oldpoesi ³⁾. Odds Dødsmaade fortæll'es saaledes, at man tydeligt kan see at en ældre Fabel eller et ældre Sagn har været tillempet paa ham ⁴⁾.

Ketil Hong ere alle Slægtregister enige i at sætte omtrent en Generation tidligere end Harald Haarsagre; de Bedrifter, der i hans fabelagtige Saga tillægges ham, bestaa meest i forskjellige Kampe med Trolde i Fjor-

hona Haraldsdatter; herom veed Landnåma intet, men fortæller at Grim var gift med Helga, Aan Bogveigers Datter (II. 26).

¹⁾ Man maa antage, at den mærkelige saakaldte Hervarar-Saga er bygget paa Kvad om Tyrping og dets forskjellige Ejere.

²⁾ Hyndluljod Str. 22, 23. Ogsaa Saro omtaler Arngrim og Gysura, eller, som han skriver, Gysura, deres Sønner og Kampen med Drvarodd (Arvaroddus) og Hjalmar paa Samsø. 5te Bog, S. 250, 251.

³⁾ De anføres baade i Hervararsaga Cap. 5, og i Drvarodds S. Cap. 14.

⁴⁾ Hans Dødsmaade beskrives nemlig som den russiske Storsyrste Dleg's, se Nestor, ved 913. Der er og en æspovisk Fabel af et lignende Indhold.

dene paa Haalogaland, og med Finner; sandsynligviis bar han virkelig bestaaet flere Vventyr i disse Egne, hvilke Sagnet sidenefter har udsmykket. Ketils Søn Grim Loddenkind var ifølge Landnåma gift med Helga, en Datter af Aan Bogsvæiger, ligeledes en Sagnhelt, om hvilken der berettes meget fabelagtigt, og hvis historiske Tilværelse derfor vistnok bliver saare mistænkelig, uden dog aldeles at kunne benægtes. Endog Saxo omtaler ham som en Kæmpe, der opholdt sig hos hvin Namunde, Konge i Norge (rimeligviis paa Nordmøre) til hvis Datter Fridleif, Frode den froknes Fader, bejlede. Aan, fortælles her, bestod tvende Gange en Dvekamp med Fridleifs Stridsmand Bjørn, uden at nogen af Parterne kunde tilskrive sig Sejren; den sidste Dvekamp holdtes paa „Mddarnes“, hvorved man enten kan tænke sig Agdenes paa Nordmøre ved Indsejlingen til Throndhjemsfjorden, eller Am-darnes, sædvanligviis kaldet Andarnes, (nu Andenes) nordligt paa Haalogaland. Om Aan er der en egen Saga, som dog er altfor meget udsmykket med Fabler til at kunne have mindste historisk Værd. Ifølge denne skal ogsaa han have boet paa Hrafnista. Hans Datteren, og Grim Loddenkinds Søn, Aan Maudfeld, skal ifølge Landnamsbogen have nedsat sig paa Island. En anden Datter af ham, ved Navn Mjall, blev, ligeledes ifølge Landnamsbogen, gift med en anseet Herse i Raumsdal, ved Navn Ketil Raum; deres Sønnesøn Ingemund den gamle nedsatte sig paa Island og bebyggede Vatnsdalen ¹⁾.

Haalogaland havde forresten, ligesaa vel som de øvrige Dele af Landet, sin særegne Eponymus, eller foregivne Personlighed, efter hvilken Sagnet vil have det opkaldt. Der var, heder det, en Konge ved Navn **Haaloge**, **Hølge** eller **Helge**, efter hvilken Haalogaland er opkaldt, hans Datter hed **Thorgerd Hølgebrud**, og man tilbød dem begge ved Dffringer. Hølges Høj blev opløstet saaledes, at der lagdes skifteviis eet Lag af Guld og Sølv, de ved Dffringerne givne Kostbarheder, og eet af Jord og Steen ²⁾. Det er vist, at Thorgerd Hølgebrud og hendes Søster **Try** (d. e. den

¹⁾ Saxo, 6te Bog, S. 269—281. Aan Bogsvæigers Saga i Fornaldar Sögur Norðrlanda. Sagn om Aan Bogsvæiger skal endnu være til i Nordfjord, hvor man paaftaar at Ulvesund mellem Waagoen og Fastlandet i Sello Prestegjæld har faaet sit Navn af Kongen i Firdafylke Namunde Uppfaas to Sønner, begge ved Navn Ulf, hvilke Aan kaldte ved sine Pilestød, og hvis Gravhøje endnu vi ses ved Gaarden Reyse paa Waagoen nordligt ved Ulvesund.

²⁾ Snorre Edda, Cap. 45. Ordet „hellig“ skrives af vore Forfædre háligr, hálögr, hóligr, heilagr, hælgr, helgr, og dets bestemte Form folgelig hálögi, hælgi, helgi, hvoraf Navnet „Hølge“, der endnu paa de fleste Steder i Norge udtales „Hølge“. Det er saaledes let at ferstaa, hvortledes „Halogaland“ (det hellige Land) kunde forklares som „Hølges Land“, og hælgrbrüdr, (den hellige Brud, Kvinde), som Hølges Brud. Hos Adam af Bremen staar „Halagland“; Angelsaxerne kaldte det Hålgaland. I Maaden, hvorpaa Hølges Høj var opført, gjentjende vi ellers den tshudiske Begravelsesmaade, se D. d. h. S. S. 129.

blonde) dyrkedes som Familieguddomme i Haalegge-Øtten ¹⁾). Man skulde næsten formode, at vore Forfædre i denne Haaloge have seet den samme mytiske Figur, som **Loge** (Luen), hvilken Fund. Noregr gjør til en Søn af Fornjot, og en Broder af Kaare og Hleer. Det er rimeligviis den samme, som Saro kalder Helge, Konge paa Haalogaland, der ved Hjælp af Gud, Balders Banemand, vandt den finste Kong Guses Datters Haand ²⁾). Denne Guse er i de gamle Eventyr-Sagaer, ligesom en **Mattull** eller **Møttull**, en staaende Figur som Finnernes Konge ³⁾). Man skulde heraf slutte at disse Fabler, uagtet deres historiske Intetfigendhed, dog ere meget gamle.

16. Raumsdalske, søndmørske og firdske Øtter.

Om Hovdinge-Øtter i Raumsdal, Søndmøre og Fjordene fortælles der lidet i vore Oldskrifter, og dette lidet bestaar ikke i stort andet end Navne. Saaledes nævnes i Landnåma og Fund. Noregr en Slægtrække fra Hovdingen **Totunbjørn**, hvilken det sidstnævnte Skrift gjør til en Sønesøn af Nor; fra ham nedstammede den ovenfor nævnte Herse Ketil Raam, hvis Sønesøn Ingemund var en af de første Landnamsmænd paa Island. Paa Søndmøre nævnes en Arnvid Berserlebane, i Fjordene en Muddbjørn, der begge ifølge Fund. Noregr nedstamme i 3die Led fra Gard Agde, Nors Søn, og som vistnok skulle forestille Forfædre af den Arnvid, Konge paa Søndmøre, og den Muddbjørn, Konge i Firdafylke, der nævnes som saamtidige med Harald Haarfagres Regjeringstiltrædelse. Som hiin Muddbjørns Farbroder nævnes en Freystein gamle paa Gaular, saa kaldtes Eggen om det inderste af Dalsfjorden. Dette Sted maa derfor allerede i en saare fjern Oldtid have været Hovdingesæde. Her stod et anseet Tempel, hvis Forstandere endog efter at have nedsat sig paa Island en Tidlang vedbleve at drage til Norge hver tredie Sommer for at forrette Offringer der. Som en af disse Forstandere nævnes i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede Hersen Thorbjørn den gaulverske, hvis Søn Flose senere drog til Island, og hvis Datter Oddny var gift med Dem Frodeson, Sønesøn af Hersen Bemund den gamle, hvis Fader Viking maa have gjort et Tog til Skaane, siden han førte Tilnavnet Skaanevjarfkelmer (Skaanes Forfærdler). Bemunds Syster var gift med den forhen omtalte Bjørn Buna, fra hvilken de fornemste Slægter paa Island nedstamme ⁴⁾). Som en Søn af den

¹⁾ Se især Njals Saga Cap. 89. Færeyingasaga Cap. 23 og Somsvíkingasaga Cap. 44. Irp er et gammelt Feminin af irpr eller jarpr, d. e. blond.

²⁾ Saro, 3 B. S. 116.

³⁾ Saro 9de B. S. 453. Landnåma II. 1. Fagrff. Cap. 28.

⁴⁾ Landnåma, V. 8. 1. 11.

nysnævnte Nudbjørn nævnes en Krinbjørn Jarl, der upaatvivlelig er den samme som Landnamsbogens Krinbjørn Herse den ældre, hvis Datter Arnthrud blev gift med den i Harald Haarfagres første Dage anseede Herse Thorer Noaldsson; hans Fader Noald havde været Kong Nudbjørns Jarl. Hin Krinbjørn var en Svigerfater af den berømte Skald **Brage Boddason**, der tilligemed sin Svigerfater, Skalden Erp Lutande, synes at have haft hjemme paa disse Kanter ¹⁾).

Samtidig med Brage Skald og Krinbjørn nævnes ogsaa Jarlen Hundolf paa Gaula, hvis Son, Atle Jarl den mjøve, spillede en betydelig Rolle paa Halfdan svartes og Harald Haarfagres Tider ²⁾. Saavel Heredet Gaular, som hele den øvrige sydligste Deel af Søndfjord, eller de nuværende Allevolds, Ydre Holmedals og indre Holmedals Sogne, kaldtes i hin Tid **Fjaler**, og synes endog stundom at have været regnet som et Fylke for sig selv. Siden gif Navnet af Brug, og det hele nuværende Nord- og Søndfjord kaldtes tilsammen Firdafylke ³⁾.

17. Gtter i Thrøndelagen.

Om Thrøndelagens ældste Hovdingegætter vide vore Oldskrifter saagodtsom intet at fortælle, naar man ej vil regne Eventyr, der aabenbart ere digtede i sildigere Tider. Temmelig tidligt maa der i Thrøndelagen have existeret Sagn af det sædvanlige Slags om enkelte Stedsnavnes Oprindelse fra Navne paa Konger og Helte, der naturligviis aldrig have været til, men som ere blevne fremmanede for saaledes paa den nemmeste Maade at forklare Navne, hvis rette Oprindelse man ej kjendte. Saaledes fortæller Saxo paa forskjellige Steder om en Skjoldmo ved Navn **Stifla**. Hun og en anden Skjoldmo, **Musla**, heder det etsteds, kæmpede med Olaf, Thrøndernes Konge, der fik Hjælp af Harald Hildetand, som forklædt angreb dem og fældte dem begge ⁴⁾. Det tilføjes at to Havne have faaet Navn efter dem. Den med de norske Forholde mindre bekjendte Saxo har rimeligviis misforstaaet det Udtryk, han har gjengivet ved „Havn“ (portus), da man ved det Sted, der skulde have faaet Navn efter Stifla, neppe har tænkt sig noget andet end **Stiklestad** i Værdalen, som dog ikke ligger nær nok ved Sven til at kunne kaldes en Havn. Det Sted, man troede opkaldt efter Musla, kan neppe være andet end Rutle og Rutledal yderst i Sogn; den

¹⁾ Landnåma II. 1.

²⁾ Landnåma, V. 9.

³⁾ Om Fjaler se G. Munthe i Anm. til Kalls Doversættelse af Snorre 1ste B. S. 43. 45.

⁴⁾ Saxo, 7de B. S. 365.

store Afstand mellem begge Steder viser at Sagnet først kan være opstaaet efter at Norges Fylker vare forenede til et eneste Rige, thi enkelt Mands topographiske Kundskab strakte sig forhen neppe langt udenfor det Fylke, hvori han levede. Etifla optræder tidligere hos Saro paa Fredfredes Tid ¹⁾, og Musla saavel paa Fridleifs Tid som under Namunde, Hale froknes foregitvne Søn ²⁾. Musla, heder det her, stodte sin Broder Thrond fra Thronen, bekrigede Namunde og slog først hans Mænd, men led siden et Nederlag mod nogle andre af hans Kæmper, og flygtede; hendes Broder Thrond benyttede Anledningen til at angribe hende, men hun overbændt ham og nødte ham til at flygte tilbage over Dovrefjeld. Namunde angreb hende nu med en stor Flaade, men fik først Thelebønderne overtalte til at gjøre Opstand og forjage hende; siden angreb han hende selv og slog hende paa Flugten ved nogle Der, (ved disse har Sagnet upaatvilelig tænkt sig Rutleholmene i Sogn); hun blev siden dræbt af sin Broder. Af historisk Værd kunne naturligviis disse Sagn ikke være, uden forsaavidt de maaskre tyde hen paa Sammenstød mellem Nordmænd og Goter eller Folk henhørende til den gotiske Kulturkreds.

Paa samme Maade bør man maasker betragte et visselig ældgammelt Sagn om hvorledes Dplændingekongen Gystein underkastede sig to Fylker i Indthrondelagen, nemlig Sparbyggjafylke og Gynafylke, og satte sin Hund Saur til Konge over dem. Først, heder det, gjorde han sin Søn Anund til deres Konge, men da de dræbte ham, bekrigede og undertvang han dem paany, og gav dem Valget, enten de vilde have hans Træl Thorer Fare, eller hans Hund Saur til deres Konge. De valgte Hunden, fordi de troede da bedre at kunne raade sig selv, og de lode trylle i ham tre Mænds Vid, saa at han kunde tale eet Ord, naar han gjøede to. Han fik Halsbaand og Lænke af Guld og Sølv; hans Hirdmænd vare ham paa Armene, naar det var solet; man indrettede ham et Højsæde og han sad paa en Høj, efter Kongers Viis. Hans Bolig var paa Saurshaug (nu Sarhaug) paa Inderøen. Han blev omsider frønderreven af nogle Ulve, der angreb hans Hjord, og mod hvilke hans Hirdmænd eggede ham til at sætte sig til Modværge ³⁾. Saaledes fortæller Snorre dette Sagn, der vistnok er saare gammelt, og som endnu skal være til i hiin Egn, forsaavidt man ikke kan antage det at være opstaaet ved Læsning af Snorre; det knytter sig til Saurshaug, og synes nærmest henført til Throndelagen for at forklare dette Navn ⁴⁾.

¹⁾ Saro, 5te B. S. 244.

²⁾ Saro, 4de B. S. 394—396. Paa sidste Sted kaldes hun „Musla“, ellers „Musla“.

³⁾ Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 13.

⁴⁾ Fapes norske Sagn S. 163.

Thi det henføres af andre Forfattere til andre Egne. Den danske Esrom-Kronike henfører det, som vi (S. 247) have seet, til Danmark og til den svenske Konge Nils, der satte sin Hund Rakke til Konge over Danerne. Særo fortæller det samme om en svensk Hovding ved Navn Gunnar, der satte en Hund til Konge over Nordmændene, som han havde overvundet ¹). Den i Midten af det 15de Aarhundrede sammenskrevne svenske Nimmkronike henfører det til Dans Broder Osten, Konge i Sverige; det heder at han gav Nordmændene sin Hund „Sverre“ til Konge ²). Og endelig synes et gammelt norsk Sagn at have nævnt den feromtalte svenske Konge Gystein Belje, Ragnar Lodbroks Samtidige, som den, der gjorde Hunden Saur til Konge ³).

Sagnet i sig selv maa altsaa have været fælles for alle tre nordiske Hovednationer, men det synes tidligst at være blevet nationaliseret i Norge, og at have været henført til en Konge ved Navn Gystein, om hvis Hjemsted og Tidsalder man ej var paa det rene. Navnet Saurshaug maa have været en vægtig Bevæggrund til at henlægge Begivenheden paa Jnderøen, især da det forresten synes utvivlsomt, at en Konge paa Opplandene af Navnet Gystein virkelig har gjort et Erobringstog, som det ovenfor nævnte, til Throndelagen. Denne Gystein synes nemlig, efter hvad der nedenfor skal nærmere ombandles, virkelig at være en historisk Figur, og at have levet omtrent i Begyndelsen af 8de Aarhundrede; og til hans Erobring af og Herredomme over Throndelagen knytter sig en bestemt Erindring om **Jemtlands** første Bebyggelse ved Ketil Jamte, Søn af Anund Jarl i Sparboen, der tilligemed mange andre flygtede for Gysteins Tyranni ⁴). Alene Navnet Saurshaug i og for sig var, efter den hos os fra umindelige Tider herskende Maade at forklare Stedsnavnes Oprindelse paa, tilstrækkeligt til at fremmane en indbildt Kong Saur, medens det dog rettere udlædes af saurr (d. e. Sole); kom nu hertil Erindringen om Gysteins Erobringstog, havde man fuldstændige Momenter til at kunne opstille det gamle Sagn om Gystein og hans Hund som et Lokalsagn for Jnderøen. Det er forresten ej alene muligt, men endog i højeste Maade sandsynligt, at Gysteins Erobring, forsaavidt den har fundet Sted, ogsaa, og fornemmelig, har omfattet de sydligere Dele af Throndelagen, der grændsede til hans eget Hjem. Aldeles uden Spor af den go-

¹) Særo, 7de B. S. 351—53.

²) Den lille Nimmkronike i Fantz Scriptores Rerum Svecicarum, I. S. 253, 254.

³) Se Skaldefortegnelsen i Uppsalaahaandskriftet af Snorra-Edda, aftrykt i Perring-Jholds Udgave af Snorre.

⁴) Snorre, Haacon den Godes S. Cap. 14.

tiske Kultur-Indvirkning er Thrøndelagen ikke ¹⁾, og disse — hvorvel svage — Spor henføres vistnok med størst Næmhelighed til den oplandske Erobrings Tider.

18. Dplandske Vetter.

Hvad Dplandene selv angaar, da have vi allerede ovenfor S. 74—76 omtalt, hvorledes de sandsynligviis ere blevne befolkede med Naumer og den Afdeling af disse, der siden kaldtes Ufer, men hvorledes der og efter al Næmhelighed her fandt en idelig Frem- og Tilbagegyfften Sted, idet snart de nordensfra komne Nordmænd, snart de søndensfra indkomne Gauter havde Overhaand. Vi have lejlighedsviis, hvor Rolf Krakes og Ynglingefongen Nils's Bedrifter omhandlede, nævnt den oplandske Konge Kale, der stred mod Nils, hvilken tillige understøttedes af Rolf Krakes Kæmper, altsaa af Svians og Goters forenede Magt, paa den tilfrøsnede Bærner, og der mistede Livet: et Slag, der synes at have været temmelig alvorligt, maaskee endog en ældre Nationalkamp mellem norrøne og heel eller halv-gotiske Folke-Elementer. Forresten tie vore Oldskrifter derom; det siges ej nærmere, hvo Kale var, eller over hvilke Dele af Dplandene han herskede; rimeligviis maa det have været de sydøstligste ²⁾. Vi have ligeledes omtalt de saakaldte Dplendingefonger af Ynglingestammen, fra hvilke den senere norske Kongeat siges at nedstamme; disse Konger optræde dog strax efter Hålfdan Hvitbein ej længer som Dplendingefonger, men som Konger paa Vestfold. Den mærkeligste Konge paa Dplandene i de ældste Tider var unegteligt den nys nævnte Erobrer, **Gystein**, hvis Navn imidlertid er sat i Forbindelse med det fabelagtige Sagn om Hundefongen Saur, men som ikke desto mindre henføres til en sammenligningsviis saa sildig Tidsalder, og hvis Slægtskab med historist bekjendte Ynglingefonger saa nøje angives, at vi nødsages til at ansee ham for mere end en blot Sagnfigur. Det er derimod høist sandsynligt, at han er bleven forberlet med en saadan. Fundinn Noregr fortæller om en Konge ved Navn Gystein, der længe havde raa- det for Hedemarken, hvis Datter Mashild med Svade eller Svase Totun fra Dovre havde Sønnen Rolf i Berg, der rovede Nors Søster Goe, og Datteren Hadd, der egtede Nor. Denne Svade Totun er, ligesom Finne- kongen Mattul, en staaende Figur; han nævnes under Navnet Svade eller Svase endog paa Harald Haarfagres Tid ³⁾; hans Navn gjentjendes i

¹⁾ Se nedenfor, S. 315, 316.

²⁾ Skálða Cap. 43. Yngl. Saga Cap. 33.

³⁾ Se den i flere Bearbejdelser forekommende fabelagtige Fortælling om Svade eller Svase Totun, hvis Datter Snesfrid blev gift med Harald Haarfagre. Her kaldes han altid Svase, og udgives stundom for en Totun, stundom for en Dverg, stundom og for en Finne-Konge, ligesom Snesfrid ofte kaldes „den finste“. Landnáma (V. 7), kalder ham i nogle Haandskrifter Svade, i andre Svase Totun; Fund. Noregr i Flatøbogen kalder ham Svade.

Sammensætningen af Hereds-Benævnelsen Svadabu, en af Hedemarkens ypperste Egne (Kingsaker Prestegjeld), og naar alt kommer til alt, er vel endog „Evade“ paa sædvanlig Viis opstaaet af Svadabu, ikke omvendt. I alle Fald er Evade selv en aldeles mytbist Figur, der maaskee har været betragtet som Egnens Landvætte. Hans foregivne Svigerfader, Kong Eysteinn, maa derfor ogsaa bortfalde som historisk Personlighed, og han synes kun at være bleven til i Sagnet for at repræsentere den Konge-Vet, i hvilken Navnet Eysteinn senere var forberstende. Den historiske Tilværelse af Nolf i Berg synes derimod at være mindre tvivlsom. Fra ham udleder, som vi have seet, en islandsk Hovdingefamilie sin Herkomst. Bodvar hvite, Landnamsmand ved Alftefjord paa Sydostkanten af Island, nedstammede ifølge Landnåma, fra Nolf af Berg i 10de Led, og disse Slægtled opregnes ¹⁾. Men det maa vel mærkes, at kun de yngre Bearbejdelser af Landnamsbogen sætte ham i Forbindelse med Evade Totun og med Nore; den ældste forfølger ikke Slægten videre opad. Man behøver derfor ikke bedre Vidnesbyrd om at Nolf, forsaavidt han har været en historisk Person, var den ældste Dylændingehovding, Sagnet vidste at angive, end at han senere gjordes til en Søn af Egnens Landvætte, Evade Totun. Beregner man Generationen opad fra Bodvar Hvite, falder Nolfs Levetid i Slutningen af det 6te og Begyndelsen af det 7de Aarhundrede, altsaa efter den Tid, fra hvilken vi allerede gennem Jorandes have Efterretninger om Tilværelsen af de eylandste Niger ²⁾. Hvis forresten Sagnet om, at Nolf levede paa Hedemarken allerede før Nore's Ankomst, skal have nogen Betydning, maa det være den, at han tilhorte den gautske, ikke den norrøne Stamme, og det samme maa da vel ogsaa siges om den Vet, der repræsenteredes af hiin ældgamle Kong Eysteinn paa Hedemarken. Naar vi altsaa erfare, at den historiske Eysteinn gjorde et Erobringstog til Threndelagen, have vi her et af de Tilfælde, hvor det for en Tid er lykkets den gautske Nationalitet at faa Overhaand over den norrøne. Dette passer ogsaa godt dermed, at han som Haldan Hvitbeins Svigerfader omtrent bliver saamtidig med Harald Hildetand.

Det er ellers ikke stort, hvad man veed om Eysteinn. Han kaldes undertiden hinn riki (d. e. den mægtige), undertiden hinn illi (d. e. den onde) undertiden hinn illrædi (d. e. den ondskabsfulde). Alt vidner noksom om at han har været en mægtig, men listig og samvittighedsløs Erobrer. Fundinn Norege vil vide, at han var Søn af Gudrod, Søn af Naum, Nore's Søn

¹⁾ Nemlig: Bodvar, Thoreif midlung, Bodvar Snathryma, Thoreif Hvalaskuf, Kan, Dru hynna, Konge; Thore Konge, Svina-Bodvar, Raun Konge, Solge Konge, Nolf af Berg, Evade Totun.

²⁾ Se ovenfor S. 92, se nedenfor S. 311.

Munch. Det norske Folks Historie. I.

og Hild, Datter af Gudrød gamle, Søn af Kong Solve, der først opryddede Solger; man kjender altsaa kun hans Faders Navn, og dette har man siden sat i Forbindelse med ældre opdigtede Slægtled ¹⁾. Hans egentlige Rige var Hedemarken; hans Datter Nasa var gift med Halfdan Hvitbein, og han havde desuden en Søn, Høgne, hvis Søn Eysteim efter Gudrød Bejdekonges, Ynglingekongen Eysteins Sønnesøns, Død, skal have underlagt sig Hedemarken tilligemed andre tilgrændsende Landskaber ²⁾.

De saakaldte soløeriske Konger skyldte aabenbart ene og alene senere etymologiske Sagn deres Oprindelse. Lignende etymologiske Sagn, der tillige have nogen Overensstemmelse med det haalogalandske om Herse, fortælles om Gudbrandsdalens ældste Herskere. Naum, hedder det i Fundinn Noregr (se ovf. S. 45), havde med Bergdis, Datter af Thrym Totun fra Bormen, tre Sønner, af hvilke Brand opjostredes hos Faderen; „han gav ham til Guderne, hvorfor han kaldtes Gudbrand; han gav Naum de Dale, der kaldtes Gudbrandsdalene. Hans Søn var Rudeif, hvis Søn Gudbrand ej vilde lade sig kalde Konge, men lod sig give Jarlsnavn fordi han vilde være den mægtigste Jarl i Norden. Hans Søn var Geirmund Jarl, Fader til Rodgeir Jarl, hvis Søn Gudbrand hverken vilde være Konge eller Jarl, men lod sig give Herse navn, og herskede dog sem en Konge; alle hans Etvæend førte siden Hersetitel“. Vi see her et Forsøg paa at forklare ej alene Gudbrandsdalens Navn, men ogsaa den Omstændighed, at den fornemste Æt i Landskabet kun førte Hersetitel. Dette var, som vi af senere historiske Beretninger see, virkelig Tilfældet ³⁾, og det forklares paa den letteste Maade deraf, at der blandt dem, der opryddede og befolkede denne affidesliggende og i de ældste Tider neppe sonderligt indbydende Egn, ej fandtes nogen Jarlæt, og at der heller ikke opstod nogen Erobrer, der antog Kongenavn. Men sildigere Slægter, vante til at Kongetitlen var uadskillelig fra Herredømmet,

¹⁾ Mellem Navnene „Soløer“ og „Solve“ er Ligheden vistnok kun tilfældig. Det sidste er umiskjendeligt dannet af söl eg. salv, o: etslags Tang; hvis Soleyjar var dannet deraf, vilde man idetmindste en enkelt Gang finde det skrevet Söleyjar, men somoftest skrives det kun Soleyjar, sjældn Soleyjar, Sæleyjar. Sagnet synes altsaa først at være opkommet paa en Tid da Sprogets ældste Former allerede vare forandrede.

²⁾ Hauf Erlendsøns Beretning om Dplandingkongerne, Fornald. Sögur Norðrl. 2det B. S. 105. Snorre, Yngl. S. Cap. 48.

³⁾ Se Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 1 og 2, hvor „Gudbrand Herse“ i Gudbrandsdalen omtales som samtidig med Harald; og Harald Graaf. S. Cap. 9, hvor „Dalegudbrand“ d. e. Gudbrand af Dalene eller Gudbrandsdalene, nævnes som deeltagende i et Forbund med Tryggve Olafson omkring 968. Det er rimeligviis den samme Dale-Gudbrand, der forekommer i Njaals Saga Cap. 88 og 89 som Haakon Jarls gode Ven omkring 990. Beretningen om Dale-Gudbrand, rimeligviis den sidste af dette Navn, i Olaf den Helliges Saga hos Snorre Cap. 118, 119, i den større Udg. Cap. 107, 108, er bekendt.

have, ligesom ved de haalogalandske Jarler, søgt en anden og med deres Begreber mere stemmende Forklaringemaade, og saaledes fremstod de tre Gudbrander, Kongen, Jarlen og Hersen, regelmæssigt adskilte ved tvende Mellemled. Da forresten Navnet Gudbrand utvivlsomt var herskende i Øtten, og der ikke gives nogen rimelig Uledelse af Benævnelsen Gudbrandsdalir, uden fra et saadant Personsnavn, maa man her virkelig antage at der har været en Gudbrand, efter hvem Landskabet fik Navn; han maa have været Høvdingen for de Nybyggere, der opryddede Dalene, og hans Navn maa have gaaet i Arv gennem Øtten fra Generation til Generation. Men hverken kan det være blevet til paa den Maade, Fund. Noregr angiver, eller har han nogensinde ført Kongetitel. Hersetittlen for Gudbrandsdalens Høvdinger lige overfor Kongetittlen for Hedemarkens betegner karakteristisk nok Forskjellen mellem den ublandede norrøne og den norrøn-gautiske Befolkning.

Der er allerede ovenfor (S. 75—76) talt om de saakaldte *Alfer* eller *Elvboere*, hvilke vore Forfædre allerede tidligt synes at have forverlet med Mythologiens *Alfer*. Thi de Medlemmer af den saakaldte *alfheimiske* Kongeat, der nævnes saa langt nede i Tiden, at man ej kan betvivle deres historiske Tilværelse, føre dog stedse enten Navnet *Alf*, eller et med *Alf* sammensat Navn, og dette kan alene komme deraf, at Øtten selv har uledet sin Herkomst fra hine mythiske Væsener. Sagnene have dog været noget vakkende, thi medens der etsteds tales om *Alf*folket som skjønnere end alle andre, og kun om *Alf* gamle som dets Stamfader, lader Fund. Noregr denne samme *Alf* gamle være en Søn af *Naum*, *Nors* Søn, og vil endog vide at han skal have været kaldt *Finnalf*. Han fik, heder det, *Østerdalene* og alle Landene nordensfor *Bæneren* saavel som mellem *Gautelv* og *Naumelv*, hvilket tilsammen kaldtes *Alfheim*. Hvorledes *Alferne* her tydeligt nok betegnes som en Underafdeling af *Naumerne*, er forhen viist. *Sigurd Ring* var, heder det, gift med *Alfbild*, en Datter af *Gandalf Alfgeirsson*, Konge i *Alfheim*; hans Svogre *Alf* og *Alfarin*, *Gandalfs* Sønner, kæmpede dog i *Harald Hildetands* Hær, hvilket viser, at *Alfheim*, ligesom vistnok den største Deel af *Dplandene*, under *Ivar Vidfadme* og *Harald Hildetand* var draget ind under den gautiske Indflydelse. Forresten synes Benævnelsen *Alfheim* paa *Sigurds* Tid at have været indskrænket til den sydligste Deel af hvad der oprindeligt maa have været regnet dertil, nemlig Landskabet mellem *Bæneren* og *Havet*, *Glommen* og *Gaut-Elven*. Et Folkesagn paa *Den Thjorn* i det nuværende *Bohuslän* omtaler ogsaa en Kong *Alf* eller *Alf-konge*¹⁾, som skal have boet der, og som rimeligviis er den samme mythiske

¹⁾ Holmbergs *Bohuslens Beskrifning*, III. S. 222, 223. Paa *Thjorn*, heder det her, regjerede i Fortiden en Kong ved Navn *Alf*, eller, som han og kaldes,

Alf den gamle, fra hvem den alfheimske Kongeæt skal have nedstammet; det er altsaa især i Gaut-Elvens Nærhed, denne Æt synes at have haft hjemme. Det er ellers mærkeligt nok, at Fundinn Noregr kalder Alf gamle Finnalf. Vi have nemlig allerede ovenfor omtalt de Spor, der findes til, at mere civiliserede Finner maa have boet i den sydligere Deel af Halvøen ¹⁾. Og navnlig maa de have boet i Nærheden af Gaut-Elven, siden endog Adam af Bremen i det 11te Aarhundrede kan sige at „Finnedi“ (Fornandes's Finnaithæ) tilligemed Vermelænderne boede mellem Norge og Sverige, og hørte til Skara Biskopsdømme ²⁾. Det er ligeledes paaviist, hvorledes Beowulf-Digtet kalder den Egn ved Kysten, hvor Sæ-Gauternes Helt svømmede i Land, deels „Hod-Naumernes Hjem“, deels „Finnaland“ ³⁾, hvilket altsaa aabenbart tyder hen paa, enten en Sammensmeltning af Naumer (d. e. Alfer) og Finner i disse Kyst-Egne, eller at Finner havde beboet det Landskab, Alferne siden besatte. Hermed stemmer Navnet „Finnalf“ særdeles godt, og det er heller ikke uden Betydning, at hans Fosterfader og Morbroder kaldes Berg-Finn, Søn af Jotnen Thrym fra Vormen. Hvorledes det egentlige Forhold har været mellem disse Finner og Alferne, er nu umuligt at opklare, vi kunne blot anføre de Udsagn, der vidne om at en vis Forbindelse eller Sammensmeltning har fundet Sted.

Saro kalder, som ovenfor viist, den bekendte Signy Sigarsdatters Brodre Alf og Alfgeir (Algerus) ⁴⁾, Navne, der umiskjendeligt pege hen paa den alfheimske Konge-Æt, men som derimod ikke synes at høre hjemme i den sigarste. De „Sæ-Daner“, over hvilke Sigar herskede ⁵⁾, maa dog have boet Alfheim saa nær, at en Forbindelse mellem Daners og Alfers Fyrste-Ætter nok kunde være tænkelig.

De Fyrsteslægter, Fundinn Noregr opfører paa Hadeland, Haddingjadal Ringerike, indeholde ingen paalidelige Led. I Spidsen for dem stilles tre

Alfkonge, der boede paa det paa Storbals Grund liggende Borgeberget. Han levede i bestandig Fejde med Skotterne. Engang steg disse i Land med stor Styrke ved Hummersund og trængte op til Kong Alfs Borg, som de vilde storme, men Alf drev dem tilbage og anrettede et stort Nederlag blandt dem, først paa et Sted strax vestenfor Borgen, og siden ved Gaarden Høge. Paa begge disse Steder findes store Samlinger af Gravhøje, indeholdende Jernsager og brændte Been.

¹⁾ Se ovenfor S. 93, Note 1.

²⁾ Ad. Brem. IV. 24. Inter Nordmanniam et Sueoniam Wermilani et Finnedi degunt et alii, qui nunc omnes sunt christiani respiciuntque ad Scaranensem ecclesiam.

³⁾ Se ovenfor S. 77, Note 1.

⁴⁾ Saro, 7de Bog, S. 334 fgg.

⁵⁾ Widsith, v. 55. 56.

Sønner af Naum, nemlig Hød ¹⁾ for Hadeland, Hadding for Haddingjadal og Ring for Ringerike. Den første Hød føres siden ned til den af os ovenfor omtalte hordelandske Jarleæt, til hvilken Innstein, Utstein, Haamund og Hrol hin svarte henhørte; en Green af den ledes ogsaa ned til den i Haldan svartes Historie forekommende Hale Hada=Verserf. Haddings Efterkommere hede alle, paa een nær, ligeledes Hadding, og Ring faar til Søn den bekjendte, forhen omtalte, Haldan gamle, hvorved man med eet kommer ud af den norske og i den fællesgermaniske Slægthistorie, men hvorved ogsaa Dplandenes gotiske Charakter antydes. Derimod nævner det egentlige Fundinn Noregr saavel som Landnåma en Haldan gamle, der enten er forstjellig fra hiin, eller ved hvilken Fundinn Noregr har gjort sig skyldig i en Selvmødfigelse; den kalder ham nemlig en Sonnesøn af Gor, som hans Søn nævnes **Ivar Dplændingejarl**, og som dennes Søn igjen Eysteim Blumra, hvis Søn Magnvald Jarl paa Nore var en af Harald Haarfagres ivrigste Tilhængere og er merkelig som Stamfader til to mægtige Fyrsteslægter, de orknoske Jarlers, og de normanniske Hertugers. Om hine hans Forfædre veed man forresten intet uden Navnene.

I Slutningen af det 8de Aarhundrede og Begyndelsen af det 9de maa der etsteds paa Dplandene have levet en anseet Jarl ved Navn **Nerid** eller **Nerid**, bekjendt saavel for sin Visdom som for sin Karrighed. Den fabelagtige Fortælling om Gautref og Nolf veed meget at berette om ham. Den kalder ham Neri, gjør ham til en Søn af Kong Vikar, og lader ham være Jarl baade paa Thelemarken, Dplandene og i en Deel af Gautland, som dette Lands Konge, Gautref den gavmilde, havde givet ham i Forlehnung. Den fortæller at Nerid var saa forstandig, at hans Mage ej fandtes, og at alt lykkedes, hvori han gav sit Raad, men at han tillige var saa karrig og nidst (sinkr), at han ej engang vilde modtage Gaver, af Frygt for at maatte give Gjengaver. Fortællingen drejer sig især om en vis Nef, hvilken Nerid tog sig af, og ved sine kloge Raad ej alene skaffede gode Gaver baade fra Gautref, fra Kong Ella i England, og fra Nolf Krake i Danmark, men tilsidst endog fik gift med Gautrefs Datter ²⁾. Sagnet om Nef og Gautref maa have været temmelig gammelt og udbredt, thi ogsaa Saxo veed at fortælle om Gautref, eller, som han kalder ham, Gotrif (Götricus), berømt for sin Gavmildhed, og om en Nef (Neso) fra Thelemarken, der af Gautref fik en kostbar Arvring til Foræring ³⁾. Endelig

¹⁾ Hvor denne Haud eller Hød første Gang omtales, kaldes han urigtigt Haukr.

²⁾ Gautrefs Saga i Fornaldar Sögur Norðrlanda, 3die B. Cap. 9—11.

³⁾ Saxo, 8de B. S. 433, 434. Nef (Neso) kaldes her tilligemed hans Staldbroder Björn (Bero) Thylensis, hvilket neppe kan tages i anden Betydning end „fra Thelemarken“ (hinn Pilski, af Pilskunni), især da det i Gautrefs

nævner ogsaa Ynglingasaga Gautref den gavmilde som Farfader til Olaf Trætjelgas Moder, og som en Søn af den Gaut, efter hvilken Gautland skulde have faaet Navn ¹⁾. Da Særo intet veed at fortælle om Nerid, men derimod nævner en Kong Gaute ²⁾ som den Hovding i Norge, hos hvilken Nef opholdt sig, og da derhos saavel Nerid selv, Vikars foregivne Søn, som den engelske Ella, bekjendt af Magnars Lodbroks Historie, og den danske Nolf Krake lige ilde passe til at have været samtidige baade med Gautref og med hinanden indbyrdes, er det temmelig klart, at Forfatteren af Gautrefs Saga vilkaarligt har indført dem i Sagnet, som han bearbejdede og udsmykkede, og at ingen af dem, saaledes heller ikke Nerid, oprindeligt har hørt dertil, ligesaa lidet som Nerid nogeninde har været Søn af Vikar. Landnåma indeholder desuden en bestemt Angivelse af Nerids Levetid. Den fortæller at Dm gamle, Søn af Gyvind Jarl, Søn af Armod Jarl, Søn af Nerid Jarl den gamle og nidske (sinki), var Landnamsmand, og at hans Fader Gyvind stred i Hafstrøfjorden mod Harald Haarfagre ³⁾. Nerid maa saaledes have levet paa den af os ovenfor angivne Tid, i Slutningen af det 8de og Begyndelsen af det 9de Aarhundrede. Han maa have været en i Folkesagnet meget bekjendt Personlighed, siden han er bleven indført i Gautrefs Saga ved Siden af andre bekjendte og karakteristiske Personligheder, Ella og Nolf Krake. Men hvad mere er, han maa have staaet i et nærmere og betydningsfuldere Forhold til Kongerne af Ynglinge-Øtten, end de nu forhaandenværende Kilder udtrykkeligt angive ⁴⁾. En Bearbejdelse af de norske Kongesagaer lade Magna den fagre kort efter Harald Haarfagres Regjeringsstiltrædelse egge ham til at underlægge sig hele Norge ved det Spørgsmaal, om han, eller den altsheimste Konge Gandalfs Sønner skulde worde Arvinger efter hans Frænde, Nerid den raadspake ⁵⁾. Og senere, da Dronning Mast, Olaf den helliges Mo-

Saga udtrykkeligt heder at Neri herskede over Thelemarken. Det kan i saa Fald tjene til at oplyse, hvad Særo forstaar ved Folk fra „det yderste Thyle“ i Harald Hildetands Hær, se ovenfor S. 271. Note 3.

¹⁾ Yngl. S. Cap. 38, jvfr. Hr. Hauk Erlendsøn om Dplandinge-Kongerne i Fornaldar Sögur Norðrlanda 2det B. S. 103.

²⁾ Eller „Gote“; han kalder ham nemlig Goto.

³⁾ Landnåma, V. 13.

⁴⁾ Fagrskinna, Cap. 15.

⁵⁾ At Nerid Jarl isærdeleshed maa have hersket og haft hjemme i Thelemarken og paa Grenland, synes man at kunne slutte deraf, at Navnet „Nerid“ ingensteds har været eller er saa almindeligt, som der. Det skal være vanskeligt, om man nu finder det brugt i nogen anden Egn af Norge, end just i Bratsberg Amt, hvor man derimod ej saa sjalden støder paa det (udtalt Neri eller Niri), fornemmelig i de Dele, som forhen tilhørte Grenland. Efterseer man Navneregistret til 1ste B. af Diplomatarium Norvegicum, da vil man finde,

der og Kong Sigurd Eyr's Hustru, ventede Besøg af sin Søn, opfordrede hun sin Mand til at vise sig som en Stormand, og som en der mere slægtede paa Harald Haarfagre end paa sin Morfader Nane Njenof eller Nerid Jarl den gamle, hvor forstandige end disse kunde have været ¹⁾. At Nerid den raadspake og Nerid den gamle, hvilken Sigurd ej maatte slægte paa, naar han skulde vise sig liberal, er den samme, som Nerid Jarl den raadsmilde, gamle og nidste, er isjnesaldende; men Harald Haarfagre og de norske Konger af Inglinge=Ætten maa da ogsaa paa en Maade have nedstammet fra ham, uagtet der ingensteds siges hvorledes. Lige fra Halsdan Hvitbein finder man nojagtigt angivet, hvad enhver Inglingekonges Hustru hed og hvorfra hun stammede, men nogen Datter af Nerid Jarl nævnes ej. Man skulde derfor næsten formode at denne Nedstammelse med Flid er bleven dulgt eller ladet ud af Betragtning, for at Konge=Ættens foregivne Slægtskab med Ragnar Lodbrok og Volsungerne desto bedre kunde falde i Øjnene ²⁾.

Efter saaledes at have gjenemgaaet de sparsomme Meddelelser, vore Oldskrifter indeholde om Dplandenes ældre Historie, kunne vi maaskee danne os en noget tydeligere Forestilling, end det hidtil var muligt, om den norrøne og den gautiske Folkeæts indbyrdes Forhold i disse Æne, og vove at opstille enkelte Formodninger om, hvorledes snart den ene, snart den anden havde Overhaand eller trængte frem, medens den anden trængtes tilbage. Det er allerede viist, hvorledes de norrøne Indvandrere, her nærmest Naumerne eller Alferne, efter al Rimelighed foresandt gautiske Stammer i de sydligere Æne, sandsynligviis lige op til Hedemarken, at de undertvang dem, oprettede Niger, Naumarike, Ningerike, maaskee og Marrike, m. m., og udbredte sine Besiddelser lige ned til Eoen. Det er ligeledes nævnt, at da Fornandes omtaler disse Niger, maa deres Oprettelse, folgelig hiin Undertvængelse af gautiske Stammer, have fundet Sted allerede før hans Tid, eller rettere før den Tid, fra hvilken de Efterretninger, han meddele, kunne

at af de 13 Diplomer, hvori Navnet Nerid forekommer, høre de 11 til Skiens Eyskel (Thelemarken og Grenland), og de toende kun til det nærliggende Vestfold, hvortil disse Nerider let kunne tænkes indflyttede fra Nabosylen. Ogsaa i Det Bind forekommer idetmindste een Nerid fra Thelemarken. Alle disse „Nerider“ kan man paa en vis Maade betragte som middelbart opkaldte efter Nerid Jarl, og da Navnets Omraaade især omfatter den østlige Deel af Thelemarken tilligemed Grenland, bliver derved ogsaa Nerid Jarls Herredømmes Grændser nogenlunde bestemte, og rimeligviis har det været ved Arv fra ham, at Olaf Geirstadaalf fik Grenland (se næste Afsnit § 5).

¹⁾ Snorre, Olaf den Hæll. E. Cap. 31; Olafs S. helga i Fornm. E. Cap. 47.

²⁾ Det vil nedenfor nærmere blive omtalt, hvorledes den norske Kongæt fornemmelig lagde an paa at ulede sin Herkomst fra Ragnar Lodbrok og Sigurd Fafnersbane.

antages at hidrøre, hvilket neppe kan være sildigere end Begyndelsen af det 6te Aarhundrede ¹⁾. Endelig have vi paavist de Tegn, der findes til at de gautiske Folkefærd senere hen atter have formaaet at trænge opad og underkaste sig flere af de Egne, Naumerne allerede havde besat, fornemmelig Kystegnene, der nu synes at have faaet Fællesnavnet Viken ²⁾. Da Naumerne, som det synes, i Slutningen af 6te Aarhundrede nævnes som boende ved Skagerrakets Kyst ³⁾, kan den nysomtalte gautiske Reaktion da endnu ikke have fundet Sted. Derimod finde vi, som vi have seet, umiskjendelige Tegn paa at den gautiske Indflydelse gjorde sig gjeldende i en stor Udstrækning paa Harald Hildetands Tid, og at Gystein ildraade endog, om end kun for en kort Tid, udbredte den til det throndhjemste ⁴⁾. I Mellemtiden mellem det 5te og 7de Aarhundredes Ende maa altsaa det gautiske Element atter have hævet sig. Dette kan dels tilskrives den Omstændighed, at de indtrængende Norroner, om de end i Virkeligheden havde Overhaand, dog ved den nærmere Berørelse med de mere civiliserede Gauter antog deres Kultur og smeltede sammen med dem til Et, dels kan det og forklares deraf, at mægtige Erobrere have rejst sig i den sødligere Deel af Halvøen, og udbredt deres Herredømme ogsaa til Norges Østland. Rimeligviis have endog begge Marsager været tilstede; den gautisk-gotiske Kulturpaavirkning har lettet Arbejdet for de søndenfra fremtrængende gautisk-gotiske Erobrere, som dog altid have haft mangen Kamp at bestaa. En af de første blandt disse har sandsynligviis været Kampen mellem Hale frøkne og Udils; sidenester maa Ivar Vidfadmes og Harald Hildetands Erobringer eller Indflydelse ogsaa have udstrakt sig til Viken og Opplandene. Man maa i det Hele taget formode, at Nationalforholdene i Norges Østland omtrent stilledes sig paa samme Maade, som i Svithjod. Her er det umiskjendeligt, at den gotiske Kultur fra det tilgrændsende Gautland ogsaa udøvede Indflydelse paa Sviarne, der endog fik en gotisk Kongeræt og et Tempel med gotisk Gudstjeneste; den samme Indflydelse sporedes fra Vøstergautland af i det sydøstlige Norge, der desuden selv fra ældre Tider indeholdt saamange gautiske Bestanddele i sin Befolkning. Det var først den nye Tingenes Orden, som efter Braavallaflaget gjorde sig gjeldende, der ogsaa i Norges Østland paany gjorde det norrone Folke-Element til det herskende,

¹⁾ Se ovenfor S. 83.

²⁾ Se ovenfor S. 83, 84.

³⁾ Næmlig i Beowulf-Kvadet, hvor det førømtalte Headuræmes viftnok bør læses Headureåmas, ligesom i Widsidh-Kvadet.

⁴⁾ Som et Spor af den gaut-gotiske Indflydelse under Harald Hildetand kan det maaffee anføres, at hans Uetting Ravn heimfæ, der nedsatte sig paa Tøstland, forhen var bosat i Throndhjem (Landn. V. 1).

uden dog nogenfinde at kunne bortrydde Virkningerne af den gautiske Indflydelse, der endnu den Dag i Dag ere isjæfaldende.

Ogsaa Stedsnavnene selv bære Præg af, hvad vi her have fremsat. Endog i de ældste Levninger af det oldnorske Sprog forekommer aldrig noget Ord, der svarer til det gotiske skauus, det tydske schön, hvoraf igjen det danske fjøn. Og dog finde vi det som Benævnelse paa flere Hereder i det østlige Norge, nemlig Skaun (Makkestad Prestegjeld) i Borgesyssfel, Skaun paa Vestfold (Sandehered), Skaun paa Naumarike (Sørums Eogn), Skaun paa Hedemarken (Stange Prestegjeld); ja det findes ogsaa i det Thronbhjemste, nemlig Skaun i Orkdælafylki (Bergseffougen)¹⁾, Skaun i Skeynafylki (Skougn), og Skaun i Sparbyggjafylki (Kvams Eogn ved Snaasenvandet). Man skulde næsten formode, at denne Benævnelse nærmest har tilhørt den gautiske Deel af Befolkningen, og at den maaskee især ved Eysteinn ildraades Erobringer er bleven forplantet til Throndelagen. Det især ved Sammensætninger benyttede Ord þorp, der i Gotisk betyder „Grundstykke“, men, som ovenfor (S. 116) viist, i Tødskland (under Formen Dorf) og i Danmark og Sydsverige (under Formen **drup**, **rup**, **arp**, **torp**) betegner „Landsby“, synes at være endnu mere egent for den gotiske Kulturkreds. Det forekommer hyppigst og har derfor vel ogsaa nærmest hjemme i Danmark, Nørdtydskland og Sydsverige; med Angelsaxerne kom det over til England; vi kunne forfølge det som et ofte forekommende Stedsnavn endnu gjennem Gaultland, i det nuværende Bohuslen og Smaalenene; i Oslo-Syssel og paa Naumarike bliver det allerede sjældnere; paa Hedemarken og i det gamle Hadafylke forekommer det, men meget sjælden ligesaa paa Vestfold; norden- eller vestenfor disse Landstaber ophører det aldeles. En Benævnelse, der nærmest synes at være udgaaet fra den søvægne gautiske, ikke den fællesgotiske Nationalitet, og som derfor har udbredt sig videre i Norge end -þorp, er rud eller rjódr, der ogsaa findes hyppigt i Danmark (som „rød“), og i Sverige (som „ryd“, „rød“). Paa Øslandet i Norge er det maaskee det ved Stedsnavne meest brugelige Sammensætningsled. Der vrimler af Navne paa -rud i Bohuslen, Smaalenene, paa Naumarike, Hadeland, Land, Ringerike, selv det gamle Vestfold og Grenland; paa Hedemarken ere de allerede meget sjældnere, i Gudbrandsdalen findes der kun yderst faa og alene i den sydligste Deel; Valdres har ligeledes kun faa, allerlængst mod Sydøst; i den sydøstlige Deel af Gaudalen i Trøndalagen findes nogle yderst faa, men forresten ere Navne paa rud saavel som de paa **thorp** aldeles ukjendte nordensjælds, det vil sige i alle Egne med ublandet norrøn Befolkning, saaledes og paa Island. Det var allerede

¹⁾ Man har indtil de seneste Tider ved en urigtig Opfatning af Udtalen, skrevet Navnet „Skogn“ isædetfor „Skaun“ eller idetmindste „Skougn“.

i Oldtiden egent for de nordiske Lande, hvor den gautisk-gotiske Kultur havde udøvet Indflydelse, men hvor Sproget forresten fuldkommen havde antaget nordisk Charakter, at man udtalte og skrev den af Ordet *búa* (*bo*) dannede Benævnelse *bœ* (*By, Gaard*), som *bý*; og endnu den Dag idag vrimler der i Danmark og Sverige af *Gaarde*, hvis Navne ende paa „-by“; lignende *Gaardsnavne* findes paa Østlandene i Norge, især i *Behuslen*, *Smaalenene* og paa *Naumarike*; længer mod Nord og Vest bliver „by“ sjældnere og „bo“ hyppigere; i det nordensjeldske findes „bo“, aldrig „by“¹⁾. Disse Exempler ere tilstrækkelige til at give en tydelig Forestilling om Udstrækningen af den gotiske Kulturs sproglige Indflydelse. Man maa overhoved erkjende, at det er den ældgamle gotiske Kulturpaavirkning, der har givet Befolkningen af Norges saakaldte Østland dens særegne Charakter lige overfor Bestandet og det Nordensjeldske. Thi medens den norrøne Stamme fra den første Udvandringstid af lige til nu holdt sig ublandet i Fylkerne langs Vesterhavet, optog den paa *Dplandene* og endnu mere i *Viken* betydelige gautisk-gotiske Elementer i sig.

19. Tidsregning og Slægftled.

Vi have allerede lejlighedsviis, saavidt det kunde lade sig gjøre, søgt at bestemme den Tid, da enhver af de i det foregaaende omtalte *Hordinger* levede og virkede. Hvad der vanskeliggjør Tidsberegningen, er, at vore Forfædre, som vi have seet, allerede meget tidligt, længe før egentlige skriftlige Op tegnelse fandt Sted, søgte at indrette lange Slægtrækker for de fornemste *Fyrste-Vetter* ved at sammenfjæde mindre *Slægter*, der ikke horte sammen eller idetmindste vare sideordnede, og at disse kunstige *Slægter* hos senere *Sagnoptegnere* fandt ubetinget Tiltro, lagdes til Grund for deres Beretninger og indvirkede paa deres Forestillinger. Jojnefaldende Exempler paa den *Wilskaarlighed*, hvormed Sammenfjedningen skede, have vi allerede i det foregaaende seet, nemlig hvor *Frode Frøekne* sættes foran *Holf Skake*, og hvor *Hugleik* og *Hake* ligeledes sættes meget tidligere end *Wils* o. s. v. Man maa derfor ved Benyttelsen af Slægtrækkerne anvende den strengeste Kritik; man maa, saaledes som vi have gjort, først undersøge hvilke Led der umiskjendeligt høre sammen og ej kunne skilles fra hverandre; naar man derved har nogenledes udfundet de enkelte Grupper, af hvilke den større Slægtrække er sammensat, maa man i hver af disse enkelte Grupper søge de meest fremragende *Personligheder*s Levetid bestemt af de *Data*, der ellers,

¹⁾ Om alt dette vil man især kunne overbevise sig ved at gjennemgaa de i min „Historisk-geographiske Beskr. over Norge i Middelalderen“ ved ethvert enkelt Fylke anførte *Stedsnavne*. *Matrikelen* for Norge giver ellers her den meest udtømmende *Dplysning*.

uafhængigt af Rækkenes egne Genealogier, tilbyde sig. Saaledes bliver det omsider muligt, nogenledes at udfinde Gruppernes indbyrdes Forhold til hinanden, og Maaden, hvorpaa den vilkaarlige Sammenknytning har fundet Sted.

Af hine Slægtrækker have vi allerede nævnt tre, der lagdes til Grund for al ældre Tidstregning, og som derfor ansaaes for de vigtigste, nemlig **Ynglinge-Rækken** eller Rækken fra Ingvæfrev til Halfdan Svartes Sostendebarn Magnvald Olafsson; **Haaleygja-Rækken** eller Rækken fra Ddin og Seming til Haakon Jarl, og **Skjoldunge-Rækken** fra Ddin og Skjold til Harald Hildetand. Om Ynglinge-Rækken vide vi, at den allerede i det 9de Aarhundrede blev sat i Vers af Halfdan Svartes Skald Thjodolf fra Hvin; man tør ikke engang paastaat at han var den, der først bragte den istand, tværtimod er der største Almelighed for, at den allerede var istandbragt idetmindste een Generation før hans Tid ¹⁾. Hvad Skjoldunge-Rækken angaar, da stemmer den, endog i sine Fejl, saa vel med Ynglinge-Rækken, at den ene af disse nødvendigtviis maa antages at være udarbejdet med Hensyn til den anden. Almeligtviis ere de samtidigt bragte istand, og om end Skjoldunge-Rækken, der saa Norges Interesser noget fjernere, er lidt yngre end hiin, kan Forskjellen i deres Udarbejdesstid dog neppe være betydelig. Haaleygje-Rækken sattes i Vers af Givind Skaldespilder ved Slutningen af det 10de Aarhundrede ²⁾, den er altsaa i den Skikkelse, hvori vi kjende den, idetmindste ikke yngre end Givind, men er sandsynligtviis endog meget ældre. Vi have ovenfor paavist en enkelt Uoverensstemmelse mellem den og Ynglinge-Rækken, medens vi tillige have omtalt, hvorledes den forøvrigt med Hensyn til Antallet af Slægtledene fra Ddin passer saa godt med denne og folgelig med Skjoldungerækken, at der opstaar en sterkt Formodning om at vore Forfædre allerede i hine gamle Tider havde opstillet et bestemt Tidspunkt, paa hvilket de antog at Ddin og hans Sønner skulde have levet. Slægtrækkerne kunne saaledes ansees som de ældste Prover paa vore Forfædres historisk-kritiske Kombinationer, og alene af denne Marsag bliver det af stor Interesse at lære dem at kjende i den Skikkelse, hvori de ere os overleverede, om de end ikke vare os vigtige som den Grundvold, paa hvilken senere Sagnetegnerne uden Tanke om Tvivl opførte Fremstillingen af de ældste Tiders Historie, og hvortil de knyttede sildigere Tiders Genealogier. Ikke at tale om, at meget af hvad vi ovenfor have paapeget, ej bliver ret isjnefaldende, førend Slægtrækkerne selv betragtes.

¹⁾ Næmlig fordi en særegen Modifikation deraf allerede synes at være kommen istand samtidigt med Gudrød, Halfdan Hvitbeins anden Søn, Are Frodes Stamfader, hvorom nedenfor.

²⁾ Jomsvikinge-Slaget omtales næmlig deri, se Snorre, *Nl. Tryggv. S. Cap. 43.*

Ynglinge-Rækken findes, som oftere nævnt, i Ynglingasaga, hvor tillige de fleste Vers af Thjodolfs Ynglingatal anføres. Den opstilles tillige i Fundinn Noregr, og i Ane Frodes, henved Aar 1100 forfattede, Islendingabok, hvor Ane selv opregner sin Herkomst fra Halsdan Hvitbein, og gjennem ham fra Ynglingerne i Uppsala. Ares Række indeholder nogle faa Afvigelser fra den paa Thjodolfs Ynglingatal grundede Ynglingasagas. Den synes saaledes, uafhængig af Ynglingatal, at have holdt sig i den Green af Væten, til hvilken Ane hørte, og som sagdes at nedstamme fra Halsdans Søn Gudred, medens den norske Konge-Væten nedstammede fra hans anden Søn Eysteinn. Heraf opstaar Formodningen om, at Slægtrækken allerede var istandbragt førend Væten havde deelt sig i to Grene, eller i alle Fald tidligere end Thjodolf. Til Ares Række slutter sig en, der opstilles i en liden norsk Kongekronike paa Latin, forfattet i det 13de eller 14de Aarhundrede ¹⁾.

Skjoldunge-Rækken findes tilligemed Ynglinge-Rækken opstillet i nogle historiske Optegnelser fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, der efter al Sandsynlighed bør tillægges Lagmanden Hr. Hauk Erlendsøn ²⁾; den opregnes tillige i Fundinn Noregr, og de fleste af dens Led nævnes lejlighedsviis i Ynglingasaga.

Haaleyge-Rækken findes, som ovenfor nævnt, kun i Thormod Torvesøns Historie.

Vi sætte her, for desto bedre Oversigts Skyld, de tre Rækker indtil Harald Hildetands Tid ved Siden af hinanden, saaledes at de Led, der udtrykkeligt siges at være samtidige, saavidt muligt komme jevnside:

Ynglinger.	Skjoldunger.	Haaleyger.
Njord ³⁾ .	Ekfolt, Dbins Søn.	
Frey.	Frittleif.	
Fjotnir.	Fretfrote.	
Sveigdir.	Frittleif.	Eeming, Dbins Søn.
Vanlande.	Haavard Sandramme.	Gedbjalt.
Viobur.	Frode.	Svertbjalt.

¹⁾ Næmlig den saakaldte „Historia Norvegiæ“, udgiven af mig efter et i Skotland fundet Haandskrift; den er ligeledes benyttet ved de i Fants Scriptores r. Svec. Vol. 1 udgivne svenske Kongerækker.

²⁾ Næmlig det ovenfor S. 211 Note 2 omtalte „Langfedgatal“. En anden Afskrift deraf efter en saakaldt gammel „Ettarboge“ er benyttet af Berelius i hans Udg. af Hervarars. S. 39.

³⁾ Langfedgatal begynder med Dbin, og sætter derefter Njord, uden at kalde ham Dbins Søn. Fund. Nor. begynder med Bure, Sydflands Konge, Fader til Bor, Fader til Dbin, Fader til Frey, Fader til Njord, Fader til Frey, Fader til Fjotnir o. s. v. — Ane Frode nævner først Ingve Tyrkonge, derpaa Njord Svialonge, derpaa Frey, saa Fjotnir; han forudsætter at de ere Søn efter Fader.

Tomalde.	Bermund Vitre.	Heddbrodd.
Tomar.	Olaf Mikillaate.	Himileig.
Dyggeve.	} Dan Mikillaate ²⁾ .	Betrhall.
Dag.		Haavard Handramme ³⁾ .
Agne.		Godgest ⁴⁾ .
Kalref og Erif.		Hemgest Hultes Broder ⁵⁾ .
Ulf og Ingve.	Frode Fridsame.	Gudlaug.
Torund.	Fridleif.	Gyldaug ⁶⁾ .
Aun.	Frode Frolne og Halfdan ⁷⁾ .	Mundil Gamle.
Egil.	Ingjald Starkadarsfostre.	Helge og Roar.
Dttar Wendikraaka ¹⁾ .	Noref Snoggvanbauge.	Rolf Krake.
Abils.	Frode ⁸⁾ .	Valdar.
Gyfein.	Halfdan.	Brand Jarl.
Ingvar.	Noref Slengvanbauge.	Brynjolf.
Aunnd.	} Harald Hildetand	Haard.
Ingjald Ultraate.		Nandver.
Olaf Eratelsja.	Eigurt Ring.	Hergild.
Halfdan Hvitbein.		Haavard.
Gyfein Bret.		Harald Tryggl.
		Ihrend.
		Harald.
		Herlaug.

- 1) Are Frode sætter efter Dag Kalref, saa Agne, saa Ingve, derpaa Torund, derpaa Aun, derpaa „Egil Wendikraaka“, og endelig Dttar.
- 2) I Hauks Langfedgatal staar det ej udtrykkeligt, at Dan var Olafs Søn, derimod staar det i Berelii Udgave og Fund. Noregr. I Yngl. S. Cap. 29 staar det udtrykkeligt, at Dan blev overordentlig gammel, og at han og hans Søn Frode Fridsame vare samtidige med Ynglingerne fra Dyggeve til Torund.
- 3) Saaledes Fundinn Noregr, og tillige, ret forstaaet, Hauks Langfedgatal. Efter Froði frækni staar der nemlig her Ingjaldr Starkadarsfostri hans sunnr, og derpaa Halfdan bróbir hans. Dette sidste hans gaar umiskjendeligt paa Frode, ej paa Ingjald, og det stemmer tillige med Sagnet om Helge og Roar, at Frode og Halfdan vare Brødre. Imidlertid har Redskriveren af Langfedgatal senere, hvor han opregner Ivar Vidfadmes Slægt opad, ladet sig forlede af den Omstændighed at Halfdan nævnes strax efter Ingjald, til at kalde ham dennes Søn. Overhoved synes man at have været forlegen med denne Halfdan, altsaa med hele den Green af Skjoldungestammen, til hvilken Rolf Krake og Ivar Vidfadme skulde høre. Efter Yngl. S. er Halfdan en Søn af Frode Fridsame, Broder til Fridleif, og som dennes Søner nævnes her Kale Frolne og (rimeligviis) Frode Frolne. Efter Fund. Noregr er Halfdan virkelig Frodes Søn, Ingjalds Broder.
- 4) Denne Frode udelades i „Fund. Noregr“.
- 5) Dette Navn forekommer og, som man ser, i Skjoldungerækken. Det er vist een og samme Sagnfigur, begge Rækker have bemægtiget sig.
- 6) Denne Godgest skulde ifølge Yngl. Saga være samtidig med Abils.
- 7) Dette Navn tilhører rimeligviis den nu tabte Huldarsaga.
- 8) Om Thormod Torvesøns Fejltagelse at sætte Gyldaug foran Gudlaug se ovenf. S. 325, Note 3.

Vi see af disse Slægtregistre, at vore Forfædre allerede paa Thjodolfs, og idetmindste paa Givinds Tid tænkte sig 20 Slægtled mellem Olaf Trætjelgja og Fjelnir, og 16 eller 17 mellem Frodefrode og Sigurd Ring¹⁾. Frodefrode og Fjelnir nævnes som samtidige, ligeledes tænkte man sig Olaf Trætjelgja og Sigurd Ring som samtidige, eftersom det hed at Olafs Fostbroder Sare Fletter kæmpede i Braavallaflaget²⁾. Da det nu udtrykkelig heder, at Dan blev saa overvættet gammel, og at han og Frode Fridsame vare samtidige med alle Ynglingelønger fra Dyggve til Nun, seer man tydeligt at Udarbejderen af Slægtrækken har søgt at bøde paa dens Korthed ved at antage enkelte lange Generationer, og at følgelig den Forestilling har hersket, at der mellem Frodefreden og Braavallaflaget laa omtrent 20 Generationer. Hvad Haaleyggjaslægten angaar, er det vanskeligt at sige, hvilket Led man tænkte sig samtidigt med Braavallaflaget; da imidlertid Haakon Jarl den ældre var samtidig med Halvdan Svarte, er det ogsaa rimeligt at man antog begges Tjoldesfædre, Halvdan Hvitbein og Thronde, for samtidige. Braavallaflaget falder altsaa paa Thronde og hans Fader Haralds Tid; dette giver 18 eller 19 Generationer fra Braavallaflaget til Seming, der deels kaldes Odins, deels Ingvæfrens Søn, og som saaledes maa have været anseet for samtidig med Frodefreden. Efter vore hedenske Forfædres Forestillinger skal følgelig Frodefreden have indtruffet omtrent 600 Aar før Braavallaflagets Tid, altsaa henved 130 Aar efter Christi Fødsel. Om nu denne Beregning kun støtter sig til de kunstigt sammensatte Slægtled, eller om der herskede en ældgammel Tradition om, at Frodefreden virkelig havde fundet Sted for saa lang Tid tilbage, og om man i saa Fald har indrettet Slægtregistrerne med stadigt Hensyn til denne Tradition, kan nu ikke længere udfindes. Det sidste synes dog at være det rimeligste, thi man skulde formode, at det vel ikke havde været saa vanskeligt at gjøre Slægtregistrerne endnu længere end de ere, naar man ikke havde haft en bestemt Tidsperiode, som man ikke vel kunde overskride. Paa den anden Side lader det igjen som om man ved Ekjoldungestammen havde vanskeligt nok for at føre den saa langt op, at Fjelnir og Frodefrode paa nogen rimelig Maade kunde blive samtidige. Det vil her saaledes altid blive uvisst, hvad man skal ansee for Aarsag og hvad for Virkning. Men saameget er i alle Fald dog

1) Nemlig 17, hvis vi med Langfedgatal efter Frode sætte Kærek Hnøggvanbaug og Halvdan, ellers 16.

2) Sogubrot Cap. 8 sammenholdt med Yngl. S. Cap. 43 og Hr. Haut Erlendsen om Dplandingeløngerne. Ivar Vidfatmes og Harald Hildetands høje Alder lader sig vistnok ikke vel forene dermed, men Sagen er vel, at Olaf Trætjelgja selv kun er en Sagnhelt, og, forsaavidt han skal tænkes at have været til, staar i nærmere Forbindelse med Gautland og Sare Fletter, end med Ingvjald Idraade, hvis Historie endog næsten kunde undvære ham.

vist, at da den egentlige Sagnhistorie ikke i noget af de nordiske Lande begynder før det 4de, og for en stor Deel ikke engang før det 6te Aarhundrede, tænkte man sig Frodefreden forud for al nordisk Historie, eller i den fællesgermaniske Tidsalder, medens man dog heller ikke satte den saa langt op i Tiden som de christne Skribenter, hvilke, som vi have seet, toge det som givet at den maatte være samtidig med den almindelige Fred paa Christi Fødsels Tider.

Af de trende Slægtrækker er det kun een, nemlig Ynglingerækken, til hvilken vi besidde en fortløbende Kommentar, saavel i Thjodolfs Kvad, som i Ynglingasaga. Det er derfor lettere at sonderlemme denne end de andre i dens enkelte Bestanddele. Saaledes er det klart, at Fjolsnir og Sveigdir endnu tilhøre Gudetiden ¹⁾, og at Vanlande, Visbur og Agne høre sammen (se ovenfor S. 246, 247), da det ubølgbringende Halsbaand i Sagnene om dem alle tre danner Hovedmotivet. Domalde, Domar, Dyggve og Dag danne een Gruppe for sig. Alrek og Erik, Ingve og Alf, dennes Søn Hugleik, og Ingves Sonner Erik og Torund slutte sig til Starfad=Sagnene, medens Sagnet om Anun nærmest synes at være blevet til ved Forsøg paa at forklare de svithjodiske Hereders Navne. Egil og Dttar slutte sig til Sagnene om Frode Frøke, Nils til Sagnet om Helge og Rolf Krake, og Gystein til de hørdelandiske og nordmørske Vettesagn ²⁾. Ingvar, Estlands Dvervinder, staar, som det synes, for sig selv. Anund, Ingjald og Olaf tilhøre Sagnkredsen om Ivar Vidfadme og Harald Hildetand; Halfdan Hvitbein og hans nærmeste Efterkommere tilhøre oplandske og vestfoldske Vettesagn ³⁾.

Af Skjoldungerækken hører Skjold endnu til Gudesagnetes Kreds; Fredsrode og Frode fridsame ere een og samme Person, og høre tilligemed Fridleif og Fjolsnir til Sagnkredsen om den almindelige Fred. Om Fridleif II, Haabard handramme, Frode, Vermund vitre og Olaf litillaate veed man kun deres Navne, thi at vore Forfædre ved Vermund vitre skulde have meent den samme, som Caros og de engelske Sagns Vermund, synes lidet

¹⁾ Baade Fjolsnir og Sveigdir eller Svegdir ere kun særegne Navne for Odin. At denne kaldes Fjolsnir, siges baade i den ældre Edda (Grimnismaal 47, Sigurdarkvida II, 18), og i den yngre (Cap. 3). Og Svigdir eller Sveigdir bruges istedetfor „Odin“ af Thjodolf fra Hvin i Ynglingatal (Yngl. S. 14).

²⁾ Se ovenfor, S. 304, 309.

³⁾ Det er ikke uvigtigt at lægge Mærke til, hvilke af Ynglingefølgene ifølge Thjodolfs Udsagn blev højlagte, og hvilke brændte, thi deraf vil man nogenledes kunne bestemme, hvilke høre til den egentlige gotiske Kulturperiode, for hvilken højlæggelsen var egen, og hvilke til den ældre, mythiske, betegnet som Brandalderen. Saaledes blev Vanlande, Domar og Agne brændte; Visbur, Gystein, Ingjald og Olaf Trætjelja indebrændtes, Domalde blev offeret til Guberne, om Dyggve, Dag, Alrek, Erik og Anund anføres ingen Begravelsemaade; Torund blev hængt, de øvrige derimod alle højlagte.

rimeligt ¹⁾. Dan mikillaate staar for sig selv og hører til Sagnkredsen om det danske Niges Stiftelse og Kongenavnets Indførelse ²⁾. Fridleif, Frode frokne, Ingjald Starckadarfosire og Male frokne høre sammen, og vedkomme Starckadsagnenes Kreds. Helge, Noar og Nolf Krake, maastee og Helges og Noars Fader Halfdan, danne en Gruppe for sig, nøje forbundne med Sagnene om Nils. Noet Slongvanbauge, Frode, Halfdan og Harald Hildetand danne ligeledes en egen Gruppe.

Vi vide for lidet om de gamle haaleygste Jarler til at kunne paavise de enkelte Bestanddele af deres Slægtregistre, saaledes som her er skeet med Ynglingernes og Skjoldungernes Witetal.

Da Christendommen indførtes i Norge ved angelsaxiske Missionærer, bleve de norske og islandiske Historikere ogsaa bekjendte med de angelsaxiske Slægtregistre, der allerede i det 9de Aarhundrede vare bragte istand, og som uledede de meest anseede angelsaxiske Kongeætters Herkomst ej alene fra Boden eller Ddin, men ogsaa fra dennes foregibne Stamfader Geat eller Gaut (hvilken ogsaa Goterne, ifølge Jornandes, ansaa som deres Helteætters Stamfader) og derved igjen fra Noah, idet Gaut sagdes at nedstamme fra Sceaf, der udgaves for den samme som Sem, Noah's Søn ³⁾. Der er al Sandsynlighed for at disse Slægtregistre ere dannede paa samme Maade, som Ynglinge- og Skjoldunge-Nækkerne, nemlig ved at sætte uafhængige, samtidige Nækker ved Siden af hinanden. Det var naturligtvis de angelsaxiske Geistlige magtpaaliggende at give Landets egne Konge- og Hovdinge-Stammer en saa lidet hedenst og med Bibelens Ord saa meget stemmende Herkomst som muligt, de paatog sig derfor den vanskelige Opgave at vise, hvorledes Boden og Gaut, deres Hovdingeætters foregibne Stamfædre, nedstammede fra Bibelens Erkfædre. Forsøget lykkedes dem heller ikke syn-

¹⁾ Se ovenfor, S. 243, hvor det paavises, at Sagnet om Vermund og Dffa er et anglist Sagn.

²⁾ Muligt, at Dlaf litillaate og Dan mikillaate tidligt have været sammenstillede som Modsetninger i et gammelt Sagn, hvilket, som man seer, Saxo og har kjendt.

³⁾ Beda, der sluttede sin Kirkehistorie i Aaret 731, uleder (I. 15) Hengests Herkomst fra Boden, men kjender intet til dennes Nedstammelse fra Geat. Han lægger til paa dette Sted, at mange af Provindskongerne nedstamme fra Boden, men udfører dog selv ikke nogen saadan Genealogi. I den med Alfred (Statn. af 9de Aarhundrede) samtidige Aesers Bænk findes dog allerede de wessexiske Kongers Et opført lige til Noah, og her sætter han ligesom Sem, hvor Saxerkroniken har Sceaf. Udhelweard springer, som vi have seet, over Ledene mellem Sceadwa, hvilken han kalder Scyld, og Sceaf; da han derhos veed mere at fortælle om Sceaf, end de øvrige, skulde man næsten formode, at han meddeler det oprindelige Sagn, og at dette, ligesom Beowulf-Digtet, ingen Led har indskudt mellem Skjold og Sceaf, men at de Mellemled, der ellers opføres, senere ere indfillede for at gjøre Slægtregistret længere.

derlig godt, thi med alle deres Bestræbelser fik de kun 16 Generationer fra Noah til Woden eller Odin ¹⁾, og denne fik de ej engang saa langt op i Tiden som vore Forfædre, da de gjøre ham til en Sivoldsfader af Hengeft, hvilken Chronisterne lade komme til England i Mæret 449 ²⁾. Dette giver for Woden Tiden omkring 330 e. Chr. Et andet Slægtregister sætter ham vistnok 12 Generationer over Ceólwulf, der 597 blev Konge i Wessex ³⁾; men derved kommer han dog ikke højere op i Tiden end til henved 237 e. Chr.; og Noah, 16 Generationer tidligere, kommer derved ikke længer tilbage end ved 243 f. Chr. Muligt, at man har tænkt sig Generationerne noget længere, men desuagtet er det ubegribeligt, hvorledes de angelsaxiske Gejstlige have kunnet opstille en saadan Genealogi, da Beda, der ej alene var deres, men hele Middelalderens Drafel med Hensyn til Tidsregningen, udtryffeligt opstiller 55 Generationer fra Noah til Christi Fødsel. Vore Chronologer sølte ogsaa, som man tydeligt kan skjønne, det Hæltende i de angelsaxiske Genealogier, og søgte at hjælpe paa Sagen, deels ved uden Videre at henføre Frodefreden til Christi Fødsels Tider, deels ved at sætte den angelsaxiske Stamtable fra Sceaf til Woden foran de nordiske Slægtregistre, og endelig ved at udklække den besunderlige Række fra Japhet til Sceaf, hvorved deels de trojanske Fyrste-Navne, deels Thors Tilnavne og hans Sønners Navne benyttedes ⁴⁾. Derved fik de hele 34

- ¹⁾ Nemlig: Sceaf, Noahs Søn, fød i Arken, Betwig, Hwala, Hadhra, Isterman, Heremod, Sceldwa, Bráw, Tatwa, Geát, Godwulf, Finn, Fridhwulf, Freáwine, Fridhwald, Woden. Nogle Haandskr. ubelade Freáwine og Fridhwald, og sætte istedetfor Fridhwulf Frealáf eller Fridhuláf, der saaledes bliver Wodens Fader.
- ²⁾ Nemlig: Woden, Wecta, Witta, Wihtgils, Hengeft. Wecta er en aldeles uangelsaxisk Form, og synes nærmest at være dannet efter den latinske Navnform Vectis (Den Wight), hvor Nyder, til hvilke Hengeft hørte, skulde have nedsat sig. Witta synes at være en Modification af Wecta (eg. Wihta), og Wihtgils at være uledet fra „Wiht“ (Den Wight); det hele Slægtregister synes saaledes at være sammenfat i sílbigere Lيدر.
- ³⁾ Nemlig: Woden, Baldág, Brand, Fridhugár, Freáwine, Wig, Gewiss, Esa, Elesa, Gerdic, Gynric, Gúdhá, Ceólwulf. — Der er en Række, som sætter Woden kun 9 Led ovenfor Ida, der 547 blev Konge i Northumberland, nemlig: Woden, Baldág, Brand, Beonoc, Aloc, Angenwit, Ingui, Esa, Goppa, Ida; denne er mærkelig, fordi Navnet „Ingui“ forekommer deri; det er og heel rimeligt, at „Esa“ ved en Misforstaaelse af den rette Form, hvoraf Patronym. „Eging“ er dannet, staar istedetfor os, d. e. Nas, got. ans.
- ⁴⁾ Nemlig: Japhet, Japhan, Bexim, Cyprus, Celius, (Coelus) Saturnus, Jupiter, Darius (o: Dardanus), Erichthonius, Troos, Ilus, Laomedon, Priamus, Troa, Troor ell. Thor, Hlorride, Einbride, Vingthor, Vingner, Mobe, Magne Gesses, (eg. Sceaf, Misforstaaelse af det angels. „se Sceaf“ o: denne Sceaf) og de følgende angelsaxiske Slægtled til Woden, hvor dog Hwala, Tatwa, Freáwine og Fridhwald ere udeladte, og Frealáf indsat istf. Fridhwulf.
- Munsh. Det norske Jells Hjerter. 1.

eller maaftee endog 36 Generationer fra Noah til Odin, hvilket endda nogenledes kunde lade ſig høre. Det er ikke ufandsfuldt, at hele denne Kombination er at tilſkrive Aſe Frode. At den idetmindſte allerede paa hans Tid var bragt iſtand, viſer nokſom det foromtaltte Tilnavn „Tyrkefonge“, hvilket han tillægger Odin; han benyttede og, ſom man af hans Skrift kan ſee, angelfariſte Kroniker, og maa derfor have kjendt de deri indeholdte Slægtregiſtre. At kjende dem og anvende dem til ſin egen Chronologi maatte for ham være eet ¹⁾.

Da Danmark fornemmeligen fik Chriſtendommen, og med den Kjendſkaben til fremmede Skrifter, fra Tydſkland, havde de ældſte danſke Chronologer ikke ſaamegen Anledning til at lære de angelfariſke Genealogier at kjende. Særo hjalp ſig derfor, ſom vi have ſeet, paa andre Maader, iſær ved at lade eet og ſamme Navn forekomme flere Gange, og ved at optage Navne fra Hventyrſagaer. Om Særo ſelv har bragt ſin Kombination iſtand, eller om han allerede har fundet den færdig, er viſnok ikke let at ſige, imidlertid er det tydeligt at ſkjønne, at den, ligesaavel ſom norſke, er et Kunſtprodukt fra Tiden efter Chriſtendommens Indførelſe. Dgſaa Særo henfører Frodefreden til Chriſti Fødsels Tider. Dan, Nigers Stiſter, ſætter han omtrent 24 Generationer tidligere, rimeligviis fordi det Sagn, ſom det synes, tidligt er opſtaaet, at Dan eller maaftee rettere hans foregibne Fader Humble vare ſamtidige med Kong David, hvilken af Beda ſættes 31, eller, naar man følger Matthæus, 28 Generationer for Chr. Fødsel. Ganſke ſlaar det vel ikke til, dog bliver Fejlen ikke ſaa betydelig. Det er ellers beſynderligt nok, at Særo ej har ſat Frode 8 til 10 Generationer længere nede, thi mellem Frode og Gorm den Gamle (c. 900) har han henved 40 Generationer, hvilket er 10 for mange.

Hvorledes ligeledes den Foreſtilling tidligt blev herſkende, at Danmark allerførſt bebyggedes paa Erkfaderen Seruh's Tid, er tidligere omtalt ²⁾.

¹⁾ Om denne Materie ſe forøvrigt Keyſer i Samlinger til det norſke Folks og Sprog's Hiſt. 6te B. S. 281.

²⁾ Se ovenfor S. 245. Narſagen er vel for en ſtor Deel, at allerede Jorlandes gjør Goter, Geter og Skyther til een og ſamme Nation, men derhos vel og ſaa at Beda ſom Skythernes førſte Konge navner Tanaus. Der ſtaar nemlig paa dette Sted i hans Skrift de ſex ætatibus mundi: „Ren annorum 32 genuit Seruch, . . . Scytharum regnum dicitur exortum, ubi primus regnavit Tanaus“. Denne Tanaus ſkriver ſig allerførſt fra Juſtinus, der (l. 1.) omtaler ham ſom Skythiens Konge, og fortæller at han og Beſoſes eller Beſoſtris, Egyptens Konge, vare ældre end Minus. Fra Juſtinus eller rettere dennes Original Trogus Pompejus er Tanaus kommen ind i Jorlandes's Skrift ſom Taunafis Goternes Konge. At de danſke Hiſtorikere ved denne Tanaus have tænkt ſig en ældre Dan eller Hovedet for de „Landſlygtige, ſom førſt bebyggede Danmark“, kan neppe betvivles.

Man merker i det Hele taget, at de Underretninger, vore Forfædre fik gjen-
nem det ved Christendommen indførte latinske Sprog, og hvis Paalidelighed
de allerede af den Grund, at de vare affattede paa Latin, ansaa som given,
satte dem i den største Forlegenhed, da de nødvendigviis maatte see til at
forlige og kombinere dem med deres egne Kilder, et Arbejde, der i sig selv
var umuligt, og som i alle Fald langt oversteg deres kritiske Evne. Det
lader sig forresten ikke negte, at af de to ukritiske og fejlagtige Systemer,
det danske og det norske, er det sidste det mindst fejlagtige, og det der frem-
stiller Sagnene i meest uforvansket Tilstand.

Fjerde Afsnit.

Vikinge-Tiden og Dane-Vældet.

1. Vikingetidens Charakter og Betydning.

Vikinge-Tiden danner Overgangen fra den heroiske til den historiske Tidsalder i Norden. Den bragte vore Forfædre i nærmere Berørelse med Udlandet, lærte dem at kjende og antage Christendommen, og gav dem gjennem Christendommen og den Civilisation, som den medførte, bedre Midler til skriftlig Optegnelse og Forevigelse af Begivenhederne, end Hedendommens ubehjælpelige Runeskrift. Vikinge-Tiden, især dens sidste Periode, kan saaledes allerede fremvise betydelige og omstændelige historiske Skrifter, der vistnok ikke ere forfattede aldeles samtidigt med Begivenhederne, og idetmindste ere nedskrevne i en sildigere Tidsalder, da Christendommen og den christelige Civilisation allerede længe havde været den ene herskende; som derfor vel heller ikke altid ere ganske paalidelige, og stedse maa benyttes med megen Varsomhed; men som dog umiskjendeligt støtte sig til Traditioner, der endnu paa Nedtegnelsens Tid synes at maatte have været friske og levende, og hvoraaf kun faa allerede synes at have antaget en mytisk Charakter. Hertil kommer, at den Berørelse, hvori vore Forfædre kom med Udlandet, ogsaa bragte Udlandets samtidige Skribenter til at skjenke dem og deres Anliggender en langt anden Opmerksomhed, end hidtil. Vi have derfor allerede i denne Periode fremmede, paalidelige Skribenters Berker ved Siden af vore egne Oldskrifter til deres Udfyldelse, Kontrol og Berigtigelse.

Vikinge-Tiden omfatter den Periode, i hvilken Aasa-Religionen, der allerede havde overlevet sig selv, veg Pladsen for Christendommen. Den omfatter den Periode, i hvilken en højere Civilisation under et paa Overfladen spillende Barbari, som dog i Virkeligheden kun var en Yttring af de foryngede Nationers overstrømmende Livskraft og Handlingsdrift, slog faste Rodder. Den omfatter den Periode, i hvilken Nordens Smaariger samlede sig til større Masser. Og nærmest omfatter den den Periode, i hvilken det ved Sigurd Rings Sejer paa Ruinerne af de sidste Heidrekongers

Vælde grundede og ved friske Kræfter udvidede store nordiske Erobringsmonarchi og det deraf igjen dannede **Danavælde** eller de nyere nordiske Daners Rige var det herskende i Norden og det, som næst tildrog sig Udlandets Opmerksomhed, medens det ved Siden deraf opstaaede **Sviavælde** formedelsk sin affides Betiagenhed spillede en mindre isjnefaldende Rolle, og det tredie nordiske Rige, **Norges Rige** eller **Noregsvældet**, kun efterbaanden og under stadig Kamp med Danavældet, tildeels endog ved at tilegne sig enkelte af dets Bestanddele, opnaaede at kunne træde i Rækken med de to andre, saa at endelig den sikkrede Christendom fandt tre uafhængige, sideordnede Riger oprettede i Norden.

Vikinge-Perioden omfatter endelig den Tid, i hvilken den nordiske Nationalitet, ligesom tidligere den syd- og mellem-germaniske, gjorde sig gjældende i Europas øvrige Lande, tildeels endog gav disse og deres indre Forfatning et forandret Udseende, og lagde Grunden til den Tingenes Orden, af hvilken den saakaldte moderne Civilisation er udsprungen.

2. Ragnar Lodbrok.

Sigurd Ring, Sejerherre paa Braavoldene, var ved sin Dod Overherre over det nuværende Danmark og Sverige, en stor Deel af det søndenjeldske Norge, og en Deel af Derne hiinsides Østersøen; men han lod, som vi have seet, de fleste Dele af sit Rige bestyre ved Underkonger, hvis Uafhængighed af Overherren synes at have været meget løs. Det heder endog, som ovenanført, udtrykkeligt, at hans Rige begyndte at formindskes, da han blev gammel og tungfor, og at navnlig hans engelske Besiddelser løst sig. Vore Oldskrifter ere alle enige om at tillægge Sigurd Sønnen **Ragnar Lodbrok**, og at omtale ham som Sigurds Efterfølger og som en mægtig Konge, der deels herskede over det store Rige i Norden, deels selv og siden i Forbindelse med sine Søner drev Vikingelivet i det store og saa at sige organiserede det. Men hvad der deels i norske, deels i danske Skrifter fortælles om Ragnar, er paa den ene Side heel mangelagtigt paa den anden Side saa forvirret og saa øjensynlig blandet med fabelagtige og uvedkommende Tilfætninger, at der kun bliver saare lidt tilbage, som man kan fæste Lid til og betragte som Bedrifter, virkelig udøvede af Ragnar selv. Det synes, som om man til Ragnar Lodbrok har henført Begivenheder, der hverken vedkom ham eller hans Levetid, at man har antaget andre Vikingehovdinge af Navnet „Ragnar“ for ham selv, og alle saakaldte Lodbroks Søner for hans Søner ¹⁾. Hertil kommer, at man tidligt begyndte at udfylde indenlandske Sagn med fremmede Beretninger.

Disse vide nemlig, som vi nedenfor nærmere ville faa at see, at for-

¹⁾ Disse saakaldte Lodbroks Søner ville blive nærmere omtalte nedenfor.

tælle baade om en Ragnar, der i Aaret 845 trængte opad Seinen, herjede Paris og Omegn, og aftvang Kong Karl den Skaldede en stor Pengesum, men døde efter sin Hjemkomst under de frygteligste Pinstler, og om en Lodbrok, hvis Søn Bjørn Jernside i Aaret 843 og 857 herjede Frankrige, og hvis øvrige Sønner mellem 866 og 878 voldsomt mishandlede England. Paalidelige Slægtregistre i vore egne Oldskrifter ere enstemmige i at sætte Ragnar Lodbrok tre Generationer tidligere end Islands Opdagelse og første Bebyggelse mellem 870 og 880 ¹⁾ At de fremmede Skribenters Ragnar og Lodbrok ej kunne være vore Oldskrifteres Ragnar Lodbrok, bliver saaledes indlysende, medens paa den anden Side de saakaldte Lodbroks Sønner, der herjede England, gribe saa væsentligt ind i dette Lands Historie, og nævnes allerede saa kort efter deres Fremtræden, at de ligesaa lidet kunne være hiin Ragnar's Sønner. Man maa altsaa antage enten at Benævnelsen Lodbroks Sønner har været brugt som et Stammenavn, der og kunde udstrække sig til Ragnar's Sønnesønner og følgende Descendenter, eller og, hvad der er det rimeligste, at der to eller tre Generationer efter Ragnar enten i hans egen eller en dermed nøje forbunden *St* er fremstaaet en efter ham opkaldt „Lodbrok“, der ej førte Regjeringen eller beherskede noget Land i Norden, men hvis Sønner derimod udmerkede sig som de mægtigste og voldsomste Vikingehøvdinge, England havde seet. Men naar nu vore ældre Historikere efter Christendommens Indførelse gjorde Bekjendtskab med de franske og engelske Krøniker, og læste baade om Vikingen Ragnar der herjede Paris, og om Lodbroks Sønner, kan man ikke forundre sig over at de forverlede den yngre Ragnar og den yngre Lodbrok med den ældre Ragnar Lodbrok. Allerede *Nre Frode* kjendte, som vi have seet, de engelske Beretninger, og tog ikke i Betænkning at ansee de Lodbrok-Sønner der i Aaret 870 dræbte Kong Eadmund den hellige i Ostangeln, for Ragnar's egne Sønner ²⁾. Da nu ingen af de to norske Bearbejdelser, vi nu besidde af

¹⁾ Næmlig a) Ragnar — Bjørn Jernside — Roald Rygg — Bjørn Byrdusmjør — Høfda-Thord, Landnamsmænd i Begyndelsen af 10de Aarhundrede (Landn. III. 10). b) Ragnar — Sigurd Orm i Dje — Hardeknut — Gorm den Gamle, død henved 100 Aar gammel ved 935. Det maa derhos erindres, at engelske Kilder omtale en Søn af Hardeknut som voren ved 882. c) Ragnar — Bjørn Jernside — Erik — Simund — Erik Simundsøn, lidt ældre end Harald Haarfaagre. Man har endnu et Slægtregister (Landn. III. 1), der læder Landnamsmænd *Kudun* Skokul være en Sønnesøns Søn af *Kaluf*, Ragnar Lodbroks Datter, gift med en engelsk Jarl. Men da *Kudun* var en af de tidligste Landnamsmænd (hans Sønnesøns Datter *Dalla*, Biskop *Isleifs* Husfru, døde henved 1090), kan *Kaluf* ikke have levet tidligere end omkring 860, og hendes Fader — hvad ogsaa hendes engelske Giftermaal antyder — bliver den yngre Lodbrok.

²⁾ *Nre* lægger dette Aarstal til Grund for sin Chronologi, og paaberaaber sig Kong Eadmunds Saga, d. e. den engelske Legende om ham.

Magnars Historie, er ældre end Ane, har ogsaa Forberlingen og Sammenblandingen indsnøget sig i dem begge. Den ene af dem, kaldt Ragnar Lodbroks Saga, er egentlig en Fortsættelse af Volsungasaga, og dræler især med Forfjærklighed ved Magnars Hustru Aslaugs foregivne Nedstammelse fra Sigurd Fafnersbane; den anden, skreven med Lagmanden Hr. Hauk Erlendssøns egen Haand, synes egentlig at være et Brudstykke af den samme større Saga om Harald Hildetand og hans Æt, i hvilken Ivar Vidfadmets Gudeligt og Braavalla-slægt beskrives ¹⁾. Men ingen af disse Bearbejdelser er ældre end det 13de Aarhundrede, og de bære desuden mere Præget af at være kunstigt sammensatte, end de have den rette Saga-Form. Der gives ogsaa et gammelt, temmelig vidløftigt Kvad, der fører den besynderlige Titel Krakumål, og som lægges Ragnar i Munden medens han lod sit Liv i Ormegaarden hos Kong Ella ²⁾. I dette Kvad opregnes mange Bedrifter, der ellers ikke andensteds omtales, baade i Østerveg og Vesterviking; men ikke at tale om, at Kvadets Ælde er heel tvivlsom, synes det ogsaa her, som om begge Lodbrokers Bedrifter ere blevene forenede til et Heelt.

Den danske Skribent Særo synes at have kjendt flere af de Beretninger, der ligge til Grund for Magnars Saga, men han udsmykker tillige hans Historie med saa mange Bedrifter i Østen, ja endog imod Bjarmeland og Finnerne, at man nødvendigviis maa antage at han ogsaa har benyttet Øven-tysksagaer, hvis Helt tilfældigviis hed Ragnar. Ogsaa han synes at gjøre begge Lodbroker til een, men han forøger Forvirringen end mere ved uheldige Forsøg paa at forene de frantske Annalisters Beretninger om Kongerne i Sønderjylland med Magnars Historie, i det han gjør Sigurd Ring til den samme som Sigfred, Godfreds Frænde, der faldt i et Slag Mar 812, foruden at han bringer Tidsregningen aldeles i Vilderede ³⁾.

Det er, som vi ovenfor bemærkede, kun saare lidet, der med historisk Visshed kan berettes om Ragnar Lodbrok. Han var, som vi have seet, en Søn, og som det synes, eneste Søn, af Sigurd Ring, og Aeving til hans Besiddelser. Hans egentlige Hjem eller Hovedlandskab synes at have været Gautland; de øvrige Dele af Riget beherstedes ved Underkonger, af hvilke de vestfoldske allerede ere omtalte. Da det heder, at Riget i Sigurd Rings

¹⁾ Alle de her anvendte Sagaer ere udgivne i Fornaldar sögur Norðrlanda, 1ste Bind. Volsungasaga og Magnars Saga have i sin Charakter meget, der smager af den i de norske Roman-Oversættelser i det 13de Aarhundrede brugelige Skrimaade. Hr. Hauk Erlendson synes at have kjendt Magnars Saga.

²⁾ Krakumaal har ofte været udgivet, senest i Fornaldar sögur Norðr. 1ste Deel.

³⁾ Efterat han nemlig (S. 439) har omtalt Godfrids eller Gotfrids Strid med Karl den Store, og hans Efterfølger Hemminges Fredsslutning med Ludvig den Fromme, lader han dog senere Ragnar selv (S. 448) stride med Karl den Store.

sidste Dage begyndte at formindskes, og at mange Konger i hans egne tidligere Ungdomsdage begyndte at rive Stykker fra Riget, — hvilket neppe kan forklares om andre end Underkonger, — maa hans tidligste Bedrifter have bestaaet i, saavidt muligt, at bringe dem til Lydighed, forsaavidt ikke Vikingetog optog hans Tid. Men det synes næsten, som om han for en stor Deel har ladet sig nøje med det blotte Navn af Overherre, for uhindret at kunne sværme om paa Tog i fremmede Lande. Disse Tog have dog neppe, saa meget end baade Sagaerne og Saxo tale derom, gjeldt de britiske Der, eller i alle Fald kan han neppe have gjeftet dem ofte. De engelske og irske Beretninger ere, som vi allerede have nævnt, enige i, udtrykkeligt at benegte nordiske Vikings Ankomst forend mod Slutningen af det 8de Aarhundrede, og i denne første Tid omtale de dem kun saa Gange. I Aaret 787, eller i Kong Deorhtries Tid, heder det, kom de første Nordmænd paa tre Skibe fra „Herredhaland“ til England ¹⁾. Efter en Forfatter skulle de første „Daner“ være ankomne i 791, for ligesom først at undersøge Landets Bestaaffenhed ²⁾. I Aaret 793 kom de først med en større Flaade og Hær til England, hvor de herjede paa forskjellige Steder, og i Særdeleshed mishandlede Kirken og Konventet paa Lindisfarena=Den (nu Holy Island) i Northumberland; de fortsatte Odelæggelserne Aaret efter, og plyndrede Eoferths Kloster ved Wearmouth, hvor de dog tilsidst vare ubeldige, idet en af deres Anførere faldt, og flere af deres Skibe ødelagdes ved Storm, saa at mange druknede, og de saa, der kom i Havn, strax bleve overmandede og dræbte ³⁾. Fra den Tid, heder det udtrykkeligt, saa man ikke til dem i England paa 88 Aar ⁴⁾. Paa Irland og Skotland begyndte de allerførst at herje 794 eller 795, og fortsatte her deres Angreb i 797, 801 og i flere af de paafølgende Aar ⁵⁾. Det er i sig selv ikke umuligt at Ragnar kan have deltaget i disse Tog, men i saa Fald kan han igjen ikke have været den Høvding, der faldt ved Wearmouth i 794, og da der efter den Tid ligetil 832 ikke engang nævnes nogen Anledning, ved hvilken han kan være bleven fangen og dræbt i Northumberland, maa man enten antage, at Ragnar's Tog til Britannien indskrænker sig til det ene i 793 og 794, eller at han slet ikke har været der, idetmindste ikke i England, og at Fortællingen om hans Fangenskab og Død hos Kong Ella er laant fra den yngre Lodbrok's Historie. Dette sidste er saa meget sandsynligere, som Fortællingen om Ella lige saa meget knytter sig til den foregibne Lodbrok's=Son Ivar den beenløse, som

¹⁾ Chron. Sax. o. fl.

²⁾ Matthaus af Westminster ved 791.

³⁾ Chron. Sax. o. fl.

⁴⁾ Henrik af Huntingdon, i Monum. hist. Brit. I. S. 733.

⁵⁾ Se de forskjellige irske Annaler i O'Connor: Rerum Hibernicarum Scriptores, jevnfør nedenfor, § 7.

til Ragnar selv, og Ivar, der efter Sagaerne og Særo udfører store Bedrifter i England, er umiskjendeligt ingen anden end de engelske Chronisters Ingvar, Lodbroks Søn, der i 870 tog den bellige Kong Eadmund af Dage ¹⁾. Men bortfalder først Magnars foregionne Tog til Northumberland og Afslivelse hos Ella, bliver det rimeligt at antage, at han overhoved ikke har herjet i Vesterleden, og at hans Tog fornemmelig have indskrænket sig til de østersøiske Farvande. Hvad der fortælles om hans Tog paa disse Kanter, bliver saaledes i det Hele taget at henføre til ham, medens omvendt alt hvad der berettes om hans Tog i Vesten, bliver at henføre enten til den yngre Lodbrok eller til en anden anseet Vikingehøvding i Midten af det 9de Aarhundrede. Man vil ogsaa, ved at undersøge Krákumál, finde at dette først opregner Bedrifter, udførte i de østersøiske Farvande og Lande, og dernæst omtaler Sejrvindinger og Krigstog i Vesten. Bedrifterne i Øst og Vest ere ej blandede mellem hinanden. Det er næsten at tage og føle paa, at vi her have en Sammensætning af tvende Heltes Krigerbaner for os ²⁾.

Magnars første Bedrift var ifølge Særo et Tog mod den svenske Konge Fros eller Frev, der havde dræbt den norske Konge Sigurd, og lod hans Benner og Frænders Hustruer offentlig vanære ³⁾. Ragnar vilde hevne eller frelse dem, og flere af dem indfandt sig ogsaa bevæbnede og i Manddragt hos ham, for selv at deeltage i Kampen. En af dem, Skjoldmøen Gladgerd fra Gauldalen, udmerkede sig saaledes ved sin Tapperhed, at Ragnar selv, efter at have overvundet og fældet sin Modstander, maatte tilstaa at han skyldte hende Sejren. Han bejlede til hende, men fik, heder det, ikke hendes Haand, førend han havde dræbt en Bjørn og en Hund, som hun satte til at passe sit Kammer. Han havde med hende to Døtre og en Søn, Fridleif. Indblandingen af Frev og hele Fortællingens Charakter viser nøjsom, at den er et Eventyr. Den er heller ikke optagen i vore Sagaer.

¹⁾ De engelske Skribenter nævne udtrykkelig Ingvar og Abbe, Lodbroks Søner, som Hovedmand ved dette Drag. Og da vore egne Sagn ikke egentlig kjende nogen Søn af Lodbrok, der sejdede i England, uden af Navnet Ivar, er det tydeligt, at Ingvar og Ivar maa være een og samme Mand. Haul Erlendsøn har søgt at hjælpe sig ved at gjøre Ingvar og Abbe til Ivars Halbrødre, og lade dem efter Ivars Befaling dræbe St. Eadmund. At Ivar er nøje knyttet til Sagnet om Ella, og at denne saaledes tilhører den yngre Lodbroks Periøde, viser og et Brudstykke af Sighvat Skalds Knutsdraapa, 1026, hvor det heber at Ivar lod riste en Drn paa Ellas Ryg.

²⁾ Kortheden af det ovenfor meddeelte Slægtregister fra Kaluf, Ragnar Lodbroks foregionne Datter, der gjør det nødvendigt at antage hendes Fader for den yngre Lodbrok, besyrker i høj Grad, at alt, hvad der tillægges Ragnar af Bedrifter, uøvede i England eller hvori overhoved hans Navn sættes i Forbindelse med England, tilhører den sidste.

³⁾ Særo, 9de B. S. 411. Særo latiniserer Navnet Gladgerd til Lathgertha.

Disse lade Ragnar begynde sin Krigerbane med en ikke mindre æventyrlig Bedrift. Herred Jarl i Gautland, fortælle de, havde en dejlig Datter ved Navn Thora, der blev kaldet Borgarhjort, fordi hun var saa meget smukkere end andre Kvinder, som Hjorten er smukkere end andre Dyr. Hendes Fader gav hende engang en liden, meget sager Lyngorm, hvilken hun forvarede i en Eske og lagde Guld under den. Den vorede og vorede saa længe indtil den ej mere fik Rum i Esken eller siden i Kamret, men laa i en Ring udenomkring hendes Skemme ¹⁾ og bed i sin Hale; den var saa bidst og olm, at den ej vilde tillade nogen at komme ind, uden den, der gav den Mad, og hver Dag aad den en heel Dre. Gullet, som den laa paa, vorede tilligemed den. Jarlen afslagde nu ved Bragebøgeret det Løfte, at den, der kunde dræbe Ormen, skulde faa hans Datter til Egte, og Gullet, den rugede over, i Medgift. Men ingen vovede at binde an med Ormen, førend Ragnar, som da endnu kun var femten Aar gammel, indfandt sig ²⁾. Han havde ladet sig gjøre en heel Dragt, baade Skappe og Byrer (brók) af loddent eller ragget Klæde, og tovet dem ind med Tjære, Bøg og Sand, for at holde Ormens Edder ude; det lykkedes ham ogsaa ufladt at gjennemføre Ormen, saa at den døde. Han havde taget Geirnaglen af Spydet, saa at Odden blev siddende tilbage; selv gif han ubemerket bort, og gav sig først senere tilkjende, da Jarlen havde ladet sammenkalde et Thing, for at den, der var i Besiddelse af det til Spyddoden passende Skift, kunde melde sig som Ormens Betvinger ³⁾. Han egtede nu Thora og havde med hende Sønerne Erik og Agnar. Den Dragt, han havde iført sig, skaffede ham Tilnavnet „Lodbrok“.

En Stund efter døde Thora, og Ragnar drog paa ny i Viking for at kvæle sin Sorg. En Sommer styrede han til Norge, og lagde nu sine Skibe ind ved Spangereid, der forener Lindesnes med Fastlandet. Om Morgenen skulde Madsvendene gaa i Land og bage Brød. De saa et lidet Huus i

1) Skemme kaldtes det til Kvindernes Bolig særskilt indrettede Huus paa en større Gaard.

2) Denne hele Fortælling er ikke alene i sig selv fabelagtig, men den er derhos kun en Modifikation af et i Norden temmelig hyppigt Æventyr om en Kongedatter, der opfoder et eller andet lidet Insekt eller Krybbyr indtil det opnaar en overnaturlig Størrelse.

3) Her gjenkjende vi atter en i vore Folkeæventyr særdeles hyppig Bending. En Ungersvend befriir en Kongedatter ved at dræbe en Lyngorm eller Drage, hvis Drabsmand hendes Fader har lovet baade hendes Haand og det halve Rige. Han giver sig desuagtet ej tilkjende, men nøjer sig med enten at lade Spyddoden staa i Saaret, eller at affære Dyrets Tunge og gemme den hos sig; først senere fremtræder han med disse Legitimationer, sædvanligvis efterat en eller anden Ridder Rød har forsøgt at tilvende sig Vren af at have udført heltegerningen.

Nærheden, og gif ind for at bede om Tilladelse til at bage der. Her traf de en gammel hæsleg Kvinde, der kaldte sig Grima. De sagde, hvo de vare, og bade hende hjælpe dem. Mine Hænder ere nu stive, sagde Kerlingen, skjønt der nok har været den Tid, da jeg godt kunde udføre min Dont, men jeg har en Datter ved Navn Kraaka, der paa Djeblikket kommer hjem; hun skal gaa eder til Haande. Nigtignok er hun nu voret mig saaledes over Hovedet, at jeg neppe kan faa Bugt med hende. Kraaka var gaaet ud om Morgenens at see til Fæet. Da hun saa, at endeel store Skibe havde lagt ind i Havnen, skyndte hun sig at vaske sig, hvilket Kerlingen strengeligen havde forbudt hende, for at ingen skulde opdage hvor smuk hun var. Hendes Haar var saa langt, at det naaede til Jorden, og saa fagert som den dejligste Silke. Hun var nemlig ikke Grimas og hendes Mand Nates Datter, men hendes rette Navn var Aclaug, og hun var, heder det, en Datter af Sigurd Fafnersbane og Brynhild. Hendes Fosterfader Heime havde ved Efterretningen om Sigurds Død flygtet bort med hende som et tre Aars Barn, og for at hun kunde undgaa Efterstræbelse skjønt hende tilligemed mange Kostbarheder i Sangbunden paa en Harpe, han førte med sig. Paa sin Vandring var han endelig kommen til Spangereid, hvor han fik Huusly hos Grima og hendes Mand Nake. Men disse, der gjennem en Sprække i Harpen havde opdaget kostbare Klædningsstoffer inden i, myrdede lumskeiligen Heime om Natten, og toge Kostbarhederne, men nænnede dog ej at dræbe Barnet; de kaldte hende Kraaka, udgave hende for deres Datter, klædte hende i flette Klæder og lode hende forrette de ringeste Syssler. — Da Kraaka kom hjem, havde Madsvendene gjort op Ild. De spurgte Grima om den vakre Pige var hendes Datter. Bisselig, sagde Grima. De forundrede sig over at hun, som var saa styg, kunde have saa smuk en Datter; hun svarede dertil, at hun selv havde seet bedre ud i sine yngre Dage, men at Maren havde forandret hendes Udseende. Kraaka blev nu sat til at rulle Brodene ud, medens de bagede dem. De kunde dog ikke lade være idelig at see paa hende, saa at Brodet blev brændt. Da de kom ned til Skibet med Brodet, og alle klagede over at det var saa daarligt, spurgte Ragnar hvad Marsagen kunde være dertil. De tilstode, at Kraakas Skjønhed havde forstyrret dem, og erklærede paa hans Spørgsmaal, at hun i Skjønhed endog kunde maale sig med hans afdøde Hustru Thora. Ragnar sagde at han vilde sende paalidelige Mænd op for at see, om dette var sandt; gav disse dem Aet, skulde de slippe for al Straf. Han gav Sendemændene den Befaling, at dersom Pigen virkelig var saa dejlig, som Madsvendene havde sagt, skulde de bede hende komme til ham, hverken klædt eller uklædt, hverken mæt eller umæt, hverken ene eller ledsaget af noget Menneske. De gif op, sandt at hendes Skjønhed svarede til Beskrivelsen, og fremførte Kongens Anmodning. Grima meente at Kongen ikke maatte være rigtigt forvaret, men Kraaka

sagde at han kun havde villet sætte hende paa Prove, hvorvidt hun forstod hvad han meente, og lovede at komme næste Morgen. Hun tog nu et Orred-Net, svøbte sig ind deri, og lod sit Haar hænge ned: saaledes var hun hverken nogen eller klædt; hun bed i en Løg, saa at man ej kunde negte at hun havde smagt Mad, uden dog at være mætt; hun medtog en Hund, alt-saa var hun ikke ene, skjønt intet Menneske fulgte. Hun kom til Skibet, og var fager at see til, thi hendes Haar var blankt som Guld. Ragnar spurgte hvo hun var. Hun sagde det, og lagde til, at hun bogstaveligt havde opfyldt hans Anmodning. Han bad hende komme ombord. Herpaa vilde hun dog ikke indlade sig, førend Kongen havde tilsagt hende og hendes Føl-gesjvend Sikkerhed. Dette Tilfagn blev kun daarligt holdt, thi da hun kom til Forrummet, og Kongen gif hende i Møde, bed Hunden ham i Haan-den og blev strax dræbt af hans Folk. Han lod hende sætte sig hos ham, samtalede med hende og syntes godt om hende, men kunde ej bevæge hende til at forblive der paa Skibet om Natten. Om Giftermaal vilde hun intet høre, førend han kom tilbage fra sin Rejse, og endnu ikke havde forandret Sind. Heller ikke var hun at formaa til at modtage en guldsømmet Serk, Thora Borgarbjort havde ejet; slige prægtige Klæder, sagde hun, skikkede sig ikke for den ringe Kraaka, saa længe hun opholdt sig hos Nake og Grima, og vogtede Geder ved Eoen. Hun gif nu hjem, og Ragnar fortsatte sit Tog. Paa Tilbagevejen lagde han ind til Spangereid, og sendte strax Bud efter Kraaka, thi han havde ikke forandret sit Sind. Kraaka traadte den følgende Mor-gen for Nakes og Grimas Seng, og sagde at hun nu vilde drage bort, at hun meget vel vidste at de havde myrdet hendes Fosterfader, men at hun dog ikke vilde tage nogen Hevn derover, fordi hun saa længe havde været hos dem. Hun gif til Ragnar's Skib og blev vel modtagen, men var dog ej at formaa til at skjenke ham noget yderligere Kjærlighedsbeviis, førend han var kommen hjem, og havde holdt ordentligt Bryllup med hende. De fik flere Børn. Den ældste, ved Navn Ivar, havde, som det fortælles, ikke Been men kun Brust i sit Legeme, saa at han ej kunde gaa, men maatte bæ-res; derimod var han overmaade viis ¹⁾. Deres øvrige Sønner hed Bjørn, Hvitserk, Ragnvald og Sigurd; den sidste fik Tilnavnet „Drm i Dje“, fordi det saa ud, som om der laa en Drm omkring hver af hans Djeftene ²⁾.

1) Den foregivne Marsag til at Ivar ej havde Been i sit Legeme, nævnes i Ragnar's Saga Cap. 5, 6.

2) Ragnar's Saga, Cap. 8. Denne Saga fortæller i Cap. 7 om et Tog, Ragnar's og Aslaugs Sønner, den endnu ikke fødte Sigurd undtagen, foretog til et Sted, kaldet Hvitaby, hvorfra Ragnar tidligere havde maattet vende tilbage med uforrettet Sag, men som de ved Ivars Klogskab betvang, dog først efterat Ragnvald var falden. Særo lader Ragnar, endnu førend han fælder Drmen, overvinde de oprørske Skaaninger ved Hvitaby (S. 412, 413).

Saro veed ogsaa at fortælle om Thora, Herrøds Datter, og Magnars Slange-Kamp. Men førend han bestod denne Strid, lader han ham kæmpe med Skaaninger og Juder, der havde angrebet Sjælland, og slaa de første ved Hvitaby, de sidste ved Limfjorden. Derpaa, heder det, drog han til Sverige for at vinde Thoras Haand. Men Herrød kaldes her Konge; Ragnar har to Drme at kæmpe med, og sine lodne Brøger valker han ikke ind med Beg, men han stiger i Vandet med dem, og lader dem stivfryse. Hans Søner med Thora kaldes Raddard — dette Navn minder om Magnars Nedstammelse fra Kong Raddard i Gardarike, hvorom Saro forresten intet veed —, og Dunvat ¹). Gistermaalet med Aslaug kjender Saro intet til; han nævner i hendes Sted en Ewanlaug, med hvilken Ragnar havde Sønerne Ragnvald, Hvitserk og Erik ²); derforuden havde han, heder det, de naturlige Søner Sigurd, Bjørn, Ivar og endelig Ubbe. Marsagen til Sigurds Tilnavn „Orm i Dje“ fortælles langt anderledes, end i Sagaen. Haardt saaret i et Slag blev han, siges der, helbredet af en gammel Mand af overnaturlig Størrelse, der kaldte sig Rofstar, og til Len alene fordrede at Sigurd skulde skjenke ham alle dem, han fældede med Baaben. Da han var helbredet, stredede Rkingen, i hvilken vi noksom gjenkjende Odin, Støv i hans Djne og gik bort. Fra den Tid af var der en Mængde Metter i hans Djne, af Udseende som Drmer ³).

Vore Sagaer fortælle, at der paa Magnars Tid var en Konge i Svithjod, ved Navn Gystein Bølge. Den vidtloftigere Saga veed intet om, at han er Magnars Underkonge, den kortere Fortælling siger dog, og vistnok med Rette, at Ragnar havde indsat ham til sin Underkonge over Dypsviarne. Fortællingen efter Ragnar Lodbroks Saga lyder i Korthed saaledes: Gystein boede i Uppsala, han var en mægtig Konge, men meget hengiven til Blot og Troldskab; især troede man der paa en Ko, ved Navn Sibelsja, hvis blotte Brøl var nok til at faa enhver Fiendehar til at vende sine Baaben mod sig selv. Ragnar var en Gang til Gilde hos Gystein, hvis smukke Datter Ingebjørg rakte ham Bageret. Hans Mænd overtalte ham til at bejle til hende og ikke længer beholde den fattige Bondes Datter

¹) Saro, 9de Bog, S. 443, 444.

²) S. 454, 458. Det synes dog, som om „Ewanlaug“ skal minde om „Aslaug“, ligesom og Fortællingen om Hladgerds Tog til Sverige, og Magnars Besøg hos Asbern (se nedenfor) synes at indeholde svage Reminiscenser af hvad vore Sagaer fortælle om Aslaug. Saro lader Ewanlaug dø for Ragnar, medens vore Sagaer lade hende overleve ham. Erik saar hos Saro Tilnavnet *ventosus pileus*, og viser sig saaledes at være den i de svenske Kongerækker omtalte Erik Bedrhatt.

³) S. 446. Allerede tidligere, hvor der handles om Odins Forsøg paa at besnære Rind, lader Saro ham kalde sig Rofstar. (1ste B. S. 12).

Kraaka. Ingebjørg blev ham virkelig fæstet, og han paalagde sine Mænd strengeligt ej at nævne et Ord derom ved Hjemkomsten. Kraaka fik det dog at vide; hun havde, sagde hun, hørt nogle Fugle synge derom; hun greb denne Anledning til at aabenbare Ragnar sit rette Navn og Herkomst, at hun hed Aslaug, og var Sigurd Fafnersbanes Datter. Kort efter fødte hun Sigurd, i hvis Dine hiint Mærke mindede om hans Herkomst paa modrene Side, og af Giftermaalet mellem Ragnar og Ingebjørg blev der intet. Deraf opstod Uvenskab mellem Eysteин og Ragnar, hvis ældste Sønner, Erik og Agnar, paaførte Eysteин Krig, men maatte uagtet al Tapperhed bukke under for Troldkoens Overmagt; Agnar faldt, og Erik blev fangen, men vilde ikke tage mod Fred, og blev efter eget Onske dræbt ved at løstes op paa Spyddodder. Da Efterretningen herom kom til Aslaug, var Ragnar borte i Kongestevne og hendes egne Sønner ude paa Vikingetog. Dog kom de hjem førend Faderen, og Aslaug overtalte dem ved de indstændigste Forestillinger til strax at bekriге Eysteин for at hevne deres Broders Død. Hun selv drog med dem, og det lykkedes dem baade at fælde Troldkoen, og overvinde Eysteин, der faldt i Slaget ¹⁾. — Den kortere Bearbejdelse fortæller dette noget anderledes, og paa en langt rimeligere Maade. Ragnar's to Sønner af første Egteskab, heder det, droge i Viking for sig, Ivar og de yngre Brødre for sig; de underkastede sig Sælund, Reidgotaland, Dgotaland og Oland, og nedsatte sig i Gleidr paa Sælund, meget imod Ragnar's Vilje. Han gav selv Eysteин Velje, sin Skattekongе over Opviarne, den Befaling at forsvare sig, om det end var mod hans egne Sønner. En Sommer, da Ragnar var dragen i Østervæg, sejlede Erik og Agnar til Sverige, fordrede at Eysteин skulde underkaste sig dem, og give Erik sin Datter Borghild til Egte; da han vægrede sig derved, kom det til en Kamp, i hvilken Agnar faldt, Erik blev fangen, og siden efter sit eget Onske dræbt paa foranferte Maade; siden hevnedes Aslaug og hendes Sønner hans og Agnar's Død, saaledes som det ovenfor er fortalt ²⁾.

Vi have tidligere haft Anledning til at omtale denne Eysteин Velje, Ragnar's Underkongе i Svithjod, hos hvem Brage Skald, dennes Svigerfader Grp Lutande, og Skalden Flein Hjørssøn opholdt sig ³⁾. Vi have seet, hvorledes han paa et Sted kaldes „Konge i Danmark“, og paa et andet forverles med den oplandske Kongе Eysteин Ildraade. Et enkelt Saga-Haandskrift kalder ham en Søn af Harald Hildetand, hvilket vel for Chronologiens Skyld nogetledes lader sig høre, men som forresten, af Mangel paa yderligere Bekræftelse, maa staa ved sit Værd ⁴⁾. Der sigtes ogsaa

1) Ragnar Lodbr. Saga, Cap. 8, 9.

2) Om Ragnar's Sønner, Cap. 2.

3) Se ovenfor, S. 309.

4) Herv. Saga, Cap. 20.

til denne Begivenhed i Kraakumaal, hvor det heder at Kampen var haard, inden Kong Gyſtein faldt paa Ulleraker ¹⁾. Saro har ligeledes en forvirret Beretning derom. Han fortæller at Tyder og Skaaninger gjorde Oprør paany, og udraabte en vis Harald til Konge, at Ragnar ſendte Bud til Norge efter Hjælpetropper, og at Gladgerd, ſom imidlertid var bleven gift, for gammel Kjærligheds Skyld kom ham til Hjælp med Mand og Søn og 120 Skibe; at Slaget ſtod paa Ulleraker, og at Gladgerds Tapperhed og Klogskab omſider ſtaffede Ragnar Sejren og nødte Harald til at flygte. Det lægges til, at Gladgerd ſiden, overmodig af Sejren, dræbte ſin Mand og ſelv tog Herredømmet over hans Rige ²⁾. I dette Slag, heder det ogsaa, ſik Sigurd, Magnars Søn, det Saar, for hvilket Noſtar helbredede ham, efterladende Drme-Vletterne i hans Djne; Harald, fortælles der endvidere, viſte ſig en Stund efter paany i Epidſen for en Oprørsbær, men blev ſlagen af Ragnar og maatte flygte til Tvdſtland ³⁾. Endnu engang gjorde Harald et Forſøg, men blev ſlagen paany, og ſlugtede til Kejſer Ludvig i Mainz, der tilſagde ham ſin Hjælp, hvis han vilde lade ſig døbe. Paa denne Betingeſe gif Harald ind, blev døbt, og ſik ſaa kraftig Hjælp af Kejſeren, at han kunde ſætte ſig faſt i det Sleſviſke, bygge en Kirke, og indføre den chriſtelige Gudsdyrkelse. Men det varede dog ikke længe, da Ragnar ſnart angreb og forjog ham, ødelagde Kirken og gjenoprettede Hedendommen ⁴⁾.

Det vil nedenfor ⁵⁾ ſees, at denne Harald, ſom Saro lader blive døbt i Mainz, er den beſjendte ſonderjyſke Konge Harald, der allerførſt af alle beſjendte nordiſke Konger antog Chriſtendommen 826, og hvis Daab gav Anledning til at Anſgar drog til Norden for at prædike Evangelium. Denne Harald havde nogle Stridigheder med en anden Konge ved Navn Magnfred. Det er her tydeligt nok at Saro har benyttet ſig af denne Navnlighed til at gjøre Magnfred og Ragnar til een og ſamme Mand, og at han paa den vilkaarligeſte Maade har tillagt Harald, hvad endogsaa hans egne Kilder have fortalt om en ſveſk Konge, efterſom han udtrykkeligt ſiger, at

¹⁾ Kraakumaal, Str. 7.

²⁾ Saro, 9de B. S. 444, 445.

³⁾ Saro, S. 448, 449. Det er ved denne Lejlighed, at Saro lader Ragnar komme i Konflikt med Karl, „totius pene Europæ domitor“. Det synes forreſten at være en Begivenhed paa et ſenere Normannertog, hvori maafkee en eller anden Ragnar har deeltaget, enten paa Karl den tyfkes eller Karl den enſoldiges Tid, ſom Saro uretteligen har henført til Ragnar Lodbrog, thi det heder, at da Ragnar paa et hængende Haar havde overfaldt Kejſeren, blev denne advaret ved en fremſynet Kvindes Advarſel, at „Sigurds Flaade“ var landet ved Seinemundingerne.

⁴⁾ Saro, S. 459, 460.

⁵⁾ Se nedenfor § 5.

Slaget mellem Ragnar og Harald stod paa Ulleraker, det samme Sted i Svithjod, hvor Eysteinn ifølge Kraakumaal faldt. Det er muligt, at den Kilde, Særo her har fulgt, ej udtrykkeligt har nævnt Eysteinn ved Navn, men om den end havde nævnt ham, vilde det lige saa lidet have afholdt Særo fra at ombytte Navnet Eysteinn med Harald, som han har taget i Betænkning at hense det bekjendte svenske Ulleraker (i Nærheden af Uppsala), til Skaane eller Jylland ¹⁾. I Gladgerds Tog for at understøtte Ragnar spore vi umiskjendelige Reminiscenser af Alslaug's Tog til Sverige i Forening med hendes Søner.

Denne Strid med Kong Eysteinn i Svithjod synes saaledes at være en virkelig historisk Begivenhed, og en af de meest fremragende i Ragnar's Historie. Særo veed endnu at fortælle om en Krig, han førte med Herrøds Efterfølger Sorle, der vilde tilvende sig Theras Søners Modrenearb; i denne, heder det, bestod Ragnar med tre af sine Søner en Kamp med Berserkeren Skarde og hans 7 Søner, der trods deres større Antal bleve overvundne. Bjern, Ragnar's Son, skal ved denne Lejlighed have faaet Tilnavnet Jernside, fordi han ikke var bleven saaret i Striden ²⁾. Særo fortæller ligeledes, hvorledes Ragnar efter at have indsat Bjern til Konge i Sverige, blev indtagen i Gsberns, en simpel Mands Datter, besøgte hende forklædt som Fruentimmer, og havde med hende Sønnen Ulbe ³⁾. Han har derpaa vidtloftige Beretninger om Ragnar's Tog til Helleponten (Osterleden). Først bekrigede og overvandt han Hellepontens Konge Dian, der selv faldt, siden dennes Søner Dian og Daron, der havde den russiske Konges Døtre til Egte, og derfor understøttedes af ham. Dian faldt, og Daron flugtede til Skytherne, der ligeledes bleve overvundne, hvorefter Ragnar satte sin Son Hvitserk til Konge i Helleponten. Han overvandt derpaa og fældte Bjarmernes Konge, fordrev hans Ven, Finnekongen Mattull, der havde hjulpet ham, og modtog Kurers og Sembers Hylдинг. Siden heder det at Daron overrumplede og fangede Hvitserk, der herskede over Sverige. Dette Navn tages her i Betydningen „det kolde eller østlige Sverige“ eller Rusland. Af Beundring over den Tapperhed, hvormed Hvitserk havde forsvaret sig, tilbød Daron ham Livet og sin Datter til Egte med Halvdelen af Riget i Medgift, men Hvitserk foretrak at dø, og lod sig brænde med sine Staldbrødre ⁴⁾. Her gjensjendes atter et Træk af

¹⁾ Særo omtaler virkelig (S. 464) en „Ostenus“ i Sverige, ved hvis Dødsfald Erik Bedrhatt blev dræbt, og som tillige søgte Ragnar, der vilde hevne sin Broder, men han synes ikke at antage Osten for Konge, og hensefæret disse Begivenheder til Tiden efter Ragnar's Død.

²⁾ Særo, 9de B. S. 450.

³⁾ S. 451.

⁴⁾ S. 451 fgg.

Sagaens Fortælling om Grixs Kamp med Kong Eysteinn. Ved Efterretningen om hans Endeligt blev Ragnar først saa bedrøvet at han lagde sig til Sengs for at dø, men hans Hustru fik ham til at opmaade sig og bekrige Dæron for at hævne Hvitserks Drab. Han drog over til Rusland, fangede Dæron, og sendte ham i Forvaring til Utgard; siden skjenkede han ham hans Niige tilbage mod en aarlig Tribut. Derpaa, siger Saro, der synes at have glemt, hvad han forud har berettet, udnævnte han sin Søn Grix Bedrhatt til Konge i Sverige, og Bjørn til Konge i Norge ¹).

Istedetfor disse Begivenheder omtaler Ragnar's Saga et stort Tog, hans Sønner foretog i Syden, og paa hvilket de først underkastede sig Wislisburg i Helvetien ²), siden Luna i Italien ³). Dette omtaler den kortere Bearbejdelse først efter Ragnar's Død ⁴). Dette Tog er ojsynligt det samme, som frankiske Skribenter tillægge Nordmannahøvdingen Hasting i Mæret 857 (859), og vi have saaledes her et fortrinligt Exempel paa hvorledes vore Oldskrifter henseer Begivenheder fra forskjellige Generationer og udførte af forskjellige Mænd, til Ragnar og hans Sønner ⁵). Blandt disse, den egentlige Ragnar Lodbrok uvedkommende, Bedrifter regne vi derfor ogsaa alt hvad Saro fortæller om hans Tog til Skotland, Pættland ⁶), Syderøerne, Drknoerne og Island ⁷); og endelig den baade hos Saro og i Oldskrifter forekommende, bekjendte Fortælling om hans sidste Tog til England og heltedige Død. Det er sandsynligt nok, at Ragnar har foretaget

¹) S. 456—458. Navnene Dian og Dæron have en besynderlig Form, der have en sterk Lighed i Klang med de i Sagaerne opbevarede odtættiske Navne Klerkon og Keas. Ogsaa Hveravarsaga nævner, at Hvitserk ved Dødelingen af Ragnar's Lande fik „Austrevik“.

²) Wislisburg (Wenche) laa i den nuværende Kanton Vaud, hvis Distrikt derfor og kaldtes Wislisburgergau. At en nordisk Vikingeskare skulde kunne komme did, er en Urimelighed; men rimeligviis sigtes her til Tog, som Nordmændene i 859 og 860 foretog i Middelhavet og til den franske og italienske Kyst, hvorved de og sejlede opad Rhonesløden, og maaskee længere end til Valence. Se nedenf. § 7.

³) Ragnar's Saga, Cap. 12, 13.

⁴) Fortæll. om Ragnar's Sønner, Cap. 3.

⁵) Dubo, hos Duchêne Script. rer. Norm. S. 64, 65.

⁶) Ved Pættland (Pikternes Land) forfod man næsten ligetil 10de Aarhundrede det nordlige, af Pister beboede, Skotland, medens Skotland egentlig var den sydvestlige Deel, beboet af Skotter fra Irland, der ogsaa undertiden kaldtes Skotland.

⁷) Saro fortæller, (S. 448), at Ragnar efter Thoras Død bekrigede Britannien (Bretland), dræbte dets Konge Hama, Ullas Fader, fældte Høvdingerne over Skotland, Pættland og Syderøerne, og satte sine Sønner Sigurd og Rabbard til Konger derover, medens hans og Gladgerds Søn Fridleif blev Konge i Norge og paa Drkno. Et nyt Tog til Bretland, og derfra til Island omtales S. 458, 459.

et lignende Tog og er omkommen paa dette, og at Udrustningerne dertil virkelig have fundet Sted paa den i vore Beretninger om ham beskrevne Maade, nemlig saaledes at han i al Hemmelighed lod bygge to Knerrer i Lier paa Bestfold i Norge, for dermed at overrumple sin Fiende. Men Toget kan neppe have gjeldt England, og i alle Fald maa, som vi have seet alt, hvad der fortællés om Ella, Ivar Beenløse og dennes Bedrifter, henføres til den yngre Lodbroks og de yngre eller egentlige Lodbroksønners Tid.

For Beretningen om hans Giftermaal med Aulaug synes et ældgamelt Sagn at ligge til Grund. Endnu den Dag idag fortælle Beboerne af Spangereids Omegn, at i fordums Dage en Guldharpe, hvori der laa et Pigebarn, drev ind paa et Skjær ikke langt fra Gaarden øvre Enevik; at hendes Navn var Aulaug, eller, som det paa de Kanter udtales, Madlov; at hun tillige kaldtes Kraaka, og af sine Fostersfædre paa Enevik fattes til at vogte Geder og Faar, men at hun siden blev Dronning; at det inderste af Bugten ved Enevik har faaet Navnet Guldvigen efter Guldharpen; at den Høj, paa hvilken hun plejede at sidde, efter hende er kaldet Madlovhaugen, og at en Bak i Nærheden — rimeligviis den i hvilken hun vaskede sig — ligeledes efter hende har faaet Navnet Kraakubekken. Dette Sagn veed imidlertid intet at fortælle om Ragnar, endnu mindre om Heime og Sigurd Fafnersbane, og det viser sig derved saa uafhængigt af Magnars Saga, at man ej vel kan antage at det hidrører fra denne, men derimod fra umindelige Tider har været i Folkemunde som et til Spangereid knyttet Lokalsagn ¹⁾. Den Slutning ligger derfor nær, enten at det senere er blevet anvendt til at forberlige Magnars Historie, eller idetmindste at den hele Fortælling om at hun skulde være en Datter af Fabelhelten Sigurd Fafnersbane og paa en saa vidunderlig Maade frelst til Spangereid, er en Dydigtning eller Tillempling, istandbragt for at smigre Ragnar selv eller hans og hendes Søner. Ja, forudsat at man ej skal drage hendes Tilværelse i Tvivl, er det meget rimeligt, at hendes temmelig sildige Nabenhærelse af sin foregivne Herkomst var et snildt Paasund af hende selv for derved at opfriske Magnars Interesse for hende, da han stod i Begreb med at tage sig en anden Hustru ²⁾.

Ved Magnars Hof opholdt sig, som vi ovenfor have nævnt, Skalden Brage den gamle, og digtede Kvad om ham, hvoraf enkelte Brudstykker

¹⁾ Se Fajes norske Sagn, S. 157, jvfr. Torfæi Hist. I. c. 46.

²⁾ Det maa tillige erindres, at der endnu, baade i Norge og Tyskland, fortælles Eventyr om Kvinder af ringe Herkomst, der ere blevne gifte med Konger efterat have løst den af dem fremsatte Op-gave paa samme Maade som Aulaug. Ved slige Dverrensstemmelse er det altid rimeligere, at Eventyret er blevet benyttet til at forskjønne det historiske Sagn, end at dette skulde have givet Anledning til Eventyret. Se f. Ex. Eventyret „die fluge Bauerntochter“, Grimms Märchen No. 91.

endnu ere opbevarede ¹⁾). Af Dmfvædet seer man, at Ragnar havde foræret ham et Skjold, paa hvilket berømte Sagnheltes Bedrifter vare afbildede, og disse Bedrifter synes han i sit Kvad at have besungen. De opbevarede Brudstykker handle nemlig deels om Jarmunræks og Jonakrs Sønners Drab, deels om den saakaldte Hjadningekamp, og ved hver af disse Lejligheder forekommer hiint Dmfvæd, i hvilket Brage paaberaaber sig Skjolders Afbildninger. Af Bersemaålet at domme lader det og til, at det Vers, hvori han omtaler Gefjon og Danmarks Foregelse ved hendes Vlojning, er en Deel af hans Kvad om Ragnar, og at folgelig denne Vlojning har været forestillet paa Skjoldet ²⁾). Det er ikke usandsynligt, at Ragnar paa dette Skjold nærmest har ladet sine egne virkelige eller foregivne Forfædres Bedrifter fremstille, og at Volsungernes Opdragelse deriblandt maaskee kunde ansees som et Beviis paa at han allerede selv gjorde Fordring paa at betragtes som beslægtet eller besvogret med dem. Imidlertid maa det her merkes, at man af de gamle Eddadigte, der besyngte Volsungernes Bedrifter, kan tydeligt paaapege enkelte, der ere aldeles uvidende om Hslaug og Heime, og ikke engang robe den mindste Forestilling om at Sigurd Fafnersbane og Brynhild skulde have haft nogen Datter sammen eller at Brynhild skulde være den samme som Skjoldmoen Sigdrifa, medens derimod andre tydeligt give at forstaa, at Sigdrifa og Brynhild ere een og den samme, og at Sigurd med hende havde Datteren Hslaug, forend hun blev gift med Gunnar Gjukeson. Da nu hine Kvad saaledes maa hidrøre fra en Tid, da Hslaugsagnet endnu ikke var sat i Forbindelse med Volsungerne, og de andre Kvad derimod maa være yngre, kunde man, hvis Kvadenes Affattelsestid lod sig bestemme, ogsaa nogenlunde angive, paa hvad Tid hiin Kombination kom istand ³⁾). Men desværre kan man her neppe derom sige andet, end at ogsaa de yngre Kvad i alle Fald lade til at være ældre end det 10de Aarhundredes Slutning. Vi ville nedenfor faa at see, at Kong Harald Haarfagre og hans Efterkommere satte sin Vre i at nedstamme fra Ragnar; det er saaledes muligt, at Kombinationen først i hans Tid er bleven indret-

¹⁾ Næmlig i Skálda, se den arnamagnæanske Udg. af Snorra-Edda, Cap. 42, 50.

²⁾ Der staar nemlig (Cap. 42): „dette Mandfald og en Mængde Sagn seer jeg paa den fagre Skjoldbund; Ragnar gav mig Skjoldet til Foraring“. Og nedenfor (Cap. 50): „den Kamp (Hjadningerne), og en Mængde Sagn seer jeg paa Dvins Salpenning (Skjoldet). Ragnar gav mig Skjoldet til Foraring“. Ligeledes anføres nogle Linjer, hvor Brage anmoder Sigurds Søn (Ragnar) om at modtage et Erkjendtlighedsbeviis (Kvadet) for det Skjold, han havde givet ham, (Cap. 49).

³⁾ De Kvad, der mere eller mindre tydeligt pege hen til denne Kombination, ere Sigurdarkviða I. (ifær Cap. 27—31), Brynhildarkviða (Cap. 2.), og Helreid Brynhildar. Derimod kjender det ældgamle Sigdrifumål intet dertil.

tet, og at den maafkee ikke engang førend langt ned i Tiden har faaet nogen større Udbredelse. Zaros Tausshed derom er her af stor Betydning.

De i Kraakumaal opregnede Bedrifter, der ikke vedkomme de britiske Der, og som saaledes med nogenlunde Rimelighed kunne tillægges Ragnar, ere, foruden Kampen med Lindormen, et Slag i Drefund, et ved Dünamünde, et mod Helsingerne, et hveri Herrød Jarl (Thoras Fader?) faldt, et mod en Kong Ravn ved Skarpasler (rimeligviis paa Sveriges Kyst), dernæst det paa Ulleraker, hvor Kong Gyslein faldt, derefter et udenfor Ginderis=Derne (uvist hvor), og endelig et ved Bornholm. De derpaa følgende ere ved Flæmingeland eller Flandern, og alle de øvrige henføres til England, Skotland, Irland eller Syderøerne ¹⁾.

Vi beholde saaledes, naar alt uvedkommende bortfjernes, den Forestilling om Ragnar tilbage, at han var den mægtigste Konge i Norden paa sin Tid, og idetmindste af Navn Overhoved over et stort Rige, der indbefattede Gautland tilligemed Svithjod og det sydøstlige Norge, tilligemed Danmark eller Stykker af Danmark; at han søgte at holde Underkongerne over de forskjellige Dele af Riget i Lydighed, men at dette ikke overalt lykkedes; at han derhos tilbragte en stor Deel af sit Liv paa Krigstog, fornemmelig til Østerleden, og at han maa have udført mange om personlig Tapperhed og Styrke vidnende Bedrifter, der siden udsmykkedes af Sagnet, i hvilket han blev en Personifikation af Vikingelivet, ligesom Starfad tidligere var bleven en Personifikation af den nordiske med Snedighed forenede Kraft. At hans Magt i Virkeligheden ej kan have været saa stor, som de sildigere sagnmæssige Beretninger angive, viser sig allerede deraf at de vestfoldske Konger omtales omtrent som uafhængige, uagtet det udtrykkeligt hedder at Ragnars Rige omfattede Naumarike og Vestfold, ja efter en enkelt Beretning endog hele det søndenfjeldske Norge ²⁾, ligesom vi ogsaa nedenfor ville saa at see,

¹⁾ Krakumál nævner i v. 1, Kampen med Lindormen, v. 2, Slaget i Drefund, v. 3, Slaget ved Dünamünde (Dynumynni), v. 4, Slaget i en Elv mod Helsingerne, v. 5, Herrød Jarls Fald; det synes ellers som Herrød har kæmpet imod, ikke med Ragnar; v. 6, Slaget ved Skarpasler, v. 7, Slaget paa Ulleraker, hvor Gyslein faldt, v. 8, Slaget ved Ginderisøerne, v. 9, Slaget ved Bornholm, v. 10, Slaget mod en Kong Frey i Flamingaland, her synes et eller andet ældre Kvads Udtryk freyr Flæmingja, Flæmingernes Herre, at have været misforstaaet af Kraakumaals Digter; v. 11, et Slag ved England mod en vis Balthjof, v. 12, et Slag i Barbassjod, v. 13, et Slag ved Hedningavaag, v. 14, et Slag i Northumberland, v. 15, et Slag med en Hertzjof i Syderøerne, hvorved Ragnars Mand tabte og Ragnvald faldt, v. 16, et Slag i Bedrefjord i Irland mod en Kong Marstein, v. 17, Agnars Drab ved en vis Egil, v. 18, Slag paa Vikasferb, v. 19, Slag ved Lindisøere, v. 20, Slag i Kalesund mod en Kong Trn, v. 21, Slag ved Angelsey, v. 22, Slag ved Skotland.

²⁾ Fortællingen om Ragnars Søner Cap. 2. Her hedder det, at Ragnar havde

at Jylland omtrent nød den samme Uafhængighed, og at hans Søner ej spillede nogen synderligt indgribende Rolle. Hans Levetid bestemmes ved de førnævnte Slægtregistre til Slutningen af det 8de og Begyndelsen af det 9de Aarhundrede. Han bliver altsaa samtidig med Karl den Store ¹⁾.

I sit Vers om Gesson bruger Brage den gamle, Ragnars Samtidige, Benaævnelsen „Danmark“. Det er første Gang, vi støde paa dette Navn, thi at det af sildigere Skribenter, da det allerede var blevet almindeligt, henføres til ældre Tider, har naturligviis intet at betyde. Hver Delingen af Ragnars Besiddelser mellem hans Søner omtales, bruges ikke Navnet Danmark, men endnu de gamle gotiske Navne Sælund, Meidgotland og Dgotland ²⁾. Og vi have ovenfor viist, hvorledes ogsaa Brage ved at kalde Sælund „Danmarks Tilvært“, synes at lægge Danmark selv udenfor Sælund, eller at Danmark endnu paa hans Tid er at sege paa den skandinaviske Halvø ³⁾.

3. Ragnars Søner. Sviarældet og Danerældet.

Ragnar Lodbrofs Søner deelte, ifølge Sagaerne, hans Rige, saaledes at **Bjorn Jernside** fik Herredømmet over Uppsala, hele Svithjod, Øster- og Vester-Gautland med tilliggende Lande; **Sigurd Drm i Dje** Sælund, Skaane og Halland, hele Viken og Agder til Vidandesnes, tilligemed en stor Deel af Dplandene, **Hvitserk** Meidgotland (Jylland) og Windland (Ela- vernes Land), og **Ivar** Northumberland. Men Ivar henhører, som vi have seet, ikke til denne Tid. Om Hvitserk nævnes der intet videre; Caro lader ham dø før Faderen ⁴⁾, og enten forholder dette sig saaledes, eller han er død strax efter Ragnar, eller er endog, naar alt kommer til alt, kun

ladet de tvende Knerter bygge i Eier paa Vestfold, fordi hans Rige strakte sig ligesaa Dovrefjeld til Lindesnes.

¹⁾ At Ragnar, hvad flere have antaget, skulde være den hedenske Konge, som de angelsaksiske Beretninger lade blive dræbt ved Bearmouth 794, er, som vi allerede ovenfor have nævnt, umuligt af den Grund, at de Bedrifter i Skotland og Irland, som i saa Fald ogsaa maa tillægges ham, først kunne være udførte efter 794—795, i hvilke Aar de nordiske Visinger allerførst kom til disse Lande. Men forresten bliver det umuligt at afgjøre, om Ragnar døde før eller efter Aar 800. Det synes vist, at Gorm den Gamle ved sin Død 935 var omtrent hundreedaarig; hans Fader Hardeknut maa saaledes ved 840 idetmindste have været tyveaarig; de engelske Annaler omtale ogsaa en voren Søn af ham ved 882. Sigurd Drm i Djes Fødsel falder folgelig omkring 790.

²⁾ Nl. Tryggv. Saga, Cap. 63. Fortæll. om Ragnars Søner, i Fornald. S. I. S. 355.

³⁾ Se ovenfor, S. 247.

⁴⁾ Caro, 10de B. S. 156.

en opdigtet Sagnfigur, der i alle Fald kan lades ud af Betragtning, saavel som de øvrige ved denne Deling ikke nævnte Søner af Ragnar. Af dennes Nige dannede der sig for det første kun tvende, nemlig Bjorn Jernsides, der nedarvedes i hans Æt, og fra denne Tid af stedse kaldes **Sviarike** eller **Sviavælde**, medens Kongerne kaldes **Sviakonger** ¹⁾; og Sigurd Drm i Djes, der nedarvedes i hans Æt, og herefter kaldes **Danmark**, **Danarike** eller **Danavælde**, og Kongerne **Danekonger**. Man maa nemlig antage, at Sigurd, ligesom hans Fader, havde sit egentlige Hovedsæde i den Deel af den standiske Halvø, som var de ældre Daners oprindelige Hjem, og derfor fra først af kaldtes Danmark, men at de Mænd af nordgermanisk Herkomst, som omgave ham og styrkede hans Herredomme over de forrige gotiske Lande, nu selv, for nærmere at betegne sig, kaldte sig Daner efter Landet. Men disse nyere, nordiske Daner maa nøje adskilles fra de ældre Daner af gautisk Herkomst og med gotisk Kultur. Det var de nyere Daner, der udstrakte Navnet Danmark over Derne og den jydsk Halvø. Fandtes her end tidligere Daner, saa var dette, som vi have seet, ikke nok til at bringe Navnet „Gotland“ til at vige for „Danmark“. Dette skede vist heller ikke fuldstændigt, førend den gotiske Kultus i Hleide var afstøffet, og saaledes den gotiske Nationalitets sidste Holdpunkt tilintetgjort, en Begivenhed, der, som vi ville saa at see, ikke fandt Sted førend under Sigurd Drm i Djes Sønesøn Gorm, der tillige var den første af Witten, som gjorde sig hele Niget virkelig og umiddelbart underdanigt. Først da maa Benævnelsen „Gotland“ aldeles være ophørt, og først da maa Benævnelsen „Daner“ være bleven betegnende for den hele, saavel nordiske som gotiske Befolkning af det egentlige Danevælde.

Sigurd Drm i Dje, Ragnars Søn, kan neppe have været nogen synderligt mægtig Konge, eller have udført store Bedrifter, thi man veed næsten intet om ham, og de Vikingetog, der i nogle af vore Oldskrifter tillægges ham, tilhøre aabenbart en eller flere yngre Krigshovdinge af dette Navn ²⁾. Saxo fortæller udtrykkeligt om ham, at han levede i Fred ³⁾; og vi ville nedenfor see, hvorledes de vestfaldske og senderjydske Konger, der maa have været samtidige med ham, førte det store Ord, uden at han engang nævnes. Den danske Historikskriver Sven Agesøn siger, mærkeligt

¹⁾ Hvad den anden foregivne Søn af Ragnar angaar, der og skal være bleven Konge i Sverige, nemlig Erik Bedrhatt, da synes han snarere at have været en ældre fabelagtig Konge, der nød et slags guddommelig Tilbedelse, se Vita Ansgarii Cap. 26.

²⁾ Se Afhandl. om Skiringsfæl og de vestfaldske Konger i Langes Tidsskrift, 4. B. S. 169.

³⁾ Saxo, 9de B. S. 461: hic autem post editas late strages, domestica claritate contentus, toga quam armis illustris haberi maluit, omissoque castrorum cultu ex acerrimo tyranno exactissimum pacis custodem agere coepit.

nok, at Sigurd erobrede det danske Rige, fældede dets Konge og egtede hans Datter 1). Han kan forsaavidt heri have Ret, som det virkelig ogsaa af vore Oldskrifter lader til at Ragnars Sønner i deres Faders Levetid med væbnet Haand undertvang de nuværende danske Lande 2). Det betegner idetmindste ham og hans Mænd aldeles saaledes, som vi ovenfor have skildret Sigurd RINGS Ret og dens Tilhængere: som en Koloni af Erobrere, der har sat sig ned paa gotisk Grund. Sigurds Søn hed Knut, og kaldtes sædvanligviis Hardeknut efter Hardesysel i Jylland, fordi han der havde været opfostreret af en Underkonge, ved Navn Gorm, Søn af den saakaldte Fundne-Knut, om hvis Herkomst der fortælles et mærkeligt Sagn 3). Om Hardeknut veed man forresten endnu mindre, end om Sigurd Drm i Dje. Han skal efter en Beretning kun have raadet over Halland, Skaane og Selund, medens det udtrykkeligt siges at han mistede Herredømmet over Viken; efter en anden Beretning skal han ikke engang have besiddet Halland,

1) Svenonis Aggonis hist. rer. Dan. i Langebek's Scriptorum Rer. D. I. S. 48: Post hæc Siwardus, filius Regneri Lothbroki, regnum invasit Daciae, commissoque cum rege proelio, regem interfecit et regnum obtinuit; qui dum regno potiretur conquisito, regis interemti filiam toro sibi sociavit.

2) Se ovenfor S. 366.

3) Daaf den engelske, heber det, den samme, som af Sigurd Ring blev sat til Underkonge i Jylland (se ovenfor S. 294), havde en Søn ved Navn Grim graae, der tog Kongedømmet efter ham; Grim's Søn og Eftermand var Audulf den sterke, der var Skattekonge i Jylland paa Ragnars Tid; Audulf's Søn var Gorm, med Tilnavnet den heimfke (d: eenfoldige). Noget af denne Gorm's Tralle kom engang tilbage fra Holsten, hvor de havde kjøbt Viin, gjennem Skoven Mørkved, og fandt her et spædt Drengsbarn, indsvøbt i en Liindug der var sammenknyttet foran paa dets Bryst, og hvori tre Guldringe vare fastede; udenom Liindugen var en Silkedug. De bragte Drengen til Gorm, der kaldte ham Knut efter den Knude, hvori Liindugen var knyttet, og antog ham som sin egen Søn, da han selv var sønneløs. Knut blev hans Eftermand, og kaldtes deels Fundne-Knut, deels Tralle-Knut; han opdagede siden, at hans Fader var en vis Arnfinn Jarl i Holsten. Han levede ikke længe, men efterlod Riget til sin Søn, der hed Gorm efter hans Fosterfader. Gorm var en stor Ven af Ragnars Sønner, og opfostrerede Sigurd Drm i Djes Søn, hvilken han kaldte Knut efter sin Fader. Denne Knut blev siden kaldet Hardeknut, fordi han opfostredes i Hardesysel i Jylland. Man seer heraf at disse Underkongers Rige var i den nordre Deel af Jylland. (Ol. Tr. S. Cap. 62. Om Ragnars Sønner Cap. 13). Ifølge Ewen Kageson (Cap. 2) var Hardeknut den første, der hed „Knut“, og skal have faaet dette Navn, fordi Faderen, forinden han var fød, bad hans Moder, da hun spurgte ham hvad deres tilkommende Barn skulde hebe, at tænke paa sit sammenknyttede Belte. Waade Saxo og Ewen Kageson ere enige med vore Sagaer i at Hardeknut var mindre-aarig, da hans Fader døde, men de nævne som hans Formynder en sjællandsk Bonde, ved Navn Emmignup; Saxo sætter desuden den sønderjydske Konge Erik den unge ind mellem Sigurd og Knut som dennes Fader. — Det synes forresten som om Gorm den heimfke ogsaa har været kaldet Harde-Gorm, og hans Faders Tralleknut „Ewen“, se Alf. i Langes Tidsskr. 4de B. S. 175.

ligesom det af flere Omstændigheder synes vist, at den svenske Green af Otten, eller Bjørn Jernside og hans nærmeste Efterfølgere, under hans Mindreaarighed optraadte som de egentlige Overkonger i Norden, og idetmindste tiltog sig eller gjorde Fordring paa Viken og Overherredømmet over de vestfoldske Konger og deres Besiddelser saavel i som udenfor Norge. Han efterlod Sønnen **Gorm**, der siden er bleven saa bekendt under Navnet „Gorm den gamle“¹⁾.

Om de første svenske Konger af Magnarsæt ved man ikke stort mere end deres Navne. **Bjørn Jernside**, Magnars Søn, havde to Sønner, af hvilke den ene, **Erik**, blev hans Eftermand, men levede kun en kort Tid; den anden, **Resil**, var Hær- og Søkonge. Resils Søn **Erik** blev derefter Konge, var mægtig, og en stor Hærmand. Efter ham fulgte Brodrene **Bjørn**, sædvanligviis kaldet Bjørn paa Hauge, og **Anund** eller **Gimund**; deres Fader var enten **Erik Resilsøn** eller **Erik Bjørnsøn**; Bjørn havde 829 og 831 sit Sæde i Sigtuna, hvor der havde dannet sig en Kjøbstad, kaldet **Birk**; Anund (Gimund) herskede i Uppsala, og laa i Fejde med Bjørn, eller dennes Søn **Nlaf**, der nu for en Tid lang synes at have fordrevet ham fra Landet. Anunds Søn var den berømte **Erik Anundsøn** eller **Gimundsøn**, der, som der fortælles, skal have underkastet sig hele Sverige²⁾.

1) Indledn. til Jomsv. Saga forverler Gorm den gamle med Gorm Trælleknutsøn og kalder ham derfor den heimiske; vist er det, at Gorm virkelig ogsaa kaldtes saaledes, s. Gr. i Hist. Norvegiæ Fol. 7. b., ligesom de tre Slægtled mellem Audulf, Magnars Underkonge, og Gorm Trælleknutsøn, lidet stemmer med at denne skulde kunne være en god Ven af Magnars Sønner, og opfostre Sigurd Drm i Djes Søn. Her opstaar saaledes en sterk Formodning om, enten at Sagnet om Fundne-Knut er en silbigere Digtning, og at saavel han som Gorm den yngre maa falde bort, saaledes at Gorm heimiske bliver Hardeknuts Fosterfader, eller og at Hardeknut virkelig ikke har været en Søn af Sigurd Drm i Dje, men af en jydske Underkonge, og at hans Etlinger siden, ligesom Ynglingefongerne i Norge, have foregivet en Nedstammelse fra Ragnar. Thi saa meget synes vist, at Navnet „Knut“ først paa denne Tid er opstaaet, og at vi fra denne Tid, eller fra Sigurds Død, se lutter nye Navne, Knut, Sven, Gorm, Harald, i den saakaldte ragnariske Kongeat i Danmark, hvorhos det altid bliver mærkeligt, at Jomsvikinasaga ved at gjøre Gorm den gamle til Fundneknuts Søn, aldeles slaar en Streg over hans Nedstammelse fra Ragnar; ligesom Sven Hagesøn, uagtet han kalder ham en Søn af Sigurd Ragnarsøn, dog tillige siger at han var den første danske Konge med Navnet Knut, og at de esromske Annaler, der kalde Gorm Gamle „den engelske“, intet vide enten om Ragnar eller hans Nedstammelse fra denne. Mere herom nedenfor.

2) Om disse svenske Konger, se Langfædgatal og Herv. Saga Cap. 20, sammenholdt med Afs. i Langes Tidssk. 4 B. S. 172, flg., hvor Kejlene i Herv. S. ere paaviste og berigtigede.

4. Ynglinge-Kongerne paa Vestfold og i Sønderjylland. Sigfrid, Gystein, Haldan og Gudrod Vejdelonge.

Det er allerede ovenfor berørt, hverledes Ynglinge-Vetten eller Haldan Hvitbeins Efterkommere erhvervede Besiddelser paa Vestfold, hvilket nu, som det synes, blev deres Hoved-Besiddelse og hvor Templet og Helligdommen i Skiringsfal grundlagdes ¹⁾). Lige fra Sigurd Rings Dod af synes disse vestfoldske Konger og deres hele Vet at have optraadt som Medbeslere af Ragnar Lodbroks Vtmænd, og at have søgt at aflaste deres Overherredomme. Det er ogsaa umiskjendeligt, at dette i alt Væsentligt maa have lykkets dem. Thi ej alene vide vore egne Beretninger næsten intet at fortælle om deres Basal-Forhold til Danekongerne, men i de frankiske Annaler, hvor der fortælles saa meget om Nordboernes Herjetog mod det frankiske Rige, og de karolingiske Kongers Indblandelse i Nordens Anliggender, er der ene Tale om Konger af hiin Vet ²⁾), hvilke endog, merkeligt nok, havde erhvervet sig et Rige i Sønderjylland og derfra tilføjede det frankiske Rige megen Skade, medens de egentlige Overkonger, fornemmelig Danekongerne Sigurd Drem i Dje og Hardeknut, aldeles forbigaaes med Tausshed. Denne Vestfoldinge-Kongernes krigerste Virksomhed og mægtige Fremtræden synes mere end Ragnar Lodbroks egen Krigerfærd at staa i Forbindelse med de første mere omfattende Herje-Tog, der fra Norden foretoges til de vestligere Lande, især de britiske Der og Frankrige. Det er vist, at de første større Vikingehære, der hjemsogte disse Lande, kaldtes af de med Begivenhederne ganske eller næsten samtidige Skribenter stedse **Nordmænd** (Nordmanni), hvor de ikke betegnes med andre deres Nationalitet uvedkommende Navne, som „Hedninger“, „Socovere“ e. a. d. ³⁾). Navnet **Dan-ner** bliver i de vestligere Farvande ikke almindeligt, forend efter Midten af det 9de Aarhundrede, da de yngre Lodbroks-Sønner først gjorde Dane-Navnet frygtet og anset, og end ikke da kunde Bencævnelsen „Nordmænd“ fortrænges i Frankrige, hvor den vedblev at bruges ved Siden af den anden, og fornemmelig fastholdtes ved Stiftelsen af Hertugdømmet Normandie. At Nordmændene ogsaa i Nord-Syddskland, skjønt dette laa Danmark saa meget nærmere, nævnes tidligere end Danerne som de Nordboer, der optraadte fiendtligt mod det frankiske Rige, vidner endmere om at det var Nord-

¹⁾ Se ovenfor, S. 270, 274.

²⁾ Vestfold nævnes udtrykkelig som en af deres Besiddelser, se nedenfor § 7.

³⁾ Hertil kunde vel Aarsagen ogsaa for en stor Deel være, at den saakaldte ragnarske Stamme i Danmark, nemlig Hardeknut og hans Vtmænd, i Virkeligheden ikke nedstammede fra Sigurd Drem i Dje, og at Hardeknut, naar alt kommer til alt, ikke engang af Navn har været Danmarks Overkonge, men at derimod de svenske Vtlinger af Ragnar i denne Tid gjorde Fordringer paa Overherredømmet, som de legitime Arvinger, indtil Gorm den gamle opstod og efterhaanden underkastede sig hele det danske Rige.

mænd, der havde nedsat sig i dets umiddelbare Nabostab. Det af Nordmændene beherskede Landskab paa den jydsk Halvs kaldtes derfor ogsaa af tydske Chronister en Tidlang Nortmannia og dets Grændse mod Tydskland den nordmanniske Grændse ¹⁾.

Allerede hvor de frankiske Chronister allerførst omtale de vestfoldske Konger, finde vi dem i Besiddelse af Sønderjylland, eller idetmindste af den Deel deraf, der grændsede til det nuværende Holsten. Der fortælles nemlig i paalidelige, med Begivenhederne selv samtidige Annaler, at den bekjendte saksiske Hovding Widukind uddrog sig fra at indfinde sig ved et stort Møde, Karl den Store havde sammenkaldt i Paderborn i Maret 777, men flygtede med nogle faa Benner til Sigfrid, Danernes Konge i Nortmannia ²⁾. Efter en sildigere Skribents Udsagn, der dog ikke er synderligt at stole paa, skal Widukind have været gift med Sigfrids Søster ³⁾. En anden sildigere Skribent vil vide, at Annalisten ved dette „Nortmannia“ skulde have meent Norge ⁴⁾, hvilket dog har liden Næmnelighed for sig; det kan neppe være noget andet Landskab end Sønderjylland eller den Deel deraf, som Tydskerne i hine Tider kaldte *Sinlendi*, d. e. det (med Tydskland) sammenhængende Land ⁵⁾. Dette viser sig især af hvad der senere fortælles. I Maret 782, heder det, holdt Kong Karl et Møde ved Floden Lippes Udspring, hvor ogsaa Sæerne med Undtagelse af Widukind, indfandt sig; der kom ogsaa nogle Nordmænd, hvoraf en hed Halfdan; de vare Sendebud fra Sigfrid, Danernes Konge ⁶⁾. Da Kong Karl efter afholdt Møde var vendt tilbage til Frankrige, gjorde Sæerne efter Widukinds Anstiftelse paa ny Oprør, men bleve slagte, og maatte atter underkaste sig; de nødsagedes til at udlevere alle dem, der især havde egget til Oprøret, undtagen Widukind, der atter var flygtet til Nordmændene. Sigfrid, Danernes Konge,

¹⁾ Se mangesteds i de frankiske Annaler fra 777—850. Den nordmanniske Grændse (*limes nordmannicus*) omtales i Einhards Annaler ved 817. Einhard foretrækker ellers Benævnelserne Dani og Rex Danorum, medens han dog ellers kalder Landet Nortmannia. De ældre Forsch-Annaler kjende kun Benævnelserne Nordmanni og Nordmannia.

²⁾ Forsch-Annaler i Perz Monum. I. p. 156, 158. Einhards Annaler, hos Perz I. p. 157, 159. Sigibert af Gembl. hos Perz. VIII. 334. Poeta Saxo, Perz I. p. 233.

³⁾ Botho, *Chronicon picturatum*, Leibniz Ser. rer. Brunsv. III. p. 292.

⁴⁾ Albericus *trium fontium*, udg. af Leibniz p. 114.

⁵⁾ *Sinlendi* nævnes af Einhard (Perz I. p. 202) og i *Vita Hludowici imp.* (Perz II. p. 610) ved 815. Den angelsaksiske Form, *Sillende*, forekommer i Alfreds Overs. af Drosius, deels i Alfreds egen geogr. Oversigt, deels i Fortællingen om Ottars og Alfrens Rejser.

⁶⁾ Forsch-Annaler hos Perz I. 162, 164. Einhards Annaler, Perz I. 164. Einhard af Fulda, Perz I. 349, Regino, hos Perz I. 559.

maaſkee den ſamme, maaſkee ogſaa en anden, nævnes allerſidſt i Aaret 798. Kong Karl havde ſendt en Godſtafk ſom Gefandt til ham, men denne blev paa Tilbagevejen myrdet af de hiinſides Elben boende Sæver, der havde gjort Oprør ¹⁾).

Mere erfarer man ikke om Sigfrid. At han var af ſamme Hætt, ſom de øvrige norſke Konger i Sønderjylland er utvivſomt deraf, at Godfrid eller Gudrød, ſom var af danne Hætt, optræder i hans Sted ſom Konge i Nortmannia ²⁾); men hvorledes han var beſlægtet med dem, eller hvorledes han og hans Nordmænd allerførſt kom i Beſiddelſe af Sønderjylland, fortælles ingenſteds. Vore egne Oldſkrifter omtale ham ikke. De nævne ſom Konger paa Veſtfold umiddelbart før Gudrød kun den førhen omtalte Eysteinn og hans Søn Halfdan. Eysteinn, fortælles der, ſejlede med nogle Krigsflibe over Fjorden til Borna, og herjede der, men blev paa Tilbagevejen nær ved Jarlsø ſlaaet overbord af Sejlbommen paa et andet af hans Skibe, der ſejlede hans eget før nær: dette Uheld tilſkrev man Kongen paa Borna, ved Navn Skjold, der havde Ord før at være trykkyndig, og ſom ſkal have blæst og viſtet med ſin Kappe efter Eysteinn, da han ſejlede hjem ³⁾). Hans Lig blev højlagt ved Stranden paa Borro. Halfdan, der blev Konge efter ham, ſit Tilnavnet hinn mildi ok matarilli (den gavmilde og madknappe), fordi han gav ſine Mænd i Lønning lige ſaa mange Guldpenge, ſom andre Konger Sølvpengge, men ſultede dem i Mad; hans Hovedgaard, hvor han boede og døde, var Helte paa Veſtfeld. Han tilbragte lang Tid paa Vikingetog og ſamlede ſig ſter Formue; hans Huſtru Lif var en Datter af Kong Dag paa Veſtmare — den ovenomtalte, blandt Braavallaheltene forekommende Dag liſſke eller grenſke — og han blev, ligeſom Faderen, højlagt paa Borro ⁴⁾).

Der nævnes ikke med et eneste Ord, til hvilke Egne Halfdan foretog ſine Vikingetog. Det ſandſynligſte er imidlertid, at de have gjeldt Nordtydſkland, med nærliggende Egne. Kong Sigfrid maa have været hans Frænde, maaſkee hans Broder, ſiden vi ſee Halfdans Søn ſom Sigfrids Efterfølger, og Halfdan ſelv er vel heller ingen anden end den ſamme Halfdan, der i Aaret 782 nævnes ſom Sigfrids Gefandt hos Karl den Store. At Sigfrid ej alene var den førſte Nordmannakonge, ſom nævnes af Tyd-

¹⁾ Einharðs Annaler, Perð I. p. 185.

²⁾ Da der ſenere (ved 812) omtales en Harald, der førhen havde været Konge (Herioldus quondam rex), er det ſandſynligt, at der mellem Sigfrid og Gudrød, eller ſamtidigt med Sigfrid, har været en Konge ved Navn Harald, rimeligviis hans Broder, om hvem man forreſten intet veed.

³⁾ Yngl. Saga Cap. 51. Hiſt. Norv. fol. 7 a. Borna kaldtes omtrent det nuværende Nygge Preſtegjeld. Navnet Børne-Kloſter minder endnu derom.

⁴⁾ Yngl. S. Cap. 52. Hiſt. Norv. fol. 7 a.

skerne, men virkelig den første, som erhvervede Besiddelser eller grundlagde Riget i Sønderjylland, skjønnes deraf, at der før hans Tid ikke er Tale om Nordmænd, og at disse andensteds netop paa denne Tid omtales som et Folk, med hvilket Frankerne gjorde Venskab for første Gang ¹⁾. Haldans Krigstog have altsaa fornemmelig bestaaet i at erobre Sønderjylland i Forening med Sigfrid. Af den Omstændighed, at baade Eysteinn og Haldan bleve højlagte paa Borro, ikke i Skiringsfal, skulde man næsten formode, at de ej have været i Besiddelse af dette Sted, men at det ved Dødsling mellem Bredrene eller Frænderne er kommet til at tilhøre Sigfrid. At vore Oldskrifter tie herom, er ej at undres over, da den eneste Kilde, man foruden dunkle Sagn havde at holde sig til, Thjodolfs Ynglingatal, følger Otta i lige nedstigende Linie fra Fader til Søn, uden at tale om Bredre eller Fættre. For den Sags Skyld kan altsaa Otta gjerne have haft langt flere Medlemmer, end dem, han nævner.

I Skiringsfal, hvor der foruden Kongsgaarden ogsaa var et anseet Tempel, hvortil Folk søgte sammen fra hele Viken, maatte der nødvendigviis tillige opstaa en Handelsplads. Denne omtales ogsaa endnu inden Udgangen af det 9de Aarhundrede, efter Nordmanden Ottars Beretning, af den eneste Konge Alfred, og der kan ingen Tvivl være om, at den allerede var til paa Eysteins, Haldans og Sigfrids Tider. Om dens Beliggenhed vidner endnu Navnet **Kaupang** (d. e. Kjøbstad) paa et Par Gaarde ved den saakaldte Biggsfjord, der fra Laarvigssjorden skærer sig ind mod Ost. Her er der en god Havn, og i Nærheden vrimer der saaledes af Gravboje, at man tydeligt kan see at mange Familier her maa have boet tilsammen. Noget længere fra Søen ligger nu paa en aaben Plads den ældgamle Thjoling (fordum Hjódalyng) Kirke; paa denne Plads Hjóda-lyng d. e. Folke-Lyng, Folke-Heden) er der endnu Spor af en stor Steensætning, rimeligviis en Dom-Ring; at Templet har staaet hvor Kirken nu staar, og at altsaa denne Plads, Thjoda-Lyng, er den, paa hvilken Folk fra alle Kanter i Viken kom sammen for at forrette deres Andagt, er sandsynligt. Lønger mod Vest laa den gamle Kongsgaard **Geirstad** (nu Gjerstad).

Som den fornemste, maaffee den eneste Søhandelsplads i Nordmændenes sønderjydske Rige nævnes meget tidligt (804) det ved Bunden af Fjorden Elie eller Elen beliggende **Slesvig**, og der kan neppe være nogen Tvivl om, at det allerede fra Sigfrids Tid var de hertværende Nordmannas Kongers Hoved-opholdssted. Det forekommer allerførst under Benævnelsen

¹⁾ Næmlig i St. Ludgers Levnetsbeskrivelse, hvor han forudsiger de Ulykker, Nordmannerne skulde bringe over Lybfland (Perk II. 412), og i den Santsgalliske Munks gesta Karoli II. Cap. 14, hvor Keiserén, ligeledes omtrent paa samme Tid, foregives at spaa om den store Skade, Nordmannerne vilde komme til at udrette. (Perk II. 757). Se mere herom nedenfor § 7.

Eliesthorp ¹⁾), siden kaldes det ogsaa deels **Eliašwik**, **Eleswif**, deels **Heidaby** (Hede-Byen). Dette sidste Navn var det brugelige blandt Nordmændene, og det gjenkjendes endnu i Haddeby, Navnet paa en Forstad eller en Landsby paa den sydestlige Side af Byen. Man skulde deraf formode, at de norske Erobrere fornehmelig have haft deres Tilhold paa denne Kant, medens Befolkningen i det egentlige Slesvig var danst-gotisk, eller at Slesvig var den egentlige By, Heidaby derimod Krigshavnen og Kongesædet. At der mellem Heidaby og Skiringsfal maatte være en livlig Forbindelse, falder af sig selv. Ogsaa fortæller den samme Ottar, hvis Rejseberetning Kong Alfred meddeleer, at han i fem Dage sejlede fra Skiringsfal til Heidaby, uden, som det synes, at anløbe nogen anden Havn: dette antyder en umiddelbar Forbindelse mellem begge Havne ²⁾. Ottar nævner ligeledes hvor lang Tid der behøvedes for at sejle til Skiringsfal fra hans Hjem Helgeland; dette viser at Skibsfart mellem Helgeland og Skiringsfal ej var usædvanlig. Denne Kjøbstad stod altsaa i Forbindelse baade med Landets nordligste Dele, med Viken, og med Heidaby: den maa altsaa have været en betydelig og i hele Norden anseet Handelsplads. Det skal nedenfor vises, hvorledes det vestfoldske Kongesæde paa Harald Haarfares Tid flyttedes til Sæheim ved Tunsberg, og hvorledes Handelsværelsen ligeledes dreg sig fra Skiringsfal — der siden den Tid synes at være sunken tilbage i Ubetydlighed — til Tunsberg. Om denne heder det udtrykkeligt ³⁾, at Kjøbmandsskibe i mængdeviis søgte derhen, baade fra Landets nordligere Egne, fra Viken, fra Danmark og fra Sarland. Hvad der her siges om Tunsberg, maa ogsaa gjælde for den ældre Handelsplads, i hvis Sted Tunsberg traadte, nemlig for Kjøbstaden i Skiringsfal. Vi kunne heraf negenledes danne os en Forestilling om det brogede Liv, som i hine sjerne Tider maa have fundet Sted ved Viggsfjordens Bred. Vi læse om Slesvig, at det stod i livlig Handelsforbindelse med Venden, Samland, Svithjod, Garderike, og derfra endog over Land med Grækenland ⁴⁾. Skibene fra Slesvig bragte vel saaledes ej alene tydske, vendiske, preussiske, russiske, græske og østerlandske Varer til Skiringsfal, men ogsaa ofte Kjøbmænd og Vventyrere fra de fleste af de nysnævnte Lande. I Skiringsfal kunde man saaledes vistnok see Helgelænderen kjøbslaa med Preusseren, Thrønderen med Sareren og Venderen, Sønd-

¹⁾ Einhard og Regino, ved 804 (Verk I. 191, 563).

²⁾ Alfreds Drosius, udg. af Barrington, S. 25.

³⁾ Snorre, Harald Haarf. S. Cap. 38.

⁴⁾ Adam af Bremen, IV. 1, jvfr. Alfsteens Rejseberetning, der beskriver en Sejlads fra Slesvig til Truso nærved det nuværende Elbing, og ved den nøjagtige Besked den giver om de gamle Preusseres Skikke og Sædvaner lægger for Dagen at Garten mellem Slesvig og Preussen maatte være hyppig.

møringen med Danen og Svensken; ved Siden af Sougvert af Hvalros-hud og Pelsværk fra Nordland kunde man vistnok see Klavsmykker fra Preussen, kostbare Tojer fra Grækenland og Orienten, og byzantiniske og arabiske Mynter ved Siden af de nordiske Bauge, medens Havnen laa fuld af store og smaa Skibe af forskjellig Bygningsmaade, af hvilke dog især de kongelige Langskibe maa have tildraget sig Opmerksomheden ej alene ved deres Størrelse, men ogsaa ved deres Pragt ¹⁾. Under disse Omstændigheder bliver det ikke længer saa besynderligt, at de vestfoldske Konger kunde hæve sig til saa stor Magt og Anseelse fremfor de øvrige Konger i Norden, og tilsidst endog fremfor deres egne Døttinger.

Det Folk, der beboede den Deel af Sønderjylland, som stod under den vestfoldske Kongeræts Herredømme, var, som det synes, fornemmelig **Daner**, det vil sige den Afdeling af gotiske Daner, der allerede siden det 5te Aarhundrede havde været bosat i disse Egne, og tildeels vare adskilte fra de egentlige Daner paa den nordiske Halvøs Fastland og de nærmest liggende Der. Disse Daner i Sønderjylland kaldes i en geographisk Oversigt, forfattet af Kong Alfred selv, **Syd-Danerne**, modsatte Nord-Danerne paa Derne og Fastlandet; han kalder dem „en Afdeling af Danerne“, og nævner dem i Forbindelse med Anglerne og Sclendi ²⁾. Det er derfor let begri-

¹⁾ Den egentlige Beliggenhed af Handelspladsen synes, som ovenfor nævnt, at antydes ved Navnet Kaupang paa et Par Gaarde ved Biggsfjorden, i hvis Nærhed der nu findes en liden Halvø, kaldet Lamsøen, men som for ikke lang Tid tilbage var omflydt, og indenfor hvilken i ældre Tider rimeligvis den egentlige Havn har været. Omkring dette Punkt vrimer der endog i en temmelig vid Omkreds af Gravhøje, i hvilke man fra Tid til anden har fundet Baaben og Redskaber af Jern, Levninger af Baade, Glasperler og Smykker, m. m. Foruden den store Steensætning ved Thjodalung findes her nebe ved Havnen ogsaa en mindre. Estergravninger vilde her vistnok give merkelige Resultater.

²⁾ Alfreds Ord i den geogr. Beskr. ere følgende: „Vestfor Oldsaxerne (de egentl. Saxer i Sydland, modsat Angelsaxerne) er Mundingen af Elben, og Frisland. Nordvest derfra er det Land, man kalder Angel, og Sillende, og en Deel af Danerne; nordensfor dem (Oldsaxerne) ere Abotritterne, nordøst Bilterne, hvilke man kalder Wsalderne, østensfor disse er Winedernes (Wendernes) Land . . . Vestfor Syd-Danerne (den nys omtalte Deel af Danerne) er den Arm af Havet, der omgiver Britannien; nordensfor dem er den Arm af Havet, der kaldes Nstersøen. Østen og nordensfor dem er Nord-Danerne, baade paa Fastlandet og Derne; østensfor dem ere Abotritterne, og søndensfor dem er Elbmundingen og en Deel af Oldsaxerne. Nord-Danerne have nordensfor sig den samme Arm af Havet, der kaldes Nstersøen; østensfor dem ere Nstjerne (Esterne), og søndensfor ere Abotritterne . . .“ (Barringtons Udg. S. 20, 21). I Gjengivelsen af Ottars Rejseberetning heber det: „Søndensfor Skiringsfal gaar en stor Sø op i Landet, bredere end al Noget kan oversee den; paa den ene Side er Gotland (Sjælland) lige overfor, derpaa Sillende; den Sø gaar mange hundrede Mile op i Landet. . . Fra Skiringsfal sejlede Ottar

beligt, hvorledes flere af de frankiske Annalister, uagtet de kalde Nordmændenes Rige i Sønderjylland Nortmannia, dog kunne kalde Kongerne Daners eller Nordmænds Konger i Fleng. Nordenfor Riget Nortmannia var det egentlige Angel, der dog kun ansaaes for en Deel af Jylland. Vestenfor Nortmannia var Frisernes Land, der i hine Tider ej havde det Udseende, som nu. Store, af Flod-Arme omslyngede Der, lignende Zeelands Der i Nederlandene, strakte sig da langt mod Vest, næsten lige til det nuværende Helgoland, der da var større end nu, og kaldtes Fositesland eller Farris. Af de mange Flod-Arme var der især een, ad hvilken man fra de indre Egne sejlede til Havet; det var Egidor (Eideren), eller som vore Forfædre kaldte den, Dgisdyr, Deren til Havet; dens Navn overførtes ogsaa paa dens Kilder inde i Landet, baade den egentlige Eider i Syd og Trenen i Nord ¹⁾. I den østlige Deel af Landet, mellem Elien, og den østlige Eider og Kiekerfjorden, var der tykke, næsten ugjennemtrængelige Skove. Landet mellem Eideren og Elben, det nuværende Holsten, var paa Østsiden beboet af Slaver, fornemmelig de saakaldte Abotriter; forresten havde det en sparsom Befolkning af Sarer, der vel og for en stor Deel vare blandede med Daner og Friiser; de frankiske Annalister kalde dem deels Nordalbinger, deels Nortliudi, deels Markomanner eller Grændseboere, et Navn, som ogsaa udstrækkes til Nordmændene selv, efter at disse begyndte at komme i umiddelbar Berørelse med Franterne. Thi det nordalbingiske Landskab var, som man kan see, fra den tidligste Tid et Tvistsens Væle mellem Nordmændene i Sønderjylland og de frankiske Konger ²⁾.

paa flere Dage til den Havn, som kaldes Hede (Slesvig), den ligger mellem Bender, Sarer og Angel, og hører til Danerne. Da han sejlede hid fra Skiringssal, havde han i tre Dage Danmark til Bagbord og det aabne Hav til Styrbord; de følgende to Dage havde han til Styrbord Gotland, Sillende og mange Der, til Bagbord de Der, der høre til Danmark". (Barr. Udg. S. 25).

¹⁾ Hos den ravenniske Geograph, der, som det synes, tildeels skriver sig fra det 9de Aarh., kaldes Eideren Dyna eller Lina. Om dette er en Misforstaaelse eller ej, lader sig nu ikke godt oplyse, men mærkeligt er det vistnok, at Herv. Saga nævner Dünheidr og Dýngja tilligemed det nærliggende Myrkvidr som Grændsen mellem Reidgotland og Hunaland, og at Myrkvidr andetsteds (i D. Tr. S. Cap. 62) nævnes som Skoven, der fillede mellem Holsten og Jylland. Og „Eideren“, Egisdyr, er heller ikke noget egentligt Navn. I „Duna“ har man derimod den gamle keltiske og slaviske Benævnelse, der har ligget til Grund for Donau, Dorin, Don (Tanais), og den bedste Forklaringsgrund til de Forverlinger, der mellem alle disse Elve have fundet Sted.

²⁾ Hraban Maur, død som Erkebiskop i Mainz 856, bruger Udtrykket Marcomanni eller Nortmanni i Fleng om de nordiske og dansk-gotiske Beboere af Sønderjylland eller maaskee af hele Danmark. Han meddeler nemlig i sit Skrift de inventione literarum et gotisk Runealfabet, og siger derom: „dette er de Bogstaver, der bruges af Markmændene, hvilke vi kalde Nordmændene, og fra hvilke de, der tale det tydske Sprog, have deres Oprindelse. Med disse

Halvdan mildes Søn og Efterfølger var **Gudrød**, eller, som han af de frankiske Annalister kaldes, **Godfrid**. Hans Moder var Lif, Datter af den ovenfor omtalte Dag, Konge paa Vestmære eller Kysten mellem Mar (Langesundsffjorden) og Agder; i Ynglingasaga nævnes som hans Besiddelser i Norge, foruden Vestfold, ogsaa Hedemarken, Thoten og Hadeland, foruden Vermeland i Sverige. Da vi derhos finde hans Søn og Sønesønner i Besiddelse ej alene af den sydlige Deel af Vestfold med Skiringsfal, men ogsaa af Vestmære, maa han have arvet begge Landskaber, det første efter sine fædrene, det sidste efter sine modrene Frænder. Ved Giftermaal med Alf-hild, Datter af Kong Alfarin fra Alfheime, fik han ogsaa Halvdelen (Det vil sige den nordlige Deel) af Vingulmark; hans Rige i Norge strakte sig saaledes omtrent fra det nuværende Follo langs Christianiaffjordens Kyst opad til Njosen og Nandsffjorden og videre mod Syd til Nygjarbit. Men med Herredømmet over Skiringsfal fulgte ogsaa Herredømmet over Riget i Sønderjylland, og det er isærdeleshed som Konge her, at Gudrød eller Godfrid har faaet egentlig historisk Navnkundighed. I de frankiske Annaler nævnes han allerførst ved Aaret 804, og optræder som Ven og Forsvarer af de Nordljuder eller nordalbingiske Sarere, der i 798 havde gjort Oprør mod Karl den store. Denne havde behandlet dem haardt, thi efter at have overvundet dem og gjentagne Gange herjet deres Land, lod han endelig om Sommeren 804 alle de Sarere, der opholdt sig hiinsides Elben eller i Windland (Abotriternes Land), med Magt bortføre og fordele paa andre Kanter i sit Rige, overladende de Strækninger, de hidtil beboede, til Abotriterne, der under deres Første Trasiko havde staaet hans Felt herrer bi¹⁾. Men til samme Tid kom Gudrød med sin Flaade og alt sit Mytteri til Sliesthøp (Elesvig); han har rimeligviis, ved Efterretningen om Karls voldsomme Foranstaltninger, i Hast begivet sig ned fra Vestfold. Han lovede i Forstningen at indfinde sig til en Sammenkomst med Karl, men udeblev, efter sine egne Mænds Raad. Kejseren ventede en Stund paa ham i Holdungstede ved Elben, og sendte Gesandter til ham for at forlange de

Bogstaver pleje de, der endnu ere Hedninger, at optegne deres Kvad, deres Galdre og Spaadomme". For ret at forstaa disse Udtryk maa man tænke sig Forholdet i Sønderjylland. Massen af Befolkningen var dansk, medens Høvdingerne vare Nordmand. Det var den danske Befolkning, der brugte hine Runer, medens naturligviis Krigene mod Tydskland, eller alle politiske Foretagender, gik i Nordmandenes Navn. Saaledes har Fraban funnet tillægge Nordmandene de Runer, der egentl. tilhorte Danerne. Northludi kaldes i de gamle, ved 788 forfattede Vorskjer-Annaler steds de sariske Beboere af Nordalbingien.

¹⁾ St. Amands Annaler, Verq. I. p. 14. Kantenske Annaler, Verq. II. p. 284. Einharfs Annaler, Verq. I. p. 191. Regino's Annaler, Verq. I. 563. Chron. Moissiac. Verq. I. 307. II. p. 258.

Dyrerere udleverede, der havde taget deres Tilflugt til ham, men, som det lader forjæves. Kejseren begav sig tilbage til Köln, og man hører intet til Gudrød forend i Mæret 808, da han begyndte aabenbar Krig ¹⁾. Han sejlede over til Abotriternes Land, hvor han, efter et kort Ophold ved Rysien, angreb og indtog flere Borge, fordrev Trasko, fangede ved List en anden Fyrste, ved Navn Godelaih, lod ham hænges, og gjorde sig to Trediedele af Abotriternes Land skatkyldigt. Dog mistede han paa dette Tog mange af sine bedste og tappreste Mænd, hvoriblandt hans Brodersøn Magnvald, der faldt ved Bestormelsen af en Borg. Han vendte derpaa tilbage til sit Rige, dog ødelagde han først Abotriternes blomstrende Handelsplads Merik (nærv. ved Wismar), og førte dens Kjøbmænd med sig paa sin Flaade til Slesvig, hvor de rimeligviis bleve tvungne til at nedlægge sig. I Slesvig opholdt han sig nogle Dage, for at paaskynde Begyndelsen af en Befæstningsvold paa Grændsen mod Sæxerne, der skulde naa fra Østersfallet til Vesterhavet langs Eideren, og kun have en eneste Port, gennem hvilken Vognene og Myttere kunde komme ud og ind. Denne Vold er Begyndelsen til det senere saa berømte Danevirke. Da han havde fordeelt Arbejdet mellem sine Befalingsmænd, drog han hjem igjen. Kejseren havde imidlertid sendt sin Søn Karl med en sterk Hær af Franker og Sæxer, for at modsætte sig Gudrød. Karl gik over Elben, men hans Bedrifter indskrænkede sig kun til et Herjetog mod Liner og Smeldinger, slaviske Folk i det nuværende Lauenburgske, der havde gjort Opstand mod Kejseren og underkasted sig Gudrød. Dette viser, at dennes Anseelse og Magt maa have været betydelig i det Nordalbingiske. Et andet slavisk Folk, der ogsaa havde gjort fælles Sag med ham, var Wiltserne (i den østlige Deel af det nuværende Mecklenburgske), der paa Grund af gammelt Fiendskab med Abotriterne sluttede sig til ham paa hans Tog, og ved hans Bortgang ligeledes droge hjem med det Bytte, de havde erhvervet. Ligesom Gudrød søgte at forsvare sin Sydgrændse ved en Vold, saaledes lod ogsaa Kejseren opføre to Borge ved Elben, den ene til Værn mod Slaverne, den anden mod Nordmændene. Denne sidste, kaldet Hochburg ²⁾, antages at være den første Begyndelse til Hamburg, skjønt dette af et Par yngre Forfattere omtales allerede ved 804 ³⁾.

Efter Hjemkomsten sendte Gudrød et Gesandtskab til Kejseren for at sige, at han alene havde gjort Toget mod Abotriterne for at hevne For-

¹⁾ St. Amands Annaler, Perg. I. p. 71. Einhards Annaler, Perg. I. p. 195. Einhard af Fulda, Perg. I. 354. Chron. Moissiac. Perg. II. 28.

²⁾ Navnet skrives urigtigt hos flere frankiske Annalister „Hochbuochi“, den rette Form forekommer hos Lambert af Aschaffenburg.

³⁾ Annal. Saxo (Perg. VIII. 565), Helmold (Reidnig II. 510).

nærmelser, som vare ham tilføjede; at Abotriterne først havde brudt Freden (en Fredsslutning havde altsaa fundet Sted), og at han selv ønskede et Møde ved Grændsen af sit Rige hiinsides Elben, hvor man gjensidig kunde komme til Enighed om en pænselig Godtgjørelse. Kejseren gik ind herpaa, og et Møde blev holdt mellem hans Gesandter og de fornemste af Danerne paa et Sted, kaldet Badansleot, hvor man dog efter megen Tale frem og tilbage stilledes ad med uforrettet Sag. Trasilo, Abotriternes Konge, der havde sendt sin Datter som Gidsel til Gudrød, rimeligviis mod at faa Tilladelse til at vende tilbage til sit Rige, angreb og herjede, understøttet af Saxerne, baade Wiltfernes og Smeldingernes Land, og bragte herved alle dem, der forhen vare ham strafaldne, til Underkastelse; men kort efter faldt han i Herik for nogle af Gudrød udsendte Snigmorderes Haand. Kejseren havde imidlertid hørt saa meget om Gudrøds Overmod og Trusler, at han besluttede at bygge en befæstet By hiinsides Elben, og forsyne den med frankisk Besætning. Han samlede Folk baade i Frankrige og Tydskland, og sendte dem, forsynede med Vaaben og alle andre Nødvendigheder, gennem Frisland til den udseede Byggeplads, nemlig et Sted kaldet Esesfeld, ved Floden Stor. Han satte en Grev Egbert til Overopsynsmand over dette Arbejde, der paabegyndtes i Midten af Marts 809. Dette var Begyndelsen til den hollænske Stad Ijehoe ¹⁾.

Det følgende Aar, da Kejseren opholdt sig i Achen, og just tænkte paa at gjøre et Tog mod Gudrød, erfarede han, at en Flaade af 200 Skibe fra „Nordmannia“ havde angrebet Frisland, herjet alle de frisiske Der, landsat en Hær, overvundet Friserne i tre Slag, paalagt dem en Skat, og allerede modtaget „hundrede Pund Sølv“, men at Gudrød var hjemme. Efterretningen herom, heder det, foruroligede Kejseren saaledes, at han strax sendte Bud rundt om til alle Kanter for at samle en Hær, og selv ufortøvet begav sig til Lippeham ²⁾ for at vente paa de Tropper, der endnu ikke havde indfundet sig. Da Hæren var samlet, drog han til Aller, og slog en Lejr ved dens Sammentløb med Weseren, for her at oppebie Udfaldet af Gudrøds Trusler. Denne truede nemlig med at han vilde underkaste sig hele Tydskland. Frisland og Sarland betragtede han allerede næsten som sine egne Lande og snart, sagde han, skulde han indfinde sig i Achen selv med en stor Hær. Man ansaa det heller ikke saa urimeligt, at han vilde udføre denne Trusel, og det maatte derfor være Kejseren en velkommen Efterretning, at Flaaden, som havde herjet Frisland, var dragen bort, og at Gudrød var bleven dræbt af en af sine egne Hirdmænd. Hans Broder søn

¹⁾ Einhard, hos Perç. I. 196, 197. Regino, hos Perç. I. 564. Einhard af Guiba Perç. I. 354. Poeta Saxo Perç. I. 263. Annal. Saxo Perç. VIII. 567.

²⁾ Ved Sammentløbet af Lippe og Rhin.

Heming, der efterfulgte ham i Regjeringen, viste et fredeligere Sindelag. Han sluttede endnu samme Høst en Vaabenstilstand med Kejseren, og det aftaltes, at der næste Aar skulde holdes et Møde af Besuldmægtigede fra begge Sider, for at slutte en varig Fred. Kejseren kunde saaledes drage hjem igjen ¹⁾.

Uagtet det øjensynligt var Gudrød, som havde foranstaltet det store Tog til Frisland og derfor ogsaa kaldes Frisernes Hætte, synes det dog, som om han enten ikke selv har været med, eller ogsaa begivet sig hjem tidligere end de øvrige, for at drive paa nye og større Udrustninger. **Saro**, der paa sin sædvanlige usøjagtige Maade fortæller om hans tidligere Krige, der skulle have gaaet ud paa hverken mere eller mindre end at erobre hele Sarsland, omtaler vidtloftigt Toget mod Frisland, og beskriver den særegne Maade, paa hvilken Friserne maatte betale Skat. Der indrettedes, siger han, et Huus, 240 Fod langt, indeelt i 12 lige store Rum; i det inderste af dette sad den kongelige Skatteforvalter, i det yderste fremlagdes et rundt Skjold. Mod dette Skjold maatte enhver, der skulde betale Skat, lade sin Penning falde. Gav den saa stærk Klang i Skjoldet at Skatteforvalteren kunde høre det i den anden Ende af Bygningen, blev den tagen for god, hvis ikke, da blev den nok tagen til Indtægt, men regnedes ikke ind i den Sum, som skulde udredes. Paa den Maade kom mangen en til at betale en heel Mængde Penge, før end han kunde fyldestgjøre Forvalteren ²⁾.

De nærmere Omstændigheder ved Gudrøds Død beskrives noget forskjelligt. **Ynglingasagas** Beretning, der støtter sig til indenlandske Sagn og **Thjedolfs** **Ynglingatal**, maa vistnok være den paalideligste, ligesom den er den omstændeligste, og tillige meddeler Oplysning om hans sidste Bedrifter i Hjemmet. Den lyder saaledes ³⁾: „Da hans første Hustru **Alsbild** var død, sendte han sine Mænd vester til Kong **Harald** den granraude paa Agder for i hans Navn at bejle til dennes Datter **Alsa**; men **Harald** sagde nej, og Sendemændene drog tilbage og fortalte Kongen, hvorledes deres Værende var løbet af. En Stund efter satte Gudrød Skibe i Sø, drog med en stor Styrke ud paa Agder, kom uventet til Kong **Haralds** Gaard og gjorde Landgang. Da **Harald** blev var, at en Hær var kommen paa Gaarden, gik han ud med den Styrke, han havde, og gav sig i Kamp. Men Fellemønen var for stor; **Harald** faldt med sin Søn **Gyrd**, og Gudrød gjorde et stort Bytte; han førte ogsaa **Alsa** med sig, og holdt Bryllup med hende. De havde en Søn ved Navn **Halfdan**. Da han var et Aar gammel, drog

¹⁾ Einhards Annaler hos Perç. I. 197, 198. Einhard, Karl den Stores Liv, Cap. 14. Perç. II. 450. Einhard af Fulda, Perç. I. 354, 355. Regino, hos Perç. I. 564, 565 Chron. Moissiac. hos Perç. II. 258.

²⁾ Saro, 8de B., S. 437, 438.

³⁾ Ynglingasaga, Cap. 51.

Kong Gudrød en Høst om paa Gjesteri. Han laa med sit Skib i Stiflusund; der blev drukket sterkt, Kongen var selv meget drukken. Om Kvelden, da det var mørkt, gik han op fra Skibet, men da han kom til Bryggespjorden, løb en Mand ham imøde, og stal et Spyd gjennem ham, hvilket blev hans Dødsbane. Manden blev strax dræbt, og man gjenkjendte ham den følgende Morgen som Dronning Masas Skofvend. Hun vedgik ogsaa, at det var skeet efter hendes Foranstaltning¹⁾.

Thjodolf, der opholdt sig hos hans Søn Halsdan, og saaledes havde den bedste Lejlighed til at vide, hvorledes det var gaaet til ved Gudrøds Dødsdrab, siger ogsaa, at Gudrød blev Offer for lumst Efterstræbelse; at Hevngjerrighed smedede Planen til den berusede Fyrstes Død, at Masas Tjener var hans lumste Morder, og at han blev gjennemboret paa Stiflusunds gamle Bred²⁾. En kort Beretning om Halsdan Hvitbeins nærmeste Utvinger fortæller det samme som Inglingasaga, men tilføjer, at Stiflusund, hvor han blev dræbt, laa ved Geirstad paa Vestfold³⁾.

Saro siger kun, at Gudrød faldt som et Offer for sin egen Hirdmands Efterstræbelse⁴⁾, truffen af det Mordstaal, Forræderi inden hans eget Huus førte mod ham. Nyklosters Annaler fortælle, at han, efter at have drevet Kejseren paa Flugt og herjet Sarland, blev stukken tvert igjennem Livet af en af sine egne Krigere⁵⁾. De frantiske Annaler melde, som vi have seet, kun at han blev dræbt af en af sine egne Hirdmænd. Men en Munk i St. Gallen, der mod Slutningen af det 9de Aarhundrede beskrev Karl den Stores Bedrifter, fortæller⁶⁾, at Gudrød, efter at have gjort et Indfald i Karls Rige, og valgt sig Egnen om Mosel til Kongesæde, blev, just som han paa Jagten vilde løsne sin Falk fra en Vildand, overfalden og huggen i to Stykker af sin Søn, hvis Moder han just havde forskudt og egtet en anden Kvinde. Hvad der her siges om Gudrøds Fremtrængen lige til Mosel, er naturligvis en Overdrivelse⁶⁾, hvori den langt fra Skuepladsen for Gudrøds Virksomhed levende Santgallermunk let kunde komme til at gjøre sig skyldig. Forøvrigt stemme alle Beretninger med hinanden i at lade Gudrød falde for en Forræder i sin egen Hird; den sydligste og den nordligste, Santgallermunkens og Inglingasagas, ere derhos enige i at nævne hans Hustru som den, der egentlig ansiftede Mordet, kun med den Forstjæl, at hiin lader det skee af Skinsyge og ved hendes egen Søn, denne af Hevntørst, og ved hendes Skofvend.

¹⁾ Thjodolfs Vers sammesteds.

²⁾ Hauk Erlendsøn om Dplandingefongerne i Fornald. s. Nordl. II. S. 109.

³⁾ Saro, 9de B. S. 438.

⁴⁾ Chronicon Erici regis, i Langebek's Scriptorum rerum Dan. I. p. 156.

⁵⁾ Monachi Sangall. gesta Karoli, I. II. (Vers. II. p. 757).

⁶⁾ Maasse dog Santgallermunken har forvelet Maas med Mosel. At han her sigter til Frislands Erobring, er aabenbart.

Inglingasaga og Thjodolf give Gudrod Tilnavnet mikilláti eller göf-ugláti (den overmødige eller højsindede), hvilket passer godt med den Maade, paa hvilken han optraadte lige over for den mægtige Kejser; han kaldes tillige „den sterke“ og „Bejdefongen“ (d. e. Jagtfongen), rimeligviis fordi han var en ivrig Jæger, hvilket ogsaa Santgallermunkens Fortælling synes at antyde ¹⁾). Naar de frankiske Annaler fortælle, at han i Aaret 804 kom med sin Hær til Slesvig, og i 809, efter at være kommen tilbage fra sit Herjetog i Abotriternes Land, kun opholdt sig der indtil han havde sat Besætningsarbejderne i Gang, og derpaa rejste hjem, saa seer man heraf, at heller ikke Tydsterne have antaget Slesvig for hans egentlige Hjem, men at dette maa søges i Skiringsfal, hvorhen han sandsynligviis efter hvert Krigstog drog tilbage, og opholdt sig om Vinterne. Dette forklarer, hvorfor han ikke hvert Aar mellem 804 og 810 nævnes hos de frankiske Skribenter, men kun een Gang imellem kommer tilsyne. I Mellemtiden, rimeligviis ogsaa i de nærmeste Aar før 804, har han været hjemme, eller paa Tog andensteds. Stedet, hvor han blev dræbt, synes efter den Santgalliske Munk at skulle være i det Mosefke (Maafiske ?), hvor han just befandt sig paa sit store Krigstog; de paalideligere frankiske Annaler antyde dog umiskjendeligt, at han da var hjemme, eller hjemkommen fra Frisland, og endnu ikke havde begyndt det store Krigstog, hvormed han truede. Den kortere norske Beretnings Udsagn, at han blev dræbt i Stiflusund ved Geirstad, altsaa i Skiringsfal, har derfor meest for sig. Inglingasaga og Thjodolf nævne vel Stiflusund, men ikke, hvor dette „Stiflusund“, der maaskee, naar alt kommer til alt, kun skal betegne „det trange Sund“ eller „det tillukkede Sund“ ²⁾), var beliggende.

Saxo forverler Gudrod med den allerede forhen ³⁾ omtalte fabelagtige Kong Gautrek den gavmilde, gjer ham til Danmarks Konge, og henfører Historien om Gave-Nef fra Thelmarken til ham. Han fortæller ogsaa at han paalagde Saxerne en Skat, bestaaende deri at deres Hovdinge ved hvert Kongeskifte skulde sende den nye Konge hundrede snehvide Heste. Hvorvidt dette virkelig grunder sig paa et Sagn, om Gudrod, eller det kun har staaet i det Eventyr om Gautrek og Nef, som Saxo benyttede, lader sig vanskeligt bestemme. Det sidste synes dog at være det rimeligste, da Saxo ogsaa taler om en særegen Skat, Evenfkerne maatte udrede fordi de havde dræbt Nef ved at slippe en Mellesteen ned paa ham, medens han sov ⁴⁾). Disse

1) Under Naavnet „Bejdefonge“ forekommer han og hvor hans Naon nævnes i Slægtrækker. I Historia Norvegiæ kaldes han Gunthrodus rex Venator.

2) Stilla er maaskee beslægtet med det engelske stille, tilløre, kvale. Hvis „Stiflusund“ ej skulde være at søge ved Geirstad, men i Sønderjylland, maatte man tænke paa Meesund (Mjösund, det trange Sund) i Slien.

3) Se oof. S. 341.

4) Skatten bestod ifølge Saxo af 12 Pund Guld for hver af Gjerningsmandene,

Skattehistorier synes derfor nærmest at tilhøre Gautrefk-Sagnet. At den besynderlige Skat, der ifølge Saxo skal være paalagt Friserne, ligeledes snarere tilhører Eventyret om Gautref, end Sagnet om Gudrod, bliver derved sandsynligt.

5. Gudrods nærmeste Efterfølgere.

Gudrods overlegne Fremtræden synes at have været en overspændt Kraftanstrengelse, thi efter hans Død see vi tydeligt en Slappelse at indtræde. Hans nærmeste Efterfølgere optræde ikke paa langt nær med den Myndighed, som han. De tabe endog flere Besiddelser, de stridte med hinanden indbyrdes, og Aliget adsplyttes. Ingalingasaga og vore øvrige Sagaer og Slægtregistre tillægge ham kun to Søner, **Olaf**, der ved hans Død var tyve Aar gammel, og **Halvdan**, der kun var aars gammel. Olaf tog Kongedømmet efter Faderen, medens Halvdan med sig til Ngeder, hvor han blev opdragen ¹⁾. Men det siges udtrykkeligt, at Olaf kun herskede over Vestfold — heri dog iberegnet Vestmære — eftersom Alfgeir, Konge i Alfheime, underkastede sig hele Vingulmark, satte sin Søn Gandalf til Konge derover, og derpaa i Forening med denne erobrede det meste af Naumarike; Eysteinn Hogneson, Sønnesøn af Eysteinn illtraade ²⁾, underlagde sig hele Hedemarken med Solover, Thoten og Hadeland; Halvdans Navn over Ngeder, medens Eriafongen, sandsynligviis Bjørn Jernside eller hans nærmeste Efterfølger, inddrog Vermeland og, som vi ovenfor have nævnt, optraadte som Dverfkonge i Norden. Besiddelserne i Sønderjylland tilfaldt, som vi have seet, heller ikke Olaf, men derimod Heming, Gudrods Brodersøn, og denne lod sig det først og fremst være magtpaaliggende at slutte Fred med Kejseren. De frantsiske Annalister emtale endnu flere Brødre, af hvilke de dog kun navngive een, nemlig **Grik**.

Hemings Fredsslutning med Kejseren omtales omstændeligt i de frantsiske Annaler. Tolv Udsendinger fra hver af Parterne mødte om Vaaren 811 ved Eideren, og besvare Freden, ved hvilken Eideren erkjendtes som

og een Dre Guld for hver af de øvrige i det svenske Folk. De kaldte det, siger Saxo, vulpeculæ pensionem, et Udtryk, der i Olddansk maa have lydt Reifjeld. (Saxo 8de B. S. 435). Dette Udtryk maa have forekommet i gamle svenske Retævedtagter eller Sagn, men man finder det nu ingensteds nævnt uden her hos Saxo.

¹⁾ Snorre, Ingl. Saga Cap. 54. Halvd. Sv. Saga Cap. 1. Flatabogen, om Olaf Geirstad-Alf, Fornm. sögur i 10de B. S. 209. Hr. Hauk Erlendsson om Uppl. Konger, Fornaldar s. II. S. 106.

²⁾ Eysteinn Hogneson nævnes i Hr. Hauk Erlendssons Fortælling om Uppl. Konger, saavel som i Flatabogens Beretning om Olaf Geirstad-Alf. Ingl. Saga har derimod istedetfor Eysteinn Hogneson „Hogne, Søn af Kong Eysteinn den onde“, hvilket ikke kan bestaa med Tidæregningen.

Grændse mellem begge Riger. Med andre Ord, Heming afstod alle Fordringer paa Nordalbingen og Abotriternes Land, og erkjendte saaledes sin Svag=hed lige overfor Kejseren ¹).

Næst derefter døde Heming (812), og der opstod en Strid om hans Rige mellem Sigfrid, en Frænde af Gudrød, og Anulo, en Frænde af en Harald, der ogsaa havde været Konge, rimeligviis mellem den ældre Sigfrid og Gudrød. De leverede hinanden et Slag, og faldt begge, dog erklærede Sejren sig for Anulos Tilhængere, der gjorde hans Brodre, Harald og Magnfrid, til Konger. I dette Slag skulle 10940 Mænd være faldne. Harald og Magnfrid sendte strax et Gesandtskab til Kejseren for at bede om at Freden maatte blive fornyet og deres Broder Heming udleveret, han maa altsaa have opholdt sig som Gæst hos Kejseren ²). Denne sendte ogsaa det følgende Aar fra Rigsmødet i Achen 16 fornemme Francker og Sarer, der paa det bestemte Sted ved Grændsen mod Nordmændenes Rige mødte ligesaa mange af Danernes Hovdinge, og overleverede dem Heming, medens Freden bekræftedes med Eder paa begge Sider. Kongerne vare imidlertid ikke selv tilstede, men havde begivet sig med en Hær til Westfold, hvis Beboere og Hovdinge ej vilde underkaste sig dem. Det skal ogsaa have lykkets dem at betvinge Westfold, men da de vare komne igjen fra dette Tog og havde faaet deres Broder tilbage, bleve de angrebne af Gudrøds Søner, der vare fordrevne fra deres Fædrenes og en Tidlang havde

¹) Einhard's Annaler, hos Perq. I. S. 198, 199. Her anføres Navnene paa de 12 Mænd, der fra hver Side fremmødte og sluttede Freden. De danske (3: Hemings) Udsendinge vare: Hemings Brodre Hancock (d. Haakon) og Angandeo (Angantyr), Döfrid (Nasfrid) med Tilnavnet Turdimule, Warstein, Suomi (dette Navn synes forvansket), Urm, (Orm) Döfrid Søn af Heiliga (Nasfred Helgesøn), Döfrid af Sconaow (Nasfred fra Skaaene), Hebbi (Ebbe?) og Rowin (Eivind?). Navnene ere af Einhard gjengivne i den frankiske Form, deraf deres Afvigelser fra den oldnorske. Fredsvilkaarene nævnes ej udtrykkeligt, men man seer dog af de følgende Efterretninger, at Nordmannakongen opgav Fordringer paa Nordalbingen, og fandt sig i at erkjende Eideren som Rigsgrændse. Man har og et Diplom af Ludvig den Fromme fra Aaret 834, hvor det udtrykkeligt heder, at Keiser Karl befriede Nordalbingen fra det Traldomsaa, under hvilket det i 7 Aar (nemlig fra 804 til 811) havde sukket, og overlod Grev Egbert (se ovf.) at forsvare det mod Barbarerne. (Pagi Crit. III. p. 462). Mag. Adam af Bremen siger udtrykkeligt (I. 16), at Heming ved Fredsslutningen erkjendte Eideren som Rigets Grændse.

²) Einhard's Annaler, Perq. I. p. 199, 200. Mag. Adam af Bremen I. 17. Sigfrid forverles af Saro (9de B. S. 439-41) med Sigurd Ring. Navnet Anulo er besynderligt. Saro har aabenbart taget det for et Slags oversat latiniseret Form af „Ring“ (lat. Annulus) siden han lader sin Sigurd Ring kæmpe med „Ringo“. Dog kunde man og her tænke sig et nordisk Navn, som „Nale“ (s. Anli, sarrisk Anlo) ligesom „Nalaf“ istf. „Nlaf“ (Anlaf).

opholdt sig hos Sviarne, men nu fik saadant Tillob fra Danernes hele Land, at de med ringe Møje overvandt hine og fordrev dem fra Niget ¹⁾. Man maa heraf slutte, at Olaf, Gudrods Son, ikke saa fredeligt, som det efter Inglingasaga synes, fik Vestfold i Besiddelse efter Faderens Død, men at Harald og Magnfrid havde fordrevet ham derfra, og nedt ham og hans Brodre til at ty til Sviakongen, deres Overherre, hos hvem de et Par Mars Tid maatte opholde sig i Landflygtighed. Dette forklarer ogsaa, hvorledes Kongerne i Alfheim og paa Dplandene strax efter Gudrods Død saaledes spille Mester. Magnfrid og Harald samlede imidlertid Folk paa ny og angreb Gudrods Sønner det følgende Aar (814), men bleve slagne, og Magnfrid faldt, dog faldt ogsaa den ældste af Gudrods Sønner. Harald, Magnfrids Broder, opgav nu Haabet om at kunne hjælpe sig selv, og tyede til Kejsler Ludvig den Fromme, der i dette Aar havde bestøget Thronen efter sin Fader. Kejsleren modtog ham venligt og bød ham at opholde sig i Sarland, indtil han kunde skaffe ham Hjælp. Han gav ogsaa Særerne og Abotriterne Befaling at udruste sig til et saadant Tog, og allerede ved Vintertid forsøgte man to Gange forgjæves paa at kunne komme over Isen paa Elben. Endelig kom Toget istand midt i Mai Maaned (815); de sariske Grever og Abotriternes Hær rykkede under den kejslerlige Hærfører Valdrif over Eideren ind i Sienland, og slog Lejr ved Habbredde. Gudrods Sønner havde imidlertid ogsaa samlet en stor Hær og en Flaade af 200 Skibe, med hvilke de lagde sig ved en D i tre Miles Afstand fra Fastlandet uden at vove at angribe den kejslerlige Hær. Da denne havde ventet i tre Dage, herjede den de nærmeste Hereder, tog 40 Gisle af Indbyggerne, og vendte tilbage, uden forresten at have udrettet noget synderligt for Harald. Denne vedblev, som det synes paa egen Haand, vel og med nogen Understøttelse fra Sarland, at forurolige Gudrods Sønner, som derfor sendte Gesandter til Kejsleren og bade om Fred, hvilken de lovede at holde. Men da man ikke troede paa deres Oprigtighed, ansede man ej deres Anmodning, og understøttede fremdeles Harald. Gudrods Sønner fik imidlertid en uventet Bundsforvandt i Abotriternes Fyrste Sklaemir, der efter Trasikos Død havde hersket alene, men nu fik den Befaling af Kejsleren, at han skulde dele Niget med Trasikos Son Keadrog. Herover blev han saa vred, at han svor, at han aldrig mere skulde gaa over Elben eller indfinde sig hos Kejsleren, sendte Gesandter „hiinsides Havet“ til Gudrods Sønner, sluttede Forbund med dem,

¹⁾ Einhards Annaler hos Perç. I. p. 200. Der staar udtrykkeligt: „qui (Harald og Magnfrid) tamen eo tempore domi non erant, sed ad Westerfoldam cum exercitu profecti, quæ regio ultima regni eorum inter septentrionem et occidentem sita, contra aquilonalem Britanniae summitatem respicit“. Her kan der ej være nogen Tvivl om at Vestfold er meent, og nordmanniske Visinger kaldes senere i Frantrig ved 813 Vestfaldingi, se nedenfor § 8.

og fik dem til at sende en Flaade opad Elven til Egesfjeld, medens deres Grændsefogter Glum (Gluomi) drog derhen til Lands i Spidsen for en Hær, med hvilken Abotriterne forenede sig. Borgen belejredes, men forsvarede sig tappert, og Angriberne maatte drage bort med uforrettet Sag (817). Noget efter blev dog Eklaomir, som det synes, fordreven af sit Folk, og mellem Gudrøds Sønner opkom der Uenighed, som endtes med at to af dem fordrev de andre to, og tilbode Harald at gjøre ham deelagtig i Regjeringen. Dette Tilbud ansaaes vel ikke for oprigtigt meent, men Harald tog dog imod det, begav sig gennem Abotriternes Land til sine Skibe, og sejlede derfra til sit Fædreland ¹⁾. Der fortælles i det følgende Aar (820) om en Flaade af 13 Skibe fra „Nordmannia“, som efter forjævet Angreb paa Flanderns Kyst og ved Seine-Mundingen, endelig gjorde Landgang i Aquitanien, plyndrede en By, og sejlede tilbage med stort Bytte: efter al Rimelighed tilhørte disse Skibe de to fordrevne Sønner af Gudrød ²⁾. Et Par Aars Tid var nu alt roligt ³⁾. Men da Keiseren i November Maaned 823 holdt et Møde i Compiegne, fremskød Harald for ham med Beklagelser over, at Gudrøds Sønner pønsede paa at forjage ham. Keiseren, hvem det nu laa saa meget mere paa Hjerte at saa Roslighed oprettet blandt Nordmændene, som han havde fattet den alvorlige Beslutning at udbrede Christendommen blandt dem, og i den Anledning ej alene forberedet Drettelsen af et Erkesæde for Norden, men ogsaa saaet Ebo, Erkebiskop i Reims, til at gjøre en Missionsrejse til den danske Grændse, sendte to af sine Grever til Gudrøds Sønner for at undersøge Sagen og indbente alle de Oplysninger, de kunde, om Tilstanden i hele Nordmændenes Rige. Smidstertid søgte han selv at overtale Harald til at antage Christendommen. Afsendingerne kom tilbage, som det synes, med god Vælfed, og i Følge med dem var Ebo, der havde været ret heldig paa sin Missionsrejse, og døbt mange af Danerne ⁴⁾. Da Keiseren siden i August 825 holdt et Møde i Achen, kom der ogsaa Gesandter til ham fra Gudrøds Sønner for at bede ham om Fred, og denne sluttedes ved Grændsen endnu samme Aars Oktober Maaned, rimeligviis paa

¹⁾ Einharðs Annaler, hos Perç. I. p. 201—204. Vita Hludov. Pii, hos Perç. II. 619—622. Zhegan, vit. Hludov. hos Perç. II. 593. Einhard af Fulda, hos Perç. I. p. 356. Sigebertus Gembl., hos Perç. VIII. 357. Mag. Adam af Bremen (I. 17) fortæller alt dette noget kort og tildeels afvigende fra de ovenanførte Kilder, der dog, især den samtidsige Einhard, fortjene ubetinget Tiltro.

²⁾ Einharðs Annaler, hos Perç. I. p. 207. Vita Hludov. imp., hos Perç. II. p. 625. Sefr. nedenfor § 8.

³⁾ Det heder udtrykkeligt at Harald blev gjort deelagtig i Regjeringen, Einharðs Annaler, hos Perç. I. 207. 208.

⁴⁾ Einharðs Annaler hos Perç. I. p. 211.

det Vilkaar, at de igjen skulde modtage Harald som Medregent. Denne havde nu besluttet sig til at antage Christendommen, og blev i Mai 826 tilligemed sin Hustru, sin Son Gudrød, sin Brodersøn Rørek, en og heel Deel Daner døbt i Mainz, medens Kejseren holdt et Nigsmøde ved det nærliggende Ingelheim ¹⁾. Her var det og, at Ansgar, Nordens første Apostel, besluttede sig til at følge med Harald for at prædike Christendommen for Danerne. Ludvig, som med Dette befrugtede, at Haralds Dvergang til Christendommen vilde udsætte ham for at blive fordreven paa ny, gav ham et Landskab i Frisland, kaldet Friustri (Russtringen) som et Tilflugtssted i Nødsfald, ligeledes forlenede han ham med et Stykke Land hiinsides Elben ²⁾. Harald begav sig endnu samme Høst (826) hjem over Dorestad og Frisland. Men det gik, som Kejseren forudsaa, at hans hedenste Frænder ej kunde taale ham. Allerede det følgende Aar jøge de ham ud af Niget, og kom derved paany i et fiendtligt Forhold til Kejseren, som i den Anledning holdt et Møde i Nimwegen for at raadslaa om, hvad man skulde foretage mod Kong Erik, Gudrøds Søn, der havde lovet at indfinde sig hos Kejseren, men nu udeblev ³⁾. Freden var imidlertid endnu ikke formeligt brudt. Dette skede, da Harald, just som et nyt Møde fandt Sted for at man kunde træffe mindeligt Overlæg, gjorde et uoverlagt Angreb paa Nordmændenes Nige og opbrændte flere af deres Gaarde. Denne Overillelse hevnedes Gudrøds Sonner ved et Dverfald paa Sæerne hiinsides Eideren, og uagtet de sendte Gesandter til Kejseren for at undskylde sig, heder det dog senere, at det Nigte gik, at de tænkte paa et Tog ind i det egentlige Særland ⁴⁾. Heraf blev imidlertid intet, og der tales ikke om nogen umiddelbare Angreb paa det frankiske

¹⁾ Herom se mere nedenfor, hvor der hantles om Christendommens Udbredelse i Norden.

²⁾ Riberne yttre sig her noget forskjelligt. Einhard (p. 214) og „Vita Hludovici“ lade Harald forlenes med Friustri, medens derimod Nemberts „Vita Ansgarii“ Cap. 7, kun nævner et Lehn hiinsides Elben. Mag. Adam (I. 17) siger udtrykkelig at Harald fik sit Lehn hiinsides Elben, og Rørek (urigtigt skrevet Horuch) derimod et Lehn i Frisland. Endelig siger Rudolf af Fulda (ved 850), at Rørek tilligemed Harald havde faaet Dorestad-Distriktet i Frisland til Lehn. Dette Dorestad (Wyck te Duurkede i Prov. Utrecht, se nedenf. S. 413) er dog temmelig langt fra Russtringen. Imidlertid synes det rimeligst, at Harald virkelig er bleven forlenet med Russtringen og en Deel af Nordalbingen, og Rørek med Dorestad, men at enten Harald sidenefter ogsaa har overladt Russtringen til Rørek, eller at enkelte Forfattere ej have fundet det Umagen værdt at omtale hans Forlening med Russtringen, da den vigtigste Forlening aabenbart var den nordalbingiske; den indbefattede rimeligviis Gesfeld med Distrikt. Rørek kaldes snart Broder, snart „nepos“ (Frænde? Brodersøn?) af Harald.

³⁾ Einhards Annaler, hos Perç. I. p. 216. Eriks Navn skrives af Frankerne Oric, Horich, Horuch.

⁴⁾ Einhards Annaler, hos Perç. I. 217, 219. Vita Hludowici, hos Perç. II. 631, 632.

Nige, foretagne af Gudrods Søner selv. Derimod er der al Grund til at tro, at de mange og edelæggende Angreb, som i denne Tid fandt Sted paa Frisland, især det blomstrende Dorostad, udgik fra Sønderjylland, og vare en Følge af det spændte Forhold, hvori Kong Erik og hans Brødre befandt sig til Kejseren. I Maret 830, som det synes, bleve nogle Nordmænd, Erik havde sendt for at underhandle med Kejseren, dræbte i Köln. Sex Uger efter, da Nordmændene havde herjet Frisland og Dorostad, sendte Erik Gesandter til Kejseren paa Nigsmødet i Worms, for at fralægge sig al Skyld i dette Herjetog, og tillige for at klage over hine Udsendingers Drab. Kejseren straffede ogsaa virkelig Gjerningsmændene, og to Uger efter finde vi atter et Gesandtskab hos ham fra Erik, der tilmeldte Kejseren, at han, af sin tro Hengivenhed for ham, havde ladet de fornemste af de Visinger, der saa længe havde herjet paa det frankiske Nige, dræbe; men forresten bad han ogsaa om at man vilde afstaa ham Frisland og Abotriternes Land. Denne Anmodning, heder det, fandt Kejseren uforflammet, og behandlede den derfor med Foragt. Erik synes ogsaa at have givet efter, thi i det følgende Uger sendte han et nyt Gesandtskab, hvoreiblandt hans fornemste Raadgiver og en af hans Frænder, med Gaver og Fredstilbud, hvilket Kejseren tog imod, og affendte strax Befuldmægtigede, der, som det heder, sluttede en uoploselig Fred ¹⁾. Denne Fred varede dog ikke længe. Thi efter Ludvigs Død og Nigets Deling mellem hans Søner, optraadte Erik som en aabenbar Fiende af Ludvig den tydske. Han sendte nemlig i Maret 845 en Flaade paa hundrede Skibe opad Elben imod ham. Denne Flaade blev vel slagen af Sarerne, men paa Tilbagevejen indtog og plyndrede den en, som det heder, Slaverne tilhørende By, men som efter Beliggenheden neppe kan være nogen anden end Hamburg. Thi man har en udførlig Beretning om, hvorledes den netop i dette Uger bleve herjet af Nordmændene ²⁾. De omgav, fortælles der, Byen saa pludselig, at Indbyggerne ej fik Tid til at samle sig til Modværge, og Ansgar, der nu i ti Uger havde resideret her som Erkebiskop i det nys oprettede Erkesiøst, der skulde omfatte hele Norden, maatte redde sig ved Flugten tilligemed sit Presteskab. Baade Kirken og Klosteret blev opbrændt, hvorved flere Bøger tilintetgjordes; af Indbyggerne selv bleve flere fangne og dræbte, og med Hamburg, idetmindste med dets Erkesæde, var det nu for en Tidlang ganske forbi. Det fortælles dog, at Erik i dette samme Uger, ængstet ved et Uheld, som rammede en fra et Plyndringstog tilbagevendende Visingeslaade, sendte Freds-Sendebud til Kong Ludvig med Tilbud om at sætte de Fangne paa fri Fod og erstatte det røvede Gods. Dette

¹⁾ Prudentius af Troyes, hos Perz. I. p. 430, 436.

²⁾ Prudentius af Troyes (Perz. I. 441, 442), jvf. Rudolf af Gulda, (Perz. I. 364) og de megeste Annaler (Perz. I. 336). Jvf. Vita Ansgarii Cap. 21.

Gesandtsskab traf Ludvig paa et Møde i Paderborn. I det næste Aar sendte Ludvig ham Gjengesandter, og til disse meldte nu Erik, at han havde ladet flere af de farligste Vikinger dræbe. Endnu engang efter at Ludvig og hans to Bredre havde sluttet Forliget i Mersen (847), sendte de i deres fælles Navn et Gesandtsskab til Erik, for at faa ham til at holde sine Undersaatter fra at forvolde de Christne Skade. Og fra denne Tid af synes ogsaa Erik selv at have holdt sig rolig. Hertil bidrog vel den Omstændighed, at han foruroligedes af to af sine Frænder, rimeligviis den nys afdøde Haralds Søn Gudrod, og hans Brodersøn Norek, der gjorde ham Regjeringsstridig, og nødte ham til at give dem Dele af Niget (850)¹⁾. Der fortælles endog, at han viste megen Venlighed mod Ansgar, som nu atter havde tiltraadt en Missionsrejse til de danske Lande. Han skal endog have brugt at raadspørge ham i Nigets Anliggender, og lod sig endelig (851) overtale af ham til at antage Christendommen og tillade Opførelsen af en Kirke i **Elesvig**, den første, der oprettedes i de nuværende danske Lande²⁾. Eriks Regjeringstid er derfor merkelig som den, under hvilken Christendommen fik sit første, om end svage, Fodfæste i Norden. Thi ogsaa i Sverige lagdes paa samme Tid ved Ansgars Bestræbelser den første Grundvold dertil. Eriks sidste Dage foruroligedes ved Thronstridigheder med hans Brodersøn Guthorm. Det kom tilsidt til et tredages Slag mellem dem (854), hvori baade han selv og Guthorm faldt tilligemed saa mange Medlemmer af Kongevættten, at der af denne nu kun var en Dreng, ved Navn **Erik**, tilbage³⁾. Denne fik nu Kongenavn. Norek og Gudrod søgte forgjæves at frarive ham Niget (855); to Aar senere (857) tiltvang Norek sig den Deel af Niget, der laa mellem Eideren og Havet, alt-saa de frisiske Der; forresten herskede Erik, som det synes, nogenlunde fredeligt, og rimeligviis til henved 880. Han var Christendommen gunstig i Førstningen, og tilbød endog Ansgar at lade en Kirke bygge i Ribe⁴⁾, men skal senere være falden fra. Det er ikke usandsynligt, at han er bleven overvundet af Gorm den gamle.

1) Prudentius af Troyes, hos Perz. I. 445.

2) Rembert, Vita Ansgarii Cap. 24. Her omtales Elesvig som en temmelig folkerig, driftig og med alle slags gode Varer velforsynet By.

3) Allerede ved 850 beretter Prudentius af Troyes (Perz. I. p. 445) om Eriks Strid med hans to „nepotes“. Slaget i 854 omtales hos Rudolf af Fulda (Perz. I. p. 369), i Remberts Vita Ansgarii Cap. 31, og hos Adam af Bremen (I. 30).

4) Ad. Brem. I. 31. Hvorvidt denne Erik var en Søn af den ældre Erik, omtales ingensteds. Snarest skulde man antage ham for en Sønnesøn af Erik den ældre, og opkaldt efter ham. Saro, der nu engang har foresat sig at drage den sønderjydske Kongeslagt ind i de danske Dverkongers, gjør Erik den ældre til en Broder af Harald, og Erik den yngre derimod til en Søn af Sigurd Dnm i Dje og Fader til Hardeknut (9de B. S. 464—466).

Blandt de unavngivne Sønner af Gudrod, der tildeels regjerede sammen med deres Broder Erik den ældre, deels forjagedes fra hans Rige, maa ogsaa den ovenfor omtalte, i vore Sagaer bekjendte Olaf have været. Det er allerede ovenfor viist, at han af bele sit Fædrenerige i Norge kun havde beholdt Vestfold med Vestmære tilbage, og at han siden endog blev fordreven herfra af sine Frænder, Harald og Magnufid, og nedfaget til at opholde sig hos Sviarne. Da Gudrods Sønner atter samlede Følk og forjog Harald og Magnufid, har Olaf upaatvileligt været med, thi det heder utvørfkeligt i Ynglingasaga, at han var mægtig og en stor Hærmand, og dette var næsten den eneste Lejlighed, han havde, til at erhverve Magt og lægge Krigerstthed for Dagen, eftersom han ellers skal have tilbragt sin Tid i Fred. Han maa ganske vist have været en af dem, der efter 817 bleve fordrevne fra Sønderjylland. Idetmindste hører man i de frankiske Annaler fra 827 af ikke mere om andre Gudrods Sønner som Konger i Sønderjylland, end Erik. I dette Aar blev Olafs Besiddelser i Norge end mere beklippede. Thi hans yngste Broder Halsdan, der hidtil havde opholdt sig paa Nyder, nøjede sig, da han var 18 Aar gammel (827) ikke med at faa Kongedømmet her, men begav sig ogsaa til Vestfold, og nedfagede Olaf til at dele med ham, saaledes at han selv fik den østlige eller nordlige Deel, medens Olaf kun beholdt den vestlige eller sydlige tilbage. Da Halsdan siden, som vi nedenfor ville see, underkastede sig baade Vingulmark og sit Fædrenerige paa Dplandene, og selgelig strax maa være optraadt som en mægtig og anseet Kriger, kan man neppe antage andet end at han ogsaa, hvis han havde villet, kunde have forjaget Olaf, og at denne, naattet det ikke utvørfkeligt siges, kun af hans Godhed og mod at underkaste sig ham har faaet Tilslædelse til at beholde den sydligste Deel af Vestfold¹⁾. Aarsagen, hvorfor Olaf fik denne Deel, var vel især den, at han foruden sin Fædreneri ogsaa havde erhvervet Grenland, og at han helst ønskede den Deel af Vestfold, der laa Grenland nærmest²⁾.

Olaf havde sin Bolig paa Geirfad i Skiringsfal. Han beskrives som en stor og smuk Mand, der synes at have været meget vndet af sine Undergivne. Der fortælles at han engang drømte, at en stor, sort og fæl Dre

¹⁾ I Flatobogens Beretning om Halsdan Svarte (Fornm. S. X. S. 169) staar der utvørfkeligt, at Halsdan „gav sin Broder Olaf Vestfold“.

²⁾ At det maa have været ved Arv fra Merid Jarl at Olaf og Halsdan erhvervede Grenland, have vi ovenfor (S. 313) allerede antydnet. Enten maa nu Olaf selv have været gift med en Datter af ham, eller, hvad der er end rimeligere, har Gudrod Bejdekonge været gift med en Datter af ham efter sin første Hustrus Død. Det heder i en egen Beretning om Olaf i Flatobogen (Fornm. Sogur X. S. 209), at han herskede over to Fylker, Upsa og Vestmære; men dette er kun en Misforstaaelse af Ordet ogsa (mægtigt) i Thjodolfs Vers (Yngl. S. Cap. 54).

kom østenfra til Landet, og at dens giftige Ande dræbte en Mængde Mennesker, tilsidt hans Hird. Han lod derfor sammenkalde et Thing paa Geirstad, og udtvdede her Drommen saaledes, at den Fred og Lykke, Riget i saa lang Tid havde nydt, skulde forbittes ved en Pestsygdom, der fra Østen af vilde komme i Landet, og først angribe en Mængde af Folket, dernæst Hirden, og endelig ham selv. Han befalede, at hele den forsamlede Mængde skulde opkaste en stor Høj paa et nærliggende Mes, og gjerde ovenfor tværs over Meset, saa at intet Kvæg kunde komme did; i den Høj skulde alle de Døde begravnes, og enhver mere anseet Mand skulde have en halv Dre Solv med sig i Graven. Han forordnede, at man ogsaa skulde lægge ham i Højen, men at man ikke maatte blote ham efter hans Død. Hans Drom, heder det, gik i Opfyldelse, og han blev højlagt paa den af ham anordnede Maade. Dog afveg man fra hans Forbud, idet man blotede ham som Landvætte eller Egnens Skytsaand, hvorfor man ogsaa siden kaldte ham **Geirstad-Alf**¹⁾. Den Deel af dette Sagn, som vedkommer Drommen og Pesten, kan neppe være meget gammel, da Thjodolf, der digtede Ynglingatal til hans Søn Magnvalds Ære, og saaledes næsten kan kaldes hans Samtidige, intet veed derom, men kun siger at han døde af Fodverk og højlagdes paa Geirstad. Forresten har han ganske vist været anseet som en Landvætte, og Sagn, om just ikke ganske af ovennævnte Indhold, maa tidligt have knyttet sig til hans Høj. Thi allerede Sagnet om hvorledes Sverdet Bæsing, der siden kaldtes Sneitir, blev opgravet af Olaf Geirstad-Alfs Høj og foræret Olaf den Hellige af dennes Fosterfader Nane vidforle, synes i sig selv neppe at være yngre end Midten af det 11te Aarhundrede²⁾, og vilde neppe være blevet til, hvis der ikke allerede da i Skiringsåsal fortæltes merkelige Ting om Geirstad-Alfs Høj. Og dertil kommer, at endog Saro, der henfører alle disse ældre Vestfold-Konger og deres Bedrifter til Sjælland, dog fortæller om Olaf Gautreks (d. e. Gudrøds) Søn, der lagdes i en Høj, der siden opkaldtes efter ham, ved Hleidr³⁾.

Det synes altsaa, som om Sagnet har gjort en større Mand af Olaf, end han i Virkeligheden var, og at han efter sin første Optræden mod Harald og Magnfrid har nøjet sig med en underordnet Stilling som Konge paa Grenland tillige med Vestmære og det sydlige Vestfold, eller at han maaffee endog, ligesom Sigurd Eyr senere, kun har været Godsejer med

1) Glatobogens Fortælling om Olaf Geirst. Alf, Fornm. Sog. X. S. 210–212. Olafs Saga hins helga, udg. af Keyser og Unger, Cap. 2.

2) Olaf den Hell. Saga Cap. 16 i Fornm. Sog. IV. S. 27.

3) Saro, 9de B. S. 439. Saro henfører fremdeles alle de ældre vestfoldske og sønderjydske Konger til den danske Kongeat. Dog er det tydeligt, at den Rilde, han fulgte, maa have nævnt Olaf som Søn af de frantske Annalers Godfrido.

Kongetitel og forresten nydt Anseelse blandt sine nærmeste Omgivelser. Som hans Søn og Efterfølger nævnes **Ragnvald** med det besynderlige Tilnavn heidunhærri ¹⁾. Han var, heder det, Konge paa Vestfold, eller maaskee rettere paa Grenland ²⁾, men ellers veed man intet om ham, og man maa formode at han aldrig vilde have været nævnt, hvis det ikke tilfældigviis var ham, til hvem Skalden Thjodolf digtede sit Ynglingatal og derved reddede hans Navn fra at gaa i Forglemmelse. Man maa ligeledes formode, at hans Besiddelser efter hans Død tilfaldt Halfdan Svarte ³⁾.

6. Halfdan Svarte.

Med **Halfdan Svarte** begynder et nyt Afsnit i den vestfoldske Kongeræts Historie. Vi finde den ikke længer i etflags Fællesbesiddelse af Vestfold og Sønderjylland, men derimod deelt i to Linjer, hvoraf den ene udelukkende tilhører Norge, den anden udelukkende tilhører Danmark; den første, der stadig tiltager i Magt og Anseelse, indskrænker sin Virkekreds til Norge, men erhverver ogsaa Overherredømmet i dette Land, medens den anden, løsrevet fra Forbindelsen med Moderlandet, omsider maa bukke under for de rette Danekongers Overmagt.

Halfdan Svarte var, som ovenfor nævnt, en Søn af Gudrod og dennes anden nødtvungne Hustru Asa, Datter af Harald den granraude, Konge paa Nyder. Ved Faderens Død var han ifølge vore egne Sagaer kun eet Aar gammel, og blev strax af sin Moder bragt til Nyder, hvor hun opdrog ham, og hvor han, som det fortælles, i sit 19de Aar selv tog ved Kongedømmet. Da der senere tales om uafhængige Konger paa Nyder ⁴⁾, maa man formode at Halfdans saakaldte Kongedømme kun har udgjort den østlige Deel, eller maaskee endog blot bestaaet i endeel Ddelsgods. Han gif strax, som vi have seet, til Vestfold, hvor hans Broder Olaf maatte skifte Riget med ham og kun beholdt den sydligste Deel. Derfra hjemfogte han Kong Gandalf paa Vingulmark, og nødte ham efter mange Fegtninger, hvori Lykken var forskjellig, til at indgaa et Forlig, hvorved han affød Halvdelen af Vingulmark til Halfdan. Nimenligviis opgav Gandalf ogsaa ved samme Lejlighed sine Fordringer paa Naumarike, som han og hans Fader Alfgeir tidligere havde underkastet sig, og Halfdan drog derep for at gjøre sig til Herre

¹⁾ Dette Ord betyder ligefrem „højere end Heider (Bjerger)“. Den nærmere Betydning deraf eller Anledning dertil kjendes ej.

²⁾ Snorre Yngl. Saga Cap. 55.

³⁾ Da Halfdans Hoved eller i alle Fald en Deel af hans Legeme blev begravet i Skiringsåsal, maa han ved sin Død have besiddet det; og dog var det just Skiringsåsal, som havde tilhørt Olaf Geirstad-Alf.

⁴⁾ Snorre, Haralds Haarf. S. Cap. 19.

derover. Men da Sigtrygg, en Søn af den forhen omtalte Eysteín Høgneson, spurte dette, gif han fra Hedemarken, hvor han opholdt sig, imod Halsdan, thi ogsaa han havde tidligere underkafstet sig Naumaríke eller en Deel deraf. Det kom til et Slag, hvori Sigtrygg faldt, truffen af en Vil under den venstre Arm. Halsdan underlagde sig nu Fylket, men havde aldrig saa snart forladt det og var dragen til Vestfold igjen, forend Sigtryggs Broder Eysteín, ligeledes Konge paa Hedemarken, kom til Naumaríke med en Hær, og lagde store Stykker af det under sig. Halsdan ilede tilbage, og slog Eysteín først paa Naumaríke, siden i Hedemarken, hvorhen han forfulgte ham. Eysteín tog nu sin Tilflugt til Gudbrand Herse i Gudbrandsdalene. Her fik han Hjelpetropper, og drog med disse om Vintren til Hedemarken, hvor Halsdan just opholdt sig paa Helge-Den i Njosen. Det kom til et Slag mellem dem, i hvilket Halsdan sejrede. Guthorm, Gudbrand Herses haabefulde Søn, faldt, og Eysteín maatte atter flygte til Gudbrandsdalene. Han sendte nu sin Frænde Hallvard Skalf ud til Halsdan for at bede om Fred. Denne fik han ogsaa for Frændskabs Skyld, og dertil Halvdelen af Hedemarken, men kun som Halsdans Underkonge. Halsdan lagde derpaa Thoten, Land og Hadeland under sig, og var nu en mægtig Konge ¹⁾.

Paa denne Tid herskede i Sogn en Konge ved Navn Harald Guldfegg. Han var gift med Salvar, en Datter af Hundolf Jarl paa Gaule ²⁾. Han havde to Døttre, af hvilke den ene, der undertiden kaldes Ragnhild, undertiden Thora ³⁾, blev gift med Halsdan. Hun og Halsdan havde en Søn, hvilken Morfaderen gav sit Navn, og opfødte ham hos sig i Sogn. Da han selv var gammel og sønneløs, tog han ham i Søns Sted, og da han var 10 Aar gammel, lod han ham tage til Konge som sin Efterfølger. Strax derpaa døde først Harald den gamle, derpaa Ragnhild, og endelig Harald den unge efter hverandre. Halsdan var saaledes Arving til Sogn efter sin Søn. Han begav sig ogsaa strax derhen med en betydelig Hær, og blev uden nogen Modsigelse tagen til Konge. Til Jarl over Fylket satte han Hundolfs Søn, sin afdøde Hustrus Morbroder, Atle den Njove (smale) fra Gaule. Han var, en meget god Ven af Halsdan, og skulde nu som Jarl i Sygnafylke domme Landslov der og opbevære Skatter i Kongens Navn ⁴⁾.

Halsdan havde paa denne Maade været heldig nok til at faa Fodfæste i en Deel af det Nordenfjeldske, der hidtil havde haft saa lidet med Nislan-

¹⁾ Snorre, Halsdan Svartes Saga, Cap. 1, 2. Halsdan Svartes Hist. i Flatøbogen, Cap. 1.

²⁾ Landnáma, V. 9.

³⁾ Landnáma kalder hende Thora, Kongesagaerne Ragnhild.

⁴⁾ Snorre, Halsdan Sv. Saga, Cap. 3. Halsdan Svartes Hist. i Flatøbogen, Cap. 1. Fagrskinna, Cap. 1.

landet at gjøre. Samme Høst blev han i et Gilde paa Vingulmark overfalden af Gandalfs Sønner, **Hysing** og **Helsing** ¹⁾. Han fik netop Tid til at væbne sig med sine Hirdmænd og gaa ud i Gaarden med dem; men Overmagten var for stor, han mistede mange Folk og maatte tilsidt flygte til Skoven. Dog samlede der sig snart igjen saa mange Folk til ham, at han kunde tage Hevn for Overfaldet ²⁾. **Hysing** og **Helsing** faldt; den tredje Broder, ved Navn **Hake**, flygtede til Allsheim, og Halsdan underkastede sig nu hele Vingulmark.

Om Halsdan beder det, at han var en forstandig Mand, der elskede Sandhed, Ret og Billighed, at han fastsatte Love, overholdt dem selv, nedsagede alle til at overholde dem, og, for at Overmod ej skulde krænke dem, selv indrettede Saktal og bestemte Bøder for enhver efter hans Fødsel og Stilling. Disse Love dannede tilsammen den saakaldte **Scfs-Lag**, **Heidsævis-** eller **Eidsiva-Lag** ³⁾. For at forstaa, hvad denne Foranstaltning af Halsdan havde at betyde, maa man erindre, hvad der ovenfor (S. 98—100) er anført om Foreninger af enkelte Fylker til et fælles Hovedthing. Ligesom Gulathinget i Forstningen kun var fælles Hovedthing for de tre vestlige Fylker Fjordene, Sogn og Hordeland, men siden for alle Fylkerne ligesaa Søndmøre til Ngeder foruden nogle Oplands-Distrikter, saaledes er det at ansee som vist, at de indre oplandske Fylker fra de ældste Tider af have dannet en Forening, der maaskee i Forstningen omfattede Naumsdal, Gudbrandsdalen og Hedemarken, men sidenefter, da Naumerne ogsaa havde faaet Overhaand i Naumarke og længere mod Sydvest, medens Naumsdal blev dragen over i de nordensjeldske Forbindelser, indskrænkede sig til den egentlige Kjerne af Oplandene eller Fylkerne rundt om Mjosen, nemlig Heina-, Hada- og Nauma-Fylke ⁴⁾. Som fælles Thingsted for Beboerne af disse Fylker kunde intet være belejliger, end Heredet **Eid** (det nuværende Eidsvold Prestegjeld) strax søndenfor Mjosen, ved Bormen. Her finde vi ogsaa allerede langt op i Tiden **Eidsvold**

¹⁾ De kaldes i Flatabogens Fortælling om Halsdan (Cap. 2) „Hysing og Hake“. Hake var den tredje Broder, som nedenfor omtales. Dog heber det, hvor Slaget ved Dieren omtales, at Hysing og Helsing faldt, men Hake flygtede. Hake maa paa første Sted være en Skrivfejl for Helsing.

²⁾ Efter Snorre, Halsd. Sv. Saga Cap. 4 faldt Halsdans Fosterfader Diver den spake ved dette Overfald; efter Flatabogens Beretning, Cap. 2, var det Diver, der bragte Halsdan Hjelpetropper.

³⁾ Snorre, Halsd. Sv. Saga, Cap. 7. Flatabogens Fortælling, Cap. 3., jvfr. Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 11.

⁴⁾ Da det synes, som om Halsdan ogsaa har besiddet Vermeland eller ibetmindste en Deel deraf, rimeligviis den nordligste, har vel ogsaa dette som et Opland eller Tilbehør været indbraget i Foreningen.

(Eidsvellir) nævnt som fælles Thingplads for den oplandske Thingforening i dens videste Udstrækning; saa meget mere maa den have været det, da Foreningen talte færre Fylker. Dette Thing paa Eid eller Eidsvold kaldte man **Eidsivathing**, og den Lov, der gjaldt for de Fylker, der vare fælles om Eidsivathinget, **Eidsiva-Lov**¹⁾. At Fylkesforeningen allerede længe før Halfdan Svartes Tid havde en saadan fælles Eidsiva-Lov, kan ikke betvivles, og denne Lov eller disse Retsvedtagter have naturligtviis de Naumer, der gjorde sig til Herrer over Alfheim, Naumarke, Hadafylke, Vestfold og Grenland vedblevet at følge og saaledes indført i disse Landskaber. Men vi have seet, hvorledes disse sydligere Landskaber snart vare forenede med de nordligere, snart vare adskilte fra dem, hvorledes Fylkeskongerne her som oftest stode fiendtlige imod hinanden, og hvorledes Daneveldet desuden i den allersydligste Deel stundom gjorde sig gjeldende. Det lykkedes først Halfdan Svarte at forene alle disse Landskaber med hinanden. Det maatte være ham magtpaaliggende, saa vidt det lod sig gjøre, at forene dem til et organisk Heelt. Derved vilde ikke alene hans Magt i og for sig tiltage, men det var ogsaa den eneste Maade, hvorved hans Riges Uafhængighed af de danske eller svenske Overkonger kunde sikkes. Men til en saadan organisk Forening udfordredes først og fremst Fællesskab i Lovgivning og Thing, eller hvad man kunde kalde en politisk Almalgamation. Nu finde vi lige fra de første Tider, hvor Norges Lovgivning omtales, kun tre Hovedlove nævnte,

¹⁾ Om Oprindelsen til Navnet Eidsivar er man ikke ganske paa det Rene. Da det synes at staa i Forbindelse med Distriktets Navn Eid, og da man tillige finder den ovenanførte Form Sefslög (Olafs Saga helga, udg. af Keyser og Unger Cap. 31), synes det at ligge nærmest at tænke sig Sef beslagtet med Sif, Slægtskab og Sefi, Frænde, saa at altsaa Sefslög skulde være „Stadsbrødrenes Lov“, og Eidsivar „Eids-Fællerne, Eids-Foreningen“. Denne Mening hylbes ogsaa af Olafsagas Udgivere, se S. 106. I alle Haandskrifter af den nyere Eidsiva-Lov findes Navnet skrevet Eidsivaþing. Men i Kongesagaerne finder man Heidsævislög, Heidsævisþing (Snorre, Haak. G. S. Cap. 11, Olaf H. S. Cap. 120, i Fornm. S. Cap. 109., Sigurd Torf. S. Cap. 31, 32). Dette Navn synes at være udledet af Heid og Sævi, der er afledet af Sær, Sø, og bruges i Sammensætninger, som grunnsævi, et Sted hvor Vandet er grundt. Ordet heid maatte man, hvis det ikke ligesom kan ansees for urigtigt skrevet, antage for et gammelt digterisk Ord for Kystbarheder, Guld o. a. d. Nu fortælles der i Historia Norvegiæ Fol. 2 b., at Vormen etsteds indeholder Guldsand; dette Sted kan alene være ved Eidsvold, hvor der, som bekjendt, ogsaa i nyere Tider har været fundet Guld. Heidsævi kunde saaledes forklares „det guldboldige Sted i Søen eller Eiven“. Imidlertid smager dog dette Navn sterkt af en uheldig Lyft til at ville etymologisere, opstaaet hos en senere Uffraver. Eidsivathingss-Lovbøgerne selv blive her siefje den bedste Autoritet. Et andet er, at Sef og Sivar maaffee kunne have en fra vor oven opstillede Formodning forskjellig Betydning. Sef kan betyde „Siv“, og Eidsivi kunde maaffee være „det stobevorte Sted paa Eid“.

nemlig Frostathingsloven for Throndelagen, Nordmøre, Raumdal og de nordligere Fylker, Gulathingsloven for Fylkerne fra Søndmøre til Nygjarbit, og endelig Eidsivathingslov for hvad vi nu kalde Øslandet. Frostathingslovens første egentlige Organisation tillægges Haakon den Gode ¹⁾, men Eidsivalovens Haldan Svarte. Det er altsaa klart, at han har søgt at sammenknytte de hidtil altsor løse Bestanddele af sit Rige ved at lade dem slutte sig til Eidsiva-Thingforeningen, og ved at faa Eidsivaloven vedtagen som gjeldende (hvad den allerede i Virkeligheden var) i dem alle. Men dette maatte altid gjøre saa mange Tillem্পninger og Forandringer nødvendige, at man paa en vis Maade kunde sige at han gav eller satte (fastsatte) Eidsivaloven, medens hans Virksomhed i denne Henseende dog strengt taget kun har indskrænket sig til at samle og ordne de allerede gjeldende Bestemmelser, at indrette nye, og som man maa antage, stærkede Saktal, at faa den ordnede og forbedrede Lov vedtagen i de Dele af Riget, der endnu ikke hørte til Foreningen, og ligeledes at faa de samme Rigsdele til at slutte sig til denne. Haldans Foranstaltning, skjønt den i Sagaerne kun omtales med faa Ord, har saaledes været af overordentlig Vigtighed i politisk Henseende. Den har allerførst vaakt Bevidstheden om politisk Eenhed i en større Deel af Landet, og den har derved lagt Grunden til Foreningen af alle Norges Fylker. Thi som Herre over det samlede og til eet Heelt sammenknyttede oplandsk-vestfoldske Rige havde Harald Haarfaagre allerede en saa stor Overmagt at begynde med, at Udfaldet af hans Kamp mod de øvrige Fylkekonger var let at forudsæe. Haldans saakaldte Lovgivning er langt mere et politisk, end et legislatorisk Foretagende.

Haldans udvidede Eidsiva-Thingforening indbefattede altsaa nu Raumafolke, Storstedelen af Heimafylke, Land og Hadeland, Vestfold og Vingulmark; hertil kom ogsaa, idetmindste efter hans Brodersøn Naguvalds Død, Grenland, Vestmøre og det sydligste af Vestfold, og tillige det nordligste af Vermeland ²⁾. Under senere Konger forøgedes den ogsaa med Gudbrandsdalen, Østerdalen, Thelemarken og Alfheim; den blev derved af uforholdsmæssig stor Udstrækning, hvilket i Forbindelse med politiske Forviklinger, der nedenfor skulle omtales, bragte det egentlige Viken, eller Sodi-strikterne, til at slutte sig nærmere sammen, hvorved tilsidst et fjerde Hoved-thing opstod, Borgarthinget, uden at dets Distrikt dog ansaaes anderledes end som en Underafdeling af Eidsivathingets ³⁾. Det maa ellers erin-

¹⁾ Snorre, Haakon den Godes Saga Cap. 11. Ievnfor de ovenangførte Steder, og de fortrintlige Bemærkninger ved Cap. 31 i Ólafs Saga helga, udg. af Keyser og Unger, i denne Udg. S. 105, 106.

²⁾ I Harald Haarf. Saga Cap. 15, heber det udtrykkeligt, at Bonden Aake i Vermeland, havde været Haldan Svartes Mand.

³⁾ Borgarthinget havde vistnok en Tid sit eget Thingdistrikt, men deres Lov var

dres, at Naumarike paa Halfdans Tid endnu ikke strakte sig længere end til Glommen. Hvad der laa østenfor denne, tilhørte Alfheim, og stod under Kong Gandalf. Heller ikke kan Halfdan have forsøgt paa at drage det fjernliggende Sogn ind i Foreningen. Han bortforienede det, som man seer, til Aste Jarl, og har neppe beskæftiget sig mere dermed end at modtage den aarlige Skat. Den Deel af Agder, som Halfdan ved sin Tiltrædelse skal have besiddet, kan vistnok heller ikke være dragen under Eidsivathinget; det er endog meget uvisst, om han virkelig har vedblevet at besidde den. Hans egentlige Nige begrænsedes saaledes af Gudbrandsdalen og Østerdalen i Nord, af Glommen og Vermelands Skove i Øst, af Valdres, Haddingdal, Thelemarken og Agder i Vest, og af Nordsoen i Syd. Han var uden Modsigelse Norges mægtigste Konge.

Vi kjende forresten lidet til de Begivenheder, der foregik under Halfdans Regjering. Der er et Sagn om at Herjedalen paa denne Tid skal være bleven bebygget af hans Merkesmand Herjulf Hornbrjot. Denne, heder det, havde paadraget sig hans Brede ¹⁾, og flygtede til Svalongen Anund, hvor han blev vel modtagen og opholdt sig en Stund, indtil han ogsaa nedfagedes til at flygte derfra fordi han havde forført Kongens Frændkone Helga. Han og Helga tyede atter tilbage til Norge, og nedsatte sig i en øde Dal, den samme, der siden kaldtes Herjedalen (Herjárdalr). Fra dem nedstammede i 8de Led en Ugot Dagsen, der var den første, som lod bygge Kirke i Herjedalen ²⁾. Dette Sagn lader vistnok til at være meget gammelt, og en Herjulf Hornbrjot, hvis Sommeson Thrase nedsatte sig paa Island, omtales virkelig i Landnáma. Men da Herjedalen øjensynligt har faaet sit Navn af Elven Herja eller Herjaa, der gjennemstrømmer den, synes Sagnet kun at have sin Oprindelse fra den tilfældige Lighed mellem Herjaa og Herjulf ³⁾.

desuagtet oprindeligt Eidsivathingssloven. Ved at sammenligne de eneste Levninger, vi have tilbage af de ældre Eidsivathingss- og Borgarthings-Love, nemlig Christenretterne, med hinanden, finde vi Overensstemmelse i alt det væsentlige, og de nærme sig til hinanden langt mere end til Gulathingss- eller Frostathingss-Christenretterne eller disse til hinanden indbyrdes. Den gautske Indvirkning viser sig ogsaa temmelig kjendeligt i dem, især med Hensyn til Balget af enkelte Ord og Talemaader.

1) Et Sagn, der dog mangler Hjemmel i de nu eksisterende Oldskrifter, beretter at Herjulf havde faaet Navnet Hornbrjot, fordi han havde dræbt en af Kongens Hirdmænd med et Drillehorn, og at dette var Anledningen til hans Flugt. Se Peder Claussens Norges Beskrivelse.

2) Grandsetraktat med Sverige af 1268, i Norges gl. Love, II. S. 487, og i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1844—45 S. 147.

3) I vore Kongesagaer, f. Er. Sverres Saga Cap. 12, kaldes Herjedalen altid endog Herdalir. Navnet Herjullsdalr findes aldrig.

Halsdåns første Giftermaal havde, som vi have seet, allerede gjort ham til Herre over Sogn. Om hans andet Giftermaal er der to forskjellige Beretninger. Den troværdigste lader ham blive gift med **Helga** den sædelige eller haarprude, Datter af den mægtige Herse **Dag den frode**, der boede paa Thengelsstad paa Hadeland, og foruden hende havde en Søn ved Navn **Guthorm** den raadspake¹⁾. Den anden, mindre troværdige, kalder hans anden Hustru ligesom den første **Magnbild**, og udgiver hende for en Datter af **Sigurd Hjort**, Konge paa Ringerike. Denne **Sigurd Hjort** skal have været en Søn af **Helge** hvass og **Uslaug**, en Datter af **Sigurd** Drm i Dje. **Helge** hvass skal igjen have nedstammet fra **Dag**, **Doglingernes** Stamfader, og **Thora** Drengeomoder; sandsynligere er det dog, at han var en Sønesøn af **Gudrod**, **Halsdan** Hvitbeins Søn. **Helge** og hans Broder **Gudrod** skulle have deltaget i et Slag, som **Sigurd** Drm i Dje og hans Brodre leverede den tvdske Kæjser **Arnulf**. I dette Slag skulle **Sigurd** og **Gudrod** være faldne, men **Helge** skal være undkommen, og have medbragt **Sigurds** Merke, Sværd og Skjold til dennes Moder **Uslaug**, hos hvilken han nu længe opholdt sig for at værne om Landet i **Hardeknuts** Mindreaarighed. Her egtede han **Hardeknuts** Tvillingsyster **Uslaug**, og havde med hende Sønnen **Sigurd Hjort**, der var jevngammel med **Gorm**, **Hardeknuts** Søn, og allerede i sit 12te Aar udmerkede sig ved at dræbe Berserken **Hildebrand** selv tolvte i Enekamp. **Sigurd** blev gift med **Thorny** eller **Ingebjørg**, en Søster af **Thore** Danmarksbot, **Gorms** Hustru, og havde med hende Sønnen **Guthorm** og Datteren **Magnbild**. Da **Sigurd** hørte at hans Farbroder **Frode** var død, begav han sig til Norge, hvor han blev Konge over sit Arveland **Ringerike**, og udmerkede sig ved mangeslags Heltetjærninger, hvorom der skal have været en lang Saga. Han plejede ofte at ride ene ud i Ddemarker og Skove, for at jage store og farlige Dyr. Ved en saadan Lejlighed blev han overfalden af Berserken **Hafe** fra Hadeland. **Hafe** havde tredive Mænd med sig, **Sigurd** var ene; det var derfor ikke at undres over, at han blev overmandet og dræbt, men han havde dog forinden fældet tolv af **Hafes** Mænd, bugget Haanden af ham selv, og forresten givet ham tre andre Saar. **Hafe** red nu med sine Mænd til **Stein** paa **Ringerike**, hvor **Sigurd** boede, og bortførte **Magnbild** og **Guthorm** med meget Gæds til sin egen Gaard paa Hadeland. **Magnbild** var da femten, **Guthorm** fjorten Aar. Han vilde nu holde Bryllup med **Magnbild**, men maatte udsætte det, fordi hans Saar artede sig ilde: han maatte ligge til Sengs hele Høsten og en stor Deel af Vinteren lige til Jul. Ved Juletider var Kong **Halsdan** til Gilde paa Hedemarken. Han havde spurgt disse Tidender, og befalede en Morgen tidligt en af sine Mænd ved

¹⁾ Fagrskinna, Cap. 2

Navn Haarek Gaud at gaa med hundrede Mænd over Njosen til Hadeland for at hente Ragnhild, Sigurd Hjorts Datter, Haarek magede det saaledes, at han og hans Mænd kom over Vandet til Hakes Gaard i Otten. De omringede og satte Id paa den Bygning, hvor Huuskarlene laa, men brede Hakes Sove-Skemme op, toge baade Ragnhild, Guthorm og alt det Gods, som var der, bort med sig, satte dem i en tjeldet Bogn, og fjørte tilbage med dem over Isen. Hake stod op, klædte sig, og gif efter dem en Stund, indtil han kom til Vandet; der styrtede han sig paa sit Sverd, og endte saaledes sine Dage. Han blev højslagt paa samme Sted. Men Halfdan, der fra den anden Side af Vandet saa Bognen komme, lod strax Bygdens fornemste Mænd indbyde til Gjestebud, og holdt samme Dag Bryllup med Ragnhild ¹⁾. Den første Deel af denne Fortælling indeholder flere umulige Kombinationer. Det store Slag, hvortil her sigtes, i hvilket Sigurd og Gudrod skulle være faldne, er det bekjendte Slag, Kejser Arnulf leverede Nordmændene ved Löwen 891, i hvilket der virkelig faldt to nordmanniske Konger ved Navn Sigfrid og Godfrid ²⁾. Disse have vore senere Sagamænd trods al Tidsregning antaget for de samme, som Sigurd Drm i Dje og Gudrod, Helge hvassses Broder. Men Adam af Bremen fortæller, at en Helge (Heiligo) efter dette Slag herskede over Danerne ³⁾. Denne Helge maatte altsaa blive Helge hvassse. Og naar hans Søn Sigurd var fød efter 891, da var der heller intet urimeligt i, at han kunde være gift med en Syster af Thyre Danmarksbot, der døde efter 930. Men at Halfdan, fød 809, og hvis Søn Harald Haarfagre døde som en højtbedaget Mand henved 934, skulde kunne være gift med Thyres Systerdatter, er en Umulighed. Mindre usandsynligt er det, hvad der fortælles om Helge hvassses Giftermaal, thi som en Sunnesøn af Gudrod Gysteinsøn bliver han Nærsøskendebarn til Gudrod Bejdefonge og kan saaledes meget vel have været gift med en Datter af Sigurd Drm i Dje. Det synes heller ikke at kunne betvivles, at der virkelig har været en Konge paa Ningerike, ved Navn Sigurd Hjort, Søn af Helge hvassse, der udførte mange Bedrifter, og om

¹⁾ Snorre, Halfdan Svartes Saga Cap. 5. Hr. Hauf Erlendsøn, om Ragnars Sønner. Cap. 5. Flatabogen, om Halfdan Svarte, Cap. 2. Hvis man her ikke ved „Hadeland“ skal forstaa det til Hadelands hørende Thoten, da blive Sagnet's Angivelser, at Ragnhild fertes fra Hadeland over Njosen til Hedemarken, ubegribelige. Men da vi ellers ikke finde Halfdan i synderlig fast Besiddelse af Hedemarken, skulde man snarest tro at Sagnet i sin ældste Form har hentagt Halfdans Opholdssted, da denne Begivenhed foregik, til Hadeland, og ladet ham spejde over Randsfjorden. Ordet „Bogn“ istf. „Slæde“ er ogsaa mistænkeligt.

²⁾ Fulda:Annalerne, hos Perz, Monum. hist. Germ. I. p. 408. Adam Brem. I. 49

³⁾ Adam. Brem. I. 50.

hvilkcn man havde en vidtloftig Saga ¹⁾). Det er heller ikke usandsynligt, at denne Saga har tillagt ham en Datter, der først rovedes af Hafe, siden af Halsdan. Det er endog rimeligt, at Halsdan har giftet sig med hende, og med hende erobret Ningerike og Kongsgaarden Stein, hvor hans Hoved siden blev højlagt. Men hvad der desuagtet gjør denne Kombination mistænkelig, er den øjensynlige Forkjærlighed, hvormed de senere Konger af Harald Haarfagres Æt gjennem dette Giftermaal udledede deres Herkomst fra Ragnar, og videre gjennem Aslaug fra Sigurd Fafnersbane. Da vi finde, at der, trods denne Forkjærlighed, hvormed Kongerne og deres Bener holdt paa Nedstammelsen fra Ragnar, dog i Landet selv har kunnet vedligeholde sig en anden, bekednere Beretning, der aldeles affkærer Tanken om Slægtskab med Ragnar og Sigurd, og da der, hvis dette Slægtskab virkelig forholdt sig rigtigt, ej kan øjnes nogen Anledning til at et Sagn, der opstillede et langt andet Slægtskab, kunde opkomme, medens det derimod meget let kan forstaaes, at Kongerne, endog af politiske Grunde, kunne have søgt at bringe et Sagn, der tillagde dem en mere glimrende Herkomst, end de virkelig kunde gjøre Fordring paa, i Omlob; da vi tillige see et lignende Exempel paa at fordølge en mindre anseelig Herkomst i den Tausshed, hvor med de fleste Sagaskrivere forbigaa Kongernes Nedstammelse fra Merid Jarl: saa ligger den Slutning temmelig nær, at den hele Slægttrælle fra Sigurd Fafnersbane gjennem Aslaug til Sigurd Orm i Dje, og videre gjennem Aslaug den yngre til Sigurd Hjort, Ragnbild og Harald Haarfagre, er en eneste kunstig Kombination, udtænkt af en norsk Hof-Genalogist, som derved har villet skaffe sine Herrer ej alene en glimrende Herkomst, men ogsaa Arvefordringer paa en Deel af det ragnarske Rige ved Siden af Kongerne i Danmark og Sverige. Der er endog meget, som taler for at antage dette Kunststykke istandbragt paa Island ²⁾).

Halsdancs og Helgas, eller efter den anden Beretning, Ragnbilds Son, var den senere saa navnkundige Harald Haarfagre. Han blev, fortælles der, tidlig stor af Vert og smuk af Udvortes, en Idrætsmand, saare forstandig, og meget vennelsel, baade formedelst sin Skjønhed og sin Venlighed

1) Snorres Ord: „der er en lang Saga om ham“, og den Begivenhed af hans Liv, der i Korthed berøres, at han, tolv Aar gammel, dræbte Berferken Hildebrand, vise med Bestemthed, at hans Bedrifter virkelig have været forevige i en Saga; men om denne Saga havde et historisk Grundlag, eller kun var en af de sædvanlige opdigtede Hventyrsagaer, er det nu naturligtvis ikke muligt at komme paa Spor efter.

2) Hvad der især synes at vidne herom, er de allerede overfor paaapegede geographiske Usandsynligheder, dels og den Maade, hvorpaa Jisarten beskrives; der tales nemlig, som i Fridthjofs Saga, ikke om en Slæde, men om en Wogn. Og dertil bærer den hele Sammensætning Prag af Læsning i de franske Kroniker, maaffee og i Mag. Adams Beck.

mod alle og Enhver. Den Glands, der siden hvilede over ham og hans Æt, har fremkaldt Sagn om Forvarfler, der bebudede hans og hans Ætmænds fremtidige Sterbed. Hans Moder, heder det, dremte engang at hun stod i sin Urtehave og tog en Torn af sin Serk; idet hun holdt den i Haanden, blev den en stor Kvist, hvis ene Ende naaede Jorden og slog Nodder, medens den anden ragede højt op i Luften; den formede sig til et Træ, der var meget tykt og saa højt, at hun neppe kunde see dets Top. Dets nederste Deel var blodred, Stammen fagert grøn, Grenene snehvide, med en Mangde Kviste; de bredte sig ud over hele Norge og endnu meget videre¹⁾. Sidenefter fødte hun Harald. Halsdan, fortæller der, plejede aldrig at dremme, og da han fandt dette underligt, spurgte han en Mand ved Navn Thorleif spake, hvad derved var at gjøre. Denne raadede ham til at lægge sig at sove i et Svinebøle. Kongen gjorde saa, og dromte da at han havde det dejligste Haar, man kunde see; det hang i Lokker, af hvilke nogle naaede til Jorden, nogle til midt paa Læggen, nogle til Knæet, nogle til Høften eller midt paa Siden, nogle kun til Halsen, nogle vare kun netop udsprungne af Isen ligesom smaa Toppe. Lokkerne havde forskjellig Farve, een af dem var dog større og skønnere og lysere end de øvrige. Thorleif udtvødede denne Drøm saaledes, at Halsdan skulde saa stort Ælfem, og at hans Ætmænd skulde herske med megen Hæder, dog ikke alle med lige stor. Den Lok, der var saa smul fremfor de øvrige, skulde, heder det i Kongesagaerne, betegne Olaf den hellige²⁾.

Kongesagaerne fortælle nogle fabelagtige Sagn om Haralds Ungdom, af hvilke man, forsaavidt noget sandt ligger til Grund for dem, maa slutte at der ikke var nogen god Forstaaelse mellem ham og hans Fader. En Juleaften, da Kongen opholdt sig paa Hadeland og sad ved Gildesbordet, forsvandt pludseligt, heder det, al Maden og Driften af Bordet. Gjesterne gik hjem, og Kongen sad ærgerlig efter. For at saa vide, hvo der var

¹⁾ Snorre, Halsdan Svartes S. Cap. 6.

²⁾ Snorre, Halsdan Svartes S. Cap. 7. Flatsbogen, om Halsdan Svarte Cap. 3. (Fornm. Sögur, X. 169). Fagrfinna Cap. 3. Merkeligt er det, at der ved denne Lejlighed tales om Thorleif spake. Dette Navn synes nemlig i flere Generationer at være henført til Kongernes fornemste Raadgivere. Om Haakon den Gode (Snorre, Haak. S. S. Cap. 11) fortælles det, at han indrettede Gulathingssagen efter Thorleif den spakes Raad; Heidsævisloven, heder det her, havde Halsdan Svarte forhen indrettet, og naar nu i Fortællingen om Halsdan Svarte Thorleif omtales som hans Raadgiver, synes man at maatte slutte, at Sagnet har tænkt sig ham ogsaa som Raadgiver ved Andretningen af Eidsvalloven. Endnu en Thorleif spake omtales paa Olaf Trygvessons Tid, og fra ham udelede en berømt Slægt (hvortil Ragnvald den hellige, Jarl paa Drknoerne hørte) sin Herkomst. Nogle af disse Thorleifer synes neppe at have været historiske Personer.

Marsag i denne Forhaanelse, lod han en tryllefyndig Fin tage og pine til at sige det. Han vilde dog intet tilstaa, og bad Harald om Bistand. Harald bad for ham, men forgjæves. Da skaffede Harald ham bort imod Faderens Vilje, og fulgte selv med ham. De kom til et Sted, hvor en Høvding holdt et Gilde, og bleve vel modtagne. Da Harald havde været der en Stund, sagde Høvdingen: Din Fader fandt sig saa fornærmet over at jeg tog Julekosten fra ham, men jeg skal lønne dig din Venlighed; vil du lode mig, saa rejs hjem, thi der er nu en, som behøver din Hjælp, og som vil være dig til den største Gavn, thi det er dig beskaaret at blive Enevoldskonge over hele Norge. Harald, fortælltes der videre, drog nu hjem. Der fandt han en stor Totun ved Navn Døvre, der oftere havde bestjaalet Kongens Guldhuus, men endelig var bleven fangen i nogle kunstige Snarer, man havde lagt for ham, og bunden med Blybaand i en Staalsfjetter. Denne Døvre havde hjemme i det Fjeld, der bærer hans Navn. Kongen havde besluttet at lade ham domme til at lide den mest vanærende Død, og havde forbudt Alle og Enhver at hjælpe ham eller give ham Mad. Men Harald, som da endnu kun var fem Aar gammel, havde ondt af Døvre, og stjal sig til at skære Blybaandene over med et ypperligt Sax, som den finste Høvding havde givet ham. Døvre takkede Harald for Befrielsen, og skyndte sig afsted det snarreste han kunde. Man savnede ham snart, og paa Kongens Spørgsmaal vedgik Harald at han havde løst ham. Herefter blev Kongen saa vred, at han jeg Harald bort fra sine Dine, og bad ham søge Trost hos sin Ven Døvre. Harald gik til Skovs, og da han havde ligget ude i fem Dage og Nætter, stødte han endelig paa Døvre, som tog ham med til sin Hule, beholdt ham hos sig i fem Aar, og oplærte ham i alle slags Irdretter. Da de fem Aar var omme, sagde Døvre en Dag til Harald: Nu tukkes det mig, som om jeg har lønnet dig, fordi du gav mig Livet, thi din Fader er død, og det ikke uden min Medvirkning; nu skal du drage hjem i dit Rige og love at du ej skærer dit Haar eller dine Negle, førend du er bleven Enevoldskonge over hele Norge; jeg skal altid staa dig bi. Da Harald kom hjem, fandt han sin Fader død, og blev tagen til Konge efter ham. Af Opholdet hos Døvre fik han Tilnavnet „Døvrefostre“ 1).

Snorre Sturlasson kjender intet til Opholdet hos Døvre, men lader Harald epbolde sig hos den finste Høvding lige til sin Faders Død, og lægger omtrent de samme Ord i Finns Mund, som det vidtsøftigere Sagn lægger i Døvres 2). Alt begge Fortællinger ere yngre Eventyr, digtede ind i den historiske Beretning, sees ved første Ojeblik. De have dog begge det

1) Flatobogen, om Halvd. Svarte, Cap. 4—6. Fornm. Sögur X. S. 170—175.

2) Snorre, Halvd. Svartes S. Cap. 8. Her er det Finnen, som beder Harald drage hjem, fordi hans Fader er død.

tilfælles, at de lade Harald i de sidste Aar før Faderens Død holde sig borte fra ham og staa paa en spændt Fod med ham. En saadan Udfølelse mellem Fader og Søn synes saaledes virkelig at have fundet Sted, uagtet det er vanskeligt at rime den sammen med Sagaernes Udsagn, at Harald ved Faderens Død kun var ti Aar gammel, thi i en saa ung Alder skulde man neppe antage at der kunde have været nogen Anledning for ham til at lægge sig formeligt ud med sin Fader. Snarere kunde man være fristet til at tro, at Harald fra Fødselen af har været lidet yndet af sin Fader, og derfor sat til Opfostring hos en af hans Hovdinger ¹⁾. Forresten er det tydeligt nok, at Sagnene om Dovre og Finnen, lige saavel som om hans Forældres Drømme, skyldes den Tilbøjelighed, sildigere Slægter altid have til at lade en stor historisk Personligheds første Fremtræden ledsages af overordentlige, og i fordums Dage endog af overnaturlige Omstændigheder.

Halvdans Død fortælles saaledes: En Vaar, paa den Tid da Isen plejede at løsne paa Vandene, skulde han kjøre hjem over den tilfrosne Nandsfjord fra et Gjestebud i Brandabu paa Hadeland. En Mængde Folk ledsagede ham, de fleste vare drukne. Hans Vej faldt over Rokensvik. Da han her kom til et Sted, hvor man om Vinteren havde vandet Kvæget, og hvor Isen formedelst den samlede Møg var mere optøet og usikker, brast den under ham og han sank ned. De andre stimlede til, for at komme ham til Hjælp, men derved brast Isen end mere itu, og Kongen selv, hans Svigerfader Dag frode og nogle og tyve Mænd druknede ²⁾. Halvdan skal ifølge vore Kongesagaer kun have været 40 Aar, da han omkom ³⁾. Men denne Angivelse støtter sig vistnok kun paa senere Beregninger, og kan ikke være rigtig. Thi hans Søn Harald Haarfagre kan efter de bedste og rimeligste Beretninger ikke være død førend efter 930, og skal da have været nogle og 80 Aar gammel; hans Fødsel falder saaledes henved 850, og det beder at han ved sin Faders Død var ti Aar gammel; Halvdans Død maa altsaa sættes omkring 860; man kunde endog være fristet til at sætte den noget senere, eller til at antage at Harald idetmindste havde været femten Aar gammel,

¹⁾ Flere have ogsaa søgt at hjælpe sig med den Forklaring, at Dovre har været en anseet Hovding, som fostrede Harald; en Forklaringssmaade der dog er saare mistlig.

²⁾ Fagrskinna Cap. 4. Snorre, Halvd. Sv. S. Cap. 9. Flatebogen, om Halvd. Sv. Cap. 7. Ágrip af Noregs konunga sögum Cap. 1. Histor. Norveg. Fol. 7. a. Der er endnu et Sagn paa Hadeland om at Halvdan druknede ved at kjøre tilbage fra et Besøg hos en Frue paa Hermandsrud, vestenfor Nandsfjorden. (Fayes norske Sagn S. 164). Det rimeligste er dog kun at han kjørte over Rokensvigen, eller den Big af Nandsfjorden der skærer sig ind til Roken forbi Brandabu Kirke; thi paa hin Tid var vel neppe Vestisiden af Nandsfjorden bebygget.

³⁾ Snorre, Halvd. Sv. Saga Cap. 9.

da Faderen døde og han optraadte som den, der vilde underlægge sig hele Norge. Da man nu af de frankiske Annaler med Bished veed at hans Fader Gudrod eller Godfrid døde 810, og vore egne Sagaer fortælle at Hålfdan da var aarsgammel, falder hans Fødsel ved 809, og han maa ved sin Død have været henved femti Aar gammel.

Hålfdan var, som det heder, saa vennetæl og aarsæl, at Efterretningen om hans Død bedrovede alle hans Undersaatter, og at de fornemste Mænd fra ethvert Fylke i hans Nige fordrede at hans Lig skulde begraves hos dem, fordi de troede at det vilde bringe Folket Betsignelse og gode Maringer. Man enedes tilsidt om at dele det i fire Dele, og lade hver af dem begrave i sit forskjellige Landskab. Hovedet blev højlagt i Skiringsfal paa Vestfold, Indvoldene paa Thengilsstad paa Hadeland, Kroppen paa Stein paa Ringerike; en Deel synes ogsaa at være bleven begravet paa Hedemarken ¹⁾. Alle de over disse Dele oprejste Høje kaldte man Hålfdanshøje, og man blotede dem i lang Tid. Hålfdan blev altsaa, ligesom hans Broder Olaf Geirstad-Alf, efter sin Død tilbød som sit Niges Landvætte.

Uf den hele Fortælling om Hålfdan faar man det Indtryk, at hans Afhængighedsforhold til Overkongerne, om det forresten har været anerkjendt, i alle Fald maa have været meget løst. Men disse Overkonger maa, hvad vi allerede have paavist, i denne Tid have været Sviakongerne, ikke Danekongerne. Olafs og Hålfdans Levetid falder især sammen med Hardefauts aabenbart lidet ansede og omfattende Regjering; det var først hans Son Gorm og dennes Son Harald forbeholdt at oprette Daneriget i dets egentlige Vælde. Derimod see vi i al denne Tid Sviakongerne i den nærmeste Forbindelse med den vestfoldske Kongest, ej alene i Norge, men ogsaa i Sønderjylland. Gudrods Sønner, fordrevne fra Vestfold af Harald og Ragnfrid, søge Hjælp hos Sviarne; Kong Hålfdans Merkesmand Herjulf Hornbrjot flugtede til Sviakongen Anund; denne Anund tog selv, fordreven fra Niget, sin Tilflugt til Kong Erik i Sønderjylland (840); og siden finde

¹⁾ Beretningerne ere lidt afvigende. Snorre (Hålf. Sv. S. Cap. 9) siger at Liget blev flyttet til Ringerike for at begraves der, men at der indfandt sig Mænd fra Vestfold, Raumarike og Hedemarken, for at faa det med sig; at det derfor blev deelt i fire Dele, men at Hovedet blev lagt ved Stein paa Ringerike. De øvrige Dele maa altsaa efter det forudskikkede være blevne højlagte paa Vestfold (rimeligviis i Skiringsfal), Raumarike og Hedemarken. Flato-bogens Beretn. om Hålf. Svarte Cap. 7 stemmer hermed, kun med Undtagelse af at ifk. Hedemarken sættes Vingulmark. Fagerstina, som ovenfor er fulgt, siger ej i hvor mange Dele Liget blev deelt, men nævner kun Thengilsstad, Stein og Skiringsfal, og lader de enkelte Stykker fordeles som oven anført. Derved komme to Stykker (Indvoldene og Kroppen) paa Hadafylke. Det maa dog ellers bemærkes, at det maa anses noget tvivlsomt, hvorvidt Hedemarken og Raumarike virkelig løde under Hålfdan ved dennes Død.

vi Kong Erik medgive Ansgar et Ubefalingsbrev til en anden svensk Konge, ved Navn Olaf, ligesom den Omstændighed, at Ansgar og hans Hjelpe-
 pere uagtet deres Missionsiver droge det egentlige Danmark forbi, men be-
 gave sig umiddelbart fra Sønderjylland til Svithjod, i og før sig antyder en
 nærmere Forbindelse mellem Sønderjylland og Svithjod, end mellem Sønderjyl-
 land og Danmark ¹⁾. Da vi nu tillige erfare, at Kong Anunds Søn Erik
 sidenefter gjorde Fordring paa Overherredømmet ej alene over Vermeland
 og Naarife, men ogsaa over Vingulmark, Naumarife og Vestfold ²⁾, bliver
 det næsten vist, at ogsaa hans nærmeste Forgængere have været eller idet-
 mindste kaldt sig Overkonger over Biken og Dplandene. Vi have ovenfor
 (S. 376) fortellig omtalt Eviakongerne efter Bjorn Jernside indtil Erik
 Anunds søn. Af dem nævnes i Ansgars Levnetsbeskrivelse **Bjorn**, den i
 vore Oldskrifter saakaldte Bjorn paa Hauge, ved 829—31. Han viste sig gun-
 stlig mod Ansgar og hans Folgesvende, og tillod dem at prædike Christen-
 dommen. Bjorn herskede i Sigtuna, med Handelspladsen Birka, hvis For-
 stander Hergeir selv lod sig døbe ³⁾. Anund omtales ved 840; han havde,
 som man af vore Sagaer veed, hersket i Uppsala, men var da fordreven,
 rimeligviis af Bjorn. Som Konge i Birka, altsaa i Sigtuna med tilhørende
 Distrikt, nævnes senere (ved 851) hiin Olaf, om hvem det ogsaa fortælles
 at han gjorde et heldigt Herjetog mod Kurerne, hvis Land tidligere havde
 tilhørt Eviarne, men som havde løstrevet sig ⁴⁾. Denne Olaf, der ikke fo-
 rekommer i vore Sagaer, maa have været en Søn af Bjorn paa Hauge,
 og senere være bleven fordreven af Erik Gimundarson; han kommer siden
 frem som Sønderjyllands Erobrer, omtrent ved 891 ⁵⁾.

7. Nordmændenes første Vikingetog i de vestlige Farvande.

Da Halvdan Svarte døde, havde Nordmændene allerede i mange Aar
 sværmet om paa Vikingetog, ej alene, som forhen, i de østersøiske Farvande
 eller **Austrveg**, men ogsaa i de vestlige Farvande, eller, som man kaldte
 det, i **Vesterviking**, fornemmelig langs de britiske Øer, og paa det nuvæ-
 rende Hollands, Flanderns og Frankriges Kyster, stundom ogsaa sydligere
 langs Spanien og i den vestlige Deel af Middelhavet. Paa flere Steder
 havde de endog oprettet egne Riger, og Frugtten for Nordmændenes Vikin-
 geskærer gjenlod allerede fra Spanien til Elben, fra Italien til Skotlands
 nordligste Spids. Begyndelsen til denne Udstrømmen mod Vesten dannede

¹⁾ Vita Ansgarii, Cap. 10.

²⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 14.

³⁾ Vita Ansgarii, Cap. 10.

⁴⁾ Vita Ansgarii, Cap. 16.

⁵⁾ Adam af Bremen, 1ste B. Cap. 50.

umiskjendeligt, som vi allerede have antydet, Dyrettelsen af det sønderjydske Nordmanna-Rige under Konger af den vestfoldske St. Dette Rige berørte allerede Vesterhavet og grændsede umiddelbart til Frisland. Naar Nordmændene gennem Eideren eller Havedoren (Ægisdyr) kom ud mod Havet, fandt de sig allerede ved Frislands Kyster. Til Frisland regnede man i hine Tider hele Kysten ligesaa Eideren til Schelde. Det indbefattede det frugtbare Marskland mellem Eiderens, Elbens, Weserens, Ems's, Rhinens, Maas's og Scheldes Munding. Her fandtes allerede velhavende Byer, Kirker og Klostere, hvis Vundring kunde give rigeligt Bytte. Især var den blomstrende Handelsstad **Dorestad** (Wyl te Duurstede) en fristende Løkkemad. Den laa i Landskabet Utrecht, lidt nedenfor det nuværende Arnhem. Til Dorestad plejede Nordboerne oftere at komme i Handels-Ansiggender ¹⁾; her var en kejserlig Mynt, af hvis Penninge der endnu findes mange i Norden; den var den fornemste Handelsstad paa den hele Strækning mellem Elben og Schelden, og maa have tjent som et slags København og Udslibningssted for alle de øvre Rhinstæder. For at komme til denne, maatte de trænge opad Rhinmundingerne. Paa samme Maade trængte de ogsaa opad Elben, Weseren og Schelden. Naar de fortsatte deres Tog langs Flanderns Kyst, maatte de snart faa England i Sigte. Det kunde ikke vare længe, førend de lærte den kortere Vej tværs over fra Frisland til England, medens de tillige strejfsede langs Frankriges Kyster og sejlede op ad Seinen, Loiren og Gironden. Og eftersom deres Driftighed og Dvelse i Sejlads tiltog, maatte de omsider lære sig til at styre den lige Kurs fra Norge eller fra Jylland til Skotland.

Omtrent paa denne Maade maa Nordmændene efterhaanden have gjort sig fortrolige med de vestlige Farvande. Det første Landskab udenfor Norge, i hvilket Nordmændene omtales som Herrer og hvorfra de gjøre Vikingetog til Naboysterne, er Sønderjylland; dette maa altsaa betragtes som Udgangspunktet for den hele Bevægelse, og vi finde ogsaa virkelig, at de frankiske Annalister, der omtale de tidligere Vikingetog, paa en vis Maade gjøre Sønderjyllands Konger ansvarlige for dem alle. Her finde vi, som vi have seet, Nordmannakongen Sigfrid allerede i 777, og herfra foretog Gudrød i 809 sit store Tog mod Frisland. Ogsaa længere oppe i Jylland havde, som man seer, Nordmænd sat sig fast, nemlig i den saakaldte Harde-sjysel, der i Oldtiden kaldtes Hard eller Hardeland, mellem Limfjorden og Ringkjøbingsfjorden, og hvor, som det synes, de ovenfor omtalte nordjydske Underkonger, Gorm og Fundne-Knut, især have hersket ²⁾.

¹⁾ I Remberts Vita Ansg. Cap. 27 fortælles der saaledes om svenske Mand i Birk, som yttrede, at de havde været i Dorestad; og den svenske Kvinde Katta, der hjemme ikke fandt Fattige at udbete Penge til, begav sig i den Hensigt til Dorestad.

²⁾ Harde-sjysel kaldtes af Nordmændene Hörð, en Form, der tyder paa et oprin-

Da de frankiske Annaler fortælle os, at Widukind i Aaret 777 flygtede til Kong Sigfrid i Nordmannia, og at Sigfrid i 782 sendte Gesandter til Kong Karl, maa Frankerne idetmindste fra denne Tid af have lært dem at kjende. Hvis man kunde fæste Tillid til en Beretning hos den gamle Munk i St. Gallen, maatte man antage at Nordmændene allerede mod Slutningen af Aarhundredet havde fundet Vejen til Middelhavet. „Det hændte sig en gang, hedder det ¹⁾, at Karl paa en Omrejse kom uventet til en By ved det narbonensiske Galliens Kyst (altsaa ved Middelhavet), og sad just til Bords, da nogle Nordmændene tilhørende Spejderskibe viste sig udenfor Havnen og vovede at plyndre. Da nogle, ved Synet af Skibene, troede at de tilhørte Jøder, andre at de vare afrikanske, atter andre, at det var Kjøbmands-skibe fra Britannien, sagde Karl, der af sin Forstandighed kunde skjønne at de ej tilhørte Kjøbmænd men Svøvere: disse Skibe ere ikke fulde af Varer, men af de stridbareste Fiender. Ved disse Ord ilede alle til Skibene, men for silde; thi da Nordmændene hørte at Karl selv var der, skyndte de sig paa Flugten. Men Karl stod op, gik hen til det Vindue, der vendte mod Osten, og blev en Stund staaende der taus og græd, uden at nogen vovede at spørge ham om Aarsagen. Men endelig brød han Tausheden, og sagde til sine forundrede Mænd: jeg græder ikke af Frygt for at hine Uslinger skulle kunne gjøre mig noget, men jeg er kun bedrøbet over at de, medens jeg endnu lever, have turdet vove at vise sig paa denne Kyst, og jeg forudsæer med Gru, hvor meget ondt de ville tilføje mine Efterkommere“. Fortællingen bærer vistnok Præg af sildigere Opdigtelse, men den viser dog at Forsfatteren, der levede et Par Generationer senere, gaar ud fra Forestillingen om at Nordmændene først paa Karl den Stores Tid bleve bekjendte for Frankerne. Og vist er det, at Karl allerede i Aaret 804 besøger Galliens Kyst, og indrettede en Flaade og Kystbefæstninger til Forsvar mod de nordmanniske Svøvere, af hvilke Havet da vrimlede ²⁾. Karl kunde nok saaledes i en eller anden nordfransk By have oplevet, hvad Santgallermunken henfører til Sydfrankrige.

En anden Spaadom om Nordmændene, der ligeledes viser, at man i Midten af det 9de Aarhundrede ansaa det som vist, at man i det frankiske

deligt Harud, hvilket igjen minder om Ptolemæos's Charudes paa den saakaldte kimbriiske Halvø, se ovenf. S. 23.

¹⁾ Monachi Sangall. Gesta Karoli II. 14, hos Perç. II. p. 757—758. Det er ikke ganske tydeligt, til hvilket Aar dette Udsagn er at henføre; dog er det vist, at Zi. ej har antaget det yngre end c. 800, i hvilket Aar Karl, som man af andre Kilder veed, gjorde Anstalter til at forsvare sit Riges Kyster mod Nordmannerne. Merkeligt nok, kaldes Nordmannerne her af Santgallermunken Nordostrani d. e. de nordøstlige Folk.

²⁾ Forsch-Annalerne, hos Perç. I. 186. Einhards Annaler, hos Perç. I. 187.

Nige ej kjendte noget til dem førend mod Slutningen af det 8de Aarhundrede, forekommer i den frifiste Missionær og første Biskop i Münster St. Ljudgers Levnetsbeskrivelse, forfattet af hans anden Eftermand, for 849. Da St. Ljudger, fortælles der, opholdt sig paa et Sted kaldet Wirduu (nærv. ved Delfzy), hvor han paa sin Fædrenegaard byggede sig en Kirke, havde han en ængstende Drøm, hvilken han fortalte sin Søster Herburg saaledes: „Jeg drømte at jeg saa ligesom en Sol flygte over Havet fra Norden af, fulgt af de fæleste Skyer; den feer os forbi, formørkedes, og kunde ikke længer sees i det Fjerne, medens de mørke Skyer lagde sig ud over alle disse Kystegne. Men efter lang Tids Forløb kom Solen tilbage, mindre og blegere end forhen, og jog Mørket hiinsides Havet. Idet han sagde disse Ord, græd han. Hans Søster, som saa det, græd ogsaa og spurgte, hvad Drømmen skulde betyde. Han svarede: fra Nordmændene vil der komme haarde Forfølgelser, truende Krige og store Udelæggelser, saa at disse herlige Kystegne ville komme til at henligge saa godt som ubeboelige. Dog skal med Herrens Bistand Kirken saa Fred igjen, og de Ulykker, Nordmændene have tilføjet disse Egne, skulle hjemsvæges paa Nordmændene selv. Da Søsteren bedrovet udtalte Ønsket om at Herren vilde værdiges at kalde hende bort fra denne Verden, førend disse Ulykker skulde komme, sagde han: saa heldigt er det ej, thi du vil opleve denne Nød, jeg derimod vil ej komme til at see den. Og, lægger den gamle Forfatter til, denne Spaadom gik i Opfyldelse. Thi i al den Tid, denne Herrens Tjener var i de Levendes Tal, var der overalt herlig Fred, saa at Ingen troede at disse Egne vilde kunne lide nogen Overlast af Nordmændene; men efter hans Død (809) have vi næsten hvert Aar maattet døje utallige Under af dem“. Dette Vidnesbyrd er mærkeligt, thi man kan næsten sige at det hidrører fra et Djævidne. Gudrods Døg 809 sættes umiskjendeligt som det første til Frisland¹⁾. Forfatteren kan maaskee tage Fejl i de nærmere Tidbestemmelser, men hans Udsagn, at man endnu paa Ljudgers Tid intet ondt ventede sig af Nordmændene, viser tydeligt, at de først henimod Slutningen af det 8de Aarhundrede kunne have begyndt deres Plyndretog.

Det er allerede ovenfor (S. 281, 360) berørt, at Nordmændenes første Tog til England fandt Sted under den weseriske Kong Beorhtries Regjering, omtrent ved 787. Den ældste Beretning derom, findes i de angelsaxiske Annaler, der i det hele Tidrum indtil Englands Erobring af Nordmannerne danner Grundlaget for senere engelske Kronikefjæveres Beretninger. Men da den Deel af disse Annaler, der er bleven til ved sukkesfve, med de omhandlede Begivenheder selv samtidige Optegnelser, først begynder med Aaret 891²⁾, og hvad der ligger forud, er samlet og ført ned til dette

¹⁾ Vita Ludgeri, hos Pers. II. 412.

²⁾ Monumenta hist. Britannia, Fortalen S. 74.

Har efter ældre Kilder, som nu for en stor Deel ej længer ere til, kan man ej med Bished vide, om hiin Beretning virkelig er hentet fra en samtidig Notits i en eller anden Klosterdagbog, eller om den blot grunder sig paa mundtlig Tradition. Den lyder saaledes: „I dette Aar (787), egtede Kong Beorhtric Gadborg, Datter af Kong Offa. I hans Dage kom allerførst tre Nordmandsflibe fra Heredhaland. Geresen (Befalingsmanden) red ned til dem og vilde drive dem til Kongens Gaard, thi han vidste ikke hvo de vare; men de dræbte ham der. Dette var de første, danske Mænd tilhørende Skibe, som hjemsogte England“ ¹⁾. Den sidste Bemærkning forudsætter allerede en senere Optegnelsestid, efter at flere saadanne Anfald havde fundet Sted, og efter at Navnet „Daner“ allerede var blevet det Fællesnavn, hvormed man i England betegnede de nordiske Vikinger. Men Beretningen selv indeholder intet, som gjør det usandsynligt, at den allerede kan være nedtegnet i de nærmeste Aar efter Begivenheden. Det er i og for sig selv et stærkt Vidnesbyrd for dens Alder, at Vikingerne kaldes Nordmænd, thi denne Benævnelse gik tidligere af Brug i England end andensteds. Det saakaldte „Heredhaland“, fra hvilket disse Nordmænd vare, er neppe noget andet end det nysnævnte Hardeland eller Hardesfysfel i Jylland, thi fra Hordeland i Norge have vel endnu paa denne Tid ingen Englandsstog fundet Sted. Da Kongens (den messeriske Konges) Gaard omtales som liggende i Nærheden af det Sted, hvor Vikingerne landede, seer man allerede heraf, at dette skede paa Kysten af Wessex. Historieskriveren Æthelweard, der levede i Slutningen af det 10de Aarhundrede, gjentager Beretningen, og tilføjer udtrykkeligt, at det indtraf i Aaret 787, at Geresen hed Beadubeard, og at han, da Overfaldet skede, just opholdt sig i Dorchester (nær ved Portland i Dorset); derimod kalder han, hvad der og af en Forfatter paa hans Tid er at vente, Vikingerne Daner, og nævner intet om Hardeland ²⁾. Et Aar sildigere Skribenter give et Udtoget af Beretningen, og henseer Toget ligeledes til 787 ³⁾. Et andet foreløbigt Slag, eller maaskee endog det samme, hensees af en sildigere Forfatter til 791. Dette Angreb var dog kun foreløbigt og havde lidet at betyde. Det første egentlige Hovedangreb var det ovenfor omtalte i Aaret 794 paa Northumberlands Kyst, og synes ogsaa at have strakt sig til de nordligere Dele af det britiske Oland. I Aaret 793, fortælle de angelsaksiske Annaler, kom der forfærdelige Forvarsler over Northumberland, og skrækkede Folket armeligen; det var overvættens Hvirvelvinde og Lynild, og man saa Ilddrager flyve i Luften. Efter

¹⁾ Monum. hist. Brit. p. 336, 337.

²⁾ Monum. hist. Brit. p. 509.

³⁾ Næmlig Florents af Worcester, Monum. hist. Brit. p. 546, Henric af Huntingdon, Monum. hist. Brit. p. 731.

disse Tegn fulgte en stor Hungersnød. Og lidt efter dette, i det samme Aar ¹⁾, den 8de Januar, odelagde de hedenske Mænds Herjing sørgeligen Guds Kirke i Lindisfarena-Den ved Nov og Mandslæt". Ved Aaret 794 fortsattes: „Hedningerne herjede i Northumberland og plyndrede Eggerdbs Klostet ved Donmouth (eller Wearmouth); dog blev en af deres Anfører dræbt, og ligeledes bleve nogle af deres Skibe sønderbrudte ved Uvejr, saa at mange af dem druknede der, og andre vel kom levende til Stranden, men bleve strax dræbte ved Namundingen" ²⁾. Den engelske Historie-skriver Simeon, Munk i Durham, fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, omtaler vidtløftigere det samme Angreb saaledes: „Hedningerne kom fra de nordlige Egne ligesom broddede Hvejsse til Britannien, strejffede om som de grumme Uve, rovende, bidende, dræbende ej alene Heste, Faar og Kvæg, men ogsaa Præster, Kirketjenere, Munk og Nonner; de kom til Lindisfarena Kirke, odelagde alt paa det jammerligste, nedtraadte Helligdommen med deres besmittede Fodder, omstyrtede Altene, røvede alle Kirkens Skatte, dræbte nogle af Brødrene, førte andre med sig i Fangenskab, bespottede mange og slængte dem nøgne hen, og styrtede nogle ud i Havet. I 794 herjede de Kong Eggerdbs Havn, og plyndrede Klostret ved Donmouth. Men St. Guthbert lod dem ej slippe bort uden Straf, thi deres Anfører blev ved en grusom Død em-bragt af Anglerne, og efter en kort Tids Forløb odelagdes deres Skibe af Uvejr, hvorved flere omkom; nogle saa, der naaede Stranden, bleve dræbte uden Medlidenshed" ³⁾.

Der er endnu opbevaret et Aar Breve fra den berømte Angler Meuin, Karl den stores Ven og Raadgiver, om denne Odelæggesle. Han skriver i Aaret 794 til Biskop Higbald i Lindisfarne og hans Gejsllighed saaledes: „Eders Nød har bedrøvet mig saare, skjønt fraværende, nemlig at Hedningerne have besmittet Guds Helligdomme og udgydt de Helliges Blod ved Altret, traadt de Helliges Legemer under Fodder i Kirken ligesom en Møgdyngte paa Gaden. Hvad Haab kan Britanniens Kirke have, hvis St. Guthbert med saa mange Helgener ikke forsvarer sin Kirke? — Naar Kong Karl kommer tilbage efter at have overvundet sine Fiender, ville vi med

¹⁾ Det vil sige, i Aaret 794, da Chronisten først begynder Aaret med Marts Maaned.

²⁾ Monum. hist. Brit. I. p. 338.

³⁾ Simeon af Durham, Monum. hist. Brit. I. p. 663. Flere have i denne Høvdning, som blev grusomt aflivet, villet se Ragnar Lodbrok; vore Grunde for ej at antage ham for deane have vi ovenfor anført. Simeon har, ligesom de øvrige engelske Chronister, ingen anden Kilde haft end de angelsk. Annaler; hvad han nævner om grusom Død m. m. er kun en Udsmykning af disses simple Udtryk.

Guds Hjælp gaa til ham, og ivrigt søge at udrette, hvad vi formaa, enten med Hensyn til de af Hedningerne i Fangenskab bortslæbte Drengene, eller angaaende andre nødvendige Foranstaltninger". Han tilskrev ligeledes den senere i Maret 794 af sine egne Undersaatter dræbte northumberlandske Konge Edhelred om samme Sag; i et tredje Brev advarede han Munkene i Wearmouth om at forbedre sine Sæder og gjøre Bod; thi, siger han, fra Norden komme Ulykkerne; den flygtige nordiske Røver har herjet vor Os Landstaber. Her have vi saaledes en samtidig Mands, vi kunde næsten sige et Djenvidnes Udsagn ¹⁾.

Vi kunne forfølge dette Tog ogsaa gjennem de irske Annalistes Beretninger. I Maret 793, hedder det i de ulsteriske Annaler, herjede Hedningerne alle Britanniens Der; det følgende Aar (efter andre Kroniker i Maret 795), ødelagde de den lille O Nachrin strax nordenfor Jeland; de herjede ligeledes Holm Patrick, og opbrændte endelig de hellige Bygninger paa Den Icolmkill 797 ²⁾. Deres Herjetog maa have strakt sig lige til Shetlandsøerne og Færøerne. Man har nemlig endnu et geographisk Skrift, forfattet i Maret 825 af en irsk Munk, ved Navn Dicuil, hvor der siges, at nogle irske Gejstlige for tredive Aar tilbage, altsaa i Maret 795, havde fortalt ham, at de fra 1ste Februar til 1ste August havde opholdt sig paa Den Thule, hvilken han efter deres Beretninger beskriver saaledes at vi i den ganske gjenkjende det af Nordmændene senere opdagede **Jsland**. Han vedbliver dernæst: der er ogsaa en talrig Ogruppe i det nordlige britanniske Hav, der med gunstig Vind kan naaes ved to Dages og Nætters Sejlads fra de nordlige britanniske Der; derforuden er der en anden Ogruppe, bestaaende af smaa, ved trange Sund adskilte Der, paa hvilke der i henved hundrede Aar boede Eremiter, som fra bort Fædreland Skotland (d. e. Irland) vare dragne derhen; men ligesom disse Der fra Verdens Skabelse indtil da stedse havde ligget øde, saaledes ere de nu, for de **nordmanniske** Roverses Skyld, forladte af hine Eneboere, men de vrimle af utallige Faar og af en overordentlig Mængde Sofugle ³⁾. I den forstnævnte Gruppe gjenkjende vi Shetlands-Derne, i den sidstnævnte Færøerne; og disse maa saaledes allerede for 825 være blevne saa eftertryffeligt gjeftede af Nordmændene, at de irske Eneboere ej længer kunde have sit blivende Sted der. Dette Udsagn af Dicuil er ogsaa af Vigtighed som et samtidigt og derfor uomstødeligt Vid-

¹⁾ William af Malmesbury de gestis pont. Angl., Saviles Udg. S. 275. Ogsaa i en gammel Biographi af St. Guthbert (Colmans Udg. p. 686) hedder det at Hedningernes første Herjetog fandt Sted 793.

²⁾ Tidstregningen er noget uvis; de ulsteriske Annaler henseere Icolmkills Plyndring til 801, nogle endog til 806.

³⁾ Dicuilus, udg. af Petronne, p. 38, 39.

nesbyrd baade om at de Vikinger, der herjede i disse Egne, kaldtes **Nordmænd**, og at disse Nordmænd ej viste sig her forend ved hans Levetid, eller omkring Aar 800.

8. Den første Periode af Vikingetogene til det frankiske Riges Kyster, Spanien og Middelhavet.

Det er altsaa hævet over enhver Tvivl, at Nordmændenes første større Herjetog til de britiske Der fandt Sted i Marene 794—797, og at de da strakte sig ej alene til Northumberland, men ogsaa til Irland, Syderoerne og maaskee til Orknoerne, Schetlandsøerne og Færøerne. I de nærmeste Maringer derefter hører man ej om nogen nye Tog til England, og kun om enkelte, der desuden synes at have været af mindre Betydning, til Irland, men derimod om en heel Mængde til Frisland og Saxland. At flere af disse Herjetog til Frisland og Saxland rimeligviis stode i Forbindelse med Fejderne mellem Sønderjylland og Franker-Riget, er allerede ovenfor nævnt. Gudrød gjorde Begyndelsen ved sit store Tog til Frisland, og naar vi siden efter ej høre om noget lignende Tog, forend i 820, da hine 13 Skibe, efter forjæves at have gjort Landgang i Flandern og ved Seinemundingen, endelig landede og herjede i Aquitanien, da er Marsagen rimeligviis de indre Stridigheder, der fandt Sted mellem Medlemmerne af den vestfoldske Kongefamilie i de første Aar efter Gudrøds Død. Disse 13 Skibe tilhorte, som oven anført, efter al Rimelighed de to i Aaret 819 fordrøve Søner af Gudrød. I Aquitanien plyndrede de Den Bouin, og vendte rigt belæstede med Bytte tilbage ¹⁾. Det var dog paa denne Kant især Klosteret Noirmoutier paa Den Her, som hjemsoegtes; det opbrændtes af Nordmændene i Aaret 830 ²⁾, og Kejseren maatte tage Den under sin særskilte Beskyttelse ³⁾. I 835 viste Nordmændene sig atter her, men bleve slagne af Grev Rainald af Hérbauges i et langvarigt og blodigt Slag, hvori 484 af dem tilfattede Livet ⁴⁾.

De frankiske Monarcher havde paa denne Tid begyndt at tage Nordmænd i deres Tjeneste og give dem Forleninger for at forsvare Kysterne mod deres Landsmænd. At de tillige antog Christendommen, synes at have været en Betingelse, der fulgte af sig selv. Allerede i Aaret 807 emtales en Nordmannahøvding, **Halsdan**, der med en stor Skare underkastede sig

¹⁾ Einhards Annaler, Først. I. p. 207. Vita Illudovici imp., Først. II. 625.

²⁾ Ademar af Angoulême, III. B. Først. VI. p. 119. Duchêne, Script. Rer. Norm. p. 19.

³⁾ Leprévost, Anm. til Ordric Vitalis I. p. 158.

⁴⁾ Chron. Aquit. Først. II. p. 252.

Kejseren og lovede ham bestandig Trost¹⁾. Man skulde formode, at han har faaet en Forlening paa Den Walcheren; idetmindste nævnes en Heming, Halfdans Søn, og ivrig Christen, blandt de Hverdinger, som faldt ved Nordmændenes Angreb i Maret 837. Da Kong Harald var bleven døbt i Maret 826, fik han, som oven omtalt, tilligemed Brodersønnen Norek udstrakte Forleninger, nemlig og alene en Strækning nordenfor Elben, grændsende til Sønderjylland, men ogsaa Griustri og selve Dorestad, hvilke Forleninger de ogsaa beholdt efter at være fordrevne fra Sønderjylland. Naar vi siden læse om de voldsomme Angreb, Nordmændene i Maren 834 og 837 foretog paa Frisland og især paa Dorestad, synes det næsten som om de her ikke lededes alene af Krigs- og Butte-Lyst, men ogsaa af Fiendskab til Harald, hvis ellers ikke denne har spillet under Dække med dem og selv opmuntret dem til at komme. Der er virkelig et og andet, som tyder hen herpaa. Ludvig den Frommes Sønner laa paa denne Tid i Strid med deres Fæder. En af deres Mænd, der især satte dem op og pustede til Uvenskabet, var Erkebiskop Ebo af Reims, som ved denne sin Utafneemmelighed mod Kejseren i høj Grad fordunklede den Fortjeneste, han forresten har indlagt sig ved sin Iver for at omvende Danerne til Christendommen. Vi have feet, at han allerede i Maren 823 og 824 havde opholdt sig blandt Danerne eller ved den danske Grændse, og døbt en heel Deel af dem. Der fortælles udtryffeligt, at han ogsaa prædikede for Kong Harald, og at det især var hans Dvertalelser, der bragte denne til at antage Christendommen²⁾. Fra denne Tid af synes der at have været et ivrigt Venstabs mellem Ebo og Nordmændene. Da Hlothar, Kejser Ludvigs ældste Søn, i Maret 834 ved sin Herskesyge havde lagt sig ud med sine Brødre, og Kejseren, der nu understøttedes af sine andre Sønner, slap ud af sit Fangenskab i Coissons, vovede Ebo ikke længer at dvæle i sit Erkesæde, men slogtede en Nat fra Reims, ledsaget af nogle med Elvene og Havnene velbekjendte Nordmænd, og medbringende alle de Kostbarheder, han i Hast kunde samle³⁾. Han tog, heder det, Vejen til Nordmændene. Om han virkelig begav sig heelt til Sønderjylland, er uviist; derimod veed man, at han en Stund opholdt sig hos Ansgar i Hamburg, hvor han endnu samme Mar blev paagreben af Kejserens Tilhængere og siden holdt i Fangenskab, indtil han Maret efter paa Mødet i Thionville højtidelig erkjendte sin Brode og frivilligt frasagde sig sit erkebiskoppelige Embede. Det kan altsaa neppe være andre Nordmænd, Ebo stygtede til, end Kong Harald i dennes nordalbingiske Løyn;

¹⁾ Poeta Saxo, Pers. I. 263.

²⁾ Se den samtidige Ermold Niggells Digt, 4de B. v. 147—173. Pers. II. p. 504.

³⁾ Glodoard, p. 267, 268.

og naar vi nu see Nordmænd strar efter gjøre voldsomme Angreb paa Frisland med Sacer og Dæner i Følge, tildeels endog begunstigede af enkelte blandt Friserne selv, medens Kejseren paa sin Side med usædvanlig Omhu tager sig af Landets Forsvar og opholder sig i dets Nærhed, synes det som om den umiddelbare Følge af Kejsereus Ojenindsættelse var for Harald været den, at han som Ebos, og folgelig som Hlothars Ven, har mistet sin dorestadste Færlening, og at de paa Frisland foretagne Angreb have haft til Hensigt, deels at skaffe ham denne Færlening tilbage, deels at tjene som en Diversion til Hlothars Fordeel. Det siges endog udtrykkeligt, at Harald og Dænerne havde forvoldt Kejsers Ludvig mange Ulemper. Man sjner Ebos Intriger og Opmuntringer i Baggrunden.

Det vilde kun være trættende, om vi her omstændeligt opregnede alle de Angreb, Nordmændene i de nævnte Aar foretog paa Frisland. Hvert eneste Aar fra 834 til 837 hjemsogte de det, og i 838 hindredes de kun ved en voldsom Storm, der odelagde deres Skibe, fra at fornye Angrebet ¹⁾. Hver Gang gik det især ud over Dorestad, og man maa enten formode at Odelæggelserne ej have været saa store, som de beskrives, eller og at Bøen i en mageløs kort Tid har rejst sig igjen efter hver Odelæggelse; dette maatte da igjen vidne om dens store Handelsbevægelse og overordentlige Hjelpekilder. Det voldsomste og meest omfattende Angreb skede i 836, da Nordmændene foruden Dorestad ogsaa herjede Antwerpen og Handelspladsen Witta (Grew-Bliet); de trængte beelt op til Mecheln, hvor de opbrændte St. Rumolds Kirke og herjede Bøen; de standsede først ved Lier i Brabant, hvor de forjæves søgte at opbrænde St. Gommars Kirke, og hvor to af deres Anførere, **Holf** og **Ragnar**, pludselig døde: en Begivenhed, hvori Landets Indbyggere naturligviis saa Helgenens beskyttende Virksomhed ²⁾. Ved denne Lejlighed heder det udtrykkeligt, at Nordmændene havde Dæner og Sacer i Følge med sig ³⁾. Det følgende Aar herjede de Walsberon og dræbte deres oven omtalte Landsmand, **Heming Halvdansson**; og Kejseren, der allerede havde bestemt sig til at rejse til Rom, maatte nu indstille Rejsen og drage til Nimwegen, der ikke ligger langt fra Dorestad, hvor Nordmændene allerede vare komne, og huserede paa sædvanlig Vis. Ved Efterretningen om

¹⁾ Bertin. *Annales*, I. 428—431. *Kantenske Annales*, Perç. II. p. 225, 226. *Enhard af Fulda*, Perç. I. 360, 361. *Sigebert af Gemblours*, Perç. VIII. 339.

²⁾ *Gesta S. Gommari*, citeret i *Haræus*, *Ann. Brabant*, I. p. 67. Perç. I. Holf skal være død af Blodgang, Ragnar først slagen med Blindhed og derpaa ynkeligt omkommen. Det vil nedenfor blive omtalt, hvorledes denne Ragnar synes at være den samme som den Ragnar, der i paalidelige *Kroniker* omtales ved 815, 816.

³⁾ *Iperii Chron. ap. Martene*, III. 511.

Kejserens Nærmelse skyndte de sig bort. Kejseren foretog nu en alvorlig Undersøgelse af Kystvogternes Færd. Det viste sig, at flere af Friserne havde viist sig ulovlige, (rimeligviis havde de spillet under Dække med Nordmændene) og saavel de geistlige som verdslige Herrer fik derfor streng Befaling at holde dem til Lyddighed, ligesom der ogsaa blev givet Befaling til at have en Flaade i Beredskab ¹⁾.

Imidlertid havde den gamle Kejser deelt Landene mellem sine Sønner, og Hlothar havde foruden Italien faaet det meste af hvad der laa østenfor Maas, saaledes ogsaa Frisland. Der var altsaa, som man skulde formode, ikke længer nogen Grund forhaanden for Nordmændene til at herje her. Med Kong Erik i Sønderjylland var der sluttet Fred. Da døde den gamle Kejser i Maret 840, og strax udbrøde de gamle Stridigheder mellem hans Sønner med fordoblet Hidsighed. Og nu, heder det i en gammel Krønike, forsømtes Kystbevogtningen, Fiendernes Tal forøgedes, og Nordmændenes, Danernes og Briternes Mængde vorede til det utallige; de Christne bleve paa alle Kanter hjemsogte med Plyndring, Mord og Brand ²⁾. En af Kejser Hlothars første Foretagender var at give de saakaldte Lazzer blandt Sarernerne Frihed til at vende tilbage til Hedendommen, imod at følge hans Banner, og at overlade Kong Harald, der havde tilføjet Niget saa megen Skade, Balcheren tilligemed de nærliggende Egne i Forlening ³⁾ (841). Da Chronisten, som fortæller dette, beklager, at Hedninger og Forsølgere af Christendommen paa denne Maade bleve foretrukne for Christne, maa man formode, at Harald er falden tilbage igjen til Hedendommen. Hans Overgang til Christendommen havde neppe heller været oprigtig. Han nævnes allerstidst i Maret 842 blandt en Deel Befalingsmænd, Hlothar efter Slaget ved Fontenai havde efterladt ved Moselen, for at formene hans Brødre Overgangen, hvilket dog ikke lykkedes dem, da de ved Efterretningen om at Ludvig og Karl nærmede sig, slugtede forstrækkede bort ⁴⁾. At Harald havde nogen Deel i det skrækkelige Dverfald paa Hamburg, som ovenfor (S. 375) er omtalt, synes ikke rimeligt. Dette udgik, som man ved Sammenligning af de forskjellige Beretninger kan skjønne, fra den Flaade, Kong Erik havde sendt opad Elben mod Kong Ludvig, og Harald var rimeligviis paa den Tid allerede død.

Vi have seet at Kong Erik mod Slutningen af sin Regjerings Tid traadte i et mere venkabeligt Forhold til Frankerne, straffede selv de fra Plyndringstog hjemvendende Visinger, og lod sig endelig ved Ansgars Bestræbel-

¹⁾ Prudentius af Troyes, hos Perç. I. p. 431, 432. Fulda-Annalerne, Perç. I. 361.

²⁾ Chron. monast. Besuensis, Duchêne, Scr. rer. Nordm. p. 22.

³⁾ Prudentius af Troyes, hos Perç. I. 437, 438.

⁴⁾ Rithard, Hist. I. III. Perç. II. p. 667.

fer overtale til at antage Christendommen. Men dette hindrede dog ikke andre Vikingeskarer fra at herje det frankiske Niges Kyster. Det heder udtrykkeligt, at efterat Kong Erik, foruroliget af sine to Frænder, havde seet sig nodt til at dele Niget med dem, samlede Rørek, Haralds Broder søn, strax en Hær af Nordmænd, og herjede Frisland. Det synes heraf temmelig klart, at Rørek selv har været den ene af disse Frænder, at han har traadt fiendtlig op mod Erik, tvunget ham til at give sig et Støkke Land, og derpaa benyttet sig af sin nys vundne Magt til at gjenerhverve sine Besiddelser i Frisland ¹⁾. Her havde han nemlig fra tidligere Dage besiddet Dorestad. Men efter Haralds Død (rimeligviis ved 844) var han, som Nygtet gif, bleven falskelig anklaget hos Hlothar for Forræderi, og holdt i Forvaring. Men han havde fundet Lejlighed til at flygte, og havde taget sin Tilflugt til Kong Ludvig den tydske, i hvis Nige han en Stund opholdt sig blandt de nordalbingiske Sæter, altsaa i Haralds gamle Lehn; her samlede han, heder det, en Hær af Daner, og gav sig til at herje paa Kysterne af Hlothars Nige, hvor han endelig satte sig saa fast i Besiddelse af Dorestad (850), at Hlothar ej formaaede at jage ham bort, men maatte bekvemme sig til at tage ham til Naade og give ham Dorestad med de tilgrændsende Grevskaber, rimeligviis det saakaldte Keenemarland, i Forlesning ²⁾. Naar vi læse om Myndringstog, som Nordmændene i Mærene 845, 846 og 847 foretog til Flandern, i hvilket sidste Mær det allerede lukkedes dem at indtage Dorestad ³⁾, bliver det os klart at Anføreren for disse Tog maa have været Rørek, at denne tillige i Mærene 849 og 850 har ført Krig med Kong Erik og tvunget ham til at afstaa en Deel af sit Nige,

¹⁾ I de Kantenske Annaler (Perk. II. p. 228), hvor der udførligt fortælles om Vikingen Ragnars Angreb paa Frankrige og skrækkelige Død, (se nedenfor S. 433) heder det, at hans Folk gif til Frett hos deres Gud, for at lære, hvorledes de skulde frelse sig, men at Fretten ej havde et gunstigt Udsald, og at en christen Fange derfor foreslog dem at raadsørge de Christnes Gud, hvilket de og gjorde, og med Held; at derpaa deres Konge Roricus med hele sit hebenske Folk i 14 Dage afholdt sig fra at nyde Kjød og Mjød og fra al Kamp, og sendte Fangerne tilbage til deres Fædreland. Da andre Skrifter, der maa være paalidelige, især den samtidige Munk Kimoin (de mirac. Sti. Germani ap. Mabillon, Act. SS. Ben. IV. 108 cfr. Fragm. de Nortmannis, Duchêne II. 656) fortælle at Ragnar først døde efter at være kommen hjem, saa godt som i Kong Eriks Nærvarelse 846; da man desuden veed at Rørek allerede siden 826 var Christen, da Erik just fra 846 af begynder at vise sig Christendommen gunstigere, og da endelig Eriks Navn, saaledes som det af Frankerne skrives, nemlig Horich, saare let kan forverles med Rorich, bliver det utvivlsomt, at det her virkelig ikke er Rørek, men Erik, som menes.

²⁾ Rudolf af Fulda, hos Perk. I. 366.

³⁾ Kant. Ann. Perk. II. 228. Chron. Norm. Perk. I. p. 533. Prudent. af Troyes Perk. I. p. 442. Sigebert af Gemblours, Perk. VIII. 339. Rudolf af Fulda, Perk. I. 365.

men endelig, efter at have opnaaet dette, med fornyet Kraft og Held bar hjemsvagt Frisland. Den anden Frænde af Kong Erik, der tilligemed Norel forureligede ham i Mæret 850, kan neppe have været nogen anden end Gudrød (Godfrid) Haralds Søn, om hvem det udtrykkeligt heder at han fem Aar senere (855) efter Erik den ældres Død, i Forbindelse med Norel drog tilbage til sit Fædreland for at komme i Besiddelse af Niget, men maatte tillige med ham vende tilbage til Frisland med uforrettet Sag, da de ej fandt nogen Bistand ¹⁾. Gudrød gjorde ogsaa et Tog opad Scheldefloden, hvorfra Hlothar og Karl med forenede Kræfter søgte at drive ham tilbage, men forgjæves. De bleve nødte til at indgaa Forlig med ham, og give ham et Stykke Land i Forlening (853) ²⁾.

Flandern og Frisland var ikke det eneste Sted, hvor Nordmændene satte sig fast. De havde paa denne Tid allerede skaffet sig Fodfæste ved Mundingen af de fleste betydelige Floder i Frankrige. Fra 843 af sunes en Afdeling af dem at have taget fast Ophold ved Leireflodens Munding. Efter at have herjet Boven Nantes og dræbt Biskoppen og mange Prester foruden en Mængde Lægsfolk af begge Kjøn, plyndrede de de nedre Egne af Aquitanien; endelig, heder det, sloge de sig ned paa en Ø, forte Huse derover fra Fastlandet og besluttede at overvintre her, som om de vilde blive der for bestandig ³⁾. Denne Ø er rimeligviis den før omtalte Her eller Noirmoutier, hvor de allerede tidligere havde været. Disse Nordmænd kaldes i en paalidelig Kronike udtrykkeligt „Bestfoldinger“ ⁴⁾, de have saaledes enten været fra Bestfold, eller de have staaet under vestfoldske Kongesønners Ansørsel. En anden Afdeling hjemsvogte Gironden og gik lige op til Toulouse. Derfra drog de til Nordspanien og angreb Galicien, hvis Indbyggere dog forsvarede sig tappert og dreve dem tilbage med stort Tab. En Deel af dem vendte nu tilbage til Bordeaux, som de herjede; andre forsøgte sin Lykke i de sydligere Dele af Spanien og sejlede opad Guadalquivir til Sevilla, som de belejrede i 14 Dage. Efter et blodigt Slag med Maurerne drog de til Cadix og andre Steder, sljændende og brændende hvor de kom frem; endelig vendte de tilbage til Sevilla, og kæmpede paaany en heel Dag med Maurerne, der mistede en Mængde Folk. Ved Efterretningen herom samlede den mauriske Emir Abdorrahman en stor Hær, og nødte efter en lang og

¹⁾ Prudentius af Troyes, Vers. I. 449.

²⁾ Prudentius af Troyes, Vers. I. 447, 448. Nogle have antaget, at det var Normandier, som Gudrød sik, og at saaledes Nordmændene allerede paa denne Tid skulde have begyndt at nedfatte sig der. Rimeligere er det dog, at han har faaet et Len nærmere Frisland, maaffee ved Schelden.

³⁾ Prudentius af Troyes, Vers. I. p. 439, 440. Chron. Mon. S. Andegav. Duchêne, Scr. rer. Norm. p. 20.

⁴⁾ Chron. Aquit. Vers. II. p. 253.

haardnakket Kamp Nordmændene til at vige. Det var især de fortrinlige Krigsmaskiner, som baade her og tidligere i Galicien gjorde Udslaget. Efter nogle faa Dages Ophold i Nærheden af Sevilla begave de sig, ved Giterretningen om at Abderrabman samlede en ny Hær og Flaade, bort igjen, og drog over Lisabon tilbage ¹⁾, rimeligviis til Gironden, da vi erfare at Nordmændene i Maret 845 satte sig fast i Aquitanien ²⁾. Saaledes vare Nordgermanerne, hvis Besjendistab som „Musser“ Araberne allerede forlængst havde gjort i Osten, ogsaa nu paa Andalusens Gletter komne i Berørelse med Moslemerne; og det er et sterkt Beviis paa de videnskabeligt dannede Arabers Indsigt i Geographien og de ethnographiske Forhold, at de ogsaa i de Nordmænd, der herjede i Spanien, gjenkjendte det samme Folk, som de i Osten plejede at kalde Musser ³⁾. Et nyt Tog til Nordspanien (Asturien) omtales ved 850, og samme Aar blev Bordeaux opbrændt ⁴⁾. Der tales endog hos en arabisk Forfatter om hyppigere Gjentagelser af disse Tog. Man maa derfor antage, at Gironde-Nordmændene oftere, end det af frankiske Stribenter omtales, indfandt sig i Spanien ⁵⁾.

¹⁾ Prub. af Troyes, Perg. I. p. 440, 441. Ahmed El Katib, hos Frähn, Bulletin scientifique IV. No. 9, 10. Jvfr. Kunik, die Berufung der schwed. Rodsen, II. p. 285, 333.

²⁾ Ademar hist. Perg. VI. p. 121.

³⁾ Araberne kalde disse Nordmænd deels „El Mus“, deels „El Madichus“, d. e. Bantroende, egentlig Magier.

⁴⁾ Fragm. Armoric. ap. Martene, II. 833. Forskjellige arabiske Forfattere, citerede i Pascal de Gayngos: the history of the Mohammedan Dynasty in Spain. II. p. 116. 431.

⁵⁾ Udtog af et geogr. Skrift fra 12te Aarhundrede, anført hos Maffari i hans Annaler. Nordmændene beskrives her udsferligt saaledes: „Der plejede at vise sig i Havet nogle store Skibe, som Andalusierne kaldte Karakir, med et firkantet Sejl fertil, og et andet agter. De vare bemandede med Folk af en Nation, kaldet Madichus, Folk af stor Kraft og Bestemthed, med megen Dvølse i Sejlads, og som ved deres Landgange paa Kysterne ødelagde alt med Ild og Sverd, og øvede uhorte Plyndringer og Grusomheder, saa at Indbyggerne ved Synet af dem flygtede med deres Kostbarheder til Bjergene, og hele Kysten blev folketom. Disse Barbarers Angreb vare periodiske, de fandt Sted hvert 6te eller 7de Aar. Antallet af deres Skibe var aldrig mindre end 40, undertiden gik det op til 100. De fortærede alt hvad de traf paa Søen. De kjendte Sømerket paa et Laarn i Cadix, og, vettende sig derefter, kunde de altid finde Indløbet til Strædet, styre ind i Middelhavet, herje Andalusens Kyster og Lerne i Nærheden; undertiden kom de endog paa disse Herjetog lige til Syriens Kyster. Men da Sømerket (egentlig et Afgudsbillede paa Laarnet) var nedtaget efter Ali Ebn Maimuns Befaling (c. 1146) hørte man ej mere til dette Folk eller saa man mere til deres Karakirs i disse Farvande, med Undtagelse af tvende, hvoraf det ene led Skibbrud paa Kysterne ved Mersu-(Madichus) (Magierhavnen), det andet tat ved Forbjerget Maghar (Trafalgar)“. Gayngos I. p. 71, 80. — Det synes dog neppe rimeligt, at Vikingetogene skulde

Fra 841 af var Seimens Munding besat med Vikingehære ¹⁾, de satte sig fast paa en liden Ø nær ved Dissel ²⁾, og foretoge herfra ødelæggende Plyndringer langt op i Landet. Især hjemsogte de Rouen og Paris, hvilken sidste Stad de erobrede og mishandlede i 845, 857, 861 ³⁾. Paa samme Maade strejffede Loire-Nordmændene i Marene 853, 854, 856 og 857 op til Tours, Blois, Orleans; i 865 lige til Fleury, hvis Kloster de brændte ⁴⁾. Ikke sjældn vovede Vikingerne sig over fra den ene Flod til den anden og flere Mile op i Landet, udbredende Død og Ødelæggelse hvor de kom frem. Endelig vovede de sig ogsaa ind i Middelhavet (859—860), herjede paa Spanien og Mauritanien, plyndrede Majorca og Formentera, og skulle være komne til Grækenland; de løb op ad Rhonefloden, og sloge sig, efter at have plyndret nogle Byer og Klostre, ned paa Den Camargue ved Rhonemundingen. Herfra trængte de op lige til Valence, siden gjorde de et Tog til Italiens Kyst og herjede Pisa tillige med nogle andre Byer ⁵⁾. Paa samme Tid havde en anden Høv, bestaaende af Daner, sat sig fast i Nordfrankrige ved Mundingen af Elven Somme. Kong Karl den skaldede formaadede intet mod disse talrige Sværme, der aldeles spillede Mester i Landet. Han havde kun det Middell, at kjøbe den ene Sværm til at bekriige den anden. Saaledes havde han faaet det Lofte af Vikingerne i Somme, at de mod en Betaling af 3000 Pund Soltv skulde forjage Nordmændene i Seimen, og Karl paalagde i den Anledning en svær Skat, fra hvilken ikke engang Gristligheden blev fritagen ⁶⁾. Men Pengesummen blev ikke ordentligt betalt, og istedetfor at drage mod Seine-Nordmændene, satte hine Vikinger over til England, hvor de indtog Winchester. Herfra bleve de dog forjagede af de wesseriske Høvdinge, og nu endelig sejlede de opad Seimen og begyndte at belejre Seine-Nordmændene i disses Borg paa Den ved Dissel, imod at Karl forpligtede sig til at forhoje Betalingen fra 3000 til 5000 Pund Soltv, og derhos sende dem rigelig Tilførsel, for at de ej skulde plyndre. En anden Hær af Daner kom siden til, og forenede sig med dem. Da de Belejrede efter en

have været forfattede saa længe, som det her siges. Enten maa derfor Angivelsen være upaalidelig, eller et andet Folk (Wender?) maa være traadt i Nordmændenes Sted.

1) Fragm. Fontanellense, Perç. II. 301.

2) Prud. af Troyes. Perç. I. 451, 452.

3) Rudolf af Fulda, Perç. I. 364. Prudentius af Troyes, Perç. I. 441, 442, 450, 454. Fragm. Fontanell. Perç. II. 302. Hincmar af Reims, Perç. I. 456. Chron. Nordm. Perç. I. 533.

4) Prudentius af Troyes, Perç. I. 448, 449, 450. Xanten-Ann. Perç. II. 220.

5) Prud. af Troyes, Perç. I. 453, 454.

6) Om Skatten se Karls Edikt af Mai 861. Capitulare Carisiaci Perç. III. 476, 477.

Tids Forløb merkede at de ikke længer kunde holde sig, hjalp de sig uden Videre ved at byde Kongen over; de betalte 6000 Pund, deels i Guld, deels i Sølvs, til Belejrerne, som nu ophævede Belejringen, sluttede Forbund med dem, og sejlede ud af Seinen til Havet igjen. Da Vintren her hindrede dem i at drage ud paa noget nyt Tog, fordeelte de sig i Winterkvarterer i forskjellige Over lige til henimod Paris ¹⁾.

Historien har opbevaret Navnene paa flere af de nordiske Hovdinge, der hjemsogte Frankrige. I Spidsen for Loire-Nordmændene nævnes den af sine Vikingebedrifter i Frankrige saa berømte **Hasting** ²⁾. Hans første Angreb skal allerede have fundet Sted i 841; da, fortællés der, sejlede han op ad Loire med en stor Skare af Daner, lagde Amboise i Aske, herjede Landet mellem Loire og Elver, og belejrede endelig Tours, men Indbyggerne bragte deres Skytshelgen St. Martins Been op paa Muren, og derved bleve de Danske drevne paa Flugten med stort Tab ³⁾. Der er imidlertid meget, som taler for at antage dette Tog for det samme store Tog opad Loire, hvilket samtidige Annalister omtale i 843. Thi vi ville nedenfor see, at flere af den saakaldte Hastings Hovedbedrifter sættes to Aar før tidligt, ligesom hans Tilværelse i det Hele taget er mere end tvivlsom. Han nævnes ikke af de samtidige Annalister, men spiller derimod en desto større Rolle hos yngre Stribenter. Han udgives, besynderligt nok, for at være en fød Frankmand af den simpleste Herkomst, fra en Landsby i Nærheden af Troyes. Af Uergjerrighed skal han have forsøgt sin Lykke hos Nordmændene, og snart have erhvervet stor Ansæelse iblandt dem ⁴⁾. Han opfostrede, fortællés der, Kong Lodbroks Søn Bjørn Jernside, og da denne efter Landets Skik med en stor Skare unge Mennecker ved Lodkastning var bleven nødsaget til at forlade sit overbefolkede Fædreland, fulgte Hasting med som Anfører, og samlede om sig en Mængde stridslystne Folk. Før end han viste sig i Loire, havde han herjet i Flandern, og strejft lige op til Mayon ⁵⁾. I Aaret 843 skal han med Bjørn have hjemsogt Paris. Men da samtidige Annalister ej vide af nogen Plyndring af Paris før end i 845, er det tydeligt at det er denne, hvortil der sigtes, og at den (ligesom Toget opad Loire) er

¹⁾ Prud. af Troyes og Hincmar af Reims, Versh. I. p. 451—456.

²⁾ Hans Navn skrives forskjelligt: Alstagnus, Alstignus, Alstinnus, Hastingus, o. s. v. Det synes som om forskjellige Navne, Hjalstein, Adalstein, Hasting have forsvaret Forfatteren.

³⁾ Chronicon Turonense, fra 1225, hos Duchêne; Scr. rer. Norm. p. 25.

⁴⁾ Glaber Rodulphus, de pagan. plagis, hos Versh. IX. p. 58, (fra det 11te Aarhundredes Midte).

⁵⁾ William af Jumièges (mellem 1066 og 1097) hos Duchêne, Scr. rer. Norm. p. 216—219.

sat to Mar tidligere end den virkelig fandt Sted ¹⁾. Endnu engang nævnes han to Mar før tidligt, hvor der tales om et Tog, han i Maret 857 skal have foretaget til Italien. Thi dette Tog er umiskjendeligt det forhen omtalte til Rhonemundingen, Grækenland og Italiens Vestkyst, hvilket ældre Kroniker henføre til 859 og 860 ²⁾. Hasting, fortælles der, begyndte at fatte endnu ærgjerrigere Planer, og at tragte efter det kejserlige Diadem. Han besluttede at overfalde Rom, og sejlede ind i Middelhavet, men en Storm drev hans Flaade til Byen Luna nær ved Carrara. Hasting troede imidlertid at dette var Rom, og udfandt en List, for med Lethed at faa den erobret. Han sendte Bud til Biskoppen og Befalingsmanden med den Hilsen, at han kun af Storm var fordreven didhen paa sin Hjemrejse, at han havde fredelige Hensigter og desuden laa dødeligt syg; hans ydmyge Dnsfe var kun at blive optagen i de Christnes Tal. Glade herover, tilfagde Biskoppen og Befalingsmanden ham Fred og Vensteb. Byens Porte aabnedes for hans Mænd; han blev baaren til Kirken og døbt, idet Biskoppen og Befalingsmanden selv stode Fadder til ham. Deraa blev han bragt omberd igjen. Natten efter opstaar der en forfærdelig Beklage blandt de Fremmede, det heder at Hasting er død, og at han skal begravnes ved Kirken. Virkelig kommer et Ligtog, hvor Hasting bæres paa en Baare som død, og Biskoppen staar rede til at holde Sjælemesse for ham, da han med eet springer lys levende ned af Baaren, kaster Ligtænderne og staar i fuld Rustning. Hans Folk kaste ligeledes Skapperne af, og staa fuldrustedes der, selv fælder han Biskoppen og Befalingsmanden, hans Mænd anrette et skrækkeligt Blodbad, og erobre Byen. De erfarede nu at denne By ikke var Rom, og da de ej havde Udset til at gjøre flere Erobring, besluttede de at drage hjem. Paa Hjemvejen led Bjørn Stikbrud ved Englands Kust, og reddede med Nød og neppe Livet; deraa satte han over til Frisland, hvor han døde. Hasting begav sig til Kong Karl, forlangte og fik Fred, og blev forlenet med Chartres.

At der blandt de nordmanniske Hovdinge paa denne Tid ogsaa har været en ved Navn Hasting, kan ikke ligefrem benegtes, men at han neppe har spillet den Rolle, de Forfattere, der omtale ham, ønske at tillægge ham, maa antages som vist. Ikke alene er det mistænkeligt, at de samtidige Aunaler ej nævne hans Navn ³⁾ og sætte de større Foretagender, hvori

¹⁾ Benoit de St. Maur (Michels Udg.) S. 31, 33. Robert Wace, Roman de Rou v. 314, 349, 396.

²⁾ Dudo, de Moribus et Actis Norm. hos Duchêne, Scr. rer. Norm. S. 64, 65. Billiam af Jumièges sammesteds S. 220, 221. Orderic Vitalis, sammesteds S. 458. Robert Wace v. 458 fgg. Benoit de St. Maur l. l. v. 1163 fgg.

³⁾ Prudentius af Troyes (l. c.) nævner kun korteligt Toget opad Loire 843, til Paris 845 og til Middelhavet m. m. 859, 860, uden dog at anføre noget en-

han skal have deeltaget, to Aar sildigere end sine Forfattere¹⁾, men den Krigslist, hvorved han skal have erobret Luna, er ej andet end hvad der hos andre, nordiske og fremmede Forfattere, tillægges andre enten nordiske, eller nordmanniske, eller i den nordmanniske Historie indgribende Helte, nemlig den norske Konge Harald Haardraade, den danske Kong Frode, de nordmanniske Fyrster Robert Biskard og Roger i Italien, og den tydske Keiser og nordmannisk-neapolitanske Konge Frederik II.²⁾ Dertil kommer, at man ikke engang er paa det rene med hans Navn, siden en Forfatter kan sige, at han sædvanligviis plejede at kaldes Gurmund³⁾, et Navn, der ogsaa af en anden Forfatter tillægges en norsk Hovding, som havde været med paa Toget til Afrika, og efter at have udført Heltebedrifter i England, endelig blev dræbt enten i Frankrige eller Wales⁴⁾. Hvad der endelig gjør Udslaget, og hvad der stempler denne Hasting, hvis Bedrifter vi her have skildret, til en i sildigere Tider opdigtet Sagnfigur, er at vi i de paalidelige engelske og franske Annaler fra anden Halvdeel af det 9de Aarhundrede finde mellem Aarene 867 og 893 en historisk Hasting, om hvis virkelige Tilværelse der ej kan være mindste Tvivl, hvis Bedrifter tillige ere frie for de romantiske Udpyntninger, der næsten ganske optage Beretningerne om den ældre Hasting, og hvilken endelig udtryffeligt det Tog op ad Loire tillæg-

felt Navn, end sige Hastings. Det første historiske Skrift, hvori Hasting omtales, er et af Duchêne S. 25 meddeelt Brudstykke af en Kronike, der synes at være forfattet af en Munk fra Klosteret i Fleury. Det slutter med Gange-Rolfs Død 931, og kan saaledes ej være skrevet før denne Tid; men er maaskee endog meget yngre. Den næste Forfatter, der nævner Hasting, er Dudo, der skrev mellem 996 og 1026. De øvrige ere yngre, William af Jumièges fra Aarene 1066—1097; Robert Wace og Benoit de St. Maur fra henved 1175; Debric Vitalis fra c. 1120.

1) Nemlig Toget opad Loire 811 isf. 813, til Paris 813 isf. 845, og til Italien 857 isf. 859.

2) Har. Haarf. Saga, hos Snorre, Cap. 6. Caro, 2den Bog, S. 66. Guilelmus Appulus, hos Muratori, Vol. 5. Det tillægges ogsaa Roger af Sicilien hos Otto af Freising, Keiser Frederik II. hos Matthæus af Paris.

3) Se Vetus Chron. Monach. Floriac., hos Duchêne, Hist. Norm., Ser. p. 32.

4) Giraldus Cambrensis, Topogr. Hibern. Cap. 38—40. Camdens Udg. S. 748, 749. Girald yttres her sin Forundring over at det engelske Folk ikke nævner Thorgisl (se herom nedenfor S. 438), men Gurmund, som Irlands Underkvinger. „Denne Gurmund“, siger han, „kom fra Afrika til Irland, og blev derfra kaldt af Sarerne til England, hvor han indtog Cirencester, som han ved Hjælp af Spurve satte Id paa. Han underkvang derpaa Bretland efter at have ferdrevet dets Konge, og blev sidenefter dræbt i Gallien (maaskee snarere Wales, pays des Galles). Han var rimeligviis en Nordmand“. Denne Gurmund, Nordmand og vendende tilbage fra Afrika, er øjenssynligt den samme Gurmund, alias Hasting, som var med paa Middelhavstoget, og ligesom de nordmanniske Skribenter tillægge Hasting et af de

ges, der i den ovenfor meddeelte Beretning henføres til Haret 841 ¹⁾. Fortællingen om Nordmændenes Bedrifter i Loiren og Seinen 843 og 845, og isærdeleshed om deres Tog til Italien og Sydfrankrige 859 og 860 maa, som man tydeligt kan see, have levet i Folkesagnet. Om Lunas Indtagelse var der endog Sagn i Italien ²⁾. Endog i Norden maa et dunkelt Sagn have vedligeholdt sig derom, thi hvor meget end den Beretning, Ragnar Lodbroks Saga meddeler om Togene til Wislisburg og Luna kan være forvansket ved fremmede, nyere Tilfætninger, saa

Krigspuds, vore Kongesagaer fortælle om Harald Haarbraade, og som ellers tillægges andre nordiske og nordmanniske Fyrster, saaledes tillægges Girald Gurmund et andet, der ligeledes fortælles om Harald, hvilket Saxo tillægges Hadding (got. Hazdiggs, der i Latin gjengives Hastings) og Fridleif, og de russiske Annaler Storfyrstinde Olga (Helga). Da nu Gurmund, sjønt ogsaa hans Historie er udsmykket, dog ikke senere dukker op igjen i Annalerne, og de Forfattere, der tale om ham, ere enige i at lade ham deeltage i Middelhavstoget, er det langt rimeligere at han er en virkelig historisk Person, end den ældre Hasting. — Det maa dog ellers bemærkes, at den paa Kong Alfreds Tid saa bekjendte Vikingekonge Gudrum (Gudorm, Gorm) ogsaa af enkelte Skribenter kaldes Gurmund (se nedf.) og at den samme Gudrum antog Navnet Wdhelstan, der let kunde forvanskes til Alstanus, Alstagnus, og f. Ex. af Thjodrek Munk Cap. 2 gjengives Halstanus.

- ¹⁾ En af de vigtigste Omstændigheder ved den i Chron. Turonense (se ovenf. 227) meddeelte Beretning om Hasting's Tog til Tours og Amboise, er at den hellige St. Martins Legeme blev bragt op paa Muren for at skræmme de Danske bort, og at Nyens Borgere derpaa flygte bort med det til Auxerre, hvor det bevaredes en Tidlang. Denne Begivenhed henføres her til Keiser Hlothars 1ste Kar, altsaa 841. Men i et, som det synes, langt ældre Krønikebrudstykke, kaldt *Gesta Dominorum Ambazium*, meddeelt hos Duchêne, S. 21, henføres den samme Begivenhed, og med udtrykkelig Ravnigvelse af Hasting, her kaldt Hvaften, til Tiden efter Karl den Skaldedes Død 877. Heller ikke veed den paa lidelige Prudentius af Troyes noget at fortælle om Indtagelsen af Tours ved det store Tog til Nantes 843. Det er altsaa tydeligt, at alt hvad der nævnes derom, Hasting iberegnet, tilhører Tiden efter 877, eller mellem 877 og 882, da Hasting traadte i Kong Ludvig den tredies Tjeneste. Endog den ovennævnte Monachus Floriacensis, der fortæller at Hasting (Alstagnus) sædvanligviis kaldtes Gurmund og beretter om hans Tog til Luna, lader Angrebet paa Tours skee i Karl den enfoldiges Dage, og nævner Rollo d. e. Gange-Rolf, som Hovedmanden. Dette viser tillige at dette Brudstykke ej kan anføres som nogen Autoritet for Hasting's Ravn.
- ²⁾ En Notits derom findes i et Krønikebrudstykke paaberøbt i *Muratoris Antiquit. ital.* I. p. 25: *Lunæ civitas in Italia a Normannis dolo capta*. Dette Brudstykke er dog maaskee laant fra franskiske Annalister. Derimod meddeler Leandro Alberti i sin *Descrizione di tutta Italia* (Bologna 1550) et eget Sagn om Lunas Indtagelse, der ligner Fortællingen om Romeo og Julie. Fyrsten af Luna og Keiserens unge Hustru fattede Kjærlighed til hinanden; hun anstillede sig død og blev begravet, men undslap derved til sin Elsker; Keiseren hevneede sig ved at ødelægge Luna.

indeholder den dog saa meget, der bærer Præg af Oprindeligbed og Egtbed ¹⁾, at den umuligt kan antages, heelt og holdent at være laant fra udenlandske Kroniker og Digte, og man gjenfjender dog ved første Ojeblik den Begivenhed, den omhandler, for at være den samme som den, der af de nordmanniske Forfattere tillægges Hasting. Begivenheden var i sig selv saa merkelig, at Sagnfortællerne sølte Trangen til at knytte den til et bestemt historisk Navn. De nordmanniske Forfattere valgte Hasting. De kunde ej vælge Gange-Wolf, da de vidste at han ej havde været i Italien. De holdt sig derfor til den næst ham berømteste Helt, Hasting, hvis Bedrifter ikke, som Wolfs, alene havde indskrænket sig til Nordfrankrige. De udsmykkede tillige Beretningen med endeel Sagn, der synes at have været egne for Nordgermanerne, og at have fulgt dem i alle deres Udvandringer. Vore egne Forfattere valgte deres fornemste Sagnhelt fra hiin Tid, nemlig Ragnar Lodbroks Søner. Og forsaavidt der her kunde være Tale om at nævne visse navngivne Hordinger som Anførere paa det italienske Tog, var det ogsaa i sig selv rimeligere at gjette paa de yngre saakaldte Lodbroksønner, end paa Hasting. Hvad Navnet Gurmund angaar, da kunde det lige saavel være laant fra den paa Alfreds Tid bekjendte Vikingehøvding Gudrum, som Navnet Hasting er laant fra den sildigere Hasting.

Hvad den Bjorn Jernside angaar, der skulde have ledsaget Hasting som hans Fosterson, da staaar hans Personlighed paa endnu svagere Fodder. End ikke den nordmanniske Forfatter Dudo, fra Begyndelsen af 11te Aarhundrede, der ellers nævner Hasting, ved noget om Bjorn; den første, der omtaler ham, er en Forfatter fra Slutningen af det 11te Aarhundrede, og hans Navn anføres endog i en Form (Bier), der øjensynligt er laant fra nordmannisk-fransk Sange eller Kroniker, eftersom den Form, hvorunder Navnet Bjorn forekommer i de paalidelige Annaler fra 9de Aarhundrede, er Bern eller Berno ²⁾. Bjorn maa saaledes være kommen ind i Sagnet om Hasting ved Midten af det 11te Aarhundrede. Men paa denne Tid havde der, især ved Knut den Mægtiges Erobring af England og den Mængde Nordboer, som derved kom i Berørelse med Nordmannerne, været Anledning nok for disse til at lære de nordiske Sagn om Lodbroks Søner at kjende, og at anvende

¹⁾ Det heber saaledes f. Ex. at da de, efter at have indtaget Luna, agtede sig til Rom, kom der en gammel vejfarende Mand, hvilken de spurgte om Vejen til Rom; han viste to Par Jernsko, han paa Vejen til Rom havde udslidt, og dette overtjede dem om at de ej kunde naa derhen, hvorfor de vendte om. (Ragnars S. Cap. 13). I Hornagesis S. Cap. 9 gjentages Fortællingen, og Bjorn Jernside nævnes udtrykkelig som Hovedmanden for Toget.

²⁾ Navnet Bjorn gjengives altid med Bier hos Robert Wace og Benoit; det gjengives med Bern i Vita Ansgarii, med Berno i Fontenelle-Annalerne 855 og 856.

dem i sine egne Kvad og Fortællinger. Og virkelig begynder ogsaa Navnet Lodbrok først fra denne Tid af at vise sig hos de nordmanniske Chronister. Det er saaledes at antage, at disses Bjørn Jernside er laant fra den nordiske Sagnetreds om Lodbrok og hans Sonner ¹⁾. Men forsaavidt de yngre Lodbroksønner virkelig vare Hovedanførerne paa Toget til Italien, er det ikke usandsynligt, at en af dem kan have hedt Bjørn, paa Grund af den almindelige Etik, at opkalde Forfædre ²⁾. En samtidig Chronist nævner desuden en Berno Nortmannus, der i Maa-aret 855 sejlede op ad Seinen med en stor Flaade, forenede sig med nogle andre, tidligere ankomne Vikinger, anførte af en Sigtrygg, og strejfede med dem heelt op til Perche i Champagne. Karl den skaldede slog ham, beder det, i et stort Slag, og Sigtrygg forlod ogsaa i det følgende Aar Seinen, men Bjørn byggede sig en Borg paa en Ø i Seinen (rimeligviis har han kastet sig ind i Borgen ved Disfel) hvor Karl forjæveds belejrede ham. Ved et Forlig i Verberie skal han have traadt i Karls Tjeneste (858), dog henføres hiin Belejring af hans Borg til 859. Underkastelsen har saaledes neppe været oprigtig. Den nysnævnte Sigtrygg havde allerede i 852 tillige med Gudrod været oppe i Seinen, og overvintret der til 853. Da var det at Gudrod modtog et Stykke Land til Forlening; Sigtrygg drog til Loiren, hvor han var med at herje Nantes (853), men blev saaret. Siden vendte han tilbage til Seinen, satte sig fast ved Pitres, og forenede sig endelig med Bjørn ³⁾.

Ved Angrebet paa Paris i Aaret 845 var ifølge samtidige Beretninger en vis **Magnar** Nordmændenes Anfører. Han plyndrede Byen og Klosteret St. Germain, og lod sig først mod en Betaling af 7000 Pund Selsv bevæge til at drage bort. Men hans Fælt skulle, som det berettes, paa Hjemvejen være blevene slagne med Blindhed og Afstandighed, saa at en Mængde

¹⁾ Det nys omtalte Sted i Hornagests Saga viser, at Bjørn Jernside har været anseet i Norden som Hovedmanden ved Toget til Biflisborg og Luna.

²⁾ Det er endog sandsynligt, at han kan have ført Tilnavnet „Jernside“, da endog saa Tilnavne oftere gjentages. Men han var naturligviis ikke, som de nordmanniske Forfattere sige, Søn af den danske Konge. Hvad forresten Toget til Luna angaar, da have nogle troet at Luna er bleven forverlet med Pisa, der ifølge den paalidelige Prudentius i Aaret 860 virkelig blev herjet. Men Sagnet knytter sig saa bestemt til Luna, det nævnes endog i den islandiske Abbed Nikolas's Rejseberetning (Werlauffs Symbolæ ad geogr. med. ævi) og Prudentius siger selv at Pisa „og andre Stæder bleve herjede“.

³⁾ Chron. Fontanell. hos Perz. II. 230. Sigtrygg kaldes her Sidroc. Det er ikke usandsynligt, at han af senere nordiske Historikere har været forverlet med en Sigfrid, der senere nævnes i Forbindelse med Godfrid, og baade Sidroc og Sigfrid med Sigurd Drm i Dje. Sidroc er maaskee den samme som den Sigtrygg, der i 852 kom til Irland og erhvervede Waterford.

ſatte Livet til. Han ſelv ſkal efter Hjemkomſten have roſt ſig for Kong Erik af ſine Bedriſter, men pludſelig være betagen af de frygteligſte Smerter, hvoraf han ynfeligt døde ¹⁾. Det er ovenfor omtalt, hvorledes en Nordmannabøvding ved Navn Ragnar døde, ſlagen med Blindhed og under de ſtorſte Lidelſer, efter Volds handlingen i St. Gommars Kirke i Lier 836 ²⁾. Man friſtes til at antage, at det er den ſamme Ragnar, ſom paa begge Steder er meent, men da den Beretning, der lader ham herje Paris, er den ældſte, maa man give den Fortrinnet. Uſandsynligt er det ikke, at denne Ragnar af vore Forfædre kan have været forberlet med Ragnar Lodbrok, og at flere af de Bedriſter, Kraakumaal tillægger denne, ere udførte af ham. Muligt, at han har været de yngre Lodbroks-Sønners Fader, men med Wiſhed lader ſig naturligtviis intet ſige derom.

Blandt Seine-Nordmannerneſ Anførere nævnes i paalidelige Kilder ogſaa en viſ Naaſgeir. I Maret 841 ſejlede han op ad Seinen, opbrændte Rouen, og derpaa Kloſteret Jumièges. Kloſteret Fontenelle løſkjøbte ſig fra Odelæggelſen med 6 Pund og Munkene fra St. Denys kjøbte endeeſt Fanger tilbage for 26 Pund. Da den kongelige Befalingsmand Wulfhard nærmede ſig med en Hær, trak de ſig tilbage uden at vove noget Slag. Ti Mar ſencere viſte Naaſgeir ſig atter i Seinen, efter at han, ſom det fortælles, i 11 Mar havde herjet den hele Kyſt mellem Seinen og Bordeaux. Han opbrændte Kloſteret Fontenelle, og lagde ſiden Beauvais i Aſke; paa Tilbagevejen blev han angreben af Frankerne, og tabte ikke ſaa Folk, men han ſogte Skjul i Skovene og undkom ſaaledes om Natten til Skibene. Han havde opholdt ſig i Seine-Egnene fra 13de Oktober 851 til 5 Juni 852. Derpaa drog han belæſet med Bytte tilbage til Bordeaux. Sliq Odelæggelſe, tilføjes der, havde man endnu ikke ſeet ved Seinen ³⁾. Herdingen for de Daner ved Somme, der i Maret 861 lovede at forjage Nordmændene fra Diſſel, men da de ikke ſtrax fik den betingede Sum udbetalt, gjorde et lidet Tog til England, hed Beland. Da han kom tilbage, ſluttede han, ſom vi have ſeet, et Forbund med dem, han ſkulde forjage; han forblev Vinteren over ved Seinen, og hans Son tog ſin Bolig i Kloſteret St. Maur les Foſſés. Karl den ſtaldede var imidlertid i Burgund, fordi han tænkte paa at underkaſte ſig Provence. Men Efterretningen om Fiendens Fremgang ved Seinen kaldte ham tilbage. Han ſammenfaldte ſine Krigsmænd til Senlis, og deelte dem i tre Afdeſinger, hvoraf den ene ſkulde be-

¹⁾ Aimoinus de mirac. S. Germ. i Mabillonſ Act. SS. Ben. IV. 108. Fragm. de Norm. hos Duchène II. p. 656. Chron. Font. Perç II. 302.

²⁾ Se ovenfor S. 421.

³⁾ Chron. Font. Perç II. p. 301—305. Naaſgeir kaldes her deels Oſcheri, deels Hoſeri.

vogte Elven Dife, den anden Marne, og den tredje Seine. Men førend endnu noget var foretaget, fik han Bud, at en Afdeling af Danerne paa smaa Baade var sejlet op ad Marnen til Meaux, hvilket de opbrændte og hvorfra de rykkede mod Klosteret St. Faron. Han lod nu slaa en Bro over Marnen og denne tilstænge et Stykke nedensfor Meaux. Derved hindredes Vikingerne fra at komme tilbage, og sluttede i deres Ferlegenhed et Forlig med Karl, hvorved de, imod at slippe ud, forbandt sig til at tilbagegive alle Fanger, og inden en vis Dag at forlade Seinen med de andre Nordmand; de skulde endog hjælpe Karl at fordrive dem, der ej godvillig vilde drage bort. Til Sikkerhed for dette Løstes Opfyldelse stillede de ti Gisle, og Beland selv indfandt sig hos Karl for at aflægge Ed derpaa. De holdt ogsaa Løftet, thi de sejlede strax ned til Jumièges, hvor de oppebiede Vaaren og satte derpaa til Havs, delende sig i flere Hobe, af hvilke den talrigste drog til Bretagne og forenede sig med dem, der nys vare komne tilbage fra Middelhavet. I Bretagne kæmpede Grev Robert af Anjou mod Kong Salomon, der ved Snigermord var kommen i Besiddelse af Regjeringen. Salomon lejede tolv af hine Vikingeskibe med Robert, men denne var heldig nok til at tage Skibene og nedfable Størstedelen af deres Besætning. De øvrige skyndte han sig, førend Salomon kunde faa dem sat, at leje imod ham for 6000 Pund Sølv ¹⁾. Om Beland fortælles det, at han strax efter vendte tilbage til Karl og lod sig døbe med Kone og Børn, men at han af den Grund Mæret efter blev udæstet til Tvekamp af en Nordmand, som sældte ham ²⁾.

Endnu nogle Gange omtales en **Norek**, uden at man dog ret veed, om det er den samme Norek, Herre til Dorrestad og Haralds Broderføn, som ovenfor er navnt. Man skulde næsten formode, at det er en yngre Norek, da det ved Mæret 862 hedder, at han nys var omvendt til Christendommen ³⁾, og man veed, at den ældre Norek allerede i 857 var vendt tilbage til Sønderjylland. Den yngre Norek optræder, uagtet sin Omvendelse, fiendtligt mod Frankerne. Hidkaldte af ham, fortælles der, sejlede Danerne beelt opad Rhinen til Köln, herjede Dorrestad og Nimwegen, og kastede sig ind i en Berg ved Nuys, hvor de en Tidlang forsvarede sig mod Hlothar den yngre, der førte en Hær af Lotbringer og Saxoner mod dem. Endelig beslattede de sig efter Noreks Raad til at drage tilbage igjen ⁴⁾. Norek havde udtrøffelig været formanet af Hincmar, Erkebiskoppen af Rheims, til ikke, efter sin Omvendelse, at hjælpe sine hedenske Landsmænd mod de Christ-

¹⁾ Egentlig maa man tænke sig, at Salomon har lejet hine 12 Skibe førend Vikingerne fra Seinen kom, at de tiloversblevne have slaaet sig sammen med disse, og i Forening med dem traadt i Roberts Tjeneste.

²⁾ Hincmar af Rheims, Perç I. S. 462.

³⁾ Floboard p. 478.

⁴⁾ Hincmar, hos Perç I. 459.

ne, men Høvdinden havde, som man seer, kun daarligt frugtet. Erkebiskoppen havde ogsaa bedet ham om, ikke at modtage eller understøtte Grev Baldvin af Flandern, der med Kirkens og Kongens Forbud havde været at bortranne og egte Kong Karls Datter Judith, Enke efter den vestriske Konge WEdhewulf og dennes Søn af første Egteskab WEdhelbald ¹⁾). Men Baldvin blev i det paafølgende Aar tagen til Naade, og forlænedes nu med hele Flandern mellem Somme og Schelde, fornemmelig paa den Betingelse, at han skulde forsvare Niget mod Danerne og de øvrige nordiske Visinger. Rørelse blev senere udjagen fra Frisland af de saakaldte Konkinger (867), men maa dog siden have erobret det tilbage, thi vi erfare, at han i 870 sluttede et Forlig med Kong Karl i Nimwegen ²⁾), at han ligeledes i 872 havde en venstabelig Sammenkomst med ham i Utrecht ³⁾), og at han endelig i Aaben 873 underkastede sig Ludvig den Tydske ⁴⁾). Siden den Tid hører man ikke mere til ham.

Sammenligningsviis var nu Frankriges Stilling med Hensyn til Vikingernes Anfald negenulde taalelig. Paa de fleste Steder var Roligheden sikket, i tredive Aar havde der ikke hersket saadan Fred. De forladte og ødelagte Klostre bleve igjen oprejste og befolkede. Kongen sammenkaldte et Møde ved Pitres, Nordmændenes gamle Tilhold ved Seinen, hvor man blev enig om visse Foranstaltninger til Værn imod dem ⁵⁾). Vasallerne opfordredes til paa første Opbud at drage ud mod Hedningerne; det blev dem forbudt, uden kongelig Tilladelse at opføre befæstede Slotte, og ligeledes blev det under Livs Fortabelse forbudt og erklæret for et Forræderi mod Fædreland og Christendom, efter 1ste Juli 864 at overlade en Nordmand, det være sig som Gave eller til Løskjøbelse, nogen Brynje, Vaaben eller Hest. Med dette Edikt af Pitres kan man saaledes ansee den første Periode af Nordmændenes Herjetog til Frankrige afsluttet. Vel holdt endnu en Vikingehær sig ved Peire, uden at kunne fordrives, og gjorde hvert Aar megen Skade; ogsaa viste sig endnu i 865 en ny Vikingeslaade i Seinen ⁶⁾), men i det Hele taget nød dog Landet No, og den anden Ulykkesperiode for Frankrige, der var værre end den første, og endte med Nordmændenes blivende Nedsættelse i Landet, begyndte ikke ferend med **Gange-Rolf**.

¹⁾ Flodoard, p. 521.

²⁾ Hincmar, hos Perç I. p. 486.

³⁾ Hincmar, hos Perç I. p. 493, 494.

⁴⁾ Kanten-Annaler, Perç II. 235.

⁵⁾ Edictum Pistense, Capitularia Karoli II, hos Perç III. p. 488—496.

⁶⁾ Hincmar, hos Perç I. p. 467—470.

9. Vikingetog til Irland og Skotland. Norffe Riger paa Irland.

Imidlertid havde ogsaa de britiske Der paany, og gjentagne Gange, været hjemføjte. Dog begyndte ikke Vikingernes Angreb paa England selv at blive ret folelige eller overvældende, førend imod Midten af det 9de Aarhundrede, da Lodbrolksfønnerne under uberte Grusomheder oprettede det danske Rige i Ost-England. Før den Tid synes Vikingerne fornemmelig at have søgt Irland og de nærliggende Smaa-Der. Marsagen til, at de saaledes paa en vis Maade gik England forbi, var vel især den, at det maatte være dem meget lettere at faa Bugt med de raa og halbvilde Irer, end med de civiliserede og endnu i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede temmelig stridbare Angelsaxer. Dertil kom, at de Vikinger, som hjemføjte Irland, fornemmelig — efter hvad man af de gamle Beretninger derom maa slutte — vare Nordmænd, der kom umiddelbart fra Norge selv. Og den naturlige Vej maatte for Nordmændene, naar de først havde lært Irlands Belliggenhed at kjende, blive nordenom Skotland. Vi have seet, at Nordmændene allerede før 825 havde fundet Færøerne og Hetland ¹⁾. Efter denne sidste Ogruppe rettede man senere Kursen til Grønland ²⁾, og rimeligviis til Island. Efter den havde man sandsynligviis allerede længe rettet Kursen til Irland. Thi et Døgns Sejlads med gunstig Wind lige i Vest bragte et Skib fra det sydvestlige Norge saa langt, at man øjnedes Hetland. Derfra kunde man see Orknø; fra Orknø saa man Skotlands Kyst, og denne behøvede man kun at følge mod Vest og Sydvest, for at komme ind mellem Syderøerne og naa Irland. Det nordlige Skotland, især den Deel deraf, som ligger vestenfor Orknøerne, indeholdt lidet, der kunde friste vore Forfædre til at gjøre Landgang her. Vilde Klipper og øde Strande, med faa Spor af Befolkning, møde endnu Djet paa disse Kanter, og maa for tusinde Aar tilbage have haft et endnu mindre indbydende Udseende. Det er derfor let at forstaa, hvorledes vore Forfædre i Forstningen, inden de fra Irland af havde lært Skotland bedre at kjende, ilede dets barste Kyster forbi, for desto snarere at naa Grins grønne, frugtbare Strand, hvor et rigt og forholdsviis let Bytte ventede dem. Paa denne Maade kom de slet ikke i Berørelse med England, og i Forstningen ogsaa saare lidet med Skotland. Vi finde ogsaa faa Angreb af nordiske Vikinger paa de mere befolkede Dele af Skotland førend henimod Midten af det 9de Aarhundrede, og selv disse faa Angreb synes meest at være udgangne fra dem, der allerede havde faaet Fodfæste i England og Irland.

I de irske Annaler forekommer Benævnelsen „Nordmænd“ kun meget sjælden. Det sædvanlige er, at Vikingerne enten kaldes Lochlannoch, d. e.

¹⁾ Se ovfr. S. 48.

²⁾ Grønlands hist. Mindesmerker, 3die Deel S. 212. Landnåma I. 1.

Indbyggere af Lochlan (Norge eller Norden), eller Gall d. e. Fremmede; undertiden kaldes de ogsaa „Hedninger“ (Geinte). Fra Midten af det 9de Aarhundrede, da Lodbroksfænnernes Daner havde faaet Overhaand i England, begynde de irske Annaler at skjelne mellem de „førte Fremmede“ og de „hvide Fremmede“; ved hine skulle Danerne, ved disse Nordmændene være betegnede ¹⁾).

Nordmændene viste sig, som oven anført, allerførst ved Irland i Aarene 794—797. Deres første Volds gjerning af nogen Betydning i disse Farvande var hiin Odelæggelse af det berømte, af St. Columba stiftede Kloster paa **Zona** eller **Icolmkill**, hvorved 68 Mennesker, deels geistlige, deels verdslige, skulle være dræbte ²⁾). Men man er ikke ganske sikker paa Aaret, i hvilket denne Volds handling fandt Sted. Efter denne Tid nævnes mellem Aarene 810 og 830 temmelig hyppige Anfald paa forskellige Kanter af Irland; i Førstningen formaaede Irerne et Par Gange at slaa Nordmændene tilbage, men man ser tydeligt, hvorledes disse mere og mere begynde at spille Mester. I det sidstnævnte Aar (830) herjede de Landskabet Conall, og førte Kongen, ved Navn Mælbrigda tillige med hans Broder fangne med sig til deres Skibe ³⁾). Det er rimelighviis denne Bedrift, hvortil Særo sigter, naar han fortæller at Ragnar Lodbrok gjorde et Tog til Irland, fældte Kong Mælbrius og indtog Dublin; og det bliver heraf end mere tydeligt, at de Bedrifter i Irland og England, man har tillagt Ragnar, vedkomme en yngre Høvding enten af dette eller et andet Navn. I det paafølgende Aar herjedes Armagh og flere andre Distrikter; især gif det ud over Klostrene, som plyndredes og tildeels ødelagdes. Endelig ankom i Aaret 838, to Flaader, hver paa 60 Skibe, den ene i Boune, den anden i Liffey. Dublin erobredes ⁴⁾, og Nordmændene udbredte Odelæggelse paa alle Kanter. De ødelagde baade Kirker og Befæstninger, røvede Kvæg og Faar. Paa et Sted satte Indbyggerne sig til Modværge, og vandt en Sejr, hvori 120 af Nordmændene skulle være faldne, men i et andet og større Slag sejrede de Fremmede, og her, heder det, faldt baade Konger og Høvdinger, uden at engang deres Lig kunde finde en Begravelse ⁵⁾).

¹⁾ Lochlannoch skal egentlig betyde „de som bo ved Indsøerne“, en Benævnelse der nærmest passer paa Norge. Hvor der skjelnes mellem Daner og Nordmænd, kaldes hine Dubh-Lochlannoch, Dubh-Geinte eller Dubh-Gall, disse berimod Finn-Lochlannoch, Finn-Geinte, Finn-Gall. Enkelte Steder forekommer dog „Nordmændenes“ Navn.

²⁾ Ulsterke Annaler, hos O'Connor IV. p. 193. De fire Mestres Ann. sammesteds III. p. 312.

³⁾ Ulsterke Ann. sst. p. 208.

⁴⁾ Innisfallens Annaler, sammest. II. App. p. 31.

⁵⁾ De 4 Mestres Annaler, sammest. III. p. 338.

En af Vikingernes Anførere, der siden blev dræbt, hed Sarulf¹⁾. Men Hovedanføreren for Tøget var den berømte Thorgisl²⁾, hvis Navn endnu lever i det første Folkesagn. „Efter mange Slag og skarpe Fegtninger underlagde han sig“, fortæller en gammel Fervatter, der dog meer synes at følge Sagnet, end troværdige historiske Beretninger, „i kort Tid hele Irland, og opførte, hvor han kom, de høje, murede Befæstningsstaarne med dybe Grave, af hvilke der endnu sees saa mange Levninger i Landet. Han blev tilsidst forelsket i en Datter af Mælschnail, Kongen i Meath, og forlangte hende af denne, som ogsaa lovede at sende hende til ham ledsaget af femten unge Piger; Thorgisl lovede at møde hende med lige saa mange fornemme Nordmænd paa en Ø i Søen Lough-erne. Men istedetfor Piger, sendte Mælschnail femten unge Mænd, der endnu ikke havde faaet Skjæg, forklædte som Fruentimmer, og betvæbnede med Døkke. Da Thorgisl kom, blev han overfalden og dræbt af disse. Mælschnail havde tidligere spurgt Thorgisl, paa hvad Maade han skulde faa udjaget nogle fremmede skadelige Fugle, der vare komne ind i Landet. Ved at ødelægge deres Neder, meente Thorgisl. Og følgelig begyndte Mælschnail nu at ødelægge Nordmændenes Borge, medens Jerne dræbte eller forjogte Nordmændene. Herved befriedes Landet fra det Næg, hvorunder Thorgisl havde holdt det i 30 Aar³⁾. — Denne Fortælling viser sig ved første Djekast sagnmæssig og fabelagtig. Annalerne fortælle kun simpelt hen, at Thorgisl i Aaret 844 blev fangen af Mælschnail, Mælranss Sø, Konge i Meath, og sidenefter druknet i Søen Lough-Uair⁴⁾. De omtale flere ødelæggende Tøg, som Nordmændene mellem 838 og 844 gjorde til forskjellige Dele af Den, og ved hvilke Thorgisl vistnok maa have været Hovedanfører, men der siges ikke udtrykkeligt, at de skulde have underkastet sig hele Irland⁵⁾. Heller ikke forholder det sig saa-

¹⁾ Ulsterke Ann. p. 213. De 4 Mestres Ann. sft. p. 339. Inniisfallens Annaler, p. 31.

²⁾ Den irske Form er Turges, med latinsk Endelse Turgesius.

³⁾ Giraldus Cambrensis, de topogr. Hiberniæ Cap. 37, Gaidens Udg. p. 748, 749. Et Udteq af Giralds Fortælling findes hos den engelske Historieforfatter John Bromton, Twysdens Udg. p. 1074. Girald nævner her forskjellige Beretninger om Thorgisl's Forhold til den før omtalte Gurmund. Han kommer selv til det Resultat, at Gurmund er en Nordmand og paa Tilbagevejen fra Afrika enten har landet paa Irland og derfra udsendt Thorgisl, medens han selv drog til England, eller har sendt Thorgisl fra England til Irland.

⁴⁾ De ulsterke Annaler, hos D'Conner IV. S. 216, 217. De fire Mestres Ann. sammesteds III. S. 315. Hans Død tillægges paa sidstnævnte Sted Guds, St. Kiarans og andre Helgenes Mirakel. Det er ellers at merke, at Annalernes Aar-Angivelser ej ere ganske nøjagtige; saaledes henføres den store Flaades Ankomst til 836 isft. til 838, og man skulde heraf følgelig slutte at Thorgisl's Drab ogsaa er sat to Aar for tidligt.

⁵⁾ De Hovedbedrifter, der omtales, ere en Sejr over Connaughtboerne, 837 (839);

ledes, at Thorgisl herjede paa Irland i tredive Aar. Den samme Forfatter, som meddeeler hiint Sagn, siger utvovkkelig, at han først ankom til Irland i Aaret 838. Og vi have endnu en meget paalidelig Angivelse i de frankiske Annaler, der utvovkkelig sigter til disse Begivenheder, i det den melder, at Irerne, efter længe at have været hjemsojgte af Nordmændene, omsider bleve dem skatsskyldige i Aaret 847, men allerede i det følgende Aar gjorde Opstand mod dem og ved Guds Hjælp fik dem forjagne fra Landet¹⁾. De irske Annaler vide at berette om fire store Slag, som Landets Konger strax efter Thorgisls Drab skulle have vundet over Nordmændene, af hvilke der i alt faldt henved 4000 ²⁾. Med andre Ord, der skede en almindelig Rejsning imod dem. Men alle disse Begivenheder, Irlands Undertvingelse, Thorgisls Drab og den paafølgende Nationalkamp, maa paa denne Maade sammentrænges til Aarene 847 og 848. Det sidste Aar maa anses aldeles sikkert, da de frankiske Annaler tilføje, at Irernes Konge i Anledning af Sejren sendte et Gesandtskab til den franske Konge med Gaver og Fredstilbud for at bede om Tilladelse for ham til at rejse til Rom gennem dennes Stater. Der var altsaa en bestemt Begivenhed, som for den frankiske Annalist betegnede Aaret. Underledes ferholdt det sig derimod med hvad han havde erfaret om de tidligere Begivenheder paa Irland. Her var han udsat for at tage Fejl, og her bliver det derfor rimeligere at følge de irske Annaler, forsaavidt som de antyde at Landets Trældom varede henimod 8 Aar.

Thorgisls Herredømme paa Irland maa saaledes have vedværet fra 838 til 846, og i de to paafølgende Aar maa Irerne have kæmpet en Undergangs Kamp med hans Mænd. Hvis man kan stole paa andre Fortællinger, der meddeles om ham, maa han virkelig have behersket Irland med et Jernscepter. Han udnævnte en norsk Konge, fortæller der, i hver Provinds, en Hovding i hvert Distrikt, en Abbed i hver Kirke eller Kloster, en Krigshovedsmand i enhver Landsby, og ethvert Huus blev forpligtet til at holde en Krieger; ingen var længer Herre i sit eget Huus. Han lagde en Skat af en Dre Guld paa ethvert Familienhoved; den, der ej betalte denne Skat, naar den blev ham affordret, straffedes med Tabet af Næsen, derfor

Nord-Irland herjet 838 (840), ligesledes i 839 (841), hvorved flere Biskopper og Præster bleve slakte fangne til Nordmændenes Borge; en Vikingeslejt ved Dublin, hvorfra Leinster herjedes 840 (842); Glonmacnois m. m. herjet 841 (843); mindre Plyndringstog i 842 og 843 (844 og 845); Tog af Thorgisl til Leugh-Nibh, Connaught og Meath herjede, Glonmacnois m. m. øbrændt; de Fremmede slagte af Kong Niall Aedhs Søn i et stort Slag, og Thorgisl endelig dræbt af Malschnait.

1) Prudentius af Troyes, hos Perz I. S. 443.

2) Waræi antiq. Hib. p. 105. Ulster-Annalerne, D'Connor, IV. S. 218, 219. De fire Westres Annaler, D'Connor III. S. 319.

kaldte man denne Skat *Næsefatten* ¹⁾). Alt dette indeholder Overdrivelse. Det er tydeligt, at Thorgisl kun har gennemført det for alle germaniske Erobrere fælles Lehnssystem, at han har tilegnet sig Ejendommen over Landet og udstykket det i Lehn til Jarler og Herser, aldeles saaledes som vi senere erfare om Harald Haarfagre i Norge. Endog dennes Næsefat (næsgildi), d. e. Personstat, gjenkjende vi, men Navnet har i Tidens Løb faaet en hadesfuld Forklaring, og Folket, for hvem alle de nye Indretninger vare ganske ubante og fremmede, har anseet dem som et Tyranni, der fra Slægt til Slægt er skildret med stærkere og stærkere Farver. Det synes især at være de mange, for Ierne hidtil ukjendte Borge ²⁾, hvortil Nordmændene støttede deres Magt, og hvorved ogsaa fornemmelig Sagnene om Thorgisl ere fastholdte, skjønt han vistnok selv maa have været en saa mærkelig Personlighed, at hans Minde under alle Omstændigheder maatte leve i Sagnet ³⁾. Ogsaa blandt hans egne Landsmænd synes et Sagn om ham at have holdt sig, skjønt det senere er henført til en urigtig Person. I Harald Haarfagres Saga heder det, at Harald Haarfagres to Sønner, Frøde og Thorgils, herjede paa Skotland, Irland og Bretland, og vare de første blandt Nordmændene, som indtog Dublin; at Frøde blev forgiven, og at Thorgils længe var Konge over Dublin, indtil han blev svegen og dræbt af Ierne ⁴⁾. Da det i de irske Annaler udtrykkeligt heder, at Dublin for første Gang erobredes af Nordmændene paa den Tid, da Thorgisl herskede, bliver det indlysende, at Snorres Thorgils er ingen anden end han, og at han urigtigt har flyttet ham ned i Tiden og gjort ham til en Søn af Harald Haarfagre ⁵⁾.

¹⁾ Ma-Geoghegan hist. d'Irlande I. p. 383.

²⁾ Disse Borge, de saakaldte „Glasborge“, have flere villet tillægge Kelterne, men det ovenanførte Udslag af Girald kan ej ganske oversees; en lignende Borg findes desuden paa Hetland, den bekjendte Moseyjarborg. Hvor Girald omtaler disse Borge, siger han ej alene, at Nordmændene havde opført dem, men tillægger udtrykkeligt, „at det irske Folk ej bryder sig om at have Borge, men bruger Skovene til Borge, Myrene til Grave“. — I Rusland finder man Spor af lignende Borge se Kruses Necrolivonica.

³⁾ Der fortælles ogsaa et Sagn om at hans Hustru Ddo skal have sat sig paa Alteret i Klosterkirken i Clonmacnois, og derfra modtaget Folkets Hyldest. Se Worsaae, Minder om de Danske og Nordmændene, S. 384. Her meddeles ogsaa nogle andre overdrevne irske Skildringer af Nordmændenes Voldsomhed i det 9de Aarhundrede.

⁴⁾ Harald Haarf. Saga hos Snorre, Cap. 35. Det heber i de 4 Nefres Annaler udtrykkeligt, at Næsefatten i Aaret 817 (o: 819 eller 850) ødelagde Dublin, som altsaa indtil da endnu maa have været i Nordmændenes Vold. I Nisfallen-Annalerne heder det udtrykkeligt, at Dublin erobredes for første Gang af Nordmændene 837, se O'Connor, rer. hib. Ser. Vol. III. App. p. 31, og i Ulster-Annalerne nævnes ved 841 (842) „Dublin-Hædningerne“, altsaa „Hædningerne, som da vare i Besiddelse af Dublin“.

⁵⁾ Med Hensyn til de Navne, der sættes i Forbindelse med disse ældste Beretnin-

Efter den almindelige Folke-Nejsning mod Nordmændene maa Irerne, som vi af den frantiske Beretning see, have troet at al Fare nu var overstaaet. Men den Fred, Landet nød, om den overhoved nød nogen, var yderst fortværig. Allerede i Aaret 849 kom der en Flaade af 240 Skibe, for at staa Nordmændene bi. Dette viser, at de ikke engang ganske vare udjagne. Den herjedes paany. De irske Konger benyttede endog selv undertiden Nordmændenes Hjælp imod hinanden indbyrdes, og Dublin, der var falden i Mæssechnails Hænder, blev igjen tilbagerobret. Dog maa Irerne for en kort Tid have fundet nogen Lettelse, da der udbrod blodig Strid mellem Vikingerne selv. En Flaade af danske Hedninger, fortælles der, landede ved Dublin ¹⁾, tilføjede Nordmændene et stort Nederlag, plyndrede Byen og bortførte mange Folk. Det følgende Aar stod der i tre Dage og tre Nætter et stort Søslag mellem Daner og Nordmand, hvorved Danerne bleve slagne, og Nordmændene atter satte sig i Besiddelse af deres Befæstninger ²⁾. I Aaret 852 kom endelig den norske Søkonge Dlaf hvite, af Ynglinge-Witten, underkastede sig de Danske, der maatte stille ham Gisser, og aftvang Irerne Skat ³⁾. Dlaf oprettede et norst Rige i Dublin, der vedvarede i henimod 350 Aar, og ej alene holdt sig uafhæn-

ger om Nordboernes Vikingetog paa Irland og i Frankrige, skulde man overhoved formode at de forskjellige nordiske Riger, som senere oprettedes, have haft hver sin Yndlingshelt, hvilken de, uden Hensyn til Tidsregningen, tillagde de meest iøjnefaldende Bedrifter, at saaledes Nordmændene paa Irland have nævnt Thorgisl, medens Nordmannerne senere nævnte Hasting, Danerne i Northumberland maafee Gudrum, og Danerne i Danmark Ragnar Lodbrok og Søner. Thi vi have nu seet, at Hasting er den nordmanniske Repræsentant for de samme Bedrifter, som Ragnar's Saga tillægge Ragnar's Søner, og Girald Gurmund (Gudrum): at Ragnar igjen hos Carø ved at erobre Dublin og overvinde Kong Mælbrigda tillige udfylder Thorgisls og de ham nærmest foregaaende Nordmands Plads — det er desuden ikke usandsynligt at Thorgisl ogsaa kan have været med, da Mælbrigda blev overvunden — og endelig, at Thorgisls Bedrifter i vore Sagaer stydes ned til Harald Haarfagres Søners Tid.

- ¹⁾ Hvo veed om ikke ogsaa dette Tog er blevet opstillet blandt den foregivne Ragnar Lodbroks? At det er udgaaet fra de saakaldte Lodbroksønner, synes utvivlsomt.
- ²⁾ De irske Annalers Ord ere her noget forvirrede. De utterske Annaler, de ældste og paalideligste, ere ovenfor fulgte. (D'Connor II. p. 219—211). De 4 Vestres Annaler derimod (D'Connor II. p. 35) fortælle, at der i 847 (=: 849) kom en Flaade af 140 Skibe for at kæmpe mod de Fremmede, der allerede vare i Irland, og at de gjorde den største Forstyrrelse i Landet; om Søslaget heber det (S. 355), at de hvide Fremmede (Nordmændene) bleve slagne.
- ³⁾ Utster-Annalerne (D'Connor S. 221) udtrykke sig derom saaledes: Amlabh (=: Dlaf) Søn af Kongen af Lechlan (Norge) kom til Irland, og saa vel de Fremmede, som Irerne selv, maatte betale ham Skat.

gigt, men endog for det meste var mægtigere end de irske Smaariger. I Følge med ham, fortælles der, vare to Brødre, Sigtrygg og Ivar ¹⁾, der ligeledes oprettede Niger, hiin i Waterford, denne i Limerick, hvilke Niger dog ikke opnaaede den Anseelse, som det i Dublin. At denne i Irlands Historie saa merkkelige Begivenhed ligesaa lidet som Thorgiss's Erobring kunde undgaa at blive udsmykket i Folkesagnet, er naturligt. Man fortalte senere derom, at Olaf, Sigtrygg og Ivar vare Brødre, at de, hvad enten de selv tidligere havde været paa Irland, eller de havde hørt sine Frænder fortælle derom, kjendte Landet godt, og ikke kom med en Krigsflaade, men ligesom for at handle; at de derved strax kom i Besiddelse af Søhavnene, og her opførte Byer, af hvilke de tre første vare de ovenfor nævnte. Der lægges til, at det irske Folk, som selv var for dovent og udannet til at seile eller handle, ansaa det nyttigt, at der nedsatte sig Fremmede, som kunde drive Handel med fremmede Lande ²⁾. Der er forsaavidt noget sandt i denne Bemærkning, som det efter alle Merker er tydeligt, at Nordmændene, eller, som de siden kaldtes, Ostmændene, paa Irland vare i Besiddelse af hele Dens Handel, og i det Hele taget stode paa et langt højere Kulturtrin, end Irerne selv ³⁾; det er ogsaa vist, at Vikingerne ikke altid optraadte som Krigere, men som fredelige Handelsmænd. Men den Maade, paa hvilken hine Brødre skulle have sat sig fast i Landet og opført Byer, smager altfor stærkt af det samme Sagn, der fortælles om Dido og om Ivar Beenlese, og stemmer for lidet med den Maade, paa hvilken Nordmændene sædvanligviis optraadte paa Irland, til at man kan ansee det for andet end Digt.

Olaf hvite er den første, i fremmede Skrifter omtalte, Vikingehovding, der med Bestemthed gjenkjendes i vore egne Sagaer ⁴⁾. Han hørte, som ovenfor nævnt, til Ingingestammen; han var nemlig en Søn af Ingjald, der igjen i 3te Led nedstammede fra Gudrod, Halsdan Hvitbeins Søn. Han blev gift med Rude, en Datter af den mægtige Herse Ketil Flatnef

1) Inisfallens Annaler, D'Connors II. App. p. 34. Sigtrygg kaldes af Irerne Sitric; Ivar kaldes Tombar, Jobbar. Sigtrygg er maaskee den samme Sidroc, der omtales i de frankiske Annaler 852 og 855.

2) Girald Camb. Topogr. lib., Cambdens Udg. p. 719, 750. Girald kalder de tre Brødre Amelaus, Sytaracus, Yuarus. Man maa næsten formode at Girald især har fulgt valiske Beretninger.

3) Se Worsaae, Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland S. 415, 416.

4) Se herom især Landnåma II. 15: „Olaf hvite hed en Harkonge, Søn af Kong Ingjald, Søn af Helge, Søn af Olaf, Søn af Gudrod, Søn af Halsdan Hvitbein, Konge paa Dplandene. Han herjede i Vesterovising, og vandt Dublin paa Irland og Dublins-Ekire (Distrikt)“. Jvfr. Lærd. Saga Cap. I. Olaf gjøres her til en Søn af Kong Ingjald Starkadsfosfres, hvilket strider mod det anførte Slægtregister, der opstilles af Olafs egen Vetting Are Frode.

fra Sogn, og havde med hende Sønnen **Thorstein**, med Tilnavn den røde, fra hvilken flere fornemme Slægter paa Island, og navnlig Historikeren **Are frode**, nedstammede. De irske Annaler nævne om flere Herjetog, **Olaf** foretog, og flere Slag han vandt paa Island, deels alene, deels i Førelse med **Ivar**, og med en anden Høvding, hvis Navn synes at have været enten **Aste** eller **Gyvind**¹⁾. Ved flere Lejligheder nævnes ogsaa **Certhal** eller **Kjarval**, **Dungals** Søn, den irske Konge i **Désfory** i **Munster**, som hans Bundsforvandt²⁾. Denne **Certhal** synes stedse at have staaet i den venstabeligste Forbindelse med Nordmændenes Hovdinger, af hvilke trende endog fik hans Døtre til Egte³⁾. Dette nærmere Bekjendskab, Nordmændene havde til ham fremfor de øvrige Konger, er rimeligviis Aarsagen til, at vere Oldskrifter omtale, ham som om han var Grekonge paa **Den**.

Olaf gjorde ogsaa tvende Tog til **Skotland**. Før hans Tid hører man, som vi ovenfor have nævnt, sjældn om Vikingetog til det egentlige Skotland, kun om enkelte Angreb paa de ved dets Vestkyst liggende Hæbuder eller Eyderøer, hvor især **Reolmills** rige Kloster lokkede Vikingernes Mynderlyst. Det hjemsogetes saaledes atter i Aaret 824, og dets Abbed saa sig endog kort efter nødt til at flygte til Island med **St. Columbas** Levinger. Skotland var paa denne Tid beboet af to Slags keltiske, med hinanden nær beslægtede Folk, nemlig **Vikterne**, der udgjorde den egentlige, oprindelige Hovedbefolkning, og de dalriadiske **Skotter**, en i det 6te Aarhundrede fra Island til de sydvestlige Egne af Landet indvandret Koloni. Vikterne deelte sig igjen i tvende Hovedafdelinger, de nordlige, ogsaa kaldte **Cruithne**, de egentlige Bjergboere, og Stamfædrene til de nuværende Højlændere, og de sydlige **Vikter** (**Albanigh**), der efterhaanden bleve undertvungne af Skotterne, og

¹⁾ Han nævnes kun i Ulster-Annalerne, under Formen **Anisle**. Men det er et Spørgsmaal, om denne besynderlige Navneform skal forestille „Aste“, og ikke snarere er en Forvanskning af et andet Navn, s. **Er. Eyvindr** (**Quindr**). Vi læse i Landn. III. 12, at **Gyvind** **Skmand** egtede **Kjarvals** Datter, nedsatte sig paa Island og overtog Landets Forsvar. Fornemmelig nævnes to Krigsforetagender et til **Munster** (856) og et til **Meath** (857), hvor **Ivar** og **Olaf** kæmpede i Førelse. Paa Toget til **Munster** var ogsaa en „**Gaittil fin**“ = **Gaitil** den hvide med; om han var Nordmand (i saa Fald bliver hans Navn „**Ketil**“) eller Irlander, er uvisst.

²⁾ **Certhal** var med paa Toget til **Meath** 857 (858). Han nævnes af og til indtil 888 (889), da han ifølge Ulster-Annalerne pludselig døde. Flere Haandskrifter af Landn. (I. 1) kalde ham urigtigt Konge i **Dublin**.

³⁾ Den ene Datter har i **Landnåma** III. 10 faaet det nordiske Navn **Fridgerd**; hun blev gift med en **Thore** **Huma**; den anden, **Gormlath** eller **Kormlad**, egtede en **Thorgrim** **Grimolfson** (Landn. III. 12); den tredje, **Rafarta**, egtede den navntundige Viking fra **Gautland**, **Gyvind** **Austmand** (Landn. III. 12); dervs Søn **Helge** magre, gift med **Ketil** **Flatnefs** Datter, var en af de fornemste Landnåmsmand paa Island.

smeltede sammen med dem til et eneste Folk, der i Kultur stod ved Siden af det irske, og højt over de nordlige Vikter. Hiint Herredomme over de sydlige Vikter lykkedes det dog ikke Skotterne at erhverve fuldstændigt, for end efterat Nordmændenes Angreb havde taget deres Begyndelse, og den sidste sydpiktiske Konge var bleven dræbt af dem i Aaret 839 ¹⁾. Da formaade omsider Kenneth Mac Alpin, Konge over Skotterne, at erhverve et blivende Herredomme over Sydpykterne. Fra denne Tid af var der en langvarig Strid om Herredømmet mellem de nordlige eller egentlige Vikter, og Skotterne eller, som de endnu oftere en Tid plejede at kaldes, Albanerne. De norske Vikinger blandede sig ofte i denne Strid. Olaf drog ledsaget af den ovennævnte Hærkonge, Atle eller Gyvind, i Aaret 865 eller 866 over til Vikternes Land, herjede der, og tog Gisler af dem ²⁾. I Aaret 870 gjorde Olaf og Ivar et større Tog baade til England og Skotland. Efter en enkelt Kronikes Udsagn skulle de have staaet Lodbrokssønnerne bi i deres Angreb paa det østlige England ³⁾ (hvorum nedenfor); er dette end tvivlsomt, saa er det dog vist, at de herjede paa England. Men deres Hovedformaal var at bekriige Albanerne, og, som man maa formode, at gjøre sig til Herrer over dem. De belejrede Mccluth, senere bekjendt under Navnet Dumbarton, i fire Maaneder, indtog den endelig og plyndrede den. Fra Dumbarton maa de være dragne til England, thi først i det følgende Aar kom de hjem fra Albanien til Dublin, med 200 Skibe, belæstede, som det fortælles, med et stort Bytte af Folk, rovede fra Engelmænd, Briter og Skotter ⁴⁾. Kort Tid efter faldt Olaf i et Slag paa Irland ⁵⁾. Og Ivar, der synes at have efterfulgt ham som Nordmændenes Overkonge ⁶⁾, overlevede ham ikke længe. Olafs Søn Gystein blev siden, som der fortælles, svigagtigt dræbt af Albanerne eller Sydskotterne. Han maa altsaa ligeledes have gjort et Tog til Skotland. Det maa forresten omtrent ansees som vist at denne Gystein, hvilken vore Sagaer ikke nævne, er den samme som den i dem meget hyppigt omtalte Søn af Olaf, ved Navn Thorstein røde, om hvilken vi nedenfor komme til at handle nærmere ⁷⁾.

1) Ulster-Annalerne hos D' Connor, IV. p. 214. Ekene, the Highlanders in Scotland I. p. 56.

2) Ulster-Annalerne, S. 232.

3) Inisfallens Annaler, D' Connor II. App. p. 35.

4) Ulster-Annalerne S. 230.

5) Landnáma, II. 15. Hans Dødsaar nævnes ikke udtrykkeligt i de irske Annaler, men han forekommer ikke efter 871, og hans Søns Død omtales allerede ved 874 (875).

6) Ulster-Annalerne ved 872 (873): „Ivar, Konge over Nordmændene i hele Irland og Bretland, døde i Christo“.

7) Ulster-Annalerne (S. 232) kalde ham Distin Mac Amlaibh. Distin er vistnok ligere Gystein, end Thorstein, men da det samme fortælles om Thorstein

De hæbudiske Der, eller, som vore Forfædre kaldte dem, **Syðerørerne**, maa paa denne Tid allerede have været besatte af Nordmændene. Vi ville i det følgende see, hvorledes Nlaf hvites Svigersfader, **Retil Flatnef**, opkastede sig til Herre over dem. Hvorledes Dgrupperne i Nord for Skotland, nemlig Orknoerne, Hjaltland og Færøerne, allerede før 825 havde været hjemsogte af Nordmændene, er ovenfor omtalt. Alle disse Dgrupper vare en lang Tid kun Tilhold for Vikinger, som derfra foruroligede de omliggende Landes Kyster, og de have rimeligviis paa denne Tid faaet deres nordiske Navne. Af dem alle synes **Færøerne** tidligst at være blevne erdentligt bebyggede af Nordmænd, rimeligviis fordi de Faar, der i saadan Mængde fandtes der siden de irske Eneboeres Tid, og som have givet Derne Navn, lovede Nybyggerne rigeligt Uldkomme ¹). Den Herding, der først bebyggede dem, hed **Grim Kamban**, og synes at have levet i Midten af det 9de Aarhundrede. Man offrede efter hans Død til ham, som til en Gud ²). Blandt en af de tidligste Kolonister paa Færøerne var **Vikingen Nadd-Odd**, som bosatte sig her, fordi han ellers overalt var fredløs. Paa en Rejse fra Norge blev han af Stormen drevet langt mod Nordvest, og kom til Østfiden af et stort Land med høje Fjelde. Dette Land var **Island**, som han saaledes tilfældigviis havde opdaget. Han og hans Folk stege op paa et højt Bjerf for at see om de kunde ojne Nøg eller andre Tegn til Beboelse, men forgæves. Da de igjen forlode Landet, sneede det, og de toge deraf Anledning til at kalde Landet **Sneland**, et Navn, som det dog ikke beholdt. Forresten roste han Landet meget, og dette bevægede, som det synes, en anden Veventyrer, ved Navn **Gardar Svavarsson**, svensk af Væt, men Gjer af Jordegods paa Sjælland, til at opsoge det. Han fulgte, heder det, sin fremsynede Moders og Nadd-Odds Anviisning, og kom virkelig til Landet, som han omsejlede, hvorved han kom til Bished

i Sagaerne, som om, Distin i Annalerne, nemlig at han herskede i Skotland, men dræbtes ved Svig, saa kan man næsten ikke andet end antage dem for een og samme Mand, med mindre man vil gjette paa at der har været to Brødre, og at Thorstein, der efter Sagaerne dræbtes paa Gaithness, havde gjort sig til Herre der, medens Gyskein, der ifølge Annalerne blev slagen af Albanerne 3: Syd-Skotterne, havde erobret denne Deel af Landet. Aarsagen hvorfor Thorstein og Gyskein, eller Thorstein alene (hvis de ere een og samme Mand) søgte at sætte sig i Besiddelse af Skotland, maa være den, at Svær og hans Dynasti havde fordrevet ham fra Irland.

¹) Se ovf. S. 418. Ordet fær bruges stundom i Oldn. om Faar, ældre Gulatingsslov Cap. 223, men oldsvensk og olddansk fær, hvoraf vort „Faar“.

²) Færeyingaf. Cap. 1. Landn. I. 14. Grim var Farsfader til Thorolf Smor, der rejste med Floke for at opdage Island mellem 860 og 870. Og paa denne Tid vare Færøerne allerede bebyggede, da det fortælles at Floke bortgiftede sin Datter der. Grim maa altsaa have levet omkring 840.

om, at det var en D. Han tilbragte en heel Winter der i et Huus, som han indrettede sig ved en Fjord paa Nordfiden; Vaaren efter drog han tilbage til Norge, og roste ligeledes Den, som efter ham en Tidlang blev kaldet **Gardarsholm** ¹⁾. Endnu en tredie Opdagelsesrejse til Den blev feretagen af Vikingen **Floke Vilgerdssøn**. Han sejlede ud fra Norgaland, hvor han, da han laa i Smorsund, holdt et stort Blot til trende Navne, der skulde vise ham Vejen. Paa det Sted, Blotet havde været holdt, opkastede de en Varde, der siden kaldtes Flokevarde. Han drog først til Hjalmland, hvor hans Datter Geirhild druknede i et Vand, der har faaet Navn efter hende. Derfra styrede han til Færøerne, hvor han bortgiftede sin anden Datter. Endelig styrede han mod Island, og slap efterhaanden sine Navne; den første sloj strax tilbage til Skibet, den anden hævdede sig et Stykke op i Luften, men kom ligeledes tilbage; den tredie sloj derimod videre frem i den Retning, hvor Landet laa, og derefter styrede de. De kom til Sydvestsiden af Landet, og sejlede langs den sydlige og vestlige Kyst. En syderoist Mand, ved Navn Fare, som var ombord, udbrod, da Skibet kom forbi Meykjarnes og man kunde vjse den flere Mile fjerne Sneffeldsøskel: „dette Land maa være stort, siden Flodmundingerne ere saa store“. Denne Abning kaldtes derfor siden Skjemtviis Faraos eller Farafjord. De landede paa den senere saakaldte Vaardastrand, og satte endeel Kvæg, de havde medbragt, i Land, men Fjorden var saa fuld af Fisk, at de af Iver for Fiskeriet glemte at sørge for Høferraad til Vintren. Derfor døde Kvæget, og da der tillige indtraf en kold Vaar, besluttede Floke at drage bort igjen. Han besteg et højt Bjerz, og saa derfra Fjorden fuld af Drivis; derfor kaldte han Den Island, hvilket Navn det siden stedse har beholdt. Han kom dog den første Høst ikke længer end til Borgarfjorden i den sydlige Deel af Landet, hvor han tilbragte den næste Winter. Sommeren efter kom han tilbage til Norge. Han yttrede sig heel uferdecelagtigt om Landet; en anden Mand, ved Navn Herjolf, der havde været med ham, sagde baade godt og ondt om det, men en tredie, ved Navn Thorolf Thorsteinsøn, Sønnesøn af Færøernes Bebygger Grim Kamban, roste det saa overdrevet,

¹⁾ Landn. I. 1. Efter et Haandskrift af Landnåma var Gardar den første, som opdagede Island, og det hedder at han kom did tilfældigviis, ved at drives af Storm fra Vettlandsfjorden, paa en Rejse til Syderøerne. Saaledes hedder det og i *Historia Norvegiae*, Fol. 5 a. Thjodrek Munk, (Cap. 3) nævner som de første Opdagere nogle Kjøbmand fra Færøerne, derpaa Gardar og endelig Floke. I Olaf Tryggv. Saga Cap. 113 nævnes Raddobd først. Saaavel her som i Landnåmas fleste Haandskrifter paaberaabes den troværdige Samund frode. Det sandsynligste er, at Raddobds og Gardars Rejser have været uafhængige af hinanden og omtrent samtidige.

at han blandt andet sagde, at der drøppede Smør af hvert Straa i Landet. Deraf blev han kaldet Thorolf Smør ¹⁾.

Island havde dog ikke været ganske ukjendt. Dicuil, den ovenfor omtalte irske Munk, fortæller i sit Skrift, at nogle irske Gejstlige omtrent ved 795 fortalte ham, at de fra 1ste Februar til 1ste August havde opholdt sig paa en Ø, de antog for Thule, hvor Solen ved Sommersolhvervs Tid om Natten kun ligesom skjulte sig lidt bag en liden Bakke, men hvor der forresten paa den Tid var ganske lyst; man kunde derfra, tilføjes der, ved een Dags Sejlads naa det sammenfrosne Hav ²⁾. Der er intet Land, hvorpaa disse Angivelser passe, uden Island. Og virkelig nævnes det utvøkkeligt i vore Oldskrifter, at Islands første norske Nybyggere paa et Par Steder paa Østkanten af Landet fandt irske Bøger, Bjelker, Krumstave og andre Gjenstande, hvorefter man kunde slutte at de havde tilhørt irske Gejstlige, hvilke Nordmændene kaldte *Paper* ³⁾. Ase Frode siger endog, at disse Mænd vedbleve at bo paa Island lige indtil Landet bebyggedes af Nordmændene, og at de forlode det, før ej at leve sammen med Hedninger ⁴⁾.

10. Vikingetog til England i første Halvdeel af 9de Aarhundrede.

Krigs- og Erobrings-Togene til Frisland, det frankiske Niges Kyster, og længer sydefter, udgik, som vi have seet, fornemmelig fra de i Sønderjylland bosatte Nordmænd. Togene til Irland udgik, efter hvad man maa formode, for største Delen umiddelbart fra Norge. Men Hovedmassen af de Nordboer, der hjemjagte England, bestod, efter hvad man tydeligt kan see,

¹⁾ Landn. I. 2. Olaf Tryggv. Saga Cap. 115. Mæret, da Island opdagedes, kjendes ikke nøjagtigt; det maa have faldet mellem 860 og 870, siden Ase frode (Islandingabok G. 1) sætter dets første Bebyggelse til 870. Landn. opregner vistnok (I. 1.), endeeft samtidsige europaiske Fyrster, paa hvis Regjeringstid Island „fandtes og bebyggedes“, men disse Angivelser grunde sig naturligviis paa senere Beregninger, og omfatte desuden et længere Tidsrum. De nævnte Fyrster ere: Pave Hadrian I. (867—872) og hans Efterfølger Johannes VIII. (872—882); de byzantinske Kejsere Leo VI. (886—911) og Alexander (886—912); Harald Haarfaagre (død efter 930) i Norge, Erik Gimundson i Sverige og hans Son og Efterfølger Bjørn (der levede hen i det 10de Aarhundrede), Gorm den gamle i Danmark (død henved 935), Alfred (872—901) og hans Son Edvard (901—925) i England, Kjarval (858—888) paa Irland, og Sigurd Jarl (omkring 880) paa Orknø. Man synes dog heraf idetmindste at kunne slutte at Island ej opdagedes før Aaret 867, i hvilket Hadrian I blev Pave. Og da dets Bebyggelse paabegyndtes ved 870 eller senest 874, maa Opdagelsen saaledes falde lidt før 870.

²⁾ Dicuilus, de mens. orbis terræ, ed. Letronne, p. 38.

³⁾ Landnåma, Prolog.

⁴⁾ Islandingabok Cap. 1.

af **Daner**, eller af den Afdeling af Nordgermanerne, der nu kaldte sig saaledes efter at have gjort sig til Herrer i de egentlige danske Lande. Men vi have seet, at Danevældet endnu i de første Decennier efter Ragnar Lodbroks Død ikke havde saa meget at betyde, og at hans nærmeste Descendenter, Sigurd Drm i Dje og Hardeknut, havde temmelig saa Besiddelser, og gjorde sig ikke synderligt gjeldende, hvorimod det en Tidlang var Sveafkongerne, der havde Overmagten i Norden. Det er derfor heller ikke at undres over, at Danernes Bedrifter i England i al denne Tid ikke kunde maale sig med de Bedrifter, som de sønderjydske Dane-Nordmænd udførte i Frankrige, og de virkelige Nordmænd paa Irland, Skotland og de vestlige Der. Det var først de saakaldte **Lodbroksønner** efter Midten af det 9de Aarhundrede forbeholdt at gjøre Dane-Navnet ret bekjendt og frygtet i England. Det er ej engang sikkert, om de Tog, der før deres Tid omtales som foretagne til England, udgik fra Danerne og ikke snarere fra de sønderjydske Nordmænd, der i saa stor Mængde hjemsogte Frankrige. Vi have i alle Fald seet at en af hine Vikinger, der før Lodbroksønnernes Tid angreb England, nemlig **Beland**, fornemmelig havde rettet sine Foretagender mod Frankrige.

Efter Toget til Englands Nordkyst i 794 hørte man, som det hos en engelsk Forfatter ¹⁾ udtrykkeligt heder, i 38 Aar ikke mere til de Fremmede. Der nævnes idetmindste intet nyt Angreb af dem paa England førend i 832, da, som det heder, de hedske Mænd herjede Scea-pigg (nu Shepey ved Sheerness) paa Syd siden af Indløbet til Temsen ²⁾. Det følgende Aar landede 35 Vikingeskibe ved Carr (nu Charmouth) i Dorset, og overvandt Kong Gybriht. Fælles Interesse sammenknyttede snart Briterne i Wales og de fremmede Krigere; vi finde saaledes allerede i 835 endeel Vikinger, der havde landet i Cornwall, forbundne med Briterne imod Kong Gybriht, som dog denne Gang sejrede ved Hengestdun (Hengstonhill) ³⁾. Endnu i de paafølgende Aar 837, 838, 839 og 840, nævnes forskellige Angreb, foretagne af Vikingerne, ved Hamtun (Southampton) ⁴⁾, Port (Portland), paa Lindesiag (Lindsey) i Ost-Angeln, Kent ⁵⁾, ved London og Carr ⁶⁾; de bleve slagne ved Hamtun, forresten havde de Overhaand. Men alle disse Angreb omtales paa den Maade, at man maa formode at det i det hele taget

¹⁾ Henrif af Huntingdon, Mon. hist. Brit. p. 733.

²⁾ Chron. Sax., Mon. hist. Brit. p. 344.

³⁾ Sammestedes.

⁴⁾ Sammestedes, p. 345.

⁵⁾ Sammestedes.

⁶⁾ Sammestedes, p. 346.

var den samme Flaade, der indfandt sig paa forskjellige Kanter af Landet ¹⁾. Usandsynligt er det ikke, at denne Flaade er den samme, som i Aarene 832 og 835 gjefede Aquitanien; dog kan man intet med Visshed vide derom. Og heel sandsynligt er det ogsaa, at hiint Angreb paa Lindesigg 838 er det samme, som det i Kraakumaal omtalte Angreb paa Lindesore, der tillægges Ragnar Lodbrok ²⁾; det er i alle Fald et mærkeligt Sammentræf, at et saadant Angreb paa Lindesigg nævnes ved 838, medens hiint Angreb paa Island, hvorved Kong Mælbrigda nævnes, og som ligeledes synes at være en af de Bedrifter, Sagnet har tillagt Ragnar, efter de irske Annaler fandt Sted i 830 eller 831. Man synes heraf med Bestemthed at kunne slutte, at de Bedrifter i Vesten, som de yngre norste og danske Sagn tillagde Ragnar, have fundet Sted mellem Aarene 830 og 850, og at idetmindste flere af dem virkelig ere udførte af en Mand, der med Hensyn til Tiden kunde være de yngre Lodbroksønners Fader.

Der omtales en betydelig Sejr, Indbyggerne af Sommerset og Dorset i Maret 845 vandt over Vikingerne ved Mundingen af Parret ³⁾ i Bristolfjorden, uden at man dog kan blive klog paa, om dette var de samme Vikinger, der nu i flere Aar havde foruroliget Landet. Den engelske Nation synes nu for en Stund at have opmandet sig. I Maret 851 sejrede Devonshire-Mændene over Vikingerne ved Wigancborg (Wembury), og Kong Ædhelstan vandt en Sosejr over dem ved Sandwic (Sandwich) i Kent, hvorved de mistede ni Skibe ⁴⁾. Men desuagtet kunde Englænderne ej længer faa Bugt med dem. Drens Antal synes at have tiltaget i det utrolige. I Maret 851, det samme, hvori Vikingerne havde lidt hine tvende Nederlag, holdt de sig dog for første Gang Vinteren over paa Den Tenet, og endnu samme Aar kom en Flaade af halvfjerdehundrede Skibe ind i Temsen; Besætningen gjorde Landgang, stormede Canterbury og London, drev Beerhtulf, Myrkernes Konge, paa Flugten, og drog syd til Sudrige. Her kom Ædhelwulf, Konge i Wessex og hans Søn Ædhelbald dem imøde med en Hær, stred med dem ved Aclea (Dorset), og, som det heder, fældte det største Antal af Hedninger, „vi endnu have hørt tale om til den Dag i Dag“ ⁵⁾. To Aar efter vandt Indbyggerne i Kent og Surrey en ny Sejr over

¹⁾ For det første tales der baade i 833, 837 og 840 om en Flaade paa 35 eller 34 Skibe; dernæst bruges Udtrykket „Hæren“ (o: Vikingehæren) som om det var een og samme Hær, hvorom der overalt var Spørgsmaal.

²⁾ Lindesigg maatte paa Oldn. lyde Lindisey; nu kunde man meget let tænke sig Lindisey og Lindiseyri forverlede.

³⁾ Egentlig Pedridanmûde, som Stedet kaldes i Chron. Sax. p. 346.

⁴⁾ Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 346.

⁵⁾ Samme Steds p. 346, 347.

Hedningerne. Og dog kunde de det følgende Aar atter holde sig Winteren over i Landet, denne Gang saa nær London som paa Sceapigg ¹⁾). I Aaret 860 kom en ny Flaade, hvis Besætning angreb og stormede Wintanceaster (Winchester) ²⁾), upaatvivlelig den samme Flaade, der under Belands Anførsel havde haft sit Leje i Floden Somme i Frankrige, og som efter de franstiske Annalistes Beretning gjorde et ubeldigt Tog over til England. Ifølge de angelsaksiske Annaler bleve de slagne af Indbyggerne i Hamtunshire (Hampshire) og Bearruceshire (Berksire), anførte af deres Aldermænd Dæric og Gædhelwulf. Det synes derimod at have været den tidligere omtalte Vikingeafdeling paa Tenet og Sceapigg, hvortil der sigtes, naar det hedder at Hedningehæren 864—65 holdt sig paa Tenet, og tillsagde Kentvarerne Fred imod en vis Pengesum, men desuagtet en Nat uventet brød op og herjede hele den østlige Deel af Kent.

Naar man læser om den store Flaade af 350 Skibe, der i Aaret 851 kom til England, og tillige af de ierste Annaler erfarer, at det Hovedangreb, hvorved Olaf, Ivar og Sigtrygg oprettede faste Nager paa Irland, skede i 852 eller 853, kan man ikke andet end finde det heel sandsynligt, at vi her have een og samme Vikingehærs Bedrifter for os; at nemlig Olaf hvite, efter at have forsøgt sin Lykke paa den engelske Kyst, endelig er draget til Irland, hvor det er lykkets ham at vinde blivende Fodfæste. Dette er ikke den eneste Lejlighed, ved hvilken vi kunne ferfølge en enkelt Vikingehærs Bedrifter i forskjellige Lande. Belands Tog fra Somme til England og tilbage igjen er forhen omtalt. Og i Aaret 865 omtales et Angreb paa Orleans under Anførsel af en vis Baard (Baretus) ³⁾), som femten eller sexten Aar senere blev dræbt paa Irland, og ved denne Lejlighed kaldes „Nordmændenes store Anfører“ ⁴⁾). Alt dette bestyrker, hvad der ovenfor er yttret, at de Angreb, der fandt Sted paa England før de saakaldte Lodbroksfjenners Tid, mere skede ligesom i Forbigaaende, og for en stor Deel af Nordmænd, og at Vikingetogene til England ikke antog nogen ret alvorlig og i Landets indre Forhold indgribende Charakter, førend disse Lodbroksfjenner viste sig i Spidsen for Danerne, der nu blev den egentlige herskende af de nordiske Nationer i England, medens Nordmændene fornemmelig holdt sig til Irland, de vestlige Der, Nordskotland og Nordfrankrige. Danernes overlegne Fremtræden paa Britannien maa saaledes henføres til Begyndelsen af det 9de Aarhundredes anden Halvdeel. Paa den Tid viste de sig ogsaa, som vi have seet, allerførst paa Irland, og vare

¹⁾ Sammestedes p. 318.

²⁾ Sammestedes p. 349.

³⁾ Adrevald, hos Mabillon, Act. St. Ben. II. p. 388.

⁴⁾ Ulster-Annalerne, hos O'Connor IV. p. 235.

nær ved at gjøre sig til Herrer der, da Olaf hvite atter oprettede Nordmændenes Herredømme.

11. Vikingetogenes Charakter og Oprindelse.

Vi have nu betragtet hvad man kunde kalde den første eller foreløbige Akt af Nordboernes Krigs- og Erobrings-Foretagender i Vesten. De kjendes kun gennem de fremmede Skribenters Beretninger. Vore egne Oldskrifter vide lidet eller intet at fortælle om dem. Man maa saaledes altid have for Øje, at Beskrivelserne over de Grusomheder og Ufflyktigheder, Nordboerne skulde have begaaet paa disse Tog, hidrøre fra deres Modstandere, som derfor neppe engang vare istand til at skildre disse Begivenheder med den tilborlige Upartisthed. Krigsforselen var paa hiin Tid i det Hele taget grusom. Vore Sagaer meddele os selv flere Exempler paa hvad vi vilde kalde grusomme Skikke. Den Vikingestik er f. Ex. allerede i Anledning af Fridthjofs Historie nævnt, at hændte Smaa børn, det vil sige kaste dem op i Luften, og opfange dem paa Epydoddene. Det fortælles endog udtrykkeligt om en Viking, ved Navn **Olver**, der levede i første Halvdeel af det 9de Aarhundrede, at han fik Navnet „Barnakarl“, fordi han ikke vilde følge denne Skik ¹⁾. Der fortælles ligeledes, at den sejrriege Viking enten lod sin Modstander hænge, eller, som det heder, ristede en Blodern paa hans Nyg, det vil sige, slækkede Ribbenene fra Rygraden og drog Lungerne ud. Men det maa vel merkes, at disse Grusomheder, at slutte efter den Maade, hvorpaa de i Sagaerne omtales, snarere kunne siges at have udgjort en Deel af Vikingernes religiøse Ceremonier, end at være udsprungne af nogen egentlig Grumhed i Sindelaget eller Nationalkarakteren ²⁾. Sammenligne vi hine hedenske Vikingers Færd med den Maade, paa hvilken andre til Christendommen omvendte germaniske Nationer i Middelalderens første Aarhundreder plejede at føre Krig, da falder Sammenligningen endog ubetinget ud til hine hedenske Nordboers Fordeel. Man vil saaledes forgjæves i Nordens Krigshistorie, Vikingetogene iberegne, finde Exempler paa en saa udtænk't Grumhed og umættelig Blodterst, som den, der ved de merovingiske Kongers indbyrdes Stridigheder udgjorde det Sædvansmæssige og Charakteristiske. Og end vanskeligere vil man finde Exempler

¹⁾ Landnåma V. II. Olver var en Sønneson af Snjall Vatnarson, se ovf. S. 298, jvf. Isl. Sögur I. p. 327.

²⁾ Man maa ansee slige særegne Ufflyktsemaader for Offringer til Guderne for Sejren, jvf. S. 211, og Keysler, om Nordmændenes Religionsforfatning, S. 103. Dgfaa Willjam af Jumièges fortæller, umistjendeligt efter nordiske, men overdrevne Sagn, at Vikingerne offrede Mennefeblood til deres Gud Thor, I. II. Cap. 5; Duchêne rer. Norm. scr. p. 218.

paa saadan Svig og Troloshed, som den, der betegnede hine frantiske Kongers Krige. Vore Sagaer have ikke efterladt os mange Beretninger om enkelte Krigeres Færd fra Vikingetidens første Periode, men desto flere Oplysninger om Maaden, hvorpaa Vikingelivet i Almindelighed yttrede sig; og disse Oplysninger lægge noksom for Dagen, at Vikingetogene i det Hele taget udførtes med en for hine Tider sjælden og med Hensyn til Togenes Djemed merkelig Velighed og Humanitet. Sandt er det, at man fra et mere civiliseret Standpunkt paa en vis Maade kunde betragte det hele Vikingevæsen som et Brud paa Humaniteten. Men fra dette Standpunkt er man ej berettiget til at betragte det. Man maa engang for alle gaa ud fra, at Vikingefærdenes Netmæssighed, Hæderlighed, ja endog Nødvendighed ansaaes som det Givne, hvorefter det ej engang faldt Noget ind at nære Tvivl eller anstille Betragtninger. Det var egentlig den samme Grundanskuelse af Forholdene, der her gjorde sig gjældende, som den, der sidenefter gjennem hele Middelalderen og langt ind i den nyere Tid blandt alle germaniske eller med germaniske Elementer blandede Nationer gjorde Krigerhaandverket til den hæderligste og den fornemste Samfundsklasse nærmest tilhørende Sæst. Og just fordi Vikingefærdene ansaaes for hæderlig, og det betragtedes som en Væressag for den højbyrdige Yngling at have indlagt sig Berømmelse og samlet sig Skatte paa Vikingetog, just derfor førtes disse i Almindelighed paa en hæderlig Maade. Vi have ovenfor (S. 303) omtalt de Love, Kong Half og Halfsretterne havde vedtaget. Er det end muligt, ja endog sandsynligt, at disse Vedtægter tilhøre den senere romantiske Udsmykning af Sagnet, vise de dog, hvilken Mand der i Almindelighed var raadende hos de bedre af Vikingerne. Ej alene rober Bestemmelsen om Sverdets Korthed en ridderlig Kjærlighed og Modbydelighed for at skaffe sig nogen uærlig Fordeel ligeover for Fienden; men Forbudet mod at hærtage Kvinder eller Børn rober endog en bestemt Stræben efter Humanitet. I Orvarodds Saga fortælles endog, umiskjendeligt efter gamle Sagn, at Hjalmar den hugstore ved at slutte Staldbroderskab med Odd opstillede som Betingelse, at denne skulde følge hans Vikingelove, blandt hvilke den Bestemmelse forekom, at man aldrig skulde spise raat Kjød, aldrig plyndre Kjøbmand eller Bønder, uden forsaavidt man i yderste Nød trængte til Strandhugg, aldrig at plyndre eller mishandle Kvinder. Og troværdige Beretninger om enkelte Vikingers Tog, som ere os leevnede, og som vi i det følgende komme til at meddele hver paa sit Sted, vise ogsaa, at det først og fremst var den ridderlige Vikings Opgave at opsoge andre Vinger for at maale sig med dem. Der gives Exempler paa, at ved sliig Kamp den af Parterne, som havde Overmagten af Folk eller Skibe, undlod at benytte sig deraf, men kun brugte saa stor en Styrke, som svarede til Modstanderens, medens den øvrige Deel ej

fik Tilladelse til at blande sig i Kampen ¹⁾. Og efter en langvarig Kamp sluttede begge Hovdinger ofte Fred og Forbund, og enedes om at fortsætte deres Tog tilfammen. Stundom stiftedes paa denne Maade endog det fortroligste og meest upoffrende Venkab, s. Ex. mellem Hjalmar og Drvarodd, og i en sildigere, mindre fabelagtig Tidsalder mellem Ingemund den gamle og Sæmund den syderiske ²⁾.

Den egentlige Aarsag og Aaledning til Vikingetogene have vi allerede ovenfor nævnt, hvor der var Tale om den germaniske Folge-Institution og Kongenavnets Oprindelse. Tacitus's Ord, at det blandt Germanerne ansaaes som Tegn paa Dorskhed og Lædighed, at erberve sig ved sin Svend, hvad der kunde erhverves ved Blod, gjelder ogsaa for vore Førfædre. Men det var en nødvendig Folge af de nordiske Landes særegne Bestaaffenhed og Nordboernes særegne Levestil, at de Krigsbedrifter, som i de øvrige germaniske Lande udførtes til Lands, af vore Førfædre især udførtes til Søs. Og hvad enten de udførtes til Søs eller Lands, fulgte det af Befolkningens Spredthed i Norden, at der her ikke saa hyppigt som i Sydskland og Frankrige kunde samle sig større Hærmasser under een Mand's Overtørførelse, men at der dannede sig mange mindre, af hinanden indbyrdes uafhængige Kriegerhobe, der hver for sig handlede paa egen Haand, og vistnok ikke sjælden forenede sig i større Flokke, dog med Sagttagelse af suidkomment Lighedsforhold mellem de enkelte Hovdinger. Derfor finde vi og i Norden en saadan Mængde af Konger uden Rige, hvis Undersaatter kun var deres Krigsfolge, og som kaldtes **Hærkonger**, eller, naar de især gjorde Søkrigen til deres Syssel, **Søkonger**; eller **Nærkonger**, naar de kun havde Tilhold paa et Nær eller en Udkant af Landet. Slige Hærkonger eller Søkonger omtales, som vi have seet, allerede fra de tidligste Dage af vore Førfædres Tilhold i Norden. Men deres Bedrifter indskrænkede sig da kun til Nordens egne Kyster og Østersøen, hvor de ej engang synes at have holdt sig til Syd siden, men alene til Danmarks og Sveriges Kyster, og, naar det kom højt, at have sejlet forbi Gotland eller over Alandsbavet til Ausrøike, der deels selv endnu ansaaes for en Deel af Svithjod i vidtloftig Forstand ³⁾, deels ogsaa var befolket af lettiske og tschudiske Folk (Kurer, Liver, Ester, Hæmer

¹⁾ Drvarodds S. Cap. 9.

²⁾ Drvarodds S. Cap. 9, 10. Vatnsdola S. Cap. 7.

³⁾ J Alfreds geographiske Udfigt i hans Oversættelse af Proffius hedder det udtrykkeligt (Barringtons Udg. S. 21): „Burgunderne (Bornholmsboerne) have vestenfor sig den samme Arm af Søen (Østersøen), Sviarne nordenfor; og Sarmaterne østenfor, . . . Sviarne have søndenfor sig den samme Arm af Søen, østenfor sig Sarmaterne, mod Nord hiiñsides Drken Kvanland, mod Nordvest Skridefinnerne, og mod Vest Nordmandene“. Altsaa regnedes Sviarne endnu ved 880 lige til Grændsen mod Sarmaterne.

og Kareler), hvilke Nordboerne, og især Sviarne, ansaa for deres naturlige Fiender, og hvis Lande de betragtede som deres retmæssige Bytte ¹⁾).

Men først i det 8de Aarhundrede begyndte, som vi have seet, Nordboernes Tog til de vesteuropæiske Kyster. Som en rimelig Grund til at de ej før fandt Sted, kan man vistnok anføre den, at det først var Erobringen af Sønderjylland, som bragte Nordmændene i umiddelbar Berørelse med det frankiske Rige og Nordsvøens sydligere Omgivelser. Men dette forklarer ikke ganske det overvæltende Antal af Krigere, som Norden nu sendte ud over de vestlige Lande. Vel kan man tænke sig, at Skik og Brug her som andensjeds udøvede stor Indflydelse, at det nu engang var blevet sædvanligt for Vikingerne, mere at søge mod Vesten end mod Østen. Vel maa man ogsaa altid som en virkende Aarsag tænke paa den Stræben mod Vesten, der fra den første Vandringstid var herskende hos de germaniske Stammer. Men alt dette er ikke nok til at forklare, hvorledes Norden kunde udsende saa store Folkemasser, naar vi ikke, som ovenfor, derhos tage vor Tilflugt til at formode, at nye Bevægelser have fundet Sted i Østen, og ej alene gjort Rummet trangt i de nordiske Lande, men ogsaa — hvad der er umiskjendeligt — valet en vis Urolighedsaaend og forstyrret Forholdene saaledes, at store Skarer af djærve Krigere ikke længer kunde holde ud at forblive i Hjemmet, men deels virkelig firdrevne, deels ledede af en ubevidst Stræben, flokkede sig sammen og ilede mod Vesten. Det var tillige paa denne Tid, at Grunden lagdes til de større Erobringsmonarchier. Og jo flere Fylker der forenedes under een Konge, desto mindre Lejlighed gaves der for disse Fylkers Krigere til at faa deres Kamplyst tilfredsstillet i Hjemmet. Vi have seet, hvorledes Halfdan Svarte forenede Størstedelen af det nuværende Østland til et eneste Rige. Den første umiddelbare Følge heraf maatte være den, at Kriegerne paa Hadeland ej længer havde Tilladelse til at kunne herje paa Raumarike; at en Hovding paa Follo ej kunde løbe ind til Skiringsfjæl og rane Kvæg, uden at gjøre sig skyldig i Fredsbrud og derved paadrage sig Fredløshed. Krigshovdingerne bleve derved mere og mere henviste paa fjernere Egne og fremmede Lande som dem, hvor de skulde udføre deres Bedrifter, og efterhaanden maatte der vel og opstaa et større og større Antal af Fredløse, der ej havde villet erkjende den nye Tingenes Orden, og som derfor heller ikke havde noget blivende Sted i Fædrelandet, ja ikke engang havde noget Hjem, førend de ved Vaabenmagt havde vundet sig et saadant. Ikke maa man heller tænke sig alle dem, der deeltog i Vikingetog til fremmede Lande, som engang for alle tabte for Hjemmet. Mange nedsatte sig vistnok udenlands, men det sædvanlige var dog, at den enkelte Krieger kun i visse Aar laa ude

¹⁾ Blaf den Helliges Saga Cap. 79.

paa Tog for derved at erhverve sig den nødvendige Kriegerhæder til at kunne træde i Række med sine øvrige Jernbyrdige; efter denne Tid drog han igjen tilbage til Hjemmet, og levede enten hele sin øvrige Tid eller en lang Række af Aar i Nølgthed. Der var saaledes Aar efter Aar en stadig Af- og Tilgang af Krigere, og Norden selv kan vel neppe nogenstunde engang have været forholdsvis saa meget blottet for Folk, som Occidenten paa Korstogenses Tider, eller Frankrige under Napoleons Krige.

Uagtet Navnet „Vikinger“ i Sagaerne sundom findes anvendt om de Krigere, der tidligere end det 8de Aarhundrede drog ud paa Herjetog, synes det dog først efter denne Tid at være blevet ret almindeligt, og man skulde være fristet til at antage, at det kun ved en Misbrug hos tidligere Forfattere er blevet udstrakt til hine ældre Tider. Det er en mærkelig Omstændighed, at vore Forfædre aldrig brugte at kalde Krigstog til Østersjøen *Austrviking*. De kaldte det at drage i *Austrveg*. Navnet „Viking“ var derimod forbeholdt Vesten. Her hed det, „at fare i *Vesterviking*“, og naar man hist og her finder den Talemaade slet og ret „at fare i *Viking*“, maa den i de fleste Tilfælde forklares om Krigstog til Vesterhavets Der og Kyster. Og saa Anglerne kendte Ordet „Viking“, men de brugte det alene om de nordiske Søkrigere, og de synes derfor at have lært det af disse. Man kunde saaledes føle sig fristet til at ulede Navnet af Stedsnavnet *Vik*, nemlig *Viken* i Norge, hvorfra *Sigurd Rings* og *Ragnar Lodbroks* Krigstog først udgik, og antage, at Ordet *Vikingr* saaledes allerførst har betegnet „en Indbygger af *Viken*“, og siden er blevet udstrakt til alle nordiske Sø- og Kyst-Nøvere i Almindelighed. Men da man ved Siden af *vikingr* ogsaa har Ordet *viking*, der betegner *Vikings* Svæsel, maa man dog nok heller ulede begge disse Ord af *vík* i den almindelige Betydning af „Indbojning“, „*Vig*“, fordi det just var *Vikinger*nes Skik at lægge ind i *Vige* og *Bugter*, for her enten at lure paa andre Skibe, eller at gjøre Landgang. Ordet kan imidlertid ikke være blevet almindeligt førend efter at *Togene* til Vesten havde taget sin Begyndelse.

Den germaniske Følge-Institution maatte i en dobbelt Henseende frem-able *Vikingetog* i Norden. Gj alene var den i og for sig grundet paa den Forestilling, at den største Ære for fribaarne Mænd var at vinde ved Krig, men i Norden, hvor de fredelige Næringskilder vare færre og Livsopholdet, især paa hine Tider, forbundet med større Banskkeligheder end i sydligere Lande, maatte det næsten være umuligt for den anseede Hovding at holde et nogenlunde anstændigt Følge om sig, uden at skaffe sig de nødvendige Midler hertil ved Krigsforetagender, først til andre Fylker, siden til fremmede Lande. Og naar man engang havde faaet Smag paa at samle Guds ad denne Vej, faldt det saa godt som af sig selv, at man omsider gjorde Krigstog ikke længer for den blotte Hæders og den strenge Nødvend-

heds Skyld, men for at samle virkelige Rigdomme. At erbyrve Hæder (leita sér sæmdar) og skaffe sig Gods (alla sér fjár), anføres derfor sædvanligt i vore Sagaer som de Dæmed, hvori Vikingetog bleve foretagne; man maa kun vogte sig for steds at antage den blotte Erhvervslyst som Hoveddriveffjæden. Undertiden var det vel vanskeligt nok at draage Grændsen mellem en Handelsrejse og et Vikingetog. Kjøbmanden maatte paa sine Rejser være beredt paa at forsvare sit Liv og sit Gods, thi ikke alle Vikinger vare saa liberale som Hjalmar; og en Skibsbesætning af medige, vel bevæbnede Kjøbmænd kunde vel ikke sjælden, hvor Lejlighed gaves, saa Lyst til at foretage en liden Plyndring. Omvendt vare Vikingerne ogsaa ofte i den Nødvendighed at maatte kjøbslaa, især hvor det gjaldt at afbønde deres Bytte; ved slige Lejligheder plejede de at slutte et slags Stilstand, enten paa visse Dage eller paa ubestemt Tid med en vis foreskreven Opsigelsesfrist fra hver Side; saa længe Stilstanden varede, kjøbsloge de nok saa fredeligt med Indbyggerne, men naar Stilstanden, eller som det hed, Freden var opsagt, vare de berettigede til at herje, og Indbyggerne til at værges sig mod dem som de bedst kunde. Slige Aftaler holdtes, som det synes, i Almindelighed samvittighedsfuldt. Ofte hændte det ogsaa — Exempler derpaa ere allerede i det foregaaende nævnte — at Indbyggerne af en Kyst eller Havn tilkjøbte sig Fred mod en vis Kontribution; det var en formelig Brandskatning, en mere fredelig og med færre Grusomheder forbunden Maade for Vikingerne at erbyrve Bytte paa. Der var imidlertid et Slags Bytte, efter hvilket Vikingerne vare grisdte, og som paa hine Tider spillede en stor Rolle i afslags Handel og borgerligt Samkvem, men som ikke let paa fredelig Maade kunde erbyrves, nemlig **Trælle**. Vi læse i de fleste udenlandske Beretninger om Vikingernes Angreb, at de bortførte en Mængde Mennesker, baade Kvinder og Børn. Foraaavidt disse ikke strax loskjøbtes af deres Frænder og Venner, hvortil der vel som oftest gaves Anledning, bleve de af Vikingerne enten hjembragte for at tjene som Huustrælle, eller førte til de Trællemarkeder, som holdtes hiit og her i Norden, fornemmelig paa de større Sehandelspladse. Vore Sagaer og gamle Lovbøger tale derfor meget ofte om „hærtagne“ Trælle eller Trællkvinder. Det blotte Fangenskab ved Baaenmagt var strengt taget nok til at gjøre endog den fribaarne Landsmand til Træl ¹⁾. Der tales om „osterlandste“ Trælle (d. e. Trælle fra Austræveg) ²⁾; om tydske Trælle, og i det 9de Aarhundrede isærdeleshed om irske

¹⁾ Se f. Ex. Egils Saga Cap. 5, hvor Berg-Arund gjør Paastand paa at Thora Gladhaand skal ansees som Trællkvinde, fordi Bjørn Hauld havde revet hende fra hendes Fader Thorer Herse.

²⁾ Man austrænt, i Hornkloves Kvad, Fagræfina Cap. 6.

Drælle, af hvilke flere endog udtryffeligt nævnes, og altid ere kjendelige ved deres gaeliske Navne ¹⁾).

Et Slags Man, som endog de humanere Vikinger sjælden toge i Beskæftigelse at tillade sig, og som vel endog Kjøbmand ofte, drevne af Nødvendighed, begik paa fremmede Kyster, var det saakaldte **Strandbugg**, eller Nedslagten af det til Besætningens Underholdning nødvendige Kvæg, som man kunde overkomme paa en eller anden Kyst, man sejlede forbi. Saadant Strandbugg stede kun for Selvepholdelsens Skyld, ikke af Vindesygge; men da Gjerne af Kvæget ofte med væbnet Haand søgte at forsvare det, kunde ved saadan Lejlighed mangen bidsig Fegtning opstaa.

Vore Sagaer nævne om enkelte Steder ved Kysterne, hvor Vikingerne især havde Tilhold. Først og fremst omtales de saakaldte Elvekvisler eller Gaut-Elvens Udlob paa begge Sider af Hisingen, især Nordtiden, som et saadant. Det var nemlig heel belevligt for at holde Dje med de Skibe, der havde været paa Handelspladserne oppe ved Elven, nemlig ved Kongehelle i Viken og Kjødhuus i Gautland. Drefund synes ogsaa at have været et yndet Vikinges-Smuthul; her var Handelspladsen Halore i Nærheden. I Kattegattet synes Samsø at have været meget besøgt; herfra beherstede man Indlobet til lille og store Belt. Den langstrakte svenske Skærgaard langs Östersjøen afgav mange Smuthul; her skjelnede man mellem Sviasfærene ved Svithjods, og Gautskærene ved Östergautlands Kyst. Strækningen mellem Svithjod og langs Finlands Sydvest kaldte man Balagardsiden, hvor ligeledes Vikingerne heel ofte plejede at have Tilhold; og længere sydligt var især Gofvöla eller Ösel besøgt. Norges Vestkyst havde i disse Tider endnu ingen Byer eller anseelige Handelspladse, derfor nævnes heller ingen Steder her som fortrinnsviis besøgte af Vikingerne. Men desto stadigere holdt disse sig, som vi have seet, ved Hjaltland og Diknoerne, hverfra de med Letthed kunde hjemføge deels Norges Kyster i Vest, deels Skotland og Irland i Vest. Og vi have ligeledes seet, hvorledes de i Frankrige formelig blokerede de fleste Hovedfloders Udlob, og i England paa samme Maade fornemmelig holdt sig deels ved Udlobet af Temsen, deels ved Flodmundingerne i Northumberland, og deels ved Indlobet til Hamtun eller Southampton.

Sagaerne indeholde flere nærmere Beskrivelser over enkelte Hovdingers Vikingetog i det 10de og 11te Aarhundrede. Da der ingen Grund er til at antage, at disse Vikingetog i nogen væsentlig Grad adskilte sig fra dem, der fandt Sted i det 9de Aarhundrede, vil en Angivelse af hvad der var de karakteristiske Træk ved hine ogsaa gjælde for disse. Man finder saaledes, at Hovdingernes Søner som oftest meget tidligt, stundom endog kun tolv til femten Aar gamle, begave sig paa Tog. Antallet af de Skibe,

¹⁾ F. Gr. Mettolf (Malcolm), Duffhak (Dubhthach) o. fl.

hvormed de drog ud, var forskjelligt efter Omstændighederne: stundom havde de kun eet, stundom flere. Som oftest var det den Uddragendes Fader eller nærmeste Frænde, som udrustede ham med Skib, Mandskab og Vaaben; undertiden, naar en Mand i modnere Aar drog ud, anstaffede han selv et Skib, fik vel og undertiden et laant eller foræret af en god Ven, og hvervede derpaa Mandskab, rimeligviis kun mod en bestemt Deel af det forventede Bytte. Var Anførereren af Konge-Vet, hilfedes han gjerne af sit Følge med Kongetitel, og kaldtes fra nu af Hær- eller Søkenge. Og nu drog man fra Kyst til Kyst, idet man, hvor man fandt Lejlighed dertil, gjorde Landgang og herjede. Manglede der Proviant, gjorde man Strandhugg. Var der Anledning til at binde an med andre Vikinger uden at have alt for stor Overmagt at kæmpe mod, forsømte man den ej. Om Høsten drog man enten hjem, eller, hvis Afstanden var for stor eller andre Omstændigheder hindrede det, overvintrede man paa et Sted, hvor man, som det hed, havde **Fredland**, eller fik Tilladelse til at opholde sig uantastet, imod den højtidelige Forpligtelse, ikke at herje eller gjøre nogen Skade. Paa denne Maade kunde mangen Hovding være flere Aar borte uden i Mellemtiden at gjensee sit Fædreland. Ved heldige Kampe med andre Vikinger kunde han ofte vinde flere Skibe og komme hjem med en liden Flaade, om han end kun var dragen ud med eet Skib. Undertiden slog han sig i Følge med andre Vikinger, saa at deres Styrke tilsammen dannede en betydelig Flaade. Disse Flaader vare da ofte istand til at indtage folkerige Byer og erobre store Landskaber. Og hvis Vikingehovdingen ikke foretrak at blive udenlands, hvilket ikke sjælden hendte, men drog hjem med sine samlede Skatte og krigsfangne Trælle, blev han med Hædersbeviisninger modtagen af sine Frænder, og var fra nu af en anseet og formaerende Mand i Samfundet, der gjerne førte et stort og gjeffrit Huus ved Hjælp af de paa Togene erhvervede Rigdomme.

Naar de virkelig regjerende Konger selv drog i Viking, skede dette, idetmindste efter at de mere omfattende Erobrings-Niger havde dannet sig, med større Estertryk, og, som det synes, under en mere offentlig Charakter; der er endog Spor af at Kongen regelmæssigt hvert Aar har udbudt Peding for at gjøre Vikingetog til fremmede Lande¹⁾. Det paa disse Tog erhvervede Bytte maa man have betragtet som en vis og nødvendig Indtægt, til hvis Erhvervelse alle Tegner vare forpligtede at hjælpe Kongen, og af hvilken han for en stor Deel bestred det kostbare Hofhold. Overhoved var det, som det synes, det sædvanlige, at en stor Deel af de kampdygtige Mænd om Sommeren laa ude i Viking, enten paa egen Haand, eller i Følge med anseede Anførere. Thi herom vidner det saakaldte **Sejrsblot**,

¹⁾ Dlaf den Helliges Saga Cap. 79.

der nævnes blandt de tre store, for det hele Folk fælles Dffringer, og som holdtes regelmæssigt hver Sommerdag for at nedbede Sejr ved de forestaaende Krigstog. Det var altsaa det regelmæssige, at der hver Sommer foretoges Krigstog, og manglede Anledningen hertil hjemme, maatte man søge den ude.

Naar større Hobe af Vikingerne sloge sig sammen og herjede i Fællesskab, maatte Enden tilsidst blive, at der oprettedes nordiske Riger udenfor Norden. Thi om end ved det af enkelt Mand paa egen Haand foretagne Tog, hvor der ej kunde være Tanke om Erobring, Bestræbelsen efter at vinde Krigerhæder og Bytte var forberstende, saa var dog den egentlige Hensigt, der drev Germanernes Krigerflarer ud paa Eventyr, Erobring af Land, stedse tilstede, og naar derfor først Betingelsen for at kunne gjøre Erobring, tilstrækkelig Styrke, ikke savnedes, var ogsaa strax Lysten der. Som en Følge deraf maatte de Sammenrobringere af de enkelte Fylker og Landskaber i Norden, der især fra Midten af det 9de Aarhundrede fandt Sted, nødvendigvis medføre Oprettelsen af andre nordiske Riger udenfor Norden. Thi hine Sammenrobringere dreve, som vi have seet, desto flere Krigere ud paa Vikingetog, jo mere de grebe om sig, og naar der tilsidst ikke længer fandtes Smaariger i Norden, men kun treende Hovedriger, maatte ogsaa Vikingevæsenet og Nordboernes Stræben efter at erhverve Besiddelser udenfor Fædrelandet have naaet sit Højeste. Og omvendt behøve vi kun at slutte fra den overordentlige Magt, hvormed Vikingevæsenet og de nordiske Krigeres Erobringlyst fra Midten af det 9de Aarhundrede greb om sig, til at der paa samme Tid i Norden selv fandt Bevæggelser Sted, der ledede til Smaarigerens Opøsning og Oprettelsen af de tre Hovedriger.

12. Harald Haarfagres første Fremtræden.

Grundvolden til Sammenrobringen af Norges Fylker var allerede lagt af Halfdan Svarte. Det store Verk fuldendtes derfor af hans Søn og Efterfølger Harald Haarfagre, med hvilken derfor vore ældre historiske Skrifter sædvanligvis begynde Enevoldkongernes Tidsrum. Hvad han udrettede, var imidlertid ikke af saa stor Varighed, at man kan begynde Norges egentlige Eenheds- og Uafhængigheds-Periode fra ham. Han og hans nærmeste Efterfølgeres Tid kan mere anses som en Forberedelse til Oprettelsen af et Norges Rige, end som en virkelig Oprettelse af dette selv. De af ham sammenerobrede Landsdele manglede endnu det nødvendige organiske Sammenhold. Deres politiske Interesser vare endnu ej fælles. Det ragnarste Dynasti, saavel af Svialkongernes, som Danekongernes Linje, havde endnu en overvejende Indflydelse i Viken og paa Dplandene, og der maatte endnu hengaa lang Tid og en alvorlig Kamp, inden den vestfoldske *Wt.*

hvortil Harald hørte, kunde træde i Nækken med den ragnarste, og, endog i sine egne Undersaatters Dne, betragtes som aldeles legitim og jernbyrdig ved Siden af denne. Dette opnaaede ikke Harald Haarfaagres Rets, førend Christendommen var indført og en af dens egne Medlemmer, Nlaf den Hellige, ved sin Martyrdød og Optagelse i Helgenernes Tal ej alene havde udbredt en Glands over sin egen Slægt, der gjorde den jevnged med de fornemste Kongeslægter i Norden, men ogsaa givet det hele Land et aandeligt Sammenknytningspunkt, der nu først bragte Indbyggerne af de fra hinanden meest adskilte Landsdele til at føle, at de vare Borgere af een og samme Stat. Harald Haarfaagres Bedrifter kunne derfor, hvor vigtige og indgribende de end ere, dog ikke berettige os til med ham at begynde noget nyt Afsnit i Norges Historie. Dette kan ej skee førend efter Christendommens fuldkomne Indførelse og Tilintetgjørelsen af Danevældets sidste Levninger i Norge.

Harald Haarfaagre var efter alle Sagaers eenstemmige Vidnesbyrd ti Aar gammel, da han tog Kongedømmet efter sin Fader. Han var, som det i en gammel Beretning heter ¹⁾, kun et Barn af Aar, men fuldkommen i al den Mandighed, som det sømmede en hæderlig Konge at have. Hans Haarvæxt var stor, og saaledes at see til som fager Silke. Han var ualmindelig smuk og stærk, klog, beregnende og forsigtig; gamle Mænd yndede ham for disse Egenskaber, unge og raske Folk samlede sig om ham formedelst Glandsen af hans Hof og hans Gæmildhed. Hans store Ungdem gjorde det dog nødvendigt, at hans Morbroder Guthorm i de første Aar af hans Regjering forestod den egentlige Landsstyrelse og anførte Hæren. Thi hans Rets gamle Fiender forsøgte strax efter Halvdan Svartes Død paa at benytte sig af Lejligheden til at rive Stykker af hans Rige til sig. Kong Gandalf i Alþheim underkastede sig Vingulmark, og som det synes, Naumarike; Hogue og Frode, Søner af Kong Gystein paa Hedemarken, gjorde sig til Herrer over dette Landskab; en anden Konge, ved Navn Hogue Kaarefson, drog om paa Ringerike; Hadeland og Thoten faldt ligeledes fra, og Harald synes af alle Halvdans Besiddelser paa Østlandet kun at have beholdt Vestfold tilbage. Og saa dette søgte hans Fiender at berøve ham. Gandalf og hans Son Hake besluttede nemlig ad to Veje at drage til Vestfold og overrumple Harald. Hake skulde med 300 Mand gaa gjennem de øvre Dalfører, altsaa de sydvestlige Egne af Naumarike, nordenom Fjorden, medens Gandalf selv med sin Hær skulde sætte over Fjorden lige til Vestfold. Men da Hertug Guthorm erfarede, at Hake havde begivet sig paa Vejen, samlede han i Hast en Hær, og skyndte sig tilligemed Harald mod Hake, som de traf og fældte med den største Deel af hans Folk i Hakeda-

¹⁾ Sagrfinna Cap. 5

len, der skal have faaet sit Navn efter Kong Hake. Gandalf var imidlertid kommen til Vestfold. Men Guthorm og Harald ilede tilbage for at møde ham, og leverede ham et Slag, hvorefter han tabte Størstedelen af sin Hær og maatte flygte hjem til sit Rige.

Ved Efterretningen herom skjønnede Eysteins Søner paa Hedemarken, at de med det første kunde vente at blive angrebne af Harald. De aftalte derfor en Sammenkomst paa Ringsaker med Høgne Kaarefen og Gudbrand Herse i Gudbrandsdalen, for at raadslaa om hvad der var at foretage til fælles Forsvar. Men imidlertid havde Harald og Guthorm samlet alle de Folk, de kunde overkomme, og skyndte sig med denne Hær i al Stilhed gennem Skovegne lige til Hedemarken, hvor de kom aldeles uforvarende over hine fire Hovdinger, førend Sammenkomsten endnu var til Ende. De udsatte Vagtmænd bleve dem ej var, førend de vare komne paa Gaarden og havde omringet de Stuer, hvor Høgne og Gudbrand sov. Disse Stuer satte de Ild paa, saa at Gudbrand og Høgne brandt inde; Eysteins Søner derimod kom ud med sine Mænd og forsvarede sig en Stund. Enden blev dog, at de begge faldt. Efter disse fire Hovdingers Fald underkastede Harald sig nu ved sin Morbroder Guthorms Hjelp Ningerike og Hadeland, Thoten og Hedemarken, Gudbrandsdalen og Raumarike, og den nordre Deel af Vingulmark. Af disse Landskaber var Gudbrandsdalen en ny Erhvervelse; de øvrige havde ogsaa tilhørt hans Fader Halfdan. Guthorm og Harald vendte nu sine Vaaben mod Gandalf, med hvem de bødte flere Slag. I det sidste af dem faldt han, og Harald underkastede sig nu hele Riget lige til Glommen ¹⁾.

13. Haralds Erobringsplaner.

Harald beherskede nu allerede et større Rige, end hans Fader havde haft. Størstedelen af det nuværende Christiania Stift var ham underkastet. Derforuden var han Herre over Sogn, hvis Bestyrelse han fremdeles overlod til Aale Jarl. Han var den mægtigste af alle Konger i Norge, og ingen af dem kunde endog paa langt nær maale sig med ham. Det er derfor i og for sig selv heel naturligt, at den Beslutning, at underlægge sig alle de øvrige Fylker i Landet nu maatte komme til Moden hos ham, især da dette var Erobringernes Tid, og i Grunden enhver Konge, saa ofte der gaves Lejlighed dertil, søgte at udvide sit Rige paa Naboernes Bekostning. Man maa ogsaa antage, at den svenske Kong Erik Gimundsøns

¹⁾ Snorre Sturlasson, Harald Haarf. S. Cap. 1, 2. Flatabogen om Harald Haarf. Cap. 1, 2. Det heder her, at Harald underkastede sig Landet lige til Gaut-Eiven, hvilket dog ikke er sandsynligt; derimod er det nok rimeligt, at Harald har underkastet sig Landet til Svinesund, se nedenfor S. 464.

Dingreb ej alene har vaft Haralds Efterlignelseslyst, men ogsaa ladet ham føle Nødvendigheden af at sikke sig Besiddelser i det Nordenjeldske, paa hvilke den ragnariske Æt ingen nedarvede Fordringer havde, og som vanskeligt nogen Erobrer fra Osten kunde naa. Sagnet har imidlertid paa en mere romantisk Maade forskjønnet Beretningen om Haralds første Erobringstog, ved at lade Kjærlighed give Anledningen dertil. Dog fortællés dette paa to forskjellige Maader. De paa Island optegnede Kongesagaer, der berette om Harald og hans Erobring, nævne **Gyda**, Datter af Kong Erik paa Hordeland, som den Mo, hvis Haand Harald søgte at vinde ved at underkaste sig hele Norge. Hun opfoftredes, fortælle de, hos en mægtig Bonde paa Baldres. Harald vilde have hende til sin Frille, fordi hun var fager og af et stolt Sind. Derfor sendte han nogle Mænd efter hende; men da de frembare sit Ærende for hende, svarede hun, at hun ikke vilde opoffre sin kvindelige Ære for en Konge, der ikke havde større Rige at raade over end nogle Fylder; hun undtedes over, at der ikke fremstod nogen Konge, der vilde underkaste sig Norge ligesom Kong Erik i Uppsala havde underkastet sig Sverige, og Kong Gorm Danmark. Sendemændene foreskillede hende, at Harald var mægtig nok og god nok for hende, men forgjæves. De maatte drage bort med usorrettet Sag, og ved deres Afreise gjentog Gyda endnu engang, hvad hun allerede havde sagt, idet hun bad dem hilse Kong Harald og sige ham, at hun alene vilde samtykke i at blive hans Egteustru paa det Vilkaar, at han forinden, og for hendes Skyld, havde underkastet sig hele Norge og herskede ligesaa frit derover, som Kong Erik over Sverige eller Kong Gorm over Danmark; thi først da, meente hun, kunde han fortjene Navn af Thjodkonge. Sendemændene frembare disse Ord for Kong Harald, og meente at hun burde lide Straf for sit Overmod. Men Harald sagde at hun aldeles ikke fortjente Straf, og derimod skulde have mange Tak for sine Ord, thi hun havde mindet ham om, hvad han undredes over ikke før var faldt ham ind. „Dg“, sagde han, „det lover jeg helligt, og derpaa kræver jeg den Gud til Vidne, som har skabt mig og raader for Alt, at jeg ikke skal skære eller kæmme mit Haar, førend jeg har indtaget hele Norge med Skatter og Skylder eller i modsat Fald dø“. Og Hertug Guthorm, tilføjes der, takkede ham for disse Ord, og sagde at det var kongeligt at holde dem ¹⁾.

Et i Norge optegnet Udtog af Kongesagaerne har derimod følgende Fortælling. „Der var en Mo ved Navn Magna den overmodige (Chinrikulata), som ejede næsten hele Land, Thoten og Einabygden; hun skal have været overmaade fager. Hun var en Datter af Aldis den rige, hvis

¹⁾ Snorre, Harald Haarf. S. Cap. 4. Flatabogen om Harald Haarf. Cap. 3. Olaf Tryggv. Saga Cap. 1.

Mormoder Thora var en Datter af Kong Gystein (rimeligviis Gystein ildraade) og Astrid, en Datter af Kong Adils den sorte ¹⁾. Magnas Fader Adils var død, og hun var hans eneste Barn. Harald var da tolv Aar gammel, og Ragna af samme Alder. Harald fattede stor Kjerlighed til hende. Men da han i et stort Julegilde paa Hadeland erklærede hende sin Kjerlighed, svarede hun: „viisnok kan jeg ingen hæderligere Vejler faa, end Eder, der baade er af kongelig Vord, selv Konge og af et fagert Udseende; men førend jeg fatter fuldkommen Kjerlighed til Eder, ønskede jeg dog først at vide, om det er Eder, Herre Konge, eller Gandalfs Sønner, som skal arve Eders Frænde Merid den raadspale“. Harald blev vred, og svarede at hun for denne Bebrejdelse fortjente at blive hans Frille istedetfor hans Egtebufru, som han havde tænkt. Men Ragna bad ham ikke vredes over, hvad hun havde sagt i Spøg. „Det sommer sig ikke for Eders kongelige Værdighed“, sagde hun, „at strides med Kvinder, allermindst med Smaapiger som mig; jeg veller Eders Hæder i at overvinde de Konger, der nu herske rundt om Landet; hvad mig angaar, da vil jeg, hvis jeg faar raade mig selv, hverken blive Eders eller nogen anden Mands Frille, og enten skal jeg vorde den Mands Egtebufru, der underkaster sig hele Norge, eller jeg skal ingen Mand have“. Da Kong Harald hørte disse Ord, afslagde han strax det høitidelige Lofte ved sit Hoved, at han ikke skulde have nogen anden Egtebufru i Norge, end Ragna, og dog kun paa den Betingelse, at han skulde have gjort alle Mænd i Norge til sine Tjæner. Han gav ogsaa en ny Lovbestemmelse om Kvindernes Met, nemlig at hver den Mand, som tog en Kvinde med Bold, skulde være udlæg, og ikke kunne kjøbe sig Fred igjen uden for 40 Mark Sølv, men at den Kvinde, der hemmeligt lod sig forføre, skulde gaa som Tvende i Kongens Gaard, og være ufri indtil hun udløstes med tre Mark Sølv. Han lovede og, tillægges det, ikke at offere til nogen af de Guder, som Folk plejede at hævde, men alene til den Gud, som skabte Solen og ordnede Verden; „thi“, sagde han, „eftordi jeg ikke har ringere Formaal end at vorde Enevoldskonge over hele Norge og underkaste mig andre Konger, der baade ere rige og mægtige, vil jeg ikke stole paa nogen anden end den, som selv er den mægtigste og raader for Alt; jeg vil heller ikke have sonderligt Venstabs for den, som dyrker nogen anden Gud, thi det er dog tydeligt at see, at hverken jeg eller nogen anden kan have Hjælp af en Gud, hvis hele Magt kun er indskrænket til en Steen eller en Skov“. Da Guthorm hørte dette, stod han op, og prisste saavel Haralds som Magnas Ord for hele den talrige Forsamling. „Det kommer nu an paa“, sagde han, „at hans Mænd trodsigen ville understøtte ham, indtil hans store og hæderlige Forsæt er fuldført“. Og selv svor han ligeledes ved sit Hoved, at

¹⁾ Om denne Adils sorte finder man ellers intet i Sagaerne.

han aldrig skulde stilles fra Kong Harald saa længe han levede, og ikke dyrke nogen anden Gud, end den, som raader over Alt. Samme Dag skjenede Harald Guthorm det Nige, som Kong Skjold ¹⁾ fordem havde raadet over, og som den Gang kaldtes **Odinsfal**, tilligemed den Vig, der kaldtes **Saltvik** og alle de saakaldte **Saltvikstrand**; hans Nige eller Forlening naaede lige til Svinesund ²⁾).

Begge disse Fortællinger ere vist temmelig gamle, dog have de et altfor romantisk Præg til at kunne fortjene Tiltro. Især er det Forsøg, der i dem begge gjøres paa at fremstille Harald som en halv Christen eller som en Mand, der allerede havde dyrket den eneste sande Gud, der havde lært at indsee og vovede aabenbart at udtale sin Foragt for de hedenske Guder, sjensynligt udgaaet fra sildigere christne Sagnfortællere, der ønskede at fremstille Nations Indlingshelt, Landets første Enevoldskonge, i det bedste og for Middelalderens eensidige Betragtningmaade af Religionsforholdene gunstigste Lys ³⁾. Ikke at tale om, at de begge indeholde Anachronismer. Paa den Tid, da Harald ifølge Sagnet skulde have sendt Bud efter Gyda, havde Gorm den gamle endnu ikke underkastet sig Danmark; endog de samme Sagaer, der tale om Gyda, fortælle dog at Harald siden egtede Ragnhild, en Datter af Kong Erik i Jylland, uagtet denne dog ikke kunde være Konge i Jylland, hvis Gorm allerede havde erobret Landet, thi det heder udtrykkeligt, at han ødelagde alle Konger lige til Elien. Og derimod paa den Tid, da Harald ifølge det andet Sagn skulde have forlangt Ragnas Haand, havde han allerede fældet Gandalf og hans Sonner, saa at der ej kunde være Spørgsmaal om at optræde som deres Medbejlere til Merid den raadspales Arv. Forresten, naar man indbyrdes sammenligner Sagnene, indeholder det om Ragna de fleste Tegn paa Ælde og Troværdighed. Det beskriver Enkelthederne nøjagtigere, det veed at gjøre Ragnastab for Ragnas Herkomst, for Stedet, hvor Begivenheden foregik, ja endog for Anledningen til en Lovbestemmelse, som sidenefter virkelig var gjeldende ⁴⁾, medens det i Fortæl-

1) Se ovenfor S. 379.

2) Fagsstanna, Cap. 15—19. Ved Odinsfal maa man tænke paa Dnsø (for dem Odinsyn eller Odinsey), der ligger nær ved Barna, og hvor der tillige findes et Saltne. Naar Forleningen strakte sig til Svinesund, maa Harald altsaa have udvidet sit Herredomme derhen, se ovfr. S. 461, eller ogsaa tilhører Guthorms Forlening med Viken en sildigere Tid.

3) Der sigtes upaatvilelig hertil ved de Ord, der i den vidtloftigere Dlaf Tryggvesøns Saga Cap. 167, lægges Dlaf Tryggvesøn i Munden i hans Tale til Thronderne efter Tarnspegges Død: „Kong Harald var en Hedning og kjendte intet til Gud, men lod dog dræbe alle de Mænd, som han vidste vare de rammeste i Trolddom og Gandens Tjeneste; det findes ogsaa i hans Ord at han ventede nogen Hjælp af den, der havde skabt ham, skjønt han ej havde fuld Kundskab om, hvo den Gud var“.

4) I den ældre Gulathingsslov Cap. 198 og 199: „Naar en ættbaaren Kvinde

lingen om Gyda allerede i sig selv er usandsynligt, at hun, hvis Fader Erik, Konge paa Hordeland, var en af Haralds Fiender og greb til Vaaben imod ham for at standse hans Erobringer, selv skulde have givet ham den første Opfordring til at begynde sit Erobringsforetagende. Det er heller ikke i sig selv usandsynligt, at Krigene med Gandalf, der efter den sædvanlige Fremstilling kun skulde have fundet Sted i de to første Aar efter Haralds Negjeringsstiltrædelse, have optaget en længere Tid, og at Gandalfs Sønner, eller rettere hans Son Hafe, saaledes endnu kan have været i Live, da Harald bejsede til Ragna, hvilket dog maa have indtruffet lidt senere end angivet, da det i høj Grad strider mod Sandsynligheden, at han og hun dengang alene skulde være tolv Aar gamle. Sagaerne ere ogsaa enige om at der forløb mindst ti Aar mellem Haralds Negjeringsstiltrædelse og Slaget i Hafressjorden, hvorved han fuldendte Nigets Erobring. Og disse ti Aar ere en lang Tid, der endog vanskeligt nok udfyldes ved de Begivenheder, Sagaerne omtale. Det strider mod Haralds højtidelige Løfte til Ragna, at han siden egtede andre Kvinder, og endelig forskød dem alle for at egte Ragnhild, den ydste Konge Eriks Datter. Men denne Omstændighed synes igjen at tyde hen paa Muligheden af, at hiin Ragnhild, med Tilnavnet den mægtige (rika), der ej vilde egte Harald forend han havde skilt sig ved sine andre Hustruer, i Sagnet er bleven forvevlet med Ragna ¹⁾. Haralds Løfte, ikke at skære eller kæmme sit Haar, forend han havde underkastet sig hele Norge, er fuldkommen historisk Sandhed. Det paadrog ham snart Tilnavnet lufa d. e. den Luvede, og med dette Tilnavn, der forudsætter Løftets Tilværelse, benævnes han af sin Hoffkald Thorbjorn Hornklove i dennes Kvad om Slaget i Hafressjorden. Men det er naturligtvis meget tvivlsomt, hvorvidt

lader sig forføre af en Træl, skal hun gaa i Kongens Gaard og løse sig deraf med 3 Mark. — Nu tager en Mand en Kvinde med Bold, og bliver han overbevist derom, da bliver han utlag, eller gjelde 40 Mark, og bøde hende dobbelt Ret“. — Lidt underligt er det dog, at denne Bestemmelse skal findes i Gulathingssloven, da det ifølge Sagaen maatte være Eidsvathingssloven, hvori den var optagen. Men Eidsvathingssloven er tabt, og det er altsaa dog en Mulighed for, at Bestemmelsen ogsaa har staaet i den, men senere er bleven optagen i Gulathingssloven.

¹⁾ Man finder stundom Navnene Ragnhild og Ragna bruede i Flæng. Ragnhild er hin rika og Ragna hin rikulata kunde lettelig forvevles. Ragnhild var en Datter af en Konge ved Navn Erik. Og mærkeligt nok, Gyda, der hos Snorre o. fl. træder i Ragnas Sted, kaldes ogsaa Datter af en Erik. Den ydste Kong Erik var af den vestfoldske Art; han kan maaskee endog have haft Ejendomme i Norge. Sagnet's Vaklen mellem Ragna og Gyda viser allerede at det har været meget dunkelt og ubestemt. Det er derfor slet ikke umuligt, at det ogsaa har berørt Ragnhild den mægtige, maaskee endog allerførst er udgaaet fra hende.

dette Løfte nogenfinde har været aflagt enten efter en Gydas eller en Mag-
nas Dpfordring. Det rimeligste er, at han har aflagt det ved Arveøttet
efter Faderen, thi ved slike Lejligheder plejede just Løftet at aflægges ¹⁾.
Det heder udtrykkeligt, at da han efter Slaget i Hafrsfjorden lod sit Haar
skære, havde han baaret det uredt og uklippet i 10 Aar ²⁾. I den fabel-
agtige Fortælling om Dobre heder det at denne allerede, da han underret-
tede Harald om Faderens Død, paalagde ham ikke at skære eller læmme sit
Haar, førend han blev Enevoldskonge over hele Norge ³⁾. Og endnu en
Saga sætter dette Løfte tidligere end hans første Tog i Dplandene, hvor-
ved han befæstede sit Herredomme over disse ⁴⁾. Man gjør derfor vistnok
retteft i, allerede at betragte hans Tog mod Høgne, Frode og Gandalf som
Begyndelsen til hans store Erobringss-Foretagende.

14. Haralds første Erobring nordenfjelds.

De Fylker, Harald efter Erobringen af Dplandene først søgte at un-
derkaste sig, vare de throndbjemfle. Guthorm og han samlede en Hær, og
droge gjennem Dplandene og over Dovrefjeld ned til Dpdal, hvor de strax
begyndte at herje, brænde Gaardene og dræbe Folk. Indbyggerne slugtede,
deels til Drkedalen, deels til Gauldalen, deels til Skovene; men nogle bade
om Fred, og den fik alle de, som kom til Kongen og bleve hans Mænd.
Nogen Modstand fik Harald ikke førend han kom til Dpdalsstoven, hvor
en Deel Drkedalinger havde samlet sig for at gjøre ham Modstand, under
Anførsel af de Konger, som herskede der, af hvilke en skal have hedet Gry-
ting. Harald sejrede, Gryting blev fangen og fandt sig i at blive Kong
Haralds Mand, og hele Drkedolafylket underkastede sig ⁵⁾.

Drkedolafylket var saaledes erobret af Harald med væbnet Haand i
Spidsen for hans Følge. Og dette, saavel som de øvrige Fylker, han erob-
rede, blev derfor, overensstemmende med den for alle germaniske Stammer
fælles Bedtægt, naar et Landskab erobrede med væbnet Haand, den erob-
rende Konges **Ejendom**, og ikke længer de ældre Besidderes **Odels**. For-
saavidt de af dem, der underkastede sig Kongen og bleve hans Mænd, fik
beholde deres Fædrenegaarde, beholdt de dem dog kun som et kongeligt

¹⁾ Se ovfr. S. 146.

²⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 23.

³⁾ Se ovfr. S. 409.

⁴⁾ Egils Saga, Cap. 3.

⁵⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 5. Flatsbogen (Upphaf rikis Har. hárf. Cap. 4) taler om flere Konger, men nævner ikke Gryting. Navnet er ogsaa mistænkeligt; det synes dannet af Grote, Navnet paa en af de fornemste Gaarde i Drkedalen og ligesaa i Meldalen.

Lehn, og mod en Afgift; deres Adkomst dertil udleedes ikke længer fra deres egen nedarvede Ret, men fra den kongelige Forlening eller saakaldte **Belgjerning** (*beneficium*). Med andre Ord, det faldt af sig selv, at den gamle **Odelsforfatning** nu maatte give Plads for en **Feudalforfatning**; at al Grundbesiddelse herefter ikke længer hvilede paa **Odelsret**, men paa **Feudalret** ¹⁾. Om vore **Oldskrifter** end ikke indeholdt noget om saadanne **Forandringer**, kunde man dog allerede paa **Forhaand** vide, at de havde fundet Sted. Men der tales udtrykkeligt derom. Overalt, heder det, hvor **Harald** gjorde sig til Herre, tilegnede han sig alt **Odde**, og lod alle **Bønder**, baade de mægtige og **Smaabønderne**, give sig **Landskyld**. Han satte en **Jarl** i hvert **Fylke**, som skulde skifte **Lov** og **Ret**, modtage **Sakore** (alle **Bøder** og andre af **Søgsmaal** flydende kongelige **Indtægter**) og **Landskyld**; **Tredieparten** heraf skulde **Jarlen** beholde til at bestride sit **Bord** og anden **Udgift**, thi han var forpligtet til at tjene **Kongen** i **Krig** med 60 **Hærmænd** paa sin egen **Beføstning**, og i **Fredstid** aarlig beværte **Kongen** og al hans **Hird** i et **Gilde** (*veizla*). **Enhver Jarl** havde under sig fire eller flere **Herfer**, af hvilke enhver forlenedes med kongelige **Gaarde** til en **Indtægt** af 20 **Mark** (20 *marka veizla*), imod den **Forpligtelse** at tjene **Kongen** i **Krig** med 20 **Mænd** ²⁾. Det var altsaa en fuldkommen **Leensindretning**, som indførtes. **Jarlerne** bleve de egentlige **Vasaller**, der udevede de kongelige **Retligheder**, og havde saavel den civile som den militære **Bestyrelse** af **Fylkerne**; **Herferne** bleve **Undervasaller** (*Valvasorer*). Disse **Titler** antog en forskjellig **Betydning**; de bleve ikke længer, som hidtil, **arvelige Stands-** eller **Bærdigheds-Betegnelser**, men kun **Embedstitler**. Der tales ogsaa om, at **Harald** paalagde en **Næsekat** (*nesgildi*) ³⁾, d. e. **personlig Skat**, hvilket er saa meget sandsynligere, som vi finde at **Nordmanden Thorgisl** gjorde det samme i **Irland**. Det er vistnok bogstaveligt sandt, naar det heder, at **Harald** i den **Grad** havde foretaget **Paalæg** og **Landskyld**, at hans **Jarler** havde større **Magt** end **Kongerne** forhen havde ⁴⁾. Det er ogsaa let forklarligt, hvad der siges, at da disse hans **Foranstaltninger** spurgtes rundt om i **Thronhjem**, søgte mange mægtige **Mænd** til ham, for at blive hans **Mænd** ⁵⁾. Men dette var dog neppe andre end de, som kunde gjøre **Regning** paa at faa **Forleninger**, eller forøvrigt foretrak at **hymyge** sig og tage deres egne **Ejendomme** til **Len** fremfor at forlade **Landet**. Hos **Fleertheden** af **Folket** kunde **Feudalrettens** **Indførelse** ikke andet end vække **Harne** og **Mismod**, og **Historien**

¹⁾ Se ovenfor S. 132, hvor Forskjellen mellem **Odelsret** og **Feudalret** er udførligt udviklet.

²⁾ Snorre, **Har. Haarf. S. Cap. 6.** **Flatebogen** om **Harald Haarf. Cap. 4.**

³⁾ **Fagrskinna, Cap. 32.**

⁴⁾ **Sammesteds.**

⁵⁾ **Sammesteds.**

har opbevaret os mange Yttringer deraf. „Harald“, heder det etsteds, „lagde, naar han havde underkæstet sig et Fylke, nøje Merke til Herferne, de mægtige Bønder og alle dem, af hvilke han maaskee kunde vente sig noget Forsøg til Opstand; han gav enhver Valget mellem at blive hans Tjenestemand eller forlade Landet, eller ogsaa lide haard Medfart, ja endog miste Livet; nogle bleve lemlæstede paa Hænder og Fodder. I hvert Fylke tilegnede han sig alt Ddelsgods, og alt bebygget og ubebygget Land, ja endog Eren og Vandene; alle Bønder skulde være hans Lejlændinger, saa og de, som ryddede Skovene, Saltbrænderne ved Stranden og alle Jægere og Fiskere; de vare alle uden Undtagelse Kongen tjenesteplichtige“ ¹⁾. „Kong Harald har“, sagde en Høvding, „gjort alle Mænd i de af ham erobrede Fylker til Trælle og Tyende; det samme maa de øvrige vente sig, dersom de ikke værge sin Ejendom og sin Frihed, som de bedst formaa; de have Valget mellem dette, og at blive Kongens Trælle“ ²⁾.

En af de mægtige Mænd, der allerførst frivilligt traadte i Haralds Tjeneste som hans Vasal, var den haalogalandske Jarl **Haakon Grjotgardsøn**. Han var en Søn af den ovenfor nævnte Jarl Grjotgard Herlaugsøn, der var bleven dræbt af en Berserker i Selven indenfor Nidenes, hvor han ogsaa blev højlagt. Haakon synes efter sin Fader at have arvet Besiddelser baade paa Haalogaland og Nordmøre, og især at have opholdt sig paa **Yrje** (Orlandet). Han kom, fortælles der, fra Yrje med et betydeligt Antal Stridsmænd for at understøtte Kong Harald; det forstaaer sig selv, at han blev hans Mand. Saaledes forsterket, rykkede Harald ind i Gauldalen, hvor to Konger, den ene over Gauldølafylke, den anden over Strindafylke ³⁾, vovede at sætte sig til Modværge, men de faldt begge i Slaget, og Harald underkæstede sig de tvende Fylker, af hvilke han gav Strindafylke i Forlening til Haakon Jarl. Mæden kom nu til Stjördølafylke ⁴⁾, der efter et Slag, som Harald vandt, ligeledes underkæstede sig. Kongerne i Indherreds eller indre Throndhjems fire Fylker, Skevnafylke, Verðølafylke, Sparbyggjafylke og Gynafylke ⁵⁾, droge nu i Forening med Kong Harald, men i det Slag, han holdt med dem, bleve de overvundne,

¹⁾ Egils Saga, Cap. 4.

²⁾ Egils Saga, Cap. 3.

³⁾ Strindafylke indbefattede, idetmindste i senere Tider, ej alene det nuværende Strinden, men ogsaa Frosten og Lerøien.

⁴⁾ Stjördølafylke indbefattede Størdalen, Sælbo og Klæbo.

⁵⁾ Skevnafylke indbefattede foruden Skaun (Skougn) ogsaa Utterøen med Mosviken; Verðølafylke er det nuværende Verdal; til Sparbyggjafylke hørte Sparbuen, Stod og Snaasen; Gynafylke indbefattede Jnderøen, Beitstaden og Beran. Kongen i Gynafylke skal have boet paa Jnderøen, rimeligvis paa Saurshaug eller Sarhaug.

nogle faldt og nogle flygtede. Det maa siden være kommet til flere Fægtninger, thi det hedder, at Harald i Alt skal have heldt fire eller fem, ja efter en anden Beretning endog aatte Slag i det Thronbhjemste, og at 8 Konger skulle være faldne. Han var nu Herre over hele det egentlige Thronbhjem ¹⁾.

I det store Raumdølafylke nordensfor Thronbhjem herskede ifølge Sa-gaernes Fortælling to Konger, **Herlaug** og **Hrollaug**. De havde været tre Somre om at lade en stor Høj opføre af Steen, Kalk og Lommer. Da den var færdig, hørte de at Harald agtede sig mod dem med en Hær. Herlaug gik nu selv tolvte ind i Højen, efter at han i Fervejen havde ladet en Mængde Mad og Drikke bringe derind; siden lod han den kaste til. Men Hrollaug gik op paa den Høj, hvor Kongerne plejede at sidde, lod et kongeligt Højsæde indrette og satte sig deri; derpaa lod han lægge Hynder paa Fodbænken, hvor Jarlerne plejede at sidde, væltede sig ned fra Kongesædet i Jarlesædet, og gav sig selv Jarlsnavn. Derefter drog han Kong Harald imøde, gav ham hele sit Rige og tilbød sig at blive hans Mand. Harald tog strax et Sverd og bandt ved hans Side, hængte et Skjold om hans Hals, gjorde ham til sin Jarl over Raumdølafylket, og ledede ham i Højsædet ²⁾. Saaledes lyder den vistnok temmelig gamle Fortælling, om hvis Mistænkkelighed vi allerede ovenfor (S. 328) have talt. Hvad der især gjør dens historiske Nisbed tvivlsom, er Hrollaugs Medvæltning fra Konge- til Jarle-Sædet; thi dette fortælles ogsaa om en af hans Forfædre, Herse, og det bestemte Udsagn, at dennes Efterkommere aldrig vilde antage Kongenavn, gjør det heel usandsynligt, at Hrollaug enten skulde have baaret denne Titel, eller fundet det nødvendigt, paa en højtidelig Maade at ombytte den med Jarletitlen. Alt forresten Raumdølafylke ved sine Hersternes frivillige Underkastelse og uden Sverdslag kom i Haralds Besiddelse, maa ansees som vist, og det er heller ikke usandsynligt, at en af disse Herstere foretrak at lade sig levende begrave fremfor at holde Erobreren ³⁾. Man har i nvere Tider endog fundet en Høj, som man efter de deri opdagede Oldtidslevninger at domme har antaget for at være Herlaugs Høj ⁴⁾. Og dog

¹⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 5; Flatobogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 4. Det er Snorre, der nævner 8 Slag; Flatobogen taler kun om 4 eller 5, hvilket upaatvilelig er rigtigere.

²⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 8. Flatobogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 3.

³⁾ Der maa i alle Tald have været flere Jarler i Raumbdal, end Hrollaug, thi i Egils Saga Cap. 23 omtales en Thorkell Raumdølajarl, samtidigt med Harald Haarfagres Ungdom.

⁴⁾ Denne Høj er den bekjendte store Høj paa Leksø ved Gaarden Skid, undersøgt i Aaret 1778; den er 700 Fod i Omkreds, 35 Fod høj; i dens Indre fandtes to murede adskilte Rum; i det ene Beenrabet af et Menneffe i siddende Stilling, med et Sverd ved Siden, i det andet Been af Kvæg, som om det havde

skulde det synes, som om Haakons Underkastelse maatte være tilstrækkelig til at lægge baade Naumdal og Haalogaland under Haralds Herredømme. Viist er det, at Haalogalands Underkastelse omtales, som om den fulgte umiddelbart efter Thronbhjems og Naumdolafvolkes ¹⁾). Men denne Underkastelse synes dog endnu kun at have bestaaet i Navnet, og deri at enkelte af Fylkets mest anseede Mænd, som Haakon Jarl, hyldede Kongen. Fire Aar efter fandt Harald det endnu nødvendigt at sende Bud efter de mægtige Mænd paa Haalogaland, som endnu ikke havde været hos ham, for at de skulde hjælpe ham. En af dem, ved Navn Brynjulf, blev først da af Kongen højtideligt forlenet med Retten til at handle med Finnerne og kræve Skat af dem, og dog siges det udtrykkeligt, at baade Brynjulf og hans Fader Bjargulf allerede længe før den Tid havde udøvet denne Ret: de havde altsaa udøvet den paa Bøndernes eller Hauldernes egne Vegne ²⁾). Men denne Ret var Kongens vigtigste Rettighed paa Haalogaland. Saalænge Kongen ej var i Besiddelse deraf, kan han altsaa heller ikke have været i fuldkommen Besiddelse af Fylket.

Efter Erhvervelsen af Naumdolafvolke, vendte Harald tilbage til Thronbhjem, hvor han forblev denne Vinter, og som han fra nu af kaldte sit rette Hjem ³⁾). Hans Grunde derfor ere ikke vanskelige at indsee. Thronbhjem udgjorde den fornemste og folkerigeste Deel af hvad der dengang ansaaes som det egentlige Norge, nemlig det Nordensjeldske, hvor det ragnarfske Dynasti aldrig havde hersket, og hvortil det saaledes ingen Rettigheder havde. Som Konge paa Vestfold og Dplandene var Harald endnu, om ej i Virkeligheden, saa dog af Navn, Svia- eller Dane-Kongernes Basal. Hvis han erklærede sit egentlige Hjem, Vestfold og Dplandene, for det fornemste af de Landskaber, han enten havde erobret eller agtede at erobre, vilde han selvfølgelig derved ogsaa udstrække Svias eller Danekongernes Fordringer til alle de Besiddelser, han underlagde sig. Men tvertimod var det nu hans Hensigt, ogsaa at unddrage sine Arvelande fra fremmed Højhed, og dertil gaves intet bedre Middel, end at stille dem, ligesom de øvrige Fylker, i et Slags Afhængighedsforhold til Thronbhjem. Derved maa han og have smigret Thronbøndernes Førfængelighed og sikret sig deres Medvirkning ved hans fortsatte

været et Forraads-kammer. Se herom Suhms Hist. af Danmark, 2det Bind, hvor en Afbildning af Højen findes, jvfr. Krafts Topogr. statist. Beskrivelse over Norge, II. 237.

¹⁾ Egils Saga Cap. 3 siger udtrykkeligt, at Haalogaland underkastedes Harald samtidsigt med Naumdal. Fagrskinna Cap. 12 siger ogsaa at Harald underkastede sig Thronbhjem og alt Landet derfra til Finmarken paa een Gang; men henfører dette urigtigt til en sildigere Tid.

²⁾ Egils Saga Cap. 7, 8. Jvf. ovenfor S. 328.

³⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 9.

Erobringstog. Throndhjem var fra denne Tid af gjennem hele Middelalderen Norges fornemste Deel, og det blev endog senere vedtaget, at ingen kunde ansees for ret hyltet til Norges Konge, som ej var hyltet paa Drethinget ved Nidelven. Det erfares heller ikke andet, end at Thronderne stedse vare Harald meget hengivne. Han op slog sit Hovedsæde paa Gaarden **Lade** i Strinden, dog blev denne Gaard siden Jarlernes Volig, og Haakon Jarl og hans Æt fik deraf Tilnavnet **Lade-Jarler**. Harald forbandt sig nærmere med Haakon ved endnu denne samme Vinter at egte hans Datter **Masa**. Han udrustede ogsaa Skibe, for næste Vaar at angribe de vestlige Kystfylder. Han skal nu have fornyet sit Løfte, ej at komme eller klippe sit Haar, førend han kunde faa Stat saavel af hver Dal oppe i Landet, som hvert Næs ude ved Havet, og alt hvad der laa imellem, saa langt som Navnet Norge naaede, øster til Skovene og nord til Havet ¹⁾.

Harald søgte tillige at omgive sig med en vis Glands. Til sine Hirdmænd valgte han kun de tappreste og i alle Henseender meest udmerkede Mænd, skjenkede dem hyperlige Baaben og andre gode Gaver, saa at de kunde opføre sig med Pragt. Han underholdt en særegen Afdeling, bestaaende af de saakaldte **Berserker**, eller de vildeste, stærkeste og dristigste Krigere; disse bære endog en særegen Dragt, nemlig Ulvestindspelse (Bargstakke) istedetfor Brynjer, hvorfor man sædvanligviis kaldte dem **Ulfhedner** ²⁾. Deres Plads var i Strid til Lands forrest i Fylkingen, til Søs paa et bestemt Sted (Mausnen, lidt agtenfor Forstaven) paa Kongens eget Skib ³⁾. Af sine Hirdmænd hædrede han allermest sine **Skalde** ⁴⁾. De sad sædvanligviis i Højsædet lige for Kongens Højsæde, efter deres Alder. De ældste og fornemste af dem vare **Mudun**, med Tilnavnet **Illstælda**, der allerede havde været Haldan Svartes Skald, og **Thorbjørn Hornklove**, der ogsaa længe havde været ved Hirden, og som i sine Kvad, af hvilke vi endnu have Brudstykker tilbage, forevigede Kongens Bedrifter og besang hans Hofholdning. Overhoved synes den egentlige, for Norge og dets Koloni Island saa særegne **Skaldpoesi** først nu at være kommen i Skuddet. Dens Hovedformaal gik ud paa at gennemgaa og prise Kongers, Jarlers og andre anseede Krigeres Bedrifter, fordømte i et eget velflingende, men vanskeligt Versemaal, og i en Mængde, tildeels indviklede Omskrivninger og Billeder, hentede fra de gamle Gude- og Helte-

¹⁾ Flatoebogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 6. Fagrfinna Cap. 12.

²⁾ Fagrfinna Cap. 7. Flatoebogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 1. Hebinna betyder „en Mand med Kapper“; „Ulfhedner“ altsaa: „Mand med Kapper af Ulvestind“.

³⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga. Cap. 9.

⁴⁾ Egils Saga Cap. 8. Fagrfinna Cap. 6.

sagn. Den adskiller sig fra den ældre episk-mythologiske Digtning ved sine Kunstfletthed og derved, at den ej, som denne, kan kaldes en umiddelbar Naturdigtning, udsprungen af en barnlig Trang til at indklæde de religiøse og heroiske Sagn i fyndige Vers, lette at erindre, men at den som oftest kun er et Foster af Stræben efter en mægtig Mands Jndest eller Belønning. Thi sædvanligviis fremsagde Skalden sit Hædersdigt for den, det gjaldt, i Forventning om at belønnes med en rig Gave, og den Konge eller Høvding, hvis Bedrifter paa den Viis bleve besungne, betragtede Skalden omtrent saaledes, som man i senere Tider betragtede en Annalist eller kongelig Historiograph; Skaldeversene bleve sidenestefter erindrede og anførte som uomstødelige Beviser paa at de i dem omtalte Bedrifter virkelig havde fundet Sted ¹⁾. Man skulde næsten formode, at det er det brogede og paa Afsværlinger saa rige Vikingeliv, der først har frembragt dette Slags Poesi.

Det var en let Sag for Harald at skaffe sig dygtige Hirdmænd, da de meest udmerkede Mænd fra saa mange Fylker allerede flokkede sig til ham og kappedes om at komme i hans Tjeneste. Især skal hans eget Skib have været ypperligt bemanded. Det var et stort Langskib eller saakaldt Drageskib, fordi det var smykket med et Dragehoved i Forstavnen og Hale i Bagstavnen. Paa dette Skib havde han kun sin Hird og Ulfhednerne. De meest udsøgte blandt Hirden havde deres Plads i Forstavnen, hvor Kongens Merke (Banner) vajede, som det var deres Pligt at forsvare. Næstenfor dem, indtil det saakaldte Oserum, var Naumsen, hvor Ulfhednerne stode. Foruden dette Skib havde han ogsaa mange andre Skibe, bemandede med anseelige Mænd.

15. Fylkerne mellem Threndhjem og Sogn undertringes.

De Fylker, mod hvilke Harald nu nærmest havde at vende sine Vaaben, vare Nordmøre og de øvrige vestlige Kystfylker. Paa Nordmøre herskede i den Tid en Konge ved Navn **Hunthjof**, der rimeligviis nedstammede fra den paa Hafs Tid bekjendte Kong Høgne i Njardo; han havde en Son ved Navn **Solve Kløve**; begge vare store Krigsmænd. Hunthjofs Svoger og Solves Morfader var Kong **Røfve** i Naumsdal. Disse Konger erfarede snart, at Harald rustede sig for at underlægge sig deres Neger, og de

¹⁾ Det heber derfor i Fortalen til Enorres Kongesagaer: „Hos Harald Haarfagre vare Skalder, disses Kvæder kan man endnu, ligesom og Kvæderne om de Konger, der sidenestefter herskede i Norge. Vi have meest holdt os til, hvad der siges i de Kvæder, der fremsagdes for Høvdingerne selv eller deres Søner; vi ansee alt det for sandt, som i disse Kvæder findes om deres Krigstog eller Slag“. — I Kongesagaerne see derfor og Skaldeversene anførte ligesom ellers Diplomer og Afstykker.

samlede Folk og Skibe, for i Fællesskab at møde ham. Om Vaaren sejelede Harald ud fra Throndhjem med sin Flaade, de forbundne Konger droge ham imøde, og stødte sammen med ham ved Den Solstel ¹⁾ paa Nordmøre, hvor baade Hunthjof og Nøkke efter et heftigt Slag faldt, men Solve Kløve undkom, og Harald underkastede sig nu baade Nordmøre og Raumsdal. Han skal temmelig længe have opholdt sig der om Sommeren, for at ordne Fylkernes indre Anliggender og sikke sig Indbyggernes Troeskab. Den mægtigste af de Mænd, der ved denne Lejlighed traadte i Haralds Tjeneste, og som blev en af hans troeste Tilhængere og fornemste Støtter, var **Ragnvald**, Son af Eysteinn Blumra og Sonneson af Ivar Jarl paa Dplandene. Harald forlenede ham med begge Fylker, Nordmøre og Raumsdal, og gav ham Skibe og Stridsmand for at værne disse Landskaber mod Ufred. Han er almindeligviis bleven betjendt under Navnet **Ragnvald Mørejarl**, da han sidenefter ogsaa fik Søndmøre at bestyre. Men allermeest navnkundig er han bleven som Stamfader for Jarlerne paa Drknø og Hertugerne i Normandi. Man kaldte ham ogsaa den raadsfulde eller den mægtige; og, heder det, Folk siige at begge Navne vare sande ²⁾.

Harald tilbragte denne Vinter i Throndhjem, for at udruste sig til et Erobringstog mod Søndmøre. I dette Fylke herskede en Konge ved Navn **Arnvid**, der efter al Sandsynlighed nedstammede fra den ovenfor (S. 332) omtalte Arnvid Berserkebane, og som tillige var en Frænde af den fra Slaget ved Solstel undkomne Solve Kløve. Solve havde den hele Vinter ligget ude paa Krigsskibe og foruroliget Nordmøre, saa at altsaa Ragnvald vistnok har haft fuldt op at bestille med at forsvare sig mod ham. Han havde ogsaa stundom opholdt sig hos sin Frænde Keng Arnvid, hvilken han paa det ivrigste opmuntrede til at gjøre Harald alvorlig Modstand, istedetfor seigt at underkaste sig. Han begav sig ogsaa til **Andbjørn**, Kongen i Firdafylke ³⁾, og formanede ham til at gjøre fælles Sag med Arnvid, for at de med forenet Styrke kunde byde Harald Spidsen. „Vi have“, sagde han, „nu intet andet Valg, end tilsammen at rejse os mod Harald, thi kun da blive vi saa mandsterke, at vi kunne gjøre os Haab om at sejre; ellers er der intet andet for end at underkaste os og blive Haralds Trælle, skjønt vi dog ere af lige saa høj Byrd og føre samme Navn, som han; min Fader vilde heller falde i Striden som Konge, end følge Naundølekongens

¹⁾ Solstel: Den er en lille S strax nordensfor den saakaldte Stabben, og søndensfor Uds. Man maa næsten formode, at Hunthjof alene har raadet for den sydvestlige Deel af Nordmøre, siden Haakon Jarl efter al Rimelighed herskede i Egnen paa begge Sider af Agdenes.

²⁾ Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 10. Flatabogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 3.

³⁾ Se ovenfor S. 332.

Exempel og blive Haralds Træl uden at vove nogen Dyst". Hans Dvertalelser virkede, og Arnvid, Mudbjorn og han indgik et Forbund om at møde Kong Harald og værgе deres Nige i Forening. De fik en talrig Hær samlet, thi der var mange, som brandt af Længsel efter at hevne den Dverklast, de ved Haralds Erobringer havde lidt.

Den følgende Vaar drog Harald sydester med sin Flaade, for at angribe Søndmøre, men de forbundne Konger vare ogsaa paafærde, og mødte ham allerede ved **Solstet**, hvor det forrige Slag havde staaet. Her kom det til et nyt Slag, der skal have været meget blodigt. Man plejede i de Tider, siges der, i Søslag binde Skibene sammen og stride om Stavnene. Harald skal selv være bleven betagen af et saadant Kampmod, at han gik lige frem i Naufnen, saa at alle de, der stode foran paa Arnvids Skib, mod hvilket han havde lagt sit, vege tilbage til Masten; han gik nu op paa det fiendtlige Skib, som ryddedes, idet Arnvid faldt, men hans Mænd flygtede. Ogsaa Mudbjorn faldt, og Selve Klove maatte atter søge sin Redning ved Flugten. Men at denne Kamp ogsaa maa have kostet Harald mange Folk, sees deraf, at der blandt de Faldne endog var to Jarler, og to af af Haakon Lade-Jarls Søner, ved Navn Gristgard og Herlaug ¹⁾. Selve Klove tilbragte sine øvrige Dage paa Vikingetog, og gjorde ofte megen Skade paa Kong Haralds Nige; forresten hører man ikke mere til ham ²⁾. Harald underlagde sig nu Søndmøre-Fylke, og overdrog Ragnvald Jarl ogsaa Bestyrelsen deraf; i Firdafylke derimod opfæstede **Bemund Kamban**, Mudbjorns Broder, sig til Konge. For Djeblicket foretog Harald intet imod ham, men vendte tilbage til Throndhjem, da man ej fandt det raadeligt at han saa seenhøstes sejlede udenom Stad; vel og fordi hans Følketab ved Solstet havde været saa stort, at han maatte udruste sig paany, førend han kunde stride til nye Foretagender. Men Ragnvald Jarl fandt i Løbet af Vinteren en Lejlighed til at spare Kongen for nogen Kamp med Bemund. Han havde ladet udspejde, hvad Bemund tog sig for, og havde faaet Nys om, at denne var til Gjestebud paa Naustdal strax udenfor Eid. Han drog nu i Hast afsted med endeel Folk, tog en af de øvre Veje, enten om Sunelvdalen, Hornindalen og Ejd, eller over Birkebalsejdet ³⁾, og

1) Han kaldes ogsaa Hrollaug.

2) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. II. Flatabogen (Upphaf &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 4.

3) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 12 og Flatabogen I. c, siger kun at Ragnvald drog den øvre eller indre Vej over Ejdet, uden at tillægge hvilket; det kan baade være Mandsejdet og Birkebalsejdet, dog forsaavidt helst det sidste, som dette leder lige til Naustdal. Egils Saga Cap. 4 siger derimod at han drog den indre Vej af Eidsø, og denne Eidsø synes neppe at kunne have været nogen anden end Hornindalsvandet; i saa Tilfælde har han draget gjen-

kom om Natten aldeles uventet til Naustdal, hvor han omringede Husene og brændte Bemund inde med 90 Mand. Derpaa tog han alle de Skibe, der havde tilhørt Bemund, og saa meget af hans efterladte Gods, han kunde faa, og drog afsted dermed til Møre. Vaaren efter kom Harald selv med sin Flaade og underkastede sig Firdafylke ¹⁾.

Blandt de meest anseede Mænd i Firdafylke vare paa denne Tid **Ulf Bjalfeson** og hans Svigerfader **Kaare Bemundsøn**, almindeligviis kaldt **Berdlu-Kaare**, fordi han boede paa Gaarden Berdla (Berdle) paa Bremangerland. Ulf nedstammede paa modrene Side fra Hrafnista-Otten ²⁾. Han var en stor og sterk Mand, og havde i sin Ungdom længe ligget paa Vikingetog i Forening med Berdlu-Kaare, der ogsaa var navnkundig for sin Tapperhed og Styrke og var en Berserk. Da de sloge sig til Ro, egtede Ulf Kaares Datter Salthjorg. Han var rig baade paa Gods og Løsore, og førte Herse-titel ligesom hans Forfædre; han syslede meget med sin Gaardsdrift, plejede selv hver Dag at gaa om og see til sine Arbejdsfolk, og kunde altid give kloge Raad, da han var en saare forstandig Mand. Men naar det lakkede mod Kvelden, plejede han gjerne at blive noget stuur og vranten, derfor blev han sædvanligviis kaldet **Kveld-Ulf**. Han havde to Sønner, **Thorolf** og **Grim**; den første var smul, venlig, gavmild og driftig, og almindeligt afholdt; den anden derimod sortsmudstet og hæsliq, men kæmpestor, sterk og hændig i allsags Træ- og Jernarbejde, han syslede meest med Husets Bedrift, og laa om Vintrene i Sildefiske med Huuskarlene, medens Thorolf derimod fra sit tyvende Aar hver Sommer var ude paa Vikingetog, men holdt sig hjemme om Vintrene. I Følge med Thorolf paa disse Tog vare hans Morbrødre, Berdlukaares Sønner **Gyvind Lambe** og **Olve Hnuva** ³⁾.

Da Kong Rudebjorn i Firdafylke rustede sig til i Forening med Arnvid og Solve at stride mod Harald, sendte han ogsaa Bud til Kveldulf, at han skulde komme til hans Hjælp med alle sine Huuskarle. Men den kloge Kveldulf svarede, at han var beredt og pligtig til at understøtte ham, naar det kun gjaldt at forsvare Firdafylke, derimod var det aldeles ikke hans Sag at drage nord til Møre og forsvare Mørekongens Land. „Desuden“, sagde han, „tror jeg Harald har Lykke med sig i lasseviis, medens vor egen Konge neppe har en Nævefuld“. Kveldulf sad virkelig hjemme: et merkeligt Beviis

nem Suncelobalen og Hornindalen, hvilken ogsaa i umindelige Tider har været Alfavej.

¹⁾ Egils Saga Cap. 4. Snorre, Harald Haarfagre's Saga Cap. 13. Flatobogen I. c. Cap. 6.

²⁾ Ulf var en Søn af Bjalfse og Hallbera, Datter af Ulf Uarge, og Søster til Hallbjorn Halvtrold i Hrafnista, Ketil Hongs Fader, se ovf. S. 329, 330.

³⁾ Egils Saga Cap. 1.

paa, hvor lidet Fylkefogernes Magt havde at betyde, men tillige hvor kortsynet endog de mere frisindede Hovdingers Politik var ¹⁾).

Imidlertid var Berdlu-Kaares Son Olve Hnuva kommen i Fiendskab med den mægtige Atle Jarl i Fjalir, der tillige, som vi have seet, allerede af Halfdan Svarte var forlenet med Soqn. Atle havde tre Sønner, ved Navn **Haastein**, **Holmstein** og **Serstein**, der alle vare store Vikinger og meget overmodige. Han havde ogsaa en smuk Datter ved Navn Solveig; hende fik Olve see paa et Vinternatsblot paa Gaule, og blev forelsket i hende, men da Jarlen ikke fandt ham fornem nok, negtede han ham hendes Haand. Olve, som var en ypperlig Skald, gav sin Sorg Lust i en Mængde Kjærlighedskvad, og slog sig reent fra Vikingelivet ²⁾. Men slige Kvad ansaaes i de Tider meget fornærmelige for den Kvindes gode Navn, til hvilken de digtedes. Og for at hevne denne Fornærmelse efterstræbte Atles Sønner Olves Liv, og overfaldt ham i hans Hjem den samme Høst, som det andet Slag ved Solffel havde staaret. De havde saa mange Folk, at Olve ej kunde tænke paa at sætte sig til Modværge, men maatte prise sig lykkelig ved at kunne undfly. Han skyndte sig til Møre, hvor Kong Harald endnu opholdt sig, blev hans Mand, og fulgte med ham til Throndhjem, hvor han snart kom i stor Yndest hos Kongen og blev optagen blandt hans ypperste Skalde. Snart fulgte ogsaa Faderen Berdlu-Kaare hans Exempel. Da Magnvald Jarl havde indebrændt Bemund Kamban, kom Berdlu-Kaare til ham med et fuldt udrustet Langskib, fulgte med ham til Møre, og drog derpaa til Throndhjem, hvor han blev Kong Haralds Mand ³⁾.

Efter at være kommen i en saa venlig Forstaaelse med Berdlu-Kaare og hans Son, kunde Harald heller ikke vente andet end at Kveldulf skulde følge deres Exempel, især da han allerede havde vægret sig ved at stride mod ham. Da han Sommeren efter Bemunds Drab laa med sin Hær Firdafylke for at underkaste sig det, sendte han derfor ogsaa Bud til Kveldulf med den Anmodning, at han skulde komme til ham og blive hans Mand; Kongen, som satte stor Pris paa at have udmærkede Mænd hos sig, vilde vise ham den største Hæder. Kveldulf tog vel mod Afsendingerne, men vægrede sig ved at opfylde Kongens Anmodning, under Paaskud af at han var gammel og ikke længere skikket til at ligge ude paa Krigsskibe; han vilde nu sidde hjemme og høre op med at tjene Konger. Sendebudene henvendte sig nu til hans Son Grim, og tilbode ham paa Kongens Begne at blive Lendermand, naar han vilde gaa i hans Tjeneste. Men Grim sagde at han ej vilde modtage nogen saadan Titel, hvorved hans Fader ophørte at være

¹⁾ Egils Saga Cap. 3.

²⁾ Egils Saga Cap. 2.

³⁾ Egils Saga Cap. 4.

hans Overmand, saa længe denne levede. Sendebudene kom tilbage med denne Bescied til Kongen, som blev vred, og fandt at Kveldulf og Grim vare saa overmodige, at det var vanskeligt at skjonne, hvad de tænkte paa. Olve Hnuwa, som var tilstede, bad ham dog, ikke at være vred, og tilbød at han selv skulde drage til Kveldulf for at overtale ham. Men Kveldulf var dog ogsaa for hans Forestillinger og glimrende Løfter. Det anede han, sagde han, at han og Grim ej vilde have nogen Lykke af at komme til Kongen, dog sagde han at han intet havde imod at Thorolf, naar denne kom hjem fra Viking til Høsten, begav sig til Kongen for at blive hans Mand, hvortil han vist ogsaa havde megen Lyst; han lovede derhos selv at være Kongens Ven, og at stemme alle dem, hos hvem hans Død vejede noget, til et venstabeligt Sindelag mod Kongen. Da Olve kom tilbage med dette Bud, slog Kongen sig ogsaa indtil videre til No, aflagde et Besøg i Sogn, og drog om Høsten tilbage til Throndbjem ¹⁾. Bestyrelsen af Firdafylke, overdrog han Roald Jarl, der ogsaa havde været Kong Aludbjørns Jarl.

Da Thorolf og Eyvind Lambe om Høsten kom tilbage fra deres Vikingetog, fik hiin snart vide, at der havde været Bud fra Kongen, og ytrede strax den stærste Lyst til at træde i hans Tjeneste; „thi“, sagde han, „jeg har hørt, at hans Hird alene bestaar af de meest udmerkede Mænd, i hvis Skare det er en stor Ære at blive optagen, desuden skal Kongen være særdeles gavmild mod sine Mænd og paa alle Maader søge deres Forfremmelse, medens det derimod gaar dem, der stille sig fiendtlige mod ham, heel ilde“. Kveldulf fraraadte ham ikke ligefrem at følge sin Lyst, men advarede ham kun mod at tro Lykken altfor vel. Thorolf begav sig strax afsted tiligemed Eyvind Lambe paa deres tyvesjædede vel udrustede Snekke, som de havde haft i Viking ²⁾. Da de kom til Kongen, anviste man dem Ophold i Gjestestuen indtil de kunde faa Kongen i Tale. De gik til ham, ledsagede af Berdlu-Kaare og Olve Hnuwa, der forestillede Thorolf for Kongen og anbefalede ham paa det bedste. Kongen tog ogsaa paa det venligste mod Thorolf og gjorde ham til sin Hirdmand, men Berdlu-Kaare og Eyvind droge tilbage igjen til deres Gaarde.

Den samme Sommer havde Harald ogsaa, som ovenfor nævnt, sendt Bud til Haalogaland, at de mægtige Mænd, som hidtil ikke havde underkæstet sig ham, skulde komme til ham og træde i hans Tjeneste. Den mægtigste af dem var rimeligviis den før omtalte Herve **Bronjulf Bjargulfs søn** paa **Torge**. Hans Fader Bjargulf havde allerede længe haft Finnerfærden og Finnerkatten (den østere omtalte Diet til at handle med Finnerne og opkræve Skat-

¹⁾ Saaledes Egils Saga Cap. 5 og Hlatobogen (Upphaf &c.) Cap. 6. Snorre lader Harald drage umiddelbart fra Firdafylke til Viken.

²⁾ Egils Saga Cap. 6.

ten af dem), og Brynjulf havde den ligeledes. Brynjulf var gift med en Datter af Ketil Høng, Nærseftendebarn til Thorolf og Grim, Kveldulfs Søner ¹⁾. Han og hans Son **Baard** fulgte strax Kongens Opfordring, og begave sig om Høsten ned til Throndhjem, hvor Kongen tog saare venligt imod dem, gjorde Brynjulf til sin Lendermand, bekræftede ham i Forleningen med Finnefærden og Finnekatten, og gav han desuden andre store Forleninger. Han rejste derpaa hjem, men Baard blev tilbage som Kongens Hirdmand. Han, Olve Huuva og Thorolf bleve snart fortrolige Venner; Thorolf havde sin Plads mellem dem begge, og fulgte Sommeren efter med Kongens Samtykke Baard nordest, da denne skulde drage hen og gifte sig med Sigrid, eneste Datter og Arving af den rige Herse Sigurd paa Sandnes, paa Maaft (Mstensen) ved Vessensfjorden, hvilket Bryllup allerede før Brynjulfs og Baards Rejse til Throndhjem havde været aftalt. Ved dette Bryllup traf Thorolf mange af sine Frænder ²⁾, med hvilke han nu sluttede Venstabs; siden fulgte han de nygifte hjem til Torge, opholdt sig der om Sommeren, og rejste om Høsten med Baard tilbage til Throndhjem. Men endnu samme Winter døde Brynjulf. Nu overdrog Kongen alle hans Forleninger til Baard, som drog hjem til sine Gaarde og blev en mægtig Høvding, medens Thorolf blev tilbage ved Hirden ³⁾.

Det var saaledes lykkets Harald, paa saa Nar at underkaste sig Throndhjem og alle Kystfylker, ligesaa Finmarken til Sogn. Af dette var han allerede forhen i Besiddelse, og til Erhvervelsen af hele Norge manglede han nu kun Viken, Hordafylke, Nyggjafylke og Egdafylke, eller en Deel deraf, foruden Thelemarken og maaskee nogle andre Oplandsdistrikter. Han synes at have lagt Bind paa, enkeltviis at knytte de fornemste Mænd i hvert Fylke til sig ved Forleninger, og tillige at have deres Søner om sig i sin Hird, hvorved de bleve etflags Gisler eller Underpant paa Forældrenes Trostabs, medens de tillige ved deres høje Byrd og øvrige Anseelse spredte Glands over Hirden og Kongens hele Hofholdning. Man maa formode at det især var fra Harald Haarfagres Tid af, at den gamle *Uttebenævnelse Herse* begyndte at ombyttes med det i de følgende Tider sædvanlige *Lendermand* (Lendr madr, egentlig en Mand som har faaet Land i Forlening). Thi vel heder det, hvor den af Harald indførte Feudalforfatning omtales, at hver Jarl havde flere Herseer under sig; men Titelen „Herse“ der var arvelig i Slægten, og som betegner en selvstændig Myndighed, passer ikke godt med den nye, fra Kongens Grundbesiddelse udslede Myndighed, der blev Haralds

¹⁾ Egils Saga Cap. 8.

²⁾ Brynjulfs Hustru hed Helga og var Datter af Ketil Høng; Kveldulf var Ketil Høngs Søftendebarn.

³⁾ Egils Saga Cap. 8.

Vasfaller til Deel. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at de egentlige Hersker i Fylkekongernes Tider ikke eller yderst sjælden kunde have Forleninger udenfor deres egne Odelsgaarde, thi det var først Harald Haarfagres Erobringsret, i Forbindelse med de mange i den Anledning foretagne Udvandringer, der tilvejebragte alle de Besiddelser, med hvilke Jarlerne og Lendermændene kunde forlenes. Da man nu desuden hist og her finder Benævnelsen „Herse“ og „Lendermand“ brugt eenstydigt ¹⁾, kan der ikke være nogen Tvivl om, at det er den samme Klasse af Mænd, som dermed have været betegnede, men at Hersetitlen, som mindre passende til de nyere Indretninger, efterhaanden er gaaen af Brug, eller i alle Fald kun har været erindret som en Slægtsstitel, for derved at betegne visse Fødselsfortrin.

Hvad man især maa forundre sig over ved at læse om disse tidligste Bedrifter af Harald, er at han i en saa ung Alder kunde fremtræde paa den Maade. Thi han skulde jo ved sin Regjeringsstiltrædelse kun være ti Aar gammel; to Aar efter, altsaa i sit 13de Aar, skulde han have begyndt sit Tog nordensfjelds, og allerede inden Vinteren have underkastet sig Throndhjem. I det næste Aar, hans Alders 14de Aar, skulde han have erobret Nordmøre; i det paafølgende, hans Alders 15de, skulde han have stredet saa tappert ved Solfjel mod Kong Arnvid, og i det næste Aar, 15 Aar gammel eller i det 16de, have underlagt sig Firdafylke; i sit 17de Aar skal han endelig have sikket sig Haalogaland ved at tage Brynjulf og Baard i sin Tjeneste. Her maatte man uvilkaarligt føle sig fristet til at opstille den Formodning, at Harald ved sin Regjeringsstiltrædelse har været idetmindste to til tre Aar ældre end Sagaerne angive, hvilket ogsaa synes at bestrækkes deraf, at man allerede efter Throndhjems Undertvingelse ikke horer mere om noget Formynderskab af Hertug Guthorm, men seer Harald handle aldeles paa sin egen Haand, medens Guthorm maa have begivet sig til sin Forlening i Viken, hvor, som vi strax skulle see, hans Nærtværelse var nødvendig. Men paa den anden Side er det, hvad nedenfor skal vises, aldeles vist, at Harald ikke døde førend efter 931 ²⁾, og ligeledes, at Slaget i Hafresfjorden maa have staaet omtrent 872 ³⁾, medens

¹⁾ Se f. Ex. Thord Kolbeinsøns Vise i Olaf Tryggvesøns S. Cap. 260, sammenholdt med Sighvat Skalds Cap. 261; hist kaldes Erling Ekjalgsøn Herse, her Lendermand.

²⁾ Ane Frode siger i sin Islenningabok Cap. 3, at det 60de Aar efter Eadmund den Helliges Død (870) altsaa Aaret 930, var eet eller to Aar før Harald Haarfagres Død.

³⁾ Dette siges deels reent ud i nogle Haandskrifter af Landnåma I. 6, og i Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 116, hvor det heder at Ingolf bebyggede Island 874, to Aar efter Hafresfjordslaget, deels følger det af de irske Annalers Udsagn at Distin eller Thorstein røde blev dræbt 875 (forudsat at de, hvad der dog synes vist, maa antages for en og samme), thi Thorsteins Død faldt nogle Aar efter Hafresfjordslaget.

det dog, hvis man bogstaveligt vil følge Sagaernes Udsagn, bliver nødvendigt at udstrække Begivenhederne for dette Slag til det forholdsviis lange Tidsrum af ti Aar; det sædvanlige er endog at regne 12 Aar, eller først at regne de ti Aar fra hans Dørgang over Dovre. Antager man nu, at Harald ti Aar før 872, altsaa 862, var 15 Aar gammel, — og han er endda ung nok til at begynde et saadant Foretagende, som hele Norges Erobring — saa bliver han ved sin Død idetmindste 83, og snarere 84 eller 85 Aar gammel, uden dog at have hersket i længere Tid end 70 Aar, skjønt det ifølge de fleste Vidnesbyrd synes urvivlsomt, at hans Regjerings-tid i Alt var 73 Aar ¹⁾. Man nødes derfor til at antage, enten at han ved sin Thronbestigelse virkelig har været saa ung, som det angives, hvorved hans Fødselsaar falder ved 850, hans Thronbestigelse ved 860, og hans Død ved 932 eller 933, eller, hvad der er det rimeligste, at der mellem hans Thronbestigelse og Hafresfjordslaget kun er hengaaet ti Aar; at han har tiltraadt Regjeringen 862. i sit 13de Aar, og begyndt sit Tog over Dovre to Aar efter, i sit 15de Aar ²⁾, og at maaske enkelte af de Begivenheder, der i Kongesagaerne sættes før Hafresfjordslaget, i Virkeligheden have fundet Sted efter dette, hvilket idetmindste kan bevises at være Tilfældet med een, nemlig Haakon Jarls og Aste Jarls Kamp og Død, hvorom nedenfor.

16. Stridigheder med Sviakongen om Viken.

Imidlertid havde den svenske Konge Erik Gimundsson ikke været ledig. Han meente, og vel tildeels med Rette efter de Tidens Synsmaader, at han havde Arvefordringer paa Viken, idetmindste den sydøstligste Deel, saavelsom paa Bermeland. Han yttrede, at han ikke vilde ende, førend han havde ligesaa stort Nige i Viken, som Sigurd Ring eller Ragnar Lodbrok, det vil sige hele Narrike, Vingulmark og Vestfold lige til Grenmar ³⁾, og desuden Naumarike. Til en Begyndelse underlagde han sig Bermeland og Narrike, eller det nuværende Bohuslehn, mellem Gaut-Elven og Svinesund, tog Skatter deraf, og kaldte det altsammen Dele af Vestergautiland. Underkastelsen af disse Landstaber kan ikke have faldet ham vanskelig, da Harald selv endnu ikke havde gjort sit Herredømme over dem gjeldende.

¹⁾ Sæmund Frode lader i sit Kvad til Jon Loptsson v. 9 Harald herske i 73 Aar, det samme gjør Historia Norvegiæ fol. 7 a, og den dertil sejede Kongerække fol. 17 b. Thjodrek Munk Cap. 1 lader ham derimod kun herske i 70 Aar.

²⁾ Nogle Haandskrifter af Landnåma I. 6, sige virkelig, at Harald i Aaret 874 kun havde været 12 Aar Konge i Norge, og Snorre regner ogsaa, som vi have set de 10 Aar til Hafresfjordslaget lige fra hans Thronbestigelse.

³⁾ Grenmar er den nuværende Langevundsfjord.

Hertug Guthorm havde faaet Viken i Forlening, men kun til Svinesund, det bedste Tegn paa at Harald endnu ikke havde underkastet sig Landet søndenfor dette. Og endog i de Fylker, som Harald allerede havde underkastet sig, var der flere Hovdinge og Bønder, som havde lovet Svialkongen Lydighed. Alt dette fik Harald at vide oppe i Throndhjem, og sandt derfor at det var paa høj Tid, at han drog sydefter for at værne om sit Rige. Han begav sig derfor paa Bejen efter at have været flere Aar borte fra sit oprindelige Hjem ¹⁾. Da han var kommen til Viken, stevnede han strax Thing med Bønderne paa Vingulmark og satte dem haardt irette for deres Ferræderi. Noгле negtede Sagen og undskyldte sig, andre bleve overbeviste og maatte betale Bøder eller lide Straf. Derfra drog han til Naumarike og gik frem paa samme Maade. Henimod Vinteren fik han vide, at Kong Erik red omkring i Vermeland paa Gjesteri med sin Hird. Harald besluttede at gjøre ligesaa, drog over Sidkogen, og kom frem i Vermeland, hvor han lod tilfjige Gjestebud for sig. Her traf det besynderlige Tilfælde sig, at begge Konger kom fredeligt sammen, saa godt som under eet Tag. Den mægtigste Bonde i Vermeland, ved Navn Aake, ferdum Halvdan Svartes Mand og paa denne Tid noget til Mars, indbød baade Harald og Erik til Gjestebud hos sig paa samme Dag. De indfandt sig ogsaa med sine Følk, og bleve ypperligt bevertede, kun med den Forskjel, at Erik og hans Mænd bevertedes i en gammel Stuebygning, og med gamle, dog kostbare og prægtige Kar og Bøhave, medens Harald og hans Mænd førtes i en ny Bygning, og alt det Bordredskab, de benyttede, var nyt og blankt. Da Afstedsdagen kom og Hestene stode opsadrede, kom Aake med sin tolvaarige Søn Ubbe til Harald, og bad ham at tage denne i sin Tjeneste, og, hvis han troede at skyldte ham noget Venkskab for den Velvilje der var bleven ham vist, at lade Sønnen nyde godt deraf. Kongen lovede det, takkede ham hjerteligt for den gode Modtagelse, og tilføjede ham sit Venkskab. Til Slutning kom Aake frem med herlige Gaver og kysjede Kongen. Derpaa gik han til Kong Erik, der ogsaa stod rejsefærdig, og just ikke var meget blid. Aake gav ogsaa ham gode Gaver, men han svarede lidet dertil, steg tilhest og red afsted. Aake fulgte ham et Stykke paa Bejen. Da de kom ind i en Skov nær ved Gaarden, begyndte Erik at spørge ham, hvad den Forskjel skulde betyde, som han

¹⁾ Ifølge Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 13, drog Harald, som ovenfor anmerket, umiddelbart fra Throndhjem til Viken, og havde ifølge Cap. 14 været borte i 4 Aar. Egils Saga og Glatobogen lade ham — hvad der og er sandsynligere — vende tilbage til Throndhjem, hvor han ifølge den første endnu opholdt sig en Sommer og en Vinter, saa at han først den 6te Sommer efter sit Opbrud mod Norden vender tilbage til Viken. Og rimeligviis er han dragen tilbage over Land, ikke, som Snorre siger, til Søs. Hans Skibe kunne senere være komne her.

hadde gjort mellem ham og Harald ved deres Modtagelse; du veed jo dog, sagde han, at du er min Mand. Nake svarede, at han ej var sig bevidst at have ladet det skorte paa nogen venlig Modtagelse og rigelig Bevertning; hvad det angaar, at Kong Erik var bleven bevertet i en gammel Stue og paa gamle Kar, Harald derimod i en ny Stue og paa nye Kar, da var Marsagen den, at Erik selv var gammel, Harald derimod ung; men, sagde han endelig, „naar du siger, at jeg er din Mand, da kan man ligesaa godt sige, at du er min Mand“. Da Kongen hørte dette, blev han saa forbitret, at han drog sit Sværd og hug Nake ihjel. Derpaa red han bort. Da Kong Harald skulde ride afsted, bød han sine Mænd kalde Nake til ham, for at han kunde sige ham Farvel; men han var ingensteds at finde; endelig fandt de ham dræbt i Skoven, hvor Kong Erik havde redet. Da Harald fik dette at vide, raabte han, at Nake Bonde maatte hevnes, og reed med sine Mænd efter Kong Erik. Da denne saa, at Harald forfulgte ham, skyndte han sig afsted saa hurtigt han kunde, og Harald efter, indtil Erik kom til den Skov, der adskiller Vermeland fra Gautland; her vovede ikke Harald længer at forfølge ham, men vendte om igjen til Vermeland, som han nu aldeles underkastede sig, idet han led Eriks Mænd (det vil sige de Vermelændinger, der vare traadte i Eriks Tjeneste) dræbe, hvor han traf dem. Derpaa drog han tilbage til Naumarke, hvor han opholdt sig en Stund, og begav sig derfra endnu om Vinteren til Tunsberg, hvor hans Skibe laa. Ifstedetfor, hvad der ellers var det almindelige, at ligge stille om Vinteren, sejlede han østover Fjorden, befæstede sit Herredømme over Vingulmark, og søgte ved idelige Angreb at underkaste sig Manafylke. Gauterne, der samlede sig i Flokke for at modtage ham, rammede ud paa Vaaren Pæle ned i Gaut-Elven, for at hindre Harald fra at sejle op i Landet. Men han lagde sine Skibe ved Pælene, gjorde derfra Landgang, og herjede paa begge Sider. Gauterne rede ned med en stor Hær for at jage ham bort, men han overvandt dem og trængte længer op i Gautland, idet han fremdeles herjede paa begge Sider af Elven. Kong Erik havde sat en Gaute ved Navn Nane, kaldet Nane Gautske, til Jarl over Manafylke. Han faldt i en Træfning mod Kong Harald, og denne underkastede sig nu uden Hinder ej alene Manafylke, men alt, hvad der laa vestenfor Bæneren, tilligemed hele Vermeland. Ogsaa disse Landskaber sattes under Hertug Guthorms Bestyrelse, som tillige fik en Deel Krigsmænd for at kunne forsvare dem, og op-slog sin Bolig i Tunsberg, der fra denne Tid af begynder at omtales som Kjøbstad. Selv drog Kong Harald først til Oplandene, hvor han opholdt sig en Stund, og endelig over Dovrefjeld tilbage til Threndhem ¹⁾.

Det bliver altid et Spørgsmaal, om denne Krig med Kong Erik og

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 15-18.

Manafylkes Erobring virkelig har fundet Sted for Hafsfjords-Slaget, og ikke snarere efter dette. Det heder vistnok, at Kong Erik Gimundsøn døde, da Harald havde været Konge i ti Aar, men der er, hvad i det Følgende vil sees, flere Omstændigheder, som tyde hen paa, at hans Død er indtruffen senere ¹⁾.

17. Slaget i Hafsfjorden.

Omfrider besluttede Kongerne i de endnu ikke erobrede Fylker at slaa sig sammen, for om muligt ved fælles Kræfter at afvende det truende Uvejr. Den Tidende, saa fortæller Sagaen, spurgtes sendesfra Landet, at **Hørder, Nyger, Egder og Theler** samlede sig sammen, og opbode baade Skibe, Vaaben og Krigsfolk, under Anførsel af **Erik**, Konge paa Hordaland, **Sulke**, Konge paa Rogaland tilligemed hans Broder **Sote** Jarl, **Asbjørn Rjotve** den rige, Konge paa Agder og hans Søn **Thore Haklang**, og de thelemarckske Brodre **Noald Nygg** og **Hadd** den haarde. Ved Efterretningen herom samlede Kong Harald ligelædes alle de Skibe og Folk, han kunde skaffe sig, thi nu skulde det afgjørende Slag staa. Med den Styrke, han fik i Throndhjem og fra Haalogaland, drog han sydefter, hvor der ligeledes fra de øvrige Fylker, han havde underkastet sig, strømmede Folk til ham; han maa paa den Maade tilsidst have faaet en betydelig Hær. Da han kom forbi Stad, fik Kong Erik Nys derom, og skyndte sig med alle de Folk, han kunde samle fra Hordaland, til sine Medforbundne, som han traf nordensfor Jæderen. Her samledes den hele Flaade. Foruden Folk fra de nævnte Fylker var her ogsaa, som det udtrykkeligt heder, Mænd fra de østlige Egne af Landet, især fra Viken og Dylandene. Det manglede heller ikke paa Vikinger fra de Følker, Harald allerede havde underlagt sig, hvilke, fordrevne fra deres Hjem, vankede om paa Havet og nu haabede at kunne vinde deres Ejendomme tilbage; ogsaa fra andre Lande skulle Stridsmænd være komne. Harald fulgte hurtigt efter Erik paa denses Fart mod Syden. Da de forbundne Fyrster vilde lægge ind i **Hafsfjorden** for at møde ham, laa allerede Harald der med sin hele Flaade, og her kom det nu til et bløddigt og langvarigt Slag. Hafsfjorden er en temmelig liden Fjord, med et smalt Indløb, men udvider sig indensfor de saakaldte Sværholmene til et noget større Omfang. Her inde maa Slaget have staaet. Krigsludrene lode, og Kampen begyndte med stor Hestighed. Den haardeste Dødt stod mellem Harald selv og den tappre Thore Haklang, der havde lagt sit Skib mod hans. I Forstavnen paa Haralds Skib var **Thorolf Kveldulfsøn**, hans Ven **Baard** fra Haalogaland, **Berdlu-Kaares**

¹⁾ Se Langes Tidsskrift, 4de Aargang, S. 174, 182.

Sønner Olve Hnuva og Gyvind Lambe; agtenfor dem Ulfhednerne; i Løfningen eller den høje Bagstav stod Kongen selv. Ved Siden af Thore Hallang laa den fra et langvarigt Tog i de vestlige Farvande hjemkomne rygste Viking Anund Ufeigsøn, og understøttede ham paa det bedste; i Følge med Anund var en anden berømt Viking, Thronð Bjørnsøn fra Hvin. Der kæmpedes længe med Epyd, Hugvaaben og Steenkast, inden det lykkes Harald at faa Bugt med Thore. Men omsider brøde Ulfhednerne frem uden at ænse Hug eller Stik, gik over paa Thores Skib, sloge ned for Fode hvor de kom, og sædte Thore efter den tappreste Modstand. Hans Skib blev nu ryddet; derpaa kom Madsen til Anund, der efter en tapper Modstand mistede den ene Fod, og blev baaren over paa Thronð Bjørnsøns Skib. Thronð maatte nu tage Flugten; de øvrige Vikinger fulgte hans Exempel, og dette var Tegnet til almindelig Flugt over hele den forbundne Hær. Sulle og Sote faldt. Rjotve flygtede til en af Holmerne, hvor han søgte at værges sig; der fortælles ikke, om han slap derfra med Livet; i alle Tilfælde vovede han intet nyt Foretagende mod Harald. Nogle flygtede afsted paa Skibene, andre søgte sin Frelse paa Landet, og toge Flugten sydover til Jæderen. Harald havde vundet en fuldstændig, men dyrefølt Sejr. Paa hans Skib vare alle foran Masten, Berserkerne undtagne, saarede. Men han havde herved ogsaa tilkæmpet sig den længe attraaede Gnevoldsmagt over Norge, thi Ingen vovede nu mere at gjøre ham Magten stridig. Derfor var han ogsaa sine Mænd meget taknemmelig. Han lod deres Saar forbinde, taltede dem for deres gode Bistand, og belønnede dem rigeligt med Gaver og Bærdigheder ¹⁾.

Det er naturligt, at et Slag af saadan Betydning og Vigtighed maatte indprente sig i Samtidens og Efterslægtens Erindring. Og især maatte det erindres som en vigtig Begivenhed af Islænderne, da det er fra dette Slag, og fra den Overhaand, Harald derved fik over Norge, at man begynder at regne Islands Bebyggelse. Det nævnes derfor ogsaa i mange Sagaer, og omtales ej alene som det største, Harald nogeninde leverede, men og som det største, der nogeninde skal have staaet i Norge. Er nu dette end en Overdrivelse, saa er det dog vist, at det maa have været et for de Tider ualmindelig stort Slag, og at de samlede Skibes Mængde og Pragt, Kæmpernes Vaaben, Stridens Hestighed og Larm maa have gjort et uudslætteligt Indtryk paa alle Djevidner. Et saadant Djevidne var uden al Tvivl Haralds Hirdskald, den forhen omtalte Thorbjørn Hornklove, fra hvem man endnu har Brudstykker af et Digt, hvori dette Slag besyn-

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 19. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 17). Egils Saga Cap. 9. Vatnsdøla Saga Cap. 9. Grettis Saga Cap. 2.

ges¹⁾. Hvad disse Brudstykker indeholde, maa derfor ansees som aldeles autentiske Efterretninger. Det heder her:

Hørte du, hvor hist
i Hafstrøfjord kæmped
Kongen den højbaarne
med Kjøtve den rige?
Knerter kom østfra
kampgridske
med gabende Hov'der
og gravne Smykker.
Ladte var de med Haulder,
med hvide Skjolde,
med vestlandske Spyd,
med valste Sverd;
Berjerker brolede,
til Blodbadet sig glæded;
Ulfhedner hylede,
og Jernene gjalded.
De fristed den Fremdjerve,
men at fly han dem lærte;
Østmandskongen,
der paa Utstein bor.

Skibene flytted Kongen,
da Striden han vented,
Hug mod Skjolde hvined,
for Hallang styrted.

Landet at værge mod Lusa
længer ej veded
Kjøtve den halsdigre,
krøb i Skjul bag Holmen;
ned under Dækket
dumped de Saarede,
op lod de Stjerten stande,
stunge i Kjølen Vanden.

Paa Bagen lod de blinke
de blanke Skjolde;
Steen=Regn dem rammed,
Nædsel betog dem;
da klynked Kagserne
løb om kap over Jæd'ren,
hjem fra Hafstrøfjord;
deres Hu stod til Njoden²⁾.

Sommeren synes Harald at have tilbragt med at underkaste sig de overvundne Kongers Lande. Men om Høsten drog han tilbage til Throndhjem. At han ogsaa i de senest erobrede Fylker indsatte Jarler og overhoved indførte sit Lehnssystem, er ej alene i og for sig rimeligt, men man kan tillige slutte det deraf, at Jarler i disse sydlige Fylker fra denne Tid omtales. Det kunde være et Spørgsmaal, hvorvidt han indførte det samme System i sine Arvelande. Hvad Dplandene angaar, kan der ingen Tvivl være derom, siden han saa godt som to Gange maatte underkaste sig dem med væbnet Haand. Vanskeligere er det derimod at gjette, hvorledes han har baaret sig med Vestfold, thi dette Nige havde han arvet, og herfra begyndte han; her var derfor ingen ydre Anledning til at forandre de bestaaende

¹⁾ Digtet synes egentlig at være et Brudstykke af et længere Kvad om Haralds hele Liv og Høfholdning, hvoraf meget er anført i Fagrskinna Cap. 5-7. Denne henfører dog Bers, der handlede om Hafstrøfjordslaget (Cap. 13) til Thjodolf af Hvin, medens Flatabogen (Upphaf &c. C. 1) henfører et af de andre Bers til Audun Ulfskida. Man skalde derfor være fristet til at antage, at Digtet i sin Heelhed hidrører fra alle Haralds Hirdskalde.

²⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 19. Fagrskinna Cap. 13. Flatabogen (Upphaf &c. Cap. 7).

Forhold. Men deels maa vi erindre, at den Magt, Harald allerede fra Begyndelsen udøvede over Vestfold, neppe kunde være mulig uden at grunde sig paa en betydelig Overtog i Gjendom, deels maa det, efterat han nu engang havde underlagt sig det øvrige Norge, have været ham let, ligesom det upaatvivlelig var hans Dnske, at erklære den af ham indførte Forfatning ogsaa gjeldende i sit Arveland, for at sætte dette paa samme Fod som de øvrige. Man seer idetmindste af de hyppige Udvandringer, som fandt Sted fra Haralds andet Arveland, Sogn, at dettes Vilkaar ej var forskjelligt fra de øvrige Fylkers, og saaledes bliver det vel rimeligt at antage, at Haralds nye Indretninger have strakt sig over hele Norge, og at han lige fra Finmarken til Gant-Elven erklærede sig for Grundens Ejer. Om det rette Aar, i hvilket Hafstrøffjordslaget fandt Sted, er der allerede talt. Det henføres i Sagaerne udtrykkeligt til 872, og man vil heller ikke finde noget Aarstal, som bedre passer med alle de øvrige chronologiske Angivelser.

18. Begivenheder paa Haalogaland. Thorolf Kveldulfsøn.

Blandt dem, der især havde udmerket sig i Hafstrøffjordslaget, vare Lendermanden **Baard Brynjulfsøn** fra Haalogaland og hans Ven, **Thorolf Kveldulfsøn**. De havde begge kæmpet paa Kongens eget Skib, og vare begge bleve haardt saarede; rimeligviis havde de ogsaa selv stødt til hans Flaade med egne Skibe, det siges idetmindste udtrykkeligt om Thorolf, hvis tappre Huuskarl Thorgils Gjallande førte hans Skib, medens han selv var ombord paa Kongens. Baade Thorolf og Baard laa længe af deres Saar, men Thorolf kom sig, medens Baards Saar forværredes, og omsider endte hans Liv. Da han følte Døden nærme sig, bad han Kongen om at tillade ham selv at bestemme, hvorledes der efter Døden skulde forholdes med hans Arv. Kongen gav sit Minde dertil. Han erklærede da, at han overlod alt hvad han ejede i Løsøre og faste Gjendomme til Thorolf, der tillige skulde egte hans Enke og opføde hans Søn, thi ham, sagde han, tror jeg bedst af alle. Dette blev lovformeligen vedtaget, og bekræftet af Kongen. Da denne om Høsten vendte tilbage til Thronhjelm, bad Thorolf om Tilladelse til at rejse til Haalogaland for at tage sin Arv i Besiddelse. Kongen tillod ham det, medgav ham Lærtegn paa at det forholdt sig rigtigt med Baards Gave og hans egen Bekræftelse, og overdrog Thorolf derhos alle de Forleninger, Baard havde haft, Finneskatten og Finnesfærden iberegne. Han gav ham endvidere et godt fuldt udrustet Langskib, viste ham den største Hæder og skiltes fra ham paa den kjerligste Maade. Thorolf fandt ingen Vanskelighed ved at tage sin Arv i Besiddelse. Da han kom til Torge, tog Sigrig, Baards Enke, vel imod ham, og lovede ham sin Haand efter

hendes asdøde Mands Bestemmelse, hvis hendes Fader ej havde noget derimod. Thorolf besøgte nu Sigurd paa Sandnes, fremførte sit Ørende for ham, hilste ham fra Kongen, og bejlede til hans Datter. Sigurd gav strax med Glæde sit Samtykke, og Brylluppet stod endnu samme Høst med stor Pragt paa Torje. Vinteren efter døde Sigurd, og Thorolf fik nu den hele Arv efter ham, nemlig Sandnes med alle hans øvrige Besiddelser og Løsøre (872) ¹).

Thorolf indrettede nu en næsten fyrstelig Husholdning. Han havde stedsse en Mængde udvalgte Folk om sig, viste stor Gæmildhed og Pragt, og trængte derfor til store Indtægter, men der var og, heder det, gode Naringer og let at tilvejebringe hvad der behøvedes. Han viste stor Driftighed. Han havde Folk ude paa Sildefiske og Skreidfiske; ligesaa paa Selvær og Eggevær, hvoraf der var Overflodighed. Han havde ingenfinde færre end hundrede Frimænd hjemme paa Gaarden; altsaa hans Trælle ikke iberegne. Ved sin Gæmildhed og sit indtagende Væsen vandt han Alles Vennskab, med hvilke han kom i Berørelse, og erhvervede stor Magt. Han lagde megen Binde paa at skaffe sig ypperlige Vaaben og Skibe. Finne-Skatten inddrev han med Kraft og dog, som det lader til, med en for de Tider sjælden Humanitet. Allerede den første Vinter drog han med 90 Mand op til Fjelds; hidtil havde Svenskmændene i det Højeste kun haft 30 Mand. Thorolf medbragte Handelsvarer, og lokkede derved Finnerne til sig; han holdt Kjøbstevne med dem, og havde derved lettere for at faa Skatten af dem. I det Hele taget, heder det, gik Alt med det gode og venksabeligen, skjønt man rigtignok undertiden ogsaa maatte indjage dem Skræk. Thorolf gennemstrejffede Finnmarken lige til dens yderste Grændser mod Osten. Her hørte han, at ogsaa de saakaldte Kyllinger (Gardarikes Beboere), havde taget sig til at drage om i Finnmarken for at handle, og naar Lejlighed gaves, ogsaa at rane ²). Men Thorolf udspjødte deres Færd, angreb dem, dræbte en Mængde af dem (henimod 100), og tog alt deres Gods, hvilket var overmaade meget. Derpaa vendte han tilbage til Haalogaland, hvor han i nogle Maaneder opholdt sig paa Sandnes.

Den samme Sommer (873) gjorde Kongen en Reise til Haalogaland, og overalt gjordes der Gjestebud for ham, baade paa hans egne Gaarde og hos Løndermændene og de mægtige Bynder. Thorolf gjorde et overvættets præg-

¹) Egils Saga Cap. 9.

²) Kyllingar, efter hvilke Gardarike ogsaa stundom kaldes Kyllingaland, ere de i den ældste russiske Lovbog saakaldte Kolbjæger, og synes at vare Efterkommerne af de gamle Russer, der maaskee allerede formedelst Blandingen med Slaver talte noget gebrokkent (kyllidu til ordanna).

tigt Gjestebud paa Torge. Han indbød de bedste Mænd rundt omkring i en vid Kreds, i Alt henimod 500 Mænd. Da der ikke fandtes nogen Stue stor nok til at rumme alle Gjesterne, lod Thorolf en Kornlade gjøre istand og udpynte paa det bedste, især med Skjolge, der hang rundt om paa alle Vægge. Kongen selv bragte 300 Mand, saa at det hele Antal af de forsamlede Gjester var over 800. Men da Kongen var kommen i Højsædet, saa han sig om, rødmede, og mælte ikke et eneste Ord; det var tydeligt, at han var vred. Gildet var saa herligt og Beretningen saa ypperlig, som man kunde ønske sig, men Kongen var fremdeles ublid i de tre Dage, Gjestebudet varede. Men da Thorolf endelig ved Afskeden forærede Kongen et nyt Drageskib, han havde ladet bygge, med fuld Udrustning, og tillige forsikrede, at han havde indbudet saa mange Gjester kun for at hædre Kongen, ej for at overbyde ham, blev han formildet; mange af de øvrige lagde nu ogsaa gode Ord til, roste Gjestebudet og sagde, at slike Mænd som Thorolf dog vare Kongens bedste Støtter. De skiltes derfor ad i største Venstelselighed. Imidlertid var Kongens Mistanke eller Skinsyge nu engang vaft ¹⁾.

Paa Leks udenfor Naumdal boede to Farbrødre af den afdøde Baard Brynjulfsøn, ved Navn Haarel og Norek. Da Brynjulfs Fader, Bjargulf, allerede formedelst Alderdom havde overdraget sin Søn alle sine Ejendomme og kun var at betragte som et slags Føderaadsmænd, fik han i et Gilde see den smukke Hilderid, en Datter af Bonden Høgne paa Leks, der fra lav Herkomst havde hævet sig til stor Rigdom. Bjargulf blev, trods sin Alder, forelsket i hende, og gjorde endnu samme Høst en Rejse med 30 Mand til Leks, hvor han uden videre erklærede Høgne, at han kom for at tage hans Datter med sig og holde hvad han kaldte „Løsbryllup“ med hende. Høgne vovede ikke at modsætte sig ham. Bjargulf kjøbte hende med en Dre Guld og tog hende med sig til Torge, til Brynjulfs store Ærgrelse. Frugten af denne Forbindelse vare de to ovennævnte Sønner, Haarel og Norek, hvilke Brynjulf efter Faderens Død sendte tilbage til Leks med deres Moder. Da Høgne døde, arvede de hans Rigdomme, men nogen Fædrearv efter Bjargulf fik de ej, da denne allerede før deres Fødsel havde overdraget alle sine Ejendomme til Brynjulf, og de desuden paa en vis Maade kunde kaldes Frillesønner. De slægtede ogsaa meest sine Modrenefrænder paa, vare smaa af Væxt, og i det Hele taget af et Ud-vortes, der vidnede om ringe Herkomst, ihvortvel de forresten vare smukke af Afsyn og meget kloge. De vare omtrent jevnaldrende med Baard Brynjulfsøn. Da denne tiltraadte Arven efter sin Fader, fremsatte de formelig Paastand paa Fædrearv, men forgjæves. Da Thorolf efterfulgte Baard, fornyede de Fordringen, og meente nu at have saameget større Ret til Fæd-

¹⁾ Egils Saga, Cap. 10, 11.

renearb, som Bjargulfs Gjendomme vare komne i Hænderne paa en Mand, der ikke hørte til Otten. Thorolf negtede dog at opfylde deres Fordring, da, som han sagde, baade Brynjulf og Vaard vare saa brave Mænd, at de ej vilde have vægret sig ved at efterkomme Fordringen, hvis den havde været retmæssig; men de vare jo kun Frillesønner, og havde derfor ej Ret til nogen Arv. Haarek paastod at deres Moder var lovformeligen kjøbt ved „Mund“, og de selv selvfølgelig egtesødte. Men Thorolf svarede vredt, at det var saa langt fra at de vare egtesødte, at deres Moder endog var hærtagen hjemmefra, med andre Ord, at de vare trællebaarne. Med denne Besked maatte de drage bort ¹⁾.

Da Kong Harald sejlede hjem fra Haalagalandskøjsen, indbødte begge Brødrene ham til sig paa Leka. Her var der ikke mange Gjester, Kongen havde saaledes intet at ærgre sig over; Beventningen var god, og han selv i bedste Lune. Haarek vidste nu snildeligen at bringe Thorolfs store Gjestebud paa Bane, og atter vække Kongens Mistænkelighed. Først talte han i forblommede Udtryk om hvor heldigt det var, at Kongen havde undløbet den store Fare, som der truede ham, og hvor klogt han havde handlet i at lade sine Mænd gaa bevæbnede baade Nat og Dag; siden, da Kongen bad ham at tale reent ud, sagde han, at Almuen, fed af Kongens trykkende Regjering, ventede blot paa en Anfører, for at gjøre Opstand; at ingen var bedre skikket dertil end Thorolf, der allerede næsten førte sig op som en Konge, ja at det allerede var aftalt, at man skulde overfalde og indebrænde Harald ved Gildet hos Thorolf, og at denne skulde blive Konge i Haalagalands- og Naumdals-Fylkerne; derfor havde han og indrettet en Lade til Gjestestue, thi han vilde ikke brænde sin egen prægtige Stue; men Planen var strandet paa Kongens Forsigtighed og Marvaagenhed, desuden vare Bønderne blevne bange, da de saa Kongens prægtige og velrustede Skibe. Thorolf havde da viseligen taget det Raad at anstille sig som om intet var, og for det første lade den hele Sag falde. Haarek raadede Kongen til, atter at tage Thorolf til sig i Hirden, eller, naar han endelig skulde have Forleninger, da at give ham dem i Fjordene, hvor han bedre kunde holde Dje med ham, men ikke tillade ham at forblive i det fjerne Haalagaland, hvor han raadede sig selv; denne Forlening passede sig bedre for maadeholdne og paalidelige Mænd. Kongen blev meget opragt ved deres Ord, men spurgte dog kun om de troede at Thorolf nu var hjemme. De sagde, at han var dragen nordøst for til Sandnes. Det kunde altsaa ikke nu nytte Kongen at opsoge ham, men han fortsatte sin Vej sydøst, efter at have faaet anstændige Gaver af Hilderides Sønner ved Alfleden, og tilsagt dem sit Venstabs til Gjengjeld. De skaffede sig siden, medens Kongen drog om paa Gjestebud

¹⁾ Egils Saga, Cap. 7, 9.

i Naumdal, oftere Anledning til at tale med ham, og han lyttede gjerne til deres Ord ¹⁾).

Thorolf havde imidlertid gjort Finneskatten færdig, for at udbetale Kongen den ved hans Tilbagerejse. Til at overbringe den valgte han sin Merkesmand og Stavnbo, den raske Thorgils Gjallande, der som Befalingsmand paa Thorolfs Skib havde udmerket sig i Hafresfjorden og faaet Gaver og Berømmelse af Kongen selv. Thorgils drog afsted paa et Fragtskib, hvor Skatten var indladet, og fandt Kongen i Naumdal. Han hilste fra Thorolf og sagde at han var kommen med Finneskatten, men Kongen vilde ikke svare, og saa vred ud. Thorgils henvendte sig derfor til Olve Hnuva, for at faa ham til at formilde Kongen. Det lykkedes Olve at faa Kongen overtalt til at gaa ned til Skibet, og tage Skatten i Djesyn. Thorgils lod alle Værerne bringe op, og Kongen overbeviste sig nu om at Skatten baade var større og bedre end forhen. Da blev han blidere, saa at Thorgils kunde tale til ham, og denne forærede ham nu i Thorolfs Navn nogle Bæverfkind og andre dyrebare Sager, som han havde faaet i Finnmarken. Kongen blev nu glad, lod Thorgils give sig nøje Bæstet om Thorolfs Rejser, og sagde endelig: „det er Skade, at Thorolf ej skal være mig tro, men stræbe mig efter Livet“. Men alle de Tilstedeværende sagde som een, at dette kun var onde Menneskers Bagvaskelse. Dette bevægede Kongen til, som han sagde, at lade sin Mistanke fare; han viste sig venlig mod Thorgils, og de skiltes venskabeligt ad. Det var dog langt fra, at Mistanken var bortryddet ²⁾).

Thorolf gjorde den følgende Vinter en lignende Rejse til Finnmarken. Her skal han have sluttet Forbund med Kvæerneres Konge Faravid mod Karelerne, der herjede paa hans Land; han skal have overvundet Karelerne og erhvervet et uhyre Bytte, med hvilket han kom ned til Vessen, hvorfra han drog til Sandnes, og senere ud paa Vaaren til Torge. Her hørte han, at Hilderides Søner havde været i Throndhjem hos Kongen om Vinteren, og fremdeles bagvaskede ham. Thorolf sagde, at han var forvisset om, at Kongen ej vilde fæste Lid dertil. Men heri tog han Fejl. Hilderides Søner vidste saaledes at snakke for Kongen, at han endog lod sig indbilde at Thorolf havde bedraget ham ved Finneskatten, uagtet han selv havde erkjendt at den var langt større end forhen. De sagde nu reent ud, at hvis de kun fik Forkeningen, skulde de skaffe ham langt andet og mere end Thorolf. Denne besluttede nu, da Sommeren kom, selv at bringe Kongen Skatten. Han drog, ledsaget af 90 Mand, til Throndhjem, medførende Skatten og meget andet Gods. Han og hans Følge fik Herberg

¹⁾ Egils Saga, Cap. 12.

²⁾ Egils Saga, Cap. 15.

anviiſt i Gjeſteſtuen, og bleve vel bevertede; han bad Olve Hnuva tale hans Sag for Kongen, thi han var bange for, at han ſelv vilde blive noget kort for Hovedet, hvis det viſte ſig, at Kongen havde fæſtet Lid til onde Dret- tunderes Ord. Dagen efter kom Olve og ſagde at han ej ret kunde blive flog paa Kongen. Da ſaar jeg gaa ſelv, ſagde Thorolf, gif ind, hilſte Kongen, der juſt ſad til Bords, og meldte at han var kommen for at overlevere Skatten tilligemed nogle Foræringer. Kongen bød at give Thor- olf at drikke, og ſagde at han ej burde kunne vente ſig andet end godt af Thorolf, ſkjønt han nu hørte ſaa meget miſtænkeligt om ham, at han ej ret vidſte hvad han ſkulde tro. Thorolf ſagde at de, ſom bagvaſkede ham, kun gjorde Kongen en daarlige Vennetjeneste, og hvad ham ſelv angik, da viſte de ſig ſom hans aſſagte Fiender, hvorfor de og maatte tage hvad der fulgte paa, hvis han traf dem. Dagen efter overleverede han Kongen Skat- ten, og kom tillige frem med nogle Væver- og Sobel-Skind, ſom han vilde forære ham. Mange fandt nu at dette var en betydelig Gave, men Kongen ſagde at Thorolf nok paa Forhaand havde ſtaffet ſig Lon for den. Thorolf for- ſikkrede Kongen om ſin oprigtige Troſkab, og udtalte ſin Forundring over, at han nu viſte ham mindre Tillid, end da han var i hans Hird. „Det bliver viſt ogſaa det bedſte“, ſagde Kongen, „at du atter vender tilbage til min Hird, modtager mit Merke, og bliver Forſtander for mine Hirdmænd, thi da vil ingen kunne bagtale dig, naar jeg Dag og Nat kan ſee, hvorle- des du opfører dig“. Men ved dette Forſlag tabte Thorolf Taalmodighe- den. Han kaſtede Djnene til begge Sider, hvor hans Huuskarle ſtode, og ſagde: „Nødig vilde jeg give denne Skare Uſſked; hvad Titler og Forle- ninger du, Konge, vil unde mig, maa du ſelv raade for, men mine Huus- karle vil jeg ikke give Slip paa, ſaalænge jeg har Guds nok til at holde dem; min Bøn er kun, at du, Konge, vil beſøge mig og høre troværdige Mænds Ord og Vidneſbyrd om min Handle- og Tankemaade“. Men Kon- gen ſvarede, at han ikke oftere vilde modtage nogen Indbydelse fra Thor- olf. Denne gif da bort og rejſte hjem, og Kongen overdrog hele hans For- lening og Finneferden til Hilderides Sønner. Og ikke nok hermed, erklæ- rede han Gaarden Torge og alle de Beſiddelſer, Brynjulf og Baard havde haft, for ſin Ejendom, og ſatte Hilderides Sønner til at beſtyre dem (874). Da Thorolf ſik Kongens Budſkab herom, tog han ſine Skibe, ladede alt ſit Løſere paa dem, og drog med alle ſine Mænd, baade Frie og Trælle, til Sandnes, hvor han nu opſlog ſin Bolig og levede paa ſamme Fod ſom forhen ¹⁾).

Hilderides Sønner ſkulde den paafølgende Vinter i deres nye Egenſkab af kongelige Eghjælpmænd indkræve Finneſkatten, men de havde kun 30 Mand,

¹⁾ Egils Saga, Cap. 11—16.

og bleve derfor overseede af Finnerne, som betalte Skatten daarligt og ufuldstændigt. Thorolf derimod drog atter over til Kvænland og herjede i Forening med Kvænerne paa Karelernes Land, hvorved han fik et stort Bytte. Ligeledes lod han sine Mænd fremdeles drive Skreidfiske i Waagen og Sildefiske; et ypperligt og prægtigt udsiret Skib, som han ejede, ladede han med Skreid, Huder, Pelsværk og andre gode Varer, og sendte Thorgils Gjallande tilligemed flere af sine Huuskarle dermed til England, for at sælge Ladningen og for Pengene købe Klæde, Wiin, Korn, Honning og andre lignende Sager, som han behøvede. De gjorde god Handel, og tiltraadte om Høsten Tilbagevejen til Norge. Imidlertid havde Hilderides Søner overbragt Kongen Skatten, og denne stedsede, som venteligt var, over dens Ubetydelighed. Men de skyldte paa, at Thorolf havde optaget al Skatten for dem, ja endog efterstræbt deres Liv, og givet Finnerne sit Ord paa, at Kongens Sysselmænd ej skulde faa sætte sin Fod iblandt dem. De sagde, at han tænkte paa intet mindre, end at opkaste sig til Konge over Fimmarken og Haalogaland, og at han nylig havde sendt et Skib til England, ladet med Pelsværk, der medrette burde tilhøre Kongen, og at denne derfor burde lade holde Dje med det, naar det kom tilbage. Deres Ord virkede saa godt, at han om Høsten, da han drog om paa Gjestebud i Hordaland, befalede to paalidelige og behjertede Mænd, som han plejede at bruge ved slige Anledninger, at drage afsted med tilstrækkelig Styrke for at opsnappe og opbringe Skibet; de skulde dog ikke dræbe Mandskabet, men lade dem fare sin Vej i Fred, hvis de ikke satte sig til Modværge. Sigtrygg Snærfare og Hallvard Hardfare, saa hed disse Mænd, — Søner af en rig Mand paa Hisingen, der nylig var død, og hvis Besiddelser de havde arvet — sejsede strax afsted, og fik snart Nyd om, at Thorgils Gjallande allerede havde været udenfor Hordalands Kyst, og nu var paa Vejen nordest. De satte efter ham, og indhentede ham i Furusund, hvor han havde lagt til Bruggen og ingen Fare ventede. Det var dem derfor en let Sag at lægge til og gaa ombord i Skibet, uden at Noget satte sig til Modværge. Thorgils og hans Mænd vidste ikke af, forend Skibet var fuldt af bevæbnede Mænd, som toge dem til Fange og bragte dem vaabeløse i Land. De maatte see paa, hvorledes Hallvard og Sigtrygg sejsede afsted med Skib og Ladning, medens de selv ikke engang havde en Baad tilbage, men maatte skaffe sig frem som de bedst kunde, enten ved Laan eller Leje af de Omkringboende. De tyede til den gamle Kveldulf, Thorolfs Fader, hvis Gaard ikke kan have ligget langt borte, og fortalte ham det Hele. Kveldulf sagde, at det gik som han anede, at der ej vilde komme noget godt ud af Thorolfs og Kongens Forbindelse, og at Thorolf vist ikke forstod at passe sig ret mod en saadan Overmagt som den, han nu havde at bestille med; at han derfor raadede ham til heller at forlade Landet, og gaa enten i Danefongens, eller Sviafongens, eller Englands Konges Tjeneste. Han gav dem

et Hofartoi med Tilbehoer, og paa dette kom de hjem til Thorolf, der ved Efterretningen om den Skade, han havde lidt, kun sagde: „det er godt at være i Fællig med Kongen; Guds har jeg jo nok af, og det skader vel ikke, om mine Huuskarle ej ere saa prægtigt klædte som jeg engang tænkte“. Dog maatte han nu sælge nogle af sine Ejendomme og pantsætte andre, for at skaffe de nødvendige Midler til at holde det store Antal Folk, og vedblive sin forrige Levemaade. Thi paa denne vilde han ikke give Slip. Han levede ligesaa gjestfrit og pragtfuldt som hidtil. (875)¹⁾

Baaren efter (876) lod Thorolf et stort Langskib udruste, og drog afsted paa dette med flere end hundrede Huuskarle, raske og velbeværnede Folk. Han sejlede sydester, men temmelig langt fra Kysten, og talte ej med nogen, førend han kom til Viken, hvor han hørte, at Harald just var der, men agtede sig til Dplandene om Sommeren. Han fortsatte sin Sejlads lige ind i Østersøen, hvor han herjede i Klustervege, uden dog at faa syndeligt Bytte. Paa Tilbagereisen om Høsten kom han til Drefund just paa den Tid, da den saakaldte Dreflaade stilledes ad; hvert Aar heldtes der nemlig ved Hal-Dre, i Nærheden af det nuværende Helsingør, et stort Marked, hvorhen Skibe søgte fra hele Norden, og altid en Mængde fra Norge; disse Skibe kaldte man Dreflaaden. Thorolf havde nu en ypperlig Lejlighed til at gjengjælde Skibsplyndringen. Han lagde sig en Østen ind i Mustresund, en meget søgt Havn paa den hallandske Kyst, og her fandt han et stort Skib, med en rig Ladning af Korn, Malt og Honning, hvilket Kongens Marmand, Thore paa Throms, havde indkjøbt paa Halore for Kongens Regning. Thorolf gav Thore Valget mellem at værge sig, eller godvillig at overgive Skibet; da Dvermagten var paa Thorolfs Side, valgte Thore det sidste, og blev sat i Land paa en nærliggende Ø; men Thorolf sejlede bort med Skibet. Da han kom til Gaut-Ølven, gif han med Langskibet op til Sigtryggs og Hallwards Gaard, gif i Land før Dag, lod sine Mænd omringe Gaarden, og raabte Krigsraab, hvorved Beboerne vaagnede og grebe til Vaaben. Sigtrygg og Hallward vare ej tilstede, men deres to yngre Brødre, af hvilke den ene blev dræbt med 20 Mand, den anden undkom med Tabet af sin Haand; Thorolf plyndrede Gaarden, satte Ild paa den, og sejlede derpaa til Havs og længer nord i Viken, hvor han tog et Skib, ladet med Malt og Meel. Med disse tre Skibe sejlede han nu skundsomt over Fjorden og til Lindesnes, idet han landede hist og her, og tog Nesnam og hug Strandhugg, som man kaldte det; fra Lindesnes og nordester holdt han sig længer ude, idet han dog røvede hist og her. Da han kom til Fjordene, besøgte han sin Fader, som tog venligt imod ham, men sagde, at han handlede uklogt i at prøve Kræfter med Harald, der i alle Henseender var ham saa overle-

¹⁾ Egils Saga, Cap. 17, 18.

gen; han frygtede derfor ogsaa, at dette var den sidste Gang, han saa ham. Thorolf kom velbeholden til Sandnes med alt sit Bytte, og levede nu i Overflod om Vinteren ¹⁾).

Kongen havde imidlertid erfaret Thorolfs Bedrifter paa Hisingen og i Viken. Sigtrygg og Hallvard vare især, som rimeligt, forbittrede, og bade Kongen om Tilladelse til, strax at angribe Thorolf. Kongen negtede dem det ikke, men sagde dog ogsaa reent ud, at han ikke troede dem Thorolf vorne; han ventede snarere, at om de sejlede nordest, vilde de baade komme sejlende og roende tilbage. De droge dog afsted fra Lade, hvor Kongen havde opholdt sig om Vinteren, med to Skibe og tohundrede Mand, men fik Modvind. Men da de vare borte, drog ogsaa Kongen afsted (877) med fire Skibe og sin hele Hird, i Alt 400 Mand; han sejlede ikke om Agdenes, men ind til Beitstadundet, lod sine Skibe blive liggende der, gik over Naumdalsejdet og lod i Namsensfjorden Bønderne skaffe ham de nødvendige Fartøjer, med hvilke — ser i Tallet — han trods Modvind lod ro nordest, Nat og Dag, indtil de en Aften kom til Sandnes. Der laa et Langskib tjeldet og seilfærdigt; Thorolf vilde just forlade Landet og havde ladet Rejsesølet brygge. Men ingen anede Kongens Ankomst; der var ingen Vagt ude, og alle Folkene sad inde og drak. Kongen lod sine Mænd i al Stilhed gaa i Land og omringe Huset. Derpaa raabte de Krigsraab, og Kongens Ludre lode. Thorolfs Mænd væbnede sig strax, da Enhvers Rustning hang over hans Hum. Kongen lod forkynde, at Kvinder, Børn, gamle Folk og Trælle skulde have Tilladelse til at gaa ud. Dette skede. Huusfruen Sigrud bad Berdlu-Kaares Sønnen at følge hende til Kongen; de gjorde saa, og hun spurgte om det ej kunde komme til Forlig mellem ham og Thorolf. Den eneste Betingelse, sagde Kongen, var, at Thorolf vilde give sig paa Naade og Unaade, da skulde han saa beholde Liv og Lemmer, men hans Mænd skulde straffes. Olve Hnuva bragte Thorolf denne Bæst. Men Thorolf vilde ikke modtage noget saadant Vilkaar; han bad kun om Tilladelse for ham og hans Mænd til at gaa ud og prøve aaben Kamp. Dog herom vilde Kongen intet høre; „jeg vil ikke, sagde han, opoffre mine Folk; kommer Thorolf ud, gjer han os stor Skade, om end han har færre Folk end vi; derfor skal man heller sætte Ild paa Gaarden“. Dette skede, de tørre tjærebrædte Sommervægge og det med Næver bedækkede Tag begyndte snart at brænde, men Thorolf og hans Mænd fik ved forenede Kræfter Væggen brudt itu, og kom saaledes ud, Thorolf først, næst ham Thorgils. Her blev der nu en heftig Kamp, og Kongen mistede mange Folk. Thorolf stævnede lige mod Kongens Merke, og gjennemvoredes Merkesmanden, der stod nærved Kongen, men faldt ogsaa selv, rammet af mange Sverd og Spyd, ligesom Kongens

¹⁾ Egils Saga, Cap. 19.

Fødder med de Ord: „nu kom jeg tre Skridt til kort“. Kongen, der selv skal have været med at give Thorolf Banesaar, befalede nu at standse Kampen, og forbad sine Mænd at plyndre, da alt nu var hans Ejendom. Han befalede Olve Hnuva og Gyvind Lambe at serge for Thorolfs og de øvrige Faldnes sømmelige Begravelse, og sejlede selv om Morgenens tidligt bort igjen. Ved Synet af en af hans Mænd, der forbandt et Strejffaar, han havde faaet, skal han have sagt: „det Saar har ikke Thorolf givet, thi anderledes bede Baabnene i hans Haand; det er dog stor Skade, at slike Mænd skulle gaae tilgrunde“. Paa Tilbagereisen fandt Kongen Skibe samlede næsten i hvert Sund, for at komme Thorolf til Hjælp mod Hallvard og Sigtrygg, hvis Rejse havde været meget langvarig, og som derfor ikke paa langt nær havde naaet frem, da Kongen allerede var kommen hjem til Lade. De vendte nu om igjen, og deres Færd blev anseet for meget uheldig. Olve Hnuva og Gyvind Lambe bleve tilbage paa Sandnes, indtil Ligene vare begravne, og Sigrids Huusvæsen ordnet. Over Thorolf lode de Bautaftene oprette. Efter Tilbagekomsten til Throndhjem vare de en Stund meget stille og alvorlige, og bade endelig Kongen om Tilladelse til at drage hjem til deres Gaarde, da de ikke kunde holde ud at sidde i Lag med deres Frænde Thorolfs Banemænd. Kongen svarede først kort og vredt nej hertil; men næste Dag kaldte han dem til sig, roste dem for deres Troskab og Dygtighed, og tilbød Gyvind alle Thorolfs efterladte Ejendomme og Guds, tilligemed Sigrids Haand; Olve, sagde han, satte han saamegen Priis paa, at han ej vilde give Slip paa ham, men agtede stedse at beholde ham hos sig. Brødrene takkede Kongen for den Ære han viste dem, og tog imod Tilbudet. Gyvind egtede Sigrid, og blev ved hende Stamfader til en berømt Slægt, der griber meget ind i de følgende Tidens Historie¹⁾.

Ved Efterretningen om Thorolfs Død blev Kveldulf saa bedrøvet, at han lagde sig til Sengs. Skallagrim bad ham at være ved godt Mod og tænke paa Hevn, om de maaskie kunde see sit Enit til at fælde nogle af dem, der havde været med ved Thorolfs Drab, eller andre, som Kongen gjorde meget af. Olve Hnuva talte imidlertid oftere til Kongen om det passende i at give Kveldulf og Skallagrim anstændige Bøder, hvilket Kongen heller ikke ligefrem negtede, naar de kun begge vilde indfinde sig hos ham. Da Kongen ud paa Sommeren drog over Dplandene og Baldres til Bers, benyttede Olve sig af Lejligheden, og besøgte Kveldulf i Fjordene, for at overtale ham til at slutte Forlig. Han maatte nu fortælle den Gamle omstændeligen alt saaledes som det var gaaet til ved Thorolfs Drab, og da han kom dertil, at Kongen selv havde givet ham Banesaar, og at Thorolf var falden grue foran Kongens Fødder, blev han meget tilfreds, fordi det var

¹⁾ Egils Saga, Cap. 21, 22.

et Sagn, at de dræbte Mænd, der faldt grue, vilde blive hevnede, og Hevnen især ramme den, foran hvilken de faldt. Olve rykkede nu frem med sit Forflag, at han og Sønnen skulde søge Kongen og forlange Bød; han sagde at de vilde have megen Hæder af denne Rejse. Kveldulf und slog sig formedelst sin Alderdom, og Grim, eller Skallagrim, som han sædvanlig kaldtes, vilde heller ikke i Førstningen, men lovede det dog omsider paa Olves indstændige Bøn. Dagen blev aftalt, naar han skulde komme, og Olve drog tilbage. Skallagrim begav sig til bestemt Tid paa Vejen, ledsaget af tolv af sine største og stærkeste Huusfolk og Naboer. De roede ind i Østerfjorden, gik op til Evangerbandet, roede over dette, og kom til den Gaard, hvor Kongen var til Gilde. Her lod Skallagrim Olve kalde ud til sig; denne blev glad ved hans Komme og bad ham følge med ind i Stuen. Skallagrim gik ind, selv sjette; de øvrige syv bleve staaende udenfor for at passe paa Vaabnene, da det ej var tilladt at komme bevæbnet ind for Kongen. Han stillede sig lige bagenfor Olve, som forestillede ham for Harald, og nævnte hans Vende. Kongen saa med Forundring paa den kæmpestore, skaldede Mand, og tilsagde ham Bød og stor Hæder, hvis han vilde træde i hans Tjeneste. Men dette frabad Skallagrim sig til Kongens store Værgrelse, forlod strax Gaarden, og skyndte sig bort over Vandet. Kongen lod sætte efter dem, for at dræbe Skallagrim, men Olve havde forsigtigviis ladet hugge Hul i Baadene, saa at Ingen kunde komme over Vandet, og de Udsendte maatte drage tilbage med usorrettet Sag. Da Skallagrim kom hjem, blev Kveldulf glad ved at høre, at han ej havde ladet sig overtale til at gaa i Kongens Tjeneste. Men de bleve dog enige om, at det ikke længer kunde nytte dem at forblive i Landet. De besluttede derfor at flytte til det nys opdagede Island, hvor allerede flere af deres Bekjendte og Venner havde nedsat sig. De udrusede tidligt om Vaaren (878) to store Knerter med 30 vaabendygtige Mænd paa hver, foruden Kvinder og Børn; de toge alt deres Løvsøre med, men deres Jordegods fik de ikke solgt, da Ingen torde kjøbe det, af Frygt for Kongens Brede. Det blev saaledes kongelig Ejendom. Da de vare færdige, sejlede de afsted, og laa en Tidlang ved Solund-Derne udenfor Sognefjorden, sandsynligviis for at oppbie en Lejlighed til at hevne sig paa Kongen, førend de for stedse sagde Landet Farvel. En saadan Lejlighed tilbød sig ogsaa, bedre end de kunde have ventet. Kongens Morbroder, Hertug Guthorm, var nylig død i Tunsberg, og havde efterladt fire Børn, to Sønner og to Døttre; Kongen havde sendt Sigtrygg og Hallvard afsted paa det Skib, de havde taget fra Thorsolf, for at hente Sønerne til ham. Det traf sig saa, at de paa Tilbagevejen just kom over Sognsøen, medens Kveldulf og Skallagrim laa der. Den skarpsynede Skallagrim kjendte Skibet igjen allerede i lang Afstand, og foreslog sin Fader at angribe det. Han var, uagtet sin høje Alderdom, strax villig, og de bemandede nu begge sine

Baade med 20 Mand paa hver, og roede om Natten til Skibet, hvor dette laa for Anker. Besætningen havde lagt sig til at sove, men den udstillede Vagt gjorde Ansfrig, saa at den kom paa Benene. Den kunde dog ikke hindre Kveldulf og Skallagrim fra at komme ombord over Landingsbryggerne ved hver sin Stavn, og de begge, saavel som deres Mænd, angreb med saadan Voldsomhed, at Ingen kunde holde Stand mod dem. Hallvard faldt for Kveldulf og Sigtrygg for Skallagrim, og de, som ikke dræbtes, sprang overbord, blandt dem ogsaa Hertugens to Sønner. Der sparedes kun nogle faa, for at de kunde drage til Harald og fortælle ham denne Begivenhed. De toge Skibet med alt det Gods, der var ombord, flyttede Ladningen fra den mindste af Knerverne over derpaa, og sænkede siden denne ned, derpaa satte de til Havs. Den gamle Kveldulf havde anstrenget sig saaledes i Kampen, at han blev syg og døde paa Dverrejsen, men Skallagrim kom heldigt til Island og blev en af de fornemste blandt Nybyggerne, som siden skal vises ¹⁾).

Dette var ikke den eneste Hævn, der blev tagen over Thorolfs Død. Ketil Høng, Søn af Thorkel Naumdolejarl og Masnild, en Datter af Ketil Høng den ældre, havde som Thorolfs Frænde været med blandt dem, der rustede sig for at staa ham bi, da den Efterretning kom, at Hallvard og Sigtrygg agtede at angribe ham. Da Kongen var dragen tilbage fra Sandnes, og de Skibe, der samlede sig, droge hver til Sit, skyndte Ketil sig med 60 Mand til Torge, overfaldt Hilderides Sønner, der kun havde faa Folk hos sig, dræbte dem med de fleste af deres Mænd, og tog alt det Gods, han fandt. Derpaa ladede han to Knerrer med alt sit Losere, indskibede sig med Kone, Børn, Venner og Tjenestefolk, og sejlede ligeledes til Island ²⁾).

Fra denne Tid berstede der et uforsonligt Fiendskab mellem Skallagrim's og Kongens Hæ, hvilket i det Følgende gav Anledning til mange Drab og Voldsghjerninger.

19. Uroligheder i Egdaafylke.

Medens de her berettede Stridigheder fandt Sted mellem Kongen og Kveldulf's mægtige Familie, manglede det heller ikke andensteds i Riget paa Tegn til Misnoje med den nye Tingenes Orden, og det maa have været længe, førend Harald har kunnet opnaa at see Riget ganske roligt; det er endog et Spørgsmaal, om han nogenstunde oplevede det. Historien har opbevaret os en Beretning om nogle Begivenheder paa det vestlige Njgder, især

¹⁾ Egils Saga, Cap. 21—27.

²⁾ Egils Saga, Cap. 23.

i Hvinesdalen, der viser, hvor haardt et Tryk Haralds Bøndermænd udøvede endog over de fornemste Slægter, og til hvilke Voldsomheder dette gav Anledning. I Hvin boede en Hørsø ved Navn **Grim Kolbjørnsøn**, beslagtet med Krinbjørn, Hørsø i Fjordene. Til denne Grim kom en fornem Mand fra Gautland, ved Navn **Bjørn Rolfssøn**, der havde maattet forlade sit Fædreland, fordi han havde indebrændt Jarlen Solvars Svigerfader Sigfast, der uretteligen forholdt ham hans Jordegods. Bjørn havde ladet sin Hustru **Hlif**, Sønnedatter af Kong Ingjald Starkadsofre, og sin vorne Søn **Gyvind** blive tilbage for at passe paa de Gjendomme, han ikke i Hast kunde faa med sig; men selv indfæbde han sig, med saameget Solv, som tolv Heste havde kunnet bære til Stranden, og sejlede over til Norge, hvor Grim Hørsø tog vel imod ham, og lod ham bo hos sig om Vinteren. Men en Nat blev Bjørn var, at en Mand stod over ham med draget Sverd og vilde til at gjennebore ham. Bjørn fik just Tid til at gribe og afvæbne ham. Manden tilstod, at Grim Hørsø havde lejet ham til at dræbe Bjørn, paa hvis Rigdomme han havde faaet Lyst. Bjørn forlod nu Grim's Huus, og flyttede bort til en anden mægtig Mand ved Navn **Øndott Kraaka**, der boede ved den saakaldte Hvinesfjord (Fædøfjord), og var gift med Signy, Datter af en anseet Mand ved Navn Sigvat, der boede øster i Liden (Lier) ved Dramsfjorden. Bjørn laa i nogle Somre ude i Vesterviking, men opholdt sig om Vinteren hos Øndott. Imidlertid døde hans Hustru Hlif i Gautland, og han egtede derfor Øndotts Søster, ved Navn Helga, og havde med hende Sønnen **Thron**. Bjørns Søn af første Egteskab, **Gyvind**, kom nu til sin Fader, og fik af ham alle hans Krigsflibe, da han selv var led af Vikingelivet. Gyvind, der formædelt sin gautske Herkomst kaldes **Gyvind Aufrmand**, drog ligesom Faderen i Vesterviking, men indgik omsider et Forlig med den før omtalte irske Kong Cerbhal, ifølge hvilket han forpligtede sig til at forsvare hans Rige, og fik hans Datter **Mafarta** til Egte. Gyvind synes at have tilbragt sine øvrige Dage der paa Irland. Han og Mafarta havde en Søn, ved Navn **Helge**, hvilken de satte til Dyfstrøng hos nogle Folk paa Sydøerne. Men da de efter to Mars Forløb skulde see til ham, fandt de ham saa udsultet og udmagret, at de neppe kunde kjende ham igjen. De toge ham derfor tilbage og lode ham opfostre paa Irland. Han kaldtes derefter **Helge magre**, og blev siden en dygtig og meget anseet Mand.

Bjørns anden, i Norge fødte, Søn, **Thron**, drog ligeledes, da han naaede Inglingalderen, paa Vikingetog, og deeltog, som det allerede ovenfor er fortalt, i Hafersfjordslaget, hvor han kæmpede paa de forbundne Kongers Side. Han laa med sit Skib ved Siden af den navnkundige rogalandske Viking **Anund Ufeigssøn**, og denne igjen ved Siden af Thore Hatlang. Anund mistede, som ovenanført, sin ene Fod, og blev bragt over

paa Thronðs Ekib; Thronð maatte ligesom de øvrige Vikinger søge sin Frelse ved Flugten, og drog til Syder-Derne. Anunds Saar var imidlertid lægt; han maatte bruge Træbeen og kaldtes derfor Anund Træfod, men var ikke desmindre lige rask til at stride; i Kampens Hede plejede hans Mænd stundum at skyde en Stubbe under hans Knæ; støttet paa den, kæmpede han saa drabeligt, at Faa torde komme ham nær. Han og Thronð vare nu blevne de bedste Venner og Staldbrødre. De opsogte den mægtige Kong Geirmund Heljarfind, der, som det allerede ovenfor er berettet, nedstammede fra Kong Half paa Hordeland og endnu havde Besiddelser her, til hvis Forsvar han havde forenet sig med Kjetve og Thore Hallang, uden dog at deeltage i Hafsøfjordslaget, da han paa den Tid var i Vester-viking. Thronð og Anund tilbode ham deres Understøttelse, hvis han vilde forsøge paa at gjenvinde sine Besiddelser, som Harald havde underlagt sig. Men Geirmund sagde, at Harald nu var for mægtig til at de kunde tænke paa at maale sig med ham; han vilde heller prøve sin Lykke paa anden Maade, og søgte sig desuden for gammel til at prøve et saa farligt Foretagende, som at angribe Harald Haarfagre. Anund og Thronð tilbragte nu en Tid paa Vikingetog, og herjede paa Skotland. Efter flere Eventyr kom de til Irland, hvor de tilbragte en Sommer paa Krigstog i Forening med Thronðs Halvbroder Gyvind Aultmand, hvilken overdrog Thronð al sin Hæd til Arv efter deres Fader Bjorn, hvis denne skulde dø forend Thronð. Om Høsten vendte de tilbage til Syderverne, hvor de gisfede sig, og opholdt sig i nogle Aar.

Efter en Tids Forløb erfarede Thronð, at hans Fader Bjorn var død, og at Ondott Kraaka havde taget hans Efterladenskab i Forvaring, men at Grim Herse, der nu var bleven kongelig Lendermand, gjorde For-dring derpaa i Kongens Navn. Thronð og Anund skyndte sig derfor til Norge, fik gunstig Vind, og sejlede saa hurtigt, at Thronð deraf fik Tilnavnet mjøksiglandi, d. e. Hurtigsejleren. Ondott tog venligt imod dem, udtødede Arven, og sagde at det var ham en Glæde at see den i sin Frændes og ikke i de kongelige Trælles Hænder; dog raadede han Thronð til at forlade Landet saa snart som muligt, for at undgaa Grim Herses Efterstræbelser. Thronð skyndte sig ogsaa bort, og besluttede at ned sætte sig paa Island, men Anund Træfod blev tilbage, da han, som han sagde, vilde besøge sine Frænder og Venner paa Rogaland. Ved Afskeden lovede han Thronð at staa dennes Frænder bi, hvis det skulde behøves. Anund opholdt sig hemmeligt paa Rogaland, snart paa et Sted, snart paa et andet, og fandt endog Lejlighed til at overfalde og indebrænde en Harmand, som Kongen havde sat over den ham ferhen tilhørende Gaard.

Den samme Vinter overfaldt Grim Herse Ondott, just som han med saa Folk var ude i Steven for at hugge Ved til at brygge Juleøl; det

skulde være Straffen fordi han havde forholdt ham Arven efter Bjorn. Ondotts Hustru Signy skyndte sig endnu samme Nat at bringe alt sit Losøre ombord paa et Langskib, og drog dermed til sin Fader Sigvat i Lider, men sendte sine to unge Sønner, Nasmund og Nasgrim, til sin Fostersfader Hedin i Sogndalen, da hun ventede at Grim ogsaa vilde efterstræbe dem. Grim, som troede at hun havde taget Sønerne med sig, satte efter hende med to Skibe, indhentede hende ovenfor Lindesnes, og ransagede hendes Skib, men forgjæves. Han vendte derfor om igjen, og ilede til Sogndal, for at lede efter dem. Men her fandt han dem heller ikke. Den ene af Hedins Sønner anstillede sig vanvittig, for at slippe fra at sige noget; den anden fik halvhundrede Mark Sølv af Grim for at robe, hvor Flygtningerne vare, men bragte sin Fader Pengene, og kom ikke tilbage til Grim, der heller ikke bovede at angribe Hedin. Han havde skjult begge Drengene i et under Jorden indrettet Huus. Her opholdt de sig en Tid, indtil de ikke længer kunde holde det ud, men flygtede bort for at komme til Kysten, og derfra, om Lejlighed gaves, til deres Morfader. Men de toge Fejl af Vejen, og kom efter at have udstaaet meget af Frost og med opslidte Sko, til et Sted, hvilket de til deres Forfærdelse gjenkjendte som deres Faders Gaard. De tvæde i deres Nød til Nabogaarden, hvor Grims Broder Ingjald boede; han var en brav Mand, ulig sin Broder, og kaldtes derfor Ingjald den trygge (trofaste), han havde været en af Ondotts bedste Venner. Hans Hustru Gyda kjendte Drengene først, og overtalte sin Mand til at modtage dem; der opholdt de sig hemmeligt og under falske Navne den hele Vinter.

Imidlertid havde Anund Træfod erfaret, hvad der var skeet, og begav sig til Agder, hvor han fandt Lejlighed til at tale med Ondotts Sønner, og aftale med dem en Plan til at hevne deres Fader. Over Egdafylke havde Kongen indsat en Jarl ved Navn Audun. Han ventedes om Sommeren til Hvin, og Grim Herse skulde gjøre et stort Gilde for ham. Der var store Tilberedelser, og da alle vare beskæftigede med Olbrygningen, suege Anund og Ondotts Sønner sig til Grims Gaard, brændte ham inde med 30 Mand, og toge endeel Gods. Anund skjulte sig i Skoven, men Ondotts Sønner gik tilbage til Ingjalds Gaard, hvor de sagde Gyda hvad der var skeet. Hun sagde det til Ingjald, som strax lod dem drage bort og aldrig mere komme for hans Dje. De toge en Baad og roede ud til nogle nærliggende Der, hvor de laa i Skjul nogen Tid. Audun Jarl kom til den aftalte Tid, men fandt kun det øde Brandsted. Han samlede Folk for at gribe Gjærningsmændene; men Anund, der havde holdt Dje med alt hvad der skede, sendte Bud til Brodrene og bad dem komme for at overrumple Jarlen, der troede sig ganske tryg. De kom, og gik nu med Anund om Natten til det Huus, hvor Jarlen sov. Hans Langskib laa

fuldrustet udenfor ved Stranden. Anund bad dem vælge, om de helst vilde holde Vagt udenfor, eller gaa ind og angribe Jarlen. De valgte det sidste, brede Døren op og gik ind. Masmund greb de to Mænd, der vare inde hos Jarlen, og slog dem saa haardt ned mod Gulvet, at det nær var blevet deres Død. Masgrim løb til Jarlens Seng, satte ham Spydet for Brystet, og bad ham give Bod for hans Faders Drab, thi det var efter hans Befaling, at Grim havde dræbt Ondt. Jarlen gav ham en Guldtjede, han havde om Halsen, tre Guldringe og en Silkekaabe. Masgrim sparede hans Liv, men sagde, at han herefter skulde hede Mudun Geit (Ged). De skyndte sig ned til Baaden, og roede ud efter Fjorden, men Jarlens Mænd satte efter dem og vare nær ved at indhente dem. Da grebe de til den Udvej at kaste Skappen ud i Sven. Jarlsmændene troede da at de vare omkomne, og roede tilbage. Brodrene tyede nu til en Lendermand, ved Navn Erik Dlfus, der boede i Siredalen; han tog vel imod dem, og de opholdt sig der en Tidlang, indtil Masgrim overfaldt og saarede en anden Lendermand, ved Navn Hallstein, fordi han i et Gilde slog Erik med et Drifkehorn. Masgrim maatte da flygte bort, forfulgt af Hallsteins Huuskarle, der saarede ham med Pilestuds; han svømmede over en halv Iislagt Elv, og da han af Blodtab og Kulde ikke kunde komme længer, frelstes han af en gammel Kone, der slagtede sin Kalv og lagde dens Indvolde ved Siden af ham, saa at Hallsteins Huuskarle ved Synet heraf troede ham død. Hun bragte ham siden i et Jordhuus og helbredede ham. Hans Broder Masmund, der ogsaa troede ham død, besluttede efter Eriks Raad at drage til Island, da det ej længer kunde nytte ham at opholde sig i Norge. Anund Træfod gjorde Folge med ham ¹⁾.

Der er flere Omstændigheder foruden de her anførte, som tyde hen paa, at der i de sidst erobrede Dele af Norge, fornemmelig Rogaland, Agder og Thelemarken, har hersket størst Misfornøjelse med Erobringen, og at Folket der har været meest tilbøjeligt til at modsætte sig Haralds Magt. Saaledes fortælles der om en Herse i Thelemarken, ved Navn Masgrim, Søn af Ulf gylder, der boede i Tinn paa et Sted kaldet Fislavold i Star- dal ²⁾, at han ikke vilde betale Kongen Skat, da denne sendte sin Frænde Thororm i Thromsø for at hente den. Masgrim sagde, at han nylig havde sendt Kongen en gautsk Hest og meget Sølv, men som Gave, ej som Skat, thi Skat havde han aldrig betalt og vilde han aldrig betale. Thororm maatte drage bort med uforrettet Sag, men kom et senere Aar igjen og

¹⁾ Grettis Saga, Cap. 1—8. Landnåma 13, 15.

²⁾ Disse Navne gjenfindes nu ikke i Tinn; de ere rimeligviis ogsaa forvanskede af ukyndige Afskrivere. Et Haandskrift af Landnåma har „Rinzdal“ istedetfor Tinzdal; der læses ogsaa „Stordal“ for „Stardal“.

fornyede Fordringen. Masgrim sammenkaldte Thing, og spurgte Bønderne om de vilde betale den forlangte Skat. Han har altsaa den forrige Gang baade været krævet for Skat og negtet at give den, i Bøndernes Navn. De sagde at de ingen Skat vilde betale, og bade Masgrim svare dette paa deres Begne. Men Thinget holdtes nær ved en Skov, og da man mindst ventede det, kom en af Thororms Trælle løbende frem af Skoven mod Masgrim, og dræbte ham. Trællen blev strax dræbt af Bønderne, og Thororm maatte rimeligviis redde sig ved Flugten. Masgrims Søn Thorstein var paa denne Tid ude i Viking, men da han kom hjem og erfarede sin Faders Døds, fulgte han sine Ejendomme, indskibede sig i Grenmar (Langesundsffjorden) med sin Broder og sin Moders Syster, for at drage til Island, overfaldt paa Rejen Thororm i Thromø, brændte ham inde med alle hans Huusfolk, og rovede alt hans Løsøre, for saaledes at hevne sin Fader 1).

20. Udvandringer fra Norge til Vesterhavets Der.

Lignende Uroligheder have, hvorvel de ej ere optegnede, vistnok fundet Sted i de fleste erobrede Fylker. Det var i og for sig naturligt, at de nye Indretninger, Harald Haarfagre indførte, maatte forekomme Fleerheden af Landets fornemste og uafhængigste Mænd utaalelige. Haulder og Herser, der levede saa uafhængigt paa deres Gaarde som Kveldulf, og ej engang i Nødstilfælde ansaa sig forpligtede til at understøtte de saakaldte Konger udenfor Fylket, maatte have Banskfelijkheid ved at gjøre sig fortrolige med den Tanke, at deres Fædrenejord, som de beboede, ej længer var deres egen, og at de, for at faa Lov til at beholde den, ej alene skulde være forpligtede til at lystre den nye Konges, hans Jarls, eller hans Lendermands Opbud, men endog betale Skat. Det maa kun have været det færreste Antal, der kunde holdes skadesløst ved større Forleninger. De øvrige havde kun Valget mellem at henleve sine øvrige Dage i en efter de Tidens Begreber underkøbt og ydmygende Stilling, eller at udvandre, og da nu Udvandringslysten overhoved var meget sterk, og Baandet, der knyttede Nordmanden til hans Hjem, temmelig svagt, saa længe Vikingetiden vedvarede, er det ikke at undres over, at de Fleste valgte det sidste.

„Efter Slaget i Hafesffjorden“, heder det derfor ogsaa i Kongesagaerne, „fik Harald ej længer nogen Modstand i Landet, thi alle hans Modstandere og største Fiender vare deels faldne, deels flygtede fra Landet; disse sidste vare saare mange, thi da bleve store Lande, der hidtil havde ligget øde, beboede“. De Lande, til hvilke Udvandrerne først tyede, vare i Færstningen,

1) Landnåma V. 6. Man seer af denne Beretning, at Harald Haarfagre maa have lagt Thelemarken under Agder-Jarledømmet.

som vi have seet, Vesterhavets Der, hverken, som ovenfor viist, de norske Vikinger allerede siden Aarhundredets Begyndelse plejede at drage paa Tog. **Færøerne** vare allerede før Harald Haarfagres Megjeringsstilrædelse bebyggede af Grim Kamban. Den sendenfor Færøerne liggende Ogruppe, som vore Forfædre, wiist hvorfor, kaldte **Hjaltland**, (senere **Hjaltland**, **Hjetland**, **Setland**, hvilket Navn i skotske og latinske Skrifter vigtigt er gjen-givet ved **Setland**), var tilligemed **Orknøerne** ligeledes et yndet Tilhold for Vikinger. Dette var endnu mere Tilfældet med de hævudiste Der, der tilligemed **Den Man** af vore Forfædre tilsammen kaldtes **Syðeroerne**. Naaget disse Der vare befolkede af keltiske Skoter, stode i den nærmeste Forbindelse med Irland, og indeholdt, hvad der kunde ansees for Irernes og Skoternes Nationalbellidom, **Columba-Klosteret** paa **Zeolmkill**, Udgangspunktet for saa godt som hele Nordeuropas Dannelselse, synes det dog, som om de udvandrede Nordmænd aldeles have gjort sig til Herrer her, og da **Island** begyndte at bebygges, var det især fra de paa Syðererne herskende Nordmænd, at det fik sine første og fornemste Kolonister. Det var, fortælle Kongesagaerne, almindeligt, at de Nordmænd, der ved Harald Haarfagres Erobringer saa sig nødte til at forlade deres Hjem, sloge sig ned paa Syðererne og de øvrige Der i Vesterhavet, for derfra hver Sommer at herje paa Norge og gjøre Harald saa megen Skade som muligt ¹⁾. Dette Bæsen maa saaledes allerede have taget sin Begyndelse ved Haralds første Erobringer. Vi have seet, hvorledes **Almund Træsod**, **Thron** mjoksiglande og **Geirmund Heljarkind** tyede hid. Vi læse om **Solve Kløve**, at han, fordreven fra sit Fædrenerige Nordmøre, blev en stor Viking, og herjede ofte paa Haralds Rige. Han var altsaa efter al Næmlighed været en af de Vikinger, der sloge sig ned paa **Hjaltland**, **Orknøerne** eller **Syðererne**. Disse Ogrupper havde ogsaa en for slige Herjetog saare heldig Veliigheden. Et Par Dages Sejlads med gunstig Vind var tilstrækkelig til at føre Vikingen over til Norge, og da det her ej gjaldt at gjøre Erobringer, men kun at gjøre Skade og samle Bytte, kunde han allerede være borte og i Sikkerhed, førend den kongelige Landværnsmand endnu havde erfaret hans Nærværelse.

Nærheden af Irland, hvor der allerede var et norsk Rige, maatte gjøre Syðererne til det første Hoved-Tilhold for de udvandrede Nordmænd. Historien har opbevaret os Navnene paa enkelte af disse, forsaavidt som de senere bleve Stamfædre for mægtige Slægter paa Island, og hvad der om dem berettes, giver os mange ypperlige Bink om Tilstanden og Stemningen i Norge paa den Tid. Den mægtigste og berømteste af dem alle var den allerede omtalte Herse fra Sogn, **Ketil Flatnef**. Han var en Søn af

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 20.

Hersken Bjørn Buna, Sønnesøn af Hjalb Vatnarsøn; ¹⁾ med sin Hustru Belaug, Søster af Bemund den gamle, havde Bjørn foruden Keil de to Sønner, **Frapp** og **Helge**, fra hvilke ligeledes anseede Slægter nedstammede, men hvilke dog ikke have opnaaet den Anseelse som Keil. Denne maa allerede tidligt have gjort Tog til Sydvernerne, erhvervet Besiddelser og sluttet Forbindelser der, medens han dog endnu vedblev at have sit egentlige Hjem i Sogn, thi hans Datter **Aude** eller **Anne**, med Tilnavn den Grundrige, var allerede før længe siden gift med Olaf hvite, den første Konge i Dublin ²⁾. En anden af hans Døttre egtede den forhen omtalte **Helge magre**, Gyvind Møstmands og den irske Kongedatter Mafartas Søn, og begge Familier besvogredes end nøjere derved, at Helges Søster **Thurid** blev gift med **Thorstein Røde**, Kong Olaf hvites og Audes Søn. Til dette Evgæstskab sluttede sig ogsaa paa en vis Maade Gyvind's Halbroder Anund Træfod, den gamle anseede Geirmund Heljarfkind, Geirmunds Broder Haamund, der siden egtede Helge magres Datter, og endnu flere andre, der siden tilligemed ham bleve Islands fornemste Landnamsmænd. Og de have vistnok alle, førend de drog til Island, ofte besøgt og foruroliget Norges Kyster.

21. Kong Haralds Vesterhavstog og Erobring af Derne.

De her nævnte Vikinger ere vistnok de færreste af dem, der fra forskjellige Kanter af Norge flokkede sig sammen paa Irland og i Sydvernerne, for derfra at forurolige Norge. Deres Antal maa have været overmaade stort, og da de derhos vare rige og mægtige Mænd, der kunde udruste mange Skibe, maa de have gjort Kong Harald stor Skade. Da det desuden er naturligt, at Indbyggerne paa mange Steder i Landet begunstigede dem, og maaskee nærrede Haab om, ved deres Hjælp at kunne vinde den gamle Frihed tilbage, kunde Haralds Besiddelse af Norge ikke ansees for ganske sikket, eller Landets Underkastelse fuldendt, førend han ogsaa havde forstyrret Vikingetilholdene i Vesten, og udstrakt sit Herredømme over dem. Han beslattede derfor at gjøre et Tog derhen. Med en Flaade, der vist har været meget betydelig, sejlede han først til **Hjaltland**, hvor han dræbte alle Vikinger, der ej flygtede for ham; fra Hjaltland drog han til **Orknøerne**,

¹⁾ Landnåma, I. 10 og viðbætr. Lardola Saga, Cap. 1. Gyrbyggja Saga, Cap. 1. Om Hjalb Vatnarsøn, se ovenfor S. 296—299.

²⁾ Olaf døde 872, og hans og Audes Søn Thorstein deeltog allerede i Krigstog med Sigurd Orknøjarl omkring 871, og havde da flere Børn, han maa altsaa være fød ved 850, og Aude paa den Tid være bleven gift med Olaf.

som ligeledes rensedes for Fiender, og endelig til **Syðerøerne**, hvor han holdt mange Træfninger med Vikingerne, og deels dræbte, deels forjog dem. Han hjemsogte ogsaa Skotlands Kyster, og kom lige til **Man**, hvor Indbyggerne, som det fortælles, allerede havde hørt at han var i Vente, og derfor havde taget Flugten til Skotland, saa at han fandt Den tom og ej fik noget Bytte. Dette Tog er mærkeligt, fordi de norske Kongers **Herredomme over de vestlige Der** har sin Oprindelse deraf. Harald nøjedes nemlig ikke alene med at herje disse Der, men han underkastede sig dem. Han tilegnede sig, heder det i Kongesagaerne, Landene saa langt vester som ingen af Norges Konger siden den Tid har formaaet. I eet af disse Slag faldt Ivar, en Son af Ragnvald Mørejarl, der var med ham paa Toget. Som et Slags Erstatning for Sonnetabet, gav Harald ham paa Tilbagereisen **Drknøerne** og **Hjaltland**, og Ragnvald gav dem igjen med Kongens Samtykke til sin Broder **Sigurd**, der var en af Stavns-Kæmperne paa Kongens Skib. Harald gav Sigurd Jarls-Navn, og han blev tilbage for at tage sit nye Jarledomme i Besiddelse¹⁾.

De Vikinger, som Harald paa denne Maade havde fordrevet fra Derne, maa, efter hvad der ovenfor er viist, for en stor Deel have hørt til den talrige Kredts af **Ketil Flatnefs** Frænder og Venner. Det er derfor ikke sandsynligt, hvad der i flere Sagaer fortælles, at denne af Harald sendtes til Syðerøerne for at fordrive de Vikinger, der efter Kongens Tilbagerejse atter havde sat sig fast der, og at Ketil først efter at have gjort sig til Syðerøernes Herre faldt fra, og undlod at betale Kongen Skat. Langt sandsynligere er en anden Beretning, ifølge hvilken Ketil, ligesom saa mange andre mægtige Nordmænd, forlod Norge og drog til Syðerøerne, fordi han vidste at Kongen var ham fiendsk, og fordi han ej var mægtig nok til at gjøre ham Modstand²⁾. Efter al Sandsynlighed har endog Ketil selv været en af de Vikinger, som Harald fordrev fra Syðerøerne, og som efter Kongens Hjemrejse forsøgte at sætte sig fast der igjen. Dog synes disse Forsøg at have været uheldige. Thi da man erfarer, at alle, eller de fleste af dem, der hørte til Ketils Frænde- og Vennekreds, just ved denne Tid flyttede over til det nys opdagede Island, synes det, som om de ej længere have fundet noget blivende Sted paa Syðerøerne og derfor have maattet see sig om efter nye Bopæle. At det maa have været Harald om at gjøre, at forsvare Besiddelsen af Syðerøerne, sees deraf, at han lige saa vel her ind-

1) Snorre, Harald Haarfagre's Saga, Cap. 22. Flatobogen (Upphaf &c.), Cap. 7. Landnåma I. 11. Olaf Trygvesson's Saga, Cap. 95.

2) Saaledes er Beretningen i Lardolafaga Cap. 1 og 2. Landnåma derimod, og de Sagaer, der følge den, lade Ketil affendes af Harald. Men at Ketil maa have været fjendt og ansæet i Syðerøerne længe før Haralds Tog, skjønes

satte en Jarl, som over Orknøerne og Hjallland. Til Jarl over Syderverne udnævnte han, som det synes, først en vis Tryggve, siden, efter hans Fald, en Naskbjørn, med Tilnavnet Skerjablese. Dennes Stilling maa have været meget farefuld, da han vistnok hvert Øjeblik var udsat for Angreb af de fordrevne Vikinger. Han blev ogsaa omsider dræbt af tvende af Ketil Flatnefs Frænder, der rovede hans Hustru og Datter, og folgte den sidste som Trælkvinde til Ketil Thrym, en anseet Mand fra Værdalen, der havde nedsat sig paa Island¹⁾.

Det er forhen omtalt, at Kong Olaf hvide i Dublin og Ketil Flatnefs Datter Nude havde Sønnen Thorstein røde, der sandsynligviis er den samme som den, der i de irske Annaler kaldes Distin, og som egtede Gyvind Aultmands Datter Thurid. Thorstein var en vældig Kriger, og herjede isærdeleshed paa Skotland. Han gav sig i Forening med den nye Jarl over Orknøerne, Sigurd, og de underlagde sig tilsammen betydelige Stykker af Landet. De fældte blandt andre en skotsk Jarl eller Maormor, ved Navn Mældun, gift med en irsk Kongedatter, der nu i Trældom maatte tjene Sigurd Jarls Hustru. Men hun tjente hende saa troligt, og gjorde hende saa store Tjenester, at Nude, Thorstains Moder, købte hende dyrt og lovede hende Frihed, hvis hun vilde tjene hendes Svigerdatter Thurid, Thorstains Hustru, ligesaa troligen²⁾. Dette opfyldte hun ogsaa. Blandt de Dele af Skotland, Sigurd og Thorstein tilsammen underkastede sig, nævnes først og fremst Katanæs (Caithness) og Sudrland (Sutherland) indtil Floden Gkial (Dikel), hvis Bred (Gkialsbakke) i lang Tid blev Hovedgrændsen for de orknøiske Jarlers Erobring i Nordskotland. Dog skulle Sigurd og Thorstein desforuden have udstrakt deres Herredomme over Nofs og Moræve (Moray), og opført en Borg i den sydlige Deel af dette Ländskab³⁾. Sandsynligviis har Sigurd Jarl forbeholdt sig den nordligste Deel af det erobrede Land, nemlig Katanæs og Sudrland, fordi det laa Orknø nærmest, medens Thorstein har faaet den sydlige Deel, eller Nofs og Morav, der strakte sig lige til Besterhavet ved Den Skye, og saaledes laa Syderverne og Island nærmest. Det bliver saaledes vistnok bogstavelig sandt, naar det heder, at Sigurd og Thorstein underkastede sig mere end Halvde-

deraf, at hans Datter Nudes og Olaf hvites Son Thorstein allerede strax efterat Kongen havde udnævnt Sigurd til Jarl paa Orknø kunde drage paa Krigstog med denne.

1) Landnåma IV. 2, 3. Droplaugssonernes Saga, S. 4.

2) Landnåma II. 16. Mælduns Hustru hed Myrgjol (Murial), og hendes Fader Gliomal. Landn. fortæller, at hun passede paa Dronningens (Jarlens Hustrues) afdøde Barn medens Moderen var i Bæd; en uforstaaelig Beretning, der vel skal betyde, at hun har forløst hende, da hun kom for tidligt.

3) Flatsbogen, Ekaaholt-Udgaven af Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 77.

len af Skotland. Over disse Besiddelser herskede Thorstein i nogen Tid med Kongetitel, indtil endelig Skoterne, som det heder, svege og dræbte ham. Det er denne Begivenhed, hvortil de irske Annaler synes at sigte, naar de fortælle, at Distin, Olafs Son, Nordmændenes Konge, blev svegen og dræbt af Albanerne (de sydlige Pikter) Mar 874 eller 875¹⁾. Da Klude erfarede sin Soms Død, opholdt hun sig just paa Katanæs, hvor hun i al Stilhed lod bygge et Skib, og da det var færdigt, sejlede hun med alle Thorsteins Børn og flere Venner og Frænder over til Drknoerne, hvor hun en Tidlang synes at have opholdt sig, indtil hun endelig, som nedenfor skal omtales, drog til Island. Sigurd Jarl har neppe længe overlevet Thorstein; hans Endeligt beskrives paa en meget besynderlig Maade. Han havde aftalt et Møde med den skotske Maormor Mælbrigda, og det var bestemt, at hver af dem skulde indfinde sig til Mødet med 40 Mænd. Mælbrigda opfyldte Betingelsen punktligt, men Sigurd, der vilde svige ham, bragte 80 Mænd med sig, idet han lod to og to Mænd sætte sig paa een Hest; han havde saaledes kun 40 Heste, og i Fraastand saa det ud som om kun een Mand sad paa hver af dem. Forst da de kom i Nærheden, opdagede Mælbrigda Forræderiet ved at see to Mands-Fødder paa hver Side af hver Hest. Men det var nu for silde; til at flygte var der ej Tid, og han kunde alene opmuntre sine Mænd til at sælge deres Liv saa dyrt som muligt. Sigurd angreb dem og fældte dem alle efter en kort Kamp. Han lod sine Mænd afbugge de Faldnes Hoveder og fæste dem ved sine Strigbojleremme som Sejrs-tegn; selv førte han paa denne Maade Mælbrigdas eget Hoved. Men Mælbrigda havde en udstaende Tand, der i hans Levetid havde paadraget ham et Ogenavn; denne Tand kom nu ved et Spring af Hesten til at hugge et Saar i det tykke af Sigurds Læg; Saaret blev ondartet og bragte Sigurd omsider Døden. Han synes ikke engang at have faaet Tid til at komme hjem til Drkno, da det fortælles, at han hejlagdes paa Effials Flodbred²⁾. Fortællingen i sig selv maa staa ved sit Værd; under alle Omstændigheder er det sandsynligt, at Skoterne have gjort en almindelig Opstand, ved hvilken baade Thorstein og Sigurd ere omkomne. Hans Son Guthorm fulgte ham som Jarl, men overlevede ham kun et Aar, og døde barnløs. Vikinger baade fra Danmark og Norge begyndte igjen at sætte sig fast i Landet. Da Ragnvald Jarl erfarede dette, sendte han en af sine Frillesønner, ved Navn Hallad, med Jarlenavn derhen. Men Hallad saa sig ikke istand til at udrette noget mod Vikingerne, der gjorde ham Opholdet paa Derne saa byrdefuldt, at han foretrak at give Slip paa Jarleværdigheden, frasagde sig den og vendte som Hauld tilbage til Norge. Denne hans Færd

¹⁾ Se ovenfor S. 444.

²⁾ Flatabogen, I. c. Cap. 177.

blev anseet for meget uhelderlig, og Ragnvald Jarl klagede over, at hans Sønner ej vilde slægte deres Forfædre paa. Da skal hans ældste Søn, **Thore**, have tilbudt sig at drage derover. Men Ragnvald skal have afslaaet det, fordi han havde bestemt ham til sin Efterfølger hjemme. Hans anden Søn, **Rolf**, skal derpaa have tilbudt sig, men heller ikke have faaet Tilladelse til at drage derover, da Faderen, som det hedder, troede ham for arjerrig og herskesyg til at nøje sig med et saa ubetvødeligt Nige¹⁾. Den tredje Søn, Frillesønnen **Hollaug**, vilde Faderen ej sende derhen, fordi han troede ham usikkert til at være Krigshovding. Endelig traadte hans Frillesøn **Einar** frem, og tilbød sig; jeg er, sagde han, lidet agtet her hjemme, og lover dig, hvis jeg faar nogen Understøttelse, at jeg aldrig skal komme tilbage til Norge, hvilket jeg veed vil være dig meget kjært. Ragnvald, der skammede sig over Einar, fordi han var trælbæren paa mødrene Side, fandt Behag i dette Tilbud, og gav ham et fuldrustet Langskib. Med dette Skib drog han til Hjalmland, hvor flere Folk samlede sig til ham, for at faa Vikingerne bortjagne. Der nævnes blandt dem, som havde sat sig fast paa Orkno, især to danske Vikinger, **Thore Træskog** og **Ralf Skurva**, de maa altsaa have opkøst sig til Herrer over Derne. Einar angreb dem og fældte dem efter et bestigt Slag. Derpaa underkastede han sig Derne, og blev, som der siges, en stor Hovding. Fra ham nedstammede, først i lige Linie, siden paa Kvindesiden, de mægtige og i Skotlands Historie saa indgribende Orkno-Jarler. Einar kaldtes sædvanlig **Torv-Einar**, fordi han skal have indført den Skik at skære og brænde Torv, da der paa Derne ej findes nogen Skov. Han var styg og eensjet, men skarpsynet og meget forstandig²⁾.

Der fortælles, at da Harald Haarfagre havde fuldendt hele Norges Erobring, og var i et Gjestebud hos Ragnvald Jarl, lod han rede sit Haar, der saa længe havde været uklemmet og uklippet, og derpaa blev det klippet af Ragnvald selv, som ved denne Lejlighed gav Harald det velfortjente Tilnavn **Haarfagre** istedetfor Ogenavnet **Luva**, som han hidtil havde baaret. Dette omtales i Snorre Sturlassens Bearbejdelse af Kongesagaerne efter Haralds Hjemkomst fra Vesterhavstoget, og der tilføjes tillige, at Haralds Haar da havde været uklippet i 10 Aar³⁾, med andre Ord, at ti Aar vare gangne hen, siden Harald aflagde sit bekjendte Løste, og begyndte Norges

1) Den rette Grund var dog nok, at baade Rolf og Thore, Jarlens egtesøbde Sønner, paa denne Tid ikke vare fuldvorne, hvilket udtrykkeligt siges i Snorres Harald Haarfagres Saga Cap. 24. Orkno-Jarlernes Historie i Flatabogen lader Rolf paa den Tid være ude i Viking.

2) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 37. Flatabogen, Olaf Tryggvessons Saga Skaath. Udg. Cap. 178.

3) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 23.

Sammenerobring. Dette, i Forbindelse med de irske og franske Annaler, tjener til Vejledning med Hensyn til Tidsregningen for Haralds Vesterhavstog. Thi hvis dette Tog fandt Sted forinden de 10 Mar efter Loftets Afslæggelse vare forbi, maa det have fundet Sted endnu før Hafresfjordslaget, eller i alle Fald endnu samme Sommer, som dette stod. Dette bestrykes deraf, at en Kongesaga lader Ivar, Ragnvald Jarls Son, falde i Hafresfjordslaget¹⁾, og at en anden Saga lader Harald umiddelbart efter dette Slag overdrage Orknoerne til Ragnvald som Erstatning for Sonnens Tab²⁾. Man kunde derved endog fristes til at opstille den Formodning, at Toget i Vesterhavet har staaet i umiddelbar Forbindelse med Slaget i Hafresfjorden. Men ved nærmere Betragtning bliver det dog sandsynligere at det har fundet Sted i et af de foregaaende Mar. Vi erfare af de normannisk-franske Annalister, at Gange-Rolf, Ragnvalds Son, der stiftede Hertugdømmet i Normandie, allerførst begyndte at vise sig i Frankrige omkring 876. Han maa altsaa da have været mindst 15 Mar gammel. Men da han paa den Tid, da Torv-Ginar drog til Orkno, endnu ikke synes at have været fuldvoxen, altsaa i det højeste 12 eller 14 Mar, maa dette have skeet allersejest ved 875; og da Sigurd Jarl ogsaa maa have hersket i nogle Mar, kan Dernes Underkvingelse idetmindste ikke være sildigere end 872, snarere tidligere. De irske Annaler henføre Distins (Thorsteins) Død til 874 eller 875; han underkastede sig, som vi have seet, det nordvestlige Skotland i Forening med Sigurd Jarl, og denne maatte altsaa først være bleven Jarl, eller med andre Ord, Toget til Orknoerne og Syderøerne maatte allerede have fundet Sted, førend han og Thorstein kunde tiltræde deres Erobringstog. Og i kortere Tid end tre eller fire Mar kunne Thorstein og Sigurd neppe have hersket. Alle Omstændigheder forene sig saaledes om at henføre Haralds Vesterhavstog til et af de nærmeste Mar før Hafresfjordslaget, der saaledes som det ovenfor er viist, foregik i 872.

22. Begivenheder i Norge. Haralds Giftermaal og Børn.

Efter sit Vesterhavstog synes Harald at have tilbragt en Række af Mar hjemme, sejont under idelige Rejser frem og tilbage i Landet, for at befæste sit Herredomme, og give sine nye Indretninger Kraft. Af hvad der allerede er berettet, vil det lettelig kunne forstaaes, at han her havde mange Vanskeligheder at kæmpe med, ej alene fra de mægtige Mænd, af hvilke han fordrede Underkastelse, men ogsaa fra sine egne Lehnsmænd, der ved den Magt, der blev dem til Deel, søgte sig fristede til Overmodig-

¹⁾ Flatabogen, Upphaf rikis &c. Cap. 7.

²⁾ Vatnsdola Saga Cap. 10.

hed og Voldsomhed. Alt dette maatte bidrage til end mere at gjøre de frifindede og til Selvraadighed vante Herfer og Bønder Opholdet i Hjemmet utaaleligt, og forege Udvandernes og de Udvandringslystnes Tal. Af Jarlerne synes især **Haakon Jarl** og **Atle Jarl** at have stølet paa deres Venskab og Slægtskab med Kongen. Hvorledes Atle Jarls Sønner forsmaaede Svogerstabet med Olve Hnuba og efterstræbte ham, er allerede fortalt. Haakon, som allerede havde saa store Forleninger, fik senere, sandsynligviis efter Roald Jarls Død, ogsaa Firdafylke, og søgte endnu dertil at tilvende sig Sygnafylke, som Atle havde under sin Bestyrelse. Der tales om flere mægtige Mænd, som bleve uenige med Haakon Jarl, og af den Grund maatte flytte til Island. Blandt disse nævnes Thore Thussesprange fra Rind paa Haalogaland ¹⁾, Lodin Angel fra Engelsen paa Haalogaland ²⁾, Olve hvite fra Almdal i Vessen ³⁾, Orn fra Rogaland, en Slægtning af Geirmund Heljarfind ⁴⁾, og Vebjørn Sygnakappe i Sogn ⁵⁾. Haakons Indflydelse har altsaa strakt sig ligesaa Helgeland til Rogaland. Det lykkedes ham endelig, at faa Kongen til at overdrage ham Sygnafylke, men til hans egen Ulykke. Dette fortælles saaledes: Kongen plejede, naar der ej var Ufred, selv at indfinde sig paa de Gjestebud, Jarlerne vare skyldige at gjøre for ham, og der modtage de ham tilkommende Afgifter, hvilket tilsammen kaldtes at **tage Veitfler**. Han havde da sædvanligviis 60 Hirdmænd med sig, uberegnet Jarler og fyrstelige Personer og de, som forrettede Opværtning. Men da han i nogle Aar havde saa meget andensteds at bestille, at han ikke kunde komme til Atle Jarl, sendte han sine Mænd istedet for sig; disse indbøde deres Frænder og Venner til at følge med, og kom saaledes med over hundrede uvedkommende Gjester i sit Følge; de opførte sig desuden meget usømmeligt, og gjorde megen Uro ved Drikken. Den gamle Atle fandt sig heri i tre Aar, men i det fjerde syntes han det blev for galt, vilde ikke taale Hirdmændenes Overmod, men jog dem fra sig med Banære, og bad dem hilse Kongen, at han enten kunde tage sine Veitfler selv, eller ogsaa Penge i Stedet. Kongen var just til Gjestebud paa Lade hos Jarlen Haakon Orjetgardsøn, da hans Mænd kom tilbage fra Atle med denne Besked. Han blev vred herover, og Haakon benyttede sig af Lejligheden til at bede om Forleningen over Sogn. Kongen gav ham den, og Kongen sendte strax Bud til Atle, at han skulde fravige den. Men Atle sagde, at han ej vilde give Slip derpaa, førend han havde talt med Kongen

1) Landnåma III. 14.

2) Landnåma III. 17.

3) Landnåma IV. 1.

4) Landnåma I. 26.

5) Landnåma II. 29.

derom. Da udrustede Haakon en Hær af Thrender og Haalegger, og drog sydøst for at angribe Atle. Denne mødte ham i **Stavangsfjorden** eller **Stavensvaag** paa Fjale, hvor de leverede hinanden et heftigt Slag. Atle sejrede, men blev dødelig saaret. Haakon Jarl blev slagen og faldt. Atle blev bragt til den efter ham opkaldte **Atle-D**, hvor han efter fem Dages Forløb døde af sine Saar ¹⁾. Atles **Søn Haastein** — hans to andre Sønner vare, som i det Følgende vil sees, allerede dræbte i Striden mod Ingulf og Leif, Islands første Kolonister — søgte at holde sig i Herredømmet efter ham, indtil Kong Harald og Haakons Søn **Sigurd**, der fulgte efter sin Fader i Jarleværdigheden, samlede en Hær imod ham. Da maatte Haastein forlade Landet, og tog ligeledes sin Tilflugt til Island.

Ragnvald Mørejarl ansaaes som Kongens kjæreste Ven og nød de største Gresbeviisninger af ham; Exempel herpaa have vi allerede seet i Dverdragelsen af Drknoerne og Hjaltland. Dette kunde dog ikke beskytte hans Søn **Rolf** mod Kongens Vrede, da han overtraadte de af Kongen fastsatte Bestemmelser med Hensyn til Landefreden. Rolf begyndte tidlig at drage paa Vikingetog; han var saa stor og stærk, at ingen Hest kunde bære ham, og

¹⁾ Saaledes fortælle Fagrskinna (Cap. 11) og Flatsbogen (Upphaf &c. Cap. 5) denne Begivenhed. Snorre (Harald Haarfagres Saga Cap. 13) siger kun at Haakon, efter at have faaet Firdafylke, ogsaa paa egen Haand fordrede at Atle skulde indrømme ham Sogn; der nævnes intet om Fordrivelsen af de kongelige Hirdmand. Der er overhoved meget usikkert i hele denne Beretning. Thi da Landnåma omtaler flere Folk fra Sogn, som maatte flygte fordi de kom i Uenighed med Haakon Jarl, skulde det næsten synes som om han til en Tid har hersket i Sogn. Hine Sagaer henføre ogsaa Slaget i Stavangsfjorden til Tiden strax efter Firdafylkes Erobring, medens det dog er tydeligt af Landnåmas Beretninger om de mange, der af Frygt for Haakon Jarls Vrede drog til Island, at det maa have fundet Sted langt tidligere. Der tales endog (II. 29) om en Mand, der kom til Gjafforden paa Island, efterat den var bebygget; at han havde en Søn, som senere drog til Norge, hvor han dræbte en af Haakon Jarls Hirdmand, og at Bebjern Synnatrauste, der tog sig af ham, af den Grund faldt i Unaade hos Haakon og maatte flygte til Island; dette kan neppe have fundet Sted før 890 eller 895, og Haakons Død maa altsaa først have fundet Sted omkring 900. Desuden nævner Egils Saga Roald som den, der af Harald strax efter Firdafylkes Erobring indfattes som Jarl. Haakon kan altsaa ikke strax efter Erobringen have faaet det. — Hvad Atle-Dens Navn angaar, da er det meget uvidt, om det skriver sig fra Atle; den kaldes nu **Hatte-D**, og kaldtes endogsaa i gamle Tider **Hasley** (Hassel-Den), se Snorre Edda. Men hvad der er sikkert, er Slaget i Stavensvaag eller Stavangsfjorden, thi det omtales i et saavel hos Snorre som i Fagrskinna opbevaret Vers af Eyvind Skaldespillers Haaleggjatal, og der siges udtrykkelig, at Haakon faldt der. — Den egentlige Sammenhæng synes at have været den, at Haakon, efter Roald Jarls Død forlenet med Firdafylke, virkelig for en Tid har fordrevet Atle fra Sogn, og har opkastet sig til Herre her, men er bleven bekriegt af Atle og overvunden i Stavangsfjorden, hvor dog ogsaa Atle faldt.

kaldtes derfor **Gange-Rolf**. Sine første Vikingetog foretog han til Austerveg. En Sommer, da han kom østenfra, og sejlede forbi Viken, hug han Strandhug her. Rolf, der herte hjemme paa Møre, havde rimeligviis, som saa mange andre fra det Nordenfjeldske endnu ikke vant sig til at betragte Viken som en Deel af sit Fædreland, hvor de vare ligesaa forpligtede til at holde god Orden, som hjemme. Men saaledes vilde Kongen have det bestraget. Han var just i Viken, blev meget vred, sammenkaldte Thing, og lyste Rolf utlæg over hele Norge. Hans Moder **Hild**, Datter af en mægtig Mand ved Navn Rolf Nessja, rejste selv til Kongen for at bede om Naade for Rolf, men forgjæves. Kongen, heder det, var saa vred, at det ej nyttede hende at bede. Da kvad hun et Vers, hvori hun advarede Kongen, og sagde at det ej vilde blive godt at bides med en sliq Udv, som vist ikke vilde spare Kongens Hjord, om han gik til Skovs. Men det hjalp altsammen ikke. Rolf maatte forlade Landet. Dog flyttede han ikke til Island, men drog til Vesterhavs-Landene, herjede paa Frankrige, og endte tilsidst med at erhverve sig Hertugdømmet **Nordmandie**, saaledes som det nedenfor skal vides¹⁾.

Da Haralds Sønner vorede til, begyndte ogsaa de at forvælde Uroligheder. Harald blev tidligt gift, og fik derfor meget tidligt Børn, han havde derhos flere, baade Egtehustruer og Medhustruer, der skjenkede ham mange Sønner og Døtre. Hans første Hustru skal have været Haakon Jarls Datter Nasa, hvilken han egtede strax efterat Haakon havde sluttet sig til ham, altsaa ved 865 eller 866. Som deres Sønner nævnes **Guthorm**, **Dvillingerne Halsdan svarte og Halsdan hvite**, og **Sigfrød**; de bleve opdragne i Throndhjem, med Undtagelse af **Guthorm**, hvilken Kongens Morbroder, Hertug Guthorm, havde øst Vand paa, opkaldt efter sig, og opfostret hos sig i Viken. Det fortælles, at Harald efter Slaget ved Hafsfjorden skal have ladet den storsindede Gyda hente til sig som Hustru eller Frille, og med hende haft fire Sønner og en Datter. Ligeledes skal han have haft Euanbild, en Datter af Kong Gystein paa Hedemarken, Nashedild, en Datter af King Dagsven fra Ringerike, og desforuden flere Medhustruer fra forskjellige Egne af Landet, hvis Børn opfostredes, hvor Modrene havde hjemme, og af hvilke flere i det Følgende nærmere ville komme til at omtales. Han besluttede endelig at bjele til **Ragnhild den rike** (mægtige), en Datter af Kong **Erif den yngre** i Sønderjylland, hans Frænde²⁾. Der fortælles, at da hans Sendebud kom for at frembære hans Erinde, og Kong Erif bad Ragnhild give et Svar, sagde hun,

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21. Fagrefinna Cap. 210, og mange andre Steder.

²⁾ Om Erif den yngre se ovenfor S. 396.

at om end den mægtigste Konge i Verden beslede til hende, holdt hun sig dog for god til at lade sig nøje med den tredivte Deel af hans Kjærlighed. De tilstedeværende Kvinder og Mænd gave sig til at spotte Sendebudene, sigende at Kongen af Jylland ikke var bange for Haralds Hær, at det ikke havde stort at betyde, om Harald havde faret omkring indenlands og stredet med Smaabønder, og at de danske Mænd og Druer længe kunde sidde og sulte, hvis de skulde vente paa, at Harald holdt noget ordentligt Slag. Dog samtykkede hun tilsidst i at give Harald sin Haand, saafremt han forbandt sig til at afstedige alle sine forrige Koner og Friller. Hertil bekvemede ogsaa Harald sig, lod dem alle drage hjem til deres Frænder, sendte Bud efter Ragnhild, og holdt Bryllup med hende. Efter Nøgles Sigende skal det kun have været 9 Koner, Harald saaledes gav Afsted; Thjodolf eller Hornklove, der i sit Kvad omtaler dette, nævner „holmrygiske“ (rogalandste) hordste, heinverske (hedemarkste) og haalogalandste Piger, hvilke Kongen gav Slip paa, da han tog den danske Hustru¹⁾. Harald og Ragnhild havde en Son, der efter Morfaderen opkaldtes **Grik**, senere bekendt under Tilnavnet „Blodøre“; Kongen betragtede ham som den fornemste blandt sine Sønner. Ragnhild levede kun tre Aar efterat hun kom til Norge²⁾, og Harald begyndte da igjen at leve med forffjellige Koner eller Friller. En af dem var den skønne **Snefrid**, med hvilken han blev kjendt ved et Tulegilde paa Toste i Gudbrandsdalen. Efter det herom opbevarede Sagn skulde hun have været en Datter af Finnen eller Jotnen Svase, som ved dette Gilde fik Kongen til at besøge ham i hans Gamme, hvor han fik Snefrid at see, og efter at have tømt et Bæger Mjød, hun rakte ham, blev saa rasende forelsket i hende, at han strax vilde have hende til Hustru, og fæstede hende endnu samme Dag. Han elskede hende, fortælltes der, med en Kjærlighed, som grændsede til Vanvid, saa at han i flere Aar kun levede for hende og forsmægte baade sit Rige og sin Værdighed; da hun, efter at have født ham fire Sønner, døde endnu ganske ung, og hendes Lig ikke forandrede Farve eller gif i Forraadnelse, skal han have siddet ved hendes Leje i tre Aar, i Haab om at hun vilde levne op igjen. Alle hans Mænd beklagede ham som vanvittig, indtil Thorleif spake endelig overtalte ham til at lade hendes Lig flytte, før at Klæderne kunde skiftes under det; da skal Liget med eet være sunket hen i Forraadnelse, saa at det i Hast maatte brændes, og Kongen kom til Fornuft igjen. Da det i Tidens Løb just blev den fra Snefrid nedstammende Linje af Haralds Efterkommere, som beklædte Norges Throne, maa man antage, at det er denne Omstæn-

1) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21. Flatsbogen (Upphal &c. Cap. 8), siger at Harald stitte sig ved 10 Koner og 20 Friller.

2) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21.

dighed, som har bragt Kongesagaernes Nedskrivere til at dvæle ved dette Sagn; det har rimeligviis ogsaa holdt sig i den norske Kongeæt som et Familiefagn¹⁾. Men da man neppe kan antage, at et for Kongeætten saa lidet smigrende Sagn kunde have været opbevaret, uden at nogen Sandhed laa til Grund derfor, maa man formode, at Kongen virkelig under et Ophold paa Opplandene har haft et saadant Kjørligheds-Eventyr, og ladet sig be-
daare af en Pige af ringe Herkomst, maastee endog Datter af en omban-
kende Mand af finst Væ, og at han har været saa fængslet af hende, at han en Tidlang, (rigtignok ej saa længe, som Sagnet beretter), har tilsidefat alvorligere Sysler, men at hans Mand ikke have kunnet forklare det paa anden Maade, end saaledes, at hun skulde have forheret ham ved en El-
skovsdrik. Haralds Sønner med Snefrid hed **Sigurd Rife, Gudrød Bjome, Haldan Haalegg** (d. e. Høj-Læg) eller **Haaføta**, og **Ragnvald Rettelbeine**. Han skal, fortælles der, da han atter kom til sin Fornuft, i Brede have jaget dem fra sig, men være bevæget af Skalden Thjodolf af Hvin, der havde opfostret Gudrød, til at tage dem til Naade igjen²⁾.

Da Harald var 40 Aar gammel, altsaa henved 890, vare allerede flere af hans Sønner vorne. De begyndte at ærgre sig over, at Jarlerne, og ikke de, skulde have Forleninger og Land at raade over, og enkelte af dem besluttede, som man seer, selv at tage sig til Rette. Snefrids Sønner synes at have været de, der først begyndte at yppe alvorlige Uroligheder, idet to af dem, Haldan Haalegg og Gudrød Bjome, en Vaar drog mod den gamle mægtige **Ragnvald Mørejarl**, omringede Huset, hvori han opholdt sig, uden at han merkede det, og brændte ham inde med 60 Mand. Dette var denne fortjente Mands saare uværdige Endeligt. Kong Harald blev og meget fortrænet derover, og drog strax med en overlegen Styrke mod Gud-
rød, der havde taget Jarledømmet i Besiddelse. Gudrød gav sig paa Naade og Unnaade, og slap derfor med Livet, men blev strax sendt tilbage til Thjod-
olf paa Agder, medens Kongen til Jarl over Møre udnævnte **Thore den**

¹⁾ Det fortælles fuldstændigt i Snorres Harald Haarfagres Saga, Cap. 25, og Agrip, Cap. 4, 5. Men Snefrid nævnes som de fire nævnte Sønners Moder ogsaa i Nl. Tryggv. S. Cap. 7, i Nl. d. Hell. S. Cap. 1 og i Flatabogen (Upphaf &c. Cap. 1). I den upaalidelige „Hauk Haabroks Thaat“, ligeledes optagen i Flatabogen, tales der og om Snefrid og Svase, men lidt forffjelligt fra Snorres Fortælling. Det heder der at Svase var en Dverg, og fortryllede Kongens Sind saaledes at han forelskede sig i Finnepigen Snefrid; at der efter hendes Død blev bredt over hende en Blåje, Svase havde givet Kongen, og hvori der var saa megen Trolddom skjult, at den hindrede hendes Lig fra at raadne i tre Aar. Harald skal have digtet en Draape om hende, hvoraf et Vers anføres. Og ifølge denne Beretning er det Egil Udsærk, ikke Thorteif, som raader til at bytte Klæder under Liget (Fornm. S. X. 207. 208).

²⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 26.

tause (Hegjandi), Ragnvalds Søn, og gav ham sin Datter Maluf Marbot til Egte¹⁾. Haldan var imidlertid dragen med tre Langskibe over til Drenø, for at overfalde Sønnen, ligesom han havde overfaldt Faderen, og Kongen, som saaledes ei kunde faa ham i sin Magt, skal have lyst ham landsflygtig over hele Niget²⁾. Det lykkedes virkelig Haldan at komme saa usforbarendende paa Torv-Einar, at denne maatte søge sin Frelse ved en skøndsom Flugt over til Skotland, medens Haldan gjorde sig til Konge over Verne. Men endnu samme Mars Høst kom Einar tilbage ligesaa uventet; det kom til et Slag mellem ham og Haldan, sandsynligviis mellem Sandø og Minansø; Haldan blev overvunden og nødt til at løbe overbord og svømme i Land til Minansø, hvor man ikke strax ledte efter ham, da det allerede begyndte at blive mørkt. Men om Morgenens efter, da det lysnede, og man begyndte at lede efter de Flygtende, sagde den skarpsynede Einar: „jeg veed ikke hvad det er jeg seer der ude paa Minansø, en Mand eller en Fugl; stundom hæver det sig op, stundom lægger det sig ned“. De roede over til Den, for at see hvad det var, og fandt Haldan, som de toge til Fange, og som Einar dræbte paa den grusomme Maade, der allerede ovenfor (S. 451) er emtalt, nemlig, som det heder, ved at riste en Orn paa hans Ryg, det vil sige, flære Ribbenene fra Rygraden og drage Lungen ud, idet han gav ham til Odin for at faa Sejr, og kvad et Vers, hvori han jublede over, at han for sin Deel havde hevnet sin Fader³⁾. Uagtet Kong Harald havde misbilliget sine Sønners Færd, ja endog erklæret Haldan landsflygtig, saa fordrede dog de Tidens Ansættelser, at han maatte hevne hans Død. Hans Søner vare desuden saa forbittede derover, og raabte saa ivrigt paa Hevn, at han tilsidst ikke længer kunde undgaa at gjøre et Tog mod Einar, uagtet han skal have søgt at faa det udhalet. Harald kom til Drenø, og Einar flygtede over til Katanes, men der aabnedes Underhandlinger mellem dem, og endelig kom det til et Forlig, hvorved det overlodes til Kongen at bestemme

¹⁾ Snorre, Harald Haarfares Saga Cap. 30. Flatabogen (Olaf Trygvessøns Saga i Skaalh. Udg. S. 219). Det er ej usandsynligt, at Titnavnet Hegjandi, som tillægges Thore, kun hidrører fra et Vers af Torv-Einar, hvori denne siger, at han, istedetfor at hevne Faderen, sidder taus ved Mjødkarret hjemme paa Nøre.

²⁾ Flatabogen l. c. S. 219.

³⁾ Snorre, Harald Haarfares Saga, Cap. 31. Flatabogen (l. c. S. 219, 220). Fagrskinna Cap. 210. I det Vers, der lægges Einar i Munden, siger han, at han for sin „Hjerdedeel“ har hevnet sin Fader, ligesom han i hiint før omtalte Vers med et slags Spot yttre, at hverken Rolf eller Rollaug forsøge at hevne Faderens Død, og at Thore Jarl endog sidder hjemme paa Nøre ved Mjødkarret. Da Versene synes at være autentiske, maa man heraf slutte, at der paa denne Tid kun levede fire Søner efter Ragnvald, nemlig Rolf, Thore, Rollaug og Einar.

Bodens Størrelse. Harald dømte Einar og alle Drknoingerne tilsammen til at betale 60 Mark Guld. Dette vidste den kloge Einar at benytte til sin Fordeel, idet han tilbød Bønderne, der klagede over Bodens Størrelse, at betale den for dem, imod at de afftode ham al deres Ddel, det vil sige den egentlige Ejendomsret til Jordegodset, hvorved det samme Forhold indførtes, som i Norge ved Haralds Erobring. Jarlen udredede Boden, og blev derved Dernes virkelige Ejer¹⁾.

Harald skal ogsaa ved denne Lejlighed have gjort et Tog til Skotland, eller, hvad det er det sandsynligste, hans tidligere Vesterhavstog er af Enkelte blevet forvekslet med dette²⁾. Det var forresten vist ikke overflødigt at foretage en ny Menselse af hine Furrande, thi Vikinger, landflygtige fra Norge, vedbleve endnu at holde til der, og gjøre Herjetog til Fædrelandet. Saaledes fortælles der, at Solve Klove, der efter Nederlaget ved Solstel havde slaaet sig paa Vikingelivet og oftere gjort Skade paa Haralds Rige, omsider overfalet og dræbte hans ældste Son Guthorm, der havde fulgt sin Fosterfader Hertug Guthorm som Befalingsmand over Viken, da han laa med sine Skibe ved Brennøerne i Indløbet til den søndre Arm af Gaut-Elven, for at værgø Landet mod Gauter og Daner³⁾.

Der siges i Kongesagaerne, at Norge en Tidlang efterat Kongen havde forvundet Tabet af Snesvid, nød god Fred og gode Maringer⁴⁾. Men med denne Fred maatte det være forbi, da hans Sonner begyndte at vække Urosligheder. Og da der endog i Fredens Dage herskede Misfornøjelse nok med de nye Indretninger, er det ikke at undres over, at denne Utilfredshed tiltog, da Kongens Sonner selv gjorde Brud paa den offentlige Holighed. Derfor finder man ogsaa, at Udvandringerne ingensinde vare hyppigere, end

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 32. Flatabogen (l. c. S. 220). Den korte Beretning om disse Begivenheder, som er optagen i Dlaf den Helliges Saga Cap. 91, hos Snorre Cap. 99 og ligeledes er brugt som Begyndelse til den trykte Udg. af Drkn. S., afviser noget fra den ovenanførte. Det heber her, at Harald lod Drknoingerne tilsværge sig al Ddelen; at Einar siden forligtes med Kongen, blev hans Mand, og tog Derne i Lehn af ham, uden dog at være skattepligtig, fordi de vare saa udsatte for Angreb; men at han betalte 60 Mark Guld i Boder.

²⁾ Det heber nemlig, paa de sidst anførte Steder, at Harald, efter at have faaet de 60 Mark Guld, herjede paa Skotland, som det heber i Glyndraapa. Men Glyndraapa, der digtebes af Hornklove om Haralds første Krige, citeres netop af Snorre (Harald Haarfagres Saga Cap. 22), som Vidnesbyrd for at han ved sit første Vesterhavstog herjede paa Den Man.

³⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 33. Flatabogen (Upphaf &c. Cap. 8). Dlaf Tryggvesson's Saga Cap. 2. Dlaf den Helliges Saga Cap. 1.

⁴⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 26.

efter 890. Og det var nu ej længer Syderøerne, som det fornemmelig gjaldt, men **Island**.

23. Islands Bebyggelse.

Denne Ø var, som vi have seet, allerede opdaget af Naddodd, Gardar og Floke lidt før 870, og havde af den sidste faaet sit Navn. Men den begyndte ikke formeligt at bebygges, førend efter Hafesfjordslaget, og det var Atle Jarl og hans Søner, som ved deres Overmod og Anmaselser gave den nærmeste Anledning dertil, ligesom de allerede tidligere havde nødsaget Olve Hnuva til at flygte fra sit Hjem og anraabe Kongen om Beskyttelse.

Der levede i Firdafylke to Brodre ved Navn **Bjørnulf** og **Noald**, Søner af en Romund Gripsen i Thelemarken. De havde maattet flygte fra Thelemarken for en Drabsfag; og bosat sig i Dalsfjorden paa Fjale. Bjørnulf havde en Søn ved Navn Orn, Noald en ved Navn Rodmar; Orn havde Sønnen **Ingulf**¹⁾ og Datteren **Helga**, Rodmars Søn hed **Leif**. Ingulf og Leif vare fortrolige Venner og Fostbrodre. Da Ingulf var 20 og Leif 18 Aar gammel, drog de ud paa Vikingetog i Forening med Atle Jarls ovenfor omtalte Søner, Haastein, Herstein og Holmstein, og samlede sig rigt Bytte; det samme gjorde de næste Sommer, og den ønskeligste Enighed herskede mellem dem. Men imidlertid vare baade Leifs og Ingulfs Fædre døde, og efter deres Hjemkomst gjorde de derfor efter sædvanlig Skik et Arve-Øl, hvortil ogsaa Jarlesønerne bleve indbudne. I dette Gjestebud gif Ingulfs smukke Søster **Helga** om med Bægeret, og behagede især Herstein, der kastede mange elskovsfulde Blikke til hende. Da Løste-Åflæggelsens Tid kom, lovede han højtideligt, at han enten vilde faa Helga til Egte eller ingen. Leif, der selv elskede Helga, rødmede herved. Haastein lovede, aldrig at vige fra Retten i sin Dom i nogen ham voldgiven Sag om end en af Parterne var hans Frænde. Ingulf lovede, ikke at dele Arv med nogen, uden med Leif; dermed, sagde Haastein, gav han tilkjende, at han kun vilde give Leif sin Søster til Egte. Leif lovede, at han aldrig vilde vise sig sin Fader uværdig. Dette, sagde Haastein, var en let Sag, siden Leifs Fader havde maattet flygte med hans Farfader fra Thelemarken for Udaads Skyld. De her udtalte Ord vare naturligtviis mere end tilstrækkelige til at stifte Fiendskab mellem Fostbrodrene og Jarlesønerne. Paa noget Staldbroderskab var nu ikke at tænke, og da Vaaren kom, beslattede Ingulf endog at blive hjemme, for ikke at udsætte sig for nogen Fare fra At-

¹⁾ Et Par Haandskrifter af Landnåma (I. 9.) indeholde den Selvmødsigelse, at Ingulf skulde være herdf, og hans Fader Bjørnulf en Broder af Hevjangrsbjørn.

les overmodige Søner. Han søgte at overtale Leif til at gjøre det samme. Men denne vilde ikke lytte til hans Forestillinger, og sejlede ud. Hans Hensigt var, som man tydeligt kan see, at angribe Jarlesønnerne. Han traf ogsaa Herstein og Holmstein ved **Hisfargavl**¹⁾, men da de havde 6 Skibe og han kun tre, vilde han være kommen tilfört, hvis ikke tilfældigviis hans Moders Farbroder Olmod, Søn af den mægtige Hørde-Kaare, var kommen til med fem Skibe og strax havde taget hans Parti. Nu bleve Jarlesønnerne overmandede. Herstein faldt, men Holmstein blev saaret og flygtede. Den følgende Vinter forbleve Ingulf og Leif for Sikkerheds Skyld sammen, omgivne af et betydeligt Antal Folk. Denne Forsigtighed kom vel tilpas, da Holmstein ud paa Vinteren søgte at overfalde dem. Men, underrettede om det forestaaende Angreb, droge de ham imøde, og det kom til en hidsig Kamp, hvori Holmstein faldt. Ingulfs Venner og Frænder samlede nu om ham, og det besluttedes at byde Haastein Forlig, og overlade det til hans Retfærdighed og Gødelmod at dømme i Sagen. Han dømte, at Herstein havde selv forskyldt sin Død, men at Holmstein, der kun søgte at hevne Broderen, var i sin fulde Ret; for hans Drab skulde derfor alle Ingulfs og Leifs Odeler være forbrudte, og inden tre Nar skulde de have forladt Firdafuske, eller kunne dræbes som Ubodsmænd²⁾. Ingulf fandt, at Dommen var saadan som de maatte have ventet sig den, og de besluttede begge at foretage en Rejse til det nys opdagede Island, for at undersøge, hvorvidt det var raadeligt for dem at nedfætte sig der. De sejlede affted paa et stort Skib, som de ejede, fandt Landet, og opholdt sig en Vinter ved den senere saakaldte Alstafjord paa Østkanten; de maa dog have undersøgt det paa andre Kanter, siden det udtrykkeligt heder, at de syntes bedre om dets sydlige end om dets nordlige Deel. Hvad de ved denne Undersøgelse erfarede om Landets Vilkaar, bestemte dem til at tage Bopæl der, og efter Tilbagekomsten til Norge begyndte Ingulf at samle og forvare deres Gods til den forestaaende Islandsfærd. Leif derimod gjorde, efter at have egtet Helga, et Vikingetog til Irland, hvor han, foruden meget andet Bytte, ogsaa fik 10 Trælle og et ypperligt Sverd, efter hvilket han sidenefter kaldtes **Hjørleif**³⁾. Vinteren efter hans Tilbagekomst skal Ingulf have holdt et stort Blot for at raadspørge Guderne om sin Skjæbne, og Frotten skal have viist ham hen til Island; Hjørleif derimod vilde aldrig blote. De udrustede derpaa hver sit Skib, og droge affted med mange Folk; Ingulf havde paa sit Skib deres fælles Gods, og Hjørleif paa sit alt sit Bytte fra Irland. De medbragte ogsaa de fornødne Huusdyr. Denne Rejse foregik, heder det, to Nar efter

1) Ved His-Den paa Nordhordland i Bergens Løb.

2) Landnåma I. 3, 4. Floamannasaga Cap. 2, 3.

3) Hjör betyder nemlig „Sverd“; angels. heor, gotisk hairus.

Haarsfjordslaget¹⁾ og tolv Aar efter Haralds Regjeringsstiltrædelse, altsaa i 874. I dette Aar blev saaledes Island allerførst bebygget. Deres tidligere Rejse skulde efter nogle Angivelser have fundet Sted 6 Aar forud, eller i Harald Haarfagres 6te Regjeringsaar, hvilket dog ikke stemmer med den ovenanførte Fortælling, ifølge hvilken der i det højeste kun kan have været tre Aar mellem deres første og anden Rejse. Hiin maa derfor have fundet Sted 871. Dette bliver ogsaa nødvendigt at antage af den Grund, at Islands Opdagelse, som ovenfor viist, ikke kan være indtruffen før 867; til Maddodds, Gardars og Flokes Rejser maa man, hvor nær efter hinanden man end lader dem foregaa, mindst regne to Aar; og da der vel ogsaa idetmindste gik et Aars Tid hen derefter, inden Ingulf foretog sin første Rejse, kan denne saaledes ej have fundet Sted før 870 eller 871.

Ingulf og Hjørleif sejlede sammen, indtil de fik Dje paa Island, da tabte de hinanden af Sigte. Da Ingulf saa Land, kastede han sine **Andveges-Suler** ud med en Paakaldelse til Guderne om Held, og med det højtidelige Løfte at han vilde opslaa sin Bolig der, hvor disse Søjler drev i Land. Denne Maade, saa at sige at lade Guderne selv udvise det Sted, hvor man skulde nedsætte sig, efterlignedes ogsaa af de fleste øvrige Nybyggere, som kom til Island, og man maa næsten antage, at det har været en Skik, som fra umindelige Tider har hersket hos vore Forsædte og vedligeholdt sig i Grindringen fra den Tid, da Norge selv bebyggedes. Ingulf landede først ved det høje Fjorbjerg sydøstligst i Landet, der efter ham har faaet Navnet **Ingulfshøfde**. Hjørleif derimod blev af Vind og Strøm drevet længer mod Vesten; hans Vandbeholdning gik op, og de irske Trælle gave nu det Raad at man skulde knæde Meel og Smør sammen og spise det, hvilket de kaldte „Minnthaf“²⁾; thi deraf, sagde de, tørstede man mindre. Det skede, men imidlertid kom der Regn, saa Minnthaket blev overflødig og begyndte at mugne; derfor kastede de det overbord, og det drev i Land paa et Sted, der endnu kaldes Minnthafs-Dre. Hjørleif landede endelig ved den sydligste Spids af Landet, der efter ham er kaldet **Hjørleifshøfde**; her var en lille Fjord, hvor han løb ind og begyndte at oprejse to Stuebygninger, den ene paa 18, den anden paa 19 Favnes Længde. Her opholdt han sig om Vinteren; om Vaaren vilde han saa Korn, og da han kun havde een Dre, lod han sine irske Trælle drage Arden, medens han selv og hans øvrige Folk vare beskæftigede med at tømre Husene. En af Trællerne, Dubthach, foreslog nu sine Staldbrødre at de skulde dræbe Dren og indvilde Hjørleif at en Bjørn havde slaet den; naar da Hjørleif og hans Folk spredte sig ad for at lede efter Bjørnen, skulde de enkeltviis anfælde og

¹⁾ Landnåma I. 6.

²⁾ Af det gaeliske minn d. e. Meel.

myrde dem. De gjorde saa, og deres lumste Plan lykkedes. De dræbte Hjørleif og hans Ledfagere, men røvede deres Koner, Gods og Vaad, og reede over til nogle Der udenfor Kysten, hvilke siden efter dem have faaet Navnet **Bestmanna-Derne**. Her slog de sig ned indtil videre. Imidlertid havde Ingulf opholdt sig ved Ingulfshofde, og sendte om Vaaren to Trælle destover langs Kysten for at see om de kunde finde hans Andvegesfuler. Da de kom til Hjørleifshofde, fandt de Hjørleifs Lig, og vendte strax om igjen for at melde Ingulf denne sørgelige Tidende. Han ilede til Hjørleifshofde, og udbrød ved Synet af sin Vens Lig: „Den brave Mand var en bedre Skjæbne værd, end at hans Trælle skulde blive hans Banemænd; men saaledes gaar det dem, der ej ville blote“. Han steg op paa Toppen af Forbjergtet, og saa Derne i Sydvest; da faldt det ham ind at Trællene havde begivet sig did, siden Vaaden var borte. Han drog derud for at lede efter dem, og fandt dem ogsaa, just som de sad og spiste; de løb forskrækkede hver til sin Kant, men han indhentede og dræbte dem alle. Ingulf tog de røvede Kvinder med sig tilbage til Hjørleifshofde, og opholdt sig her næste Winter. Sommeren efter drog han længer mod Vest langs Kysten, og opholdt sig den tredie Winter lidt vestenfor Udlobet af Olvus-Naen, ved et Fjeld, der efter ham er kaldet Ingulfsfjell. Imidlertid havde hans Trælle fundet Andveges-Eulerne. De vare drevne i Land paa Nordsiden af den store Halvg, hvis yderste Spidse kaldes Reykjanes, og som begrænser Faresfjorden mod Syd. Om Vaaren drog han derfor med alle sine hen til dette Sted, og besatte sig der. Hans Gaard, den første faste Gaard, der saaledes opførtes paa Island, var **Reykjavik**, der nu er bleven til et slags By, og hvad man kunde kalde Landets Hovedstad. Ingulf tog alt Landet i Besiddelse ligesom Olvus-Naen til Hvalsfjorden, altsaa den hele nysnævnte Halvg, hvor han da siden lod sine Mænd og Tilhængere nedsatte sig. Han var, siges der, den berømteste af alle Landnamsmændene, fordi han var den første, og den hvis Exempel de øvrige siden fulgte. Fra ham nedstammede ogsaa en anseet Slægt. Med sin Hustru Hallveig Frodedatter fra Fjale, hvis Fader, Hersen Frode Bemundsson, var Sostendebarn til Ketil Flatnef, havde han Sønnen **Thorstein**, og en Datter ved Navn **Thorny**, der egtede Ketil Flatnefs Søn **Helge Bjola**, som noget efter Ingulf kom fra Syderøerne, for at besætte sig paa Island, og med Ingulfs Samtykke nedsatte sig i den nordlige Deel af dennes Landnam, paa **Kjalarnes** ved Hvalsfjorden, hvor han tog et betydeligt Stkke Land i Besiddelse ¹⁾. Paa Kjalarnes indrettede siden Thorstein Ingulfs søn et almindeligt Thing, hvortil mange Høvdinge søgte, førend det egentlige Althing senere kom istand.

¹⁾ Landnåma I. 11.

24. De fornemste Landnamsmænd.

Det laa i Sagens Natur, at de Nybyggere, der tidligst kom til Island, ogsaa havde det frieste Valg med Hensyn til Stedet, hvor de nedsatte sig, og Udstrækningen af de Stykker Land, de toge i Besiddelse. De første Nybyggere synes og at have benyttet sig saa godt som de kunde af dette frie Valg, thi det varede ikke meget længe, førend Sokysterne og de bedste, nærmest Eoen liggende Dalsfører vare fordeelte imellem enkelte store Grundejere, som vistnok senere tillode andre at nedsatte sig i deres Distrikter, men i de fleste Tilfælde sikkert ikke uden mod at erkjende dem selv som Hovdinge, og sig som deres Thingmænd. Da Sokysten og de nedre Dale vare optagne, opsogetes de fra Eoen fjernere, indre Dalsfreg; men da disse ikke naaede langt, eftersom hele det indre Island er en uoverseelig Steenørken, opstod der snart Mangel paa ubesat Land. Dereover opstod der Klage, og, mærkeligt nok, Afgjørelsen deraf blev overladt Harald Haarfagre: en Omstændighed, hvoraf det skulde synes, som om hans Herredomme eller fyrstelige Værdighed endnu efter Udvandringen vedblev at erkjendes af Nordmændene. Han bestemte, at ingen skulde tage mere Land, end hans Skibsfolk kunde fare om med Ild paa een Dag. Dette skulde skee paa den Maade, at man skulde gjere op en Ild, naar Solen stod op; derpaa en anden, ikke længer borte, end man kunde see den første, og saaledes videre, indtil Solens Nedgang¹⁾. Med Hensyn til Kvinder vedtoges det, at de ej skulde kunne tilegne sig større Strækning, end de paa en Vaardag mellem Solopgang og Soleglad kunde lede en to Mars Kvige eller et halvorent Ned. Man kan saaledes med Hensyn til Islands Bebyggelse skjelne mellem to Hovedperioder; den første, i hvilken Landet fordeeltes mellem de først ankomne Nybyggere i store Distrikter, og den anden, i hvilken Nybyggerne deels maatte nøje sig med mindre Stykker, deels søge til de indre Gyne, deels nedsatte sig paa allerede taget Land, deels ogsaa kjøbe sig Gjendomme. Den første Periode tilhører som det synes, de første ti eller højst tyve Aar efter Hafresfjordslaget (872—892); den anden den øvrige Deel af Haralds Regjerings Tid og de nærmeste Aar efter hans Død; man regner nemlig, at Dens fuldstændige Bebyggelse medtog 60 Aar²⁾.

En af de Nybyggere, der allerførst bosatte sig paa Island efter Ingulf, og som tilegnede sig et af de videste Distrikter, var **Skallagrim**. Det er allerede omtalt, hvorledes han i Aaret 878, efter sit uheldige Besøg hos Kongen, besluttede at drage til Island med sin gamle Fader Skeldulf, sin hele Familie, sine Undergivne og mange af sine Venner; hvorledes han paa

¹⁾ Landnáma V. 1.

²⁾ Landnáma V. 15.

Bejen fandt Lejlighed til at overfalde og dræbe Sigtrygg og Hallvard til-
ligemed Hertug Guthorms Sønner, og hvorledes Kveldulf døde efter de
uvante Anstrengelser, han under denne Kamp havde gjort. Kveldulfs Lig
blev efter hans eget, paa Dødslejet yttrede Onske, lagt i en Kiste og kastet
overbord. Over det Skib, han havde ført, tog hans og Skallagrims Ven
Grim Thoresson ¹⁾, Bestyrelsen; han var rig og en storættet Mand fra Haa-
logaland, der formedelst sit Venstab med Kveldulfs Familie havde udsat sig
for Kongens Brede. Begge Skibe styrede forbi Reykjanes ind i Farefjords-
Nabningen til den senere saakaldte Borgarfjord, i hvilken de fandt Kveldulfs
Kiste drevne i Land ikke langt fra Mundingen af Guf-Laen; her op slog
Skallagrim sin Bolig og byggede Gaarden **Borg**, efter hvilken Borgarfjor-
den har faaet Navn; han tilegnede sig den hele Kystegn fra Harnesfjord paa
Østsiden af Borgarfjorden, ikke langt fra den nordligste Grændse for Ing-
ulfs Landnam, til Borgarbraun ved Kaldaen paa Nordfjorden af Farefjor-
den, og kaldte dette Distrikt efter dets Beskaffenhed **Myre**, hvilket det endnu
kaldes og udgjør et heelt Hered. Her uddeelte han Land til sine Led-
sagere og senere ankomne Udvandrerere, der vandt hans Indsej, og lod dem ned-
sætte sig paa forskjellige Steder. Selv forbeholdt han sig, foruden Borg, to andre
Gaarde, paa Alftanes, for Giffriets, Sælværenes og Eggværenes Skuld, og
vester ved Altrar, fordi der kom meget Drivtømmer, som da fandtes i saa
stor Mængde, at man kunde bygge Huse og Skibe deraf ²⁾.

Maret forend Skallagrim ankom, var og hans Broder Thorolfs Ven
og Hævner **Ketil Høng** ankommen til Island, og havde taget et betydeligt
Stykke Land i Besiddelse, nemlig den hele Strækning mellem den store syd-
vestligt i Landet udrindende Thjorsaa, og den østenfor, under Gjassfeldsjøken
i mange Strømme flydende Markarfljot. Her bosatte han sig nær ved Tre-
hyrningsaaasen paa Gaarden **Hof**, hvor han altsaa maa have opført et Tem-
pel, og uddeelte forøvrigt Distrikter mellem sine Venner og Frænder ³⁾. En
af disse var hans Fostbroder **Baug**, der senere kom til Island og bosatte
sig med Høngs Samtykke i den saakaldte Fjots-Lid, paa Gaarden **Lidar-
ende** ⁴⁾. Endeel Aar senere kom ogsaa en anseet Haalogalending, ved Navn
Sighvat den røde, der havde egtet Mannveig, en Datter af Thorolf
Kveldulfsøns Enke Sigrid i hendes Egteskab med Gyvind Lambe ⁵⁾; han
anviste Høng Bolig vesterfor Markarfljot. Østenfor denne, ved Foden af

1) Grim omtales og ofte i Vatnsdølafaga, men det heder her, at han var en
Søn af Ingjald paa Havnø.

2) Landnåma I. 18, 19. Egils Saga Cap. 27, 28.

3) Landnåma V. 3.

4) Landnåma V. 4.

5) Landnåma V. 3.

Gyjafjeldsjoklen, nedsatte den mægtige Thronder **Rasn Balgardsøn** sig. Han nedstammede i lige Linje fra Harald Hildetand. Hans Søn Torund opbyggede et stort Tempel; fra ham nedstammede en af de mægtigste **Wetter** paa Island, de saakaldte **Oddaverjer**, til hvilke den berømte **Sæmund Frode** hørte.

Paa den Maade var saa godt som den hele Kyst mellem Gyjafjeldsjoklen og Borgarhraun besat; til Markarsfjot af Rasn Balgardsøn, mellem Markarsfjot og Thjorsaa af Høng; mellem Olvusaa og Hvalsfjorden af Ingsulf, og mellem Havnefjeld, Borgarfjorden og Borgarhraun af Skallagrim. Kun de indre Dele vare der endnu ubesatte, og nogle faa Strog ved Kysten, nemlig den saakaldte Flo, mellem Thjorsaa og Olvusaa, og Styket mellem Hvalsfjord og Havnefjeld, hvor forskellige mindre Kolonister nedsatte sig, af hvilke de fornemste synes at have været to Brødre, Finn og Orm Haldorsønner, fra Stavanger-Eggen¹⁾. Nordsiden af Farefjorden synes ogsaa at være bleven sildigere besat, og udstykket i mindre Dele. Men til **Breidfjorden**, paa den anden Side af Snefjeldsnes-Halvøen, kom der tidligt mægtige Nybyggere, som toge store Landstrækninger i Besiddelse. Blandt disse var Ketil Flatnes Søn, **Bjorn**. Vi have seet, hvorledes Ketil drog over til Syderøerne, og hvorledes hans **Wet** her erhvervede stor Magt, indtil, som det synes, Haralds Vælde fordrev dem fra Derne, og Skoternes Opstand fra Fastlandet. Man havde foreslaaet Ketil, fortælles der, at flytte over til Island, men han sagde: „til det Fiskestade kommer jeg ikke i min Alderdom“, og forblev i Skotland, hvor han maa være død endnu før Skoternes Opstand. Hans Søner derimod droge afsted for at nedsætte sig paa den nys opdagede D. Helge Bjela kom først og bosatte sig, som nys anført, paa Kjalarnes. Bjorn var, da Ketil drog til Syderøerne, bleven tilbage hos sin Fosterfader, Jarlen Kjallak i Janteland. Da Kjallak kort efter døde, egtede han hans Datter, og begav sig til Sogn, hvor han fandt sin Faders Ejendomme i Hænderne paa kongelige Marmænd eller Gaardsfogder. Harald havde nemlig tilegnet sig dem, da Ketil havde opløst sig til uafhængig Hording over Syderøerne. Bjorn drev Marmændene bort, og tog Ejendommene i Besiddelse som sin Ddel. Ved Efterretningen derom skyndte Harald sig fra Viken, hvor han just opholdt sig, til Throndhjem, stævnedes her 8 Fylkers Thing, og lyste Bjorn utlæg over hele Norge. Han sendte derpaa en af sine Mænd, ved Navn **Hauk Haabrok**, tilligemed nogle andre Kæmper, for at dræbe ham. Men da Hauk kom søndenfor Stad, fik Bjorns Venner det at vide, og advarede denne, der i Hast sejlede bort paa en Skude, han havde, med sin Familie og sit Gods. Han

¹⁾ Landnåma I. 17. Stafangr kan maaskee og betegne Stavangsfjorden i Søndfjord.

vovede dog ikke at seile ud til Havs, eftersom Vinteren nærmede sig, men lagde ind til Den **Rofter** paa Søndhordeland, hvor han fandt en venlig Modtagelse hos den mægtige Hovding **Rolf**, eller, som han almindeligviis kaldtes, **Thorolf Mostrarflegg**, Søn af Arnulf Fiskekre; han var nemlig Forstander for et Thors-Hov, der stod paa Den, og var Guden Thor meget hengiven. Bjørn opholdt sig der hemmeligt den halve Vinter, og fik om Vaaren af Thorolf et godt og vel udrustet Langskib, paa hvilket han sejlede vester til sine Frænder, ledsaget af Thorolfs Søn Hallstein. Men da han erfarede at alle hans Søskende havde antaget Christendommen, kunde han, der ivrigt holdt ved den gamle Tro, ikke trives iblandt dem, men sejlede til Island, hvor han tog Land i Besiddelse paa Nord siden af den Halvø, der adskiller Breidsejorden fra Faresejorden og ender med den høje Sneffjeldsjøkel. Hans Hovedgaard, hvor han levede med megen Pragt, fik efter ham Navnet **Bjarnarhavn** (Bjornshavn). Fra ham nedstammede mange berømte Mænd, hvoriblandt den norske Erkebiskop Gystein. Bjørns Forjagelse fra Norge er sandsynligviis samtidig med Thorolf Kveldulfssøns Død (877), thi just i dette Aar drog Harald fra Viken til Throndhjem. Bjørn opholdt sig Vinteren over hos Thorolf, og de to følgende Vintre paa Sydøerne; han kom saaledes til Island omtrent ved 880¹⁾.

Paa den Tid var hans gjeftfrie Bestytter **Thorolf Mostrarflegg** ligeledes kommen til Island. Kong Harald Haarfaagre, misnøjet med, at han havde taget sig af Bjørn, sendte strax Bud til ham, at han enten skulde komme og overlade Kongen at domme ham efter Gødtbefindende, eller fare utlæg, som Bjørn. Dette skal have fundet Sted ti Aar efterat Ingulf drog hen at bebygge Island: sandsynligviis maa man her regne fra Ingulfs første Rejse. Thorolf anstillede et stort Vlot, og gik til Frett hos Thor, hvilket af begge de opstillede Vilkaar han skulde vælge. Fretten, siges der, viste ham til Island; han udrustede et stort Havskib, og indskibede sig med sin Familie, mange af sine Venner og meget Gods. Templet rev han ned, og medtog den største Deel af Sommeret, saavel som noget af Mulden under den Stalle eller Forhøjning, hvor Thorsbilledet havde staaet. Han fik god Bør; da han kom udenfor Reykjanes, kastede han sine Udvegesjuler, paa den ene af hvilke et Billede af Thor var udskaaet. Bunden førte nu Skibet ferbi Sneffjeldsnes og indad Breidsejorden, hvilket Navn Thorolf skal have givet den. Han landede paa Sydsiden, temmelig langt inde i en Baag, der senere kaldes Hofsvaag. Paa et Nes lidt nordener Baagen fandt han Thorsbilledet drevet i Land; dette Nes kaldte han **Thorsnes**, og besluttede at bosætte sig der. Han tilegnede sig ved Tid den hele Kyststrækning fra Stavaa til Thorsaa, byggede sin Gaard, **Hofsstad**, ved **Hofsvaag**, og

¹⁾ Eyrbýggja Saga Cap. 1-3. Landnåma II. 11.

rejste her et prægtigt Tempel, hvortil han sandsynligviis brugte Sommeret af det nedrevne Tempel i Norge, og under hvis fornemste Stalle han vel ogsaa har lagt den medbragte Muld fra Grunden under det forrige Tempel. Til dette Tempel bod han alle sine Heredsmænd at betale Told, hvorimod han som Gode paatog sig at vedligeholde det og bestride Omkostningerne ved Dffergilderne. Paa Tangen af Nesset indrettede han Thingsted for Heredet, hvor alle Domme holdtes. Stedet var saa helligt, at intet Blod maatte udgydes der i Brede, og Ingen maatte besudle det ved legemlige Udtømmelser: dertil bestemtes et Skjær i Nærheden, som fik Navn derefter. Paa Nesset stod et Fjeld; dette ansaa Thorolf især for helligt, og kaldte det derfor **Selgafell**; did maatte Ingen vende Blikket, uden at have vasket sig; hverken Fæ eller Foll maatte dræbes der; han troede, at han og hans Frænder efter Døden skulde komme derhen ¹⁾. Thorolf traadte saaledes strax ved sin Ankomst op som en mægtig Hovding. Det var efter hans Raad, at Bjorn Ketilsjon nedsatte sig i Nærheden; Stavaaen skilte mellem begges Besiddelser. Thorolfs Søn **Hallstein**, der var kommen med Bjorn, fandt det under sin Værdighed at modtage Land af sin Fader; han drog over til den nordlige Side af Fjorden, hvor han bosatte sig ved Thorstefjorden, og blev en mægtig Hovding. Han blotede til Thor, for at han skulde sende ham Andvegesfuler. Da, fortælles der, drev et Stykke Dribtømmer ind, 63 Ellen langt og 2 Favne tykt, deraf blev der gjort Andvegesfuler ej alene paa Hallsteins Gaard Hallsteinsnes, men næsten paa hver eneste Gaard ved Fjordene i Nærheden ²⁾.

Da Ketil Flatnes's Datter **Alude** havde mistet sin Mand Thorstein rode ved Skoternes Opstand, drog hun, som allerede er fortalt, over til Drknørerne med alle sine Sønnebørn og mange andre af hendes Mand's Ledfagere og Tilhængere. Paa Drknørerne opholdt hun sig, som det synes, en Tidlang, og bortgiftede her sin Sønmedatter **Groa** til Tungad, den skotske Jarl eller Maormor paa Katanes; der maa altsaa være sluttet et Forlig mellem Nordmændene og Skoterne. Det var rimeligviis under sit Ophold her, at hun kjøbte den fangne irske Kongedatter af **Sigurd** Jarls Hustru, for at hun skulde gaa hendes Svigerdatter **Thurid** til Haande, naar hun skulde føde; og sandsynligviis fødte hun her **Nlaf**, den yngste af Thorsteins Børn, og som opfostredes af Alude. Denne drog først til Færverne, hvor hun ligeledes opholdt sig en Stund og bortgiftede Thorsteins Datter **Aluf**, fra hvilken den fornemste **Wt** paa Færverne, de saakaldte **Gotesfegger**, nedstammede. Endelig sejlede hun til Island med hele sit talrige Følge. Hendes egentlige Maadgiver var Hersen **Koll** eller **Dala-Koll**; blandt hendes Frigivne nævnes **Erp**, en Søn af hiin irske Kongedatter og den skotske Jarl **Mældun**; hun havde efter Lofte givet baade ham og hans Moder deres

¹⁾ Eyrbyggja Saga Cap. 4.

²⁾ Landnåma II. 23.

Frihed. Klude led Skibbrud ved Vikarskeid nær ved Olvus-Laens Munding, da hun kom til Island; hun begav sig over til sin Broder Helge paa Kjarnes, for at opholde sig hos ham, og han indbød hende til sig med Halvdelen af hendes Folk. Dette fandt hun smaaligt, og vilde ikke modtage Indbydelsen, men drog til Bjørn, der kjendte hendes stolte Sindelag bedre, gik hende imøde med sine Huuskarle, og indbød hende til sig med hele hendes Følge. Denne Indbydelse modtog hun, og forblev der om Vinteren. Vaaren efter tog hun Land i Besiddelse rundt om den saakaldte Hvammssjford, og uddeelte Stykker deraf til sine Ledfagere. Af disse fik Koll den saakaldte **Laxaadal**, efter hvilken hans Ætlinger kaldtes **Laxdølerne**; han blev gift med en af Thorstein rødes Døtre, og hans Efterkommere bleve anseede Mænd. Selv opflog Klude sin Bolig paa **Hvamm**, inderst ved Hvammssjorden, og boede her med sin Sønneson **Olaf Feilan** til sin Død. Herfra bortgiftede hun de øvrige af Thorstein rødes Døtre, af hvilke en ved Navn **Øst** egtede Hallstein Thorolfsson, Thorstefjord-Goden. Klude var kristen. Hun lod derfor rejse Kors paa nogle Høje, der kaldtes **Korsholene**, for ved dem at forrette sin Andagt. I de følgende Generationer, da Christendommen glemtes, bleve disse „Korsholer“ Gjenstand for Overtro og Tilbedelse. Klude var en stolt og kraftig Kvinde, høj af Væxt og før. Da Olaf Feilan var bleven voren og skulde gifte sig, gjorde hun et prægtigt Bryllupsgilde paa Hvamm, hvortil alle deres talrige Frænder vare indbudne. Hun var da saa gammel, at hun kun plejede at tilbringe nogle faa Timer midt paa Dagen paaklædt, og i denne Tid give de nødvendige Befalinger. Paa den første Gildesdag, da Gjesterne kom, var hun dog tilstede for at modtage dem, og takkede dem fordi de vare komne langvejsfra for at gjøre hendes Huus Ære. Da alle vare skiftede til Sæde, erklærede hun højtideligt, at hun stjenkede Gaarden med hele dens Tilbehør til sin Sønneson Olaf. Hun bad Gjesterne at fornøje sig, som de bedst kunde, og gik derpaa med faste Skridt og rank Holdning under alle de Tilstedeværendes Beundring ud af Salen til sit Sovestue. Næste Dag, da Olaf vilde see til hende, fandt han hende siddende død oppe ved hendes Leje. Han fortalte det til de forsamlede Gjester, som med Ætette beundrede det stolte Væsen, hun lige til sin Død havde formaaet at iagttage; nu blev hendes Urveol og Olafs Bryllup højtideligholdt under eet. Den sidste Gildesdag blev hun efter sit forhen yttrede Ønske begravet ude paa Stranden, hvor den ved Flodtid overstyldedes af Vandet, fordi hun, som kristen, ej vilde ligge i uindviet Jord ¹⁾. **Olaf Feilan** blev en mægtig Høvding;

¹⁾ Laxdøla Saga Cap. 7. Landnåma II. 15—19. Landn. stemmer ikke ganske med Laxdøla; denne kalder Klude „Unn“, og lader hende efter hendes Død blive højlagt. Efter Landn. skal hun ogsaa selv i Gildet have forudsagt sin Død, og at dette skulde være hendes Urveol.

hans Søn **Thord Gelle** blev vel endog den mægtigste i hele Breiddefjorden og Stamfader til en saare anseet **Wt**, hvortil blandt andre **Are Frode** horte. Hendes Død og **Olafs** Giftermaal synes at have fundet Sted omkring 900.

Strax vestenfor **Nudes** Landnam, paa den saakaldte **Medalfjellsstrand**, nedsatte **Kjallak** den gamle sig, en Svoger af **Bjorn Ketilsøn**, og en Sønesøn af hans Fosterfader, **Jarlen Kjallak**¹⁾. Fra ham nedstammede de stridbare **Kjalleflinger**. Ved Siden af **Kjallaks** Distrikt, paa den saakaldte **Skardsstrand**, tog den oftere omtalte **Sokonge** fra **Hordaland**, **Geirmund Heljarfjind**, **Hjors** Søn, en betydelig Strækning i Besiddelse. Han ansaaes, siges det, som den fornemste af alle de **Vikinger**, der paa **Hafresfjordslagets** Tid opholdt sig i **Vesterviking**. Han skal, som allerede ovenfor berettet, have været med i det Forbund, som **Kjotve**, **Thore Haklaug**, **Kong Erik** og **Haralds** øvrige Modstandere stiftede, og som fik en saa uheldig Ende for dem ved deres Nederlag i **Hafresfjorden**; men selv deltog han ikke deri, da han paa den Tid var hiinsides **Havet**. **Anund Træfod** og **Thrond** mjosfjiglande opfordrede ham forgyæves til, med deres Bistand at vinde sine Fædrenebesiddelser tilbage. Han var klog nok til at indsee, at det ej vilde nytte ham at maale sig med **Harald**, men beslattede heller at gaa til **Island** og nedsette sig der. Han sejlede affted i Forening med sin Frænde **Ulf Hjalge**, Søn af **Høgne** den hvite²⁾, og en anden anseet **Viking** ved Navn **Steinulf den lave**, Søn af **Herfen** **Nolf** paa **Hgder**. Hver af dem havde et Skib. Selv var han da temmelig gammel. Da de kom ind i **Breiddefjorden**, hørte de, at **Kysten** var optagen paa **Sydsiden**. De styrede derfor ind til den nordlige Side, hvor **Geirmund** tog Land paa **Skardsstranden**, indtil forbi **Budardal**, medens **Steinolf** tog et Stykke fra **Budardal** og længer indad, og **Ulf** derimod hele det saakaldte **Hepfjanes**, mellem **Thorsfjeld** og **Berufjord**. Han var gift med en **Syster** til **Helge** magre, Datter af **Gyvind** **Mustmand**; deres Søn egtede en **Syster** af **Steinulf** den lave. **Geirmund** bosatte sig paa **Geirmundstad** ved **Skard**, og levede med kongelig Pragt; saaledes havde han ikke mindre end 80 **Frimænd** hjemme paa **Gaarden**. Derfor fandt han sit Landnam for lidet og beslattede at tage mere. Men da det tilgrændsende Land var optaget, maatte han søge sine nye Besiddelser længer borte, nemlig paa **Dens** nordvestligste **Spidse**, lige fra **Forhjerget** **Hytagnup** paa **Nordsiden** af **Hjefjorden**, og forbi **Horn**

1) Landnáma II. 19.

2) **Høgne** den hvite var en Søn af **Ublaud**, denne af **Utrugg**, og denne, som det foregives, af **Kong Hjørleif** den kvensame, medens **Geirmund** og **Haamund** **Heljarfjind** udgives for **Sønner** af **Hjor**, Søn af **Half**, Søn af **Hjørleif**. Men det er ovenfor (S. 305 fg.) viist, at **Slægtled** her maa være bortfaldne.

(Kap Nord) øfter til Straumnes (ved Bardsvif). Her uddeelte han mindre Stykker til sine Undergivne, og indrettede for sig selv fire Gaarde, som hans Trælle bestyrede, i Adalvif, Kjaransvif, i den vestre Alminding, og i Bardsvif. Med sin Nabo, Kjallak den gamle, kom han i Uenighed om et Grændsestykke; de stredes, og Geirmund var trods sin høje Alder nær ved at sejre, da Bjørn Ketilssøn tilligemed en anden Mand fik adskilt og forliget dem. Geirmund var en ædel og storsindet Mand, og mange anseede Slægter nedstamme fra ham¹⁾. Hans Nedsættelse her synes at have bestemt flere af hans Frænder til at søge Bolig i Nærheden. Hans Sviger søn, Ketil Gufa, Alf skjalgens Søstendebarn, nedsatte sig noget vesten for Thorsfjorden²⁾; en anden Sønesøn af Høgne den hvite, ved Navn Geirleif, tog en Strækning, endnu længer mod Vest, kaldet Bardestrand, i Besiddelse³⁾; dennes Fostbroder Armod tog Mandasand udenfor Bardestranden, og Ern, en Frænde af Geirmund, der maatte forlade Rogaland for Kong Harald Haarfagres Overmagt, tog og opkaldte efter sig den store Arnarfjord paa Nordvestkanten af Landet⁴⁾. Geirmunds Indflydelse strakte sig altsaa med saa Afbrydelse ligesaa Medalfellsstranden i Breidafjorden til Straumnes paa Nordøstsiden af Landet. Det er derfor vistnok med Rette, at Landnamsbogen kalder ham den mægtigste af alle Landnamsmændene.

Paa Østsiden af den store Halvø, der slutter ud mod Nordvest mellem Straumnes og Nutafjorden, optoges mindre Stykker. En af de større Landnamsmænd her var den østere omtalte Anund Træfod, der bosatte sig paa et Sted ved Navn Kaldbak⁵⁾. En af hans fordums Staldbrodre i Vifingefærder og Hafesfjordslaget Baalke Blongssøn, Sønesøn af Sote fra Sotenes i Biken, tog hele Østsiden, den saakaldte Nutafjord i Besiddelse⁶⁾. Paa den østlige Side nedsatte sig en vis Gystein Alfsøn fra Øster, der egtede en af Thorsstein rødes Døtre⁷⁾.

Strax østenfor Nutafjorden gaar den smale Midfjord ind i Landet. Den blev optagen af en mægtig og anseet Mand ved Navn Bjørn Ekeggesøn, sædvanligviis kaldet Ekind-Bjørn, fordi han plejede at fare paa Holmgaard og Møstervej og handle med Pelsværk. Hans Søn, kaldet

1) Landnåma II. 19, 22.

2) Landnåma II. 24.

3) Landnåma II. 25.

4) Landnåma II. 26. Ern blev dog ikke boende her, men flyttede østover til Gjafjorden.

5) Landnåma II. 32. Grettis Saga Cap. 10.

6) Landnåma II. 32.

7) Landnåma III. 1.

Midfjord-Skegge, var ogsaa en stor Viking og Farmand. Engang, da han havde herjet i Nusterveg og laa ved Sjælland, skal han have gravet sig ind i Rolf Kræles Gravhøj, og borttaget hans ypperlige Sverd Skafnung, Hjaltés Dre og meget andet Gods; han forsøgte og at tage Vedvar Bjarkes Sverd Lauve, men kunde ikke faa vristet det fra ham. Med Skafnung skal der og have fulgt en saakaldet Voffsteen, der alene kunde helbrede de Saar, det gav ¹⁾.

Efter Midfjorden følger mod Ost den ikke meget dybe **Hunafjord**, som optager flere betydelige Elve, der gjenløbe store Dalserer. De fornemste af disse ere **Videdalen**, **Batnsdalen** og **Blandadalen**. Videdalen optoges af en **Mudun Skaful**, Sønnesøn af den engelske Jarl **Hunde-Steinar** og **Maluf**, **Lodbroks Datter** ²⁾, **Batnsdalen** derimod af den berømte og mægtige **Ingemund** fra **Naumsdalen**. Ingemund var en Søn af den mægtige Herse **Thorstein**, og denne igjen af den ovenfor (S. 331 og 332) omtalte Herse **Ketil Naum**, der skal have nedstammet fra **Jøstumbjørn**, **Nors Sønnesøn**, og været gift med **Mjall**, **Kan Døggveigers Datter**. Thorstein havde i sin Ungdom søgt at indlægge sig Hæder ved at efterstræbe og fælde en **Nøver**, som forureligede Allfarvejen mellem **Naumsdalen** og **Dplandene**; (han maa altsaa have haft sit Tilhold paa **Lesjeflogen**). Thorstein udrettede dette paa den Maade, at han lagde sig paa **Luur** i **Neverens Haus**, medens denne var ude, og gjennemborede ham, da han kom hjem, med hans eget Sverd. **Noveren**, en stor og sterk Mand, havde dog endnu Kræfter nok til at gribe Thorstein og holde ham fast; men da han horte, hvo hans Vanemand var, skjænkede han ham Livet, aabenbarede ham, at han var en Søn af **Ingemund Jarl** i **Gautland**, og bad ham endog besøge hans Forældre, bringe dem hans sidste Hilsen, og egte hans Syster **Thordis**. Thorstein gjorde saa, fik Jarledatteren til Egte, og havde med hende Sønne **Ingemund**, der, efter at være opfostret hos den anseede **Bonde Ingjald** eller **Thore** ³⁾ paa **Havnoen** i **Haalogaland**, drog paa **Vikingetog** i **Forening** med sin **Fostbroder Grim**, og indlagde sig stor Hæder. Paa et af disse **Vikingetog** traf han den tappre Viking **Sæmund** den **syderviske**, med hvilken han efter en haardnakket Kamp sluttede **Venskab** og **Forbund**. In-

¹⁾ Landnåma III. 1.

²⁾ Landnåma III. 1. Denne **Lodbrok** maa være **Lodbrok** den yngre, se ovenfor S. 358, Anm. 1.

³⁾ **Batnsdola Saga** kalder ham **Ingjald**, **Landnåma** derimod deels **Thore** deels **Ingjald**. I **Egils Saga** Cap. 27 og **Landnåma** V. 13 heber det at **Thore** var en Søn af **Ketil Kjölfare**, medens derimod **Landnåma** I. 18 og II. 2 sætter tvende Led mellem **Ketil** og **Thore**, nemlig: **Ketil Kjölfare** — **Rolf** — **Sunnlaug** — **Thore**.

gemund og Sæmund vare just komne fra Vesterviking og laa med deres Skibe i Nærheden af Hafstrøfjorden, da Kong Harald stod i Begreb med at levere de forbundne Fyrster det afgjørende Slag. Ingemund bestemte sig til at tage Kongens Parti, Sæmund derimod sagde at han ej vilde vove sit Liv for Harald, men holde sig udenfor Striden; han seilede strax nord-
 efter, medens Ingeinund stodte til Kongens Flaade, og stred med stor Berømmelse. Han kom herved i stor Yndest hos Kongen, der foruden store Belønninger, hvoriblandt 3 bemandede Skibe, gav ham et lille Freysbillede af Sølv, hvilket Kong Kjøtve havde plejet at bære hos sig som en Talisman 1). Sæmund derimod kaldte han en Forræder, og viste sig saa forbitret over hans Færd, at denne efter Ingemunds Raad fandt det raadeligt at drage til Island. Efter Ingemunds Hjemkomst skal en klog Finnekone ved et Gilde hos Ingjald have spaaet ham, at han skulde komme til at bosætte sig paa Island, og have angivet som Tegn, at det lille Freysbillede var kommet bort af hans Pung, men skulde gjenfindes paa Island der, hvor han kom til at bo. Hun spaaede ligeledes Ingjalds Sønner Grim og Nomund, at de skulde flytte til Island. Ingemund blev ærgerlig herover, og vilde intet høre derom; men Grim og Nomund meente, at det ej kunde nytte at modsætte sig Skjæbnen, at Island var et godt Land, og at man der var sikker for Kongers og Boldsmænds Undertrykkelse. Grim var desuden en god Ven af Kvelduf og Skallagrim, og saa nøje forbunden med dem, at han ikke godt kunde forblive i Landet efter at de vare dragne bort i aabenbart Fiendskab med Kongen. Grim og Nomund droge derfor afsted med Skallagrim, saaledes som det ovenfor er fortalt, og bosatte sig ved Borgarfjorden. Nomund nedsatte sig i Tveraalid længere oppe. Ingemund derimod forblev i Norge, og yttrede fremdeles den bestemteste Ulyst til at drage til Island. Hans Fader døde, Ingemund tiltraadte Arven, og egtede efter Kong Haralds Raad og Foranstaltning en naturlig Datter af Jarlen Thore den tause paa Møre, Ragnvald Jarls Søn og Efterfølger: han maa altsaa være forbleven i Norge idetmindste ti Aar længere end Grim og Nomund. Imidlertid spogede Finnekonens Spaadom i Ingemunds Hoved; han grublede meer og meer derover, og skal endelig have faaet nogle Finner til at gjøre en Rejse til Island, ifølge den baade da og gjennem mange paafølgende Aarhundreder herskende Dvertro, at de kunde lade deres Sjæl fare ud af Legemet, der imidlertid laa som i Dvale, medens Sjælen, som oftest i et eller andet Dyrs Skikkelse (Chamför),

1) Dette Billede kaldes i Vatnsdøla Saga hlutr 3: Lod; det har rimeligviis ogsaa været brugt til den Slags Gaaen til Frett, der skede ved at lægge „Lod“ i Skaaler og underiøge om Lodden laa rolig eller ej; se Somsvikinga Saga Cap. 42, jof. ovf. S. 179.

beføgte det Sted, fra hvilket man ønskede Oplysninger ¹⁾). Finnerne skulle efter tre Dages Forløb have fortalt ham, at de efter megen Møje virkelig havde fundet Billedet i et Holt paa Nordkanten af Landet, hvilket de beskrevne ham nøjagtigt med alle dets Omgivelser; men det havde ikke været dem muligt at faa Billedet fat. Heraf skal Ingemund have forstaaet, at det nu engang var hans Skæbne at skulle flytte til Island, og Kongen, hvem han raadspurgte derom, var enig med ham deri. Kongen sagde og, at det var cerefuldt for ham at drage derover med hans Tilladelse og, ikke stjæle sig bort, ligesom saa mange nu gjorde. Paa den Tid, da Ingemund besluttede at drage over til Island, var, heder det, Farten derover som stærkest; det maa altsaa have været omkring 890. Ved et stort Gilde, han gjorde for sine Venner og andre Hovdinge, forkyndte han til deres Forundring og Bedrøvelse sin Beslutning; men mange lode sig dog ogsaa lokke til at drage over med ham. Han indskibede sig med sin Hustru, sine fem Sønner, sin Svoger Torund Hals, en Frillesøn af Thore Jarl, sin Datter, sine Huusfolk, og endeel andre Mænd, og landede først i Borgarfjorden, hvor hans Fostbroder Grim tog venligt imod ham, og bad ham ned sætte sig der. Men Ingemund, hvis Hu efter Finnernes Udsagn stod til at bosætte sig nordpaa i Landet, forblev kun Vinteren over hos Grim, og drog om Vaaren over Fjeldhejderne nordest, først til Grutafjorden, hvilken han gav Navn, og derpaa til Vatnsdalen, i hvilken han troede at gjenkende den af Finnerne beskrevne Egn, og udsaa sig Bolig i en liden Dal, hvor han strax begyndte at bygge baade en Gaard og et Tempel, 100 Fod langt. Da han her grov Huller i Jorden for at besætte Undervegs-Sulerne, skal han have fundet Billedet, og udrød da, at det ej nytter at sætte sig op mod sin Skæbne. Ingemund tog nu Vatnsdalen i Besiddelse, og anviste derpaa sine Ledfagere forskjellige Steder i Dalen ²⁾). Han maatte dog gjøre en Rejse tilbage til Norge, for at skaffe sig det nødvendige Huuskommer, medbragte nogle nys fangne Hvidbjørn-Unger, og forærede Kongen dem; denne gav ham til Gjengjeld Tommer i Dverflod og det gode Skib Stig-
ande ³⁾). Ingemund blev siden en mægtig Hovding, og henlevede Nesten af sit Liv i Hellighed, nydende den største Anselse.

Vatnsdalen, som ovenfor er omtalt, blev fornemmelig optagen af **Cyvind Sørfver**, der var kommen ud med Ingemund, og var hans fortrolige Ven; Ingemunds Hovdingsskab har altsaa tillige strakt sig didhen. En mægtig

¹⁾ Se ovenfor S. 181. Beskrivelse over en saadan hamför findes i Snorres Olaf Tryggvesson's Saga Cap. 37, og fornemmelig i Historia Norvegiæ fol. 3 a.

²⁾ Vatnsdøla Saga Cap. 1—15. Landn. III. 2.

³⁾ Vatnsdøla Saga Cap. 16. Landn. III. 3. Efter hine Bjørneunger (hünar) havde Ingemund givet Hunavandet og Hunafjorden Navn.

Mand ved Navn **Uvar**, Dattersøn af Kong Harald Guldfjæg i Sogn, bosatte sig højere op i Dalen, og blev Stamfader for en berømmelig **Ust**¹⁾.

Østenfor Hunafjorden strækker sig en Halvø, den saakaldte **Skage**, langt ud mod Nord; dens vestlige Kyst kaldes **Skagestrand**, og østenfor gaar den store **Skagafjord** ind, mellem Skagen i Vest og Halvøen **Hovde** i Øst. Den fornemste Landnamsmand i den vestre Deel af Skagafjorden var Ingemunds Ven, **Sæmund**, kaldet den syderøiske, der ikke havde villet tage Deel i Hafstrøjsordslaget, og derfor havde maattet drage til Island ikke længe efter at det havde fundet Sted. Sæmund maa saaledes være kommen ud langt tidligere end Ingemund²⁾. Den øvre Deel af det fra Fjorden opgaaende Dalfere, de saakaldte **Goddale**, optoges af **Grik Roaldsøn**, der oprettede et Tempel, uddeelte Land til senere ankomne Kolonister, og synes overhoved at have været en meget anseet og formaaende Mand³⁾. I de østligere Dale ved Skagafjorden, Kolbeinsdalen og Hjaltadalen, nedsatte sig **Kolbein Sigmundsøn** fra Vestfold, og **Hjalte Thordsøn**; denne maa have været saare rig og mægtig, siden det berettes, at hans Sønner til Arvefølget efter ham indbøde alle Hordingerne paa Island, i Aft 1200 Mænd; ved dette Arvest blev der og kvædet en Draape om den Afdøde⁴⁾. Paa selve „Hovden“ bosatte sig en anseet Mand ved Navn **Thord**, der i lige Linje og fjerde Led nedstammede fra Bjorn Jernside, Sveriges Konge, Ragnar Lodbroks Søn, og var gift med en Datter af Kong Cerbhal i Island⁵⁾. Det synes næsten som om Thords Nedsættelse her har lokket flere svenske Mænd til Egnen, thi de faa svenske Nybyggere paa Island, som Landnamsbogen omtaler, findes næsten udelukkende i dette Strøg. Saaledes nævnes som Landnamsmand i Nærheden af Hjaltedalen en **Bjorn Roarsøn**, kaldet **Glette-Bjorn**, hvis Moder Groa nedstammede fra Hersen Gorm i Svithjod og hans Hustru, en Datter af Grik Svialonge, sandsynligviis den første af dette Navn⁶⁾; fremdeles en **Fridleif** fra Gautland, fød af

1) Landn. III. 5. Vatnsdola Saga Cap. 17.

2) Landn. III. 6. Vatnsdola Saga Cap. 10. Sæmund var ifølge Vatnsdola Saga Cap. 7 egentlig fra Sogn, og folgte sine Gjendomme her, forend han drog til Island.

3) Landn. III. 7.

4) Landn. III. 9, 10. Kardola Saga Cap. 27.

5) Landn. III. 10. Thords Fader hed Bjorn Byrdusmør, Søn af Roald Rygg, Søn af Aelak, Søn af Bjorn Jernside. Thords Hustru Fridgerd var Datter af Cerbhals Datter Fridgerd og Thore Hima. Fra Thords Søn Snorre nedstammede i lige Linje den berømte Thorfinn Karlsevne, den første Kolonist i Amerika.

6) Landn. III. 9. Gorms Søn Thorgils var gift med Elina, Datter af Kong Burizlaf i Garderike og Ingebjorg, en Søster af Riksfongen Dagstyg (rimeligviis en eller anden østerlandsk Konge). Thorgils's Søn Hersfinn var Groas Fader.

en flamsk Moder, der bosatte sig i Nærheden af Thord; en anden, ved Navn **Thord Knapp**, der skal have været en Søn af Bjorn paa Hauge, nedfattede sig lidt æstligere, og endelig nævnes **Thormod ramme**, der blev jaget i Landsflygtighed af Kong Bjorn, fordi han havde dræbt Gyrd, Morfader af Skjalg paa Tøderen, og drog til Island, hvor han nedfattede sig ved Siglunes, yderst paa Nordostspidsen af Halvøen mellem Skaga- og Gyja-Fjorden ¹⁾.

Den forhen omtalte **Gloke** eller **Navne-Gloke**, der kort efter Gardar fandt og navngav Island, nedfattede sig ogsaa tilsidst paa Island, og valgte sit Opholdssted paa den nysnævnte Kant, lidt østfor Høvden, hvor Flokadalen og Flokadals-Vandet endnu minde om ham. Han egtede en Syster af Thord paa Høvde ²⁾.

Østfor Skagafjorden skræver, som forhen nævnt, den dybe **Gyja-fjord** sig ind i Landet. Ved den boede Nordlandets mægtigste og meest anseede Mænd, idetmindste i det første Aarhundrede efter Landets Bebyggelse. Den fornemste Landuamsmand her var den allerede ovenfor østere omtalte **Helge magre**, Gyvind Mustmands og den irske Kongedatter Marfartas Søn, og Ketil Flatnefs Svigersøn. At han drog til Island fra Irland eller Syderøerne, synes utvivlsomt, men det er ikke saa tydeligt at see, paa hvad Tid han nedfattede sig der, eller hvad Marsagen dertil kan have været, thi som Gyvind's Søn og den irske Konges Dattersøn maatte han dog antages at kunne erhverve Magt og Anseelse i Irland, om han end ej kunde forblive paa Syderøerne. Hans Søn Wolf synes endog længe før denne Tid at have været bosat i Norge, da der udtrykkelig tillægges ham en Søn, Helge, fød øster, d. e. i Norge, og af en oplandsk Moder, hvilken senere kom til Island, da Gyja-fjorden allerede var bebygget, og nedfattede sig derfor paa Nordvestkanten af Landet ³⁾. Helges to andre Børn, Ingjald og Ingunn, vare fødte før end han kom til Island, og Ingjald's Fødsel falder omtrent ved 875 ⁴⁾.

¹⁾ Landn. III. 11. Det maa dog bemærkes, at det er uvisst, hvorvidt den Bjorn paa Hauge, der siges at være Thord Knapps Fader, virkelig var den svenske Konge; ligeledes at Thord Knapp i et Par Haandskrifter siges at være fra Soga.

²⁾ Landn. III. 11. Da det heder at Gloke ved sin første Rejse til Island mistede sin Datter Geirpild paa Hjalaland, maa han allerede da have været gift, om just ikke med Horda-Thords Syster; det sees dog heraf, at Horda-Thord, naar hans Syster kunde være gift med Gloke, maa have været en af de tidligere Kolonister.

³⁾ Landn. II. 29. Det var Helges Søn, som siden dræbte Gaakon Karls Hirdsmand, se foran S. 511.

⁴⁾ Vigaglums Saga Cap. 28 beretter, at han døde 1003, efter at have været en anseet Høvding i 40 Aar. Han maa altsaa have været fød i det ælteste Aar 943; det heder endog i de islandske Aarater, at Sigmund Thorkelsøn dræbtes af Blum 942, hvilket giver for Blum, da han dengang var 16 Aar, Fød-

Efter denne Tid maa altsaa hans Overfart have fundet Sted. Men der er igjen andre Omstændigheder, som gjøre det nødvendigt, ej at sætte den saa meget senere ¹⁾); sandsynligviis fandt den altsaa Sted omkring 880. Om Helge fortælles det, at han var opdragen i Christiendommen, og troede paa Kristus, men dog, som det heder, var meget blandet i sin Tro, og plejede at paakalde Thor ved Sorejser og alleslags Foretagender, hvor det kom an paa Styrke og Haardfærdighed. Da Helge fik Dje paa Island, gif han til Frett, for af Thor at faa vide, hvor han skulde nedsette sig. Fretten viste ham til Gjassjorden. Forend man fra Skibene fik Dje paa Fjordmundingen, skal Helges Søn Nolf have spurgt, halv spøgende, halv ærgerlig, om Thor maaskee vilde anwise dem Dumbshavet (Nishavet) til Winteropholdssted. Men snart fandt de Indløbet og landede. Den første Winter opholdt de sig længere ude i Fjorden, og her bosatte Haamund sig foreløbigt paa den efter ham opkaldte Gaard Haamundstad. Helge gif om Baaren op paa et højt Fjeld, og fandt at de indre Fjordegne saa mere indbyggende ud, han flyttede derfor længer ind, og bosatte sig endelig paa et Sted, han kaldte Kristnes, hvor han indrettede sin Hovedgaard. Fjorden selv kaldte han Gjassjord efter dens Der, og tilegnede sig dens hele Omegn lige fra de yderste Forbjergene ved dens Indløb ²⁾). Han betegnede Besiddelsestagselsen ved at gjøre en stor Ild ved hvert Elveos, og helligede sig derved, som det heder, den hele Fjord Nes imellem. Sidenester uddeelte han sit Land mellem sine Sønner, Sviger sønner og Tilhængere, men forbeholdt sig selv, som man maa formode, Hovdingdommet over dem alle. Hans Søn Ingjald bosatte sig paa Tveraa inderst i Fjorden, og blev Stamsfader for en mægtig **St** ³⁾, den anden Søn Nolf gav han Land paa den anden Side af Fjorden ⁴⁾). Begge oprejste store Templer, uagtet Faderen havde været Christen; saa kort varede Christiendommen i disse Nybyggernes Vitter. Haamund Heljarsskind gav han ogsaa Landstrækninger længer inde i Dalen, hvor han

felsaaret 926. Dette er dog ikke rigtigt, da det udtrykkeligt siges at Haakon den gode var Konge i Norge da hans Fader egede hans Moder; men det viser, at Glums Fødsel saa sættes saa langt op som muligt, idetmindste til 935. Glum var en Søn af Gjulf, og denne af Ingjald, Helge magres Søn. Ingjald kan altsaa ej være fød senere end 875.

¹⁾ Helges Datter Ingunn var gift med Haamund Heljarsskind, Geirmunds Tvillingbroder, fød hened 820, altsaa under alle Omstændigheder ældre end Helge selv. Men Aldersforskjellen mellem ham og Ingunn vilde blive altfor usorholdsmæssig, hvis man ikke antog at denne i det seneste var fød ved 860 Udvandringen til Island kan da neppe have fundet Sted senere end 880.

²⁾ Landn. III. 12. Det staar her udtrykkeligt, at Helge tilegnede sig det hele Fjord-Distrikt mellem Siglunes og Reynisnes.

³⁾ Nemlig Vigaglums, som nys ovenfor er nævnt.

⁴⁾ Landn. III. 16.

flyttede til Gaarden **Espchol**; **Audun Noten**, en Søn af den fra Floke **Wilgerdsøns** Islandsrejse bekendte **Thorolf Smør**, gav han sin Datter **Helga** og et betydeligt Stykke Land oppe i Dalen; deres **Sønnesøn Gjolf** var i Midten af det 10de Aarhundrede hele Heredets fornemste Hovding, og hans Magt gik i Arv til hans Sønner **Gudmund den mægtige** paa **Madrevalle** og **Ginar** paa **Tveraa**. **Helges** Datter **Thora** blev gift med **Gunnar**, en Søn af den berømte **Ulfjot**, **Thorleif spakes** Syster søn, der siden i sin Alderdom skaffede Island dets første Love¹⁾.

Blandt de anseede Mænd, som bosatte sig i **Helge** magres Landnam med hans Samtykke, nævnes ogsaa den vældige **Viking Thorstein Svarfad** fra **Naumdalen**, hvis Fader deels kaldes **Raud Nugga**, deels **Thorgnyr**²⁾, og efter **Nogles** Sigende endog skal have raadet for **Naumdal**³⁾, hvilket dog ikke kan forstaaes anderledes, end at han har været **Herse** eller **Lendermand**. **Thorstein** tilbragte en lang Tid af sin Ungdom i **Ildhuset** ved **Ufken**, og nød liden Hæder af sin Fader, som derimod langt foretrak den anden, smukke og belevne Søn **Thorolf**, der som **Kjebmand** rejste om mellem Landene og vandt **Alles** Venskab. **Thorolfs** **Dpmuntringer** bragte dog endelig **Thorstein** til at vaagne op af **Dorstheden**, de drog i **Viking**, og han blev nu en udmerket Mand, der skaffede sig **Rigdomme** og **Hæder**, overvandt den frygtede og næsten som uovervindelig anseede **Viking Ujot** den blege, og egtede endelig **Ingebjørg**, Datter af **Herrød Jarl** i **Gautland**, efter at have befriet hende for **Berserken** **Moldes** **Paatrængenhed** ved at fælde ham i **Holmgang**. **Thorstein** flyttede endelig til **Island**, og bosatte sig i den **Dal** nordvestligt ved **Gjaffjorden**, som efter ham har faaet **Navnet** **Svarfad-Dalen**. Hans **Efterkommere** kaldes **Svarfdøtingerne**, og der er merkkelige **Beretninger** om dem. De forhen omtalte Sønner af **Dndott Kraaka**, **Alasmund** og **Alasgrim**, efter deres Faders **Tilnavn** kaldte **Kræklingerne**, toge ligeledes deres **Tilflugt** til **Gjaffjorden**, sandsynligviis paa Grund af det **Svogetskab**, der var mellem deres afdøde Fader og **Gyvind** **Mustmands** Familie. **Alasmund** drog til **Island** med **Anund** **Træfod**, endnu stedse i den **Formodning**, at hans **Broder** **Alasgrim** var død, kom til **Gjaffjorden**, og fik af **Helge** magre Land anvist paa **Vestsiden** af **Fjorden** ved **Oler-Naen**, hvor hans **Gaard** kaldtes **Kræklingslid**. **Alasgrim** derimod begav sig efter sin **Helbredelse** tilbage til sin **Bestytter**, **Erik** **Olvus**⁴⁾, og fik af ham et **Langstib**, med hvilket han i nogle **Mar** laa paa **Vikingetog**. Da **Kong Harald** erfa-

1) Landn. III. 16.

2) Landnåma III. 13, nævner **Raud Nugga**; **Svarfdøla** **Saga** **Cap. I** nævner **Thorgnyr**.

3) **Svarfdøla** **Cap. I**.

4) Se ovenfor **S. 501**.

rede dette, sendte han Grim Herses Søsteren, **Thorgeir af Hvin**, ud med to Langskibe for at opsoge **Nasgrim**, og dræbe ham, hvor han kunde finde ham. Men han fandt ham ingensteds, og besluttede derfor at drage til **Island** og dræbe den anden Broder **Nasmund**. **Thorgeir** landede ved **Drebakke** nærved **Olvusaasens Munding**, drog nordest for over **Hejderne**, og tilbragte **Vinteren** i en affidesliggende **Fjeldal**, der endnu derefter fører Navnet **Hvinverjadal** (**Hvinværingernes Dal**), men er ubeboet. Den følgende Sommer kom **Nasgrim** selv til **Island**, ledsaget af en vis **Thore**, der undervejs var bleven uenig med ham. De landede ved **Drebakke**, og **Thore** fulgte sin Part i Skibet til **Nasgrim**, idet han selv skyndte sig nordest, underrettede **Folkene** i **Hvinverjadal** om **Nasgrims** Ankomst, og red derpaa tilbage igjen. **Nasgrim** forlod Skibet 14 Dage senere, og besøgte først sin Frænde **Thrond** mjøksiglande, der imidlertid ogsaa var sluttet til **Island**, og havde bosat sig paa **Sonderlandet**. **Thrond** advarede **Nasgrim** for **Thorgeir**, men **Nasgrim** lod sig ikke derved affrække fra at drage over **Fjeldet**, selv tvølvte. Da de kom i Nærheden af **Hvinverjadal**, lod han sine Mænd tage **Brynjer** paa under **Rejskapperne**; han fik tillige indbildt **Thorgeir**, der allerede laa paa **Luur** efter ham med 30 Mænd, at han var **Thore**, der atter drog nordest. **Thorgeir** lod sig derved forlede til ej alene intet ondt at gjøre **Nasgrim**, men ogsaa at beholde ham hos sig i to Dage, og følge ham paa **Vejen**. Da **Thorgeir** kom hjem, skal han have drømt at en Kvinde sagde ham **Gjestens** rette Navn; under alle Omstændigheder maa der være gaaet op et **Lys** for ham derom, thi han væbnede sig og satte efter de **Vortdragende**, som han indhentede da de vare komne forbi **Blanda-Naens** Udspring. Men her havde ogsaa **Nasmund** mødt sin Broder med 40 Mænd; det nyttede derfor ikke **Thorgeir** at angribe ham, og ved **Nasmunds** Medvirkning sluttedes der et **Forklig** mellem dem. **Nasgrim** drog senere tilbage til **Norge**, for at egte **Erik Olvus's** Datter, men nedsatte sig siden i **Krækkingalid** ved **Siden** af **Broderen**¹⁾. **Grim** blev siden gift med en **Sønne**datter af den mægtige **Ketilbjørn** paa **Mosfell** (se nedenfor), og har med hende efter al **Sandsynlighed** baade faaet **Ketilbjørns** Skib **Ellide**, siden **Grim** kaldtes **Ellidagrim**, og **Gaarden** **Tunga** paa **Sonderlandet**, efterdem **Nasgrim**, **Ellidagrims** Søn, boede der. Denne **Nasgrim** blev en mægtig og indflydelsesrig **Høvding**²⁾.

De nordvestligere **Egne** af **Island**, henimod **Polarcircelen**, frembød mindre indbydende **Opholdssteder**, og bleve derfor ogsaa mere sparsomt befolkede. En mægtig **Mand**, ved Navn **Baard**, Søn af **Hersjen** **Heyangs-Bjørn** i **Sogn**³⁾,

1) Landn. III. 15.

2) **Njaals** Saga Cap. 26. **Floamanna** Saga Cap. 31, 32.

3) **Heyangs**bjørn var, som ovenfor omtalt, en Søn af **Helge**, hvis **Fader** **Helge** var **Ketil** **Glatnefs** Broder.

landede her ved Udløbet af den store Skjalvandassjot, og optog den hele omkring liggende Dal, der efter ham fik Navnet Baardardal. Men da han, som det siges, merkede at Landvinden var bedre end Havvinden, flattede han, at Landet var bedre paa Sydsiden, og efter at have ladet det undersøge af sine Sønner, gjorde han sig rede til at flytte sydpaa over Hejderne. Han lod indrette en Kjelke for hvert eneste Huusdyr han havde, der kunde gaa, for at ethvert kunde drage sit Foder over de tørre, græslose Orkener. Og saaledes kom han ad en Vej, der senere kaldtes Baardargata, ned til det saakaldte Fjotskiverve paa den sydsørlige Kant af Landet, hvor han sidenefter boede. Dog bosatte nogle af hans Sønner sig paa Nordlandet¹⁾. I den saakaldte Meykjadal, lidt østenfor Baardardalen og i Omegnen af My-Bandet, bleve Gyvind og Ketil, Sønner af Hersen Thorstein fra Hordaland, de største Hovdinger²⁾.

Østerlandet paa Island, eller Strækningen mellem Langanes i Nordøst og Gjafjeldsjokken i Syd, synes ogsaa, paa Grund af sit mindre indbyggende Udseende, i det Hele taget at være blevet senere befolket end Sønder- og Vesterlandet, uagtet det var Ostkysten, som man paa Sejladsen fra Norge eller Syderøerne først fik i Sigte³⁾. Blandt de mægtigste Nybyggere paa denne Kant synes Gyvind Baapne fra Strinden at have været. Han og hans Broder Nef bleve uenige med Kong Harald, og vilde paa hver sit Skib drage til Island, men Nef var uheldig nok til at blive drevet tilbage til Norge af Vind og Vejr, og Kongen lod ham dræbe. Gyvind derimod kom til Island, og tog den Fjord i Besiddelse, der efter ham har faaet Navnet Baapnafjorden. Han uddeelte siden Landstrækninger til flere af sine Frænder og Venner. Fra en Rytting, der nedsatte sig paa Sydsiden af Fjorden, nedstammede siden de mægtigste saakaldte Baapnfirdinger. Blandt de i Nærheden bosatte Mænd nævnes og en Broder af Verdur-Kaare⁴⁾.

Noget søndenfor Baapnafjorden falde to betydelige Elve ud i Havet, nemlig Jokulsaaen, og den saakaldte Lagarfljot, der længer oppe mere kan kaldes en lang, smal Indsø og gennemstrømmer et betydeligt Hered, kaldet Fjotsdals-Hered. De fornemste Landnamsmænd her vare Thore Thidrandes Sønner fra Verdalen, der toge den nedre Deel, og Brynjulf den

¹⁾ Landn. III. 18.

²⁾ Landn. III. 19.

³⁾ Det heber rigtignok i Landnamsbogen V. 1, at Fstrjordingene med Udtagelse af den sydligste, havnløse Deel først bebyggedes af alle Islands Fjerdinger; men Meningen heraf kan kun være den, at den tidligst blev fuldkommen optagen; thi at de første Nybyggere kom til Sønderlandet og Vestlandet, siger Landn. selv, hvor den særskilt omtaler dem.

⁴⁾ Landn. IV. 2.

gamle, der tog den øverste Deel af Heredet i Besiddelse. Thores Sønnen hed **Ketil Thrym** og **Graut-Atle**. Om Ketil fortælles der, at han siden gjorde en Rejse tilbage til Norge, og opholdt sig en Stund hos Hersen **Bedorm**, der var en Søn af **Bemund gamle**, og havde maattet flygte for Kong Harald til Jemteland, rimeligviis fordi hans Søn **Holmfast** og **Systeren Grim** havde herjet paa Syderøerne, dræbt Jarlen **Nashjørn Ekerjablese**, og bortført hans Hustru **Maluf** og Datter **Arneid** med sig i Fangenskab. Efter en Beretning skal **Bedorm** endog selv med alle sine Brødre og 18 Skibe have foretaget dette Tog¹⁾. Ketil købte **Arneid** for to Trediedele mere end den Priis, **Bedorm** satte paa hende. Førend de forlode Norge, fandt hun en Kiste fuld af Sølvpenge, nedgraven under et Træ i en Skov, og aabenbarede dette for Ketil, som af Taknemmelighed gav hende Valget, enten hun vilde følge med ham som hans Hustru, eller han skulde føre hende tilbage til hendes Frænder. Hun valgte det første; efter hende kaldte Ketil sin Gaard **Arneidarstad**. **Brynjulf** den gamle uddeelte store Landstrækninger til sine Frænder og Venner²⁾.

Den mægtigste og meest anseede af alle Landnamsmændene paa Østsiden var dog **Ragnvald Mørejarls Frillesøn Rollaug**. Denne havde, som ovenfor viist, tilbudt sig at gaa som Jarl til Orknøerne, da hans Broder **Hal-lad** saa uhelderligen havde frasagt sig Jarleværdigheden over dem, men hans Fader havde allerede da sagt, at han ej var skicket til Krig og Urolighed, og at det snarere var ham af Skjæbnen bestemt at drage til Island. **Rollaug** tog dette ilde op, flyttede fra sin Fader og opholdt sig en Tidlang hos Kongen, men Enden blev dog at han drog afsted, efter Kong Haralds eget Raad. Han var da allerede gift og tog Kone og Børn med sig. Da man nærmede sig Landet paa Østsiden ved Horn, kastede han sine Andvegesfuler ud. Vinden drev ham vestover, hvor han landede ved **Leiruvaag** og opholdt sig en Winter, men her fik han høre, at hans Suler vare drevne i Land i **Hornafjorden**; han drog derfor didhen og bosatte sig der, paa et Sted, kaldet **Breidabolsfad**. Han var en stor Høvding, og vedligeholdte stedse sit Venstreb med Kongen³⁾. Noget sildigere end **Rollaug** nedsatte en anden højbyrdig Nordmand, **Bødvar hvite**, sig ved **Alstafjord** lidt nedenfor **Hornafjorden**, og rejste et stort Tempel; han nedstammede i 10de Led fra **Rolf af**

¹⁾ Landn. IV. 2., jvfr. IV. 12. Iader **Bedorm** vare Søn af **Bemund gamle**, **Bjørn Bunas** Svoger, og fortæller iøvrigt Begivenheden som ovenfor. **Droplaug**sønnernes Saga derimod Iader **Bedorm** vare en Søn af **Ragnvald**, Søn af **Ketil Raum**, kaldet Jarlen **Nashjørns** Hustru **Sigrid**, og Iader Toget der gaar til **Syderøerne** foretages af **Bedorm** selv. Men denne Beretning synes mindre paalidelig.

²⁾ Landn. IV. 3.

³⁾ Landn. IV. 8. 9.

Berg paa Hedemarken¹⁾. Hans Søn egtede Mollaugs Sønnedatter; fra dette Egteskab nedstammede de mægtige Side-Mænd²⁾.

En anden Søn af Heyangs-Björn, ved Navn **Nasbjörn**, drog ogsaa til Island med sin Hustru Thorgerd og tre Søner. Han døde under Udfarten i Havet, men Thorgerd fortsatte Rejsen, og da det, som allerede omtalt, hed, at en Kvinde ej maatte tage Land videre, end hun kunde lede en to Mars Kvige mellem Solopgang og Solnedgang paa en Baardag, tog hun paa denne Viis Land i Dalen indenfor Ingulfsbørd, hvor hendes ypperste Søn **Nisur** blev Stamfader for en mægtig Høvdingæet. Her nedsatte ogsaa hendes Svoger Helge, Nasbjörns Broder sig, og kun et lidet Stykke vestligere var det Fjlotshverve, hvor den tredie Broder Baard flyttede hen fra Baardardalen paa Nordlandet³⁾.

Her paa denne Kant var det og, at **Paperne**, eller de af Dicuil omtalte irske Gejstlige havde boet, og maaskee endog boede ved de norste Kolonisters Ankomst. Levninger efter dem, som Klokker, Krumstave, irske Bøger o. s. v., skulde have været fundne deels paa **Papp** lidt østfor Alftafjorden, deels i **Papyle**, vestenfor Hornafjorden; det heder ogsaa, at der i det Strog, der kaldtes **Sida**, ved Foden af Skaptaajöklen og Sidajöklen, skal have boet Paper paa et Sted ved Navn **Kirkebø**, og at Hedninger ikke siden kunde bo der. Men en kristen Mand, ved Navn **Ketil fiffte**, Dattersøn af Ketil Flatnef, tog Land her, og op slog sin Bolig paa Kirkebø. Om han har givet Stedet dette Navn, fordi han virkelig foresandt en Kirke eller et Slags Kapel, eller fordi han selv byggede en Kirke der, er vanskeligt at sige. Maaskee han endog virkelig har fundet Paper boende der, og at det er dette, som har hindret Hedningerne fra at tage Bolig her. Det fortælles, at en hedenst Mand ved Navn Hilde senere vilde flytte derhen, men styrtede død ned, da han kom nær Tungaarden⁴⁾.

De her nævnte Landnamsmænd vare anseede som de fornemste af dem, der i den tidligere Landnamstid kom til Island, og som derfor kunde optage de stærste og meest indbydende Landstrækninger. De færreste af dem synes at være komne saa tidligt over, som Skallagrim, Ketil Hong og Ingulfs nærmeste Efterfølgere, men de fleste derimod omkring 890. Dette sees deels af de særegne Slægts- og Samtids-Forhold, der ved enkelte af hine Landnamsmænd angives, deels af udtrykkelige Udsagn, f. Ex. om Ingemund, at han drog til Island paa en Tid, da Dversflytningerne vare paa det hyppigste. Thi da han var gift med en Datter af Thore Jael, bliver det tid-

¹⁾ Landn. IV. 7. Om Bodvar og hans Slægtregister se ovenfor S. 337.

²⁾ Islendingabok Cap. 2.

³⁾ Landn. IV. 10.

⁴⁾ Landn. IV. 11. Ketils Tilnavn „fiffte“ o: den tosfede, er maaskee givet ham af Hedningerne.

ligste Tidspunkt, hvortil man kan henføre hans Rejse, ved 890. De, som kom efter denne Tid, maa have fundet de fleste af Kyststrækningerne optagne, og derfor seet sig nødte til at ty til de indre Egne, naar de ikke vilde kjøbe eller kunde tiltrodsø sig Land af de tidligere bosatte. Det var under disse Omstændigheder, at man enedes om at lade Kong Harald afgive hiin Bestemmelse med Hensyn til Besiddelsestagselse af Land, som forhen er nævnt. Det kunde vistnok behøves, da allerede flere senere ankomne, stridbare Nybyggere havde grebet til den Udvej, ved Trusel om Holmgang at tiltvinge sig den Landstrækning, de ønskede, af den tidligere Besidder. Det fortælles saaledes om en Reidar Ufeigsson, der ej vilde kaste sine Andvegesfuler ud, men derimod paakalste Thor, for at erfare, hvor han skulde bosætte sig, at han landede i Skagaffjorden og vilde udæste Sæmund den syderviske til Dvekamp om hans Land, men lod sig dog overtale til at afstaa derfra, da Erik i God-dale forestillede ham hvor galt det vilde see ud, om Folk sloges, saalænge de vare saa faa i Landet¹⁾. Men en anden, ved Navn Isulf, der kom til Sydøstkanten af Landet, tiltrodsede sig virkelig paa den Maade en betydelig Strækning af den tidligere Landnamsmand Bilbald, Sønnesøn af den ierke Kong Gorbhal²⁾. Og disse ere ikke de eneste Tilfælde af dette Slags, der omtales³⁾.

Blandt dem, der, naaget de kom temmelig seent til Island, dog endnu fik Land temmelig nær ved Kysten paa Sydsiden, vare de mægtige **Gaulværinger** Flose, hans Systersøn Loft, og Haastein, Atle Jarls Søn. Flose var en Søn af den forhen nævnte mægtige Herse paa Fjale, nemlig **Thorbjørn Dremarsson**, med Tilnavn den gaulværste, Forstander for Templet paa Gaule. Flose dræbte tre af Kong Haralds Syselmænd eller Skatteindkrævere, og maatte derfor drage til Island, hvor han tog Land paa Sønderlandet østenfor Mangaa; dette havde han dog neppe saa let faaet, hvis han ikke havde egtet en Datterdatter af en ældre Landnamsmand, Ketil den eenhændte, som forhen havde nedfat sig her. Floses Systersøn Loft, Sønnesøns Søn af den oftere omtalte Bemund gamle, Bjørn Dunas Svo-ger, fulgte enten med Flose, eller kom kort efter til Island; han tog Land paa den hidtil uoptagne Deel vestenfor Thjorsaa, sandsynligviis efter Ingulfs eller hans Søn Anviisning, da Loft nemlig var en Systersøn af Ingulfs Hustru Hallveig. Begge uddeelte siden Landstrækninger til andre Frænder og Venner, saaledes Flose til Thorstein Nasgrimsson fra Thelemarken, Thororm Thromboers Banemand, sædvanligviis kaldet Thorstein Tjaldstod-

¹⁾ Landn. III. 7.

²⁾ Landn. IV. 11.

³⁾ Landnåma II. 6, 13.

ing¹⁾, og Loft til sin Frænde Thorvid fra Vorsk. Saavel Lofts som Thorvids Gaarde fik Navne efter deres forrige Hjemstavn i Norge; hiin kaldtes **Gaulverjabø** (Gaulværingernes Bø), denne **Vorskabø**, og disse Navne ere endnu til. Loft, fortælles det, plejede hver tredie Sommer at drage til Norge for at blote ved Templet paa Gaule i Floses Navn, da denne ikke selv kunde komme til Norge, fordi han var fredløs der. Haastein, Atle Jarls Son, tog Land paa Østfiden af Dvuds-Naen, eller den Strækning, der sædvanligviis kaldtes **Floen**; hans Efterkommere, **Floamændene**, bleve saare mægtige og anseede²⁾.

Flere af de sildigere Landnamsmænd, ja endog af dem, som havde maattet kjøbe Land, opnaaede dog stor Anseelse og bleve Stamfædre for mægtige Slægter. Blandt disse maa vi især nævne **Ketilbjørn**, en fornem Mand fra Naumdalen, hvis Moder var en Datter af Haakon Orjotgards-son, og hvis Hustru var en Datter af Hrapp Bjernsens Son Thord Skegge, der allerede længe havde været bosat paa Island, først i ti eller femten Aar paa Sydostkanten, siden ved Leiruvaag paa Sønderlandet, hvor Ingulf anviste ham Land. Ketilbjørn kom paa sit Skib Ellide til Island, da Kysterne allerede vare vidt og bredt bebyggede. Han opholdt sig den første Vinter hos sin Svigerfader Thord Skegge, men drog om Vaaren over Hejderne længer ind i Landet for at søge sig Land. Her kom han til en Na, hvor hans Folk mistede en Dre; deraf fik den Navnet **Draraen**, et Navn, der senere er blevet saa berømt, fordi det var ved den, at Althinget holdtes. Han optog her store Strækninger, og bosatte sig paa **Mosfell**, efter hvilket Sted hans Efterkommere kaldtes **Mosfellingerne**. Her opførte han et Tempel, og hans Rigdom var saa stor, at han lod sine Sønner at gjøre Tvertræerne i Templet af Selve; da de ej vilde det, tog han Selvet med sig op til Fjelds paa en af to Dyne dragen Skæde, og skjulte det saaledes, at Ingen siden kunde finde det. Fra Ketilbjørn nedstammede de første islandske Biskopper, Isleif og Gisfur, foruden mange andre anseede Mænd. Hans Halvbroder Hallkell kom endnu senere ud til Island, og opholdt sig den første Vinter hos Ketilbjørn, som tilbød ham Land hos sig. Men han fandt det under sin Værdighed at faa Land paa denne Maade, derimod udfordrede han Grim, Vedorm Bemundssøns søv omtalte Søster, der havde nedsat sig i Nærheden, til Holmgang om dennes Be-

¹⁾ Se ovenfor S. 502. Thorstein kaldtes Tjaldstøding (Teltstang) fordi han engang, da et pefsmittet Skib kom til Landet, og ingen vilde befatte sig med Besætningen, oprejste et Telt for den, og plejede den. Landn. V. 6.

²⁾ Landn. V. 7, 9. Floamanna Saga, Cap. 4-6. Ifølge denne kom Loft efter at Haastein var død og hans Son Atle havde tiltraadt hans Besiddelser.

siddelser, fældte ham, og tog dem selv¹⁾). I denne Egn, dog noget længere oppe mod Ost, bosatte sig Thrond mjøksiglande paa Throndarholt²⁾).

Paa Ingulfs Distrikt nedsatte sig, foruden Helge Bjola og Thord Slegge, mange andre merkelige Landnamsmænd. Blandt dem var **Orlyg**, en Søn af Grapp Bjornson og Broder til Thord Slegge. Orlyg var Christen, og havde været opfostret paa Syderøerne hos den hellige Bisshop Patrick. Han fik Lyst til at drage til Island, og bad Patrick at staa ham bi derved. Patrick gav ham Sommer til at bygge en Kirke, et Menarium³⁾), en Jernklokke, en Guldpenning og indviet Jord, hvilke sidste han skulde lægge under Hjornestolperne; dette skulde træde i Stedet for Indvielse. Kirken skulde han hellige til St. Columba. Bisshoppen bød ham ogsaa kun at bosætte sig der, hvor han fra Havet saa tre Fjelde, en Fjord mellem hvert Fjeld, og en Dal i hvert Fjeld; han skulde sejle til det sydligste af dem, hvor han paa en aaben Plads vilde finde tre oprejste Stene; der skulde han bygge Kirken. Da Orlyg nærmede sig Island, kom der en Storm, der drev ham mod Nordvest; i sin Nød paakaldte han sin Fosterfader, og lovede at opkalde det Sted efter ham, hvor han landede. Han landede ved Indløbet til en Fjord, som han kaldte Patriksfjord, og som endnu bærer dette Navn. Men da Stedet ej svarede til Beskrivelsen, forlod han det det følgende Aar, og sejlede syd efter, hvor han i Farassjorden gjenkjendte de af Orlyg beskrevne Fjelde; her styrede han i Land, og kom til Kjalarnes, hvor han i Tangen paa Strandbredden fandt Jernklokken, der under Indsejlingen var falden overbord. Den Hovding, som Orlyg traf her, var hans Frænde Helge Bjola, som anviste ham Land i Nærheden, og Orlyg opførte her sin Gaard og sin Kirke ved Esjuberg⁴⁾).

Paa Nordvestsiden af Landet nedsatte flere mægtige Mænd sig i og ved Geirmund Heljarstinds Landnam. En af disse var **Man Naudfell**, Søn af Grim Loddenkind og Helge, Man Bogsvigers Datter. Man blev uenig med Kong Harald Haarfagre, og drog derfor i Besterviking; han herjede paa Irland og blev der gift med en irsk Jarledatter⁵⁾); han rejste endelig til Island og kom til Arnarfjord, hvor han købte Land af dens Navngiver Orn, der heller flyttede til sin Frænde Haamund Heljarstind i Eysjassjorden. Man havde først nedsat sig paa et Sted, hvor hans Hustru ej var tilfreds med Lugten af Jorden; men han vilde flytte til et andet Sted, hvor hun syntes, at der duftede Honning af Græsset. Deres Søn hed efter sin

¹⁾ Landn. V. 12.

²⁾ Landn. V. 11.

³⁾ Menarium kaldtes sædvanligviis en fuldstændig Messebog.

⁴⁾ Landn. I. 12.

⁵⁾ Næmlig Grelad, Datter af Hjartmar Jarl.

Morfader Bjartmar¹⁾. Endnu senere kom den af Haakon Jarl forfulgte **Behjorn Sygnakappe** eller Sygnatrauste med sine Brodre Vestein, Vedorm, Bemund, Vegest, Vedorn og Søsteren Vedis²⁾ til den nordvestligste Kant af Landet, ved Horn, hvor Behjorn, efterat have blotet, sagde, at han kunde skjønne, at Jarlen samme Dag blotede til deres Undergang. De lede ogsaa Skibbrud ved Klipperne der i Nærheden, men kom dog med Nød og neppe op ved en Klev, der siden efter dem har faaet Navnet Sygne-Kleven. Geirmund Heljarflinds Træl, Atle, som bestyrede en af sin Herres Gaarde i Nærheden, indbød dem alle til sig og beholdt dem hos sig om Vinteren; da Vaaren kom, og de skulde drage bort, tillod han dem ikke at betale noget for Opholdet, da Geirmund, som han sagde, ikke manglede Mad. Geirmund spurgte siden Atle, hvorledes han havde turdet vove at indbyde saa mange Mænd paa hans Kost. Atle svarede, at man stedse, saa længe Island var beboet, vilde omtale med Beundring, hvor storfindet Geirmund maatte være, naar hans Træl vovede at gjøre saadant uden hans Tilladelse. Dette Svar behagede Geirmund saa godt, at han gav Atle Friheden, og den Gaard, han bestyrede. Behjorn tog sidenefter Land i Nærheden; hans Broder Vestein nedsatte sig længer vestligt, i den efter Søndmøringen Dyre opkaldte Dyrefjord. Vestein egtede en Datter af Bjartmar Hansson. Behjorn selv blev sidenefter dræbt paa Thorshnesthinget, formeddelt et af ham begaaet Drab paa hans egen Svoger³⁾.

En af de meest formaående Familier paa Dens Østkyst nedstammede fra en Mand, der havde kjøbt sig Besiddelser, og ikke var Landnamsmænd. Det var Thorstein hvite, Søn af Olve Døvaldsøn fra Almdal. Allerede denne havde villet drage til Island, fordi han var bleven uenig med Haakon Jarl, men han døde paa Grje førend han kunde komme afsted. Sønnen kom til Island efter Landnamstiden, og tilkjøbte sig noget Land af Gyvind Baapne i Baapnafjorden; siden erhvervede han et stort Stykke Land af Gyvinds Brodersøn, og boede nu her i 60 Aar. Hans Sønnesøn var den mægtige og stridbare **Brodd-Helge**, der paa sin Tid, omtrent mod Enden af det 10de Aarhundrede, var den meest anseede Mand paa disse Kanter⁴⁾.

Men om det end saaledes lykkedes enkelte af de senere Ankomne at erhverve Magt og Anseelse, saa var det dog fornemmelig de først bosatte Øst-

¹⁾ Landn. II. 26.

²⁾ De havde alle „Be“ (s: Helligdom) foran deres Navn, fordi Faderen Geir var en ivrig Blotmand. Han kaldtes derfor ogsaa Begeir. Han blev dræbt af en Gunnulf gamle, Søn af Thorbjørn Thjote fra Sogn, der ligeledes drog til Island, Landn. III. 11.

³⁾ Landn. II. 29, 26.

⁴⁾ Landn. IV. 1. Vápnfirðinga Saga S. I. Thorstein hvites Thraatt.

ter, i hvis Hænder Magten og Indflydelsen forblev, og som dannede Landets egentlige Aristokrati.

Af de allerførste Landnamsmænd paa Island synes de fleste, med Undtagelse af Ingulf, Skallagrim og nogle faa andre, at være komne umiddelbart fra Syderøerne, Island eller Skotland. Dette ligger ogsaa i Sagens Natur, thi de norske Familier, der ved Islands første Bebyggelse opholdt sig i de vestlige Lande, vare allerede mere eller mindre at betragte som landflygtige fra Norge, og havde allerede overvundet den største Vanskelighed ved enhver Bortflytning, den at bryde op med alt sit, og at sige Fædrelandet Farvel. De vare saaledes ved første Blik strax rejsefærdige; og efterat Kongen nu ogsaa havde udstrakt sit Herredomme til Syderøerne, og der for dem ikke længer her var noget blivende Sted, maatte Overreisen til Island, hvilket de desuden vare saa meget nærmere, synes dem en forholdsviis let Sag, medens den derimod fra Norge af altid maatte fremstille sig som vanskeligere. Kjærligheden til det nedarbejdede Hjem forarsagede vel ogsaa, at Mange, om de end havde bestemt sig til at flytte, dog, ligesom Ingemund i Naumsdalen, udsatte Flytningen Nar efter Nar. Sine norske Kolonisters midlertidige Ophold paa Irland, Skotland og Derne maatte nødvendigviis give Anledning til flere saadanne Forbindelser mellem dem og disse Landes egentlige Beboere, som den mellem Gyvind Møstmand og Kong Gorbhal, og disse Forbindelser er det vel igjen, som have forarsaget, at foruden de norske Flygtninger ogsaa enkelte virkelige Kelter, Irer eller Gaeler fra Syderøerne og Skotland, have bosat sig paa Island, dog, som det synes, kun i den første Tid, da Farten fra Syderøerne til Island var hyppigere, og især paa Syd-kanten af Landet, der først bebyggedes. Af slige keltiske eller halv-keltiske Kolonister, blandt hvilke mange endog ere kjendelige ved deres keltiske Navne, omtales ikke saa faa; nemlig en Svartkell fra Katanes, der nedsatte sig ikke langt fra Orlyg¹⁾, Thormod og Ketil Brese-Sønner, fra Irland²⁾, ligesaa Nvang og Kalman³⁾, Nasulf, Søn af Konal (Connal), og Dattersøn af Ketil Brese-son⁴⁾, maaskee og en vis Bekan; alle disse toge Land mellem Ingulfs og Skallagrim's Grænser; Kalman fra Syderøerne og hans Broder Kylan (Guilen), der bosatte sig tidligere oppe ved Hvitaa, den første paa det efter ham opkaldte Kalman's-Tunga⁵⁾; Hunde og Grp,

1) Landn. I. 13. Svartkell synes dog efter Navnet at kunne kun at have været Medlem af en norsk Nybyggerfamilie paa Katanes.

2) Landn. I. 15.

3) Landn. I. 14.

4) Landn. I. 15.

5) Landn. II. 1.

6) Landn. II. 17.

Mudes to Frigivne, der bosatte sig ved Breidafjorden i hendes Distrikt¹⁾; Steinrod Mælpatreksøn, Bilbald og Alfel Hnokan, Sønnesonner af Cerbhal²⁾.

Af den store Masse nordiske Kolonister nævnes, mærkeligt nok, kun faa, der med Visshed kunne siges at være svenske eller gautske, og ikke en eneste dansk. Disse svenske og gautske Kolonister ere allerede ovenfor tildeels omtalte; de vare Slette-Bjorn, hans Frænde Skjoldbjorn, Fridleif i Holt, Thord Knapp, maastee Thormod Namme, og forsaavidt Helge magre, som hans Fader Gyvind var fød i Gautland, sjonst han rigtignok selv var fød i Island, og var gift med en norsk Kvinde. Det er mærkeligt nok, at disse svenske og gautske Kolonister alle nedsatte sig paa Nordlandet.

De øvrige Nybyggere maa alle, ifølge Oldskrifternes udtrykkelige Udsagn, at Island blev fundet og bebygget fra Norge, have været Nordmænd, der enten ere komne umiddelbart fra Fædrelandet, eller fra andre Lande, hvor de opholdt sig, enten paa Vikingetog eller i Landflygtighed. Ved en Mængde af dem tilsejes det udtrykkeligt, fra hvilke Egne i Norge de vare. Og med Hensyn til Islands Sprog- og Nationalitets-Forhold er det ikke uden Interesse nærmere at lægge Mærke til disse Angivelser.

Fra Alnd i Haalogaland kom Thore Thusasfrenge, der bosatte sig i Helge magres Distrikt, og en vis Maane, der nedsatte sig i Nærheden af Myvatn³⁾. Fra Engelsen paa Haalogaland kom Gyvind, Søn af Lodin Angel, der flygtede for Haakon Jarl, men døde paa Overfarten til Island; Gyvind nedsatte sig paa Halvoen mellem Gjafjorden og Skjalsande⁴⁾. Fra Lofoten kom Olaf Evennumbrune til Sønderlandet ved Thjersaa⁵⁾, og fra Almdal i Vessen den forhen omtalte Thorstein hvite, der kjøbte Land ved Baapnafjorden⁶⁾. Fra Sjonafjorden ved Radund (Manend) kom Geirleif, der nedsatte sig paa Nordlandet⁷⁾. En Søn af Karl paa Bjarkø hed Olaf Bekk, han dræbte en Mand ved Navn Thore svarte, blev derfor uelæg, og drog i Følge med en Viking, ved Navn Ulf, til Nordlandet paa Island, hvor han nedsatte sig østenfor Hovde, mellem Skagafjorden og Gjafjorden⁸⁾. Grim haaleyske og Sigvæt raude ere forhen nævnte. En Kone ved Navn Thurid, kaldet Sundafylde, kom med sin Søn Bala-Stein

¹⁾ Landn. II 17.

²⁾ Landn. IV 11. V. 8.

³⁾ Landn. III 20.

⁴⁾ Landn. III 17.

⁵⁾ Landn. V 10.

⁶⁾ Landn. IV I. 3 Thorstein hvites Thaat staar Raumbal urigtigt for Helgeland.

⁷⁾ Landn. IV 13.

⁸⁾ Landn. III 11.

til Bolungavik yderst ved Isfjorden, og nedsatte sig der; Navnet Sunda-fylker skulde hun have faaet, fordi hun engang i et Aaar ved Seid fik hvert Sund paa Haalogaland fylt med Fisk. Nimenligviis har hun lært sine Landsmænd en bedre Maade at fiske paa, thi ogsaa efter sin Bosættelse paa Island gjorde hun sig fortjent af Fiskeriet paa Isfjorden ved at oprette Mærker til at kjende Fiskegrundene; som Len derfor fik hun et Lam af hver Bonde ved Fjorden¹⁾. Som Haalogalendinger nævnes fremdeles Gystein Thorsteinsøn, der bosatte sig i Fagradal paa Østkanten af Landet²⁾, Thengel mjæksiglande, der fik Land i Helge magres Distrikt³⁾, Geirrod, Finngæir, Søn af Thorstein Andr (Eki), og Ulfar Kæmpe, der alle bosatte sig ved Breidafjorden, den førstnævnte paa Gyre, nær ved Thorsnes⁴⁾, hvor han blev Stamfader for Gyrbyggerne. Fer Haalogalending maa man ogsaa antage en Thorgeir Gunnsteinsøn, hvis Fader hevnedes Orjotgard Jarls Død ved at dræbe en af de Berserker, der havde faldt ham. Der omtales ogsaa en vis Skjaldulf, fra hvis Søn Haaleyg den saakaldte Haaleygja-Æt skal nedstamme⁵⁾.

De Raumdøliger, der nedsatte sig paa Island, have vi allerede nævnt, nemlig Ketil Høng, Alan Raudfeld, Thorstein Svarfad og Ketilbjørn⁶⁾.

Fra Throndhjem kom Gyvind Waagne, hans Brodersøn Steinhjørn, og hans Fostbroder Noald, Bærdøligerne Ketil Thrym og Graut-Atle og Rasin Balgardsøn, hvilke forhen ere omtalte⁷⁾. Desforuden nævnes ogsaa Bjørn Gullbere fra Orkedalen, der nedsatte sig i Reykjadal paa Sønderlandet⁸⁾ og Thorhadd gamle, Høygode ved Mæren i Sparboen, der ved sin Flytning til Island tog Mulden og Eulerne fra Templet med sig, og ligesom Thorolf Mostærsklegg byggede et nyt Tempel, over hvis Omgivelse han løste Mærens Helligdom⁹⁾. En Thronder var ogsaa Kolgrim den gamle, Søn af Hersen Rolf eller Alf og Haakon Jarls Datter Unn, hvilken nedsatte sig paa Strækningen mellem Ingulfs og Skallagrims Landnam¹⁰⁾.

Fra Nordmøre vare først og fremst alle, der horte til Magnvald Jarls Æt eller stode i Forbindelse dermed, nemlig Røllaug og de, som fulgte ham, Ingemund Thorsteinsøns Svoger Torund Hals, Thore Jarls Søn,

1) Landn. II. 29.

2) Landn. IV. 13.

3) Landn. III. 17.

4) Landn. II. 18. Gyrbyggja Saga Cap. 7.

5) Landn. V. 7.

6) Se ovenfor S. 522, 542, 535, 541.

7) Se ovenfor S. 537, 538, 523.

8) Landn. I. 19. Hardar Saga Cap. I.

9) Landn. IV. 6.

10) Landn. I. 14. Hardar Saga Cap. 22.

og Einar, Søn af en Datter, som Jarlen Torv-Einar havde haft i sin Ungdom; han drog til Island efter forgjæves at have søgt at faa sine Frænder, Drkns-Jarlerne, til at kjendes ved sig¹⁾. Fra Nordmøre var ogsaa Molda-Gnup, saa kaldet, fordi han var fød paa Gaarden Moldatun (nu Moldrun) i Nærheden af Jmsterfjorden. En Drabs-sag nødte ham til at flytte til Island, hvor han nedsatte sig paa Sydsstkanten af Landet²⁾.

Fra Raumsdal var Ingemund i Vatnsdalen og de fleste af hans Led-sagere og Tilhængere. Der var og en anseet Mand fra Raumsdalen, ved Navn Ufeig, der blev uenig med Kong Harald, og derfor vilde drage til Island, men dræbtes af Kongens Mænd førend han kunde komme afsted. Hans Hustru Masgerd rejste med sine Sønner; hende fulgte ogsaa hendes Broder Thorolf. De nedsatte sig alle ved Kysten i Nærheden af Markarsfjot, hvor Gaarden Bergthorsbval sidenefter blev Ottens Hovedgaard³⁾. Efter Nøgles Udsagn, skulde ogsaa Ketil Flatnef være en Raumsdaling, men da alle ere enige om, at hans Fader Bjorn Buna var fra Sogn, saavel som alle hans Frænder, maa hiin Angivelse af Raumsdalen som hans Fædrenebygd være en Misforstaaelse, der maaskee kan være opstaaet ved en Forveksling mellem ham og Ketil Naum.

Fra Søndmøre kom en anseet Mand ved Navn Dyre⁴⁾, der for at undgaa Kong Haralds Brede efter Magnvald Jarls Raad drog til Island, og gav Dyrafjorden paa Nordvestlandet Navn. En anden Søndmøring var Gysteim digre, der bosatte sig paa Sydsstkanten af Landet, i Nærheden af Ketil fjerde⁵⁾.

Fra Firdafylke, Fjale iberegnet, vare Islands første og berømteste. Kolonister, nemlig Ingulf og Skallagrim, med de fleste af deres Tilhængere. Fra det samme Fylke vare ogsaa Flose den gaulværfske, Loft Drmsøn og Haastein, Atle Jarls Søn, hvilke toge Land østfor Ingulf. Man kan derfor endog med Føje sige, at Størstedelen af Sønderlandet, fra Faxefjordens Nordside til henimod Markarsfjot, næsten var en eneste Koloni fra Firdafylke; thi uagtet ogsaa Folk fra andre Egne fik Tilladelse til at nedsette sig der, maa dog de, der enten allerede hjemmefra fulgte med hine mægtige Mænd, eller senere kom efter, have udgjort det overvejende Antal. Blandt de sidste fortjener Nofskeil Thorsteinsøn udtrykkelig at nævnes, fordi hans Moder Lofthøna var en Datterdatter af den berømte Brage Skald, og en Datter af Hersen Arinbjørn i Firdafylke, hvis anden Datter Kenthrud var

1) Landn. III. 20.

2) Landn. IV. 12.

3) Landn. V. 2.

4) Landn. II. 27.

5) Landn. IV. 1.

gift med Hersen Thore, en Søn af den ovenfor omtalte Noald Jarl ¹⁾. Hofskells Hustru Torun skal have nedstammet i 3die Led fra den fabelagtige Finnekonge Mattull. Han nedsatte sig oppe ved Hvitaa, der falder i Borgarfjorden, og uddeelte Land til sine Ekteskæller. En Broder af Berd-lu-Kaare, ved Navn Skjaldulf, nedsatte sig paa Østlandet oppe i Jökulsdalen.

Fra Sogn havde alle de talrige Medlemmer af Bjørn Bunas Øt deres Oprindelse, og da de nedsatte sig vidt og bredt paa Island, kan man derfor ogsaa sige, at Dens Kolonisation for en stor Deel er udgaaen fra dette Fylke. Dog var det især paa Vestkanten, ved Breidafjorden, at hiin Øt havde sin egentlige Hovedstyrke, formedelst Bjørn Ketilsøns og hans Søster Nudes vidtloftige Landnam. Men i en vis Forstand kan man og regne Helge magre i Gylfjorden, Ketil Flatnefs Svigerføn, blandt de sognske Landnamsmænd, ikke at tale om Thord Stegge og hans Broder Orlyg, ved Fara-fjorden, Ketil fiftte i Kirkeby, Høyangs-Bjørns Søner paa Østlandet, og de øvrige fjernere Beslægtede af Familien. Fra Sogn kom ogsaa Sæmund, kaldet den Søderviste, Ingemunds Staldbroder, der bosatte sig i Skagafjorden ²⁾, Behjorn Sygnatrauste ³⁾ der med sin hele Familie nedsatte sig paa Nordvestsiden af Den, Gunnulf gamle, hans Fader Begeirs Banemand, der tog sin Bolig i Nafsdal ved Siglunes paa Nordlandet ⁴⁾, Brødrene Gilif og Bjørn, der tilegnede sig det af sine Beboere senere hen i Tiden saa berømte Ddda paa Sønderlandet ⁵⁾, Evar den gamle, Kong Harald Gullsteggs Datterføn, i Langedalen ved Blanda paa Nordlandet ⁶⁾, og Thorolf Fasthalde i Nafnsfjorden paa Nordvestlandet, en af dem, der maatte flygte for Haakon Jarl, men som dog rejste til Island efter Kong Haralds Daa ⁷⁾. Som Nybygger fra Sogn nævnes endelig Nlsjur hvite, Søn af Thorleif i Sogn; han drog til Island fordi han, 17 Aar gammel, da han var i Brudersfærd med Sigurd Nise, rimeligviis Kongens og Snefrids Søn, paa Dplandene, begik et Drab i fredlyst Helligdom. Han op slog sin Bolig i Nærheden af Floamændene ⁸⁾.

Fra Hordafylke omtales ogsaa mange Landnamsmænd, af hvilke det om enkelte udtryffeligt siges, at de kom fra Nors. Disse Norsere ere

¹⁾ Se ovenfor S. 332. Landn. II. 1.

²⁾ Landn. III. 6. Vatnsdøla Saga Cap. 7, 10.

³⁾ Landn. II. 29.

⁴⁾ Landn. III. 11.

⁵⁾ Landn. V. 5.

⁶⁾ Landn. III. 9.

⁷⁾ Landn. II. 31.

⁸⁾ Landn. V. 10.

Thormod gode og Thord Gnupa, Søner af Odd Rakke, der toge Land paa Vestkanten, ved Nordsiden af Farassjorden ¹⁾, Lodmund den gamle og hans Fostbroder Bjolf fra Thulunes paa Bors, af hvilke hiin gav Lodmundar-fjorden paa Ostlandet sit Navn, men sidenefter flyttede længer syd-paa ikke langt fra Hjerleifshorde, medens Bjolf forblev i sit første Landnam ved Seydesfjorden ²⁾; Thore høje og Krum, der bosatte sig i Nærheden af Bjolf ³⁾, den merkkelige Bøddar hvite, Sidu-Halls Stamfader, der, uagtet Hef af Berg, fra hvem han nedstammede, skal have levet paa Oplandene, dog siges udtrykkeligt at være flyttet fra Bors tilligemed sin Frænde Brand; Anund ⁴⁾, Thorvid Ulfarsøn, Loft den gamles Frænde, der kaldte sin Gaard Borsabo til Minde om dens første Ejers Hjem ⁵⁾, og Ulf den værste, der nedsatte sig i Pappule paa Ostkanten, og hvis Efterkommere kaldtes Borsfer ⁶⁾. Fra Herdalaland, sandsynligst Søndherdland, var den mægtige Geirmund Heljarfkind og hans Broder Haamund, Thorolf Mostraflegg og hans Søn Hallstein, med alle deres Tilhængere. Fra Nordherdalaland vare efter al Tilnelighed Brodrene Thord og Anund Vikingsønner, der af Mange, hvorvel neppe med Rette, troedes at have været Søner af Harald Haarfagre ⁷⁾; Thord bosatte sig ved Dyrassjorden paa Alvidra, et Navn, der sikkert er laant fra Alvidra (Alver) paa Nordherdalaland, som derfor vistnok maa have været hans ældre Hjem. En anden Landnamsmand fra Alvidra paa Herdalaland var Thororm, Søn af Thorkel paa Alvidra, og Sønnesøn af Hallbjørn Herdalæmpe; han gav Thjorsaen paa Sønderlandet Navn efter sit Skib, der i Stavnen førte et Tyrehoved, og rimelighviis kaldtes „Tyren“ (Hjórr ⁸⁾). Herder vare ligeledes Gystein Ulfson fra Oster ⁹⁾, Thorsberg fra Saassjorden, der nedsatte sig i Langedalen ¹⁰⁾, og Anund Breidsteegg Sønnesøns Søn af Ulfar Fitjumslegg (fra Fitje paa Storden), der tog Land-

1) Landn. II. 6.

2) Landn. IV. 5, 6.

3) Landn. IV. 6.

4) Landn. IV. 7.

5) Landn. V. 8.

6) Landn. IV. 10.

7) Landn. II. 27, 29. Hvad der gjør det usandsynligt, at de skulde være Søner af Harald Haarfagre, er den Omstændighed at Thord egnede en Søster af Helge magte; han bliver derved for gammel til at kunne have været en Søn af Harald, hvis man ej vil antage, at hans Hustru har været et Snees Aar ældre end han.

8) Landn. V. 8.

9) Landn. III. 1.

10) Landn. II. 13. Saassjorden var etsteds paa Herdalaland, men det vides ej længer med Visshed, hvor. Efter den har en af Stuerne paa Bryggen i Bergen faaet Navn, men det er i Tidens Lob fordrejet til „Jakobsfjorden“.

tungen mellem Meykjadalen og Hvitaa paa Sønderlandet¹⁾. Sugandaffjorden i Nærheden af Dyrassjorden er bleven opkaldt efter Hallvard Sugande fra Hordaland, der, efter at have deeltaget i Hafressjordslaget mod Harald, drog til Island²⁾. Den hordste Herse Thorstein Hovdes Søner Gyvind og Ketil nedsatte sig i Meykjadal paa Nordøstlandet, og en Thorgeir fra Hordaland, Søn af Baard Blandehorn, drog ud fra Wiggen i Throndhjem og nedsatte sig i Nærheden af den før omtalte raumsdalske Masgerd, hvilken han siden egtede³⁾. Og Islands Dpdager Floke maa ligeledes ansees som en Hørde, da han var en Datterføn af den mægtige Høvding Hørda-Kaare, og paa sin Dpdagelsesrejse drog ud fra det Sted, hvor Rogaland og Hordaland mødes. Floke nedsatte sig siden, som oven anført, paa Island i Flokadal nærved Hovde paa Nordlandet⁴⁾. Hordafylke har saaledes maaskee endog afgivet det største Antal Kolonister til Island.

Fra Rogaland kom især Geirmund Heljarfjinds Frænder og Benner. Ulf Skjalge, Høgne hvites Søn var fra Rogaland; det samme var vel ogsaa Tilfældet med hans Søstendebarn Erit Høgneføns Søn Geirleif; begge bosatte sig, som forhen nævnt, i Nærheden af Geirmund Heljarfjind ved Breidaffjorden. Den, Geirmunds Frænde, efter hvilken Arnarfjorden er opkaldt, var ligeledes fra Rogaland. Nygen Thore Grimføn bosatte sig ved Ljosavatn paa Nordøstlandet⁵⁾. Fra Jæderen kom Audulf i Hørgaadalen, der egtede Helge magres Datter⁶⁾. Auund Træfød, Thord mjøksiglandes Ven, var ligeledes fra Rogaland, saavel som Finn fra Stavanger, forudsat at der herved ej menes Stavangfjorden.

Fra Agder kom mange anseede Mænd til Island. Ondott Kraakas Søner Masgrim og Masmund, og hans Systerføn Thord mjøksiglande, tilfeligemed deres Fiende Thorgeir, efter hvilken endog Hvinverjadal har faaet Navn, ere allerede omtalte, ligesaa Steinulf den lave, Søn af Rolf Herse

¹⁾ Landn. I. 20. Hønsethores Saga Cap. 1.

²⁾ Landn. II. 29. Det heder her at Hallvard var fra Sætre (af Sætrum) paa Hordaland. Hvis herved forstaaes Sætersdalen, eller den øverste Deel af det nuværende Kobygdelag, hvilket ikke er usandsynligt, viser dette Sted, at man i ældre Tider ej har været ganske paa det rene med om hiin Gjeldbygd skulde regnes til Rogaland, Agder eller Hordaland. Paa Tøfurs og Wikars Tid regnedes den til Rogaland (se ovenfor S. 79, 295, 296); senere regnedes den til Agder; men at den ogsaa i en Tid har været regnet til Hordaland, er i og for sig heel rimeligt. Paa samme Maade regnes endnu Røldal til Stavanger, skjønt dets Vasdrag tilhører Rysfylke.

³⁾ Landn. V. 2.

⁴⁾ Landn. III. 11.

⁵⁾ Landn. III. 18.

⁶⁾ Landn. III. 11.

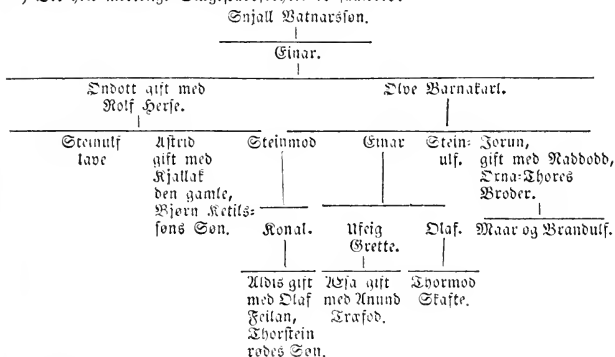
og Dndott, Olve Barnakarl's Søster. Steinulfs Datter Uendis tog siden Land paa egen Haand ved Ruteffjorden ¹⁾. En Datter af Olve Barnakarl var gift med Vikingen Raddodd, der allerførst opdagede Island, og Raddodds Broder var den rige og mægtige Orna-Thore ²⁾; da det udtrykkelig siges, at denne boede paa Agder ³⁾, er det tydeligt nok, at saavel Olve Barnakarl's, som Raddodds Stmænd og Frænder, der bosatte sig paa Island, alle tilsammen maa anses som egdste Kolonister ⁴⁾. Af disse nævnes hans Sønesøn Ufeig Grette og Sønesøns Søn Thormod Skafte, hvilke tilligemed hans anden Søn Steinulfs Svigerisøn Thorbjorn alle nedsatte sig paa Sønderlandet i Thjorsaadalen og den saakaldte Gnuhverjarepp; i Nærheden heraf var det ogsaa, at Thrend mjoefsiglende tog Land ⁵⁾. Raddodds Søner Brandulf og Maar kom meget tidligt til Island, og optog den saakaldte Grunnammarepp i Nærheden af Gnuhverjareppen ⁶⁾. En anden Søn af Einar Olvesøn, ved Navn Rolleif, tog Land i Nærheden af Draraaen paa Ingulfs Enemerker, men nødte ved Trusel om Høhngang en tidligere ankomne Landnamsmand til at bytte Land med sig, og kom derved til at bo i Nærheden af sine Frænder ⁷⁾. Til disse har rimeligviis ogsaa Alf den egdste hert; han slugtede fra Norge forjagen af Harald Haarvagre, og tog sin Broder Grimulfs Søn Thorgrim med sig. De nedsatte sig paa Gnuv i Nærheden af de øvrige egdste Kolonister, og Thorgrims Søn egtede Thormod Skafte's Datter, fra hvilket Egteskab den berømte Skafte Lovsigemand nedstammede ⁸⁾.

¹⁾ Landn. II. 32.

²⁾ Landn. I. 1.

³⁾ Landn., Tillæggene fra Starbsaabogen.

⁴⁾ Det hele merkkelige Slægtskabsforhold er saaledes:

⁵⁾ Landn. V. 11.

⁶⁾ Landn. V. 11.

⁷⁾ Landn. V. 13.

⁸⁾ Landn. V. 13.

Det synes saaledes, som om Egderne med Forkjærlighed have valgt denne Egn; og merkeligt er det, at endog Næsgrim Ondottissons Vtling, Næsgrim Ellidagrimsøn, findes som en af Hovdingerne her, uagtet Stamfaderen havde opslaaet sin Bolig ved Gjafjorden. En Broder af Thorgrim, ved Navn Bodmod Gerpe tilligemed hans Brodersøn Bodulf Grimssøn, opflog deres Bolig paa Tjornes ved Drarfjorden, nordvestlig i Landet; han egtede en Datter af Helge magre, og en Datter af dette Egteskab blev igjen gift med Næsmund Ondottisson¹⁾; alle disse egdske Kolonister vare saaledes i Svogerskab med hinanden; til denne Forbindelse kan man i vidtloftig Forstand endog regne Helge magre selv, ligeledes Ornathores Vtlinger, skjønt de rigtignok spredte sig videre omkring. En af dem, nemlig hans Sønnesøn Olve Olvesson, maa være flyttet til Haalogaland som Lendermand, siden det heder, at han boede i Alndal og blev uenig med Haakon Jarl; han er allerede ovenfor omtalt. En anden af hans Sønnesønner, Gystein Naudulfsøn, nedsatte sig i Nærheden af Ondott Kraakas Sønner²⁾, en tredie, ved Navn Kraaka-Neidar, Søn af Ufeig Lasslegg, opflog sin Bolig ved Skagafjorden³⁾. Kraakareidars Søn Grimkell tog Land yderst paa Snefjeldsnes-Halvoen; hans Søn Gunnbjørns Sønner yderst paa Nordvestlandet. Denne Gunnbjørn havde opdaget de saakaldte Gunnbjørnsfjær, sandsynligviis nogle Der ved Grønlands Østkyst⁴⁾. Fra en i Norge tilbagebleven Søn af Ornathore, ved Navn Ulf, nedstammede i tredie Led den berømte Erik røde, Grønlands Opdager⁵⁾. Foruden disse mere anseede Nybyggere fra Agder nævnes og en Gyvind Knæ, der tog Attefjorden paa Nordvestkysten i Besiddelse⁶⁾ og Orna-Thores Frigivne, Thore, der bosatte sig paa Flugumyre i Skagastranden⁷⁾.

Endog fra Valdres og Haddingedal nævnes et Par Nybyggere, nemlig Bjorn, der efter sin Gaard Meyne paa Østkysten sædvanligviis kaldes Meynebjørn — han var fra Valdres⁸⁾ — og Grim Ingaldsøn fra Haddingedal Broder af Hersen Næse. Grim maa meget tidligt være kommen til Island, da det heder, at han drog ud med sin Hustru til Island for at opdage Lande (i landaleitan). Om denne Grim fortælles det fabelagtige Sagn, at han ved at fiske kom til at drage op en Havmand, hvilken han tvang til at forudsige ham og hans Søn deres Skæbne; Spaadommen lod, at han selv

¹⁾ Landn. III. 19.

²⁾ Landn. III. 14.

³⁾ Landn. III. 7.

⁴⁾ Landn. II. 8, 14, 29.

⁵⁾ Landn. II. 14. Erik rødes Thæatt Cap. I.

⁶⁾ Landn. II. 29.

⁷⁾ Landn. III. 8.

⁸⁾ Landn. IV. 13.

skulde dø inden Baaren, men at hans unge Søn Thore skulde bo og bygge der, hvor hans Hoppe Skalm lagde sig under Kløven. Grim døde virkelig kort derefter, og hans Enke Bergdis fulgte nu Skalm fra Steingrimsfjorden paa Nordvestlandet over Heiderne, først til Skalmarnes ved Breidafjorden, derpaa ned til Borgarfjorden, hvor Skalm endelig lagde sig, og hvor de nu opstode deres Bøllig nær ved Skallagrims Landnam¹⁾. Grims Brodersen Thore, Nase Herfes Søn, tog Land paa Sydskanten, i Nærheden af Haastein Atlesøns Landnam. Hersen Dalakoll, Rude den grundriges Ledsa-ger og Laxaadalens Bebygger, var en Sønnesøn af Nase Herse²⁾.

Fra Viken og Opplandene nævnes ikke mange Nybyggere, og Antallet af dem, som kom herfra, kan heller ikke have været stort. Baalle Blongs-son fra Sotenes og Kolbein, Søn af Sigurd fra Vestfold, ere allerede omtalte, ligeledes Thorstein Tjaldstoding fra Thelemarken. I Ingulfs Dis-trikt bosatte sig Derm den gamle, Søn af Gyvind Jarl, der havde været med at stride mod Harald Haarfagre i Hafresfjordslaget; Gyvinds Fader Harmod Jarl var en Søn af Merid Jarl den gamle og nidste, som forhen er omtalt³⁾. Brune, en Søn af Jarlen Haarek paa Opplandene, drog til Island og tog Land paa Nordenden af Halvøen mellem Skaga- og Gvja-fjorden⁴⁾; paa Sønderlandet nærved Myrdalsjøfken nedsatte sig Thrase, en Sønnesøn af Herjulf Hornbrjet; han havde indskibet sig fra Hordaland⁵⁾. Andre Opplændinger nævnes ej.

Uf denne her meddeelte Oversigt vil det sees, at det er Sogn, Agder og Hordaland, eller, hvis det ansees som uvisst, om Geirmund og Haamund Heljarfkind meest tilhøre Hordaland eller Rogaland, da ogsaa dette Fylke, der har sendt de fleste Nybyggere til Island. Thi uagtet Landnamsbogen op-regner omtrent 400 Landnamsmænd, men kun ved 130 udtrykkelig angiver, fra hvilket Sted i Norge de vare, kan man dog vistnok antage, at der mel-lem dem, hvis Hjemstavn i Norge ikke nævnes, idetmindste har fundet samme Forhold Sted i denne Henseende, som mellem hine; om man end ikke, hvilket maaskee vilde være det retteste, betragtede alle dem, der siges at have nedsat sig i en af de større Nybyggers Distrikt, uden at det nærmere an-gives, hvorfra de vare, som Følk, der allerede hjemmefra havde staaet i Af-hængighedsforhold til de større Nybyggere, og selvfølgelig ere komne fra samme Fylke, som disse. Ligesom Hordaland og Rogaland synes at have været fælles om enkelte store Familier, saaledes findes et lignende Fællesskab og

¹⁾ Landn. II. 5.

²⁾ Landn. V. 9.

³⁾ Landn. V. 13.

⁴⁾ Landn. III. 11.

⁵⁾ Landn. V. 1.

saa mellem Njder og Rogaland, hvad den store Orna-Thoreske og Olveste Familie angaar, ligesom ogsaa Helge magre tildeels kan regnes til denne. Men gaa vi længere tilbage i Tættene, da finde vi, at medens Geirmund og Haamund nedstammede fra de hørdalandste Konger Hjørleif og Half, udledede Olve Barnafarls og Bjørn Bunas Et sin Herkomst fra den rygste og egdske Kong Vikar, hiin gjennem Enjall Vatnarsfæn, denne gjennem Hjaldr Vatnarsfæn. Det er saaledes fra Hjørleif og Vikar, at Flerheden af de store islandste Landnamsmænd nedstamme. Og man danner sig den bedste Forestilling om Nationaliteten paa Island strax efter Bebyggelsen, ved at betragte det som en fornemmelig fra Sogn, Hordaland, Rogaland og Njder stiftet Koloni, med enkelte Bestanddele fra andre Fylker, af hvilke de fra Firdafylke, Naumdal og Haalogaland vare de betydeligste; hvorved det dog maa bemerkes, at Firdafylke, der fra umindelige Tider hørte til Gulathingets Forening, med Hensyn til Indbyggernes Mundart og Levestil paa det nøjeste slutter sig til Sygnafylke. Det er altsaa fornemmelig **Gulathingsslagen**, eller Norges vestlige og sydvestlige Fylker, der kunne siges at have afgivet Grundlaget for Islands Befolkning; thi de Elementer fra andre Fylker og andre Lande, de i sig optog, vare i Forhold til det gulathingste Hovedelement saa ubetydelige, at de efter een Generation aldeles maatte gaa op i dette. Hvad her er fremsat, bestrækkes ogsaa paa det nøjeste af Islands nuværende Sprogforhold, da dets Mundart endnu stemmer mere med den sognste og hardangerste, end med nogen anden af de norske Mundarter, og øjensynligen kan skjønnes eensgang at have været den samme som hiin.

Det er tillige værd at lægge Merke til, at Hordaland, Rogaland og Njder, fra hvilke Fylker, tilligemed Sogn, Udvandringen til Island var stærkest, tillige ere de, hvilke Harald Haarfagre allersidst underlagde sig, og hvor han synes at have modt den stærpeste Modstand. Om de fleste Nybyggere herfra heder det derfor, at de maatte forlade Fædrelandet for Kongens Brede eller Boldsomheds Skyld. Det samme siges ogsaa om enkelte Nybyggere fra det Throndhjemste. Derimod heder det om flere Nybyggere fra Sogn og Haalogaland, at det var Haakon Jarls Brede eller Boldsomhed, der drev dem bort. Dette synes at vise, at Haakon Jarl maa have haft mere at sige, og have optraadt paa en mere selvstændig Maade, end de sparsomme Efterretninger, vi have om ham, ligefrem melde. Og over Sogn maa han, som vi allerede tidligere have bemærket, have udøvet en vis Myndighed, idetmindste for en Tid. I Firdafylke var det heller ikke saa meget Kongens, som Jarlernes Bælde, der bragte de fornemste af dets Landnamsmænd til at drage bort. Ingulf flygtede for Atle Jarl, Atle Jarls Søn Haastein for Sigurd Jarl. Skallagrím var mere bleven led af Dpholdet i Norge, end nødsaget til at drage bort, og det var først Flose Thorbjørnsfæn, der flygtede fordi han ligefrem havde lagt sig ud med Kongen. De fornemste Ke-

lonister fra Naumsdal og Møre, nemlig Ingemund og Nollaug, Ragnvald Karls Søn, flyttede endog til Island med Kongens Samtykke eller efter hans Foranstaltning.

Sammenholder man fremdeles Angivelserne af de Egne paa Island, hvor de fornemste Nybyggere nedsatte sig, vil man finde, at de, der horte til eet og samme Fylke, i det Hele taget — enkelte Undtagelser maatte her være uundgaelige — holdt sig saavidt muligt sammen, og at man derfor kan paavise, hvilke enkelte Dele af Island fornemmelig have faaet sin Befolkning fra dette eller hiint Fylke i Norge. Det er saaledes umiskjendeligt, at Nybyggerne fra Firdafylke især holdt sig til Sønderlandets Kyster; Sygnerne havde sit Hovedtilhold paa Vesterlandet ved Breidaffjorden, paa Nordlandet ved Skaga- og Gyja-Fjorden, og paa Sydøstlandet. Nyrgerne holdt sig fornemmelig til Dens nordvestligste Deel, Gyderne fornemmelig til det indre af Sønderlandets østlige Part, tildeels ogsaa til Gyjafjorden; Naumsøerne til Sønderlandets indre Dele. Fra Thronhjem og de øvrige Fylker kom der for saa, til at man med Hensyn til dem kan paavise nogen bestemt Forkjærlighed for en enkelt Deel af Den.

Uf hvad der ovenfor er berettet om de enkelte Landnamsmænd, vil man lettelig have indseet, at disse ikke horte til den fattigste og ringeste Klasse af Folket, men derimod til dets fornemste Slægter, der nedstammede fra Konger, Jarler eller Herfer, overhoved til Norges Aristokrati. Det var dette, som især led ved den Revolution, Haralds Erobring frembragte, medens de lavere Klasser derimod snarere vandt derved, forsaavidt som de i Kongemagten kunde have en kraftigere Beskyttelse mod Stormændenes Anmasselser. Det heder og næsten om enhver enkelt Landnamsmænd, at han var en fornem, eller mægtig, eller berømmelig Mand fra dette eller hiint Fylke; de fleste kom til Island i eget Skib, med Familie, Tjenerskab, Huusdyr, Gods og Penge, og optraadte strax som Hovdinge, der levede paa en efter de Tidens Begreber stor Fod. Med dette for Dje kunne vi af de opgivne Landnamsmænds Antal danne os et slags Forestilling om Størrelsen af Dens Befolkning strax efter Bebyggelsen. Det siges om Geirmund, en af de fornemste og mægtigste Landnamsmænd, at han ikke havde færre end 80 Frimænd, foruden Trælle, hjemme paa sin Gaard. Et lignende Antal har rimeligviis Helge magre, Hjaltsonnerne, Bjørn Ketilsøn, Skalla-grim¹⁾, Ketilbjørn og Nollaug haft, efter at have sat Bo. Om Hude Ketilsdatter siges der, at hun paa sit Skib havde 20 eller 30 frie Karle; desforuden havde hun med sig sin Sønneson, sine fem Sønnedøtre, Koll Herse, og sine Trælle. Man kan saaledes vistnok antage, at ingen Landnamsmænd havde færre end ti Personer i sit Huus, medens mange havde

¹⁾ Skallagrim og Kveldulf kom med to Skibe, med 20 Mand paa hvert.

langt flere; femten Personer for hver af de 400 Landnamsmænd er saaledes ikke formeget regnet; dette giver omtrent 6000 Mennesker ved Landnamstidens Ophor; men da Folkemængden i de 60 Aar, Landnamstiden varede, maa have tiltaget, kan man vist sætte den endnu højere. Den var, som det synes, neppe udloben, da Hjaltetsonnerne holdt deres berømte Krævel, hvortil alle Hovdingerne vare indbudne, og hvor Gjesternes Antal udgjorde 1200; og man kan dog neppe antage, at hvert femte Menneske paa hver eneste Gaard skulde være dragen til Gildet; endog hver niende vilde være vel sterkt: dette antyder en Befolkning af over 12000. Noget over halvdandet Aarhundrede senere, da Biskopsstolen paa Hole oprettedes (1102), holdtes der Folketælling¹⁾, og da fandtes omtrent 4560 mere formuende Bønder; regner man for hver af dem en Familie med Tyende paa 10 Mennesker, udkommer herved en Folkemængde af henimod 50000, der omtrent er den samme, som den nuværende. At den i 160 Aar, efterat den første Tilgang fra Norge var ophørt, skulde have kunnet forøge sig fra 12000 til 50000, synes umuligt, den har altsaa omkring 940 neppe været under 25000.

Dette forklarer ogsaa, hvorledes det kunde gaa til, at Kong Harald, uagtet Udvandringen forsaavidt maatte være fordeelig for ham, som han derved blev disse farlige Modstandere kvit, og erhvervede mange Ejendomme ved at tilegne sig de fleste Udvandredes Gaarde, dog tilsidst fandt den betænkkelig, fordi den gjorde Landet folketomt. Han forbød den derfor, men lod sig dog siden bevæge til at ombytte Forbudet med en bestemt Udvaldrings-Afgift, de saakaldte **Landører**, eller fem Dyrer Sølvy, hvilke enhver Udvandrer engang for alle skulde betale²⁾. Og denne store Tilstrømning gjorde ogsaa de ovenfor omtalte Indskrænkninger i Landnamsfriheden nødvendige. Tidligere havde man ofte taget Land i Besiddelse paa en langtmemmere Maade, end den højtidelige Omfaren med Jld, nemlig ved at rejse Merkestænger, gjøre Merker i Fjeldene, hugge sin Dre fast, afflyde en Piiil, hvorpaa et Stykke brændende Tønder³⁾ o. s. v. Elvene og Bjergene vare her, som andensteds de naturlige Grændser, efter hvilke Landnamsmændene rettede sig. Allerede temmelig tidligt begyndte enkelte Nybyggere, der ej

¹⁾ Føendingabok Cap. 10.

²⁾ Føendingabok Cap. 1.

³⁾ Hvar Ketilsøn i Blandabalen rejste Stang (Landn. III 5.) Roskell i Svartaabalen ved Skagafjorden sendte en Træl for at undersøge Landet, og denne fatte ned en nys afbarfet Stang (Landn. III 7.), Mattfare, Gardars Træl, hug Merker i Træerne (Landn. III 19.) Anund Wifs fød en Tønderpiiil over Aaen (Landn. III 8.) — Thorstein Svarfud hug Merker i Fjeldene, brød sin Kam itu og lagde den tillige med Penge paa forskjellige Steder (Svarfudla S. Cap. 10). Einar Thorgeirson med to Staldbrodrere helligede sig Drarffjord, ved etsteds at hugge en Dre i Fjeldet, et andet Sted at sætte en Dyrn op, paa det tredje Sted at rejse et Kors. (Landn. IV 20.)

fandt noget uoptaget Land, der behagede dem, at kjøbe Land af de ældre Besiddere; de af disse, der havde Land til Overflod, forærede stundom Stykker deraf til senere ankomne Kolonister, men da en Gave kunde tilbagefalde, et Kjøb ikke, ansaa enkelte sig ikke ret betryggede uden ved at give en Betaling, idetmindste for et Syns Skyld¹⁾. Det kunde ved første Betragtning synes besynderligt, at de næste Haulder, der havde forladt deres Fædreland for en stor Deel af Misfornøjelse over, at Kong Harald havde frataget dem deres Odde, dog ikke overførte Odde-Navnet og Odde-Betægtene paa deres nye Besiddelser, ja at endog Ordet „Odde“ ikke engang findes i den ældre islandske Lovgivning. Marsagen er dog ved nærmere Eftertanke ikke vanskelig at paavise. Ved Odde tænkte man sig nemlig, som ovenfor (S. 118) udviklet, den i Familien fra umindelige Tider nedarvede fælles Grundejendom, og ethvert Medlem af denne Familie var oddebaaren til Ejendommen, lige meget om han havde den under sin Bestyrelse eller ej. Den norske Hauld eller Oddebaarne, der nedsatte sig paa Island, ophørte dog ikke derfor at være oddebaaren til sine Fædrenebesiddelser i Norge²⁾. Kong Harald kunde ved et Magtsprog erklære sig for Oddegodsets Ejer, men de Oddebaarnes Fordringer vedbleve lige fuldt, saavel som den personlige Ansæelse, Oddebuden medførte. Det kunde saaledes ikke falde nogen udvandret Hauld ind, at kalde sine nye Besiddelser paa Island sin Odde, da Odde-navnet medførte Begrebet om nedarvet Ettejord og aldeles udelukkede Forestillingen om nogen nys optagen, hidtil herreløs Grundejendom. For at kunne kaldes Odde maatte Ejendommen have en Historie. I Tidens Lob kunde dog, som det synes, Ejendommene paa Island ogsaa have gaaet over til at blive Odde, forsaavidt som de nedarvedes i Etten, og virkelig fik en Historie. Og det er vel heller ingen Tvivl om, at hvis Nogen havde opkastet sig til Konge eller Jarl paa Den, og tilegnet sig Overejendommen over alt Jordegods, da havde man og sagt om ham, at han erklærede sig for Ejer af alt Odde i Landet. Men nu indtraf intet saadant Tilfælde, hvorved Islandingerne fik Anledning til at tale om deres Odde. Der var ingen, som gjorde Hovdingerne deres Ejendomsret stridig, eller som truede med at indføre en Feudalforfatning. Man kan saaledes sige, at Oddebegrebet kun hvilede i Folkets Bevidsthed, uden dog ligefrem at udtales.

Landet selv var i hine Tider mere indbydende end nu. Der fandtes da Skove i Dalene, medens der nu i det Højeste findes Krat³⁾; de afgave

1) Landn. V. 14.

2) I Floamanna S. Cap. 12, 14, 17 fortælles udtrykkeligt, hvorledes Thorgils Thordsson paaftod og fik erkjendt sin Arveret til de Ejendomme i Segn, der havde tilhørt hans Oldesader Haastein, Aste Jarls Son.

3) Skove omtales paa flere Steder, saaledes i Skallagrims Landnam (Landn. I. 19. Egils Saga Cap. 28); i Ingemunds (Batnsdola Saga Cap. 15); ved

sommesteds Sommer, stort nok til at man kunde bygge Huse og Skibe deraf, og de opfyldte ikke saaledes de lavere Egne, at disse derved bleve mere raar og kolde, medens de dog altid vare tilstrækkelige til at give Ly mod de isnende Fjeldvinde fra Joflerne¹⁾. Nybyggerne kunde derfor prøve Agerdyrking, tildeels endog med Hæd, saavel paa Nordlandet, som paa Sønderlandet²⁾. Den underjordiske Ild, der frembragte Vulkaner, Jordbrand, og hede Kilder, meddelte ogsaa Jordbunden hist og her en højere Varmegrad, end Landets Beliggenhed ellers medførte, og voldsomme Vulkan-Udbrud havde dengang ikke ødelagt store frugtbare Strækninger, som nu kun ere bedækkede med Graun (Lava), Stene og Aske. Men Landets Havklima, der hindrede stærk Frost om Vinteren, medens det paa den anden Side gjorde Sommeren koldere, var især stiftet til Færdigt; Kvæget kunde gaa ude hele Vinteren, og formerede sig overordentlig hurtigt³⁾. Der fortælles saaledes om Helge magre, at han ved sin Ankomst satte et Par Sviin i Land; da man tre Aar efter fandt dem igjen, havde de formeret sig til 40⁴⁾; Thore paa Hvamm mistede en Kvige, den blev siden gjenfunden med 40 Nod⁵⁾, Ingemund i Batnsdalen mistede ligeledes nogle Sviin, som Høsten efter bleve fundne, formerede til hundrede⁶⁾; overhoved formerede Huusdyrene sig saa stærkt, at det ej sjældnen heder om dem, at man kunde regne to eller tre Hoveder paa hvert⁷⁾. I Fjordene, Elvene og Vandene var der Fisk i Overflod; derom vidne og flere Elvenavne, som Laraa, Murrida-Na o. s. v.; der fandtes Sælvar og Eggevar⁸⁾, Hvaler fangedes ofte; desforuden bragte Havet en

Botn, hvor Aavang den irske boede, var Skoven saa stor, at han kunde bygge et Havn af Sommeret (Landn. I. 14); Olaf paabyggede det prægtige Hjørdearkholt Husebygninger deels af Hjemtommer, deels af Driptommer, (Vardola Saga Cap. 21) o. s. v.

1) Paa nogle Steder, hvor der ej var saa mange Jofler, f. Ex. østligt paa Nordlandet, var Landvinden (Søndenvind) bedre end Søvinden; dette bestemte Baard Hegangsbjørns Søn til at flytte sydøst (Landn. III. 18). Paa Estkanten tyede Kvæget ogsaa helst op mod Fjeldene, hvorfor de dem nærmest liggende Egne først bebyggedes (Landn. V. 1).

2) I Vigaglums Saga S. 7 omtales en Ager, der gav saa sikker Afgrøde, at den kaldtes Wit astgjave (den sikreste Giver); paa Sønderlandet omtales Plojning og Saaning, og de bleggule Ager (Njaals Saga Cap. 53, 76. Egils Saga Cap. 29).

3) Se især den lovende Beskrivelse, Grim haaleyske giver deraf i Batnsdala Saga Cap. 10: „Kvæget føder sig selv om Vinteren, der er Fisk i hvert Vand og store Skove“, jvf. Egils Saga Cap. 29.

4) Landn. III. 12.

5) Landn. I. 14.

6) Batnsdala Saga Cap. 15.

7) Rafnkells Saga S. 22.

8) Egils Saga Cap. 29. „I Forstningen havde de ej saa meget Kvæg i Forhold til Folkeantallet, men det Kvæg, de havde, gik ude om Vinteren i Skovene og

for Island særegen Betsignelse, nemlig en overordentlig Mæsse Drivtømmer (reki), sandsynligviis fra Amerikas Fastland, bortrevet ved de store Floder og siden bragt videre af Gelfstrømmen. Til de nordligere Dele af Landet bragte Drivisen ogsaa stundom Isbjørne, hvilke Indbyggerne tidligt begyndte at fange, for at sælge dem eller forære dem bort til udenlandske Hovdinge som Merkværdigheder. Island havde saaledes mange Tilskøffelser af det Slags, der pleje at falde de Udvandringslystne i Djene, foruden den Fordeel, at det afsjov et Fristed mod virkelig eller indbildt Undertrykkelse. Paa en Tid som denne, da man ikke engang i Egne, langt mere begunstigede af Naturen, ret forstod at benytte Naturens Frembringelser til dermed at gjøre sig det daglige Liv bekvent og behageligt, kunde Islands nordligere Betsignelse og virkelige Mangler ikke i og for sig forekomme vore Forfædre afstrækkende; snarere ventede de sig der et mageligere Liv, og fremfor Alt den Selvraadighed, som de ej længer kunde udøve hjemme.

Man kan vistnok saaledes betragte Islands Forfatning, især strax efter Landnamstiden, som en Fortsættelse og videre Uddannelse af den Tilstand, under hvilken de mægtige Hersere og Haulder i Norge havde boet før Erobringen, og som det kostede dem mere at give Slip paa, end at forlade deres gamle Odel- og Witte-Jorder. Og derfor er Islands Oldhistorie os Nordmænd isærdeleshed vigtig. Den er en Afspjeling af Norges egen, i Forglemmelsen begravne Oldhistorie; den lader os ane, af hvad Slags de Begivenheder vare, der have fundet Sted i vort Fædreland, om de end ikke ere optegnede.

Om Maaden, paa hvilken Udvandrerne ved Ankomsten indrettede sig, er der allerede ovenfor talt. Grunden eller Jordejendommen i Landet kom udelukkende i Hovdingernes Hænder. De første Landnamsmænd toge overordentlig store Strækninger i Besiddelse, de senere ankomne noget mindre; hvad Enhver ej ret godt selv kunde raade med, overlod han til andre, men det øverste Hovdingsskab forbeholdt han sig dog selv, og den Maade, hvorpaa det lettest vedligeholdtes, var at oprejse et Hov eller Tempel og indrette et Thingsted¹⁾. Men enhver af de første Grundejere medbragte ogsaa

nærede sig selv . . . der var ingen Mangel paa Drivtømmer — — der blev drevet Havfiskeri, man søgte Sølvar og Eggevar; af alt dette var der nok at tage af; mange Hvaler dreve ind, og enhver kunde fæde, som vilde; alle Dyr laa stille paa Gangst-Stedet fordi de endnu ej havde lært Mennekket at fænde og frygte“.

¹⁾ Se herom, hvad ovenfor er berettet om Thorolf Mosstrarsfegg. Om Maaden, hvorpaa en mægtig Kolonist skaffede sig Hovdingsskab over andre, giver især Rafnskells Saga god Oplysning, nemlig S. 5: „Rafnskell bebyggede den hele Dal, og gav Folk Land, men vilde dog være deres Overmand, og tog Godord (Gode-Embedet) over dem; han tvang Mændene i Jokulsdal til at blive hans Thingmand“ — og senere, efterat han var flyttet (S. 24): „Folk toge da især

Trælle og Frigivne; til de sidste bortbyggede han enkelte Dele af sin store Ejendom, og de bleve saaledes hans Landsfeter eller Lejlændinger; de meest betroede af Trællene anvendte han ofte til at bestyre de længere bortliggende Gaarde, som han forbeholdt sig selv; disse Trælle fik sædvanligen ogsaa tilsidst Friheden, og bleve da enten ligeledes Lejlændinger, eller belønnedes for større Fortjenester, med at faa en Gaard til Ejendom¹⁾. Ogfaa fattige fribaarne Udvandrere nøjedes vel med at blive Lejlændinger. Paa denne Maade opstod den egentlige lavere Folkklasse, der udgjorde Fleerheden af Befolkningen paa Island; bestaaende oprindeligt af Frigivne, har den vistnok langtfra indeholdt saa reent norske Elementer, som Hovdinge-Klassen; men derimod en Mængde keltiske, angliste og frankiske²⁾; efterhaanden smeltede de dog sammen til een eneste Nationalitet, i hvilken det norske Element var det fremherskende. Men det laa i Sagens Natur, at den lavere Folkklasse var aldeles uden politisk Vægt, og at Forfatningen heelt igjennem var aldeles aristokratisk.

Alt Besiddelsestagesen af Landets enkelte Dele oftere, især i den sidste Deel af Landnamstiden, gav Anledning til Strid mellem Nybyggerne, laa i Sagens Natur og Exempler derpaa ere allerede anførte. Naar stridbare Kæmper endog hjemme i Norge ved Trusel om Holmgang kunde afstvinge Folk deres Gaarde, ja selv deres Koner og Døtre, og dette ikke engang ansaaes for utilladeligt, maatte en saadan Tilflugt til den Sterkeres Net være endnu naturligere blandt Islands første Kolonister. Og dog synes det, som om de endda ikke saa ofte benyttede sig deraf. Overtimod lader det til, at en for de Tider og under de Forhold sjælden Humanitet, Eftergiveness og Hjælpsomhed overhoved har raadet mellem dem, og flere merkkelige Træk deraf ere opbevarede. Saaledes finder man altid, at tidligere bosatte Nybyggere med den stærste Liberalitet modtog se senere ankomne Frænder og

Land i Heredet (ved Lagarfljot); ingen fik Lov til at sidde i Fæd, uden at bede Rasnkell om Lov, alle maatte forbinde sig til at understøtte ham, hvori med han lovede dem sin Beskyttelse; paa denne Maade lagde han alt Landet under sig østfor Lagarfljot, og dette Thingdistrikt blev meget større og folkerigere, end det, han tidligere havde haft".

1) Om Forholdet mellem Torbdrotten og Landsfeterne indeholder især Hønsethores Saga Cap. 2, 3, gode Oplysninger. Blundketil havde 30 Lejlændinger; i paa kommende Tilfælde bestemte han, hvor meget Kvæg enhver af dem skulde slagte for at Dyrtid kunde undgaaes, altsaa udøvede han fuldkommen Politimyndighed over dem.

2) Om de mange irske og skotske Trælle, Landnamsmændene førte med sig, er forhen talt. Paa Vikingetogene til Englands og Frankriges Kyster maa ogsaa mange engelske og frankiske Trælle have været erhvervede. Naar man finder Trælle omtalte med germaniske Navne, og dog med det udtrykkelige Tillæg, at de vare udenlandske, f. Ex. Arnthrud, Rasnkells Saga S. 2, maa man formode, at de have været frankiske, saksiske eller anglistke.

Benner, og beholdt dem hos sig med deres talrige Følge, indtil de havde seet sig om efter Land, undertiden endog i hele Vintre ad Gangen¹⁾. Hvilken gjeftfri Modtagelse den slibrudne Webjorn Svgnakuppe fandt hos Aile, Geirmund Heljarstinds Træl, er ovenfor nævnt²⁾. Det er ligeledes omtalt, hvorledes den ædle Erik i Goddale fraraadte Reidar Ufeigsøn at udfordre Sæmund den sydvæste til Holmgang om hans Ejendomme, fordi det, som han sagde, saa galt ud, hvis Fjell skulde slaas, saa længe der var saa faa af dem i Landet; men han forærede selv Reidar et betydeligt Stykke Land³⁾. Geirrid fra Haalogaland, Syster til Geirrod paa Eyre, var saa gjeftfri, at hun lod bygge sin Stuebygning tværs over Landevejen; derinde stod altid opdækket Bord, og selv sad hun som jernligt paa en Stol udenfor, indbydende de Forbifarende til at komme ind og gjøre sig tilgode⁴⁾. En anden Kvinde fra Haalogaland, den før omtalte Thurid Sundafylde, gjorde sig fortjent af Tjassjordens Beboere ved at betegne Fiskegrundene⁵⁾. Og de Foranstaltninger, der senere bleve truffene med Hensyn til Landets Lovgivning og Regjering, vidne om en høj Grad af Almeenaad⁶⁾.

Denne Almeenaad og dette Maadehold hos de første Nybyggere er saa meget mere paafaldende, som de fleste af dem havde været Vikinger, ja tildeels endog kom friskt fra Vikingetog: de vare saaledes vant til, i Et og Alt kun at stole paa sig selv og lade det komme an paa den Sterkeres Hæd. Men det tjener, som saa meget andet, til at vise, at det nordiske Vikingeliv ikke kan bedømmes efter vore nuværende Begreber om Folket og borgerlig Orden: det udsprang hverken af Blodtørstighed eller Vindesygge, men det bestragtedes deels som en nødvendig Krigsskole for Ynglingerne af Høvdingestanden, deels som en hæderlig Næringsvej. Hjemkomsten til sin Gaard var Vikingen ikke mere Kriger, men kun Bonde, som de øvrige, og hvad han beholdt tilbage fra Vikingeaarene, var kun større Livserfaring, Selvtillid og Uforfærdethed til at forsvare Sit og Sine, hvor det gjaldt⁷⁾. Derfor vedblev ogsaa paa Island, saa længe Vikingetiden varede, den Etik, at Høvdingerne i deres Ungdom, enten paa eget Skib eller i Følge med andre,

1) F. Gr. Hjarn Ketilsøn, der indbød og bevarte Systren Aude med alle hendes Mænd, Thronn niokstjalande, som indbød Nasgrim Endottsøn til at blive hos sig om Vintren, o. s. v.

2) Se ovenfor S. 543.

3) Landn. III. 7. Se ovenfor S. 540.

4) Landn. II. 13. Gyrbyggja Saga, Cap. 8.

5) Se ovenfor S. 545.

6) Se nedenfor S. 570.

7) Endog de fornemste Høvdinger forsmaaede ikke at saa og høste deres Agre, f. Gr. Gunnar paa Lidarende, (Mjals Saga Cap. 73), Sigmund Thorkelsøn paa Dveraa (Vigaglums Saga Cap. 8), o. fl.

droge i Viking. I det Hele taget forfattes den i Norge tilvante Leve-
maade, kun med de Forandringer, Dens særegne Vilkaar gjorde nødvendige.
Agerbruget kunde paa Island, om det end dreves, alene spille en ubetydelig
og underordnet Rolle, derimod blev Fædrift og Fiskeri Hoved-Næringsvejene,
især Fædriften, der meget tidligt naaede en betydelig Højde¹⁾. Hvad der
allerede tidligt blev et særegent Træk i Islændingens Nationalcharakter,
var Lust til at opbevare og fortælle historiske Sagn, og Færdighed i at udøve
Skaldekunsten. Begge Dese, saavel Saga-Fortælling som Skaldevæsenet,
naaede paa Island en høj Grad af Udvikling, tildeels endog højere, end i
Moderlandet selv; det var ligesom om Islændingerne paa den Maade vilde
bøde paa, at deres D ingen egentlig Historie havde. Man maa fornemme-
lig søge Grunden til denne Landsretning hos Islændingerne i Dens affon-
drede Beliggenhed, der medførte, at Beretninger om disse Begivenheder ej
hørte til Dagens Orden, men kun nu og da lejlighedsviis kom til Lan-
det, og derfor baade væntedes med mere spændt Opmerksomhed, og maatte
meddeles med større Ombyggelighed, Orden og Bidtæstighed, end det ellers
vilde have været nødvendigt²⁾. Derved blev Talentet til og Øvel-
sen i at iagttage og fortælle paa en tiltrækkende Maade, almindelig, og
udstræktes snart ej alene til samtidige Begivenheder, men ogsaa til ældre
Begivenheder, der vedkom Hovdingernes Forfædre i deres forrige Hjem.
Saaledes samlede og opbevarede Sagn og Kvad fra Nordens tidligere
Dage, og overhoved vænnede Folket sig til hvad man, om det havde haft
Bøger, vilde have kaldt boglig Vidskab, hvorved det snart tilegnede
sig en større Færdighed i at haandtere Sproget og indklæde Tanterne i
ubunden eller bunden Stil, end der almindeligviis fandtes hos Indbyggerne i
det øvrige Norden. Det varede derfor heller ikke længe, førend Islændingerne
hadde gjort den mere udviklede og vanstelige Skaldekunst saa godt som til
et dem synderligt tilhørende Fag, hvorved de ej alene indlagde sig Hæ-
der, men ogsaa Guds og Guld, idet islandske Skalde besøgte Nordens
Konger, Jarler og øvrige Hovdinger, kvad Hædersdigte for dem om deres
Bedrifter, og fik til Belønning rige Gaver, foruden at de optoges som de-
res Hirdmænd og node de øvrige Udmerkelse, der sædvanligviis bleve Skal-
dene til Deel. De indfødte norske Skalde bleve efterhaanden ganske for-
trængte af de islandske³⁾.

1) Herom vidne de fleste Sagaer fra Dens ældre Dage.

2) Det var altid sædvanligt, ved et Skibs Ankomst, at de Omkringboende, oftere
endog langvejsfra, strømmede til for at høre Nyt fra det øvrige Europa,
især naturligviis fra Norge.

3) Se hvad der ovenfor er anført om Skaldene, S. 471. — Allerede i den næste
Generation efter Islands Bebyggelse hører man næsten ikke tale om andre
Skalde, end de islandske. En af de ældste blandt disse var Glum, Søn af
Nordmanden Geire, der boede ved Myvatn.

25. Islands indre Forhold og ældste Retsforfatning.

Vi have allerede omtalt flere af Landnamsmændene, der paa Vesterhavss-Derne havde antaget Christendommen, f. Ex. Orlyg den gamle, Ketil fislste, Nasolf Alstik, Nude den grundrige, og tildeels Helge magre. Alle Landnamsmænd, der vare indfødde Irer eller Sydrøinger, maa ligeledes antages at have været christne. Men med denne Christendom var det rigtig nok forskjelligt bevendt, i det enkelte, som Orlyg, vare ivrige i Christendommen, andre, som Helge magre, vare hvad man kaldte blandede i Troen. I det Hele taget holdt heller ikke Christendommen sig længe i Vetterne, thi sædvanligviis rejste allerede Sønerne af de christne Landnamsmænd Hov eller Templer, og blotede, som det udtrykkeligt heder i Landnaama ¹). Helge Bjola skal have været christen, og dog maa der have været et Tempel paa hans Gaard, siden den kaldtes Hov. Dog gaves der enkelte Undtagelser; saaledes vedligeholdt Ketil Bressjens Søn Torund, kaldet den christne, i Torundarholt i Borgarfjorden, sin Tro til sin Dødsdag, og blev i sin Alderdom Eremit ²). Orlyg den gamle byggede en Kirke, og hans Efterkommere vedligeholdt Christendommen, skjønt de ikke bleve døbt; de troede, som det siges, paa St. Kolumba. Ketil fislste byggede en Kirke paa Kirkebo; hans Efterkommere vedligeholdt rimeligviis ogsaa nogenledes deres Tro; det samme var vel Tilfældet med Nasolf Alstiks Efterkommere, siden hans Irer for Christendommen var saa stor, at der endog dannede sig Legendes om Underverker ved hans Grav ³). Nogle af Nybyggerne hørte til sin Tids Fritænkere, der troede paa deres egen Kraft og Styrke, og ej vilde blote, de kaldtes „gudløse“ ⁴): til dem synes ogsaa Hjorleif, Ingulfs Fostbroder, at have hørt. Men forresten vare Nybyggerne Hedninger, og der oprejstes mange Templer paa Den. Paa flere Steder maa Templer og Kirker have staaet fredeligt ganske nær ved hinanden. Saaledes oprejste Helge Bjola's Søn Thorgrim, uagtet hans Fader havde været christen, et Hov ved sin Gaard paa Kjalarnes, medens dog hans Frænde Orlyg Grappsens Kirke stod ganske nær ved paa Gjsberg ⁵). Dette Hov paa Kjalarnes skal, hvis man ellers kan sætte Lid til Beskrivelsen, have været meget

1) Som christne blandt Landnamsmændene opregner Landn. udtrykkeligt V. 15, de ovennævnte, tilligemed Torund christne. „Men“, tillægges der, „Christendommen gik ikke langt ned i Vetterne, thi Sønerne af de Christne rejste Hov eller blotede, og Landet var aldeles hedenst næsten 100 Aar“.

2) Landn. I. 15.

3) Landn. I. 16.

4) F. Ex. Halle godlaus, Landn. I. 11, og Berse godlaus, Landn. II. 4.

5) Kjalnesinga Saga, jvf. ovenfor S. 512.

stort og efter Omstændighederne prægtigt ¹⁾. Flere Hov omtales udtrykkeligt, saaledes Thorolf Mosstrarfleggs paa Hovstad, Ingemunds i Vatnsdalen, de trende, der opførtes af Helge magres Sonner, Ketilbjerns Hov paa Mossfell, o. fl. Der skjelnes ogsaa mellem Hoved-Hovene, hvortil det hele Distrikts eller Hereds Indbyggere svarede Hov-Told, og de øvrige Hov, der kun synes at have været private ²⁾. Hvor mange slige Hov der oprejstes paa Island, lader sig nu ikke med Visshed sige; der nævnes en heel Deel Gaarde ved Navn Hov eller Hovstad, og dette Navn maa de alle have faaet efter de paa dem oprejste Templer. Dog kjender man Antallet paa de egentlige Hoved-Hov, da hele den verdslige Jurisdiktion og Landets Inddeling rettede sig derefter. Goden ved et Hoved-Hov var nemlig tillige Heredsforstander, og hans Myndighed (Godord) var ligesom Hersens i Norge, ej alene af en religiøs, men ogsaa af en politisk og juridisk Charakter ³⁾. Af saadanne Godord gaves der kort efter Landets fuldstændige Bebyggelse 39, og dette var altsaa Antallet, ej alene paa de fornemste Templer, men og paa de fornemste Hovdinger, hvis Thingmænd saaledes alle de øvrige vare.

Denne hierarkisk-aristokratiske Forfatning, den samme, der i Aarhundreder havde hersket i Norge, blev saaledes ogsaa den, der oprettedes paa Island, skjønt oprindelige, efter hvad det lader til, enhver Hovding handlede paa egen Haand for sig og sine Undergivne, opførte sit Tempel, og indrettede sit Thing, uden nogen bestemt Tanke om at forene sig med de øvrige Hovdinger i et fælles Statssamfund. Oprettelsen af de første Godord, paa hvilken hele den følgende Inddeling og politiske Forfatning hvilede, synes fra først af kun at have være Tilfældets Verk, eftersom en Nybygger havde Magt, Rigdom og Anseelse nok til at kunne optræde som geistlig og verdslig Hovding. Man kan derfor ikke sige, at Island fra først af var en Republik eller et Statssamfund. Det var tværtimod en Samling af henved 40 indbyrdes uafhængige Smaahovdingdomme, hvis Hovdinger hver for sig havde ligesaa megen, om ikke mere, Magt end den, som Herserne, ja endog Smaakongerne, udøvede i Norge. Man blev, som det synes, i hvert Hered enig om at optage visse Lovbestemmelser, sandsynligviis dem, man allerede i Hjemmet havde haft ⁴⁾, og saaledes hjalp man sig, indtil de Konflikter, der nødvendigviis maatte opstaa deraf, at der ingen Eenhed herskede

1) Kjalnesinga Saga, hvor der fortælles herom, er fabelagtig og neppe paalidelig; dog tales der om Templet ogsaa i en enkelt Haandskrift af Landn. IV. 7.

2) Landn. IV. 7.

3) Landn. IV. 7, jvf. Islendingabok Cap. 5. Se ovenfor S. 152, 153.

4) Det siges udtrykkeligt i Vatnsdøla Saga, Cap. 15: „da optoges ogsaa Lov og Landsret“ (nemlig i Vatnsdalen).

i Lovgivningen, gjorde Nødvendigheden af en ordnet Rets- og Statsforfatning indlysende.

Denne Nødvendighed synes man dog ej at have felt, ferend efter at Kong Harald havde gjort et Forsøg paa ogsaa at underkaste sig Island. Hertil benyttede han **Une den danske**, en Son af hiin Gardar Svavarsson ¹⁾, der nævnes som en af Dens første Opdagere. Une, der og kaldes „den ubaarne“, og saaledes vel maa være fød efter Faderens Død, drog, som der fortælles, efter Afstale med Kong Harald til Island, i den Hensigt at lægge Landet under sig; naar det var skeet, havde Kongen lovet at gjøre ham til sin Jarl. Han tog et Stykke Land i Besiddelse i Nærheden af Lagarfljot paa Østkanten, men da de, som allerede havde bosat sig der, fik hans Hensigt at vide, bleve de forbittede, og vilde hverken sælge ham Kvæg eller Fødemidler, saa at han maatte flytte derfra. Han gjorde et lignende forsøges Forsøg paa at bosætte sig ved Alftefjorden, og tyede endelig til Leidulf Kappe (Kæmpe), der boede i Skogehverve paa Sydøstkanten af Landet. Denne tog imod ham med elleve af hans Mænd, og bebolet dem hos sig en heel Winter. For denne Gjestfrihed lonnede Une Leidulf ved at forføre hans Datter, og derpaa om Vaaren snige sig bort. Men Leidulf satte efter ham, indhentede ham, og tvang ham efter en Kamp til at vende tilbage igjen for at egne hans Datter. Det varede ikke længe, ferend Une paa ny flygtede bort; Leidulf satte atter efter ham og indhentede ham, men var nu saa vred, at han dræbte baade Une og alle hans Mænd. Flere Forsøg synes Kong Harald ej at have gjort, men det er rimeligviis ved denne Tid, at han udstedte det forhen omtalte Forbud mod Udvandringer til Island ²⁾.

Den første mere omfattende Thingforening paa Island var den, som oprettedes af Ingulfs Son **Thorstein**. Det sættes Hovedthing for denne Forening var paa det for omtalte Kjalarnes. Det holdtes, som Ase Frode siger, af Thorstein Ingulfsson og de Hovdinger, som sluttede sig dertil ³⁾. Det var saaledes ikke alle; imidlertid kan det ej have været saa faa, siden det ved en Lejlighed udtrykkeligt omtales, at de egdske Hovdinger fra den østre Deel af Sønderlandet, ja endog Almund Træfod fra Nordvestkanten, søgte derhen for at saa en Drabsfag tilagt ⁴⁾. Men endelig enedes man om at saa en ordentlig Thingforening istand for det hele Land, og Udførelsen af dette Verk overdroges til den lovkyndige Nordmand **Alfjot**, der havde kjøbt Thord Skegges, Orlyg Hrappssons Broders, Land paa

¹⁾ Se ovenfor S. 415. Gardar var af svensk Æt, men havde Jorder paa Sjøland; derfor kaldtes hans Son „den danske“. Men han maa have været bosat i Norge, siden Kong Harald brugte ham.

²⁾ Landn. IV. 4. 11.

³⁾ Islenningabok Cap. 3. Landn. I. 9. IV. 7.

⁴⁾ Grettis Saga Cap. 11.

Østkysten, da han flyttede vester til Leiruvaag ¹⁾). Ulfjot var en Datterføn af Herda-Kaare, og, tillægges der, en Søsterføn af Thorleif spake den yngre, en af Norges første Lovkyndige ved Slutningen af Kong Haralds Regjeringsstid ²⁾). Ulfjot var allerede 60 Aar gammel, men begav sig dog over til Norge til sin Morbroder Thorleif, for at benytte hans kyndige Vejledning, og opholdt sig hos ham i tre Aar. „Der satte“, heder det, „Ulfjot og Thorleif den Lov, som siden blev kaldet Ulfjotslov“, og som „fornemmelig rettede sig efter Gulathingssloven, saadan som den paa den Tid var, idet Thorleif gav sine Raad om hvad der var at tage fra eller lægge til“ ³⁾). Da Størstedelen af Landnamsmændene, som ovenfor viist, vare fra Gulathingss-Foreningen i Norge, og de Lovbestemmelser, som i de fleste Hereder paa Island vare vedtagne, selvfølgelig maa have været Gulathingsslovens, var det ogsaa i og for sig i sin Orden, at Islands nye Fælless Lovgivning fornemmelig kom til at rette sig efter denne, og af denne Grund vilde det vel endog være blevet Ulfjot paalagt, især at holde sig til Gulathingssloven, om han end ikke selv havde været en Gulathingssmand og beslagt med Gulathingssforeningens første Lovkyndige. Det bliver vel derfor altid et stort Spørgsmaal, hvorvidt Thorleif, forsaavidt han kan antages at have været til, virkelig har haft den Indflydelse paa Islands Lovgivning, som disse gamle Beretninger foregive. Det er umiskjendeligt, og vi have allerede tildeels seet Exempel paa, at Sagnet tillagde en Thorleif spake den fornemste Deel af Norges Lovgivning strax før eller efter Rigets Samling ⁴⁾). Dette Navn synes næsten at være blevet ligesaa staaende i Egenkab af den ældste Rets-Autoritet, som Navnet Mattull for Finnernes foregivne Konge, og lignende, i flere Generationer tilbagevendende Navne, der alle mere tilhøre Sagnet, end Historien ⁵⁾). At Sagnet paa Island ogsaa kan have sat dette Navn i Forbindelse med Dens ældste Lovgivning, uden at Thorleif engang, naar Alt kommer til Alt, har været nogen virkelig historisk Personlighed, er heel sandsynligt. Men Ulfjot kan for den Sags Skyld meget gjerne have været over i Norge for at studere Gulathingssloven nøjere i dens egentlige Hjem. Naar det ellers heder, at han „havde Loven ud med sig fra Norge“, maa man ikke tænke paa nogen vidtloftig skreven Lov, eller paa den Masse af særskilte Bestemmelser, der danne den merkkelige, under Navnet Graagaas bekjendte old-islandsk Lovbog, som endnu er opbevaret. Den ulfjotske Lov

¹⁾ Landn. IV. 7.

²⁾ Han var med at „sætte“ Gulathingssloven under Kong Haakon den gode, se Snorre, Haakon den godes Saga Cap. 11.

³⁾ Landn. IV. 7, jvf. Islendingabok Cap. 2.

⁴⁾ Se ovenfor S. 408.

⁵⁾ Paa samme Maade fabulede man ogsaa i Sydeuropa gjennem flere Aarhundreder om en Prest Johan, der skulde beherske det Indre af Asien.

har sikkert med Hensyn til Privatlovgivningen kun indskrænket sig til de al-
 lertarveligste Bestemmelser, der med Letthed kunde erindres, og dens Hoved-
 gjenstand har vistnok været de politisk-administrative Foranstaltninger ¹⁾, der
 ved hans Tilbagekomst fattes i Verk, og som først sammenknyttede Islæn-
 dingerne til et eneste Folk. Dette forklarer, hvorfor man ikke sporer større
 Lighed mellem Gulathingens og Graagaasens Bestemmelser i den Form,
 hvori vi nu kjende dem. Alt hvad der vedkom Dens særegne Statsforfat-
 ning eller var en ligefrem Følge deraf, f. Ex. Stovstedelen af det Processuelle,
 kunde naturligtviis ikke være laant fra den norske Lovgivning; de øvrige, fra
 denne virkelig laante, Bestemmelser maatte i Tidens Løb saaledes lempe
 sig efter Islands særegne Forhold, og forsynes med saa mange Tillæg, me-
 dens den norske Lovgivning vel heller ikke var stillestaaende, at Grundlighe-
 den mellem dem begge efterhaanden maatte blive mindre kjendelig, og omsider
 næsten ganske forsvinde.

Da Ulfsjot var kommen tilbage til Island, udsendtes hans Fostbroder
 Grim Geitfo, for at undersøge Landet og finde det bekvemteste Sted til
 at holde det fælles Thing; han fik dertil en Penning af hver Mand i Lan-
 det, men stjenkede dog disse Penge siden til Hovene. Derpaa blev Althin-
 get eller Altskerjarthinget sat, og siden den Tid, heder det, havde alle
 Folk een og samme Lov paa Island (927). Til Althingsplads udvalgtes
 et Sted ved Drar-Naen nær ved dens Udlob i Thingvold-Bandet paa Søn-
 derlandet. En Mand i Nærheden var bleven fredløs, og hans Ejendom
 inddragen som tilhørende det hele Folk; den udlagdes nu som Alminding til
 Hestehavn, og den derpaa staaende Skov til nødvendigt Vedfang for den
 forsamlende Thingalmue. Paa Thingpladsen selv opførtes Boder eller Skuur
 af Træ, for at de Tilstedeværende under Thingtiden kunde opholde sig i dem.
 Thinget selv bestemtes at skulle holdes ved Udgangen af den 9de Sommer-
 Uge ²⁾, og vedvarede sædvanligtviis i 14 Dage. Her afgjordes dels Rets-
 trækker, dels, hvad der var det vigtigste, alt hvad der vedkom Lan-
 dets fælles Styrelse og Lovgivning. Den Autoritet, i hvis Hænder
 disse vigtige Anliggender vare nedlagte, med andre Ord, Landets egentlige
 Regjering, kaldtes Lagretten, og bestod i Førfiningen, som det synes,

¹⁾ Det er allerede ovenfor (S. 401 fgg.) i Anledning af Eidsvalagens foregivne
 Drettelse viist, at denne Foranstaltning væsentligt havde en politisk Betyd-
 ning, idet den sammenknyttede flere Fylker til eet Rige. Paa samme Maade er
 ogsaa den ulfsjotske Lovgivning at forstaa. Det var Statens Enhed, som til-
 sigtedes, og derfor heder det ogsaa, at Landet fra Ulfsjots Tid af havde een
 Lov, ligejom senere, strax for Christendommens Indførelse, de Christne truede med
 at sige sig ud af Lov med Hedningerne, hvilket man ganske rigtigt tog i den
 Betydning, at opsigte Statsforbundet (Kristni Saga, Cap. 11).

²⁾ Utsaa omtrent ved St. Hansdags-Tid. Isendingabok Cap. 2, 3, 7.

alene af Goderne, af hvilke enhver medtog tvende Raadgivere; disse Goder valgte ogsaa den saakaldte *Lovfigemand*, (*Lögsögumadr*), der var Lagretens Forstander og forpligtet til at fremsige Loven paa Althinget, hvilket Arbejde han i det seneste i tre Aar skulde have fuldført, for derefter at begynde paa ny igjen ¹⁾. Dette var nødvendigt i den Tid, da man endnu ikke havde nogen skreven Lovbog. Lovfigemandens Embede var i Begyndelsen paa Livstid. Det var ham, som aabnede Althinget ved at lyse Fred og almindelig Trygd. I Lagretten gjorde Stemmesleerhed Udslaget, dog saaledes at naar Lovfigemanden var i Minoriteten, udfordredes paa den anden Side i det mindste to Stemmer flere. Derhos maatte enhver Stemmegivende breedige sin Mening, hvis ikke Minoriteten var under tolv.

Paa denne Maade fik Island en, hvorvel mangelfagtig, dog efter Omstændighederne nogenlunde taalelig Statsforfatning. Den tilvejebragte i alle Fald et vist Sammenhold og en ikke ubetydelig Grad af Almeenaand i Landet, om den end ikke kunde udelukke megen Selvraadighed, ligesom den heller ikke var beregnet paa at modarbejde, men snarere paa at vedligeholde det Aristokrati, som allerede ved selve Bebyggelsen blev det herskende i Landet. Den egentlige Magt var hos Goderne, og denne Magt udøvede de ogsaa i fuldeste Maal. At Gjerrighed, Herskesyge og Hensyn til egen Fordeel temmelig ofte maatte bringe Hovdingerne i blodig Strid med hinanden til Trods for Lovgivningens Bestemmelser til Overholdelse af Landefreden, er under disse Omstændigheder ikke at undres over; man maa snarere finde det merkeligt, at Loven endda overholdtes og agtedes saa meget, som man af mange Exempler seer at den virkelig, og det endog i Hedendommens og Vikingevæsenets Tider, blev overholdt og agtet. Thi om end enkelte overmodige Mænd satte sig ud over Lov og Ret, underkastede dog den større Fleerhed sig villigen Lovens Bud, og sædvanligviis maatte hine ogsaa i Længden bukke under for deres egen Selvraadighed. Det maa have været Overbeviisningen om Nødvendigheden af Strengbed i denne Henseende, som har givet Anledning til, at Islands ældre Lovgivning i sine Bestemmelser om personlige Fornærmelser, hvorved iøvrigt et vidtløftigt Saktal opstilledes, er langt mindre sparsom med Fredløshedsstraf, end nogen af de ældre norske Lovgivelser, vi nu kjende. Der fastsattes især to Slags Fredløshedsstraffe, (sekt) den livsvarige (*skógargangr*), hvorved den Domte naar og hvor som helst kunde anholdes og dræbes, og derfor som oftest maatte søge Skjul i Skove og affides Fjeld egne, hvis han ej kunde slippe bort fra Landet — hvilket var vanskeligt nok, da det egentlig var forbudet at flytte ham bort — og

¹⁾ Man maa ikke forvekle Ordet *lögsögumadr* (Lovfigemand) med *lögumadr* (Lagmand) hvilket i disse ældre Tider kun betegner „Lovfyndig“.

den treaarige (fjörbaugsgarðr) der varede i tre Aar. Det er foreøvrigt ikke her Stedet, nøjere at omhandle den islandfke Lovgivning og Samfundsorden, hvilket først i det Følgende vil kunne skee, hvor vi komme til at omtale Norges og Nordmændenes Rets- og Statsforfatning i dens Heelhed. Til dette Sted kunne vi derfor ogsaa henvise, hvad den nærmere Fremstilling af hine Lovbestemmelser angaar.

Ulfjot var naturligtviis at ansee som Landets første Lovfigemand; han beklædte dette Embede dog kun indtil 930, i hvilket Aar han vel er død, da han allerede var en Elding paa 66 Aar. Hans Eftermand var **Rafn**, en Søn af Landnaamsmanden **Ketil Høng**. Han beklædte denne Værdighed i 20 Aar ¹⁾.

26. Andre Bebyggelser. Kong Haralds Magt og Rigdom.

Foruden Island, Hjaltland, Orknøerne og Syderøerne fik ogsaa, som det udtrykkelig heder i Sagaerne, **Færøerne** en sterkt Tilvæxt i sin Befolkning ved Udvandrere paa Harald Haarfagres Tid. Men man kjender ikke saa meget til deres ældre Historie. De omtales som et til Norge hørende Lehn eller Skatteland i anden Halvdeel af det 10de Aarhundrede, og have derfor sandsynligtviis deelt Hjaltlands og Orknøernes Stjæbne, at blive undertvungne af Kong Harald. Det er forhen omtalt, at Klude den grundrige, Ketil Flatnefs Datter, bortgiftede sin Sønmedatter Maluf der, og at den fornemste **Øt** paa Derne, Gøtefæggerne, nedstammede fra hende. Det nævnes ikke, hvad hendes Mand hed; men Sønnerne eller Sønnesønnerne af dette Egteskab, Thorbjørn Gøtuflegg og Broderen Sigmund, maa have levet paa Harald Haarfagres Tid og erkjendt hans Herredomme ²⁾. Det heder ligeledes, at en Mængde Udvandrere tyede til **Fømteland**, der allerede siden Kong Gystein den ondes Tid var bebygget, dog, som man maa antage, temmelig sparsomt. Blandt disse Nybyggere nævnes Vedorm Bemundssøn, Ketil Flatnefs Frænde, hvis Søn og Systerføn herjede paa Syderøerne og dræbte Jarlen Masbjørn Skerjablese ³⁾. Naar det fortælles, at Bjørn Ketilsson opfostredes hos Kjallak Jarl i Fømteland ⁴⁾, maa man enten antage, at Kjallak har ført Jarletitlen som en arvelig Værdighed, eller at han har været en Konges Vasal; men denne Konge maa have været den svenske, og ikke Harald Haarfagre, da det er vist, at Norges Konger ej fik noget Herredomme over Fømteland før Haakon den godes Regje-

¹⁾ Islandingabok, Cap. 3.

²⁾ Færeyinga Saga Cap. 1.

³⁾ Se ovenfor S. 506, 538.

⁴⁾ Eyrbyggja Saga, Cap. 1, 2.

ring. Smidlertid siges det udtrykkeligt, at Fæmteland indtil da ikke adlød nogen af Kongerne, enten den norske eller den svenske ¹⁾, og hvis man kan stole derpaa, maa Kjallaks Jarletitel virkelig have været af de saa, der nedarteredes fra Fader til Søn ²⁾. Fra Fæmteland bebyggedes og de indre vestlige Dele af **Helsingland**, der skal have faaet sit Navn efter Thore Helsing, en Sønnesøn af Ketil Jamte, medens derimod de ydre Dele, ved Svan, bebyggedes fra Sverige af ³⁾.

Alle disse Udvandringer maa i en overordentlig Grad have forøget Antallet paa de kongelige Ejendomme, og følgelig ogsaa de kongelige Indtægter. Vel havde Harald tilegnet sig alt Odelsgods i Norge, men dette er, som ovenfor viist ⁴⁾, kun saaledes at forståa, at han i Almindelighed erklærede sig for Grundens Gjer, uden dog at forjage Beboerne fra deres Gaarde, naar de ellers underkastede sig ham; Forstjælleren var alene den, at de nu beholdt dem som Len af Kongen, medens de forhen ejede dem som Familie=Odel. Men anderledes var det med dem, der forlode Landet af Misfornøjelse med de nye Indretninger, eller fordi Kongen var dem vred. I dette Tilfælde, hvori vistnok de fleste af Udvandrerne befandt sig, inddrog Kongen deres Odelsgods som sin umiddelbare Ejendom, og lod det, naar han ikke anvendte det til Forleninger, som Krongods bestyre af Gaardsfogeder eller Marmænd, der som oftest endog vare hans Trælle eller Frigivne. Paa saadan Inddragning anføres der saa mange Exempler, at man ej kan tvivle paa, at den under de her nævnte Omstændigheder var det sædvanlige. Saaledes bleve Ketil Flatnefs og Kveldulfs Ejendomme inddragne, ligeledes Anund Træfods; af Thorolf Kveldulfs søns Gaarde erklærede Kongen allerede i hans Levetid Torge, og efter hans Død Sandnes for sin Ejendom. Flere af Udvandrerne forsøgte vel at sælge deres Gaarde, men dette var forbundet med Banskælighed, da Kjøberen naturligtviis udsatte sig for at betragtes af Kongen, som om han spillede under Dække med de Misfornøjede. Det fortælles derfor ogsaa om Sæmund sødruiske, at han hemmeligen solgte sine Landejendomme, førend han flyttede til Island ⁵⁾, og om Kveldulf og Skallagrim, at ingen vovede at købe deres Jorder af Frygt for Kongens Magt ⁶⁾. Anund Træfod havde i Førstningen, førend han bestemte sig til

1) Snorre, Haakon den gode's Saga, Cap. 14.

2) Det kan ellers ikke negtes, at Navnet Kjallak, der er reent gættisk eller irsk, klinger heel mistænkeligt for en Jarl i Fæmteland. Man skalde snarere formode at Kjallak har været en anseet Mand paa Syderøerne, og at Bjørn har været opfostret der, men at en Misforstaaelse har ladet Eyrbyggjasagas Redskriver henføre ham til Fæmteland.

3) Snorre, Haakon den gode's Saga, Cap. 11.

4) Se ovenfor S. 467.

5) Vatnsdøla Saga, Cap. 9.

6) Egils Saga, Cap. 25.

at drage til Island, ikke opgivet Haabet om at faa sine Ejendomme paa Rogaland tilbage, og synes endog at have paaveraabt sig dem, da han friede til Ufeig Grettis Datter Osa, men Ufeig sagde reent ud, at han nu betragtede hans Jorder omtrent som værdiløse ¹⁾; alt hvad Anund selv kunde udrette, var alene at tage en forbigaaende Hævn for Inddragningen, ved at dræbe Narmanden Haarek og brænde Gaarden op, kort førend han drog over til Island ²⁾.

Det maa altsaa have været en overordentlig Mængde af Jordegods, der paa den Maade kom i Kongens Besiddelse. Thi det var just de større, Hovdinge tilhørende, Gaarde, som ved Udvandringen bleve inddragne. Til Island alene kom henved 400 Hoved-Landnamsmænd; de, som drog til Verne i Vesterhavet, til Jemteland, eller paa Vikingetog, kunne tilsammen ikke have været stort færre. Og da der nu i Folge med disse Hovdinge var en Mængde andre mindre anseede Mænd, men som dog ogsaa ejede Gaarde, regner man neppe for meget, naar man antager, at Kong Harald allermindst har søjet 800 større eller mindre Gaardejeres Odelsgods til Antallet af de egentlige Kongsgaarde. En stor Deel af dette Gods anvendtes nu vel til Bortforlening, deels til Jarler, deels til Lendermænd, og af den Omstændighed, at Kongen forlenede Gyvind Lambe, Theroles Frænde, med dennes forrige Gaard Sandnes ³⁾, skulde man formode, at han oftere, hvor det lod sig gjøre, belønnede de Medlemmer af en Familie, der forbleve ham urokkelig hengivne, med at give dem de efter deres Frænder inddragne Ejendomme, og saaledes, saavidt skee kunde, lod disse forblive i Familien. Men desuagtet maatte der blive en Mængde Gaarde tilbage, som dannede det umiddelbare Krongods. Jordegodsset i Norge paa Harald Haarfares Tid var altsaa, uagtet det egentlig altsammen sagdes at tilhøre Kongen, tre forskjellige Slags: 1) de forrige **Odelsgaarde**, hvis Besiddere villigen havde underkastet sig Kongen, og som derfor heller ikke forjoges, men alene maatte finde sig i at besidde dem under en anden Adkomst-Tittel, nemlig som stiftende Len, ikke som Odal; det faldt forøvrigt af sig selv, at der ingen egentlig ydre Forandring skede i deres Maade at besidde og nedarbe Ejendommen paa; de vare alene forpligtede til at betale Skat og tjene i Krigen efter Kongens Opbud; forresten kunde vel disse Gaarde sælges og paa anden Maade afhændes, som forhen, og den kongelige Overejendomsret synes mere at have været forudsat, end virkelig at være udøvet; 2) **Lensgodsset**, eller det Jordegods, hvormed Jarlerne og Lendermændene vare forlenede, for deraf tildeels at bestride Udgifterne saavel ved de Lenstroppe, de maatte holde, som ved de Weitsler, de maatte

¹⁾ Grettis Saga, Cap. 4.

²⁾ Se ovenfor S. 499.

³⁾ Se ovenfor S. 495.

gjøre for Kongen og hans Mænd; over dette Jordegods havde de fuldkommen Brugsret, men kunde naturligviis ikke sælge eller afhænde det, ligesom det heller ikke var nogen fast Regel, at Sønnen skulde arve det efter Fæderen, uagtet det vel sædvanligviis var Tilfældet; 3) **Krongodsset**, eller de Gaarde, Kongen forbeholdt sig som virkelig og umiddelbar Ejendom, og som han lod bestyre ved sine Marmænd. Da den største Mængde af Udvanderne var fra Gulathingslagen, er det vel og sandsynligt, at de fleste kongelige Besiddelser, saavel middelbare som umiddelbare, vare beliggende der. Man maa derhos antage, at det engang til Vortforlening anslaaede Gods sjælden eller aldrig blev inddraget igjen til Krongods, men, hvad enten det nu overlodes til den sidste Besidders Arving eller til en Niden, der ej var beslægtet med ham, betragtedes som knyttet til en bestemt Lendermands- eller Jarle-Tittel, ligesom det vel ogsaa stundom, da disse Lenstitler begyndte at atraaes som Udmerkelse, hændte, at fornemme Gjere af udstrakt Jordegods tilbode at tage dette til Len, mod at faa Tittlen (seudum oblatum). Disse trede Slags Jordegods maa allerede paa Haralds Tid have dannet tre aldeles bestemt affondrede Klasser, der i Tidens Løb, paa Grund af de senere indtrædende Forandringer, endnu skarpere adskilte sig fra hinanden.

Kongens sædvanlige Indtægter bestode altsaa først og fremst i hvad hans talrige Gaarde afgave; dernæst i to Trediedele af den Skat eller Landskyld, Bønderne forøvrigt maatte give, og af Sakeren (Bøder og Ejendomsforbrydelser), og endelig i visse Regalier, af hvilke Finneskatten og Finnehandelen allerede ere nævnte¹⁾; hertil kommer ogsaa Rietten til herreløst Gods eller forladt Arv (dåna-arl), der overalt i Norden, maaskee endog i hele den germaniske Verden, synes at have været uadstillelig fra Hovdingedømmet, og endelig Forfølsret til Varer, ankomne udenlands fra, en Riet, der ogsaa udoledes af Goderne paa Island, og som derfor maa have tilhørt Herserne i ældre Tider før Harald Haarfagres Erobring²⁾. Den Forretning, at opkræve og indbetale alle disse Indtægter, kaldtes det kongelige **Ombud** (umbod) eller **Syssel** (sýsla). Den synes paa Harald Haarfagres Tid fornemmelig at have været udøvet af hans Marmænd eller Gaardsfogder, hver i sit bestemte Distrikt; vel ogsaa af Jarlerne og Lendermændene, dog rimeligviis saaledes, at de ej befattede sig med den egentlige Indkrævning³⁾, men kun understøttede Marmændene, hvor det be-

1) Se ovenfor S. 328, 477.

2) Exempler herpaa saavel som paa Kongens Paastand om Riet til Dannefø ville i det Følgende oftere forekomme.

3) Det hedder i Snorres Harald Haarfagres Saga Cap. 6 om Jarlerne, at de skulde dømme Lov og Landsret, og „hente“ d. e. oppebære Sagere og Landskyld, samt at hver Jarl havde 4 Herrer under sig, dog behøver dette ej at forklæres om nogen direkte Opkrævning, hvilken de vist ansaa under sin Vær-

hovedes, og modtog i Kongens Navn de af dem indsamlede Penge eller Bæter, forsaavidt de ikke paa Kongens Rejser indbetaltes umiddelbart til Kongen selv. Thi den egentlige Skatteindkrævning ansaaes for uæderlig, enten fordi den nu i og for sig var odios, eller fordi den udrøvedes af de kongelige **Narmænd** eller Gaardsfogder, der, ligesom andre fornemme Mænds Gaardsfogder, enten vare Trælle eller Frigivne, i alle Tilfælde Folk af den laveste Stand, paa hvilke de fribaarne Bønder saa ned med dyb Foragt, hvor rige og formaaende de end kunde være, og hvor meget de end kunde have at sige som Kongemagtens Repræsentanter ¹⁾. Det var først temmelig langt ned i Tiden, at Narmændenes Dypeberfelses-Beslilling i Forbindelse med eksekutiv Myndighed i Kongens Navn kom til at forvaltes af de saakaldte **Sysselmand**, og at disses Embeder betragtedes som Hædersposter, hvilke endog de fornemste Mænd i Landet satte Priis paa at beklæde.

Haralds store Indtægter sætte ham istand til at føre et efter de Tidens Forestillinger glimrende Hof. Hans Hird var den Planteskole, hvorfra siden Jarlerne og Lendermændene udgik. Vi have ovenfor (S. 471, 472) talt om hans udsøgte Hirdmænd, saavel som om Thorbjørn Hornkloves Kvad, hvori han besang Kongens Hofholdning. Dette Kvad giver en ret god Forestilling om den Slags Glands, hvormed han omgav sig, og

dighed. En anden Sag var det, hvor det gjaldt at optræde med Myndighed, og paa een Gang at erhverve et større Beløb, som f. Ex. da Grim Herse gjorde Paastand paa Bjern gautskes Efterladenskab.

¹⁾ Ordet **Narmand** (ármadr) er enten dannet af árr d. e. Tjener, Træl, eller af ár, egentlig Kar, dernæst Áfgrøde, annona, saa at ármadr i saa Fald oprindelig betyder den som har Opsigt med Kornforraadet. Under alle Omstændigheder forstod man derved en Træl af højere Rang, saadan som havde Opsigt over de andre Trælle, og stod i Spidsen for Gaardens Drift. Slige Dvertrælle brugtes ogsaa, som vi allerede, hvor der handlede om Geirmund Heljarssind, have seet, til at forestaa de fra Hovedgaarden fjernere beliggende Uvlsgaarde, og deres Stilling havde ofte, især naar deres Herre var en mægtig Mand, intet ved sig, der mindede om Trællen. Dog glemte ikke de fribaarne Bønder derfor deres Trællestand, men saa ned paa dem; Endott Kraaka sagde saaledes, at han heller vilde see Bjørns Efterladenskab i Hænderne paa Thron, hans Sen, end paa Kongens Trælle (Brettes Saga Cap. 7); et andet Exempel paa den Foragt, man havde for dem, indeholdes i Beretningen om Askbjørn Selshane (Naf den helliges Saga Cap. III), hvorom nedenfor. Egentlig synes Titlen „Narmand“ mest at have været anvendt om de kongelige Gaardsfogder, thi de, der tjente hos Privatmand, kaldtes sædvanligt **Brytjer** (Eldre Gulathingsslov Cap. 198), og, merkeliq nok, i Danmark brugte man Titlen „Brytje“ eller „Bryde“ aldeles paa samme Maade, som „Narmand“ i Norge om de kongelige Gaardsfogder. Narmændene eller Brytjerne soare aldeles til de i Lybssland saakaldte ministeriales, nemlig Bestyrerne af det kejserlige Kammergods, oprindelig Liv egne, men ved den dem tilbeelte Myndighed i Besiddelse af en ikke ringe Magt.

Livet inden Hirten paa den Tid. Det heder her om Kongens Gæmildhed til hans Krigere:

Ligeligst lønnes
de raske Krigere,
som i Haralds Tun
med Humer¹⁾ kaste;
Guds de faa i Mængde
og gode Klinger,
hunlandst Malm
og Man²⁾ fra Osten.

Og om Skaldene heder det:

Paa deres Rustning man seer
og paa deres Ringe af Guld,
at de ere vel kjendte med Kongen;
de bære røde Kapper,
randede og fagre,
sølvvundne Everd.

Ogsaa Berserkerne omtales:

Ulfhedner kaldes
de, som i Orlog
blodige Skjold bære,
farve Spydene røde,
naar i Striden de komme;

Man erfarer endog, at Harald ved sit Hof havde Gøglere og Hofnarre. Det heder nemlig:

Om Legere og Træder³⁾
har jeg kun lidet spurgt dig,
hvad er deres Bedrift
i Haralds Huus⁴⁾?)

De lege og ffase,
og Løjer de vække
med Hunden den øvelse

De serde sig faare,
naar Striden er i Vente,
op da de springe
og Karerne svinge,
Hamler de bryde,
Hamlebaand slide,
Belgen de kraftigt fløve
paa Kongens Bud.

Serke ringvævede,
gyldne Belter,
gravne Hjelme,
Ringe paa Haanden,
som Harald dem skjenked'.

Kun for de drabeligste Mænd
nytter det der at stande,
naar de vældige Kæmper
fløve Skjolderanden.

til Haralds Morstab;
der er og Andre,
som om Ilden skulle
brændende Spaan bære,
med luende Huer
under Lænden fæstede,
hoppende paa Hælen.

¹⁾ Herved sigtes vel til en eller anden Veg eller Krigsøvelse. Hinn betegner en Spids, Knap; maastee her menes et Slags Skyden til Maals.

²⁾ Man, Samlingsord for Trælle af begge Kjon.

³⁾ Trædr, anglikt trüd, kaldtes en Gjøgler, histrio; Anglerne havde ogsaa Orbet trüthorn, Trompet eller Baldhorn, fordi disse Gjøglere ogsaa plejede at musficere.

⁴⁾ I Kvadet foreslilles en Valkyrje at spørge en forbiflyvende Ravn om Harald og hans Bedrifter; Ravnene giver hende da Besked paa hendes Spørgsmaal.

Uf alt dette, saavel som af mange andre Træk, der ere os opbevarede, faar man den tydeligste Forestilling om, at Haralds Hof maa have været saare glimrende for de Tider, og at dette vel ogsaa for en stor Deel forso- nede de fornemmere Familier, der ej udbandrede, med Erobringen, idet flere af deres yngre Medlemmer, ligesom Thorolf, ej kunde modstaa Lysten til at træde i Kongens Tjeneste som hans Hirdmænd.

27. Anseede Mænd og Vetter paa Haralds Tid.

Historien har opbevaret os Navnet paa enkelte mægtige og anseede Mænd i Norge paa Harald Haarfares Tid, merkelige, deels ved deres egne Bedrifter, deels som Stamsfædre til fornemme og indflydelsesrige Slægter. Flere af dem ere allerede omtalte, f. Ex. Jarlerne Haakon i Thron- delagen, Aste i Sogn, Magnvald og hans Søn Thore paa Møre, Audun i Gydasylke. Uf Jarler nævnes desuden Gystein paa Hedemarken, med Tilnavnet den mægtige (riki), eller Sofareren, Fader til Evanhild, en af Kongens Hustru¹⁾; Haarek, Jarl paa Dplandene, hvis Søn Brune senere drog til Island; en Jarl ved Navn Kvig²⁾, og Haldan Jarl, der egtede Kongens Datter Ingebjørg, og som synes at have haft hjemme i Naumdal eller paa Helgeland, efterfom det fortælltes, at hans Datter Gunhild egtede Finn Skjalge, en Søn af Gyvind Lambe og Sigrid paa Sandnes, Thorolf Kveldulfsføns Enke³⁾. Denne Gyvind synes enten for sit Giftermaal med Sigrid, eller, hvad der er rimeligere, efter hendes Død at have været gift med Ingebjørg, en Datter af Haavard, Grjotgard Jarls Søn og Haakon Ladejarls Broder; en Datter af dette Egtefælskab var Rannveig, gift med Landnamsmanden Sighvat raude⁴⁾.

¹⁾ Det heder i Olaf Tryggvessons Saga Cap. 2, at Gystein siden blev Jarl paa Vestfold og opfostrede Enefrids Sønnen. Dette er dog ej sandsynligt, da Vestfold ligesom hele Viken overdroges til Kongens Søn Guthorm, og det desuden ellers heder, at Enefrids Sønnen opfostrede paa Dplandene, med Undtagelse af Gudrød Ejome. I Olaf den helliges Saga Cap. 1 siges der, at Gystein sattes til Jarl baade over Hedemarken og Vestfold.

²⁾ Om denne Kvig og hans Begivenheder med Skalden Ulf Sebbeson har der været en egen Saga. Ulf Sebbeson var en Frænde af Kongens Hoffkald Audun Illkælda. Denne fik dette Tilnavn (): den daarlige Skald), fordi han i et Kvad til Kongen havde stjaalet Dmkrædet til en Draape, Ulf Sebbeson havde digtet til Haralds Vre. Fortæll. om Harald Haarfares Skalde, Fornm. Sögur III. 3. 64.

³⁾ Olaf Tryggv. Saga Cap. 2.

⁴⁾ I Landnåma, V. 3, siges der, at Sighvat raudes Hustru Rannveig, efter en Beretning var en Datter af Gyvind Lambe og Sigrid, Thorolf Kveldulfsføns Enke, efter en anden derimod af Ingebjørg, hvis Fader Haavard var en Søn af Grjotgard Haaleyge-Jarl.

Der er ligeledes ovenfor talt om den mægtige **Orna-Thore** i Egdafulke, Naddodds Broder, fra hvilken saa mange Slægter paa Island nedstammede. Orna-Thore kaldtes saaledes, fordi han ejede tre Der, paa enhver af hvilke han havde 80 Orne gaaende. Der fortælles om ham, at da Kong Harald engang bad ham om Tilladelse til at tage Strandbug, det vil sige, forsyne sine Skibe med det nødvendige Forraad af Kjød, forærede han Kongen en af Derne med alle dens Orne ¹⁾. Han har altsaa staaet paa en god Fod med Kongen, men desuagtet udvandrede de fleste af hans Sønner, saaledes som ovenfor er viist. Besvogret og maaskee beslægtet med ham var Olve Barnakars ovenfor omtalte **Øt**.

I Begyndelsen af Kong Haralds Regjeringstid, eller maaskee allerede paa Halfdan Svartes Tid, maa der paa Hordaland have levet en mægtig og anseet Herse, kaldet **Horda-Kaare**, hvilken vi allerede oftere have haft Anledning til at nævne som beslægtet med flere Landnamsmænd. Han selv nedstammede i 9de Led fra den bekyndte Kong Rolf i Berg, og var Næstfølsendebarntil Landnamsmanden Bødvar hvite ²⁾. Om Horda-Kaares Liv og Bedrifter vide vi intet, men at han har været en af de meest anseede Mænd i Norge paa sin Tid, skjønnes deraf, at flere af de berømteste Slægter baade i Norge og paa Island, enten nu med Rette eller Urette, uledede sin Herkomst fra ham. Saaledes skal hans Datter Vilgerd have været Islands Opdager Havne-Flokes Moder ³⁾; en anden af hans Døtre, Thora, var Moder til Lovgiveren Ulfjot; hans Søn Ketils Datter Nodny skal have været en Moder til Hjørleif, Ingulfs Fostbroder; som hans Sønner nævnes forresten Thorleif spake, Olmod den gamle, der hjalp sin Frænde Leif at overvinde Atle Karls Sønner ved Hifargavl, Agmund, Farfader til den senere saa mægtige Erling Skjalgsson paa Sole, og Thord, Fader til den som Kong Sigurd Elevas Banemand bekyndte Klypp Herse ⁴⁾. Man kan saaledes ikke under nogen Omstændighed drage hans Tilværelse i Tvivl, eller ansee ham for nogen ubistorisk eller opdiget Personlighed, medens det dog paa den anden Side er klart, at der enten maa have været flere Mænd af samme Navn, eller at enkelte Led i Slægtrækkerne ere bort-

1) Landnåma, Tillæggene fra Starksaabogen. Hvilke Der dette kan have været, vides ikke med Visshed. Man maa formode, at de have været beliggende i den vestligere Deel af Agder, da Ornathores **Øt** synes at have haft Forbindelser paa Taderen, fra hvilken Thorvald Dvaldesen og Erik røde drog til Island. En af Derne kan maaskee have været Drø udenfor Christianssand.

2) Horda-Kaares Fader Atlak var en Søn af Wisra-Kaare, og denne af Aan, Søn af Drn Hyrna; hans anden Søn var Thorleif Hvalastuf, Fader til Bødvar Sneathryma, Fader til Thorleif Midlung, Bødvar hvites Fader. Drn Hyrna nedstammede i femte Led fra Rolf i Berg. Landn. IV. 7.

3) Landn. III. 11.

4) Olaf Tryggv. Saga, Cap. 143. Snorres Olaf Tryggv. Saga, Cap. 60.

faldne, efterjom han stundom kun sættes et Par Generationer tidligere end det 10de Aarhundredes Ende, stundom, efter hvad vi allerede have seet, sættes længere op i Tiden end Islands Opdagelse ¹⁾. Det sandsynligste er, at den virkelige Hörda-Kaare, Ulfjots Morfader og Bødvar hvites Faders Nærsefkendebarn, levede paa den forhen angivne Tid, men havde en Brodersøn eller Sonnesøn, opkaldt efter, og siden af Sagskriverne forverlet med ham selv. Da hans Etmænd optræde som mægtige Jordegodsbesiddere baade paa Herdaland og Nøgaland, maa han have haft udstrakte Besiddelser i begge disse Fylker, især, hvis man kan slutte efter de Gaarde, der vare hans sildigere Etmænds Hovedsæder, paa Søndhordaland og Jæderen. En anden anseet Mand ved Navn Kaare, der levede i Harald Haarfagres senere Dage, var Vikinge-Kaare, hvis Besiddelser synes at have ligget deels paa Oplandene, deels paa Vørs, hvor idetmindste to af hans Sønner, Bødvar og Vigfus, boede i første Halvdeel af 10de Aarhundrede. Vikinge-Kaares Fader, Sigurd Bjodaskalle, var en Sonnesøn af den foromtalte engelske Jarl Hundasteinar, gift med Aluf, Lodbroks Datter, fra hvilken ogsaa Landnamsmanden Audun Skafull nedstammede. Sigurds Søster Isgerd var gift med Jarlen Thore i Gautland. Vikinge-Kaares tredie Søn, Erik Bjodaskalle, boede i Midten af det 10de Aarhundrede paa Gaarden Drefstad paa Oplandene, og blev Morfader til Kong Olaf Tryggvesøn; de to ovennævnte Sønner, Bødvar og Vigfus, vare Morfædre til tvende mægtige Hovdinge paa Island i Slutningen af det 10de Aarhundrede, nemlig Bødvar til Gísfur hvite paa Mosfell, og Vigfus til Glum Gjulfsson paa Tveraa i Gysjafforden ²⁾.

¹⁾ I Snorres Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 62 nævnes Elmud den gamle, som det Medlem af Hörda-Kaares Et, der understøttede Erling Skjalgsøns Frieri til Kong Olaf Tryggvesøns Søster Astrid i Aaret 996. Og dog ere saavel Landnåma som Floamanna Saga enige om, at Elmud kom Leif til Hjælp mod Atle Jarls Sønner ved Hjarfagvl omtrent ved 870. Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 147 nævner kun „den magtigste af Frænderne“ uden at at navngive Elmud udtrykkeligt, det er derfor nok rimeligt, at Festtagelsen her ligger hos Snorre. Men umuligt er det i alle Fald, at Hörda-Kaares ene Søn, Elmud, skulde have levet ved 870, og at Navne-Floke, Islands Opdager, og Ulfjot, fød 866, kunde være hans Dattersønner, ja Hjørleif, Ingulfs Fostbroder, endog hans Sønnebattersøn, naar hans anden Søn Thorleif spake kunde være samtidig med Haakon den gode, og Sønnesønnen Kljpp Herse fælde Sigurd Eleva omtrent ved 970. En Forvirring maa derfor nødvendigviis være opstaaet i Slagtegistret. Det bliver altid sandsynligere, at den egentlige Kaare virkelig har levet paa Halvdan Svartes, og i Begyndelsen af Harald Haarfagres Tid, end at han skulde have levet senere hen; rimeligviis er han derfor bleven forverlet med en yngre Etling af samme Navn. Etsteds (Landn. IV. 7) hedder det endog at Ulfjot var Søn af Hörda-Kaares Søn Ketil.

²⁾ Landn. III. 1, 16. V. 12. Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 218. Njaals Saga Munch. Det norske Folks Historie. I.

En af de mægtigste Mænd i Firdafylke var den østere omtalte Thore Herse, Søn af Jarlen Noald Arinbjørnsøn. Han var Skallagrims Fostbroder og beslagtet med Grim Herse og Ingjald den trygge paa Nader. Hos Thore opfoftredes **Erik**, Kong Haralds og Dronning Magnhilds Søn, og der opstod et fortroligt Venkab mellem Erik og Thores Søn **Arinbjørn**. Thore havde en smuk Syster, **Thora**, med Tilnavn **Gladhaand**. Hun var engang paa et Gjestebud, hvor blandt de mange Indbudne ogsaa **Bjørn**, Søn af den mægtige Herse Brynjulf Bjørnsøn paa Nurland i Sogn, var tilstede. Bjørn fattede Kjærlighed til hende og forlangte hende til Egte, men uagtet han baade var af høj Byrd, og tillige selv havde erhvervet sig megen Anseelse ved sine Rejser, deels som Viking, deels som Handelsmand, gav hendes Broder Thore Herse ham dog Afslag. Bjørn besluttede nu at bortføre hende. Endnu samme Høst kom han med en fuldt udrustet Skude og ledsaget af bevæbnede Mænd til Thores Gaard, paa en Tid da denne ikke var hjemme, og tog Thora med sig, dog, som det lader til, neppe med hendes eget Dnske. Han bragte hende hjem til Nurland, og vilde holde Bryllup med hende om Vinteren, men hans Fader Brynjulf, der længe havde været en god Ven af Thore, misbilligede hans Færd og vilde paa ingen Maade tillade ham at egte Pigen uden hendes Broders Samtykke. Han sagde, at hun indtil videre kunde forblive der og nyde samme Behandling, som om hun var hans egen Datter, men sendte imidlertid Bud til Thore, for at tilbyde ham Forlig og Erstatning for hvad Bjørn havde forbrudt sig. Thore lod hilse tilbage, at hun først og fremst, førend der kunde være nogen Tale om Forlig, maatte sendes hjem igjen; men dette søgte Bjørn paa alle Maader at hindre, og han udrettede saa meget, at hun blev paa Nurland Vinteren over. Den følgende Vaar spurgte Brynjulf ham, hvad han agtede at tage sig til om Sommeren. Bjørn svarede, at han helst ønskede at forlade Landet, og bad sin Fader om Langskib og Mænd, for at drage i Viking. Men Brynjulf sagde, at han paa ingen Maade vovede at betro et saa uroligt Hoved, som ham, Langskibe og Stridsmænd; han bød ham derimod et Kjøbmandsskib og Varer, for at gjøre en Handelsrejse til Dublin, og da Bjørn intet andet Valg havde, maatte han bekvemme sig til at modtage dette Tilbud. Skibet blev gjort sejkklart; det gik langsomt dermed, men endelig kom dog alt istand. Bjørn skulde allerede sejle afsted med gunstig Vind. Da gik han selv tolvte i Waaden, og roede ind til Nurland, hvor han, uden at hans Fader eller dennes Mænd fik Dje

Cap. 46. Kristni Saga Cap. 10. Vigaglum's Saga Cap. 4, 5, afviger i sin Beretning herfra, ved at lade Vigfus, Vigaglum's Morfader, være en Søn af Sigurd, og først denne en Søn af Bikinge-Kaare; den lader Bikinge-Kaare tillige være en Søn af Gmund eller Gyvind Askaspilder, Søn af en Thore.

paa ham, gik op til den Stue, i hvilken hans Moder og Kvinderne opholdt sig, og tog Thora, tilligemed alle hendes Klæder og Kostbarheder, med sig. Hans Moder, der aabenbart begunstigede hans Færd, forbød de tilstedeværende Kvinder strengeligen at sige et Ord derom til hendes Mand eller nogen af dem, der sad inde i Stuen hos ham, og saaledes fik Bjørn hende i god Behold bragt ned til Baaden. I Nattens Mørke roede de nu skyndsomt ud til Skibet, gik ombord, hejsede Sejl og lod det strax staa ud gennem Fjorden og Sognsøen til Havs. Men ude paa Havet omtumledes de længe af Storm og Modvind. De vovede ikke for alt i Verden at komme tilbage til Norge, og maatte derfor søge Havn andensteds; men da de saaledes vilde løbe ind til Moss paa Østfiden af Hjaltland ¹⁾, kom Skibet til at lide nogen Skade, saa at de vare nødsagede til at gaa i Land og løsse Farmen ud. Paa Moss stod allerede dengang den taarnformede Berg, af hvilken der endnu findes betydelige Levinger, og den synes allerede da at have været forladt, thi det fortælles, at Bjørn med Thora og sine Mænd opslug sin Bolig og forvarede sit Gods her, medens Skibet udbedredes. Strax efter Ankomsten holdt han Bryllup med Thora. Lidt før Vinteren erfarede de ved et Skib fra Dets, at Bjørn var lyst udlæg i Norge, og at der om Høsten var kommet Befaling fra Kong Harald til Jarlen ²⁾, at han skulde lade Bjørn Brynjulfsøen dræbe, hvis han fik fat paa ham; en lignende Befaling var ogsaa kommen til Sydverne. Bjørn besluttede nu at tage sin Tilflugt til Island, men tilbragte dog Vinteren uforstyrret i Moss-Borgen; da Vaaren kom, var der ingen Tid at bortgive, han gjorde sit Skib rede, og sejlede bort saa snart som muligt. En stærk, men gunstig Vind bragte ham i kort Tid til Islands Sydlyst, hvor han efter nogen Vanskelighed fandt Vejen til Borgarfjorden, og landede i Nærheden af Berg, hvor Skallagrim boede. Bjørn gik op til Gaarden med nogle af sine Mænd, og forbød dem at sige noget om hvad han havde gjort, eller om Narfagen til hans Ankomst. Han fortalte blot Skallagrim hvo han var, og at han var kommen did med sin Hustru, Thore Herses Syster. Skallagrim, der baade kjendte hans Fader Brynjulf, og var Thore Herses Fostbroder og fortroelige Ven, blev meget glad ved denne Efterretning, og indbød Bjørn til at blive hos ham med Thore og Skibets hele Besætning, uden at have den mindste Anelse om, hvad Bjørn havde forbrudt sig mod Thore. Der opfattes Boder paa Tunet, i hvilke Bjørn lagde sine Varer op. Han opholdt sig nu en Tidlang hos Skallagrim i allerførste Venstabelighed, indtil

¹⁾ Nu Mousa; se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te Bind S. 480.

²⁾ Egils Saga nævner her Sigurd Jarl, hvilket strider mod Tidæregningen: det maa være Torv-Ginar.

der ud paa Høsten kom Skibe fra Norge, og med dem det Nygte, at Bjørn skulde have løbet bort med Thora uden hendes Frænders Samtykke, og at Kongen derfor skulde have gjort ham udlæg over hele Norge. Skallagrim kaldte strax Bjørn til sig, spurgte, om det virkelig forholdt sig saaledes, og sagde, at han ej havde ventet af Brynjulfs Søn, at han ikke skulde ville sige Sandheden. Bjørn svarede, at han ikke havde sagt nogen Usandhed, men alene anseet sig fritagen for at fortælle mere, end Skallagrim havde spurgt om; han vedgik uforbeholdent, at Nygtet var sandt, og da Skallagrim vred spurgte ham, hvorledes han havde turdet vove at komme til ham, Thore Herses fortrolige Ven, svarede han, at han ikke saa anden Udvej, da han nu engang var landet i hans Nærhed, men haabede dog, at siden han nu var bleven Skallagrims Gjest, vilde denne ikke tilføje ham noget Ondt. Skallagrims ældste Søn Thorolf lagde nu et godt Ord ind for Bjørn, og bad sin Fader at tage ham til Naade; mange andre kom ligeledes med Forbønner, og Skallagrim lod sig endelig overtale. Han sagde, at han vilde søje Thorolf, og bad denne tage sig af Bjørn paa bedste Naade. Saaledes kom Bjørn til at opholde sig hos Skallagrim den hele Vinter. Men Thorolf lod det ej blive derved. Da Vaaren kom, sagde han til sin Fader, at Bjørn længedes efter at komme hjem, og ønskede saa inderligt, at hans Fredløshed maatte blive ophævet; hans Bøn var nu, at Skallagrim vilde tage sig af ham, og sende Mænd over til Norge, for at bede Thore Herse om at forlige sig med sin Svoger. Skallagrim opfyldte denne Bøn; han sendte Mænd til Thore med sin Hilsen og dette Budskab; Brynjulf bød ligeledes Forlig, og Thore lod sig endelig overtale. Bjørn fik Tilgivelse. Thore udvirkede Fredløshedsstraffen tilbagekaldt, og den følgende Vaar, da Bjørn i to Vintre havde opholdt sig hos Skallagrim, vendte han tilbage med sin Hustru, ledsaget af Thorolf, der havde faaet Tilladelse af sin Fader til at følge med. Thora havde kort efter Ankomsten til Borg født en Datter, ved Navn **Asgerd**, der blev tilbage hos Skallagrims Hustru Vera, som nødigt vilde give Slip paa hende. Da Bjørn var kommen tilbage til Sogn, bekræftedes Forliget mellem ham og Thore, og de bleve nu de bedste Venner ¹⁾.

Blandt Kong Haralds paalideligste Mænd og hyppigst brugte Sendebud nævnes den ovenfor (S. 523) omtalte **Hauk Haabroek**, om hvilken der endog er en særegen Fortælling, som dog ikke kan ansees paalidelig, da den bærer stærke Præg af at være sammensat eller i det mindste nedskreven i en temmelig sildig Tidsalder ²⁾. Imidlertid er det dog nok muligt, at enkelte

¹⁾ Egils Saga, Cap. 32—35.

²⁾ Den saakaldte þáttur Hauks hábrókar i Flatabogen, trykt i Fornm. S. X. p. 198—208. Sproget i denne Fortælling er temmelig nymodens; derhos omta-

gamle historiske Sagn eller Kvad kunne ligge til Grund for, hvad der ikke er ligefrem usandsynligt i den. Ifølge denne Beretning skal Haulk have været sendt af Kongen i en Handelskøjsse til Gardarike, for at købe sjældne Sager og Kostbarheder paa Markedet i Holmgard (Novgorod); her skal han være kommen i Uenighed med nogle af Sviakongens Kæmper, men tilsidst have reddet sig ud af Sagen med Gre¹⁾. Ved denne Anledning omtales det, at Sviakongen, der siges at have heddet Erik Anundsøn, havde været gift med Kong Haralds Datter Ingegerd, indtil Sviarne førte hende til en D, for at offere hende til Guderne; da blev hun befriet af sin Broder Halfdan svarte, og dette skal have givet Anledning til en langvarig Krig mellem Harald og Sviakongen. Der er ogsaa en anden, ligeledes upaalidelig, men i sig selv ojsensynligen gammel Beretning²⁾ om en Fejde mellem Harald og Uppsalakongen Erik Bjørnsøn, i hvilken ogsaa Haulk Haabrof tog Deel, efterat Kongens tre fornemste Hirdskalde, Olve Hnuva, Thorbjorn Hornklove og Audum Ustkelda, først havde været hos Kong Erik for at mægle Fred. Det fortælles, at Kong Harald havde sendt dem i dette farlige Grunde, for at straffe dem for deres Dristighed, at fri til en fornem Kvinde, Ingebjørg den rige paa Huusstad paa Nordmøre, som var beslægtet med Kongen. Det er i sig selv ej usandsynligt, at der i Harald Haarfagres sidste Dage, paa hvilken Tid disse Begivenheder, hvis de overhoved have fundet Sted, maa være forefaldne, kan have været en svensk Konge ved Navn Erik, som har været gift med Haralds Datter, og med hvilken han kan have ligget i Fejde. Men denne Konge kan hverken have været Erik Gimundsøn, der var gammel i Haralds Ungdomstid, eller Erik Sejrsæl, der døde henved 993. Men der var i det 9de og 10de Aarhundrede flere Konger i Svithjod, som hørte til Sidelinjerne af Bjørn Jernsides Et, og som derfor ikke omtales i vore Sagaer, hvilke overhoved ikke befatte sig synderligt med den svenske indre Historie. Der nævnes saaledes hos andre Forsfattere ved Aaret 936 en Kong **Ring** med sine Sønner **Erik** og **Gimund** i Sigtuna eller Virk³⁾, og da vore egne Skæfttavler

les i Cap. 3 Susdal (Surtsdalir) i Rusland, om hvilket der ej var Tale før end ud i det 12te Aarhundrede, hvilket beviser at Fortællingen er nedskreven senere.

1) Haulks Dygtighed viste sig i at bekampe Sviakongens Mand i selve Holmgard. Da Haulk ved sin Hjemkomst fortalte Kongen om sine Bedrifter, skal Kongen have spurgt ham, om han ikke da var høj i Buren (o: stolt), hvortil Haulk svarede at han var endnu stoltere, da han bragte Kongens Son Haakon til Kong Udhelstan (hvorum nedenfor), en Begivenhed, som her vistnok er omtalt for tidligt. Ved denne Lejlighed fik Haulk sit Tilnavn.

2) Beretningen om Harald Haarfagres Skalde, i Fornm. S. III. 61—82.

3) Mag. Adam af Bremen, I. 63. — 3 Pattr Haulks h. siges det udtrykkelig, at Eriks Fader, Anund, var en Son af Bjørn paa Hauge.

lade Erik Sejrsæl og hans Broder Olaf allerede i Maret 921 efterfølge deres Fader Bjørn Eriksøn — hvilket vel næsten maa ansees som en Umulighed, naar Erik skulde være død omkring 993 — synes ogsaa dette at tyde paa, at der virkelig har været en forresten uomtalt Kong Erik — maafløe en Son eller Sønnesøn af Bjørn paa Hauge — med Slutningen af Harald Haarfagres Regjerings Tid, og at der har hersket nogen Uenighed mellem dem, ligesom der vel og i det Hele taget under Harald og hans nærmeste Efterfølgere har været et spændt Forhold mellem ham og Svialkongen ¹).

28. Kong Haralds Sønner og Rigets Deling mellem dem.

Imidlertid voxede flere af Kong Haralds Sønner til, og afstedkom fremdeles nye Uroligheder. Ragnvald Jarl var ikke den eneste blandt Jarlerne, der blev et Offer for deres Herskelyst; thi der tales om flere af Kongens Jarler, som hans Sønner enten dræbte eller jage ud af Landet. Af forskjellig Modrenæxt, og opdragne paa forskjellige Kanter af Landet, maatte de være næsten ganske fremmede for hinanden indbyrdes, og Slægtstabsbaandet kunde ej være stærkt imellem dem. Man regner i Alt, at Harald havde 20 Sønner, dog ere Angivelserne forskjellige, saavel af Antallet, som af deres Navne og Modrenæxt. I de vidtløftigere, fornemmelig paa Island optegnede Kongesagaer opgives hans Børn saaledes: med **Asa**, Haakon Jarls Datter, Halfdan hvite, Halfdan svarte, og Sigfreid; med **Gyda**, Guthorm, Haarek, og Gudrød; med **Hild** eller **Svanhild**, Datter af Eysteinn Jarl paa Hedemarken og Vestfold, Olaf, Sigtrøgg eller Tryggve, Frode og Thorgils; med **Snefrid**, Sigurd Rise, Halfdan Haalegg, Gudrød Ljome og Ragnvald Rettelbeine; med **Alfhild**, Datter af King Dagsøn paa Ringerike, Dag, King og Ragnar Nytkill; med Dronning **Ragnhild**, Erik Blodøre, hvortil endelig kommer Haakon den gode, som siden skal omtales; af Døtre nævnes Ingebjørg, gift med Halfdan Jarl, Ingegerd og Maluf Harbot, gift med Thore Jarl ²). Snorre Sturlassens Bearbejdelse af

¹) Thi Svialkongerne betragtede naturligvis ligesaa vel som den danske Kinje, Harald og hans Et som uberettigede til Viken. — Hvor usandsynlig Fortællingen om Haralds Skalde er, viser sig især af de Navne paa anførte Mænd, der stilles sammen uden Hensyn til Tidsregningen, saaledes nævnes baade Rolf Nessja, Ragnvald Jarls Svigerfader, Sigurd paa Sandnes, Thorolf Kveldulfsøn og Kongens egen Son Erik Blodøre som samtidige. De fleste af de saaledes anførte Navne tilhøre dog uden al Tvivl virkelige Personer, der have levet under Kong Harald, og om hvem der vel og har været Traditioner, som i Tidens Løb ere gangne i Forglemmelse. Saaledes nævnes f. Ex. Ragnvald fra Mjola (Melo i Nordland), Thorstein i Raumdal, King hvite paa Søndmøre, Romund Gulltanne i Sogn, Eysteinn hvite paa Børs, o. fl. Der anføres tillige Kvad, som synes at være egne.

²) Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 2. Olaf den helliges Saga Cap. 1. 3

Kongesagaerne afviger i enkelte Dele herfra; den gjør Guthorm, og vistnok med Rette, til en Søn af Nasa; som Gydas Børn nævner den: Kaluf, Næref, Sigtrygg, Frode og Thorgils; som Sønner af Svanhild Eysteinsdatter, Olaf Geirstada-Alf, Bjørn og Ragnar Nykfill, og som Børn af Nalhild (ikke Alfild) Ringsdatter, Dag, Ring, Gudrod Skirja og Ingegerd ¹⁾. De kortere norske Optegnelser opregne følgende Sønner: Erik, Olaf Digerbein, Bjørn, Guthorm, Halfdan svarte, Dag, Ring, Gudrod Skirja, Ragnvald, Sigtrygg, Frode, Næref, Tryggve, Gudrod, Eystein, Sigurd Nise, Gudrod Bjome, Halfdan Hvitbein eller haafota, Ragnvald eller Ragnar Nykfill, Søn af Snefrid, og endelig Haakon ²⁾. En tredie Fortegnelse regner kun 16 Sønner, saaledes: Erik, Olaf, Bjørn, Sigurd Nise, Gunnrod, Gudrod, Halfdan haafota, Ragnvald Mettelbeine, Eystein, Torund, Sigtrygg, Ingvar, Tryggve, Ring, Rolf og Haakon ³⁾. Blandt alle de her opregnede Kongesønner, er det kun Erik, Halfdan svarte, Olaf, Bjørn, Snefrids Sønner og Haakon, som forresten yderligere omtales i det Følgende, og spille nogen Rolle; de øvrige nævnes enten deels ikke oftere, eller kun en enkelt Gang i Forbigaaende, og det er endog stor Sandsynlighed for, at man undertiden af een og den samme har gjort tvende, kun ved en ubetydelig Forandring af Navnet (f. Ex. Gunnrod og Gudrod, Ragnvald Mettelbeine og Ragnar Nykfill, Halfdan hvite og Halfdan Hvitbein, Haalegg eller haafota, Sigtrygg og Tryggve, Sigfrid, Sigfrode og Frode), eller endog optaget Navne, der aldeles ikke høre herhen, f. Ex. Thorgils, der, som vi have seet, er ingen anden, end Irlands Erobrer Thorgisl eller Turges ⁴⁾. Det er allerede omtalt, hvorledes Halfdan Haalegg blev dræbt af Torv-Einar, og Guthorm, Hertug Guthorms Fosterson, af Solve Kløve. Halfdan hvite, den foregitvne Dvillingbroder til Halfdan svarte, skal være falden paa et Tog, han i Forening med denne foretog til Estland ⁵⁾.

Erik, Kongens og Nalhilds Søn, hvilken han elskede og agtede meest af alle sine Sønner, blev, som vi ovenfor have berettet, opfostret hos Thore Hørse i Firdafylke. Allerede da han var 12 Aar gammel, gav hans Fader

Flatøbogen findes foruden denne Fortegnelse ogsaa en anden i Beretningen om Harald Haarfagres Fremtræden (Upphaf rikis &c. S. 8), der har den Afvigelse, at Alfild, ligesom hos Snorre, kaldes Nalhild, og at der tillægges hende Døtrene Thorgerd og Kaluf Karbot.

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21.

²⁾ Fagrskinna, Cap. 20. Ágrip, Cap. 2.

³⁾ Historia Norvegiæ fol. 7 a.

⁴⁾ Se ovenfor S. 440. Thorgils's Navn forekommer heller ikke i de to sidst anførte Kongerækker.

⁵⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 33, 35. Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 2. Olaf den helliges Saga Cap. 1. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 8).

ham fem Langskibe, med hvilke han foer i Viking, først til Nustervog, og derpaa til Danmark, Frisland og Saxland, paa hvilken Færd han tilbragte fire Aar. Derpaa drog han i Vesterviking, og herjede i andre fire Aar paa Skotland, Bretland (Wales), Irland og Frankrige¹). Fra sit 12te til 20de Aar laa han saaledes ude paa Vikingetog, og herved fik han det for hine Tider hæderlige Tilnavn „Blodøxe“. Hans Ophold hos Thore Herse bragte ham, tildeels mod hans Faders Ønske, i et venstabeligt Forhold til Thorolf, Skallagrims Søn, der, som vi have seet, havde fulgt med Bjørn Brynjulfsson, da denne vendte tilbage til Norge. Da Bjørn og Thorolf havde tilbragt en Vinter paa Nurland, droge de tilsammen ud paa Viking i Nustervog, og vandt sig meget Bytte, hvoriblandt en saakaldt Karfe eller mindre Fartøj, der rummede 30 Mand og roedes af 12 eller 13, og forresten var meget smukt, og malet ovenfor Vandgangen. Paa dette Fartøj rejste de om Høsten til Thore Herse, for at besøge ham, og traf der Kongesønnen Erik, der da, som det synes, var kommen tilbage fra et af sine tidligere Vikingetog. Den smukke Karfe laa tjelet udenfor Gaarden, og Erik kunde ej see sig møt paa den; stundom gik han ud paa den, stundom stillede han sig oppe i Land og betragtede den. Bjørn hvistede nu til Thorolf, at han skulde tilbyde Erik Fartøjet til Foræring, thi derved vilde han i ham kunne vinde sig en mægtig Talsmand hos Kongen, hvis Had til Kveldulfs og Skallagrims Æt ellers kunde blive ham meget farligt. Thorolf gjorde som Bjørn raadede ham; han gik hen til Erik og sagde: du seer saa nøje paa Skibet, synes du om det? Ja, sagde Kongesønnen, det er meget fagert. Nu vel, sagde Thorolf, jeg vil give dig det, hvis du vil tage derimod. Det vil jeg, svarede Erik, men du vil vist finde Lønnen ringe, naar jeg kun lover dig mit Venkskab til Gjengjæld. Denne Løn, sagde Thorolf, tykkes mig mere værd, end Skibet. Erik blev nu meget venlig mod Thorolf og Bjørn, og da Thore Herse efter deres Anmodning besluttede at drage til Kongen, for at faa ham omstent med Hensyn til Thorolf, var Erik strax villig til at følge med, for ogsaa at lægge et godt Ord ind for denne. Kongen opholdt sig just paa Herdaland, hvorhen Thore og Erik begave sig paa den nye Karfe; de passede paa engang, da Kongen var i godt Lune, og fremførte nu deres Bøn om, at han ej vilde lade Thorolf undgjelde, hvad hans Fader Skallagrim havde forbrudt sig, men heller lade ham nyde godt af de Tjenester, hans Frændet tidligere havde beviist Kon-

¹) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 31. Olaf Trygvessøns Saga Cap. 3. Ifølge Fagrskinna Cap. 28 bleve Erik Blodøxes Vikingetog befungne af Skalden Stum Geiresøn, i hvis Draape der skal have været berettet, at han for Faderens Død havde herjet ved Halland, paa Skaane og vide om Danmark, i Nurland, Estland og mange andre Lande i Nustervog, i Svithjod og Gautland.

gen. Kongen svarede først temmelig barsk, at Kveldulf's hele Æt havde gjort ham meget imod, og at Thorolf neppe var mindre overmodig end hans øvrige Frænder. Men da Erik vedblev med sine Bønner, og fortalte om den herlige Gave, Thorolf havde skjenket ham, lovede Kongen endelig, at Thorolf skulde faa være i Fred for ham, under den Betingelse, at han aldrig kom for hans Dine: han vilde ej forbyde Erik at vise ham Venstab, men advarede ham dog om, at han maaskee vilde komme til at angre det. Denne Bæsked bragte Erik og Thore tilbage til Fjordene, og sendte siden Bud derom til Thorolf, som imidlertid var vendt tilbage med Bjørn til Nurland. Da der altsaa intet var i Vejen for Thorolf's Ophold i Norge, forblev han flere Vintre, deels hos Brynjulf, deels hos Thore, men laa om Sommeren ude i Viking med Bjørn¹⁾.

Kong Harald havde imidlertid naaet sit 50de Aar, og besluttede nu at treffe en Foranstaltning, hvorved, som han haabede, baade indvortes Uroligheder kunde undgaaes, og Overherredømmet i Riget sikkes hans Søn Erik. Han sammenkaldte etsteds i det Søndenfjeldste, sandsynligviis paa **Eidsvold** ²⁾, et Thing for alle Dplændingerne, (900). Her gav han alle sine Sønner Kongenavn, og sine Dattersønner, eller overhoved dem, der paa Kvindesiden stammede fra ham, Jarlenavn, og uddeelte derpaa Forleninger til dem alle, hvorved han i det Hele taget rettede sig efter deres Mødrene-Æt. Saaledes gav han Viken, eller hele det Rige, Guthorm havde haft, tilligemed Raumarike og Thelemarken, til **Olaf, Bjørn og Sigtrygg** ³⁾. Gudbrandsdalen, Hedemarken, rimeligviis med det som da var opryddet af Østerdalen, gav han **Dag, Ring og Ragnar**; Hadafylke gav han **Enefrids** Sønner; i Throndhjem fik **Halsdan** svarte og **Sigfred** Land at styre ⁴⁾;

1) Egils Saga Cap. 36.

2) Naar det udtrykkeligt heder at det var et Thing, hvortil alle Dplændinger sammenkaldtes, kan det ej have været paa noget andet Sted, end Eidsvold, eller Eidsvathingets Samlingsplads, hvor Dplændingernes Hovedthing holdtes.

3) Hos Snorre staar der egentlig, at Olaf, Bjørn, Sigtrygg, Frode og Thorgils fik Vingulmark, Raumarike, Vestfold og Thelemarken, og at Guthorm allerede tidligere var sat til Landværnsmand ved Grandsen, og havde faaet Ranrike. Men i Cap. 29 heder det udtrykkeligt, at Kongen efter Hertug Guthorm's Død gav sin Søn og hans Anæfætning Guthorm det samme Land at bestyre, som han havde haft, nemlig hele Viken, og det er ikke rimeligt, at han atter skulde have frataget ham den største Deel deraf og givet det til hine, medens Guthorm kun beholdt Ranrike tilbage. Det sandsynligste er at Guthorm's Fald i Kampen mod Solve Klove har fundet Sted allerede før denne Uddeeling, og at Olaf, Bjørn og Sigtrygg ere traadte i hans Sted. Hvad Frode og Thorgils angaar, da er deres historiske Tilværelse, som ovenfor viist, mere end tvivlsom, og i alle Fald maatte de allerede være faldne paa Island.

4) Her nævnes ogsaa Halsdan hvite, men han maa paa denne Tid allerede være falden.

Erik fik Haalogaland, Nordmøre og Naumsdalen. Selv forbeholdt han sig hvad man kaldte Midtlandet, eller Gulathingsslagen, hvor han nu for det meste plejede at opholde sig paa sine store Gaarde, fornemmelig **Sæheim** paa Lygren, **Altreksstad** nær ved det nuværende Bergen, **Fitse** paa Storden, **Alvaldsnes** paa Karmt og **Ulfstein** ved Memesø i Bukn-fjorden. Mørel og Gudrod skal han have beholdt ved Hirden, men dog givet dem store Forleninger i Sogn og Hordaland. Han bestemte, at Kongenavnet skulde gaa i Arv fra Fader til Søn i alle hans Sønners Linjer; enhver af hans Søner skulde i sit Len tage Halvparten af den kongelige Andeel og Indtægterne, hvorved altsaa han selv, hans Søn og Jarlen fik hver sin Trediedeel; de skulde ogsaa ved højtidelig Lejlighed have Ret til at sidde i Højsædet, eet Trin højere end Jarlerne, men eet Trin lavere end han selv ¹⁾. Denne Plads eller Overkongedømmet tiltænkte han efter sin Død Erik Blodere, der forsaa vidt ogsaa var bedst stiftet dertil, som hans Mødrene næst ej knyttede ham nærmere til nogen enkelt Deel af Landet, end til de øvrige, Men dette hindrede ikke enhver af de øvrige Søner, som havde faaet Len, fra ogsaa at nære Haab om og Fordringer paa at blive Overkonge, og i ethvert Fylke undersøttede Indbyggerne den, som netop var sat til at raade der, Thronderne Hulfdan svarte, Dplændingerne Snefrids eller Svanhilds Søner, Bifverjerne Olaf, Bjørn eller Sigtrygg, o. s. v. Deraf udspandt sig snart nye Tvistigheder, saa at Haralds Foranstaltninger ikke kom til at udrette hvad han havde tilsigtet.

Uagtet Erik havde faaet hine store Forleninger, opholdt han sig dog for det meste hos Faderen, og det synes ej at have været længe, førend han ogsaa fik Hordaland og Firdafylke at bestyre ²⁾. Man maa heraf slutte, at han allerede tidligt har begyndt at optræde som sin Faders Medhjælper i Overbestyrelsen af Riget. Dog gjorde han endnu af og til Krigstog til fremmede Lande. Især omtales et, han foretog til **Bjarmeland**, paa hvilket Thorelf Skallagrimsson var med ham som hans Stavnbo og Merkesmand ³⁾. Erik landede i Vinaa eller Dvina, og skal have sejret i flere Fægtninger med Bjarmerne, fra hvilke han, som det sædvanligt var Tilfældet, bragte et rigt Bytte tilbage. Paa Tilbagevejen traf han den smukke **Gunnhild**, Datter af **Alsur Tote** eller **Lavflegg** ⁴⁾ paa Haalogaland, og egtede hende. Om Maaden, hvorpaa dette gik til, er der et fabel-

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 35.

²⁾ Dette siges udtrykkeligt i Egils Saga Cap. 37, ligesom det og heder hos Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 35, at Erik efter Lensuddelingen dog opholdt sig lange Stunder hos sin Fader, rimeligviis, efter hvad det i Fagrskinna Cap. 23 heder, som Hovding inden Hirden. Forresten kan han paa den Tid, da Uddelingen fandt Sted, neppe endnu have været voren.

³⁾ Egils Saga Cap. 37.

⁴⁾ Fagrskinna Cap. 21 kalder ham „Tote eller Lavflegg“, Agrip kun det sidste.

agtigt Sagn, som dog viser, hvilke besynderlige Forestillinger maaskee allerede Gunnhilds Samtid havde dannet sig om hende paa Grund af den Overlegenhed i Evner og Klogskab, hun siden i en saa lang Række af Aar, skjønt just ikke til Landets Bedste, lagde for Dagen. Hun var, fortællendes der ¹⁾, sendt til Finmarken for at lære Trolddom hos nogle Finner, elsteds nævnes endog Mattull Finnekonge selv ²⁾. Da Erik sejlede tilbage fra Bjarmeland, og kom forbi Finmarkens Kyst, fandt hans Mænd hende i en Gamme. Hun sagde at hendes Lærere i Trolddom vare de to klogeste i hele Finmarken; de kunde opstøve Spor ligesom Hunde baade paa optøet og frosnen Jord, de kunde løbe saa hurtigt paa Ski, at hverken Menneker eller Dyr vare istand til at undløbe dem, de traf alt hvad de stode efter, og naar de vare vrede, vendte Jorden sig for deres Blit, men hvis noget Levende kom for deres Dine, faldt det dødt ned. Det fortælles endvidere, at hun anmodede Eriks Mænd om at befri hende for disse byrdefulde Friere, som just nu vare ude paa Jagt; hun skjulte dem i Gammen og strøede noget, der saa ud som Afke, baade indenfor og rundt omkring den. Da Finnerne kom hjem, spurgte de om nogen havde været der, og da hun sagde nej, forundrede de sig derover, siden de havde forfulgt Sporene lige til Gammen. Da de havde faaet Mad, foreslog hun dem at de skulde lægge sig ved hver sin Side af hende, hvilket de med Glæde toge imod, da de nu i tre Nætter af Skinsyge ikke havde sovet, men vaaget over hinanden. De faldt nu snart i en saa dyb Sovn at hun med Lethed kunde saa draget to Sælbølge over deres Hoveder og bundet dem under deres Arme; paa hendes Bink brøde nu Kongens Mænd frem og dræbte dem, men bragte hende til Erik, som tog hende med sig paa sit Skib, og siden, da han kom til Haalogaland, egtede hende med hendes Faders Samtykke. — Uagtet Forestillingen om Finnernes Tryllekundighed da, ligesom gennem saa mange Aarhundreder senere, var saa rodfæstet, at man heel vel kan tænke sig Muligheden af at Forældre i god Tro have sat deres Børn i Trolddomslære hos Finner, og at Gunnhild selv virkelig en Stund kan have opholdt sig i Finmarken i dette Djemed, er dog Fortællingen i sig selv saa urimelig, at man maa ansee den for en fuldstændig Dpdygning. Den Navnkundighed, Gunnhild siden opnaaede ved sin ualmindelige og ondskabfulde Klogt, er desuden en tilstrækkelig Grund til at forklare, hvorledes et Sagn, som dette, har kunnet danne sig, især da hendes Hjem var paa Haalogaland, der grændsede til Finmarken, og hvor man fra de ældste Tider havde saa meget med Finnerne at bestille. Den rette Sammenhæng er vel den, at Erik under Hjemreisen fra Bjarmeland har faaet Gunnhild at see, enten hos hendes Fader, eller hos en eller anden Mand, af hvem

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagre's Saga Cap. 24. Olaf Tryggvesøns S. Cap. 3.

²⁾ Fagrskinna Cap. 28.

hun opfostredes, og at hun maaskee endog selv senere hen i Tiden har udspreedt saadanne Fortællinger, som de oven anførte, for derved at gjøre sig mere frygtet. Hun beskrives som liden af Vært, men smuk og af et fornemt Udseende, dybt tænkende, af megen og foranderlig Tale, venlig i sine Ord, men grum af Sind og sine Venner ikke ret tro, herksesyg og pengegjerrig ¹⁾. Hun erhvervede snart til Eriks Skade den meest udstrakte Indflydelse over ham ²⁾.

Denne Indflydelse, eller Eriks egen Herksesygge, sporede i hans Fremfærd mod sine Brødre, hvilke han efterhaanden begyndte at forfølge og dræbe, hvor han fandt Lejlighed dertil. Den første, hvilken han saaledes ryddede afvejen, var **Magnvald Rettelbeine** paa Hadeland, en af Snefrids Søner. Denne havde lagt sig efter Sejd, hvilket Harald ikke kunde udstaa. Da Kongen engang sendte Bud til en Sejdmænd paa Hordaland, ved Navn Witgeir ³⁾, svarede denne, at det var ikke saa farligt, om Smaafolk, Karle og Kærlingers Børn, sejdede, saa længe Magnvald, Kongens egen Søn, drev Sejd paa Hadeland. Ved dette Svar sølte Kong Harald sig saa truffen, at han sendte Erik til Hadeland, hvor denne brændte sin Broder inde med 80 Sejdmænd ⁴⁾. Snarere var det vel Erik selv, der efter Gunnhilds Indflydelse overtalte Faderen til at lade ham drage afsted i dette Vrende. Ifølge Sagnet skal Magnvald være bleven indebrændt paa Gaarden Klauvastad (Klovstad) i Thengelsstads Sogn paaa Hadeland. Kort Tid efter drukkede Magnvalds Broder Gudrod Gjome udenfor Faderen i en stor Storm, paa Hjemreisen fra et Besøg hos sin Fosterfader, Thjodolf af Hvin, der forgjæves havde fravaadt ham at rejse ⁵⁾. Uagtet det ikke siges udtrykkeligt, er det dog ikke usandsynligt, at man har befyldt Gunnhild for at have opvakt denne Storm. Af Snefrids Søner var saaledes nu kun Sigurd Nise tilbage.

Naden kom derefter til **Bjørn**, der raadede for Vestfold, medens Olaf synes at have haft Bestyrelsen over Nannike m. m., og Sigtrygg maaskee over Naumarike. Bjørn levede for det meste i **Tunsberg**, eller rettere paa den i Nærheden liggende Kongsgaard **Sæheim** ⁶⁾, hvor vel ogsaa hans

¹⁾ Fagrskinna Cap. 21.

²⁾ Ágrip Cap. 5 siger at Erik fik Tilnavnet „Blodøre“ fordi han var voldsom og grum, især ved hendes Paavirkning.

³⁾ „Witgeir“ betyder „Hære-Geir“.

⁴⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 36. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 4. Ifølge Ágrip Cap. 2 skal Magnvald have faaet Tilnavnet „Stratte“ d. e. Trolksmand. Historia Norvegiae fol. 7 a, lader ham have lært Trolkskunsten af sin Fostermoder.

⁵⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 37.

⁶⁾ Det nuværende Tønsberg.

Forgængere, den ældre og yngre Guthorm, havde haft deres Sæde. Tunsberg var, som ovenfor er nævnt, allerede da en meget søgt Handelsplads, til hvilken der kom Handelsflibe baade fra det Nordenfjeldske, fra Danmark og fra Særland. Det var den gamle Handel ved Kaupangen i Skiringsfæl, der nu, sandsynligviis ved Kongesædets Forkæggelse til Tunsberg, synes at have draget sig did¹⁾. Herved fik ogsaa Bjørn Smag paa Handel og Kjøbmandsfærd; han drog meget lidet paa Krigstog, men havde Kjøbmandsflibe ude paa Farten til udenlandske Havne, hvorfra han skaffede sig mange kostbare Sager: hans Brodre kaldte ham derfor **Farmand** eller **Kjøbmand**. Engang, da Erik kom tilbage fra et Krigstog i Møsterveg, løb han ind til Tunsberg, og fordrede en Deel af de kongelige Indtægter i Vestfold, der tilkom Kong Harald. Bjørn, som hidtil havde været vant ved at udbetale den selv, eller ved sine Sendebud, vægrede sig ved at betale den til Erik, da han derved vilde have erkjendt dennes Overhøjhed. Erik fordrede nu Levnetsmidler, Telte og Drikkevarer, og trættede heftigt med sin Broder derom, men forgjæves, og maatte med uforrettet Sag forlade Byen. Om Aftenen begav Bjørn sig op til Sæheim. Men som han og hans Mænd just sad ved Drikkebordet, kom Erik uforvarende og omringede Huset. Bjørn gik ud mod ham med sine Mænd for at forsvare sig, men faldt i Kampen med flere af sine; Erik plyndrede Gaarden, fik et stort Bytte, og fortsatte sin Vej langs Kysten til det Nordenfjeldske. Bjørn var meget elsket af Biskværingerne, der ansaa ham for en meget lovende Høvding. Erik blev derfor heel forhadet iblandt dem for denne Gjerning. Det hed endog, at Olaf, hans Broder, der nu tog Vestfold i Bestyrelse og hans Son Gudrod til Opfostring, vilde hevne hans Drab²⁾.

Den af Brodrene, der først forsøgte at tage Hevn, var dog Halfdan svarte i Throndhjem. Erik drog den paafølgende Winter til Nordmøre. Han var til Gilde paa Gaarden **Selven**³⁾, lidt indenfor Agdenes, og sov her om Natten i en fritstaaende Ude-Skemme. Herom havde Halfdan faaet Nyds, skyndte sig derhen med mange Bevæbnede, og omringede Huset, fra hvilket Erik var heldig nok til at undkomme selv femte, men de øvrige Mænd af hans Følge bleve indebrændte. Erik tog sin Tilflugt til Faderen, der ved at høre hvad der var skeet, blev meget vred, samlede Folk og Skibe, og drog til Throndhjem for at straffe Halfdan. Denne udrustede ogsaa en Flaade, og lagde ud til Stadsbygden, indenfor Thorsberg eller Thorschau-

¹⁾ Se ovenfor S. 381.

²⁾ Snorre, Harald Haarfagers Saga Cap. 38. Olaf Tryggvessons Saga Cap. 5. Olaf den helliges Saga Cap. 2. Bjørns Høj, kaldet Farmandshaugen, findes endnu nær ved Jarlsberg.

³⁾ Flatabogens Bearbejdelse af Olaf Tryggvessons Saga (Skalkh. Udg. Cap. 6), nævner ikke Selven, men derimod en Gaard ved Navn Thaus, hvis Navn ej gjentjendes blandt de nu paa Nordmøre forekommende Gaardsnavne.

gen, medens Harald laa med sine Folk ude ved **Reins-Setten**. Men nu gif der Mænd imellem dem for at stifte Forlig. I Haldans Hær var en gjæb Mand ved Navn **Guthorm Sindre**, der ogsaa havde opholdt sig hos Harald, og var meget yndet af dem begge. Han var en ypperlig Skald, og havde digtet et Kvad om hver af dem. De havde budt ham Løn derfor, men han havde afflaaet den, og kun forlangt, at enhver af dem skulde tilstaa ham een Bøn. De havde lovet det, og heraf benyttede han sig nu, idet han bad dem om at forlige sig med hinanden. Og i saadan Mgt og Vre holdt de ham og sit Ord, at de opfyldte hans Bøn. Saaledes blev der sluttet et Forlig, hvorved Haldan fik beholde sit Rige, mod at love, at han skulde lade være at efterstræbe Erik ¹⁾. Men Fiendskabet mellem begge Brødrene vedvarede ligesuldt, og det er sandsynligviis ogsaa fra denne Tid af, at der opstod et dødeligt Fiendskab mellem Dronning Gunnhild og Sigurd Lade-Jarl, der havde været opdragen tilsammen med Haldan svarte og synes at have været hans fortrolige Ven.

Efterhaanden som Kong Harald ældedes, holdt han sig mere og mere i Ro paa sine Gaarde i Midtlandet, og synes mere og mere at have overladt alle Regjeringsforretninger til Erik. Det var denne vistnok en heel uvelkommen Tilvæert i Familien, da Harald, skjøndt nær de Sytti, dog fik en Søn med **Thora**, en Slægtning af Herda-Kaare. Hun havde hjemme paa Møster. Da hun var høj af Væert, kaldte man hende Møsterstang; man kaldte hende ogsaa Kongens Umbaatt eller Tjenestekvinde, trods hendes fornemme Herkomst, en Benævnelse, som det paa Haralds Tid herskende Lensforhold nogenledes kan gjøre forklarlig, men som dog vist fornemmelig er at tilskrive Dronning Gunnhilds og de øvrige Kongesønners Misfornøjelse med Thoras Forhold til Harald og hendes Søns Fødsel. Det er i denne Henseende merkeligt, at Sigurd Ladejarl tog sig af ham, ej alene fra hans Fødsel af, men man kan og sige før hans Fødsel. Thi da den Tid nærmede sig, at Thora skulde føde, tog han hende ombord paa sit Skib for at føre hende fra Møster til Seim, hvor Kongen da opholdt sig. Men allerede om Natten, da de havde lagt til Land strax søndenfor Alvoen, bragte hun Barnet til Verden oppe paa Hellen nær ved Bryggesporden; det var en Søn, paa hvilken Sigurd Jarl nu oste Vand og kaldte ham **Haakon** efter sin Fader Haakon Ladejarl ²⁾. Det seer næsten ud, som om Sigurd Jarl allerede da har tænkt paa, i denne Kongesøn at opdrage en Medbejler af Erik Blodøre. Haakon blev tidlig smuk, stor af Væert, og lig sin Fader. Harald lod ham blive hos sin Moder, og de opholdt sig i

1) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 39. Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 5. Olaf den helliges Saga Cap. 3.

2) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 40.

hans Barndom paa de kongelige Gaarde. Men Kongens øvrige Sønner spottede over denne nye Broder, og kaldte Haakon Møsterstangssønnen¹⁾. Det er sandsynligviis denne Omstændighed, der bevægede Harald til at lade Haakon opdrage udenlands. Drengens Liv kan endog neppe have været sikkert for Erik Blodvros og Gunnhilds Efterstræbelser. Naar Erik vovede aabenlyst at stræbe sine ældre, vorne Brodre efter Livet, maatte han føle langt mindre Betænkelse ved at rydde et Barn afvejen. Vore Saa- gaer nævne dog en anden Anledning til at Haakon sendtes bort. **Edhelstan**, Sønesøn af Alfred, havde i Maret 925 tiltraadt Regjeringen i den største Deel af England. Han sendte, heder det, Mænd til Kong Harald i Norge for at bringe ham et prægtigt, med Guld udsmykket Sverd, og dette skede paa den Maade, at den, der overleverede Harald Sverdet, vendte Hjel- tet mod ham med de Ord: „her er et Sverd, som Kong Edhelstan sender dig med Bøn om, at du vil tage derimod“²⁾. Kongen greb Sverdet om Haand- fanget, men i det Samme sagde Sendemanden: „nu tog du ved Sverdet, som vor Konge vilde, og er saaledes hans Sverdtager eller Thegn“. Har- ald saa nu, at det Hele var en List, og argrede sig derefter, men gav dog ikke strax sin Brede Luft; han raadsløg med sine Mænd, hvad herved var at gjøre, og lod for det første efter deres Raad Sendemændene drage ukladte hjem. Men Sommeren efter sendte han Hauk Haabrok over til Kong Edhelstan i England, og lod ham tage Haakon med sig. Edhelstan var da just i London, og Hauk gik op til Kongehallen med Haakon og 30 bevæbnede Mænd. Han gav dem den Befaling, at de skulde fæste deres Kapper saaledes, at man ej kunde see deres Sverd; de skulde gaa i en Række ind i Hallen og opstille sig ved Siden af hinanden foran Bordet, ved hvilket Kongen sad; den, der sidst gik ind, skulde først gaa ud igjen. I Hallen var der just et stort og prægtigt Gilde. Hauk gik hen til Kongen og hilfede ham. Kongen bød ham velkommen. Da tog Hauk Drengen og satte ham paa Edhelstans Kne. Da Kongen spurgte, hvad dette skulde be- tyde, svarede Hauk: „Kong Harald beder dig opfostre dette hans Umbaatte- Barn“. Da blev Kongen vred og drog sit Sverd, som om han vilde dræbe Barnet. Men Hauk sagde: „knæsat ham har du nu engang, og du kan nu gjerne myrde ham om du vil, men dermed har du ikke ødelagt alle Haralds Sønner“³⁾. Med disse Ord vendte Hauk sig om, og gik ud, ledsaget af sine

¹⁾ Olaf Trygvessøns Saga Cap. 7.

²⁾ Egentlig „tage ved“ (taka vidr), hvilket baade betegner „modtage“ og „tage ved som haandgangen Mand“. Det er paa denne dobbelte Betydning at den foregionne List for en stor Deel grunder sig.

³⁾ Fagrfinna (C. 21) fortæller dette lidt forskjelligt. Hauk skal ifølge denne have sagt, at han bragte Kong Haralds Hilsen, og dermed en hvid vel afrettet Fugl, som han bad ham afrette endnu bedre; og Edhelstan skal til Hauks Ord, at Haakon var et Trællebarn, have svaret: „ej har denne Drenge Trælleoje“.

Mænd; han ilede til sit Skib, sejlede afsted, og kom velbeholden til Kong Harald, der glædede sig over, at denne List var lykkets. Den, som opfostrede en anden Mands Barn, betragtedes nemlig i hiin Tid som hans Undermand ¹⁾. Fortællingen synes imidlertid lidet trolig. De samme Sagaer, der berette dette, fortælle ogsaa, at Wedhelstan fattede stor Kjærlighed for Haakon og viste ham megen Omhed; dette havde han neppe gjort, hvis Haakon havde været ham paatvungen. Der er ogsaa Spor af andre Beretninger om Anledningen til at Haakon blev opdragen ved hans Hof. Den danske Forfatter Saxo siger saaledes, at Kong Harald ved Efterretningen om Wedhelstans Tronbestigelse drog med en Flaade hen for at erobre England, da det gjorde ham ondt, at et saa herligt Rige skulde tilhøre en udygtig Mand; men at Wedhelstan, der ej vovede at vinde an med ham, søgte at vinde ham ved Høflighed og Forekommenhed, og tilbød sig at opdrage hans Søn Haakon som sin Arving, hvilken han ved sin Død skulde efterlade Niaget: et Forslag, som Harald med Glæde skal have modtaget ²⁾. Uagtet Saxos Beretning aabenbar er urigtig, da Harald intet Tog til England har foretaget, giver han dog et Bink, der kan lede til en Gjetning om Sagens sande Sammenhæng. Han lægger nemlig til, at Wedhelstan ved dette Forslag havde for Dje den Udfigt, som derved aabnedes ham til at faa Understøttelse fra Norge mod den danske Konge eller Kongesøn **Harald Gorms-søn**, af hvilken han hvert Øjeblik kunde vente sig Angreb. Thi Danerne havde paa denne Tid, siden Lodbrolksømnernes Erobringstog, erhvervet saadant Fodfæste i England, at den danske Kongefamilie endog betragtede det, eller idetmindste dets nordligste Deel, som sit retmæssige Arveland. Og da den betragtede Viken i Norge paa samme Maade, havde selvfølgelig de engelske Konger og Harald Haarfagre i dette Stykke fælles Interesse. De vare saaledes naturlige Allierede, og det er derfor heel sandsynligt, at de virkelig, hvad Saxo antyder, have aftalt en fælles Forsvarsplan mod Danekongens truende Angreb, og at de forøvrigt have underholdt en venstabelig Forbindelse med hinanden. En normannisk Forfatter beretter endog udtrykkeligt, at Kong Harald forærede Wedhelstan et Skib med forgyldte Stavne ³⁾. Hvis Wedhelstan virkelig har foræret Harald et Sverd, saa har dette vistnok ogsaa været en Bennegave, og ikke et Middel, hvorved han vilde narre Harald til en Handling, der kunde udlægges som et Underkastelsestegn. Og Grunden, hvorfor Haakon blev sendt til Opfostring hos Wedhelstan, er vel ogsaa kun den, at Harald var overbevist om at han der vilde faa en hjærlig Behandling og god Opdragelse, og vilde være sikret mod alle Efterstræbelser.

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 41. Olaf Tryggvesøns S. Cap. 8.

²⁾ Saxo, 10de Bog, S. 475, 476.

³⁾ Etimand, citeret af Albericus trium fontium, ed. Leibnitz p. 271.

29. Erik Skallagrímsson's første Bedrifter i Norge.

Efter Toget mod Hålfdan svarte høres der ej mere om Krigsbedrifter eller andre større Foretagender, udførte af Kong Harald selv. Det synes som om han ganske har levet for sin Mågelighed, overladende alle Regjeringsstykker til sine Sønner, og fornemmelig til Erik, der fremdeles opholdt sig enten ved hans Hof eller i hans Nærhed, og som i de saa Beretninger, man har om Begivenheder fra denne Periode af Kong Haralds Regjeringsstid, optræder aldeles som selvstændig Fyrste. Disse Beretninger dreje sig udelukkende om Kongens og Dronning Gunnhilds Forhold til den kvældulffte, endog efter Udflutningen fra Norge mægtige, Familie. Det er ovenfor berettet, hvorledes Skallagrím Søn Thorolf havde fulgt med Bjørn Brynjulfsøn fra Island, havde vundet Eriks Yndest ved at forære ham den smukke Karfe, og siden ledsaget ham paa Bjarmelandstoget. Thorolf var Skallagrím's ældste Søn, fød efter at flere af hans tidligere Børn vare døde. Han var smuk og af et indtagende Væsen, og slægtede i det Hele taget sin Farbroder Thorolf Kvældulfsøn paa, efter hvilken han ogsaa var opfaldt. Det var derfor ikke at undres over, at han lettelig vandt den unge Eriks Hengivenhed. Dronning Gunnhild skal have gjort meget af ham. Men han havde en flere Aar yngre Broder, ved Navn Egil, der i enhver Henseende var forskjellig fra ham. Egil var nemlig allerede i Dyræften styg, fortjumsflet, kæmpestor og kæmpesterk, derhos var han ordhvas, slem at komme til Rette med, og af et haardt Sind; til Skaldskab robede han tidligt et stort Anlæg. Allerede i sit fjerde Aar digtede han gode Vers, hvorved han vandt Manges Beundring og Venskab. Da han i sit syvende Aar kom til kort i en Leg med en ti Aars Dreng, dræbte han denne i sin Brede, og hans Moder Vera sagde dertil kun, at der vist vilde blive en Biking af ham, og at man maatte see til at skaffe ham Hærskibe, naar han var kommen til den Alder. Da Egil var 12 Aar gammel, hændte det i en Leg, hvori han selv og en af hans Venner skulde prøve Styrke med Skallagrím, at denne i sin Hæftighed slog Egils Ven saa voldsomt til Jorden, at han døde, og nær havde gjort det samme ved Egil selv, hvis ikke en af Tjenestkvinderne, Egils forrige Amme, havde bebrejdet ham derfor saa eftertrykkeligt, at han slap Egil, men vendte hele sin Brede mod hende, som heller ikke kom derfra med Livet. For at tage Hevn herover dræbte Egil endnu samme Aften Faderens øverste Verksbestyrer. Skallagrím sagde intet dertil, men der hengik en lang Tid, i hvilken Fader og Søn ej talte til hinanden. Imidlertid kom Thorolf hjem efter en lang Fraværelse. Han medbragte en prægtig med Guld og Sølv beslagen Dre som en Gave fra Kong Erik til Skallagrím. Denne tog hjærligt mod sin Søn, men Dreu

værdigede han neppe et Blik. Nogen Tid derefter, da der skulde slagtes Orne, lod han tvende stilles sammen, med Halsene hvilende paa en oprejst Helle, og hug saa i et Hug Hovederne af dem begge med hiin Dre; men da den, som rimeligt var, kom imod Hellen, og en stor Deel af Eggen brast, slængte han den op paa Dorkarmen i Ildhuset, hvor den laa og blev tilrøget. Den Foragt, Skallagrim saaledes viste Erik og hans Gave, har maaskee været en af Grundene, hvorfor Thorolf allerede næste Aar besluttede at drage til Norge igjen. Han havde tillige lovet Bjørn at bringe hans Datter Masgerd til ham. Skallagrim fraraadede ham at rejse, forestillede ham at man ej burde friste Lykken for meget, og bød ham rigeligt Guds til at sætte Bo med. Men Thorolf var ikke at overtale, og Skallagrim maatte lade ham have sin Vilje. Han gjorde sig derfor rejsefærdig. Men nu begyndte ogsaa Egil, der vel kun var 14 Aar gammel, men stor og stærk som en voksen Mand, at bede sin Fader om Tilladelse til at følge med. Skallagrim sagde at det skulde komme an paa Thorolf. Denne vægrede sig ved at opfylde Egils Begjæring, og sagde at det var vanskeligt nok at drages med ham hjemme, end sige ude, saa ustyrligt et Sind som han havde. Egil meente at det i saa Fald nok kunde spørge for, at ingen af dem vilde komme til at rejse. Og endnu samme Aften, da det var mørkt, og Floden satte ind med en rygende Eydvestvind, sneg han sig ned til Thorolfs Skib, der allerede laa færdigt ved Stranden, og hug Landtougene over, saa at Skibet drev ud paa Fjorden. Da Thorolf saa at Skibet drev, kastede han sig med sine Folk i en Baad for at faa det standset, men forgjæves; Wind og Strom vare for heftige, og de fik ikke indhentet Skibet, der drev paa Grund over paa den anden Side af Fjorden. Alle lastede dette Verk, men lagde dog til, at Thorolf ej kunde være sikker for lignende Forsøg, dersom han ikke tog Egil med sig. Hertil bekvemmede han sig da efter Fleres Overtalelse. Masgerd fulgte med, saaledes som det var bestemt. Ved Afstedden overleverede Skallagrim Thorolf Kong Eriks Dre, rusten og sedet som den var, idet han kvad et Vers, hvori han spottede over dens daarlige Egg, og bad ham bringe Kongen hans usle Gave tilbage. Thorolf maatte modtage den, men kastede den i Scen, da han var kommen ombord.

Rejsen til Norge gik heldigt. De landede ved Hordaland, og begave sig strax til Sogn, hvor Thorolf erfarede at Brynjulf var død, og at hans Søn Thord havde faaet Murland og var bleven Kongens Lendermand, medens Bjørn havde faaet en anden stor Ejendom, og ikke var traadt i Kongens Tjeneste, hvorfor man kaldte ham Bjørn Hauld. Efter at have bragt Masgerd til Bjørn, rejste Thorolf til Kong Erik, hilste ham fra sin Fader Skallagrim, sagde at han med Taknemlighed havde modtaget Kongens Gave, og forærede Erik et godt Langskibstelt, hvilket han foregav at Skallagrim havde sendt. Kongen modtog Gaven med Venlighed og indbød Thor-

olf til at forblive hos ham om Vinteren. Thorolf takkede, men svarede at han først skulde udrette nogle nødvendige Grender hos Thore Herse. Han drog derfor til denne, som strax indbød ham til at blive der. Thorolf modtog Indbydelsen, men sagde at han ogsaa maatte medbringe sin Broder Egil, der ikke før havde været hjemmefra, og som han maatte have under Opfigt. Thore havde intet mod dette, og sagde at Egil vist vilde være en velkommen Tilvært i deres Flok. Thorolf og Egil indfandt sig derfor ogsaa hos Thore, saa snart deres Skib var sat op og forsynet, og forbleve der for det første. Mellem Egil og Thores Søn Arinbjørn, der var nogle saa Nar ældre, opstod der et fortroligt Venkab, som vedvarede uroffeligt saa længe de levede.

Thorolfs Hovedhensigt med Besøget hos Thore var at melde ham, at han agtede at bejle til Masgerd, Bjorn Haulds Datter, og bede om hans Samtykke dertil, som den fornemste af hendes Frænder. Thore var meget tilfreds dermed, og paatog sig endog at fremsføre Thorolfs Begjæring for Masgerd og Bjorn. Der var heller ikke Tale om noget Afslag, Brylluppet bestemtes til Høsten, og skulde staa hos Bjorn; paa den fastsatte Tid droge derfor Thorolf, Thore, Arinbjørn og deres fleste Huuskarle afsted til Sogn. Egil skulde have været med, men en heftig Sygdom nødte ham til at blive hjemme. Dog kom han sig kort efter at de vare dragne bort, og begyndte nu at finde det heel fjedeligt der paa Gaarden, hvor kun Faa vare hjemme. Da derfor Olve, Thores fornemste Huuskarl og Godsforvalter, hvis Forretninger heller ikke havde tilladt ham at drage bort, skulde foretage en Rejse for at indtræve Thores udestaaende Landskyld hos hans Lejtændinger, bad Egil om at maatte blive med, og Olve, der tænkte, at han kunde være ham til god Hjælp, tillod det. De droge afsted paa en Baad, med 12 af Thores Huuskarle. De fik temmelig haardt Vejr, og maatte om Aftenen lægge ind til Atle-Den i Nærheden af en stor Kongsgaard, der bestyredes af en vis Baard, der, som de fleste Narmænd, var af lav Herkomst, men en dygtig Forretningsmænd og meget yndet af Erik og Gunnhild. De gik op til Gaarden, hvor de traf Baard ude og sagde, at de vilde blive der om Natten. Baard, som saa, at de vare meget vaade, fulgte dem til et affidesliggende Ildhuus, for at de kunde saa deres Klæder tørrede; siden lod han dække Bord for dem, men gav dem kun Bred, Smør, suur Mælk og Havredrikke¹⁾, undskyldende sig med, at der ej fandtes Ol i Huset. Heller ikke kunde han anvise dem andet Natteteje, end en Mængde Halm, som laa derinde. Den rette Narfag, hvilken han fortiede for Olve og Egil, var den, at han samme Aften ventede Kong Erik og Gunnhild; der skulde være Disablot, og han havde beredt et Gilde for at modtage dem. De kom ogsaa, og Gil-

¹⁾ I Sagaen kaldes det afr.

det begyndte. Kongen blev opmærksom paa, at Baard nu og da gik ud, og var borte en Stund. Han spurgte om Marsagen, og fik vide, at nogle af Thore Herses Huuskarle vare komne did. Han gav da strax Befaling til, at man skulde kalde dem ind. De kom, toge Mads, og saa nu, at Baards foregivne Ommangel var en stor Usandhed, thi der blev drukket Horn efter Horn, og Baard var selv den ivrigste til at stjenke i for dem. Olve og hans Mænd begyndte snart at blive ore, og Egil paatog sig at tomme Hornene for ham ¹⁾. Baard spottede over Egils store Torsfighed, og klagede endog for Dronningen over, at man aldrig kunde give ham saa meget at drikke, at han jo klagede over Torsf. Da lod Dronningen Baard blande Gist eller bedøvende Urter ²⁾ i Drifken, og et Horn af denne Blanding bæere hen til Egil, som dog merkede Listen, og lod Drifken rinde ud ³⁾. Han tog derpaa den allerede næsten sandsfjelsløse Olve ved Haanden, og ledte ham hen til Døren. Her kom Baard efter dem med et fuldt Horn og bad dem drikke paa hans Velgaaende. Egil tog Hornet, drak deraf, idet han kvad et Vers om Baards Falskhed, drog derpaa Sverdet, som han havde skjult under Kappen, og gjennemboede Baard dermed. I samme Dieblik faldt ogsaa Olve bevidstløs ned, og blev liggende ved Siden af Baard, medens Egil lob afsted saa hurtigt han kunde ned til Baadene, for at slippe fra Den. Men overalt hvor han kom ned til Stranden, fandt han Folk, saa at det blev ham umuligt at faa nogen Baad; endelig, henimod Morgenens, kom han til et Næs, fra hvilket han med Nød og neppe svømmede over til en anden liden D, Sand-Den ⁴⁾, der laa til Alle-Den, og brugtes til Græsgang for en Mængde Koer og Sauder. Her tørrede han sine Klæder og hvilede sig. Sine Baaben havde han haft med sig paa Nyggen i en Bylt. Imidlertid havde man i Gildhuset fundet Baard liggende død i sit Blod ved Siden af den drukne Olve, og Kongen havde strax givet Befaling til at man skulde lede efter Egil rundt omkring paa Gaarden. Man fandt ham ingensteds, og er-

1) Det var nemlig Skik og Brug, at Enhver efter Omgang skulde tomme Hornet, og, hvis han ej kunde det, drikke hvad der kaldtes Witishorn eller Extra-Vægre, som et Slags Straf. Dog kunde man undgaa det, hvis en Anden vilde gjøre Fyldest i Vedkommendes eget Sted.

2) I Sagaen ulyhani, d. e. usunde Sager.

3) I Egils Saga hedder det, at Egil drog sin Kniv, ridsede sig inden i Haanden, saa at der kom Blod ud, ridsede Runer paa Hornet og bestrog dem med Blodet, idet han kvad et Vers; derpaa sprak Hornet, saa at Drifken randt ned i Halmen. Med andre Ord: Egil skulde have forstaaet, ved Trylleruner at faa Hornet til at bryde. Sandsynligviis har han enten stukket et Hul i den nedre Ende af Hornet, eller fundet Lejlighed til, usormerkt at helbe Drifken ud.

4) Sand-Den er en af de smaa Der strax sydostenufor Alleen, efter hvilken Sandungsfund (Sandesund) har faaet Navn.

farede kun af Olves Mænd i Ildhuset, at han havde været derinde og hentet sine Baaden. Kongen bød nu sine Mænd at sikke sig alle Baadene, for derved, som han troede, at hindre Egil fra at komme bort fra Den; naar det blev lyst, skulde man da fremdeles lede efter ham paa Den selv. Dette var Marsagen, hvorfor Egil allerede fandt Baadene besatte; men denne Omstændighed skyldte han vel ogsaa sin Frelse, da han saaledes i Betids og uforstyrret slap over til Saudøen. Da Alleen er stor, gik hele Dagen hen med Eftersøgningen; det var først henimod Kvelden, at Kongen gav Befaling til at søge efter Egil paa de andre nærliggende Der. Tolv Mænd roede over til Saud-Den; tre af dem bleve tilbage, for at passe paa Baaden, og de øvrige 9 fordeelte sig i tre Partier, med tre Mand i hvert, for at gennemstrejfe Den i forskjellige Retninger. Egil, som havde seet Baaden komme, skjulte sig først i Krattet, hvormed Den var bevoret, men da de, der skulde lede efter ham, vare komne saa langt op, at de ikke længer kunde see til Baaden, skyndte han sig ned til denne, og kom uforvarende over dens Bogtere, hvilke han efter en kort Kamp fældte, den ene efter den anden. Derpaa tog han Baaden og roede afsted, hele den Nat og næste Dag, indtil han kom til Thore Herjes Gaard. Her var Thore, Thorolf, Krinhjørn og de øvrige Bryllupsgjæster allerede komne hjem, og ligesaa Olve, hvilken Kongen havde ladet drage hjem i Fred, da han var aldeles uskyldig i Baards Død. De paa Saudøen tilbageblevne Mænd havde formedelst Mangel paa Baad maattet blive der i flere Dage, og slagte noget af Kvæget, for imidlertid at opholde Livet; de gjorde et stort Baal paa den Kant, der vendte mod Alle-Den, og da man herfra omsider fik Dje paa dette, sendtes der en Baad over til Saud-Den, fra hvilken de saaledes langt om længe kom bort. Thorolf og Krinhjørn havde i Forstningen, da de af Olve hørte hvad der var skeet, mistvivlet om at faa see Egil komme levende tilbage. Desto større var Overraskelsen, da han virkelig indfandt sig. Krinhjørn bifaldt hvad Egil havde gjort, og sagde til sin Fader, at det var hans Pligt, at skaffe Egil Kongens Tilgivelse. Og saa Thore sagde at Baard var sin Død værd, men meente dog, at det laa til Egils hele Æt, ikke at see sig nok for. Dog begav han sig til Kongen, og uagtet denne var Egil meget gram, fik han ham dog til at benaade ham, skjønt kun saaledes, at Egil skulde betale Pengebøder, og ikke opholde sig længe i Niget ad Gangen¹⁾. Thore betalte Bøderne, og Egil drog næste Sommer i Viking med sin Broder Thorolf, først til Skurland, hvor Egil blev fangen og kun ved den største Mandsnærværelse reddede sig²⁾, derpaa til Danmark, hvor de

¹⁾ Egils Saga, Cap. 15.

²⁾ Egils Saga, Cap. 16.

indtog og herjede Kjøbstaden Lund i Skaane¹⁾, og endelig til Halland, hvor de ikke herjede, da Landet, som de sagde, var fattigt, og hvor Jarlen Arnfinn derfor tog venligt mod dem og gav dem Fredland. Om Høsten vendte de tilbage til Fjordene, hvor Krinbjørn, uden at spørge sin Fader ad, tilbød Egil at opholde sig der om Vinteren. Thore sagde, at dette Tilbud af Krinbjørn var noget overilet, i Betragtning af Kong Eriks Sindelag mod Egil. Men Krinbjørn svarede, at hvor Egil var denne Vinter, vilde ogsaa han være, og Thore maatte finde sig i, hvad der var aftalt mellem Vennerne. Han fandt det dog raadeligt, at begive sig til Kongen, for at bede ham ej at tage ham Egils Vinterophold ilde op. Kongen sagde, at han for hans Skyld vilde finde sig deri, men at det ej vilde have bekommet nogen anden vel. Gunnhild derimod bebrejdede Kongen hans Eftergiveness og spurgte om han da regnede Baards Drab for intet. „Du søger altid mere end Andre, at ophidse mig til Grumhed“, svarede Kongen; „mit engang givne Ord vil jeg ikke bryde“²⁾.

Den følgende Vaar skulde der være et stort Blot ved Høvet paa Gaule, der fremdeles var det fornemste Hoved-Hov paa denne Kant, og blev talrigt besøgt af Folk baade fra Fjordene, Fjale og Sogn. Erik og Dronning Gunnhild indfandt sig, saavel som Thore Herse, Thorolf og Krinbjørn. Egil maatte blive hjemme, da Thore ikke vovede at tage ham med af Frygt for Gunnhilds Efterstræbelse. Hun havde virkelig ogsaa lagt Planer baade mod ham og Thorolf. I hendes og Kongens Følge vare hendes Brødre Gyvind Skreyja og Alf Alftmand, unge og raske Folk, store og sterke, og driftige Kjøbmænd. Kongen gjorde meget af dem, men de vare ikke yndede blandt Folket. Gunnhild spurgte dem, om de ej i denne store Folketrængsel kunde see sit Snit til at dræbe en af Skallagrims Sønner. De sagde, at de skulde forsøge derpaa. Men under hele Festen og det dermed forbundne Dricklegilde holdt Thorolf sig altid saa nær ved Thore, baade Dag og Nat, at de ej kunde komme ham ind paa Livet. Gyvind beklagede sig derover for Gunnhild; hun bad ham forsøge, om han ikke i alle Fald kunde faa dræbt en af Thorolfs Mænd, for at han dog ikke skulde slippe deraf uden nogen Skade. Gyvind passede derfor paa en Aften, da Thore og Thorolf havde begivet sig tilsæns, og to af deres Mænd, Brødrene Thorvald og Thorfinn, sad efter; disse Brødre vare Frænder af Bjørn Hauld, og havde først ledsaget ham, derpaa Thorolf og Egil i Viking. Alf og Gyvind satte sig hos dem og drak med dem; ud paa Aftenen begyndte de at yppe Klammeri, der vankede store Ord, og Enden blev, at Gyvind gjennemvovede Thorvald med et Sar, han havde skjult under sin

¹⁾ Egils Saga, Cap. 47.

²⁾ Egils Saga, Cap. 48.

Kappe. Alle de Tilstedeværende vare vaabenløse, fordi de paa Templets hellige Grund ej havde Lov til at bære Vaaben; de sprang allesammen op, baade Kongens og Thores Mænd, og der blev stor Tummel, dog fik man dem omsider stilte ad. Men Gyvind, der ved Drabet paa Thorvald havde krænkert Tempelheligheden, maatte som varger i véum bortffjerne sig. Kongen tilbød at betale Bøder, men Thorolf og Thorfinn vilde ej tage derimod. Erik og Gunnhild saa sig nødsagede til at sende Gyvind ud af Landet til Danmark, da han var udlæg i Norge; Danekongen tog venligt imod ham og satte ham til Landværnsmand mod Vikingerne ¹⁾.

Den følgende Vaar droge Thorolf og Egil atter i Viking. Da de kom til Viken, sejlede de over til Jylland, og langs Kysten til Frisland, hvor de opholdt sig i nogen Tid. En Aften, da de laa nær ved Landet paa det Sted, hvor Danmark og Frisland grændsede til hinanden, kom der to Mænd ombord til Egil og underrettede ham fra en af hans Venner der paa Stedet om, at Gyvind Skreyja havde samlet en betydelig Styrke for at overfalde dem, naar de om Høsten kom tilbage forbi den jydskke Kyst; selv krydsede han om med to lette Fartøjer, og var nu ikke langt borte. Egil skyndte sig strax afsted i al Stilhed, uden at underrette Thorolf derom; i Dagningen kom han ganske usforvarende over Gyvind, som han angreb saa eftertrykkeligt, at han maatte søge sin Frelse ved at løbe overbord og svømme i Land, medens Egil tog hans Skibe, Vaaben og Gods. Da Egil kom tilbage til Thorolf og fortalte, hvorledes han havde faaet disse Skibe, sagde Thorolf, at det nu ej kunde nytte dem at drage til Norge om Høsten. De begave sig til England, og traadte i Kong Edhelstans Tjeneste med alle deres Mænd, tilsammen 300. I et stort Slag, som Edhelstan kort efter leverede sine Fiender (hvorum mere nedenfor) bidroge de ved deres Klogskab og Tapperhed i høj Grad til at skaffe ham Sejren, hvilken Thorolf endog kjøbte med sin Død. Edhelstan viste sig meget erkjendelig mod Egil, skjenkede ham en stor Guldring, og to Kister fulde af Sølvpenge til hans Fader i Erstatning for Sønnetabet, han tilbød ham desuden selv at vælge, hvad han vilde have i Brodergjæld, enten Land eller Løse. Egil valgte det sidste, opholdt sig en Stund hos Edhelstan i stor Ære, og digtede en Draape om ham. Derpaa drog han tilbage til Norge for at see til sin Broders Enke og Efterladenskab, men lovede Edhelstan, at han nok skulde komme til ham igjen ²⁾.

Da Egil kom til Norge, fik han høre, at Thore Herse var død, men at Arinbjørn havde taget Arv efter ham og var bleven Lendermand i hans

¹⁾ Egils Saga, Cap. 49.

²⁾ Egils Saga, Cap. 50—55.

Sted. Egil ilede strax til Krinhjorn, der tog hjertligt imod ham og bad ham at være der; her opholdt ogsaa Masgerd, Thorolfs Enke, sig, med deres eneste unge Datter Thordis. Masgerd blev meget bedrøvet ved Efterretningen om Thorolfs Død. Ogsaa Egil blev, eftersom det led ud paa Vinteren, mere og mere nedslagen. Krinhjorn, som troede at han sørgede over Thorolfs Tab, søgte at trøste ham, sagde, at det var umandigt at hengive sig til Sorgen, „da Mand skal leve efter Mand“, og bad ham at kræve noget. Egil kvad nu nogle Vers, hvori han paa en forblummet Maade gav tilkjende, at han elskede Masgerd, og at dette var Marsagen til hans Nedslagenhed. Men Krinhjorn satte Mod i ham, og lovede at tale hans Sag hos Masgerd selv og hendes Fader Bjorn. Han holdt ogsaa sit Løfte saa vel, at Giftermaalet kom istand. Og en Stund efter rejste Egil tilbage til Island med sin Hustru og alle sine Skatte. Da havde han været tolv Aar borte¹⁾.

Skallagrim, der nu var en gammel Mand, blev meget glad ved Egils Hjemkomst, og overlod de fleste Eysler med Gaardens og Huusværnenes Drift til ham. De medbragte Skatte beholdt Egil selv, uden engang at overlevere sin Fader de to Kister fra Kong Edbelstan. Han var nemlig i høj Grad begjærlig efter Gods. Det var ham derfor en højt ubelkommen Efterretning, som nogle Skibe fra Norge efter saa Mars Forløb bragte til Island, at hans Svigerfader Bjorn Hauld var død, og at Berg-Aunund, en mægtig Mand, der boede paa Gaarden Aft i Den Fering, og som var gift med Gunnhild, en Datter af Bjorns andet Egtekab, havde taget al Arven efter ham, bragt Løseret hjem til Aft, og bortbygget Landejendommene til Lejændinger, der skulde svare ham Landsskyld. Her var ingen Tid at bortkaste, og Egil drog derfor den følgende Vaar med Masgerd over til Norge, for at forsøge paa at faa hvad der tilkom ham. Han tyede strax til sin Ven Krinhjorn, og fortalte ham Hensigten med sin Rejse. Krinhjorn tog godt imod ham, og bad ham være hans Gjest, men sagde tillige, at han neppe vilde kunne udrette noget mod Berg-Aunund, der baade selv var haard og slem at komme til Nette med, og desuden nu var i stor Yndest hos Kongen og Dronningen, som derimod bare et dødeligt Had til Egil. Denne meente, at Kongen dog ej kunde ville forholde ham hans Ret, især naar han understøttedes af Krinhjorn. Krinhjorn tilføjede ham ogsaa sin Hjælp, og Egil gjorde nu det første Skridt i Sagen ved at drage paa en Skude med henimod 20 Mand til Berg-Aunund paa Aft, og kræve Arveskifte af ham i Mindelighed. Aunund svarede, at Egil var heel djerv, da han, uagtet Kong Erik havde gjort ham udlæg, dog vovede at komme til hans Nige og ulejlige hans

¹⁾ Tideregningen i Egils Saga er noget usikker, og indeholder enkelte Selvmobsigelser.

Denner; han meente, at han nok før havde faaet Bugt med slige som Egil; hvad Arven angaar, havde Egils Hustru desuden ingen Ret til den, da hun var tyendebaaren ¹⁾. Da Egil saa, at intet var at vente af ham med det Gode, stævnedes han ham til Gulathing. Anund lovede at komme, og lagde til, at han ønskede at Egil ej maatte slippe hellsfindet derfra. Egil svarede at han ikke vilde lade sig skræmme af hans Trusler, og vendte tilbage til Arinbjørn. Da denne fik høre, at Anund havde kaldet hans Fæster Thora Tyende eller Ambaatt, blev han meget vred, drog til Kong Eric, og frembar Sagen for ham. Kongen tog hans Forbøn unaadigt op. Han meente, at Egil allerede havde nydt Fordeel nok af Arinbjørns Venstabskab, ved at faa Lov til at opholde sig i Landet, om han ikke desforuden skulde plage Kongens Denner. Arinbjørn sagde, at han dog vel fik lade ham og Egil nyde Lov og Ret. Kongen svarede ham uvenligt, og end mere Dronningen. Med denne Bæstede maatte Arinbjørn drage hjem ²⁾.

Den følgende Vaar skulde man drage til Gulathing. Arinbjørn begav sig derhen med Egil og et talrigt Følge; han havde et stort Langskib, mange Smaaskuder og Kornskibe. Ogsaa Kongen kom der med Dronningen, hendes Broder Alf Askmand og mange andre; han havde 6 eller 7 vel udrustede Langskibe. I hans Følge var Anund med sine to Brødre Atle den skammes ³⁾ og Gadd, en stor Viking, hvilke ogsaa selv havde en stor Skare med sig. Derforuden indfandt en Mængde Bønder sig, dog kun, som man maa formode, fra de tre Fylker, Firdafylke, Sogn og Hordafylke, eftersom det udtrykkelig heder, at Dommen, det vil sige den Samling af Dommere, der skulde paadømme alle Sager, bestod af tre Tylfter Mænd, en Tylft fra hvert af hine trede Fylker. Arinbjørn udnævnte Dommerne for Firdafylke, og Thord af Hurland dem for Sognafylke ⁴⁾, hvo der udnævnte dem for Hordafylke, siges ikke, men da Arinbjørn og Thord holdt med Egil, er det sandsynligt at i alle Fald Fleerheden af Dommerne vare ham gunstige. Dommen fattes paa en Slette; dens Plads var indbegnet af en Kreds af oprejste Haaselskænger forbundne med Snore, denne Skranke, kaldet Bebaandene, maatte ingen bryde under Straf af at ansees som Helligdomsfjender ⁵⁾. Da Dommen var sat, gik begge Parter med deres Følge frem

¹⁾ Det vil nedenfor sees, at Berg-Anund her støttede sig til den Omstændighed, at Bjørn paa en vis Maade havde røvet hende. Jvfr. S. 136.

²⁾ Egils Saga, Cap. 56.

³⁾ D. e. „den korte“.

⁴⁾ Her gjenkjendes aldeles den samme Indretning, som ved de islandske Vaarthing, hvoraf hvert indbefattede 3 Godord, og hvor hver Gode udnævnte 12 Dommere. (Graagaas Hingsk. Cap. 37). Det er altsaa den atdgamle Thing-ordning, vi her have bestrevent.

⁵⁾ Se ovenfor, S. 149.

for at tale sin Sag og fremsføre sine Beviser; Anund var især meget storordet. Egil sagde at hans Hustru Masgerd var arveberettiget som Bjørns Datter, at hun var odelsbaaren, lændbaaren, og højere op i Vælden endog tignbaaren ¹⁾); hans Paastand var, at Dommerne skulde tildomme hende Halvdelen af Arven efter Bjørn i Land og Løsøre. Anund sagde at Gunnbild, hans Hustru, var en Datter af Bjørn i hans lovlige Egteskab med hendes Moder Maluf, at han i hendes Navn havde taget hele Arven efter Bjørn, fordi dennes anden Datter Masgerd ikke var arveberettiget, saafom hendes Moder Thora Gladhaand var hærtagen først fra sit Hjem hos hendes Broder Thore, dernæst fra Nurland, hvor hun opholdt sig hos Brynjulf; hun foer af Landet med Vikinger, og var utlæg af Norge tilligemed Bjørn; hun egtede ham uden hendes Frænders Samtykke, og kunde derfor ikke ansees uden som en Frille; af denne Forbindelse var Masgerd Frugten, og derfor maatte hun med Nette kaldes et Tyendebarn; alt dette kunde han bevise for Kongen og Dommerne, og hans Paastand var den, at Dommerne skulde tildomme hans Hustru Gunnbild den hele Arv, og erklære Masgerd for Kongens Umbaatt, siden hun var fød medens begge Forældre vare i Utlæg. Da Arinhjørn hørte at Anund kaldte hans Fæster Thora en ufri Kvinde, blev han vred, og kunde ikke længer tie. Han stod op, saa sig om, og sagde: „vi kunne føre Vidner paa, Konge, at det i Forliget mellem Bjørn Hauld og min Fader Thore udtryffeligen betingedes, at Masgerd, Bjørns og Thoras Datter, skulde være arveberettiget efter ham; du veed jo desuden selv, at du tilbagekaldte Bjørns Utlæg efter hans Hjemkomst, og at Forliget med alle Betingelser da blev fornyet.“ Da Kongen betænkte sig paa, hvad han skulde svare, kvad Egil et Vers, hvori han klagede over Anunds utilberlige Ord, og bad Kongen om at høre Vidernes Sed. Arinhjørn kaldte Vidnerne frem, tolv gode Mænd, der alle havde hørt Thores og Bjørns Forlig, og tilbode sig at beedige deres Udsagn for Kongen og Dommerne. Kongen sagde at han hverken vilde tillade eller forbyde det. Men da tog Dronningen til Orde, og sagde: „det er dog alt for galt, Konge, at du lader denne lange Egil indvillige alle Sager for dig; du tør vel neppe engang sige ham imod, om han fordrer Kongedømmet af dine Hænder: vil ikke du afgjøre Sagen til Anunds Fordeel, saa vil i det mindste jeg ikke taale at Egil træder Bore under Fodder! hvor er min Broder Alf? Far du til Dommen med din Skare og tillad den ej at give en saa vrang Kjendelse som denne“. Alf og hans Mænd stærmede strax ind paa Dommen, skare Bebaandene over, brøde Stængerne ned, og jagede Dommerne bort. Da blev der stor Tummel, men alle vare vaabenløse paa Grund af Thinghelgen, og saaledes

¹⁾ Tign kaldtes paa denne Tid og senere Kongens eller Zarlens fyrstelige Værdighed. „Lændboren“ s: af Lændmands-Væ.

kom det ej til Blodsudgydelse. Egil, som altsaa ingen Dom kunde faa, udæstede Muund til Holmgang om Krven strax der paa Thinget. „Har du saa stor Lyst til at slaas, Egil,“ sagde Kongen, „skulle vi gjerne give dig Lejlighed dertil nu strax“. „Jeg vil ikke stride mod Kongens Overmagt og Følkelimon,“ svarede Egil, „men naar Kampen er lige, skal jeg ikke fly, hvad enten min Modstander er en Fyrste, eller ej.“ Da sagde Krinbjørn: „lad os drage bort, Egil, for Djævlisset have vi intet her at gjøre, som kan tjene os til Baade.“ Egil vendte sig nu om, og sagde med høj Røst: „jeg gjør vitteligt for eder, Krinbjørn og Thord og alle de Mænd, der nu kunne høre mine Ord, Lendermænd og Lagmænd og hele Almue, at jeg nedlægger Forbud mod at Berg-Muund eller nogen anden indenlandsk eller udenlandsk Mand, af fyrstelig eller ikke fyrstelig Stand, besatter sig med Bjørn Brynjulfsfœns Jordegods, enten at bortbygge eller dyrke eller paa nogen Maade at bruge til sin Nytte; hvo som det gjør, erklærer jeg skyldig i Lovbrud, i Gudernes Fortærelse, og i Gridrov“¹⁾). Derpaa gik han bort med Krinbjørn, og var meget vred. Da Krinbjørn kom ned til Skibene — de laa saaledes, at man ikke kunde see dem fra Thingvolden — bød han sine Mænd drage hjem, uden at opholde sig efter noget, Egil derimod lod han med 30 Følgesvende gaa ombord paa en let og hurtigsejlende Skude, og raadede ham til at skynde sig bort saa hurtigt som muligt, og forefsten kun at ro om Natten, men holde sig skjult om Dagen, indtil han kom til Krinbjørns Gaard, thi han tvivlede ikke paa at Kongen vilde sætte efter ham. Det varede ikke længe førend Egils hurtige Skude var langt forud for de øvrige af Krinbjørns Skibe, der paa een Gang voede ud af Havnen; hans eget Langskib var det sidste, thi det var tungest under Marerne. Krinbjørn havde spaaet Det. Kongen tænkte virkelig paa at forfølge og dræbe Egil, og havde gjerne villet angribe ham allerede paa Thinget, hvis hans Mænd havde været bevæbnede. Paa Stranden holdt han Hærthing med sine Mænd, sagde dem sin Hensigt, bød dem at tage Tjeldene af Skibene, og ro efter Krinbjørn og Egil; „vi ville tage Egil af Dage,“ sagde han, „hvis vi see Mulighed dertil, og ville ikke skaane nogen, der forsvare ham.“ Krinbjørns Skibe havde imidlertid faaet et stort Forspring. Da Kongens Skibe havde klaget alle Sundene nordenfør Gulen, og kom ud paa Sognsœn, nærmede Krinbjørns Skibe sig allerede Saudungsfund. Kongen skyndte sig efter ham af alle Kræfter, og indfente ham i indre Saudungsfund. Han lagde til Krinbjørns Skib og spurgte om Egil var ombord. Krinbjørn sagde at han ej var der, og at Kongen let kunde overbevise

¹⁾ Gridrov, af grid d. e. midlertidig Fred eller Sikkerhed, og rjufa, bryde, betegner Brud paa det Tiltag, en af to stridende Parter har givet den anden om, i en bestemt Tid ikke at foretage Fiendtligheder mod ham.

sig om at han ej var skjult under Dækket, men at han derimod skiltes fra ham, idet han paa en Skude selv 30te roede ud i Næringen mod Steinsund. Didsen styrede nu Kongen sin Sejlsads. Egil var virkelig dragen til Steinsund, fordi han der havde efterladt sit eget Skib med fuld Ladning. Han og hans Mænd gik ombord paa Skibet, i det Skuden laa ved Møret, mellem Skibet og Landet. Men førend det endnu var ret lyst om Morgenens, bleve de Mænd, han havde sat til at holde Udlig, var, at nogle Skibe kom roende imod dem. Egil, som merkede Uraad, befalede sine Mænd i Hast at væbne sig og løbe ned i Skuden, i hvilken han ogsaa medtog Udhelstans to Sølvkister, hvilke han altsaa havde ført med sig. Han styrede nu Farten frem mellem Landet og den af de fiendtlige Snekker, der roede dette nærmest: det var Kong Eriks eget Skib. Det hele skede saa hurtigt, og det var endnu saa lidet lyst, at Skibene sejlede hinanden forbi; men under Forbisejlingen kastede Egil et Spyd over til Kongens Skib, og traf dermed Styrmanden, Ketil Haud, Kongens Frænde og Hirdmand, som deraf strax fik sit Banesaar. Kongen befalede strax nogle af sine Mænd at ro efter Egil, medens andre roede til hans Skib, gik ombord, dræbte 10 af hans Folk, som vare blevne tilbage, plyndrede derpaa Skibet, og brændte det op. De, som fulgte Egil, havde nær indhentet ham, men han frelst sig ved at styre med sin lette Skude gennem et meget grundt Sund, hvor de mere dybtgaaende Snekker ej kunde følge ham. Han kom saaledes i god Behold, skjønt med Tabet af sit Skib, tilbage til Arinbjørn. Denne var gavmild nok til at give ham et andet Skib med Ladning i Stedet. Paa dette sejlede Egil, efter en hjærlig Afsted fra Arinbjørn, tilbage til Island ¹⁾.

30. Kong Haralds Thronaffigelse og Død.

Da Kong Harald var 80 Aar gammel, blev han saa svag og tungvindt, at han ikke længer kunde færdes over Landet, eller bestyre de kongelige Forretninger. Han udførte en Beslutning, han vistnok længe havde næret, idet han aldeles overdrog sin Magt til sin Søn Erik, satte ham i sit eget Højsæde, og gav ham Overherredømmet over det hele Rige, idet han selv fremdeles, som han allerede i lang Tid havde plejet, opholdt sig paa sine Gaarde i Midlandet, — hvor Kongsgaardenes Antal ogsaa, paa Grund af de hyppige Udvandringer til Island, sandsynligviis var størst, — uden at beskæftige sig med Regjeringsstykker. Hans lange og daadrige Regjering var altsaa nu tilendebragt. Og heller ikke overlevede han sin Thronaffigelse længe, thi han døde tre Aar derefter paa Høgaland, og sandsynligviis paa Gaarden Hauge, hvor

¹⁾ Egils Saga, Cap. 58.

han blev højlagt og hvor hans Gravsteen endnu findes¹⁾. Med Hensyn til hans Dødsaar, saavel som overhoved med Tidsregningen i den sidste Deel af hans Levetid, hersker der nogen Uvisshed. Det er forhen omtalt, at den i det Hele paalidelige Chronolog Ake Frode siger, at en Begivenhed, der indtraf 60 Aar efter den engelske Konge Eadmund den helliges Død, ogsaa indtraf een eller to Vintre førend Harald Haarfagre døde; med andre Ord, at Harald Haarfagre døde 61 eller 62 Vintre efter St. Eadmunds Død. Eadmund blev dræbt den 20de November 870; og hvis man ej lægger særdeles Vægt paa Udtrykket „Vintre,“ falder Haralds Død saaledes i 931 eller 932. Men da Eadmunds Død selv falder i Lobet af en Vinter, kunde man vistnok være berettiget til at antage, at denne Vinter ej har været medtagen i Beregningen, og at Ake Frodes Mening har været den, at Harald døde i Aaret 933, hvilket ogsaa bedst stemmer med det af flere Forfattere yttrede Udsagn, at han blev 83 Aar gammel, og herskede i 73, eller, om man ej vil regne de 3 sidste Aar efter Thronafsigelsen, i 70 Aar.

Vi have seet, hvorledes Harald med uskravendt Opmerksomhed og udholdende Kraft havde forfulgt sit Maal, hvorledes han efter en i Krigstummel tilbragt Ungdom havde naaet det, og hvorledes han i sin Manddomsalder med Kraft og Konsekvens stræbte at grundfæste sit Værk. Men desuagtet truede dette, da han under sin Alderdom vilde bygge derpaa, at styrte sammen. Det Lenskongedømme, han havde oprettet, var just i denne Egenklab Spiren til sin egen Undergang i sig. Aarsagen var nemlig den, at Lensindretningen ikke i Længden passede sig for de norske Forholde, som dertil vare oprindelige og lidet udviklede. Odels-Princippet var saa stærkt rodfæstet, og stemmede saa fuldkommen med Folkets Tilbejligheder og Leveskik, at Haralds Bestræbelser for at indføre Feudalismen umuligt kunde lykkes i den Udstrækning, han tilsigtede; den spillede kun paa Overfladen, uden at gjenemtrænge Forholdene; den søltes stedse af Folket som et Nag, hvilket man kun ventede paa Lejlighed til at afstøte. En saadan Lejlighed maatte synes at frembyde sig, da Kongen, handlende konsekvent efter Lensvæsenets Grundfætnin-

¹⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 45. Fagrskinna Cap. 23. Snorre siger, at Harald højlagdes paa den Maade, at der blev sat en Steen oprejst ved hans Hoved, en anden ved hans Fødder, og en stor Helle lagt over disse, hvorefter mindre Stene opstables paa Siderne udenfra under Hellen. „Disse Stene“, vedbliver han, „som dengang laa i Højen, findes nu paa Kirkegaarden ved Kirken i Haugefund; Højen selv findes tæt ved Kirkegaarden i Nordøst, og den store Helle, 13½ Fod lang og næsten 2 Alen bred, vestenfor Kirken“. Den nuværende Kirke ved Haugefund (Skove Kirke) staar ej paa samme Sted, som den af Snorre omtalte, der stod paa Gaarden eller rettere Gaardstykket Garde (en Deel af Hauge); og paa denne Gaard findes saavel en Levning af Haralds Gravhøj, som hans Gravsteen, der ganske svarer til de af Snorre angivne Dimensioner. Munthes Ann. til Kalls Dverf. af Snorre, I. S. 83.

ger, uddeelte Forleninger til sine Sønner. Thi den Begjærlighed, enhver af dem havde efter at blive Overlensherre, kunde ikke andet end stille dem fiendtligt imod hinanden, og maatte gjøre det nødvendigt for dem at sikke sig, hver i sit Len, de dem undergivne Mænds Medvirkning. Vi erfare ogsaa, at en saadan Medvirkning blev dem til Deel. Men for at opnaa den, have de vistnok maattet gjøre Indrømmelser eller Løfter om Indrømmelser, og det er heel sandsynligt, at hvilken som helst af Haralds Sønner der end efter hans Død omsider kom i Besiddelse af Riget, vilde han dog have været nødsaget til, som Betingelse for Indbyggernes Trostaa, at frasige sig den Overejendomsret, der ophævede Odelsretten. Og jo mindre denne Overejendomsret allerede saaledes, som Forholdene under Haralds Alderdom ordnede sig, havde at betyde, desto mindre var i sig selv ogsaa Indrømmelsen, og desto lettere var den derved tilføjede Fordeel erhvervet.

Vi have allerede omtalt, hvor forhadte Haralds Indretninger vare, i det mindste i Begyndelsen af hans Regjeringstid; vi have meddeelt flere Exempler paa den Strengbed, ja endog Haardbed, hvormed han ved mange Lejligheder gik frem. Naar vi desuagtet erfare, at han var personlig afholdt, og det i det erobrede Throndelagen, ja endog i den Grad, at det sidenefter var en af de bedste Ubefalinger for hans Søn Haakon, at han var sin Faders udtrykte Billede; og at der gjennem hele hans lange Regjering ikke i Landet selv skede nogen alvorlige Opstandsforsøg mod ham: da kunne vi ikke andet end drage den Slutning, at han maa have besiddet overlegne Talenter, og udøvet en mægtig Indflydelse paa alle sine Omgivelser. De Skildringer, der gives af hans Personlighed, og som vi allerede ovenfor tildeels have gjengivet, stemme ogsaa alle i at prise hans Ekshonhed, indtagende Væsen, og Klogskab. „Saa sigte kloge Mænd“, heder det i Snorres Skildring af ham, „at Harald Haarfagre har været overordentlig smuk, sterk og stor, gavmild paa Guds, og overvættets afholdt af sine Mænd“. Hvis man skal tro, at han virkelig har yttret de ovenfor (S. 462 og 463) anførte merkelige Ord, hvorved han lagde sin Foragt for Afgjudsdyrkelsen og sin Tro paa en eneste Gud tilkjende, maa han have høvet sig til en høj Grad af Fordomsfrihed, om man end ikke vil ansee denne Yttring som et Resultat af hans egne Betragtninger over Religionsforholdene, da Christendommen paa den Tid var altfor vel kjendt af Nordmændene til at ikke ogsaa Harald skulde have hørt noget derom¹⁾.

Haralds store Pragt og Gavmildhed bidrog naturligviis til at skaffe ham mange Tilhængere. Imidlertid findes der Spor til, at man ogsaa har

¹⁾ Se f. Ex. hvad der allerede er yttret om de første Christne paa Island. Paa sit Tog til Besterhavet maatte Harald komme i megen og mangehaande Berørelse med Christne og Christendommen.

bekyldt ham for en Svagbed, der lige siden Halsdan mildes Tid betragtedes som en Familievagbed i hans Æt, nemlig en vis Knaphed mod sine Mænd i Mad og Drikke. Det hed om Halsdan milde, at han gav dem lige saa mange Guldpenninge, som andre gave Solvpenninge, men sultede dem hvad Maden angik; og da Haakon, hans Son, vilde indføre Christendommen og paabød regelmæssige Faster, sagde de, som vare misfornøjede dermed, at det var hans, hans Fader Haralds, og hele den Families Svagbed, at være karrige paa Mad mod sine Undergivne, skjønt de vare rundhaandede med Guld. Om Harald selv fortælles et temmelig karakteristisk Træk i denne Henseende. Han havde i Brede, som ovenfor omtalt, jaget Snefrids Søner fra sig, og Gudrød Ljome havde taget sin Tilflugt til sin Fosterfader Thjodolf af Hvin, der paatog sig at tale Kongen til Rette. Da han kom til Kongen, var det seent om Aftenen; der var Gjestebud hos ham, men Mjoden var opblandet, Kongen gik paa Gulvet, saa til Bænkene, hvor Gjesterne sad, og mumlede:

Meget til Mjoden tage
mine hid komne gamle
graahærdede Helte;
hvi er' I alt for mange?

men Thjodolf, som hidtil havde siddet ubemærket yderligst i Hallen, svarede:
Hug vi sik paa vort Hoved
haarde i Sverde-Legen,
med den vise Fyrste
var vi ej da for mange.

Og nu tog Kongen venligt imod ham og sejede ham i hans Bøn¹⁾.

Hvad der og gjorde Harald meget yndet, var de gode Maringer, der herskede paa hans Tid²⁾; saadant plejede man altid at tilskrive den Lykke, Fyrsten selv havde med sig. Det synes vel, som om de mange Udvandringer maa have gjort noget Afbræk, men Forholdene vare dengang ikke saaledes beskafne, at Virkningerne deraf kunde sprede sig over det hele Land. Efter de saa Vink, Sagaerne indeholde til Bedømmelsen af Handelsens og Næringsvejenes Tilstand paa Kong Haralds Tid, faar man et umiskjendeligt Indtryk af at de trivedes, og at Forfatningen var god. Beretningen om Thorolf Kveldulfsøns Handelsforetagender, saavel til Finmarken og længere mod Ost, som til England; om Mængden af de norske Skibe, som besøgte Haløe Marked, og om de mange fremmede Skibe, der besøgte Tunsbergs Havn, vidner om en efter Omstændighederne ikke ubetydelig Handelsrørelse. Tunsbergs Opkomst maa, som allerede ovenfor antydet, især tilskrives den

¹⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 26.

²⁾ Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 26.

Omstændighed, at Hertug Guthorm, og efter ham saavel Kong Guthorm, som Kong Bjorn, op slog sit Hovedsæde paa Eeheim; da man siden denne Tid ikke horer Tale om Skiringsfal som Handelsplads, er det aabenbart, at det er dennes Handel, der har draget sig til Tunsberg. Skiringsfal nævnes endnu i Begyndelsen af Kong Haralds Regjerings Tid som en Søhandelsplads i den merkkelige Beskrivelse over Norge, som den berømte engelske Konge Alfred, efter mundtlige Meddelelser af Helgelændingen Ottar, der var traadt i hans Tjeneste, har indflettet i sin Oversættelse af den romerske Historie-skriver Drosius. Vi have hiit og her i det Foregaaende haft Anledning til at omtale denne Beskrivelse, og anføre et og andet af dens Indhold¹⁾. Men da den desforuden indeholder meget, der er af stor Vigtighed, isærdeleshed med Hensyn til Haalogaland, Finmarken og Finnesskatten, Bjarmeland og de paa den Tid sædvanlige Bjarmelandsrejser, og da den tillige er af særegen Interesse som et aldeles authentisk Vidnesbyrd fra Harald Haarfagres Samtid, ville vi her meddele den i dens Heelhed:

„Ottar“²⁾, heder det, „berettede sin Herre Kong Alfred, at han boede nordligst af alle Nordmænd³⁾. Han sagde, at han boede paa Nordkanten af Landet ved Vesterhavet; men Landet strakte sig meget langt nordest for derfra, og var ganske øde, med Undtagelse af, at Finnerne hiit og her stykkellemmel holdt til, for at jage om Vinteren, og fiske i Havet om Vinteren. Han sagde, at han engang selv vilde undersøge, hvor langt Landet strakte sig mod Nord, eller om noget Menneffe boede nord for den øde Strækning. Han foer derfor nordest langs Landet, saa at han i tre Dage stedse havde den øde Strækning til Styrbord, og Havet til Bagbord; da var han kommen saa langt mod Nord, at Hvalfangerne ej plejede at fare længere. Men han fortsatte sin Vej fremdeles nordest saa langt, som han kunde sejle i andre tre Dage: da brøjed Landet mod Østen, eller ogsaa løb der en stor Havbugt ind, hvilken af Delene, vidste han ikke⁴⁾, kun vidste han, at han der maatte oppebie vestlig eller lidt nordlig Wind, og at han sejlede derfra øst for langs Landet, saa langt som han kunde komme i fire Dage. Da maatte han oppebie fuldkommen Nordenvind, thi Landet brøjed sig nu syd for eller

1) Nekl. S. 55, 89, 253, 328, 381.

2) Alfred kalder ham med den angelsaksiske Form Othlere.

3) Det vil juist ikke sige, at han selv boede allernordligst, men at den Deel af Norge, hvor han boede, var den nordligste, eller, som det nedenfor heder, at Landet ej var bebygget længer mod Nord.

4) Han var omtrent kommen til Nordkap. Naar det heder, at han ej vidste om det var en Havbugt eller det aabne Hav, han sejlede paa, menes herved, at han ej var vis paa, om der ikke lige over for Finmarkens Kyst var et Polarland, sammenhængende med Fasilandet længer mod Sst.

ogsaa løb der en stor Havbugt ind — hvilken af Delene, vidste han ej — ¹⁾. Han sejlede derfra sydøst langs Landet, saa langt som han kunde komme i fem Dage. Da laa der en stor Na op i Landet. De styrede op i Naen, fordi de ej turde sejle videre af Frygt for Ulfred, efter som Landet var ganske bebygget paa den anden Side af Naen ²⁾. Dette var det første bebyggede Land han traf, siden han forlod sit eget Hjem; overalt havde han til Styrbord haft ubeboet Land, med Undtagelse af, at der vare enkelte Fiskere, Fuglefængere og Jægere: det var altsammen Finner. Men til Bagbord havde han stedse haft det aabne Hav. Bjærmerne havde bebygget deres Land godt, men did torde han og hans Mænd ej komme. Tersfinernes Land derimod var øde, undtagen hvor Jægere, Fiskere og Fuglefængere havde Tilhold ³⁾. Bjærmerne berettede mangt og meget, saavel om deres eget Land, som om de tilgrændsende, men han vidste ikke hvad sandt der var deri, fordi han ej selv havde seet det; det forekom ham, som om Finernerne og Bjærmerne talte omtrent eet og samme Sprog. Hans fornemste Hensigt med at drage didhen var, foruden at undersøge Landet, ogsaa at fange Hvalroße, thi disse Dyr have meget ædelt Been i deres Tænder (af hvilke de ogsaa bragte Kongen nogle ⁴⁾), og deres Hud er meget tjenlig til Skibsreb. Denne Hval er meget mindre end andre Hvaler, nemlig ikke længere end syv Ellen lang. I hans eget Land er derimod den bedste Hvalfangst; der gives Hvaler af 48 Ellens, og de største af 50 Ellens Længde. Af dem kunde han selv sjette dræbe 60 i to Dage. Han var meget rig paa det Slags Ejendomme, hvori de Folks Niddom bestaar, nemlig de vilde Dyr, som kaldes Mener. Da han drog til Kongen ⁵⁾, ejede han sex hundrede tamme udkøbte Neensdyr, af hvilke der var sex Lokke-Mener; saadanne ere meget dyre blandt Finernerne, fordi man ved deres Hjælp fanger de vilde Mener. Han var en af de første Mænd der i Landet, men ejede dog ikke mere end 20 Kjør, 20 Faar og 20 Sviin; det lidet, han pløjede, pløjede han med Heste. De derværende Indbyggeres største Herlighed er den Afgift, Finernerne betale dem, den bestaar af Dyrefælde, Fugleffjedre, Hvalsbeen, og Skibsreb forarbejdede af Hvals- eller Sælskud ⁶⁾. Enhver betaler efter sin Stand; den fornemste har at betale 15 Maardskind, fem Neenshu-

1) Denne Gang kom han ind i en virkelig Havbugt, nemlig det hvide Hav.

2) Denne Na var Binaa eller Dvina, og det Folk, der saa vel havde bebygget den anden Side af Naen, var Bjærmerne, der strax efter omtales.

3) Tersfinernerne vare Finernerne strax vestenfor det hvide Hav. Disse Finner kaldes tildeels endnu saaledes, nemlig Terskoj Leporie d. e. de tredje Finner.

4) Dette er en af Ulfred indskudt Bemærkning, nemlig at de 3: Ottar og hans Folk, bragte ham selv Prover paa Hvalrostand.

5) D. e. Ulfred.

6) Ved Hvalskud forståes her Hvalroshud.

der, en Bjørnefeld, ti Embere Fjædre, en Hjortel af Bjørne- eller Odder- skind, og to Skibskreb, hvert paa 60 Mæns Længde, det ene af Hvalskind, det andet af Sælshud. — Han sagde at Nordmændenes Land (Nordmannalund) var meget langt og smalt; alt det deraf, som man enten kan dyrke eller pløje, ligger ved Søen, og endda er det mangeskeds meget bjergigt; østenfor ligge vilde Fjeldstrækninger oppe langs med det bebyggede Land; og paa disse Fjeldstrækninger bo Finner ¹⁾. Imod Øst ²⁾ er det bebyggede Land bredest, men jo længere man kommer mod Nord, desto smalere bliver det; mod Øst kan det være henved 60 Mile bredt, eller derover; paa Midten 30 Mile bredt fra Søen til Fjeldet, og denne Fjeldstrækning var paa nogle Steder saa bred at man behøvede 2 Uger til at drage over den, andensteds ikke bredere end at man kunde komme over den i 6 Dage. Derefter ligger paa den anden Side af Fjeldstrækningen Svaland (Sveöland, Sviarnes Land) langsmed hiint Lands (Norges) sydlige Deel, og langsmed dets nordlige Deel Kvænland. Stundom herje Kvænerne over Fjeldet paa Nordmændene, og stundom Nordmændene paa dem. Hiinsides Fjeldet er der mange Færskvand ³⁾ til hvilke Kvænerne bære deres Vaade, der ere meget smaa og lette, over Land, og herje derfra paa Nordmændene. — Ottar sagde, at det Fylke ⁴⁾ hvori han boede, hed Haalogaland ⁵⁾, og at ingen boede nordenfors. Men paa den sydlige Kant af Landet er der en Søhavn, kaldet Skiringsfal; didhen sagde han man kunde sejle (nemlig fra hans Hjem paa Haalogaland) paa een Maaned, naar man om Natten søgte Havn, og hver Dag havde gunstig Vind. Hele denne Tid skal man sejle langsmed Landet; da har man til Styrbord først Irland ⁶⁾, derpaa de Der, der ligge mellem Irland og dette Land ⁷⁾, indtil man kommer til Skiringsfal; til Bagbord har man Norge. Søndenfor Skiringsfal gaar der en stor Sø op i Landet, bredere end at man kan see over den ⁸⁾; paa den anden Side er først Jylland ⁹⁾, og derpaa Einlende ¹⁰⁾. Denne Sø strækker sig mange

¹⁾ Han tænker sig vel her nærmest Haalogaland, dog kunde man af dette hans Udsagn være berettiget til at slutte, at der paa hans Tid endnu vandrede Finner om paa de sydligere Grændsefjelde.

²⁾ Det vil sige mod Sydøsten.

³⁾ Nemlig alle de store saakaldte Træff i de svenske Lapmarker.

⁴⁾ Egentlig staar der „Shire“.

⁵⁾ Den engelske Form er Hålgoland.

⁶⁾ Man tænkte sig paa hiin Tid, ifølge Ptolemæos's System, at Irland laa nordenfors Britannien.

⁷⁾ D. e. Britannien, det er nemlig Kong Alfred, som taler.

⁸⁾ Kattegattet og Dstersøen.

⁹⁾ Angelsaxisk Götland eller Giöland.

¹⁰⁾ D. e. Sønderjylland, se ovenfor S. 378.

hundrede Mile ind i Landet. Fra Skiringsfal sagde han at han i fem Dage sejlede til den Søhavn, der kaldes Hede ¹⁾; den staar mellem Benderne, Sarerne og Anglerne, og tilhører Danerne. Da han sejlede didhen fra Skiringsfal, havde han først til Bagbord Danmark og til Styrbord det aabne Hav i tre Dage; og i de to øvrige Dage, før han kom til Hede, havde han til Styrbord Jylland, Sinsende og en Mængde Der — de Lande, hvor Anglerne boede, før de kom til dette Land — og til Bagbord de Der, der høre til Danmark, ²⁾.

Man veed ikke nu længere, hvo denne Dttar er, kun seer man, at han maa have været en rig, anseet og meget berejst Helgelænding, der er bleven Kong Alfreds haandgangne Mand. Man skulde næsten formode, at Harald Haarfagres Erobring har drevet ham bort. Da han omtaler Finneskatten ej som om den var et Regale for Overkongen, men som om den oppebæres af Helgelændingerne selv, synes den Skildring, han giver af Landet og dets Forholde, nærmest at vedkomme den Tid, der gik strax forud for Erobringen af Haalogaland, eller den endelige Ordning af Forholdene i dette Fylke, altsaa fra Marene lidt før 870. Men det er ellers mærkeligt, at han allerede saa tidligt nævner Nordmændenes Land eller Norge som et Land, af hvilket Haalogaland kun var et „Shire.“ Dette viser, at Bevidstheden om Landets og Folkets Eenhed allerede var tilstede sørend det sammenerobredes, og medens det endnu bestod af en Mængde indbyrdes uafhængige Dele; det forklarer, hvorledes Beslutningen, at forene alle disse Dele til et Heelt, kunde opstaa hos Harald, og heller ikke betragtedes som nogen Urimelighed af hans Omgivelser.

Dttars Skildring viser, at Forholdene og Næringsvejene i det mindste i Nordland paa hans Tid vare de samme som nu, dog drev man, hvad der ogsaa let kan forklares, mere paa Fiskeri og Hvalfangst, medens Agerdyrkingen spillede en mindre vigtig Rolle. Og een Omstændighed er mærkelig, at ogsaa Nordmændene paa Helgeland i den Tid befattede sig med at holde Nener, hvilket nu i de Egne kun er Finnernes Sag. Man seer overhoved, at Finnernes Antal paa den Tid maa have været større, og at deres Bændringer maa have strakt sig længere ned i det sydligere Norge, end nuomstunder.

Det opdyrkede Land maa i Forhold til Skov- og Fjeldstrækningerne endnu have været temmelig lidet. Dttar taler kun om dyrkbart Land ved Søfysten. Bistnok har han nærmest Haalogaland for Øje, og siger des-

¹⁾ Angelfariþ átt Hædum, d. e. Hedeby, Slesvig, se ovenfor S. 381.

²⁾ Thorpes *Analecta Anglosaxonica* 2den Udg. S. 82—86. Barringtons Udgave af Alfreds *Drofnus* S. 21—25. Langebeks *Scr. Rer. Dan.* II. S. 106.

uden længere nede, at det bebyggede Land i den østlige eller sydlige Deel af Norge er 30 til 60 Mile bredt, hvorved han saaledes ogsaa regner Oplandene med; men han skildrer dog Fjeldstrækningen, eller overhoved det udyrkede Land, som bredere og af større Udstrækning, end i vore Dage. Derfor vare Indbyggerne ogsaa mere afhængige af Søen med Hensyn til deres Ernæring. Men det var afhængigt af Enhvers Stand og Stilling, paa hvad Maade han benyttede Søen og de Hjælpkilder, den frembød. Medens Fiskeriet og lignende Sysler overlodes til de mere Underordnede, og til Trællene, søgte Norges højbyrdige Ynglinge at vinde Rigdomme, Erfaring og Anseelse ved Handelsrejser og Vikingetog.

31. Vikingetog til England. Lodbroks Sønner.

Vikingetogene fortsattes ogsaa under Haralds hele Regjeringstid og næsten et heelt Aarhundrede derefter ej alene i ligesaa stor Udstrækning, som forhen, men i meget større, forsaavidt de Bevægelser, der paa denne Tid fandt Sted overalt i Norden, bragte et større Antal af nordiske Krigere til at forlade deres Fædreland og søge Lykken paa andre Kanter, ligesom de nu ogsaa ordnede sig i større Mængder efter de tre Hovedafdelinger, Nordmænd, Daner eller Sviar; de indlode sig paa større og mere omfattende Erobringsforetagender, og tilvejebragte overhoved en nærmere Forbindelse mellem Nord- og Mellem-Europa, end der tidligere havde fundet Sted. Paa den Tid, da Harald var bestjefiget med sine Erobringsstog, gjenoplivede Ragnar Lodbroks virkelige eller foregivne Vælinger **Dane-Vældet**, først udenfor Norden, siden i Norden selv, og vi ville i det Følgende se, hvorledes det i en forholdsvis kort Tid stadigt tiltog, indtil det endelig var nær ved at strække sig over hele Norden: da det pludselig, ved et tilfældigt Sammenstød af Omstændigheder, ophørte, og en fuldkommen Ligevegt mellem Nordens trende Hovedriger indtraadte.

Lodbroks-Sønneres Tog til England var saa vældigt, og i sine Følger af saadan Betydning, haade for England og Norden, at Erindringen derom ikke let paa noget af Stederne kunde forsvinde; men i samme Mon, som dette Tog indprægede sig stærkere i Nationernes Erindring end de foregaaende og mange af de efterfølgende, i samme Mon bestjefigede det ogsaa Indbildningskraften stærkere og frembragte forskjellige tildeels fabelagtige Sagn, saavel om dets Anledning, som angaaende dets enkelte Omstændigheder. Her ligger det i Sagens Natur, at da Christendommen paa denne Tid allerede var over to hundrede Aar siden havde været indført i England, og med den boglig Lærdom og skriftlig Virksomhed, kunde de danske Vingers Bedrifter i Landet selv strax med tilstrækkelig Paalidelighed og Nøjagtighed blive optegnede og forævigede, saa at Sagnet her egentlig kun havde friere Spillerum med Hensyn

til Vikingehøvdingernes Personlighed og Marsagen til deres Angreb, hvori-
 mod man aldeles savner endog nogenlunde paalidelige nordiske Efterret-
 ninger derom, og alt, hvad der herom berettes enten i den danske eller nor-
 ske historiske Literatur fra Middelalderen, er indhyllet i en fabelagtig, sagn-
 mæssig Taage. Dertil kommer ogsaa, at de Mænd, der i Norden ned-
 skreve de mundtligt forplantede historiske Traditioner, tildeels allerede havde
 haft Anledning til at kjende de engelske skriftlige Beretninger, og nu stundom
 ved egenmægtige Tillem্পninger søgte at faa deres egne Sagn til at stemme
 med disse, hvorved Forvirringen naturligtviis er bleven endnu større. Vi have
 allerede ovenfor (S. 357—360) anført flere Omstændigheder, der vise, at
 Forvirringen isærdeleshed grunder sig paa en Forverling af Ragnar Lod-
 brok, Sigurd Rings Søn, med en yngre Lodbrok, hvis Sønner i Midten
 af det 9de Aarhundrede hjem søgte England, og som blandt flere engelske
 Konger ogsaa bekæmpede en vis Kong Ella i Northumberland, der er bleven en
 af Hovedpersonerne i de nordiske Sagn. Fra hvilken Tid denne Forverling
 i de nordiske Sagn skriver sig, lader sig vanskeligt bestemme. Allerede den
 gamle Chronolog Ake Frode, der skrev i Begyndelsen af det 12te Aarhun-
 drede, men havde hentet mundtlige Efterretninger af gamle Folk, som kunde
 erindre tilbage fra Begyndelsen af det 11te Aarhundrede¹⁾, har, som vi
 allerede ovenfor have bemærket, gjort sig skyldig i Forverlingen, idet han
 siger, at Ivar, Ragnar Lodbroks Søn, i Aaret 870 lod Kong Gadmund
 den hellige dræbe²⁾; men han omtaler ogsaa Kong Gadmunds Saga, det vil
 sige Legendens om ham, og røber derved, saa vel som ved flere andre Om-
 stændigheder, at han har kjendt engelske Beretninger. Den islandske Skald
 Sigvat, Kong Olaf den helliges Hirdskald og fortrolige Ven, gjorde om-
 trent 1026 en Udenlandsrejse, paa hvilken han ogsaa besøgte Kong Knut
 den mægtige i England, og digtede et Kvæde til hans Ære; blandt de saa
 Vers, der af dette ere levnede, findes der ogsaa et, hvori det heder, at
 Ivar i York lod riste en Orn paa Ellas Æg³⁾; men heraf seer man kun
 at det nordiske Sagn om Ellas Dod ved Ivars Foranstaltning allerede paa
 Sigvats Tid, eller i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, var til omtrent
 i sin nuværende Form, uden at man bliver klog paa, om denne Ivar ogsaa
 da ansaaes som en Søn af Ragnar. Hvis det gamle Digt Kraakumaal,
 som vi ovenfor (S. 359—372) have nævnt, virkelig hidrører fra Heden-
 dommens Tider — hvad dets hele Aand og Charakter umiskjendeligt synes at
 vise — maa i saa Fald Forverlingen af den ældre Ragnar og den yngre

1) Snorre, Indledning.

2) Islandingabok, Cap. 1.

3) Hr. Hauk Erlendsson i Ragnar Lodbroks Sønners Historie Cap. 3. Fornaldar
 Sögur Nordl. I. p. 351.

Lodbrok allerede da have fundet Sted. Og naar man veed, hvor langt kortere Tid der i hine Dage udtrævedes til at stille Begivenhederne i et mytbist Halvmærke, end efterat Christendommen var indført og skriftlige Optegnelser sædvanlige, kan man heller ikke i mindste Maade finde det forunderligt, om hine Sagn, hvorved den ældre og den yngre Lodbrok gjordes til een Mand, allerede i de første Generationer efter Lodbroksønnernes Fremtræden vare blevene til, og i det Hele taget havde antaget den Form, hvori vi nu kjende dem.

At de Vikingehøvdinge, der baade i de nordiske Sagn og de engelske Annaler kaldes Lodbroks Sønner, virkelig benævnes eller benævnte sig selv saaledes, derom har man endog et samtidigt Vidnesbyrd hos Biskop Asser af Greter, der samtidig med den engelske Konge Alfred har beskrevet den største Deel af hans Liv; han siger udtrykkeligt, at Hovdingernes tre Systre, **Lodbroks Døttre**, havde syet deres Fane, kaldet Ravn¹⁾. En temmelig veltig, skjønt ikke samtidig, Autoritet er ogsaa Mag. Adam af Bremen, der skrev ved 1075, og blandt andre Kilder benyttede mundtlige Meddelelser af den danske Konge Svein, Ragnar Lodbroks Etling; han kalder ogsaa Vikingehøvdingen Ingvar „Lodbroks Søn“²⁾.

Vore egne Sagaers Beretning om Anledningen til Lodbroksønnernes Angreb paa England er følgende.

Ragnar Lodbrok, der sad hjemme i sit Rige, medens hans Sønner vare ude i Viking, hørte en af sine Mænd sige, at han ikke kunde maale sig med dem. Derfor besluttede han paa egen Haand at gjøre et Tog, hvorved han vilde komme til at indlægge sig lige saa megen Berømmelse. Han lod derfor bygge to Knerre — der siges etsteds, at de byggedes i Vider paa Vestfold³⁾ — saa store, at man hidtil aldrig havde seet deres Mage i Norden, og lod opbyde en stor Udrustning over hele sit Rige. Hans Hustru spurgte ham, hvor han agtede sig hen. Da han sagde, at han agtede sig til England, uden at have større Styrke med sig, end der kunde rummes paa disse Knerre, advarede hun ham, fordi denne Styrke var for liden og Englands Kyst desuden farlig for store Skibe; hun raadede ham til heller at have flere mindre Skibe og et større Antal Folk. Men han sagde, at jo farligere England var, desto større Hæder var det for ham at undertvinge det med kun to Skibe, og hvis han var ubeldig, da var det ogsaa bedst at opoffre saa faa Folk og Skibe som muligt. Han var ikke at bevæge til at afstaa fra sit Foretagende. Hun gav ham ved Afskeden en Pantserkjorte af Silke, som hun havde syet, og

1) Monum. hist. Britann. I. S. 481.

2) Filius Lodparchi, I. Cap. 39.

3) Hr. Haulk Erlendsøns: Ragnar Lodbroks Sønners Historie, Cap. 2.

som skulde kunne bevare ham mod Hug og Stik. Da han kom til England, led han Skibbrud paa Northumberlands Kyst, men kom dog i Land med alle sine Mænd, fem eller sex hundrede i Tallet. Den Konge, som regjerede der, hed **Ella**; han havde ventet Magnars Besøg, og sat Folk til at passe paa, naar han kom, for strax at melde det. Da han nu fik vide, at en fiendtlig Skare var kommen, samlede han en stor Hær og drog ham imøde. Ella gav sine Mænd den Befaling, at de, hvis de sejrede, og det viste sig, at dette virkelig var Ragnar, ikke skulde dræbe ham, men kun tage ham til Fange, da hans Søner ellers vilde hevne hans Død. Efter en langvarig og heftig Kamp, i hvilken Ragnar gik igjennem Ellas Fylkinger og hug ned til Højre og Vestre, uden selv at blive saaret, maatte dog tilsidst alle hans Mænd bide i Græsset, og han selv blev fangen. Man spurgte ham om hans Navn, men han taug. Da bød Ella, at han skulde kastes i en Drmegaard og sidde der, indtil han tilstod hvo han var; og hvis det da viste sig, at han var Ragnar selv, skulde man tage ham ud saa hurtigt som muligt. Det skede, men han sad længe, uden at Drmene vilde bide ham. Da lod Ella Panserskjorten tage af ham, og strax hang Drmene ved ham paa alle Kanter. Ragnar sagde da: „grynte vilde Grisene, om de vidste, hvad den gamle lider“. Han kvad tillige en Visse, hvori han sagde, at han havde holdt 51 berømmelige Slag, men aldrig tænkt at Drme skulde blive hans Bane. Da skønnede Ella, at dette var Ragnar selv, men for silde. Ragnar lod sit Liv med stort Mod. Ella vovede ikke andet, end at sende Bud til Magnars Søner, der imidlertid vare komne hjem, og melde dem Faderens Død. Han valgte dertil en af sine klogeste og tappreste Mænd, og sendte ham afsted paa et vel rustet Skib. Da denne Mand kom med sit Følge til Borgen, hvor Magnars Søner opholdt sig, gik de ind i Hallen, hvor der var Gjestebud. Ivar, der blot havde Brust istedenfor Been i sit Legeme, og derfor ej kunde gaa, laa i Højsædet, Sigurd Drm i Dje og Hvitserk spillede Bretspil, Bjørn skjestede et Spyd. Sendebudet fremførte sit Værende, og meldte Magnars Død, medens hans Søner opmærksomt hørte til, og Ivar spurgte ham nøjagtigt ud om alle Enkeltheder. Da han endte sin Beretning, havde Bjørn trykket saa haardt paa Spydstakket, at man kunde see Spor af hans Haand; han rystede Spydet, og det gik i to Stykker. Hvitserk krystede den Briske, han holdt, saa fast, at Blodet sprang frem under hans Negle. Sigurd, der holdt en Kniv i Haanden, hvormed han pudkede sin Negl, vidste ikke af, forend Kniven stod lige ind til Venet; saa aldeles havde deres Sind været optaget med at lytte til hvad Budet meldte. Ivar skiftede Farve, var snart rød, snart blaableg, snart hvid, og ganske ligesom opsvulmet i sit Ansigt. Hvitserk foreslog, at man strax skulde dræbe Ellas Sendebud. Ivar derimod sagde, at de skulde saa fare bort i Fred, og derved blev det. Ved deres Hjemkomst sagde Ella, at enten maatte de

frygte for Ivar, eller for Ingen. Han lod holde omhyggelig Vagt over det hele Rige, at ingen Hær skulde komme uvæntet over ham.

Ragnars Søner, med Undtagelse af Ivar, talte nu om at tage Hevn; Ivar derimod sagde, at deres Fader havde angrebet Ella uden at være fornærmet af ham, og at han derfor vilde lade sig nøje med Vengebøder for sin Deel. Dette fandt de øvrige Brødre at være en uværdig Tale, og sagde, at de tværtimod vilde udruste ethvert sødygtigt Skib i hele Danmark, for at hevne deres Faders Død, saaledes som det anstod Krigere lig dem. Ivar svarede, at han vilde sidde efter med de Skibe, han havde at raade over. Den Hær, de fik samlet, var derfor mindre end de havde tænkt. Dog sejsede de affted. Ivar fulgte dem alligevel sidenefter med et eneste Skib. De kom til England, og kæmpede med Ella, men da denne havde stor Overmagt, bleve de slagne. Imidlertid var Ivar ogsaa kommen, uden dog at have deeltaget i Slaget. Han sagde nu, at han vilde forsøge med det Gode, om han kunde saa Ella til at give ham nogen Bod. Hvitserk svarede i de Øvriges Navn, at Ivar i saa Fald fik handle paa sin egen Haand, da de ikke vilde befatte sig dermed. Ivar sagde, at de ogsaa gjorde bedst i, at overlade ham til sig selv; han bad dem drage hjem, og raade for det Rige, de hidtil havde behersket i Fællesskab; de skulde kun sende ham det Løssøre, han fordrede. Dermed skiltes de ad. Ivar drog til Ella, bød Forlig, og spurgte, om han ej vilde unde ham en liden Bod. Ella meente, at han ej var at tro. Ivar sagde, at hans Fordring ej var stor; fik han den opfyldt, vilde han tilsværge Ella, at han aldrig skulde være imod ham. Paa Kongens Spørgsmaal, hvad han fordrede, svarede han kun: saa stort et Stykke Land, som en Drebud rækker over. Ella tilstod ham det, og Ivar svor, at han ej skulde stride imod ham, eller oplægge Naad, ham til Meen. Ivar lod nu en Dyrebud udblode, strække og skære i tynde Strimler, dermed omgav han en saa stor Strækning Land, at han paa dette kunde opføre en stærk Borg, nemlig York ¹⁾. Ved sin Gavnildhed vandt han en heel Mængde Hovdinge, og Ella betragtede ham som en af Landets bedste Støtter. Da han endelig troede sin Magt fuldkommen befæstet, sendte han Bud til sine Brødre, at de skulde udbyde Leding og komme til England. De gjorde saa. Ella opbød ogsaa en Hær, men hans Tilhængere indfandt sig ikke. Ivar, der den hele Tid lod som om han holdt med Ella, tilbød sig at drage til sine Brødre og overtale dem til at slutte Forlig, siden han dog ikke kunde kæmpe imod dem. Men istedetfor at stemme dem til Forlig, eggede han dem end mere til Strid, og Enden blev, at det kom til et Slag, hvori Ella blev

¹⁾ Saaledes Hr. Hauf Erlendsen i Ragnars Søners Historie Cap. 3, ligeledes nævnes York (Jörvik) udtrykkelig i det før omtalte Vers af Sigvat. I Ragnars Saga Cap. 20 nævnes derimod London. Men her siges det heller ikke udtrykkelig, at Ella herskede i Northumberland. I denne Beretning gjenkjende vi forresten det allerede fra Dido bekjendte og oftere anvendte Sagnmotiv.

overvunden og fangen. Og nu lod Ivar, til Hevn for Magnars Død, Ella dræbe ved at riste en Drn paa hans Ryg. Han overlod derpaa sine Brødre den Deel, der tilkom ham af hans Fædrenerige, idet han forbeholdt sig Eng-land. Hans Brødre drog derpaa hjem, og herjede siden i andre Lande; Hvitserk blev tilsidst fangen i Møsterveg, og valgte sig den Dødsmaade, at blive brændt paa et Baal af de Faldnes Hoveder ¹⁾. Ivar derimod forblev i England, hvor hans frillebaarne Sønner Ingvar og Husto efter hans Bud dræbte den hellige Gadmund ²⁾. Da Ivar endelig søgte Døden nærmere sig, sagde han til sine Mænd, at de skulde begrave ham der, hvor Landet var meest udsat for fiendtlige Angreb, thi da haabede han, de Fiender, som landede der, ikke vilde sejre. Det skede ogsaa, og det Sagn herstede siden, at Marsagen til den norske Konge Harald haardraades Død var den, at han landede i Nærheden af Ivars Høj, medens derimod Willjam Erobreren, da han kom til Landet, lod Ivars Høj aabne og hans endnu uforraadnede Lig tage ud; derfor fik han Sejr.

Den danske Forfatter Saxo lader Ragnar efter sin første Hustru Thoras Død gjøre et Tog til Bretland, hvor han i et Slag sælder Kong Hama, hvis Søn var en berømmelig Yngling. Paa dette Tog sældte han ogsaa Høvdingerne i Skotland, Pettland og Syderøerne, og satte sine Sønner Sivard og Radvard til at herske over dem, ligesom han og betvang Norge og overlod dette med Drknoerne til en anden af sine Sønner, Fridleif ³⁾. Lang Tid derefter, da Nordmændene og Skoterne havde gjort Oprør i Fridleifs og Sivards Fraværelse, og taget sig andre Konger, gjorde han et nyt Tog, først til Norge, hvis nye Fyrste han dræbte, overladende Landet til sin Søn Bjorn, dernæst til Drknoerne, som han herjede, og endelig til Skotland, hvis Konge Murial han overvandt i et tre Dages Slag, hvori dog tillige to af hans egne Sønner, Dunvat og Radvard, faldt. Ved Tilbagekomsten til Danmark erfarede han at hans Hustru Ewanlog imidlertid var død, og tog sig saa nær deraf, at han luskede sig inde og ikke vilde see noget Menneske. Dog gav hans Søn Ivars Ankomst ham andet at tænke paa. Han havde, det siges ikke hvorledes, erhvervet Herredømmet over Gallerne, og disse havde forjaget ham, tagende Hella, Hamas Søn, til Konge i hans Sted. Det er øjensynligt, at Saxo her ved „Gallerne“ forstaar de Bælske, eller Indbyggere af Wales. Ragnar udrustede nu en Flaade og drog med den, idet Ivar tjente som Vejviser, til Britannien, hvor han landsatte sine Tropper ved Havnen „Norvil“, og i et Slag, der ligeledes varede i tre Dage, drev den af Gallerne tappert understøttede Hella paa Flugten, med stort Tab paa Anglernes, og lidet paa Danernes Side.

¹⁾ Ragnar Lodbroks Saga, 14-19.

²⁾ Hr. Hauk Erlandsøn om Magnars Sønner, Cap. 3. „Husto“ er kun Ervoseif for „Hubba“.

³⁾ Saxo, IX B. S. 116, 117.

Her tilbragte nu Ragnar et heelt Aar, kaldte derpaa sine Sønner til sig og angreb Irland, dræbte dets Konge Melbrius, belejrede det rige Dublin, og indtog det ¹⁾. At der herved efter al Næmhelighed sigtes til det i de irske Annaler omtalte Angreb af Nordmændene paa Conal i Aaret 830, hvorved Kong Melbrigda blev fangen, er allerede ovenfor (S. 437) viist. Her opholdt han sig atter et Aar, og begav sig derpaa under idelige Sejrvindinger gjennem Middelhavet til Hellestønten, og fordrev efter sin Tilbagekomst til Danmark Oprøreren Harald i hvilken man, som ovenfor nævnt (S. 367), gjenkender den sønderjydske Kong Harald, Anulos Broder, der lod sig døde 826 ²⁾. Ragnar, heder det, tilintetgjorde den af Harald indførte Christendom, og indførte atter de bedenske Oftringer. Imidlertid havde Hella angrebet Irland, og rasede med Ild og Sværd mod alle Ragnars Tilhængere. Ragnar angreb ham, men blev fangen: aabenbart en Guds Straf fordi han havde forfulgt den sande Religion. Hella lod ham kaste i en Ormegaard. Da Ormene allerede havde fortæret hans Lever og en Snog hængte sig fast i Hjertet, opregnede han med høj Røst alle sine Bedrifter ³⁾, og sagde tilsidst hine anførte Ord: „grynte vilde Griserne, om de vidste hvad Galten lider“. Heraf skjønnede Hella, at nogle af hans Sønner levede endnu, og bød at man skulde tage Ormene bort. Men imidlertid var Ragnar allerede død. Den Virkning, som Esterretningen om hans Død gjorde paa hans Sønner, beskrives med nogle smaa Afvigelser paa samme Maade som i Ragnars Saga. Ivar drog derpaa til England, og da han mærkede at hans Flaade var for liden til at binde an med Fienden i aabenbar Krig, udbad han sig og fik af Hella saa stort et Stykke Land, som han kunde omgive med en Hestehud, hvilken han da klippede i Strimler, og vandt derved Jordsmon nok til at anlægge en befæstet By. Siden kom Sivard og Bjørn med en Flaade og 400 Mand, angreb og fangede Hella, og dræbte ham ved at riste en Orn paa hans Ryg. Derpaa vendte Sivard og Bjørn tilbage til deres Nager. Ivar forblev i England og herskede der i to Aar. Derpaa satte han sin Broder Agnar til at herske i England, og drog selv hjem. Anglerne vilde ikke vide af Agnar, men ved Sivards Hjælp overvandt han dem, og ødelagde store Strækninger af Landet. Man hører derefter ikke mere tale enten om Ivar eller om Agnar.

De engelske Sagn om Anledningen til Lodbroks-Sønnernes Tog ere meget forskjellige fra de nordiske. Det maa forresten bemærkes, at de ikke med-

¹⁾ Jvf. ovf. S. 369.

²⁾ Se ovenfor S. 394.

³⁾ Her sigtes til det ovenfor nævnte Vers, hvori han omtalte sine 51 Slag. Dgsaa i Sagaen følger et andet Vers, hvor hiin Yttring om Griserne m. m. er indtagen, strax derefter, saa at den altsaa her anføres to Gange.

deles i de ældste og paalideligste Kildestrifter, men kun hos yngre Forfattere, og, som man derfor maa formode, i en noget forvansket Skikkelse ¹⁾. De afvige derhos fra hinanden indbyrdes. Egentlig er det kun det østangliske Sagn, som udtrykkelig nævner Lodbrok. Der var, fortælles der, i Daneriget en Mand af Landets Kongeræt, ved Navn **Lodbrok**, der havde to Sønner, Ingvar og Ulbe. En Dag sejlede han alene i en liden Baad med sin Høg omkring mellem Derne og langs Stranden, for at fange Gænder og andenslags Fugl, men en pludselig Storm drev ham ud paa Havet, og efter at være omtumlet i flere Dage og Nætter landede han endelig paa Østangelns Kyst ved Hedham i Norfolk. Her forundrede man sig ved at finde ham alene med sin Høg, og bragte ham til Kong Eadmund, der for medelst hans smukke og anseelige Ydre viste ham megen Ære, og beholdt ham en Stund ved sit Hof. Da det danske Sprog lignede det engelske, kunde Lodbrok give Kongen en Beretning om den Hændelse, der havde bragt ham derhen. Lodbrok, der fandt Behag i Opholdet ved Eadmunds Hof, bad om at han fremdeles maatte blive der, for at lære Høviskhed og fin Levemaade. Kongen samtykkede deri. Lodbrok, der var en erfaren og heldig Jæger, gik ofte paa Jagt med Kongens Jæger Bjørn og skaffede meget berligt Byldt til Kongens Bord. Misundelig over hans Held, myrdede Bjørn ham engang, da de vare sammen paa Jagt, skjulte hans Lig i det tykkeste af Skoven, kaldte Hundene til sig, og gik hjem med dem. Da Kongen ved Maaltidet næste Dag savnede Lodbrok, sagde Bjørn, at han var bleven efter i Skoven, og at han siden ikke havde seet ham. Men neppe havde han udtalt, forend Lodbroks Jndlingshund kom ind, og logrede for Kongen, som rakte den Føde, i det han sagde til de Omstaaende, at Lodbrok nu vist snart vilde indfinde sig. Men ingen Lodbrok kom, og Hunden løb bort igjen, og saaledes gik det i tre Dage, da Kongen endelig, forundret herover, bød nogle af sine Folk følge med Hunden og passe paa, hvor den løb hen. Derved opdagede de dens Herres Lig, ved hvilket den i alle disse tre Dage havde siddet, idet den kun løb op til Kongsgaarden, naar den trængte til Føde. Eadmund blev bedrøvet over Lodbroks Død, lod anstille skarpe Undersøgelser for at opdage Gjerningsmanden, og kom snart til Visshed om at dette ikke var nogen anden end Bjørn, som ogsaa tilstod sin Udaad. Eadmund lod nu sine Hirdmænd og Lovkyndige domme, hvad Straf han skulde have. De domte, at han skulde sættes i den samme Baad, paa hvilken Lodbrok var kommen, og overgives til Havet, ganske alene, uden Mærker eller Sejl. Men efter saa Dage drev Baaden i Land til Danmark,

¹⁾ Bromton, som meddeeler Sagnene fuldstændigt, levede i Midten af det 14de Aarhundrede, og citerer med Hensyn til det østangliske Sagn kun den i Aaret 1307 afstode Matthæus af Westminster's Berf.

Strandvogterne kjendte den, og førte Bjørn til dens Gjers Sønnen Ingvar og Ulbe, der vare mægtige og grumme Mænd, og som nu ved Vinster søgte at faa Bjørn til at tilstaa, hvor der var blevet af deres Fader. Bjørn foregav, at Lodbrok var bleven dræbt paa Kong Gadmunds Befaling. Da svore hans Sønnen ved deres almægtige Guder, at de vilde hevne hans Død, samlede en Hær paa 20000 Mand, indskibede sig med den, og sejlede under Bjørns Vejledning til England, for at lande i Ostangeln og angribe Gadmund. Vinden drev dem til Skotland, hvor de landede ved Berwick, og herfra droge de herjende frem, indtil de kom til Ostangeln¹⁾.

Det northumberlandske Sagn lyder saaledes: Kong Dsbriht herskede over Northumberland, og opholdt sig i York. Han drog en Dag ud i Skoven for at forlyste sig, og tog ind til en af sine fornemme Mænd, ved Navn Bjørn²⁾ Bocard, for at faa noget at spise. Bjørn var ikke hjemme, da han, ikke væntende Kongens Komme, havde som sædvanligt begivet sig ned til Kysten for at forsvare Havnen mod Sørøvere. Men hans smukke Kone modtog Kongen og bevertede ham paa det bedste. Kongen derimod benyttede sig af Mandens Fraværelse til at voldtage Konen. Da Bjørn kom hjem, fandt han hende bleg og grædende. Hun fortalte ham, hvad der var skeet. Men han trostede hende, og bad hende ej at sørge. Svagbed, sagde han, formaar Intet mod Dold, og jeg skal ikke elske dig mindre end før; men Hevn skal jeg med Guds Hjelp tage for os begge. Selv af fornem Vægt og saare mægtig, sammenkaldte han alle sine talrige, formaende Frænder, klagede over den Skjendsel, han havde lidt, og sagde at han vilde tage Hevn. De bifaldt hans Beslutning, og fulgte ham til York, hvor han, omringet af disse mægtige Benner, opsigde Kongen Huldskab og Trofskab, og derpaa strax begav sig bort. Kort Tid derefter drog han over til Danmark, hvor han klagede for Kongen, der hed Godrin (Gudrum) over den Fornærmelse, han havde lidt af Dsbriht, og bad ham om Hjelp imod denne³⁾. Godrin og Danerne bleve glade over at faa et Vaaskud til at angribe Anglerne, og vare strax villige til at understøtte Bjørn, „der desuden var af hans Slægt“. Han samlede en stor Hær, udrustede de fornødne Skibe, og udnævnte Brødrene Ingvar og Ulbe, tappre Krigere, til Anførere. De droge over til England med en utallig Hær, landede paa Nordkanten, og tagende Vejen gjennem Holdernesse, droge de herjende til York, hvor Ds-

1) Matthæus af Westminster, S. 161 fgg. Bromton, hos Twysden, S. 804.

2) Der staar i Udgaven Bruern.

3) Da den danske Konge, der herjede England og omfider blev døbt, senere hen i Twysdens Udgave af Bromton kaldes Godrin eller Godrinus, d. e. Gudrum, er det sandsynligt, at Navnet „Godrinus“ i Fortællingen om Bjørn kun er indkommet ved en Skrive- eller Læsefejl, og at man ogsaa her bør læse „Godrinus“, samt at Bromton ved denne Godrinus har tænkt sig den samme, som den, der senere nævnes.

briht modte dem, men blev slagen og faldt, hvorefter Danerne satte sig i Besiddelse af York. Imidlertid havde Bjørns Frænder udvalgt en anden Konge ved Navn Ella. Denne sagde en Dag, som han sad tilbords efter en heldig Jagt: idag have vi gjort vore Sager godt, siden vi have fanget fire Daadyr og sex Raabukke. Men en Mand, som i det samme kom ind, svarede: „om I end have fanget alt dette, have I dog imidlertid tabt hundrede Gange saa meget, thi Danerne have dræbt Kong Dsbriht, og indtaget York, og ville nu beholde det hele Land“. Ved denne Efterretning samlede Ella sine Krigere, og drog mod Danerne, men blev slagen og faldt med en stor Mængde af Sine, ikke langt fra York, paa et Sted, der siden kaldtes Ellescroft ¹⁾. En anden Bearbejdelse af dette Sagn nævner Ella istedetfor Dsbriht, og Arnulf Søfarer istedetfor Bjørn Bocard; Ella boede paa Ellesword ikke langt fra York, og Arnulf paa Beowida noget nærmere denne By ²⁾.

Uagtet de engelske Sagns store Forskjellighed fra de nordiske, see vi dog ogsaa dem dreje sig om Navnene Lodbrof og Ella, og anføre som Bevæggrund til Fiendens Ankomst, at de vilde tage Hevn for en dansk Konges dødsdrab, eller en Fornærmelse, tilføjet en med det danske Kongehuus beslægtet Mand. Navnet Ingvar paa den fornemste af Vikingehærens Hovedinger, minder ogsaa umiskjendeligt om de nordiske Sagns Ivar. „Ingvar“ er vistnok ikke nogen anglist Form for „Ivar“, da Navnet ogsaa var almindeligt i Norden, og af en forskjellig Sammensætning ³⁾; imidlertid er det dog ikke i Udseende eller Udtale mere afvigende, end at ukritiske Sagnfortællere let kunde benytte sig af Ligheden til at gjøre en Søn af den ældre Ragnar Lodbrof, der muligviis kan have hedet Ivar, til den samme, som de engelske Chronisters Ingvar, saa meget mere, som dette Navn skrives paa mange forskjellige Maader, hvorved det stundom kommer til at nærme sig Formen „Ivar“ betydeligt ⁴⁾, og det derhos heder, at Ingvar var overordentlig klog, men grusom ⁵⁾. De, som kjende de engelske Beretninger, have ogsaa grebet til den Udvej, at gjøre Ingvar til Ivars uegte Broder ⁶⁾.

¹⁾ Bromton, S. 802 flg.

²⁾ Lelandi Coll. de rebb. Britt. II. 367, 368.

³⁾ Ingvar er sammensat af Ingvi eller Ing (o: Guden eller Ettestamfaderen Ingve), og har, eg. hari, d. e. „Har“; paa gotisk vilde Navnet lyde Iggyjahari. Ivarr derimod af jörr egentlig iorr, d. e. Hest (got. aihvs) og det samme har, eller hari, hvorfor det ogsaa findes skrevet Jóarr; paa gotisk vilde det lyde Aihvahari.

⁴⁾ Edhelweard, der overhoved skriver Navnene meest overensstemmende med de nordiske Former, har „Iver“; Chron. Sax. ligeledes Invar, Ingver, Iver, og etsteds Sigwais. Gzimar (Monn. hist. Brit. S. 800—803) har „Ivar“.

⁵⁾ Henr. Spuntingdon. Monum. hist. Brit. p. 738. Denne Fort. siger udtrykkelig om Ivar, at han fik udvirket Stilstanden ved Nottingham (se nedenfor) ved sin „Rævesnildhed og sine glatte Ord“. Dette minder stærkt om Ingvars Forhandling med Ella.

⁶⁾ Hr. Hauk Erlendson, i Ragnars Sønners Historie, Cap. 3.

De ældste og paalideligste engelske Efterretninger berette kun i al Kort-
hed: I Aaret 866, i hvilket Ædhered, Ædhelbrihts Broder, fulgte denne
i Regjeringen over Wessex, kom der en stor, hedensk Hær til England, og
tog Vintersæde i Ostangeln, hvor den snart skaffede sig Heste. I det føl-
gende Aar drog den over Humbermundingen ind i Northumberland og be-
satte York. Imidlertid havde der været stor Uenighed mellem Folket ind-
byrdes i Northumberland, saa at de endog havde affat deres Konge Os-
briht, og valgt sig en anden, ved Navn Elle, der ingen Fodselsret havde
til Riget. Men seent ud paa Aaret, da Hedningerne nærmede sig, forenede
den fælles Fare begge Medbejere; de droge tilsammen mod Hedningerne,
der ved deres Nærmelse tyede ind i York, som nu blev belejret af begge
Konger. Disse nedbrøde Murene og stormede Byen, men Nøden drev nu
Hedningerne til et saa heftigt Forsvar, at Lykken vendte sig, og begge Kon-
ger bleve nedslagne med en Mængde af deres Mænd. De overblevne sluttede
Fred med Hedningerne, som det følgende Aar droge ind i Mittel-Engeln og
toge Vinterkvarter i Nottingham, hvor en vestsaxisk Hær under Kong Ædhe-
red og hans Broder Alfred, hvilke Burhred, Mittel-Englernes Konge, havde
anmodet om Hjælp, standsede deres videre Fremgang, uden dog at kunne til-
føje dem nogen Skade i den sterkt befæstede By. Efter at have sluttet Fred
med Mittel-Englerne, droge Hedningerne nu tilbage til York, hvor de sad
et Aar. Men det følgende Aar (870) rede de over Mittelangeln ind i Ost-
angeln, og tog Vinterkvarter i Theodford¹⁾. Endnu samme Vinter an-
greb Kong Eadmund dem, men de sejrede, dræbte Kongen, og droge her-
jende gennem det hele Land (nemlig Ostangeln), ødelæggende alle de Klostre,
de kom nær. Hovedmændene for Kong Eadmunds Drab vare Ingvar (Ivar)
og Ubbe. Paa samme Tid kom de til Klosteret Medeshamstede (Petersbo-
rough), hvilket de brændte og nedbrød, dræbte Abbeden, Munkene og alle
dem, som de fandt der, og gjorde det forhen saa blomstrende Kloster saa
gødt som til Intet²⁾.

Disse Efterretninger have sildigere Forfattere benyttet og tildeels udvidet,
uden at man just kan stole paa Tillæggenes Paalidelighed. Dog har man en
heraf uafhængig, og, som det lader, paa autentiske Kilder grundet nærmere
Beretning, angaaende hiin Ødelæggelse af Klostrene Croyland og Medes-
hamstede, om hvis Paalidelighed i det Hele taget der neppe kan være nogen
Tvivl³⁾, og som giver flere interessante Oplysninger om enkelte nærmere

1) Theodford, paa Grændsen af Norfolk og Suffolck.

2) De angelsk. Annaler; Mon. hist. Britt. I. p. 350 flg. Æser, Alfreds Liv, samme-
stedes S. 473 flg.

3) Den grunder sig nemlig, som det strax nedenfor vil sees, paa Tjevidnet, Dren-
gen Turgars Beretning.

Omstændigheder ved Vikingehærens første Fremtræden i Landet. Ifølge denne Beretning drog Hedningehæren eller en Deel deraf i September Maa-
ned fra York og sejlede over Humberen til Lindsey, hvor de odelagde Klo-
steret Bardney, og under bestandig Skjenden og Brænden trængte frem til
Kestiven. Her mødte Galdormanden Algar den yngre dem med en i Hast
samlet Hær, hvoriblandt 200 haandfaste Stridsmænd, under Ansørsel af
Broder Tofi fra Klosteret Croylund, der tidligere havde været en navnkun-
dig Krieger. Det lykkedes denne Hær at slaa Hedningerne (d. 22 Septbr.),
der tabte tre af sine Konger og en stor Mængde Folk. Der kæmpedes
heelt indtil Natten gjorde Ende paa Striden. Men endnu samme Nat
kom de øvrige Hedningekonger og Jarler til den danske Lejr ¹⁾; deres Navne
vare Gudrum, Bagsæg, eller som han ogsaa kaldes, Berse ²⁾, Askel,
Halfdan og Haamund, og Jarlerne Fræna, Ingvar, Ubbe, Sigtrygg
(Sidroc) den ældre og Sigtrygg den yngre ³⁾. De medbragte et stort Bytte
og en Mængde Fanger, fornemmelig Kvinder og Børn. Efterretningen om
deres Ankomst vakte en saadan Forfærdelse i Algars Hær, at en Mængde
af hans Krigere om Natten flygtede bort, og om Morgenens var der af
8000 kun 2000 tilbage. Med denne lille Høb vovede han dog at holde
Stand mod de over det lidte Tab forbittede Daner, der, efter at have be-
gravet deres tre faldne Konger ved Laundon, som derfor fra denne Tid af
kaldtes Drekingham, fornyede Kampen. Denne varede en heelt Dag, indtil
Danerne endelig ved en forstilt Flugt fik Anglerne til at adsprede sig; da
vendte de pludselig tilbage og anrettede et stort Nederlag. Algar og Tofi
faldt efter de største Tapperhedsprøver paa en Dyrge af deres Krigeres Lig.
Kun nogle Faa undkom til en Skov, og ilede derfra til Klosteret Croylund,
hvor de Morgenens efter, just som Abbeden og hans Munk holdt Dittesang,
forlyndte den sorgelige Efterretning. Abbeden sendte nu alle de stærkere og
yngre af Brodrene bort med Klosterets Helligdomme og Kostbarheder, og blev
kun tilbage med de ældste af Munkene og nogle faa Børn, i Haab om, at
Hedningerne vilde have Medlidenshed med deres Svaghed. Men heri foreg-

¹⁾ Der staar: venerunt . . . ceteri reges de patria, hvilket maaskee kunde for-
klares som om disse fem Konger nu først kom fra Fædrelandet, s: Danmark.
Men patria bruges aabenbart her, ligesom nedenfor, hvor der tales om den
til Klosteret Medeshamstedes Forsvar samlede Skare, i Betydningen af folk
d. e. Troop, Hærskare; Ordene de patria betegnede saaledes vistnok kun „fra Ho-
vedhæren“.

²⁾ Hos Ædhelweard kaldes han Berse, hvilken Navnform ogsaa synes at være den
rette; det er i alle Fald den meest nordiske. Denne Forfatter skriver ogsaa
Sihtrix, ikke Sidroc.

³⁾ Thomas af Gty søjer urigtigt hertil, i sin vita S. Etheldridæ, forfattet i det
11te Aarhundrede, Navnene paa flere senere omtalte Vikinger, som Gvils og
Haastein; (Mabillon Act. Sanct. Ben. II. 768 flg.)

nede han sig, thi Hedningerne, som strax indfandt sig, kjendte ingen Skaansel; Abbeden blev dræbt for Altret, Oldinger og Børn bleve piinte paa det grummeſte, for at de ſkulde bekjende, hvor Kloſterets Skatte vare, de hellige Mænds Grave bleve opbrudte og da de dog intet fandt, ſlæbte de den tredje Dag efter deres Ankomſt alle de hellige Mænds Been ſammen i en Dynge og ſatte Ild paa dem, tilligemed Kirken og Kloſterbygningerne. Af alle dem, der vare blevne tilbage i Croyland, var der ingen, ſom beholdt Livet, uden den taaarige Novice Turgar, der havde ledsaget Subprien til Refektoriet, og da denne blev dræbt, indſtændigt bad, at man ogsaa vilde lade ham følge ſin Lærer i Døden; hans Ekjenhed og Troſkab rørte den yngre Sigtrygg Jarl, ſom lod ham ombytte ſin Kloſterdragt med en danſk Kappel, og lod ham overalt at holde ſig til ham. Fra Croyland droge Danerne til Medeshamſtede, ſom de fandt lukket og ſom derfor ſtormedes; under Stormen blev Jarlen Abbets Broder dræbt ved et Steenkaff, og derover blev Abbe ſaa rafende, at han med egen Haand nedbug alle de Munke, han traf. Sigtrygg advarede Turgar for at møde ham. Abbeden og alle Munke, over 80, bleve dræbte, Altrene undergravne, Gravminderne opbrudte, Bibliotheket opbrændt og Archivet adſpredt; tre hellige Tomfruers Been traadte under Fødder, Murene omſtyrtede, og endelig Kirken med alle Kloſterbygninger antændte. Branden varede i 14 Dage. Belæſede med et uhyre Bytte droge Danerne videre mod Huntingdon. Da traf det ſig, at en ſvært belæſet Vogn i Bagtroppen, hvor begge Sigtryggver førte Befalingen, blev ſiddende faſt i Dyndet ved Overgangen over Maen Neen; under den Forvirring, ſom derved opſtod, fandt Turgar Lejlighed til at flygte bort, og kom efter en Mats Vandring til Croyland, hvor han fandt de Munke, ſom havde været bortſendte, og ſom imidlertid vare komne tilbage, beſteftigede med at flukke, og redde de Dele af Bygningen, ſom endnu ikke vare fortærede af Querne. En af diſſe Munke optegnede ſiden efter Turgars Beretning, hvorledes Alt var gaaet til, og det er denne Optegnelse, ſom ligger til Grund for den her meddeelte Fremſtilling¹⁾. — Under idelige Myndringer droge Hedningerne derpaa frem til Cambridge, plyndrede og ødelagde Kloſteret Ely, hvor de dræbte Nonner og Mænd, brøde ind i Oſtangeln, ſloge Caldormanden Wulfcytel, der ſogte at ſtandſe dem, og fældte endelig Kong Edmund (20 Nov.)²⁾. Ifølge Legendens opfordrede Ingvar ham forſt til at dele ſit Rige og ſine Skatte med ham, og blive hans Underkonge, men Edmund ſvarede Sendebudet: „Dryppende af mine Mænds Blod fortjente du Dødsſtraf; jeg vil eſterligne Chriſti Exempel, og villigen dø for ham; mine

¹⁾ Se Tanner, Bibl. Brit. p. 124.

²⁾ Langebek, Scr. rer. Dan. II. p. 50—52. Ingulf af Croyland, hos Savile, p. 865—868.

Skatte kan Overmagten berøve mig, men ikke røkke min Tro; jeg vil forsvare min Frihed og Religion til det yderste, om jeg end skal lade mit Liv, og Kongernes Konge vil belønne mig med et evindeligt Rige i de Saliges Boliger". Og, heder det, han ilede mod Fienden, og veg først efter en heel Dags blodig Kamp ved Theodford tilbage til Wgelesdun, bedrøvet over al denne Blodsudgydelse, og bestemt paa aldrig mere at levere noget Slag, men at opoffre sig alene. Imidlertid var Ulbe kommen sin Broder Ivar til Hjælp med 10000 Mand. De omringede Bven, ser at Ingen skulde komme levende derfra. Kongen flygtede ind i Kirken, hvor han anraadte Gud om at forunde ham Standhaftighed i hans Lidelser. Ivar lod ham voldsomt rive ud af Kirken, binde til et Træ og hudflette; hans Standhaftighed gjorde hans Mageaander rasende, og de stode nu til Maals efter ham, indtil Nislene stode saa tæt i hans Legeme at der ej var Rum til flere; da befalede Ivar en af sine Mænd at afbugge hans Hoved¹⁾. Det er aabenbart, at de nordiske Sagns Fortælling om Ella's smertefulde Død er laant fra Beretningen om Gadmund; saa afvigende som de engelske Sagn ere fra hine, saa ligger dog den Forestilling, at Lodbroks-Sønnerne kom til England og grumt dræbte en af dets Konger for at hevne deres Fader eller en Frænde, til Grund for dem begge. Danerne toge nu hele Ost-Engeln i Besiddelse. Ifølge en af de ældre og paaalideligere Forfattere²⁾ skal Ingvær eller Ivar allerede være død i dette Aar, medens han dog af andre ogsaa nævnes senere³⁾. Heller ikke Sidsotland havde undgaaet Danernes Herjninger; men hvad der herom fortælles, er heel upaalideligt⁴⁾. Ligeledes berjedes Klosterene laangs Northumberland's Kyst⁵⁾.

I de følgende Aar hjemsvætes de sødligere Dele af England. Men her vare de Danske mindre heldige; thi den ypperlige Alfred, skjønt endnu ikke Konge, ledede her Forsvaret. De kom til Reading i Wessex, og bleve slagne af Ealdormanden Wdhelwulf ved Englafeld; vel vandt de saa Dage derefter Sejr over Kong Wdhered og Alfred, og fældte Wdhelwulf, men

¹⁾ Matthæus af Westminster, S. 161—165.

²⁾ Wdhelweard, Mon. hist. Brit. p. 413.

³⁾ Nemlig ved 871 hos Higden (Gale S. 255), efter hvilken Ivar og Halfdan skulde være faldne i Slaget ved Gynwit, ved 877 eller 878 hos Hoveden (Savile S. 239) og Simeon af Durham (Mon. hist. Brit. I. p. 681). Rimeligviis grunder dette sig paa en Misforstaaelse af de angl. Annaler ved 878, hvor „Ingvær og Halfdans Broder“ nævnes.

⁴⁾ Disse Beretninger findes hos Fordun (II. 307) og især hos Hector Boethius (S. 206); de sidste bære især øjensynlig Præg af sitdigere Opdigtning.

⁵⁾ Matthæus af Westminster, S. 162, fortæller her et gyseligt Sagn om Ubedielsen og Nonnerne i Goldingham, der skare Røserne og Overlæberne af sig for at Hedningerne skulde fatte Mobbelydelighed for dem.

tabte fire Dage senere Hovedslaget ved Wesesdun (nu Ashdown). Her faldt Berse og Haldan, begge Sigtryggver, Jarlerne Naskbjørn (der ikke forhen er nævnt) Fræna og Harald, med flere Tusinder af deres Mænd¹⁾. I to andre Slag bleve derimod Danerne Sejrherrer. Strax efter Paaske døde Wæhered²⁾, og hans Broder Alfired fulgte ham nu som Konge i Wessex. Han holdt en Mængde større eller mindre Trefninger med dem, og, som det synes, med afseende Lykke, indtil han endelig mod Slutningen af Maret, rimeligviis ved at betale en Pengesum, fik Hedningerne til at slutte et Forlig, hvori de lovede at drage bort³⁾. De holdt ogsaa dette Løfte, og drog til London, hvor de overvintrede. Her sluttede Middel-Anglerne et lignende Forlig med dem; de drog derfor nordestefter og tilbragte den følgende Winter paa Lindsey, hvor Middel-Anglerne maatte slutte et nyt Forlig. Dette havde dog ikke stort at betyde, da Danerne toge sit næste Winterkvarter (874) i Gropandun (Nepton), nedsagede Burchred, Middel-Anglernes Konge, til at flygte fra Landet, hvortil han aldrig kom tilbage, og underkastede sig hans Nige, som de overlode til en af hans Thigner, ved Navn Ceolwulf, der maatte sværge dem Troskabs- og Underdanigheds-Ed. De deelte derpaa Hæren i to Afdelinger, af hvilke den ene under Haldan drog til Northumberland, som den underkastede sig, og nu og da herjede paa Skoternes og Strathelyde-Boernes Land; den anden, under Gudrum, Naskell og Gyvind⁴⁾, satte sig fast i Cambridge, hvorfra den efter et Mars Forløb hemmelig brød op, og bemægtigede sig Werham, en befæstet Borg i Wessex. Alfired havde imidlertid skaffet sig en Flaade og overvundet en Vikingeslaade, bestaaende af syv Skibe: dette har formodentligen indjaget Hedningerne i Werham nogen Skræk, siden det berettes, at de sluttede Fred med Alfired, gavede ham Gisle, og tilsvore ham paa deres Baug⁵⁾ en højtidelig Ed, at de skulde forlade Niget. Dog brøde de dette Løfte og satte sig, uden at Alfired kunde hindre det, fast i Exeter. Her skulde en Flaade af 120 Skibe komme dem til Undsætning, men der indtraf en svær Taage, hvorved mange af Skibene gik til Grunde, og de øvrige bleve ødelagte ved Swanawic af Alfireds Søkrigere. Herved bevægedes Hedningerne til at fornye det brudte Forlig, og sværge en ny Ed paa, at de skulde drage bort. Og denne Gang holdt de sit Løfte, da

¹⁾ Ingulf nævner ogsaa Drguil og Fungo. Higden (S. 255) lader Ingvar falde i dette Slag.

²⁾ Man har siden (saaledes f. Ex. Bromton S. 809) lader Wæhered blive dødeligt saaret i dette Slag, uden mindste Hjemmel.

³⁾ Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 355, 56, sammesteds p. 478.

⁴⁾ Navnet skrives Amvind, Amund, Amund; maaskee ogsaa herved den ovenfor S. 623 nævnte Haamund er meent.

⁵⁾ On þam hálgan beáge, Chron. Sax. p. 356.

de drog ind i Mittel-Engeln, og forbleve der en Stund¹⁾. Det følgende Aar (878) vare de dog allerede ved Midvinters Tid i Cippanham i Wiltshire, og strejfsede derfra over hele Wessex, hvor de sloge sig ned, saa at mange af Indbyggerne slyngede til Frankrige, og de øvrige underkastede sig, medens Alfred selv maatte tage sin Tilflugt til Skovene og Moradser²⁾. Abbe, Haldans Broder³⁾, der havde overvintret i Sydwaales, landede endnu samme Vinter med 23 Skibe ved Cynwit i Devonshire, hvor flere af Kongens Krigere havde kastet sig ind, og nu belejredes. Drevne af Nøden, vovede de et modigt Udfald, der ogsaa kronedes med Held, thi Abbe faldt med 840 Mand⁴⁾, og de Danstes Banner, ved Navn Ravnens, hvilket Lodbroks Døtre, Ingvars og Abbes Søstre, havde syet paa een Dag, faldt i Sejrherrernes Hænder⁵⁾.

Alfred havde imidlertid i længere Tid vanket forladt omkring. Kun Sommerfeterne vare ham tro, og ved deres Hjælp fik han opført et Virke ved Edhelingsaigg (Althelney), fra hvilket han gjorde enkelte Udfald mod Hedningerne. Da han ej opgav Mødet, blev Løffen ham tilsidst gunstig, flere Folk samlede sig om ham fra Sommerfæt og Hampshire, og omsider vovede han ved Edhandun⁶⁾ et Hovedangreb. Han skal selv, forklædt som en Harpespiller, have begibet sig ind i Fiendens Lejr for at spejde⁷⁾. Og han vandt en herlig Sejr, der nu skaffede i det mindste Wessex Fred for en længere Tid. Danerne, der havde kastet sig ind i Edhandun, bleve efter en Belejring af 14 Dage tvungne til at lyde Forlig; de lovede at forlade Wessex og bekræfte Forliget ved Ed og Gisler; deres Konge Gudrum lovede endog at antage Christendommen. Og tre Uger derefter indsendt ogsaa Gudrum sig ved Alre i Nærheden af Althelney, og lod sig døbe med tredive af sine fornemste Mænd. Han fik i Daaben Navnet **Edhelstan**,

1) Der hersker, endog i de angl. Annaler, en Forvirring i hele denne Fortælling, og man kunde fristes til at tro, at Alfred virkelig kun har vundet een Sejr, og Hedningerne kun have svoret ham een Ed. Vi have forøvrigt i den ovenfor meddeelte Fremstilling, hovedsagelig fulgt Chron. Sax., Æser og Edhelweard, og ville ligeledes i det Følgende især holde os til dem; de øvrige Forfattere ere, forsaavidt de indeholde andet eller mere end disse, ikke at stole paa, ofte tage de endog aabenbart fejl.

2) Chron. Sax. S. 357, Æser S. 481.

3) Chron. Sax. Ord: „Ingvars og Haldans Broder“ (s: Abbe), have flere yngre Forfattere misforstaaet som om der stod Ingvars og hans Broder Haldan.

4) Chron. Sax. S. 357. Bromton S. 809.

5) Æser S. 481. Det tillægges, at naar Binden udbredte Banneret saa at det lignede en flyvende Ravn, varlede det om Sejr, men hang det slapt ned, bebudede det Nederlag. Blandt disse Lodbroks-Døtre var vel hiin ovenfor (S. 529) nævnte Alaf, den engelske Carl Hundesteinars Hustru.

6) Nu Eddington.

7) Ingulf, hos Savile, S. 860.

og Alfred stod selv Fadder til ham, beholdt ham hos sig i 12 Dage, og gav ham og hans Mænd mange Gaver¹⁾. De drog derpaa først til Girencester, og siden til Ost-Engeln, som de deelte mellem sig²⁾. Haldan havde allerede tidligere deelt Northumberland mellem sine Mænd, saaledes, heder det, at Northumbrenne siden bleve deres Mødere og Agerdyrkere, med andre Ord, deres Lejlaendinger, maaskee endog Livegne. Hans affindige Grumhed bragte siden (882) hans egne Krigere til at forjage ham³⁾.

Af Beretningerne om disse Begivenheder synes det at fremgaa, at Danernes Hovedanførere vare Gudrum og Haldan, maaskee ogsaa den ved Wsesdun faldne Berse, men at de øvrige, endog Ingvar eller Ivar, og Ubbe kun vare Jarler, og, som man maa formode, hines Undergivne, om end Afhængighedsforholdet ikke var synderlig sterkt⁴⁾. Det Sagn, der nævnte Gudrum (Codrinus) som de Daners Konge, der tog sig af Ingvar og Ubbe, har saaledes paa en vis Maade Ret; kun indfandt Gudrum sig i egen Person, og lod det ikke blive ved, alene at give dem Hjælpetropper. Det er dog ikke usandsynligt, at han først har sendt dem afsted, og siden efter har indfundet sig selv. Gudrum kaldes af enkelte tidligere Forfattere Gurmund⁵⁾, og forverles stundom eller gjøres til eet med den forhen omtalte, uhistoriske Hasting i Franfrige, neppe af nogen anden Grund, end fordi Gudrums i Daaben antagne Navn Wdhelstan undertiden skrives Alstenus. Navnet Gudrum er forresten neppe andet end den angelsaxiske Form for Gudhurm eller Gorm. Det er derfor i sig selv ikke usandsynligt, at han enten er den samme Gorm, der i flere danske Kongerækker kaldes Gorm den angelske, eller maaskee, naar Alt kommer til Alt, ingen anden end den forhen omtalte Gorm den gamle, Hardeknuts Søn, som i sin Ungdom, førend han endnu havde erhvervet Magten i Danmark, kan have forjagt sin Lykke i England. Vel heder det

1) Chron. Sax. S. 357, 362. Æser S. 482. Wdhelweard, S. 515, 517.

2) Chron. Sax. S. 356.

3) Simeon af Durham, om den durhamske Kirke, hos Twysden, S. 21. St. Guthberchts Historie hos Twysden, S. 70. Hoveden (Savile S. 239) og Simeon selv i sin eng. Historie (S. 681) lader Haldan urigtigvis falde ved Cynwit. Chron. Sax. omtaler ej hans Død. Det nævner en Haldan, der døde 911, men dette maa være en yngre Haldan.

4) Ubbe udgives, som ovenfor (S. 368) anført, hos Særo for en uegte Søn af Ragnar. Merkeligt nok, gives der enkelte engelske Forfattere, som kalde Ubbe Kriferens Hovding, s. Ex. Forfatteren af St. Guthberchts Historie, Twysden S. 70. Ubbe er virkelig et saksisk Navn, idetmindste forekommer allerede blandt Braavallaflagets Kæmper en Ubbe den Friser. Dette er vel Grunden, hvorfor Simeon af Durham i sin Kirkehistorie (S. 11) siger at Vikingeskæren, der ankom 866, foruden af Daner ogsaa bestod af Friser.

5) J. Ex. Ingulf, (Savile S. 869). Willjam af Malmesbury S. 23. Se ovenfor S. 429, 430.

i de engilske Beretninger, at Gudrum døde i Mæret 890¹⁾); men denne Mening kan maaskee være opkommen derved, at Gorm i dette Mær har forladt England, og er forsvunden af den engilske Historie²⁾); thi Gorm fremtraadte, som det nedenfor skal vises, ikke i Danmark før end efter Mæret 890³⁾). At i det mindste en af den danske Konge Hardeknuts Søner har været med paa dette Tog, viser den af flere Forfattere meddeelte Beretning, at Danerne i Northumberland efter Halsdans Død eller Forjagelse valgte Gudrød (Gúdréd), en Søn af Hardeknut, til deres Konge, hvilken Gudrød tidligere af dem selv var bleven solgt som Træl til en Enke i Whittingham⁴⁾). En Forfatter siger endog ligefrem, at Hardeknuts Søner havde solgt ham⁵⁾). Uagtet denne sidste Beretning just ikke er at lide paa, er det dog i og for sig ikke usandsynligt, at Gorm, Hardeknuts Søn, paa en saadan Maade har søgt at skaffe sig af med en Broder og Medbejler. Da Navnet Gorm slet ikke hører til de almindelige eller meget hyppigt forekommende, skal der meget til at antage, at der paa een og samme Tid skulde have været to danske Konger af dette Navn, af hvilke den ene virkelig førte Krig i England, den anden, i det mindste hos nogle Forfattere, bærer et Tilnavn, som tyder hen paa det samme, og havde Søner, der selv gjorde et Tog til England, for, som det hed, at gjøre deres Arveret gjeldende⁶⁾). Her bliver det saa-

1) Chron, Sax. S. 362. Udhelweard S. 517.

2) Om Halsdan heber det hos Simeon af Durham at han døde (Tivysden S. 21), men i St. Guthberchts Historie, at han kun blev forjagen, og ikke senere viste sig.

3) Gorm den gamle kaldes ligefrem Gorm den engilske i Esrom-Annalerne; Langebeks Ser. rer. D. p. 231. Hos Saro (S. 468) heber det at Gorm Anglicus først blev Konge i England, og siden drog til Danmark, hvor han blev Konge, medens han mistede England. Saro giver ham Sønnen Harald, hvilket endnu mere gjør det sandsynligt, at han er den samme som Gorm den gamle. Biskop lader Saro denne som en fra Gorm Angler forskjellig Person følge efter Harald, men det er hans Wiis at gjøre flere Personer af een. At der hos enkelte danske Annalister virkelig maa have været en Forstilling om den saakaldte Gorm engilskes og Gudrums Identitet, synes at kunne sluttes deraf, at Nyklosters Annaler, der forresten følge Saro i at lade Gorm engilske have Sønnen Harald og denne igjen Efterfølgeren Gorm den gamle, udtrykkelig siger, at han blev dødt i England. Langebek Ser. rer. Dan. I. p. 158.

4) Simeon af Durham, hos Tivysden S. 21, 22. Mon. hist. Brit. p. 683. Guthberts Historie sammesteds S. 70. Matthæus af Westminster S. 171. Hoveden, hos Savile S. 240.

5) Wallingford, hos Gale, S. 529, jfr. 533. Denne Fortælling er rigtignok meget upaalidelig. Men Beretningen om Gudrøds Opvejelse er sikkert gammel, da den er knyttet til Legenderne om St. Guthbercht. Det skal nemlig være denne Helgen, der paa en overnaturlig Maade gav Danerne et Bink om at de skulde tage ham til Konge.

6) Nemlig Knut Dana-Nast og Harald Blaatand, om hvilke baade Saro (p. 171)

ledes til noget mere end en løs Formodning, at dette Tog, som vi her have beskrevet, og som endte med, at Danerne satte sig fast i Ostangeln og Northumberland, har været en stor, af de fleste Medlemmer af den ragnar-ske Æt i Danmark foranstaltet Expedition, for hvilken Gorm, som paa den Tid endnu maa have været meget ung, — maaskee endog hans Fader Haraldknut endnu levede — efter Navnet har staaet i Spidsen, men hvis virkelige Ledere vare Sønerne af Lodbrok, en efter Stamfaderen Ragnar opkaldt, anseet og med Kongen nær beslægtet Mand, om hvilken forresten de danske og norske Kilde skrifter intet indeholde, uden forsaavidt som enkelte af hans Bedrifter ere tillagte Ragnar. Dette forklarer da ogsaa, hvorledes det gik til, at Harald Haarfagre i Norge saa uhindret kunde udføre sine Erobringsplaner, eller i det mindste ikke hindredes af de danske, men kun af de svenske Ætlinger af Ragnar. Det er desuden allerede ovenfor (S. 376) viist, at de svenske Konger paa denne Tid optraadte med Fordring paa at ansees som et slags Overkonger i Norden, og det er ikke umuligt, men endog højest sandsynligt, at deres Overgreb have nødsaget deres Frænder i Danmark til at forsøge sin Lykke hinsides Havet.

Freds slutningen med Gudrum eller Gorm gjorde Danerne til Herrer over den Deel af Landet, som de havde besat, og dette var næsten to Trediedele af Landet. Thi af Navnet paa de Shires, hvor den saakaldte Dene-Lag eller den danske Lov senere gjaldt, seer man at den gamle, i den romersk-britiske Tid anlagte Vej, hvilken Anglerne kaldte Wätlingastræt, fra London til Merses, paa det nærmeste dannede Grændsen; hvad der laa nordøstenfor denne, eller Northumberland, Ostangeln, Storstedelen af Essex og Middelangeln, tilhørte Danerne ¹⁾. Dog vare store Stykker heraf endnu opfyldte med Skove og Moradser, og den vestlige Deel, Cumberland, beboet af de keltiske Kymrer. Det var saaledes især paa Østsiden, at Danerne havde sit Tilhold. Deres Herredomme stiftedes ved deres faste Stæder, især de saa kaldte Femborge, nemlig Lindcoln (Lincoln), Snotingaham (Nottingham), Deoraby (Derby), Leigraceaster (Leicester) og Stanford (Stam-

og Olaf Trygvessøns Saga Cap. 61 sige at de vare arveberettigede til England, hiin ifølge deres mødrene, denne ifølge deres fædrene, Herkomst.

¹⁾ Forliget mellem Alfred og Gudrum er endnu til. Thorpes gl. engl. Love p. 66. Grændserne bestemmes her saaledes: opad Temsen, saa opad Naen Lea, til dens Kilder, derpaa til Bedford, og saa opad Duse til Wätlingastræt. Hos Bromton hedder det S. 956, . . . under Alfreds „Westseaxenalæg“ horte Kent, Sussex, Surrey, Berks, Wilts, Southampton, Sommerjet, Dorset og Devon; og da Danerne herskede i Landet udkom Denelag, hvorunder de 15 østlige og nordlige Shires laa, nemlig Essex, Middelsex, Suffolk, Norfolk, Herts, Cambridge, Huntingdon, Lincoln, Nottingham, Derby, Northampton, Leicester, Bucks, Beds, Yorkshire.

ford), der som etflags Grændsefæstninger dannede en Forening for sig selv og siden endog havde en egen Rettergang og fælles borgerlige Indretninger. Den fornemste By i hele den danske Deel var dog det ældgamle Eosforwic, Jórvik eller York, der allerede længe havde været de northumbriske Kongers Hovedsæde, og nu ogsaa blev de danske. Det forstod sig af sig selv, og siges derhos udtrykkelig¹⁾, at Gudrum, som Skif og Brug var i slige Tilfælde²⁾, erkjendte Alfred som sin Lensherre. Biskof havde Lensforholdet i sig selv lidet eller intet at betyde, men det kunde dog i Kong Alfreds og Anglernes Djne gjøre en Afstaaelse mere rimelig, der ellers maatte have forekommet dem umulig; ja det gjorde Alfred endog, i det mindste af Navn, til hele Englands Overherre, medens han hidtil kun var Herre over Wesser. Men Afstaaelsen havde den gode Følge, at den i det mindste for en Tid skaffede England Ro. Thi Danerne ansaa sig nu som hjemme i Landet; det laa i deres egen Interesse at forsvare det mod fremmede Angreb, og efterhaanden fik de Smag paa Fredens Svlsler og den større Mandsdannelse, som herskede blandt Anglerne. Det varede heller ikke længe, før end de i denne Henseende kunde maale sig med dem, og vi finde snart endog fornemme engelske Prælater af dansk eller nordisk Herkomst³⁾. Danerne forbandt sig ved Giftermaal med Anglerne, og de allerede forhen saa nær beslagtede Folk maatte derved efterhaanden end mere smelte sammen. Men imidlertid havde den nordiske Nationalitet slaaet Rodder, og dens Spor ere endnu den Dag idag ikke forsvundne. Om det danske Sprogs Udbredelse vidne endnu en Mængde Stedsnavne, fornemmelig i Ostangeln, Northumberland og de tilgrændsende Landstaber. Allerede de ældre engelske Skribenter vide at fortælle, hvorledes flere engelske Stæder fik andre Navne af Nordboerne, f. Ex. Nordweordig, der blev kaldet Deórabý (det ovennævnte Derby⁴⁾), Streónesheal, der kaldtes Hvitabý; og i vore Kongesagaer siges det udtrykkelig, at, efter at Lodbroks-Sønnerne havde indtaget Northumberland, var det meest bebogget med Nordmænd; at, efter at hine havde tabt Herredømmet, herjede Daner og Nordmænd ofte der, og at mange Stedsnavne vare norske, f. Ex. Grimsby, Haugsfljot⁵⁾, o. s. v.⁶⁾. Naar der her

1) Willjam af Malmesbury hos Savile, S. 43.

2) Paa samme Maade fik Gange-Rolf Normandie. Den franke Konge havde naturligtviis i Virkeligheden intet Herredomme over ham.

3) Se herom især Worfaae: Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland, § 12, S. 168 flg.

4) Wdhelweard S. 513.

5) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 3.

6) De fleste nordiske Stedsnavne i England kan man kjende paa deres Endelser. Blandt de meest karakteristiske af disse er bý, det danske býr, oldnorsk bærr.

mest tales om Nordmænd, da maa det være fordi Sagaen selv er en norsk Kongesaga, og det desuden altid maa formodes, at en Mængde Nordmænd have deeltaget i Toget ¹⁾, saa meget mere som Nationalforskjellen mellem Nordmændene og de saakaldte Daner, der gjorde disse Vikingetog til England, endnu ikke kan have været synderlig paafaldende. At denne — man kunde kalde det — Indpøden af friske nordgermaniske Kræfter, i det Hele taget, trods de Odelæggelser, der i Begyndelsen ledsagede den, var gavnlig for England, og tjente til at sætte Liv i dets Folk, der allerede kun alt for meget stod Fare for at blive umyndiggjort af en herskesyg Gejstlighed, kan ikke betvivles. Og den Lyst og Dygtighed til Svæsenet og alle dermed forbundne Bedrifter, der i de følgende Tider stedse har udmerket den engelske Nation, maa fornemmelig have sin Oprindelse fra den nordiske Deel af Befolkningen, eller fra de djerpe Vingers Efterkommere. Thi der meldes intet om, at Anglerne, lige saa lidt som Syd- og Mellem-Germanerne overhoved, dreve nogen stærk Skibsfart eller havde nogen ivrig Kjærlighed for Svæsenet. Denne var, som vi allerede tidligere have yttret, særegen for den nordlige Hovedafdeling af den store germaniske Stamme.

32. Nordmændenes Tog til Frankrige. Gange-Rolf.

Medens Danerne satte sig fast i England, og oprettede et Rige der, forberededes ogsaa i Frankrige, ved Nordmændenes fornyede Angreb, Dyretelsen af det norske Lensrige eller Herredømme, hvis tappre og ridderlige Herrer, uagtet de tilsyneladende antog fransk Nationalitet, dog, fremdeles Nordmænd baade i Navn og Sind, vare bestemte til at gribe saa mægtigt ind, ej alene i Frankriges og Englands, men i hele Europas Historie. Frankrige var, som vi ovenfor have seet, i en Række af Aar blevet forskaanet for

Da Formen býr er egen for de Egne i Norden, hvor den gautiske-gotiske Kultur var forherskende, hær derimod hvor den ublandede Norronastamme havde sit Tilhold, kan man deraf slutte sig til den danske Nationalitetens Overvegt blandt Englands nordiske Beboere; thi den norske Form bæ vilde i engelsk være gaaet over til bæ. Af andre nordiske Navnformer kunne nævnes — force (o: fors, Fos), — dale (dalr), — haugh (- haugr) — thwaite (þveit, Afdeling), o. fl. (se Worsaae, l. c. S. 102); af disse findes de fleste i Yorkshire Lancashire, Lincolnshire, Westmorelandshire og Cumberlandshire. Ved enkelte Endelser, som — thorpe (þorp) er det usikkert, om man kan regne dem for udelukkende nordiske, da de ligesaa gjerne kunne have været oprindelig engelske; Endelsen dorf er f. Ex. endnu meget hyppig i Nordtyskland.

¹⁾ Simeon af Durham nævner saaledes Nordmænd (Norregani) som deeltagende deri og Chron. Sax. kalder ved 890 Gudrum se Norderna cyning d. e. Nordmændenes Konge. Den ovenfor nævnte Endelse — haugh, der kun forekommer i Durhamshire, synes mere norsk end dansk, eftersom den danske Form næppe vilde have vedligeholdt Diphthongen.

de hyppige og ødelæggende Angreb, som i den tidligere Deel af Aarhundre-
det havde hjemstøgt det. Der kom nemlig, som det synes, ikke saa mange
nye Hære til Landet, men de Nordmænd, man havde at bestille med, vare
for det meste kun de, der engang havde sat sig fast ved Hovedfloderne.
Herfra gjorde de vel af og til Udfald rundt om i Landet, men det er ty-
deligt at see, at deres Antal nu ej kan have været saa stort, som forhen, da
de hyppigere bleve slagne af de franske Hovdinge. Disse Kampe, der af
de franske Aunalister temmelig nøjagtigt omtales, frembyde dog for lidet in-
teressante Enkeltheder til at vi her skulde behøve at dvæle nærmere ved dem.
Det er her af størst Interesse at lægge Merke til de fornemste Hovdingers Navne.
Af disse nævnes en Sigfred som Anfører for en Høb, der havde sat sig
fast ved Charenton i Nærheden af Paris ¹⁾, og Hasting eller Haastein ²⁾
som en af Loire-Nordmannerne Anførere. Dette er den virkelige historiske
Haastein, der nu først fremtræder, og hvis Bedrifter af yngre, ukritiske
Forfattere ere overførte paa en ældre, opdigtet Hasting, om hvis Tilværelse
samtidige Forfattere aldeles ikke vide noget at fortælle ³⁾. Hvin virkelige
Hastings tidligt omtalte Bedrift er et Herjetog, han i Aaret 867 foretog
fra sit Tilhold ved Loiremundingen gennem Anjou, Poitou og Touraine.
Markgrev Robert og Rannulf, Hertug af Aquitanien, samlede en overlegen
Hær, ved hvis Nærmelse han trak sig tilbage, men da de forfulgte ham saa
hidst, at han ikke saa nogen Udvej til at kunne slippe fra dem, kastede han
sig med den største Deel af sine Mænd ind i en Kirke, og forsvarede sig
her med en saadan Tapperhed, at den fiendtlige Hær efter at have seet
begge sine Anførere falde, Robert ved et pludseligt Udfald af Nordmæn-
dene, og Rannulf ved en fra et Vindue udfaldt Puil, modløs og raad-
vild trak sig tilbage, og Nordmændene i Triumf fortsatte Tilbageslaget til
deres Flaade ⁴⁾. Det lykkedes dem nogle Aar senere at sætte sig fast i
Angers, til hvilken stærkt befæstede Stad de ogsaa bragte deres Kvinder og
Børn, for her at have et fast og uindtageligt Tilhold saa godt som i
Hjeriet af Frankrige. Den Fare, som derved truede baade Frankrige og
Bretagne, bragte Kong Karl den skaldede og Kong Salomon af Bretagne
til at forene deres Vaaben. De omringede og belejrede Byen, og brugte
flere nye og sindrige Krigsmaskiner, uden dog i lang Tid at kunne udrette
noget. Da begyndte Briterne at aflede Floden Mayenne, hvori Nordmæn-

¹⁾ Hincmar af Reims hos Perç, I. S. 467—470. Det er ellers et Spørgs-
maal, om ikke „Garento“ her skal betegne Charente, siden det heder at Aquis-
tanerne strede mod Sigfred.

²⁾ Navnet skrives, som ovenfor (S. 427) nævnt, paa mange forskjellige Maader,
men da Chron. Sax. har Hæsten, synes „Haastein“ at være den rigtigste.

³⁾ Se ovenfor S. 429, 430.

⁴⁾ Hincmar, hos Perç I. S. 475, jvf. Regino, sammesteds S. 578.

dene havde deres Skibe, og Frygten for at tabe disse bragte Nordmændene til at byde Kong Karl en stor Pengesum, for at faa Tilladelse til at drage bort. Dette var den første Gang, at Nordmændene selv tilbode at betale Penge istedet for at udpresse Penge af Frankerne. Den pengegridske Karl tog imod Tilbudet, og lod Nordmændene slippe ud, imod det Løfte, at de skulde forlade hans Rige; de forpligtede sig til ikke at blive længer end Vinteren over paa Loire-Den, for at kjobslaa med Indbyggerne; de, som da ikke enten havde ladet sig døbe, eller vilde lade sig døbe, skulde drage bort og ikke mere komme igjen (873). Men de holdt ikke Løftet, tværtimod opførte de sig, som det heder, grummere end forhen¹⁾. I det følgende Aar (874) blev Kong Salomon dræbt af tvende af sine Hertuger, der nu kom i Strid med hinanden om Regjeringen. Den ene af dem tilkjøbte sig Nordmændenes Hjælp, men den anden, der allerede forhen havde vundet Haasteins Hjælp ved sit uforfærdede Mod, slog ham i Nærheden af Rennes, og anrettede et stort Blodbad mellem hans Mænd²⁾. Nordmændene forstod sig i en Kirke, og slap om Natten ned til deres Skibe. Siden herjede de de omliggende Egne i længere Tid. Paa denne Tid var det ogsaa, at Hasting eller Haastein gjorde det edelæggende Tog til Tours, ved hvilket St. Martins hellige Levninger, ifølge Sagnet, skulde have reddet Staden, men som af senere ukritiske Annalister henføres til 841³⁾. Den hele Egn mellem Cher og Loire herjedes, og Haastein skal i hele tre Aar (879—882) have forurosliget Landet. Indbyggerne i Tours bragte for Sikkerheds Skyld deres Hjelgens Relikvier til Murerre, hvor de forbleve indtil de i Aaret 885 bleve med Magt tagne tilbage, da Biskoppen af Murerre ikke med det Gode

¹⁾ Hincmar, sammesteds S. 496, 497, Regino, S. 585, 586.

²⁾ Regino, S. 586, 587.

³⁾ Se ovenfor S. 427, jvf. S. 430. I gesta dominorum Ambaziensium (Duchène S. 24) heder det udtrykkeligt, at dette Haasteins (Hvaestens) Tog foregik efter Karl den Skaldedes Død, eller under Ludvig den stammendes Regjering, altsaa mellem 877 og 879. Dette stemmer langt bedre med hvad der af samtidige Annalister, som Forfatteren af Annales Vedastini og Chron. Sax., berettes om Haasteins Levetid, end hine yngre og upaarlidelige Efterretninger, der henføre Haastein eller Hasting til 841 eller 843, og beviisligen tillægge ham Bedrifter, hvori han ej har deeltaget, eller hvis samtidige Berettere i det mindste ej kjende hans Navn. Fejlen synes at være opstaaet deraf, at Rolfs Ankomst efter et gammelt Sagn (Chron. Turonense hos Duchène S. 25) sattes 15 Aar (tria lustra) efter Haasteins Herjetog, og da nu Rolfs første Hovedtog, som nedenfor skal vises, henføres til 876, medens det snarere er at henføre til 897 eller 898, flyttedes Haasteins Plyndringstog op til Tiden før 862. Regnes Rolfs Tog dermed 15 Aar efter Udlobet af hine 3 Aar (879—882) i hvilke Haastein herjede, faar man netop 897.

wilde give Slip paa dem. Haastein blev siden, det nævnes ikke udtrykkelig hvorledes, vunden af Ludvig III (882), og han forlod nu Loire-Gyden¹⁾, hvorimod man i Mæret 890 finder ham i Nærheden af Somme, hvor han sluttede et svigagtigt Forlig med Abbeden af St. Vaast²⁾. Han drog siden (893) med 80 Skibe over til England, løb ind i Temsen, og satte sig fast, først ved Middeltou, siden ved Beamsleot, paa hvilke begge Steder han byggede Befæstninger. Paa denne Tid var ogsaa Levingerne af den store Nordmanna-Hær, som nylig var bleven slagen af Kong Arnulf (hvorom nedenfor), kommen til England for at herje; Haastein sluttede sig stundom til dem, men handlede dog, som det synes, for det meste paa egen Haand. Han maa endog have indgaaet et Forlig med Kong Alfred, siden det heder, at denne og Galdormanden Wæhered stode Fadder hver til en af hans Sønner. Dette afholdt ham dog ikke fra at plyndre paa ny, og at laane sin Befæstning ved Beamsleot til den anden Hedningehær, medens han selv var ude at herje. Imidlertid angreb Kong Alfred hans Befæstning, og slog de der forsamlende Hedninger, som maatte flygte, efterladende sine Hustruer og Børn. Ved denne Lejlighed faldt ogsaa Haasteins Kone og to Sønner i Alfreds Hænder, men han udleverede dem igjen til Haastein, sandsynligviis imod at denne fornyede sine forrige Eder paa at han herefter intet skulde foretage sig mod Kongen³⁾. Heller ikke nævnes han mere i de engelske Amaal⁴⁾; han er rimeligviis allerede nu vendt tilbage til Frankrige; i det mindste maa han være kommen tilbage, da den anden Hedningehær i Mæret 896 atter drog over til Seinemundingen. De fleste Forfattere, der vide at fortælle om Haasteins og Bjørn Jernsides foregibne Tog til Tours i 841 og til Italien i 857, nævne ogsaa, at han efter sin Tilbagekomst til Frankrige skulde have sluttet Forlig med Karl den skaldede, antaget Christendommen og faaet Grevskabet Chartres til Len, hvilket han dog siden afhændede til en Grev Theobald, der indbildte ham, at Karl stræbte ham efter Livet, fordi han tidligere havde udgydt saa mange Christnes Blod; herover skulde Haastein være bleven saa forstrækket, at han ej alene solgte Grevskabet, men ogsaa begav sig bort fra Frankrige, uden at man senere hørte noget til ham⁵⁾. Da de paalideligere Forfattere aldeles

1) Ann. Vedast. hos Perç. II. p. 199. Hincmar hos Perç. I. p. 514.

2) Samme Steds S. 205.

3) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 361—369. De øvrige engelske Amaalister berette omtrent det samme, enkelte med større Vidtløftighed, dog saaledes at man tydelig kan see, at hvad de have tilføjet, kan skyldes deres egen Gissning.

4) De højt upaalidelige Åserfske Amaal^{er} (Gale S. 172) sige vistnok udtrykkelig, at han i Mæret 895 vendte tilbage tilbage til Seinen, men denne Beretning er aldeles ikke at tage Hensyn til.

5) Det fortælles vidtløftigt hos Willjam af Jumièges, hos Duchène, Ser. rei

ikke kjende nogen Greve af Chartres, ved Navn Haastein eller Hasting, og da vi desuden, som ovenfor viist, just finde Haastein omtalt efter Karl den skaldedes Tid, maa man antage, at denne Beretning ikke er mindre upaalidelig end de øvrige, hvortil den slutter sig. Hvad der har foresvævet Fortællerne, synes at være Haasteins Overeenskomst med Ludvig III i Aaret 882, men denne har man igjen forverlet, deels med det Forlig, som Nordmanden Bjørn (se ovf. S. 432) indgik med Karl den skaldede i Verberie 858 — Bjørn, med Tilnavn Jernside, udgives nemlig for Hastingss Medkæmper —; deels med Belands Forlig i Aaret 861. Beland lod sig (se ovf. S. 434) endog døbe, og dette Forlig skaffede Frankrige Pusterum for en Tid; her vare altsaa flere Omstændigheder forhaanden, der kunde begunstige Forverlingen ¹⁾.

Smidertid havde andre Vikingeskarer hjemsogt det østlige Frankrige, Rhin-Egnene, Frisland og Sjarland. Krigsbegivenhederne i Sjarland bare dog meest Charakteren af virkelige Fejder mellem det tydske Nige og Danerne eller Nordmændene i Jylland, hvis Konger, Sigfred og Halsdan, i Aaret 873 ved et Møde i Nærheden af Ejdereen sluttede Fred med Ludvig den tydske, besvore Freden paa deres Vaaben, og ferærede Kongen et guldsæstet Sværd ²⁾. Dog fornyedes Krigen snart. Danerne i Forbindelse med Bønderne gif over Elben, og overvandt Saxerne i et stort Slag, rimeligviis i Nærheden af Hamburg, hvor Hertug Bruno af Sjarland tilligemed mange andre verdslige og geistlige Herrer faldt, og en Mængde bleve tagne til Fange ³⁾ (2 Febr. 880). Ifke førend Aaret efter lykkedes det Brunos

Nordm. p. 218, 221, 228. Dudo fortæller om Toget til Italien, og om hans Forlig med Kongen, dog uden at navne noget om Chartres (Duchène S. 66—68). Robert Wace v. 458—746) og Benoit de St. Maur l. I. v. 1163—1944) følge Willjam af Jumièges. Matthæus af Westminster lader Haastein i Aaret 887 herje England, og derefter udføre sin hele Række af Bedrifter, lige fra Angrebet paa Frankrige til Erobringen af Luna og Forleningen med Chartres (S. 176); man kan ikke ønske noget bedre Beviis paa det Baklende og Upaalidelige i den hele Fortælling. Willjam af Malmesbury (Savile S. 43) siger at „Hasting“ efter Gudrums Daab i 878 vendte tilbage til Frankrige.

¹⁾ Her maa tillige det forhen omtalte Sagn, at Haasteins Plyndretog laa 15 Aar forud for Rolfs første Hovedangreb paa Frankrig, merkes; henføres dette til 897 eller 898, passer det temmelig godt dermed at Haastein i 882 virkelig sluttede et Forlig med Ludvig III. Men da de samme Forfattere, der navne om Haasteins Tog til Luna, ogsaa hensefere Rolfs første Hovedangreb til 876, synes de at have regnet de 15 Aar fra 861, hvilket giver stærk Formodning om at de have haft Belands Forlig for Dje.

²⁾ Fulda-Annalerne, hos Perç I. S. 386.

³⁾ Hincmar, hos Perç I. S. 512. Fulda-Annalerne, sammesteds S. 393. Le-genden om Martyrerne i Ebbefesdorp, Langebets Scr. rer. Dan. II. p. 57 flg.

Broder, Hertug Otto af Saren, at drive Danerne tilbage over Elben. Et Par Aar i Forvejen var en mægtig Hær af Nordmænd kommen til Schelde-Mundingen. Den havde først været i England, hvor den en Stund opholdt sig ved Fulham i Nærheden af London (879); derfra drog den over til den franske Kyst (880) og opad Schelden, hvor den satte sig fast i Gent, og foretog herfra store Plyndretog til alle Kanter¹⁾. Kong Ludvig drog selv imod dem med en Hær, og tilføjede dem ogsaa ved Sambre et Nederlag²⁾, hvori de skulde have tabt flere end 5000 Mand, men Kongens egen Søn Hugo faldt ogsaa i Slaget (850), og vi see Nordmændene, trods Nederlaget, herje paa ny. En Afdeling drog op ad Waal, plyndrede Baiorzuma (Bergen op Zoom)³⁾, og satte sig fast i det vel befæstede kongelige Palads i Nimwegen, medens en anden strejffede mod Suden, herjede de fleste Byer og Klostre i Nærheden af Schelde, hvoriblandt St. Omer, Arras, Beauvais og Grændserne af Burgund, og toge Vinterkvarter i Courtray⁴⁾. En fornem Frankmand, ved Navn Isenbard, sluttede sig til dem. Omfider satte Ludvig den 3die, Ludvig den stammendes Søn, en Grændse for deres Fremtrængen paa denne Kant ved en stor Sejr, han vandt over dem i Nærheden af Saulcourt, i Landskabet Bimeu (881). Ni tusinde af Nordmændene skulde være faldne⁵⁾. Et ældgammelt frankisk Kvad om denne Sejr er endnu til⁶⁾. Levningerne af Nordmændenes slagne Hær trak sig tilbage til Gent, og forenede sig siden, som det synes, med den anden Afdeling, der var dragen

Legenden nævner en Slaver, ved Navn „Baruth“, som Danernes Anfører. Maaske man heller kunde læse „Haruch“ og antage ham for Erik II, kjent man da rigtignok ogsaa maa læse Danum istedetfor Slavum. Den Omstændighed at de faldnes Levninger bleve førte til Ebbekestorp (Ebstorf) i det Lüneburgske og der begravne, har foranlediget flere til at antage, at Slaget stod der.

1) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 358.

2) Hincmar, S. 512. Fulda-Annalerne S. 393.

3) Fulda-Annalerne S. 393. Regino, S. 592.

4) Annales Vedastini hos Perç II. S. 593.

5) Alberic S. 211, 212. Denne melder forresten, efter Guido af Bazache, at Gudrum, overtalt af Isenbard, der havde taget sin Tilflugt til ham, var kommen over til Frankrige, og deltog i dette Tog.

6) Det er afstrykt hos Langebek Ser. rer. Dan. p. 71. Willems: Elnonensia. Det hedder her blandt andet:

Da tog han Guds Delov,
Hæved Krigsfanen op,
Red han da blandt Franker,
imod Nordmændene; . . .

Da tog han Skjold og Spar,
Kraftigt red han der,
længe det ej varede,
Nordmændene han fandt.

Sang blev sungen,
Wig (Kamp) blev begyndt,
Blod skinnede paa Kinderne
der spillede de Franker.

op ad Rhinen. Imod denne drog Kong Ludvig den Sarer, Ludvig den tydskes Søn, med en Hær, og gav sig til at belejre Slottet i Nimwegen. Men dette var altfor stærkt til at han kunde indtage det, og efter nogle Dages uheldige Kamp, hvorved Nordmændene fangede en Søn af den sariske Grev Meinhard, begyndte man Underhandlinger. Nordmændene, der vel heller ikke syntes om at blive blokerede i det fiendtlige Land, lovede at forlade Ludvigs Nige, hvis han vilde drage Hæren bort. Dette skede, og Nordmændene droge virkelig tilbage til Rhinmundingen, dog efter først at have opbrændt Paladset¹⁾. Men endnu samme Mårs November Maaned kom en Nordmannahær under Anførsel af Kongerne Sigfred og Godfred tilbage op ad Maas, og tog sit Vintersæde ved Haslou i Nærheden af Maas. Hovedstyrken af denne Hær synes at have været Levingerne af den, der var bleven slagen ved Saucourt; men det lader ogsaa til, at den anden Afdeling, der nys havde forladt Nimwegen, slog sig sammen med den, for atter at prøve sin Lykke i Rhinegnene²⁾. Ludvig den Sarer sendte en Hær imod dem, men døde strax efter (20de Jan. 882); ved Efterretningen herom trak Hæren sig strax tilbage, og Nordmændene fulgte den i Hælene, herjende overalt, hvor de kom frem, lige til Coblenz. Derpaa angreb de Trier, og deels dræbte, deels forjog Indbyggerne, men satte Ild paa Staden (5 April); Biskop Balah i Metz, der uforsigtigt kom imod dem med saa Folk, blev dræbt, Lüttich, Maastricht, Tongern, Köln og Bonn herjedes, tillige med Omegnen; i Achen brugte de Karl den stores Palads til Stald for deres Heste; de kejserlige Slotte i Jülpich, Jülich og Nuys brændtes, ligesom de rige Klostre Pruum, Stablo, Malmedy o. fl. Derpaa vendte Nordmændene tilbage til deres befæstede Lejr ved Haslou. Imidlertid havde Karl den tykke, som opholdt sig i Italien for at krones til Kejser, erfaret sin Broders Død, og drog sig tilbage til Tydskland, hvor han ved Andernach samlede en stor Hær for at jage Nordmændene bort. To Afdelinger, bestaaende af Baitere under Hertug Arnulf, og Franker under Markgreve Henrik, sendtes i Forvejen, for om muligt at overrumple de Nordmandsskarer, der vovede sig for langt udenfor Lejren; men bestukne Forrædere blandt Frankerne robede denne Plan, og de maatte vende om med uforrettet Sag. Nu omringede Kejseren deres hele Lejr, hvor ogsaa deres Konger, Sigfred,

1) Fulda=Annalerne, hos Perz I. S. 391. Regino, sammesteds S. 593.

2) Regino, S. 592. Iperii Chron. hos Bouquet. IX. S. 70, 71. Udhelweard Mon. hist. Brit. I. p. 516. Det siges ikke udtrykkeligt, at Sigfred og Godfred hørte til den Hær, som enten havde siddet i Nimwegen, eller var slagen ved Saucourt, dog kan man slutte det af Chron. Sax., der i Korthed berører disse Begivenheder, og kun omtaler een og den samme Hær. Haslau eller Haslou skal være det nuværende Elslou, lidt nedenfor Maastricht. Udhelweard kalder Stedet „Wicelum“.

Godfred, og Jarlerne Dnm og Hælf¹⁾ befandt sig, og blokerede dem i 12 Dage. Da indtraf et forfærdeligt Uvejr med Lynild, Torden og Hagel; dette tilligemed den trykkende Sommerhede — det var med Slutningen af Juli — og Stanken af Eigene gjorde saavel Belejrerne, som de Belejrede, tilbejelige til at slutte Fred. De Belejrede skulle allerede næsten være bragte til det Yderste, da den bestukne Førræder Lintward tilligemed Grev Wilbert førte Godfred til Keiseren, som tog venstabeligt imod ham, og sluttede Stillsand, idet man fra begge Sider stillede Gisler. Nordmændene ophængte nu Fredsskjold²⁾, og flere af Keiserens Mænd gik trofskyldigt ind i deres Lejr, deels for at handle, deels for at betragte Befæstningerne. Men aldrig saa snart vare de komne ind, ferend Nordmændene nedtog Fredsskjoldet og lukkede Portene; de Tydskere, der havde vovet sig ind, bleve enten dræbte eller lagte i Lænker for at de skulde løskjøbe sig. Dette afholdt ikke den usle Karl fra at slutte et endeligt Førlig, hvorved han viste en saadan Eftergivenesshed, ja man kunde sige Førtjærlighed for Nordmændene, at hans egne Mænd i høieste Maade forargedes dereover. Godfred forbandt sig til at antage Christendommen, men forleendes til Gjengjæld med det samme Landskab i Frisland (det saa kaldte Kinnheim), som Nore i sin Tid havde haft; Sigfred, Dnm og de øvrige forbandt sig til, saa længe Karl levede, ikke, at forurenlige hans Land, hvorimod Keiseren udbetalte dem over 2400 Pund Guld og Sølv, for største Delen tilvejebragt ved at plyndre Kirkerne's Skatte. Han forkyndte derhos, at ingen af hans Hær, under Tab af Liv eller Dne, maatte dræbe nogen Nordmand, der indfandt sig i Lejren. Keiseren stod selv Fadder til Godfred, og Nordmændene indskibede deres Fanger og Skatte paa 200 Skibe, som de sendte forud, medens de selv ventede paa en belejlig Tid til at foretage nye Plyndringer i det østlige Frankrige, som ikke hørte til Karls Rige, og hvor han ej synes at have haft det mindste imod at de herjede som de bedst kunde³⁾. Her regjerede nu Karlman, da hans Broder Ludvig, Sejrherrn ved Saucourt, var død i St. Denys, kort efter at have sluttet det Førlig med Haastein, som vi ovenfor have omtalt (5te August).

1) Hos Hincmar staar Hælf.

2) Denne Skild var sædvanlig, og omtales meget ofte i vore Sagaer.

3) Saalebes fornemmelig efter den samtidsige Hincmar, (Perk I. 313—315), der slutter sine ypperlige Annaler med dette Aar; han nævner udtrykkelig, at Godfred fik Førløsen, Sigfred derimod de ved Plyndring af Kirkeforraadet tilvejebragte Skatte. Fulda-Annalerne, hvorfra der her er en dobbelt Bearbejdelse, fremstille Underhandlingerne noget forvirret (Perk I. S. 595 flg.); den ene Bearbejdelse handler om Godfred, den anden om Sigfred, dog heber det i hiin urigtigt, at Godfred fik Pengene, i den anden lige saa urigtigt, at Sigfred lod sig døbe.

Karlman havde ikke Folkestyrke nok til at holde Nordmændene borte, det var dem derfor ikke vanskeligt at trænge frem lige til Laon. De havde i Sinde at plyndre baade Reims, Soissons og Moyon, og Erkebiskop Hinkmar af Reims skyndte sig at flygte med sine Kirkeskatte til Epernay. Det lykkedes dem dog ikke denne Gang at komme videre; thi medens de sværmede adspredte omkring, angreb og nedfablede Karlman henved tusinde af dem. De øvrige trak sig tilbage, og opstode sit Vinterkvarter i Condé¹⁾, hvorfra de af og til gjorde ødelæggende Udflugter til alle Kanter; de herjede lige til Dife, opbrændte Klosteret i St. Quentin, angreb Flæmingerne, drog paa deres Skibe op ad Somme, og toge nyt Vinterkvarter i Amiens (883). Kongen samlede sine Raadgivere paa sit Slot i Compiègne, for at raadslaa om, hvad der var at gjøre. Man blev enig om at sende en dansk Mand, Kong Eriks Frænde²⁾, ved Navn Sigfred, der havde antaget Christendommen og var Kongen tro, for at underhandte med sin Navne, og faa ham til at forlade Niget imod en Pengesum. Efter lang Frem- og Tilbagevandren mellem begge Partier lykkedes det ham ogsaa at bringe et Forlig istand, men Nordmændene vilde ikke lade sig nøje med mindre end 12000 Pund Sølvs. Dette maatte Karlman forpligte sig til at give, og der stillede Visler paa begge Sider til Sikkerhed for Forligets Opfyldelse. Det varede længe, førend denne store Pengesum kunde tilvejebringes, og imidlertid toge Nordmændene ikke i Betænkning at herje hiinsides Schelden. Først imod Enden af Oktober Maaned blev Summen fuldstændigt udbetalt; da stak Nordmændene Ild paa deres Lejr og begave sig til Boulogne, idet en fransk Jagttagelseshær fulgte langsomt efter³⁾ (884). Ved Boulogne deelte de sig i to Afdelinger, af hvilke den ene drog over til England og belejrede Rochester, hvorfra Alfred fordrev dem med Tabet af deres Heste og Fanger, saa at de atter maatte søge til Skibene og drog over til Fastlandet; den anden vendte sig mod Lothringen, og tog Vinterkvarter i Loewen⁴⁾. Egentlig strede dette mod det sluttede Forlig, men Karlman var imidlertid død ved et Ulykkestilfælde paa Jagten (889, Decbr.), og Nordmændene ansaa sig derfor løste fra deres Forpligtelse. De franske Befalingsmænd sendte Gesandter til dem, for at bebrejde dem deres Løstesbrud, men de svarede simpelt hen, at de havde sluttet Forliget med Karlman og ikke med nogen anden⁵⁾.

¹⁾ Chron. Sax. Mon. hist. Brit. I. 358. Annales Vedastini Perç. II. S. 199 flg.

²⁾ Det heder i Annales Vedastini p. 200: qui nepos fuerat Heorici Dani: herved kan alene Kong Eric være meent. Denne Sigfred forekommer ellers ikke.

³⁾ Annales Vedastini Perç II. S. 200, 201. Regino S. 591.

⁴⁾ Annales Vedastini p. 201. Chron. Sax. Mon. hist. Brit. p. 539. Asfer S. 483. Uebhelward, S. 516.

⁵⁾ Regino, S. 594. Annales Vedastini, p. 201.

Godfred, den nye Lensherre i Frisland, havde imidlertid egtet Gisla, en Datter af den afdøde Kong Hlothar ¹⁾, og var derved kommen i nærmere Forbindelse med hendes urolige Broder Hugo, Hertug af Elsas, der pønsede paa at vinde sit Fædrenerige Lothringen tilbage. Hugo lovede ham Halvdelen af Lothringen, hvis han vilde sende Bud til sit Fædreland efter en stor Hær, og komme ham til Hjælp med denne. Godfred lod sig let overtale, og søgte nu kun at finde et Paaskud til aabenbart at bryde med Kejseren. Noogle Nordmænd, der enten paa hans Opfordring eller tilfældigvis vare komne til Kinnheim, tillod han at sejle opad Rhinen, hvor de herjede flere af de nys gjenoprettede Steder, indtil Liutbert, Erkebiskoppen af Mainz, standsede deres Fremgang; men de toge dog deres Vinterkvarter i Duisburg, og droge ikke bort førend Vaaren efter, da den tappre Markgrev Henrik havde opslaaet sin Lejr i deres Nærhed, og eftertryffeligt hindrede ethvert Mondringsforsøg. Det var rimeligvis de samme Nordmænd, der tidligere havde herjet Deventer ²⁾. Godfred lod nu Kejseren melde, at hvis han skulde kunne opfylde sine Forpligtelser til ham og forsvare Landet mod sine Landsmænd, maatte han have Koblenz, Andernach og andre kejserlige Godser ved Rhinen, hvor der var Wiinaaf, thi det Land, han nu havde, frembragte ingen Wiin. Hans Hensigt var dog kun hermed, enten, hvis hans Fordring opfyldtes, at skaffe sig et Tilhold i Hjertet af Riget, eller, hvis det negtedes, at have et Paaskud til at gjøre Opstand. Kejseren gjennemskuede hans Plan, men vovede dog ikke at bryde aabenbart med ham, da hans Land formedlest de mange Flodarme og Moradser var utilgængeligt for en Hær. Han besluttede derfor at stille sig af med ham ved Gift. Gesandterne maatte drage hjem med den Besked, at Kejseren selv skulde skikke sine Sendegreber til ham for at ordne Sagen til begge Parters Tilfredshed; han skulde kun vedblive at være Kejseren tro. Denne sendte derpaa Markgrev Henrik, der befalede sit Folge at rejse adspredt, for ej at vække Opsigt, men bestemte en Dag, da de skulde indtræffe i Betuwe, hvorhen han selv begav sig tilligemed Erkebiskop Willibert af Köln. Da God-

1) Fulda-Ann. sige udtrykkeligt (Perk I. p. 398), at Gistermaalet mellem Godfred og Gisla fandt Sted i 883, Aaret efter Forliget ved Haslou. Heller ikke veed Hinemar, l. c. noget om at Gissas Haand var en af Fredsbetingelserne. Dette sige derimod Regino (Perk I. p. 594), og andre.

2) Det synes at være det samme Slag, der omtales i Fulda-Annalerne (Perk I. p. 399), hvori Markgrev Henrik og Biskop Arno af Würzburg sloge Nordmændene, der havde angrebet Saxland, og i hvilket flere af de salbue Nordmænd skulle have været saa skønne og store af Vært, at Frankerne hidtil ej havde seet deres Lige. Ogsaa Chron. Sax. (l. c.) og Usfer (l. c.) omtale dette Slag. Egelebes omtales et andet Slag ved Nortwide i Frisland, hvor en Mængde Nordmænd skulle være dræbte. (Fulda-Ann. og M. Adam, I. 41).

fred hørte om deres Ankomst, drog han dem imøde til en Ø kaldet Herispich ¹⁾, der omslænges af Rhin og Waal. Her indfandt Markgreven og Erkebiskoppen sig. Der taltes frem og tilbage den hele Dag; om Aftenen forlode de Den, og begave sig til sit Herberge. Den følgende Dag havde Henrik anmodet Erkebiskoppen om at kalde Gisla, Godfreds Hustru, bort fra Den, og stemme hende for Freden. Imidlertid begav han sig atter til Godfred, og anholdt om Erstatning for en Grev Eberhard, hvis Ejendomme Godfred havde plyndret. Efter forud truffen Aftale fordrede nu ogsaa Eberhard selv med høj Kost sin Ret. Da Godfred svarede ham haardt og haanligt, tog Eberhard sit Sverd, og hug ham et vældigt Hug i Hovedet; Henriks Mænd gjorde Resten, og saaledes lod Godfred sit Liv. Alle Nordmænd paa Betuwe bleve nedslæbte (885). Hertug Hugo blev blindet og sat i Kloster. Imidlertid vare en heel Deel Nordmænd efter Godfreds Anmodning virkelig ankomne til den sariske Kyst, uvidende om hvad der var skeet. De droge op for at herje, jage med Lethed nogle faa Sarere paa Flugten, og fulgte dem et Stykke op i Landet; men imidlertid kom en Deel Friser fra Diesterbant og angrebe dem i Nyggen, medens Sarerne toge Mod til sig, holdt Stand, og tilføjede Fienden et stort Nederlag ²⁾. Om denne svigagtigt ombragte Godfred var den samme som den, der allerede i 853 fik et Stukke Land til Forlening af Karl den skaldede (se ovenfor S. 432), er uviist. Det siges ikke udtrykkeligt; rimeligviis har han dog været en anden ³⁾.

Godfreds Drab kunde neppe andet end vække de øvrige Nordmænds Forbittrelse, og vi see ogsaa dem, der havde taget deres Vinterophold i Lo-wen, endnu i Juli samme Aar bryde ind i Frankrig, der nu adlod Kejser Karls Herredomme. Angrebet vilde dog vistnok under enhver Omstændighed have fundet Sted. Under Anførsel af Sigfred droge de til Seine-Eg-nen, hvor de, da deres egne Skibe ej vare komne, toge de Skibe, de fore-

¹⁾ Den skal nu hebe Espif.

²⁾ Saaledes fremstilles Sagen af Regino (Perk I. p. 595). De andre Annalister afvige noget; saaledes heder det i Fulda-Annalerne (p. 399), at Gisla allerede i 884 blev bragt til Kejseren, der opholdt sig paa et Nøde i Worms, og ej fik Tilladelse til at vende tilbage til sin Mand; De vedastinske Annaler sige kortelig (p. 201) at han ved en af sine Mænds, Gerulfs, Svig, drabtes af Markgrev Henrik. Denne Gerulf var ifølge Regino en af de Mænd, han havde sendt til Kejseren for at forebringe hans Begjering om Koblenz m. m.

³⁾ En forvirret Beretning om disse Begivenheder og om Forliget ved Haslou, findes ogsaa, tildeels efter tydske Forfattere, i Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 60. Her heder det, at Sigfred og Godfred havde Ragnar Lodbroks Søner i Følge med sig. De her nævnte Sigfred og Godfred anses af Nogle for de Konger af samme Navn, der faldt i Slaget ved Lowen, hvorom nedenfor. Godfred skal have efterladt sig en Datter, ved Navn Ragnhild, der blev gift med Grev Dietrich af Ringelheim eller Oldenburg.

faandt, og satte sig fast i Rouen (25 Juli 885)¹⁾. En fransk Hær samlede sig for at fordrive dem, men da Grev Magnald af Mans var falden i en Trefning, blev Hæren modløs og adspredte sig, og Nordmændene herjede i nogen Tid ubehindret i Omegnen. De Franske, der ej vovede at binde an med dem i aaben Kamp, befæstede Pontoise, for at hindre dem fra at trænge længer opad Floden, medens Biskop Gauzlin forsterkede Befæstningerne om Paris. Men Nordmændene belejrede Pontoise, afflare Vandtilførselen, og tvang derved Besætningen til at kapitulere; den fik fri Afmarsch med Vaaben og Heste, men maatte ellers lade alt sit Gods blive tilbage. Bejen til Paris stod nu Nordmændene aaben. I November drog de derhen, 40000 Mand sterke og med en Flaade af 700 Skibe²⁾. Deres Hovedhensigt synes ej saa meget at have været den, at angribe Staden, som at drage forbi den op i de øvre Egne af Landet. Men da Paris, skjønt den i sin Tid endnu ikke strakte sig videre end Seine-Den (la cité), dog beherskede Elven aldeles ved de befæstede Broer, der forbandt Den med begge Breder, kunde ingen Flaade komme forbi uden Borgernes Tilladelse. Biskop Gauzlin anmodede derfor først Biskop Gauzlin, der tilligemed Grev Ddo af Paris, der siden blev Konge, forte Overbefalingen i Staden, om Tilladelse til ubindret Gjennemfart: han skulde i saa Fald ikke tilføje Staden nogen Ulempe. Men denne Anmodning, der vel heller ikke var oprigtig meent, blev afslaaet, og nu begyndte den langvarige og stedse mindeværdige Belejring af Paris, om hvilken vi endnu besidde en vidtloftig versificeret Beretning af Munkens Abbo af St. Germain, der selv var et Ojevidne dertil³⁾. De Belejrede forsvarede sig med den største Tapperhed, og det lykkedes dem i over to Maaneder at trodse ethvert Angreb, naagt Fjenden ej alene gjentagne Gange forsøgte at storme, men ogsaa brugte alle slags Krigsmaskiner, der anrettede store Odelæggelser. De foretog ogsaa nu og da Herjetog i Omegnen, deels for at samle Bytte, deels for at skaffe sig nogen Afverling fra det eensformige Belejringssliv. Men i Februar Maaned indtraf i Seinen, som i flere andre Floder⁴⁾, en Oversvømmelse,

1) Annal. Vedast. hos Perç II. p. 201. Det sees af disse, i denne Sag meest paalidelige, Annalers Udtryk „quia necdum eorum naves advenerant“, at de Nordmand, der først ankom til Paris, drog over Land fra deres Lejr ved So-wen, hvor de i flere Aar synes at have havt deres egentlige Hovedtilhold. Det var de senere ankomne Skibe, der toge Bejen opad Seinen.

2) Annal. Vedast. l. c. — Denne Opgivelse af Nordmændenes Styrke grunder sig paa Abbo, l. B. v. 28 og 114. Regino (Perç I. p. 596) nævner „over 30000 Krigere“.

3) Aftrykt hos Duchêne, Ser. rer. Norm. p. 35—48, i Langebeck's Ser. rer. Dan. II. p. 75—106 og i Perç's Mon. hist. Germ. II. p. 776—805.

4) Jukta:Annalerne, hos Perç I. p. 402, sætter denne Oversvømmelse i Mai, Juni og Juli Maaned. Men Ann. Vedast. (p. 202) nævne, hvad Paris angaar, udtrykkeligt Februar.

der bortrev den ene af Broerne og gav det dermed forbundne Brohoved til Priis for Fienden. I denne Nød sendte Gauzlin Bud til Markgreve Henrick i Lothringen for at bede ham om Hjelp. Henrick kom dog først i Mai Maaned, og kunde intet udrette, men vendte kort efter tilbage til Tydskland ¹⁾. Gauzlin saa nu ingen anden Udvej end at aabne Underhandlinger. Imidlertid havde Nordmændene paa deres Strejftog ogsaa lidt enkelte Tab, saaledes vare de slagne ved Chartres og ved Mans ²⁾, dette har maastee bidraget til at Sigfred lyttede til Gauzlines Fredsforslag, og lod sig mod 60 Pund Selve overtale til at drage bort med sine Mænd ³⁾; de øvrige bleve tilbage, af hvilke en Konge ved Navn Einrik (Sigtrygg) svor at han ikke vilde forlade Frankrige førend han havde seet Seimens Kilder. Han druknede nogen Tid efter med 50 Mand ⁴⁾. Estrar efter disse Forhandlinger døde Biskop Gauzlin af en Sygdom, som han rimeligviis ved altfor store Anstrengelser havde paadraget sig. Fiendtlighederne vedbleve, Stadens Stilling blev misligere, der indfandt sig Mangel og Hungersnød, og Indbyggerne begyndte at tabe Modet. Men Grev Odo fatte Mod i dem og bad dem endnu at holde ud en Stund; selv begav han sig for en kort Tid hjemmelig ud af Staden for at opfordre de nærmeste Hovdinge til at skaffe Hjelp, og især for at lægge Kejseren Statens Nød paa Hjerte. Langt om længe fatte endelig den dorste Kejser sig i Bevægelse. Ud paa Høsten kom han til Gressy, og sendte derfra Markgreve Henrick i Forvejen; men da denne ved omkring med saa Folk, og betragtede Fiendens Befæstninger, for at undersøge, hvor de lettest kunde angribes, blev han overfalden og dræbt ⁵⁾. Paa samme Tid opbrændte Nordmændene en Deel af Staden Beauvais. Omfider kom Kejseren, mod Slutningen af Oktober, op slog sin Lejr paa Montmartre og nedfagede herved dem af Fienderne, der hidtil havde haft sin Lejr paa den højre Flodbred, til at flytte over til den venstre ⁶⁾. Han lod en Deel af sin Hær følge efter, og sendte tillige nogle Tropper ind i Staden. Men dette var ogsaa alt, hvad han gjorde. Thi han indlod sig ikke paa nogen egenlig Kamp med de stridbare Fiender. Under Paaskud af at Winteren nærmede sig, aabnedes der Underhandlinger, og han fandt sig i at slutte Fred paa de, som en samtidig Annalist udtrykker sig, altfor ynkelige Vil-

¹⁾ Abbo, Iste Bog, Stutn.

²⁾ Ann. Vedast. p. 202. Fulda:Annalerne S. 403. Regino, hos Perç I. p. 596. Abbo II. v. 1—22.

³⁾ Ann. Vedast. p. 202, jof. Abbo II. v. 23—67.

⁴⁾ Abbo, II. v. 220—226.

⁵⁾ Ann. Vedast. p. 202. Fulda:Ann. S. 403. Regino S. 596. Abbo II. v. 222, 223.

⁶⁾ Abbo, II. v. 334, jof. Ann. Vedast. p. 203.

kaar ¹⁾), nemlig at Vikingerne skulde have 700 Pund Sølv for at drage bort, og derhos i Mellemtiden, indtil Pengene betaltes, uden Hinder kunne drage opad Seinen til Burgund, for om Vinteren at herje dette Landskab, hvis Indbyggere ej havde villet underkaste sig Karl ²⁾). Deres første Forsøg paa at drage forbi Paris hindredes imidlertid af Abbed Ebobus, en af dem der meest havde udmerket sig ved Byens Forsvar ³⁾); de drog derfor, til Frankmændenes Forundring, deres Skibe over Land forbi Staden i en Strækning af 2000 Fod ⁴⁾), sejlede derpaa op ad Seinen og Jonnen, og hjemsogte Sens, som efter en kort Belejring løskjøbte sig. Sigfred, der atter var kommen tilbage ⁵⁾), gik op ad Duse til Soissons, hvorfra Keiseren over Hals og Hoved flygtede til Elsas. Sigfred herjede Byen, opbrændte Kirker, Klostre og Paladser, vendte om Vaaren atter tilbage til Seinen, og drog om Høsten tilbage til Frisland, hvor han blev dræbt (887) ⁶⁾). Hovedhæren, der fra Sens var dragen videre ind i Burgund, og havde herjet hele Landet mellem Saone og Loire, vendte om Sommeren tilbage til Paris, for at modtage den bestemte Pengesum, hvilken den nye Viskop af Paris dog først maatte hente hos Keiseren i Tyskland. Nordmændene fik Pengene, men da de nu engang havde faaet deres Skibe op i Seinen ovenfor Paris, gjorde de ingen Mine til at forlade disse Egne for det første. De opbrændte Troyes, herjede lige til Toul og Verdun, og satte sig endelig fast, deels i Chezy i Landskabet Brie, deels ved Jonne-Elven ⁷⁾).

Keiser Karls Udelighed og slette Opførsel bevirkede endelig at han blev afsat (887), og den raske Arnulf af Kärnthén, Ludvig den todskes Sønnesøn, valgtes til Konge i Tyskland, medens de Frankle toge Grev Ddo til Konge. Denne kunde vel ikke forjage Nordmændene, men søgte dog efter Evne at hindre deres Plyndringer i Paris's nærmeste Omegn.

¹⁾ Et factum est consilium nimis miserum, Ann. Vedast. p. 203. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om Keiseren, naar Alt kom til Alt, kunde have gjort andet end hvad der skede. Nordmændenes Hovedhensigt var at komme forbi Paris op i den øvre Deel af Seinen. Vi se i det Følgende, at det alligevel lykkedes dem at drage Skibene over Land, hvilket de og ligeledes gjorde ved Tilbagetoget, og Ddo gjorde da det samme som Karl, nemlig betalte dem Penge. Heri kunde han vistnok ikke hindre dem. Den offentlige Stemme fordrede imidlertid at Karl skulde have rovet en Dyst, sjønt han neppe vilte have udrettet stort derved.

²⁾ Regino, S. 597. Ann. Vedast. p. 203. Juda-Annaterne S. 403.

³⁾ Abbo, II. v. 388 fgg.

⁴⁾ Regino, S. 599.

⁵⁾ Juda-Annaterne, S. 403.

⁶⁾ Ann. Vedast. p. 203.

⁷⁾ Ann. Vedast. p. 203.

En Sejr, som han vandt ved Floden Aisne over en liden Afdeling af deres Hær, skaffede ham, som det heder, overordentlig megen Ære, men den kunde ikke standse dem i deres ødelæggende Vandringer. Han maatte nøje sig med at lejre sig tilligemed sin Hær udenfor Paris, for at være rede til at drive de Fiender tilbage, som paany maatte ville hjemsoge denne Stad. Imidlertid sværmede de, som det synes, uhindret rundt omkring i Hjertet af Landet. De indtog og opbrændte Meaur, satte sig fast ved Loing, herjede i Burgund, ja hjemsogte endog Aquitanien. Da Ddo havde foretaget en Rejse til dette Landskab, for at lade sig hylde, benyttede de sig svær af hans Fraværelse, og droge atter mod Paris, saa at han i største Hast maatte skynde sig tilbage, for at befri Staden fra en ny Belejring. Dette lykkedes ham vel, men dog kun derved, at nu ogsaa han bekvemmede sig til at kjøbe deres Vortgang for en Pengesum ¹). Imidlertid var det en stor Fordeel, at man nu fik dem ud af deres farlige Tilhold i Øvre-Seinen; de droge atter deres Skibe over Land forbi Paris (889), og sejlede ned ad Seinen og videre langs Kysten til Grandserne mod Bretagne, hvor de belejrede Borgen St. Lo i Nærheden af Coutances, indtog den efter et haardt nakket Forsvar, og jevnede den, som der siges, med Jorden, efter at have dræbt dens Beboere (890) ²). I Bretagne var der paa denne Tid to Konger, som laa i indbyrdes Strid med hinanden. Men den fælles Fare

¹) Ann. Vedast. p. 204, 205. Regino, S. 599, 601. Fulda: Annalerne S. 405. Chron. Sax. p. 362. Vi have her i Tidfølgen af de omhandlede Begivenheder ifær fulgt de, som det synes, i dette Punkt mest paalidelige Annales Vedastini. Regino indeholder flere interessante Enkeltheder, men er usikker i Tidregningen; navnlig lader han Hovedbegivenhederne foregaa et Aar senere, end de virkelig fandt Sted. Chron. Saxonium, der her, som det synes, indeholder samtidige Notiser, omtaler disse Begivenheder i al Korthed og i god Orden saaledes: „886: i dette Aar foer Hæren (nemlig i Nordfrankrige) tilbage til Vesten, men den som før havde været østover, gik op ad Seinen, og tog Winterfæde ved Paris . . . 887: Her foer Hæren op gjennem Broen ved Paris, og opad Seinen til Marne, samt fremdeles opad Marne til Chezy, og sad der samt i Yonnon to Vintre, paa begge disse to Steder. Samme Aar døde Karl, Frankernes Konge, efterat hans Brodersøn Arnulf 6 Uger før hans Død havde berøvet ham Regjeringen“. Det neppe synderlig paalidelige Tritheimii Chronicon Hirsaugiense (I. p. 40) fortæller et Sagn om en Nordmand, ved Navn Askell (Anskatillus), der blev fangen af Ddo, og af ham bragt til Limoges, hvor han gav ham Valget mellem Daaben og Døden; Askell valgte, siges der, det første; Ddo selv stod Tænder til ham, og Daaben foregik med megen Stads i St. Martins Kirke, men netop da han tredie Gang havde neddukket sig i Fonten, gjennemborede Bannerherren Tunge ham, og undskyldte sig med at han havde gjort det til Fædrelandets Bedste, for at befri det for en trosøs Fiende. Ddo lod sig af de omslaende overtale til at give ham Ret, og belønnede ham med Slottet Blois.

²) Regino, S. 601, 602. Ann. Vedast. p. 205. Chron. Sax. p. 362.

bragte dem til at tilsidefætte Fiendskabet, og de rustede sig i Fællesskab for at fordrive Vikingeskarerne. Den ene, der var ung og hidsig, indlod sig i Slag uden at vente paa den anden, og vandt vel en Sejr, hvorved flere Tusinder af Vikingerne fældtes, men forfulgte dem i sin Hidsighed altfor langt, og blev overmandet og dræbt; den anden, som imidlertid havde samlet en stor Hær, aslagde højtidelig det Løfte, hvori ogsaa hans Mænd forenede sig med ham, at hvis Gud forundte dem Sejren, vilde de skjenke Tiendedelen af alt deres Gods til St. Peter i Rom. Og nu vandt de en saa fuldstændig Sejr, at af 15000 Vikinger neppe 400 kom tilbage til deres Skibe. De tiloversblevne affrækkedes herved fra videre Forsøg mod Bretagne, men vendte tilbage til Seinen, og opad denne til Duse, hvor de toge Vinterkvarter i Moyon ¹⁾. Paa samme Tid var det ogsaa, at Haastein, saaledes som det ovenfor er meldt, satte sig fast ved Somme, og sluttede et svigagtigt Forlig med Abbeden af St. Waast ²⁾. Det siges ikke udtrykkeligt, at Haastein hørte til den samme Hær, som vendte tilbage fra Bretagne; det synes i alle Fald, som om han baade i Frankrige og i England hændede paa egen Haand, og kun nu og da sluttede sig til den anden Hær. Denne foretog store Plyndringstog gennem Nordenrskoven lige ned til Maas-Egnene og Brabant. Paa Tilbageetoget mødte Ddo dem i Nærheden af Schelde, og nødte dem til at give Slip paa deres Bytte, men for Resten tilføjede han dem ikke videre Skade ³⁾. Snart brode de op paany, og toge atter Vejen til Maas, for at sætte sig fast ved Leven. De herjede her hele det ripuariske Landskab, og kom lige i Nærheden af Achen ⁴⁾. Kong Arnulf selv var i Sydvestskland. En Hær samlede sig paa hans Befaling i Maastricht, for at jage de ubudne Gjester bort, men Nordmændene opsnappede de Fragtvogne, der skulde bringe den Levnetsmidler, og herover opstod en saadan Vengstelse blandt Tydskerne, at disse neppe vovede at røre sig af Stedet. Da de endelig havde sat sig i Bevægelse for at opsoge Fienden, traf de denne, førend de ventede det, ved den lille Flod Geule og vendte Nyggen i panisk Skræk. Nordmændene forfulgte dem, nedlagde mange, og erobrede deres Lejr, hvor de gjorde et rigt Bytte. Blandt de Faldne var ogsaa Sundrold, Erkebiskop af Mainz (26 Juni 891) ⁵⁾. Men, som det sædvanligt plejer at gaa, den let vundne Sejr gjorde Nordmændene overmodige og dumdriftige. De adspredte sig for meget. De meest prøvede

¹⁾ Ann. Vedast. v. 860, p. 205. Regino, p. 602. Chron. Sax. p. 362.

²⁾ Ann. Vedast. p. 205.

³⁾ Ann. Vedast. p. 205.

⁴⁾ Regino, p. 602. Ann. Vedast. l. c.

⁵⁾ Fulda-Annalerne, S. 407. Regino, S. 602, 603.

og erfarne blandt dem vare ude paa et Plyndringstog¹⁾), da Kong Arnulf, der imidlertid selv havde skyndt sig til disse Gyne, kom dem imøde med sit lette Hytteri. Ved Synet deraf forskandsede Nordmændene sig i Hast ved Floden Dyle i Nærheden af Lowen, og udæskede endog i deres Overmod Kongen til Kamp, mindende ham om hans Mænds Nederlag ved Geule. Forbittret herover, bød Kongen sine Mænd at stige af Hestene, og til Fods at storme Nordmændenes Lejr. Og nu kæmpede Tydskerne langt anderledes end ved Geule. Det lykkedes dem at gjøre sig til Herrer over Forskandsningen, og at anrette et Nederlag blandt Nordmændene, hvis Mage man hidtil neppe havde seet. Thi af alle de Nordmænd, der deltog i Slaget, skal der neppe være bleven een tilbage, der kunde bringe sine Staldbrødre Underretning derom²⁾; omringede paa alle Kanter, styrkede de sig i Elven, hvor de omkom i Hundrede- og Tusindeviis, og deres Lig opfyldte det hele Flodleje. Arnulf erobrede 16 Merker og skal dog selv ikke have tabt flere end en eneste Mand³⁾. Marsdagen for denne Kamp (1ste September) højtideligholdtes sidenester i Lowen gennem en lang Række af Aar, og Sejren tilskrev man den hellige Jomfrues underbare Bistand. Blandt de faldne nævnes og de tvende Konger Sigfred og Godfred, hvilte i saa Fald maa have været forskellige fra de to forhen nævnte Konger af dette Navn, der sluttede Forliget ved Haslou, og som allerede vare dræbte, Godfred 884, og Sigfred, efter at have deeltaget i Belejringen af Paris, 887. Der er imidlertid stor Grund til at antage, at denne Gjentagelse af Sigfreds og Godfreds Navn, der desuden kun finder Sted i en enkelt Krønike, de saakaldte Fulda-Annaler⁴⁾, grunder sig paa en Uagtsohmheds- eller Forglemmelses-Fejl, idet nemlig Annalisten, erindrende sig at Sigfred og Godfred vare denne Nordmannahærs Anførere ved dens Ankomst til Frankrig 881, har nævnt dem som faldne i Slaget ved Lowen, uden at huske paa at de

1) Dette fremgaar ej alene deraf, at Regino, efter at have beskrevet Nordmændenes Nederlag, og fortalt at ikke een undkom, dog strax efter (ved 892) fortæller om dem, qui ad naves remanserant, og som foretoge et nyt Tog ind i Ripuarien, men ogsaa af hans Ord, at Nordmændene, overmodige over Sejren ved Geule, cum omni virtute ad deprædandum proficiscuntur; thi virtus kan her ej betyde andet end det angliste dugud i en saadan Forbindelse, nemlig „de erfarne, ældre Krigere“, Kjerne tropperne. Vi udhæve dette, fordi Slaget ved Lowen almindeligviis fremstilles som om det havde omfattet hele Nordmannahæren.

2) Regino, S. 603.

3) Fulda-Annalerne S. 408.

4) Fulda-Annalerne ved 891. l. c. Fulda-Annalernes Beretning er igjen gaaen over i Adam af Bremens Verk, hvor dens Udtryk, at Vikingerne druknede per centena et millia (i hundrede og tusindeviis) tankeløst er gengivet med at „100000 Hedninger faldt“.

allerede tidligere vare faldne ¹⁾. Angivelsen, den være nu fejlagtig eller ej, er herfra gaaen over i yngre historiske Skrifter, endog i et Par af vore egne Kongesagaer, hvor det desforuden siges, deels at Ragnar Lodbroks Sønner vare blandt de faldne, deels at Sigfred selv var ingen anden end Sigurd Drm i Dje, og at Godfred var Gudrod, Søn af Olaf Kongsøn fra Ningerike af Døglingernes Æt; der tilføjes ogsaa, hvad vi allerede ovenfor (S. 406) have omtalt, at Gudrods Broder Helge hvassé, der var med i Kampen, reddede Sigurds Mærke, Sverd og Skjold, bragte dem tilbage til Danmark til Sigurds Moder Åslaug, opholdt sig hos hende en Tid lang før at værgé Landet i hendes Sønnesøn Hardeknuts Mindreaarighed, og egtede Hardeknuts Tvillingssyster, med hvem han havde Sønnen Sigurd Hjort, hvis Datter Magnhild siden blev gift med Halsdan svarte ²⁾. Det Umulige i hele denne Sammenstilling have vi ovenfor paaapeget; man behøver kun at erindre, at Halsdan svarte var død 860, altsaa 31 Aar førend hiint Slag stod, i hvilket Helge hvassé deltog, forinden han endnu havde indgaaet det Egteskab, i hvilket Sigurd Hjort, Halsdans foregionne Svigerfader, skulde have været fød. Det er i og for sig ikke sandsynligt, at Sigfred har været en af de yngre Lodbroksønner, og en Broder af Ingvær eller Ivar og Uebe, der hjemføjte England; da nu vore Sagaer forverle de yngre Lodbroksønner med de ældre, maatte Sigfred ogsaa derved blive den samme som Sigurd Drm i Dje, og Sagn, der virkelig synes at have vedkommet denne og selgelig at have tilhørt Begyndelsen af det 9de Aarhundrede ³⁾, ere saaledes bleevne flyttede ned til Slutningen af dette, og

¹⁾ Det maa her desuden erindres, at af Vikingernes hjemmefiddende Landsmand maatte det vel kun være de færreste, der vidste nogen Bested om, ved hvilken Sejlighed Sigfred og Godfred vare komne af Dage; de vist, at de vare dragne ud omtrent ved 876, og at Slaget ved Lowen 891 for en Deel gjorde Ende paa Toget; det var saaledes rimeligt nok, at de henforte Kongernes Død til dette Aar.

²⁾ Olaf Tryggv. Saga Cap. 60, der grunder sig paa udenlandske Kilder, fornemmelig Mag. Adam. — Hr. Haut Erlendsøns Beretning omagnars Sønner, Fornald. S. Nordrl. I. p. 357, 358.

³⁾ Det Vers, der i Beretningen omagnars Sønner S. 358 lægges Åslaug i Munden, og unegteligen har Præg af Egtbed, synes at vidne om at en saadan Begivenhed, som den omtalte, virkelig har fundet Sted, nemlig at Sigurd Drm i Dje er falden paa et eller andet Vikingetog, og at Helge hvassé har bragt Dødsbudskabet tiligemed hans Baaben hjem, og sidenefter egtet hans Datter. Det maa vel mærkes, at Åre frode, ved at opregne sine Forfædre, lader den ovenfor omtalte Olaf hvite være en Søn af Ingvald, Søn af Helge, Søn af Olaf, hvis Fader Gudrod var en Søn af Halsdan Hvitbein, men tilføjer derhos om Ingvald, at han var en Datterien af Sigurdagnarsøn (Islendingabok Cap. 12). At Åres Helge Olafson, der var gift med en Datter af Sigurd Drm i Dje, er den samme som Hauts Helge Olafson, der

Begyndelsen af det 10de. Ogsaa Helge hvasse tilhører aabenbart de ældre, ikke de yngre Lodbroks-sønners Tid, men der var her saa meget større Fristelse for de senere Sagaskrivere til at lade ham deeltage i Slaget ved Lewen, som Adam af Bremen, støttende sig paa den danske Konge Sven Ulfssøns Udsagn, fortæller, at der virkelig strax efter dette Slag herskede en Konge i Danmark ved Navn Helge ¹⁾. Det skulde for Næsten heraf synes, som om de i Slaget ved Lewen faldne eller overhoved paa dette store Tog omkomne Konger virkelig have været Konger i Danmark. Og forsaavidt Sigfred var af Lodbroks Æt, er dette heller ikke usandsynligt ²⁾. Det vilde i saa Fald end mere bestyrke den ovenfor (S. 630) fremsatte Formodning, at alle de danske Lodbrok-Ætlinger paa denne Tid ved deres svenske Frænders Overmagt have seet sig nødsagede til at forlade Fædreneriget, og søge deres Lykke paa Vikingetog tilligemed deres Tilhængere ³⁾.

Slaget ved Lewen svækkede Vikingehærens Magt, men formaaede dog ikke at forjage den tilbageblevne Deel fra sit Tilhold i Staden. Den vovede endog i Begyndelsen af det følgende Aar atter at drage over Maas, og herje Ripuarien; kun undgik den at indlade sig i aabent Slag med Tydskerne, men holdt sig meest i Skovene. Den plyndrede Klofret Pruum, stormede en

egtede Uslaug, Sigurds Datter, kan nu vist ikke betvivles. Og negtes kan det ikke, at Tidsregningen nogenledes tillader at antage Ingjald for at have været en Datter søn af Sigurd Orm i Tje, om just ikke hans Moder var Hardeknuts Tvillingssyster: det bliver saaledes altid en Sandsynlighed for, at Ære virkelig har Æt. Fundinn Noregr opstiller et tredie Slagtræ gifter for Helge, hvilket vistnok forsaavidt stemmer med Hr. Hauks, som det lader ham nedstamme fra Dag og Thora Drenge moder, men det opfører dog tilbeets andre Led; Hr. Hauk har nemlig „Dag — Ring — Inge — Ingjald — Ring — Olaf“, medens Fundinn Noregr har „Dag — Ole — Dag — Olaf — Ring — Olaf“. At afgjøre hvilken af disse tre Slagtræer er den rigtigste, er vanskeligt, imidlertid fortjener Ære megen Troværdighed, og Helges Levetid bliver dog under enhver Omstændighed nogenlunde bestemt.

1) Adam Brem. I. 50. Helge kaldes her Heiligo.

2) Det maa derhos bemærkes, at uagtet Ann. Vedastini ved denne Lejlighed som oftest bruger Benævnelsern Nortmanni, nævnes dog ogsaa stundom Dani og Sigfred kaldes Rex Danorum. Regino nævner kun Nortmanni. Fulda-Anna-lerne nævne sædvanligviis Nortmanni, men sige dog, hvor Slaget ved Lewen omtales: Erat ibi gens fortissima inter Nortmannos Danorum, og Abbo nævner Dani. Her er altsaa virkelig den største Grund til at formode, at om end Mængden af Vikingerne have været Nordmand, have dog ogsaa mange Danske været med, og at Toget er nærmest udgaaet under Overansførel af danske Kongeatliager. Usandsynligt er det heller ikke at Indbyggere af „Nortmannia“ eller det norske Rige i Sønderjylland, og tillige fra Viken have været med.

3) Begge Tog, saavel det til England i 866, som det til Frankrige og Nordtydskland i 876, fremstille sig saaledes egentlig kun som en eneste stor Udvandring, bevirket ved Bevægelse i Danmark og de tilstødende Egne.

Borg paa Aldennesskoven, og vendte med et rigt Bytte tilbage til sine Skibe ¹⁾. Siden drog den til Boulogne, og da Frankrige plagedes af Hungersnød, besluttede den at forsøge sin i England, hvortil den satte over paa 250 Skibe. Den maa altsaa endnu have været meget betydelig, stjønt den vel og sandsynligviis er bleven forøget ved senere tilkomne Vikingeskarer. Den landede i Kent, ved den østlige Ende af Andred=Skoven, ved Mundingen af Floden Limne, ad hvilken Vikingerne drog Skibene fire Mile op i Landet, forstyrrede et Virke, nogle Bønder i Hast havde opkastet, og satte sig fast ved Appledore. Kort derefter, rimeligviis i det paafølgende Foraar, kom Haastein med 80 Skibe til Tamsen, og satte sig fast ved Middeltun, saaledes som det ovenfor (S. 635) er berettet. Han havde imidlertid holdt sig ved Somme, hvor han synes at have vundet nogle Fjerdele over Kong Edo, medens derimod et Angreb paa St. Omer mislykkedes ²⁾. Saavel Hovedhæren, som Haastein holdt sig et heelt Aar i sine Forflandsninger, uden at blive angrebne, medens enkelte af deres Skarer herjede Omegnen, især Hampshyre og Berks-hyre. Men da Kong Alfred havde taget en fordelagtig Stilling mellem begge Lejre, og deres Plyndrings-skarer derfor ikke længer ustraffet kunde sværme omkring, besluttede de at drage med deres Botte over Tamsen til Eßser. Dog førend de naaede saa langt, bleve de angrebne og slagte af Edvard, Alfreds Søn, ved Fearnham; de mistede deres Bytte og deres Heste, deres Konge blev saaret, og de flygtede til Den Thornigg i Eßser, hvor de belejredes, indtil Nøden bragte dem til at slutte Fred, stille Gisler og aflægge Ed paa at forlade Niget. Denne Ed holdt de ikke, og Alfred maatte kort efter atter belejre dem i Haasteins anden Forflandsning ved Beamsfleet, hvor de i hiins Fraværelse paa et Plyndringstog havde kastet sig ind. Forflandsningen stormedes, og alt, hvad deri fandtes, Kvinder, Børn og Gøds, blev taget og bragt til London. Blandt de fangne vare ogsaa Haasteins Kone og to Sønner, hvilke Kong Alfred, som forhen

¹⁾ Regino, S. 603.

²⁾ Dette staar just ikke utrøkkeligt i Ann. Vedastini, men ligger dog umiddelbart i dets Ord. Først heber det nemlig at Haastein (Alstign) i Aaret 890 satte sig fast med sine i „Argova“ ved Somme; siden, at de Nordmand, der sad i „Argobium“, flyttede til Amiens (891), at Edo drog med en Hær mod Amiens, men udrettede intet heldigt, og at „Danerne“ sidenefter overrumplede og sloge ham i Bermandois. Med hensyn til Overreisen til England, fejler Chron. Sax. ved at lade den foregaa ogsaa for de ved Lewen slagte Nordmands Vedkommende i 893. Ann. Vedastini siige utrykkeligt, at Nordmandene fra Lewen allerede om Høsten 892 satte over til England, da Frankrige hjemsogetes af en Hungersnød. Ogsaa Edhelweard satter de ved Lewen slagte Nordmands Overfart eet Aar efter dette Slag. Men Haastein derimod siges utrykkeligt at vare kommen noget senere, og rimeligviis var det ham, der ej kom førend 893.

omtalt, sendte tilbage til ham med Gaver, fordi han og Galdormand Wdh-ered havde ved en tidligere Lejlighed (se S. 635) staaet Fadder til dem. Imidlertid samlede Haastein og Hovedhæren sig atter, oprettede et nyt Virke ved Shorbury i Essex, og foretoge herfra, forsterkede ved Folf fra Ostangel og Northumberland, dristige Tog tvært over Landet, først til Severn, hvorfra de efter en lang Belejring med Tab bleve drevne tilbage, siden lige til Chester, derfra, da de begyndte at lide Mangel, til Syd-Wales, derfra tilbage til Essex, og saa igjen opad Temsen og Lea, hvor Kong Alfired ved at anlægge to Virker paa hver sin Side af Elven affkar Skibene Tilbageetoget, og derved nødte Fienderne til at drage til Severn, hvor de forstaaede sig ved Gwatbridge. Her holdt de sig Vinteren over, men deres Skibe og meget andet Bytte faldt i Alfireds Hænder. De besluttede derfor endelig, efter tre Aar at have gjeftet England, at drage tilbage igjen til Frankrige. De toge Vejen over Northumberland og Ostangel, hvor de havde ladet deres Kvinder blive tilbage, fik sig her Skibe, og sejlede sydøst til Seinemundingen ¹⁾. Den første af Nordmændene, der løb ind i Seinen, var en vis Angantyr ²⁾, der dog kun medbragte fem Skibe, men det varede ikke længe, førend andre Skarer kom til, saa at deres Antal vorede til det mangedobbelte. I Nordfrankrige vare alle saa beskæftigede med Thronstridighederne mellem Odo og Karl den enfoldige, at ingen tænkte paa at gjøre Nordmændene Modstand; ubindret droge de opad Dife, satte sig fast ved Choisy, og herjede herfra paa sædvanlig Wiis lige til Maas. Karl nærmede sig dem vel med en Hær, men kempede ej med dem; han udrettede kun saa meget, at de, af Frygt for at blive indesluttede ved Choisy, droge tilbage til Seinen, hvis Omegn de den hele Sommer 897 ubindret plyndrede. Det lykkedes imidlertid Karl at saa Angantyr til at lade sig døbe. Det fortælles ikke nærmere, hvorledes han fik ham overtalt dertil, kun tilføjes det, at han selv stod Fadder til ham. Denne Beretning er mærkelig, fordi den allerede temmelig tidligt enten ved en Misforstaaelse eller ved en vilkaarlig Tillem্পning er bleven overført paa Gange-Wolf ³⁾. Nordmændenes Plyndringer vedvarede dog lige fuldt, især efterat deres farligste Modstander, Odo, var død (898). De herjede Neustrien og en Deel af Aquitanien mod

1) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 369.

2) Navnet skrives i Ann. Vedastini p. 208 Hunceus eller Hunceus, og dette Navn kan maaffre vare en Forvanskning af den angels. Form Ongenþeow d. e. Angantyr. Dog er det meget muligt, at Navnet ogsaa er fejlskrevet istedetfor Hemideus s: Hamdhir, eller at Manden har hedet Hundi.

3) Ordene i Ann. Vedastini ved 896: per idem tempus iterum Nortmanni cum duce eorum, Hunceus nomine, et barchis iterum Sequanam ingressi ere nemlig næsten usvarede gjengivne i det upaalidelige Chronicon Northmannorum (Perk. I. p. 536), dog saaledes, at der staaer Rodo istedetfor Hunceus.

Vest, og strejfede lige til Burgund, mod Ost. Karl, der vovede at binde an med dem i Bienen, blev drevet tilbage med Tab. Hertug Richard af Burgund var forsaavidt heldigere, som han hindrede dem fra at tage deres Vintersæde her, men de sloge sig derimod ned ved Duse, og herjede lige til Maas, uden at møde synderlig Modstand. Kong Karl raadsløg i Følelsen af sin Afmagt med sine fornemste Raadgivere om, hvad Udvej han skulde gribe til, med Hensyn til Nordmændene. Men det var ikke længer muligt, at faa dem ud af Landet. Kun ved at overlade dem selv en Deel af dette, ligesom allerede Alfred havde gjort i England, og Karls egne Forfædre og Frænder i sin Tid havde gjort ved Harald og Godfred, kunde man gjøre sig Haab om, at faa No, idet de, der hidtil vare Landets Fiender, derved droges ind i dets Interesser. Og den skjønne Frugt, der gjennem et Par Mennefsældres uafsladelige Kamp og Strid var modnet, var det nu forbeholdt Nordmanden **Gange-Rolf** at plukke.

Vi have seet, at Gange-Rolf, Ragnvald Morejarls Søn, faa Nar efter Hafressjordslaget var bleven erklæret udlæg i Norge af Kong Harald Haarfagre, fordi han, til Trods for hans Forbud, havde gjort Strandhugg i Viken paa Tilbagereisen fra et Vikingetog i Nustervee, og at hverken hans Fader Ragnvalds Anseelse eller hans Moder Hilds Forbønner kunde formilde Kongens strenge Beslutning ¹⁾. Vore egne Sagaer melde om hans videre Skjæbne alene dette, at Rolf først drog over Havet vester til Syderøerne, og siden til Frankrige, hvor han vandt et stort Jarlsrige, hvilket han for en Deel gav Nordmænd til Bebyggelse ²⁾. De fortælle ligeledes, at Iskænderingen Helge, en Sønnesøn af den ovenfor (S. 523, 524) omtalte Landnamsmand Bjorn Ketilsøn fra Sogn, paa et Vikingetog i Skotland fangede og siden egtede Nidbjerg, en Datter af Kong Bjolan og Kathlin, Gange-Rolfs Datter. Altsaa maa Rolf under sit Ophold i de vestlige Egne have haft en Datter med en skotsk Kvinde, der har givet hende det christne Navn Kathlin eller Katharina, og da Nidbjørgs og Helges Søn var Usvif, hvis Datter Gudrun var fød omkring 980, falder Kathlins Fødsel og selvfølgelig Rolfs Ophold i Skotland eller paa Syderøerne omkring 880 ³⁾. En paa Latin skreven norsk Kongehistorie, om hvilken det dog ikke

1) Se ovenfor S. 511, 512

2) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 24.

3) Landnåma, II. 11. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 157. Skaalholt-udg. II. S. 88. Biskop siger Kardolafaga, der ogsaa (Cap. 32) opregner Slægten, at Gange-Rolf var en Søn af Arnathore, men den hører til de yngre Sagaer, og dens Vidnesbyrd kan derfor her ej veje op mod Olaf Tryggvessøns Saga, hvis Haandskrifter alle ere enige i, udtrykkelig at kalde den her nævnte Gange-Rolf Ragnvald Morejarls Søn. Heller ikke kjender Landnaama nogen Søn af Arnathore ved Navn Rolf.

er sikkert, hvor vidt dens Forfatter paa dette Sted har øst af fremmede, nu tabte Kilder, fortæller om Rolf korteligen saaledes: „Paa Harald Haarfagre's Tid satte nogle Vikinger af Ragnvald Jarls Æt med en stor Flaade over Solundarhavet (Vesterhavet), forjogte Beboerne af Ørknøerne og gjorde sig til Herrer over dem. De toge Vintersæde her, herjede om Sommeren paa England, Skotland og Island, og underkastede sig i England Northumberland, i Skotland Katanes, og paa Island Dublin tilligemed de øvrige Østøeder. Blandt dem var en vis Rodolf (Rolf), der af sine Stalbrodre kaldtes Gange-Rolf, fordi han formedelt sit svære Legeme ej kunde ride og stedse maatte gaa. Han indtog med saa Folk Roda (Rouen) i Nordmandi ved en merkelig List. De lagde sig nemlig med femten Skibe i Skjul i en Flod; hver enkelt af Mandskabet grov foran sig en Grav, der tildækkedes med tynde Torvlag, saa at man ej kunde see andet end at det var fast Jord; derpaa stillede de sig i Slagorden foran Gravene; Stadens Borgere angreb dem, de flygtede for et Syns Skyld, og Forfølgerne styrtede hobevis med deres bepandsrede Heste ned i Graven, hvorpaa de norske Vikinger nedslædede dem. Efter saaledes at have overvundet Borgernes, drog de ubindret ind i Sladen og underkastede sig hele dette Landskab, der efter dem fik Ravnens Nordmandie. Da Rolf havde faaet Herredømmet, egtede han den afdøde Greves Hustru, og havde med hende Sønnen Billjam Longaspada . . . han angreb derpaa Friserne, og overvandt dem, men blev kort Tid efter svigagtigen dræbt af sin Stifson i Holland ¹⁾“. Dette er alt, hvad vore egne historiske Skrifter berette om Rolf. Yderligere nævnes han ikke, enten i Sagaerne, eller hos de fleste samtidige frankiske og engelske Annalister. Derimod vare mange Sagn om ham opbevarede hos hans Efterkommere i Nordmandie, og disse Sagn, der rigtignok synes at være temmelig forvanskede og udpyntede med meget, som ikke egentlig vedkommer Rolf, nedskreves i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, altsaa endnu ikke hundrede Aar efter Rolfs Død, af Chorsbroderen Dudo af St. Quentin, fornemmelig efter hvad Grev Rodulf af Jvry, en Halvbroder paa modrene Side af Rolfs Sønneson Richard, berettede ham, hvilke Beretninger han dog ogsaa, som man seer, har udfyldt og udpyntet med Resultater af sine egne Granskninger i ældre Skrifter, fornemmelig Jornandes's gotiske Historie. Idet han nemlig, som levende paa den Tid, da Kong Knut i Danmark havde givet Danevældet dets højeste Udstrækning og gjort Danerne til det herskende Folk i Norden, ligesom forudsætter, at de Nordmænd, der erobrede Normandie, vare fra Danmark, hvilket han kalder Dacia, og antager for det samme som Romernes Dacia, omtaler han de mange barbariske Folk, der ligesom en Bisværn fra en Kube, eller et Sverd fra en Slidr, vare komne fra „Scanza“ og havde bosat sig i hiint

¹⁾ Historia Norvegiæ, fol 4 b.

Dacia ¹⁾. Fra disse Folk nedstammede, efter hans Mening, de Dacier eller Daner, der hjemsogte Frankrige; da Folkemængden ved deres uordentlige Levnet tiltog i højere Grad end at Landet kunde rumme den, udjoges i Følge ældgammel Skik efter Lodkastning en stor Deel af den yngre Slægt, for at erhverve sig Besiddelser andensteds, og drog afsted efter højtidelige Dffringer til sin Gud Thor, hvilke Dffringer ikke bestode i Kvæa, men i Menneskeblod. De kaldtes ogsaa, siger han, Danaer, og gjorde sig til af at nedstamme fra Trojaneren Antenor. Derpaa gaar han over til at omtale Haastein (Anstignus), og dvæler fornemmelig ved Erobringen af Luna. Endelig beskriver han Rolfs eller Rollo's Historie paa følgende Maade, „Da Folkemængden i Dacia atter paa den nysnævnte Maade begyndte at tiltage, og der opstod indbyrdes Krige mellem Frænder, fordrede Landets Ældste af Kongen, at den gamle Skik skulde overholdes, nemlig at en Deel af den yngre Slægt ved Lodkastning skulde udvælges til at forlade Landet. Kongen samtykkede deri, og bød sine Statholdere at indfinde sig paa en bestemt Tid, for at optage Fortegnelse over alle Sønner og Sønnesønner. Dette skede; men de saaledes udvalgte vare meget ilde tilfredse derved og klagede deres Nød for Rolf (Rollo) og Gorm (Gurim), Sønner og Aevinger af Daciens mægtigste Mand, der nylig var død. Denne Mand havde været Ejer af Størstedelen af Riget, og tillige erobret de Lande, der grændsede til Dacien og Manien; han havde aldrig bojet sin Nakke under nogen Konges Vælde, og aldrig erkjendt sig for Nogens Undermand; hans Sønner vare smukke, velopdragne og tappre. De havde Medlidenskab med deres Jernaldrende, og tilsvarede dem sin Hjælp. Ved Esterretningen herom besluttede Daciens Konge at bekriige Rolf og Gorm, men blev slagen, og kunde intet udrette imod dem. Da Krigen havde været i fem Aar, tog han sin Tilflugt til List og bed Fred. Rolf og Gorm, saavelsom de til Bortjagelse udvalgte Ynglinger modtoges dette Tilbud, og Freden blev sluttet og bevoren. Men da Rolf og Gorm ingen Fare længer frygtede, samlede Kongen i Hast en Hær, drog om Natten ind i Brødrenes Rige, lagde et Baghold nær ved deres By, og begyndte at belejre denne. Rolf, Gorm og de Krigere, som vare hos dem, gjorde et Udfald. Ved en forstilt Flugt lokkede Kongen dem langt bort fra Byen, saa at denne var ganske blottet for Forsvarere. Efter Afstale stormede nu de Krigere, Kongen havde lagt i Baghold, ind i Byen, som de uden Modstand plyndrede og stak i Brand. Da Kongen saa Querne, skjønnede han at hans List var lykkelig, vendte pludseligt om og angreb Brødrene fra den ene Side, medens den Afdeling, der havde opbrændt Byen, angreb dem i Ryggen. I denne ullaige Kamp

¹⁾ Man gjenkjender Jornandes's Ord Cap. 4: quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum

laa Brodrene under. Gorm faldt; Molf flygtede med nogle faa, og Kongen underkastede sig hans Stæder og Lande. Molf kunde nu ikke opholde sig længer i Dacien, men drog med sex Skibe til Scanza (Skandja), hvor han en Tid lang dvælede, sorgfuld i Hu. Her syntes han engang i Dromme at høre en Stemme, der bød ham ufortøvet at sejle over til Anglerne, hvor han skulde erfare at han kunde komme velbeholden tilbage til Fædrelandet og hente sine Dage der i Fred og Sikkerhed. Denne Drom fortalte han en viis Mand, der bekendte sig til Christendommen; han udtydede Drommen saaledes, at Molf skulde blive døbt og omfider nyde den evige Fred og Være hos Englene. Molf udrustede nu sine Skibe paa det bedste, og drog over til England i Haab om at finde et fredeligt Ophold der. Men da Heredets Beboere erfarede hans Ankomst, samlede de sig i en talrig Hær for at jage ham bort. Molf maatte derfor bestaa en Kamp med dem, og sejrede. De samlede en ny og større Hær, men Molf sejrede atter, fældte flere tusinde af dem, og fangede mange af deres fornemste Mænd. Han overvejede nu i sit Sind, om han skulde vende tilbage til Dacien, eller drage til Frankrige, eller fremdeles bekriige Anglerne. Da havde han en Nat en Drom. Det syntes ham, som om han stod i Frankrige paa et højt Bjerg, af hvis Top der udvælede en klar, vellugtende Kilde, i hvilken han badede sig, og derved rensedes fra Spedalskhed. Han syntes tillige, at der om Bjergets Fod fra alle Kanter kom flyvende en Mængde Fugle af forskjellig Farve, men paa hvilke alle dog den venstre Ving var rød; deres Mængde var saa stor, at de yderste af dem tabte sig i det Fjerne; men alle, een efter den anden, søgte de hen til Kilden og badede sig i den. Efter Badningen byggede de fredeligt Neder, søgte deres Næring i Fællesskab, og underkastede sig hans Befalinger. Da han var vaagnet, sammenkaldte han de fornemste af sine egne Mænd og af de fangne Angler, og forelagde dem Drommen til Udtydning. Alle taug, paa een af de Fangne nær, en Christen, der, besjælet af hellig Spaadoms-gave, sagde: „hiint Bjerg i Frankrige, hvor du syntes at staa, betyder Kirken; Kilden betegner Gjenfødelsens Daab; Spedalskheden dit Livs Syndighed, fra hvilket du ved Daaben vil blive rensat; Fuglene med de røde Vinger betegne Mænd fra forskjellige Provinser, men alle med Skjold paa venstre Arm, der ville blive dine tro Tjenere; deres Badning i Kilden betegner at ogsaa de skulle blive døbt; den fælles Spiisning betegner at de skulle bispises med Christi hellige Legeme, at de byggede Neder, betyder at de skulle gjenopbygge de ødelagte Stæder, og ligesom de forskjelligt farvede Fugle adlode dig, saaledes ville og Folk af forskjellige Niger lode dit Herredomme“. Glad over denne Udtydning, frigav Molf Udtyderen saavel som de øvrige Fanger, og sendte Gesandter til Anglernes særdeles christne og fromme Konge Aldelsteen, med Anmodning om at han vilde give ham og hans Mænd Tilladelse til at opholde sig i Landet om

Winteren, og i denne Tid kjøbslaa med Landets Folk: de skulde afholde sig fra al Myndring, og den paafølgende Vaar drage over til Frankrige. Adelssteen svarede venligt. „Intet Land“, sagde han, „frembringer saa ypperlige og krigsdygtige Mænd, som Dacien. Ingen er retfærdigere i Handling, og større i Vaabendaad, end Eders Herre. Jeg tilstaaar Eder fuldkommen Frihed til at kjøbslaa hvor som helst I finde for godt i mit Land. Beder Eders Herre at komme til mig, at jeg kan tilfredsstille min Længsel efter at se ham, og troste ham efter hans Ulykker“. Rolf kom, blev venstabeligt modtaget, og sluttede et uoploseligt Forbund med Adelssteen. Den hele Winter tilbragtes med Udrustninger, og Rolf fik tillige flere angliske Jnglinger til at deeltage i Toget. Om Vaaren sejlede han afsted med en herlig Flaade. En Storm bragte Skibene i stor Fare, dog landede de omfider beldigt ved Walcheren. Indbyggerne af denne D angreb ham og hans Mænd, men Rolf overvandt dem, fældte og fangede en stor Deel, og opholdt sig længe paa Walcheren, idet han herjede Den. Da Adelssteen erfarede at han var velbeholden femmen D, sendte han ham tolv Skibe ladede med Korn, Viin og Flest, og lige saa mange besatte med væbnede Mænd. Rolf glædede sig over Gaven, og sendte et Gesandtskab til Adelssteen, for at fremføre hans Tak. Men Indbyggerne paa Walcheren, der frygtede for at Rolf vilde blive al sin Tid paa deres D, henvendte sig til **Maginher Langhals**, Hertug af Hennegau, og **Nabbod**, Frisernes Fyrste, og bade dem om at uddrive den ubelejlige Gjest. De efterkom Begjæringen, og angreb Rolf, men denne sejrede som sædvanligt, drev begge Fyrster paa Flugten, skjændte og brændte over hele Walcheren, og hjemsogte Frisland. Friserne samlede sig i stor Mængde, og angreb Rolf ved Floden Allmar, men lode et stort Nederlag; Rolf tog en utallig Mængde Fanger, og Friserne maatte forbinde sig til at betale ham Skat og love ham Lydighed. Rolf vendte nu sine Vaaben mod Hertug **Maginher Langhals**, sejlede opad Schelden, herjede paa begge Sider og kom lige til Gonde. **Maginher** blev overvunden i mange Slag; Indbyggerne vovede ej at pleje og dyrke Jorden; der opstod Hungersnød og Fortvivlelse i Landet. Omfider blev **Maginher** ved et Angreb paa **Dacierne** fangen og ført i Lænker til Rolf. Samme Dag havde **Maginher's** Folk overrumplet og fanget tolv af Rolf's ypperste Krigere. **Maginher's** Hustru sendte derfor Gesandter til Rolf, og tilbød ham at frigive disse tolv Krigere, hvis han vilde sætte hendes Mand paa fri Fod. Men Rolf svarede, at han aldeles ikke vilde frigive Hertugen, men tværtimod lade ham halsbugge, hvis hun ikke forinden sendte ham baade hine Krigere tilbage, og derhos alt det Guld og Sølv, der fandtes i det hele Hertugdømme, under hendes Christendoms-Ed, tilligemed den Skat, Hertugen ellers plejede at opbevære af sine Undersaatter. Her var intet andet for, end at adlyde. For at skaffe Guld og Sølv tilbeje, maatte man ogsaa tage Kirkenes Prydelser,

og endda straf ikke alt til. Hun sendte, hvad hun kunde, med de tolv Krigere, idet hun ydmygt lod bede om Naade for hendes Mand. Rolf blev herved stemt til Medlidenhed. Han lod Naginher bringe for sig, og bebrejdede ham først at han havde optraadt fiendtligt imod ham, men sagde derefter, at han skulde faa sin Frihed og Halvdelen af de udpressede Skatte tilbage, naar han kun for Estertiden vilde love at være hans Ven. Naginher lovede dette med Glæde. Da lod Rolf ham løse af Lænkerne, og sendte ham tilbage til hans Hustru med Halvdelen af Skatten og rige Gaver. Da Freden saaledes var oprettet her, og Rolf pensede paa hvad han nu skulde tage sig for, havde han en ny Drøm, der bød ham at forlade disse Egne, og drage til Frankrige. Strax satte han derfor Sejl til, forlod Scholden, og drog til Seinens Munding. Dette var, siger Dudo, i Maaret 876. Han drog op ad den skønne Flod, hvis smilende Bredder vare klædte med duftende Urter, og standsede ved Jumièges, hvor han dog ikke op slog sin Bolig i St. Peters Kloster, men landede derimod paa den anden Side af Floden, og tog sit Sæde ved St. Baasts Kapel, hvor han ogsaa lod Liget af en hellig Jomfru, ved Navn Hameltrude, hvilket han førte med sig fra England, nedlægge over St. Baasts Alter, hvorfor Stedet siden kaldtes St. Hameltrude. Da de fattige Kjøbmænd, der dengang opholdt sig i det ved Fiendehaand halv odelagte Rouen, erfarede at en stor Skare af Nordmænd var kommen til Jumièges, tyede de alle som een til Erkebiskop Franko om Hjælp. Denne sendte strax Bud til Rolf for at bede ham om Sikkerhed for sig selv og Heredets Indbyggere. Da Rolf hørte, at der saavel i Byen som i Heredet kun fandtes en ubevæbnet Hob, hvis Bekæmpelse ej kunde bringe ham nogen Vre, lovede han Erkebiskoppen, hvad han forlangte, og sejlede selv op til Rouen, hvor han lagde sig med sine Skibe tæt udenfor St. Martins Port og Kirke, og selv gik i Land, for at tage Byen i Njesyn. Han fandt dens Befæstninger sprenge, Kirkerne nedbrudte, Murene højt og her omstyrtede, og af Mennesker kun en liden, ubevæbnet Hob. Da han var kommen tilbage fra denne Vandring, sammenkaldte han sine fornemste Mænd, for at raadslaa med dem om, hvad man videre skulde gjøre. De sagde, ligesom ved en guddommelig Indskydelse: „Dette Land er frugtbart paa alt Slags Korn, har herlige Skove, fisterige Floder, er rigt paa forskjellige Slags Wildt, men blottet for Krigere. Lader os gjøre os til Herrer over det, og sætte os ned her, idet vi erobre de tilgrændsende Egnes Nizer, Landsbyer, Gaarde og Borge, for at de Skarer, der nedsætte sig, kunne have No; maaskee skal din Drøm paa denne Naade gaa i Dpfyldelse. Rolf blev glad ved dette Svar, lod Skibene lette Anker, og sejlede op til Pont de l'Arche. Herfra rygtedes det strax i det egentlige Francien (Isle de France), at en utallig Hær af Nordmænd laa forsamlet i Seinen. Forfærdede som ved et pludseligt Tordenslag samlede Franciens Mænd sig i stor Mængde

ved Floden Eure, og hentede Haastein, der endnu opholdt sig i Chartres, for at han, som selv var Nordmand, nu kunde gaa dem til Haande ved Underhandlingen med hans Landsmænd. Hertug Magnald af Francien forlangte hans Raad. Haastein svarede at han, hvis han for tre Dage siden havde været adspurgt, maaskee kunde have givet et godt Raad; nu vidste han ikke bedre Raad end at sende Gesandter til Rolf, for at høre hvad han sagde. Magnald lod Haastein selv at gaa som Gesandt. Han vilde ikke gaa ene, men medtog to Krigere, kundige i det danske Sprog. De begave sig hen til Pont de l'Arche, stillede sig paa Flodbredden, og spurgte de Fremmede i de kongelige Grevers Navn, hvo og hvorfra de vare, og hvad de vilde. „Vi ere Daner“, lod Svaret, „og komme fra Dacien; vi ville erobre Francien“. „Hvad Titel forer Eders Herre“, spurgte Haastein. „Ingen“, sagde de; „vi have ingen Herre, vi ere alle lige“. „Ere I lokkede hid ved Nyttet om nogen enkelt Mands Bedrifter“, spurgte Haastein; „have I maaskee hørt noget om en af Eders Landsmænd ved Navn Haastein, der kom sejlende hid med en Mængde Krigere?“. „Ja“, sagde de, „vi have hørt om ham; han begyndte godt, men endte slet“. „Ville I“, vedblev Haastein, „underkaste Eder Kong Karl, og erkjende hans Herredømme imod at faa mange Forleninger af ham?“. „Nej“, svarede de, „vi ville ikke underkaste os Nogens Herredømme, eller modtage Forleninger af Nogen som helst; vi synes bedst om det Len, som vi selv skaffe os ved Vaaben og Anstrengelse“. „Hvad ville I da gjøre?“, spurgte Sendebudene. „Pak Eder kun bort“, sagde Dacerne, „og staar ikke længer her; vi sjette ikke om Eders lange Tale, og ville ikke fortælle Eder hvad vi agte at gjøre“. Med denne Bæstet maatte Haastein og hans Ledfagere gaa tilbage. Magnald spurgte Haastein, hvad de nu skulde gribe til. Haastein fraraadte ham at angribe de Fremmede. Men en Bannerfører i den franske Hær, ved Navn Nolland, sagde: „hvorfor spørge I ham om Raad? Ulv fanges dog aldrig ved Ulv, eller Ræv ved Ræv“. „Nu vel“, sagde Haastein, „jeg skal ikke indvende noget mod Angrebet“. Rolf og hans Mænd havde imidlertid opkastet Befæstninger næsten saa store som en Borg. Frankerne hørte om Morgenen Messe i St. Germain-Kirken og nøde Sakramentet, derpaa angrebe de Befæstningen, hvor der fandtes en vid Nabning, bestemt til Port. Gjennem denne stormede Nolland ind med sin Skare. Dacerne, der laa og hvilede hist og her paa Sletten, med Skjoldene over sig, skyndte sig op, og sædte i et Øjeblik Nolland tilligemed hans Mænd. Magnald, Haastein og de øvrige Anførere flygtede. Rolf kaldte sine Mænd, der forfulgte de flygtende, tilbage, og sagde: „hvad Dødt have vi gjort Frankerne? hvorfor have de angrebet os? Det er dem, som have begyndt Striden; de faa nu tage til Talle med Følgerne. Vi ville erobre deres Borge og Byer; vi ville gjengjelde dem mangedobbelt deres Fornærmelser mod os“. Derpaa gav han Befaling til Opbrud. De sejlede

længer op ad Floden, og erobrede Meulan, hvorfra de herjede hele Omegnen. Magnald samlede en storre Hær, og angreb Nordmændene paa ny, men var endnu ubeldigere end forrige Gang. Han blev slagen og maatte flygte; paa Flugten blev han dræbt af en Fisker, der var traadt i Noffs Tjeneste. Nolf forfulgte de flygtende, og dræbte mange, men fangede endnu flere. „Nu“, sagde Nolf, „ville vi drage til Paris og hjemsoge dem, der have flygtet fra Striden“. De lettede Anker, sejlede til Paris, omringede og belejrede den, og herjede Omegnen, for derved at skaffe sig Levnetsmidler. Da disse begyndte at svigte, efterføm Belejringen gik i Langdrag, gjorde Nordmændene et Tog til Landskabet Bessin, som de herjede, og belejrede Bayeux. Stadens Indbyggere forsvarede sig, og vare heldige nok til at fange Botbo, en af Nordmændenes Anførere. For at faa ham tilbage, tilfagde Nordmændene Staden et heelt Aars Fred, og droge bort igjen, men da Aaret var omme, og Belejringen af Paris endnu varede ved, drog Nolf til Bayeux, indtog Staden med Storm, ødelagde den i Bund og Grund, og tilegnede sig alle Fangter og Bøttet. Blandt de fangne var den smukke Poppa, Datter af en fornem Mand ved Navn Berengar; hende egltede Nolf kort efter „paa dansk Viis“, og havde med hende Sønnen Willjam. Evreur blev ligeledes indtagen og plundret. Forfærdede herover bekvemmede nogle Bønder i Francien sig til at betale Nolf Skat, andre satte sig til Modværge.

Da Anglerne hørte, at Nolf var beklæftet med Belejringen af Paris, og saaledes ikke kunde komme sin Ven Adelsteen til Hjælp, begyndte de at blive opsættige mod ham, og grebe til Vaaben. Adelsteen, der ej saa sig ifland til, paa egen Haand at bekæmpe Anglerne, sendte en af sine Grever til Paris, for at minde Nolf om det Forbund, de havde indgaaet med hinanden, og bede ham om Hjælp. Da han fremførte Begjæringen for Nolf, bad denne ham vente i tre Dage. Han sendte strax en Dvsfordring til Befalingsmændene i Staden, at de enten skulde overgive ham denne, eller stille Gister, eller berede sig til Forsvar. Borgerne valgte det sidste. Nolf gjorde tidligt om Morgenen den følgende Dag et heftigt Angreb paa Fienden, og kæmpede lige til Aftenen, men forgjæves. Han lettede derfor i Aftenstundningen Anker, og sejlede saa hurtigt han kunde over til England, hvor han lod Gesandten melde Adelsteen, at han var ankommen, og rede til at hjælpe ham. Adelsteen blev glad ved denne Efterretning, begav sig strax til Nolf, og bød ham hjerteligt velkommen. Nolf talkede ham for den Undsætning og de Levnetsmidler, han havde sendt ham, da han laa paa Walcheren. Adelsteen svarede at han ej noksom kunde paaskjenne, at Nolf for hans Skyld havde forladt det Rige, Gud selv havde forundt ham; han lovede ham til Gjengjæld at ville give ham Halvdelen af sit eget Rige, hvis han kunde fue de opsættige Angler. Nolf gav sig nu til at angribe Anglerne og herje deres Byer: da de saa, at det ej kunde nytte dem at sætte sig til Mod-

værge, faldt de til Fode, og bade om Naade. Adelfteen tog dem ogsaa til Naade, men de maatte stille saavel ham, som Rolf, Gisler til Pant paa deres fremtidige Trofskab. Adelfteen vilde nu indfri sit Lofte, og give Rolf Halvdelen af sit Rige, men denne, hvis Hu stod til Frankrige, vægrede sig ved at tage derimod; for den Tjeneste, han havde viist Adelfteen, var han allerede, sagde han, forud belønnet ved Hjelpen paa Valberien. Adelfteen tilbød nu at følge med ham til Frankrige for at staa ham bi. Men heller ikke dette Tilbud vilde Rolf medtage. Han forlod atter England, efterat have forsterket sin Hær med en Mængde unge Krigere, og sejlede over til Frankrige. Her deelte han sin Hær i tre Dele, og sendte den ene til Loire, den anden til Gironde, medens han selv med den tredie atter drog op ad Seinen og fornyede Belejringen af Paris.

Den franske Kong Karl sammenkaldte nu et Møde, paa hvilket han for sine Mænd klagede over Landets Nød, da det lagdes øde, og ikke kunde dyrkes, medens de dog vare ude af Stand til at forsvare sig mod Rolf. Han anmodede Erkebiskop Franko om at begive sig til Rolf, for at bede ham om en Stilstand af tre Maaneder, og tilbyde ham Len og store Gaver, hvis han efter den Tid vilde lade sig christne. Franko begav sig til Rolf og fremsførte Begjæringen. Rolf samtykkede i at lade Baabnene hvile i tre Maaneder. Men da Richard, Hertug af Burgund, og Ebalus, Greve af Poitiers, hørte dette, sagde de at det var en Skam for Nationen, og tilbode sig at komme Kongen til Hjelp. Efter de tre Maaneders Fortløb begyndte de virkelig Krigen paa ny. Opbragt herover, gav Rolf sig til at berje Landet paa det grumme. Hans Mænd sejlede op ad Seine og Yonne, gjennemstreffede den hele Egn lige til Clermont, hjemsogte derpaa Sens og trængte frem til Klofret St. Benoit, hvilket Rolf ej tillod dem at angribe, plyndrede Landskabet omkring Stampes og Villemez, og vendte derefter tilbage til Paris. En stor Hær af franske Bønder samlede sig for at angribe Rolf, men led et stort Nederlag, og Rolf drog nu til Chartres, som han belejrede. Biskoppen i Chartres, ved Navn Balthelin, sendte Bud til Hertug Richard og Greve Ebalus, med indstændig Anmodning om at komme Staden til Hjelp. Richard kom først med Burgunderne, og angreb Rolf, der i det første Slag blev Sejherre. Men Frankerne og Burgunderne fornyede Angrebet, medens Balthelin i fuldt Skrud, med Korset og Jomfru Marias Klædebon i sine Hænder, og omgiben af sin Gejslighed, gjorde et Udfald i Spidsen for Stadens Krigere. For ikke at blive indsluttet mellem begge Hære, maatte Rolf forlade sin Stilling, og ophæve Belejringen. Han selv tog, som det synes, Vejen til sine Skibe. En Deel af hans Hær kom til Lodès, og lejrede sig paa et højt Bjerg, hvor Greve Ebalus, der imidlertid var kommen til, og som var meget misfornøjet med at man havde begyndt Kampen for hans Ankomst, angreb dem, men blev

dreven tilbage. Da han mærkede, at han alene intet kunde udrette mod dem, forenede han sig med Hertug Richard, og begge lode nu Bjerget omgjerde saaledes, at Nordmændene vare ganske indesluttede og ikke kunde komme ud. I deres Uvisshed om, hvad de nu skulde finde paa for at redde sig, gav en Friser, der var iblandt dem, det Raad, at nogle af dem i Nattens Mørke skulde snige sig ned af Bjerget over Belden, og, naar de kom udenfor Frankernes Lejr, blæse i Ludr; Frankerne vilde da rimeligviis tro at Molf var kommen de indesluttede til Hjælp, og disse skulde da benytte sig af Forvirringen til at slaa sig igjennem. Planen lykkedes. Nordmændene sloge sig heldigt igjennem og lejrede sig paa et sumpigt Sted ved Gure, hvor de indrettede en Befæstning eller et Gjerde omkring sig af de blodige Legemer og Huder af en Mængde Kvæg, de havde røvet. Da Frankerne, som efter at have forvundet sin første Stræf forfulgte de flygtende, fik Dje paa denne besynderlige Forstandsning, vovede de ikke at angribe dem, og hine fortsatte Vejen til Skibene, hvor Molf lykønskede dem til deres Frelse. Han begyndte nu at herje værre end forhen, og Frankerne bleve bragte til den højeste Grad af Fortvivlelse. De stoffede sig om Kongen, og spurgte ham eenstemmigt, om han da ikke vilde skaffe dem Fred. „Giv mig da et Raad“, sagde Karl opbragt. „Vi skulle give dig et Raad“, sagde de, „som vil være Landet heldbringende. Overlad Molf og hans Mænd Landet mellem Nudelle og Havet. Giv ham derhos din Datter til Egte; han er selv en smuk Mand og af fornem Herkomst, han er tapper og mægtig, og vil kunne være dit Nige til stort Bærn“. Karl samtykkede heri, og sendte Erkebiskop Franko til Molf, for at gjøre ham disse Tilbud, dog fordrede han, at han ogsaa skulde lade sig døbe. Molf sammenkaldte sine Hovedinger, og æskede deres Mening herom. Erindrende sig Drømmens Udtydning, raadede de ham til at modtage det gode Tilbud. Landet var ypperligt, og man kunde ikke ønske sig et bedre Opholdssted. Pigen var smuk, og Svogerskabet med Kongehuset vilde skaffe ham og hans Etlinger den største Indflydelse. Molf fandt ogsaa Tilbudet antageligt, og lod Franko melde tilbage, at han gik ind derpaa. Han tilbød en Stilstand paa tre Maaneder, efter hvis Forløb han og Kongen skulde komme sammen, for at slutte nærmere Forlig. Da Franko bragte denne Efterretning tilbage, bleve de Franske meget glade, og fordrede eenstemmigt, at Kongen skulde holde, hvad han havde lovet. Og for at vise dem, at han meente det alvorligt, overgav han allerede nu sin Datter til Erkebiskoppen paa Mols's Vegne. Da Hertug Robert af Paris, den afdøde Kong Edos Broder, erfarede dette, sendte ogsaa han Fredstilbud til Molf, for at bestyrke ham i hans Forsæt at nedlægge Baabnene og antage Christendommen. Og Molf lovede det højtideligen. „Jeg samtykker i Kongens Forslag“, sagde han, „han skal være mig som en Fader, og jeg ham som en Søn“. Til den bestemte Tid kom begge Parter sammen ved et Sted,

kaldet **St. Cler**, ved Floden Epte. Rolf lejrede med sin Hær paa den ene Side af Elven, Kongen og Robert paa den anden. Rolf sendte Erkebiskop Franko over til Kongen og lod ham sige, at det tilbudte Land var for lidet, for uopdyrket og mennesketomt, til at man kunde leve der, uden ved Nov, han maatte derfor ved Siden deraf midlertidigt have et frugtbart og rigt Land at hente Føde og Klæder fra, indtil det, som Kongen havde tilbudt ham, var opblomstret igjen efter de Odelæggelser, det havde lidt. Han fordrede og, at Kongen og de fornemste gejstlige og verdslige Herrer skulde aflægge Ed paa, at Landet mellem Epte og Havet skulde tilhøre ham og hans Efterfølgere som Ejendom eller Allod. Hertug Robert og de øvrige Grever, Biskopper og Abbeder sagde til Karl, at han nødvendigtviis maatte opfylde Rolfs Begjæring, om ikke for den store Nyttens Skuld, Rolf kunde gjøre Niget, saa dog for at erhverve et saa stort Folk for Christendommen. Kongen maatte seje sig derefter, og tilbød Rolf først Flandern til midlertidig Brug. Men Flandern fandt Rolf altfor sumpigt, Kongen lovede ham derfor Bretagne, der grændsede lige til det Land, der nu skulde blive hans eget. Hermed var Rolf tilfreds. Der stillede nu Gifler paa begge Sider. Hertug Robert og Erkebiskoppen hentede Rolf over til den franske Lejr, hvor Frankerne ved at se ham ikke kunde tilbageholde deres Beundring over hans Tapperhed, Klogskab og Dygtighed. Smigret herved, lagde Rolf sine Hænder mellem Kongens, det vil sige, aflagde ham sin Hylding, hvilket, heder det, hans Fader, Farfader og Oldefader aldrig havde gjort for nogen. Kongen overdrog ham det lovede Land, nemlig fra Epte til Havet, som Allod, og Bretagne til at leve af, og gav ham sin Datter Gisla til Egte. Efter Skik og Brug skulde nu Rolf kysse Kongens Fod, men han vægrede sig derved. „Jeg vil“, sagde han, „aldrig boje mine Knæ for nogen, eller kysse nogens Fod“. Da Frankerne imidlertid bade ham saa indstændigt derom, befalede han en af sine Krigere at gjøre det i hans Sted. Denne gjorde det nok, men paa den Maade, at han greb fat i Kongens Fod og løftede den op til sin Mund, saa at Kongen faldt baglængs, hvorover en stor Latter opstod ¹⁾. Kongen og alle de store Herrer aflagde nu den forlangte Ed paa, at det ham overdragne Land skulde tilhøre ham og hans Efterkommere i alle følgende Slægter. Derpaa drog Kongen bort, men Hertug Robert og Erkebiskoppen forbleve hos Rolf, der nu blev døbt af Franko i Mæret 912. Hertug Robert stod Fadder til ham og gav ham sit Navn. Rolf,

¹⁾ Ifølge Breve Chron. S. Martini Turonensis skulde Rolf, paa Anmodningen om at kysse Kongens Fod, have sagt paa anglist: ne se bi god (ne si be Gode), det skee ej, ved Gud, hvorefter han skal have faaet Tilnavnet Bigoth, og hans Mand Bigoth. Det samme Tilnavn (hvori dog snarere en Hentydning til Gothi ligger skjult) tillægges dem af Guill. de Nangis, dog af den Grund, at Rolf „be gad“ tilsvor Kong Karl Trofskab.

som Dudo nu kalder Robert, skjenkede efter Frankos Naad rige Gaver til Kirken, og holdt derpaa et prægtigt Bryllup med Gisla. Han tilfagde alle dem Sikkerhed, der vilde ned sætte sig i hans Land, der nu efter Nordmændene kaldtes Nordmandie. Han deelte det ved Afbning mellem sine Mænd, og bragte det snart paa Fode igjen. Han gav med Hovdingernes Samvulle Love, der stedse skulde overholdes, gjenopbyggede Kirkerne og rejste Stædernes Mure. Han tvang de gjenstridige Bretagnere til Lydighed, og forsynede derved sit Land med Levnetsmidler. Han forbyd strengelig alt Hveri og Tyveri, ja han skal endog have forbudt, at nogen Agerdyrker om Natten bragte sine Redskaber i Hus, eller at nogen sendte en Bogter med Heste, Væler eller Kvæg, da dette indeholdt en Tvivl om at den fuldkomne Sikkerhed herskede, som han havde paabudt. En Bondes Hustru, der fik Lust til at prøve, om denne Sikkerhed virkelig var saa stor, bortgjemte sin egen Mand's Agerdyrkningsredskaber, og lod ham siden gaa til Nolf, for at klage over, at de vare ham frastjaalne. Nolf gav Manden Penge til at kjøbe nye Redskaber for, og anstillede de strengeste Undersegelser efter Tyven i det hele Landsby¹⁾; endelig kom det op, at denne ingen anden var end Bondens egen Hustru, og nu lod han dem begge hænge. Herved indjog han Tyvene en saadan Skræk, at ingen herefter vovede at forgribe sig paa andens Mand's Ejendom²⁾. Der opstod senere en Uenighed mellem ham og hans Svigerfader. Denne havde sendt to Krigere til sin Datter Gisla, og hun havde skjult dem for Nolf, som dog fik Nyd derom, antog dem for Spejdere, og lod dem henrette paa Torvet. Hertug Robert af Paris tog Parti med Nolf, herjede Kongens Besiddelser, og vilde endog benytte sig af Vejligheden til at opkaste sig til Konge i Frankrige, men Nolf tillod ham kun at herje, ikke at traagte efter Kronen. Gisla var imidlertid død uden Børn og Nolf tog derfor Popva tilbage som Hustru. Da han var bleven gammel, og forudsaa sin nær forestaaende Død, sammenkaldte han alle Hovdingerne i Nordmandie, tilligemed Alan og Berengar, Bretagnes Fyrster,

1) Under øgelsen skede, som det heter, ved Særbord.

2) Willjam af Jumièges tilføjer her et Sagn, det samme, som i vore Sagaer fortælles om Frode, at Nolf lod opbænge en Guldarvring i et Træ, og at den i tre Aar hang uort. Will. Gemet. hos Duchêne, S. 232. Lignende Sagn fortælles vistnok ogsaa om Litgoternes Theodorik, om Alfreed i England, og om Brian Boru i Irland, men mærkeligt er det dog, at just Willjam af Jumièges meddeeler det om Nolf. Thi ellers indskrænker han sig til hvad Dudo fortæller. Hvad han i denne tidligere Periode har mere end Dudo, er deels dette Sagn, deels Beretningen om Hier Costæ ferrew, der ledsagede Hasting, deels ogsaa, hvad der nedenfor vil omtales, at den danske Konge Harald, der under Richard I besøgte Nordmandie, var foredren af sin Søn Eoen. Det er altsaa umiskjendeligt, at danske Sagn, forplantede til England ved Knuts Erobring, og derfra bragte til Nordmandie efter Englands Erobring 1066, have udøvet Indflydelse paa Willjam.

forestillede dem sin og Poppas Søn Willjam, en smuk og haabefuld Yngling, og bad dem vælge ham til hans Efterfølger. Dette skede, og de afslagde Ed paa at ville blive Willjam tro. Fem Aar derefter endte Rolf sit bekvemmelige Liv i en meget høj Alder ¹⁾.

I denne Færtælling, der med enkelte Tilfætninger gjentages af Dudo's Epitomator, Willjam af Jumièges, som levede paa Willjam Erobrerens Tid, er der meget, som allerede ved første Ojekast viser sig som uhistorisk og sagnmæssigt, f. Ex. om de saakaldte Dacers Oprindelse og Forjagelse fra Hjemmet, om Rolf og Gorm, om Drommene og deres Udtvøning. Ogsaa i Tidsregningen hersker der den største Forvirring. Dudo nævner kun tvende Aarstal, 876, da Rolf drog fra Schelden og første Gang viste sig i Seinen, og 912, da han blev dødt. Willjam af Jumièges tilføjer Aaret 851, da Haastein allerførst angreb Frankrige, og 898, da Rolf blev slagen ved Chartres af Hertug Richard af Burgund ²⁾. Af alle disse Aarstal er, som det nedenfor vil vises, kun 912 paalideligt. Hvad de øvrige Tidsangivelser angaar, da er det allerede ovenfor vist, at den, der henfører Hastings Tog til 851, er urigtig, det samme er Tilfældet med Henførelsen af Slaget ved Chartres til 898, thi en samtidig Kilde viser at det fandt Sted i 911 ³⁾, og hvorvel det vistnok aldeles ikke kan kaldes usandsynligt, at Rolf

¹⁾ Dudo, hos Duchêne, S. 69—86.

²⁾ Will. Gemeticensis, hos Duchêne, S. 218, 230. Det maa dog bemærkes, at Tallet 898 er tilføjet i Margen, og saaledes maaskee sigtes Duchêne, ikke Willjam selv.

³⁾ Se Chron. Sancti Columbæ Senonensis, hos Perz 1, p. 101. Her staar det utrykkeligt ved Aaret 911: „I dette Aar, Pøverdagen den 20de August, da Nordmandene belejrede Chartres, og allerede vare nær ved at indtage Staden, kom Greverne Richard og Robert, og anrettede ved Guds Hjælp og den hellige Jomfru Marias Forsørg et stort Nederlag paa Hedningerne; af de saa, som vare tilbage, toge de Gislef“. De samme Ord gjentages utrykkeligt i Chron. Besnense (hos Bouquet, IX. 20. Duchêne, som ogsaa meddeeler dette Chronicon, har urigtigt Aarstallet DCCCXCI istedetfor DCCCCXI, p. 23). Ogsaa de ovenfor paaberaabte Gesta Dominorum Ambaziensium, de samme, der henføre Haasteins Tog mod Tours til Tidrummet efter Karl den Skaldedes Død, sætter Slaget ved Chartres senere end 898, om just ikke saa seent som 911. Det heder nemlig (Duchêne S. 25): „Efter Kong Edos Død, i det syvende Aar efter hans dødelige Afgang (altsaa omtrent 905) blev Staden Tours m. m. opbrændt af Nordmandene Erik og Bathet (Baard?) saa vel som St. Martins Kirke med hele Borgens og 28 Kirker. Paa denne Tid belejrede Rolf, Nordmandenes Anfører, Chartres, men da han endnu var Hedning, blev han bortjagen fra Chartres ved Synet af St. Marias Serf, hvilken Karl den Skaldede havde bragt fra Byzants“. Om Ebalus af Poitiers, der nævnes i Forbindelse med Slaget ved Chartres, ved man at han først tiltraadte sit Grevskab i Aaret 902. Der er endnu flere urigtige Henførelser af dette Slag til forskjellige andre Aar. Misforstaaelser af Kronikernes Udsagn, og Utydelighed i disse med Hensyn til hvad der vedkommer hvert enkelt Aar, synes at

allerførst, i sin tidlige Ungdom, og som en endnu uberømt og lidet mægtig Viking, kan være kommen til Frankrige i Aaret 876, saa faar man dog af Dudos egen Fremstilling det Indtryk, at Rolfs Tog fra Schelden til Seinen, hans første Tog til Frankrige som en mægtig og navnkundig Vikingehøvding, kun laa saa Nar forud for hans Daab, og at dette Tog derfor umuligt kan have fundet Sted i 876, ser og tredive Nar tidligere end 912. Heller ikke var Franko Erkebiskop i Rouen 876, lige saa lidet som Maginher Langhals paa den samme Tid var Greve af Flandern ¹⁾). Af samtidige Kilder veed man, at Erkebiskoppen i Rouen i Aaret 876 hed Johan, og at han levede endnu i 886, at der senere var en Erkebiskop ved Navn Witto (omkring 900), og at Franko døde ved 939 ²⁾). Maginher Langhals omtales allerførst, dog ikke som Greve af Hennegau, omkring 885, som Greve nævnes han baade i Breve og Kroniker først senere, mellem Aarene 898 og 924 ³⁾). Hvad Dudo fortæller om Kong Adelsteen i England og hans Forbindelse med Rolf, henviser ogsaa til en Tid senere end 875. Sædvanligviis har man troet, at Dudo har forverlet Adelsteen eller **Ædhelstan** med Alfred, som paa den Tid herskede i England. Men naar man vel overvejer Dudos Unojagtighed og Hang til Overdrivelser, vil man ikke i mindste Maade finde det usandsynligt, at den Adelsteen, han her omtaler, er den ovenfor nævnte nordiske Hærkege **Gudrum**, der i Daaben antog Navnet **Ædhelstan**, og som herskede i Ostangel fra 878 til 891; hvoraf det følger, at Rolfs Besøg hos ham, og endnu mere hans Tog til Wal-

have været Narfagen. Grindres maa det derhos, at der ogsaa strax før Belæringen af Paris 886 fandt et Slag Sted ved Chartres, ligesom og at en Legend fortæller om et Slag ved Loches, hvori en Ebbo, Herre af Deols i Berri blev dødeligt saaret (Patriarchium Bituricense Cap. 52).

- 1) Nogen Rabbod, Frisernes Fyrste, nævnes ikke paa denne Tid hos Annalisterne, og der er vel altfor megen Grund til at antage, at Navnet er laant fra tidligere Sagn, eller at det har været et staaende Sagn-Navn for Frisernes Fyrster.
- 2) Franko nævnes ikke før end i Aaret 912, da han døbte Rolf. Hans Formand Witto's Navn findes blandt Underskrifterne paa Conciliet i Trosty 909; altsaa maa Witto være død, og Franko bleven Erkebiskop, mellem 909 og 912. Han nævnes allerede som Erkebiskop i Aaret 892. Hans Formand Johan var i 876 tilstede ved Conciliet i Pontion, og omtales af Floboard ved 882. Frankos Død sættes af Willjam af Jumièges til 939 eller lidt derefter. Det er saaledes neppe rimeligt, at han endog kan have været fuldvoeren i 876. Der var en Biskop Franko af Lüttich, mellem 852 og 901; maaske han kan have været forverlet med den yngre Prælat af samme Navn i Rouen.
- 3) Maginher omtales af den i 990 afsdøde Abbed Julko i Lobes lidt før Beretningen om Godfreds Drab 885; dog maa det vigtigst bemærkes, at der hos Julko er nogen Forvirring i Tidsregningen, og at Aaret 888 tidligere er nævnt. (Bouquet, Recueil & VIII. p. 220). Maginher nævnes i Dipl. af 898, 915, 919, og hos Floboard ved 924 (Bouquet, p. 181).

heren, i alle Fald har fundet Sted efter 878 ¹⁾. Tøje vi nu hertil, at de Annalister, der forresten berette temmelig vidtløftigt om de nordiske Væfingers Angreb paa Franckrige for Udgangen af det 9de Aarhundrede, aldeles ikke nævne et Ord om Rolf, kommer man lige saa vel som ved Dudo's egne Ord til den bestemte Overbeviisning, at hvad Bedrifter end Rolf tidligere, førend han naaede nogen Navnkundighed, kan have udrettet, fandt dog det store Tog, hvorved han erhvervede Nordmandie, ikke Sted førend umiddelbart for hans Daab i Aaret 912. Og derom har man ogsaa et udtryffeligt Vidnesbyrd hos den gamle samtidige Chronist Flodoard af Reims. Biskop er der just paa det Sted af hans Annaler, hvor man skulde vente at finde, og hvor der vist og har været at finde vigtige Oplysninger om Rolf og hans Nordmænd, et stort Hul, men han har tillige efterladt en Beretning om Erkebiskopperne i Reims, og det heder her, hvor han fortæller om Heriveus, der var Erkebiskop fra 900 til 922: „han arbejdede ogsaa ivrigt paa Nordmændenes Formildelse og Omvendelse, indtil de omsider, efter den Krig, Grev Robert førte imod dem ved Chartres, antog Christi Tro, og fik sig nogle Kysthereder indrømmede tilligemed Byen Rouen, hvilken de næsten havde ødelagt, og andre der laa under den“ ²⁾. Dette er alt, hvad samtidige Kilder fortælle om denne Begivenhed. Den Krig, hvorved Nordmændene erhvervede Nordmandie, kaldes kun „den som Grev Robert førte ved Chartres“; den vigtigste Begivenhed i denne Krig var Slaget ved Chartres 911, og af Flodoards Ord skulde det snarere synes, som om Nordmændene bleve tvungne til at antage Christendommen, end at de betvemmede sig dertil af frit Valg. Rouens Ødelæggelse synes ogsaa at have fundet Sted under den samme Krig. Overdragelsen af Nordmandie betegnes simpelt hen kun som en Overdragelse af nogle Kysthereder, og den synes derfor ikke i Samtidens Sjæne at have været af den Betydning, som den siden fik, og som Dudo giver den.

Men om Dudo end har udstrakt sin Helts Hovedbedrift paa en altfor stor Mætte af Aar, og har ladet ham spille Hovedrollen ved Begivenheder, der af ældre Forfattere ej sættes i Forbindelse med hans Navn, er det dog derfor slet ikke afgjort, at Rolf ikke har taget Deel i dem, skjønt i en underordnet Stilling. Thi vist er det, at de fleste Begivenheder, hvilke Dudo med eller uden Tidsangivelse omtaler som foregaaede under Rolfs Ansigt, virkelig, skjønt med flere eller færre Afvigelser, nævnes hos de

¹⁾ Dudo, og efter ham Willjam af Jumièges, kalde Adelsteen rex christianissimus og have selv vistnok tænkt enten paa Edhelstan, der var samtidig med Rolfs sidste Dage, eller paa Alfred. Ballingford, der søgte et Slags Kritik, var derfor ogsaa nævnt Alfred istedetfor Alstemus. Men det sandsynligste er her, at Gudrum Edhelstan er meent.

²⁾ Flodoardi hist. Remensis, hos Bouquet, VIII. d. 163.

ældste Annalister. Vi erfare saaledes, at i Maret 876, det samme Aar, i hvilket Holf med sine Skibe skal have sejlet opad Seinen, kom Nordmændene med en Flaade af henved 100 store Skibe, af det Slags, der kaldtes Barker, op i denne Flod, og herjede Landet, indtil de ved store Gaver kjøbtes til at drage bort igjen ¹⁾. Her kan saaledes Holf meget godt have været med. Naar det heder, at Holf senere overvandt Grev Magnald af Francien i et Slag, hvori denne faldt, og at han derpaa skred til at belejre Paris, gjenkender man heri strax den ovenfor meddeelte Beretning om hvorledes Grev Magnald af Mans, faldt i et Slag mod Nordmændene 885, kort førend de begyndte Belejringen af Paris ²⁾. I Fortællingen om Togget opad Seinen og Jommen til Sens og Burgund gjenkende vi Beretningen om det Tog, Nordmændene efter at have sluttet Forliget med Karl den tykke 887 foretog derhen; ligeledes omtales et Herjetog til Burgund i Maret 899 ³⁾. Men just af den Omstændighed, at Dudo beskriver disse Begivenheder anderledes end Annalisterne, og at han ej er paa det Næne med Tiden, hvortil de ere at henføre, synes man at kunne slutte, at hans Kundskab om dem ej hidrører fra skriftlige Kilder, men at han kun har kjendt dem for saa vidt det nordmanniske Sagn anviste Holf den meest fremragende Rolle deri. At Holf virkelig har deeltaget i dem, men kun som underordnet Kriger, bliver derfor utvivlsomt; at hans egne Landsmænd og Frænder siden have tillagt ham en større Indflydelse og Magt, end han da virkelig havde, er ikke at undres over: man finder i mængdeviis lignende Exempler paa at en enkelt Helt af senere Panegyriker og Biografer er bleven fremstillet som Hovedmanden ved et Foretagende, hvori han i Virkeligheden kun har spillet en underordnet Rolle ⁴⁾.

Vilde man altsaa, ved Hjælp af Dudo's og Annalisternes Beretninger søge at danne sig en Forestilling om, hvorledes Gange-Holf's Krigerbane i Virkeligheden har været, maatte det omtrent blive saaledes: Forjagen fra Norge, endnu i en temmelig ung Alder ⁵⁾, har han først tvet til Sydergerne; siden har han maaskee for en kort Tid deeltaget i Gudrums og Lodbroksfomernes Krig i England, men har snart sluttet sig til den Vikingeskare, der i Maret 876 hjem søgte Seinen, og i det følgende Aar lod sig

¹⁾ Annal. Vedastini, Perç II. p. 196, jvfr. Hincmar, hos Perç I. S. 501.

²⁾ Annales Vedastini, p. 201.

³⁾ Annales S. Columbæ Senonensis, Perç I. p. 104.

⁴⁾ Paa samme Maade f. Ex. tildele vore Sagaer Harald Haardraade en langt mere fremragende Rolle i de byzantinske Begivenheder, end han i Virkeligheden, skjont Deeltager deri, kan have udført.

⁵⁾ Hvad der fortælles om hans Broder „Gurim“ eller Gorm, er vist alene en ny Misforstaaelse af Fortællingen om Kong Gudrum, alias Ubbelstan, alias Hasting.

kjøbe til at drage bort ¹⁾. Han har rimeligviis atter hjemvagt England, og vel ogsaa nu og da, baade paa denne Tid, og under sit senere Krigsliv, opholdt sig hos sin Halvbroder, Jarlen Torv-Einar paa Orkneyerne; under et saadant Ophold har han vel ogsaa haft Datteren Kathlin. Efter al Sandsynlighed har han kæmpet i den af Gudrum anførte Hær, og efter dennes Daab 878 sluttet sig til den Vikingehær, som i 879 tog sit Ophold ved Fulbam (se S. 637) og siden drog over til Schelden. Denne Hær var, som ovenfor viist, i det væsentlige den samme som den, der blev slagen ved Saucourt, sluttede Forliget ved Haslou, belejrede Paris, holdt sig en Stund i det nordlige Frankrige, led Nederlaget ved Lewen, og drog for en kort Stund over til England, men vendte tilbage til Frankrige igjen, uden at det nogensteds fortælles, at den atter forlod dette Land. Det er derfor sandsynligt, at Rolf den hele Tid har været med i denne Hær, og i Forstningen spillet en mere underordnet Rolle, men efterhaanden erhvervet større Ansæelse, indtil han endelig er bleven dens overste Anfører. Allerede de Nordmænd, der i 876 drog op ad Seinen, og blandt hvilke Rolf rimeligviis ogsaa var, have efter al Sandsynlighed hørt til den samme Hær, eller senere sluttet sig til den, og Erhvervelsen af Nordmandie fremstiller sig saaledes som Frugten af een og samme, men dog i Tidens Løb ved stadig Tilvært sig stedse forvende Hærs serogtridiveaarige Kamp, ved hvis Begyndelse de danske Kongesønner Sigfred og Godfred, maaskee ogsaa Haastein, og ved hvis Slutning den norske Jarlesøn Rolf førte Overbefalingen. Dette forklarer, hvorledes Rolf ligefrem har kunnet forverkes med hine

¹⁾ Det er allerede ovenfor (S. 631, Noten) bemærket, hvorledes det Sagn, at Rolfs Drog til Frankrige skal have fundet Sted tria lustra efter Haasteins, har givet Anledning til at henføre dette til Tiden før 862; Angivelserne vakte nemlig mellem 811, 851 og de nærmest følgende Aar. Men ligesom og, hvad vi have seet, Haasteins Hærlig med Kong Ludvig III 882 er blevet forverlet med Belands i Aaret 861, kunde denne Forværing igjen have givet Anledning til at henføre Rolfs Ankomst til 876, uafhængigt af den Beretning, at der i dette Aar virkelig kom en Nordmannahær til Seinen. Naar det i Ud-gaverne af Chron. Saxonieum hedder, at „Medla“ i Aaret 876 gennemfoer Nordmandi og herfæde femti Aar, kunde dette ved første Sjæft synes som en paalidelig og nogenlunde samtidig Beretning; men den findes, vel at merke, ikke i det ælteste Haandskrift fra Cambridge, der efter 891 indeholder samtidige Notitser; Navneformen Rodla, ikke Hrödwulf eller Hrölf viiser ogsaa, at den er laant fra Dudo. Forresten herfter der hos de yngre Skribenter en saadan Forvirring i Tidsangivelserne for Rolfs Drog og Bedrifter, at vi her ikke engang ansee det nødvendigt at anføre dem alle. Der er endog en Kronike Vetus Chronicon incerti Auctoris, sed qui Monachus Floriacensis fuisse videtur, som lader Rolf, ikke Haastein være Anfører ved Nordmandenes bekjendte Besættelse af Tours (Duchêne S. 32). Merkeligt nok er det, at Ordriif Vitalis (Duchêne S. 439) sætter Rolfs Drog 30 Aar efter Haasteins; dette passer ganske med at Haastein sluttede Hærlig i 882, og at Rolf led sig døde 912.

Forgængere, og Bedrifter, udførte af dem, tillægges ham. Under Belejringen af Paris har han maaskee gjort enkelte Strejftog til Nordmandie, men at han allerede paa denne Tid skulde have erobret Bayeux og taget Poppa, Grev Berengars Datter, til Egte, er neppe rimeligt, thi hans Søn med hende, Willjam, maatte da antages at være fød saa tidligt, at han ikke længer paa den Tid, da Faderen lod ham hylde som sin Efterfølger, kunde kaldes nogen Ungling. Willjams Fødsel falder snarere i de nærmeste Aar før 912, og Erobringen af Bayeux altsaa i den Krig, der gif umiddelbar forud for Forliget ved Epte ¹⁾. Rolf var derimod vistnok med at plyndre Burgund, saavel i 890 som i 899. Hans Tog til Balcheren falder neppe tidligere end 890, og hans sidste Tog til Seinen paa en Tid, da endnu Witto, ikke Franko, var Erkebiskop i Rouen ²⁾. Nu har han sat sig i Besiddelse af denne Stad, og forresten herjet vidt og bredt, indtaget Bayeux og taget Poppa til Egte; ved Chartres har han derimod i et Slag med Grev Robert og Hertug Richard været uheldig, og derved ladet sig bevæge til at slutte Fred, imod Overdragelsen af de Kysthereder mellem Epte og Havet, som efter denne Tid kaldtes Nordmandie. Til Giftermaalet med Poppa sigter ogsaa den næste Historie, hvor den taler om at Rolf egtede den afdøde Greves Hustru. Men hvor vidt det derimod forholder sig rigtigt, at han egtede Kong Karls Datter Gisla, hvorom samtidige Forfattere intet vide at berette, bliver meget tvivlsomt. Allerede Karls Alder paa den Tid, da Giftermaalet skulde have fundet Sted, gjør det meget usandsynligt, om just ikke umuligt ³⁾. Og derhos maa det tages i Betragtning, at Godfred, der efter hvad vi nys have paaapeget maa anses som Befalingsmand over den samme Hær, der siden adlød Rolf, ligeledes egtede en Kongedatter ved Navn Gisla ⁴⁾, efterat have faaet en Forlening og antaget Christendommen. Det

1) Willjam kaldes adolescens, og omtales forøvrigt som en neppe fuldvoren Ungling, saavel af Dudo, som Willjam af Jumièges, hvor der handles om hans Udnævnelse til Faderens Efterfølger. Hans Moder kaldes ferresten i Chron. Roth. i Labbæi Bibl. I. 1, saavel som i Radulphi de Diceto Abbrev. Chron., (hos Twysden S. 453) en Datter af Grev Wido af Sentis, og Dudo selv kalder (S. 95) Grev Bernhard af Sentis, der sandsynligviis var Widos Søn, Willjams avunculus.

2) Floboard siger nemlig paa det før omtalte Sted i sin hist. eccl. Remensis, hvor Talen er om Rolfs Overgang til Christendommen og Daab: ad petitionem Wittonis tunc Rotomagensis episcopi &c., hvoraf man maa formode, at Witto endnu levede, da Rolf begyndte Krigen, maaskee endog endnu i 911, da Slaget ved Chartres stod.

3) Kong Karl var paa denne Tid kun 33 Aar gammel, og synes saaledes vanskeligt nok at kunne have haft en voksen Datter, hvorvel det just ikke kan kaldes ganske umuligt.

4) Det er overhoved usikkert, om „Gisla“ er et virkelig Navn, og ikke snarere en Betegnelse af at den Kongedatter, der egtede Rolf eller Godfred, var etslags Gisla.

ligger meget nær at antage, at Rolf i dette, som i andet er bleven forverlet med sin Formand, saa meget mere som den Beretning om Rols Død, der meddeles i *Historia Norvegiæ*, ligeledes synes at grunde sig paa en Forverling mellem Rolf og Godfred, da denne jo virkelig, efter at være bleven Herre i Frisland, dræbtes ved Svig. Beretningen, som ej findes andensteds, og som ligefrem strider mod Dudos Udsagn, at Rolf døde i Fred og Ro, kan neppe være rigtig, og maa derfor grunde sig paa en Misforstaaelse ¹⁾.

Om Tiden, naar Forliget mellem Kong Karl og Rolf fandt Sted, kan der, efter hvad ovenfor er viist, ikke være nogen Tvivl. Man har endog et Diplom af Karl den enfoldige fra Maret 918, hvor han nævner „den Landskabsdeel, han overdrog Nordmændene ved Seinen, nemlig Rolf og hans Ledsagere, for at de skulde forsvare Niget“ ²⁾. Derimod hersker der Uvisshed om Tiden, naar Rolf døde. Dudos Angivelse, at han døde et Lustrum (fire til fem Aar) efter at han havde ladet sin Søn hylde som sin Eftermand, er af Enkelte paa en næsten ubegribelig Maade bleven misforstaaet saaledes, som om hans Død indtraf fem Aar efter hans Taab, altsaa 917 ³⁾. Men Flodoard, hvis *Annaler* igjen tage fat efter dette Aar, nævner ham heldigviis et Aar Gauze, senest 925, andre Kroniker henføre hans Død deels til 928, deels til 931, og der er flere Grunde, som gjøre det sandsynligt, at dette sidste er det rette.

Om Rols Bedrifter efter Erhvervelsen af Nordmandie ved man ikke meget. Hvad Dudo fortæller, er mestendeels kun Sagn om hans Streng-
hed og Næsfærdighed. Allerede Dudo antyder, at han, da der senere udbrod Tronstridigheder mellem Grev Robert af Paris og Kong Karl, ikke vilde tillade hiin at støde denne fra Tronen, af Flodoards Beretning sees det, at Nordmændene, da Kongen blev forladt af sine fleste Tilhængere, vare saa godt som hans eneste Støtte. Men Rolf har vel og under disse Uroligheder fundet Lejlighed til at udvide sit Rige. Han var ellers ikke den eneste Nordmannahøvding der paa denne Tid erhvervede Besiddelser i Frankrige: der var paa denne Tid endnu en Deel Nordmænd, som havde sit Tilhold ved Poire. De plyndrede Cornouaille eller det vestlige Bretagne i Maret 919, og tiltvang sig 921 af Grev Robert Afstaaelsen af det herjede Landskab tilligemed Heredet om Nantes. Da Nordmændene ved Seinen ogsaa

¹⁾ Det er vistnok ikke umuligt, at Fortællingen om Williams, Rols Søns, Mord ved den flanderriske Hertug Arnulfs Svig ogsaa kan have foreværet Forfatteren af *Historia Norvegiæ*, dog udelukker dette ikke Muligheden af at han tillige har indblandet hvad der vedkom Godfred.

²⁾ Bouquet, Recueil, IX. p. 536.

³⁾ Saaledes Ordrik, Fejlen gjentages hos Florents af Worcester, og mange andre, ja endog i Rols Gravskrift. Om den i *Historia Norvegiæ* givne Beretning angaaende hans Død, se nedenfor.

gjorde Fordringer paa Bretagne, er det meget sandsynligt, at de have taget Deel i disse Tog. To Aar senere finde vi begge Afdelingers Forening udtrykkelig omtalt ¹⁾. Grev Robert af Paris var, efter at have antaget Kongetitlen, falden i Slaget ved Soissons, og Rudolf af Burgund, Richards Søn, udvalgt til Konge af de oprørske Vasaller. Karl sendte Bud paa Bud til Ragnvald, Loire-Nordmændenes Hovding, om at staa ham bi, og denne brød op med sine Mænd, i det hans Hær tillige forsterkedes ved mange af Seine-Nordmændene, hvoraf man maa slutte, at Rolf har faaet lignende Anmodninger, og har ladet en Deel af sine Krigere støde til Ragnvalds Hær. Ragnvald herjede lige til hiinsides Dife, men hans Lejr blev imidlertid overrumplet og hans Bytte af Geds og Fanger borttaget af Grev Heribert af Vermandois's Mænd. Opbragt herover, stormede han ind i Artois, men blev med Tab drevet tilbage af Grev Adelhelm, dog vedblev han at herje i Nærheden af Beauvais. Ved Efterretningen herom skyndte Kong Rudolf sig fra Burgund til Compiègne, og drog med Erkebiskop Sculf af Reims, Grev Heribert af Vermandois og andre af sine Tilhængere over Epte ind i Nordmandie, som han herjede til Gjengjæld. Der aabnedes nu Underhandlinger, hyppige Gesandtflaaber gik skifteviis mellem Rudolf og Nordmændene, der bode Fred, imidd Afslaaelsen af et betvdeligt Landskab hiinsides Seinen. Man seer heraf, at det Land, Nordmændene hidtil havde haft, kun var den Deel af Nordmandie, som ligger nordenfor Seinen. Afgjørelsen udfattes til det følgende Aars Mai Maaned, imidlertid sluttedes Stilsstand og stillede Gisler. Forliget kom siden istand efter Nordmændenes Dnske. Landskaberne Bessin og Le Mans bleve dem indrømmede, og de fik ovenikjøbet en stor Sum Penge, der inddroves over hele Niget (924). Det er af disse Forhandlinger tydeligt, at Rolf, om han end ikke selv anførte sine Mænd i denne Krig, dog var den, i hvis Navn alt udrettedes, siden han, og ikke Ragnvald, høstede Fordelene. Rolf skal have udnævnt sin Ven Bertho, hans Søn Williams Fosterfader, til Herre i Bayeux ²⁾. I det følgende Aar herjede dog Ragnvald lige fuldt Burgund, men blev slagen med stort Tab ved Bjerget Challes, og trak sig siden, ved Kong Rudolfs Ankomst, tilbage fra sine Fjendskninger ved Seinen; men nu brød ogsaa Rolf Freden, herjede Beauvoisis og Amiens, og trængte frem lige til Noyon. Amiens og Arras bleve opbrændte under Forvirringen; men Besætningen i Noyon drev Nordmændene tilbage, og da disse tillige erfarede, at Kriegerne fra Beauvais ³⁾ herjede i Nordmandie hiinsides Sei-

¹⁾ Flodoard, Chron. hos Bouquet VIII. p. 180

²⁾ Roman de Rou v. 2162.

³⁾ Der skal, som Abbé des Tuileries foreslaar, her vistnok hos Flodoard læses Belvacense, ikke Bajocense.

nen, og at Pariserne og andre plyndrede i Ornequen af Rouen, skyndte de sig tilbage. Ogsaa ved Sølysten gjorde Grev Hilgand af Ponthieu et Indfald. Rolf sendte 1000 af sine Mænd til Borgen Eu for at forsvare denne Deel af sit Land, men Grev Heribert af Bermandois, Grev Arnulf af Flandern og de øvrige Kystfranker angrebe og stormede Borgen, og nedslæde Besætningen paa nogle faa nær, der reddede sig til en nærliggende Ø, hvor de forsvarede sig saa længe de kunde, men endelig, da de havde opgivet alt Haab om Frelse, styrtede sig i Havet og deels druknede, deels dræbtes af Frankerne. Hertug Hugo af Paris sluttede strax efter Forlig med Nordmændene og overlod dem et Stykke Land; det følgende Aar herjede de atter i Artois, og lede et Nederlag, hvor dog Grev Hilgand faldt og Kong Rudolf saaredes; og først efter at man havde udbetalt dem en ny Sum Penge baade af Francien og Burgund, sluttedes Freden og bekræftedes med Ed paa begge Sider ¹⁾. Et Tog, som Hugo og Heribert gjorde mod Loire-Nordmændene, mislykkedes. Efter at have belejret dem i fem Uger maatte de slutte Fred med dem, og bekræfte dem i Besiddelsen af Heredet omkring Nantes ²⁾ (927). Da imidlertid Grev Heribert, som allerede i flere Aar havde holdt Kong Karl i Fangenskab, var kommen i Uenighed med Kong Rudolf om Forleningen af Grevskabet Laon, hvilket denne ej vilde give Heriberts Søn Ddo, begyndte Heribert, i det mindste for et Syns Skyld, at nærme sig Karl, og lade ham optræde som Konge. Dette frembragte ogsaa en Tilnærmelse mellem Heribert og Rolf, som virkelig, siden Forleningen med Nordmandie, synes at have været Karl oprigtig hengiven. Ved en Sammenkomst i Eu (927) lod Rolf sin Søn Willjam aflægge Hyltings-Ed til Karl og slutte Venstabsforbund med Heribert, der ved denne Lejlighed synes at have stillet Rolf sin Søn Ddo som Giesel ³⁾. Det følgende Aar (928), da Heribert havde faaet Laon i sin Magt, holdt han et nyt Møde med Nordmændene, og Grev Hugo sluttede ligeledes Venstabskab med dem, men Rolf udleverede ikke Ddo, førend hans Fader Heribert tilligemed nogle andre Grever og Biskopper havde svoret Karl Trostabsed. Dette er den sidste Gang, Rolf udtrykkelig omtales af den paalidelige Floboard. Hans Død indtraf, saaledes som det ovenfor er nævnt, i Aaret 931; vel siges dette ingensteds i nogen paalidelig Krønike med

¹⁾ Floboard, hos Perç V. p. 376.

²⁾ Pagus Namneticus, Floboard, hos Perç. V. p. 377.

³⁾ Det heder nemlig senere, som strax nedenfor omtales, at Rolf havde Ddo, Heriberts Søn, som Giesel, og da Ddo ikke var Giesel i Begyndelsen af Aaret 927, hvilket af Floboards Udtryk kan sees, kan det alene have været ved Forliget i Eu, at han stillede.

Bisshed ¹⁾), men man kan dog slutte det deels deraf, at hans Søn Willjam fra denne Tid af nævnes som Herre af Nordmandie, deels af andre Omstændigheder ²⁾). Det Møde 5 Aar før hans Død, hvorved han lod sin Søn Willjam hylde som sin Efterfølger, baade af sine egne Mænd og af Allan og Berengar i Bretagne, har altsaa fundet Sted ved 926, og dette stemmer godt dermed, at Willjam i det følgende Aar allerede optræder som sin Faders Medregent, og tilsværger Kong Karl Trosskabs-Ed ³⁾).

Det kan neppe betvivles, at ogsaa Nordmændene i Loire nu erkjendte Rolfs og Willjams Højhed. Man kjender i det Hele taget lidet til deres Bedrifter, og dette lidet meest gennem Legender. Vi have seet, hvorledes de i Maret 919 odelagde Cornouaille i Bretagne ⁴⁾), og forjog Indbyggerne, eller bortførte dem, for at sælge dem som Trælle. Det maa have været denne Odelæggelse, der udsagede Grev Mathuedoi af Poter, gift med en Datter af den i Maret 907 afdøde Kong Allan den store, til at flygte over til England med sin Søn, der ligeledes hed Allan, og til hvem den engelske Konge Edward stod Fadder ⁵⁾). Maret i Forvejen havde endel af Nordmændene fra Bretagne, anførte af Jarlerne Ottar og Rivald, endog været i det vestlige England, hvorfra de dog efter nogen Tid med stort Tab bleve fordrevne til Irland ⁶⁾). Det er ligeledes omtalt, hvorledes Kong Robert allerede i 921 indrømmede Loire-Nordmændene en Deel af Bretagne tilligemed Heredet om Nantes, hvilket enten er blevet umiddelbart afftaaet til Rolf, eller som de senere atter have tabt, eller hvoraf de i alle Fald endnu ikke have været i Besiddelse, da det kort Tid derefter (ved 929) heder at Hagnvald, der saa voldsomt herjede Loire- og Seine-Egnene, dengang endnu

¹⁾ Det siges udtrykkeligt i Chron. Turonense, men dette Chronicon er ikke paa-
lideligt. Imidlertid kunde dog nok enkelte af dets Dateringer grunde sig paa
aldre, paalideligere Efterretninger. Alberich, der dog heller ikke er at stole
paa, sætter Rolfs Død til 928 (S 266). En enkelt Roder af Chron. Sax.
sætter Willjams, Rolfs Søn, Regjeringstiltrædelse ved 928, uden dog at nævne
noget om Rolfs Død; sandsynligviis regnes her omtrent fra Willjams Hylдинг
(Mon. Hist. Brit. I. p. 382). Chron. S. Mart. Turonense. (Bouquet VIII. 316)
siger at Rolf døde i sit Hertugdemmes 42de Aar. Dette er aabenbart fejl-
agtigt.

²⁾ Næmlig deels Opstanden i Bretagne 931, hvorom nedenfor, deels Dubos Ud-
sagn, at Rolf døde et Lustrum efter at hans Søn Willjam var bleven hyldet;
thi denne hans Hylдинг maa nødvendigviis have været samtidig med hans
egen Trosskabsafslæggelse til Kong Karl og Freden i Bretagne 927, ligesom
Flodoard, hvor han omtaler Sammenkomsten i Gu, nævner Willjam som hand-
lende paa egen Haand.

³⁾ Flodoard, 377.

⁴⁾ Flodoard, hos Perz, V. p. 368.

⁵⁾ Nantes-Kroniken, hos Bouquet VIII. p. 276.

⁶⁾ Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 376, 377. Se mere herom nedenfor § 33.

ikke havde faaet Besiddelser i Frankrige, og en ny Afstaaelse omtales ved 927 ¹⁾. At Nordmændene virkelig havde tabt disse Besiddelser, kunde man maaskee slutte deraf, at Willjam, Hertug af Aquitanien, slog dem, da de herjede Aquitanien og Auvergne, i et stort Slag, hvor 12000 Nordmænd skulde være faldne ²⁾. Paa dette Tog var det maaskee, at Magnvald forvandlede Karolingernes gamle prægtige Slot Cassignol ved Garennen til en Ruin ³⁾. Magnvalds Endeligt beskrives i en Legende, uden nogen nærmere Tidsbestemmelse, men saaledes at man tydeligt kan forstaa, at han betragtede sig og betragtedes kun som Rols Undermand. Ifølge Legenden kom han paa sit sidste Tog til St. Benedikts-Klostret i Fleury, som han fandt forladt af Munkene, og hvor han opflog sin Bolig, medens hans Mænd sværmede om paa Rov. Da drømte han en Nat, at St. Benedikt selv viste sig for ham, bebrejdede ham hans Grusomheder, og slog ham med sin Stav i Hovedet. Magnvald vaagnede, men følte fra den Tid af ulidelige Smertes, gav strax Befaling til Dpbrud, og drog, som det fortælles, hjem til sit Fædreland, nemlig Nordmandie, hvor han kort efter døde i Rouen under store Lidelser. Just som han døde, opstod der pludselig en saa heftig Storm, at Tagene støj af Husene, de Fangnes Lænker løstes, og de røvede Heste og Kvæg, 12000 i Tallet, der græssede udenfor Rouen, befriedes fra deres Tojr, og løb bort til alle Kanter ⁴⁾. Nordmandie var altsaa lige fuldt Magnvalds rette Hjem, om han end var Loire-Nordmændenes Herre, og han stod følgelig under Rols Befaling. De Erhvervelser i Bretagne og ved Nantes, hvori Loire-Nordmændene bekræftedes ved Forligene af 921 og 927, kom altsaa aabenbart Rolf til Gode. Man, Mathurdoi's Son, med Tilnavn Barbetorte, maa, som man seer, efter nogle Mars Forløb være vendt tilbage til Bretagne, siden han tilligemed Verengar, Greve af Rennes, i Maret 926 eller 927

¹⁾ Flodoards Udryk ere: ved 921 (S. 369): Rothertus comes Nortmannos, qui Ligerim fluvium occupaverant, per 5 menses obsedit, acceptisque ab eis obsidibus, Britanniam ipsis, quam vastaverant, cum Namnetico pago concessit, quique fidem Christi coeperunt suscipere. Ved 924 (S. 374). Raginoldus cum suis Nortmannis, quia nondum possessionem intra Gallias acceperat, terram Hugonis inter Ligerim & Sequanam depopulatur. Og endelig ved 927 (S. 377): Nortmanni de Ligeri, postquam obsessi sunt hebdomadibus 5 ab Heriberto & Hugone, datis acceptisque obsidibus et concessio sibi pago Namnetico, pacem pepigere Francis.

²⁾ Flodoard, ved 923, S. 371.

³⁾ Aimoinus de Miraculis S. Benedicti, hos Duchêne, S. 31.

⁴⁾ Aimoinus, sammesteds, S. 31. Det tilføjes her paa egne Legende-Viis, at han blev højlagt, men at Jorden udkastede Magnvalds Lig, som maatte hves i en Sak med Stene, og kastes i Seinen, og at Grindringen om ham vilde have været tilintetgjort, hvis ikke Munkene af Fleury havde ladet hans Billede indhugge paa den nordre Væg af St. Maris og St. Benedikt-Kirken, hvor det paa Forfatterens Tid endnu saaes.

kunde underkaste sig Rolf. Denne Underkastelse var dog ikke oprigtigt meent. Man selv søgte stedse at ophidse sine Landsmænd til at afkaste Nordmændenes Nag, og Lejlighed dertil maa de vistnok have troet at være for Haanden, da Rolf var død, kort Tid efter at Kong Rudolf næsten ganske havde ødelagt en Nordmannahær, der paa ny herjede Aquitanien, i Nærheden af Limoges ¹⁾. Britannerne gjorde pludselig Opstand, og paa een Dag (St. Michaels Dag eller 29 September), dræbte de alle de Nordmænd, der befandt sig i Landet, begyndende med deres Anfører ²⁾. Men Inge, Loire-Nordmændenes Herre, og Willjam, Rolfs Søn, hevne de Opstanden ved et ødelæggende Tog, der nødte Man til at flygte tilbage til England til Kong Ædhelstan, med saa mange af Britannerne, der paa denne Maade kunde redde sig ³⁾. Den anden Herre over Bretagne, Brengar, underkastede sig Willjam, der altsaa nu foruden Nordmandie beherskede Bretagne og en Deel af Loire-Egnen, og kort Tid derefter (933) forlenedes i det mindste med en Deel deraf, da han omsider, i Mellemriget efter Karl den ensfoldiges Død, besejrede sig til at hylde Kong Rudolf ⁴⁾.

Vi have her meddeelt Alt, hvad de paalidelige Kilder berette om Rolf og Nordmændenes Erhvervelse af Nordmandie. Den Dødsmaade, der i den norske Kronike tillægges ham, maa, som vi ovenfor bemærkede, grunde sig paa en Forverling. Om hans Charakter kunne vi vanskeligen gjøre os nogen Forestilling, thi til de Lovtaler, som de nordmanniske Historiekrivere i rigt Maal give ham, kunne vi ikke sætte nogen Tid. I det mindste kan det neppe have været synderligt bevendt med hans Christendom, dertil var han for gammel, da han lod sig døbe, og der findes endog Beretninger om at han efter at have antaget Christendommen lod offre hundrede christne Fanger til sine hedenste Guder, medens han dog tillige gav hundrede Pund Sølv til de Christnes Kirker, ligesom for at gjøre sig Æserne og de Christnes Gud lige gunstige ⁵⁾. Ere disse Beretninger end meddeelte af yngre og mindre paalidelige Skribenter, stemme de dog saa vel med, hvad vi af vore egne Sagaer erfare om Vikingernes Svæven mellem Christendom

¹⁾ Globoard, ved 930, hos Perq. V. S. 378.

²⁾ Globoard, ved 931, S. 380: Der staar her: Brittones, qui remanserant Nortmannis in Cornu Galliae subditi, consurgentes adversus eos qui inter eos morabantur Nortmannos, caeso primum duce illorum nomine Felecan, &c. Dette har man forklaret som om Felecan var Briternes Anfører, men det ligger ikke i Ordene, og Navnet kan godt tænkes som en Forvanskning af et eller andet norsk Navn eller Ord, var det endog kun Ordet fylkir.

³⁾ Globoard, ved 931, S. 380.

⁴⁾ Globoard, ved 933, S. 381. Af det ovenfor paapegede synes det som om det her brugte Udtryk terra Brittonum in ora maritima sita ikke alene skal forstås om Cotentin, men snarere om hele Kyfflandet, især Cornouaille.

⁵⁾ Adhemari Chronicon og Richardus Pictaviensis hos Bouquet VIII. 232 og IX. 23.

og Hedenskab, at vi neppe kunne tvivle om at de grunde sig paa gamle, paalidelige Sagn. Rolf var altsaa i dette, som i andet, en egte Viking. Men han var mere ordholden, end Vikingerne ofte plejede at være, thi han synes under hele sin Herskertid at have vist Kong Karl ubrodelig Troskab. Han var tillige, hvis man kan sætte Lid til de om ham opbevarede Sagn, strengt retfærdig og forstod at holde Orden i sit Land.

Rolf blev begravet i Rouen, i den af ham selv grundlagte Kirke, den nuværende Domkirke eller vor Frue Kirke. Hans Gravminde findes her endnu, lige over for hans Søn, dog ej paa deres gamle Plads, og med en Indskrift og en liggende Billedstøtte af ham, hvilke neppe ere ældre end det 14de Aarhundrede ¹⁾.

Om det end ikke ndtryffeligt sagdes, at Rolf besad store Talenter, kan man slutte det deraf, at han formaade at udrette et saa stort Verk, som at underkaste sig og befæste sit Herredømme over en betydelig Deel af et fremmedt, fiendsligt Land, og at han forstod at give dette sit nye Rige Indretninger, der styrkede hans og hans Efterfølgers Magt og Ansæelse og forebyggede Feudal-Anarchi paa samme Tid, som de vedligeholdte den nedarvede Selvfølelse og Uafhængighedsaand hos hans Mænd. Thi hvor meget end det nordmanniske Lensvæsen kan siges at være det naturlige og oprindelige germaniske i Sammenligning med det kunstige System, der allerede havde gjort sig gjeldende i Tydskland og Frankrige, og hvor mange af de nye Indretninger i Nordmandie snarere maa betragtes som vedtagne af Nordmændene i Tidens Løb, end som en umiddelbar Følge af Rolfs Foranstaltninger, saa vilde dog det Hele neppe uden hans ordnende Haaud have opnaaet den Fasthed og indbyrdes Harmoni, der udmerker de nordmanniske Institutioner, i det mindste saaledes, som de gjennemførtes i England, lige over for det løse, vakkende og anarchiske System, der i saa lang Tid var det herskende i Frankrige.

I det Svar, som lægges hin Nordmand i Munden, at de alle vare lige, ligger Grundprincippet for det nordmanniske Lensvæsen. De erkjendte ingen Mellemled mellem Befalingsmanden og Følget, alle vare de uden Forskjel dennes Mænd. Det erobrede Landskab tilhørte Befalingsmanden, og han uddeelte det igjen mellem sine Mænd. Vel heder det, at han hyldede den franske Konge, altsaa erkjendte sig som hans Lensmand, men det heder

¹⁾ Indskriften, hvori den-forhen omtalte, allerede af Ordrit Vitalis begaaede Fejl forefindes, at Rolfs Død henføres til 917, lyder saaledes: *Hic positus est Rollo, Normanniæ a se territæ, vastatæ, restitutæ, primus dux, conditor, pater, a Franconie archiepiscopo Rotomagensi baptizatus anno 912, obiit anno 917. Ossa ipsius in veteri sanctuario nunc capite navis primum condita, translato altari, hic collocata sunt a B. Mauritio, archiepiscopo Rotomagensi anno 1063.*

tillige, at han fik Landet som Alod ¹⁾, med andre Ord, at det ej var et sædvanligt Len, men overdroges ham formelig til Ejendom, kun med den Forpligtelse at forsvare det og Nigets Grændser paa den Kant mod Fremmedes Angreb: det var et Markgrevskab. Dette Markgrevskab blev altsaa i hans egne Mænds Dine hans Ddel, som han igjen uddeelte mellem dem i mindre Dele, forbeholdende sig selv tilstrækkelige Besiddelser eller Ejendoms-gaarde. De langvarige Ddelæggelser af Landet havde sandsynligviis forjaget de forrige frankiske Godsbesiddere enten til Dyerne, eller til andre Landska-ber, og den tilbageblevne Befolkning, der ej har kunnet være betydelig ²⁾, maa især have bestaaet af ufrie Lejlændinger eller rettere livegne Jorddyr-fere, der nedstammede fra den ældre gallisk-romaniske Befolkning, og som nu efter det frankiske Herredomme kom under det nordmanniske. Lige over for denne Befolkning maatte Nordmændene danne en højere Klasse eller Adel, og Adskillelsen mellem begge Klasser maatte her være skarpere og varigere end i Norge mellem Haulderne og Lejlændingerne, fordi de horte til for-skjellige Folk og i det mindste i Forstningen talte forskjellige Sprog, og fordi Herrerne i Nordmandie ej, som Haulderne i Norge, boede i aabne Gaarde, der kun ved deres Størvælsse adskilte sig fra Lejlændingernes, men i befæstede Borge, der ragede højt op over de Horiges Hytter, og stedse mindede om det Krigsforhold, der gjorde dem til Landets Herrer. Og paa dette For-hold, tilligemed Nordmændenes eget nedarvede Frihedssind og Øttestoltshed saavel som overhoved deres Foragt for de udartede og af dem overvundne Franker, maa det Overmod være grundet, hvormed den nordmanniske Adel betragtede sig som en ædlere og fornemmere Slægt end alle de øvrige Ind-byggere af Frankrige og England.

I de norske Kongesagaer kaldes Rolf og hans Efterkommere **Jarler**, (Rüdu-Jarlar, efter Rüda d. e. Rouen), og dette maa derfor have været den Titel, hvormed deres egne Mænd benævnte dem, saa længe de talte Norronasproget. Ogsaa i de paalideligste franske Skrifter og i Diplomer kaldes de sædvanligviis Comites d. e. Grever ³⁾; først senere blev Hertugs-

1) Dudo, S. 83. Deilit itaque filiam suam Gislam nomine uxorem illi Duci, terramque determinatam in alodo et in fundo, a flumine Eptæ usque ad mare. Og her maa Dudo eller hans Hjemmetsmand Rodulf være en vægtig Autoritet, da Adkomsten eller Titelen paa den Tid, han skrev, maa have været den samme, som ved Afskaelsen.

2) Det vil nedenfor vises, hvorledes de fleste Landsbyer eller af Landsbyer op-staaede Stæder i Nordmandie have norske Navne, hvilket tyder paa at de nærmest skjøde Nordmændenes Borge deres Oprindelse, og at de altsaa ej tidligere have været til.

3) Ordet „Greve“, eller, som det i Angliß skrives, gerésa, soarer nemlig i Mid-detalderens Skrifter aldeles til den latinske Embedstitel Comes. Gerésa er dannet af rôf d. e. Tag, og betyder oprindelig: „den som sidder under Tag med En“, dernæst: Staldbroder, Ledfager.

titten almindelig ¹⁾). Hans Mænd, til hvilke han uddeelte Landet ²⁾), kaldtes milites, barones, proceres, alt efter deres Magt og Anseelse; milites svarer til „Hirdmænd“, barones til „Lendermænd“. De egentlige Forleninger maa oprindelig kun have bestaaet i Landsbrøer, det vil sige Gaarde eller befæstede Herresæder, om hvilke Hørige havde besat sig i Klonger, og disse Forleninger maa strax være bleve Besiddernes Ejendom i den Ferstand, som dette Ord toges i Norge, da Harald Haarfagre selv havde til-egnet sig Odelen, men Bønderne dog vedbleve at besidde Jorden, egentlig som Len, men dog i Virkeligheden som Ejendom. Naar det heder, at Rolf forlænde Enkelte med Stæder og større Landskaber, maa man tænke sig, at han ved Siden af deres Ejendomslen har givet dem Distrikter at bestyre og dertil særegne Forleninger for at kunne holde det nødvendige Antal Tropper, ligesom Harald Haarfagre gav Jarlerne og Herserne sær-egne Forleninger eller Væitsler; og ligesom vi i Norge finde Jarler og Herfer, finde vi i Nordmandie Vicecomites og Barones. Hvis Embedsfunktioner og Forpligtelser til Landsherrn vistnok vare de samme, som Jarlernes og Hersernes til Kongen. Thi det kunstige System af Over- og Under-Vasaller, som herskede i det frankisk-tydske Lensvæsen, kjendtes ikke i det norske eller nordmanniske. Ved at give sin Lensmand et Landskab at bestyre, opgav derfor ikke Lensherren eller Staten, saaledes som i Frankrige eller Tydskland, sin umiddelbare Højsked og Magt over hver enkelt af denne Lensmands Undergivne, og derved ophørte heller ikke Rigets Genbed ved Forleningerne, saa at det udstøkkedes i ligesaa mange Stater som Len, hvilket var Tilfældet i Frankrige og Tydskland. Den ved Forleningen overdragne Ret vedblev kun at være Brugsret, ikke Regjeringsret, og Distriktsbestyrerne vare kun Embedsmænd, ikke Regenter. De Love, som Rolf gav Folket (plebs) vare, heder det, vedtagne af de fornemste Mænd (principes) nemlig af Lensbesidderne; de Hørige eller Lejlændingerne kunde naturligvis ingen Stemme have ved de offentlige Forsamlinger, hvilke her vistnok lige saavel som i Norge og paa Island kaldtes Thing. Deraf, at Rolf uden videre lod sin Son bylde som sin Efterfølger, sees det at han har betragtet Landet som sin Vets Odde, i hvis arvelige Overleverelse den franske Konge ej var berettiget til at indblande sig.

Paa denne Maade befæstede Nordmændene sit Herredømme i Nord-

¹⁾ Dudo, hvis Udtryk ere mere poetiske og derfor sværende og ubestemte, kalder Jarlen i Nordmandie snart Comes, snart marchio, dux, patricius. I et Document af 918 kalder Richard I sig selv marchio (Bouquet IX. p. 731). Comes var dog den sædvanlige Titel.

²⁾ Dudo, S. 85 siger udtrykkelig, at Rolf uddeelte Landet til sine tro Mænd ved Rebning (Mam terram suis fidelibus funiculo divisit). Han indbød ogsaa andre til at nedfætte sig i Landet, dog vistnok kun som hørige.

frankrige, og fra Landets Fiender bleve de dets sikreste Forsvarere. Hidtil sang man endog i Litaniet „A furore Nordmannorum libera nos o Domine“; nu var det Nordmændene i Nordmandie, fra hvilke Frankriges øvrige Beboere især ventede sin Frelse for Nordens Vikinger. Og vist er det, at Vikingetogene i det Store til Frankrige fra denne Tid ophørte, naar man undtager under Forvirringen strax efter Willjam Jarls Død, hvorefter senere. Vistnok kan dette Ophør af Vikingetogene til Frankrige for en stor Deel tilskrives forandrede Forhold inden Norden selv og den Omstændighed, at England og overhoved de britiske Øer mere og mere bleve det udelukkende Maal for de dansk-norske Vikingers Krigstog, men meget maa dog ogsaa de i Nordmandie bosatte Nordmænds Tapperhed og Ulyst til at dese deres engang erhvervede Besiddelser med senere tilkomne Vikinger have udrettet.

Norskt Sprog og nordisk Nationalitet var nu en Tid lang herskende i Nordmandie. Vel laa det i Sagens Natur, at i det mindste Sproget ikke kunde holde sig længe, da kun de færreste af de Nordmænd, som sloge sig ned her, førte Hustruer med sig, og de fleste saaledes egnede Kvinder fra Landet selv, hvis Sprog selvfølgelig blev Børnenes Modersmaal. Heller ikke taltes Sproget lige meget i alle Egne af Landet, og det fortælles saaledes udtrykkeligt om Willjam, at han ikke vilde lade sin Søn Richard opdrage i Rouen, hvor der taltes mere romansk d. e. fransk, end dansk, men derimod sendte ham til Bayeux, hvor der taltes mere Dansk, og hvor Drengen kunde lære Sproget tilstrækkeligt til at tale med sine Landsmænd ¹⁾. Men Sproget har dog efterladt Spor, der neppe nogensinde ville forsvinde. En Mængde Stedsnavne i Nordmandie ere endnu norske, kun med de Forandringer, som den franske Udtale gjennem flere Aarhundreder nødvendigviis maatte medføre. Saaledes finde vi flere Navne, der nu endes paa beuf eller boeuf, men hvori vi gjenfende det norske *hø*, f. Ex. Elboeuf (Elvehø), Criqueboeuf (Kirkebo), Limbeuf (Lindbo), Daubeuf (Dalbo); da denne Endelse er karakteristisk for de nordiske Folk, er det klart, at de dermed sammensatte Navne ikke kunne hidrøre fra de før Nordmændene i disse Egne bosatte Franker eller Saxoner, ligesom ogsaa Formen beuf, der mere minder om det norske *hø* end det dansk-gotiske *by*, viser at det var virkelige Nordmænd, ikke Dæner, fra hvilke den hidrører. En anden karakteristisk nordisk, ikke fransk eller saxonisk Endelse, er den paa tot, der øjensynlig er en Forvanskning af det oldnorske *túpt*, *lópt*, *tóft*, f. Ex. Routot (Rolfstoft), Grastot (Grasstoft), Lintot (Lindstoft), Yvetot (Ivarstoft), Criquetot (Kirkjústoft), Etaintot

¹⁾ Dudo, S. 112. Man maa her ikke glemme, at Dudo skrev paa en Tid, da Danernes Overmagt i Norden havde gjort Dansk til Fællesbenævnelse for den nordiske Nationalitet.

(Steintoft), Gonnetot (Gunnarstoft) o. s. v. Navne paa fleur minde om det oldn. *Njót*, f. *Er. Fiquesleur* (Fiskastjót) *Honsleur* (Hindarstjót) o. s. v. Der er Navne paa bec, det norske *beck*, f. *Er. Caudebec* (Kaldabeck), *Bolbec* (Bollabeck); paa dieppe, det norske *djup*, paa dale, det norske *Dal* o. fl. I andre Navne er det latinske villa bibeholdt, eller maaskee sat istedetfor *Gaard*, medens den første Deel af Navnet er norsk f. *Er. Ingouville*, *Ingulfsgaard*, *Gonfreville*, *Gunnfredsgaard*, *Herouville*, *Herjulfsgaard* o. s. v.¹⁾ De fleste af disse Navne tilhøre ikke Floder, Bjerge, eller Stæder, som allerede vare til før Nordmændenes Ankomst, men Landsbyer, Flekker, eller Byer, der have rejst sig senere; der er saaledes al Grund til at formode, at disse Landsbyer og Flekker, eller i alle Fald mange af dem, skyldes et af en Nordmand opført Herresæde deres Opvindingelse, og at det er dette, som først har baaret det norske Navn, der siden er blevet udstrakt til den Landsby, der samlede sig i dets Nærhed. Ogsaa det hele Landskab fik, som bekjendt Navn efter Nordmændene, og bærer det endnu. Dog kaldes det ikke strax saaledes i offentlige Dokumenter. I Begyndelsen førte Jarlerne kun Tittlen „Grever“ eller „Markgrever af Rouen“, og Navnet *Nordmandie* forekommer neppe før end i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede²⁾. Det er, som man kan se, efterhaanden blevet brugeligt, og først almindeligt vedtaget paa en Tid, da de, som i Landet selv kaldtes Nordmænd, ikke længer talte det norske Sprog.

Men ophørte end det norske Sprog, saa ophørte dog ikke derfor den norske Nationalaand. Forædlet ved at optage i sig de højere Kultur-Elementer, der fandtes hos de Franske, gjorde den sig snart gjeldende blandt disse ved en mægtig Indflydelse paa deres Udvikling. Istedetfor at følge efter, gik den foran, og gav den nordfranske Mandsretning sit karakteristiske Præg. Hidtil havde Frankerne, med al deres højere Kultur, ingen synderlig Sands for hvad der forskjønner Livet. Der gaves ingen fransk Litteratur, ingen Poesi. Først da Nordmændene i Nordmandie havde antaget det franske Sprog, begyndte dette at blive Skriftsprog og at holdes i Agt og Ære. Sandsen for Sagavæsen og Skaldkunst dulgte sig heller ikke, efter at Sagaernes og Skaldernes Sprog var ombyttet med det Lands, hvor Noffs Nordmænd havde fundet et andet Hjem. Om Jarlernes og Hovdingernes Bedrifter dannede der sig Sagn, ligesom Sagaerne i Moderlandet; disse

1) Se herom især Peterfen: „om Stedsnavne i Nordmandiet“, Nordist Tidskrift for Oldkyndighed II. S. 224—242. Vi have her kun anført Navne, som ere utviesomt norske, thi flere kunne lige saa godt være franske eller saviske som norske.

2) Det ældste hidtil opdagede Diplom, hvor Nortmannia forekommer, er af 1021 (Monast. Angl. VI. p. 1108). Dog maa Navnet i daglig Tale have været længe brugeligt, ligesom Nortmannia om Sønderjylland.

Sagn ordnedes i Vers og kvædedes af Menestrellerne eller Trouvererne, ej alene blandt den menige Almue, men paa Herrerne's Borge, hvor de vare velkomne Gjæster, og hvor det desuden var Skik, at hver den, der blev gjæstfrit modtagen, fortalte sin Vert en Historie eller kvad ham et Digt ¹⁾. Endog Willjam Erobreren havde sin Menestrel Taillefer med sig, da han underkastede sig England, ligesom de norske Konger havde sine Skalder, og endnu i Willjams Levetid var der Folkesange om hans Bedrifter. Paa denne Maade vaktes Sandsen for den nationale Literatur; det franske Sprog blev ikke længer en foragtet Almuedialekt, men den fornemme Verdens Sprog, som uddannedes og holdtes i Ære. Den nordiske Krigeraand og Ridderlighed, der udmerkede Nordmandies Hovdinge, blev siden et Mønster for Frankrige og for hele det af Frankrige paavirkede Vesteuropa; og det i Middelalderens Kultur-Udvikling saa mærkelige Riddervæsen kan med Rette siges at have sin Oprindelse fra Nordmandie. Den mageløse Foretagelses-aand, der i sin Tid havde drevet Vikingerne, som under Hols's Anførsel erobrede Nordmandie, fra Hjemmet, tillod heller ikke deres Efterkommere at sidde rolige hjemme, hvor Smaaafejder med Nabovasallerne ej kunde give dem Beskæftigelse nok. Derfor seer man dem, som Vikingerne fordum, drage ud paa Eventyr, snart i Flokke, snart enkeltviis. Willjam Erobreren udrustede en heel Hær og Flaade, og underkastede sig England. Thankred af Hautevilles Søner droge i Følge med andre Landsmænd til Italien, og grundede det nordmanniske Rige i Neapel og Sicilien, ja stiftede endog et Herredømme i det fjerne Sorien, i Antiochia. Og hvor disse Nordmandienes Efterkommere, eller som vi nu til Adskillelse fra deres Forfædre vilde kalde dem, **Nordmannerne**, traadte frem, bleve de altid sig selv lige og lagde altid, saavel i sine Dyder, som sine Udyder, deres norske Herkomst for Dagen. Saaledes som vi af Sagaerne lære vore Forfædre at kjende, og som vi endnu kjende vore af fremmedartet Forfinelse mindst paavirkede Landsmænd, saaledes viste ogsaa Nordmannerne sig; tappre, men forsigtige, indesluttede i sig selv, beregnende og stundom listige, energiske hvor det gjelder, men sorgløse naar de tro sig sikke; ædelmodige og trofaste i Benskab. Ogsaa i det Ydre gjenkender man Nordboerne; Willjam Erobreren og Robert Biskard beskrives omtrent som Sagaerne beskrive deres Helte ²⁾. Hvor som helst nordmanniske Riger oprettedes,

1) Det heber saaledes i Fablian du sacristain de Cluny:

Usage est en Normandie

Que qui herbergiez est quil die

Fable ou chanson die à l'hoste.

Depping, S. 118.

2) Mærkeligt er især Anna Komnenas Beskrivelse af Robert Biskard: „Robert var en Mand af overvæltende Herksehæge og Ergjerrighed, han var fra Nordmandie, og var opvoren og oplært i afslags Dudsfab. . . . Robert var Nordmanner af Fodsel, af uberomt Herkomst, begjærlig efter Herredømme, foretagselslysten, personlig tapper, gridst efter at tilvende sig fornemme Mand's

finde vi stedse de nordmanniske, oprindelig norske Lens-Institutioner, som Rolf allerede hjemme i Norge havde seet indførte, og som ved deres Simpelt og lette Overskuelighed tjente til at sammenholde Monarchierne og derhos kunde lempe sig efter alle Tidsaldres Krav, medens det Feudalvæsen, som herskede i det øvrige Europa, kun ledede til Anarki og Udplittelse, og aldeles maatte gaa til Grunde, forend Statsforfatninger, stemmende med de nyere Tiders Fordringer, kunde opstaa. Vel maa derfor Drettelsen af det nordmanniske Rige i Frankrige med fuld Hoje kaldes en verdenshistorisk Begivenhed af en Følgerigdom som saa, og vel maa Norge være stolt af at have frembragt de dygtige Mænd, der trods saa mange Banskigheder formaade at udrette saa stort et Verk.

33. Fortsatte Tog til England.

Vi have i det Foregaaende seet, hvorledes de Vikingestarer, der under Sigtrygg, Godfred, Haastein og Rolf herjede Frankrige, ogsaa undertiden gjorde nogle Udflugter over til England, og vi kunne allerede heraf slutte, at der maa have hersket et Venkab og Forbund mellem dem og de nu i Nord-England fast bosatte Nordboer, om vi end ikke udtrykkeligt havde haft de nordmanniske Sagnfortælleres Vidnesbyrd om det fortrolige Venkab,

Rigdom og Formue, uroffelig i at stræbe derefter, og paa ingen Maade at drage tilbage fra det Maal, han engang havde foresat sig. I Legemsstørrelse overgik han endog de højeste, hans Hudfarve var rødlig, hans Haar gule, han var bredskuldet, hans Sine kunde næsten siges at gnistre; hver det gjaldt at udstrække Legemet, gjorde han dette med Letbed, og hvor han maatte drage det sammen, fæde dette ogsaa paa en net Maade. Saaledes beskaffen var han fra Top til Taa, efter som jeg har hørt mange sige. Homer fortæller at Achilleus havde saa sterk Stemme, at man, naar han talte, troede at høre en heel Mængde Mennesker; men Robert kunde, som man fortæller, ved sit Raab jage mange Lusinde paa Flugten. Saaledes beskaffen med Hensyn til Lykke, Naturgaver og Kand, kunde han, som rimeligt var, ej finde sig i Trældom, og ikke taale at lyde Noget. Saaledes ere de store Sjæle beskafne, om end under ringere ydre Vitkaar". Gaufréd Malaterra, der omtrent ved 1100 beskrev Nordmännernes Bedrifter i Italien, og nævner som Rolfs (Rholo's) Fædreland Danmark eller Norge (Dacia vel Norveja l. 1), beskriver Folket saaledes: det er listigt, hevngjerrigt, venter altid Fordeel andensteds, bryder sig lidet om sit Fædreland, er gridst efter Guds og Herredomme, forstiller sig, naar det skal være, holder Middelvejen mellem Gjerrighed og Gavnildhed. Dets Hovdinge glæde sig ved et godt Ry, og ere saare gavmilde, Folket forstaar at smigre, lægger sig især efter Veltalenhed, saa at man endog træffer Drengene der ere Talere; dit maa holdes i Age under Retfærdighedens Nag, ellers bliver det tøjsløst; det kan taale Arbejde, Hunger, Kulde, hvor det behøves. Det ynder Jagt med Hunde og Høge, og er hjært i Heste og alle Slags Krigs-Redskaber.

der fandt Sted mellem Nolf og den nys til Christendommen ombvendte Kong Gudrum Wdhelstan. Dette viser, at det ikke var synderlig vel bevendt med Overholdelsen af det Fredsfordrag, Gudrum havde sluttet med Alfred, og det varer heller ikke længe, førend vi atter se Ostangels og Northumberlands nordste Beboere sejde paa Alfreds Nige. De benyttede sig i Særdeleshed af Lejligheden, naar de fremmede Vikingehære opholdt sig i Landet, og gavede disse i alle Fald Tilhold hos sig. Vi finde saaledes, at da en Deel af Vikingehæren i Nordfrankrige i 884 gjorde hiint korte Strejftog over til England, som ovenfor er omtalt (S. 640), fandt de Tilhold eller Understøttelse i Ostangel ¹⁾, mod hvis Kyrt Alfred endog maatte sende en Flaade ²⁾. Denne Flaade var heldig nok til at overvinde og tage sexten Vikingestibe med alt deres Bytte udenfor Stourmouth, men blev endnu samme Dag overfalden af en anden Vikingeslaade, som beholdt Sejren. Det var maaskee paa denne Tid, at Nolf kom Gudrum Wdhelstan til Hjælp, thi Krigen mellem ham og Alfred har neppe været afgjort med disse to Sotlag. Gudrum herskede i Ostangel til 891, i hvilket Aar han efter de engelske Beretninger døde ³⁾, men maaskee snarere forlod Landet for at søge at gjenvinde sit Fædrenerige i Danmark ⁴⁾. Hans Eftermand synes at have hedet **Grif**, maaskee den samme, som tilligemed Waard i Aaret 905 opbrændte Tours ⁵⁾. Samtidigt med Gudrum herskede i York den før omtalte **Gudrød** (Gúdréd), Hardeknuts Son, der havde været solgt som Træl, men siden, da Haldan formedelst sin Grusomhed var forjagen, blev løskjøbt og opøjet til Kongeværdigheden. Et gammelt Klostersagn beretter, at St. Guthbert selv en Nat aabenbarede sig for Abbed Cadred i Carlisle, bød ham at gaa til Danernes Lejr ved Tynefloden og sige dem, at de skulde løskjæbe Gudrød og hylde ham som Konge paa Højen Oswigedun, ved at smykke hans højre Arm med en Guldbaug, derimod skulde Gudrød til Gjen gjeld forære St. Guthbert hele Landet mellem Tyne og Wear, og tilstaa hans Helligdom saadan Fristedsret, at alle, som flygtede derhen, i 37 Dage

¹⁾ Underledes kan man neppe forstaa det dunkle Udtryk hos Wdhelward ved Aar 885 (Monum. hist. Brit. p. 516): *Petias sub dant plebs immunda quæ tum Orientales continebat Anglos.*

²⁾ Chron. Sax. (Mon. hist. Brit. p. 359). Her nævnes ikke Karfagen, hvorfor Alfred sendte Flaaden.

³⁾ Chron. Sax. p. 362.

⁴⁾ Se ovenfor S. 628. De upaalidelige Afskrifter eller St. Neotske Annaler (Gale S. 171) ville vistnok endog vide, at Gudrum blev begravet paa Kongsgaarden Heableaga (Hedley) i Ostangel, men dette opvejes ved en anden, neppe upaalideligere Angivelse i den haandskrevne St. Neots Kronike (se Turner, hist. of the Anglos. I. p. 519) ifølge hvilken det skulde synes som om Gudrum var død i Danmark.

⁵⁾ Se ovenfor S. 665, Note.

ſkulde nyde Sikkerhed, og at Brud paa denne Frihed ſkulde ſtraffes ſom Fredsbrud i det kongelige Palads, nemlig med en Bød af 96 Mk. Sølv ¹⁾. Det er heraf tydeligt nok, at Gudrød var et Medſkab i den efter Magt og Rigdom begjærige Gejſtligheds-Haand. Thi han ſjenkede virkelig Bifkopsſtolen i Durham, hvad St. Cuthbert ſkulde have forlangt, og paa de denne Biſkopsſtol af Gudrød tilſtaaede Forrettigheder grunde ſig de ſæregne Rettigheder, ſom endnu tilkommer Biſkoppen af Durham ²⁾. Gudrød døde i York den 25de Auguſt 894 ³⁾, og efterfulgtes af ſine Sønner **Dlaf, Sigtrygg** og **Ragnvald** ⁴⁾. Paa denne Tid vare de ved Lowen ſlagne Wiſinger tilligemed Haaftein komne over til England, hvor de nu i tre Aar gjorde ødelæggende Bandringer. Og uagtet Alfred havde taget den Sikkerheds-Forholdsregel at lade Northumbrene og Oſtangerne tilſværge ſig ny Troſtabsed og ſtille nye Giſler, hindrede dette dem ikke fra at gjøre ſælles Sag med Wiſingerne. Medens Alfred var beſtejtiget med at bekæmpe diſſe ved Thorniga, blev Weſter angrebet af to Flaader fra Oſtangel og Northumberland, tilſammen paa hundrede Skibe; den ene belejrede et Birke i Devonſhire, den anden Greter, og de droge forſt bort, da Kongen ſelv kom, men gjorde paa Tilbagevejen et Forſøg mod Chicheſter i Eſſex, der dog miſlykkedes. Siden, da Wiſingehæren havde ſamlet ſig ved Shoebury i Eſſex, fik den ogſaa ſtort Tillob fra Oſtangel og Northumberland, og førend de tiltraadte deres Tog tværs over Landet til Severn og Cheſter, ſendte de ſine Kvinder og Skatte paa Skibene til Oſtangel, for at de her kunde være i Sikkerhed. Da de endelig efter tre Mars Forlob forlode England, lagde de Bejen over Oſtangel og Northumberland, hvis Indbyggere imidlertid ideligen havde herjet paa Kysterne af Weſter med nogle Krigſſkibe eller ſaakaldte **Uſte**, ſom de mange Aar i Forvejen havde bygget ⁵⁾. Alfred lod nu, ſom det fortælles, bygge Langſkibe mod diſſe Uſte, næſten dobbelt ſaa lange ſom diſſe; nogle havde 60 Aarer, nogle flere, de vare baade hurtigere, mindre væltſomme og højere, de vare hverken efter friſiſk eller danſk

¹⁾ Vidtløftigt fortælles dette i Simeon Dunelm. Hiſt. eccl. Dunelm., hos Twynſben, S. 21, 22, og i Hiſt. Sancti Cuthberhti, ſammesteds S. 70, 71, 73.

²⁾ Nemlig det ſaakaldte Paladsgrevſkabs Rettigheder (county palatine of Durham).

³⁾ Dagen angives af Wethelweard, ſom dog henſører hans Død til 896, og til-lægger at han ligger begravet i Domkirken i York. De øvrige Annaler have 894.

⁴⁾ Mag. Adam. af Bremen, I. 41 og II. 22. Det maa dog bemerkes, at Mag. Adam, ſom her udtrykkelig citerer engeliſke Kilder, ikke er at lide paa, efter ſom han kan have miſforſtaet Chron. Sax., og uden videre antaget de i dette efterhaanden omtalte Konger Dlaf, Sigtrygg og Ragnvald, for Gudrøds Sønner.

⁵⁾ Chron. Sax. p. 370. Af diſſe ſæcas fik Wiſingerne Navn af Uſkmand, ſom Mag. Adam udtrykkelig ſiger (II. 29, 74; IV. 6); dette Tilnavn førte ogſaa, ſom ovenfor er viſt, Dronning Gunnhilds Broder Uſ.

Form, men saaledes som han selv troede det nyttigt. Med ni af disse Skibe lod Kongen sine Mænd drage ud mod sex af Vikingernes, der vare komne til Den Wight. De skulde søge at sperre dem Tilbagevejen, og det lykkedes dem og at tage to af Skibene, medens tre andre formedelst Ebben vare komne paa Grund. Omkring disse Skibe udspandt der sig en ny haardnakket Fegning, der endte med Vikingernes Nederlag; de mistede 120 Mænd, Alfreds Folk kun 62. Det lykkedes vel hine ved den indtrædende Flodtid at faa deres Skibe ud, men i en saa daarlig Forsatning at de ej kunde ro dem forbi Kysten af Sussex, hvor to strandede, og Mandskabet fangedes; de førtes til Kongen i Winchester, og bleve hængte. Kun eet Skib undkom til Ostangel. Blandt de paa engelsk Side faldne Mænd nævnes flere Friser, hvoraf man kan se, at Alfred har maattet skaffe sig Soffol fra Frisland til at bemande sin nye Flaade. Da det hos en Forfatter hedder at Soroveren Sigfred fra Northumberland paa denne Tid herjede Kysterne to Gange under eet Tog, men derpaa vendte tilbage igjen, maa man slutte at hine Vikings eller Alsmænds Høvding hed Sigfred, og at han var en Frænde af Kong Gudred. Efter denne Krig synes det som om England havde Ro i nogle Aar, saa længe som Alfred levede. Hvor farlig og ødelæggende Krigen havde været, sees af en samtidig Annalistis Udbrud: „Takket være Gud, at Vikingehæren ikke i Bund og Grund havde ødelagt det engelske Folk ¹⁾“.

Efter Alfreds Død (28de Oktober 901) blev hans Søn Edward, Sejerherren ved Fearnham, Konge. Hans Frænde Wdhelwald gjorde Oprør imod ham, og bemægtigede sig nogle Kongsgaarde, men da Kongen nærmede sig med en Hær, tog han Flugten og begav sig til Northumberland, hvis Indbyggere toge ham til Konge, hvilket vel er saaledes at forstaa, at de hyldede ham som Englands Overkonge. Der tales strax efter om et Sofflag mellem Kantvarerne og de Danske ved Holm; senere kom Wdhelwald med en Flaade til Essex, og lod sig hylde af Indbyggerne, ligesom han og fik Nordboerne i Ostangel til at bryde Freden og herje hele Myrkne-Landet. De trængte frem lige til Griclade i Berckshire, gik over Temsen, toge alt hvad de kunde faa, og vendte derpaa tilbage; men Edward fulgte efter dem, saa snart han havde saaet samlet sin Hær, og herjede hele deres Land mellem Digerne og Duse, lige til de saakaldte „Fens“. Her gav han Befaling til at vende om, men Kantvarerne vilde ikke adlyde, naaget han sendte syv Bud for at bevæge dem dertil. Heraf benyttede Fienden sig til at angribe dem, og det kom til et blodigt Slag, i hvilket vistnok Danerne sejrede, men mistede flere Folk. Blandt de Faldne paa deres Side var baade den ostangelske Konge Greif, og Oprøreren Wdhelwald,

¹⁾ Chron. Sax. p. 369, 370, 371.

(905), foruden et Par Haulder ¹⁾, der saaledes neppe kunne have været Daner, men maa have været Nordmænd. Efter dette Slag sluttedes en ny Fred mellem Edward og Dstanglerne tilligemed Northumberne i Ittingaford (906) ²⁾. Man har endnu et Forlig mellem Kong Edward og Gudrum, hvorved Anglerne og Danerne indgaa fuldkomment Venstak, og som deels bekræfter det ældre Forlig mellem Gudrum og Alfred, deels tilføjer en Deel Bestemmelser, sigtende til at opretholde Christendommen ³⁾. Denne Gudrum nævnes ikke i de gamle engelske Annaler, og enkelte have derfor antaget at Navnet er fejlagtigt. Andre have antaget en yngre Gudrum som Eriks Efterfølger. Det simpleste er dog at antage, hvad vi ebenfor have antydet, at Angivelsen af Gudrum Adelssteens Død 890 eller 891 er fejlagtig, og at han i dette Aar kun er dragen hjem til Danmark, men nogle Aar efter atter er kommen tilbage til England, for at sikke sig sine Besiddelser der ⁴⁾. En yngre engelsk Chronist siger ogsaa, maastee ifølge Kilder, som nu ej længer ere til, at Edwards Son Edhestan med Faderens Samtykke kaldte Gudrum tilbage til England, og at denne, medbringende en stor Hær fra Danmark, underkastede sig ham og fik Dstangel at raade over ⁵⁾. Freden var imidlertid ej af lang Varighed. Allerede i 910 tales der om at Edward sendte en Hær af Westsaxer og Myrker ud for at herje i den saakaldte „Nordhærs“ Land, og at Anglerne efter 5 Ugers Plyndringer vandt en Sejr ved Teotanheal, som nedfagede Danerne til at fornye Freden ⁶⁾. I det følgende Aar, da en stor Flaade kom sendefra Bretagne, rimeligviis tilhørende Loire-Nordmændene, op herjede ved Severn, hvor de dog mestendeels omkom, medens Kongen, vistnok for at møde dem, laa med en heel Deel Skibe, han havde samlet, ved Kent, brøde Northumberne Freden, for-

¹⁾ Sammensteds, S. 372, 373. De to saakaldte Haulder (holdas) ere Deopa (vistnok et fordrejet Navn), og Aæfell (Oseytel). Edhelweard, som siden 890 begynder at blive lidt mere selvstændig og afvige fra Chron. Sax., henfører dette Slag og Eriks Fald til 902; han kalder Erik Haruc, ligesom han overhoved er mere tilbøjelig til at bruge de sønderjydske Navnformer. Willjam af Malmesbury (Savile S. 18) beretter, vist hverfra, at Erik fulgte Gudrum i Regjeringen, men efter 14 Aars Regjering blev dræbt af Anglerne, fordi han havde handlet uventligt imod dem.

²⁾ Chron. Sax. p. 373, 374.

³⁾ Thorpes Ancient laws & institutes of England, S. 71.

⁴⁾ Desto rimeligere bliver det, at han er den samme som Gorm den Gamle.

⁵⁾ Wallingford, der flev omkring 1200, men just ikke altid er paalidelig, fordi han ojsynligen har forsøgt at anvende et Slags Kritik, og forlige forskjellige Beretninger.

⁶⁾ Dette fortælles kun af Florents af Worcester, vist med hvilken Hjemmel. Han siger ogsaa, at Danerne havde brudt Freden. Ligeledes henfører han Slaget ved Teotanheal, der ifølge Chron. Sax. fandt Sted den 6te August, til 911, efter den fornyede Fred, men neppe med Rette.

agtende, som det heder, at den Fred, Kong Edvard og hans Wiismænd bøde dem, og herjede Myrkne-Niget, i den Tanke at Kongen havde hele sin Styrke samlet paa Flaaden. Men han sendte strax en Hær imod dem, indhentede dem paa Hjemvejen, angreb dem og fældte, som det siges, mange tusinde af dem ¹⁾. Slaget skal have staaet paa Sletten Wodnesfeld (Odins-Sletten) østenfor Severn, i hvis Omegn de havde herjet, og det er ikke usandsynligt, at de her have været forenede med hine Vikinger fra Bretagne, som maaskee i dette Slag fandt sin Undergang ²⁾. Blandt de her faldne nordiske Krigere nævnes Kongerne Gowils (Gewils, Gowilise, maaskee Gyulf?) og Halfdan, Jarlerne Ottar og Skurfa, Hauderne Odulf (Audulf?), Benesing (?), Thorfred, Agmund og Godfred, derhos en Dlaf den sorte, og Masfred blytte ³⁾. Noget have, vistnok med stor Uret, gjort den her omtalte Halfdan til den samme, som der ankom tilligemed Ivar, og dette har igjen endog forledet Wdhelweard til at lade Ingvar eller Ivar falde i dette Slag uagtet han allerede tidligere har omtalt hans Død ⁴⁾.

Edward og hans ypperlige Syster Wdhelsted, der bestyrede Myrkne-Niget, søgte nu at sikke sine Besiddelser ved at opføre fastere Grændseborge eller befæste Grændsesteder, som enten vare aabne, eller hvis Befæstninger vare nedfaldne. Af saadanne Befæstninger nævnes Tamworth, Warwick, Downcester, o. fl. Det synes som om Danerne heraf have taget Anledning til at begynde Krig paa ny, men i det Hele taget uden Held, og man sporer nu gjennem en Række af Aar en kraftigt gennemført Bestræbelse fra Edwards og hans Efterfølger Wdhelstans Side paa at gjøre sig de nordiske Beboere af Landet umiddelbart underdanige. Saaledes erhvervede Edward Maldon med en stor Deel af den omliggende Egn, og Wdhelsteds Hærforete erobrede efter en blodig Belejring Derby, hvor den oprørske værlige Fyrste Hagan havde fundet Tilflugt og Understøttelse. Flere Angreb af Danerne, paa Downcester, Bedford, Westmare og Meldon bleve drevne tilbage med Tab. Kongen selv stormede Temesford, hvor Danernes Konge, rimeligviis Dlaf, Gudreds Son, faldt med flere af sine fornemste Mænd.

¹⁾ Chron. Sax. p. 375.

²⁾ Wdhelweard, S. 519. — At de her navnte Tog af Loire-Nordmand (af Lidwicum) have staaet i nogen Forbindelse med den forhen omtalte Flugt af Herrer fra Bretagne over til England, er ikke usandsynligt.

³⁾ Chron. Sax. Mon. hist. Brit. p. 375.

⁴⁾ Florents af Worcester (Mon. hist. Brit. p. 569) nævner ligefrem Gowils og Halfdene fratres regis Hinguin. Wdhelweard nævner udtrykkelig Ivars Død 870 (S. 513), men lader ham falde som „Iguar“ 909 (S. 519). Det er Ravnene, som have forvildet ham. Thomas af Ely har igjen i sin Vita Stæ Etheldridæ ladet sig forlede til at navne Gowils og Haastein blandt de 866 ankomne Vikinger, se ovenfor S. 623.

Goldbæster erobrede fra Danerne, og flere Hovdinge, som Thorkell af Bedford, Thorfred af Northampton, tilligemed flere Haulder, og Danerne omkring Cambridge og Nottingham hylde ham. Da han efter Edhelfleds Død tilsligede sig Myrknæret under sin umiddelbare Bestyrelse, erkjendte ogsaa de derboende Daner ham for deres Herre og Beskytter. Thorkell drog siden, fortælles der, med Edwards Tilladelse og Hjælp over til Frankrige ¹⁾. Magnvald, maaskee Gudrods Søn, som kort Tid efter bemægtigede sig York (924), fandt sig ligeledes bedst tjent med at erkjende Kong Edvard, som det heder, for sin Fader og Herre; og da ligeledes Kongerne af Wales, Skotland og af Briterne ved Glude-Floden eller de saakaldte Strathclyde-Væler hylde Edvard som Overherre, kan man sige, at han ved sin Død, der indtraf kort efter, var mægtigere end nogen Konge i England før ham havde været, og at han efterlod en herlig Arv til sin Søn **Edhelfstan**, der efterfulgte ham paa Englands Throne ²⁾.

Paa denne Tid begyndte de norske Konger i Irland mere end hidtil at blande sig i Northumberlands og Ostangelns Anliggender. Sandsynligviis have de nordiske Hovdinge i Northumberland, efterdem de engelske Konger bleve dem for mægtige, taget deres Tilflugt til deres Landsmænd eller Stammeforvandre i Irland, og bedet dem om Hjælp. Disse irske Nordmænds Historie frembyder kun en uendelig Række af Plyndringstog og Smaafejde med Landets Indbyggere, og indbrædes Tvistigheder. Efter Distins eller Thorseins Nodes Død fulgte Ivars Søn Sigfred, eller, som han andensteds kaldes, Godfred, som Konge i Dublin ³⁾. Sigfred blev svigagtigt dræbt af sin Broder Sigtrygg (883), og kort Tid derefter opstod der en indbyrdes Strid mellem Nordmændene i Dublin, der deelte sig i to Partier, et under Sigtrygg, et andet under en Jarl, ved Navn Sigfred. I denne Strid omkom tilsidst Sigtrygg (896), hans Broder Olaf faldt i et Slag mod Indbyggerne af Connall, og Nordmændenes Magt svækkede-

¹⁾ Chron. Sax. p. 375—378.

²⁾ Chron. Sax. p. 378—382.

³⁾ Sigfred Ivarson (Sicfirth mac Ivair, rex Nordmanorum) nævnes i de paalidelige Ulsterke Annaler (O'Connor III. p. 238), medens derimod Ma-Geoghegan, uist efter hvilken Ritte, kalder ham Godfred (Hist. d'Irlande I. p. 396); han kalder ligeledes den Hovding, med hvem Sigtrygg senere kom i Strid, Galfred, ikke Sigfred, og henfører denne Strid til 892. Der er imidlertid sterke Tegn til, at han her enten kun har misforstaaet de Ulsterke Annaler eller haft en upaalidelig Tert af dem, de Ulsterke kalde nemlig Sigfred Jarl (Sicfrait in erll); da nu Ma-Geoghegan giver Galfred Tilnavnet merle, synes han at have læst merl istedetfor in erll, og saaledes just at have benyttet disse selvsamme Annaler, idet hans Variant-Exemplar maaskee har haft Godfred eller Galfred istedetfor Sigfred.

des saaledes, at Kong Mælfinnia af Bregb og Gerbhal af Leinster i Maret 902 saa sig istand til at indtage Dublin og forjage Nordmændene fra Staden ¹⁾. I nogle Aar havde Irland nu Fred, og de Fremmede maa i denne Tid deels have haft deres Tilhæld paa Syderøerne, deels ogsaa stundom have søgt hen til deres Landsmænd i det nordvestlige Frankrige, da vi baade erfare at de sværmede om i Farvandene mellem Skotland, England og Irland, og vi finde dem i den nærmeste Forbindelse med Loire-Nordmændene. Ivar Ivarssøn, uden al Tvivl en Broder af Sigtrygg og Olaf, faldt i et Slag mod Piktterne i Skotland (904) ²⁾, og ti Aar efter omtales et Slag ved Den Anglesey, mellem Baard Ottarssøn og Magnvald Ivarssøn, rimeligviis en Son af den nysnævnte Ivar Ivarssøn, i hvilket Baard faldt med Storstedelen af sin Hær ³⁾. I det samme Aar (914) lykkedes det Nordmændene atter at faa Fodfæste i Landet. De kom med en vældig Flaade til Waterford, og erobrede den; de maa saaledes ogsaa have været fordrevne fra denne By i 902 ⁴⁾. Fra Waterford gjorde de Tog baade i Munster og til Leinster, og deres Magt tiltog ojsynligt med hvert Aar. Nu landede ogsaa Sigtrygg, Magnvalds Frænde, med en Flaade i Leinster, og Magnvald selv ved Waterford, hvor just Niall, Overkongen over Irland, havde angrebet Nordmændene med en fra hele Landet samlet Hær. I Forstningen havde Niall nogle Fordele over Nordmændene, men Magnvalds Ankomst tvungede Begtkaalen paa deres Side, og Niall maatte trække sig tilbage efter et Slag, hvori der faldt 1200 Mand paa begge Sider. Et Angreb, som Niall kort efter gjorde paa Sigtryggs Hær, lykkedes ikke bedre, og Sigtrygg bemægtigede sig Dublin (917) ⁵⁾.

Det er at formode, at Magnvald paa dette Tog har fundet Understøttelse af Loire-Nordmændene, og derfor rimeligviis har været over i Frankrige hos dem, førend han tiltraadte det. Der tales nemlig, som vi ovenfor have nævnt, i de engelske Annaler om tvende Tog, de saakaldte Lidwicker eller Loire-Nordmændene gjorde til det vestlige England, nemlig i 910, og fornemmelig i 918, hvorved i Særdeleshed en vis Ottar synes at have været den meest fremragende af Anførerne, og som egentlig synes at have været et og det samme Tog, der vedvarede i en Række af Aar, begyndende i 910 og sluttende i 918. Thi vælske Annaler berette som en mærkelig Begivenhed, at Ottar kom til Britannien i Maret 910 ⁶⁾, og Jar-

¹⁾ Annales Ulton. O'Connor S. 212.

²⁾ D. s. S. 213.

³⁾ D. s. S. 217.

⁴⁾ Ann. Ult. p. 248, jvf. Ann. 4 Magistr. O'Connor III. p. 422.

⁵⁾ Ann. Ult. p. 250, 251.

⁶⁾ Brut y Tywysogion, Moa. hist. Brit 1. p. 847.

lerne Noald og Dttar nævnes i de engelske Annaler som de fornemste Anførere ved Toget i 918. En yngre engelsk Kronikskriver, Simeon af Durham, fortæller ogsaa om et Tog, som Ragnvald, Dttar Jarl og en vis Masulf Kraakabein (Cracabam) foretog i Maret 912 til et Sted, han kalder Dunblane, hvilket de angreb og herjede ¹⁾. Og endelig omtales Dttar som Ragnvalds og Masulf Kraakabeins Staldbroder paa et Tog, disse i Maret 918 foretog til Skotland. Den egentlige Sammenhæng i disse Begivenheder synes at have været følgende. Ragnvald har omtrent ved 909 eller 910 været over hos Loire-Nordmændene, for at anmode dem om Hjælp; denne har han faaet, under Anførsel af Dttar; de have sværmet om langs Englands og Irlands Kyster, saa at Kong Edvard var nødt til at have en Flaade rede til deres Modtagelse; de have sandsynligviis deltaget i Kampen paa Wodnesfeld ved Severn ²⁾, og derpaa angrebet Dublin eller maafee en anden irsk By af lignende Navn, sidenester have de holdt det oven omtalte Tofslag ved Anglesey mod Baard Dttarsøn ³⁾. Derpaa ere de komne deres Landsmænd ved Waterford til Hjælp, og det synes endog, som om Ragnvald for en kort Tid opkastede sig til Konge her. Men allerede i 918 blev han, Dttar og Masulf Kraakabein forjagne fra Irland, og hjemsogte Albanien eller det sydlige Skotland ⁴⁾. Nordmændene deelte sig, fortælle de irske Annaler, i fire Hobe, af hvilke en anførtes af Jarlen Godfred, Ivars Sønnesøn, en af begge Jarlerne Dttar og Masulf, en af de kongelige Ynglinger, og en af Ragnvald, der lagde sig i Baghold. Skotterne, under Anførsel af deres Konge (Constantin) og hans Maormor eller

¹⁾ Næmlig Simeon af Durham, Mon. hist. Brit. I. p. 686. Det staar næmlig her ved 912: Reingwald rex et Oter comes et Oswul Cracabam (Cracaban, Cracabain?) irruperunt et vastaverunt Dunblane. Dette Dunblane have nogle forklaret om Dunblane nordenfor Frith of Forth i Skotland, og ligeledes Cracabam ikke som et Tilnavn til Masulf, men som Navnet paa et Sted, de havde herjet, rimeligviis Clackmannan. Dette Tog skulde altsaa have gjeldt Skotland, og maatte da blive det samme, som det, de irske Annaler omtale ved 918, men være fejlagtigt henført af Simeon til 912. Bist er det og, at noget Angreb paa Dublin i 912 ej omtales i de irske Annaler. Paa den anden Side viser det nedenfor anførte Sted af disse, at i alle Fald den Gissning, at Cracabam ikke skulde være en Persons Navn, er fejlagtig; dertil kommer, at Dunblane saa vel langt ud af de irske Nordmands Vej, at Simeons Nærsangivelser ellers ej pleje at være saa urigtige, at Dttar faldt paa Toget mod Skotland, og altsaa, hvis han var død 912, ej havde kunnet herje ved Severn 918, og endelig at vel ikke alle Angreb af Nordmændene ere saa nejsagtigt optegnede i de irske Annaler.

²⁾ Se ovenfor S. 688.

³⁾ Se ovenfor S. 690.

⁴⁾ Ann. Ult. p. 251. Disse kalde de tre Anførere Ragnall (Ragnvald), Ottir (Dttar) og Gragabai (Kraakabain); Navnet Masulf udgaar.

Jarl, sejrede først over de tre Høbe og dræbte mange af dem, hvoriblandt Ottar, men da brod Ragnvald frem af sit Baghold, angreb Skotterne og overvandt dem aldeles, dog faldt hverken Kongen eller Jarlen ¹⁾. Dette Slag maa have fundet Sted strax efter hiint i de engelske Annaler omtalte Tog, som Ottar og Roald foretog fra Lidwiffernes Egn til Severn og Nordwales. Disse landede, heder det, ved Severns Munding, herjede Nordwales, og tog ved Trkingsfeld Bislop Camleac af Plandaff til Fange — Kong Edvard løskjøbte ham siden for 40 Pund —; de vilde her gaa i Land og herje videre, men Mændene fra Hereford og Gloucester dreve dem tilbage, fældte Roald og en Broder af Ottar, og indsluttede dem saaledes, at de for at slippe deraf vare nødte til at stille Gisler paa at de ikke oftere skulde hjemsoge Kong Edwards Land. Imidlertid havde Edvard selv sendt Folk til Egnen, for at hindre dem fra at gjentage deres Angreb; de gjorde, trods det Løfte, de nylig havde aflagt, et Par ubeldige Forsøg derpaa, og tuede endelig til en D (Flotholm i Bristolkanalen), hvor de holdt sig indtil der opstod Hungersnød, hvorved endog flere tilfattede Livet; deraf drege de til Syd-wales, og omsider over til Irland. Det er ikke usandsynligt, at de ved Tilbagekomsten til Irland have understøttet Sigtrygg i Dublin, der nu havde en alvorlig Kamp at bestaa med Kong Niall. Endnu i samme Aar (918) omtales et Slag mellem Sigtrygg og Niall, og i det følgende Aar (Onsdag den 15de September 919) endnu et, i hvilket Niall og mange andre Smaakonger faldt. Aaret efter blev Sigtrygg fordreven fra Dublin, og i det følgende Aar døde Ragnvald, men Godfred, Ivars Sønneson, rimeligviis den samme, som havde været med i Skotland, bemægtigede sig Herredømmet i Dublin, og holdt sig, skjønt stundom med megen Møje, og under bestandig Kamp, i tretten Aar, til sin Død ²⁾.

¹⁾ Ann. Ult. p. 252. Ann. 4 Magistr. p. 430. Det er kun de sidste, som omtale Ottars Fald i Skotland. Men det fremgaar heraf, hvad man ellers ikke saa let kunde vide, at Toget til Skotland er fulgt efter det til Wales, og at Vikingerne altsaa maa have berørt Irland, førend de drog til Skotland. Dette gjør det end sandsynligere, at Toget i Skotland ej har gjeldt Dunblin paa Østsiden af Skotland, men derimod et eller andet Sted paa Vestkanten, og at Simeon af Durhams Dunblin virkelig er Dublin.

²⁾ Ann. Ult. p. 253—261. Innisfallens-Annalerne henføre, ved en stor Misvilsning, Slaget mellem Sigtrygg og Niall til 905, og Godfreds Erhvervelse af Dublin til 907 (O'Connor II. p. 35, 35); dette har Moore i sin iusse Historie (II. p. 68) urigtigt fulgt, med Tilfidsfattelse af de paalidelige usterke Annaler. De iusse Annalers Beretning om Slaget mellem Sigtrygg og Niall synes ellers at have givet Anledning til den Notits, som findes i enkelte yngre Haandskrifter af Chron. Sax. og deraf er gaaet over i andre engelske Annalistes Skrifter, at Kong Sigtrygg — det siges ikke hvor han herskede, ligesom han heller ikke tidligere omtales — i Aaret 921 dræbte sin Broder Niall. Thi Niall kan neppe have været nogen Søn af Gudrød, hvem ubetydligt kun de tre Søner, Sigtrygg, Olaf og Ragnvald tillægges; hans Naon er desuden

Sigtrygg synes efter sin Fordrivelse fra Irland at have begivet sig til Northumberland og erhvervet Herredømmet her efter Ragnvald Gudrødsens samtidigt med Edvard indtrafne Død. Denne Ragnvald, som ellers ikke synderligt omtales i Annalerne, skal have været en vild Hedning, som berøvede St. Guthbert mange af hans Ejendomme, for at uddele dem til sine Krigere; han overvandt tillige den skotske Konge Konstantin, der vilde komme en vis Aldred, hvilken han ligeledes vilde fratage hans Ejendom, til Hjælp, sejrede derhos i et Slag over Anglerne, og døde endelig, som det synes, paa samme Tid som Edvard ¹⁾. Hvorledes Sigtrygg kom i Besiddelse af Northumberland, nævnes ikke, men det fortælles, at han strax efter Gødbelstans Tronbestigelse kom til ham ved Tamworth, 26de Januar 926,

ganste irsk. Derimod er det ikke usandsynligt, at denne Sigtrygg, som overvandt Riall, virkelig er den samme, som den der senere (ved 925) fremtrød i Northumberland, thi vel ligger det nær at antage denne for en Søn af Gudrød, men paa den anden Side siges dette ikke udtrykkeligt, og de irske Kongeatlinger begynde just paa denne Tid at spille en Rolle i Northumberland: vi ville siden saa se Sigtryggs egen Søn Olaf at flygte til Irland.

- ¹⁾ Fortællingen herom, der er ret interessant, og i sig selv ej usandsynlig, ja tildeels endog synes at grunde sig paa Traditioner, knyttede til de forskjellige Gavebreve, der fandtes i Archivet i Durham, lyder i Korthed saaledes: Kong Ragnvald kom med en stor Mængde Skibe, og bemægtigede sig det Land, der tilhørte Aldred, Gadulfs Søn, en Ven af Kong Edvard, ligesom Gadulf havde været en Ven af Alfred. (Denne Aldred, Konge eller Hætte til Bamborough, med et Distrikt i Northumberland, nævnes ogsaa i Chron. Saxonium). Aldred flygtede til Skotland og bad Kong Konstantin om Hjælp; denne førte ogsaa en Hær mod Ragnvald, men blev slagen ved Corebridge. I dette Slag faldt ogsaa alle de fornemste Angler, som deltog deri, undtagen Aldred og hans Broder Uhtred. Ragnvald uddeelte nu St. Guthberts Lande mellem sine Krigere. Blandt disse nævnes to, en ved Navn Skule, en anden ved Navn Olaf Halle. Denne traadte en Dag, heel overmødig, ind i St. Guthberts Kirke og spurgte Biskoppen: „hvad formaar vel den døde Mand Guthbert inod mig, med hvilken man hver Dag truer mig? Jeg svarer ved Thor og Odin at jeg fra dette Njeblik vil være en Fiende af Eder Alle“. Biskoppen og Menigheden faldt nu paa Knæ, anraabende Gud og St. Guthbert om Hjælp, og neppe havde Olaf, da han skulde gaa ud af Kirken, betraadt Dørstelen, førend han faldt en stikkende Smerte i sin Fod og strax derpaa styrtede død ned. St. Guthbert fik nu sine Ejendomme tilbage. En Tid efter forleenede Biskoppen en vis Gadred med store Besiddelser. Ragnvald bekrigede ham, sælkte ham i et nyt Slag ved Corebridge, tog hans Land til sig og overtog det til to af sine Krigere, men døde kort Tid efter. (Simeon Dunelm. Hist. Sti. Guthberti, hos Twyden, S. 74, 75). Man seer heraf, at flere, og det ikke ubetydelige Slag have fundet Sted, uden at blive omtalte i Chron. Sax. — Hvis det for Resten ikke udtrykkeligt hed hos Mag. Adam, at Ragnvald var en Søn af Gudrød, og man ikke ogsaa af Chron. Sax. saa, at han vandt York 923 og hylkede Edvard i 924, kunde man fristes til at antage ham for den fra Irland fordrevne Ragnvald; men denne døde allerede i 921. Sigtryggs Identitet med den irske Sigtrygg synes derimod ikke at kunne betvivles.

og tog Northumberland til Ven af ham, at Ædhelstan gav ham sin Søster til Egte, men at han Mæret efter døde, og at Ædhelstan derpaa forjog hans to Sønner af et tidligere Egtekab¹⁾, Dlaf og Gudrød, og underkastede sig Northumberland. Dlaf flygtede til Irland, hvor han ogsaa senere omtales, Godfred derimod søgte Hjælp hos Kong Constantin i Skotland og Eugen, Herre til Kumberland. Kongelige Udsendinger fulgte dem i Hælene, for at fordre hans Udlevering eller i Mangel derpaa true med Krig, og hverken Constantin eller Eugen vovede andet end at love Ædhelstan Lydighed; men Godfred undkom dog tilligemed sin Ven Thorfred, og begyndte at belejre York, hvis Borgere han baade ved Bonner og Trusler søgte at bringe til at modtage ham. Dette var dog forgjæves; han maatte drage derfra, og blev strax efter, som det synes, tagen til Fange af Anglerne tilligemed Thorfred, og indestrængt i en Borg, fra hvilken det imidlertid lykkedes dem at undkomme. De begave sig nu til Søs, Thorfred druknede ved et Skibbrud, og Gudrød sværmede længe om paa Søen, indtil han endelig, efter at have døjet meget Ondt, ydmygt begav sig til Ædhelstans Hof, hvor han fandt en venlig Modtagelse. Dog allerede efter 4 Dages Forløb var han, den gamle Wiking, fed af dette Liv, og begav sig tilbage til sine Stibe „som en Fisk i Vandet“. Ædhelstan lod nu den Borg, som Danerne i sin Tid havde opført i York, nedrive, for at de ikke oftere skulde finde noget Tilhold der²⁾.

Ædhelstan fik ej alene Northumberland i sin Magt ved Sigtryggs Død, men endnu samme Aar underkastede ogsaa, som det fortælles, de øvrige Konger paa Den, Huwal, Konge af Westwales, Constantin, Konge af Skotland, Dwen, Konge af Monmouth, og Aldred, Cadulfs Søn, Konge af Bamborough, sig hans Overherredomme, og tilsvore ham Troskabsed paa et Sted, kaldet Gæmôt i Northumberland³⁾. Dette Held, som Ædhelstan strax efter sin Tronbestigelse havde mod sine og Landets Fiender, stæffede ham, i det mindste i Norden, Tilnavnet „den sejrsele“, ligesom hans Ærlighed og Paalidelighed gav ham Tilnavnet „den trofaste“⁴⁾. Ved denne Tid maa det have været, at Harald Haarfagre sendte ham sin Søn Haakon til Opdragelse, og om det just ikke gik til hermed saaledes som Sagerne fortælle, er det dog et Beviis paa, at Harald og han gjensidigt fandt det tjenligt at søge hinandens Venkab⁵⁾. Dgsaa har Ædhelstan, som man

¹⁾ Thi med Ædhelstans Søster var han kun gift et Aar.

²⁾ Willjam af Malmesbury, Savites Udg. S. 50. Hvor Willjam for Resten har dette fra, nævnes ikke. Af de hist og her forekommende poetiske Udtroik skulde man næsten formode at det var efter gamle Aavad.

³⁾ Chron. Sax. p. 382.

⁴⁾ Se Heimskr. Harald Haarfagres Saga, Cap. 41, og Egils Saga, Cap. 50.

⁵⁾ Se ovenfor S. 591, 592. Willjam af Malmesbury veed ogsaa her mere at fortælle, end Chron. Sax. og den ovenfor nævnte Climand. Han siger at Har-

erfarer, ikke forsmaaet, selv at benytte nordiske, maaskee især norske, Vikingers Hjælp mod sine Modstandere. Det er saaledes allerede omtalt ¹⁾, at Skallagrims Sønner, Thorolf og Egil, toge Tjeneste hos ham med tre hundrede Mand, og at de deeltog i et stort Slag, hvori Thorolf faldt. Dette Slag beskrives vidtløftigt i den Saga, der handler om Skallagrims og Egils Liv og Bedrifter. Da det ifølge Sagaens egne Ord fandt Sted kort efter Ædhelstans Tronbestigelse, og tillige før Harald Haarfagres Død, maa det, forsaavidt Sagaen ellers har Ret, henføres til denne første Tid af Ædhelstans Regjering, skjønt der vistnok er flere Omstændigheder, som tyde hen paa, at Sagaskriveren her har haft det berømte Slag ved Brunanburg, der fandt Sted over ti Aar senere, for Dje. Imidlertid er det i sig selv ikke saa underligt, om de engelske Annalister i deres kortfattede Beretninger have undladt at omtale Enkelthederne ved Ædhelstans Krigsbedrifter, ligesom han vel neppe har kunnet erhverve den Anseelse, han virkelig skaffede sig, uden at have holdt flere Slag, end dem, Annalerne nævner ²⁾. Beretningen i Egils Saga lyder saaledes: Der var en Konge i Skotland, ved Ravn Dlaf den røde, skotsk paa fædrene Side, dansk paa mødrene, og nedstammede fra Ragnar Lodbrok. Danekongerne havde en Tid lang besiddet Northumberland, men dette havde Ædhelstan nu i sin Magt, og lod det bestyre ved tvende Jarler, Alfgeir og Gudrek. Dlaf, som troede at have Arvefordringer paa Northumberland, samlede en stor Hær, drog ind i Landet og begyndte at herje. Jarlerne mødte ham, det kom til et Slag, og Gudrek faldt, men Alfgeir flygtede, og Dlaf underkastede sig Northumberland. Alfgeir tyede til Ædhelstan og sagde ham hvad der var

ald, Konge i Norge, sendte ham et Skib med forgyldt Stavn og purpurfarvet Sejl, indvendig besat med forgyldte Stjølde, og lægger til, at de Absendinger, der bragte Skibet, hed Helgrim (Halgrim) og Osfrid (Aasfred) og at de bleve venligt modtagne og bevartede i York. Saviles Udg. S. 51.

¹⁾ Se ovenfor S. 599.

²⁾ Vi have allerede nys i Beretningen om Ragnvald seet Exempel paa, at Chron. Sax. har undladt at omtale endog temmelig vigtige Krigsbegivenheder under Edwards Regjering; det samme kan derfor ogsaa være Tilfældet med Hensyn til Ædhelstans. Værd at bemærke er ogsaa den umiskjendelige Lighed, der hersker mellem Navnene paa de i de engelske Beretninger omtalte Aldred og Uhtred, de engelske Herfæere i Bamborough med en Deel af Northumberland, og Egils Sogas Alfgeir og Gudrek, Ædhelstans Jarler i Northumberland, der ej alene nævnes i Egils Sogas Text, men ogsaa i en Verse af Egil. Bore Sagaer ere ikke altid nøjagtige i at gjengive Navne fra andre germaniske Sprog, saaledes finder man Sigfred gjengivet med Sigurd, Gudrød og Gautrek forvelede. Navnforstjelligheden kan altsaa her ikke vække nogen Betænkkelighed. Man behøver heller ikke just at antage Slaget for at have været af den Vigtighed, Sagaen angiver, thi for denne gjælder det meest at ophøje Thorolfs og Egils Bedrifter.

skæet. Ædhelstan samlede strax en Hær over hele sit Rige for at drive Ælaf bort, og vinde Northumberland tilbage. Men Ælafs Held havde givet ham Ansæelse, og mange mægtige Mænd sluttede sig til ham, blandt dem endog de to Brødre, King og Aldils, der vare Ædhelstans Jarler i Bretland eller Wales, og havde den Forpligtelse eller Forrettighed, at skulle staa forrest i Hæren med deres Mænd i ethvert Slag, hvori de deeltog. Ædhelstan satte Thorolf og Egil til Anførere for sin Hær, og sendte Bud til Kong Ælaf, for at indbyde ham til Slag paa Vinheden ved Winestoven, paa den Betingelse, at den som sejrede i dette Slag, skulde blive Englands Konge; dog skulde Ælaf, hvis han gik ind herpaa, afholde sig fra at herje, og den som først kom til Stedet, skulde oppebie den anden en Uge. Ælaf modtog dette Tilbud, holdt inde med at herje, og begav sig til bestemt Tid til Vinheden, hvor han kastede sig ind i en Borg, der stod ved dens nordlige Ende, og lod dem af sine Mænd, der ej rummedes i Borgen, staa deres Telte op paa Heden. Denne var meget stor og jevn; ved dens modsatte Ende lob der en Elv til en Side og var der en Skov paa den anden; imellem Elven og Skoven opsløge Ædhelstans Folk deres Lejr, saaledes at Teltene udfyldte den hele Strækning, dog stode dette kun for at bringe Fienden til at tro at deres Antal var større end i Virkeligheden, thi af tre Telte vare de to tomme, og saa Folk nok i det tredie, hvorimod der vrimslede af Folk foran Ælafs Telte. Ædhelstans Mænd drog Tiden ud, for at der imidlertid kunde samles saa mange Folk til dem som muligt. Endelig da Fristen var omme, blev det meldt Ælaf, at Kongen var rede til Kampen, dog vilde han endnu give Ælaf at betænke, om de ej gjorde bedst i at undgaa den store Blodsudgydelse, som nu forestod: han tilbød ham i Bønnegave en Skilling Sølv af hver Mæg i sit Rige, og sit Benskab oven i Kjøbet, om han vilde drage hjem. Ælaf, som allerede var færdig til Angreb, holdt inde med dette, og overlagde Sagen med sine Hovdinge; nogle raadte ham til at modtage Tilbudet, andre til at afslaa det, i Haab om at Ædhelstan da vilde byde meget mere. Kongen valgte det sidste. Sendebudene bade Ælaf om at give dem Frist til at melde Ædhelstan denne Bestemmelse, og erfare, om han vilde foretage Tilbudet; de udbade sig een Dag til Hjemreisen, een Dag til Overlægning, og en tredie til at vende tilbage. Ælaf samtykkede heri. Den tredie Dag kom de tilbage med den Bæst fra Ædhelstan, at han vilde give, hvad han forrige Gang bed, og derforuden til Deling mellem Ælafs Mænd, en Skilling til hver fribaaren, en Mark for hver Hovding, det i det mindste havde 12 Mand under sin Befaling, en Mark Guld til hver Hirdstjore (Overbefalingsmand), og fem Mark Guld til hver Jarl. Efter nogen Raadslagning med sine Mænd svarede Ælaf, at han vilde gaa ind paa denne Betingelse, hvis han tillige fik hele Northumberland. Sendemændene udbade sig atter tre Dages Frist for

at kunne melde *Wodhelstan* dette, og bringe *Besked* tilbage. Men nu talte *Wodhelstan* et langt andet *Sprog*, end hidtil. Han lod sige, at *Dlaf* skulde have *Tilladelse* til at fare hjem til *Skotland* med sin *Hær*, naar han vilde give tilbage alt det *Gode*, han ulovligen havde taget i *England*, forpligte sig til ikke oftere at herje paa *England*, og tage *Skotland* til *Len* af *Wodhelstan*. Da *Dlaf* meldte sine *Mænd* dette, sagde de alle, at der nu intet andet var for end at begynde *Striden*, og de gjennemskuede nu tydelig *Wodhelstans* *Lyst*, at drage disse *Underhandlinger* i *Langdrag* for saaledes at vinde *Tid* og skaffe sig flere *Folk*. *Ming* og *Adils* tilbode sig endnu samme *Nat*, førend *Wodhelstans* *Mænd* ventede noget *Angreb*, at begynde *Striden*. Dette skede; men *Thorolfs* *Mænd* bleve dem var og blæste i *Krigsludrene*, saa at *Mandskabet* kom paa *Benene*. *Thorolf* og *Egil* fylkede deres *Mænd* nærmest *Skoven* mod *Ming*, *Alfgeir* *Jarl* nærmest *Laen* mod *Adils*. *Thorolfs* og *Egils* *Følking* var der alene *Nordmand*, væbnede paa *norst* *Viis*. *Adils* drev snart *Alfgeir* paa *Flugten*, og denne, som ikke vovede at vise sig for *Wodhelstan*, red med en *Skare* *Mænd* *Dag* og *Nat* syd i *Landet* og satte over til *Frankrige*, hvor han havde *Slægtninger*, og forblev der, uden at vende tilbage til *England*. *Adils* forfulgte ham ikke længe, men vendte om igjen for at komme *Ming* til *Hjelp*. *Thorolf* lod *Egil* møde ham, og satte selv haardt ind paa *Ming*, i det han passede det saaledes, at de havde *Skoven* i *Nyagen*. *Uden* *Mustning* og *Ekjold* stevnede han frem, huggende til begge *Sider*, og aabnede sig saaledes en *Vej* lige til *Ming*, fældte hans *Merkesmand*, gjemborede *Jarlen* selv med sit *Spyd*, og løstede ham op paa dette, idet han fæstede *Spydsbalen* i *Jorden*. Ved *Synet* heraf stygtede de øvrige af hans *Hær*, saa vel som *Adils* og alle dennes *Mænd* til *Skoven*, forfulgte af *Thorolf* og *Egil*, som dræbte en *Mængde* af dem, indtil *Natten* gjorde *Ende* paa *Striden*. *Kong* *Wodhelstan* havde hidtil opholdt sig i en *Borg* søndenfor *Heden*, nu drog han med *Hovedstyrken* nord til denne, og opflog sin *Lejr*. *Dlaf* forlod ligeledes sin *Borg*, og lejrede sig paa *Eletten*. Tidligt om *Morgenen* opstillede *Wodhelstan* sin *Hær*, og deelte den i to *Fylkinger*, en under *Egils*, den anden under *Thorolfs* *Anførsel*. *Egil* vilde helst have været sammen med sin *Brøder*, men denne bad ham at gjøre som *Kongen* sagde. Dgsaa *Dlaf* deelte sin *Hær* i to *Udfelinger*, saaledes at det fornemmelig var *Skotterne*, der kom imod *Thorolf*, nærmest *Skoven*. Men i det *Thorolf* ilede rasht frem foran sine *Mænd*, bred med *Get* *Jarlen* *Adils*, der *Dagen* i *Førvejen* havde taget *Flugten*, ud af *Skoven* med en *Skare*, og de fældte *Thorolf* med deres *Kesjer* førend hans *Mænd* kunne komme ham til *Hjelp*. *Skotterne* raabte nu *Sejrsraab* over den fiendtlige *Høvding*s *Fald*. Ved at høre dette, og ved at se *Thorolfs* *Merke* drage sig tilbage, skjonnede *Egil*, hvad der var sket, ilede strax til, stillede sig i *Spidsen* for *Skaren*, søgte haardt ind paa *Fien-*

den, og fældte endelig Nidils med egen Haand. Skotterne flygtede, og Egil forfulgte dem lige til Kongens egen Fylking, som nu ogsaa blev adspaltet. Paa samme Tid angreb Odhelstan den med sine Mænd, og alt veg for ham; der blev et stort Mandfald, Kong Olaf selv faldt med den største Deel af Hæren, og en Mængde blev ligeledes dræbt paa Flugten. Odhelstan vandt en fuldstændig Sejr. Selv vendte han snart tilbage til Bergen, men Egil forfulgte længe de flygtende, og lod derefter sin Broders Lig opsoge, tvætte, smykke med sine Vaaben og Klæder, og højlægge. Derpaa gik han tilbage til Odhelstan, der tog imod ham med Glæde, og gav ham, som det ovenfor er berettet, store Gaver, hvoriblandt to Kister, fyldte med Guld, til hans Fader. Han gav ham ogsaa Balget mellem Land eller Løsøre i Brodergjæld, og tilbød ham at blive hos sig som sin Landværnsmand. Egil vilde, som vi have seet, for det første ikke forpligte sig hertil, og drog en Stund efter til Norge, for at se til Arven efter sin Broder. Før Afreisen digtede han en Draape om Kong Odhelstan, og af denne er endnu et Vers opbevaret, i hvilket det heder, at Odhelstan nu, efter trende Høvdingers Fald, var bleven Herre over Landet ¹⁾.

Vi have meddelt Beretningen om dette Slag, fordi den i flere Henseender er interessant, og vistnok i det Hele taget skildrer, hvorledes det gik til ved slike Anledninger. Det kan vel heller ikke betvivles, at et Slag, i hvilket Thorolf og Egil deltog, og to vækste Høvdinger, som Nordmændene kaldte Ring og Nidils, tilligemed en nordisk Vikingekonge, ved Navn Olaf, der havde erhvervet Besiddelser i Skotland, faldt, virkelig har fundet Sted; men ligesom de nordmanniske Forfattere have tildeelt Gange-Rolf Hovedrollen i mange Forretninger, hvori han endnu kun deltog som en uberømt Krieger, saaledes ere ogsaa Thorolfs og Egils Bedrifter i dette Slag forherligede, og Slaget har i og for sig neppe været af den Bigtighed, som Egils Saga angiver. At Slaget ved Brunanburg, hvorom nedenfor, tildeels kan have foreløbet Sagaskriveren, er ikke usandsynligt; man kunde maaskee endog slutte det af Navnet paa det Sted, hvor Slaget skulde have staaet, nemlig „Winheden“, thi dette Navn er ikke saa uligt „Wendun“, der af en engelsk Forfatter nævnes istedetfor Brunanburg ²⁾. Men ved at lade Egil deltage i Slaget ved Brunanburg, vilde man komme i Strid med alle de chronologiske Data i hans Saga, og derfor har man her intet andet Valg, end at antage Slaget paa Winheden for en mindre Fægtning, der har fundet Sted tidligere end hiint store Slag. De engelske Kilder ere for hele denne Tid selv saa magre, at man ej fra deres Tausshed om en saadan Fægtning kan slutte til, at den ikke fandt Sted. At Lodbroks Efterkommere, eller den

¹⁾ Egils Saga, Cap. 51-56.

²⁾ Simcon Dunmclou, p. 686.

danſke Kongeæt, i hele dette Aarhundrede gjorde Forſog paa at underkaſte ſig Northumberland eller om muligt hele England, er viſt ¹⁾, ſaa vel ſom at Edhelſtan, benyttende ſig af det Fiendſkab, der nødvendigtviis maatte herſke mellem den norſke Kongeæt og den danſke, og derfor ogſaa i det Hele taget mellem Nordmændene og Danerne, ſøgte hines Hjælp med diſſe, og derfor i ſin Hær ſikkert talte mange Nordmænd ²⁾. Det er derfor intet uſandſynligt i, at en af Lodbrok-Ætlingerne kan have ſat ſig faſt i Sydſkotland og gjort et Angreb paa Northumberland, underſtøttet af vælfke Høvdinger, ſom dog ſnarere havde hjemme blandt Briterne ved Strathclyde i Skotland, end i det egentlige Wales ³⁾; uden at dette Angreb juſt derfor behøver at være optegnet. Men nærmere kommer man heller ikke denne Begivenhed paa Spor; ſaaledes ſom den er fortalt i Egils Saga, maa den ſtaa ved ſit Værd. Ikke engang Tiden, naar den foregik, kan udſindes med Nøjagtighed; man veed blot, at det maa have været før 930, da Harald Haarſagre overlod Overkongedømmet til Erik Blodøxe. De engeliſke Annalers Beretning, at alle Konger i Britannien efter Sigtryggs Død underkaſtede ſig Edhelſtan, der tillige forjog Godfred, i Mærene 926 og 927, gjør det ſandſynligt, at ogſaa Slaget paa Vinheden forefaldt i denne Tid, ſaa meget mere, ſom Egils Saga ſelv antyder, at det ſkede kort efter at Kong Edhelſtan havde beſteget Tronen ⁴⁾. Muligt endog, at det fandt Sted kort før Edhelſtans Tronbeſtigelse, da man veed, at han allerede i ſin Fader Edwards Levetid anførte Hæren eller en Deel af den ⁵⁾.

¹⁾ Der er allerede ovenfor talt om Gudrum eller Gorm; i det Følgende vil der blive handlet om Gorms Sønnen, Knut og Harald, og endelig om Svein Tjugefeg og dennes Søn Knut den mægtige, hvoraf det vil ſees, at Danekongerne havde deres Blik ufravendt henvendt paa England. Der er ligeledes allerede talt om det Venſkab, hvori Edhelſtan ſtod til Harald Haarſagre, og vi ville nedenfor komme til at ſe flere Tegn til den Beſtræbſe hos de engeliſke Konger, at ſlutte ſig til Nordmændene med Danerne.

²⁾ Blandt de fornemme Mænd, der ſom Vidner tegnede ſine Merker under Breve, udſtedte af Edhelſtan, nævnes oftere Mænd med nordiſke, tildeels endog norſke, Navne, ſaaledes findes f. Ex. mellem 929 og 931 blandt Jarlerne: Gudrum (Guttorm), Dm, Aasulf, Halſdan, Ragnvald, Skule, Thorsfred, Ivar, Haavard, Hadd, Sunnar o. fl.

³⁾ Strathclyde:Vælernes Konge nævnes i Chron. Sax. blandt dem, ſom underkaſtede ſig Edvard i 924.

⁴⁾ Gudreks og Alſgeirs formodede Identitet med Uhtred og Aldred hjælper her ikke paa Spor, thi deres Navne forekomme i Diplomer under hele Edhelſtans Regjering. Det kan maaffee være andre af ſamme Navn, men Uviſhed bliver derved uundgaaelig.

⁵⁾ Caradoc af Llancarvan beretter om et Slag mod Briterne og en Dane ved Navn Leofred i Waterwood, hvor Edhelſtan anførte en Deel af Hæren.

Den i Mæret 927 afdøde Sigtryggs Søn Olaf var, som vi have seet, flygtet til Irland, hvor han synes at have gjort flere Herjetog. Her var hans Frænde Godfred, der i de irske Annaler kaldes „den grusomste“, Konge i Dublin; hans hele Regjeringsstid hengik med Krigstog, ej alene mod de indfødte i Landet, men ogsaa mod hans egne Landsmænd. Godfred døde i Mæret 934 ¹⁾, efterladende sig Sonnerne Olaf og Blakar, af hvilke den første, som allerede i hans Levetid havde ført flere Krige, fornemmelig mod Olaf Skurja ²⁾, Kongen i Limerick, nu var heldig nok til at fange denne, men forlod selv nogle faa Mær efter Dublin, enten nødtvungen, eller for at forsøge sin Lykke i England. Hans Broder Blakar fulgte ham som Konge i Dublin. Olaf, Sigtryggs Søn, var imidlertid bleven gift med en Datter af Constantin, Kongen i Skotland, hos hvem han rimeligviis en Tid lang opholdt sig, og ved hvis Hjælp han søgte at vinde Northumberland tilbage. Constantin havde erkendt Edhelstan for sin Lensherre, men, som man seer, ikke med sin gode Vilje. Thi allerede i 934 brød han sin Lensforpligtelse, saa at Edhelstan maatte foretage et vældigt Tog mod Skotland til Lands og Vand, hvorved han nedfagede Constantin til at udmyge sig, og stille ham sin Søn til Gæsel for sin fremtidige Lydighed. Men ikke desto mindre ophidsede Constantin, som det fortælles, saa Mær derefter Olaf til at angribe England, og af Beretningerne om denne Krig, hvor udsmykkede de end ere, seer man tydeligt, at de nordiske Hovdinge i England her havde rustet sig i Mæsse, for at vove en afgjørende Dyst med den engelske Konge. Fra Irland synes Olaf at have faaet stor Hjælp, endog under Anførsel af Olaf Godfreds søn selv ³⁾. Med 615 Skibe landede Olaf i Humberen, og skal i sit Følge have haft, foruden Constantin, i det mindste fem Konger og syv Jarler. Ligesom Alfred fordm, sneg Olaf sig, forklædt som Harpespiller, til Edhelstans Lejr, for at udspejde den. Medens Kongen og hans Mænd lyttede til Sangen under Maaltidet, lod han Dvælene løbe om, for at undersøge Allet; da han skulde gaa, fik han Sangerløn, men da han væmmedes ved at modtage den af Fiendehaand, grov han den ned i Jorden. Dette bemærkede en af Edhelstans Mænd, der tidligere havde kæmpet

¹⁾ Ulster-Annalerne, S. 261.

²⁾ Saaledes synes hans irske Tilnavn, Sendeairech, at maatte gjengives. Ann. 4 Magg. p. 457.

³⁾ Dette viser sig, saa vel af de ulsteriske Annaler, der omtale Olaf Godfreds søns Tilbagekomst til Irland 938, som af Simeon Dunelm. de Dun. eccl. (Twysden S. 25), hvor det staar ligesom, at det var med Olaf Gudfreds søn, at Edhelstan kæmpede ved Brunanburg. Overhoved hersker der en ejensynlig Forvirring i Annalerne mellem de mange samtidige Fyrster af Navnet Olaf, og det vil neppe nogenstunde blive aldeles sikkert, om det ikke var Olaf Godfreds søn, som selv var Constantins Svigersøn, og alene kæmpede ved Brunanburg.

under Dlaf, og fortalte det strax til Kongen. Denne bebrejdede ham, at han ikke havde sagt det før, medens der endnu var Tid til at gribe den fiendtlige Konge, men han svarede, at han i sin Tid havde svoret Dlaf Trostabsed, og hvis han havde krænket denne, vilde heller ikke *WEdhelstan* kunne have nogen Tillid til den *Ed*, han nu havde tilsvoret ham. Men han raadede Kongen til at opslaa sit Telt paa et andet Sted, og trætte Fienden ved at drage Angrebet i Langdrag. *WEdhelstan* gav ham Ret, og fulgte hans Raad. Om Natten stodte Dlaf paa en Biskep, der, uden at vide om hans Nærhed, Aftenen i Forvejen var kommen til Hæren, og havde ladet sine Telte opslaa paa Sletten; han blev nedslaaet med bele sit Følge. Dristig ved dette Held vovede Dlaf sig længer frem, og havde nær overrumplet Kongen selv, men trods den Forvirring, som opstod, da Hæren pludselig vækkedes, kom den dog i Orden. Kongen anraabte sin Familjies Skytsbølgens *St. Aldhelm* om Hjælp, og begyndte modig Striden, kraftigt understøttet af sin unge Broder *Gadmund* ¹⁾. Dette var det berømte Slag ved *Brunanburg* ²⁾, som allerede ovenfor er nævnt, og hvis Enkeltheder tildeels synes at have foresvævet Forfatteren af *Egils Saga*, hvor han beskriver Slaget paa Vinheden. Engliske Forfattere sige, at der ikke indtil da var udgydt saa meget Blod i England. De angelsaksiske *Annaler*, der ellers fortælle Begivenhederne kort og kort, indføre her et heelt Kvad, der tydelig er samtidigt. I dette Kvad hedder det: „Kong *WEdhelstan*, Krigernes Herre, *Mændenes* *Vaug-Giver*, og hans Broder, *WEdelingen* *Gadmund*, tilkæmpede sig med *Sverdenes* *Egge* livslang *Wæ* ved *Brunanburg*. *Edwards* *Sønner* klovede *Skjoldene*, og hug *Hjelmene* med de hamrede *Egge*; fra *Barnsbeen* havde de lært at værges deres Land, deres *Skatte* og deres *Hjem* i Kampen mod enhver *Fiende*. *Masende* faldt de skotske *Skarer*, *Skibsfolkene* faldt fejge, *Marken* donnedes *blodbestænkt*, lige fra *Solens* *Dygang* om *Morgen* indtil dens *Nedgang*. Der laa mangen *nordisk* *Kriger*, *sludt* over *Skjoldet*, *truffen* af *Veire*; der laa *Skotternes* *kamptrætte* *Flokte*. *Veistjærerne* forfulgte de *onde* *Folk* den hele *Dag*, og *Myrkerne* sparede heller ikke dem, der med *Dlaf* over *Bolgerne* havde søgt *Landet* for at *stride*. *Fem* unge *Konger* laa, *sovndyssede* af *Sverdet*, paa *Balen*; der laa og *syv* af *Dlafs* *Jarler* og *utallige* *Sokæmper* og *Skotter*. Der blev *Nordmændenes* *Fyrste* forjagen til sine *Skibe* med *saa* *Folk*, og han reddede sig paa sine *Kærter* over det *mørke* *Hav*; *saa* *maatte* og den *visse* *Constantin* ty tilbage til sit *Hjem*, og den *graahævede* *Kriger* kunde ikke rose sig af *Kampen*; hans *Venner* og *Frænder* vare *dæbte*, han *esterlod* sin

¹⁾ *Willjam* af *Malmesbury*, (der her rimeligviis benytter gamle *Kvad*), hos *So-vile*, S. 49.

²⁾ *Brunanburg* er rimeligviis *Brumby* i *Lincolnshire*.

Søn paa Valpladsen, bedækket med Saar . . . ej heller havde Olaf noget at le eller rose sig af, efter denne Kamp med Edwards Søner. Nordmændene drog i deres naglede Knerrer, en blodig Levning fra Spydenes Odelæggelse, til Dublin og Irland, bedrovede i Hu. De sejrrige Brødre, Konge og Wæling, søgte begge deres Hjem, Westfer, stolte af Sejren, efterladende Eigene til at fortæres af den sorte Navn, den graa Grib, og den hurtige Orn, den graadige Høg, og Skovens Ulv, og aldrig, siden Angler og Sarer kom fra Osten og vandt Britannien, hørtes nogensinde paa denne Tale om et større Mandfald¹⁾. Olaf Godfredsøns Tilbagekomst til Dublin omtales ogsaa i de irske Annaler²⁾. Om Olaf Sigtryggsøn hører man for det første intet. Han har rimeligviis ledsaget Constantin tilbage til Skotland. Olaf Godfredsøn synes derimod ved Wæhlestans kort efter indtrufne Død, da hans attenaarige Broder Gadmund besteg Tronen, atter at have forsøgt sin Lykke i Northumberland, thi i dette Aar, fortælle de engelske Annaler, faldt Northumbrerne fra, og toge Olaf af Irland til Konge³⁾. Merkeligt er det, at endog Erkebiskop Wulfstan af York tog Parti med Hedningen Olaf mod Landets Konge. Olaf satte sig i Besiddelse af York, trængte frem lige til Northampton, stormede og plyndrede Tamworth. Men paa Tilbagevejen indhentede Gadmund ham ved Leicester, hvor han og Erkebiskoppen kastede sig ind og belejredes, men ved Nattetid flygtede ud af Byen. Erkebiskop Odo af Canterbury og Wulfstan bragte nu et Forlig istand, hvorved Olaf forpligtede sig til at lade sig døbe, imod at Gadmund afstod ham Landet østenfor Wätlingastræt, altsaa hele det gamle danske Landskab⁴⁾. Olaf blev virkelig døbt, og Gadmund selv stod Fadder til ham og gav ham kongelige Foræringer. En anden norsk Konge, ved Navn Ragnvald, Godfreds Søn, maaskee Olafs Broder, maaskee og en Søn af den fra Northumberland fordrevne Godfred, fulgte endnu i samme Aar hans Exempel⁵⁾. Men strax efter døde Olaf (943), og Gadmund underkastede sig atter Northumberland (944), fordrivende baade Ragnvald, og Olaf, Sigtryggs Søn, der paa denne Tid sees at være kommen tilbage til Northumberland⁶⁾.

Omtrent paa samme Tid blev ogsaa Blakar fordreven fra Dublin af Congelach i Forbindelse med andre irske Konger, og der gif, fortælles der, en Odelæggelse over Nordmændene, hvortil man ikke paa længe havde seet

1) Chron. Sax. p. 386.

2) Næmlig, som oven anført, i de ulsteriske, S. 263.

3) Chron. Sax. p. 386.

4) Chron. Sax. p. 387. Simeon Dunelmensis, (hvis Beretning her ellers afviger lidt fra Chron. Sax.) p. 686.

5) Chron. Sax. p. 387.

6) Chron. Sax. p. 388.

Magen: deres Gods plyndredes, deres Skibe opbrændtes, deres Kvinder og Børn bortførtes i Lænker, og kun saa af deres Krigere undkom ¹⁾. **Blaf Avaran** opkastede sig til Konge i Dublin ²⁾, og **Blakar**, der gjorde Forsøg paa at vinde sit Rige tilbage, faldt i et Slag mod Congelach, hvori tillige flere end tusinde Nordmænd bleve dræbte, og 610 saarede eller fangne (948) ³⁾. Paa denne Tid, fortælles der, skulle Nordmændene i Dublin være blevene tvungne eller overtalte til at antage Christendommen ⁴⁾.

Om Nordmændenes Bedrifter i Skotland i den her omhandlede Tid tales der saare lidet, saa vel i vore Sagaer, som i de skotske Kroniker, der for Næsten baade ere forfattede i en temmelig sildig Tid, og meget magre. Det første norske Kongevælde i Skotland selv ophørte med Thorstein den rødes Fald, og saa mægtig **Torv-Einar**, **Drknørnes** Jarl, end var, saa synes han dog ikke at have underkastet sig nogen Deel af det skotske Fæstland. Man veed kun om ham, at han meget længe var Jarl over Drknørne, og at han ved sin Dod efterlod tre Sønner, **Arnkell**, **Erlend** og **Thorfinn Hausakljuf** ⁵⁾. Man kjender heller ikke hvad Tid han døde, uden for saa vidt hans Dod maa have indtruffet før Kong Haralds, eller i det mindste førend **Erik Blodøre** efter dennes Dod gjestede Drknø, hvormod der i det Følgende vil blive handlet. Der kan ellers ikke være nogen Tvivl om, at de mange Nordmænd, som paa denne Tid droge i Væsterviking, fornemmelig gjestede Skotland. Toget til det sydlige Skotland under **Magnvald**, **Ottar** og **Masulf** er ovenfor omtalt, og dette Tog var vist ikke det eneste, om end **Annalerne** tie om de øvrige.

34. Erik Blodøre.

Vi forlode i Norge **Erik Blodøre** som Landets saakaldte Dverfkonge ved Faderens Dod (933), formeligt udnævnt dertil tre Aar i Forvejen, og i Virkeligheden udøvende samme Magt flere Aar tidligere, forsaavidt som han raadede i sin Faders Navn. Men **Erik** styredes igjen af sin Dronning **Gunnhild**, og hun var saaledes den, der egentlig raadede i Landet, en Indflydelse, der blot kunde være **Erik** til Skade, da hendes List og Ondskab allerede havde gjort hende almindelig forhadet. Heller ikke lykkedes det **Harald** at saa **Erik** anerkjendt som Dverfkonge paa alle Kanter af Landet. De mægtigste af hans andre Sønner gjorde, som allerede nævnt, ligeledes

¹⁾ Ann. quat. Mag. D'Connor III .p. 470. Ann. Ult. D'Connor VV. p. 266.

²⁾ Ann. Ult. p. 267.

³⁾ Ann. Ult. p. 268. Ann. quat. Mag. p. 475.

⁴⁾ Ann. Innisfal. D'Connor II. p. 42.

⁵⁾ Blaf Dryggvesfens Saga, Cap. 97 c. fl.

Fordring paa Dverkongedømmet, hver i sit Len, og understøttedes af Indbyggjerne, mellem hvilke de vare opdragne og havde sine modrene Frænder. **Halfdan svarte**, der allerede forhen havde ført aabenbar Fejde med Erik, satte sig nu i Kongehøjsædet i Throndhjem, og tog hele Throndhjem at raade over, med alle Throndernes Bisald, vel og efter deres Opfordring. Og saa snart Vikverjerne hørte at Erik var hyllet som Dverkonge i Hordaland, toge de **Olaf**, der efter Bjorns Fald herskede ene paa den Kant og opfostrede Gudrød, Bjorns Søn, til deres Dverkonge. Et Par Aar efter døde Halfdan svarte pludselig inde i Throndhjem ved et Gjestebud, og der taltes om at Dronning Gunnhild havde kjøbt en Kvinde til at forgive ham. I hans Sted toge Thronderne den tredie af Haralds og Masas Sønner, **Sigfred**, til Konge. Den første Vinter efter Kong Haralds Død fik Erik de kongelige Indtægter kun af Midtlandet, thi Olaf oppebar dem i Viken, og Sigfred i Throndhjem ¹⁾.

Erik var naturligtvis utilfreds hermed, og der gik Ord om, at han vilde forsøge med Magt at bringe sine Brødre til Lydighed. Ved Efterretningen herom begyndte Olaf og Sigfred strax at aabne Underhandlinger med hinanden om at slutte sig sammen med den fælles Fiende, og den følgende Vaar (934) begav Sigfred sig selv til sin Broder Olaf i Tunsberg. Medens han opholdt sig her, opbød Erik en betydelig Hær og Flaade, og sejlede under gunstig Vind saa hurtigt til Tunsberg, at ingen der havde mindste Anelse om at han var i Vente. Han overraskede saaledes fuldkommen begge sine Brødre, der med sine saa Folk tvæde op paa Høiden østenfor Byen, det nu saakaldte Slotsbjerg, og her stillede dem i Orden, ventende paa Angrebet. Eriks store Overmagt gjorde ham Sejren vis. Olaf og Sigfred faldt begge, og bleve siden begravne, hvor de faldt. Olafs Søn, **Tryggve**, og Bjorns Søn, **Gudrød**, flugtede til Dplandene, men Erik lagde hele Viken under sig, og tilbragte en stor Deel af Sommeren med at rejse om i dette Landskab ²⁾.

35. Egil Skallagrimsøns Havn.

Den samme Sommer, Erik faldte sine Brødre Olaf og Sigfred (934), havde hiin Strid paa Gulathinget fundet Sted mellem Egil Skallagrimsøn og Berg-Muund, som forhen er nævnt. Førend Kongen drog afsted, lyste han atter Egil udlæg over hele Norge, saa at hvo som vilde, kunde dræbe ham. Berg-Muund og hans Broder Hadd fandt det raadeligst at sidde mandsterke hjemme paa deres Gaarde saa længe de endnu ikke vare ganske

¹⁾ Snorre, Harald Haarvagres Saga, Cap. 41. Olaf Tryggv. Saga, Cap. 10.

²⁾ Snorre, Harald Haarvagres Saga, Cap. 46. Olaf Tryggv. Saga, Cap. 12.

forviseede om at Egil var borte, og Kongen lod derhos en af sine Frænder, ved Navn Frode, sidde med en Deel Mænd paa Nalreksstad, for i Nødsfald at kunne komme Berg-Mund til Hjælp. Hos Frode lod han ogsaa sin ældste Son Ragnvald, som da var ti eller elleve Aar gammel, blive tilbage. Egil havde allerede, som ovenfor berettes, tiltraadt Tilbagereisen til Island. Men da han kom til Udværet Bitar udenfor Alden, traf han nogle Fiskere, som fortalte ham at Kongen havde lyst ham utlæg. Der var kun liden Vind, og han blev derfor liggende der nogle Nætter, indtil han endelig en Aften kunde sejle til Havs, paa samme Tid, som Fiskerne roede ind til Land. De medbragte naturligtviis den Bæst, at han var borte. Da Berg-Mund erfarede dette, søgte han en Steen lettet fra sit Hjerte, og sendte fra sig alle de Mænd, han havde haft hos sig til sit Forstvar i Tilfælde af Overfald, men roede selv ind til Nalreksstad og indbød Frode til sig. Denne fulgte ham ogsaa hjem, uden at vente nogen Fare. Kongesønnen Ragnvald skulde være tilbage paa Nalreksstad med ti eller tolv Mænd, der altid vare om ham. Men da Frode var borte, fik Ragnvald ogsaa Lyst til at fornøje sig, og drog med sine Mænd paa en smuk malet Karfe, han havde, til sin forrige Fosterfader Skeggthore, der boede paa Herdlo. Imidlertid var der indtruffet Blikstille, saa at Egil ej kunde komme videre, men maatte lægge bi. Siden kom Havgulen, og Egil foreslog nu sine Følk, for Sikkerheds Skyld at sejle til Land paa dette Sted, thi om der siden kom Havstorm, var det ikke vist, hvor de vilde blive drevne i Land, og paa de fleste Steder kunde de nu vente sig en ufredelig Modtagelse. Mandskabet fandt hans Forslag rimeligt, og saaledes sejlede de ind til Herdlevær yderst i Leden, hvor der var god Havn og hvor de fortojede Skibet. Egil roede om Natten selv tredie paa en liden Baad ind til Herdlo, og sendte en Mand op for at indhente Gæstretninger. Denne kom snart tilbage med den Bæst, at Kongesønnen Ragnvald var paa Gaarden med sine Mænd, der alle vare temmelig øre af Drik, og at Frode selv femte var i Besøg hos Berg-Mund, der kun havde sine Gaardsfølk hjemme. Da Egil erfarede dette, roede han tilbage til sit Skib, bød sine Mænd staa op og væbne sig, lod Skibet lægge ud for et enkelt Anker, og satte tolv Mænd til at passe paa det, men drog selv med sytten Mand paa Storbaaden ind efter Sundene og magede det saaledes, at de om Aftenen kom ind til Færing, hvor de lagde ind i en affides Baag. Egil gik nu ene, bevæbnet med Hjelme, Skjold, Sverd og Hugspyd, men med Hjelmen skjult af en sid Hat, op paa Den og til en Skov, hvor han traf nogle Dreng, der havde store Fæhundede med sig; de sagde at de i denne Tid hver Nat vaagede over Kræget, fordi der var en Bjorn paa Den, som gjorde stor Skade. Heraf benyttede strax den listige Egil sig; han sagde at ogsaa han havde været forfulgt af Bjørnen,

og at dette var Marsagen til at han gif bevæbnet, men bad dem skynde sig at melde Frode og Berg-Anund, der efter Drengenes Sigende sædvanligviis plejede at sidde seent ud paa Natten og drikke, at Bjørnen nu var inde i en fremragende Deel af Skoven, som han viste dem, og hvor de let kunde faa den dræbt. Derpaa gif han bort, som om han vilde gaa hjem, men en af Drengene løb op til Hst for at bringe Berg-Anund den velkomne Efterretning. Paa Gaarden vare alle gangne til Sengs, undtagen Anund, Frode og Hadd. Da de fik høre, hvor Bjørnen var, toge de strax sine Baaben og løb ud til Skoven. Foran denne var der noget Krattskov. De saa, at noget rørte sig i Krattet, og i den Tanke at det var Bjørnen, bad Berg-Anund Frode og Hadd stille sig mellem Skoven og Krattet og passe paa at den ej slap ind i Skoven, medens han selv gif lige til og angreb den. Men i Krattet laa Egil og ikke Bjørnen, og da han kjendte Berg-Anund, løb han strax med draget Sverd og hævet Spyd frem mod ham, og fældte ham efter en kort Kamp. Hadd og Frode saa Berg-Anund falde, og ilede til, men Egil kastede Spydet mod Frode, som gjennemboedes, og gif med Sverdet mod Hadd, som han ogsaa efter et kort Hugsfiste fik Bugt med. Derpaa gif han ned mod Baaden, og mødte elleve af sine Mænd, der vare gangne op for at se efter ham. Han fortalte dem sit Held, og bød dem følge sig op til Gaarden for at plyndre og dræbe alle dem, de kunde træffe. Det skede; da de kom paa Gaarden, brøde de ind, dræbte alle dem — femten eller sexten — der ikke reddede sig ved Flugten, ranede alt Godsjet og tilintetgjorde hvad de ej kunde tage med. Kvæget dreve de ned til Stranden, slagtede det og ladede Baaden med saa meget som den kunde bære. Derpaa roede de afsted ud gennem Sundene til Herdlo. Her mødte de Kongesønnen Magnvald paa den malede Karfe; han havde hørt at Egil var kommen til Herdlevær, og vilde nu varsko Anund derom. Egil kjendte Fartøjet, og styrede strax sin egen Baad mod Karfen med saadan Fart, at denne kantrede, og de, som sad i den, faldt i Vandet. Egil stod op, greb sin Kejse, og sagde til sine Mænd at de ikke skulde lade en eneste af dem paa Karfen slippe derfra med Livet. Denne Befaling var let at udføre, thi Magnvald og hans Mænd kunde naturlighviis ikke forsvare sig; de bleve alle dræbte, og Egil kvad et Vers, hvori han udtrykte sin Glæde over Hevnen og sin Foragt for Gummilds og Eriks Bredde. Paa Herdlo gjorde Egil ogsaa Landgang, og plyndrede Gaarden, fra hvilken Sleggs-Thore og alle hans Folk forstrækkede og i største Hast flygtede bort. Derefter roede Egil ud til sit Skib ved Herdlevær, hvor han gjorde sig sejskærdig, og heller ikke ventede længe, førend der kom en god Landvind. Men førend han sejlede bort, gif han op paa Den, tog en Hasselstang og et Hestehoved, steg op paa en Bergknaat, der vendte mod Landet, rejste Stangen op og satte Hestehovedet paa den, med de Ord: „Her sætter jeg op **Nidstang**, og vender

jeg dette Nid mod Kong Erik og Dronning Gunnhild". Han vendte nu Hestehovedet ind mod Land, og vedblev: „Dette Nid vender jeg mod alle de Landvætter ¹⁾, som bebo dette Land, saa at de alle fare paa vildsomme Veje, og at ingen kan hænde eller hitte sit Hjem, førend de have jaget Kong Erik og Gunnhild af Landet". Derpaa fæstede han Stangen i en Bjerggrift, saa at den blev staaende med Hestehovedet vendt mod Landet, og han ristede Runer paa den af samme Indhold som de af ham fremsagte Ord ²⁾. Derefter gif han ombord, satte Sejl til, og kom efter en kort og heldig Fart tilbage til Borg ³⁾.

36. Erik Blodøres Fordrivelse og Haakon den godes Tronbestigelse.

Egil Skallagrimsøns Forbandelser udtrykte vistnok hvad Folket i Almindelighed fælte eller ønskede, om Faa end havde Mod eller Anledning til at lægge sit Sindelag saa utvetydigt for Dagen, som den djerve, hevngrædige Islænding. „Det var mange Mænds Tale", heder det i en Kongesaga, „at Erik vilde rydde alle sine Brødre af Vejen, for alene at raade Kongedømmet, og paa den Maade have sine Sønner til Niget efter sine Dage, hvorover han blev uvennesæl hos hele Almuen" ⁴⁾. Merkeligt er det ellers, at ingen af de Sønner eller Sønnesønner af Harald Haarfagre, der endnu vare tilbage i Norge, gjorde noget Forsøg paa at støde ham fra Tronen, men at de overlode dette til den yngste af dem alle, **Haakon**, Thora Mosterstangs Son, som opdroges hos Kong Edhelstan i England. Man skulde næsten formode, at Haakon er bleven indkaldt af et mægtigt Parti i Landet, fornemmelig i det Thronbhjemske, og dette siges ogsaa udtrykkeligt af en enkelt Kongesaga, som dog ellers ikke er ganske paalidelig ⁵⁾. Den almindelige Beretning er, at Haakon, ved at erfare sin Faders Død, strax gjorde sig rede til at drage til Norge, og udrustedes paa det bedste af sin Fosterfader Kong Edhelstan ⁶⁾. Om hans Udrustning og Rejse til Norge ere ligeledes Beretningerne forskjellige. Deels heder det, at han af sin Fosterfader fik Folk og gode Skibe, og udrustedes hæderligt ⁷⁾, hvilket synes at vise at han drog til Norge med en heel Flaade; deels at han kun

¹⁾ Om Landvætter, se ovenfor S. 175.

²⁾ Om Dpreffen af Nidstang, se ovenfor S. 180.

³⁾ Egils Saga, Cap. 59, 60.

⁴⁾ Fagrskinna, Cap. 21.

⁵⁾ Næmlig Ágrip, der siger (Cap. 5): Da kaldte forstandige Mænd Haakon hemmelig tilbage i Landet to Vintre efter Harald Haarfagres Død. Om hiint Parti og den formodede danske Indflydelse, se nedenfor § 40.

⁶⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 1.

⁷⁾ Sammensteds, Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 13.

kom med to Skibe til Norge ¹⁾); etsteds siges der, at han paa sin Rejse til Norge blev overfalden af Uvejr, hvorved hans Flaade adsplittedes og en Deel af hans Folk omkom, medens andre bleve drevne i Land i Nærheden af den Egn, hvor Erik var, han selv derimod landede i god Behold ²⁾). Sin første Beretning nævner intet om noget Uheld, men melder blot, at han om Høsten kom til Norge — man ser af det Følgende, at her menes det sydlige Norge —, hvor han erfarede sine Brødres Fald, og at Erik var i Viken; og at han derfor sejlede nord til Throndhjem, for at træffe Sigurd Lade-Jarl. Beretningerne ere imidlertid ikke ligefrem i Strid med hinanden, uden for saa vidt det siges, at Haakon alene skulde have haft to Skibe. Og selv dette kan forklares saaledes, at det Antal af Skibe, som han virkelig bragte med sig ved Ankomsten til Norge, ikke var større end tvende. Et af disse Skibe er maaskee landet i Nærheden af Viken; med det andet er Haakon selv landet noget længere vester, og har derpaa, ved Efterretningen om sine Brødres Drab og Eriks Nærhed, begivet sig til Throndhjem. Den Saga, der fortæller om Skibbrudet og om Skibenes Udspredelse, tillægger ogsaa, at de af Haakons Mænd, der landede i Nærheden af det Sted, hvor Kong Erik var, begave sig strax til denne, og fortalte ham, at hans Broder Haakon rimeligviis var omkommen paa Havet, men at Dronning Gunnhild, da Kongen med Glæde meddeelte hende denne Efterretning, kvad følgende Vers, hvori hun gav at forstaa, at hun ikke tvivlede om Haakons heldige Ankomst: „Haakon ved vestensfra paa Bordhesten (Skibet) over Bølgen, den raske Evend lod ikke Brændingen bide Skibsborden; han er nu i god Behold i Fjordene“. Dette Vers synes at antyde Fjordene (Firdafylke), som det Sted, hvor Haakon landede. Af Fortællingen lader det sig se, at Erik og Gunnhild ventede Haakons Ankomst. Saa meget synes viist, at Haakon, strax efter at have landet i Norge, begav sig til Throndhjem, hvor Sigurd Jarl, der havde været tilstede ved hans Fødsel og givet ham Navn, modtog ham med aabne Arme. De forbandt sig med hinanden, fortælles der, og Haakon lovede ham stor Magt, hvis han blev Konge. Haakon selv gik frem med megen Klogskab; han forlangte intet, gjorde sig til Bøns med alle, indyndede sig hos de forstandige Mænd, vandt de Gamles Hengivenhed ved fornuftig Tale, viste sig gavmild mod de Unge, deltog med dem i Leg og Morfskab, viste ved Folkesammenkomster sin Næstbed og Legemsfærdighed; derfor priiiste Enhver ham, og der gik Ry om ham til hver Mands Huus“. Hans Udseende beskrives saaledes ³⁾): „han var overmaade smuk, stor og lystelig og saa stærk, at hans Mage

¹⁾ Ágrip, Cap. 5.

²⁾ Fagrskinna, Cap. 26.

³⁾ Ágrip, Cap. 5, jvf. Fagrskinna, Cap. 25.

ikke fandtes. Han var et Hoved højere end andre, hans Haar var guult som Silke; han lignede sin Fader i Skjønhed. Han var blidladet, dybraadig, raadhuud, mindssom, glad, forstandig, vittig, raskere i Legemsferdighed end andre, og havde en Færdighed i at bruge Vaaben, som svarede til hans Styrke og Mægtighed. Derfor længedes alle efter at faa ham til Konge, i Haab om derved at slippe al den Ufred og Urolighed, som nu herskede, og for hvilken man gav Gunnhild Skylden".

Sigurd Jari og Haakon sammenkaldte nu et Thing i Throndhjem, hvor til en Mængde Bønder indfandt sig ¹⁾. Her talte først Jarlen Haakons Sag, og anbefalede Bønderne at tage ham til Konge. Derpaa talte Haakon selv, og tilbød strax, hvis han blev Konge, at give Bønderne deres Odels tilbage. Allerede da han begyndte sin Tale, hvistede man til hinanden, at det var som om Harald Haarfaagre var kommen forynget tilbage; men da han havde tilbudet at tilbagegive Odelen, og gjøre alle Bønder odelsbaarne, var der ikke Ende paa deres Jubel; den hele Thingalmue raabte, at de vilde have ham til Konge. Han blev saaledes tagen til Konge over Throndhjem, og tog strax en Hird, for at drage gennem Landet. Ved Efterretningen om at Thrønderne havde taget sig en Konge, der i alle Dele lignede Harald Haarfaagre, paa det nær, at han vilde alle vel, og tilbød at give alle Bønderne deres Odels, fik ogsaa Dplændingerne Lyst til at følge Thrøndernes Exempel, mange af dem rejste strax til Kong Haakon for at hylde ham, andre sendte Bud og Hilsener. Haakon begav sig nu selv til Dplandene (935), hvor alle stoffede sig til ham og hvor han paa alle Ting blev tagen til Konge, da Nygget om hans Venlighed fløj, som det heder, lig Ild i tørt Græs lige til Landets Ende. Paa denne Maade kom han heelt til Viken, hvor hans Brodersønner Gudrod og Tryggve indfandt sig hos ham med mange andre Misfornøjede, og klagede over Grik's Tyranni ²⁾. Vikter-

¹⁾ Gisle Gursions Saga, S. 83, kalder det et tre Hyskers Thing.

²⁾ Om Tiden, naar Haakon fik Kongenavn, og i hans første Foretagender ere Beretningerne forskjelligte. Haakon den godes Saga, (Cap. 1 og 2), lader Haakon om Høsten 934 blive tagen til Konge i Throndhjem, og derpaa i Begyndelsen af Vinteren drage gennem Dplandene til Viken, derefter drage tilbage til Throndhjem, og saa i Begyndelsen af Vaaren (935) samle en Hær mod Grik. Fagrskinna, (Cap. 29) lader ham derimod tage Kongenavn to Vintre efter Faderens Død, altsaa om Vaaren 935, og til denne Beretning slutter sig ogsaa tildeels Ågrip, naar det siger, at Haakon kaldtes til Norge to Aar efter Faderens Død; de to Aars Frist er kun ved en Fejtagelse henført til hans Indkaldelse i Stedet for til hans Ophøjelse til Kongerædigheden. Egils Saga, Cap. 62 siger, at Haakon blev tagen til Konge ved sin Ankomst til Throndhjem, at baade han og Grik den paafølgende Vinter sad som Konger i Norge, at begge om Vaaren samlede en Hær, og at Grik da maatte flygte. Det sandsynligste er, at Haakon ej er bleven tagen til Konge før end om Vaaren, og at han da strax er dragen med en Hær sydfæst, uden at gjøre nu

jerne selv gjorde fælles Sag med Haakon, og Erik tyede nu til de midtre Fylker af Landet, for der at samle en Hær. Men dermed blev det daarligt bevendt, thi en Mængde mægtige Mænd faldt fra ham og søgte til Haakon. Han havde derfor ingen anden Udvej end at forlade Landet med sin Kone, sine Børn og de saa, der forbleve ham tro. Blandt dem var ogsaa Urinbjørn Herse. Han begav sig først til Drknærne, hvor hans Stare betydeligt forøgedes; derpaa herjede han langs Skotlands Kyst, og kom endelig til England, hvor han begyndte at herje. Men Kong Edhelstan sendte Bud til ham, og tilbød ham Forlening, fordi hans Fader Harald havde været Edhelstans Ven. Efter nogen Underhandling blev det aftalt, at Erik skulde faa Northumberland i Len, imod at lade sig døbe, og med den Forpligtelse at værge Landet mod Daner og andre Visinger. Efter en anden Beretning havde Edhelstan med Haakon selv sendt en Hilsen og Indbydelse til Erik, tilbydende ham Fred og Dphold hos sig, hvis han ej vilde stride mod sin Broder. At Erik virkelig blev Underkonge i Northumberland, synes utvivlsomt, naagt de engelske Kroniker ikke nævne ham paa Edhelstans Tid, Thi de norste Beretninger vilde neppe i dette Stykke være saa eenstemmige, hvis de ej grundede sig paa Bers og sikkre Traditioner. Vi have desuden endnu, hvad nedenfor nærmere skal omtales, Egil Skallagrimsfons Kvad til Erik, digtet i England, og hvori England udtrykkeligt nævnes som det Sted, hvor det fremsagdes. Vi have tillige seet, hvor ufuldstændige de engelske Beretninger fra denne Tid ere; hvorledes de med eet nævne Konger i Northumberland som dohte, eller som forjagede, uden at have fortalt, naar eller hvorledes de erhvervede Kongeværdigheden; det kan saaledes let forklares, hvorfor de denne Gang have undladt at nævne Erik; siden efter nævnes virkelig, saaledes som det paa sit Sted skal vises, en Erik, Haralds Son, der efter al Sandsynlighed er Erik Blodøre. Dette var just i den Mellemtid, da Edhelstan, som ovenfor viist, havde fordrevet Godfred fra Northumberland, ydmyget Skotland og gjort sig til Herre over de danske Besiddelser i sit Rige. Det er derfor vistnok i sin Orden, at han ønskede at forsvare disse Besiddelser imod Danerne, saaledes som det i vore Sagaer heder, og det var meget naturligt, at han fremdeles søgte Nordmændenes Hjelp og tog dem i sin Tjeneste, ligesom han allerede havde draget Nytte af Thorolfs, Egils og deres Staldbrødres Tapperhed. Men det er ikke derfor sagt, at Eriks Ankomst til England fandt Sted saa tidligt, eller paa den Maade som vore Sagaer angive. Det er rimeligere, at han har opholdt sig i nogen Tid paa Orknø og i Biking, førend han besøgte England. Den nærmere Forklaring af disse Beretninger vil nedenfor (§ 39 og 40) blive fremsat.

æventyrlige Vinterrejse til Biken. Ogsaa hans Alder angives forskjelligt ved Tronbestigelsen, af Snorre til 15, af Fagrfinna og Ágrip til henved 20 Aar. Snorres Angivelse passer i det mindste bedst med den øvrige Tidregning.

37. Haakon Adelssteensostre.

Haakon, der efter sit Ophold hos Wedhelstan ofte benævnes med Tilnavnet „Adelssteensostre“, havde hos ham nydt en god Opdragelse. Wedhelstan havde ladet ham lære, og, som det siges, oplære i den rette Tro, gode Sæder og allslags Høviskhed; han skal ogsaa have elsket ham fremfor andre. Blandt de Foræringar, han gav ham, nævnes et Sverd, hvis Haandtag og Hjalter vare af Guld, og hvis Klinge var saa god, at Haakon med den kunde hugge en Kvernsteen igjennem lige til Djet. Dette Sverd kaldte han derfor Kvernbit, og bar det saa længe han levede ¹⁾). Wedhelstans Dmhu for Haakon viste sig endog lige i Afstedstunden, eller strax efter Afsteden; thi da Haakon allerede var kommen ombord, skal Wedhelstan, som det fortællers, meget ivrigt have kaldt ham tilbage for at give ham det gode Raad, ikke at sidde stuur og mørk ved festsige Lag, men vise sine Venner et muntert og opromt Ansigt ²⁾). Dette Raad synes Haakon ogsaa at have fulgt, undtagen ved et Par Lejligheder, som vi nedenfor ville komme til at omtale.

Haakon tilbragte den første Vinter, efter at han var tagen til Konge over hele Landet, i Throndhjem, men da han hvert Djeblig kunde vente at Erik Blodøxe vilde gjøre Forsøg paa at vinde Niget tilbage, opholdt han sig en Tid lang for det meste i Midtlandet, nemlig Firdafulle, Sogn, Hordaland og Rogaland, og satte Sigurd Ladejarl til at bestyre Throndelagen, saaledes som hans Fader Haakon allerede havde bestyret det under Harald Haarfagre ³⁾). I Viken havde Haakon foreløbigt givet Tryggve Dlafsfen og Gudrød Bjornsfen Kongenavn, men da de endnu vare Børn, havde han indsat Formyndere for dem ⁴⁾). Saa vidt man gjennem de vistnok temmelig ufuldstændige Beretninger om Haakons første Regjeringsforanstaltninger kan skjønne, især ved at sammenholde hermed, hvad der senere fortællers om Partierne i Landet, synes man at maatte antage, at Haakons Magt over Viken og Oplandene endnu kun har været meget liden eller saa godt som ingen, og at tillige Danekongen atter har begyndt at gjøre sin Ret gjeldende her. Haakons egen Saga nævner kun Tryggve og Gudrød som dem af hans Frænder, der fik Landskaber i Forlening, men vi erfare andensteds fra, at Sigurd Riise, Snefrids Søn, og dennes Son

¹⁾ Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 43. Dlaf Tryggvesfens Saga, Cap. 9. Fagrskinna, Cap. 25.

²⁾ Saxo, 10de Bog, S. 486

³⁾ Egentlig staar der hos Snorre i Haakon den godes Saga, Cap. 6: saaledes som han (Sigurd) og hans Fader havde haft det under Harald Haarfagre. Men Sigurd har under Harald neppe været Jarl over hele Throndhjem. Thi efter Haakon Jarls Død blev Halstan svarte forlenet med Throndelagen, og vel har Sigurd da vistnok fort Jarlettet og i sig selv haft meget at sige, men Snebestyrer er han neppe bleven sørend under Haakon.

⁴⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 2.

Halsdan førte Kongetitel paa Opplandene, og sandsynligviis paa Hadafylke ¹⁾, at King, Kong Haralds og Alfilds Søn, tilligemed Sønnen Dag ligeledes vare Konger paa Opplandene, fornemmelig Heinafylke ²⁾, og at tillige andre Grene af Haralds Æt have holdt sig her med arvelig Kongetitel ³⁾. Vor nu end disse Smaakongers Magt i Virkeligheden ikke stort større end anseede Godsejeres, og havde de end ved Haakons første Gjennemrejse erkjendt ham for deres Overkonge, saa var der dog i de Egne selv, hvor de boede, ingen mægtigere end dem, og Indbyggernes Hjerter maa, efter hvad der paa flere Steder i Sagaerne antydes, mere have hængt ved dem, end ved Overkongen, som de maaskee kun en eneste Gang havde seet. Heller ikke omtales det, at Haakon senere opholdt sig paa Opplandene, eller der saaledes, som andensteds i sit Rige, tog sig af Lovgivningen. Ved en enkelt Lejlighed forsvarede han Viken mod Danerne i Tryggve Olafssøns Mindreaarighed eller Fraværelse, men for Næsten synes Tryggve og Gudrod senere at have herstet her med ligesaa stor Magt, som Kongerne i Norge paa denne Tid overhoved udøvede. Den Deel af Landet, der stod under Haakons egentlige Bestyrelse, har altsaa kun været det Nordenfjeldske, eller hvad der ej hørte til Viken og Opplandene. Og af det Nordenfjeldske havde han igjen, som vi nys have viist, overladt Thrøndelagen til Sigurd Jarls umiddelbare Bestyrelse, medens Sunnmøre, Raumsdal og Nordmøre vel endnu stod under Thore Jarl. Hvad han nærmest forbeholdt sig selv, var saaledes kun Midtlandet eller Fylkerne fra Høgjarvit til Stad.

Disse Fylker, tilligemed Thrøndelagen, søgte Haakon nu at give bedre Sammenhold ved at knytte dem til hinanden i større Thingforeninger, ligesom hans Farfader Halsdan svarte havde sammenknyttet Viken og Opplandene til een, Eidsivathingets. Hvad Sagaerne selv fortælle herom, er kun lidet og ufuldstændigt. Det staar: „Haakon var en meget forstandig Mand, der lagde stor Vind paa Lovgivningen; han satte Gulathingsslov med Thorleif Spakes Raad, og Frostathingsslov med Sigurd Jarls og de viseste Thrønders Raad; Eidsiva-Loven havde allerede Halsdan svarte sat“ ⁴⁾. Et andet Sted heder det: „Haakon satte første Gulathingsslov og Eidsvissslov fra Begyndelsen, for den Tid havde hver Konge sin egen Lov, og det var næsten som om en egen Lov gik i hvert Fylke“ ⁵⁾. Og endnu paa et tredje Sted: „Olaf den Hellige satte Efsloven (Eidsvisssloven); for Næsten er

¹⁾ Sigurd Syr, Halsdans Søn, førte Kongetitel paa Ringarige, se og ovenfor S. 585.

²⁾ Olaf den Helliges Saga, Cap. 186, hos Snorre, Cap. 210.

³⁾ Næmlig Dags og Ragnars Æt.

⁴⁾ Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 11. Olaf Tryggvesøns Saga, Cap. 20.

⁵⁾ Olafs helga Saga, Cap. 9. Hertil synes Fagrskinna Cap. 29, at slutte sig, hvor den siger at Haakon med Thorleifs og andre vise Mandes Raad satte Lov over hele Norge, hvoraf Olaf den Hellige benyttede den meste Deel.

der tre Love i Norge, denne, Frostathingsloven, og den Lov, Haakon Adelssteensfostre lod sætte, nemlig Gulathingsloven" 1). Man seer heraf, at medens der herskede Uvished om, hvorvidt Haakon Adelssteensfostre havde noget med Frostathingsloven og Eidsivathingsloven at bestille, vare alle enige om at nævne ham endog som Ophavsmand til Gulathingsloven. Det er saaledes tydeligt, at han især maa have beskæftiget sig med dennes Forbedring og Organisation. Da vi nu af Fortællingen om Egil Skallagrímssons og Berg-Nuunds Proces erfare, at Gulathinget umiddelbart før Haakons Thronbestigelse kun vedkom de tre Fylker, Hordafylke, Sygnafylke og Firdafylke, men derimod vide, at Gulathingsslagen senere gjaldt for alle Fylkerne i Midtlandet, nemlig Egda-, Nuggja-, Horda-, Sygna-, Firda- og Sunnmora-Fylker, altsaa det Nige, Haakon havde under sin umiddelbare Bestyrelse, er det klart, at hans Hovedvirksomhed med Hensyn til **Gulathingsloven** har været at bringe Egda-, Nuggja- og Sunnmora-Fylkerne tilligemed de nysnævnte Oplandsdistrikter til at slutte sig sammen med de tre oprindelige Gulathingfylder til een Thingsforening, ligesom Halsdan svarte til Viken og Oplandenes øvrige Dele til at forene sig med de tre oprindelige Eidsivathingfylder 2). At en saadan Forening tillige maatte medføre en Forandring og Omordning af enkelte Lovbestemmelser, synes rimeligt, saa at man altsaa paa en vis Maade kan have Ret i at nævne Haakon som den egentlige Ophavsmand til Gulathingsloven, saadan som man i senere Aarhundreder kjendte den. Frostathingets Forening har ligeledes indtil Haakons Thronbestigelse rimeligviis kun omfattet Threndelagens 8 Fylker med Naumsdal, men Haakon har ved sine Bestræbelser bragt det dertil, at ogsaa Kystfyllerne, nærmest Nordmøre og Naumsdal, der hidtil synes at have dannet en egen Forening med Sunnmøre, slattede sig til hine Fylker, saa at de med dem kom til at danne Frostathings-Forening med fælles **Frostathings-Lov** 3). Det bliver herved desto lettere at forstaa, hvorfor Sigurd Jarl maatte tages paa Raad med, thi han havde Bestyrelsen af det egentlige Threndelagen, medens Kystfyllerne derimod stode enten under Thore Jarls, eller, forsaavidt denne allerede var død, under Haakons egen Opsigt. For Thore Jarls Død kan den hele Forandring, enten for Gulathingets eller Frostathingets Vedkommende, neppe være kommen istand, da han nemlig havde saavel Sunnmøre som Naumsdal og Nordmøre under sin Bestyrelse, og saa længe de tilsammen stode under een Jarl, kunde man vel neppe tænke paa at stille dem ad ved at henlægge dem til to forskjellige Thingsforeninger 4).

1) Den ældre Claf den Helliges Saga udg. af Keyser og Unger 1849, Cap. 31.

2) Se ovenfor S. 401-403.

3) Se ovenfor S. 98, 99.

4) Det siges uttrykkeligt, at Thore fik Baderen Ragnvalds Len, nemlig Nordmøre,

Men Thore maa være død enten strax før eller strax efter Haakons Tronbestigelse, da man under hele hans Regjering ej finder ham omtalt, hvilket dog en saa mægtig, og under Haakons Regjering saavel med Kongen selv som med Sigurd Jarl nærbeflægtet Mand ellers vilde være blevet ¹⁾.

Man kan altsaa tillægge Haakon Adeltstensfosfre den Fortjeneste, at have givet Gulathingslagens og Frostathingslagens Fylker et Sammenhold, som de hidtil ej havde haft, og i Virkeligheden kom derved det Nordenfjeldske til at bestaa af tvende, ej som hidtil af mange forskjellige, Hoveddele. Men hvad der i hin enestaaende Beretning fortælles om hans Virksomhed med Sidsvathingens Forening, er derimod aabenbart en Wildfarelse, thi med Sidsvathingets Forening havde Haakon, hvad man tydeligt kan se, intet at skaffe, og det synes tværtimod, som om den Forening, Halsdan svarte her havde bragt istand, ved de nye Smaakonger under Harald Haarfagre og Haakon Adeltstensfosfre atter var kommen tilbage i en halv opløst Tilstand, og ikke knyttedes fast igjen, førend Olaf den Hellige varigt befæstede det politiske Baand, som forenede Norges forskjellige Hoveddele.

Den vigtigste statsretlige Forandring, som skede ved Haakon Adeltstensfosfres Regjeringsstiltværelse, var, hvad Sagaerne kalde **Odelens** Tilbagegivelse. Vi have ovenfor skildret, hvad der skal forstaaes ved det saakaldte Tab af Odelen under Harald Haarfagre, nemlig den Ombytning af Odelforfatningen med Feudalforfatningen, som var en umiddelbar Folge af Erobringens forholdet ²⁾. Tilbagegivelsen af Odelen vil altsaa sige, at Kong Haakon atter indførte Odelforfatningen, ved at give Slip paa den Ejendomsret over alt Jordegods i det hele Land, som Erobringen efter de oldgermaniske Retsbegreber havde hjemlet hans Fader. Man kan betragte Haakons Tronbestigelse og denne Forandring som skeet ved en formelig Overenskomst (Capitulation) mellem ham og Folket. Hvis skreven Lov og skrevne Dokumenter paa den Tid havde været brugelige i Norge, havde man maattet sige, at Haakon ved sin Tronbestigelse undertegnede en Haandfestning. Da Haakon selv paa denne Tid var ung og uerfaren, og derhos fra Barnsben af opdraget i England, sandsynligviis ukjendt med Landets Skikke og Sædvaner, maa man formode, at han selv har haft mindst Deel i og mindst Forstand paa denne Statsforandring, men at den har været et Resultat af Overlæg mellem Sigurd Jarl og de øvrige Stormænd i Landet, der ved at opstille Haakon som Kronprætendent mod Erik Blodøxe allerlettest banede sig Vejen

Raumsdal og Sendmøre, se Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 30, jvf. Cap. 12.

¹⁾ Thore havde desuden allerede fort efter Hafressjørdslaget en voksen Datter, som blev gift med Ingemund den gamle.

²⁾ Se ovenfor S. 167, 468.

til at faa den forbadte Feudalforfatning afløst¹⁾. Men det tjener Haakon til stor Hæder, at han, saa vidt man af de sparsomme Efterretninger kan skjønne, oprigtigt og redeligt blev sit Løfte tro, og paa denne Dødsforfatningens Grundvold byggede de Indretninger, hvorved han, saavidt ske kunde, søgte at give Riget Sammenhold og ordne saavel dets Forsvarsvæsen mod ydre Fiender, som dets indre Forhold. Han maa imidlertid ogsaa have haft dygtige Raadgivere, som ved disse Foranstaltninger have gaaet ham til Haande. Sagaen nævner udtrykkeligt Sigurd Jarl og Thorleif spake. Hvad den sidste angaar, da er det allerede forhen paapeget, hvorledes den gamle Tradition satte hans Navn i Forbindelse saavel med begge de Konger, hvilke Drettelsen af to af Norges Hovedlovgivninger, Eidsivatingsloven og Gulathingloven tillægges, nemlig Halvdan svarte og Haakon Adelssteensfostre, som med Ulfsjot, der nævnes som Islands første Lovgiver; og at det derfor altid bliver noget tvivlsomt, hvorvidt Thorleif spake virkelig har været til, og ej blot er en Sagnfigur, hvilken man plejede at nævne i Forbindelse med ethvert af de ældste Lovgivningsforetagender. Men for saa vidt man skal antage Tilværelsen af nogen historisk Thorleif spake, da maa dette blive den, som levede under Haakon Adelssteensfostre, thi om ham opgives der dog med et slags Nøjagtighed andre Omstændigheder, der opløse hans Levetid og Familieforhold²⁾.

Men uagtet Haakon Adelssteensfostres Indremmelser havde bragt den gamle Dødsforfatning tilbage, vare dog Gjendomsforholdene nu meget forandrede fra hvad de forhen havde været, og Kongens virkelige Magt blev i sig selv ikke stort mindre end forhen. Det er ovenfor viist³⁾, hvorledes Jordegodsset efter Harald Haarfagres Erobring bestod af tre Slags: i de forrige Dødskaarde, der endnu besadtes af de egentlige Ejere, men kun som stiftende Len, ikke som Døds, — Lensgodsset, eller det Jordegods, hvormed Jarlerne og Lendermændene vare forlenede, og det virkelige Krongods. Af disse tre klasser var det egentlig kun den første, der berørtes af Statsforandringen. Besidderne fik nemlig sin fuldkomne Gjendomsret igjen, deres Adkomsttitel udledes ikke længer fra kongelig Forlening, men fra deres egen ældgamle Dødsret, og følgelig ophørte ogsaa saavel de Forpligtelser, hvori

¹⁾ Det er merkeligt nok, at ogsaa i Viken, hvor Haakon dog ikke egentlig regjerede, maa den samme Statsforandring have fundet Sted. Man kunde derved fristes til at antage, at ifølge af disse Foranstaltninger mere skyldes en almindelig Bevægelse over det hele Land, end nogen bestemt Virksomhed fra Kongens Side, og denne Bevægelse turde snarest være rettet mod Danerødet, se nedenfor § 40.

²⁾ Han skal have været Herda-Kaars Søn og Ulfsjots Morbrøder, se ovenfor S. 576, jvf. 566.

³⁾ S. 571.

de hidtil som Lensmænd havde staaet til Kongen, nemlig til at betale ham Afgift og tjene i Krigen efter hans Opbud, som den Ret, Kongen som Overlensherre havde til at inddrage deres Gaarde under Kronen. Lensgodset og Krongodset derimod, hvilke tilsammen bestode af alle de Gjendomme, der enten for Erobringen tilhorte Kongerættten, eller ved Erobringen var kommen i Kongens Hænder, og af hvilke en stor Deel bortforleendes til Jarler og Lendermænd, medens det øvrige forblev Kronens umiddelbare Ejendom, rammes ikke ved hiin Indrømmelse, og Jarlerne og Herjerne vedbleve saaledes lige fuldt med Hensyn til deres Lehn- eller Veistle-Gaarde at være Kongens Vasaller. Som Exempel kunne vi anføre Besidderne af Gaarden Sandnes; Thorolf Kveldufsøn besad den endnu ved Nro som Ejendomsgaard, uden nogen særegen Forlening af Kongen, men dog saaledes, at denne her, som overalt i Norge, betragtedes som Overlensherre, og efter Behag kunde inddrage Gaarden. En saadan Inddragelse faa dt Sted, da Thorolf var bleven færdet. Kongen erklærede den, som det heder, udtrykkeligt for sin Ejendom. Den gik derved over fra at være Privatgaard til at blive en Deel af Krongodset. Da Kongen siden overlod den til Gyvind Lambe, blev den dog ikke derved Privatgaard, men en Deel af Lensgodset, og ved at modtage den i Len blev Gyvind Kongens Lendermand. Gyvind havde Sønnen Finn skjaalge, der rimeligviis tiltraadte Sandnes som Lendermand efter hans Død. Ved Statsforandringen under Haakon Adelssteensfosstre kan Finn ikke have faaet Odelsret over Sandnes, thi det var allerede traadt ud af Odelsgaardenes Række; han vedblev altsaa, som forhen, at besidde Gaarden som kongeligt Len, og at være Kongens Lendermand. Lendermændenes og Jarlernes Pligter og Rettigheder bleve paa den Maade temmelig uforandrede, og Forfatningen i Norge blev en besunderlig Blanding af Odelsvæsen og Lensvæsen. En anden Sag var det, at den Selvstændighed, de virkelige Odelsmænd nu atter erhvervede, ogsaa maatte bidrage til at gjøre Lendermændene, trods Lensforholdet, mere uafhængige af Kronen; thi ved Siden af deres Lens- eller Veistle-Gaarde ejede de vistnok i Regelen ogsaa Odelsgaarde, der ej kunde berøves dem.

Odelsens Tilbageerhvervelse var en saa vigtig Begivenhed i Norges Stats- og Rets-Historie, at Haakon Adelssteensfosstres Navn derved fornemmeligen er blevet forevigt. Den Lovgivningsvirksomhed, der tillægges ham, staar i den nærmeste Forbindelse dermed ¹⁾. Vel er temmelig sandsynligt, at det taknemmelige Folk, for hvilket hans Navn stedse stod i en klar Glands, bebagede sig i at tillægge ham andet og mere, end hvad han virkelig har

¹⁾ Derfor heder det udtrykkeligt i Egils Saga, Cap. 62: „Haakon satte de Love i Landet, at enhver Mand skulde eje sin Odal, medens hans Fader derimod havde gjort alle Mand i Landet til sine Trælle“.

udrettet, og at flere af de Foranstaltninger, der tillægges ham, mere have udviklet sig af sig selv i Tidens Lob; men vist er det, at Statsforandringen selv ej kan have fundet Sted paa nogen anden Tid, end under hans Regjering, og at han maa have været en Mand, der med den større Dannelselse, han skyldte sin engelske Opdragelse, forbandt en vis Lyst til at foretage Reforme, og et stort Talent til, med det gode at skaffe sine Ideer Indgang hos Folket. Hans Indvirkning paa Lovgivningen, især i hans egentlige Rige, Gulathingsslagen, bliver derfor under alle Omstændigheder meget stor, og den største Deel af den ældre Gulathingsslov i den Skikkelse, hvori vi kjende den, skyldes derfor visseelig ham. Af enkelte Yttringer i Sagaerne seer man, at hans Lovgivningsjysler maa have strakt sig gjennem en lang Række af Aar. Saaledes heder det om hans Forsøg paa at indføre Christendommen, hvorom nedenfor skal berettes, „at han satte Bestemmelsen om Julens Højtideligholdelse i Loven“; om hans Foranstaltninger til Rigets Forsvar siges der og, at han „satte de dertil sigtende Bestemmelser i Loven“ efter det første Angreb, Eric Blodores Sonner havde foretaget paa hans Rige. Hans hele Regjeringstid sees saaledes at have været fornemmelig beskæftiget med Lovgivningsjysler. Det er ogsaa i sig selv rimeligt, at flere af hans Indretninger ere blevne fremlidte ved særegne andre Anledninger. Men desuagtet maa de have staaet i den nøjeste Sammenhæng med hinanden indlyrdes, og for saa vidt enkelte af dem behøve en nærmere Dntale, bør de helst omhandles under Et.

Det er især Haralds Forsvarsanstalter, ved hvilke Sagaerne dvæle. Da Odelen nu atter tilhørte Bønderne, og Landet ikke længer var Kongens Ejendom, var det heller ikke længer Kongens udelukkende Pligt at forsvare det, men denne Pligt maatte nu ogsaa deles af Bønderne selv. Maaden, hvorpaa denne Pligt skulde udøves, maatte derfor nærmere bestemmes, og Forsvarsvæsenet organiseres. Det var fra Søsiden, at Norge fornemmelig kunde vente Angreb, og derfor maatte ogsaa fornemmelig Søforsvaret ordnes. Kong Haakon satte derfor, heder det, i Loven, at alle Bygder ved Søsiden over det hele Rige, og saa langt op i Landet som Laren gif højest i Elven, skulde ordnes og inddeles i **Skibreder**. Ved en **Skibrede** forstod man et Distrikt, hvis Bønder vare pligtige til at udrede, bemande og forøvrigt udstyre et Krigsskib. Han bestemte, heder det end videre, hvor mange Skibreder der skulde være, eller hvor mange Skibe der skulde udredes af hvert Fylke, naar fuld **Almenning** var ude, og hvor store disse Skibe skulde være. Ved **Almenning** forstod man den fuldtallige Udrustning fra hver Skibrede. Til denne var man, tilføjes der, pligtig, naar en udenlandsk Hær var i Landet ¹⁾. Den hele Udrustning med Skibe, Mandskab, Raaben og Pro-

¹⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 21.

viant, kaldtes tilsammen **Leidangr** (leidangr). Af en anden Beretning om den samme Foranstaltning erfarer man, at den, hvad der og efter det foregaaende er rimeligt, for det første kun omfattede Gulathingsslagen og Frostathingsslagen, og at de første Skibe tilvejebragtes ved den af Harald Haarfagre indførte Næsekat (Nesgildi), fra hvilken Bønderne nu sandsynligviis ved en engang for alle givne Sum løskjøbte sig. Det heder nemlig: „De Nesgildes-Skatter, som Harald havde paalagt hele Landet, lod Haakon tage langs Kysten og i Throndelagen, og anvende til Opførelse af Skibe. Han gjorde og en Bestemmelse for hvert Fylke, hvor mange og hvor store Skibe med Hensyn til Aantall skulde udredes, med Hensyn til Mænd, Baaben, og Proviant for en udenlandsk Hær, saa at enhver kampdygtig og fri Mand skulde eje Skjold, Kesse og Hugvaaben; thi fordi Kongen ofte kun havde saa Folk om sig, ønskede han at kunne saa Understøttelse, hvor han var, naar det tiltrængtes, og en Hær var nødvendig; han havde da et fuldt udrustet Skib med Mænd og Baaben at tage til, hvor han behøvede det“¹⁾. De ved Nesgildes-Skatterne byggede Skibe ere altsaa blevne Bønderne overdragne til Vedligeholdelse²⁾. Skibredes-Indretningen maa temmelig tidligt være bleven udstrakt til Haalogaland, og heller ikke saa længe derefter til Viken, da vi have en Fortegnelse over, hvor mange og hvor store Skibe hvert Fylke skulde udrede, forfattet, som det synes, meget tidligt, maaskee allerede i det 11te Aarhundrede, og i hvilken Fortegnelse baade Vikverjer og Haaleyger nævnes³⁾. I Forbindelse med Skibredes-Indretningen skal Kongen ogsaa have foranstaltet, at der oprettedes **Viter** eller **Varder** paa Fjeldene, i ikke større Afstand, end at man kunde se fra den ene til den anden; hvor en Fiende landede, skulde den nærmeste Vite antændes, derpaa den næste og saa videre. Viternes Antændelse var Tegn til at Herør eller Krigsbudstikken skulde gaa. Men for at Folket ej skulde forureliges ved blind Alarm, fastsatte Haakon ogsaa store Bøder for Viternes Antændelse uden Grund. Man regnede at Krigsbud paa denne Maade kunde gaa fra den sydligste Vite i Landet til det nordligste Thinglag paa Haalogaland⁴⁾.

Bed Haakons Bestræbelser for at ordne Landets Lov og Ret og sikkre det mod udvortes Fiender ved et vel indrettet Forsvarsvæsen, kom der til

1) Fagrskinna, Cap. 32.

2) Af yngre Diplomer se vi, hvorledes Bønderne i Skibredens, naar nye Skibe maatte bygges, fordi de ældre vare udslidte, fik Tilladelse til at sælge disse til Hjælp ved Anskaffelsen; s. Gr. Dipl. Norveg. I. No. 470.

3) Eldre Gulathingstov, Cap. 315.

4) Snorre, Haakon den gode's Saga, Cap. 21. Fagrskinna, Cap. 32.

at herfke god Fred i Landet, baade mellem Bønderne indbyrdes og for de Kjøbmænd, der udenlands fra føgte til Niget. Der var og, siges der, gode Maringer baade paa Sø og Land. Dette gjorde ham end mere yndet, og det fpuigtes udenfor Landets Grændfer, at Norge var lykkelig under hans Herredømme. Heraf benyttede han fig til at faa Jemterne til at erkjende ham for deres Konge. Det er ovenfor (S. 331 og 570) viift, hvorledes Jemteland allerede var blevet opryddet og befolket paa Dplandingekongen Gysteins Tid, og hvorledes dets Beboeres Antal forogedes ved senere Nybyggere under Harald Haarfagre. Fra Jemteland var igjen den nordlige Deel af Helsingeland bleven bebygget, medens den søndre Deel derimod var bebygget fra Sverige. Dette Nabofkab med Sviarne og Sverige bevirkede, at Helsingerne gjorde fine Kjøbferder til dette Nige, og at deres Land betragtedes fom henherende dertil. Jemterne derimod, fom boede mellem Sverige og Norge, hørte en Tid lang ikke til noget af disse to Niger, og ændsedes heller ikke af Kongerne. Men Haakon indledte fredelig Handel med dem, og føgte at vinde de mægtigste Mænd iblandt dem, hvilket heller ikke blev ham vanskeligt, da Jemterne hørte faa meget godt om ham. Han bragte det endelig dertil, at deres fornemfte Mænd kom til ham, hylkede ham fom Konge, og forbandt fig til at betale ham Skat, hvorimod han, fom det siges, gav dem Love og Landsret. De vilde heller adlyde ham end Sviakongen, fordi de selv vare af norsk Vt. Dgsaa de Helsingere, hvis Herkomst var fra Norge eller Jemteland, skal have fulgt deres Exempel ¹⁾.

38. Haakens Bestræbelser for at indføre Christendommen.

Kong Haakon var hos Vdhelstan bleven opdragen i den christelige Religion. I England var Geiftlighedens Anfeelse paa denne Tid overordentlig stor, og den religiøse Iver grændsede til Bigotteri. Det var derfor intet Under, at Haakon med Smerte faa Hedenfabet herfke i Norge, og faa snart fom muligt gjorde alvorlige Skridt til at indføre Christendommen. Denne kan paa Haakons Tid ikke aldeles have savnet Tilhængere i Norge, da faa mange Vikinger paa deres Tog havde lært den at kjende, og, faaledes fom vi læse om flere af de ældfte Nybyggere paa Island, viftnok ogsaa havde ladet fig døbe; men Antallet af de døbte Nordmænd maa dog endnu have været faare lidet i Sammenligning med Hedningernes, og de døbte Vikingers Christendom havde desuden ikke stort at betyde. Folket kan derfor neppe siges at have været modent til Christendommens Indførelse, og hvad der endnu mere maatte vanskeliggjøre denne, var den Omftændighed,

¹⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 14.

at Sigurd Jarl, Kongens fornemste Støtte og Raadgiver, selv, ligesom hans Fader, var en ivrig Afsadvorger og Blotmand ¹⁾. Det var derfor saa langt fra, at Kongen kunde vente nogen Understøttelse af ham, at han snarere maatte befrygte ved et uoverlagt Skridt i denne Sag at gjøre ham til sin Fiende. Ikke desto mindre besluttede Haakon at gjøre et Forsøg. I Begyndelsen gif han meget forsigtigt tilverks. Han havde endog selv en Tid lang kun øvet Christendommen hemmeligt, overholdende Søndagene, Højtidsdagene og Fredagsfasten, og overladende Sigurd Jarl at forestaa Blotene i Templet ved Lade paa hans Vegne. Han satte det tillige i Loven, at Julen skulde begynde paa samme Tid, som de Christnes Juul, ikke, som forhen, paa Huges- eller Midvinter-Nat, omkring den 12te Januar; til dens Højtideligholdelse skulde hver Mand uader en bestemt Bod have en Mæles-Ol, og Helgen skulde vedvare saa længe som de Christnes Juul, ikke, som forhen, kun i tre Dage. Heri synes Folket at have fundet sig; muligt er det vel og, at Sagnet har tillagt Haakon en Bestemmelse, der deels skriver sig fra sildigere Tider, deels i sig selv indeholder Levninger fra Hedendommen, nemlig den i den ældste Gulathingsslov indførte Bestemmelse om den saakaldte *Mjergd* ²⁾, eller Forpligtelse for Bønderne til, hvor i det mindste trende Familier kunde komme sammen, at holde Julegilde, hvortil enhver Huusbonde og enhver Huusfrue under en Bod af tre Mark Sølv skulde medbringe en Mæles Ol, det vil sige, saa meget Ol, som kunde brygges af en Mæle Malt, og som skulde signes og drikkes til Kristus og Jomfru Maria for et godt Mar og Fred, ligesom man ved de hedenske Dffringer tomte Odins-bægret til Sejr og Vælde for Kongen, og Njords og Freys-Bægret for et godt Mar og Fred ³⁾.

Medens Haakon ventede paa det belejlige Djeblik til at rykke aabenbart frem med Christendoms-Paabudet, søgte han at vinde sine nærmeste Omgivelser og Omgangsvenner for Christendommen. Af Venskab for ham lode ogsaa mange sig overtale til at lade sig døbe, og flere ophørte i det mindste med Blotene. Især søgte han at skaffe Christendommen Tilhængere i Throndelagen, hvor Landets største Styrke var, og opholdt sig derfor her lange Stunder. Da han endelig troede at have sikret Christendommen tilsvorlig Understøttelse blandt Landets eller Egnens Fornemste, sendte han Bud

¹⁾ Paa den Iver, hvormed Sigurd tog sig af Blotene, anfører Snorre i Haakon den godes Saga, Cap. 16, et Exempel; han gjorde nemlig et stort Dffergilde paa Lade, hvorved han selv bestred alle Omkostninger, saa at Gjesterne, efter som Skatden Kormak i sin Draapa om Sigurd melder, ikke behøvede at tage nogen Aft eller Madpose med sig.

²⁾ Ældre Gulathingsslov, Cap. 6, 7.

³⁾ Stundom drak man og Bragebægret og Forfædrenes Minde, se Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 16, jvf. ovenfor S. 177 og 186.

til England efter en Biskop og andre kristelige Lærere, og da de vare komne til Norge, bekendtgjorde han ude paa Nordmøre ¹⁾, at han nu vilde paabyde Christendommen over det hele Land. Møderne og Naumsdølernes henfæde Sagen under Thrøndernes Afgjørelse. Kong Haakon lod imidlertid nogle Kirker indvie ude paa Møre og satte Prestes til dem, men begav sig derpaa strax til Thrøndhjem, hvor han stevnede Bønderne til Thing, og bød dem antage Christendommen. De paa dette Thing forsamlede Bønder vilde heller ikke befatte sig med denne vanskelige Sag, men henfæde den til Frostathing, hvor Mænd fra alle Thrøndelagens Fylker vilde komme sammen.

Kongen indfandt sig paa Frostathinget, og traf her en stor Forsamling af Bønder. Da Thinget var sat, begyndte han strax at tale til Folket og forkyndte sit Bud og sin Begjæring til Bønder og Bothegne, rige og urige, unge og gamle, formuende og fattige, Koner og Karle, at de alle skulde lade sig døbe og tro paa een Gud, Kristus, Jomfru Marias Søn, men høre op med alle Blot og forsage de bedenske Guder, at de skulde helligholde hver syvende Dag ved at lade alt Arbejde hvile, og at de ligeledes skulde faste hver syvende Dag ²⁾. Da Kongen havde udtalt, blev der, som det fortælles, stort Knur blandt Bønderne over at Kongen vilde tage deres Arbejde og deres Tro fra dem. De sagde, at naar de ej skulde arbejde, kunde Landet ikke bygges, og Arbejdsmand og Trelle sagde at de ikke kunde arbejde, naar de ej skulde faa Mad. Man udlod sig ogsaa med at det var en arvelig Lyde paa Haakens hele Æt, at saavel han som hans Forfædre vare karrige paa sin Mad, hvor gavmilde de end vare paa Guld ³⁾. Den mægtige **Asbjørn** af Medalhuus i Gauldalen stod op og svarede saaledes paa Kongens Tale: „Da du, Kong Haakon, havde holdt dit første Thing her i Thrøndhjem, og vi havde taget dig til Konge og faaet vor Odel af dig, troede vi at have faaet Himlen selv i vore Hænder; men nu vide vi ikke, om vi virkelig have faaet Friheden, eller om du atter vil gjøre os til Trelle paa den underlige Viis, at vi skulle forsage den Tro, vore Fædre og alle deres Forfædre have haft for os, baade i Brændoldet og nu i Højoldet. De have været langt gjævere Mænd end vi, og endda har denne Tro duet nok saa godt for os. Vi have lagt saa stor Elsk til dig, at vi have ladet dig raade for Lov og Landsret med os. Du have ogsaa vi Bønder den faste Vilje og samdrægtige Beslutning, at overholde de Love,

¹⁾ At det skede paa Nordmøre, sees af hvad der senere nævnes i Beretningen.

²⁾ Næmlig hver Fredag.

³⁾ Saaledes Halsban milde, og tildeels Harald Haarvagre, se ovenfor S. 379 og S. 607.

som du satte her paa Frostatbinget, og hvortil vi gave dig vort Ja; vi ville alle følge dig og have dig til Konge, saa længe en eneste af os Bønder, der nu befinde sig her paa Thinget, er i Live, dersom kun du, Konge, vil vise noget Maadehold, og ikke forlange andet af os, end hvad vi kunne søje dig i, og hvad der ikke er utilbørligt for os at gjøre. Men dersom du vil tage denne Sag med saa megen Hefstighed, at du endog vil prøve Magt og Styrke med os, da have vi besluttet, alle at stilles fra dig, og tage os en anden Høvding, som kan hjælpe os til at vi frit kunne beholde den Tro, der behager os. Vælg nu, Konge, mellem disse tvende Aar, førend Thinget opløses". Ved denne Tale yttrede Bønderne stor Bisaldstummel, og sagde, at det skulde være som Nashjorn havde sagt. Da Tummelen sagtedes, og der blev Stilhed, sagde Sigurd Jarl: „det er Kong Haakens Vilje, Bønder, at samtykke i Eders Ønske, og aldrig lade Eders Venstabs fare". Bønderne svarede, at de ønskede at Kongen skulde blote for dem til et godt Nor og Fred, ligesom hans Fader havde gjort: da standsede Knurren og Thinget hævedes. Sigurd Jarl talte siden med Kongen og bad ham endelig ikke ganske at vægre sig ved at opfylde Bøndernes Ønske, thi, sagde han, „det nytter ikke andet end at søje sig noget efter Bønderne. I hørte jo selv, Konge, at dette var Hovdingernes Vilje og ivrige Ønske, og dermed ogsaa Folkets. Men vi skulle se til at finde paa et eller andet godt Raad". Dette aftaltes nu mellem Kongen og Jarlen.

Høsten derefter, eller ved Vintrens Begyndelse, holdtes der Vinternatsblot og Gilde paa Lade, hvor ogsaa Kongen indfandt sig. Hidtil havde han, naar han var tilstede ved Blotfester, plejet at holde Maaltid med nogle saa Mænd i et lidet Huus for sig selv; men nu klagede Bønderne over at han ej sad i sit Højsæde, naar den bedste Folkeglæde herskede. Jarlen raadede ham til at han denne Gang ikke skulde holde sig borte, og det blev endelig saaledes, at Kongen sad i sit Højsæde. Da det første Bæger var isjennet, talte Sigurd Jarl for Skaalen, signede den til Odin, og drak af Hornet til Kongen. Kongen modtog Hornet, gjorde Korsjets Tegn derover, og drak. Da sagde en af Gjefterne, ved Navn Kuar af Gryting: „hvorfor gjør nu Kongen saaledes, vil han endnu ikke blote"? Sigurd Jarl svarede: „Kongen gjør som alle de, der tro paa deres Magt og Styrke, nemlig at signe sit Bæger til Thor, derfor gjorde han Hammer-Merke derover, førend han drak". I denne Forklaring fandt Bønderne sig, og det var roligt den Aften. Men næste Dag, da man skulde gaa til Bords, flokkede Bønderne sig om Kongen og sagde at han skulde æde Hestekød. Dette betragtedes af den Tids ivrige Christine med den største Afsty, som Hedenstabsens Tegn, og Kongen vilde derfor ikke paa nogen Maade samtykke deri. De bade ham da at drikke Gøddet. Dette vilde han heller ikke. Endelig bade de ham at svise af det ovenpaa flodende Fædt, men ogsaa herved vægrede han sig.

Da var det nær ved at Bønderne havde anfaldt Kongen, hvis Sigurd Jarl ikke havde lagt sig imellem, og søgt at berolige dem. Han bad Kongen at gabe over Kjedelhadden, hvor Dampen af det kogte Hestefjød havde lagt sig, og som var bleven fedtet. Kongen tog en Liindug, viklede den om Hadden, gabede derover, og gik derpaa til sit Højsæde. Men paa begge Sider var man ilde tilfreds. Og vist er det, at Haakon i det mindste denne Gang ej havde fulgt sin Fosterfader Wedhelstans Raad.

Den følgende Winter var et Julegilde beredet for Kongen inde paa Mæren i Sparboen. Da det led hen mod Juul, holdt de 8 Hovdinger, der især raadede for Blotene i Throndelagen, et Møde med hinanden, og forbandt sig med hinanden om at modarbejde Christendommen og tvinge Kongen til at blote. Sagaen har opbevaret deres Navne, nemlig Kaar af Gryting (fra Orkedalen), Nasbjørn af Medalhuus (fra Gauldalafylke), Thorberg af Barnes (fra Stjordalafylke), og Orm af Lyren (fra Strinda-fylke); disse fire horte til Udthronderne, de øvrige fire til Indthronderne, nemlig: Botolf af Alvshaug (fra Staun), Narve af Stav (fra Verdalen), Thrond Hale af Egg (fra Sparbyggjafylke), og Thore Skegg af Husebo paa Inderoen (fra Gynafolke¹). Det aftaltes, at hine fire udthronderske Hovdinger skulde tiltetgjøre Christendommen ved at nedbryde de paa Møre byggede Kirker og dræbe Presterne, medens de fire Indthronder skulde søge at tvinge Kongen til at deeltage i Offeringerne. Udthronderne droge paa fire Skibe syd til Møre, brændte 3 Kirker og dræbte 3 Prester. Indthrondernes Hovdinger oppebiede Kongen ved Julegildet paa Mæren. Her var en stor Skare af Bønder forsamlede. Kongen og Jarlen kom begge med deres Hird. Allerede paa den første Gildesdag gif Bønderne haardt ind paa Kongen, og forlangte under Trusler, at han skulde blote. Sigurd Jarl søgte atter at forlige dem, og bragte det dertil, at

¹) Ved at betragte disse Navne tilligemed de tilføjede Hjemsteder leer man, at det har været Sagafortællerens Hensigt at nævne en Hovding fra hvert af Throndelagens 8 Fylker. Hvor vidt dette er et Tegns paa Beretningens Troværdighed og ikke snarere paa at den har undergaaet en senere Bearbejdelse og Udpyntning, ville vi ej drøfte os til at afgjøre. Flere af Stedsnavnene ere i det mindste besunderligt afvigende fra den Form, hvori de ellers forekomme. I Orkedalen er et Griete eller Grote, ikke Gryting, paa Strinden Veren, ikke Lyren; i Verdalen findes Spor af et Gaardsnavn, Stav, i Stafs-Skeneyjar, nu Stubskin ej langt fra Wuku, men Navnet selv existerer ikke; paa Inderoen findes Huusfad, ikke Husebo. Det er alene Navnene Barnes, (Barnes), Medalhuus (Meelhuus), Alvshaug (nu forvansket til Alstahaug) og Egg (Egge), som gjenkjendes i Diplomer og Fordebøger. Muligt at Stedsnavnene saa langt tilbage, som paa Haakons Tid, vare noget forskjellige fra hvad de et Par Aarhundreder senere vare, dog indsees ikke nogen Grund, hvorfor de skulde vare det. Forskjelligheden synes derfor i og for sig at indebolde etslags Vidnesbyrd om en vis Usikkerhed i Fortællingen.

Kongen spiste nogle Stykker Hestelever, og drak alle de Skaaler, Bønderne skjænkede i for ham, uden Kors. Men da Gildet var forbi, drog han med Jarlen ud til Lade, meget gram i Hu. Han vilde strax forlade Throndhjem med alle sine Folk, og sagde, at han skulde komme mandstærkere tilbage og lade Thrønderne undgjælde det Fiendskab, de havde viist ham. Sigurd Jarl bad ham ikke at have noget imod Thrønderne for dette, og sagde at det ej vilde være godt for Kongen at true eller herje mod sit eget Folk, hvor Landets største Styrke var, saaledes som i Throndhjem. Men Kongen var saa vred, at han ikke vilde høre et Ord. Han drog syd til Nære, opholdt sig der om Vinteren og ud paa Baaren, og samlede henimod Sommeren en Hær, med hvilken han, som det hed, vilde drage mod Thrønderne.

Dette er den i Snorre Sturlasons Kongesagaer givne Beretning om disse Forhandlinger ¹⁾. Den tilføjer, at det kun var Efterretningen om et Angreb, Erik Blodøres Sønner havde foretaget i den sydlige Deel af Landet (hvorom nedenfor), der bragte ham til at afstaa fra sin Plan, at angribe Thrønderne. En anden Beretning sætter derimod disse Forhandlinger angaaende Christendommen ikke i nogen Forbindelse med Eriks Søners Angreb, men henfører dem til hans firtende Regjerings-Aar, eller Vintren mellem 950 og 951, medens den først omtaler Eriks Søners Tog til Norge efter Kongens 17de Aar (952) ²⁾. Denne Beretning medder ogsaa ligesvem, at Kongen lod sig true eller overtale til at blote. I sit firtende Aages Aar, heder det, havde han et talrigt Thing inde i Throndhjem paa Næren, og paa dette Thing satte Thrønderne ham to Vilkaar, enten at blote efter de forrige Kongers Skik til Aar og Fred, og saaledes efterkomme den gamle Lov, eller at blive jagen af Niget. Kongen vægrede sig, men hans bedste Venner og mange andre Folk lagde sig imellem, idet de forestillede Bønderne, hvor nyttig en Høvding han var for sine Tjegner, da han sørgede saa godt for Lovgivningen og gode Sæder, og antaakte Kongen om at standse denne Knurren ved at gjøre Bønderne en Ubetydelighed efter deres Vilje, saa at Blotmændene ej skulde have det at sige, at han var Skyld i Lovenes Omstyrning. Og, heder det, „formedelst sin Godmodighed og Kjærlighed til sine Venner gjorde han efter deres Bøn og blotede“. Denne Beretning, der allerede i og for sig ved den bestemte Tidsangivelse, hvormed den er ledsaget, vinder et større Udseende af Paalidelighed, end den anden med al dens Vidtløftighed, bestyrkes ogsaa, saavel ved visse chronologiske Data, hvorom der nedenfor vil blive handlet ³⁾, som ved

¹⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 15—19. Jvf. Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 21—23.

²⁾ Fagrskinna, Cap. 29.

³⁾ Næmlig i § 42 og 43, hvor Haakons Krige med Danmark og Erik Blodøres Sønner omtales.

andre historiske Skrifter's Udsagn. Saaledes heder det i et gammelt, paa Latin forfattet Udtog af den norske Kongehistorie: „Haakon, skjønt opdragen paa det omhyggeligste af den saare kristelige Konge i England, faldt dog i en saa stor Wilsfarelse, at han var daarlig nok til at foretrække det forbigaaende jordiske for det evige himmelske Rige, og af Omhu for at vedligeholde sin Kongeværdighed blev en Frasalden, og, undergiben Afgudernes Dyrkelse, tjente flere Guder og ikke een Gud ¹⁾“. Og i et andet paa Norsk skrevet Udtog af Kongesagaerne siges der, at han havde en hedenst Kone og veg meget fra Christendommen for hendes Skuld og for at gjøre det Christendommen fiendske Folk efter Behag. Der siges vel, at han skal have bidt i Hestelever, dog saaledes at han svøbte en Dug om, og ikke blotede paa anden Maade; men tilføjes der, fra den Tid af gif alt ham tyngre end forhen ²⁾. I en Tale, der lægges Dlaf Tryggvesson i Munden i denne Konges Saga, forekomme disse Ord: „han (Haakon Adelssteensfostre) lod sig af sine Trælle kue til at forsaage den sande Tro, og forhaanede sin Skaber og skjemmede sig selv i den Grad, at han gif hen at blote“ ³⁾. Beretningerne om hans Endeligt ere ogsaa enige om at han paa det Yderste viste stor Anger over sit saakaldte Frasald fra den sande Gud, og erkjendte, at han havde levet som en Hedning. Det synes derfor neppe at kunne betvivles, at hans Deeltagelse i Blotene har gaaet videre, end den af Snorre fulgte Beretning, der tyensynlig søger at stille ham i det efter de daværende kristelige Begreber mindst ufordeeltige Lys, har angivet.

Det var vistnok ogsaa i sig selv et højt uoverlagt Skridt af Haakon, allerede nu at ville indføre Christendommen, især i Throndelagen, hvor Nasareligionen endnu havde sine fleste Tilhængere ⁴⁾, og hvor den mægtige Sigurd Jarl understøttede den hedenst Gudsdyrkelse. Naar man opmærksomt følger Beretningens Ord, faar man et ikke utydeligt Indtryk af, at Sigurd Jarl egentlig har spillet under Dække med Wonderne, og, om han end ikke ligefrem tog deres Parti, men oprigtigt søgte at værne om Kongens Sikkerhed, dog søgte at gjøre ham saa ængstelig som muligt, og paa alle Maader søgte at overtale ham til aldeles at opgive sin Plan. Paa denne Maade bedømtes ogsaa Sigurds Færd i hin ovennævnte Tale af Dlaf Tryggvesson. Det heder her: „Sigurd Jarl var den største Gildre og

¹⁾ Historia Norvegiæ, fol. 7 b.

²⁾ Ágrip af Nor. kon. Sög. Cap. 5.

³⁾ Dlaf Tryggvesson's Saga, Cap. 167.

⁴⁾ Det vil i det Følgende, hvor Dlaf den helliges Historie omtales, vise sig, hvorledes endnu paa hans Tid, næsten hundrede Aar efter Haakon, Høvdingerne i Thronbhjem, fornemmelig Indhered, holdt ivrigt ved Hedendommen, medens den paa de øvrige Steder i Landet for det meste var afskaffet.

Snare, Fortabelse og Odeløggelse for Kong Haakon ved Siden af de andre Høvdingers Magtsprog og hans egen Beghed".

Det var saaledes intet Under, at Haakons forhastede Bestræbelser bleve uheldige og endog bragte ham selv i Fare. Tiden var endnu ikke kommen, Folket endnu ikke modent til Christendommens Indførelse. Dertil kom, at de Uroligheder, der begyndte i Kong Haakons sidste Regjeringsaar, gave ham og Folket saa meget at tænke paa, at al Tale om Religionsforandring for det første maatte ophøre. Imidlertid kan man neppe betvivle, at den sande Lære, som prædikedes ved Haakons Foranstaltning, dog altid har vundet Indpas hos og slaaet an paa enkelte fromme Sjæle, og at Christendommen virkelig fra denne Tid har vundet sit første Fodfæste i Landet.

39. Erik Blodøres senere Hændelser og Død.

Den største Deel af Kong Haakons Regjerings Tid gik hen i Fred, og der siges udtrykkeligt at denne Fred var saa god, at Ingen gjorde Skade paa anden Mands Gods, eller bred Freden mod nogen anden ¹⁾. Men hans sidste Aar foruroligedes især ved de Forsøg, Erik Blodøres Sønner gjorde paa at vinde deres fædrene Rige i Norge tilbage, hvorved de understøttedes af Danekongen Harald Gormsøn, der ligeledes havde Arvefordringer paa Viken.

Det er ovenfor omtalt, at Erik Blodøre havde faaet Northumberland til Len af Kong Edhelstan, og havde opslaaet sin Bolig i York. Hans Forpligtelse var at skulle forsvare Landet mod Daner og andre Visinger. Hvis han, som vore Sagaer antyde, fik denne Forlening i Aaret 936, har han upaatvivelig deltaget i Brunanburgslaget. Men Sagaernes Beretninger om Eriks Hændelser efter hans Fordrivelse fra Norge ere saa forvirrede og mangeltagte, at man ej kan stole paa deres Tidsangivelser. Det er sandsynligere, at Erik først i Edhelstans sidste Dage (mellem 939 og 941) er kommen til Northumberland, og at han heller ikke er bleven forlenet med hele dette Landskab, men kun med York og det omliggende Distrikt ²⁾. Efter Snorre Sturlassons Fortælling forlod Erik efter Edhelstans Død (941) Northumberland, og begav sig paa Vikingetog i Vesterhavet, i Følge med Arnkell og Erlend, Torv-Einars Sønner, fordi han vidste at Cadmund,

¹⁾ Olaf den helliges Saga, Cap. 9.

²⁾ Hvis han havde været forlenet med hele Northumberland, havde de engelske Beretninger upaatviveligt omtalt ham, ligesom senere, da han virkelig for en kort Stund kom i Besiddelse af dette Landskab. Derimod kan det, som ovenfor antydet, meget vel tænkes, at han, ligesom Olaf Sigtryggs Søn og Ragnvald Gudrøds Søn, har haft en mindre Forlening i Egnen, uden strax at være nævnt.

Kong Edhelstans Broder og Efterfølger, var ingen Ven af Nordmændene, og tænkte paa at indsætte en anden Konge i Northumberland. Han drog til Sydverne, hvor flere Biskoper og Hærkonger forenede sig med ham og sejlede derpaa i Spidsen for denne Skare, først til Irland, hvor han endmere foretog sine Hær, derpaa til Bretland eller Wales, hvor han herjede, og endelig til det sydlige England, hvor han dristig gjorde Landgang og trængte langt frem under idelig Herjen, indtil han endelig maatte bukke under for den af Godmund paa denne Kant indsatte Underkonge ved Navn Olaf, der mødte ham med en langt overlegen Hær, og efter en haardnakket Kamp fældte Erik med fem andre Konger, ved Navn Guthorm, dennes to Sønner, Ivar og Haarel, Sigurd og Magnvald, tilligemed Torv-Ginars Sønner Arnkell og Erlend. Denne Fortælling giver tydeligt at forstaa, at Eriks Fald indtraf strax efter Edhelstans Død ¹⁾. En kortere, i Norge selv optegnet Fremstilling af disse Begivenheder lader Erik forlade Northumberland og drage i Vesterviking, fordi det stod ham for Hovedet, hvor stort et Rige og hvor mange Skatlande hans Fader havde haft, medens han selv nu maatte nøje sig med et lidet Len; derfor, siges der, lagde han sig paa Vikingetog og herjede i de vestlige Lande. En Sommer, vedbliver Fortællingen, men uden at tilføje hvor længe efter at han havde forladt sit Len, herjede han vestenfor Skotland, om Irland og om Bretland, og standsede ikke førend han kom til det sydlige England, hvor han herjede som andensteds, fordi Edhelstan da var død, og Godmund var Konge; han havde en stor Hær og ledsagedes af ikke mindre end fem Konger, men vovede sig dog usorgsamt alt for langt op i Landet, og blev overmandet og fældt af Godmunds Skattekonge Olaf ²⁾. Denne Fremstilling er forsaavidt sandsynligere, som den ikke udtrykkeligt henfører Eriks Fald til Tiden strax efter Edhelstans Død, og tilmed, ved Udtrykket „en Sommer“, antyder at der laa nogle Aar imellem. Men at begge Beretninger i mangt og meget ere fejlagtige, sees dog deraf, at de omtale en Skattekonge, og det endog en ved Navn Olaf, i det sydlige England eller Wessex, de daværende engelske Kongers egentlige Hovedrige, hvor der ingen Skattekonger var, og allerminst nogen med det norske Navn Olaf. Hvis Erik virkelig har gjort Landgang i et under en Skattekonge staaende Landskab, da maa det have været i Northumberland, hvilket ogsaa bestrækkes af Skattekongens Navn, ligesom det i sig selv er rimeligt, at Erik har søgt med væbnet Haand at vinde det Rige tilbage, som han havde forladt eller fra hvilket han var fordreven. Hvor upaalidelelige

¹⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 4. Egils Saga lader ogsaa umisfjendeligt Erik falde strax efter Edhelstans Død, thi efter at have ladet Egil Skallagrimsøn finde Erik i York allerede 936, fortæller den at han siden paa engang erfarede Beretningen om Edhelstans Død og Eriks Fald.

²⁾ Fagrskinna, Cap. 27, 28.

og fejlagtige disse Beretninger ere i alt, hvad der ikke umiddelbart vedkommer Erik selv, og hvad der ej bestyrkes ved samtidige, opbevarede Kvad, bliver saaledes indlysende. Endog den Angivelse, at Gadmund skulde have været Konge i England, da han faldt, maa betragtes som heel utilforladelig, da den i høj Grad bærer Præget af at være senere tillempet af Sagnetbeskriverne efter engelske Krøniker, i hvilke de fandt det angivet, at Gadmund var Edhelstans Efterfølger, hvorefter de igjen sluttede, at han ogsaa maatte have været Konge da Erik faldt. Der gives endnu en anden norsk Beretning, som aldeles afviger fra den ovenfor meddeelte, og som derved viser, hvor forskellige Sagnene om Erik have været. Efter denne Beretning skulde Erik være bleven Edhelstans Jarl i Northumberland, men ved sin Hustru Gunnhilds Paavirkning have viist sig saa grim og voldsom, at Northumbrene ej kunde taale ham, men jage ham bort, hvorefter han lagde sig i Viking, og endelig faldt paa et Tog i Spanien ¹⁾.

Undersøge vi, hvad der af alt dette bekræftes af Kvad og samtidige Beretninger, bliver det kun, at Erik havde sin Bolig i York ²⁾, og at der i det Slag, hvor han fandt sin Død, ogsaa faldt fem Konger med ham ³⁾. Sandsynligviis have ogsaa de med ham faldne Kongers Navne været opbevarede i de Kvad, der handlede om hans Død. Om Navnet Olaf paa den Konge, med hvem han kæmpede, er ligesaa sikkert, bliver mere tvivlsomt, thi der kæmpede og, som vi have seet, en Olaf i Brunanburgslaget, hvor der ligeledes faldt fem Konger, og man kan ej være vis paa, om ikke de gamle

¹⁾ Beretningen forekommer, med en ubetydelig Forfjællighed, i Ágrip, (Cap. 7) og Historia Norvegiæ (fol. 7 b). I den første heder det: „Erik fik af Kong Edhelstan Jarlsrige i Northumberland, men blev ogsaa der ved sin Hustru Gunnhilds Paavirkning saa grim og slem mod sine Folk, at de tyktes neppe at kunne taale ham. Derfor lagde han sig i Viking ude i Vesterlandene, og faldt i Spanien paa Krigstog“. Historia Norvegiæ siger: „Væntligt modtagen af sin Broders Fosterfader og døbt, indfattes han til Jarl over hele Northumberland, og var yndet af alle, indtil hans slemme Hustru Gunnhild kom; men hendes fordærvelige Lag kunde Northumbrene ej taale, og afrydte det. Han begav sig da paa Vikingetog og faldt i Spanien“.

²⁾ York nævnes udtrykkeligt i Egil Skallagrimsøns Høfudlausn (se nedenfor) som det Sted, hvor dette Kvad blev fremsagt. Det heder nemlig i 2den Strofe:

Kongen mig Afgang bød;	frembærer Ddins Njød
kvæder jeg Sangen sed,	i Englands Skjød.

Dg i den 18de:

Frem af Hjerte-Bunden	Ddins Tale
Bar jeg med Munden	i Forviks Sale.

Dg ligeledes i Krinbjørns Draape, Str. 3 —: Jeg havde paadraget mig den mægtige Konges Brede, men besøgte dog dumdriftig Herten, hvor Kongen sad med barst Mine, og med blodigt Sverd herskede i York.

³⁾ Se det nedenfor meddeelte Stykke af Eriksmaal.

Sagaskrivere, der tidligt lærte de engelske Kroniker at kjende, have forverlet dette Slag med det, hvori Erik faldt. Imidlertid er det, som strax nedenfor skal vises, ikke usandsynligt, at Erik ved sin sidste Kamp i England virkelig stred mod en Konge ved Navn Olaf.

De engelske Annaler og Kroniker, som med al deres Mangelagtighed dog have den Fordeel, at de indeholde Beretninger for største Deelen nedskrevne samtidigt med Begivenhederne selv, maa her blive vor fornemste Ledetraad. Det er ovenfor (S. 702) viist, hvorledes Olaf Godfredsøn fra Irland, der efter Edhelstans Død (941) var bleven tagen til Konge af Northumberlanderne, efter en kortvarig Krig med Kong Eadmund befremmede sig til et Forlig, hvorved han fik hele Landet østenfor Wätlingastræt i Len, imod at lade sig døbe, men at han kort efter døde (943), og at Eadmund derpaa fordrev to andre norske Konger fra Northumberland, Magnvald, Godfreds Son, og Olaf, Sigtryggs Son, og underlagde sig hele Northumberland. Eadmund døde to Aar efter (946), og efterfulgtes af sin Broder **Eadred**, der ligeledes, strax efter sin Tronbestigelse, drog over Northumberland, tvang det til Lydighed, og modtog Hylдинг af Erkebiskop Wulfstan tilligemed Northumberlands fornemste Hovdinger ved Taddenscylf (947) ¹⁾. Men kort efter faldt de atter fra, og toge, som Kronikerne berette, **Erik** til deres Konge. Eadred drog nu ind i Northumberland med en Hær, herjede det, og opbrændte endog Klosteret i Ripon, men blev ved Eriks Medvirkning, slagen ved York, hvorfor han i Brede sagde, at han vilde vende tilbage igien og aldeles ødelægge Landet; herover bleve Northumbrenes Hovdinger angstelige, forjog Erik, og udrædede Boder til Kong Eadred for deres Frafald. Kort efter kom **Olaf Kvaran**, der ved den irske Konge Congelaghs Hjælp havde opløst sig til Konge i Dublin, for ogsaa at forsøge sin Lykke i Northumberland, og blev, som man maa formode, med Eadreds Samtykke, virkelig antagen; dog kort Tid efter uddreve Northumbrene ham, og toge paa ny Erik, Haralds Son, til Konge. Opbragt herover, lod Kong Eadred den urolige Erkebiskop Wulfstan, der altid holdt med Oprørerne, fængsle, og foranstaltede tillige et stort Blodbad i Thetford, fordi Indbyggerne havde dræbt deres Abbed. Dette synes at have sat Northumbrene i Skræk, thi vi læse, at de Aaret efter fordreve Erik, at Eadred gjenbandt Northumberland, og at Wulfstan nu sattes paa fri Fod, men forflyttedes fra York til Biskopsdommet Dorchester i det sydlige England ²⁾. En Forfatter, der her synes at have haft selvstændige Kilder, tillægger, at Erik i en øde Egn, kaldet Stanmor, ved Højgeresen Dsulf's (Masulf's) Førræderi blev dræbt af Maff, Olafs Søn, tilligemed sin Søn Henrik og sin Broder Magnvald,

¹⁾ Chron. Sax. Mon. hist. Brit. I. p. 388.

²⁾ Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 389.

hvorefter Northumberland ophørte at være Kongerige, men derimod bortfø-
lenedes som Jarldomme til Osulf og hans Efterkommere ¹⁾. I Henrik og
Magnvald, hvilke her udgives for Eriks Søn og Broder, gjentfjender man utvivl-
somt Sagaens Haarek og Magnvald; Erik selv kaldes ligesom Haralds Søn;
han blev loffet langt ind i Landet, ligetil Stanmor, mellem Richmond, Westmo-
reland og Cumberland ²⁾, ved Osulfs Bestræbelser; dette Navn, Osulf eller
Masulf, kunde nok i Tidens Løb forverles med Olaf eller Alaf, især da
det synes, som om Erik ogsaa har haft en virkelig Medbestjer og Fiende i Olaf
Kvaran. Det synes altsaa umiskjendeligt at være Erik Blodøres sidste Kamp,
som de engelske Kroniker her have beskrevet, og det maa anses som en Fests-
tagelse, naar Sagaerne henvise den til Kong Gadmunds Tid. Derimod er
det meget sandsynligt, at de nærmere Omstændigheder ved hans Endeligt,
som f. Ex. hans Herjetog paa Skotlands, Irlands, Bretlands og Englands
Kyster, m. m. ere rigtigt beskrevne, thi Sagatraditionerne dvælede gjerne ved
Enkeltheder, hvilke derimod i de engelske Annaler sædvanligviis forbigaaes.

De engelske Kroniker afvige indbyrdes i at bestemme Tiden for Eriks
Død. Nogle henvise den til 950, andre til 952, atter andre til 954 ³⁾.
Paalideligt synes Henviselsen til 950 at være, da Wulfstans Underskrift ej
findes under Diplomer mellem 949 og 955, og Osulf allerede i Maret 949
kaldes Højgeresa i Bamberough i Northumberland ⁴⁾. Men erkjendes dette,
vinder Rigtigheden af at anse de engelske Kronikers Erik Haraldsøn for Erik
Blodøre en ny Bestyrkelse i vore egne Sagaer. De ere nemlig alle enige
om at fortælle, at Eriks Sønner efter hans Fald drog til Danmark, og at
de nu derfra begyndte at forurolige Norge. Deres første Angreb paa Norge
henvoses deels til det 15de, deels til det 17de, og deels til det 19de Aar i
Haakons Regjeringslid, altsaa til 950, 952 eller 954 ⁵⁾. Det sidste Aar

¹⁾ Math. af Westminster, S. 369. Hertil sigter ogsaa Howden hos Savile S. 123, Mon. hist. Brit. I. p. 687 not. d.

²⁾ Her lægger Camden i sin „Britannia“ Stanmor.

³⁾ Næmlig Math. af Westminster til 950, Simeon af Durham til 952. Chron. Sax. til 954.

⁴⁾ Se Kembles Cod. Dipl. ævi anglos. II. p. 292. I det samme Diplom kalder Gadge sig ogsaa Northumbrernes Overvinter og Herre.

⁵⁾ Fagrifinna, som ikke omtaler Eriksønnernes første Slag med Haakon paa Kvælbænes, henvorer Christendomsaaabudet og Thinget paa Mæren til hans 16de Aar (951), siger at de Angreb, Sunnhildsønerne og andre Vikinger gjorde paa hans Rige, var en Straf, fordi han havde blotet, henvorer Tryggve Olafssøns Ud nævnelse til Konge i Viken til Haakons 17de Aar, omtaler der- paa hans Toj til Danmark m. m., og henvorer Slaget paa Fræds til hans 20de Aar (954 $\frac{1}{2}$). Thjodrek Munk (Langebeks Script. V. p. 315) lader Haakon herse i 25 Aar, hvoraf de første 19 Aar i Fred; han henvorer altsaa Eriks- sønnernes første Toj til 955 eller 956; han lader Krigen med dem være i 5 Aar (955–960 $\frac{1}{2}$). Agrip regner Haakons Kongenavn fra 956, henvorer Sla-

synes at have de fleste Stemmer for sig, og dette passer, som man vil se, paa det nøjeste med de engelske Tidsbestemmelser for Eriks Død ¹⁾.

Ved at sammenholde de norske og engelske Efterretninger sættes vi saaledes istand til at danne os en nogenledes fuldstændig og rigtig Forestilling om Eriks Bedrifter efter hans Forjagelse fra Norge. Han tyede først til Drknoerne, hvor han i Nodstilsælde synes at have haft stadigt Tilflugtssted. Derfra maa det være lykkets ham, maaskee med det Gode, og paa den Maade, Sagaerne antyde, at erhverve en Forlening i Northumberland. Men fra denne er han efter Godhelstans Død rimeligviis bleven fordreven af Olaf Godfredsøn (941), og har heller ikke, saa længe Cadmund levede, været at komme tilbage til Northumberland, men har sværmet om i Vesterviking, medens hans Hustru og Børn opholdt sig paa Drknoerne, hvor han ogsaa selv maa have haft sit Vintersæde. Her egtede ogsaa Thorfinn Jarls Son Kenfinn hans Datter Mognhild. Men under Cadmunds Efterfølger, Cadred, der ogsaa var en Broder af Godhelstan, og derfor i Sagaerne let har kunnet forveksles med Cadmund, gjorde Erik, som vi se, fornyede Forsøg paa at vinde Northumberland tilbage, og lod sig omsider ved Asulf's List lokke langt ind i Landet, lige til Stanmor, hvor han faldt (950) tillige med Thorfinn Jarls Broder Arnkell og Erlend, og fem andre Konger, hvis Navne Sagaen har bevaret, og af hvilke den engelske Chronist alene omtaler to, Haarel og Mognvald, hvilke han gjør til hans Son og Broder.

Efter Eriks Fald drog Gunnhild med sine Sønner, som det i en Beretning heder, fra Northumberland til Drknoerne, hvor de en Tid forbleve og førte Herredømmet, idet de herjede paa de nærmeste Kyster. Efter den samme Beretning var det ogsaa først nu, at Kenfinn, Thorfinn Jarls Son, egtede Eriks Datter Mognhild ²⁾. Derpaa, vedbliver Beretningen, droge de ved Efterretningen om at der var udbrudt Ufred mellem Danmark og Norge, til Danekongen Harald Gormsøn, som tog vel imod dem. Sandsynligere er den anden Beretning, der lader deres Nefse ske strax efter Eriks Død, og hen-

get paa Agvaldsnes til det 15de Aar derefter (951) og Slaget paa Fræds til strax efter hiint (952); ni Aar efter dette Slag lader det Slaget paa Stords og Haafons Død indtræffe (961). Snorre Sturlaen, saavel som Jon Leptiens Entomias lader Haafon herje i 26 Aar, altsaa til 960 eller 961; hiin henfører Slaget paa Fræds til hans 20de Aar, men lader (Cap. 20) en „lang Tid“ hengaa mellem Kampen paa Agvaldsnes og den paa Mastarkalf. De fleste Vidnesbyrd ere saaledes dog for at henføre Slaget paa Agvaldsnes til det 19de Aar, eller 954, og følgerlig Eriksønnernes første Herjetog i Viken til 953, og Trygves Ubavnelse til 952.

¹⁾ Om Mag. Adam af Bremens Beretning, at Harald Gormsøn, Danmarks Konge, sendte sin Son Hving, Hvic eller Erik til England, og om hvorledes flere have antaget de engelske Kronikers Erik, Haralds Sen, for denne Erik, skal nedenfor handles.

²⁾ Snorre, Haafon den godes Saga, Cap. 5, 10.

fører Giftermaalet mellem Arnfinn og Ragnhild til Tiden før Eriks sidste Tog til England¹⁾.

Gunnhild lod efter Eriks Fald digte et Kvad om ham til hans Ære. Af dette Kvad, der kaldes Eriksmaal, er Begyndelsen endnu tilbage, og den lader os kun beklage, at vi ej kjende det i dets Heelhed. Hvad der er opbevaret lyder saaledes:

<p>Ddin: Hvad er det for Dremme? For Dag jeg tyktes opstaa Balhall at rydde for Valens Flokke; jeg vakte Einberjer, bed dem at opstaa, Bænke at klæde, Bordkar at flure; Valkyrjer Wiin at bæere, som for en vældig Konge. Hist fra Verden venter jeg Haulder, gjæve Helte, saa er jeg glad om Hjerte.</p> <p>Hvad tordner hist, Brage, som om Tusinder bæved eller mylrende Mæser?</p>	<p>Brage: Bænktiljer brage, som om Valder kom atter til Ddins Sale.</p> <p>Ddin: Nu du taler uviist, ædle Bragi, skjønt du ellers veed om alt; for Erik det tordner, som ind til os nu kommer, Helten, til Ddins Haller.</p> <p>Sigmund og Sinfette,²⁾ rejser Eder snartligen, og ganger Gramen imøde; ind ham byder, om det Erik er, ham, som I veed jeg venter.</p>
---	---

¹⁾ Fagrsk., Cap. 27, 28. Det falder af sig selv, at Snorre, der urigtigt henfører Eriks Død til et af de første Aar efter Kong Edhelstans, ogsaa maa lade hans Søner opholde sig en rum Tid paa Orknøerne efter hans Død, førend de henimod Haakons 16de eller 17de Regjeringsaar kom til Danmark. Han maa derfor ogsaa lade Giftermaalet mellem Arnfinn og Ragnhild indtræffe efter Eriks Død. Men Fagrskinna, hvis Tidsregning i det Hele taget er rigtigere, giver her ogsaa et godt Bink til at udfinde det rette ved udtrykkeligst at nævne Giftermaalet før Eriks Død, og ved at sige, at Erik „en Sommer“, altfaa en ubestemt Tid efter hans Forjagelse fra England, herjede her. Det bliver saaledes temmelig klart, at Erik selv, efter sin første Forjagelse fra Northumberland, hvilken i de engelske Krøniker ej er omtalt, strax har taget sin Bopæl paa Orknø, at hans Familie er forbleven der under hans senere Forsøg paa at vinde Northumberland tilbage, og at Giftermaalet har fundet Sted før hans Død. Fagrskinna omtaler vistnok Gunnhild og Sønerne som opholdende sig i England, da han falbt, men det er heller ikke i mindste Maade urimeligt, at de ved hans sidste Optræden, da han virkelig var i Besiddelse af York, havde ledsaget ham. Ogsaa Egils Saga (Cap. 62) sætter Ragnhilds Giftermaal før Eriks Død.

²⁾ Sigmund Bølsung og hans Søn Sinfette eller Sinfjette, to af Volsungesagenes fornemste Helte, se ovenfor S. 226.

Sigmund: Hvi venter du Erik
mere end andre Konger?

Ddin: Jo, thi mange Niger
han har ryddet med Klingen
og blodigt Sverd baaret.

Sigmund: Hvi undte du ham ej
Sejren,
da han dog tuktes dig snild
at være?

Ddin: Uvijs er
alt at vide;
grist mod vor Flok den graa Ulf styrer ¹⁾.

Sigmund: Hil dig, Erik,
vær her velkommen,
gaf i Sal til Sæde;
fritte dig vil jeg,
om der følger dig
Konger fra Kampens Sum-
mel.

Erik: Ja, Konger fem,
kjend her alle deres Navne,
jeg er den sjette selv ²⁾.

— — — — —
— — — — —

Uf dette Brudstykke ser man idetmindste at hans Bedrifter vare store og berømmelige nok til at begejstre de ypperste Skalde, thi Eriksmaals Digter maa have staaet langt over de almindelige Draapedigtere. Eriks Charakter ligger temmelig tydeligt for Dagen af hvad der er berettet om ham. Herskesyge og Grumhed synes at have udgjort dens meest fremtrædende Præg. Dog var allerede hans Samtid tilbøjelig til at give hans Hustrus Paavirkning Skylden for hans værste Handlinger. Snorre kalder ham en stor og smuk Mand, sterk og mandig, en vældig Hærmand, sejsfuld, hidsig af Sindelag, grum, ublid og faatalende. Det vækker imidlertid en Forestilling om at han ikke manglede personlige Elskværdigheder, at den ædle Krinbjørn Herse saa trofast hang ved ham. Thi han fulgte ham i hans Landsflygtighed, og vendte først tilbage til Norge, da Eriks Sønner vare dragne til Danmark, hvor han dog, som det nedenfor vil sees, snart atter opsogte dem, og fulgte dem til sin Død.

¹⁾ Her sigtes til den Fare der ved Ragnarokk truede Uerne, og isærdeleshed Ddin, fra Ulven Fenrer, se ovenfor S. 171.

²⁾ Hermed ender Brudstykket, thi Redskriveren af Jagrfinna, hvor det meddeles (Cap. 28) har kun villet bevise ved denne samtidige Autoritet, at 5 Konger saldt tilligemed ham. At det har været meget længere kan skjønnes saavel af dets Charakter i og for sig, som af Haakonarmaal, der udtrykkeligt siger at være digtet efter dette. Begyndelsen af Kvadet meddeles ogsaa i Snorre-Edda eller Ståda, Cap. 97.

40. Egil Skallagrimsøns Sammenstød med Erik og Besøg hos Kong Haakon og Arinbjørn.

Mod Egil Skallagrimsøns, der saa blodigt havde fornærmet Erik ved at dræbe hans Søn Ragnvald og rejse Midstang over ham selv og Dronning Gunnhild, viste han sig ligeledes mere ædelmodig end man af en Mand af hans Charakter skulde have ventet. Egil havde strax efter sin Hjemkomst overtaget Bestyrelsen af Gaarden Borg, da hans Fader Skallagrimsø nu var bleven meget gammel og affældig. Den samme Høst døde Skallagrimsø pludselig, medens Egil var fraværende paa et Gjestebud. Det fortælles, at da Egil skulde stige til Hest og ride fra Gaarden, krævede Skallagrimsø af ham det Sølv, Kong Odhelstan havde givet ham i Erstatning for Thorolfs Fald, men da Egil slog dette hen og red affted uden at give noget bestemt Svar, tog Gubben samme Aften en Kiste og en Kobberkjedel, han selv ejede, begge foldte med Sølv, red bort med dem, og styrtede dem, som man troede, ned i den saakaldte Krumskilde, for at Egil ej skulde faa dem fat; den følgende Morgen fandt man ham siddende død paa Sengestofken og saa stiv, at ingen kunde røre ham af Stedet, men man maatte sende Bud efter Egil, som fik højet Liget ned, lod bryde Hul paa Væggen for at føre det ud, og lod det højlægge med hans Hest, Vaaben og Smederedskaber paa Digraanes i Nærheden af Borg. Egil tog nu Arven efter sin Fader. Den følgende Sommer, den samme, i hvilken Haakon Adelssteensfosstre og Erik Blodøre strædes om Kongedømmet i Norge, kom der formedelst Forbud mod alle Skibes Vortrejse ingen Efterretninger til Island om de seneste Begivenheder. Egil, som aldrig kunde have ret No paa sig, begyndte om Vinteren at blive noget utaalmodig, og yttre Lust til at rejse til England og besøge Kong Odhelstan for at se de Løfter opfyldte, denne havde givet ham. Det hed, og man troede for vist, at Dronning Gunnhild havde ladet anstille Seid for at Egil aldrig skulde have No paa Island. Han udrustede et Skib med 30 Mand, men kom ikke affted ferend henimod Høsten og den stormfulde Narstid var indtraadt. Vinden var ham ugunstig; omsider kom han til Drknoerne, men vilde ikke lande her, fordi han troede at Erik Blodøre havde Herredømmet over dem ¹⁾. Han sejlede langs Skotlands Kyst,

¹⁾ Denne Bemærkning i Egils Saga viser, at den tidligere fejler, ved at lade Egils Rejse foregaa allerede Naret efter Erik Blodøres Flugt, saavel som ved at lade Erik allerede i 936 være Underkonge i Northumberland. Thi saa længe han endnu opholdt sig i Norge, var hans Magt paa Drkno ikke af det Slags, at den kunde være Egil synderlig farlig: Jarlen var den egentlige Regent. Naar Egil altsaa troede at Erik raadede paa Drkno, maa han have erfaret at han allerede var flygtet derhen, og hvad han ikke havde risaret, var altsaa kun at Erik havde erhvervet et Rige i Northumberland. Hans Afrejse før maaffee derfor snarere henføres til 938 eller 939, end til 936.

og kom beldigt forbi, men udenfor Englands Kyst blev han overfalden af en Storm, der drev ham ind i Brændinger ved Humbermundingen, saa at han ikke saa sin Redning i andet end at sejle lige paa Land. Skibet ødelagdes, men Mandskab og den største Deel af Godsset reddedes. Af Folk, som de traf, fik de nu den betænkelige Efterretning, at Kong Erik og Gunnhild herskede over den Egn, hvor de nu befandt sig, at de begge ikke vare langt borte, nemlig oppe i York, og at Krinbjørn var hos Erik og i stor Yndest. Egils Stilling var betænkelig. Der var liden Udfligt for ham til at kunne lise sig ubemerket ud over Northumberlands Grændser, hvor han var kjendt af saa mange. Nødig vilde han have den Skam at blive greben paa Flugten. Han tog derfor Mod til sig, og beslattede strax at gaa lige til York og friske Lykken. Fuldt bevæbnet red han afsted, med en sid Hat over Hjelmen, kom til Byen, opspurgte hvor Krinbjørn boede, red derhen, og lod Krinbjørn kalde ud til sig, idet han sagde hvo han var. Krinbjørn, der just sad ved Bordet, bad ham at vente indtil Maaltidet var til Ende, gik derpaa ud til ham med sine Huuskarle, bød ham velkommen, og spurgte hvorfor han havde povet sig did. Egil fortalte ham i Kortbed sit Uheld, og bad ham finde paa Raad. Krinbjørn spurgte nu om nogen havde kjendt ham, førend han kom der i Gaarden; da Egil benægtede det, lod han sine Mænd væbne sig og gik med dem og Egil lige til Kongsgaarden, hvor han bankede paa og strax blev indladt. Krinbjørn gik ind i Hallen med Egil og ti Mænd af Folget; han bød Egil omfavne Kongens Fødder og byde ham sit Hoved ¹⁾, men lovede selv at ville tale hans Sag. Han gik ogsaa selv først frem for Kongen, sagde at Egil var kommen langvejsfra, alene for at faa Kongens Tilgivelse og Venstabskab, og bad Kongen derfor vise sig ædelmodig og forfønlig, hvorved han ogsaa bedst vilde sørge for sin egen Hæder. Kongen saa sig om, kjendte strax Egil, hvis Hoved ragede op over de andres, og spurgte ham, hvorledes han kunde være saa dumdriftig at komme til ham. Egil, der forsmaaede at besmukke sig, gik hen, omfavnede Kongens Knæ, og sagde at han havde faret den lange og besværslige Vej for at besøge Englands Konge, men at han nu ufømodet var kommen til Erik. Denne sagde, at han for sine Misgjerninger fortjente Døden, og Dronning Gunnhild fordrede endog med Utaalmodighed, at han strax skulde dræbes. Men Krinbjørn forestillede Kongen, at det var Nidingsdaad at dræbe nogen om Natten ²⁾. Kongen lod sig derved bevæge til at give Egil Livsfrist til den følgende Morgen. Krinbjørn bad Kongen betænke, om dog ikke ogsaa Egil kunde være at undskylde

¹⁾ Det vil sige, overgive sig paa Raade og Unaade.

²⁾ Det anfaaes af vore Forfædre altid for en Nidingsdaad at dræbe eller lade dræbe nogen om Natten. Vi ville i det følgende se flere Exempler derpaa.

paa Grund af den Overlast, han og hans hele Hæd havde lidt af Erik selv og hans Fader. Han lovede imidlertid at passe paa ham om Natten, og begav sig hjem med ham. Her gik Arnbjørn med Egil op i et Loftkammer, for nærmere at overlægge, hvad der var at gjøre. Han foreslog Egil at sidde oppe den hele Nat og digte et Hædersdigt om Kongen, saa at han kunde fremføre det den næste Morgen; det samme havde hans Frænde Brage den gamle gjort, da Kong Bjørn i Sverige var bleven ham vred ¹⁾, og denne havde til Gjengjæld skjenket ham Livet ²⁾. Egil lovede at forsøge derpaa, hvor lidet han end var forberedt paa at digte Hædersdigt om Erik. Arnbjørn gik ned for at lade ham være ene, og lod Mad og Drikke bringe op til ham. En Stund efter, da man skulde gaa til Sængs, gik Arnbjørn op for at se, hvor langt det led med Digtet. Da havde Egil endnu intet gjort, fordi en Svale havde siddet ved Vinduet og ved sin Skrigen forstyrret ham den hele Tid. Arnbjørn gik strax ud og op ad en Gang hvorfra man uden til kunde komme til Vinduet; her syntes han, at han saa en Samløberiske fare ud af Huset paa den anden Kant, men selv satte han sig der og passede paa at intet forstyrrede Egils Hvilighed ³⁾. Og nu fik denne ogsaa hele Draapen digtet og sæt i sin Grindring saa at han om Morgenen, da Arnbjørn kom til ham, kunde kvæde den for ham. De begave sig Kongen, da denne havde sat sig ved Dagverdbordet med en Deel andre Mænd. Arnbjørn tog hele sit bevæbnede Følge med, og gik ind tilligemed Egil og Halvdelen af sin Skare, medens den anden Halvdeel blev staaende uden for. Arnbjørn hilste Kongen, og bad ham endnu engang paa det indstændigste at vise sig naadig mod Egil; han forestillede ham at denne ej havde forsøgt paa at undfly om Natten, og mindede ogsaa Kongen om, hvor meget han selv, Arnbjørn, havde opoffret for Kongens Skyld, saa at han nok burde kunne gjøre Regning paa at Kongen vilde opfylde den Bøn, han nu gjorde, om at han denne Gang vilde skjenke Egil Livet. Gunnhild bad Arnbjørn tie stille, og sagde at han allerede havde faaet Løn nok for sin Trost. Arnbjørn bad idetmindste at Egil maatte faa en Uges Frist for at kunne begive sig bort, inden man forfulgte ham. Men heller ikke herom vilde Gunnhild høre noget, da Egil, som hun sagde, paa en Uge let kunde komme til Kong Edhelstan. Da greb Arnbjørn til det sidste Middel, idet han erklærede, at han vilde forsvare

¹⁾ Brage den gamle var, som ovenfor (S. 307) viist, en Morfaber af Arnthrud, Arnbjørns Moder. Den her omtalte Begivenhed nævnes ingensteds ellers i Sagaerne, det siges kun i Skaldefortegnelsen, at Brage opholdt sig hos Kong Bjørn paa Hauge i Sverige.

²⁾ Eller som der egentlig staar, skjenket ham sit Hoved.

³⁾ Det er tydeligt nok, at Sagnfortælleren har antaget Svalen for Dronning Gunnhild selv, der ved sin Hæderlyndighed har forstaaet at paatage sig denne Skikkelse for at forstyrre Egil.

Egil til det Yderste, og sagde, at Kongen vilde komme til at købe Grik's Liv dyrt, naar Krinbjørn og alle hans Folgesvende først vare dræbte: „jeg havde“, tilføjede han, „ventet mig andet af Kongen“. „Du tager dig“, sagde Grik, „saa ivrigt af Egil, at du endog byder dit eget Liv for hans Skyld, og for den Priis vilde jeg nedig købe hans Død, stjønt han visseelig har forskyldt alt hvad jeg gjør ved ham“. Ved disse Ord af Kongen gik Egil hen for ham, begyndte med en stærk Stemme sit Kvæde, og fik sitar Stilhed. Dette Kvæde er den berømte Høfudlausn (Hovedløsningen), som er fuldstændigt opbevaret, og er et af de sjældnere Exempler paa enderimet Versart i den oldnorske Digtelkunst; det røber tillige meget Herredomme over Sproget, men indeholder forresten ikke stort andet end Beskrivelser over Grik's Krigsbedrifter, uden dog nøje at opregne disse, kun drælende ved de sædvanlige Enkeltbeder, saa at det i Grunden lige saa godt passer paa hvilke som helst andre Krigeres Taad. Det begynder saaledes:

Westra paa Hoven jeg foer;
 Vidres Drik i mig boer;
 Skaldefangen er
 stedse mig saa kjær.

Egen drog jeg ud
 ved Isens Brud,
 Ladte med mægtigt Kvad
 Mindets Skib saa glad.

Til Slutning heder det:

Brød jeg Tausheds Is
 til Kongens Priis,
 mellem Mænd forsand
 mæle vel jeg kan;

Kvæder for Kongen jeg saa,
 at mit Kvad nu maa
 mange vel forstaa,
 mindes og nemme saa ¹⁾.

Kong Grik sad oprejst, med Djuene skarpt fæstede paa Egil, saa længe denne kvad. Men da han var færdig, sagde Kongen: „Kvædet er ypperligt, og jeg har nu betænkt mig paa hvad jeg vil gjøre for Krinbjørns Skyld. Du, Egil, skal saa fare ukladt herfra, da jeg ikke vil begaa det Målingsverk at dræbe den, som uopfordret gav sig i min Vold; jeg skjenker dig denne Gang dit Hoved; men se da det Djeblik, du forlader denne Hall, skal du aldrig komme enten for mine eller mine Sønners Dine, og heller ikke skal dette anses som noget Forlig mellem dig og mig eller mine Sønnere og Frænder“. Egil svarede:

¹⁾ Egil's Saga, Cap. 64. Draapen bestaar af 17 hele Strofer, fordeelte i fem Afdelinger (Stefjamál), tilligemed fire Halvstrofer, der danne Omkvad, og en Ende-Halvstrose, hvilket alt tilsammen regnes for 20 Strofer (drápa tvitug); en saadan var det, Krinbjørn udtrykkelig forbrede at han skulde digte; en saadan var det og, Brage den gamle havde digtet til Bjørn paa Hauge.

Hovedet mit,
 hvor hæsligt det er,
 kjært er dog
 af Kongen at tage.

Hvor er den, som fik
 af en Fyrstes
 gjæve Søn
 Gave der var bedre?

Krinbjørn takkede ogsaa Kongen paa det bedste for den Ære og det Venfkab, han viste ham, forlod Kongehallen, og fulgte Egil siden til Kong Ædhelstan, hvor han blev vel modtagen og indbudet til at opholde sig om Vinteren. Egils Skibsfæller forbleve derimod uden at lide nogen Ulempe i York, og begave sig ikke til Egil førend mod Vinterens Ende.

Medens Egil endnu opholdt sig i London hos Kong Ædhelstan, efter at være sluppen fra Erik Blodøre i York, kom en Søsterføn af Krinbjørn, ved Navn Thorsstein, til ham med Hilsen fra sin Morbrøder om at Egil vilde tage sig af ham og anbefale ham paa det Bedste til Kong Ædhelstan, for at han ved dennes kraftige Bistand kunde faa fremmet en ham saare vigtig Belfærdssag. Thorssteins Fader, Lendermanden Erik Allspak, der var gift med Krinbjørns Søster Thora og havde store Ejendomme paa Naumarike i Norge, var nemlig død, og de kongelige Mænd havde taget hans efterladte Ejendomme i Besiddelse i Kongens Navn, ventelig fordi Sønnen Thorsstein havde fulgt sin Fostersfader Krinbjørn og Erik Blodøre, da denne forlod Niget. Krinbjørn anholdt om at Kong Ædhelstan vilde lægge et godt Ord ind for Thorsstein hos sin Fostersøn Kong Haakon, om at han maatte faa sine Ejendomme tilbage. Ædhelstan, der kjendte Krinbjørn som en brav Mand, og desuden yndede Egil, opfyldte strax denne Bøn. Egil fik og Lyst til at følge Thorsstein til Norge, for at se om han ej nu skulde være heldigere til at faa den ham efter hans Svigerfader tilkommende Arv. Ædhelstan fraa raadte ham Rejsen og bød ham store Forleninger, men Egil vilde endelig affted, og Kongen, som faa at det var umuligt at overtale ham til at blive, gav ham ved Affteden et godt Kjøbmandsskib, ladet med Hvede, Honning og mange andre Slags Varer. Paa dette Skib sejlede han og Thorsstein affted, styrede til Viken og ind ad Dslofjorden; da de havde landet inderst i denne, droge de op paa Naumarike, hvor Thorsstein strax fordrøede at Mændene skulde afstræde ham hans retmæssige Arv. De henvendte Sagen til Kongens Afgjørelse, men overlode Thorsstein imidlertid Besiddelsen af Gaarden, hvor han og Egil nu tilbragte Vinteren i stor Lystighed. Mod Vinterens Ende droge de over Dobrefjeld til Throndbjem, hvor Kongen just opholdt sig. Her foredrog nu Thorsstein sin Sag, og Kongen indrømmede ham ej alene hans Arv, men gjorde ham og til Lendermand, ligesom hans Fader. Nu frembar ogsaa Egil sin ved Anbefaling fra Ædhelstan understøttede Bøn om den ham, eller rettere hans Kone Masgerd, tilkommende Halvdeel af Ar-

ven efter Bjorn Hauld, hvilkken Eriks og Gunnhilds Uretfærdighed havde forholdt ham. Men i Forfæiningen fik Følelsen af det arvelige Vettefiendskab Overhaand hos den ellers saa retfærdige og velvillige Konge. Han sagde, at Egil havde vovet sig over sine Kræfter, da han forsøgte at aftrødse Erik og Gunnhild sin Ret, og at han maatte være glad til at han selv ej blandede sig i Sagen, hvor lidet Venskab der end herskede mellem ham og hans Broder Erik. Egil meente, at naar Kongen ellers saa ivrigt tog sig af Lov og Ret i Landet, burde han heller ikke forholde ham hans Ret i en saa vigtig Sag som denne; han gjorde ham opmærksom paa, at Kong Erik ved dervs sidste Møde gav ham Lov til at fare i Fred, og sluttede endelig med at tilbyde Kongen sin Tjeneste som haandgangen Mand. Kongen var imidlertid kommen til Besindelse; han svarede at han vel aldrig vilde tage ham i sin Tjeneste, thi dertil havde han og hans Frønder gjort Kongens Vt altfor stor Skade, og han raadede ham til ikke at tænke paa at bosætte sig der i Landet, men sagde at han dog for sin Fosterfader Vdbelstans Skyld nu vilde tilstaa Egil Fred i Norge, og lade ham nyde Lov og Landsret. Egil takkede ham, og bad Kongen om Terteiner ¹⁾ desangaaende til Thord paa Hurland og andre Lendermand i Sogn og Hordaland. Kongen gav ham dem, og derpaa drog Egil tilbage med Thorstein. I Gudbrandsdalen skiftes de ad: Thorstein rejste hjem, og Egil gjennem Lesje til Raumsdalen, for derfra til Lands og over Sundene at drage til Sogn. Paa Vejen gjennem Sunnmøre kom han til Den Had (Hareidland) og drog derfra over til Blindheim ²⁾, hvor han besøgte Enken Gyda, en Syster af Krinhjørn, som boede her med sin unge Søn Fridgeir og en eneste, meget smuk Datter. Denne Datter efterstræbtes af den raa Berserker Ljot den blege, svensk af Fødsel, som var kommen der til Egnen, og ved at udfordre og fælde mange mægtige Bønder i Holmgang havde erhvervet store Gjendomme, fordi Holmgangsløvene tilkjendte Sejrherreren den Faldnes Efterladenskab i Løst og Fast. Ljot havde fattet Kjærlighed til Fridgeirs Syster og udfordret ham til Holmgang om hende; da Fridgeir ikke var stærk eller synderlig skicket til Kamp, forudsaa han sin visse Undergang, og der var stor Bedrøvelse paa Gaarden. Fridgeir vilde dog af Gjestfriheds-Hensyn ikke aabenbare Egil Marfagen til Bedrøvelsen, men Gyda kunde ikke bære det over sit Hjerte at tie, betroede Egil Alt, og bad ham for Krinhjørns Skyld at kæmpe med Ljot i hendes Sønns Sted. Egil

¹⁾ Ved Terteiner forstodes de Merker, enten bestaaende i visse velbekjendte Klendobier, eller i Meddelelsen af en kun ellers for Affenderen og Modtageren af et Budskab bekjendt Hemmelighed, hvormed dette Budskab ledsagedes, naar det overbragtes mundtligt, for at Overbringeren skulde nyde Tiltro.

²⁾ Blindheim er enten Blindheim paa Drenøen, eller Blindheim paa Wigeroen. Efter Sagaen skulde det synes som om Gaarden laa paa Had, men Meningen er vel kun, at Egil først kom til Had og derfra satte over til Blindheim.

lovede det med Glæde, og begav sig næste Dag med Fridgeir til Den Bart ¹⁾, hvor Holmgangsstedet var indbegnet med Stene, og hvor Ljot allerede var kommen. Ljot udæskede selv i sin Overmodighed Egil til at stride med ham istedetfor den svage Fridgeir, og mindede om Holmgangsloven, at den, der veg ud over Merkestenene, skulde kaldes Niding ²⁾. Ikke desto mindre varede det ej saa længe, førend Egil ved Hug paa Hug nødsagede Ljot til at vige tilbage ud over Ringen, og forfulgte ham rundt om hele Sleitten, indtil han bad om at faa Hvile, hvilket Egil tilstod ham; men da Kampen igjen fornyedes, bug Egil Foden af ham, og strar efter opgav han Manden. Efter Holmgangsloven var Egil nu Ljots Arving, og han overdrog til den taknemmelige Fridgeir at indtale i hans Navn de Gjendomme, Ljot havde efterladt. Selv fortsatte han sin Rejse til Fjordene og Sogn, hvor han besøgte Thord paa Nurland, fortalte ham sit Vrende og viste ham Kongens Terteiner. Efter at have opholdt sig hos ham en Stund, drog han til Herdaland paa et Rosartøj med 30 Mand, landede paa Fenring, og gik med 20 Mand op til Aft, hvor han traf Berg-Munds tredje Broder Atle den skamme (Korte) og fordrede sin Arvbedeel. Atle svarede, at det havde været langt rimeligere, om Egil havde budt ham Bøder for hans Brødre, og vilde intet høre om Arven. Egil sagde, at hans Brødre laa ugilde paa deres Gjerninger, men at han nu atter vilde byde Lov og Ret, og derfor stævne nede ham at høre Dom paa Gulathing. Atle lovede at komme. Begge Parter indsendt sig ogsaa paa Thinget, og Egil fremsatte sit Krav. Atle tilbød Tulfster-Ed paa, at han intet Guds havde i sin Varetægt, der tilhørte Egil ³⁾. Egil svarede hertil, at han ej vilde modtage hans Ed for sit Guds, men bad ham Holmgang. Atle, der var en ovet Holmgænger, modtog Tilbudet, og det afgjordes, at de omtvistede Gjendomme skulde tilhøre Sejrherren. Efter en temmelig langvarig Kamp, først med Spyd, siden med Sverd, løb Egil Atle ind paa Livet, greb ham med begge Hænder, kastede ham ned paa Nyggen, sig selv over ham, og bed Struben isonder paa ham, saa at han døde. En Tyr, det saakaldte **Blotnaut**, var, som sædvanligt ved Holmgang, fremledet for at Sejrherren kunde fælde den som et Offer til Guderne;

¹⁾ Bart (Vörl, Varlarey, Vallarey) maa være den nu saakaldte Ballers ved Kalesund.

²⁾ Holmgangsloven bød derforuden: a) at Sejrherren skulde faa den Priis (sigrmål), der var Gjenstand for Kampen og Udforbringen; b) at den, der overvandt uden at dræbes, skulde løse sig, som det hed, af Holmen for en forud aftalt Pengesum; c) at den, som faldt, skulde have forbrudt af sin Gjendomme, og at denne skulde tilhøre Sejrherren.

³⁾ Om Tulfster-Ed, som den Indstevnte afslagde, med elleve af sine Bekjendte, saaledes at disse bevidnede, at de ej vidste rettere end at han sagde sandt, skal der yderligere handles, hvor Retssforfatningen fremskilles.

saasnart Atle var død, rejste Egil sig, løb hen til Blotnautet, og vred Halsen om paa det, saa at det laa med Fødderne i Vejret. Egil tilegnede sig derpaa alle de Jorder, han havde fordret i sin Hustru Næsgerds Navn, vendte tilbage til Sogn, og ordnede deres Forvaltning; derfra drog han til Thorsstein, epheldt sig hos ham en Stund, og vendte om Sommeren tilbage til Island. Ljot den bleges Efterladenskab fik han derimod ikke. Thi ved Siden af Holmgangsløven var der den Lov, som ogsaa gjaldt i Sverige og mange andre Lande, at Arv efter udenlandske Mænd, der døde i Landet uden at have nogen indenlandsk Arving, tilhørte Kongen¹⁾.

Egil havde forresten al Grund til at være tilfreds med den Behandling, der fra Kongens Side var bleven ham til Deel. Ej alene havde han endelig selv faaet Lov og Ret, men hans egen Hustrues og hans Ven Arnbjørns Frænde Thorsstein havde erholdt sine Ejendomme tilbage, og var endog bleven ephejet til Lendermand. Kongen kronede nu Verket, da han efter Eriks Død tillod Arnbjørn selv at komme tilbage, og tillod ham ej alene at tiltræde sine Ejendomme, men gav ham tillige hans ferrige Forleninger, og viste ham den største Yndest. En saadan Gødelmedighed vilde man forgjæves have ventet af Harald Haarfagre eller Erik Blodøxe, men Haakon blev sig ogsaa heri lig, som i alt andet.

Denne Herlighed varede dog ikke længe, og Egil var naturligviis Skyld i at den ophørte. Han blev nemlig ikke mange Aar paa Island, førend han atter besøgte Norge, thi da han erfarede Erik Blodøres Død, og at Arnbjørn Hefse var kommen tilbage igjen til sin Fædrenegaard, kunde han ikke modstaa Lysten til atter at besøge Norge, og rimeligviis har han vel ogsaa fra først af tænkt paa Muligheden af at faa noget af Godset efter Ljot den blege. Han kom heldigt over til Norge, og begav sig strax til Arnbjørn, der modtog ham med stor Glæde og indbød ham til at blive hos ham en Stund med sine Mænd. Egil forblev der hele Vinteren, og indtrævede den følgende Sommer Landskyld af sine Gaarde i Sogn. Ogsaa den paafølgende Vinter tilbragte han hos Arnbjørn, som ved Julegildet forærede ham en prægtig guldbroderet Sillekaabe med Guldknapper, og derhos en heel ny Klædning af mangefarvet engelsk Klæde. Ikke desto mindre begyndte Egil efter Julen at blive mørk og i slet Lune. Da Arnbjørn trængte ind paa ham for at erfare Marsjagen, tilstod han at det var, fordi hans Ret til Ljot den bleges Efterladenskab stod ham for Hovedet. Arnbjørn sagde, at efter Loven havde Egil virkelig Ret dertil, men at det dog nu var vanskeligt at gjøre denne Ret gjeldende, siden de kongelige Marmænd havde taget

¹⁾ Egils Saga, Cap. 65—69. Den omtalte Bestemmelse staar ikke udtrykkeligt i de nu forhaandenværende ældre norske Lovbøger, men den forudsattes, hvad man af flere Omstændigheder kan se, stiltiende som gjeldende.

Ejendommene i Besiddelse. Heller ikke formaaede han at yde ham nogen synderlig Hjælp, da hans eget Venſkab med Kongen stod paa temmelig ſvage Fodder; thi, ſagde han, „den Eg maa man frede, ſom man vil bo under“. Egil vilde imidlertid gjøre et Forsøg, ſiden det hed at Kongen var ſaa retfærdig, og overholdt ſaa vel Lov og Ret. Arinbjørn fraraadte ham det endnu engang, men da Egil ikke deſto mindre var paaſtaaelig, tilbød han ſig ædelmodigt ſelv at drage til Kongen for ham, da han alt for vel kjendte Egils Hidſighed og Ordhvaſhed, til at han ſkulde tillade ham ſelv at rejſe. Arinbjørn kom ſnart til Kongen, der paa den Tid opholdt ſig deels paa Rogaland, deels paa Hordaland. Han fremførte Egils Begjæring. Men Kongen ſvarede langſomt og uvenligt, at han ej vilde have mere med Egil at beſtille, naar denne fremdeles vilde gjøre ſaadan Kvalm, ſom under hans Broder Erik; han udtrykte ſin Forundring over at Arinbjørn havde villet befatte ſig med denne Sag, og ſagde ligefrem, at han kun ſaa længe ſkulde have Tilladelse til at opholde ſig i Landet, ſom han agtede Kongen og Kongens Ord højere end Udlændinger: ja han raadede ham endog til, lige ſaa godt fiørſt ſom ſidſt at rejſe til ſin Føſterſøn Harald Eriksſøn, til hvem hans Hu dog ſaa alligevel altid ſtod. Arinbjørn ſaa, at det ej nyttede at tale mere til Kongen om denne Sag, og vilde heller ikke ydmyge ſig for ham; han ſkyndte ſig derfor hjem og meldte, hverledes det var gaaet. Egil blev meget ilde tilmode. Faa Dage efter kaldte Arinbjørn ham til ſig, lod en Kiſte lukke op, og fremtog deraf 40 Mark Sølv, hvilke han bad Egil modtage ſom en Erſtatning for hvad han ſkulde have haft efter Ljot, og ſom et Erkjendtlighedsbeviis for den Velgjerning, han havde viiſt hans Eyiſterſøn Fridgeir; „thi“, ſagde han, „du gjorde det for min Skyld, og det er min Pligt at ſørge for, at du ikke berøves din lovlige Ret i denne Sag“. Egil var ſvag nok til at modtage Gaven, og kom nu i det bedſte Lune. Vaaren efter drog Arinbjørn i Viking med tre Langſkibe og 300 Mand. Egil fulgte ham, efter fiørſt at have ſendt ſit Kjøbſkib, hvorpaa han var kommen fra Iſland, til Viken i Dslofjorden. Løget gjaldt fiørſt Særland, derpaa Friſland, hvor de vandt meget Bytte, og hvor Egil ſom ſædvanligt udmerkede ſig ved Mod og Dumdriftighed. Paa Tilbagevejen lagde Arinbjørn ind til Hals i Limfjorden, ſammenkaldte ſine Mænd, og meldte dem, at det var hans Agt, at begive ſig til Eriks Sønner, der, efter hvad han havde erfaret, nu vare komne til Danmark; han tillod dem, der vønkede det, at drage hjem til Norge, og raadede Egil ligeledes til at drage til Norge og derfra til Iſland ſaa ſnart ſom muligt. De fleſte af Arinbjørns Folk forbleve hos ham, og han begav ſig nu til Eriks Sønner, blandt hvilke han fornemmelig ſluttede ſig til Harald. De af hans Mænd, der helſt vilde hjem, fulgte med Egil, der ſtyrede til Viken og ind i Dslofjorden til ſit Kjøbſkib. Thor-

stein Eriksøn indbød ham strax til sig med saa mange Mænd, han vilde. Han modtog Tilbudet, og forblev hos Thorstein om Vinteren ¹⁾.

41. Danste Begivenheder. Harald Gormsøns Ferdringer paa Viken.

Det er allerede ovenfor berørt, at Dronning Gunnhild tilligemed hendes Søner toge deres Tilflugt til Danekongen Harald Gormsøn, ligesom allerede hendes Broder, Eyvind Skreyja, havde tyet derhen og fundet en venlig Modtagelse. Dette tyder paa at der allerede da herskede en venstabelig Forbindelse mellem Erik Blodøres Huus og Danekongen, hvilket vinder Bestyrkelse derved, at et enkelt Oldskrift, skjønt med Urette, udgiver Gunnhild for Kong Haralds Syster ²⁾. Man kunde maaskee ogsaa i denne Forbindelse se en Grund mere til, at Erik kom paa en fiendtlig Fod med de engelske Konger, ligesom det ogsaa vækker en Anelse om, at Erik allerede strax efter sin Tronbestigelse i Norge har søgt en Støtte mod sine Brodres Uergjerrighed og Uvillighed til at lyde ham ved at ty til Danekongens Hjælp, og maaskee erkjende ham for sin Lensherre ³⁾.

¹⁾ Egils Saga, Cap. 71, 72.

²⁾ Historia Norvegiæ fol. 7. a, b.

³⁾ Om alt dette findes der for lidet i Sagaerne og de andre Oldskrifter, til at vi skulde vove at fremsætte det anderledes, end blot som en løs Antydning. Der er imidlertid meget, som taler for en saadan Betragtningssmaaade af Forholdene. Vi se Erik og Gunnhild ved Haakons Ankomst opholde sig i Viken. Vi se de samme Konger i Norge, nemlig Haakon i det Nordensfjeldske og Tryggve i Viken, hvis Arvesønder Eriks Søner vare, ogsaa at forsvare Landet mod Danekongens Ferdringer. Vi se Harald Eriksøn siden selv knæsat af Danekongen, og hans Moder og Brødre ligeledes venligt modtagne og understøttede mod Norge. Vi vide, at Erik selv paa mødrene Side var af danskæt, og om end hans Morfader, Kong Erik, maa anses som tilhørende en de danske Dverkonger fiendtlig Slægt, saa synes dog Forholdene efter hans Død at have forandret sig, og Gorm den gamle Giftermaal med Thyre Danmarks-bød at have knyttet Levningerne af den vestfoldske Kongæt i Jylland til Gorm og Danekongerne. Der opstaar endog en Formodning, hvilken vi dog ikke vove at opstille i Texten mod Sagaernes eenstemmige Vidnesbyrd, at Erik Blodøre ikke engang med det Gode af Udhelstan er bleven forlenet med Northumberland, eller overhoved har haft noget smed Udhelstan at bestille, men at han ikke kom til England forend hiin Gang, der omtales hos de engelske Chronister, da Northumberne saldt fra Kong Eadred (917) og toge Erik til deres Konge; at han da indsendt sig tildeels med dansk Understøttelse og som den danske Konges Lensmand, og at dette har givet Anledning til hiint Udsagn af Mag. Adam, at Harald Gormsøn sendte sin Søn Erik for at erobre Northumberland, idet nemlig flere, fornemmelig vildlede af Navnet Harald, som ogsaa Eriks Fader førte, antog ham for en Søn af Harald Gormsøn. Udhelstan kunde let i vore Sagaer være bleven forvevlet med en af sine mindre berømte Efterfølgere.

Det danske Kongerige havde imidlertid hævet sig til stor Magt og Anseelse efter den temmelig fortrykte Stilling, hvori det befandt sig henimod Slutningen af det 9de Aarhundrede. Vi have seet, hvorledes de svenske Konger af Bjørn Jernsides Æt udstrakte deres Herredømme derover ¹⁾, og hvorledes Kongerne i Jylland af den vestfoldske Stamme herskede saa godt som uafhængigt, medens de danske Lodbroinger maatte søge deres Lykke udenlands, og selv Hardeknuts Søn, Gudrod, var Konge i Northumberland, ikke i Danmark ²⁾. Hvo der fulgte Erik II, Harald Haarfagres Svigerfader, i Herredømmet over Sønderjylland, vides ikke, lige saa lidt som naar Erik og Hardeknut døde ³⁾. I Aaret 873 nævnes to Konger, Brødrene Sigfred og Halfdan, der sluttede Fred med den tydske Kong Ludvig ved Eideren, og synes at have hørt til den vestfoldske Æt ⁴⁾; ligeledes nævnes noget sildigere en Klaffharald Jarl ⁵⁾, der upaatvileligen hører til den samme Æt, siden ogsaa danske Kongerække nævne en Harald Klaf som en af denne Æts Medlemmer, men henføre ham til en urigtig Tid. Nederlaget ved Løwen i Aaret 891 synes i høj Grad at have svækket de jydskes Kongers Magt, og gjort det lettere for de egentlige danske Overkonger at underkaste sig deres Rige ⁶⁾. Efter dette Slag skal en vis Helge (Heiligo) en Stund have ført Regjeringen paa en retfærdig og for Folket behagelig Maade; men derpaa bemægtigede Olaf fra Sverige, sandsynligviis en Søn af Bjørn paa Hauge, tilligemed hans mange Sønner, sig det danske Rige; af disse Sønner fulgte Gnuv og Gyrd ham, og efter disse kom en Sigerik, der igjen blev fordreven af Hardegon, Svins Søn, der kom fra Norge eller Nordmændenes Besiddelser. Paa den Tid var der saa mange Smaakonger i

1) Se ovenfor S. 376, 377, 630.

2) Se ovenfor S. 629, 684.

3) Ifølge Mag. Adam (I. Cap. 39) synes det som om Erik var død før 876. Det paa Mag. Adam grundede Cap. 60 i Olaf Tryggvesøns Saga lader ham dø lidt efter Ansgar, der døde 865. Sigfred og Halfdan, der maaskee vare Eriks Efterfølgere, nævnes ved 873 i Fulda-Annalerne (hos Perø I. S. 386, jvfr. ovenfor S. 636). Ryklosters Annaler lade ham (urigtigt) først dø 902. Han synes dog at maatte have været i Live, da Harald Haarfagre egtede hans Datter Ragnhild, hvilket synes at have fundet Sted ved 880, eller maaskee endog noget sildigere, da Erik neppe kan være fød før 885, eftersom han ellers ved sin Død bliver meget for gammel.

4) Se ovenfor S. 636.

5) Det er de norske Kongesagaer, der nævne Klaffharald som Thyres Fader, de danske derimod kalde den Konge, der i 826 lod sig døbe, Harald Klaf. At de norske have Ret, synes vist, se Langes Tidsskrift 4de Bd. S. 167.

6) Mag. Adam kalder Nederlaget ved Løwen Clades Nortmannica, I. 50.

Danmark, at man ikke engang i de nærmest følgende Aarhundreder kunde finde Nede i dem ¹).

Da var det, at **Gorm**, senere kaldet **den gamle**, **Hardeknuts** Søn, fremstod og underkastede sig det hele Rige. Man kjender lidet til, hvorledes det gik til hermed. Vi have allerede ovenfor (S. 628) fremsat Sandsynligheden af, at Gorm den gamle ingen anden er, end den northumbriske Konge **Gudrum**, der ved Esterretningen om den Udsigt til at underkaste sig Dannebældet, som efter Nederlaget ved Lowen aabnede sig, er ilst hjem. Hvis hiin Gudrum er den samme, som den Gudrum, der siden kommer frem i Fortilget med den engelske Konge **Edvard** omkring 906, da bliver dette i saa Fald atter Gorm den gamle, der er vendt tilbage, for paa ny at forsøge sin Lykke i England. Det bør dog her ikke oversees, at de fleste danske Kongerækker fort for Gorm den gamle opstille en Gorm den engelske, **Hardeknuts** Søn, og derimod ikke nævne den egentlige Gorm den gamles **Fader** ²). De ere maaskee just blevne vildledede deraf, at Gorm to Gange er fremstaaet i Danmark, og have derfor gjort ham til to Personer. Gorm faar ogsaa af en dansk Historiefriker Tilnavnet **logi** (d. e. den løje), og skildres som en Mand, der kun var hengiven til Vellevnet og **Fylde** ³). Derimod ere alle Historiefrikerer desto mere enige om at rose hans Hustru **Thyre**, den forhen omtalte **Klakkharalds** Datter, der formedelst sine Fortjenester af Riget, fornemmelig Gjenoprettelsen og Udvidelsen af **Bolden Danevirke**, fik Navnet **Danmarkarbot**, og med hvis Haand han synes at have faaet en stor Deel af **Sonderjylland** i Besiddelse. Man maa

¹) Mag. Adam, I. Cap. 50, 51. Olaf fra Sverige er sikkert den samme Olaf, Konge i Birk, som **Nembert** omtaler i **Ansgars** Liv (Cap. 7), og som maa have været Søn af **Bjorn** paa **Hauge**, se ovenfor S. 376, jvf. **Langes** Tidsskr. IV. S. 173. Om **Helge** eller **Heiligo**, og Sandsynligheden af hans Forverling med **Helge** hvasse, er der allerede ovenfor handlet, se S. 406, 649. **Gnupa** (**Ghnob**) er maaskee den samme, som **Saros** og **Sven** **Kagesøns** **Ennignup** (se ovenfor S. 375, Note 3), og Mag. Adams **Hardegorn** er enten en Forvansking af **Harde-Gorm**, d. e. Gorm fra **Hardebyssel**, Gorm den heimiske (se ovenfor S. 375, Note 3), eller af **Hardeknut**, eller en Forverling af **Harde-Gorm** eller Gorm den ældre med Gorm den yngre. Den Yttring, at der paa denne Tid var saa mange danske Konger, fremsattes udtrykkelig af Mag. Adam (l. c.) efter den danske Konge **Sven** **Ulfsons** Autoritet.

²) Se herom **Langes** Tidsskrift IV. S. 175, 177 og ovenfor S. 629, Note 3. **Saro** nævner (9de B. S. 408) først Gorm engelske, der herskede i England, men forlod det for at blive Konge i Danmark, hvorpaa Engländerne gjorde Opstand; derpaa hans Søn **Harald**, og endelig Gorm, **Thyres** Mand, hvis **Faders** Navn ej anføres. **Rykkosters** **Annaler** erklære endog uden videre, at Gorm den ældre blev dødt i England, (**Langebeks** Scriptu. I. p. 158). Naar man veed, hvor tilbøjelig **Saro** er til at gjøre to eller flere Personer af een, vil man finde Sandsynligheden af Gorms Identitet med **Gudrum** saa meget større.

³) **Sven** **Kagesøn**, Cap. 2 hos **Langebeks** Scriptu. T. 1.

ogsaa formode, at det har været Thyre, som vakte ham af hans Dødsghed, og som bragte ham til at opmande sig og begynde Erobringsverket ¹⁾. Navnene paa et Par af de Konger, Gorm overvandt, ere opbevarede, og det heder, at han ødelagde alle Smaakonger lige til Ellen ²⁾. Saa meget er vist, at man efter hans Tid ej hører mere tale om Smaakonger i Danmark, medens hans Magt dog endnu ikke kan have været saa betydelig, som de følgende Danekongers. Man finder ikke Spor af, at han forsøgte at gjøre sine Fordringer paa Viken gjeldende, og i sine Krige med den tydske Konge Henrik Fuglefænger var han uheldig. Som ivrig Hedning, uagtet hans Hustru var kristen, og uagtet han maaskee selv havde ladet sig døbe i England, forsøgte han dog at tilintetgjøre Christendommen i sit Rige, forjog Presterne, og gjorde endog, understøttet af Slaverne, et Indfald i Sarland. Derfor bekrigede Henrik ham, og ydmygede ham saaledes, at han maatte bede om Fred og finde sig i de ham af Henrik paalagte Betingelser ³⁾ (934). Ved denne Lejlighed synes den gamle gotiske Offerkultus i Sleidra at være bleven tilintetgjort ⁴⁾. Der fortælles og, at Henrik skal have erklæret Slesvig for sit Riges Grændse, indsat en Markgreve her, og ladet sariske Nybyggere nedfætte sig i Egnen ⁵⁾. Et Par Forfattere nævne ogsaa Knut, sandsynligviis Gorms Søn, som den Fyrste, med hvilken Kong Henrik fornemmelig kæmpede ⁶⁾. Gorms og Thyres ældste Søn hed virkelig Knut, og der findes Antydninger til, at saavel Knut, som den yngre

¹⁾ Djsaa Saxo antyder en vis Løshed hos Gorm, 10de B. S. 179. Isfolge Saxo (10de B. S. 469) var Thyre en Datter af den engelske Konge Ædhetred. Men da der paa den Tid ej var nogen engelsk Konge af dette Navn, er man berettiget til at antage, at han har læst fejlagtigt Edelradus istedetfor Haraldus og at hans Anglia egentlig betyder Angel, eller den nordlige Deel af Sønderjylland og den sydlige Deel af Nørrejylland. Her finde vi endnu flere Mindesmerker om Thyre (ej mindre end fem Runestene) og der er saaledes al Grund til at formode, at hun havde sit egentlige Hjem i denne Egn, og at hun bragte den i Medgift til sin Mand, eller at i det mindste hendes Søn Harald arvede den efter hende. Mere derom i Langes Tidskrift IV. S. 176—178.

²⁾ Daa Tryggvesson's Saga, Cap. 63. Af de Konger, Gorm bekæmpede, kaldes den ene her Gnupa (Mag. Adams Gnob?), den anden Silfrastalle. Langes Tidskrift, I. c. S. 175.

³⁾ Mag. Adam I. 57—59.

⁴⁾ Thietmar af Merseburg, I. 9. Perg., Mon. Germ. V. 739.

⁵⁾ Mag. Adam I. c.

⁶⁾ Thietmar kalder her den Konge, med hvilken Henrik kæmpede, Gnuto, hvilket har bragt de fleste, og med Rette, til at tænke paa Gorms ældste Søn Knut Dana-Aast, der maaskee i Faderens Alderdom har ført Befalingen. Widukind (I. 40, Perg. V. 435) fordrejer Navnet til Gchnuba. Men Mag. Adam kalder ham Hardecnudith-Wrm, d. e. Gorm Hardeknutsøn, I. 57.

Søn, **Harald**, allerede i Faderens Levetid førte Regjeringen, enten tilsam- men, eller over forskjellige Dele af Riget ¹⁾, og at de kraftigt understøttede ham i hans Erobrings-Foretagender. Paa et Tog, som Knut og Harald foretog i Fællesskab, efter nogle Beretninger til England, efter andre til Irland, efter atter andre til Nusterveg, faldt Knut, og som enkelte paastaar, i Kamp med sin egen Broder, der misundte ham at han var Faderens Yndling ²⁾. Den alderstegne Gorm overlevede ikke længe dette Tab, og efter hans Død (omkring 936) tiltraadte **Harald Gormsøn**, der ogsaa fører Tilnavnet **Blaatand**, Regjeringen som Enefonge over hele Danevældet, fra Gautelven til Danevirke.

42. Krig med Danmark. Vermeland og Gautland skillagt.

I Besiddelsen af hele Danevældet maatte Harald Gormsøn ogsaa føle Lust til at erhverve alle de øvrige Lande, der havde tilhørt hans mægtige Forfædre, Sigurd Ring og Ragnar Lodbrok. Fornemmelig maatte Viken staa ham for Hovedet, af hvilken nu de vestfoldske Konger og Harald Haarfagre saa længe havde været i uforstyrret Besiddelse. - Fra Svialkongerne eller deres Sønner kan han neppe have ventet nogen Fare, da indbyrdes Uroligheder paa denne Tid synes at have hersket i Svithjed ³⁾. Derfor kunde

¹⁾ Ifølge Tomsøvik. Saga, Cap. 2 og 4 fik Knut virkelig Holsten eller maaskee rettere det sydligste af Slesvig, af sin Bestefader Ratakharald. Rnytlingasaga, Cap. 4, siger udtrykkelig, at Harald Gormsøn var Konge i 80 Aar, hvoraf 30 medens hans Fader levede og 50 efter hans Død. Er dette end en Overdrivelse, saa er det dog et Vidnesbyrd om at Harald førte Kongenavn længe førend hans Fader døde, og vist er det af andre Oplysninger, at Harald blev en meget gammel Mand. Ogsaa Mag. Adam af Bremen lader ham herske i 50 Aar. Antaget, at han var henved 90 Aar, da han døde (mellem 980 og 988), er han sandsynligviis fød omkring 900, og har maaskee faaet Kongenavn ved 920.

²⁾ Saro (10de B. S. 672) lader Knut falde ved Belejrningen af Dublin. Olaf Trygvessøns Saga, Cap. 64 lader Knut og Harald herje paa Northumberland mod en Kong Udhelbirht, der slog dem ved Cleveland; siden, heber det, sejrede de ved Scarborough, men Knut faldt ved York. Tomsøvikingsaga, Cap. 4, lader Harald, hjemkommen fra et Herjetog i Nusterveg, overfalde og dræbe Knut.

³⁾ Det var paa denne Tid, at de Konger maa have hersket i Birk, om hvilke den danske Konge Sven Ulfson berettede Mag. Adam: nemlig Ring med hans Brødre Erik og Emund (I. 63), medens Bjørn den gamle, Erik Emundsøns Søn, herskede i Uppsala. Saa mange Konger herskede neppe samtidigt, uden at ligge i Etrid med hverandre. Mag. Adam siger og om dem, at i saa Aar herskede mange Konger blodtørstigt, og glemte næsten Christdommen.

han mere ubehindret efterhænge sine Planer mod Norge. Allerede i Faderens Levetid modtog han, som vi have seet, den fra Norge udlægte Eyvind Skreyja, og gjorde ham til Landeværnsmand i Jylland. Vi have ligeledes ovenfor antudt de Grunde, som gjør det sandsynligt at Erik Blodøres selv i ham har søgt en Støtte mod sine Brødre, og paa en vis Maade erkjendte hans Overhøjhed, idetmindste hvad Viken angaar. Derved lader og den Jær, hvormed Haakon Adelfteensføstre erkjendtes af det modsatte Parti, som man kunde kalde Uafhængighedspartiet, sig bedst forklare. En Tid lang synes imidlertid Forstaaelsen mellem Haakon og Danekongen at have været nogenlunde taalelig, maaskee saa længe som denne ikke følte sig mægtig nok til at begynde aabenbar Krig. Der tales endog om Sammenkomster, som Haakon og de øvrige Høvdinger i Norden holdt hver tredie Sommer paa **Brennøerne**, for at vedligeholde Freden, og mindeligt afgjøre de mellem dem opkomne Sager; ved hvilke Lejligheder en Mængde Folk fra de omliggende Lande samlede sig, og et stort Handelsmarked plejede at holdes ¹⁾. Men denne fredelige Forstaaelse ophørte omsider. Efter Erik Blodøres Død tvæde Gunnhild, hans Enke, med sine Sønner til Harald Gormsøn. Han modtog dem venligt, og gav dem saa store Forleninger, at de godt kunde underholde sig selv og sine Mænd ²⁾. Den tredie af Gunnhilds Sønner, Harald, der bar hans Navn, knæsatte han og gjorde ham derved til sin Fosterson; han blev saaledes opdragen inden Danekongens Hird ³⁾. De ældste af Brødrene, Gamle og Guthorm, drog paa Vikingetog, først til Musterveg, siden til Norge, og herjede i Viken, understøttede af Danekongen. Andre Vikinger gjorde det samme, og foruroeligede Landet meget. At de begunstigedes af Danekongen, skjønnes deraf, at de havde deres Smuthul i Brennøerne, Bardøerne, Møl og Mustresund, hvilke Steder alle ligge paa den hallandske Kust; de kunde derfra med Letthed komme til hvilken som helst Deel af det sydlige Norge, de ønskede. Der siges ogsaa udtrykkeligt, at Daner dræbte i disse Myndringer ⁴⁾.

Kong Haakons Brodersøn **Tryggve**, hvilken han allerede i hans Barndom havde udsæet til Konge i Viken, var paa denne Tid i Vesterviking, og Haakon maatte derfor selv sørge for Landets Forsvar. Med en Skare

¹⁾ Fardolafaga, Cap. 12.

²⁾ At disse Forleninger vare i Jylland, skjønnes deraf, at det siden, hvor Harald Gormsøn, for at svige Harald Eriksøn, bød ham Forleninger i sit Rige, hedder hos Snorre (Ol. Tr. S. Cap. 11), at han bød ham de Forleninger, han tidligere havde haft, medens Fagrskinna (Cap. 42) udtrykkeligt siger, at han bød ham Jylland. Maaskee disse Forleninger havde staaet i Forbindelse med Eriksønnernes Nedstammelse fra Erik II i Jylland.

³⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 10.

⁴⁾ Fagrskinna, Cap. 28, 30.

Krigeren drog han om Sommeren i ſit 17de Regjeringsaar (952) til Viken, for at jage Vikingerne bort. Wiſtnof ſlugtede de ſtrax ved hans Ankomſt, deels til Halland, deels til Jylland, men han forfulgte dem lige til Jylland, hvor han til Gjengjæld for hvad de havde gjort i Norge, begyndte at herje. Tyderne flokkede ſig ſammen for at drive ham bort, men han overvandt dem i en heftig Fegtning, hvori han ſelv uden Hjelm eller Brynje ſtevnede frem i Epidſen for ſin Hær. Derefter herjede han paa Fyen og Sjælland, og roede med to Snekker ind i Dreſund, hvor han traf en Flaade af 11, eller efter andres Udfagn, af 12 eller 10 danſke Vikingefibe, angreb dem, og vddede dem aldeles. Han herjede atter paa Sjælland, drog over til Slaane, hvis Kſt han ligeledes renjede ej alene for danſke, men ogsaa for vendiſke Vikingefibe; han herjede i Landet ſelv, og tiltvang ſig Skatter, ſaavel her, ſom langs Halland og i Veſtergautland ¹⁾).

I Forbindelſe med dette Tog til Danmark og Gautland ſtaar ogsaa et Tog, Haakon foretog til Vermeland. Dette Landskab havde, ſom vi allerede ovenfor have ſeet, adlydt Harald Haarfagre og været ham ſkatskyldigt, men paa hans gamle Dage faldt det fra, og Skatterne bleve ikke betalte. Da Haakon havde befaſtet ſig i Niget, og ſandsynligviis paa ſamme Tid, ſom han ſogte at erbyrve Herredømmet over Jemteland, prøvede han og at bringe Vermeland tilbage til det forrige Skatskyldighedsforhold, og ſendte 12 Mænd til den daværende Jarl, ved Navn Arnvid, for at kræve Skatter af ham. Arnvid betalte Skatten, men da Skatkræverne ſkulde drage hjem, bleve de paa Gidsfogen overfaldne af Stimaend, ſom dræbte dem alle tilhøbe. Saaledes gik det endnu en Gang; Kongen ſendte Skatkrævere, ſom virkelig fik Skatten udbetalt, men ſom paa Tilbagevejen bleve overfaldne paa Grændſen. Man talte derfor om, at det nok var Arnvid Jarl ſelv, ſom havde lagt ſine Mænd i Baghold for Skatkræverne, og ladet dem dræbe, men ſelv beholdt den Skat, de ſkulde bringe Kongen. Denne beſluttede dog endnu en tredje Gang at gjøre et Forſøg, og udfaa til en af Deeltagerne i denne farlige Rejſe den forhen omtalte Leuſermand Thorſtein, Arinbjørn Herſes Svſterſon. Kongen var nemlig yderſt miſfornøjet med at Arinbjørn var traadt i Erikſjennernes Tjeneste, og viſte ſig meget unaadig mod hans Venner og Frænder; nogle, heder det, lod han dræbe, andre jog han ud af Landet eller behandlede dem haardt paa andre Maader. Ogsaa Thorſtein fik nu ſin Deel af Forfølgelſen, da Kongen ſendte Folk til ham med den

¹⁾ Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 6—8. Fagrſkinna, Cap. 30. Ágrip, Cap. 5. Egils Saga, Cap. 78. Denne ſidſte nævner 12 Skibe, Snorre 11, de øvrige 10. Snorre omtaler Toget atfor tidligt, længe for Forføgene paa Chriſtendommens Indførelſe. Karſagen er den, at han ogsaa ſætter Erik Blodøres Død atfor tidligt. Fagrſkinna derimod henfører Toget udtrykkeligt til Kongens 17de Aar.

Befaling, at han skulde drage med dem til Vermeland for at hente Skatten, eller ogsaa forlade Landet. Egil Skallagrimsfon opholdt sig just, som vi have seet, hos Thorstein. For ham klagede denne sin Vaande. Det var tydeligt, at Kongen enten vilde have ham dræbt eller forjagen, naar han sendte ham i en saa farlig Færd. Egil lovede ham, saavidt muligt, at rette paa Sagen. Han spurgte Kongens Sendemænd, om de ikke under alle Omstændigheder skulde rejse, hvad enten Thorstein var med eller ej. Da de bekræftede dette, forestillede han dem, at en Mand som Thorstein egentlig ikke var forpligtet til at drage i en saadan Færd, men alene til at understøtte Kongens Værender efter yderste Evne, og, om det behøvedes, at sende flere Folk med dem. Sendemændene svarede hertil, at han maaskee havde Ret, og at de vilde være tilfreds, om han selv, Egil, i Thorsteins Sted fulgte dem. De troede nemlig at det vilde være Kongen hjært, om de paa denne Maade kunde faa Egil bragt af Dage. Egil lovede at følge dem i Thorsteins Sted. De vare 8, han selv tog 3 Mænd med, saa at de i alt bleve 12. Det var endnu fuld Vinter, og de droge afsted med Heste og Skæder. Vejene vare brudte, indtil de kom til henimod Eidsfogen; da faldt der en Nat saa megen Sne, at de den følgende Dag ikke kunde se den rette Vej, og havde derfor den største Vanskelighed ved at komme frem. I Nærheden af en skovbevoret Aas, over hvilken Vejen laa, foreslog Kongens Mænd en Nften, at Egil og hans tre Følgesvende skulde drage i Forvejen over Aasen til en Gaard, som tilhørte en rig Mand, ved Navn Harmorod Slegg, hvor de vilde blive gæstfrit modtagne, medens de selv vilde tage Natteleje hos en Bonde, der boede i Nærheden af det Sted, hvor de nu befandt sig. Egil gjorde, som de sagde. Men aldrig saa snart var han ude af Evne, førend Kongsmændene toge sine Ski, som de havde medbragt, vendte om og ilede saa hurtigt de kunde til Dplandene; derfra droge de nord over Dovrefjeld til Kongen, og fortalte ham hverledes de havde ladet Egil og hans Mænd i Stikken. Disse kom med usigelig Møje over Aasen til Harmorods Gaard, og bleve her i Førstningen ret godt modtagne. Der blev sat store Kander fulde af Skyr (saur Mælk) for dem, idet Harmorod beklagede, at han ikke havde Ol at give dem, og Egil og hans Mænd, der vare overvættes tørste, drak af alle Kræfter. Da kaldte Harmorods Hustru, der sad paa Iverpallen, sin lille Datter til sig og hviskede hende i Øret, at hun skulde gaa hen til Egil og bede ham og hans Mænd være varsomme i at drikke Mælk, da der var anden og bedre Kost i Vente. Hun adlød, og advarede Egil, hvorefter hendes Fader blev saa vred, at han slog hende. Imidlertid havde Egil næsten tømt sin Kande. Melken blev nu borttagen og et Bord dækket med Gjestebudskost; derpaa kom Ol ind, af det stærkeste Slags; Harmorod var altsaa bedre forsynet, end han i Førstningen havde sagt. Men Marsagen, hvorfor han havde benægtet at have Ol, var aabenbart den, at han ved at

narre Egil og hans Mænd til at drikke en Mængde suur Mælk desto snarere haabede at kunne faa dem berusede, hvorpaa han lagde an. Der blev nu druffet sterkt, og især passede man paa, at Egil og hans Mænd gjorde tilbørligt Bæst. Egil drak tappert; da hans Følgesvende bleve uefterrettelige, som man let kunde forudsæ, drak han for dem, hvad de selv ikke formaaede, og saaledes gif det, indtil Bordene bleve borttagne. Da vare alle Folk i Stuen temmelig drufne. Imidlertid vedblev Narmod at drikke Egil, og Huuskarlene Egils Mænd til. Egil drak fremdeles, baade for sig selv og for sine, men merkede dog tilsidst, at han ej længer kunde holde det ud. Han gif derfor tvertover Gulvet lige til Narmod, lagde sine Hænder paa hans Skuldre, og klemte ham op mod Højsædesstolperne; i det samme kastede han op over ham, lige i Ansigtet, baade i Dine, Næse og Mund, saa at Narmod var nær ved at tabe Mandedrættet, og maatte ligeledes kaste op. Huuskarlene skjeldte Egil ud, fordi han bar sig saa spink ad, men Egil svarede, at han kun gjorde som Huusbonden, der jo ogsaa brækkede sig af alle Kræfter. Egil satte sig atter i sit Num, forlangte mere at drikke, og gjorde fremdeles god Bæst, men Narmod gif ud. Endelig stode Egil og hans Mænd op, toge sine Baaben, og lagde sig til at sove i en Lade, hvor deres Heste vare indsatte. Morgenen efter stode de op, gjorde sig rejsesærdige, og gif op paa Gaarden, for at se efter Narmod. Egil spendte Døren til Sovelamret op, gif til Narmods Seng, greb ham i Skægget og drog hans Hoved frem over Sengesjokken med den venstre Haand, men drog Sverdet med den højre. Hans Kone og Datter sprang op og befnaldt Egil om at skaane hans Liv. Egil svarede, at han skulde skjenke ham Livet for deres Skuld, skjønt han visseelig havde fortjent Døden. Men han skar Skægget af ham, og rev Djet ud paa ham. Egil maa vistnok have antaget, at Narmods besynderlige Dver for at drikke ham og hans Følgesvende fulde kom af forræderiske Hensigter; og det viste sig siden, at han havde Ret. Ved Dagverdtid kom Egil til en Bønde paa Gidsflogen, ved Navn Thorfinn, hvor de hvilede med Hestene og gif ind for at spise Dagverd. Han erfarede her af Thorfinns Huuskarl, der om Natten havde været ude at hente Bed, at 6 af Narmods Huuskarle vare dragne forud; og Thorfinn fortalte, at han ligeledes selv havde seet 6 andre, sterkt bevæbnede Mænd drage forbi: det saa altsaa ud til, at flere Baghold vare lagte i Skoven paa Egils Vej. Under sit korte Ophold her var Egil her heldig nok til at helbrede Bøndens Datter af en langvarig Sygdom, af hvilken hun laa til Sværgs¹⁾, og af

¹⁾ Beretningen herom i Egils Saga, Cap. 24 indeholder et karakteristisk Exempel paa de Tidens Overtro, af hvilken der endnu i vore Dage findes enkelte Levninger. „Egil“, heder det, „saa et Fruentimmer ligge syg paa Dverpallen. Han spurte Thorfinn, hvad det var for en Kvinde, som besandt sig saa ilde. „Det er min Datter Helga“, siger Thorfinn, „hun har længe været

Taknemmelighed herover tilstod Thorsfinn ham reent ud, at han vidste, at Harmod havde lagt sex Mænd i Baghold for ham, og at der endda var flere Baghold, om det første intet udrettede; men nu tilbød han sig at ledsage ham med sin Søn og to andre Mænd. Egil modtog Tilbudet. De vare nu 8, og da Harmods sex Huuskarle saa dem saa mandsterke, vovede de ej at binde an med dem, men gjemte sig i Skoven. Nu vilde Egil ikke længer ulejlige Thorsfinn, og denne vendte efter nogle Indvendinger tilbage med sine Mænd. Men ud paa Dagen stodte Egil, der nu kun havde tre Følgesvende, paa det andet Baghold, der ligeledes bestod af sex af Harmods Huuskarle. Her kom det til en Kamp, i hvilken Egil fældte tvende, og jog de andre paa Flugten. Endelig kom Egil i god Behold gennem Skoven, og tog ind til en gammel, rig Bonde ved Navn Alf, der var noget egen af sig og derfor kun havde faa Folk om sig, men viste Egil megen Gjæstfrihed, talte med ham om de tidligere uheldige Skatterejser fra Norge, og roste just ikke syndeligt Arnvid Jarl. Ved Alfleden gav Egil ham en lodden Kappe, og Alf bad ham venligt at besøge ham paa Tilbagevejen. Samme Aften kom han til Arnvid Jarls Bolig, hvor han blev meget vel modtagen. Den følgende Morgen fremførte han sit Ørende, nemlig at indkræve den Norges Konge tilkommende Skat, der ej var bleven betalt siden Arnvids Udnævnelse til Jarl. Jarlen svarede, at han allerede havde betalt Skatten til Kongens Sendemænd, men at han ej vidste, hvad de siden havde gjort ved den, om de havde bragt Kongen den, eller løbet af Landet; dog, siden Egil kunde fremvise sande Terteiner fra Kongen, vilde han ingen Banzfeligheder gjøre ved ogsaa at udbetale Skatten til ham; men naar Egil

daarlig og elendig, hun faar ikke Sovn nogen Nat, og det er ligesom hun var forbyttet (hamsijaalen)". „Har man forsøgt Midler mod hendes Sygdom", spurgte Egil. „Ja", svarer Thorsfinn, „Runer have været ristede af en Bondesøn her i Nærheden, men siden den Tid har hun været meget værre end før. Men kan maaskee du gjøre noget ved sige Sygdomme, Egil"? „Jeg tror i det mindste", svarede denne, „at det ej kan ske, om jeg forsøger". Da Egil var mat, gik han til Pigenes Sang og talte med hende, derpaa bød han dem allerførst at tage hende op og lægge rene Sangklæder under hende. Dette ske. Siden ransagede han Sængen, og fandt et Stykke Hvalsfin med Runer paa. Egil læste dem, telgede dem derpaa af, og skød Spaanerne i Alden, brændte derpaa selve Hvalsfinstykket op og lod hendes forrige Sangklæder udlufte. Han kvad et Vers, hvori han sagde, at ingen skulde riste Runer, som ej ret forstod dem, at han paa Hvalsfinstykket havde fundet hemmelige Runestave, og at de voldte Pigenes Sygdom. Derefter ristede han nye Runer og lagde dem under hendes Hovedpude. Da var det, som om hun vaagnede af en Søvn; hun sagde, at hun følte sig ganske frisk, kjønt hun endnu var svag af Kræfter". Siden opdagedes det, som der fortælles, at den Bondesøn, der havde ristet hine fædelige Runer, havde friet til hende og faaet Høj, hvorfor han hævnedes sig ved at riste Manruner (Elfvorsruner).

havde modtaget den, vilde han ej videre være ansvarlig for den. Egil blev der en Stund, og fik for sin Afrejse Skatten udbetalt, deels i Solt, deels i Graabare (Pelsverk). Ved Afskeden sagde Egil: „denne Skat skulle vi nok bringe Kongen, men vist er det, at det er langt mindre, end han troer at have Fordring paa; ej at tale om, at han sikkert anseer sig berettiget til Mandsgjeld af Eder for hans Sendemænd, som I efter Folks Sigende skulle have ladet dræbe“. Jarlen sagde, at det ej var sandt, og med denne Besked maatte Egil drage bort. Strax efter kaldte Jarlen til sig to Brødre, der begge hed Alf, og bød dem at sætte efter Egil og dræbe ham, da han kunde forudse, at han ellers vilde omtale ham heel ilde for Kongen, siden han allerede havde vovet at paadutte ham de forrige Sendemænds Drab lige i hans Dje. Han bad Brødrene at tage med sig saa mange Folk, som de troede at behøve, og gav dem det Raad at lægge sig i Vejen for ham paa Eidsflogen. De medtog 30 Mand, og da de kjendte hver Sti paa Skoven, var det dem en let Sag at komme Egil i Forkjøbet. Der gik to Veje gjennem Skoven; en kortere, over en krat Klev; en anden længere, over en Myr, hvori der var kastet store Træstammer; paa begge Steder kunde man alene gaa een for een. Brødrene lagde sig med 15 Mand hver i sit Pas, og oppebiede Egil. Denne kom om Aftenen til Alf Bonde, og gjorde sig rede til Rejsen. Alf undrede sig over at han hastede saa; det var bedre, meente han, at fare lidt i Mag og se sig noget for, da der vist laa Folk paa Luur for dem; selv havde han ej Mænd at sende med dem, og tilbød dem derfor at blive der til det var sikkert at drage gjennem Skoven. Egil lo dertil, og meente det ej havde nogen Nød. Alf bad ham da i det mindste at vende tilbage, hvis han saa Vejen optraadt, thi ingen havde faret der siden Egil drog østover, uden nogle, som vist havde til Hensigt at finde ham. Egil spurgte om deres Antal. Alf svarede, at efter Sporene at domme, var det en heel Deel. Egil sagde at han ej var saa hange for lidt Folkemon, og drog afsted. Paa Vejen fandt de snart mange Spor af Folk og Heste, og Egils Følgesvende meente at de burde vende om. Egil svarede, at det ej var noget at forundre sig over, om Folk havde faret over Eidsflogen, som var alfar Vej, og bød at man skulde drage videre. De mange Spor vedbleve fremdeles, indtil de kom til det Sted, hvor Vejen deelted; der deelted ogsaa Sporene, og det viste sig, at der var lige mange paa hver Kant. Egil maatte nu indrømme, at Alf havde haft Ret, og raadede sine Folk til at være beredte paa en Kamp. De kastede Kapperne og Løskæderne af sig og lagde dem i Slæderne. Egil tog en lang Bastline, han efter Rejsendes sædvanlige Skik havde ført med sig, frem af Slæden, og surrede med den en stor Steenhelle fast foran Brystet og Maven paa sig, i det han viklede Linen om sig lige til Skuldrene. Forresten havde han og hans Mænd baade

Skjolde, Hjelme, Hug- og Stikvaaben. Egil gik i Epidfen for dem, og tog den kortere Vej over Kleven. Da de vare midtvejs oppe i denne, kom syv Mænd frem af Krattet nedenfor, og begyndte at skyde efter dem, medens andre viste sig overst oppe og kastede Steen ned paa dem. Egil bad nu sine Mænd vige tilside i Kleven og beskytte sig saa godt de kunde, medens han selv stavnede opad lige mod Angriberne. Han kom ogsaa op, men blev her omringet af dem, 8 i Tallet, dog fældte han dem alle, hvoriblandt Anføreren Ulf, gik derefter frem paa Bjerget, og kastede Steen ned paa de syv andre Forfølgere, hvoraf tre bleve liggende, men fire undkom saarede i Skoven. De skyndte sig strax hen til det andet Baghold, som nu, efter deres Beretning om hvorledes det første Angreb var lobet af, flyttede sig længer frem, for at angribe Egil baade for og bag, naar han kom ned af Klafen og skulde fjøre ad en smal Vej mellem en Klippevæg og Myren. Egil fortsatte imidlertid sin Vej uden at ane nogen ny Fare, indtil han kom til det Sted, hvor Bagholdet laa; her blev han først angreben i Ryggen, og da han havde vendt sig mod Angriberne, tillige af dem, der havde lagt sig foran Klippen. Dog kunde de inter' synderligt udrette mod Egil, der i alt dræbte 11 Mænd, hvoriblandt den anden Ulf, medens hans Følgesvende forsvarede sig mod de 8; nu vendte han sig ogsaa mod disse, og dræbte tre; fem undkom, haardt saarede, til Skoven. Egil og hans Mænd havde vistnok ogsaa faaet mange Saar, men ingen store eller farlige; han forbandt sine Mænds Saar, og derpaa satte de sig i Slæderne og kjørte afsted, indtil de kom til Thorstun, som tog venligt imod dem. Her bleve Egils Saar forbundne, og de opholdt sig flere Dage hos ham for at udhvile sig. Ved Bortrejsen fulgte Thorstun ham med sin Søn og nogle andre Mænd et Stykke paa Vejen for at staa ham bi, om Harmod skulde ville efterstræbe ham, men denne, som havde hørt, mod hvilken Overmagt Egil nys havde kæmpet, vovede ej at angribe ham, og holdt sig hjemme. Ved Afsteden gav Thorstun og Egil hinanden Gaver, og denne kom velbeholden til Thorstein, hvor hans og hans Mænds Saar bleve lægte. Egil opholdt sig hos ham til Vaaren, og gjorde sig rejsefærdig om Sommeren, for at forlade Norge fer stedse. Langskibet, paa hvilket han var kommen fra Danmark, forærede han Thorstein, der ogsaa gav ham gode Gaver; men paa Kjebmandskibet sejlede han afsted, og kom i god Behold hjem til Borg. Thorstein sendte Skatten til Kongen, som af Sendemændene fik nøjagtig Underretning om hvorledes Alt var gaaet til. Det blev ham nu klart, at Arnvid virkelig havde ladet de forrige Skatkrævere dræbe, og han besluttede at straffe ham alvorligt for denne Treloshed. Thorstein tog han til Naade igjen, gav ham Landsviift og stjenkede ham sit Venstøb. Og om Sommeren, da han drog til Viken og hjemsogte Danmarks og Gautlands Kyster, gjorde han ogsaa et Tog ind i Vermeland med en stor Hær. Arnvid, der allerede siden hans Mænd vare

komne tilbage fra det ubeldige Angreb paa Egil, havde ventet at dette Uvejr vilde komme over ham, flygtede bort, og synes fra denne Tid af at have levet som en fredløs Viking ¹). Kongen paalagde de Bønder i Vermeland, der havde gjort fælles Sag med Arnvid, store Uldredfser, og indsatte en anden Jarl, der, lige saa vel som Bønderne, maatte stille ham Gifler ²). Det lykkes saaledes Haakon virkelig at lægge Vermeland, om end kun for en kort Tid, atter under Norges Kongedømme. Dette Tog til Vermeland omtales vel, som om det havde fundet Sted førend han tiltraadte Toget til Gautland, men det sandsynligste er dog, at han efter Tilbagekomsten fra Danmark først herjede Gautland, og derpaa drog op til Vermeland ³).

Haakon, som paa disse Tog havde gjort et stort Bytte, tilbragte Vinteren i Viken (951—952), for fremdeles at forsvare Landet mod Daner og Gauter ⁴). Men den samme Vinter kom hans Brodersøn Tryggve Olafsson tilbage fra sit Vikingetog til Irland og Skotland, og Haakon overdrog nu ham Kongedømmet i Viken, med den Forpligtelse, at forsvare Landet mod Ulfred, men ogsaa med den Ret, at beholde som sin Ejendom hvad han kunde staffe sig af de Lande i Danmark, som Haakon Sommeren i Forvejen havde skatlagt. Selv drog han atter tilbage til det Nordenfjeldske. Og fra denne Tid synes han ganske at have ophørt at befatte sig med Viken, og Tryggve derimod at have hersket aldeles uafhængigt. Vel er det muligt, ja endog sandsynligt, at Tryggve har betalt ham, eller skullet betale ham Skat, men det vilde heller ikke være at undres over, om Skatten i de urolige Tider, som nu paafulgte, ikke blev ordentligt inddreven ⁵).

¹) Njaalsfaga Cap. 5 omtaler nemlig en Atle Arnvidsøn, Søn af Arnvid Jarl fra „Sfergetland“, tilføjende at denne Arnvid Jarl havde tilbageholdt Skatten for Haakon Adelssteenssøstre og derfor været nødt til at flygte med sin Søn fra „Jemteland“ til Gautland; om Atle heder det siden, at baade Dane- og Svia-Kongen havde gjort ham utlæg. Da Jemteland først under Haakon forenedes med Norge, er det klart, at „Jemteland“ her maa være Skriv- eller Hufommelses-Fejl for „Vermeland“.

²) Egils Saga, Cap. 73—78.

³) Det er Egils S. (Cap. 78), som omtaler Vermelandstoget førend Gautlandstoget, og dette før Toget til Danmark. Men i de samtidige Vers af Guthorm Sindre, anførte i Snorres Haakon den godes S. Cap. 6—8, og i Ol. Tryggv. S. Cap. 17, 18, nævnes først Jylland, derpaa Sjælland og Skaane, og endelig Gautland.

⁴) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 9.

⁵) I Historia Norvegiæ fol. 8, b. omtales Tryggve omtrent som en uafhængig Konge. Det heder her, at han først herskede paa Raumarike, siden i Viken. Thjodrek Munk Cap. 4 (Langebets Scriptores V. 316) kalder ham Konge paa Dplandene. Og rimeligviis har han foruden Viken ogsaa behersket en Deel af Dplandene, fornemmelig Raumarike.

43. Erikssonernes Angreb. Slag ved Agvaldsnes og paa Fræds.

Erikssonerne skulle have været paa Vikingetog i Nusterveg, for- end de ret for Alvor begyndte deres Tog mod Norge. Den ældste af dem hed Gamle, dernæst fulgte Harald; de øvrige vare Ragnfred, Erling, Guthorm og Sigurd, med Tilnavn Sleva (Snog) ¹⁾. Efter at have herjet i Nusterveg vendte de sig mod Viken, hvor Tryggve var rede til at modtage dem, og holdt flere Slag med dem, hvori snart de, snart han seje rede. Stundom herjede de i Viken, stundom han i Halland og Sjælland. Endelig lykkedes det Gamle og Guthorm ²⁾ at overvinde ham ved Sotenes, hvor han blev nødt til at forlade sine Skibe og frelse sig ved Flugten. De herjede derefter vidt og bredt i Viken, og en Mængde Folk underkastede sig dem. Da Haakon hørte dette, havde han just, som der — dog neppe med Nette — fortælles, samlet Folk for at straffe Thrønderne, fordi de havde tvunget ham til at blote, og han var allerede kommen ombord, men besluttede strax, heller at vende sine Vaaben mod ydre Fiender. Han sendte Bud til Sigurd Jarl og andre Høvdinger, at de skulde bringe ham flere Folk. Sigurd indfandt sig ogsaa, og med ham de Thrønder, der tidligere meest havde tvunget ham til at blote; nu bleve de alle paa Jarlens Forbud tagne til Naade. Da Haakon paa Sejladsen sydøst kom forbi Stad, fik han høre, at Erikssonerne vare komne til den vestligste Deel af Agder; han fortsatte Rejsen, og traf Fienden ved Den Karnt. Her gif man fra begge Sider i Land, og kæmpede med hinanden paa Agvaldsnes. Striden blev meget skarp, thi begge Parter havde en stor Hær. Kong Haakon søgte ivrigt frem og mødte Guthorm Eriksson, kæmpede med ham, og nedlagde ham med egen Haand. Guthorms Merke blev ogsaa nedhugget, og der faldt

¹⁾ Saaledes opregner Snorre (Har. Haarf. S. Cap. 46) og Olaf Tryggve. S. (Cap. 12) Eriks og Sunnhilds Sønner. Fagrff. (Cap. 24) nævner de samme, men sætter Erling foran Ragnfred. Ágrip derimod opregner: Gamle, Guthorm, Harald, Erling, Sigurd Sleva, Gudrød Ejome, Ragnfred, Halsdan, Gyvind og Gorm (Cap. 5). Historia Norvegiæ har (fol. 7 b) Harald, Gamle, Sigurd Ejome, Gudrød, Erling, Gorm. Af disse Navne er især „Gamle“ mærkeligt, thi det er saa usædvanligt, at man næsten skulde antage det for en Dpfaldelse efter Danekongen Gorms Tilnavn; i saa Fald vilde det indeholde et sterkt Vidnesbyrd om Eriks formodede Forbindelse med Danekongens Huus. Hvis det forholder sig rigtigt med Angivelsen af, at Erik ogsaa havde en Søn ved Navn Gorm, da vidner dette Navn ligeledes om en saadan Forbindelse. „Ragnfred“ er en Erindring om de ældre sønderjydske Konger, Erik Blodøres modre og Grandter.

²⁾ Af Fagrfinnas Yttring (Cap. 28), at Harald Eriksson fordetmeste opholdt sig inden Danekongens Hird, medens Gamle og Guthorm herjede, først i Nusterveg, siden i Norge, kan man slutte, at det fornemmelig var Gamle og Guthorm, der foretog dette Tog.

mange Folk om ham. Dette var Tegnet til Flugt for Eriksønnernes Hær, der skyndte sig ned til Skibene, og roede sydøstefter saa hurtigt som muligt, efter at have lidt et betydeligt Tab. Haakon ilede efter de Flygtende og forfulgte dem lige til Øster-Ngder, eller forbi det nuværende Christianssand, hvor de satte til Havs og over til Jylland; da vendte han om, og drog atter nordøstefter ¹⁾.

Følge en enkelt Beretning skal ej alene Guthorm, men ogsaa to af hans Brødre, der rigtignok ikke nævnes andensteds, nemlig Halsdan og Eyvind, være faldne i dette Slag ²⁾. Som Stedet, hvor det har staaet, antager man den saakaldte Blodheid eller Blodteig nordvestenfor Agvaldsnes Gaard, hvor der endnu findes ikke færre end 50 større eller mindre Gravhøje af forskjellig Form ³⁾.

Følge Snorre skal det have været efter dette Slag, at Haakon indførte Skibredes-Indretningen, og lod opføre Viter ⁴⁾. En anden Beretning lader det ske senere ⁵⁾. Det heder, at Eriks Søner nu holdt sig rolige i Danmark en lang Stund; det kan dog ej have været saa længe, da Slaget paa Agvaldsnes, efter hvad der ovenfor er viist, foresaldt sandsynligviis i Haakons 19de Regjeringsaar, og i alle Fald ikke tidligere end hans 18de (953), medens deres næste Angreb allerede fandt Sted i hans 20de Aar (955) og i alle Fald ikke senere end i hans 21de (956) ⁶⁾.

I dette Aar — efter de flestes Beretning det 20de — drog Eriksønnerne med en talrig Hær fra Danmark, for paa ny at angribe Haakon. Deres Hær bestod deels af deres egne Mænd, der plejede at følge dem i Viking, deels, og fornemmelig, af Hjælpetropper, som Kong Harald Gormsøn gav dem. Som Anførere paa dette Tog nævnes Gamle, Harald og Sigurd Sleba ⁷⁾. De sejlede ud fra Vendsyssel i Jylland ⁸⁾, styrede med

1) Snorre, Haak. den godes Saga, Cap. 20. Ol. Tr. S. Cap. 21. Ágrip Cap. 5. Fagrskinna omtaler ikke dette Slag, men lader, vistnok urigtigt, Guthorm falde i Austerveg (Cap. 35); den samtidige Guthorm Sindres Vise, anført hos Snorre, antyder bestemt, at en Fyrste faldt i Slaget ved Agvaldsnes.

2) Ágrip Cap. 5.

3) Se Krafts Topogr. statistisk Beskrivelse over Norge, 4de B. S. 267, 268.

4) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 21.

5) Fagrskinna Cap. 32, der sætter det efter Slaget paa Frædsø, men vistnok med Urette, da den Overraskelse, som her fandt Sted, netop skal have været bevirket ved Undladelse af at tænde Viterne tilbørligt.

6) Thjodrek Munk, som henfører Krigens Begyndelse til Haakons 19de eller 20de Aar, maa regne det næste Slag til det 20de eller 21de Aar. Ogsaa Snorre siger, at Slaget paa Frædsø stod efter at Haakon havde hersket i 20 Aar. Faarst. sætter det i hans 20de Aar; Ágrip „fortæfter“ Slaget ved Agvaldsnes.

7) Fagrskinna Cap. 31. Snorre nævner ikke udtrykkelig nogen anden end Gamle.

8) En Beskrivelse paa, at deres Len laa i Jylland.

gunstig Wind over til Agder, og fortsatte derpaa Farten langs Landet Nat og Dag. Biterne bleve ikke antændte, deels fordi Eriksønnerne denne Gang ikke, som sædvanligt, havde begyndt sine Plyndringer øster i Landet, hvor man plejede at begynde Antændelsen, deels fordi de i den senere Tid oftere havde været antændte uden Grund, og stor Ulempe derved havde været forvoldt; man frygtede saavel for denne Ulejlighed, som for de strenge Bøder, Kongen havde fastsat for den, der kunde overbevises om at have tændt Værde uden skjellig Marsag. Paa denne Maade gik det til, at Eriksønnerne kom ubemerket lige til Ulvesund ved Baagssøen i Nordfjord, hvor de laa i 7 Dage. Da sendte de Omkringboende Budskab over Eidet (Dragseidet), Søndmøre og Naumsdalen, til Kong Haakon for at underrette ham om Fiendens Ankomst. Kongen opholdt sig dengang paa sin Gaard **Birkestrand**, der ligger paa Østsiden af **Frædøen** paa Nordmøre ¹⁾. Han havde ingen andre Folk hos sig end sin Hird, og de Bønder, som han havde indbudet til sig. Ved Efterretningen om at Eriks Sønner allerede vare komne til Ulvesund, lod han de forstandigste blandt de Tilstedeværende kalde til sig, og æskede deres Raad, om han skulde oppebie Fienden og stride med ham uagtet den store Overmagt, eller drage nordest for at samle flere Folk ²⁾. Blandt Gjesterne var en gammel Bonde, ved Navn **Egil Uldserk**; han havde i sin Tid været en dygtig Stridsmand, og længe baaret Kong Harald Haarfagres Merke; han havde altid ønsket sig den Død, at falde i et stort Slag. Han svarede nu: „jeg har været i flere Slag med din Fader, Kong Harald; han stred stundom mod en sterkere, stundom mod en svagere Fiende, men han sejrede altid; aldrig hørte jeg ham søge det Raad hos sine Venner, at de skulde lære ham at fly, og heller ikke vi ville give dig dette Raad, thi vi tykkes at have en raff Hovding i dig, og du skal ogsaa faa trostlig Hjælp af os“ ³⁾. Mange andre understøttede hans Tale, og Kongen sagde tillige selv, at han foretrak at stride med den Styrke, han kunde faa. Der blev da opstaaet Hærør og sendt til alle Kanter; det varede heller ikke længe, førend mange Folk samlede sig om ham. Da sagde Egil Uldserk glad: „I denne lange Fredstid var jeg en Stund bange for, at jeg skulde dø af Ælde inde paa

1) Hos Snorre og i flere Haandskr. af Olaf Trygv. Saga staar fejlagtigt Søndmøre, men den Frædø med Gaarden Birkestrand ligger, som bekjendt, paa Nordmøre; og Nordmøre nævnes ogsaa udtrykkelig i Fagrskinna, Flatobogen og Historia Norvegiæ.

2) Saaledes beretter Snorre, hvis Fortælling vi her fornemmelig følge; Fagrskinna afviger fra ham ved at lade Eriksønnerne komme med deres Hær lige til Feenjarfjund eller Freidarfjund paa Sydvestsiden af Frædø nærved Freidarberg, uden at Haakon i Forvejen har faaet mindste Nyd derom.

3) Ifølge Flatobogen (Háttu Hauks hábrókar c. 5, Fornm. Sögur S. 208), skulde det have været Egil Uldserk, som raadede Kongen til at lade bytte Sengklæder under den døde Snefrid, se ovenfor S. 514.

Bænkebalmen, jeg som intet heller ønskede end at følge min Hovding og falde i Slag; men nu kan det dog nok være at jeg tilsidst faar dette mit Ønske opfyldt". Eriks Sonner sejlede med første gunstige Vind nordest; de havde flere end 20 Skibe, og lagde sig paa den sydvestlige Side af Den, vestenfor Freidarberget, i Freidarsund, eller, som det ogsaa kaldtes, Fœeyarsund ¹⁾. Haakon, som kun havde 9 eller 10 Skibe ²⁾, lagde sig paa den nordvestlige Side af Freidarberget, sendte Bud til Eriksønnerne, og foreslog dem at stride med dem paa **Nastarkalf** (Sletten mellem Freidarberget og Nosteberget), hvor han havde ladet Bold hasle ³⁾ paa Sletten nedenfor den Brink eller Hals, der danner den nordlige Afkæmning af Freidarberget. De modtog Tilbudet, gik over Halsen, og opstillede deres Folk paa Nastarkalf. Haakon opstillede ogsaa sine Folk, og havde ikke flere, end at man kunde regne sex af Gamles Mænd mod hver af hans; han gjorde sin Fylking saa lang som muligt, for ikke at omgaaes. Derpaa begyndte Striden, som blev meget heftig. Egil Udsjerk havde imidlertid ladet Kongen give sig ti Mænd med hver sit Merke; med dem gik han ubemerket op under den Brink, der var bagenfor Eriksønnernes Hær, og lod sine Mænd rejse Merkerne op og i nogen Afstand fra hinanden indbyrdes gaa frem langs Brinken, saa at man fra Sletten alene kunde se Merkerne rage frem. Ved Synet heraf troede de, der stode overst i Eriksønnernes Fylking, at det var en Hjelpehær, som vilde falde dem i Ryggen og affkræe dem fra Skibene. De begyndte derfor at raabe og advare de øvrige, og derpaa flygtede den hele Hær, saa at Hovdingerne maatte følge efter. Kong Haakon forfulgte de Flygtende, og nedlagde mange af dem. Da Gamle Eriksøn kom op paa Halsen strax nordenfor Freidarberget, saa han, at hans Folk vare blevne nærrede ved et Krigspuds, og at de Forfulgendes Antal ej var større end sex. Han gjorde derfor Holdt, lod atter blæse til Angreb og fyldte sine Mænd, men sex silde, thi Mængden af Danerne flyede desuagtet til Skibene. Haakon havde nu Overmagten, og drev efter en skarp Strid Gamle og hans Mænd

¹⁾ Strax udenfor Gaarden Flatslet paa den sydvestlige Side af Frædo ligger en liden S, der nu efter Flatslet kaldes Flatslet-S; det er denne, der i ældre Tider synes at have været kaldet Fœey, og det nu saakaldte Flatslet-Sund Fœeyarsund. Lønger mod Syd, nærmere Frædo Kirke, bliver Sundet bredere, og kaldes Freiersund (Freidarsund), deraf rimeligviis den vaflende Skrivemaade mellem Fœeyarsund og Freidarsund.

²⁾ Det vil sige, afmærke med Hækselstænger, hvilket i de Tider ikke var saa sjældent. Det var da sandsynligviis en Væresag at vælge en Plads, der ej frembød den Vælgende utilbørlige Fordelte. Og naar Tilbudet var gjort, og Bolden haslet, var det tillige en Væresag for den anden Part ikke at herje i Landet, førend efter Slaget, se Egils S. Cap. 52.

³⁾ Fagrfinna og Flatabogen navne 10, Snorre og Ol. Tryggv. Saga kun 9 Skibe.

paa Flugten; nogle satte lige ned til Søen, andre op mod Bjerget, og endnu andre vestover, til nogle bratte Fjeldhamre. Haakon satte efter dem og dræbte dem, for saa vidt de ikke omkom ved at styrte ned af Fjeldhamrene; dog kom Gamle Eriksøn ned til Fjæren, hvor han atter forsøgte at gjere Modstand, da nogle af hans Folk og hans Brødre samlede sig om ham. Her blev han angreben af Egil Uldserk, der med en Skare var ilet i Forvejen. Der blev en hidsig Kamp; Egil og Gamle skiftede Hug med hinanden, og Gamle fik store Saar, dog maatte Egil og mange med ham bide i Græsset. Nu kom Haakon selv til, og udbredte Ddelæggelse til alle Kanter, saa at Eriks Søner, der overalt saa sine Mænd falde, atter maatte flygte til Skibene. Men her vare de tidligere Flygtninger komne dem i Forkjøbet, og havde lagt ud med flere Skibe; andre laa opfjærede paa Land, og der var ingen anden Udvej for de sidste Flygtninger, end at kaste sig i Vandet og forsøge at redde sig ved Svømming. Derved druknede flere, hvoriblandt Gamle, der, haardt saaret baade af Egil og af Haakon selv, styrtede sig i Søen. Hans Brødre Harald og Sigurd vare heldigere; de naaede Skibene. Under Forvirringen paa Stranden dræbte Haakons Mænd tre Skibes Besætninger. Harald og Sigurd skyndte sig med Levningerne af Hæren tilbage til Danmark, og Haakon forfulgte dem et Stykke Vej, men uden at kunne naa dem. Til Minde om dette Slag og til den tappre Egil Uldserks Ære lod han de tre opfjærede Skibe drage paa Land, og Egils tilligemed alle sine øvrige faldne Mænds Lig lægge deri, siden lod han Jord og Stene dynge derover, saa at de kom til at danne Gravhøje af det Slags, man kalder Skibshøje. Endog den Dag i Dag findes der flere Gravhøje der paa Stedet; i det 13de Aarhundrede vidste man at paavise Egils Høj, kjendelig ved høje Bautastens ¹⁾.

Det er merkeligt nok, at det korte Udtog af Norges Kongehistorie, hvilket vi oftere have omtalt, fortæller om Gamles Endeligt paa en langt anden Maade. Ifølge dette flygtede Gamle ikke fra Landet, men derimod ind til

¹⁾ Snorre, Haak. g. Saga. Cap. 22—27. Fagrskinna Cap. 31. Historia Norv. fol. 8. b. Denne melber kun i al Korthed, at Gamle og den største Deel af hans Hær blev styrtet ned i Havet fra et Forbjerg. De tre Skibshøje, kjendelige ved deres langagtige Form, findes endnu nederst ved Stranden mellem Freidarberget og Flatssetundet, hvor den sidste Kamp stod, og hvor Egil faldt, se Beskrivelse og Plan over Slaget i Klüwers „norffe Mindesterker“ S. 115—119. Den ene af disse Skibshøje er 50 Alen lang, de to andre hver 70. Derforunden findes ogsaa 5 runde Høje, og norbenom Bjerget endeel mindre Høje. Bautaftenene findes ikke nu længer, idetmindste ikke paa deres Plads, med Undtagelse af en, der staar mellem Frei og Flatsset, men som ej kan være Egil Uldserk's. Fagrskinna siger, at hans Bautasteen stod hvor han faldt, Snorre, at den stod ved hans Leje, begge Udsagn kunne rimeligviis forstiges saaledes, at han begroves, hvor han faldt, hvilket ogsaa de tre Skibshøjers Beliggenhed bestyrker.

Eurendalen, og derfra over Eurendalskoven til det Throndhjemste, hvor han, forfulgt af Haakøns Mænd, der tillige understøttedes af Almuen, blev dræbt i Gauldalen paa det Sted, som siden efter ham kaldtes Gamla-leir. Saa forskjellige have Sagnene været. Dette sidste er dog ganske enestaaende, medfører heller ikke nogen Sandsynlighed, og modsiges desuden af bestemte samtidige Vidnesbyrd ¹⁾.

44. Slaget ved Fitje. Haakøns Død.

I nogle Aar havde Haakon nu Fred for Eriks Søner. Der fortælles ikke, hvorledes han tilbragte Tiden, men man maa formode at han nu, som tidligere, under idelige Rejser omkring i sin Deel af Riget har sysslet med Lovgivningsarbejder og overhoved med at ordne og styrke de af ham indførte Foranstaltninger. Om Christendomsaaebud var der, som det synes, ej længer nogen Tale, og heller ikke foregik der i Landet selv nogen Begivenheder af synderlig Betydning. Da han i 26 Vintre havde været Konge (961), var han under sit Sommerophold paa Herdaland til Gjæstebud paa sin Gaard **Fitje**, nordligst paa Storden ²⁾. Han havde sin Hird og mange Bønder hos sig. Blandt de Tilstedeværende var hans Frænde, der nu for første Gang nævnes, **Eyvind Finnsøn**, en Søn af Harald Haarfares Datterdatter Gunnhild og Finn skjalge, der igjen var en Søn af Eyvind Lambe og Thorolf Kveldulfsøns Enke Sigrid paa Sandnes. Gunnhilds Fader var Halvdan Jarl, som havde egtet Kong Haralds Datter Ingebjørg ³⁾. Eyvind Finnsøn var altsaa en storættet Mand; han havde betydelige Ejendomme paa Helgeland, og var derhos en af de ypperste Skalde paa den Tid; deraf fik han Tilnavnet **Skaldespilder**, fordi de øvrige Skalder ej kunde taale nogen Sammenligning med ham. Han hang med den største Trost og Hengivenhed ved sin Frænde Kong Haakon. Blandt Hirdmændene og Gjesterne nævnes ogsaa tre Islændinger, den kæmpesterke **Thoralf Skolmsøn** fra Myrkaa i Hørgaardal paa Nordlandet ⁴⁾, **Thorgeir Drms-**

¹⁾ Ágrip, Cap. 5. Der har formodentlig været et Sted, ved Navn Gamla-leir, i Gauldalen — nu kan det, saavidt vides, ej paavises — som har givet Anledning til et senere Sagn om at Gamle skulde være begravet der. Men om Rigtigheden af Snorres og Fagrfinnas Beretning vidner tydeligt nok den samtidige Eyvind Skaldaspilders Bise, hvori det udtrykkelig heder, at Kongen „farvede sin Klinge i Gamles Blod, da han drev Eriks Søner ud i Søen“. Se Snorre, Haakon den godes Saga Cap. 32, Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 30, Fagrfinna Cap. 35.

²⁾ „3 Nærheden af Bispestein“, tilføjer Ágrip Cap. 6.

³⁾ Se ovenfor, S. 575.

⁴⁾ Landn., III. 11.

søn, Søn af Landnamsmanden Orm fra Stavanger, der boede ved Havn i Borgarfjorden ¹⁾, og **Thore Thorsteinsøn**, en Sønnesøn af den forhen (S. 536) omtalte Landnamsmænd Baard Bjørnsøn ²⁾. Thoralf var kun 19 Aar gammel, men sagdes dog at være den eneste, der i Styrke kunde maale sig med Kongen ³⁾; denne havde givet ham et Sverd, der, sandsynligviis formedelst sin Brede, kaldtes Fjebred (af en Fods Brede). Efter en enkelt Beretning skal Haakon just have været færdig til at foretage et Tog til Bjarmeland, og muligt er det, at han af den Grund havde samlet disse Kæmper om sig; dette maa, da det ej omtales andensteds, staa ved sit Værd ⁴⁾.

Da Kongen en Dag sad ved Dagverdbordet, fik de udfillede Vagtmænd Nje paa en heel Deel Skibe, som kom sejlende søndenfra, og allerede vare temmelig nær ved Den. Det var Grifs Sonner, hvem det atter var lykkets at komme ubemærkede til den Deel af Landet, hvor han opholdt sig. Deels havde de selv holdt sig saa langt ude i Søen som muligt, og kun ladet deres Mænd nu og da lægge til Land for at indhente Efterretninger om hvor Haakon opholdt sig; deels vare Bønderne ogsaa denne Gang bange for at vække blind Alarm ved overilet Antændelse af Biterne ⁵⁾. Vagtmændene, som havde opdaget Skibene, og som ikke tvivlede paa at disse Skibe havde ondt i Sinde, vare selv bange for at melde Kongen det, saa strenge Forbud havde han givet mod at sige falkt Hærsagn; og dog var det paa høj Tid, at han underrettedes derom. En af dem gik derfor ind Stuen og bad Gyvind Finnsøn i Hast at komme ud formedelst en Sag af højeste Nødvendighed. Gyvind gik ud med ham til det Sted, hvorfra Skibene kunde sees, og saa strax at det var en fiendtlig Flaade, som kom sejlende. Han vendte strax tilbage til Gildetstuen, traadte frem for Kongen, og sagde: „Liden er den Stund som lider, Herre, men lang er Maaltidets Stund“. „Hvad er da paa Færde, Skald“, spurgte Kongen. Gyvind kvad et Vers, hvori han sagde at Blodøres Hævnere nærmede sig med fiendtlig Hu, at der nu var knap Tid til at sidde; at det vel var en vanskelig Sag at sige Kongen Hærsagn, men at det dog nu skede

¹⁾ Landn. I. 17.

²⁾ Landn., III. 18.

³⁾ Ágrip Cap. 6.

⁴⁾ Det omtales i Landnåma I. 17, saaledes: Thorgeir var Kong Haakons Hirdmand; da denne var færdig til en Bjarmelandsferd, kom Harald med en stor Hær; da kvad Thorgeir en Vise (her tillægges ham den samme Vise, der ellers, og vistnok rettere, tillægges Gyvind Finnsøn, hvori det siges ej at passe sig for Kongen at drage nordøst). Maa ske har man lagt den Betydning i dette „nordøst“, at det skulde sigte til en Bjarmelandsferd, maa ske det og virkeligt sigter dertil.

⁵⁾ Jagerfinna, Cap. 32, der lader Skibene og Biter-Indretningen først indføres efter Slaget paa Frævo.

til hans eget Bedste, og at man snarest muligt burde gribe til Vaaben. „Du er en god Dreng og forstandig Mand, Gyvind“, sagde Kongen, „som vist ikke melder Hærsagn, uden at det er sandt“. Nu bekræftede alle de Tilstedeværende hans Udsagn, og snart overbeviste Kongen sig selv om, at det var Krigsflibe, som kom sejlene, og at de ikke havde langt til Den. Han lod nu Bordene tage bort, kaldte sine Raadgivere til sig og sagde: „Her komme mange Skibe imod os, og vor Skare er kun liden; det er let at se, at vi nu ville faa at bestille med en langt større Overmagt, end nogensinde forben, saa meget mandstærkere end Gunnhilds Sønner ved tidligere Lejligheder have været; nødig vilde jeg bringe mine bedste Mænd i alt for stor Fare, men nødig vilde jeg ogsaa fly, hvis forstandige Mænd ikke fandt det altfor urimeligt at oppebie Fienden“. Det varede en Stund, forend Noget svarede. Endelig kvad Gyvind atter et Vers, uttrende at det ikke sommede sig for en saa tapper Krigsmand at styre nordesten med Skibene, nu, da Harald kom sondenfra med en vældig Flaade, men at man skulde gribe Vaabnene og vente ham ¹⁾). „Mandigt er dette talt, og efter mit Sind“, sagde Kongen, „dog vil jeg først høre Færes Mening derom“. Og da de skønnede hvorledes Kongen vilde have det, svarede de eenstemmigt, at de heller vilde falde over binanden, end at fly for Danerne. „Tak skulle I have for disse Ord“, sagde Kongen; „Enhver tage nu sine Vaaben, saa gjør det intet til Sagen, hvor mange Daner der end ere om een Nordmand!“

Kongen iførte sig nu sin Brynje, spændte Sverdet Kvernbit om sig, satte en guldbelagt Hælm paa Hovedet, tog Spyd i Haanden og Skjold ved Siden, opstillede sine Folk, nemlig Hirdmændene og de indbudne Gæster, i een Fylking, og lod sine Merker rejse. Imidlertid vare Eriks Sønner komne i Land. De havde en stor Hær med sig fra Danmark; deres Skibes Antal skal ikke have været mindre end 60 ²⁾). Deres Hovding var nu efter Guthorms og Gamles Fald den tredie af Brodrene, Harald; men den egentlige Anfører synes at have været deres Morbroder Gyvind Skreyja ³⁾, der allerede i en Hælle af Nar havde opholdt sig i Danmark ⁴⁾, og som ledsagedes af sin Broder Alf Alfmand. Begge beskrives som stridbare Kæmper og store Manddrabere. De fyldte deres Hær, og Folkemønen skal ogsaa denne Gang have været saa stor, at der var 6 Fiender for hver

¹⁾ Det er dette Vers, som i Landn. I. 17 tillægges Tbergier.

²⁾ Dette fortæller Saxo, 10de Bog S. 478.

³⁾ Dette sees, baade af den Rolle, der næsten overalt i de forskjellige Beskrivelser over Slaget tillægges Gyvind Skreyja, deels af Gyvind Finnsøns Udtryk i det Halvvers, han henkastede til Kongen.

⁴⁾ Om hans Forjagelse fra Norge som vargr i veum se ovenfor. S. 599.

enkelt Mand i Haakons Hær ¹⁾. Men Haakon var lige usorfærdet. Idet han opstillede sine Mænd, henkastede Gyvind et Halvvers, hvori han spogte med at Kongen nu hilsede paa Gyvind Skreyjas Hær med skarpe Odde; og strax udfyldte Kongen Berfet, idet han priste sine Mænd, der saa vel lønede ham for de Klenodier og dyrebare Vaaben, han havde skjenket dem. Vejret var klart og solvarmt, saa at Brynjen blev Kongen besværlig; han kastede den derfor af sig, og eggede med en glad Mine sine Mænd til Striden. Ved hans Side gik Thoralf Skolmsøn, med Hjelm, Skjold, Spyd og Sverdet Fetbreid. Thore Thorsteinsøn havde ingen Brynje, men tog en Drejud, skar en Rist i den, stak Hovedet derigjennem og drog Huden over sig; dette Slags Haftverksbrynje skaffede ham siden Tilnavnet „Læderhals“ ²⁾. Da Fylkingerne tørnede sammen, blev der en haard Strid. Da Pilene og Raestespydene vare bortskudte, tog man til Sverdene; da gik Haakon og Thoralf frem foran Merkerne, og hug til begge Sider; „han traf altid“, heder det i en gammel Beretning, „og dog bed Sverdet, som om han ikke traf“. Kong Haakon var let at kjende blandt de øvrige, især fordi det lyste af hans gyldne Hjelm, naar Solen skinnede paa den. Da alle derfor rettede sine Vaaben mod ham, tog Gyvind Finnsøn en Hætte og drog ned over Hjelmen. Gyvind Skreyja, der gik i Spidsen for den fiendtlige Hær, og især søgte hen mod Kongens Merke, raabte nu: „Hvor er der blevet af Nordmændenes Konge? hvorfor skjuler han sig, eller tør ikke vise sig? Man seer jo ikke mere til Guldhjelmen?“ „Hold frem, som du stebner, om du vil finde Nordmændenes Konge“, svarede Haakon, kastede Skjoldet til Side og greb Sverdet med begge Hænder, idet han løb frem foran Merket. Gyvind Skreyja og Alf Askmand stebnede ligeledes frem, huggende til begge Sider, som rasende. „Lad mig gaa imod Gyvind, Herre“, sagde Thoralf Skolmsøn. „Nej“, sagde Kongen, „mig vilde han finde, og mig skal han ogsaa finde“. Da de mødtes, løftede Gyvind Sverdet, for at hugge til Kongen, men Thoralf stød sit Skjold for, saa at Gyvind ravede. I det samme hævdede Haakon Kvernbit med begge Hænder, og klovede med eet Hug Gyvinds Hjelm og Hoved lige ned til Skuldrene ³⁾. Paa samme Tid faldt Alf Ask-

1) Ágrip siger kun at der var fire mod een. Udtrykket „for mod een“ anverdes i Fagrskinna allerede i Beskrivelsen over Slaget paa Fræds; det maa vel neppe nogensteds tages bogstaveligt.

2) Landnåma III. 18.

3) Kampen med Gyvind beskrives lidt forskjelligt i Ágrip. Da denne Beskrivelse dog er meget livlig og karakteristisk, ville vi her tilføje den: „Gyvind var en stor Kæmpe, større end andre; Jern bed neppe paa ham. Han gik saaledes om Dagen, at Ingen kunde staa sig mod ham, thi ingen kunde maale sig med ham; saaledes foer han frem hylende og tudende, og ryddede idet han hug til baade Hænder, og spurgte, hvor Nordmændenes Konge var, hvi han

mand for Thoralf. Haakon gik nu saa voldsomt frem, at alle maatte vige for ham. „I dette Slag“, heder det, „var det ikke godt for frugtsomme Mænd at gjøre Modstand, thi Styrken og Baabnene og Angrebets Heflighed var uimodstaelig; af de Danske prisede den sig lykkeligst, der var længst borte, og de nærmeste bleve snart lede deraf; det var ikke længe efter Gyvind Skreyjas Fald, førend Gunnhildsønnernes Hær begyndte at flygte, og de selv maatte fly til Skibene. Kongen forfulgte dem i Spidsen for sin Fylking, og dræbte alle dem de kunde naa. Blandt de Kæmper, der udmerkede sig i Slaget, nævnes ogsaa Thorgeir Drmsøn, som fik et Saar i Kinden, der skaffede ham Tilnavnet „Høggvinkinne“ (Den Kindbugne)¹⁾. Paa den Maade mistede Eriksøunnerne mange Folk, baade paa Balpladsen, paa Flugten til Skibene, og nede paa Fjæren; mange druknede ogsaa, idet de vilde svømme ud til Skibene. Dog lykkedes det ikke saa Faa, og blandt dem Eriksøunnerne²⁾, at redde sig ombord paa Skibene, med hvilke de strax flygtede sydøst, forfulgte af Haakons Mænd³⁾. Han selv kunde ikke følge

nu kjulte sig. Hold frem saaledes som nu, om du vil finde mig, sagde Kongen; hiin styrkede frem mod ham og hug til baade Hænder med en bred Dre, saa at Huggene naaede Jorden. Da sagde Thoralf den sterke: Vil du, Herre, at jeg skal gaa imod ham? Nej, sagde Kongen, mig vil han have fat paa, og mig skal han ogsaa finde“, kastede af sit Hoved en Dølge-Hat, Skaldaspil-der havde sat over Kongens guldbelagte Hjelm, for at han skulde være vanskeligere at kjende end før, da han ellers var let at kjende af sin Højde og sit Udseende. Siden gik Kongen frem foran Merkerne mod Kæmpen, i Silkefjorte, med Hjelm paa Hovedet, Skjold for sig, Sverd i Haand, og syntes saaledes udrustet alle at være prægtig at se til. Da vadede Kæmpen frem, hjelmet og brynjet, imod ham, løste Dre med begge Hænder, og hug til Kongen, men Kongen veg lidt til Side, saa at Kæmpen ikke traf, men hug ned i Jorden, og kom derved til at stupe lidt fremover, men Kongen hug ham med Sverdet isønder i Brynjen, saa at Delene faldt hver sin Vej“.

¹⁾ Landnåma, III. 18.

²⁾ Ágrip, Cap. 6, og Historia Norvegiæ fol. 8. a. lader to af Eriks Søner, Gorm og Erling, falde i Slaget.

³⁾ I Beskrivelsen af Slaget have vi her fulgt Snorre (Haakon den godes Saga Cap. 28—31, og Fagrsk., Cap. 32, 33), hvilke bedst stemme med hinanden indbyrdes og tillige med de samtidige Kvad, hvorfor de saaledes have det stærke Paalideligheds-Præg. Usvigelsen i Ágrip, Cap. 6, er ovenfor berørt. Saxo (10de Bog, S. 477—479) beskriver det og paa en noget afvigende Maade, og det er tydeligt at se, at han her har fulgt uafhængige Sagn, rimeligvis hjembragte til Danmark af de Daner, der deeltog i Slaget, medens Sagaernes Fremstilling rimeligvis grunde sig deels paa Gyvind Finnsøns og andre ansæede Nordmands, deels paa de tre Islandingers Fortællinger. De Dvereensstemmelse, der trods Rildernes Forskjellighed og de øvrige Usvigelser dog findes mellem Saxos og Sagaernes Fremstillinger, vidne stærkt om Paalideligheden af disse i det Hele taget. Saxo lader Harald Gormsøn, hjemkommen fra et Tog, møde Harald Eriksøn og tilsige ham Hjælp mod Haakon, imod Løfte om at betale ham Skat, hvis han sejr. Harald fik, heder det vi-

med, thi idet han forfulgte de flygtende Fiender ned til Stranden, og Spyd, Pile og alskens Studvaaben sløj saa tykt som Snedrev, var han bleven truffen i den højre Arm, lidt nedenfor Arken, af en Piel, af det Slags som kaldtes Flein. Han lod sig bringe ud paa sit Skib, for at saa Gaaret forbundet, men Blodet randt saa sterkt, at det ej kunde standses, og da det led ud paa Dagen, begyndte han at blive afnægtlig. Han sagde nu til sine Mænd, at han vilde til sin Gaard Alreksstad, og de roede nordest; men allerede da de kom til Haakonshellen, følte han sit Endeligt saa nær, at han lod sig sætte i Land og et Telt opslaa, for at tilbringe sine sidste Djeblifder, paa det samme Sted, hvor han første Gang saa Dagens Lys. Han kaldte sine Venner og Naadgivere til sig, for at sige dem sin sidste Vilje. Han efterlod ingen Sønner, og kun en eneste Datter, ved Navn Thora, derfor overdrog han sin Hird og hele Riget til Harald Eriksøn og hans Brødre, beklagende at der havde været en saadan Uenighed mellem ham og hans Frænder. Han bød sine Mænd bringe Eriksønnerne dette Budskab, med Ben til disse om at de vilde vise Mildhed mod hans Venner og Frænder. Han angrede dybt, at han havde ladet sig bevæge til at afvige fra Christendommens Bud. „Vorder Livet mig forundt“, sagde han, vil jeg alligevel drage af Landet til christne Mænd, og bøde og bedre det, jeg har forsondet mig mod Gud; men der jeg her i Hedendommen, saa begraver mig, som I selv synes“. Hans Venner tilbode sig at ville føre hans Lig over til England for at det kunde blive begravet ved en Kirke. Men han sagde: „jeg er ikke det værd; jeg levede som en Hedning, og derfor skal man ogsaa begrave mig som en Hedning“. Kort efter døde han. Hans Venner førte Liget til Kongsgaarden Sæim paa Lygren i Nordhordaland, hvor de opkastede en stor Høj, og lagde ham deri, indsluttet i en Steen=Trø, med hele hans Rustning og hans bedste Klæder, men intet andet Gods. De talte over hans Grav, som Skik og Brug var blandt hedenske Mænd, og viste ham til Valhall ¹⁾.

dere, en Flaade af 60 Skibe, og til Hjelpere Gyvind (Hevindus, her menes Gyvind Skreyja) og Karlhofde (Karlhofhus, her menes Alf Askmand). I Slaget opfordrede Gyvind Haakon til at træde frem og møde ham, og da Haakon nærmere betegnede, hvor han var, hug han efter ham med en usædvanlig stor Dre, og vilde have truffet ham, hvis ikke en af Kongens Hirdsmænd havde opofret sig ved at optage Hugget. Dette var saa heftigt, at Dre'n uden at standse gik tværs igjennem ham, og sank dybt i Jorden; da Gyvind maatte kaste sig paa Knæ for at saa den rykket op, gjennemboredes han af Haakon, der steg op paa den dræbte Hirdsmænds Lig. Imidlertid kom Thoralf, der af Haakon var lagt i Baghold for at falde Fienden i Ryggen, til, gjorde et Angreb, dræbte Karlhofde, og drev Danerne paa Flugten. Men Haakons Fald opvejede de Andres Sejr.

¹⁾ Snorre, Haakon den gode's S. Cap. 32. Fagrskinna, Cap. 34. Agrip Cap. 6. Det er dette, som tilføjer, at han lagdes i en Steentro.

Haakon var overordentligt elsket af sine Mænd, og fortjente at være det. Ingen Konge kan have noget herligere Eftermæle, end hvad Sagaen med saa Ord siger om ham: „baade hans Venner og Uvenner græd over hans Død, og sagde, at Norge aldrig vilde saa saa god en Konge igjen“ ¹⁾, ligesom det ogsaa paa et andet Sted heder: „Man kan ikke erindre, at Norge har været bedre end under ham, paa det nær, at det ikke var kristnet ²⁾. Og det tjener ikke mindre Bønderne til Ros, at de forstode at sætte Priis paa hans Fortjenester, uagtet disse ikke egentlig vare af det efter de Tidens Anskuelse meest glimrende Slags, ja uagtet han selv just paa Grund af den Hengivenhed for Christendommen, der havde givet hans Mand en mere fredelig Retning, var kommen paa en spendt Fod med flere af dem. De maa have følt, at hans fredelige Virksomhed bidrog mere til at give Landet Styrke og Sammenhold, og til at sikre dets Frihed og Selvstændighed, end glimrende Krigsføretager. Vel omtale Sagnene kun med saa Ord hiin Virksomhed, men ikke desto mindre lader det sig ane, at den har været utrættelig, omfattende og gennemgribende, at det er ham, som egentlig har lagt den Grundvold, hvorpaa Olaf den hellige og andre Lovgivere siden byggede, og at han altsaa med Rette kan kaldes Norges anden Stifter, ligesom St. Olaf kan kaldes den tredie. Det er derfor meget uretfærdigt, som flere have gjort, at kalde Haakon en svag Mand, fordi han tilbagegav Odelen, og lod sig afholde fra at drive sine Omvendelsesplaner til det Yderste. Haakon var en fleg Mand, som skønnede, hvor langt han kunde gaa; Odelens Tilbagegivelse var en Nødvendighed, og passede desuden med hans hele Politik; og den Ordning af Landets indre Forholde, som det er tvdeligt at se, han maa have sat igjennem, Erhvervelsen af Jemteland, Underkastelsen af Bermeland, tildeels af Gautland, Landets kraftige Forsvar og Fredens lange Bevaring kunne i en Tid, som hiin, ej kaldes nogen svag Mand's Verk. Haakon er i Sandhed en af de ædle, ophejdede Charakterer, man ikke saa ofte møder i Historien, men som det derfor er desto mere velgjørende at møde. I Norges Hærbøger vil hans Navn stedse være uforglemmeligt og hans Minde hædret, som kun saa Kongers Minder ere blevne hædrede.

Den Kjærlighed, hvormed Folket omfattede Haakon, skaffede ham efter Døden Tilnavnet „den gode“. Det er heller ikke at undres over, at Sagnet tilskrev hans Død onde Magters Indvirkning, fremmanet af hans Dødsfiende, Dronning Gunnhild. Der fortaltes, at hendes Skofvend eller Kammerjentener, Kipping, havde været med i Slaget, og, medens de øvrige flygtede ned til Skibene, skal være løben frem med de Ord: „giv Rum for

¹⁾ Snorre, Haak. den gode's S. Cap. 32, jofr. Fagrskinna Cap. 34.

²⁾ Ågrip, Cap. 5.

Kongens Bane", og i det samme have afftudet den dødbringende Flein mod Kongen ¹⁾. Endog den danske Historiefriber Særo beretter, at man, da Haakon efter Sejren vendte tilbage til sine Skibe, saa med Forbauselse en Flein med usikker Fart svæve hid og did i Luften, som om den udsøgte sig et Sted at slaa ned paa, og endelig tage Farten mod Haakon, som den saarede til Døde. Han lægger til, at flere troede, at Haralds Moder Gunnhild havde forheret Fleinen, for saaledes at hevne sine Sønner.

Folkets Stemme ved Haakons Død udtaler sig tydeligt i Kvadet **Haakonarmaal**, som Gyvind Finnsøn digtede til hans Ære, og hvori han deels beskriver Slaget og Haakons Modtagelse i Valhall, deels ogsaa udtrykker sin Sorg og Folkets Savn. Det er et af de skønneste Diktvaad, som Tiden har levnet os fuldstændigt. Etstedes siges det udtrykkeligt, at Gyvind ved at digte det søgte at efterligne det over Erik Blodøxe digtede Eriksmaal, og vist er det, at de begge have meget tilfælles. **Haakonarmaal** lyder omtrent saaledes ²⁾:

Gandul og Skagul ³⁾
sendte Gautatyr ⁴⁾
at kaare blandt Konger,
hvo Ingves Ætling
skulde med Ddin fare
og i Valhall være.

Der fandt de Bjørns Broder ⁵⁾
af Brynjen fare,
Kongen saa kostelig
kommen under Gunn-Fanen. ⁶⁾
Skæf slog Fienden,
Spydene rystedes,
da var Hild ⁷⁾ for Haanden.

¹⁾ Snorre, Haakon den godes S. Cap. 31. Fagrskinna veed intet derom; Ågrip derimod siger udtrykkeligt, at ved Gunnhilds Trolddom vendte en Madsvend sig om paa Flugten med en Flein, sagde: „giv Rum for Kongens Bane, lad Fleinen flyve“, og traf Kongen. Ogsaa Thjodrek Munk (Cap. 4, Langebeks Scriptores rer. D. V. 315), antyder det samme. Historia Norvegiæ siger derimod, efter at have berettet at en Dreng (puer) i den fiendtlige Hær affød en Flein mod Kongen og saarede ham: „at dette var en guddommelig Straf, er indlysende for Enhver, saasom nemlig den, der havde vovet at fornegte Drengen Kristus, nu efter at have overvundet sine Fiender, selv overvandedes af en ringe Dreng“.

²⁾ Haakonarmaal er heelt opbevaret i Snorre Sturlaføns Haakon den godes Saga Cap. 33. Mange Vers findes og i Fagrskinna, Cap. 33, 34.

³⁾ To af Valkyrjerne, se ovf. S. 171.

⁴⁾ Gauternes Herre, d. e. Ddin.

⁵⁾ D. e. Harald, Bjørn Farmands Broder.

⁶⁾ Gunn- (Krigs-) Fanen kaldtes saavel i Norden, som i det hele vestlige Europa Hovedbanneret (gonfanon).

⁷⁾ Hild, Krigens Dis, her Kringen selv.

Haalegger egged' han
og Holmrøgger;
Færlers Bane
iled' til Kampen.

Godt Nordmænds Folge
den Gavmilde havde;
D=Daners Klædsel
stod under Ertshjelm.

Stridsklæder afdrog,
slængte ned Brynjen
Hjermænds Herre,
før han Hærstriden pyped;
legte med Lydmænd ¹⁾,
skulde Landet værge;
Gramen den glade
stod under gylden Hjelm.

Saa bed da Sverdet
i Siklingbaanden ²⁾
Vælfaders Klæder,
som i Vand det droges;
bragede Brodde,
brødes Skjolde,
susede Sverd
over Stridsmænds Isfer.

Skjolde splitted,
og Skaller haarde
knuste og flobed
Kongens Væрге;
Slag stod paa Den;

stænked' Kriigerne
blanke Skjold=Vørge
med Blod af Dræbte.

Brandt Saar=Brande
i blodige Bunder,
luded Lang=Dør,
før Liv at tage;
Saarhavet sused
paa Sverdensset ³⁾,
faldt Klein=Floden ⁴⁾
paa Hjøren af Storde.

Skaguls Skyer
under Skjoldhimlen rede
sammen stødte
og med Sverd leged;
Nisled Odd=Køfsen
i Dvins=Bejret,
da sank saa Mange
for Sverde=Strømmen.

Da sad Døglinger ⁵⁾
med dragne Sverd,
med skaarde Skjolde
og skudte Brynjer;
Fro var i Hu
da ej Hjøren,
som var til Valhall paa Beje.

Det sagde Gandul,
stettet paa Geir=Skaft:

¹⁾ D. e. de Kongen adlydende Kriigere.

²⁾ Sikling, et Navn paa Fyrster, se ovf. S. 200.

³⁾ Blodet kaldes her Saarhavet, og Sverdet sammenlignes med et Mes.

⁴⁾ Klein=Floden, og nedenfor Odd=Køfsen, Sverdstømmen, er ligeledes en poetisk Omfæring af Blodet.

⁵⁾ Dags Efterkommere, se ovf. S. 200.

nu øges Værs Følge ¹⁾,
da de Haakon have
med Hær saa vældig
hjem til sig hentet.

Herstøeren hørte
hvad Valkyrjerne mælte,
glade, fra Gangernes Nygge;
hugfulde de syntes,
hjelmede sad de,
og havde Skjold ved Side.

Haakon:

Hvi monne du, Skagul,
saa skifte Kampen,
vare vi da ej Sejren værd?

Skagul:

Vi det voldte,
at du Valpladsen beholdt,
men Eders Fiender flygted.

„Nide vi nu skulle“,
kvad den rige Skagul,
„til Guders grønne Hjem,
Ddin at sige,
at den ædle Fyrste
kommer, ham selv at se!“

„Hermod og Brage“,
kvad Hroptatyr ²⁾,
„drager imøde Drotten;

thi den Konge,
som en Kæmpe er,
fløvner til Hallen hid.

Kongen nu mælte,
var fra Kampen kommen,
stod heelt med Blod besprængt:
„ublid tykkes os
Ddin at være,
se vi hans stolte Hu!“

„Einherjer her
alle dig Velkomst byde,
drik du med Væser Ol;
Tarløtvinger,
du har inde her
aatte Brodre“ ³⁾, kvad Brage.

„Vor Krigsrustning“,
kvad den gode Konge,
„ville vi selve have;
Hjelm og Brynse
bevarer vel;
godt er til Geir at tage“.

Da det kjendtes,
at Kongen havde
Helligdommen hædret,
da Haakon blev
hilset saa venligt
af Verdens vældige Guder. ⁴⁾

¹⁾ Næmlig Einherjernes Skare, der skulde forsvare Guderne.

²⁾ Hroptatyr er et af Ddins Tilnavne.

³⁾ Det sees heraf, hvad ogsaa Fagrskinna udtrykkelig bemærker, at Gyvind regner 8 af Haakons Brodre som faldne for ham. Snorre regner egentlig flere, nemlig Haldan Haalegg, Frode, Thorgils, Olaf, Bjørn, Sigfred, Guthorm, Haldan hvite, Ragnvald og Erik Blodøse. Men Thorgils er, som ovenfor viist, ved en Misforstaaelse kommen ind, og Frode er vel og en af de usikre.

⁴⁾ Gyvind søger her aabenbart at frigjøre Haakon fra den Beskyldning, at han ikke skulde have holdt den hedenske Gudsdyrkelse tilbørligt i Agt og Ære.

Ia i en heldig Stund
den Hersker fødes,
som sliq en Hædseft naar;
hans Old
altid vorder
med Lov opløstet.

Uvunden
til Jordens Følf
Fenris-Ulven farer,

fjrend i Haakons
ede Fodspor
jevngød Konge kommer ¹⁾.

Dor Fæ,
de Frænder,
ede lægges Jord og Land;
siden Haakon drog
til hedenste Guder,
har Folket Trældom og Tvang ²⁾.

45. Anseede Vetter. Hørde-Kaares og Vikinge-Kaares Vettinger.

Uf de mægtige Familier indenlands maa Hørde-Kaares paa Haakons Tid have haft den største, eller i alle Fald meget stor Anseelse, thi den var beslægtet med Kongen selv gjennem hans Moder Thora Møsterstang, og til den horte desuden hans Ven og Naadgiver Thoreleif spake ³⁾. Ogsaa Vikinge-Kaares Vettinger paa Dplandene og Bors synes at have haft stor Anseelse, thi vi erfare, at Kong Tryggve i Viken enten strax før eller kort Tid efter Haakons Død egtede **Asfrid**, en Datter af **Erik Bjodaskalle** paa Dfrestad, Vikinge-Kaares Søn ⁴⁾. En anden Søn, eller, som det ogsaa etsteds hedder, Sønnesøn af Vikinge-Kaare, ved Navn **Vigfus**, boede paa Bors og førte Herskenavn. Han var en god Ven af tvende Brødre, **Reidar** og **Tvar**, der boede tilsammen i Nærheden paa en Gaard ved Navn **Nes**; de skiftedes til at holde Julegjestebud hver sin Vinter. Engang havde Reidar foretaget en Handelsrejse til Eyjafjorden paa Island, hvor han blev kjendt med den unge **Eyjulf**, hvis Fader, Goden **Jugjald**, Helge magres Søn, boede paa Tveraa. Eyjulf fandt saadan Behag i Reidar, der var en raff og hyggelig Mand, at han udvirkede sin Faders Samtykke til at indbyde ham til at blive Vinteren over paa Tveraa. Reidar modtog Tilbudet, og

¹⁾ Hermed menes, at Ragnarøft eller Verdens Undergang før vil indtræffe, før end Haakons Mage kommer.

²⁾ Her sigtes til den Undertrykkelse, Folket led under Gunnhilds Sønner. Mærkeligt er Udtrykket „de hedenste Guder“, der allerede vidner om Christendommens Udbredelse, thi det er kun med stadigt Hensyn til Christendommen, at en Hedning selv vilde kaide sin Religion hedenst.

³⁾ Se ovf. S. 577, samt om Thoreleifs Tilværelse S. 408, 576.

⁴⁾ Om Vikinge-Kaares Herkomst, Vettinger og øvrige Frænder, se ovenfor S. 577. Dfrestad laa paa Dplandene, dette siges udtrykkeligt baade i Agrip (Cap. 14) og Historia Norvegiæ fol. 8. h, men dets nærmere Beliggenhed kjendes ej nøjagtigt.

forærede Ingjald af Erkjendtlighed et fuldt Sæt Tapeter til hans Gildeskaale; da han vendte tilbage til Norge, fulgte Gjulf med ham, for at se sig om i Verden. Ved Ankomsten til Norge foreslog Reidar ham at tage Tjeneste hos Kong Haakon, men Gjulf svarede, at han ej var skicket til at tjene Konger, og sagde at han helst ønskede at tilbringe Tiden hos Reidar. Denne gjorde Banskeligheder derved, og maatte paa Gjulfs indstændige Spørgsmaal endelig rykke ud med Marsagen, at hans Broder Ivar, der snart var ventende hjem fra Viking, ikke kunde lide Islændingerne, men plejede at spotte og forhaane dem saaledes, at de ej vel kunde opholde sig der, især da ogsaa hans Mænd fulgte hans Exempel. Gjulf fik herved just Lust til at blive, og Reidar kunde ikke vel negte ham det. Da Tiden led til at Ivar skulde komme, iserte Gjulf sig en loden Skappe, og sad med den hver Dag ved Reidars Side. Da Ivar kom, og var bleven venstabelig modtagen af Reidar, fik han Oje paa Gjulf, og spurgte sin Broder hvad for et Menneske eller Dyr det sad ved Siden af ham, thi det var, sagde han, en temmelig stor Due (Aruga, Dunge). Gjulf sagde, hvo og hvorfra han var, og at han agtede at forblive der om Vinteren, hvorover Ivar yttrede sin Misfornøjelse, og bebrejdede sin Broder, at han skulde drage til det værste Folk i Verden og bringe dem Mænd derfra paa Halsen at opvarte. Da han saa, at hans Broder tog sig nær heraf, slog han sig vel for det første til Taals, men paastod dog, at han vilde kalde Gjulf med Tilnavnet Muga, ligesom han og hans Mænd ved hver givne Anledning søgte at have ham til Bedste. Julegjestebudet skulde denne Gang staa hos Brødrene, og da Tiden nærmede sig, gjorde Reidar sig rede til at drage om og indbyde Gjester. Han vilde have Gjulf med, fordi han ikke var vis paa, hvorledes Ivar og dennes Mænd vilde behandle ham, men Gjulf sagde at han ikke befandt sig vel, og helst ønskede at blive hjemme. Reidar maatte drage afsted uden ham, og Ivars Mænd glædede sig alterede til at have deres Morstab med Muga, som de kaldte Gjulf. Men mod Formodning sagde Ivar, at det vilde være høist utaknemmeligt af ham mod hans Broder Reidar, der alene sørgede for at styre Huusvæsenet, om han tillod at dennes Gjest led Overlast; han forbød sine Mænd at sige et eneste fornærmeligt Ord imod ham, og erklærede at om han end havde dræbt hans Broder, vilde han dog for Reidars Skyld ikke gjøre ham noget ondt. Han forbød dem ogsaa at kalde ham Muga. Den følgende Morgen indbød Ivar Gjulf til at gaa med dem ud i Skoven for at fornøje sig med at fælde Træer. Han fulgte med, og kom her, idet han gik afstides, til at træffe en Bjorn, af hvilken han med sit Sverd afbug Trynet oppe ved Djene, og tog det med sig. Dette sanked ham, saa at de øvrige kom hjem for ham, til stor Sorg for Ivar, der ængstedes over hans Udebliven og bebrejdede sig selv og sine Mænd, at de havde ladet den Fremmede gaa ene i den vildsomme, af Skadedyr

vrimsende Skov. Dog, da de just vilde til at gaa ud og søge efter ham, kom han, og fremviste Bjørnens Tryne, til stor Forbauselse for Ivar, der nu erkjendte, hvor uvittigt det var at spotte ukjendte Mænd, og yttrede Tvivl om, hvor vidt han eller nogen af hans Mænd kunde have gjort Eyjulf dette efter. Da Reidar kom hjem, ængstelig for hvordan Behandling hans Ven havde lidt, glædede Ivar ham med den Forsikkring, at han herefter vilde vise Eyjulf det samme Venstak, som han selv, og at Eyjulf nu skulde sidde ved hans Side. Da Gjesterne kom og man skulde sidde Tolvomemning, det vil sige tolv og tolv sammen i Buntetrad, blev der efter Skik og Brug kastet Lød om, hvo der skulde sidde nærmest Vigfus Herfes Datter Nastrid, og Lødden traf Eyjulf, hvilket gav Anledning til at man allerede da talte om, at der nok torde blive et Par af dem.

De fire følgende Somre tilbragte Eyjulf i Viking, men opholdt sig om Vinteren paa Bors hos begge Brødrene. Da kom der den fjerde Vinter en paa Dplandene bosat Frænde af Brødrene, ved Navn Thorstein, og klagede sin Nød for dem, at en Berserk ved Navn Nasgaut havde udfordret ham til Holmgang for at tiltvinge sig hans Søster. Uden Brødrenes Hjælp vovede han ej at binde an med ham, og bønfaaldt dem derfor om at staa ham bi. De kunde ikke afflaa ham Bøjæringen, og fulgte ham, tilligemed Eyjulf og flere af deres Mænd, tilsammen 30, til Dplandene. Da de kom til Kampstedet, spurgte de deres Mænd, om nogen af dem havde Lust at tilkæmpe sig en Kone, ved at træde i Holmgang med Nasgaut, men Ingen vovede det. De bade nu Eyjulf om at holde Skjoldet for Thorstein i Kampen. Men Eyjulf sagde at han heller vilde kæmpe med Berserken i hans Sted, og derved blev det. Brødrene takkede ham meget for dette Venstabsbevæs, og Ivar tilbød sig at holde Skjold for ham, men Eyjulf afflog det med de Ord: „det gamle Dedsprog er sandt, at egen Haand er huldest“. Da han traadte ud paa Holmen, sagde Berserken: „skal denne Klump slaaes med mig?“ Eyjulf sagde roligt, at det stod daarligt til med ham, som frygtede en stor, og spottede en liden Mand. Berserken fremsagde Holmgangsloven, at den saarede skulde løse sig med 6 Merker af Helmen. Eyjulf undrede sig over at han selv vurderede sig saa ringe, „thi i vort Land“, sagde han, „vilde den Sum kun ansees for Trællegjeld“. Eyjulf skulde bugge først, og bug allerede i dette Hug den nederste Deel af Skjoldet og den ene Fod af Berserken, der saaledes maatte løse sig af Holmen, og siden levede som Krobbling. Thorstein bød Eyjulf meget Gøds for Hjælpen, men Eyjulf sagde at han havde ydet den hverken for at saa Gøds eller for at saa Pigen, kun af Venstak for Brødrene. Efter Tilbagekomsten til Bors bejlede han til Nastrid Vigfusdatter; Ivar og Reidar talte hans Sag, og han fik hende. Hans Fader Ingjald var imidlertid død; han vendte derfor tilbage til Island med sin unge Kone, for at overtage Gaarden og Godordet. Men han levede ikke

mange Aar efter Hjemkomsten, efterladende Aastrid som Enke, med fire Børn, af hvilke den yngste Søn, **Glum**, blev hjemme hos Moderen, medens de andre, da de bleve voksne, giftede sig og flyttede bort. En mægtig Nabo, Landnamsmanden Thorkell høje, tilligemed dennes Søn Sigmund benyttede sig af Aastrids forsvarsløse Stilling til at fortrænge hende og Glum fra Fædrenegaarden Tveraa; de flyttede til en anden Deel af Ejendommen og byggede en ny Gaard, men ingensinde fik de være i Fred, thi Thorkell og Sigmund tilegnede sig de bedste Jordstykker, og søgte i alle Dele at gjøre dem Skade. Glum, der i Opværten havde viist sig stille og indesluttet i sig selv, og ikke taget sig synderligt af Gaardens Drift, men som forresten var smuk og stor af Væxt, havde imidlertid naaet sit femtende Aar, og sagde at han vilde drage over til Norge for at prøve, om han kunde faa nogen Lykke hos sine anseede Frænder, thi han kunde ikke længer holde ud at taale Sigmunds Anmasselser. Han bad sin Moder, ikke at sælge Ejendommen i hans Fraværelse, hvor trangt det end maatte vorde hende, og drog afsted.

Da Glum var kommen til Norge, begav han sig op paa Bors, til Wigfus's Gaard, hvor han strax kunde se at man levede paa en stor Fod, thi der var en Mængde Mennesker og mangeslags Lystighed og Leg. Han saa flere Mænd af et fornemt Udseende, og vidste derfor i Førstningen ikke, hvo af dem var hans Morfader Wigfus, men endelig fik han Dje paa en stor, værdigt udseende Maad i Højsædet, der var iført en blaa Kappe og legede med et guldbeslaget Spyd: da kunde han skjøne at dette var Husets Herre, gif hen til ham og hilste ham. Wigfus modtog hans Hilsen venligt og spurgte hvo han var; han nævnte sig da som en af hans Datter Aastrids Søner, der var kommen for at besøge ham. Wigfus svarede, at han ej saa lige kunde vide, om det var sandt hvad han sagde; han anviste ham imidlertid Sæde paa den ydre Deel af den ringere Bænk, og gjorde ikke synderligt af ham; heller ikke blandede Glum sig synderligt i de Dvriges Samtaler og Lystighed, men laa for det meste i sit Sengerum med en Kappe over Hovedet, og betragtedes som en underlig Skrue. Ved Vinternatstid skulde der være Diseblot og Gjestebud paa Gaarden; alle skulde deeltage deri, men Glum sad i sit Rum og gif ej til Blotet. Om Aftenen, da Gjesterne vare komne, herskede der langt mindre Lystighed, end man skulde have ventet, hvor saa mange vare tilfammen, og Beværtningen saa god. Glum, som hverken havde været ude at modtage Gjesterne eller indbudt Nogen til at sidde hos sig, fik Marsagen til denne Misstemning først at vide, da de havde sat sig til Bords. Det blev ham nemlig sagt, at en Berserk ved Navn Bjorn Jernhaus var kommen til Gaarden selv tolst; han havde for Skik at indfinde sig ved store Gjestebud og give sig i Ordverling med Folk, for at faa Anledning til at æste dem til Holmgang, om de vovede at sige det allermindste, der mishagede ham. Wigfus bad at man vilde svare ham lempeligt, og ej

lade det komme til nogen Voldsomhed, hvilket ogsaa lovedes. Bjørn kom nu ind i Skaaen, stillede sig foran den Mand, der sad yderst paa den fornemmere Bænk, og spurgte ham, om han vel troede sig at være hans Lige-mand. Nej langt fra, svarede den Tilspurgte; nu gjentog han Spørgsmaa-let til den næste, og fik omtrent det samme Svar; saaledes fortsatte han langs hele Bænken, uden engang at skaane Vigfus selv, der sad i Højsædet. Denne svarede, at det var uvist om han i sine yngre Dage, da han laa i Viking, kunde have maalt sig med ham; nu, da han var gammel og svag, var det end mindre at tænke paa. Saaledes gik det langs begge Bænke, indtil Berserken kom til Blum, der laa paa Pallen. Bjørn spurgte, hvorfor han laa, og ej sad oppe. Sidemændene svarede at han var saauvittig, at det ej var Umagen værd at agte paa ham. Bjørn spendte til ham med Foden, sagde at han skulde sidde oppe som andre, og spurgte om han vel ansaa sig for hans Lige. Blum sagde at han kunde lade ham være i Fred; hans Lige ønskede han ej at være, da Folk som bare sig saaledes ad, paa Island kun vilde kaldes Narre; i det samme sprang han op, løb ind paa Bjørn, rev Hjelm af ham, greb et Bedtræ, og slog ham Slag paa Slag mellem Skuldrene, saa at han faldt; da han vilde til at rejse sig, slog han ham i Hovedet, og blev ved dermed, indtil han havde faaet ham udenfor Døren. Da Blum vilde sætte sig paa sin Plads igjen, var Vigfus kommen paa Gulvet, og hilste ham med Glæde som sin Frænde, „thi nu“, sagde han, havde Blum bevist, at han var af hans Æt. „Jeg har“, vedblev han, „i Førstningen ikke gjort saa meget af dig, fordi jeg vilde at du først skulde føre dig i Ætten ved en eller anden raff Daad; men nu skal jeg vise dig at mulig Hæder“. Han ledede ham nu til Sæde hos sig selv. Blum sagde, at han nok gjerne havde modtaget det Sæde noget før. Dagen efter erfor man, at Bjørn var død. Vigfus tilbød Blum at blive der og arve hans Magt og Ansæelse. Blum svarede at det vilde han gjerne, dog maatte han først ud til Island for at se til sin Fædrearv; men derefter skulde han saa snart som muligt komme tilbage. Vigfus sagde, at under disse Omstæn-digheder saa det rimeligere ud til, at Blum vilde komme til at forøge sin Æt og sin Hæder paa Island. Da Sommeren kom, lod Vigfus udruste et Skib for Blum, skjenkede ham fuld Ladning og meget Gods i Guld og Sølv, og gav ham til Afskeden en Kappe, et Sværd og et Sverd, hvilke tre Ting han bad ham aldrig at stille sig ved, da der var Lykke ved dem; „vi Frænder“, sagde han, „have haft stor Tiltro til dem, og saa længe du har dem, haaber jeg at du ikke vil miste din Ansæelse“. Derpaa skiltes de ad, og saaes ikke oftere. Blum kom til Island, hvor hans Moder imidlertid havde lidt megen Overlast af Sigmund. Han holdt sig rolig en Stund, men da Uvæsenet gik for vidt, dræbte han Sigmund, og forfulgte tillige hans Fader Thorkell med saadan Kraft til Thinge for hans Uretfærdighed og

Bold, at han for at slippe Fredløshedsstraf fandt sig i at afftaa Tveraa for den Priis, Glum selv bestemte, og at forlade Heredet. Der fortælles, at Thorkell, da han skulde flytte, gik til Guden Freys Hov, medbringende en gammel Dre, og sagde: „Fren, du som saa længe har været min Trost og Støtte, og som har faaet saa mange Gaver af mig og lønnet dem vel; dig giver jeg denne Dre for at Glum engang skal forlade Tveraa ligesaa nødvendigheden, som jeg nu; lad mig se et Tegn paa, om du modtager Gaven“. Dren, heder det, brølede og styrtede ned, og Thorkell udlagde dette som et Tegn paa, at Frey havde modtaget Gaven. Paa sin gamle Alder maatte Glum virkelig forlade Tveraa formedelst de mægtige Brødre Gudmund rikes og Einars overlegne Indflydelse, saaledes som det senere skal omtales; men i en lang Række af Aar var han den fornemste Hovding i Eysjafjorden, og udmerkede sig lige saa meget ved sin Klogskab, Lovlyndighed og Skaldedygtighed, som ved den Haandsfasthed og Tapperhed, hvormed han, naar det gjaldt, slog til og sædte sine Modstandere, hvis Drab gav Anledning til at man sædvanligt kaldte ham Vigaglum (Drabs-Glum), under hvilket Navn han især er bleven bekendt ¹⁾.

46. De sidste Landnamsmænd. Thirstein Eur.

Den egentlige Landnamstid paa Island var nu forbi, thi man regnede at Landet var fuldbebygget i 60 Aar, altsaa omtrent mellem Aarene 875 og 935. De, som kom for at ned sætte sig paa Island efter denne Tid, maatte sædvanligviis kjøbe sig Land; dog regnes flere af dem endnu i Landnamsmændenes Tal. En enkelt saadan senere Nedsættelse er af Vigtighed, ej alene fordi den vedkom Familier, der senere bleve de mægtigste paa Den, men ogsaa fordi den staar i Forbindelse med Begivenheder i Norge, hvilke i høj Grad tjene til at oplyse Samfundstilstanden i Landet paa hiin Tid.

I Surendalen i Norge levede Hersen Thorkell Skrauke med tre Sønner, Ake, Gisle og Thorbjorn. Ake var gift med Ingebjorg, en Datter af Ise, der boede paa Fevelen i Aare paa Nordmøre; han havde faaet meget Gods med hende, og blandt dette ogsaa Trællen Kol, der havde været fangen i Krig, og var en stor og sterk Mand. En Berserk, ved Navn Bjorn blakke, fik Lyst paa Akes Husfru, og udfordrede

¹⁾ Vigaglums Saga, Cap. 1—9. De islandske Annaler henføre, uviist efter hoav Autoritet, Sigmunds Drab til Aaret 942, hvorved altsaa Glum skulde være fød det allersejeste 936, hvilket er urigtigt, da det udtrykkeligt heber, at Haakon Adelskeensfosstre herskede i Norge, da Glums Fader Gjulf blev gift. Sigmunds Drab falder snarere omkring 960.

ham til Holmgang, hvis han ikke godvillig vilde overlade ham hende. Are modtog Udfordringen, og faldt. Bjorn gjorde nu Fordring saavel paa hans Gaard, som hans Gods og hans Hustru. Men Gisle, Ares Broder, udæskede ham til Holmgang næste Dag. Da Ingebjørg fik det at vide, raadede hun Gisle til at henvende sig til hendes Træl Kol med Bøn om at denne vilde laane ham sit ypperlige Sverd Graasida, der, som man troede, ej kunde døves ved Trolddomskunster, og som sikrede sin Herre Sejren. Gisle gjorde saa, men Kol vilde i Forstningen ikke ud med Sverdet af Frygt for ej at faa det tilbage igjen, naar Gisle havde overbeviist sig om dets Fortrinlighed. Men Gisle lovede paa det helligste, at han skulde give det tilbage, og fik det saaledes omsider. Han fældede nu Bjorn, egtede selv Ingebjørg, og tiltraadte Gaarden efter Faderens Dod, men gjorde ingen Mine til at levere Sverdet tilbage. Endelig forlangte Kol det. Gisle gjorde Udflugter, og bød ham Penge, Frihed og meget andet godt for det, men Kol vilde intet andet have end Sverdet, og det hjalp ikke, hvad Gisle bad eller bød. Da blev Gisle vred og sagde reent ud, at han aldrig vilde give Sverdet fra sig. Kol hævede forbitret sin Dre, Gisle drog Sverdet, og de hug til hinanden paa een Gang. Kols Dre klovede Gisles Hoved; Sverdet gik i Stykker mod Trællens jernhaarde Pandestak, men denne brast dog, og begge styrtede døde ned.

Den tredie Broder **Thorbjorn**, overtog nu Gaarden og Godset, giftede sig ¹⁾, og fik fire Børn, Datteren **Thordis**, og Sønerne **Thorkell**, **Gisle** og **Are**. Det var paa den Tid, da Haakon Udelsteensføstre kom til Norge, og Erik Blodøre forlod Landet. De tre Brødre vare større og stærkere end de fleste af deres Jevnaldrende; Gisle var dog den dygtigste af dem, og deril meget øvet i allslags Smedearbejde. Der boede to Brødre i Surendalen, Kolbein og Baard, af samme Alder som Thorbjorns Søner. Kolbein var en god Ven af Thorkell, og kom ofte til hans Faders Gaard, men det viste sig at hans Besøg end mere gjaldt Thordis, hvilket højligen mishagede hendes Fader, thi man troede at han blot søgte at bedaare hende,

¹⁾ Der er to Bearbejdelser af den Saga, der omhandler disse Begivenheder (Gisle Sursøns), begge lidt forskjellige indbyrdes. Den ene lader Thorbjorn faa sin Hustru fra *Fridarø*, hvilket man vel maa forklare som en Skrivfejl for *Frædø*; den anden derimod nævner *Frøsoen* i *Jemteland* som hendes Hjem, og har endog en temmelig vidtloftig, men formedelst en Lakune ufuldendt Fortælling om et Vventyr, Thorkell bestod paa Skovene ved *Kjolen*, da han vilde besøge sine Frænder paa *Frøso*. Man tør saaledes ikke slet hen betegne Rigtigheden af denne Beretning. Den bestyrker Kongesagaernes Udsagn om den Forbindelse, som paa Kong Haakons Tid knyttedes mellem *Jemteland* og det øvrige Norge, og stemmer tillige med hvad der nævnes i den ældre *Frostathingslov* (VII, 27) om *Frøso*, som et Sted, til hvilket hyppige Handelsrejser foretoges fra *Throndhjem*.

og ikke havde alvorlige Hensigter. Thorbjorn blev tilsidst saa misfornøjet derover, at han klagede til sine Sonner og bebrejdede dem deres Lunkenhed. Det var især Gisle, til hvem han rettede sine Bebrejdelser. Gisle advarede Kolbein, men forjæves. En Dag havde Kolbein som sædvanligt indfundet sig og siddet paa Tverpallen hos Thordis og Thorkell, medens Gisle sad i Stuen, beskæftiget med Haandarbejde; da endelig Kvelden nærmede sig, og hine tre stode op for at gaa ud, begyndte Thorbjorn paa det bitterligste at klage for Gisle, og sagde at det var en stor Sorg for ham i hans Alderdom, ikke at have Sonner, der bedre kunde værne om Husets Ære, og ulige hans Brødre Gisle og Ære. Gisle sagde at han ej skulde behøve at opbidse ham mere, gik ud og indhentede Kolbein, der havde sagt Thordis Farvel, men ledsagedes paa Vejen af Thorkell. Gisle bad Kolbein endnu engang om at afstaa fra sine Besøg. Kolbein sagde at det var ham umuligt. Da drog Gisle sit Sverd og hug Kolbein Banehug. Thorkell lod meget ilde derover, men Thorbjorn blev meget glad, da han erfarede det, og sagde at nu kunde han se at, han virkelig ogsaa havde Sonner, ikke Døttre alene.

Thorkell var saa misfornøjet over sin Vens Døds, at han ikke kunde holde ud at være hjemme, men begav sig til Kolbeins Frænde, der hed Skegge, og sædvanligviis kaldtes Holmgangsskegge, fordi han var en stor Holmgænger. Thorkell eggede Skegge sterkt til at hevne Kolbein og egte Thordis, og fik ham til at indfinde sig selv tyvende hos Thorbjorn for at vejle til hans Datter. Denne var nu halv om halv bortlobet til Baard, en anden ung Bønde i Egnen, og Skegges Frieri blev afviiist. Derefter blev han saa fornærmet, at han udfordrede Baard til Holmgang paa en D, kaldet Sara. Gisle spurgte Baard, om han tænkte paa at indfinde sig til Holmgangen. Baard sagde, at det ej var at tænke paa for ham. Da skammede Gisle ham ud for hans Frugtomsøhed, og sagde at han selv vilde gaa i Kampen. Gisle begav sig til Sara selv tolfte. Da var Skegge allerede kommen, havde fremsagt Holmgangsløven og hailet Volden; men da han endnu ikke saa noget til Baard eller Gisle, bad han sin Smed, der var i hans Følge, at indrette og opstille to Menneskefigurer i Baards og Gisles Lignelse paa Stedet til evig Spot og Spæ for dem. Dette hørte Gisle, som allerede var kommen i den nærliggende Skov, og raabte: „Mindet nyttigere Arbejde kunne nok dine Huuskarle tage sig til: her seer du den, som ikke er bange for at slaas med dig“. Derpaa gik de begge i Holmen, uden at have nogen til at holde Skjold for sig, og Enden paa Kampen blev at Gisle hug den ene Fod af Skegge, som maatte løse sig af Holmen, og siden gaa med Dræben. Thorkell fulgte nu hjem med Gisle, og Forstaelsen mellem Brødrene blev atter god. Gisle vandt ved denne Bedrift stor Anseelse.

Men Skegge havde to Sønner, Einar og Sigurd, der boede paa Flydrunes nordenfor Throndhjem. De vilde hevne sin Fader, og samlede om sig en Skare af henved 40 Mand, med hvilke de en Nat kom til Surendalen. De begave sig først til Baards Huus, og satte ham to Vilkaar, enten at ledsage dem paa deres Færd, eller at miste Livet. Baard sagde, at han vel ikke havde noget udestaaende med Thorbjorn og hans Sønner, men at han dog heller ikke vilde lade sig dræbe for deres Skyld; han gav sig derfor i Brodrenes Følge med 10 Mand, saa at de i Alt vare 50; med denne Hob kom de uventet til Thorbjorns Gaard, og omringede saavel Skaalen som Stokkeburet. Dette havde Gisle tømret nogle Kar i Forvejen, og meget hændigt indrettet det saaledes, at der i enhver af de fire Vægge var en Stof, i hvilken den nederste Deel var løs og kunde tages ud, skjønt man udenfra intet kunde se dertil. Denne Nat opholdt Thorbjorn og hans Familie sig i Stokkeburet. Der kunde ikke være Tale om at undløbe eller forsvare sig mod Overmagten. De Angribende lod drage Ved foran Skaalen og Stokkeburet, og tændte Ild derpaa, for at indebrænde dem. En hvas Vind blæste lige mod Stokkeburet, og lettede Ildspaaføttelsen. De Indebrændte havde ikke Vand, men der stod to store Kar med Syre (suur Melk); denne sloge de paa Ilden og det lykkedes dem tre Gange at slukke den, men omsider begyndte dog Huset at brænde. Da gik Gisle til den Gaslvæg, der var lige over for Døren, og tog det løse Midstykke ud af Stokken, hvorved en Abning fremkom, stor nok for et Menneske til at kunne komme ud. Paa denne Side af Buret stod der heller ikke nogen af Fienderne, da alle passede paa Døren, ligeledes lagde al Noget sig til denne Side. Begunstiget herved, snege alle de Indestængte sig ud, fulgte Noget saa langt som muligt fra Gaarden, og kom ubemærkede til Skoven, hvorfra de saa, hvorledes Bygningerne paa Gaarden opbrændtes i Bund og Grund. I Skaalen indebrændt 30 Mand. Deres Fiender, som ej forlode Gaarden, for den var forvandlet til Kul og Aske, troede naturligviis at alle dens Beboere vare indebrændte. Gisle og hans Ulykkesfæller holdt sig skjulte, indtil alle Fienderne vare borte. Da samlede de i al Stilhed Folk, og begave sig med dem først til Baards Gaard, hvilken de brændte med alle dem, som vare inde. De vendte derpaa tilbage til den afbrændte Gaard, som de for et Sønns Skyld begyndte at opbygge paany, medens Gisle ganske hemmeligt byggede et Skib, thi deres Hensigt var at flytte over til Island. Om Vaaren solgte de Landejendommen, og gik ombord med Løssoret; de vare i alt tredive Mandfolk foruden Kvinderne. Først sturede de til Havs, men lagde bi under nogle Udeover for der, som det hed, at vente paa Ber. Men en Godvejrdsdag, medens de laa der, gik Gisle og Thorkell, hver med 9 Mand, paa hver sin Baad og roede nordester til Flydrunes for inden deres Afrejse at tage Hevn over Skegges Sønner. Da de kom til Flydrunes, erføre de, at Einar og

Sigurd vare dragne ud at indkræve Kong Haakons Landskylder. Gisle og Thorkell lagde sig i Vejen for dem, hvor de ventedes at komme, og angrebe dem, da de kom. Der blev en haard Kamp. Slegges Søner og deres Mænd vare tilsammen femten; Gisle og Thorkell havde saaledes Overmagten. Gisle fældte med egen Haand fem, Thorkell tre, og deres Følgesvende de øvrige. Derpaa vendte Gisle tilbage til Flydruenes, gik ind i Staaen, hvor Slegge laa, og hug Hovedet af ham, ranede alt Godsset og gjorde alt det Hærverk, han kunde. Derefter drog han tilbage til Skibet. De gik nu op paa den nærmeste D og anstillede et stort Blot til Guderne med Ben om god Bor; Børen indfandt sig ogsaa, og de kom heldigt til Island, hvor de landede ved Haukadalsøsen i Dyrassjorden, nordvestlig paa Den. Her var alt Land optaget, men Thorbjorn købte sig Land paa den søndre Strand ved Sebol i Haukadal, hvor Gisle byggede Gaarden, og hvor han tilligemed Thorkell blev boende hos Faderen. Den tredje Broder, Are, var bleven tilbage i Norge hos sin Morbroder, hos hvem han var til Opfostring. Thorbjorn, der fik Tilnavnet *Sur*, enten nu, som det hedder, fordi han havde forsvaret sig mod sine Fiender med Svoren, eller, hvad der er rimeligere, fordi han var fra Surendalen, levede ikke længe efter Nedsættelsen paa Island, og hans Søner toge ved Gaarden efter ham. De fik snart stor Anseelse, og besvogredes med de bedste Familier paa Vesterlandet. Gisle egtede Alude, en Datter af Vestein Begeirsøn, Behjorn Synnakkappes Broder, om hvilken der ovenfor er talt ¹⁾. Thorkell egtede *Nasgerd*, en Datter af Thorbjorn Selagnup paa Kvigandafell i Saalknassjorden. Og Thordis egtede *Thorgrim*, en Son af den mægtige *Thorstein Thorstabit* paa Helgafell, *Thorolf Mostrarskeggs* Son, som nedenfor skal omtales ²⁾.

47. Begivenheder paa Island. Breidfjordingerne og Vatnsdølerne.

De merkeligste Begivenheder, der paa Haakon den godes Tid skede ude paa Island, foregik fornemmelig paa Vestkanten af Landet, omkring Breidassjorden, hvor flere af Dens anseeligste og mægtigste *Wetter* boede. De meest formaande af disse var deels den, der nedstammede fra *Thorolf Mostrarskegg*, som havde nedsat sig paa Hovstad ved Breidassjorden, og som vel fornemmelig skyldte sin Anseelse det Thorshov, han indrettede paa sin Gaard, saa vel som det i Forbindelse dermed staaende

¹⁾ Se ovenfor S. 513, og Landn. II. 26—27.

²⁾ Gisle Sursøns to Sagar. I nogle isl. Annaler henføres Thorbjorn Surs Ankomst til Island urigtigt til 935, thi det er aabenbart, at den først har skeet imod Slutningen af Haakon den godes Regjering. Storre Ret synes de at have, der henfører den til 953. Dette vil af det Følgende blive indlysende.

Thorsnæstþing¹⁾, deels den, der stammede fra **Olaf Feilan** paa Hvamm, Thorsstein rødes og **Aude Ketilsdatters** **Søn**²⁾. Thorsolf Mosstrarsteggs **Søn** og **Arving** var **Thorsstein Thorskabit** (født 905), der ægtede **Olaf Feilans** **Datter** **Thora**; hendes **Broder**, **Olafs** **Søn** og **Arving**, var den mægtige og af sin vældige **Stemme** bekendte **Thord Gelle**. Det er ovenfor berettet, hvorledes Thorsolf Mosstrarstegg havde lyst hele Thorsneset og Helgafell fredhelligt, saa at Jorden der ikke i mindste Maade maatte besjedes. Herover, saa vel som over Thorsnesfingernes **Overmod** og øvrige **Anmasselser**, ærgrede deres **Frænder** og **Naboer** **Kjalleklingerne** (se S. 527) sig, og paastode ved et **Waarþing** paa Thorsnes, at de i det mindste vilde gaa sine nødvendige **Grænder** paa **Græsset** ved Thorsnes som andenstedes, om Thorsnesfingierne endog gjorde sit **Land** helligere end andre **Jorder** i **Breidafjorden**. For at hindre dette samlede Thorsstein Thorskabit mange af sine **Benner** om sig, og paasæde paa, om **Kjalleklingerne** vorde at opfulde deres **Trusel**. Disse forsterkede sig ogsaa med **Benner** og **Frænder**, og gik en **Aften** temmelig **mandsterke** ud paa **Neset** for virkelig at udføre deres **Hensigt**. Strax ilede Thorsnesfingierne til, og der blev en **heftig** **Kamp**, hvorved flere faldt paa begge **Sider**. Vel kom der **Folk** til og adskilte dem, men **Kjalleklingerne** havde dog faaet deres **Hensigt** opfyldt, for saa vidt **Jorden** var bleven **besmittet** med **Blod**, udgydt i **Brede**. Herover opstod et **langvarigt** **Uvenskab**, der endelig bilagdes af **Kjalleklingernes** og **Thorsnesfingernes** fælles **Frænde**, **Thord Gelle**. Da den **hellige** **Grund** nu var bleven **spildt**, stuttedes **Þingstedet** længer ind paa **Neset**, og **Thord Gelle** indrettede her et **Fjerdingstþing** (omkring 930). Der sattes med **Steen** en **Dæmning**, hvor **Mænd** domtes til **Blot**, og endnu flere **Marhundreder** derefter viste man en **Steen**, hvor **Nyggen** plejede at **brydes** paa disse **ulykkelige**. Man troede endog at se **uudstertelige** **Blodspor** paa den. Den nye **Þingplads** var vel **hellig**, men ej i den **Grad**, som den forrige, at man ej torde **forrette** sin **legemlige** **Nødtørst** der. Paa **Helgafell** lod Thorsstein Thorskabit bygge sig en ny, **herlig** **Gaard**, hvor han levede med **megen** **Pragt**; han havde sædvanligviis om sig ikke færre end **ferti** **frie** **Mænd**. Han lagde især **megen** **Vind** paa **Fiskeri**, hvilket vel og skaffede ham hans **Stilnavn**. Dette blev ogsaa **omfider** hans **Død**, thi han **omkom** paa en **Fiskefart** ude ved **Höskuldsr** i **Breidafjorden**, kun **25** **Mar** gammel, efterladende sig **to** **Sønner**, **Bork** den **digre** og **Grim**, hvilken han kaldte **Thorgrim** og helligede **Thor**, idet han bestemte ham, **stjont** den **ynge** — han var nemlig **fød** kun **faa** **Ulger** for **Faderens** **Død** — til at blive **Hovgode**

¹⁾ Se ovenfor S. 525.

²⁾ Se ovenfor S. 526.

i sit Sted ¹⁾. Saavel han, som Berk, vare ævnelige, men dog Thorgrim meest. Da han var voren, overtog han strax Hovdingedommet. En Vaar ledsagede Gisle og Thorkell Sursømner (se ovenfor S. 778—780) en Ven til Thorsnæstthinget, hvor de bleve kjendte med Thorgrim og Berk, og indbudne til dem. Til Gjengjæld indbode de senere Thorgrim og Berk til sig. Her fik Thorgrim se Thordis, fattede Kjærlighed til hende, og anholdt om hendes Haand, der heller ikke blev ham negtet. I Medgift med hende fik han Gaarden Svobol, og hans Venstabskab med Svogrene var saa stort, at han nedsatte sig her, overladende Helgafell til sin Broder Berk. Gisle og Thorkell bosatte sig derimod paa deres anden Ejendomsgaard, det tilgrændsende Hool, hvor de opførte herlige Bygninger. Thorgrims Godord og Anseelse var dem til stor Hjælp. Gisles Svoger, **Bestein Besteinsøn**, var ogsaa en ædel og udmerket Mand, og en anseet Farmand. Disse fire Venner, Brødrene Gisle og Thorkell, og deres Svogre Bestein og Thorgrim, dannede tilsammen en Forening af drabelige unge Mænd, hvis Lige man sjælden saa, og som heller ikke undlod at vække Manges Misundelse. Saaledes hændte det sig paa et Vaarthing, det samme Aar, i hvilket Kong Haakon den gode døde (961), at de fire Venner indsendt sig til Thinget, alle i farvede Klæder, ledsagede af 40 Mænd. De tilbode med stor Bram sine Venner den Hjælp, de kunde yde dem, og dette vakte saa megen Misbag, at en af de Tilstedeværende spurgte den vise **Gest Oddleifssøn** fra Vardestrand (en Sonne søn af Landnamsmanden Geirleif Høgnese, se foran S. 528), hvor længe han troede at dette Haudsølernes Overmod vilde holde ved. Gest svarede, at han ikke troede at det vilde vedvare ud over den tredie Sommer. Dette fik Gisle at vide, og foreslog de tre øvrige at de skulde sverge sig i Fostbroderskab med hinanden, for saaledes paa kras-tigste Maade at gjøre Gest's Spaadom til Intet. De samtykkede heri, og gik ud paa Drehyolsodden, hvor de skulde slutte Fostbroderskabet paa den højtideligste Maade, ved tilsammen at gaa under Jordstrimmel ²⁾. De skare en Strimmel Jord op, og lode den i Midten hvile paa et Maalespyd ³⁾, saa højt at en Mand kunde naa med Haanden til Geirnaglen ⁴⁾, medens de to andre Ender vare faste i Jorden. De gik derunder, vækkede sig Blod, og lode deres Blod rinde sammen i den under Strimlen blottede Jord, hvor de

¹⁾ Eyrbyggjasaga, Cap. 9—11. Landn., II. 12.

²⁾ Med denne Gaaen under Jordstrimmel (at ganga undir jardarmen) forbandt vore hedenske Forfædre et helligt Begreb; det anvendtes ogsaa som Gudsdom, se ovenfor S. 179, jvfr. Lardölasaga Cap. 18.

³⁾ Ved „Maalespyd“ forstod man et Spyd med „Maal“ d. e. Trolddomsruner.

⁴⁾ Geirnaglen er den Nagle, der fastede Skafstet til Fælen, eller den med Obden sammenhængende Hultning.

vørte Blodet og Mulden sammen; dernæst faldt de paa Kneæ, og skulde alle holde hinanden i Hænderne, idet de svore den Eed, at enhver af dem skulde hevne den anden som en Broder. Men da de just skulde række hinanden Haanden, rykkede Thorgrim sin tilbage med de Ord: „jeg udsætter mig for Fare nok ved at gjøre det ved mine Svogre Thorfell og Gisle, om jeg just ikke gjør det ved Bestein“. „Da vil jeg gjøre det samme“, siger Gisle, og rykker sin Haand tilbage; „jeg vil ikke binde mig til at dele Fare med den Mand, som ikke vil gjøre det ved min Maag Bestein“. Til sin Broder Thorfell sagde han, at det gik, som han anede, siden dette Middel slog Fejl. Og Fremtiden viste, som det herefter vil sees, at han havde Ret ¹⁾).

Paa samme Tid, som Thorstein Thorflabit og Thorgrim boede paa Thorånes, og Thord Gelle paa Hvamm, boede ogsaa deres Frænde **Høstuld Dalakollsson** paa Høstuldsfiad i Laxaadalen ved Breidafjorden, og nød stor Anseelse. Hans Fader, Hersen Dalakoll, var, som forhen omtalt (S. 525), kommen til Island i Følge med Klude Ketilsdatter som hendes for- nemste Naadgiver, og var bleven gift med hendes Søn Thorstein vedes Datter Thorgerd, der fødte ham Sønnen Høstuld. Denne var altsaa Søf- lende barn til Thord Gelle og Thorstein Thorflabits Hustru Thera. Høstuld blev efter Faderens Død Høvding i Laxaadalen. Hans Moder Thorgerd, der ikke kunde trives paa Island efter at have tabt sin Mand, drog over til sine mægtige Frænder i Norge, hvor hun forblev en Tid lang. Da hun endnu saa godt ud og ikke var gammel, bejlede en rig og mægtig Lender- mand, ved Navn Herjulf, til hende. Hun egtede ham, og fødte ham Sø- nen **Nut**, der tidligt begyndte at slægte sin Morfader paa i Skjønbed og Styrke. Thorgerd havde den Sorg, ogsaa at miste sin anden Mand, og drog nu tilbage til Island, for at besøge sin ældste Søn Høstuld, medens Nut blev tilbage i Norge. Hun forblev hos Høstuld til sin Død, og Hø- stuld tog hendes efterladte Gods i Besiddelse, idet han ogsaa forvaltede Nuts Deel. Han egtede Torunn Bjørnsdatter, en anseet Pige fra Stein- grimsfjorden, og førte en prægtig Huusholdning. Efter nogen Tid syntes det ham dog, at hans Gaard ikke var saa vel bebygget som han ønskede, og besluttede derfor at drage over til Norge for at skaffe det nødvendige Tom- mer. Han havde allerede tidligere været der, og var ved denne Lejlighed bleven optagen i Kong Haakons Hird ²⁾); han kunde derfor vente sig den bedste Modtagelse af denne. Overladende Gaardens Bestyrelse til sin Hustru Torunn, sejlede han afsted, og landede i Hordaland paa det Sted, hvor Ber- gen siden er anlagt. Der satte han sit Skib op, og erfor at Kong Haakon

1) Gisle Sursøns Sagaer.

2) Det er forresten heel uvisst, hvor vidt dette forholdet sig vigtigt. Modet synes at have fundet Sted omkring 950.

var rejst til Viken. Han begav sig derfor ikke strax til ham, men forblev en Stund hos sine Frænder, af hvilke han havde mange i den Egn. Marsagen, hvorfor Kongen var rejst til Viken, var den forhen omtalte ¹⁾, at det var Skik og Brug at Kongen og Høvdingerne i Norden hver tredie Sommer mødtes for at ordne de fælles internationale Anliggender. Mødet skulde denne Gang, som maaste og alle de øvrige Gange, holdes paa **Brennerne** i Udsøbet af Gøtelsen, og hid var da Kongen dragen i Stevne-Leding, som det heder. Det tyktes, siges der og, en fornøjelig Rejse at begive sig til det Møde, thi did kom Folk næsten fra alle de Lande, hvorfra vi have Tiden- de. Høstuld vilde ogsaa derhen, deels fordi han ej havde truffet Kongen om Vinteren, deels fordi der ved hiint Møde tillige var Kjøbstevne. Han lod sit Skib sætte frem, og drog derved; Stevnen var meget talrig, og der var stor Lystighed, Drickelag og Lege og alskens anden Glæde; forresten foresaldt ingen merkkelige Begivenheder. Høstuld traf mange af sine Frænder, der havde hjemme i Danmark. En Dag, da Høstuld for Moro Skuld gik ud med nogle Venner, saa han et prægtigt Telt affides fra de øvrige Boder; han gik derind og traf en Mand i Silkeklæder med en gerdsk (rus- sisk) Hat paa Hovedet. Paa Høstulds Spørgsmaal, hvo han var, nævnte han sig som Gille den gerdsk, og Høstuld erindrede nu, at han ofte havde hørt ham omtale som en af de rigeste Kjøbmænd paa den Tid. Han spurgte ham, om han havde Trælkvinder at sælge. Gille svarede ja, løftede et Forhæng op, og viste ham tolv Piger, der sad indenfor. Høstuld valgte den, der sad yderst; hun var meget daarligt klædt, men smuk af Udvortes. Gille forlangte tre Mark Sølv for hende. Høstuld sagde at det var dyrt, da det var det tredobbelte af den almindelige Priis. Gille sagde at han virkelig holdt hende tre Gange saa dyr som nogen af de øvrige: enhver af dem skulde han faa for een Mark Sølv. Høstuld vilde dog helst have den, han først havde valgt, trods den høje Priis, og bad Gille tage Beg- ten, for at veje Pengene. „En Lyde ved hende“, sagde Gille, vil jeg dog underrette dig om, forvend du kjober hende, for at du ej skal sige at jeg har bedraget dig, den nemlig, at jeg aldrig har kunnet faa hende til at mæle et eneste Ord, saa at jeg maa tro hun er stum“. Høstuld talkede ham for hans Nædelighed, men kjøbte ikke desto mindre Pigen, som han tog hjem med til sit Telt. Han gav hende smukke Klæder og beholdt hende hos sig. Da Høvdingerne vare færdige med de Sager, de havde at afgjøre, hævdedes Mø- det: da først gik Høstuld til Kongen og hilste paa ham. Denne tog vel imod ham, men lod sig dog forstaa med, at han syntes denne Opvarning kom noget seent; imidlertid tilbød han ham at gaa ombord paa hans eget Skib, og være hos ham, saa længe han opholdt sig i Norge. Høstuld und-

¹⁾ Se oov. S. 748.

skyldte sig med at han havde saa travlt denne Sommer, især fordi han skulde skaffe sig Huustømmer. Da Kongen hørte dette, lod han ham følge sig til Viken paa sit eget Skib, og gav ham siden det nødtørftige Tømmer, en fuld Skibsfarm. Da Høskuld var rejsefærdig, sagde Kongen: „jeg har i dig fundet en hæderlig Mand, men aner at det nu er den sidste Gang du sejler fra Norge medens jeg endnu er Konge i Landet“; med disse Ord gav han ham til Afsked en Guldarmring af en Marks Vægt, og et kostbart Sverd. Høskuld kom velbeholden hjem til Høskuldsstad, men hans Hustru Torunn var just ikke meget tilfreds med, at han havde bragt hende en Medbejlerske, og end mere forundret blev hun, da hun hørte, at hun baade skulde være døv og stum, og at Høskuld ej vidste hendes Navn. Hun maatte imidlertid finde sig i, at Pigen blev paa Gaarden, og det var tydeligt nok, at denne havde god Forstand, ligesom hun og havde et fornemt Væsen. Mod Enden af Vinteren fødte hun Høskuld en Søn, og alle fandt at de ikke havde seet smukkere Barn. Høskuld kaldte ham **Olaf**, efter sin Morbroder Olaf Feilan, og elskede ham højt. Om Sommeren vilde Torunn at Frillen skulde arbejde som det øvrige Tyvende, eller ogsaa fare bort; Høskuld satte hende da til at opvarte ham og hans Hustru, og forresten kun til at passe paa sin Søn. Da denne var to Aar gammel, kunde han allerede tale og løbe om alene som fireaarsgamle Børn. En Morgen tidligt, da det var vakkert Solskin og Høskuld var gaaen ud for at se til sin Gaard, hørte han Mennekkestemmer nede ved en Bæk, der løb under Tunbakkens; han gik derhen, og saa at det var Frillen, som virkelig talte med Drenngen: hun var altsjaa slet ikke maalkøs. Høskuld gik nu hen til hende og sagde at det ej kunde nytte hende længer at forstille sig. Hun gav ham Ret heri, og underrettede ham nu om, at hendes Navn var **Mælkorka**, og at hun var en Datter af den irske Konge Myrkjartan (Muircertach), fra hvem hun var bleven røvet da hun var 15 Aar gammel¹⁾. Høskuld fortalte Torunn dette, men Torunn sagde at det kom hende ikke ved, og var ikke venligere mod Mælkorka end før. Ikke længe efter, da Torunn en Aften skulde gaa til Sængs, og Mælkorka, der som sædvanligt klædte hende af, lagde hendes Fodtøj paa Gulvet, tog Torunn Sofferne og slog hende om Dreene med dem. Mælkorka blev vred og satte sin knyttede Næve i Næsen paa hende, saa hun blødte, og Høskuld maatte komme og stille dem ad. Han maatte nu lade Mælkorka flytte bort

¹⁾ Denne Muircertach kan ej være den Muircertach Riads Søn, der i Aarene 926 til 943 nævnes som Overkonge paa Island, og som dræbtes af Blakar i Dublin; thi Kardolafaga omtaler ham endnu som levende efter 961. Det maa derfor have været en af de irske Smaakonger af dette Navn, og vist er det, at Annalerne virkelig omtale en Muircertach, dræbt 963.

fra Gaarden, og lod hende bosætte sig med sin Son paa en Gaard længer oppe i Laxaadal, som fik Navnet Mælkforlestad. Da Olaf var syv Aar gammel, modtog hans Fader Tilbud fra en rig, men ikke meget anseet Mand, ved Navn Thord Godde, om at tage ham til Opfostring og gjøre ham til sin Arving, imod at Hofskuld vilde lade Thord nyde godt af sin mægtige Beskyttelse. Den sielte Mælkforka syntes vel at Opfostringen ikke var fornem nok, men Thords Nidomme vare heller ikke at foragte, og saaledes kom Olaf til at opdrages hos Thord Godde, der gjorde meget af ham. Olaf blev smukkere og sterkere, jo mere han voksede til: da han var 12 Aar gammel, ved han allerede til Things og tildrog sig Alles Opmerksomhed ved sin herlige Skabning og sine smukke Vaaben og Klæder. Hans Fader Hofskuld gav ham derfor Tilnavnet Paa (Paaafugl). Mælkforka havde lært ham Irsk, for at han, om han engang kom til Irland, kunde tale med sine Mødrenes frænder ¹⁾.

I Borgarfjorden var Egil Skallagrimsen den meest anseede og den mægtigste Høvding, men han deeltog ikke saa meget i Stridighederne ude paa Island: Norge var det vigtigste Felt for hans Bedrifter, og her havde han nu, som ovenfor viist, lige saa vel Besiddelser, som paa Island. I de sydligere Dele af Landet var der neppe nogen Hæd, der i Magt og Anseelse kunde maale sig med Egils og de nysnævnte Hæder paa Vesterlandet, med mindre det skulde være Ketilbjørns paa Mosfell, og Haasteins, Atle Jarks Søn, Hæd, paa Tradarholt i Floen. Ketilbjørns Son Teit paa Mosfell egnede Alaluf, en Datter af Vedvar, Vikinge-Kaares Son, paa Bors; hun var altsaa Søskendebarn til hvin Astrid Vigfusdatter, der blev gift med Vigaglum i Gjaffjorden. Deres ældste Son var den mægtige, ædle og anseede Gode Gissur hvite, men dennes Bedrifter tilhøre en senere Tid.

Den mægtigste Hæd i den nordlige Deel af Island paa Haakon den godes Tid, eller i det mindste den Hæd, om hvis Bedrifter de fleste Sagn ere opbevarede, var Vatnsdølerne, eller den sem nedstammede fra Ingemund den gamle. Det er allerede ovenfor (S. 530, 531) omtalt, hvor stor en Strækning han tog i Besiddelse, og hvilken Anseelse han udvovede i Vatnsdalen. Denne Anseelse beholdt han saa længe han levede, og fortjente den ogsaa, thi der var saa Høvdinger paa Island blandt hans Samtidige, der udmærkede sig ved den Udelmodighed, Høshjertethed og Fredsommelighed, som han. Kun een Gang, hvor det gjaldt at skaffe et ypperligt Vaaben, var Fristelsen ham for sterk, og han begik en uædel Handling. Der landede engang i Hunabatnsøsen et Skib, der tilhørte Nordmænd; Styrmanden, ved Navn Nafn, havde længe været i Viking og holdt sig med gode Klæder og Vaaben. Ingemund indbød ham til sig, og Nafn blev hos ham en Stund, men

¹⁾ Pardolafaga Cap. 7—16.

de vare hinanden meget ulige i Sind, og fandt derfor ikke synderligt Behag i hinanden. Nafn var altid et godt Sverd, ved Navn Uttartanga, paa hvilket Jngemund ideligt kastede Djene. Engang bad han Nafn vise ham Sverdet. Nafn rakte ham det; Jngemund drog det, fandt det endnu bedre end før, og spurgte om han vilde sælge det. Nafn sagde at han ej var i den Pengevang, at han behøvede at sælge det: han kunde desuden endnu, som forhen, komme i den Nødvendighed, at behøve gode Vaaben. Jngemund syntes meget ilde om dette, og pønsede paa en List. Engang, da han gik til sit Hov, magede han det saaledes, at Nafn fulgte ham. Jngemund bragte de Ting paa Bane, som Nafn helst talte om, nemlig dennes Vikingetog og Krigsbedrifter, og forend Nafn tænkte sig om, vare de allerede komne ind i Høvet, Jngemund først og derpaa Nafn, der havde Sverdet i Haanden. Jngemund gjorde ham nu opmærksom paa, at det ej var tilladt at gaa ind i et Hov med Vaaben, og at han maatte bøde for at affone Gudernes Brede. Nafn svarede at han nok skjønnede hans List, men bad ham dog, som en reifærdig Mand, at bestemme Bøden. Jngemund svarede at det var rimeligt, at han viste Guderne nogen Ære, og derfor overgav Sverdet til ham, for at han kunde formilde deres Brede. Nafn svarede at han kunde have paalagt ham at udrede meget andet Gods, uden at han skulde have fundet det saa haardt at stille sig derved som ved Sverdet; han meente ogsaa, at Jngemund ellers havde plejet at vise sig mere højhjertet, end denne Gang. Dog gav han Slip paa Sverdet, som blev et Familiestykke i Jngemunds Æt. Forresten, heder det, havde Jngemund ej Thingtrætter eller store Fejder, thi han var samstemmende med de fleste og veltede sig ikke ind paa Nogen. Der var mange ypperlige Mænd i Nærheden, men han var dog den meest anseede, formeedst sin Velvillighed, Storsindethed og Forstandighed.

Da Jngemund var meget gammel, kom en Slægtning af hans Ven Sæmund, ved Navn Rolleif, til Island med sin Moder Ljot, og fik Til-ladelse til at opholde sig Vinteren over hos Sæmund, uagtet denne nodig vilde have noget at bestille med dem, da de vare saare slette Mennesker, og Ljot desuden ansaaes for at fare med Trolddom. Hos Sæmund opførte Rolleif sig saa slet, især mod hans Son Geirmund, at Sæmund maatte lade ham og Moderen flytte til Hofdestranden. Men her lagde de sig ogsaa ud med alle Naboer, og da Rolleif endelig havde begaaet et Drab paa en anseet Mands Son, blev han forviist fra Heredet. Han tyede nu atter til Sæmund, og denne gik nu til Jngemund, for at faa ham til at tage ham til sig. Jngemund vilde det nodigt, da han kjendte Rolleifs slette Rygte, og vidste at hans egne Sommer heller ikke vare meget søjelige; dog opfyldte han Sæmunds Ven af Venkskab for ham, og Rolleif opholdt sig paa Hov to eller tre Vintre med sin Moder. Det var dog saa langt fra, at de forandrede deres Opførsel, at de snarere bleve værre; især var Rolleif nærgaaende mod In-

gemunds hidfige og stridbare Son Jakul, med hvem han altid havde Lust til at prøve Kræfter. Ingemund saa sig derfor, skjønt han hidtil aldrig havde viist nogen fra sit Huus, nodt til at lade Pjot og Kolleif nedsette sig paa en anden Gaard, der tilhorte ham. Her boede de længe, og viste sig fremdeles ondskabsfulde. Kolleif vilde ikke i nogen Deel give efter for Ingemunds Søner. Disse vare fem i Tallet, smukke og dygtige Mænd, især udmerkede Thorstein sig ved sin Klogskab og Jakul ved sin Stridbarhed og Tapperhed. De toge sig nu, da Faderen var bleven saa gammel, meget ivrigt af Gaardens Drift, og havde derved desto mere Anledning til at komme i uvenskelig Berørelse med Kolleif. Der var dengang rigt Fiskeri, især af Lax, i Batnsdalsaaen, og Ingemunds fire ældste Søner beskæftigede sig ivrigt dermed, thi i den Tid, heder det, var det Skik for anseede Mænds Børn at tage sig noget Arbejde for. Ogsaa Kolleif havde Tilladelse til at fiske i Aaen, naar Ingemunds Søner eller Folk ikke fiskede. Men denne Indskrænkning brød han sig ikke om, thi han hindrede Ingemunds Folk fra at sætte Garn ud, og da de bebrejdede ham dette, jog han dem bort med Skjælsørd og Steenkast. Da de kom hjem og klagede herover, sagde Jakul: „han vil nok gjøre sig til Batnsdølernes Gode, og bære sig lige saa ilde ad mod os som mod andre, men den Djævel skal aldrig saa kuet os“. Thorstein sagde at det var for galt, men at det dog var bedst at bære sig forsigtigt ad med Kolleif. Ogsaa Ingemund selv raadede sine Søner til at handle med Sindighed, da Kolleif var en sand Helvedesmand; men Jakul sprang op fra Bordet og sagde at han dog vilde se om han ikke skulde faa jaget ham fra Aaen. „Min Son Thorstein“, sagde Ingemund, „dig stoler jeg meest paa, følg du dine Brødre“. „Jeg veed ikke om det vil blive saa let at holde Jakul tilbage“, sagde Thorstein, „men jeg vil heller ikke staa ledig, hvis han slaas med Kolleif“. De ilede nu ned til Aaen og saa hvorledes Kolleif stod og fiskede. „Fak dig fra Aaen, dit Trold“, sagde Jakul, „og voy ikke at trodse os, ellers skulle vi for Alvor prøve Styrke med dig“. Kolleif svarede, at om de end vare tre eller fire, vilde han til Trods for dem vedblive sin Sysfel. Jakul sagde: „Du stoler nok paa din Moders Troldskab“, og løb ud i Aaen mod ham, men Kolleif flyttede sig ikke. Thorstein opfordrede nu Kolleif til at give efter, men forgjæves. Da raabte Jakul: „Lad os dræbe dette Trold“. Kolleif drog sig tilbage paa den anden Side af Aaen, og de kastede en Stund Stene paa hinanden tværs over denne, uden at Kolleif fik nogen Skade. Jakul vilde at de skulde se at komme over Aaen for at faa fat paa ham. Thorstein meente, det var bedst at vende om, for ikke at komme i hans og hans Moders Alver, men Jakul hørte ikke paa, hvad han sagde, og søgte et Badested, medens hans Brødre vedbleve at kaste efter Kolleif. Imidlertid kom en Mand løbende op til Hov og fortalte Ingemund, hvad der var paa Færde. Ingemund

var da næsten blind, men sagde dog: „sadt min Hest, jeg vil ride derned“. Han fik en Gaardsdreng til at lede Hesten, og kom saaledes ned til Naen, hvor hans Sønner bleve ham var. „Der kommer vor Fader“, sagde Thorstein, „lad os skynde os bort, thi jeg er ængstelig over hans Komme“; han bad ogsaa Jakul høre op. Ingemund red ned til Naen, og sagde: „gaa fra Naen, Kolleif, tænk paa hvad der passer sig for dig. Men Kolleif kastede strax et Spyd mod ham, som traf ham midt paa Livet og gjennemboiede ham. Da han fik Stiffet, vendte han tilbage til Abakken, og befalede Drengen følge ham hjem, uden at hans Sønner merkede det. De kom hjem seent paa Aftenen. Da Ingemund skulde staa af Hesten, sagde han: „jeg er stiv nu, thi vi gamle blive daarlige paa Foden“. Da merkede Drengen, at det tod i Saaret, og at et Spyd stod tversigjennem ham. Ingemund sagde: „du har længe været mig tro, skynd dig nu hen og siig til Kolleif, før Morgenen kommer, hvad der er steet, og giv ham det Raad at fare bort før Dag, thi jeg veed at mine Sønner ville søge Hevn over ham for min Død, men hans Død er ingen Hevn for mig; heller bør jeg, saa længe jeg kan, søge at frelse den, jeg engang har taget mig af“. Derpaa brød han Spydet af Skafet, gik ind ved Drengens Hjælp, satte sig i sit Højsæde, og forbed at tænde Lys, førend hans Sønner kom hjem. Drengen kom ned til Naen og saa Kolleif staa der med en Mængde Lar, som han havde fanget. „Det er en Sandhed“, sagde Drengen, „at du dog er den største Mandhund: du har gjort hvad der aldrig kan oprettes, dræbt Ingemund Bonde; han bad mig siige dig, at du skulde ikke oppelie Morgenen hjemme, da hans Sønner nok ellers vilde kræve Faderhevn af dig: dette har jeg gjort mere fordi han bad derom, end fordi jeg jo helst onskede at se dig under Brodrenes Dre“. Kolleif sagde: „jeg tror hvad du siger, men aldrig skulde du være kommen uskadt bort herfra, hvis du ej havde sagt mig denne Tidende!“ Om Kvelden kom Ingemunds Sønner hjem, samtalende om hvilket Skarn Kolleif var. „Endnu vide vi ikke saa nøje, hvad ondt vi have lidt af ham“, sagde Thorstein, „jeg er meget urolig over vor Faders Færd“. Da de kom ind, gik Thorstein hen i Enden af Skaa-len, tog ned med Haanden, og spurgte hvorfor det var vaadt. Huusfruen sagde, at det vel havde dryppet af Ingemund Bondes Klæder. „Nej, dette er glat sem om det var Blod“, sagde Thorstein, „tænd Lys i Hast“. Det skede: og der sad Ingemund død i sit Højsæde, med Spydet igjennem sig. Jakul sagde: „det er ilde at en saa gjæv Mand skal være falden for et saa ondt Mennekses Haand; lad os strax fare hen og dræbe ham“. Thorstein sagde: „du fjender lidet til vor Faders Godmodighed, dersom du tror at han ikke har søgt at redde ham, men hvor er den Dreng, der fulgte ham; jeg seer ham ikke, og tror jeg derfor at vi nu ikke kunne vente at træffe Kolleif hjemme, men maa snarere søge at faa fat paa ham ved Kloz-

skab, end ved Heflighed. Det maa være vor Glæde at der er stor Forskjel paa Rolleif og vor Fader, og at vor Fader nu nyder Godt deraf hos den, som har skabt Solen og al Verden, hvo det saa er". Jakul var saa vred at de neppe kunde styre ham, og vilde have taget fat paa Drengen, da denne kom tilbage og fortalte sit Værende, men Thorstein forestillede ham, at det ej var hans Skyld, og saa lod han ham i Fred. Ingemund blev højlagt i Baaden, der hørte til Skibet Stigande. Efterretningen om hans Død vakte Sorg overalt. Eyvind Sorkver, hans gamle Ven, dræbte sig selv ved at erfare det; en anden af hans Venner fulgte Eyvinds Eksempel. Thorstein og hans Brodre lovede at de ikke enten i Forsamlinger eller hjemme vilde sætte sig i Faderens Sæde, forend han var hævnet. Det lokkedes dem omsider, efter megen Besvær, at saa fat paa Rolleif, og dræbe ham tilligemed hans Moder; derpaa deelte de Arven imellem sig saaledes, at Thorstein fik Gaarden Hov med Jord og Buskab, Høgne, der var Farmand, fik Skibet Stigande, Thore fik Godordet, og Jakul Sverdet Vitar-tanga, hvilket han bar ved Lege og Hestekampe, men Thorstein efter hans Dnske ved Thing og Lovmøder. En sjælden Enighed herskede mellem Brodrene, der under Thorsteins Forsæde udøvede en fuldstændig Overmagt i Batnsdalen. De brugte denne Overmagt i det Hele paa en fornuftig Maade, til at overholde Orden og Hellighed, og forfølge Sejdmænd. Thorstein var saa gæstfri mod Heredsmændene, at enhver som kom paa Gaarden, forsynedes med Mad, friske Heste og al anden Hjælp til Rejsens Fortsættelse. Brodrene, fornemmelig den heftige Jakul, havde siden mange Stridigheder med den tappre Finnboge og hans Systerens Berg den ralle, der endtes med at Finnboge maatte slutte fra Bygden.

Ingemunds Datter Thordis var allerede i Faderens Levetid bleven gift med den rige Hallorm, som med hende fik i Medgift Landet Kornsaa; deres Son Thorgrim blev en mægtig Mand, der ogsaa erhvervede sig et Godord, og derfor kaldtes Kornsaagede. Han fik en Son med en Frille, og maatte efter sin Hustrues Dnske sætte Barnet ud. Just paa denne Tid besøgte Thorstein Ingemundssøn sin Broder Thore. Denne var belagt med den Ulykke, at Berserksgangen, som det hed, undertiden kom over ham, hvilket vel vil sige det samme som at han undertiden var vanvittig. Da han fulgte Thorstein paa Beje, spurgte denne ham, hvem han troede ypperst af ham og hans Brodre. „Du overgaar os alle i Naadsnildhed og Forstand, Jakul i allslags Haardførhed og Stridbarhed“, sagde Thore; „men jeg er den daatligste, thi jeg er plaget med Berserksgangen, og oftest, naar jeg mindst ønsker det; kunde ikke du, min Broder, med din Forstand raade Bod her-paa for mig?“ Thorstein svarer: „jeg har hørt at vor Systerens Thorgrim har ladet et Barn udsætte efter sin Kones Dnske; det er ilde gjort; ligeledes anseer jeg det for en stor Skade, at du ej er saaledes bestaffet som

andre". Thore sagde, at han gjerne vilde gjore hvad det skulde være for at Dndet kunde forlade ham. Thorstein svarede, at han vilde forsøge paa et Naad, men betingede sig først at Thore skulde love at overdrage Godordet til Thorsteins Søner. Det lovede Thore. „Nu", sagde Thorstein, „vil jeg gjore et Løfte til den, som har skabt Solen — thi jeg tror, han er den mægtigste — for at dette Dnde skal forlade dig, og skal jeg i dets Sted for hans Skuld forbarne mig over det udsatte Barn, for at den, der har skabt Menneſket, kan siden vende det til sig". De rede nu tilſammen hen til det Sted, hvor en af Thores Trælle havde fundet Barnet; det laa der endnu og de ſaa, at noget havde været lagt over Barnets Ansigt, hvilket det havde ſøgt at kradſe (krable) bort; det var da Døden nær, men det blev nu bragt hjem til Thore, der opfødte det, og kaldte det Thorkell Kravla; ſiden den Tid kom Berserksgangen aldrig over Thore ¹⁾. Thorkell Kravla blev ſiden, ſom det nedenfor vil blive viiſt, en anſeet Mand, og den fornemſte Høvding i Vatnsdalen.

En Mand af langt andet Slags end Ingemund og Thorstein var den urolige Skald Kormak, der ligeledes boede paa Nordlandet, ved Midſjorden. Hans Bedſtefader Kormak var en mægtig og høiſtyrdig Vikværing, der havde været med Kong Harald Haarſagre i mange Slag; dennes Søn Agmund havde ligeledes været en dygtig Krieger og en ſtor Viking, der egtede Helga, Datter af en Frode Jarl, efter at have overvundet Vikingen Maſmund i Holmgang, og tvunget ham til at løſe ſig af Helmen med Taſbet af Foden og tre Mark Guld. Agmund kunde ikke holde Venſkab med Erik Blodøye og Gunnhild, og beſluttede ſig derfor, iſer efter Helges og deres Søns Død, til at ſlotte til Island; han kom til Midſjorden, hvor Skegge gav ham Land, og hvor han giftede ſig paany og fik Sønerne Thorgils og Kormak. Kormak blev en af de berømteſte Skalde paa Island. Hans hele Liv var ſaa at ſige opofret den Kjærlighed, han ſatte til den ſmukke Steingerd Thorkellsdatter, efterat han havde ſtiftet Bekendſkab med hende paa en Sæterrejſe. Paa Vejen til Sæteren tog han nemlig med en Folgeſvend Toſte ind paa Gunnſdal, hvor hun opholdt ſig. Han ſad juſt i Skaalen, da Steingerd tilligemed en Trælkvinde gik fra Dyngjen eller Fruerſtuen forbi Skaalens Dør. Ved at høre fremmede Folk tale derinde, foreſtog Trælkvinden, at de ſkulde titte paa dem gjennem Døren. Steingerd ſagde nej, men ſteg dog op paa Tærſkelen og tittede over Bedſtabelen, ſom ſtod tæt ved Døren. Hendes Fodder kunde ſees nedenfor Bedſtabelen, Kormak bemærkede det, og ſvad en Viſe derom; hun drog ſig derfor længer tilbage i Krogen og ſigede frem under den paa Væggen udhugne Hagbards Skæg. Toſte ſagde: „ſeer du de Øjne der under Hagbards Skæg,

¹⁾ Vatnsdølafaga Gap. 17—27. 37.

Kormak?" Kormak kvad da atter et Par Biser, hvori han prisede den smukke Piges brændende Djne og udtrykte sin Glæde over at disse Djne havde dvælet paa ham ved Hagbarðs Hals. Ogsaa Pigerne hvistede nu med hinanden om de Fremmede, idet de gik ind i Staaen, men Kormak horte dog hvad de sagde. Tjenestepigen fandt ham svart og styg, Steingerd fandt ham derimod i alle Dele smuk, og havde kun at udsætte paa hans Haar, at det var kruset i Vandet. „Han har ogsaa svarte Djne“, sagde Pigen, „og det seer ikke godt ud“. Ogsaa herom havde Kormak en Bise paa rede Haand. Næste Dag gik Kormak hen at vaske sig, og derpaa til Stuen, hvor han hørte Stemmer indensfor: det var Steingerd med hendes Kvinder. Steingerd kæmmede sit fagre Haar. „Der er den smukke Mand“, sagde Pigen, idet Kormak kom ind. Kormak bad om at maatte laane Kammen, og fik den. „Du vilde nok give meget til at du havde en Kone med saa fagert et Haar som Steingerd“, sagde Pigen. Kormak kvad en Bise, hvori han sagde, at slikt Haar vel var fem Hundreder værd. „Du holder det dyrt“, sagde Pigen. „Ja“, kvad Kormak, „jeg holder Steingerd værd lige saa meget som Island, Humaland, Danmark, England og Irland tilsammen. Toste opfordrede nu Kormak til at drage videre; han svarede at han langt heller vilde sidde hos Steingerd, end søge efter Sauder over Fjeldheiderne. Toste drog nu til Sæters, men Kormak sad efter, spillede Tavf og talte med Steingerd. Saaledes opstod en heftig Kjærlighed imellem dem begge. Kormak kom nu ofte til Gnupsdal for at besøge Steingerd. Da hendes Fader Thorkell fik det at vide, lod han hende hente hjem til sin Gaard Tunga. Men ogsaa hid kom Kormak, og det faldt Thorkell vanskeligt at faa ham bort. Han fik Folk til at lægge sig i Baghold for ham paa hans Vandringer, og stængte Steingerd inde, men Kormak dræbte eller bortjog sine Angribere, og brød Døren op til den Stue, hvor Steingerd var indelukt. Steingerd bad tilsidst Kormak formeligt at anholde om hendes Haand: han gjorde saa, og hun blev ham fæstet, men den egenfinsdige Skald gjorde dog intet Allvor af at gifte sig med hende. Derover bleve hendes Fader og Broder vrede, og bortgiftede hende mod hendes Dnske og uden i Forvejen at underrette hende derom, med den tappre Holmgænger Berse, som strax red affted med hende. Steingerd havde paa Bryllupsdagen søgt at faa Bud til Kormak om den ulykkelige Bestemmelse med hende; dog forgjæves; Kormak erfor intet om det Hele, førend Brylluppet var over og Berse dragen affted: han ilede efter dem, og spængte sin Hest, uden at kunne indhente dem. Siden udfordrede han Berse til Holmgang om Steingerd, hvilket var denne meget imod. Kormaks Moder Dalla var meget vndet af den mægtige Skegge, Hovdingen i Midfjorden, og udvirkede at denne laante ham til Holmgangen sit ypperlige Sverd Skafnung, som i sin Tid havde tilhørt Holf Krake, og hvilket han selv havde taget

ud af dennes Høj¹⁾. Der var imidlertid mange Omstændigheder, hvilke man ved Brugten af dette Sverd troede at maatte iagttage, naar det ej skulde svigte. Da Holmsternen kom, og begge Parter havde indfundet sig, foreslog Berse Kormak som en ung og uprovet Mand heller at prøve **Genvi-ge**²⁾, end Holmgang, da der ved denne var for mange Vanskeligheder for den Uerfarne. Kormak vilde imidlertid intet høre herom, og fordrede Holmgang. Ved denne blev han let saaret i Tømmelfingeren, og maatte derfor løse sig af Holmen; siden udfordrede Steinar, Kormaks Morbroder, Berse til en ny Holmgang og saarede ham i Bagdelen, hvoraf Steingerd tog Anledning til at skilles fra ham. Hun blev imidlertid ikke siden gift med Kormak, men derimod med en vis Thorvald Tintein, der ligeledes var en Skald, og som hun nu synes at have foretrukket for Kormak. Kormak og hans Broder Thorgils forlode derpaa Landet og drog over til Norge, hvor Kong Haakon Adelssteensfostre tog vel imod dem. De opholdt sig hos ham Vinteren over, men tilbragte Sommeren (961) paa Vikingetog, i hvilke Kormak udmerkede sig ved sin Tapperhed. Han kunde dog aldrig glemme Steingerd, men kvad ideligen om hende. Under sit senere urolige Liv stødte han oftere sammen med hende og frelste hendes Liv, som det senere skal vises, uden dog nogensinde at faa hende i sin Besiddelse. Dette tilskrev man, ifølge de Tidens Forestillinger, Trolddom. En Kvinde, hvis Son Kormak havde dræbt, da han efter Steingerds Faders Anmodning havde lagt sig i Baghold for ham, skulde have foranstaltet Seid i den Hensigt, at de aldrig skulde komme til at faa hinanden³⁾.

48. Levestil og Folkedarakter.

Af de her skildrede Begivenheder kan man danne sig en ret tydelig Forestilling om, hvorledes Folkelivet i Norge og paa Island var beskaffet ved Midten af det 10de Aarhundrede, og paa hvilket Trin af Udvikling Nordmændene stode. Endnu var Forskjellen fra hvad der i de tidligere Aarhundreder var det sædvanlige, ikke meget stor. Endnu herskede Hedendommen: endnu var Levestikken i det Væsentlige den samme, endnu vedvarede Vikingetogene. Men ganske uden Virkning kunne dog heller ikke de Bestræbelser have været, som Kongerne og de viseste Høvdinge gjorde sig

¹⁾ Om Midfjord-Skegze og Sverdet Skafnung, se ovenf. S. 519, 520.

²⁾ D. e. Enekamp; eller Kamp mellem En og En alene. Ved Holmgang var der, som nedenfor (S. 795) vises, flere Formaliteter, hvorimod det gif simplere til ved almindeligt Genviige.

³⁾ Kormaks Saga.

for at oprette og overholde Orden inden Landets egne Gnemmerker. I Norge herskede Haakon den gode aabenbart med langt større Kraft, end man almindeligviis har villet tillægge ham. Naar det paa flere Steder heder, at der i hans Regjeringstid var god Fred indenlands, og at den ene ikke skadede den anden, kan denne fredelige og lovlige Tilstand ikke ansees som tilfældig, men maa ene og alene tilskrives Kongens vise Foranstaltninger. Viistnok have vi seet enkelte Volds handlinger af Bønderne mod hinanden indbyrdes omtalte paa hans Tid, og der har vel endog været endnu flere, som ej ere omtalte; men hvis hine Sagaens Ord skulle have nogen Betydning, maa dog sllige Volds handlinger ansees som Undtagelser fra den almindelige Regel. Den blotte Nødvendighed af at lyde Kongens Forskrifter, der sigtede til Orden og Enighed, maatte omsider vænne Bønderne til at foretrække den lovlige for den lovlose Tilstand: de forskjellige Fylkers Indbyggere maatte vænne sig til at betragte hinanden som Landsmænd, og de Forsøg, der siden Harald Gormsøns Regjeringstiltrædelse gjordes fra dansk Side paa at fornøve de gamle Fordringer paa en Deel af Norge, kunde ikke andet end stærke Nordmændenes Nationalfølelse og deres Bevidsthed om at de dannede et eneste Folk, hvis Ære var afhængig af Landets Integritet. Det er derfor ogsaa fra denne Tid, at vi finde de første Yttringer af Nationalstoltthed hos Nordmændene lige over for Danerne ¹⁾. Og maa det end ansees som et Onde for Norden i det Hele taget, at der skulde opstaa National-Uvenskab mellem dens enkelte Hovedfolk, saa maa man dog paa den anden Side erkjende, at dette National-Uvenskab i Nigernes Barndomstid maaskee væsentligt bidrog til enkeltviis at give dem Sammenhold og indre Kraft, og at det saaledes endog maaskee var et nødvendigt Middel i Forsynets Haand til at hindre Nordens Folk fra at splitte sig i en febriveret Mangfoldighed, der omsider vilde have endet med Nationalitetens egen Undergang.

Der er vel heller ingen Tvivl om, at Christendommen, skjønt den endnu ikke havde formaact at erhverve Herrerømmet i Norge, allerede paa Forhaand udøvede en god Indvirkning paa Folkarakteren. Ikke at tale om at Kong Haakons Foranstaltninger til Bedste for Lov og Ret strengt taget kunne siges at være udsprungne af hans christelige Anskuelse af en Konges Pligter og et Folks Behov, maa de Exempler, de Christne, saavel i Landet selv, som udenlands, gave Hedningerne paa et roligere, ordentligere, men ogsaa behageligere Liv, end Hedendommen medførte, have vaft Tvivl hos mange af disse, om Hedendommen dog overhoved var værd at helde paa, ligesom der i alle Fald umerkeligt maa have indsneget sig et vist Fritænkeri blandt Hedningerne og deres Agtelse for de hedenske Guder selv maa have været

¹⁾ Se ovf. S. 563.

rokket saaledes, at mange af dem, for ikke at sige de fleste, befandt sig paa et vist Indifferentismens Standpunkt, og alene solte Betænkkelighed ved at antage Christendommen, fordi de troede at dens Gud vilde være dem vanskelige at overholde, eller den Levemaade, den foreskrev, var mere blodagtig, end de vare vant til og de ansaa det for onskeligt. Naar man i denne og den næst følgende Tid læser om saa mange, der troede paa deres Kraft og Styrke uden at skjorte synderligt om Guderne, eller vare „gudløse“, som man kaldte det, og ej vilde blote ¹⁾, naar man læser om andre, som vare „blandede i Troen“, og saavel om Harald Haarfagre selv, som senere om Thorstein Ingemundsson, at de paakaldte den, som „havde skabt Solen, Verden og Menneskene“ ²⁾; naar vi ligeledes finde mange Exempler paa at Sejð og Trolddom vare ferhadte: saa maa det anses umiskjendeligt, at Hedendommen allerede befandt sig paa svage Fodder, og at en Overgang forberedtes. Heraf bærer ogsaa den Fremstilling af Asa-Læren, der i de gamle Oldskrifter er os opbevaret, tydelige Spor; den afspejler naturligtvis kun de paa Hedendommens sidste Tider gængse Forestillinger, i hvilke Guderne langtfra indtage det ophøjede Standpunkt, som i de gamle Eddadigte. I sit Haakonarmaal reflekterer Ervind selv over Kong Haakons Forhold til den hedenske Religion, og lader det være sig magtpaaliggende at fortælle, at han sidder hos „de hedenske Guder“. Og den Maade, paa hvilken de ivrige Blotmænd i denne sidste Tid dreve Blotene, bærer virkelig et vist Præg af fortvivlet og fanatisk Fasthængen ved Noget, der truer med at forsvinde, og som der skal mere end almindelige Bestræbelser til at holde fast.

Det er mærkeligt nok, at man ingensinde hører mere Tale om Holmgang og Holmgængere af Profession, end netop paa denne Tid. Det kommer vel deraf, at vi savne Optrækkelse derom fra tidligere Aarhundreder; imidlertid er det dog ogsaa heel sandsynligt, at de, der hidtil vare vant til den højeste Grad af Selvrædighed og til at bruge Sverdet, hvor de vilde have deres Vilje frem, nu efter Indførelsen af en bedre borgerlig Orden grebe til Holmgangen, som det eneste lovhemlede, eller rettere af Loven tolererede Middel, der gav dem Anledning til at prøve deres egen Kraft og Styrke. Men de mange Formaliteter, der, i det mindste efter Beretningen i Kormaks Saga, vare forbundne med Holmgangen, synes næsten at have været opfundne for at gjøre den saa ustadelig som muligt. Det var Holmgangelov, heder det, at en Feld (Kappe), som Allen mellem Skjoderne og med Luffer i Hjørnerne, skulde udspiles paa Jorden med Flugger, paa hvis øvre Ende der

¹⁾ Se ovenf. S. 563.

²⁾ Se ovenf. S. 463. Ogsaa Thorkell Maane, Ingulf's Sønnesøn, lod sig ved nu Død (185) bære ud i Solstøvet, anbefalende sig til den Gud, der havde skabt Solen. Landn. I. 9.

var et Hoved, og som kaldtes **Tjasner**; den, der gjorde Forberedelserne, skulde gaa til Tjasnerne saaledes, at han saa Himlen mellem sine Been, og holde i sine Drelapper idet han fremsagde en Bøn, det saakaldte Tjasneblot; tre Reiter (Hjattsfer) skulde være uden om Fjelden, en Fod brede; udenfor Reiten skulde der være fire Stænger, de saakaldte **Haster**, efter hvilke Bolden sagdes at være hasset. Hver af de Kæmpende skulde have tre Skjolde, og naar de vare forbugne, skulde man træde ind paa Fjelden, om man end forhen var vegen tilbage derfra, og fra det Djeblig skulde man alene forsvare sig med sine andre Baaben; den Udfordrede skulde hugge først; blev en saaret, saa at der kom Blod paa Fjelden, behøvede man ej at stride længer; steg en Mand med den ene Fod udenfor Hasterne, kaldtes det at fare paa Hæl (Vige), men gjorde han det med begge, kaldtes det at rende (fly). Hver af de Stridende skulde have en til at holde Skjold for sig, og den, der blev meest saaret, skulde betale tre Mark i Holmløsning¹⁾. Dertil kom og, at Sejherren strax efter Kampen skulde dræbe det færdigstaaende Blotnaut¹⁾. Nævnes nu end ikke disse Formaliteter overalt, hvor Holmgang omtales, maa dette vel især forklæres derved at Sagaskriveren har forudsat dem bekendte; enkelte Afvigelser kunne vel og have fundet Sted, men i det Hele taget maa det dog vel have gaaet saaledes til, som det her er skildret, og deri viser det sig aabenbart en Bestræbelse for at gjøre Holmgangen saa lidt blodig, og give de Kæmpende saa liden Anledning til at gjøre Kneb, som muligt²⁾. Derfor var det vel og, at flere foretrak det mindre formelige Genvige, hvor dette kunde komme til Anvendelse.

En af Hedendommens Skikke, som det især holdt haardt med at faa afslagt, naftet den allerede under Hedendommen selv betragtedes af de meest Bæltænkende med Ugunst, var **Børne-Udsættelsen**. Faderen havde Ret til at erklære, at han ej vilde opfostre sit nyfødde Barn, men derimod sætte det ud, og det kom da an paa andre Folks Godhed, om de vilde tage sig af det, eller det skulde dø. Der er vel ingen Tvivl om, at Haakon den gode har søgt at faa denne Ustik affkaffet, men før Christendommens Indførelse var det neppe at tænke paa at det kunde lykkes.

Vikingetogene selv vedbleve i hele dette Aarhundrede. Vi læse baade i vore egne Sagaer om Høvdinge og anseede Mænd, at de i deres Ungdom sædvanligviis i nogle Aar vare i Viking, og i fremmede Landes Aarbøger, at de fremdeles hjemsogetes af Vikinger fra Norden. Men de større Vikingetog synes dog ikke at have været saa hyppige som forhen, og de af Vikingerne hjemsogte Lande synes og bedre at have forsvaret sig, efter at have optaget hele Vikinge-Kolonier i sit eget Skjød mod den Forplig-

1) Kormaks Saga, Cap. 22, 23 Egils S. Cap. 68.

2) Kormaks Saga, Cap. 10, jvfr. Egils S. Cap. 67, 68, og ovf. S. 739, 740.

telse for disse, at overtage Landets Forsvar. Men kunde end den enkelte Viking derved holdes borte, saa blev det igjen, hvad Englands senere Skjæbne viste, lettere for de erobringsslustne Konger, i Norden at skaffe sig Fodfæste og Tilhæng i de saaledes allerede for en stor Deel af Nordboer besatte Lande, og det er derfor ikke at undres over, at Vikingetogene i det Store mere og mere antog Charakteren af Erobringstog, foranstaltede af Landets Dverkonger, saa meget mere, som Smaafongedømmernes Undergang og de større Nigers Dpretelse gjorde det vanskeligere for den Enkelte at krige paa egen Haand. De virkelige Vikinger bleve mere og mere, endog i Norden selv, en Gjenstand for Kongernes Forsølgelse. Det var forresten **Dancwældet**, fra hvilket i denne senere Periode de fleste Krigstog til fremmede Lande udgik; det befandt sig endnu i den første Gjæring efter Erobringstiden; Norges største Gjærings- og Vikinge-Periode var allerede forbi. Ogsaa fra **Sverige** synes nye hyppige Krigsexpeditioner at have fundet Sted, men fornemmelig til **Rusland**, hvor ligeledes nordiske Niger, som det senere skal berettes, havde dannet sig, og som for en Tid lang endog synes i en vis Grad at have afledet Danernes og Nordmændenes Opmerksomhed fra deres gamle Samleplads, **Vesterhavets** Der og Kystlande.

De tiltagende Forbindelser med Udlandet maatte visse give vore Forfædre Smag paa mange Forfinelser og Forbedringer i det huuslige og selskabelige Liv, som de forhen ej kjendte til; men i Hovedsagen var dog deres hele Levemaade og deres huuslige Indretning den samme som hidtil. Man kjendte ikke Huse med mange Værelser; hvert Værelse dannede som oftest et Huus for sig selv, og en Gaard (Bo) udgjorde derfor en heel Klynge af Huse, af hvilke **Skaalen**, **Hallen** eller **Stuen** var den fornemste, og det daglige Opholdssted for Familien og dens Gjæster. **Skaalen** var en langagtig Tømmerbygning, som oftest opført i østvestlig Retning, med Hovedindgang i den ene Gavlveg og med Sperreloft; langs ad Midten paa Gulvet gik den steenlagte **Urne**, hvor Ilden brandt, hvis Røg gik ud af **Rjoren** i Taget, hvilken ogsaa tilligemed **Sluggerne** paa Tagets nedre Deel tjente til Oplysning; langs begge Langvæggene vare **Bænke** (Langbænke), af hvilke den nordlige ansaaes som den fornemmere (ædri), den sydlige som den ringere (uædri), hver med sit **Højsæde** eller **Andvege**, af hvilke det paa den fornemmere Bænk tilkom Huusbonden; bagenfor Bænkene, hvor Enhver havde sin bestemte **Plads**, var sædvanligviis hans **Sengerum**; foran den indre Gavlveg gik der som oftest en **Iverbænk** eller **Iverpall**, hvor Fruentimmerne plejede at sidde, og bagenfor denne var der ofte lukkede **Sænge-Alkover** (Løthviler). Foruden **Skaalen** fandtes og **Ildhuus** (Kjoffen), **Dyngje** (Fruerstue), **Skemme** (ligeledes et Slags Fruerstue, undertiden ogsaa **Sovekammer**), **Trællehuus**, **Gjæstestue** (for fattigere Njessende), og de nødvendige **Udhuse**, som **Lade**, **Fjøs**, **Stoffebur** eller **Stavbur** o. s. v. I Skaa-

ten tilbragte man Dagen, de ugifte Mandfolk ogsaa Natten; ved de to Hovedmaaltider, Dagverd eller Døgurd (om Formiddagen) og Natverd (om Aftenen) bleve Bord satte frem langs Bænkene, og efter endt Maaltid atter borttagne; Drikken fortsattes sædvanligviis længer, og endtes oftest med et Huus. Slige Drikkelag, krydrede ved venstabelig Samtale, ofte ved Wittighedskamp, der ej sjælden endtes med Slagsmaal, ved Skaldedkvad og ved Bretspil, udgjorde den sædvanlige Fornøjelse inden Døre; uden Døre var det forskjellige Slags Vege, Hestekampe, Legems- og Vaaben=Dvelfer, Jagt og Fiskeri, undertiden og Sommerhugst, Haandverksarbejde og andre Syfster, som vi nu snarere vilde regne til haardt Arbejde ¹⁾.

Af sjældnere Kunstfrembringelser, der skyltedes Udlandet, omtales paa denne Tid kostbare Tapeter eller Tepper til at hænge paa Væggene, og i Særdeleshed Klædningsstykker af sjældnere Stoffer, som fint Linned, Silke, og Gudves (maaſte Purpur). Vaaben fik man ogsaa for en stor Deel udenlandsfra; Hornfløve omtaler saaledes Landfer fra Vestlandene og valste Sverd ²⁾. Nordmændene dreve selv fremdeles meget paa Smedehaandverket, dog, som det synes, i denne Tid meest for at tilvejebringe det nødvendige Huusgeraad, thi de fortrinlige Vaaben, som udtryffeligt omtales, lade til for det meste at have været Arvegods fra tidligere Slægter, og der nævnes ikke sunderligt om nye udmerkede Vaaben, smedede i Norden selv ³⁾. I Guld-, Sølv- og Bronze=Arbejde synes, derimod vore Forfædre paa hiin Tid, saavel efter de i Sagaerne givne Beskrivelser af enkelte Pragtstykker, som af de i senere Tider fundne Oldsager at domme, at have bragt det meget vidt ⁴⁾. Hvad Vaabnene selv angaar, da synes en større Mangfoldighed af Arter at have været brugelig. Man havde forskellige Slags Stikvaaben, foruden Spydene og Geiren, som Brynthvaren, Keffen, Kleinen (et let Kastespyd), Gasflaken (ligesaa); af Hugvaaben forskellige Slags Drer, langskjeggede, snagbjernede, Sagarøyen, Altgeiren (et Slags Hellebard) o. fl. Af Skjolde havde man mindre, som Targer, og større, saavel runde som aflange og spidse. Kunstfands og Kunstfærdighed synes overhoved slet ikke at have manglet

¹⁾ Om alt dette, se yderligere N. Keyser, om Nordmændenes Boliger og daglige Syfster i ældre Tider, i Langes Tidsskrift 1ste Bind S. 305, hvor denne Materie er udtømmende behandlet.

²⁾ Se ovf. S. 485.

³⁾ Saaledes Ketil Hongs Sverd Dragvandel, der tilhorte Egil Skallagrimsøn; Rolf Krakes Skafnung, der tilhorte Midfjordskægge, Ingemunds Vettartanga, o. fl. — Derimod var Haakon Adeltsteensostres Kvernbit af engelsk Arbejde.

⁴⁾ J. Er. i de smukke skaalformede Spander, der ere saa karakteristiske for Nordmændene; en af dem er afbildet i Worsaaes: Minder fra de Danske og Nordm., S. 320, og i Wilsons: Archæologia & primeval antiquities of Scotland, S. 523.

Nordmændene paa denne Tid. Fernemmelig maa Skulpturen (Metal- og Træskæreri) allerede da have staaet temmelig højt iblandt dem, thi man finder den saare ofte bragt i Anvendelse. Saaledes vare Volsungesagnene afbildede paa det Skjold, Ragnar Lodbrok forærede Brage Skald; lignende Afbildninger fandtes paa det Skjold, Haakon Jarl forærede Einar Skaalaglam (hvorum mere herester)¹⁾; i Stuen paa Gnippsdal, hvor Steingerd tilfede paa Kormak under Hagbarðs Sleg, maa Hagbarðs og Signys Skovshistorie, maaskee og flere af Heltesagnene, have været fremstillet i Udførelser paa Bæggebjelkerne; lignende Udførelser fandtes, som senere skal omtales, paa Bæggene i Dlaf Paas Gaard Hjarðarholt; og selv til Haan var det, hvad Beretningen om Slegges og Gisle Sursjons Kamp (se S. 778) viser, ikke usædvanligt, at Billedstøtter af levende Mennesker oprejstes. Alt dette forudsætter nødvendigviis en ikke ubetydelig Grad af Færdighed. Særegne Mynter synes Norge paa Haakon den godes Tid allerførst at have faaet. Vel er det usikkert, hvor vidt en norsk Mynt, der endnu er til, og paa hvilken man tror at kunne læse Navnet Haakon, vidrører fra Haakon den gode og ikke snarere fra Haakon Jarl²⁾, men vist er det, at der i England har været fundet Mynter fra den northumberlandske Konge Ragnvald (ved 943, s. ovenfor S. 729), fra Eric Blodøse, og fra en Kong Dlaf (Anlaf), sandsynligviis Ragnvalds Brøder (s. S. 729). Af disse Mynter fremstiller en af Eric's paa Fregysiden et Sverd af den bekjendte norske Form; Dlaf's fremstiller paa den ene Side tre Skjolde, paa den anden en trekantet Fane med Frøndsfer³⁾. Dog maa Antallet af de norske Mynter i det Hele taget have været saare lidet, og engelsk Mynt var, i Særdeleshed mod Slutningen af Aarhundredet og Begyndelsen af det følgende, det sædvanlige Betalingsmiddel, ligesom og de til Myntprægningen i Norge anvendte Folk, efter deres paa Mynterne anførte Navne at domme, synes at have været Engländerne.

¹⁾ Egils Saga Cap. 81.

²⁾ Se Skandin. Lit. Selskabs Skrifter Vol. XXI. p. 303 fgg.

³⁾ Se Worsaae: Minder c. s. v. S. 80, 81.

Chronologisk Register.

	Side
Nordens Urtilstand og Urbefolkning. Steenbrugende Folk	1—4
Ældre Befolkninger i Sverige og Danmark. Bronzebrugende Folk. Rester	4—6
Nordmandene og den germaniske Stamme	6
6te Aarhundredes Begyndelse f. Chr. Den kimmerisk-Sythiske Vandring	9
Tiden mellem 500—0 f. Chr. Germanernes Udvandring fra Osten og Norges Besættelse	102, 103
Aar 400 f. Chr. Gallisk Udvandring til Italien	14
— 320 f. Chr. Pytheas's Rejse til Nordeuropa. Goter i Norden	11
Begyndelsen af 3de Aarhundrede f. Chr. Gallisk Vandring til Pentus	13, 14
Slutning af 2det Aarhundrede f. Chr. Kimerer og Teutoner til Italien	14
Midten af 1ste Aarhundrede f. Chr. Cæsars Krige mod Gallier og Germaner	13, 14
Begyndelsen af 1ste Aarhundrede efter Chr. Augusts og Tiberss Krige med Germaner	15
Aar 50 e. Chr. Pomponius Mela	16
— 65. Plinius den ældre	17
— 100. Tacitus	18
— 130. Ptolemæos	23
— 180. Martemanni's Krig. Goter i Syden	18
— 275. Keiser Decius falder med Goterne	29
— 300—375. Ermanarik (Sarnunret) stifter et gotisk Erobringemonarki omkring Øst- søen og i de sydlige Lante	49, 230—241
— — Vulfila	29
Midten af 5te Aarh. Angler til Britannien	54
Aar 476. Odoakar (Aubvafar) underkaster sig Italien	53
— 496. Erulerne (Varlerne) tilbage til Norden. Daner og Gauter.	31, 53
— 500. Theoderik, ostgotisk Konge i Italien	30
— 515. Daner. Hugelids (Hochilaids) Tog til Havarernes Land	51
— 550. Jernandes, gotisk Biskop i Ravenna. Sagn om Skandja og Goterne's Udvandring	30—34
— — Prokopios, græsk Historieforfatter	30
6te Aarhundrede. Russer i Mellemrusland	42
Aar 620. Helge og Rear i Heidr	249
— 650. Rolf Krake i Heidr, og Alfis i Svithjod	250—254
— — Gotgefr, Konge paa Haalogaland	325
— 659. Abasarer bryde ind i Østeuropa	291
— 680. Hjarleif den kvennsame paa Hordaland	301
— — Vitar i Rogaland og Agder	259, 260
7de Aarh. Brant-Anund i Svithjod	263
— — Ingjald Ilkraate	263, 269
— — Ivar Vitfadme i Skane og Reibgetaland	265, 268
7de Aarh. Ende. Frode frofne	255—259
— — — Olaf Fratelgia i Vermeland	269, 292—294
Aar 700. Rolf paa Berg	64, 66, 337
— — Herib Jarl i Opplandene	341
— — Half, Konge paa Hordaland	310—315
— — Hafe og Haggard	316—322

	Cite.
Str. Karb. Begyndelse. Ingjald Etarabøfostre	258, 293—301
— — — Hale froelar	261
— — — Halfdan Hvitheim i Solor	269
— — — Gysein ende, Konge paa Vplandene	331—338
— — — Starlab	256—261
Mar 720. Hjer Halfsøn	308
— — Harald Hiltetand	268—271
— 730. Den Bevægelse i Norden. Braavallslaget. Den gotiske eller Sleidre- kongernes Tid ophører	271—285
— 730—1040. Vikingetiden	292
— 750. Sigurd Ring	273, 274
— — Gysein Fret, Konge paa Vestsfeld og Vplandene	379
— 750—800. Ragnar Lodbrok	357—373
— 777. Vidukind flygter fra Saxland til Sigfrid, Danernes Konge i Nertmannia	378
— 780. Halfdan milde, Konge paa Vestsfeld og Vplandene	379
— 782. Halfdan, Gesandt hos Karl den Store	371
— 787. Danernes første Tog til England	281, 300, 415, 416
— 795. Nordmændenes første Tog til Island	418, 437
— — Første Munk paa Island	418
— 797. Jeolmkill beriet	419, 437
— 798. Sigfrid, Danernes Konge, nævnt for sidste Gang	379
— 800—820. Ragnars Søner. Danevaldet og Sviavalbet	373, 376
— — — Sigurd Orm i Dje, i Danmark	371
— — — Hardeknut	375
— — — Bjørn Fjernside, Eril og Hefil, i Sverige	376
— — — Bjørn paa Lange	376
— 804. Guldred eller Godfred Reiderkonge	384—387
— 807. Halfdan, Nertmannabøvting	419
— 809. Guldreds Tog til Irland. Halfdan svarte fød	411
— 810. Guldreds Død	387, 390
— — Olaf Geirhøda-Ålf paa Vestsfeld	397—399
— 811. Hemings Fædreslutning med Keiseren	390
— 812. Hemings Død. Slag mellem Sigfrid og Anulo. Harald og Magnfrid, Konger i Sønderjylland	391
— 813. Fædreslutning. Harald og Magnfrid til Vestsfeld	391
— 814. Harald og Magnfrids Slagne. Harald til Keiseren	392
— 820. Nordmændenes Vikingetog til Aquitanien	419
— 824. Jeolmkill beriet	443
— 825. Karoerne koloniseres	415
— 826. Harald døbt	394
— — Eril I. Konge i Sønderjylland	391
— 827. Halfdan svarte, Konge paa Vestsfeld	397, 399
— 830. Den første Konge Malbrigda fanges	437
— 832. Andet Vikingeangreb paa England ved Zbepes	418
— 838—846. Thorgisl paa Island	438, 440
— 839. Kenneth Mac Alpin i Skotland	411
— 841. Hasgeir i Seinen	433
— 842. Harald kristne sidste Gang nævnt	422
— 843. Tog op ad Loire	421, 427
— 844. Harald rimeligvis død	423
— — Nordmændene i Sevilla	424
— 845. Hamburg ererfaldt	395
— — Nordmændene i Aquitanien	425
— — Paris beriet af Ragnar	426, 432
— 850. Harald Haarfagre fød	407

	Side.
Mar 850. Tog til Asturien	425
— 851. Kirke opført i Steðvig. Ansgar	396
— 852. Klaf hvite i Dublin	441
— 853. Gudrød, Haralds Son, slutter Jorlig med Frankriges Konger	424
— — Paris herjet	426
— 855. Bjørn Nordmand i Seinen	432
— 858. Jorlig i Verberie	432
— 859. Tog til Luna i Italien	428
— 860. Halstan svartes Tød	410
— 860. Tog til Rhone-Egnene	428—430
— — Harald Haarfagre	459
— — Hans første Strige	460
— 861. Veland i Nordfrankrig	433
— 862. Veland døbt	431
— 863. Harald Haarfagres Tog nordensjælds	466
— — Herlaug og Nollaug. Raumbalen erhvervet	469
— 864. Nordmore og Raumbdal erobret. Iste Slag ved Solstel	472, 473
— — Godst i Vitres	435
— 865. Vifingegaate i Seinen	435
— — Andet Slag ved Solstel	474
— 866. Hirdafosse erobret. Sveldulf	476—478
— — Leobredtsommerne til England	612—622
— 867. Island optaget af Raddob og Gardar	445—446
— — Haalogaland sikket. Brønjuhlf og Vaard	479
— — Haastein (Hafing) herjer Anjou, Poitou, Touraine	633
— 867—870 (?). Stridigheder med Viken og med Sverige	480—483
— 869. Hloke Vilgerdsøn til Island	446
— e. 870. Klaf hvite falter	444
— — Slag ved Hfargavl	518
— — Kong Haralds Besterhavstog. Dfnoerne blive et norsk Jarldomme	504—509
— 870. St. Garmunds Drab	622—625
— 871—878. England herjet af Leobredts Sønner	625—627
— 872. Slag i Hafsfjorden	483—485
— — Iherolf Sveldulfsøn erhverver Sandnes	487
— 873. Horelf underkaster sig	435
— — Harald Haarfagre besøger Iherolf paa Lorge	487, 488
— — Jorlig i Angers	631
— — Kongerne Sigfred og Halstan slutte Jorlig ved Eideren med Kong Ludvig af Tydskland	636, 714
— 874. Iherolfs anden Rejse til Hinmarken	490
— — Iherolf affattes fra sin Bærdighed som Sydselmant	491
— — Iherstein rødes Drab i Skotland	507
— — Sigurd Orknojarls Tød	507
— — Ingulf og Leif til Island	519
— 875. Iherolfs Skid opbringes af Kongens Hælf	493
— — Guthorm Orknojarls Tød	507
— — Lerv-Einar til Dfnoerne	508
— 876. Iherolf hævner sig ved at plyndre paa Hisingen m. m.	493
— — En Hær af Normant, hærerblandt maastee Gange-Hælf, drager opad Seinen	666, 668
— 877. Kong Harald angriber og fælder Iherolf	494—495
— — Haasteins Tog til Tours	634
— 878. Etallagrim drager til Island	496, 521
— — Gudrum (Gorm) døbes, antager Navnet Udhelstan, og forlenes med Nord-England	627—630
— e. 879. Iherolf Mestrasfægg til Island	524
— 879. Nordmannahær ved Fusham i England	637
— 879—882. Haasteins Plyndringer i Vestfrankrige	634

	Side.
Mar c. 880. Uroligheder paa Agder	499—502
— — Bjorn austrone til Island	523
— — Helge magre til Island	533
— 880. 2 Febr. Slag mellem Daner og Saxer ved Hamburg	636
— — Nordmannahæren fra England til Skætte	637
— — Slag ved Sambre	637
— 881. Slag ved Saulcourt	637
— 882. Halfdan, Lebbreks Søn, forjagen fra Northumberland for sin Grubhed	625
— — Haasteins Jorlig med Ludvig III	635
— — Sigfred og Godfred ved Haslou	638
— — Ludvig den Saxers Død	638
— — Jorlig ved Haslou	638, 639
— — Gudrod, Hardsknuts Søn, Konge i Jorl	651
— 883. Nordmandene tage Vinterkvarter i Conds og Amiens	640
— — Sigfred Ivarsen svigagtigt drabt i Dublin	689
— 884. Jorlig mellem Karlmann og Nordmandene	640
— — Nordmandene i Leven. Karlmanns Død	640
— c. 885. Harald egter Ragnhild, Datter af Kong Erik i Island	512
— 885. Godfred svigagtigt drabt ved Herispic	641, 642
— 885—886. Paris belejret af Nordmandene	643—645
— 887. Sigfred drabt i Irland	645
— — Karl den tykke afsat. Dto Konge af Frankrige	645
— 888—890. Nordmandene i Nordfrankrige	646, 647
— 890. Ragnvald Mørejarl indebrændt	514
— — Aud Ketilskatter til Island	325
— — Ingemund den gamle til Island	530, 531
— — Gange-Høls Tog til Walcheren	657
— 891. Slag ved Geuse	647
— — Slag ved Leven	645—650
— — Gudrum opbøder at herse i Etangel	651
— 893. Haastein til England	635, 651
— 893—896. Nordmannahæren herjer England	651, 652
— 894. Gudrod, Hardsknuts Søn, død	655
— 896. Nordmandene til Nordfrankrige	652
— — Sigtrygg Jarl falder i et Slag i Irland	689
— 900. Aud Ketilskatters Død	527
— — Bjorn fra Aurland flygter bort med Thora Hlabhaand	575—580
— — Slag i Stavangsfjorden, Haaken Jarls Død	509—511
— — Ibing paa Eidsvold. Harald Haarfaage kister Riget mellem sine Sønner	585
— 901. Kong Alfreds Død	686
— 902. Nordmandene fordrives fra Dublin og Watersford	690
— 904. Ivar Ivarsen falder i Skotland	690
— 905. Slag mellem Kong Edvard og Hedningerne. Kong Erlis Død	686, 687
— c. 906. Egil Skallagrimsen fød	593
— 906. Jorlig i Ittingesford	687
— 906—934. Gorm den gamle underkaster sig hele Danmark	745, 746
— 911. Slag ved Chartres	661, 662
— — Slag paa Wednesfeld	688
— 912. Gange-Høls dødt og ferleues med Nordmandie	663
— 914. Watersford tilbageerobret	690
— — Slag ved Anglesey mellem Vaard Ottarsen og Ragnvald Ivarsen	690
— 917. Dublin tilbageerobret	690
— 918. Ottars og Aasulfs Tog til Skotland	690, 691
— 919. Slag mellem Sigtrygg og den irske Konge Niall, som falder	692
— 920. Sigtrygg fordrives fra Dublin og drager til Northumberland	692, 693

	Side.
Har c. 920. Erl Blodores Giftemaal med Gunnhild Højerdatter	586
— 921. Haakon Adelsheensfostre fød	590
— 922. Egil Stakkagrimsen første Gang til Norge	594
— 923. Ulfjet til Norge	565, 566
— 924. Ragnvald erobrer Jorf	689
— 925. Edhelstan Konge i England	591
— — Gyvind Skreyja lantþagtig	598
— 926. Slag paa Vinheden i England. Iherolf Skvelvulfsons Død	695—699
— — Sigtryggs Fortig med Edhelstan ved Tamworth	693, 694
— 927. Bjorn Jarmands Drab	588, 589
— — Althinget indrettet paa Island	567
— — Rislam, Gange-Nolfs Søn, hylter Kong Karl den enfoldige	673
— — Sigtryggs Død	694
— 930. Rasin Hongsien, Lovfigemand paa Island	569
— — Harald Haarfagre frasiger sig Regjeringen. Erl Blodore Overfonge i Norge	604
— 931. Gange-Nolfs Død	665, 673, 677
— 933. Egil anden Gang til Norge	600
— — Harald Haarfagres Død	605
— — Rislam, Nulfs Søn, hylter Kong Rudolf af Frankrige	676
— — Halfcan svarte den yngres pludselige Død	704
— 934. Etrid paa Gulathinget mellem Egil og Berg-Annud	601
— — Blatar, Kenge i Dublin	700
— — Erl Blodore draber sine Brødre Olaf og Sigfred	704
— — Egil Stakkagrimsen rejser Nidfang	701—707
— — Haakon Adelsheensfostre tilbage til Norge	707
— — Henric Haglefangers Tog til Danmark	746
— 935. Slag ved Iherones paa Island	779
— — Haakon Adelsheensfostre tagen til Kenge	709
— c. 935—950. Gyjulf Nuga i Norge	771—774
— 936. Kong Ring med sine Sønner Erl og Einund i Birt i Sverige	581
— — Verm den gamles Død. Harald Blaatand, Enkelonge i Danmark	747
— 938. Slag ved Brunanburg	700—702
— 939. Iherstein Iherflabits Død	779
— 941. Kong Edhelstans Død	702
— — Olaf, Kenge i Northumberland	702
— 943. Kong Olafs Taab og Død	702
— 944. Cadmund ferdriver Ragnvald og Olaf, og underkaster sig Northumberland	702, 729
— 946. Kong Cadmunds Død og Catreds Ironbestigelse	729
— 948. Ragnhild, Erl Blodores Datter, eger Arnfinn, Søn af Iherfinn Jarl paa Orknø	731, 732
— — Blakar i Dublin falder i et Slag	703
— — Olaf Kvaran i Northumberland	729
— 950. Slag paa Stanmor. Erl Blodores Død	729—731
— 950—951. Kong Haakons Christentomsaaubud*	719—726
— 952. Haakon Adelsheensfostres Tog til Viken	743
— — Egil Stakkagrimsens Reise til Vermeland	749—755
— 953. Iherbjorn Sur til Island	779, 780
— — Slag ved Agvaldenes	756
— 955. Slag paa Træds	757—759
— 959. Vigaglum i Norge	774—776
— 961. Slag ved Kite. Haakon den godes Død	761—771

Rettelser.

- Eide 2 Linje 19 f. e. „Hundreddeel“ læs „Tyvenddeel“.
- 10 — 2 f. n. (i Noten) „Slybernes“ læs „Ibrakernes“.
- 13 — 11 f. e. „Plinius“ læs „Pytheas“.
- — 17 — „besatte“ læs „besatte“.
- 33 — 11 f. n. (i Noten) „Søn“ læs „Fader“.
- 48 — 3 — (i Noten) „73“ læs „13“.
- 60 Noten **) Linje 2 „Grimans“ læs „Grimme“.
- 72 — 1) — 1 „1847“ læs „1846“.
- 77 — 1) sidste Punktum skal hedde: „Man kan let forestille sig, at biese Had-Raumar eller Fader siden have udbredt sig med Vesten til Nordsjælden, især da der ved denne er en Egn, kaldet *Brandabú*, Branderens Bo, og Breka eller Breka, — rimeligvis den samme, som fremmede med Beowulf, — i Tidsskib-Skvadet D. 49 siges at have hersket over Brønderingerne eller Brandingerne.
- 115 Linje 17 f. e. „rengotiske“ læs „roennordiske“.
- 124 — 18 — Ordet „valgte“ utgaaer.
- 125 — 12 — „rimeligt“ læs „mere rimeligt“.
- 128 — 25 — „udsteder“ læs „udsteder“.
- 136 Noten 5) Linje 5 „(D. 9 VI. 1)“ læs „(B. G. VI. 15)“.
- 155 Linje 2 f. e. „erebrede“ læs „erebrende“.
- 156 — 4 — „Tiu“ læs „Tiu“.
- 167 — 5 — „Denris“ læs „Denrir“.
- 181 — 2 f. n. (i Noten) „Vantsd.“ læs „Vatnéd.“
- 275 — 18 f. v. „Farsfater“ læs „Farsbroder“.
- 276 — 5 f. n. (i Noten) „af bar“ læs „of bar“.
- 284 — 16 — „fuld“ læs „fulgt“.
- 340 — 1 — „Ringerike“ læs „og Ringerike“.
- 343 — 3 f. e. „Mjensø“ læs „Mjensø“.
- 347 — 4 f. n. „Sagnoptænerne“ læs „Sagnoptænerne“.
- 349 — 2 f. v. „Himlelig“ læs „Himlelig“.
- — 6 — „Heimgest“ læs „Heimgest“.
- 360 — 23 — „88“ læs „88“.
- 371 — 5 f. n. „her neppe derom“ læs „derom neppe“.
- 369 — 3 f. n. „Island“ læs „Irland“.
- 430 Noten 1) L. 1 „227“ læs „427“.
- 444 — 3 f. n. „som den i“ læs „som den ovennævnte, og i“.
- 512 — 8 — „Keng Gvstein“ læs „Gvstein Jarl“.
- 542 — 9 — „Rautfeld“ læs „Rautfeld“.
- 551 paa Stamtaalen skulde skulde Strogen over Ravneus paa Endets Børn opbære, førend den naar Ravnet „Steinmet“, saa at det tydeligt kan sees, at denne var en Søn af Eise, ikke af Endett.

- Side 593 Linje 1 f. o. „Erit“ læs „Egil“.
 — 625 Noten 2) „413“ læs „513“.
 — 637 Linje 9 f. o. „850“ læs „880“.
 — 640 — 5 f. n. „889“ læs „884“.
 — 664 — 3 — „Poppa“ læs „Poppa“.
 — 755 — 12 f. o. „951—952“ læs „952—953“.
 — 766 — 5 f. n. „Saim paa Lygren“ læs „Saim indenfor Lygren“
 — 776 — 14 — „Iherstein“ læs „Iherbjern“.
 — 779 — 3 f. o. „905“ læs „915“.
 — — — 14 f. n. „930“ læs „935“.
-

Översigts - Kart
öfver
NORDEN

sträfv efter den germaniske
Indvandring

HScan
M9636n

24899

Author Munch, Peter Andrew

Title Det norske Folks Historie. [Part. I.] Vol. 1

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

